Suttantapiṭake Khuddakanikāye

Suttanipātapāḷiyā saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantamahābuddhaghosattherena katā

Paramatthajotikā nāma

SUTTANIPĀTAṬṬHAKATHĀ

(Paṭhamo bhāgo)

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

သုတ္တန္တပိဋကေ ခုဒ္ဒကနိကာယေ

သုတ္တနိပါတပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒ္ဒန္တမဟာဗုဒ္ဓဃောသတ္ထေရေန ကတာ

ပရမတ္ထဇောတိကာ နာမ

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာ

(ပဌမော ဘာဂေါ)

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ
မုဒ္ဒာယန္တာလယေ မုဒ္ဒိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿာ ၂၅၀၂ မရမ္မဝဿာ ၁၃၂၀ ၁၉၅၈

Romanized from Myanmar version published in 1958

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 25

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

သုတ္တန္တပိဋကေ ခုဒ္ဒကနိကာယေ

သုတ္တနိပါတပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒန္တမဟာဗုဒ္ဓဃောသတ္ထေရေန ကတာ

ပရမတ္ထဇောတိကာ နာမ

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာ

(ပဌမော ဘာဂေါ)

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ
မုဒ္ဒဏယန္တာလယေ မုဒ္ဒါပိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿေ ၂၅၀၂ မရမ္မဝဿေ ၁၃၂၀ ၁၉၅၈

Suttanipātaṭṭhakathā

Paṭhamabhāga

Mātikā			Piṭṭhaṅka
Ganthārambhakathā	...	...	1
1. Uragavagga			
1. Uragasuttavaṇṇanā	...	...	2
2. Dhaniyasuttavaṇṇanā	...	...	24
3. Khaggavisāṇasuttavaṇṇanā	...	...	42
4. Kasibhāradvājasuttavaṇṇanā	...	...	119
5. Cundasuttavaṇṇanā	...	...	142
6. Parābhavasuttavaṇṇanā	...	...	149
7. Aggikabhāradvājasuttavaṇṇanā	...	...	156
8. Mettasuttavaṇṇanā	...	...	175
9. Hemavatasuttavaṇṇanā	...	...	192
10. Āḷavakasuttavaṇṇanā	...	...	212
11. Vijayasuttavaṇṇanā	...	...	233
12. Munisuttavaṇṇanā	...	...	244
2. Cūḷavagga			
1. Ratanasuttavaṇṇanā	...	...	263
2. Āmagandhasuttavaṇṇanā	...	...	297
3. Hirisuttavaṇṇanā	...	...	309

Suttanipātaṭṭhakathāya paṭhamabhāge mātikā niṭṭhitā.

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာ

ပဌမဘာဂ

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
ဂန္ထာရမ္ဘကထာ	....	....	၁
၁-ဥရဂဝဂ္ဂ			
၁-ဥရဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂
၂-ဓနိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄
၃-ခဂ္ဂဝိသာဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၂
၄-ကသိဘာရဒ္ဝါဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၉
၅-စုန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၂
၆-ပရာဘဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၉
၇-အဂ္ဂိကဘာရဒ္ဝါဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၆
၈-မေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၅
၉-ဟေမဝတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၂
၁၀-အာဠဝကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၂
၁၁-ဝိဇယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၃
၁၂-မုနိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၄
၂-စူဠဝဂ္ဂ			
၁-ရတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၃
၂-အာမဂန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၇
၃-ဟိရိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၉

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Khuddakanikāya

Suttanipātaṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Ganthārambhakathā

Uttamaṁ vandaneyyānaṁ, vanditvā ratanattayaṁ.
Yo Khuddakanikāyamhi, khuddācārappahāyinā.

Desito Lokanāthena, lokanissaraṇesinā.
Tassa Suttanipātassa, karissāmatthavaṇṇanaṁ.

Ayaṁ Suttanipāto ca, Khuddakesveva ogadho.
Yasmā tasmā imassāpi, karissāmatthavaṇṇanaṁ.

Gāthāsatasamākiṇṇo, geyyabyākaraṇaṅkito.
Kasmā Suttanipātoti, saṅkhamesa gatoti ce.

Suvuttato savanato, atthānaṁ suṭṭhu tāṇato.
Sūcanā sūdanā ceva, yasmā suttaṁ pavuccati.

Tathārūpāni suttāni, nipātetvā tato tato.
Samūhato ayaṁ tasmā, saṅkhamevamupāgato.

Sabbāni cāpi suttāni, pamāṇantena tādino.
Vacanāni ayaṁ tesaṁ, nipāto ca[1] yato tato.

Aññasaṅkhānimittānaṁ, visesānamabhāvato.
Saṅkhaṁ Suttanipātoti, evameva samajjhagāti.

---

1. Nipātova (Ka)

ခုဒ္ဒကနိကာယ

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

ဂန္ထာရမ္ဘကထာ

ဥတ္တမံ ဝန္ဒနေယျာနံ၊ ဝန္ဒိတွာ ရတနတ္တယံ။
ယော ခုဒ္ဒကနိကာယမှိ၊ ခုဒ္ဒါစာရပ္ပဟာယိနာ။

ဒေသိတော လောကနာထေန၊ လောကနိဿရဏေသိနာ။
တဿ သုတ္တနိပါတဿ၊ ကရိဿာမတ္ထဝဏ္ဏနံ။

အယံ သုတ္တနိပါတော စ၊ ခုဒ္ဒကေသွေဝ ဩဂဓော။
ယသ္မာ တသ္မာ ဣမဿာပိ၊ ကရိဿာမတ္ထဝဏ္ဏနံ။

ဂါထာသတသမာကိဏ္ဏော၊ ဂေယျဗျာကရဏင်္ကိတော။
ကသ္မာ သုတ္တနိပါတောတိ၊ သင်္ခမေသ ဂတောတိ စေ။

သုဝုတ္တတော သဝနတော၊ အတ္ထာနံ သုဋ္ဌု တာဏတော။
သူစနာ သူဒနာ စေဝ၊ ယသ္မာ သုတ္တံ ပဝုစ္စတိ။

တထာရူပါနိ သုတ္တာနိ၊ နိပါတေတွာ တတော တတော။
သမူဟတော အယံ တသ္မာ၊ သင်္ခမေဝမုပါဂတော။

သဗ္ဗာနိ စာပိ သုတ္တာနိ၊ ပမာဏန္တေန တာဒိနော။
ဝစနာနိ အယံ တေသံ၊ နိပါတော စ[၁] ယတော တတော။

အညသင်္ခါနိမိတ္တာနံ၊ ဝိသေသာနမဘာဝတော။
သင်္ခံ သုတ္တနိပါတောတိ၊ ဧဝမေဝ သမဇ္ဈဂါတိ။

၁-နိပါတောဝ (က)

1. Uragavagga

1. Uragasuttavaṇṇanā

Evaṁ samadhigatasaṅkho ca yasmā esa vaggato Uragavaggo Cūḷavaggo Mahāvaggo Aṭṭhakavaggo Pārāyanavaggoti pañca vaggā honti, tesu Uragavaggo ādi. Suttato Uragavagge dvādasa suttāni, Cūḷavagge cuddasa, Mahāvagge dvādasa, Aṭṭhakavagge soḷasa, Pārāyanavagge soḷasāti sattati suttāni, tesaṁ Uragasuttaṁ ādi. Pariyattipamāṇato aṭṭha bhāṇavārā. Evaṁ vaggasuttapariyattipamāṇavato panassa—

“Yo uppatitaṁ veniti kodhaṁ,
Visaṭaṁ sappavisaṁva osadhehi.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇan”ti—

ayaṁ gāthā ādi. Tasmā assā[1] ito pabhuti atthavaṇṇanaṁ kātuṁ idaṁ vuccati—

“Yena yattha yadā yasmā, vuttā gāthā ayaṁ imaṁ.
Vidhiṁ pakāsayitvāssā[2], karissāmatthavaṇṇanan”ti.

Kena panāyaṁ gāthā vuttā, kattha, kadā, kasmā ca vuttāti. Vuccate—yo so Bhagavā catuvīsatibuddhasantike laddhabyākaraṇo yāva Vessantarajātakaṁ, tāva pāramiyo pūretvā Tusitabhavane uppajji, tatopi cavitvā Sakyarājakule upapattiṁ gahetvā anupubbena katamahābhinikkhamano Bodhirukkhamūle sammāsambodhiṁ abhisambujjhitvā dhammacakkaṁ pavattetvā devamanussānaṁ hitāya dhammaṁ desesi, tena Bhagavatā sayambhunā anācariyakena Sammāsambuddhena vuttā. Sā ca pana Āḷaviyaṁ. Yadā ca Bhūtagāmasikkhāpadaṁ paññattaṁ, tadā tattha upagatānaṁ dhammadesanatthaṁ vuttāti ayamettha saṅkhepavissajjanā. Vitthārato pana dūrenidāna-avidūrenidānasantikenidānavasena veditabbā. Tattha **dūrenidānaṁ** nāma

1. Assa (Syā, Ka)   2. Pakāsayitvāssa (Syā, Ka)

၁-ဥရဂဝဂ္ဂ

၁-ဥရဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ သမဓိဂတသင်္ခေါ စ ယသ္မာ ဧသ ဝဂ္ဂတော ဥရဂဝဂ္ဂေါ စူဠဝဂ္ဂေါ မဟာဝဂ္ဂေါ အဋ္ဌကဝဂ္ဂေါ ပါရာယနဝဂ္ဂေါတိ ပဉ္စ ဝဂ္ဂါ ဟောန္တိ၊ တေသု ဥရဂဝဂ္ဂေါ အာဒိ။ သုတ္တတော ဥရဂဝဂ္ဂေ ဒွါဒသ သုတ္တာနိ, စူဠဝဂ္ဂေ စုဒ္ဒသ, မဟာဝဂ္ဂေ ဒွါဒသ, အဋ္ဌကဝဂ္ဂေ သောဠသ, ပါရာယနဝဂ္ဂေ သောဠသာတိ သတ္တတိ သုတ္တာနိ၊ တေသံ ဥရဂသုတ္တံ အာဒိ။ ပရိယတ္တိပမာဏတော အဋ္ဌ ဘာဏဝါရာ။ ဧဝံ ဝဂ္ဂသုတ္တပရိယတ္တိပမာဏဝတော ပနဿ—

“ယော ဥပ္ပတိတံ ဝိနေတိ ကောဓံ၊
ဝိသဋံ သပ္ပဝိသံဝ ဩသဓေဟိ။
သော ဘိက္ခု ဇဟာတိ ဩရပါရံ၊
ဥရဂေါ ဇိဏ္ဏမိဝတ္တစံ ပုရာဏ”န္တိ—

အယံ ဂါထာ အာဒိ။ တသ္မာ အဿာ[1] ဣတော ပဘုတိ အတ္ထဝဏ္ဏနံ ကာတုံ ဣဒံ ဝုစ္စတိ—

“ယေန ယတ္ထ ယဒါ ယသ္မာ၊ ဝုတ္တာ ဂါထာ အယံ ဣမံ။
ဝိဓိံ ပကာသယိတွာဿာ[2]၊ ကရိဿာမတ္ထဝဏ္ဏန”န္တိ။

ကေန ပနာယံ ဂါထာ ဝုတ္တာ၊ ကတ္ထ, ကဒါ, ကသ္မာ စ ဝုတ္တာတိ။ ဝုစ္စတေ— ယော သော ဘဂဝါ စတုဝီသတိဗုဒ္ဓသန္တိကေ လဒ္ဓဗျာကရဏော ယာဝ ဝေဿန္တရဇာတကံ၊ တာဝ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတဘဝနေ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ တတောပိ စဝိတွာ သကျရာဇကုလေ ဥပပတ္တိံ ဂဟေတွာ အနုပုဗ္ဗေန ကတမဟာဘိနိက္ခမနော ဗောဓိရုက္ခမူလေ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုၛ္ဈိတွာ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတွာ ဒေဝမနုဿာနံ ဟိတာယ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ တေန ဘဂဝတာ သယမ္ဘုနာ အနာစရိယကေန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဝုတ္တာ။ သာ စ ပန အာဠဝိယံ။ ယဒါ စ ဘူတဂါမသိက္ခာပဒံ ပညတ္တံ၊ တဒါ တတ္ထ ဥပဂတာနံ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ ဝုတ္တာတိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပဝိဿဇ္ဇနာ။ ဝိတ္ထာရတော ပန ဒူရေနိဒါနအဝိဒူရေနိဒါနသန္တိကေနိဒါနဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ **ဒူရေနိဒါနံ** နာမ

၁-အဿ (သျာ၊ က)   ၂-ပကာသယိတွာဿ (သျာ၊ က)

Dīpaṅkarato yāva paccuppannavatthukathā, **avidūrenidānaṁ** nāma Tusitabhavanato yāva paccuppannavatthukathā, **santikenidānaṁ** nāma Bodhimaṇḍato yāva paccuppannavatthukathāti.

Tattha yasmā avidūrenidānaṁ santike nidānañca dūrenidāneyeva samodhānaṁ gacchanti, tasmā dūrenidānavasenevettha vitthārato vissajjanā veditabbā. Sā panesā Jātakaṭṭhakathāyaṁ vuttāti idha na vitthāritā, tato tattha vitthāritanayeneva veditabbā. Ayaṁ pana viseso—tattha paṭhamagāthāya Sāvatthiyaṁ vatthu uppannaṁ, idha Āḷaviyaṁ. Yathāha—

> Tena samayena Buddho Bhagavā Āḷaviyaṁ viharati Aggāḷave cetiye, tena kho pana samayena Āḷavakā bhikkhū navakammaṁ karontā rukkhaṁ chindantipi chedāpentipi, aññataropi Āḷavako bhikkhu rukkhaṁ chindati, tasmiṁ rukkhe adhivatthā devatā taṁ bhikkhuṁ etadavoca “mā bhante attano bhavanaṁ kattukāmo mayhaṁ bhavanaṁ chindī”ti, so bhikkhu anādiyanto chindiyeva, tassā ca devatāya dārakassa bāhuṁ ākoṭesi. Atha kho tassā devatāya etadahosi “yaṁnūnāhaṁ imaṁ bhikkhuṁ idheva jīvitā voropeyyan”ti. Atha kho tassā devatāya etadahosi “na kho metaṁ patirūpaṁ, yāhaṁ imaṁ bhikkhuṁ idheva jīvitā voropeyyaṁ, yaṁnūnāhaṁ Bhagavato etamatthaṁ āroceyyan”ti. Atha kho sā devatā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavato etamatthaṁ ārocesi. Sādhu sādhu devate, sādhu kho tvaṁ devate taṁ bhikkhuṁ jīvitā na voropesi. Sacajja tvaṁ devate taṁ bhikkhuṁ jīvitā voropeyyāsi, bahuñca tvaṁ devate taṁ bhikkhuṁ jīvitā voropeyyāsi, bahuñca tvaṁ devate apuññaṁ pasaveyyāsi. Gaccha tvaṁ devate amukasmiṁ okāse rukkho vivitto, tasmiṁ upagacchāti[1].

Evañca pana vatvā puna Bhagavā tassā devatāya uppannakodhavinayanatthaṁ—

“Yo ve uppatitaṁ kodhaṁ, rathaṁ bhantaṁva vāraye”ti[2]—

1. Vi 2. 51 piṭṭhe. 2. Khu 1. 46 piṭṭhe Dhammapade.

ဒီပင်္ကရတော ယာဝ ပစ္စုပ္ပန္နဝတ္ထုကထာ၊ **အဝိဒူရေနိဒါနံ** နာမ တုသိတဘဝနတော ယာဝ ပစ္စုပ္ပန္နဝတ္ထုကထာ၊ **သန္တိကေနိဒါနံ** နာမ ဗောဓိမဏ္ဍတော ယာဝ ပစ္စုပ္ပန္နဝတ္ထုကထာတိ။

တတ္ထ ယသ္မာ အဝိဒူရေနိဒါနံ သန္တိကေနိဒါနဉ္စ ဒူရေနိဒါနေယေဝ သမောဓာနံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ ဒူရေနိဒါနဝသေနေဝေတ္ထ ဝိတ္ထာရတော ဝိဿဇ္ဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာ ပနေသာ ဇာတကဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တာတိ ဣဓ န ဝိတ္ထာရိတာ၊ တတော တတ္ထ ဝိတ္ထာရိတနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အယံ ပန ဝိသေသော—တတ္ထ ပဌမဂါထာယ သာဝတ္ထိယံ ဝတ္ထု ဥပ္ပန္နံ၊ ဣဓ အာဠဝိယံ။ ယထာဟ—

> တေန သမယေန ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ အာဠဝိယံ ဝိဟရတိ အဂ္ဂါဠဝေ စေတိယေ၊ တေန ခေါ ပန သမယေန အာဠဝကာ ဘိက္ခူ နဝကမ္မံ ကရောန္တာ ရုက္ခံ ဆိန္ဒန္တိပိ ဆေဒါပေန္တိပိ၊ အညတရောပိ အာဠဝကော ဘိက္ခု ရုက္ခံ ဆိန္ဒတိ၊ တသ္မိံ ရုက္ခေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ တံ ဘိက္ခုံ ဧတဒဝေါစ “မာ ဘန္တေ အတ္တနော ဘဝနံ ကတ္တုကာမော မယှံ ဘဝနံ ဆိန္ဒီ”တိ၊ သော ဘိက္ခု အနာဒိယန္တော ဆိန္ဒိယေဝ၊ တဿာ စ ဒေဝတာယ ဒါရကဿ ဗာဟုံ အာကောဋေသိ။ အထ ခေါ တဿာ ဒေဝတာယ ဧတဒဟောသိ “ယံနူနာဟံ ဣမံ ဘိက္ခုံ ဣဓေဝ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျ”န္တိ။ အထ ခေါ တဿာ ဒေဝတာယ ဧတဒဟောသိ “န ခေါ မေတံ ပတိရူပံ၊ ယာဟံ ဣမံ ဘိက္ခုံ ဣဓေဝ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျံ၊ ယံနူနာဟံ ဘဂဝတော ဧတမတ္ထံ အာရောစေယျ”န္တိ။ အထ ခေါ သာ ဒေဝတာ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ၊ ဥပသင်္ကမိတွာ ဘဂဝတော ဧတမတ္ထံ အာရောစေသိ။ သာဓု သာဓု ဒေဝတေ၊ သာဓု ခေါ တွံ ဒေဝတေ တံ ဘိက္ခုံ ဇီဝိတာ န ဝေါရောပေသိ။ သစဇ္ဇ တွံ ဒေဝတေ တံ ဘိက္ခုံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျာသိ၊ ဗဟုဉ္စ တွံ ဒေဝတေ အပုညံ ပသဝေယျာသိ။ ဂစ္ဆ တွံ ဒေဝတေ အမုကသ္မိံ ဩကာသေ ရုက္ခော ဝိဝိတ္တော၊ တသ္မိံ ဥပဂစ္ဆာတိ[၁]။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတွာ ပုန ဘဂဝါ တဿာ ဒေဝတာယ ဥပ္ပန္နကောဓဝိနယနတ္ထံ—

“ယော ဝေ ဥပ္ပတိတံ ကောဓံ၊ ရထံ ဘန္တံဝ ဝါရယေ”တိ[၂]—

၁-ဝိ၂-၅၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၄၆-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

imaṁ gāthaṁ abhāsi. Tato “kathaṁ hi nāma samaṇā Sakyaputtiyā rukkhaṁ chindissantipi chedāpessantipi, ekindriyaṁ samaṇā Sakyaputtiyā jīvaṁ viheṭhentī”ti evaṁ manussānaṁ ujjhāyitaṁ sutvā bhikkhūhi ārocito Bhagavā “bhūtagāmapātabyatāya pācittiyan”ti[1] imaṁ sikkhāpadaṁ paññāpetvā tattha upagatānaṁ dhammadesanatthaṁ—

“Yo uppatitaṁ vineti kodhaṁ,
Visaṭaṁ sappavisaṁva osadhehī”ti—

imaṁ gāthaṁ abhāsi. Evamidaṁ ekaṁyeva vatthu tīsu ṭhānesu saṅgahaṁ gataṁ vinaye Dhammapade Suttanipāteti. Ettāvatā ca yā sā mātikā ṭhapitā—

“Yena yattha yadā yasmā, vuttā gāthā ayaṁ imaṁ.
Vidhiṁ pakāsayitvāssā, karissāmatthavaṇṇanan”ti.

Sā saṅkhepato vitthārato ca pakāsitā hoti ṭhapetvā atthavaṇṇanaṁ.

1. Ayaṁ panettha atthavaṇṇanā—**yo**ti yo yādiso khattiyakulā vā pabbajito brāhmaṇakulā vā pabbajito navo vā majjhimo vā thero vā. **Uppatitan**ti uddhamuddhaṁ patitaṁ gataṁ, pavattanti attho, uppannanti vuttaṁ hoti. Uppannañca nāmetaṁ vattamānabhutvāpagatokāsakatabhūmiladdhavasena anekappabhedaṁ. Tattha sabbampi saṅkhataṁ uppādādisamaṅgi **vattamānuppannaṁ** nāma, yaṁ sandhāya “uppannā dhammā, anuppannā dhammā, uppādino dhammā”ti[2] vuttaṁ. Ārammaṇarasamanubhavitvā niruddhaṁ anubhutvāpagatasaṅkhātaṁ kusalākusalaṁ, uppādādittayamanuppatvā niruddhaṁ bhutvāpagatasaṅkhātaṁ sesasaṅkhatañca **bhutvāpagatuppannaṁ** nāma. Tadetaṁ “evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ hotī”ti[3] ca, “yathā ca uppannassa satisambojjhaṅgassa bhāvanāpāripūrī hotī”ti ca evamādīsu suttantesu daṭṭhabbaṁ. “Yānissa tāni pubbe katāni kammānī”ti evamādinā[4] nayena vuttaṁ kammaṁ atītampi samānaṁ aññassa vipākaṁ paṭibāhitvā attano vipākassokāsaṁ katvā ṭhitattā, tathā katokāsañca vipākaṁ anuppannampi evaṁ kate okāse avassamuppattito

1. Vi 2. 51 piṭṭhe.
2. Abhi 1. 3 piṭṭhe.
3. Ma 1. 182; Vi 2. 175 piṭṭhesu.
4. Ma 3. 203; Khu 10. 155 piṭṭhesu.

ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ။ တတော “ကထံ ဟိ နာမ သမဏာ သကျပုတ္တိယာ ရုက္ခံ ဆိန္ဒိဿန္တိပိ ဆေဒါပေဿန္တိပိ၊ ဧကိန္ဒြိယံ သမဏာ သကျပုတ္တိယာ ဇီဝံ ဝိဟေဌေန္တီ”တိ ဧဝံ မနုဿာနံ ဥဇ္ဈာယိတံ သုတွာ ဘိက္ခူဟိ အာရောစိတော ဘဂဝါ “ဘူတဂါမပါတဗျတာယ ပါစိတ္တိယ”န္တိ[1] ဣမံ သိက္ခာပဒံ ပညာပေတွာ တတ္ထ ဥပဂတာနံ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ—

“ယော ဥပ္ပတိတံ ဝိနေတိ ကောဓံ၊
ဝိသဋံ သပ္ပဝိသံဝ ဩသဓေဟီ”တိ—

ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ။ ဧဝမိဒံ ဧကံယေဝ ဝတ္ထု တီသု ဌာနေသု သင်္ဂဟံ ဂတံ ဝိနယေ ဓမ္မပဒေ သုတ္တနိပါတေတိ။ ဧတ္တာဝတာ စ ယာ သာ မာတိကာ ဌပိတာ—

“ယေန ယတ္ထ ယဒါ ယသ္မာ၊ ဝုတ္တာ ဂါထာ အယံ ဣမံ။
ဝိဓိံ ပကာသယိတွာဿာ၊ ကရိဿာမတ္ထဝဏ္ဏန”န္တိ။

သာ သင်္ခေပတော ဝိတ္ထာရတော စ ပကာသိတာ ဟောတိ ဌပေတွာ အတ္ထဝဏ္ဏနံ။

၁။ အယံ ပနေတ္ထ အတ္ထဝဏ္ဏနာ—**ယော**တိ ယော ယာဒိသော ခတ္တိယကုလာ ဝါ ပဗ္ဗဇိတော ဗြာဟ္မဏကုလာ ဝါ ပဗ္ဗဇိတော နဝေါ ဝါ မဇ္ဈိမော ဝါ ထေရော ဝါ။ **ဥပ္ပတိတ**န္တိ ဥဒ္ဓမုဒ္ဓံ ပတိတံ ဂတံ၊ ပဝတ္တန္တိ အတ္ထော၊ ဥပ္ပန္နန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဥပ္ပန္နဉ္စ နာမေတံ ဝတ္တမာနဘုတွာပဂတောကာသကတဘူမိလဒ္ဓဝသေန အနေကပ္ပဘေဒံ။ တတ္ထ သဗ္ဗမ္ပိ သင်္ခတံ ဥပ္ပါဒါဒိသမင်္ဂိ **ဝတ္တမာနုပ္ပန္နံ** နာမ၊ ယံ သန္ဓာယ “ဥပ္ပန္နာ ဓမ္မာ၊ အနုပ္ပန္နာ ဓမ္မာ၊ ဥပ္ပါဒိနော ဓမ္မာ”တိ[2] ဝုတ္တံ။ အာရမ္မဏရသမနုဘဝိတွာ နိရုဒ္ဓံ အနုဘုတွာပဂတသင်္ခါတံ ကုသလာကုသလံ, ဥပ္ပါဒါဒိတ္တယမနုပ္ပတွာ နိရုဒ္ဓံ ဘုတွာပဂတသင်္ခါတံ သေသသင်္ခတဉ္စ **ဘုတွာပဂတုပ္ပန္နံ** နာမ။ တဒေတံ “ဧဝရူပံ ပါပကံ ဒိဋ္ဌိဂတံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတီ”တိ[3] စ, “ယထာ စ ဥပ္ပန္နဿ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘာဝနာပါရိပူရီ ဟောတီ”တိ စ ဧဝမာဒီသု သုတ္တန္တေသု ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ “ယာနိဿ တာနိ ပုဗ္ဗေ ကတာနိ ကမ္မာနီ”တိ ဧဝမာဒိနာ[4] နယေန ဝုတ္တံ ကမ္မံ အတီတမ္ပိ သမာနံ အညဿ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိတွာ အတ္တနော ဝိပါကဿောကာသံ ကတွာ ဌိတတ္တာ, တထာ ကတောကာသဉ္စ ဝိပါကံ အနုပ္ပန္နမ္ပိ ဧဝံ ကတေ ဩကာသေ အဝဿမုပ္ပတ္တိတော

၁-ဝိ ၂-၅၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-အဘိ ၁-၃-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၁-၁၈၂၊ ဝိ ၂-၁၇၅-ပိဋ္ဌေသု။
၄-မ ၃-၂၀၃၊ ခု ၁၀-၁၅၅-ပိဋ္ဌေသု။

okāsakatuppannaṁ nāma. Tāsu tāsu bhūmīsu asamūhatamakusalaṁ **bhūmiladdhuppannaṁ** nāma.

Ettha ca bhūmiyā bhūmiladdhassa ca nānattaṁ veditabbaṁ—seyyathidaṁ? Bhūmi nāma vipassanāya ārammaṇabhūtā tebhūmakā pañcakkhandhā. Bhūmiladdhaṁ nāma tesu uppattārahaṁ kilesajātaṁ. Tena hi sā bhūmiladdhā nāma hotīti. Tasmā “bhūmiladdhan”ti vuccati. Tañca pana na ārammaṇavasena. Ārammaṇavasena hi sabbepi atītādebhede pariññātepi ca khīṇāsavānaṁ khandhe ārabbha kilesā uppajjanti Mahākaccāyana-uppalavaṇṇādīnaṁ khandhe ārabbha Soreyyaseṭṭhiputtanandamāṇavakādīnaṁ viya. Yadi cetaṁ bhūmiladdhaṁ nāma siyā, tassa appaheyyato na koci bhavamūlaṁ jaheyya. Vatthuvasena pana bhūmiladdhaṁ nāma veditabbaṁ. Yattha yattha hi vipassanāya apariññātā khandhā uppajjanti, tattha tattha uppādato pabhuti tesu vaṭṭamūlaṁ kilesajātaṁ anuseti, taṁ appahīnaṭṭhena bhūmiladdhuppannaṁ nāmāti veditabbaṁ. Tattha ca yassa khandhesu appahīnānusayitā kilesā, tassa te eva khandhā tesaṁ kilesānaṁ vatthu, na itare khandhā. Atītakkhandhesu cassa appahīnānusayitānaṁ kilesānaṁ atītakkhandhā eva vatthu, na itare. Eseva nayo anāgatādīsu. Tathā kāmāvacarakkhandhesu appahīnānusayitānaṁ kilesānaṁ kāmāvacarakkhandhā eva vatthu, na itare. Esa nayo rūpārūpāvacaresu.

Sotāpannādīnaṁ pana yassa yassa ariyapuggalassa khandhesu taṁ taṁ vaṭṭamūlaṁ kilesajātaṁ tena tena maggena pahīnaṁ, tassa tassa te te khandhā pahīnānaṁ tesaṁ tesaṁ vaṭṭamūlakilesānaṁ avatthuto bhūmīti saṅkhaṁ na labhanti. Puthujjanassa pana sabbaso vaṭṭamūlānaṁ kilesānaṁ appahīnattā yaṁ kiñci kariyamānaṁ kammaṁ kusalaṁ vā akusalaṁ vā hoti, iccassa kilesappaccayā[1] vaṭṭaṁ vaḍḍhati. Tassetaṁ vaṭṭamūlaṁ rūpakkhandhe eva, na vedanākkhandhādīsu -pa- viññāṇakkhandhe eva vā, na rūpakkhandhādīsūti na vattabbaṁ. Kasmā? Avisesena pañcasu khandhesu anusayitattā. Kathaṁ? Pathavīrasādimiva rukkhe. Yathā hi mahārukkhe pathavītalaṁ adhiṭṭhāya pathavīrasañca āporasañca nissāya tappaccayā mūlakhandhasākhapasākhapattapallavapalāsapupphaphalehi vaḍḍhitvā nabhaṁ pūretvā yāvakappāvasānaṁ bījaparamparāya rukkhapaveṇīsantāne

1. Kammakilesapaccayā (Sī)

ဩကာသကတုပ္ပန္နံ နာမ။ တာသု တာသု ဘူမီသု အသမူဟတမကုသလံ **ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နံ** နာမ။

ဧတ္ထ စ ဘူမိယာ ဘူမိလဒ္ဓဿ စ နာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—သေယျထိဒံ? ဘူမိ နာမ ဝိပဿနာယ အာရမ္မဏဘူတာ တေဘူမကာ ပဉ္စက္ခန္ဓာ။ ဘူမိလဒ္ဓံ နာမ တေသု ဥပ္ပတ္တာရဟံ ကိလေသဇာတံ။ တေန ဟိ သာ ဘူမိလဒ္ဓါ နာမ ဟောတီတိ။ တသ္မာ “ဘူမိလဒ္ဓ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ တဉ္စ ပန န အာရမ္မဏဝသေန။ အာရမ္မဏဝသေန ဟိ သဗ္ဗေပိ အတီတာဒိဘေဒေ ပရိညာတေပိ စ ခီဏာသဝါနံ ခန္ဓေ အာရဗ္ဘ ကိလေသာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ မဟာကစ္စာယနဥပ္ပလဝဏ္ဏာဒီနံ ခန္ဓေ အာရဗ္ဘ သောရေယျသေဋ္ဌိပုတ္တနန္ဒမာဏဝကာဒီနံ ဝိယ။ ယဒိ စေတံ ဘူမိလဒ္ဓံ နာမ သိယာ၊ တဿ အပ္ပဟေယျတော န ကောစိ ဘဝမူလံ ဇဟေယျ။ ဝတ္ထုဝသေန ပန ဘူမိလဒ္ဓံ နာမ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယတ္ထ ယတ္ထ ဟိ ဝိပဿနာယ အပရိညာတာ ခန္ဓာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ဥပ္ပါဒတော ပဘုတိ တေသု ဝဋ္ဋမူလံ ကိလေသဇာတံ အနုသေတိ၊ တံ အပ္ပဟီနဋ္ဌေန ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နံ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ စ ယဿ ခန္ဓေသု အပ္ပဟီနာနုသယိတာ ကိလေသာ၊ တဿ တေ ဧဝ ခန္ဓာ တေသံ ကိလေသာနံ ဝတ္ထု၊ န ဣတရေ ခန္ဓာ။ အတီတက္ခန္ဓေသု စဿ အပ္ပဟီနာနုသယိတာနံ ကိလေသာနံ အတီတက္ခန္ဓာ ဧဝ ဝတ္ထု၊ န ဣတရေ။ ဧသေဝ နယော အနာဂတာဒီသု။ တထာ ကာမာဝစရက္ခန္ဓေသု အပ္ပဟီနာနုသယိတာနံ ကိလေသာနံ ကာမာဝစရက္ခန္ဓာ ဧဝ ဝတ္ထု၊ န ဣတရေ။ ဧသ နယော ရူပါရူပါဝစရေသု။

သောတာပန္နာဒီနံ ပန ယဿ ယဿ အရိယပုဂ္ဂလဿ ခန္ဓေသု တံ တံ ဝဋ္ဋမူလံ ကိလေသဇာတံ တေန တေန မဂ္ဂေန ပဟီနံ၊ တဿ တဿ တေ တေ ခန္ဓာ ပဟီနာနံ တေသံ တေသံ ဝဋ္ဋမူလကိလေသာနံ အဝတ္ထုတော ဘူမိတိ သင်္ခံ န လဘန္တိ။ ပုထုဇ္ဇနဿ ပန သဗ္ဗသော ဝဋ္ဋမူလာနံ ကိလေသာနံ အပ္ပဟီနတ္တာ ယံ ကိဉ္စိ ကရိယမာနံ ကမ္မံ ကုသလံ ဝါ အကုသလံ ဝါ ဟောတိ၊ ဣစ္စဿ ကိလေသပ္ပစ္စယာ[၁] ဝဋ္ဋံ ဝဍ္ဎတိ။ တဿေတံ ဝဋ္ဋမူလံ ရူပက္ခန္ဓေ ဧဝ၊ န ဝေဒနာက္ခန္ဓာဒီသု။ပ။ ဝိညာဏက္ခန္ဓေ ဧဝ ဝါ၊ န ရူပက္ခန္ဓာဒီသူတိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ ကသ္မာ? အဝိသေသေန ပဉ္စသု ခန္ဓေသု အနုသယိတတ္တာ။ ကထံ? ပထဝီရသာဒိမိဝ ရုက္ခေ။ ယထာ ဟိ မဟာရုက္ခေ ပထဝီတလံ အဓိဋ္ဌာယ ပထဝီရသဉ္စ အာပေါရသဉ္စ နိဿာယ တပ္ပစ္စယာ မူလခန္ဓသာခပသာခပတ္တပလ္လဝပလာသပုပ္ဖဖလေဟိ ဝဍ္ဎိတွာ နဘံ ပူရေတွာ ယာဝကပ္ပါဝသာနံ ဗီဇပရမ္ပရာယ ရုက္ခပဝေဏိသန္တာနေ

၁-ကမ္မကိလေသပစ္စယာ (သီ)

ṭhite “taṁ pathavīrasādi mūle eva, na khandhādīsu, phale eva vā, na mūlādīsū”ti na vattabbaṁ. Kasmā? Avisesena sabbesveva mūlādīsu anugatattā, evaṁ. Yathā pana tasseva rukkhassa pupphaphalādīsu nibbinno koci puriso catūsu disāsu maṇḍūkakaṇṭakaṁ nāma rukkhe visaṁ payojeyya, atha so rukkho tena visasamphassena phuṭṭho pathavīrasa-āporasapariyādinnena appasavanadhammataṁ āgamma puna santānaṁ nibbattetuṁ samattho na bhaveyya, evamevaṁ khandhappavattiyaṁ nibbinno kulaputto tassa purisassa catūsu disāsu rukkhe visappayojanaṁ viya attano santāne catumaggabhāvanaṁ ārabhati, athassa so khandhasantāno tena catumaggavisasamphassena sabbaso vaṭṭamūlakilesānaṁ pariyādinnattā kiriyabhāvamattamupagatakāyakammādi sabbakammappabhedo āyatiṁ punabbhavābhinibbattadhammatamāgamma bhavantarasantānaṁ nibbattetuṁ samattho na hoti. Kevalaṁ pana carima viññāṇanirodhena nirindhano viya jātavedo anupādāno parinibbāti. Evaṁ bhūmiyā bhūmiladdhassa ca nānattaṁ veditabbaṁ.

Apica aparampi samudācārārammaṇādhiggahitāvikkhambhitāsamūhatavasena catubbidhamuppannaṁ. Tattha vattamānuppannameva **samudācāruppannaṁ.** Cakkhādīnaṁ pana āpāthagate ārammaṇe pubbabhāge anuppajjamānampi kilesajātaṁ ārammaṇassa adhiggahitattā eva aparabhāge avassamuppattito **ārammaṇādhiggahituppannan**ti vuccati. Kalyāṇigāme piṇḍāya carato Mahātissattherassa visabhāgarūpadassanena uppannakilesajātañcettha nidassanaṁ. Tassa “uppannaṁ kāmavitakkan”ti-ādīsu[1] payogo daṭṭhabbo. Samathavipassanānaṁ aññataravasena avikkhambhitakilesajātaṁ cittasantatimanārūḷhaṁ uppattinivārakassa hetuno abhāvā **avikkhambhituppannaṁ** nāma. Taṁ “ayampi kho bhikkhave ānāpānassatisamādhi bhāvito bahulīkato santo ceva paṇīto ca asecanako ca sukho ca vihāro uppannuppanne pāpake akusale dhamme ṭhānaso antaradhāpetī”ti-ādīsu[2] daṭṭhabbaṁ. Samathavipassanāvasena vikkhambhitampi kilesajātaṁ ariyamaggena asamūhatattā uppattidhammataṁ anatītanti katvā **asamūhatuppannan**ti vuccati. Ākāsena gacchantassa aṭṭhasamāpattilābhino therassa kusumitarukkhe upavane pupphāni ocinantassa

1. Ma 1. 14; Aṁ 2. 342 piṭṭhesu. 2. Vi 1. 88 piṭṭhe.

ဋ္ဌိတေ “တံ ပထဝီရသာဒိ မူလေ ဧဝ၊ န ခန္ဓာဒီသု၊ ဖလေ ဧဝ ဝါ၊ န မူလာဒီသူ”တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ ကသ္မာ? အဝိသေသေန သဗ္ဗေသွေဝ မူလာဒီသု အနုဂတတ္တာ၊ ဧဝံ။ ယထာ ပန တဿေဝ ရုက္ခဿ ပုပ္ဖဖလာဒီသု နိဗ္ဗိန္နော ကောစိ ပုရိသော စတူသု ဒိသာသု မဏ္ဍူကကဏ္ဋကံ နာမ ရုက္ခေ ဝိသံ ပယောဇေယျ၊ အထ သော ရုက္ခော တေန ဝိသသမ္ဖဿေန ဖုဋ္ဌော ပထဝီရသအာပေါရသပရိယာဒိန္နေန အပ္ပသဝနဓမ္မတံ အာဂမ္မ ပုန သန္တာနံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ သမတ္ထော န ဘဝေယျ၊ ဧဝမေဝံ ခန္ဓပ္ပဝတ္တိယံ နိဗ္ဗိန္နော ကုလပုတ္တော တဿ ပုရိသဿ စတူသု ဒိသာသု ရုက္ခေ ဝိသပ္ပယောဇနံ ဝိယ အတ္တနော သန္တာနေ စတုမဂ္ဂဘာဝနံ အာရဘတိ၊ အထဿ သော ခန္ဓသန္တာနော တေန စတုမဂ္ဂဝိသသမ္ဖဿေန သဗ္ဗသော ဝဋ္ဋမူလကိလေသာနံ ပရိယာဒိန္နတ္တာ ကိရိယဘာဝမတ္တမုပဂတကာယကမ္မာဒိ သဗ္ဗကမ္မပ္ပဘေဒေါ အာယတိံ ပုနဗ္ဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တဓမ္မတမာဂမ္မ ဘဝန္တရသန္တာနံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ သမတ္ထော န ဟောတိ။ ကေဝလံ ပန စရိမဝိညာဏနိရောဓေန နိရိန္ဓနော ဝိယ ဇာတဝေဒေါ အနုပါဒါနော ပရိနိဗ္ဗာတိ။ ဧဝံ ဘူမိယာ ဘူမိလဒ္ဓဿ စ နာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပိစ အပရမ္ပိ သမုဒါစာရာရမ္မဏာဓိဂ္ဂဟိတာဝိက္ခမ္ဘိတာသမူဟတဝသေန စတုဗ္ဗိဓမုပ္ပန္နံ။ တတ္ထ ဝတ္တမာနုပ္ပန္နမေဝ **သမုဒါစာရုပ္ပန္နံ**။ စက္ခာဒီနံ ပန အာပါထဂတေ အာရမ္မဏေ ပုဗ္ဗဘာဂေ အနုပ္ပဇ္ဇမာနမ္ပိ ကိလေသဇာတံ အာရမ္မဏဿ အဓိဂ္ဂဟိတတ္တာ ဧဝ အပရဘာဂေ အဝဿမုပ္ပတ္တိတော **အာရမ္မဏာဓိဂ္ဂဟိတုပ္ပန္န**န္တိ ဝုစ္စတိ။ ကလျာဏိဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရတော မဟာတိဿတ္ထေရဿ ဝိသဘာဂရူပဒဿနေန ဥပ္ပန္နကိလေသဇာတဉ္စေတ္ထ နိဒဿနံ။ တဿ “ဥပ္ပန္နံ ကာမဝိတက္က”န္တိအာဒီသု[၁] ပယောဂေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သမထဝိပဿနာနံ အညတရဝသေန အဝိက္ခမ္ဘိတကိလေသဇာတံ စိတ္တသန္တတိမနာရူဠှံ ဥပ္ပတ္တိနိဝါရကဿ ဟေတုနော အဘာဝါ **အဝိက္ခမ္ဘိတုပ္ပန္နံ** နာမ။ တံ “အယမ္ပိ ခေါ ဘိက္ခဝေ အာနာပါနဿတိသမာဓိ ဘာဝိတော ဗဟုလီကတော သန္တော စေဝ ပဏီတော စ အသေစနကော စ သုခေါ စ ဝိဟာရော ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နေ ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေ ဌာနသော အန္တရဓာပေတီ”တိအာဒီသု[၂] ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သမထဝိပဿနာဝသေန ဝိက္ခမ္ဘိတမ္ပိ ကိလေသဇာတံ အရိယမဂ္ဂေန အသမူဟတတ္တာ ဥပ္ပတ္တိဓမ္မတံ အနတီတန္တိ ကတွာ **အသမူဟတုပ္ပန္န**န္တိ ဝုစ္စတိ။ အာကာသေန ဂစ္ဆန္တဿ အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘိနော ထေရဿ ကုသုမိတရုက္ခေ ဥပဝနေ ပုပ္ဖါနိ ဩစိနန္တဿ

၁-မ ၁-၁၄၊ အံ ၂-၃၄၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဝိ ၁-၈၈-ပိဋ္ဌေ။

madhurassarena gāyato mātugāmassa gītassaraṁ sutavato uppannakilesajātañcettha nidassanaṁ. Tassa "ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ bahulīkaronto uppannuppanne pāpake akusale dhamme antarāyeva antaradhāpetī"ti-ādīsu[1] payogo daṭṭhabbo. Tividhampi cetaṁ ārammaṇādhiggahitāvikkhambhitāsamūhatuppannaṁ bhūmiladdheneva saṅgahaṁ gacchatīti veditabbaṁ.

Evametasmiṁ yathāvuttappabhede uppanne bhūmiladdhārammaṇādhiggahitāvikkhambhi tāsamūhatuppannavasenāyaṁ kodho uppannoti veditabbo. Kasmā? Evaṁvidhassa vinetabbato. Evaṁvidhameva hi uppannaṁ yena kenaci vinayena vinetuṁ sakkā hoti. Yaṁ panetaṁ vattamānabhutvāpagatokāsakatasamudācārasaṅkhātaṁ uppannaṁ, ettha aphalo ca asakyo ca vāyāmo. Aphalo hi bhutvāpagate vāyāmo vāyāmantarenāpi tassa niruddhattā. Tathā okāsakate. asakyo ca vattamānasamudācāruppanne kilesavodānānaṁ ekajjhamanuppattitoti.

Vinetīti ettha pana—

Duvidho vinayo nāma, ekamekettha pañcadhā.
Tesu aṭṭhavidhenesa, vinetīti pavuccati.

Ayañhi saṁvaravinayo pahānavinayoti duvidho vinayo, ettha ca duvidhe vinaye ekameko vinayo pañcadhā bhijjati. **Saṁvaravinayo**pi hi sīlasaṁvaro satisaṁvaro ñāṇasaṁvaro khantisaṁvaro vīriyasaṁvaroti pañcavidho, **pahānavinayo**pi tadaṅgappahānaṁ vikkhambhanappahānaṁ samucchedappahānaṁ paṭippassaddhippahānaṁ nissaraṇappahānanti pañcavidho.

Tattha "iminā pātimokkhasaṁvarena upeto hoti samupeto"ti-ādīsu[2] **sīlasaṁvaro.** "Rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjatī"ti-ādīsu[3] **satisaṁvaro.**

"Yāni sotāni lokasmiṁ, (Ajitāti Bhagavā)
Sati tesaṁ nivāraṇaṁ.
Sotānaṁ saṁvaraṁ brūmi,
Paññāyete pidhīyare"ti—

1. Saṁ 3. 47 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 255 piṭṭhe.
3. Dī 1. 66; Ma 1. 238; Saṁ 2. 384; Aṁ 1. 111 piṭṭhādīsu.

မဓုရဿရေန ဂါယတော မာတုဂါမဿ ဂီတဿရံ သုတဝတော ဥပ္ပန္နကိလေသဇာတဉ္စေတ္ထ နိဒဿနံ။ တဿ "အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ ဗဟုလီကရောန္တော ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နေ ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေ အန္တရာယေဝ အန္တရဓာပေတီ"တိ-အာဒီသု[၁] ပယောဂေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တိဝိဓမ္ပိ စေတံ အာရမ္မဏာဓိဂ္ဂဟိတာဝိက္ခမ္ဘိတာသမူဟတုပ္ပန္နံ ဘူမိလဒ္ဓေနေဝ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဧဝမေတသ္မိံ ယထာဝုတ္တပ္ပဘေဒေ ဥပ္ပန္နေ ဘူမိလဒ္ဓါရမ္မဏာဓိဂ္ဂဟိတာဝိက္ခမ္ဘိတာသမူဟတုပ္ပန္နဝသေနာယံ ကောဓော ဥပ္ပန္နောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကသ္မာ? ဧဝံဝိဓဿ ဝိနေတဗ္ဗတော။ ဧဝံဝိဓမေဝ ဟိ ဥပ္ပန္နံ ယေန ကေနစိ ဝိနယေန ဝိနေတုံ သက္ကာ ဟောတိ။ ယံ ပနေတံ ဝတ္တမာနဘုတွာပဂတောကာသကတသမုဒါစာရသင်္ခါတံ ဥပ္ပန္နံ၊ ဧတ္ထ အဖလော စ အသက္ကော စ ဝါယာမော။ အဖလော ဟိ ဘုတွာပဂတေ ဝါယာမော ဝါယာမန္တရေနာပိ တဿ နိရုဒ္ဓတ္တာ။ တထာ ဩကာသကတေ။ အသက္ကော စ ဝတ္တမာနသမုဒါစာရုပ္ပန္နေ ကိလေသဝေါဒါနာနံ ဧကဇ္ဈမနုပ္ပတ္တိတောတိ။

ဝိနေတီတိ ဧတ္ထ ပန—

ဒုဝိဓော ဝိနယော နာမ၊ ဧကမေကေတ္ထ ပဉ္စဓာ။
တေသု အဋ္ဌဝိဓေနေသ၊ ဝိနေတီတိ ပဝုစ္စတိ။

အယဉ္ဟိ သံဝရဝိနယော ပဟာနဝိနယောတိ ဒုဝိဓော ဝိနယော၊ ဧတ္ထ စ ဒုဝိဓေ ဝိနယေ ဧကမေကော ဝိနယော ပဉ္စဓာ ဘိဇ္ဇတိ။ **သံဝရဝိနယော**ပိ ဟိ သီလသံဝရော သတိသံဝရော ဉာဏသံဝရော ခန္တိသံဝရော ဝီရိယသံဝရောတိ ပဉ္စဝိဓော၊ **ပဟာနဝိနယော**ပိ တဒင်္ဂပ္ပဟာနံ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနံ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပ္ပဟာနံ နိဿရဏပ္ပဟာနန္တိ ပဉ္စဝိဓော။

တတ္ထ "ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရေန ဥပေတော ဟောတိ သမုပေတော"တိ-အာဒီသု[၂] **သီလသံဝရော**။ "ရက္ခတိ စက္ခုန္ဒြိယံ၊ စက္ခုန္ဒြိယေ သံဝရံ အာပဇ္ဇတီ"တိ-အာဒီသု[၃] **သတိသံဝရော**။

"ယာနိ သောတာနိ လောကသ္မိံ၊ (အဇိတာတိ ဘဂဝါ)
သတိ တေသံ နိဝါရဏံ။
သောတာနံ သံဝရံ ဗြူမိ၊
ပညာယေတေ ပိဓိယရေ"တိ—

၁-သံ ၃-၄၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဒီ ၁-၆၆၊ မ ၁-၂၃၈၊ သံ ၂-၃၈၄၊ အံ ၁-၁၁၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

ādīsu[1] **ñāṇasaṁvaro.** “Khamo hoti sītassa uṇhassā”ti-ādīsu[2] **khantisaṁvaro.** “Uppannaṁ kāmavitakkaṁ nādhivāseti pajahati vinodetī”ti-ādīsu[3] **vīriyasaṁvaro** veditabbo. Sabbopi cāyaṁ saṁvaro yathāsakaṁ saṁvaritabbānaṁ vinetabbānañca kāyavacīduccaritādīnaṁ saṁvaraṇato saṁvaro, vinayanato vinayoti vuccati. Evaṁ tāva saṁvaravinayo pañcadhā bhijjatīti veditabbo.

Tathā yaṁ nāmarūpaparicchedādīsu vipassanaṅgesu yāva attano aparihānavasena pavatti, tāva tena tena ñāṇena tassa tassa anatthasantānassa pahānaṁ. Seyyathidaṁ? Nāmarūpavavatthānena sakkāyadiṭṭhiyā, paccayapariggahena ahetuvisamahetudiṭṭhīnaṁ, tasseva aparabhāgena kaṅkhāvitaraṇena kathaṁkathībhāvassa, kalāpasammasanena “ahaṁ mamā”ti gāhassa, maggāmaggavavatthānena amagge maggasaññāya, udayadassanena ucchedadiṭṭhiyā, vayadassanena sassatadiṭṭhiyā, bhayadassanena sabhayesu abhayasaññāya, ādīnavadassanena assādasaññāya, nibbidānupassanena abhiratisaññāya, muccitukamyatāñāṇena amuccitukamyatāya, upekkhāñāṇena anupekkhāya, anulomena dhammaṭṭhitiyaṁ nibbāne ca paṭilomabhāvassa, gotrabhunā saṅkhāranimittaggāhassa pahānaṁ, etaṁ **tadaṅgappahānaṁ** nāma. Yaṁ pana upacārappanābhedassa samādhino yāva attano aparihāni pavatti, tāva tenābhihatānaṁ nīvaraṇānaṁ yathāsakaṁvitakkādipaccanīkadhammānañca anuppattisaṅkhātaṁ pahānaṁ, etaṁ **vikkhambhanappahānaṁ** nāma. Yaṁ pana catunnaṁ ariyamaggānaṁ bhāvitattā taṁtaṁmaggavato attano santāne yathāsakaṁ “diṭṭhigatānaṁ pahānāyā”ti-ādinā[4] nayena vuttassa samudayapakkhikassa kilesagahanassa puna accanta-appavattibhāvena samucchedasaṅkhātaṁ pahānaṁ, idaṁ **samucchedappahānaṁ** nāma. Yaṁ pana phalakkhaṇe paṭippassaddhattaṁ kilesānaṁ pahānaṁ, idaṁ **paṭippassaddhippahānaṁ** nāma. Yaṁ pana sabbasaṅkhatanissaraṇattā pahīnasabbasaṅkhataṁ nibbānaṁ, etaṁ **nissaraṇappahānaṁ** nāma. Sabbampi cetaṁ pahānaṁ yasmā cāgaṭṭhena pahānaṁ, vinayanaṭṭhena vinayo, tasmā “pahānavinayo”ti vuccati, taṁtaṁpahānavato vā tassa tassa vinayassa sambhavatopetaṁ

1. Khu 1. 434 piṭṭhe.
2. Ma 1. 13; Aṁ 2. 433 piṭṭhesu.
3. Ma 1. 14; Aṁ 2. 432 piṭṭhesu.
4. Abhi 1. 72 piṭṭhe.

အာဒီသု[၁] **ဉာဏသံဝရော။** "ခမော ဟောတိ သီတဿ ဥဏှဿာ"တိ-အာဒီသု[၂] **ခန္တိသံဝရော။** "ဥပ္ပန္နံ ကာမဝိတက္ကံ နာဓိဝါသေတိ ပဇဟတိ ဝိနောဒေတီ"တိအာဒီသု[၃] **ဝီရိယသံဝရော** ဝေဒိတဗ္ဗော။ သဗ္ဗောပိ စာယံ သံဝရော ယထာသကံ သံဝရိတဗ္ဗာနံ ဝိနေတဗ္ဗာနဉ္စ ကာယဝစီဒုစ္စရိတာဒီနံ သံဝရဏတော သံဝရော, ဝိနယနတော ဝိနယောတိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ တာဝ သံဝရဝိနယော ပဉ္စဓာ ဘိဇ္ဇတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တထာ ယံ နာမရူပပရိစ္ဆေဒါဒီသု ဝိပဿနင်္ဂေသု ယာဝ အတ္တနော အပရိဟာနဝသေန ပဝတ္တိ၊ တာဝ တေန တေန ဉာဏေန တဿ တဿ အနတ္ထသန္တာနဿ ပဟာနံ။ သေယျထိဒံ? နာမရူပဝဝတ္ထာနေန သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ၊ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေန အဟေတုဝိသမဟေတုဒိဋ္ဌီနံ၊ တဿေဝ အပရဘာဂေန ကင်္ခါဝိတရဏေန ကထံကထီဘာဝဿ၊ ကလာပသမ္မသနေန "အဟံ မမာ"တိ ဂါဟဿ၊ မဂ္ဂါမဂ္ဂဝဝတ္ထာနေန အမဂ္ဂေ မဂ္ဂသညာယ၊ ဥဒယဒဿနေန ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယာ၊ ဝယဒဿနေန သဿတဒိဋ္ဌိယာ၊ ဘယဒဿနေန သဘယေသု အဘယသညာယ၊ အာဒီနဝဒဿနေန အဿာဒသညာယ၊ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနေန အဘိရတိသညာယ၊ မုစ္စိတုကမျတာဉာဏေန အမုစ္စိတုကမျတာယ၊ ဥပေက္ခာဉာဏေန အနုပေက္ခာယ၊ အနုလောမေန ဓမ္မဋ္ဌိတိယံ နိဗ္ဗာနေ စ ပဋိလောမဘာဝဿ၊ ဂေါတြဘုနာ သင်္ခါရနိမိတ္တဂ္ဂါဟဿ ပဟာနံ၊ ဧတံ **တဒင်္ဂပ္ပဟာနံ** နာမ။ ယံ ပန ဥပစာရပ္ပနာဘေဒဿ သမာဓိနော ယာဝ အတ္တနော အပရိဟာနိပဝတ္တိ၊ တာဝ တေနာဘိဟတာနံ နီဝရဏာနံ ယထာသကံဝိတက္ကာဒိပစ္စနီကဓမ္မာနဉ္စ အနုပ္ပတ္တိသင်္ခါတံ ပဟာနံ၊ ဧတံ **ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနံ** နာမ။ ယံ ပန စတုန္နံ အရိယမဂ္ဂါနံ ဘာဝိတတ္တာ တံတံမဂ္ဂဝတော အတ္တနော သန္တာနေ ယထာသကံ "ဒိဋ္ဌိဂတာနံ ပဟာနာယာ"တိအာဒိနာ[၄] နယေန ဝုတ္တဿ သမုဒယပက္ခိကဿ ကိလေသဂဟနဿ ပုန အစ္စန္တအပ္ပဝတ္တိဘာဝေန သမုစ္ဆေဒသင်္ခါတံ ပဟာနံ၊ ဣဒံ **သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနံ** နာမ။ ယံ ပန ဖလက္ခဏေ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓတ္တံ ကိလေသာနံ ပဟာနံ၊ ဣဒံ **ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပ္ပဟာနံ** နာမ။ ယံ ပန သဗ္ဗသင်္ခတနိဿရဏတ္တာ ပဟီနသဗ္ဗသင်္ခတံ နိဗ္ဗာနံ၊ ဧတံ **နိဿရဏပ္ပဟာနံ** နာမ။ သဗ္ဗမ္ပိ စေတံ ပဟာနံ ယသ္မာ စာဂဋ္ဌေန ပဟာနံ၊ ဝိနယနဋ္ဌေန ဝိနယော၊ တသ္မာ "ပဟာနဝိနယော"တိ ဝုစ္စတိ၊ တံတံပဟာနဝတော ဝါ တဿ တဿ ဝိနယဿ သမ္ဘဝတောပေတံ

၁-ခု ၁-၄၃၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-မ ၁-၁၃၊ အံ ၂-၄၃၃-ပိဋ္ဌေသု။
၃-မ ၁-၁၄၊ အံ ၂-၄၃၂-ပိဋ္ဌေသု။
၄-အဘိ ၁-၇၂-ပိဋ္ဌေ။

“pahānavinayo”ti vuccati. Evaṁ pahānavinayopi pañcadhā bhijjatīti veditabbo. Evamekekassa pañcadhā bhinnattā dasete vinayā honti.

Tesu paṭippassaddhivinayaṁ nissaraṇavinayañca ṭhapetvā avasesena aṭṭhavidhena vinayenesa tena tena pariyāyena vinetīti pavuccati. Kathaṁ? Sīlasaṁvarena kāyavacīduccaritāni vinentopi hi taṁsampayuttaṁ kodhaṁ vineti, satipaññāsaṁvarehi abhijjhādomanassādīni vinentopi domanassasampayuttaṁ kodhaṁ vineti, khantisaṁvarena sītādīni khamantopi taṁtaṁāghātavatthusambhavaṁ kodhaṁ vineti, vīriyasaṁvarena byāpādavitakkaṁ vinentopi taṁsampayuttaṁ kodhaṁ vineti, yehi dhammehi tadaṅgavikkhambhanasamucchedappahānāni honti, tesaṁ dhammānaṁ attani nibbattanena te te dhamme pajahantopi tadaṅgappahātabbaṁ[1] vikkhambhetabbaṁ samucchinditabbañca kodhaṁ vineti. Kāmañcettha pahānavinayena vinayo na sambhavati, yehi pana dhammehi pahānaṁ hoti, tehi vinentopi pariyāyato “pahānavinayena vinetī”ti vuccati. Paṭippassaddhippahānakāle pana vinetabbābhāvato nissaraṇappahānassa ca anuppādetabbato na tehi kiñci vinetīti vuccati. Evaṁ tesu paṭippassaddhivinayaṁ nissaraṇavinayañca ṭhapetvā avasesena aṭṭhavidhena vinayenesa tena tena pariyāyena vinetīti pavuccatīti. Ye vā—

> “Pañcime bhikkhave āghātapaṭivinayā, yattha bhikkhuno uppanno āghāto sabbaso paṭivinetabbo. Katame pañca, yasmiṁ bhikkhave puggale āghāto jāyetha, mettā tasmiṁ puggale bhāvetabbā -pa- karuṇā, upekkhā, asati-amanasikāro tasmiṁ puggale āpajjitabbo, evaṁ tasmiṁ puggale āghāto paṭivinetabbo. Kammassakatā eva vā tasmiṁ puggale adhiṭṭhātabbā ‘kammassako ayamāyasmā -pa- dāyādo bhavissatī’ti”[2]—

evaṁ pañca āghātapaṭivinayā vuttā, ye ca—

> “Pañcime āvuso āghātapaṭivinayā, yattha bhikkhuno uppanno āghāto sabbaso paṭivinetabbo. Katame pañca,

1. Tadaṅgapahātabbekaṭṭhaṁ (Sī, Syā) 2. Aṁ 2. 163 piṭṭhe.

"ပဟာနဝိနယော"တိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ ပဟာနဝိနယောပိ ပဉ္စဓာ ဘိဇ္ဇတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝမေကေကဿ ပဉ္စဓာ ဘိန္နတ္တာ ဒသေတေ ဝိနယာ ဟောန္တိ။

တေသု ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိနယံ နိဿရဏဝိနယဉ္စ ဌပေတွာ အဝသေသေန အဋ္ဌဝိဓေန ဝိနယေနေသ တေန တေန ပရိယာယေန ဝိနေတီတိ ပဝုစ္စတိ။ ကထံ? သီလသံဝရေန ကာယဝစီဒုစ္စရိတာနိ ဝိနေန္တောပိ ဟိ တံသမ္ပယုတ္တံ ကောဓံ ဝိနေတိ၊ သတိပညာသံဝရေဟိ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿာဒီနိ ဝိနေန္တောပိ ဒေါမနဿသမ္ပယုတ္တံ ကောဓံ ဝိနေတိ၊ ခန္တိသံဝရေန သီတာဒီနိ ခမန္တောပိ တံတံအာဃာတဝတ္ထုသမ္ဘဝံ ကောဓံ ဝိနေတိ၊ ဝီရိယသံဝရေန ဗျာပါဒဝိတက္ကံ ဝိနေန္တောပိ တံသမ္ပယုတ္တံ ကောဓံ ဝိနေတိ၊ ယေဟိ ဓမ္မေဟိ တဒင်္ဂဝိက္ခမ္ဘနသမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနာနိ ဟောန္တိ၊ တေသံ ဓမ္မာနံ အတ္တနိ နိဗ္ဗတ္တနေန တေ တေ ဓမ္မေ ပဇဟန္တောပိ တဒင်္ဂပ္ပဟာတဗ္ဗံ[၁] ဝိက္ခမ္ဘေတဗ္ဗံ သမုစ္ဆိန္ဒိတဗ္ဗဉ္စ ကောဓံ ဝိနေတိ။ ကာမဉ္စေတ္ထ ပဟာနဝိနယေန ဝိနယော န သမ္ဘဝတိ၊ ယေဟိ ပန ဓမ္မေဟိ ပဟာနံ ဟောတိ၊ တေဟိ ဝိနေန္တောပိ ပရိယာယတော "ပဟာနဝိနယေန ဝိနေတီ"တိ ဝုစ္စတိ။ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပ္ပဟာနကာလေ ပန ဝိနေတဗ္ဗာဘာဝတော နိဿရဏပ္ပဟာနဿ စ အနုပ္ပါဒေတဗ္ဗတော န တေဟိ ကိဉ္စိ ဝိနေတီတိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ တေသု ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိနယံ နိဿရဏဝိနယဉ္စ ဌပေတွာ အဝသေသေန အဋ္ဌဝိဓေန ဝိနယေနေသ တေန တေန ပရိယာယေန ဝိနေတီတိ ပဝုစ္စတီတိ။ ယေ ဝါ—

> "ပဉ္စိမေ ဘိက္ခဝေ အာဃာတပဋိဝိနယာ၊ ယတ္ထ ဘိက္ခုနော ဥပ္ပန္နော အာဃာတော သဗ္ဗသော ပဋိဝိနေတဗ္ဗော။ ကတမေ ပဉ္စ၊ ယသ္မိံ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလေ အာဃာတော ဇာယေထ၊ မေတ္တာ တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ ဘာဝေတဗ္ဗာ။ပ။ ကရုဏာ၊ ဥပေက္ခာ၊ အသတိအမနသိကာရော တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ အာပဇ္ဇိတဗ္ဗော၊ ဧဝံ တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ အာဃာတော ပဋိဝိနေတဗ္ဗော။ ကမ္မဿကတာ ဧဝ ဝါ တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗာ 'ကမ္မဿကော အယမာယသ္မာ။ပ။ ဒါယာဒေါ ဘဝိဿတီ'တိ"[၂]—

ဧဝံ ပဉ္စ အာဃာတပဋိဝိနယာ ဝုတ္တာ၊ ယေ စ—

> "ပဉ္စိမေ အာဝုသော အာဃာတပဋိဝိနယာ၊ ယတ္ထ ဘိက္ခုနော ဥပ္ပန္နော အာဃာတော သဗ္ဗသော ပဋိဝိနေတဗ္ဗော။ ကတမေ ပဉ္စ၊

၁-တဒင်္ဂပဟာတဗ္ဗေကဋ္ဌံ (သီ၊ သျာ) ၂-အံ ၂-၁၆၃-ပိဋ္ဌေ။

idhāvuso ekacco puggalo aparisuddhakāyasamācāro hoti parisuddhavacīsamācāro, evarūpepi āvuso puggale āghāto paṭivinetabbo”ti[1]—

evamādināpi nayena pañca āghātapaṭivinayā vuttā, tesu yena kenaci āghātapaṭivinayena vinentopesa vinetīti pavuccati. Apica yasmā—

“Ubhatodaṇḍakena cepi bhikkhave kakacena corā ocarakā aṅgamaṅgāni okkanteyyuṁ, tatrāpi yo mano padoseyya, na me so tena sāsanakaro”ti[2]—

evaṁ Satthu ovādaṁ,

“Tasseva tena pāpiyo, yo kuddhaṁ paṭikujjhati.
Kuddhaṁ appaṭikujjhanto, saṅgāmaṁ jeti dujjayaṁ.

Ubhinnamatthaṁ carati, attano ca parassa ca.
Paraṁ saṅkupitaṁ ñatvā, yo sato upasammati”[3].

“Sattime bhikkhave dhammā sapattakantā sapattakaraṇā kodhanaṁ āgacchanti itthiṁ vā purisaṁ vā, katame satta, idha bhikkhave sapatto sapattassa evaṁ icchati ‘aho vatāyaṁ dubbaṇṇo assā’ti. Taṁ kissa hetu, na bhikkhavesapatto sapattassa vaṇṇavatāya nandati, kodhanāyaṁ bhikkhave purisapuggalo kodhābhibhūto kodhapareto kiñcāpi so hoti sunhāto suvilitto kappitakesamassu odātavatthavasano, atha kho so dubbaṇṇova hoti kodhābhibhūto, ayaṁ bhikkhave paṭhamo dhammo sapattakanto sapattakaraṇo kodhanaṁ āgacchati itthiṁ vā purisaṁ vā[4].

Puna caparaṁ bhikkhave sapatto sapattassa evaṁ icchati ‘aho vatāyaṁ dukkhaṁ sayeyyā’ti -pa- ‘na pacurattho assā’ti -pa- ‘na bhogavā assā’ti -pa- ‘na yasavā assā’ti -pa- ‘na mittavā assā’ti -pa- ‘kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ

1. Aṁ 2. 164 piṭṭhe. 2. Ma 1. 181 piṭṭhe.
3. Saṁ 1. 164 piṭṭhe. 4. Aṁ 2. 469 piṭṭhe.

ဣဓာဝုသော ဧကစ္စော ပုဂ္ဂလော အပရိသုဒ္ဓကာယသမာစာရော ဟောတိ ပရိသုဒ္ဓဝစီသမာစာရော၊ ဧဝရူပေပိ အာဝုသော ပုဂ္ဂလေ အာဃာတော ပဋိဝိနေတဗ္ဗော”တိ[၁]—

ဧဝမာဒိနာပိ နယေန ပဉ္စ အာဃာတပဋိဝိနယာ ဝုတ္တာ၊ တေသု ယေန ကေနစိ အာဃာတပဋိဝိနယေန ဝိနေန္တောပေသ ဝိနေတီတိ ပဝုစ္စတိ။ အပိစ ယသ္မာ—

“ဥဘတောဒဏ္ဍကေန စေပိ ဘိက္ခဝေ ကကစေန စောရာ ဩစရကာ အင်္ဂမင်္ဂါနိ ဩက္ကန္တေယျုံ၊ တတြာပိ ယော မနော ပဒေါသေယျ၊ န မေ သော တေန သာသနကရော”တိ[၂]—

ဧဝံ သတ္ထု ဩဝါဒံ,

“တဿေဝ တေန ပါပိယော၊ ယော ကုဒ္ဓံ ပဋိကုဇ္ဈတိ။
ကုဒ္ဓံ အပ္ပဋိကုဇ္ဈန္တော၊ သင်္ဂါမံ ဇေတိ ဒုဇ္ဇယံ။

ဥဘိန္နမတ္ထံ စရတိ၊ အတ္တနော စ ပရဿ စ။
ပရံ သင်္ကုပိတံ ဉတွာ၊ ယော သတော ဥပသမ္မတိ”[၃]။

“သတ္တိမေ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ သပတ္တကန္တာ သပတ္တကရဏာ ကောဓနံ အာဂစ္ဆန္တိ ဣတ္ထိံ ဝါ ပုရိသံ ဝါ၊ ကတမေ သတ္တ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ သပတ္တော သပတ္တဿ ဧဝံ ဣစ္ဆတိ ‘အဟော ဝတာယံ ဒုဗ္ဗဏ္ဏော အဿာ’တိ။ တံ ကိဿ ဟေတု၊ န ဘိက္ခဝေ သပတ္တော သပတ္တဿ ဝဏ္ဏဝတာယ နန္ဒတိ၊ ကောဓနာယံ ဘိက္ခဝေ ပုရိသပုဂ္ဂလော ကောဓာဘိဘူတော ကောဓပရေတော ကိဉ္စာပိ သော ဟောတိ သုနှာတော သုဝိလိတ္တော ကပ္ပိတကေသမဿု ဩဒါတဝတ္ထဝသနော၊ အထ ခေါ သော ဒုဗ္ဗဏ္ဏောဝ ဟောတိ ကောဓာဘိဘူတော၊ အယံ ဘိက္ခဝေ ပဌမော ဓမ္မော သပတ္တကန္တော သပတ္တကရဏော ကောဓနံ အာဂစ္ဆတိ ဣတ္ထိံ ဝါ ပုရိသံ ဝါ[၄]။

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ သပတ္တော သပတ္တဿ ဧဝံ ဣစ္ဆတိ ‘အဟော ဝတာယံ ဒုက္ခံ သယေယျာ’တိ။ပ။ ‘န ပစုရတ္ထော အဿာ’တိ။ပ။ ‘န ဘောဂဝါ အဿာ’တိ။ပ။ ‘န ယသဝါ အဿာ’တိ။ပ။ ‘န မိတ္တဝါ အဿာ’တိ။ပ။ ‘ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ အပါယံ

၁-အံ ၂-၁၆၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၁၈၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-သံ ၁-၁၆၄-ပိဋ္ဌေ။ ၄-အံ ၂-၄၆၉-ပိဋ္ဌေ။

duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyyā’ti. Taṁ kissa hetu, na bhikkhave sapatto sapattassa sugatigamanena nandati, kodhanāyaṁ bhikkhave purisapuggalo kodhābhibhūto kodhapareto kāyena duccaritaṁ carati, vācāya, manasā duccaritaṁ carati, so kāyena duccaritaṁ caritvā -pa- vācāya -pa- manasā duccaritaṁ caritvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā -pa- nirayaṁ upapajjati kodhābhibhūto”ti[1].

“Kuddho atthaṁ na jānāti, kuddho dhammaṁ na passati[2] -pa-.

Yena kodhena kuddhāse, sattā gacchanti duggatiṁ.
Taṁ kodhaṁ sammadaññāya, pajahanti vipassino[3].

Kodhaṁ jahe vippajaheyya mānaṁ,
Saññojanaṁ sabbamatikkameyya[4].

Anatthajanano kodho, kodho cittappakopano[5].

Ekāparādhaṁ khama bhūripañña,
Na paṇḍitā kodhabalā bhavantī”ti[6]—

evamādinā nayena kodhe ādīnavañca paccavekkhatopi kodho vinayaṁ upeti. Tasmā evaṁ paccavekkhitvā kodhaṁ vinentopi esa vinetīti vuccati.

Kodhanti “anatthaṁ me acarīti āghāto jāyatī”ti-ādinā[7] nayena sutte vuttānaṁ navannaṁ, “atthaṁ me na carī”ti-ādīnañca tappaṭipakkhato siddhānaṁ navannamevāti aṭṭhārasannaṁ, khāṇukaṇṭakādinā aṭṭhānena saddhiṁ ekūnavīsatiyā āghātavatthūnaṁ aññatarāghātavatthusambhavaṁ āghātaṁ. **Visaṭan**ti vitthataṁ. **Sappavisan**ti sappassa visaṁ. **Ivā**ti opammavacanaṁ, ikāralopaṁ katvā va-icceva vuttaṁ. **Osadhehī**ti agadehi. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā visatikicchako vejjo sappena daṭṭhaṁ[8] sabbaṁ kāyaṁ pharitvā ṭhitaṁ visaṭaṁ sappavisaṁ mūlakhandhatacapattapupphādīnaṁ

1. Aṁ 2. 469 piṭṭhe.
2. Aṁ 2. 471; Khu 7. 12 piṭṭhesu.
3. Khu 1. 196 piṭṭhe.
4. Khu 1. 46 piṭṭhe Dhammapade.
5. Aṁ 2. 471; Khu 1. 252 piṭṭhesu.
6. Khu 5. 311 piṭṭhe Jātake.
7. Dī 3. 218; Aṁ 3. 208 piṭṭhesu.
8. Daṭṭho (Sī, Syā)

ဒုဂ္ဂတိံ ဝိနိပါတံ နိရယံ ဥပပဇ္ဇေယျာ’တိ။ တံ ကိဿ ဟေတု၊ န ဘိက္ခဝေ သပတ္တော သပတ္တဿ သုဂတိဂမနေန နန္ဒတိ၊ ကောဓနာယံ ဘိက္ခဝေ ပုရိသပုဂ္ဂလော ကောဓာဘိဘူတော ကောဓပရေတော ကာယေန ဒုစ္စရိတံ စရတိ၊ ဝါစာယ၊ မနသာ ဒုစ္စရိတံ စရတိ၊ သော ကာယေန ဒုစ္စရိတံ စရိတွာ။ပ။ ဝါစာယ။ပ။ မနသာ ဒုစ္စရိတံ စရိတွာ ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ။ပ။ နိရယံ ဥပပဇ္ဇတိ ကောဓာဘိဘူတော’’တိ[၁]။

‘‘ကုဒ္ဓေါ အတ္ထံ န ဇာနာတိ၊ ကုဒ္ဓေါ ဓမ္မံ န ပဿတိ[၂]။ပ။

ယေန ကောဓေန ကုဒ္ဓါသေ၊ သတ္တာ ဂစ္ဆန္တိ ဒုဂ္ဂတိံ။
တံ ကောဓံ သမ္မဒညာယ၊ ပဇဟန္တိ ဝိပဿိနော[၃]။

ကောဓံ ဇဟေ ဝိပ္ပဇဟေယျ မာနံ၊
သညောဇနံ သဗ္ဗမတိက္ကမေယျ[၄]။

အနတ္ထဇနနော ကောဓော၊ ကောဓော စိတ္တပ္ပကောပနော[၅]။

ဧကာပရာဓံ ခမ ဘူရိပည၊
န ပဏ္ဍိတာ ကောဓဗလာ ဘဝန္တီ’’တိ[၆]—

ဧဝမာဒိနာ နယေန ကောဓေ အာဒီနဝဉ္စ ပစ္စဝေက္ခတောပိ ကောဓော ဝိနယံ ဥပေတိ။ တသ္မာ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ကောဓံ ဝိနေန္တောပိ ဧသ ဝိနေတီတိ ဝုစ္စတိ။

ကောဓန္တိ ‘‘အနတ္ထံ မေ အစရီတိ အာဃာတော ဇာယတီ’’တိအာဒိနာ[၇] နယေန သုတ္တေ ဝုတ္တာနံ နဝန္နံ, ‘‘အတ္ထံ မေ န စရီ’’တိအာဒီနဉ္စ တပ္ပဋိပက္ခတော သိဒ္ဓါနံ နဝန္နမေဝါတိ အဋ္ဌာရသန္နံ, ခါဏုကဏ္ဋကာဒိနာ အဋ္ဌာနေန သဒ္ဓိံ ဧကူနဝီသတိယာ အာဃာတဝတ္ထူနံ အညတရာဃာတဝတ္ထုသမ္ဘဝံ အာဃာတံ။ **ဝိသဋ**န္တိ ဝိတ္ထတံ။ **သပ္ပဝိသ**န္တိ သပ္ပဿ ဝိသံ။ **ဣဝါ**တိ ဩပမ္မဝစနံ၊ ဣကာရလောပံ ကတွာ ဝ-ဣစ္စေဝ ဝုတ္တံ။ **ဩသဓေဟီ**တိ အဂဒေဟိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာ ဝိသတိကိစ္ဆကော ဝေဇ္ဇော သပ္ပေန ဒဋ္ဌံ[၈] သဗ္ဗံ ကာယံ ဖရိတွာ ဌိတံ ဝိသဋံ သပ္ပဝိသံ မူလခန္ဓတစပတ္တပုပ္ဖါဒီနံ

၁-အံ ၂-၄၆၉-ပိဋ္ဌေ။
၂-အံ ၂-၄၇၁၊ ခု ၇-၁၂-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ခု ၁-၁၉၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၄၆-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၅-အံ ၂-၄၇၁၊ ခု ၁-၂၅၂-ပိဋ္ဌေသု။
၆-ခု ၅-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။
၇-ဒီ ၃-၂၁၈၊ အံ ၃-၂၀၈-ပိဋ္ဌေသု။
၈-ဒဋ္ဌော (သီ၊ သျာ)

aññatarehi nānābhesajjehi, payojetvā katehi vā[1] osadhehi khippameva vineyya, evamevaṁ yo yathāvuttenatthena uppatitaṁ cittasantānaṁ byāpetvā ṭhitaṁ kodhaṁ yathāvuttesu vinayanupāyesu yena kenaci upāyena vineti nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkarotīti.

So bhikkhu jahāti orapāranti so evaṁ kodhaṁ vinento bhikkhu yasmā kodho tatiyamaggena sabbaso pahīyati, tasmā orapārasaññitāni pañcorambhāgiyasaññojanāni jahātīti veditabbo. Avesesena hi[2] pāranti tīrassa nāmaṁ, tasmā orāni ca tāni saṁsārasāgarassa pārabhūtāni cāti katvā "orapāran"ti vuccati. Atha vā yo uppatitaṁ vineti kodhaṁ visaṭaṁ sappavisaṁva osadhehi, so tatiyamaggena sabbaso kodhaṁ vinetvā anāgāmiphale ṭhito bhikkhu jahāti orapāraṁ. Tattha oranti sakattabhāvo, pāranti parattabhāvo. Oraṁ vā cha ajjhattikāni āyatanāni, pāraṁ cha bāhirāyatanāni. Tathā oraṁ manussaloko, pāraṁ devaloko. Oraṁ kāmadhātu, pāraṁ rūpārūpadhātu. Oraṁ kāmarūpabhavo, pāraṁ arūpabhavo. Oraṁ attabhāvo, pāraṁ attabhāvasukhūpakaraṇāni. Evametasmiṁ orapāre catutthamaggena chandarāgaṁ pajahanto "jahāti orapāran"ti vuccati. Ettha ca kiñcāpi anāgāmino kāmarāgassa pahīnattā idhattabhāvādīsu chandarāgo eva natthi, apica kho panassa tatiyamaggādīnaṁ viya vaṇṇappakāsanatthaṁ sabbametaṁ orapārabhedaṁ[3] saṅgahetvā tattha chandarāgappahānena "jahāti orapāran"ti vuttaṁ.

Idāni tassatthassa vibhāvanatthāya upamaṁ āha **"urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇan"**ti. Tattha urena gacchatīti **urago,** sappassetaṁ adhivacanaṁ. So duvidho kāmarūpī ca akāmarūpī ca, kāmarūpīpi duvidho jalajo thalajo ca. Jalajo jale eva kāmarūpaṁ labhati, na thale Saṅkhapālajātake Saṅkhapālanāgarājā viya. Thalajo thale eva, na jale. So jajjarabhāvena jiṇṇaṁ, cirakālatāya purāṇañcāti saṅkhaṁ gataṁ tacaṁ jahanto catubbidhena jahāti sajātiyaṁ ṭhito, jigucchanto, nissāya, thāmenāti. Sajāti nāma sappajāti dīghattabhāvo. Uragā hi pañcasu ṭhānesu sajātiṁ nātivattanti upapattiyaṁ cutiyaṁ vissaṭṭhaniddokkamane

1. Katehi (Sī) 2. So hi (Ka) 3. Orapārabhāvaṁ (Syā, Ka)

အညတရေဟိ နာနာဘေသဇ္ဇေဟိ, ပယောဇေတွာ ကတေဟိ ဝါ[၁] ဩသဓေဟိ ခိပ္ပမေဝ ဝိနေယျ၊ ဧဝမေဝံ ယော ယထာဝုတ္တေနတ္ထေန ဥပ္ပတိတံ စိတ္တသန္တာနံ ဗျာပေတွာ ဌိတံ ကောဓံ ယထာဝုတ္တေသု ဝိနယနူပါယေသု ယေန ကေနစိ ဥပါယေန ဝိနေတိ နာဓိဝါသေတိ ပဇဟတိ ဝိနောဒေတိ ဗျန္တီကရောတီတိ။

သော ဘိက္ခု ဇဟာတိ ဩရပါရန္တိ သော ဧဝံ ကောဓံ ဝိနေန္တော ဘိက္ခု ယသ္မာ ကောဓော တတိယမဂ္ဂေန သဗ္ဗသော ပဟီယတိ၊ တသ္မာ ဩရပါရသညိတာနိ ပဉ္စောရမ္ဘာဂိယသညောဇနာနိ ဇဟာတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အဝိသေသေန ဟိ[၂] ပါရန္တိ တီရဿ နာမံ၊ တသ္မာ ဩရာနိ စ တာနိ သံသာရသာဂရဿ ပါရဘူတာနိ စာတိ ကတွာ “ဩရပါရ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ အထ ဝါ ယော ဥပ္ပတိတံ ဝိနေတိ ကောဓံ ဝိသဋံ သပ္ပဝိသံဝ ဩသဓေဟိ၊ သော တတိယမဂ္ဂေန သဗ္ဗသော ကောဓံ ဝိနေတွာ အနာဂါမိဖလေ ဌိတော ဘိက္ခု ဇဟာတိ ဩရပါရံ။ တတ္ထ ဩရန္တိ သကတ္တဘာဝေါ၊ ပါရန္တိ ပရတ္တဘာဝေါ။ ဩရံ ဝါ ဆ အဇ္ဈတ္တိကာနိ အာယတနာနိ၊ ပါရံ ဆ ဗာဟိရာယတနာနိ။ တထာ ဩရံ မနုဿလောကော၊ ပါရံ ဒေဝလောကော။ ဩရံ ကာမဓာတု၊ ပါရံ ရူပါရူပဓာတု။ ဩရံ ကာမရူပဘဝေါ၊ ပါရံ အရူပဘဝေါ။ ဩရံ အတ္တဘာဝေါ၊ ပါရံ အတ္တဘာဝသုခူပကရဏာနိ။ ဧဝမေတသ္မိံ ဩရပါရေ စတုတ္ထမဂ္ဂေန ဆန္ဒရာဂံ ပဇဟန္တော “ဇဟာတိ ဩရပါရ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဧတ္ထ စ ကိဉ္စာပိ အနာဂါမိနော ကာမရာဂဿ ပဟီနတ္တာ ဣဓတ္တဘာဝါဒီသု ဆန္ဒရာဂေါ ဧဝ နတ္ထိ၊ အပိစ ခေါ ပနဿ တတိယမဂ္ဂါဒီနံ ဝိယ ဝဏ္ဏပ္ပကာသနတ္ထံ သဗ္ဗမေတံ ဩရပါရဘေဒံ[၃] သင်္ဂဟေတွာ တတ္ထ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေန “ဇဟာတိ ဩရပါရ”န္တိ ဝုတ္တံ။

ဣဒါနိ တဿတ္ထဿ ဝိဘာဝနတ္ထာယ ဥပမံ အာဟ **“ဥရဂေါ ဇိဏ္ဏမိဝတ္တစံ ပုရာဏ”**န္တိ။ တတ္ထ ဥရေန ဂစ္ဆတီတိ **ဥရဂေါ၊** သပ္ပဿေတံ အဓိဝစနံ။ သော ဒုဝိဓော ကာမရူပီ စ အကာမရူပီ စ၊ ကာမရူပီပိ ဒုဝိဓော ဇလဇော ထလဇော စ။ ဇလဇော ဇလေ ဧဝ ကာမရူပံ လဘတိ၊ န ထလေ သင်္ခပါလဇာတကေ သင်္ခပါလနာဂရာဇာ ဝိယ။ ထလဇော ထလေ ဧဝ၊ န ဇလေ။ သော ဇဇ္ဇရဘာဝေန ဇိဏ္ဏံ, စိရကာလတာယ ပုရာဏဉ္စာတိ သင်္ခံ ဂတံ တစံ ဇဟန္တော စတုဗ္ဗိဓေန ဇဟာတိ သဇာတိယံ ဌိတော, ဇိဂုစ္ဆန္တော, နိဿာယ, ထာမေနာတိ။ သဇာတိ နာမ သပ္ပဇာတိ ဒီဃတ္တဘာဝေါ။ ဥရဂါ ဟိ ပဉ္စသု ဌာနေသု သဇာတိံ နာတိဝတ္တန္တိ ဥပပတ္တိယံ စုတိယံ ဝိဿဋ္ဌနိဒ္ဒောက္ကမနေ

၁-ကတေဟိ (သီ) ၂-သော ဟိ (က) ၃-ဩရပါရဘာဝံ (သျာ၊ က)

samānajātiyā methunapaṭisevane jiṇṇatacāpanayane cāti. Sappo hi yadā tacaṁ jahāti, tadā sajātiyaṁyeva ṭhatvā jahāti. Sajātiyaṁ ṭhitopi ca jigucchanto jahāti. Jigucchanto nāma yadā upaḍḍhaṭṭhāne mutto hoti, upaḍḍhaṭṭhāne amutto olambati, tadā naṁ aṭṭīyanto jahāti. Evaṁ jigucchantopi ca daṇḍantaraṁ vā mūlantaraṁ vā pāsāṇantaraṁ vā nissāya jahāti. Nissāya jahantopi ca thāmaṁ janetvā ussāhaṁ katvā vīriyena vaṅkaṁ naṅguṭṭhaṁ katvā passasantova phaṇaṁ karitvā jahāti. Evaṁ jahitvā yenakāmaṁ pakkamati, evamevaṁ ayampi bhikkhu orapāraṁ jahitukāmo catubbidhena jahāti sajātiyaṁ ṭhito jigucchanto nissāya thāmenāti. Sajāti nāma bhikkhuno "ariyāya jātiyā jāto"ti[1] vacanato sīlaṁ. Tenevāha "sīle patiṭṭhāya naro sappañño"[2]. Evametissaṁ sajātiyaṁ ṭhito bhikkhu taṁ sakattabhāvādibhedaṁ orapāraṁ jiṇṇapurāṇatacamiva dukkhaṁ janentaṁ tattha tattha ādīnavadassanena jigucchanto kalyāṇamitte nissāya adhimattavāyāmasaṅkhātaṁ thāmaṁ janetvā "divasaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodhetī"ti[3] vuttanayena rattindivaṁ chadhā vibhajitvā ghaṭento vāyamanto urago viya vaṅkaṁ naṅguṭṭhaṁ pallaṅkaṁ ābhujitvā urago viya passasanto ayampi asithilaparakkamatāya vāyamanto urago viya phaṇaṁ karitvā ayampi ñāṇavipphāraṁ janetvā uragova tacaṁ orapāraṁ jahāti. Jahitvā ca urago viya ohitataco yenakāmaṁ ayampi ohitabhāro anupādisesanibbānadhātudisaṁ pakkamatīti. Tenāha Bhagavā—

"Yo uppatitaṁ vineti kodhaṁ,
Visaṭaṁ sappavisaṁva osadhehi.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇan"ti.

evamesā Bhagavatā arahattanikūṭena paṭhamagāthā desitāti.

2. Idāni dutiyagāthāya atthavaṇṇanākkamo anuppatto, tatrāpi—

1. Ma 2. 306 piṭṭhe. 2. Saṁ 1. 13; Khu 10. 197 piṭṭhesu.
3. Aṁ 1. 112; Aṁ 2. 385; Abhi 2. 258 piṭṭhesu.

သမာနဇာတိယာ မေထုနပဋိသေဝနေ ဇိဏ္ဏတစာပနယနေ စာတိ။ သပ္ပော ဟိ ယဒါ တစံ ဇဟာတိ၊ တဒါ သဇာတိယံယေဝ ဌတွာ ဇဟာတိ။ သဇာတိယံ ဌိတောပိ စ ဇိဂုစ္ဆန္တော ဇဟာတိ။ ဇိဂုစ္ဆန္တော နာမ ယဒါ ဥပဍ္ဎဋ္ဌာနေ မုတ္တော ဟောတိ၊ ဥပဍ္ဎဋ္ဌာနေ အမုတ္တော ဩလမ္ဗတိ၊ တဒါ နံ အဋ္ဋီယန္တော ဇဟာတိ။ ဧဝံ ဇိဂုစ္ဆန္တောပိ စ ဒဏ္ဍန္တရံ ဝါ မူလန္တရံ ဝါ ပါသာဏန္တရံ ဝါ နိဿာယ ဇဟာတိ။ နိဿာယ ဇဟန္တောပိ စ ထာမံ ဇနေတွာ ဥဿာဟံ ကတွာ ဝီရိယေန ဝင်္ကံ နင်္ဂုဋ္ဌံ ကတွာ ပဿသန္တောဝ ဖဏံ ကရိတွာ ဇဟာတိ။ ဧဝံ ဇဟိတွာ ယေနကာမံ ပက္ကမတိ၊ ဧဝမေဝံ အယမ္ပိ ဘိက္ခု ဩရပါရံ ဇဟိတုကာမော စတုဗ္ဗိဓေန ဇဟာတိ သဇာတိယံ ဌိတော ဇိဂုစ္ဆန္တော နိဿာယ ထာမေနာတိ။ သဇာတိ နာမ ဘိက္ခုနော "အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတော"တိ[၁] ဝစနတော သီလံ။ တေနေဝါဟ "သီလေ ပတိဋ္ဌာယ နရော သပ္ပညော"တိ[၂]။ ဧဝမေတိဿံ သဇာတိယံ ဌိတော ဘိက္ခု တံ သကတ္တဘာဝါဒိဘေဒံ ဩရပါရံ ဇိဏ္ဏပုရာဏတစမိဝ ဒုက္ခံ ဇနေန္တံ တတ္ထ တတ္ထ အာဒီနဝဒဿနေန ဇိဂုစ္ဆန္တော ကလျာဏမိတ္တေ နိဿာယ အဓိမတ္တဝါယာမသင်္ခါတံ ထာမံ ဇနေတွာ "ဒိဝသံ စင်္ကမေန နိသဇ္ဇာယ အာဝရဏီယေဟိ ဓမ္မေဟိ စိတ္တံ ပရိသောဓေတီ"တိ[၃] ဝုတ္တနယေန ရတ္တိန္ဒိဝံ ဆဓာ ဝိဘဇိတွာ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော ဥရဂေါ ဝိယ ဝင်္ကံ နင်္ဂုဋ္ဌံ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ ဥရဂေါ ဝိယ ပဿသန္တော အယမ္ပိ အသိထိလပရက္ကမတာယ ဝါယမန္တော ဥရဂေါ ဝိယ ဖဏံ ကရိတွာ အယမ္ပိ ဉာဏဝိပ္ဖာရံ ဇနေတွာ ဥရဂေါဝ တစံ ဩရပါရံ ဇဟာတိ။ ဇဟိတွာ စ ဥရဂေါ ဝိယ ဩဟိတတစော ယေနကာမံ အယမ္ပိ ဩဟိတဘာရော အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဓာတုဒိသံ ပက္ကမတီတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

"ယော ဥပ္ပတိတံ ဝိနေတိ ကောဓံ၊
ဝိသဋံ သပ္ပဝိသံဝ ဩသဓေဟိ။
သော ဘိက္ခု ဇဟာတိ ဩရပါရံ၊
ဥရဂေါ ဇိဏ္ဏမိဝတ္တစံ ပုရာဏ"န္တိ။

ဧဝမေသာ ဘဂဝတာ အရဟတ္တနိကူဋေန ပဌမဂါထာ ဒေသိတာတိ။

၂။ ဣဒါနိ ဒုတိယဂါထာယ အတ္ထဝဏ္ဏနာက္ကမော အနုပ္ပတ္တော၊ တတြာပိ—

၁-မ ၂-၃၀၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၁-၁၃၊ ခု ၁၀-၁၉၇-ပိဋ္ဌေသု။
၃-အံ ၁-၁၁၂၊ အံ ၂-၃၈၅၊ အဘိ ၂-၂၅၈-ပိဋ္ဌေသု။

"Yena yattha yadā yasmā, vuttā gāthā ayaṁ imaṁ.
Vidhiṁ pakāsayitvāssā, karissāmatthavaṇṇanan"ti—

ayameva mātikā, tato parañca sabbagāthāsu. Ativitthārabhayena pana ito pabhuti mātikaṁ anikkhipitvā uppattidassananayeneva tassā tassā atthaṁ dassento atthavaṇṇanaṁ karissāmi. Seyyathidaṁ? **Yo rāgamudacchidā asesan**ti ayaṁ dutiyagāthā.

Tassuppatti—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme, tena kho pana samayena āyasmato Sāriputtattherassa upaṭṭhāko aññataro suvaṇṇakāraputto therassa santike pabbajito, thero tassa "daharānaṁ asubhaṁ sappāyan"ti mantvā rāgavighātatthaṁ asubhakammaṭṭhānaṁ adāsi. Tassa tasmiṁ āsevanamattampi cittaṁ na labhati, so "anupakāraṁ mametan"ti therassa ārocesi. Thero "daharānametaṁ sappāyan"ti mantvā punapi tadevācikkhi. Evaṁ cattāro māsā atītā, so kiñcimattampi visesaṁ na labhati. Tato naṁ thero Bhagavato santikaṁ nesi, Bhagavā "avisayo Sāriputta tuyhetassa sappāyaṁ jānituṁ, Buddhaveneyyo eso"ti vatvā pabhassaravaṇṇaṁ padumaṁ iddhiyā nimminitvā tassa hatthe pādāsi "handa bhikkhu imaṁ vihārapacchāyāyaṁ vālikātale nāḷena vijjhitvā ṭhapehi, abhimukhaṁ cassa pallaṅkena nisīda 'lohitaṁ lohitan'ti āvajjento"ti. Ayaṁ kira pañca jātisatāni suvaṇṇakārova ahosi, tenassa "lohitakanimittaṁ sappāyan"ti ñatvā Bhagavā lohitakakammaṭṭhānaṁ adāsi. So tathā katvā muhutteneva yathākkamaṁ tattha cattāripi jhānāni adhigantvā anulomapaṭilomādinā nayena jhānakīḷaṁ ārabhi. Atha Bhagavā taṁ padumaṁ "milāyatū"ti adhiṭṭhāsi. So jhānā vuṭṭhito taṁ milātaṁ kāḷavaṇṇaṁ disvā "pabhassararūpaṁ jarāya parimadditan"ti aniccasaññaṁ paṭilabhi. tato naṁ ajjhattampi upasaṁhari. Tato "yadaniccaṁ taṁ dukkhaṁ, yaṁ dukkhaṁ tadanattā"ti tayopi bhave āditte viya passi. Evaṁ passato cassāvidūre padumassaro atthi, tattha dārakā orohitvā padumāni bhañjitvā bhañjitvā rāsiṁ karonti, tassa tāni udake padumāni naḷavane aggijālā viya khāyiṁsu, pattāni patantāni papātaṁ pavisantāni viya khāyiṁsu, thale nikkhittapadumānaṁ aggāni milātāni aggiḍaḍḍhāni

"ယေန ယတ္ထ ယဒါ ယသ္မာ၊ ဝုတ္တာ ဂါထာ အယံ ဣမံ။
ဝိဓိံ ပကာသယိတွာဿာ၊ ကရိဿာမတ္ထဝဏ္ဏနန္"တိ—

အယမေဝ မာတိကာ၊ တတော ပရဉ္စ သဗ္ဗဂါထာသု။ အတိဝိတ္ထာရဘယေန ပန ဣတော ပဘုတိ မာတိကံ အနိက္ခိပိတွာ ဥပ္ပတ္တိဒဿနနယေနေဝ တဿာ တဿာ အတ္ထံ ဒဿေန္တော အတ္ထဝဏ္ဏနံ ကရိဿာမိ။ သေယျထိဒံ? **ယော ရာဂမုဒစ္ဆိဒါ အသေသန္**တိ အယံ ဒုတိယဂါထာ။

တဿုပ္ပတ္တိ—ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ ဇေတဝနေ အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ၊ တေန ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မတော သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ဥပဋ္ဌာကော အညတရော သုဝဏ္ဏကာရပုတ္တော ထေရဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတော၊ ထေရော တဿ "ဒဟရာနံ အသုဘံ သပ္ပါယ"န္တိ မန္တွာ ရာဂဝိဃာတတ္ထံ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ အဒါသိ။ တဿ တသ္မိံ အာသေဝနမတ္တမ္ပိ စိတ္တံ န လဘတိ၊ သော "အနုပကာရံ မမေတ"န္တိ ထေရဿ အာရောစေသိ။ ထေရော "ဒဟရာနမေတံ သပ္ပါယ"န္တိ မန္တွာ ပုနပိ တဒေဝါစိက္ခိ။ ဧဝံ စတ္တာရော မာသာ အတီတာ၊ .သော ကိဉ္စိမတ္တမ္ပိ ဝိသေသံ န လဘတိ။ တတော နံ ထေရော ဘဂဝတော သန္တိကံ နေသိ၊ ဘဂဝါ "အဝိသယော သာရိပုတ္တ တုယှေတဿ သပ္ပါယံ ဇာနိတုံ၊ ဗုဒ္ဓဝေနေယျော ဧသော"တိ ဝတွာ ပဘဿရဝဏ္ဏံ ပဒုမံ ဣဒ္ဓိယာ နိမ္မိနိတွာ တဿ ဟတ္ထေ ပါဒါသိ "ဟန္ဒ ဘိက္ခု ဣမံ ဝိဟာရပစ္ဆာယာယံ ဝါလိကာတလေ နာဠေန ဝိဇ္ဈိတွာ ဌပေဟိ၊ အဘိမုခံ စဿ ပလ္လင်္ကေန နိသီဒ 'လောဟိတံ လောဟိတ'န္တိ အာဝဇ္ဇေန္တော"တိ။ အယံ ကိရ ပဉ္စ ဇာတိသတာနိ သုဝဏ္ဏကာရောဝ အဟောသိ၊ တေနဿ "လောဟိတကနိမိတ္တံ သပ္ပါယ"န္တိ ဉတွာ ဘဂဝါ လောဟိတကကမ္မဋ္ဌာနံ အဒါသိ။ သော တထာ ကတွာ မုဟုတ္တေနေဝ ယထာက္ကမံ တတ္ထ စတ္တာရိပိ ဈာနာနိ အဓိဂန္တွာ အနုလောမပဋိလောမာဒိနာ နယေန ဈာနကီဠံ အာရဘိ။ အထ ဘဂဝါ တံ ပဒုမံ "မိလာယတူ"တိ အဓိဋ္ဌာသိ။ သော ဈာနာ ဝုဋ္ဌိတော တံ မိလာတံ ကာဠဝဏ္ဏံ ဒိသွာ "ပဘဿရရူပံ ဇရာယ ပရိမဒ္ဒိတ"န္တိ အနိစ္စသညံ ပဋိလဘိ။ တတော နံ အဇ္ဈတ္တမ္ပိ ဥပသံဟရိ။ တတော "ယဒနိစ္စံ တံ ဒုက္ခံ၊ ယံ ဒုက္ခံ တဒနတ္တာ"တိ တယောပိ ဘဝေ အာဒိတ္တေ ဝိယ ပဿိ။ ဧဝံ ပဿတော စဿာဝိဒူရေ ပဒုမဿရော အတ္ထိ၊ တတ္ထ ဒါရကာ ဩရောဟိတွာ ပဒုမာနိ ဘဉ္ဇိတွာ ဘဉ္ဇိတွာ ရာသိံ ကရောန္တိ၊ တဿ တာနိ ဥဒကေ ပဒုမာနိ နဠဝနေ အဂ္ဂိဇာလာ ဝိယ ခါယိံသု၊ ပတ္တာနိ ပတန္တာနိ ပပါတံ ပဝိသန္တာနိ ဝိယ ခါယိံသု၊ ထလေ နိက္ခိတ္တပဒုမာနံ အဂ္ဂါနိ မိလာတာနိ အဂ္ဂိဍဍ္ဎာနိ

viya khāyiṁsu. Athassa tadanusārena sabbadhamme upanijjhāyato bhiyyoso mattāya tayo bhavā ādittamiva agāraṁ appaṭisaraṇā hutvā upaṭṭhahiṁsu. Tato Bhagavā Gandhakuṭiyaṁ nisinnova tassa bhikkhuno upari sarīrābhaṁ muñci, sā cassa mukhaṁyeva ajjhotthari, tato so "kimetan"ti āvajjento Bhagavantaṁ āgantvā samīpe ṭhitamiva disvā uṭṭhāyāsanā añjaliṁ paṇāmesi. Athassa Bhagavā sappāyaṁ viditvā dhammaṁ desento imaṁ obhāsagāthaṁ abhāsi **"yo rāgamudacchidā asesan"**ti.

Tattha rañjanavasena **rāgo,** pañcakāmaguṇarāgassetaṁ adhivacanaṁ. **Udacchidā**ti ucchindati bhañjati vināseti. Atītakālikānampi hi chandasi[1] vattamānavacanaṁ akkharacintakā icchanti. **Asesan**ti sānusayaṁ. **Bhisapupphaṁva saroruhan**ti sare virūḷhaṁ padumapupphaṁ viya. **Vigayhā**ti ogayha, pavisitvāti attho. Sesaṁ pubbasadisameva. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yathā nāma ete dārakā saraṁ oruyha bhisapupphaṁ saroruhaṁ chindanti, evamevaṁ yo bhikkhu imaṁ tedhātukalokasannivāsaṁ ogayha—

> "Natthi rāgasamo aggi"[2],
>
> "Kāmarāgena dayhāmi, cittaṁ me paridayhati"[3].
>
> "Ye rāgarattānupatanti sotaṁ,
> Sayaṁkataṁ makkaṭakova jālaṁ"[4].

"Ratto kho āvuso rāgena abhibhūto pariyādinnacitto pāṇampi hanatī"ti[5]—

evamādinayamanugantvā rāgādīnavapaccavekkhaṇena yathāvuttappakārehi sīlasaṁvarādīhi saṁvarehi saviññāṇakāviññāṇakesu vatthūsu asubhasaññāya ca thokaṁ thokaṁ rāgaṁ samucchindanto anāgāmimaggena avasesaṁ arahattamaggena ca tato anavasesampi ucchindati, pubbe vuttappakāreneva so bhikkhu jahāti orapāraṁ urago jiṇṇamiva tacaṁ purāṇanti. Evamesā Bhagavatā arahattanikūṭena gāthā desitā, desanāpariyosāne ca so bhikkhu arahatte patiṭṭhitoti.

---

1. Chindatīti (Syā, Ka)
2. Khu 1. 43 piṭṭhe Dhammapade.
3. Saṁ 1. 189 piṭṭhe.
4. Khu 1. 63. piṭṭhe Dhammapade.
5. Aṁ 1. 156. 217 piṭṭhesu (Thokaṁ visadisaṁ)

ဝိယ ခါယိံသု။ အထဿ တဒနုသာရေန သဗ္ဗဓမ္မေ ဥပနိဇ္ဈာယတော ဘိယျောသော မတ္တာယ တယော ဘဝါ အာဒိတ္တမိဝ အဂါရံ အပ္ပဋိသရဏာ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ တတော ဘဂဝါ ဂန္ဓကုဋိယံ နိသိန္နောဝ တဿ ဘိက္ခုနော ဥပရိ သရီရာဘံ မုဉ္စိ၊ သာ စဿ မုခံယေဝ အဇ္ဈောတ္ထရိ၊ တတော သော "ကိမေတ"န္တိ အာဝဇ္ဇေန္တော ဘဂဝန္တံ အာဂန္တွာ သမီပေ ဌိတမိဝ ဒိသွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ အဉ္ဇလိံ ပဏာမေသိ။ အထဿ ဘဂဝါ သပ္ပာယံ ဝိဒိတွာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ဣမံ ဩဘာသဂါထံ အဘာသိ ''**ယော ရာဂမုဒစ္ဆိဒါ အသေသ**"န္တိ။

တတ္ထ ရဉ္ဇနဝသေန **ရာဂေါ**၊ ပဉ္စကာမဂုဏရာဂဿေတံ အဓိဝစနံ။ **ဥဒစ္ဆိဒါ**တိ ဥစ္ဆိန္ဒတိ ဘဉ္ဇတိ ဝိနာသေတိ။ အတီတကာလိကာနမ္ပိ ဟိ ဆန္ဒသိ[၁] ဝတ္တမာနဝစနံ အက္ခရစိန္တကာ ဣစ္ဆန္တိ။ **အသေသ**န္တိ သာနုသယံ။ **ဘိသပုပ္ဖံဝ သရောရုဟ**န္တိ သရေ ဝိရူဠှံ ပဒုမပုပ္ဖံ ဝိယ။ **ဝိဂယှာ**တိ ဩဂယှ၊ ပဝိသိတွာတိ အတ္ထော။ သေသံ ပုဗ္ဗသဒိသမေဝ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယထာ နာမ ဧတေ ဒါရကာ သရံ ဩရုယှ ဘိသပုပ္ဖံ သရောရုဟံ ဆိန္ဒန္တိ၊ ဧဝမေဝံ ယော ဘိက္ခု ဣမံ တေဓာတုကလောကသန္နိဝါသံ ဩဂယှ—

> "နတ္ထိ ရာဂသမော အဂ္ဂိ"[၂]၊
>
> "ကာမရာဂေန ဒယှာမိ၊ စိတ္တံ မေ ပရိဒယှတိ"[၃]။
>
> "ယေ ရာဂရတ္တာနုပတန္တိ သောတံ၊
> သယံကတံ မက္ကဋကောဝ ဇာလံ"[၄]။

"ရတ္တော ခေါ အာဝုသော ရာဂေန အဘိဘူတော ပရိယာဒိန္နစိတ္တော ပါဏမ္ပိ ဟနတီ''တိ[၅]—

ဧဝမာဒိနယမနုဂန္တွာ ရာဂါဒီနဝပစ္စဝေက္ခဏေန ယထာဝုတ္တပ္ပကာရေဟိ သီလသံဝရာဒီဟိ သံဝရေဟိ သဝိညာဏကာဝိညာဏကေသု ဝတ္ထူသု အသုဘသညာယ စ ထောကံ ထောကံ ရာဂံ သမုစ္ဆိန္ဒန္တော အနာဂါမိမဂ္ဂေန အဝသေသံ အရဟတ္တမဂ္ဂေန စ တတော အနဝသေသမ္ပိ ဥစ္ဆိန္ဒတိ၊ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တပ္ပကာရေနေဝ သော ဘိက္ခု ဇဟာတိ ဩရပါရံ ဥရဂေါ ဇိဏ္ဏမိဝ တစံ ပုရာဏန္တိ။ ဧဝမေသာ ဘဂဝတာ အရဟတ္တနိကူဋေန ဂါထာ ဒေသိတာ၊ ဒေသနာပရိယောသာနေ စ သော ဘိက္ခု အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌိတောတိ။

၁-ဆိန္ဒတီတိ (သျာ၊က)
၂-ခု ၁-၄၃-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၃-သံ ၁-၁၈၉-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၆၃-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၅-အံ ၁-၁၅၆-၂၁၇-ပိဋ္ဌေသု (ထောကံ ဝိသဒိသံ)

3. **Yo taṇhamudacchidā**ti kā uppatti? Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati, aññataro bhikkhu Gaggarāya pokkharaṇiyā tīre viharanto taṇhāvasena akusalavitakkaṁ vitakketi, Bhagavā tassajjhāsayaṁ viditvā imaṁ obhāsagāthamabhāsi.

Tattha tassatīti[1] **taṇhā,** visayehi tittiṁ na upetīti attho, kāmabhavavibhavataṇhānametaṁ adhivacanaṁ. **Saritan**ti gataṁ pavattaṁ, yāva bhavaggā ajjhottharitvā ṭhitanti vuttaṁ hoti. **Sīghasaran**ti sīghagāminiṁ, sandiṭṭhikasamparāyikaṁ ādīnavaṁ agaṇetvā muhutteneva paracakkavāḷampi bhavaggampi sampāpuṇituṁ samatthanti vuttaṁ hoti. Evametaṁ saritaṁ sīghasaraṁ sabbappakārampi taṇhaṁ—

“Uparivisālā duppūrā, icchā visaṭagāminī.
Ye ca taṁ anugijjhanti[2], te honti cakkadhārino”ti,

“Taṇhādutiyo puriso, dīghamaddhānasaṁsaraṁ.
Itthabhāvaññathābhāvaṁ, saṁsāraṁ nātivattatī”ti[3],

“Ūno loko atitto taṇhādāsoti kho mahārājā”ti[4]ca—

evamādīnavapaccavekkhaṇena vuttappakārehi sīlasaṁvarādīhi ca yo thokaṁ thokaṁ visosayitvā arahattamaggena asesaṁ ucchijjati, so bhikkhu tasmiṁyeva khaṇe sabbappakārampi jahāti orapāranti. Desanāpariyosāne so bhikkhu arahatte patiṭṭhitoti.

4. **Yo mānamudabbadhī**ti kā uppatti? Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati, aññataro bhikkhu Gaṅgāya tīre viharanto gimhakāle appodake sote kataṁ naḷasetuṁ pacchā āgatena mahoghena vuyhamānaṁ disvā “aniccā saṅkhārā”ti saṁviggo aṭṭhāsi, tassajjhāsayaṁ viditvā Bhagavā imaṁ obhāsagāthaṁ abhāsi.

---

1. Tasatīti (Sī, Syā)
2. Upari visālaṁ duppūraṁ, icchaṁ visaṭagāminiṁ.
   Ye ca taṁ anugacchanti (Sī, Syā) Khu 5. 132, 201 piṭṭhesu.
3. Khu 1. 201, 268; Khu 7. 362; Khu 8. 211 piṭṭhesu.
4. Ma 2. 256 piṭṭhe.

၃။ **ယော တဏှမုဒစ္ဆိဒါ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ၊ အညတရော ဘိက္ခု ဂဂ္ဂရာယ ပေါက္ခရဏိယာ တီရေ ဝိဟရန္တော တဏှာဝသေန အကုသလဝိတက္ကံ ဝိတက္ကေတိ၊ ဘဂဝါ တဿဇ္ဈာသယံ ဝိဒိတွာ ဣမံ ဩဘာသဂါထမဘာသိ။

တတ္ထ တဿတီတိ[၁] **တဏှာ၊** ဝိသယေဟိ တိတ္တိံ န ဥပေတီတိ အတ္ထော၊ ကာမဘဝဝိဘဝတဏှာနမေတံ အဓိဝစနံ။ **သရိတ**န္တိ ဂတံ ပဝတ္တံ၊ ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဌိတန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သီဃသရ**န္တိ သီဃဂါမိနိံ၊ သန္ဒိဋ္ဌိကသမ္ပရာယိကံ အာဒီနဝံ အဂဏေတွာ မုဟုတ္တေနေဝ ပရစက္ကဝါဠမ္ပိ ဘဝဂ္ဂမ္ပိ သမ္ပာပုဏိတုံ သမတ္ထန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧဝမေတံ သရိတံ သီဃသရံ သဗ္ဗပ္ပကာရမ္ပိ တဏှံ—

“ဥပရိဝိသာလာ ဒုပ္ပူရာ၊ ဣစ္ဆာ ဝိသဋဂါမိနီ။
ယေ စ တံ အနုဂိဇ္ဈန္တိ[၂]၊ တေ ဟောန္တိ စက္ကဓာရိနော’’တိ,

“တဏှာဒုတိယော ပုရိသော၊ ဒီဃမဒ္ဓါနသံသရံ။
ဣတ္ထဘာဝညထာဘာဝံ၊ သံသာရံ နာတိဝတ္တတီ”တိ[၃],

“ဦနော လောကော အတိတ္တော တဏှာဒါသောတိ ခေါ မဟာရာဇာ”တိ[၄] စ—

ဧဝမာဒီနဝပစ္စဝေက္ခဏေန ဝုတ္တပ္ပကာရေဟိ သီလသံဝရာဒီဟိ စ ယော ထောကံ ထောကံ ဝိသောသယိတွာ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အသေသံ ဥစ္ဆိန္ဒတိ၊ သော ဘိက္ခု တသ္မိံယေဝ ခဏေ သဗ္ဗပ္ပကာရမ္ပိ ဇဟာတိ ဩရပါရန္တိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ သော ဘိက္ခု အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌိတောတိ။

၄။ **ယော မာနမုဒဗ္ဗဓီ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ၊ အညတရော ဘိက္ခု ဂင်္ဂါယ တီရေ ဝိဟရန္တော ဂိမှကာလေ အပ္ပေါဒကေ သောတေ ကတံ နဠသေတုံ ပစ္ဆာ အာဂတေန မဟောဃေန ဝုယှမာနံ ဒိသွာ “အနိစ္စာ သင်္ခါရာ”တိ သံဝိဂ္ဂေါ အဋ္ဌာသိ၊ တဿဇ္ဈာသယံ ဝိဒိတွာ ဘဂဝါ ဣမံ ဩဘာသဂါထံ အဘာသိ။

၁-တသတီတိ (သီ၊ သျာ)
၂-ဥပရိ ဝိသာလံ ဒုပ္ပူရံ၊ ဣစ္ဆံ ဝိသဋဂါမိနိံ။
ယေ စ တံ အနုဂစ္ဆန္တိ (သီ၊ သျာ) ခု ၅-၁၃၂၊ ၂၀၁-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ခု ၁-၂၀၁-၂၆၈၊ ခု ၇-၃၆၂၊ ခု ၈-၂၁၁-ပိဋ္ဌေသု။
၄-မ ၂-၂၅၆-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **māno**ti jāti-ādivatthuko cetaso uṇṇāmo[1]. So "seyyohamasmī"ti māno, "sadisohamasmī"ti māno, "hīnohamasmī"ti mānoti evaṁ tividho hoti. Puna "seyyassa seyyohamasmīti, seyyassa sadiso, seyyassa hīno, sadisassa seyyo, sadisassa sadiso, sadisassa hīno, hīnassa seyyo, hīnassa sadiso, hīnassa hīnohamasmī"ti mānoti evaṁ navavidho hoti. Taṁ sabbappakārampi mānaṁ—

"Yena mānena mattāse, sattā gacchanti duggatin"ti[2]—

ādinā nayena tattha ādīnavapaccavekkhaṇena vuttappakārehi sīlasaṁvarādīhi ca yo thokaṁ thokaṁ vadhento kilesānaṁ abaladubbalattā[3] naḷasetusadisaṁ lokuttaradhammānaṁ atibalattā mahoghasadisena arahattamaggena asesaṁ udabbadhi, anavasesappahānavasena ucchindanto vadhetīti vuttaṁ hoti. So bhikkhu tasmiṁyeva khaṇe sabbappakārampi jahāti orapāranti. Desanāpariyosāne so bhikkhu arahatte patiṭṭhitoti.

5. **Yo nājjhagamā**ti kā uppatti? Imissā gāthāya ito parānañca dvādasannaṁ ekāyeva uppatti—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati, tena kho pana samayena aññataro brāhmaṇo attano dhītuyā vāreyye paccupaṭṭhite cintesi "kenaci vasalena aparibhuttapubbehi pupphehi dārikaṁ alaṅkaritvā patikulaṁ pesessāmī"ti. So santarabāhiraṁ Sāvatthiṁ vicinanto kiñci tiṇapupphampi aparibhuttapubbaṁ nāddasa. Atha sambahule dhuttakajātike brāhmaṇadārake sannipatite disvā "ete pucchissāmi, avassaṁ sambahulesu koci jānissatī"ti upasaṅkamitvā pucchi. Te taṁ brāhmaṇaṁ uppaṇḍentā āhaṁsu "udumbarapupphaṁ nāma brāhmaṇa loke na kenaci paribhuttapubbaṁ, tena dhītaraṁ alaṅkaritvā dehī"ti. So dutiyadivase kālasseva vuṭṭhāya bhattavissaggaṁ katvā Aciravatiyā nadiyā tīre Udumbaravanaṁ gantvā ekamekaṁ rukkhaṁ vicinanto pupphassa vaṇṭamattampi nāddasa. Atha vītivatte majjhanhike dutiyatīraṁ agamāsi, tattha ca aññataro bhikkhu aññatarasmiṁ manuññe rukkhamūle divāvihāraṁ nisinno

1. Uṇṇamo (Sī) 2. Khu 1. 197 piṭṭhe. 3. Abalātidubbalattā (Sī)

တတ္ထ **မာနော**တိ ဇာတိအာဒိဝတ္ထုကော စေတသော ဥဏ္ဏာမော[၁]။ သော ''သေယျောဟမသ္မိ''တိ မာနော, “သဒိသောဟမသ္မိ''တိ မာနော, “ဟီနောဟမသ္မိ''တိ မာနောတိ ဧဝံ တိဝိဓော ဟောတိ။ ပုန ''သေယျဿ သေယျောဟမသ္မီတိ၊ သေယျဿ သဒိသော၊ သေယျဿ ဟီနော၊ သဒိသဿ သေယျော၊ သဒိသဿ သဒိသော၊ သဒိသဿ ဟီနော၊ ဟီနဿ သေယျော၊ ဟီနဿ သဒိသော၊ ဟီနဿ ဟီနောဟမသ္မိ”တိ မာနောတိ ဧဝံ နဝဝိဓော ဟောတိ။ တံ သဗ္ဗပ္ပကာရမ္ပိ မာနံ—

“ယေန မာနေန မတ္တာသေ၊ သတ္တာ ဂစ္ဆန္တိ ဒုဂ္ဂတိ”န္တိ[၂]—

အာဒိနာ နယေန တတ္ထ အာဒီနဝပစ္စဝေက္ခဏေန ဝုတ္တပ္ပကာရေဟိ သီလသံဝရာဒီဟိ စ ယော ထောကံ ထောကံ ဝဓေန္တော ကိလေသာနံ အဗလဒုဗ္ဗလတ္တာ[၃] နဠသေတုသဒိသံ လောကုတ္တရဓမ္မာနံ အတိဗလတ္တာ မဟောဃသဒိသေန အရဟတ္တမဂ္ဂေန အသေသံ ဥဒဗ္ဗဓိ၊ အနဝသေသပ္ပဟာနဝသေန ဥစ္ဆိန္ဒန္တော ဝဓေတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သော ဘိက္ခု တသ္မိံယေဝ ခဏေ သဗ္ဗပ္ပကာရမ္ပိ ဇဟာတိ ဩရပါရန္တိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ သော ဘိက္ခု အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌိတောတိ။

၅။ **ယော နာဇ္ဈဂမာ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဣမိဿာ ဂါထာယ ဣတော ပရာနဉ္စ ဒွါဒသန္နံ ဧကာယေဝ ဥပ္ပတ္တိ—ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ၊ တေန ခေါ ပန သမယေန အညတရော ဗြာဟ္မဏော အတ္တနော ဓီတုယာ ဝါရေယျေ ပစ္စုပဋ္ဌိတေ စိန္တေသိ “ကေနစိ ဝသလေန အပရိဘုတ္တပုဗ္ဗေဟိ ပုပ္ဖေဟိ ဒါရိကံ အလင်္ကရိတွာ ပတိကုလံ ပေသေဿာမီ”တိ။ သော သန္တရဗာဟိရံ သာဝတ္ထိံ ဝိစိနန္တော ကိဉ္စိ တိဏပုပ္ဖမ္ပိ အပရိဘုတ္တပုဗ္ဗံ နာဒ္ဒသ။ အထ သမ္ဗဟုလေ ဓုတ္တကဇာတိကေ ဗြာဟ္မဏဒါရကေ သန္နိပတိတေ ဒိသွာ “ဧတေ ပုစ္ဆိဿာမိ၊ အဝဿံ သမ္ဗဟုလေသု ကောစိ ဇာနိဿတီ''တိ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆိ။ တေ တံ ဗြာဟ္မဏံ ဥပ္ပဏ္ဍေန္တာ အာဟံသု ''ဥဒုမ္ဗရပုပ္ဖံ နာမ ဗြာဟ္မဏ လောကေ န ကေနစိ ပရိဘုတ္တပုဗ္ဗံ၊ တေန ဓီတရံ အလင်္ကရိတွာ ဒေဟီ”တိ။ သော ဒုတိယဒိဝသေ ကာလဿေဝ ဝုဋ္ဌာယ ဘတ္တဝိဿဂ္ဂံ ကတွာ အစိရဝတိယာ နဒိယာ တီရေ ဥဒုမ္ဗရဝနံ ဂန္တွာ ဧကမေကံ ရုက္ခံ ဝိစိနန္တော ပုပ္ဖဿ ဝဏ္ဋမတ္တမ္ပိ နာဒ္ဒသ။ အထ ဝီတိဝတ္တေ မဇ္ဈန္ဟိကေ ဒုတိယတီရံ အဂမာသိ၊ တတ္ထ စ အညတရော ဘိက္ခု အညတရသ္မိံ မနုညေ ရုက္ခမူလေ ဒိဝါဝိဟာရံ နိသိန္နော

၁-ဥဏ္ဏာမော (သီ) ၂-ခု ၁-၁၉၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဗလာတိဒုဗ္ဗလတ္တာ (သီ)

kammaṭṭhānaṁ manasi karoti. So tattha upasaṅkamitvā amanasi karitvā sakiṁ nisīditvā sakiṁ ukkuṭiko hutvā sakiṁ ṭhatvā taṁ rukkhaṁ sabbasākhāviṭapapattantaresu vicinanto kilamati. Tato naṁ so bhikkhu āha “brāhmaṇa kiṁ maggasī”ti. Udumbarapupphaṁ bhoti. Udumbarapupphaṁ nāma brāhmaṇa loke natthi, musā etaṁ vacanaṁ, mā kilamāti. Atha Bhagavā tassa bhikkhūno ajjhāsayaṁ viditvā obhāsaṁ muñcitvā samuppannasamannāhārabahumānassa imā obhāsagāthāyo abhāsi “**yo nājjhagamā bhavesu sāran**”ti. Sabbā vattabbā.

Tattha paṭhamagāthāya tāva **nājjhagamā**ti nādhigacchi, nādhigacchati vā. **Bhavesū**ti kāmarūpārūpasaññī-asaññīnevasaññīnāsaññī-ekavokāra-catuvokārapañcavokārabhavesu. **Sāran**ti niccabhāvaṁ attabhāvaṁ vā. **Vicinan**ti paññāya gavesanto. **Pupphamiva udumbaresū**ti yathā udumbararukkhesu pupphaṁ vicinanto esa brāhmaṇo nājjhagamā, evaṁ yo yogāvacaropi paññāya vicinanto sabbabhavesu kiñci sāraṁ nājjhagamā, so asārakaṭṭhena[1] te dhamme aniccato anattato ca vipassanto anupubbena lokuttaradhamme adhigacchanto jahāti orapāraṁ urago jiṇṇamiva tacaṁ purāṇanti ayamattho yojanā ca. Avasesagāthāsu panassa yojanaṁ avatvā visesatthamattameva vakkhāma.

6. “Yassantarato nasanti kopā,
Iti bhavābhavatañca vītivatto”ti[2]—

ettha tāva ayaṁ antarasaddo—

“Nadītīresu saṇṭhāne[3], sabhāsu rathiyāsu ca.
Janā saṅgamma mantenti, mañca tañca kimantaran”ti[4],

“Appamattakena visesādhigamena antarā vosānamāpādi”[5],

“Anatthajanano kodho, kodho cittappakopano.
Bhayamantarato jātaṁ, taṁ jano nāvabujjhatī”ti[6]—

1. Asārakattena (Sī)
2. Khu 1. 100 piṭṭhe. Itibbhavābhavatañca (Ka)
3. Panthāne (Sī), pathesu (Syā)
4. Saṁ 1. 203 piṭṭhe.
5. Aṁ 3. 382 piṭṭhe.
6. Aṁ 2. 471; Khu 1. 252 piṭṭhesu.

ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောတိ။ သော တတ္ထ ဥပသင်္ကမိတွာ အမနသိ ကရိတွာ သကိံ နိသီဒိတွာ သကိံ ဥက္ကုဋိကော ဟုတွာ သကိံ ဌတွာ တံ ရုက္ခံ သဗ္ဗသာခါဝိဋပပတ္တန္တရေသု ဝိစိနန္တော ကိလမတိ။ တတော နံ သော ဘိက္ခု အာဟ “ဗြာဟ္မဏ ကိံ မဂ္ဂသီ”တိ။ ဥဒုမ္ဗရပုပ္ဖံ ဘောတိ။ ဥဒုမ္ဗရပုပ္ဖံ နာမ ဗြာဟ္မဏ လောကေ နတ္ထိ၊ မုသာ ဧတံ ဝစနံ၊ မာ ကိလမာတိ။ အထ ဘဂဝါ တဿ ဘိက္ခုနော အဇ္ဈာသယံ ဝိဒိတွာ ဩဘာသံ မုဉ္စိတွာ သမုပ္ပန္နသမန္နာဟာရဗဟုမာနဿ ဣမာ ဩဘာသဂါထာယော အဘာသိ “**ယော နာဇ္ဈဂမာ ဘဝေသု သာရ**”န္တိ။ သဗ္ဗာ ဝတ္တဗ္ဗာ။

တတ္ထ ပဌမဂါထာယ တာဝ **နာဇ္ဈဂမာ**တိ နာဓိဂစ္ဆိ၊ နာဓိဂစ္ဆတိ ဝါ။ **ဘဝေသူ**တိ ကာမရူပါရူပသညီအသညီနေဝသညီနာသညီဧကဝေါကာရစတု-ဝေါကာရပဉ္စဝေါကာရဘဝေသု။ **သာရ**န္တိ နိစ္စဘာဝံ အတ္တဘာဝံ ဝါ။ **ဝိစိန**န္တိ ပညာယ ဂဝေသန္တော။ **ပုပ္ဖမိဝ ဥဒုမ္ဗရေသူ**တိ ယထာ ဥဒုမ္ဗရရုက္ခေသု ပုပ္ဖံ ဝိစိနန္တော ဧသ ဗြာဟ္မဏော နာဇ္ဈဂမာ၊ ဧဝံ ယော ယောဂါဝစရောပိ ပညာယ ဝိစိနန္တော သဗ္ဗဘဝေသု ကိဉ္စိ သာရံ နာဇ္ဈဂမာ၊ သော အသာရက-ဋ္ဌေန[၁] တေ ဓမ္မေ အနိစ္စတော အနတ္တတော စ ဝိပဿန္တော အနုပုဗ္ဗေန လောကုတ္တရဓမ္မေ အဓိဂစ္ဆန္တော ဇဟာတိ ဩရပါရံ ဥရဂေါ ဇိဏ္ဏမိဝ တစံ ပုရာဏန္တိ အယမတ္ထော ယောဇနာ စ။ အဝသေသဂါထာသု ပနဿ ယောဇနံ အဝတွာ ဝိသေသတ္ထမတ္တမေဝ ဝက္ခာမ။

၆။ “ယဿန္တရတော န သန္တိ ကောပါ၊
ဣတိဘဝါဘဝတဉ္စ ဝီတိဝတ္တော”တိ[၂]—

ဧတ္ထ တာဝ အယံ အန္တရသဒ္ဒေါ—

“နဒီတီရေသု သဏ္ဌာနေ[၃]၊ သဘာသု ရထိယာသု စ။
ဇနာ သင်္ဂမ္မ မန္တေန္တိ၊ မဉ္စ တဉ္စ ကိမန္တရ”န္တိ[၄],

“အပ္ပမတ္တကေန ဝိသေသာဓိဂမေန အန္တရာ ဝေါသာနမာပါဒိ”[၅],

“အနတ္ထဇနနော ကောဓော၊ ကောဓော စိတ္တပ္ပကောပနော။
ဘယမန္တရတော ဇာတံ၊ တံ ဇနော နာဝဗုဇ္ဈတီ”တိ[၆]—

၁-အသာရကတ္တေန (သီ)
၂-ခု ၁-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ။ ဣတိဗ္ဘဝါဘဝတဉ္စ (က)
၃-ပန္ထာနေ (သီ)၊ ပထေသု (သျာ)
၄-သံ ၁-၂၀၃-ပိဋ္ဌေ။
၅-အံ ၃-၃၈၂-ပိဋ္ဌေ။
၆-အံ ၂-၄၇၁၊ ခု ၁-၂၅၂-ပိဋ္ဌေသု။

evaṁ kāraṇavemajjhacittādīsu sambahulesu atthesu dissati. Idha pana citte. Tato **yassantarato na santi kopā**ti tatiyamaggena samūhatattā yassa citte na santi kopāti attho. Yasmā pana **bhavo**ti sampatti, **vibhavo**ti vipatti. Tathā bhavoti vuddhi, vibhavoti hāni. Bhavoti sassato, vibhavoti ucchedo. Bhavoti puññaṁ, vibhavoti pāpaṁ. Vibhavo abhavoti ca atthato ekameva, tasmā **itibhavābhavatañca vītivatto**ti ettha yā esā sampattivipattivuḍḍhihānisassatucchedapuññapāpavasena iti anekappakārā bhavābhavatā vuccati, catūhipi maggehi yathāsambhavaṁ tena tena nayena taṁ itibhavābhavatañca vītivattoti evamattho ñātabbo.

7. **Yassa vitakkā**ti ettha pana yassa bhikkhuno tayo kāmabyāpādavihiṁsāvitakkā, tayo ñātijanapadāmaravitakkā, tayo parānuddayatāpaṭisaṁyuttalābha sakkāra siloka-anavaññatti paṭisaṁyuttavitakkāti ete nava vitakkā samantabhaddake vuttanayena tattha tattha ādīnavaṁ paccavekkhitvā paṭipakkhavavatthānena tassa tassa pahānasamatthehi tīhi heṭṭhimamaggehi ca vidhūpitā bhusaṁ dhūpitā santāpitā daḍḍhāti attho. Evaṁ vidhūpetvā ca **ajjhattaṁ suvikappitā asesā,** niyakajjhattabhūte attano khandhasantāne ajjhattajjhattabhūte citte ca yathā na puna sambhavanti, evaṁ arahattamaggena asesā chinnā. Chinnaṁ hi kappitanti vuccati. Yathāha "kappitakesamassū"ti[1]. Evamettha attho daṭṭhabbo.

8. Idāni **yo nāccasārī**ti ettha **yo nāccasārī**ti yo nātidhāvi. **Na paccasārī**ti na ohīyi. Kiṁ vuttaṁ hoti? Accāraddhavīriyena hi uddhacce patanto accāsarati, atisithilena kosajje patanto paccāsarati. Tathā bhavataṇhāya attānaṁ kilamento accāsarati, kāmataṇhāya kāmasukhamanuyuñjanto paccāsarati. Sassatadiṭṭhiyā accāsarati, ucchedadiṭṭhiyā paccāsarati. Atītaṁ anusocanto accāsarati, anāgataṁ paṭikaṅkhanto paccāsarati. Pubbantānudiṭṭhiyā accāsarati, aparantānudiṭṭhiyā paccāsarati. Tasmā yo ete ubho ante vajjetvā majjhimaṁ paṭipadaṁ paṭipajjanto nāccasārī na paccasārīti evaṁ vuttaṁ hoti.

1. Saṁ 1. 79; Saṁ 2. 525 piṭṭhesu.

ဧဝံ ကာရဏဝေမဇ္ဈစိတ္တာဒီသု သမ္ဗဟုလေသု အတ္ထေသု ဒိဿတိ။ ဣဓ ပန စိတ္တေ။ တတော **ယဿန္တရတော န သန္တိ ကောပါ**တိ တတိယမဂ္ဂေန သမူဟတတ္တာ ယဿ စိတ္တေ န သန္တိ ကောပါတိ အတ္ထော။ ယသ္မာ ပန **ဘဝေါ**တိ သမ္ပတ္တိ၊ **ဝိဘဝေါ**တိ ဝိပတ္တိ။ တထာ ဘဝေါတိ ဝုဍ္ဎိ၊ ဝိဘဝေါတိ ဟာနိ။ ဘဝေါတိ သဿတော၊ ဝိဘဝေါတိ ဥစ္ဆေဒေါ။ ဘဝေါတိ ပုညံ၊ ဝိဘဝေါတိ ပါပံ။ ဝိဘဝေါ အဘဝေါတိ စ အတ္ထတော ဧကမေဝ၊ တသ္မာ **ဣတိဘဝါဘဝတဉ္စ ဝီတိဝတ္တော**တိ ဧတ္ထ ယာ ဧသာ သမ္ပတ္တိဝိပတ္တိဝုဍ္ဎိဟာနိ-သဿတုစ္ဆေဒပုညပါပဝသေန ဣတိ အနေကပ္ပကာရာ ဘဝါဘဝတာ ဝုစ္စတိ၊ စတူဟိပိ မဂ္ဂေဟိ ယထာသမ္ဘဝံ တေန တေန နယေန တံ ဣတိဘဝါဘဝတဉ္စ ဝီတိဝတ္တောတိ ဧဝမတ္ထော ဉာတဗ္ဗော။

၇။ **ယဿ ဝိတက္ကာ**တိ ဧတ္ထ ပန ယဿ ဘိက္ခုနော တယော ကာမ-ဗျာပါဒဝိဟိံသာဝိတက္ကာ, တယော ဉာတိဇနပဒါမရဝိတက္ကာ, တယော ပရာနုဒ္ဒယတာပဋိသံယုတ္တလာဘသက္ကာရသိလောကအနဝညတ္တိပဋိသံယုတ္တဝိ-တက္ကာတိ ဧတေ နဝ ဝိတက္ကာ သမန္တဘဒ္ဒကေ ဝုတ္တနယေန တတ္ထ တတ္ထ အာဒီနဝံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပဋိပက္ခဝဝတ္ထာနေန တဿ တဿ ပဟာနသမတ္ထေဟိ တီဟိ ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂေဟိ စ ဝိဓူပိတာ ဘုသံ ဓူပိတာ သန္တာပိတာ ဍဍ္ဎာတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ဝိဓူပေတွာ စ **အဇ္ဈတ္တံ သုဝိကပ္ပိတာ အသေသာ၊** နိယကဇ္ဈတ္တ-ဘူတေ အတ္တနော ခန္ဓသန္တာနေ အဇ္ဈတ္တဇ္ဈတ္တဘူတေ စိတ္တေ စ ယထာ န ပုန သမ္ဘဝန္တိ၊ ဧဝံ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အသေသာ ဆိန္နာ။ ဆိန္နံ ဟိ ကပ္ပိတန္တိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ "ကပ္ပိတကေသမဿူ"တိ[1]။ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၈။ ဣဒါနိ **ယော နာစ္စသာရီ**တိ ဧတ္ထ **ယော နာစ္စသာရီ**တိ ယော နာတိဓာဝိ။ န **ပစ္စသာရီ**တိ န ဩဟီယိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? အစ္စာရဒ္ဓဝီရိယေန ဟိ ဥဒ္ဓစ္စေ ပတန္တော အစ္စာသရတိ၊ အတိသိထိလေန ကောသဇ္ဇေ ပတန္တော ပစ္စာသရတိ။ တထာ ဘဝတဏှာယ အတ္တာနံ ကိလမေန္တော အစ္စာသရတိ၊ ကာမတဏှာယ ကာမသုခမနုယုဉ္ဇန္တော ပစ္စာသရတိ။ သဿတဒိဋ္ဌိယာ အစ္စာ-သရတိ၊ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယာ ပစ္စာသရတိ။ အတီတံ အနုသောစန္တော အစ္စာသရတိ၊ အနာဂတံ ပဋိကင်္ခန္တော ပစ္စာသရတိ။ ပုဗ္ဗန္တာနုဒိဋ္ဌိယာ အစ္စာသရတိ၊ အပ-ရန္တာနုဒိဋ္ဌိယာ ပစ္စာသရတိ။ တသ္မာ ယော ဧတေ ဥဘော အန္တေ ဝဇ္ဇေတွာ မဇ္ဈိမံ ပဋိပဒံ ပဋိပဇ္ဇန္တော နာစ္စသာရီ န ပစ္စသာရီတိ ဧဝံ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁-သံ ၁-၇၉၊ သံ ၂-၅၂၅-ပိဋ္ဌေသု။

Sabbaṁ accagamā imaṁ papañcanti tāya ca pana arahattamaggavosānāya majjhimāya paṭipadāya sabbaṁ imaṁ vedanāsaññāvitakkappabhavaṁ taṇhāmānadiṭṭhisaṅkhātaṁ tividhaṁ papañcaṁ accagamā atikkanto, samatikkantoti attho.

9. Tadanantaragāthāya pana **sabbaṁ vitathamidanti ñatvā loke**ti ayameva viseso. Tassattho—**sabban**ti anavasesaṁ, sakalamanunanti vuttaṁ hoti. Evaṁ santepi pana vipassanupagaṁ lokiyakhandhāyatanadhātuppabhedaṁ saṅkhatameva idhādhippetaṁ. **Vitathan**ti vigatatathabhāvaṁ, niccanti vā sukhanti vā subhanti vā attāti vā yathā yathā kilesavasena bālajanehi gayhati, tathātathābhāvato vitathanti vuttaṁ hoti. **Idan**ti tameva sabbaṁ paccakkhabhāvena dassento āha. **Ña tvā**ti maggapaññāya jānitvā, tañca pana asammohato, na visayato[1]. **Loke**ti okāsaloke sabbaṁ khandhādibhedaṁ dhammajātaṁ "vitathamidan"ti ñatvāti sambandho.

10-13. Idāni ito parāsu catūsu gāthāsu **vītalobho vītarāgo vītadoso vītamoho**ti ete visesā. Ettha lubbhanavasena **lobho,** sabbasaṅgāhikametaṁ paṭhamassa akusalamūlassa adhivacanaṁ, visamalobhassa vā, yo so "appekadā mātumattīsupi lobhadhammā uppajjanti, bhaginimattīsupi lobhadhammā uppajjanti, dhītumattīsupi lobhadhammā uppajjantī"ti[2] evaṁ vutto. Rajjanavasena **rāgo,** pañcakāmaguṇarāgassetaṁ adhivacanaṁ. Dussanavasena **doso,** pubbe vuttakodhassetaṁ adhivacanaṁ. Muyhanavasena **moho,** catūsu ariyasaccesu aññāṇassetaṁ adhivacanaṁ. Tattha yasmā ayaṁ bhikkhu lobhaṁ jigucchanto vipassanaṁ ārabhi "kudāssu nāmāhaṁ lobhaṁ vinetvā vigatalobho vihareyyan"ti, tasmā tassa lobhappahānupāyaṁ sabbasaṅkhārānaṁ vitathabhāvadassanaṁ[3] lobhappahānānisaṁsañca orapārappahānaṁ[4] dassento imaṁ gāthamāha. Esa nayo ito parāsupi. Keci panāhu "yathāvutteneva nayena ete dhamme jigucchitvā vipassanamāraddhassa tassa tassa bhikkhuno ekamekāva ettha gāthā vuttā"ti. Yaṁ ruccati, taṁ gahetabbaṁ. Esa nayo ito parāsu catūsu gāthāsu.

1. Asammohoto ca visayato ca (Syā, Ka)
2. Saṁ 2. 329 piṭṭhe.
3. Vitathabhāvadassanatthaṁ (Sī, Ka)
4. Orapārappahānatthaṁ (Sī)

သဗ္ဗံ အစ္စဂမာ ဣမံ ပပဉ္စန္တိ တာယ စ ပန အရဟတ္တမဂ္ဂဝေါသာနာယ မဇ္ဈိမာယ ပဋိပဒါယ သဗ္ဗံ ဣမံ ဝေဒနာသညာဝိတက္ကပ္ပဘဝံ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိသင်္ခါတံ တိဝိဓံ ပပဉ္စံ အစ္စဂမာ အတိက္ကန္တော၊ သမတိက္ကန္တောတိ အတ္ထော။

၉။ တဒနန္တရဂါထာယ ပန **သဗ္ဗံ ဝိတထမိဒန္တိ ဉတွာ လောကေ**တိ အယမေဝ ဝိသေသော။ တဿတ္ထော—**သဗ္ဗ**န္တိ အနဝသေသံ၊ သကလမနူနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧဝံ သန္တေပိ ပန ဝိပဿနုပဂံ လောကိယခန္ဓာယတနဓာတုပ္ပဘေဒံ သင်္ခတမေဝ ဣဓာဓိပ္ပေတံ။ **ဝိတထ**န္တိ ဝိဂတတထဘာဝံ၊ နိစ္စန္တိ ဝါ သုခန္တိ ဝါ သုဘန္တိ ဝါ အတ္တာတိ ဝါ ယထာ ယထာ ကိလေသဝသေန ဗာလဇနေဟိ ဂယှတိ၊ တထာတထာဘာဝတော ဝိတထန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဣဒ**န္တိ တမေဝ သဗ္ဗံ ပစ္စက္ခဘာဝေန ဒဿေန္တော အာဟ။ **ဉတွာ**တိ မဂ္ဂပညာယ ဇာနိတွာ၊ တဉ္စ ပန အသမ္မောဟတော, န ဝိသယတော[၁]။ **လောကေ**တိ ဩကာသလောကေ သဗ္ဗံ ခန္ဓာဒိဘေဒံ ဓမ္မဇာတံ "ဝိတထမိဒ"န္တိ ဉတွာတိ သမ္ဗန္ဓော။

၁၀-၁၃။ ဣဒါနိ ဣတော ပရာသု စတူသု ဂါထာသု **ဝီတလောဘော ဝီတရာဂေါ ဝီတဒေါသော ဝီတမောဟော**တိ ဧတေ ဝိသေသာ။ ဧတ္ထ လုဗ္ဘနဝသေန **လောဘော၊** သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကမေတံ ပဌမဿ အကုသလမူလဿ အဓိဝစနံ, ဝိသမလောဘဿ ဝါ၊ ယော သော "အပ္ပေကဒါ မာတုမတ္တီသုပိ လောဘဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဘဂိနိမတ္တီသုပိ လောဘဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဓီတုမတ္တီသုပိ လောဘဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ"တိ[၂] ဧဝံ ဝုတ္တော။ ရဇ္ဇနဝသေန **ရာဂေါ၊** ပဉ္စကာမဂုဏရာဂဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဒုဿနဝသေန **ဒေါသော၊** ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တကောဓဿေတံ အဓိဝစနံ။ မုယှနဝသေန **မောဟော၊** စတူသု အရိယသစ္စေသု အညာဏဿေတံ အဓိဝစနံ။ တတ္ထ ယသ္မာ အယံ ဘိက္ခု လောဘံ ဇိဂုစ္ဆန္တော ဝိပဿနံ အာရဘိ "ကုဒါဿု နာမာဟံ လောဘံ ဝိနေတွာ ဝိဂတလောဘော ဝိဟရေယျ"န္တိ၊ တသ္မာ တဿ လောဘပ္ပဟာနူပါယံ သဗ္ဗသင်္ခါရာနံ ဝိတထဘာဝဒဿနံ[၃] လောဘပ္ပဟာနာနိသံသဉ္စ ဩရပါရပ္ပဟာနံ[၄] ဒဿေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ။ ဧသ နယော ဣတော ပရာသုပိ။ ကေစိ ပနာဟု "ယထာဝုတ္တေနေဝ နယေန ဧတေ ဓမ္မေ ဇိဂုစ္ဆိတွာ ဝိပဿနမာရဒ္ဓဿ တဿ တဿ ဘိက္ခုနော ဧကမေကာဝ ဧတ္ထ ဂါထာ ဝုတ္တာ"တိ။ ယံ ရုစ္စတိ၊ တံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဧသ နယော ဣတော ပရာသု စတူသု ဂါထာသု။

၁-အသမ္မောဟတော စ ဝိသယတော စ (သျာ၊ က)
၂-သံ ၂-၃၂၉-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဝိတထဘာဝဒဿနတ္ထံ (သီ၊ က)
၄-ဩရပါရပ္ပဟာနတ္ထံ (သီ)

14. Ayaṁ panettha atthavaṇṇanā—appahīnaṭṭhena santāne sayantīti **anusayā,** kāmarāgapaṭighamānadiṭṭhivicikicchābhavarāgāvijjānaṁ etaṁ adhivacanaṁ. Sampayuttadhammānaṁ attano ākārānuvidhānaṭṭhena **mūlā,** akhemaṭṭhena **akusalā.** Dhammānaṁ patiṭṭhābhūtātipi **mūlā,** sāvajjadukkhavipākaṭṭhena **akusalā.** Ubhayampetaṁ lobhadosamohānaṁ adhivacanaṁ. Te hi "lobho bhikkhave akusalañca akusalamūlañcā"ti-ādinā nayena evaṁ niddiṭṭhā. Evamete anusayā tena tena maggena pahīnattā yassa keci na santi, ete ca akusalamūlā tatheva **samūhatāse,** samūhatā icceva attho. Paccattabahuvacanassa hi[1] sekārāgamaṁ icchanti saddalakkhaṇakovidā. Aṭṭhakathācariyā pana "**se**ti nipāto"ti vaṇṇayanti. Yaṁ ruccati, taṁ gahetabbaṁ. Ettha pana kiñcāpi so evaṁvidho bhikkhu khīṇāsavo hoti, khīṇāsavo ca neva ādiyati, na pajahati, pajahitvā ṭhitoti vutto, tathāpi vattamānasamīpe vattamānavacanalakkhaṇena "jahāti orapāran"ti vuccati. Atha vā anupādisesāya ca nibbānadhātuyā parinibbāyanto attano ajjhattikabāhirāyatanasaṅkhātaṁ jahāti orapāranti veditabbo.

Tattha kilesapaṭipāṭiyā maggapaṭipāṭiyā cāti dvidhā anusayānaṁ abhāvo veditabbo. Kilesapaṭipāṭiyā hi kāmarāgānusayapaṭighānusayānaṁ tatiyamaggena abhāvo hoti, mānānusayassa catutthamaggena, diṭṭhānusayavicikicchānusayānaṁ paṭhamamaggena, bhavarāgānusayāvijjānusayānaṁ catutthamaggeneva. Maggapaṭipāṭiyā pana paṭhamamaggena diṭṭhānusayavicikicchānusayānaṁ abhāvo hoti, dutiyamaggena kāmarāgānusayapaṭighānusayānaṁ tanubhāvo, tatiyamaggena sabbaso abhāvo, catutthamaggena mānānusayabhavarāgānusayāvijjānusayānaṁ abhāvo hoti. Tattha yasmā na sabbe anusayā akusalamūlā. Kāmarāgabhavarāgānusayā eva hi lobhākusalamūlena saṅgahaṁ gacchanti, paṭighānusayāvijjānusayā ca "doso akusalamūlaṁ moho akusalamūlami"cceva saṅkhaṁ gacchanti, diṭṭhimānavicikicchānusayā pana na kiñci akusalamūlaṁ honti. Yasmā vā anusayābhāvavasena ca akusalamūlasamugghātavasena ca kilesappahānaṁ paṭṭhapesi[2], tasmā—

1. Paccattabahuvacanassante (Ka)
2. Patthesi (Sī), patthesi paṭṭhapesi (Ka)

၁၄။ အယံ ပနေတ္ထ အတ္ထဝဏ္ဏနာ—အပ္ပဟီနဋ္ဌေန သန္တာနေ သယန္တီတိ **အနုသယာ၊** ကာမရာဂပဋိဃမာနဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာဘဝရာဂါဝိဇ္ဇာနံ ဧတံ အဓိဝစနံ။ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ အတ္တနော အာကာရာနုဝိဓာနဋ္ဌေန **မူလာ၊** အခေမဋ္ဌေန **အကုသလာ။** ဓမ္မာနံ ပတိဋ္ဌာဘူတာတိပိ **မူလာ၊** သာဝဇ္ဇဒုက္ခဝိပါကဋ္ဌေန **အကုသလာ။** ဥဘယမ္ပေတံ လောဘဒေါသမောဟာနံ အဓိဝစနံ။ တေ ဟိ "လောဘော ဘိက္ခဝေ အကုသလဉ္စ အကုသလမူလဉ္စာ"တိအာဒိနာ နယေန ဧဝံ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ။ ဧဝမေတေ အနုသယာ တေန တေန မဂ္ဂေန ပဟီနတ္တာ ယဿ ကေစိ န သန္တိ၊ ဧတေ စ အကုသလမူလာ တထေဝ **သမူဟတာသေ၊** သမူဟတာ ဣစ္စေဝ အတ္ထော။ ပစ္စတ္တဗဟုဝစနဿ ဟိ[၁] သေကာရာဂမံ ဣစ္ဆန္တိ သဒ္ဒလက္ခဏကောဝိဒါ။ အဋ္ဌကထာစရိယာ ပန "**သေ**တိ နိပါတော"တိ ဝဏ္ဏယန္တိ။ ယံ ရုစ္စတိ၊ တံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဧတ္ထ ပန ကိဉ္စာပိ သော ဧဝံဝိဓော ဘိက္ခု ခီဏာသဝေါ ဟောတိ၊ ခီဏာသဝေါ စ နေဝ အာဒိယတိ၊ န ပဇဟတိ၊ ပဇဟိတွာ ဌိတောတိ ဝုတ္တော၊ တထာပိ ဝတ္တမာနသမီပေ ဝတ္တမာနဝစနလက္ခဏေန "ဇဟာတိ ဩရပါရ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ အထ ဝါ အနုပါဒိသေသာယ စ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယန္တော အတ္တနော အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာယတနသင်္ခါတံ ဇဟာတိ ဩရပါရန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ ကိလေသပဋိပါဋိယာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ စာတိ ဒွိဓာ အနုသယာနံ အဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကိလေသပဋိပါဋိယာ ဟိ ကာမရာဂါနုသယပဋိဃာနုသယာနံ တတိယမဂ္ဂေန အဘာဝေါ ဟောတိ၊ မာနာနုသယဿ စတုတ္ထမဂ္ဂေန၊ ဒိဋ္ဌာနုသယဝိစိကိစ္ဆာနုသယာနံ ပဌမမဂ္ဂေန၊ ဘဝရာဂါနုသယာဝိဇ္ဇာနုသယာနံ စတုတ္ထမဂ္ဂေနေဝ။ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ ပန ပဌမမဂ္ဂေန ဒိဋ္ဌာနုသယဝိစိကိစ္ဆာနုသယာနံ အဘာဝေါ ဟောတိ၊ ဒုတိယမဂ္ဂေန ကာမရာဂါနုသယပဋိဃာနုသယာနံ တနုဘာဝေါ၊ တတိယမဂ္ဂေန သဗ္ဗသော အဘာဝေါ၊ စတုတ္ထမဂ္ဂေန မာနာနုသယဘဝရာဂါနုသယာဝိဇ္ဇာနုသယာနံ အဘာဝေါ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ န သဗ္ဗေ အနုသယာ အကုသလမူလာ။ ကာမရာဂဘဝရာဂါနုသယာ ဧဝ ဟိ လောဘာကုသလမူလေန သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ပဋိဃာနုသယာဝိဇ္ဇာနုသယာ စ "ဒေါသော အကုသလမူလံ မောဟော အကုသလမူလ"မိစ္စေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဒိဋ္ဌိမာနဝိစိကိစ္ဆာနုသယာ ပန န ကိဉ္စိ အကုသလမူလံ ဟောန္တိ။ ယသ္မာ ဝါ အနုသယာဘာဝဝသေန စ အကုသလမူလသမုဂ္ဃာတဝသေန စ ကိလေသပ္ပဟာနံ ပဋ္ဌပေသိ[၂]၊ တသ္မာ—

၁-ပစ္စတ္တဗဟုဝစနဿန္တေ (က)
၂-ပတ္ထေသိ (သီ)၊ ပတ္ထေသိ ပဋ္ဌပေသိ (က)

“Yassānusayā na santi keci,
Mūlā ca akusalā samūhatāse”—

iti Bhagavā āha.

15. **Yassa darathajā**ti ettha pana paṭhamuppannā[1] kilesā pariḷāhaṭṭhena darathā nāma, aparāparuppannā pana tehi darathehi jātattā darathajā nāma. **Oran**ti sakkāyo vuccati. Yathāha “orimaṁ tīranti kho bhikkhu sakkāyassetaṁ adhivacanan”ti[2]. **Āgamanāyā**ti uppattiyā. **Paccayāse**ti paccayā eva. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yassa pana upādānakkhandhaggahaṇāya paccayabhūtā ariyamaggena pahīnattā keci darathajavevacanā kilesā na santi, pubbe vuttanayeneva so bhikkhu jahāti orapāranti.

16. **Yassa vanathajā**ti etthapi darathajā viya vanathajā veditabbā. Vacanatthe pana ayaṁ veseso—vanute, vanotīti vā vanaṁ, yācati sevati bhajatīti attho, taṇhāyetaṁ adhivacanaṁ. Sā hi visayānaṁ patthanato sevanato ca “vanan”ti vuccati. Taṁpariyuṭṭhānavasena vanaṁ tharati tanotīti vanatho, taṇhānusayassetaṁ adhivacanaṁ. Vanathā jātāti vanathajāti. Keci panāhu “sabbepi kilesā gahanaṭṭhena vanathoti vuccanti, aparāparuppannā pana vanathajā”ti. Ayameva cettha Uragasutte attho adhippeto, itaro pana Dhammapadagāthāyaṁ. **Vinibandhāya bhavāyā**ti bhavavinibandhāya, atha vā cittassa visayesu vinibandhāya āyatiṁ uppattiyā cāti attho. hetuyeva **hetukappā.**

17. **Yo nīvaraṇe**ti ettha nīvaraṇāti cittaṁ hitapaṭipattiṁ vā nīvarantīti **nīvaraṇā,** paṭicchādentīti attho. **Pahāyā**ti chaḍḍetvā. **Pañcā**ti tesaṁ saṅkhyāparicchedo. Īghābhāvato **anīgho.** Kathaṁ kathāya tiṇṇattā **tiṇṇakathaṁkatho.** Vigatasallattā **visallo.** Kiṁ vuttaṁ hoti? Yo bhikkhu kāmacchandādīni pañca nīvaraṇāni samantabhaddake vuttanayena sāmaññato visesato ca nīvaraṇesu ādīnavaṁ disvā tena tena maggena pahāya tesañca pahīnattā eva kilesadukkhasaṅkhātassa

---

1. Paṭhamuppannā paṭhamuppannā (Sī)
2. Saṁ 2. 383 piṭṭhe.

“ယဿာနုသယာ န သန္တိ ကေစိ၊
မူလာ စ အကုသလာ သမူဟတာသေ”—

ဣတိ ဘဂဝါ အာဟ။

၁၅။ **ယဿ ဒရထဇာ**တိ ဧတ္ထ ပန ပဌမုပ္ပန္နာ[၁] ကိလေသာ ပရိဠာဟဋ္ဌေန ဒရထာ နာမ၊ အပရာပရုပ္ပန္နာ ပန တေဟိ ဒရထေဟိ ဇာတတ္တာ ဒရထဇာ နာမ။ **ဩရ**န္တိ သက္ကာယော ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ “ဩရိမံ တီရန္တိ ခေါ ဘိက္ခု သက္ကာယဿေတံ အဓိဝစန”န္တိ[၂]။ **အာဂမနာယာ**တိ ဥပ္ပတ္တိယာ။ **ပစ္စယာသေ**တိ ပစ္စယာ ဧဝ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယဿ ပန ဥပါဒါနက္ခန္ဓဂ္ဂဟဏာယ ပစ္စယဘူတာ အရိယမဂ္ဂေန ပဟီနတ္တာ ကေစိ ဒရထဇဝေဝစနာ ကိလေသာ န သန္တိ၊ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ သော ဘိက္ခု ဇဟာတိ ဩရပါရန္တိ။

၁၆။ **ယဿ ဝနထဇာ**တိ ဧတ္ထာပိ ဒရထဇာ ဝိယ ဝနထဇာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝစနတ္ထေ ပန အယံ ဝိသေသော—ဝနုတေ, ဝနောတီတိ ဝါ ဝနံ၊ ယာစတိ သေဝတိ ဘဇတီတိ အတ္ထော၊ တဏှာယေတံ အဓိဝစနံ။ သာ ဟိ ဝိသယာနံ ပတ္ထနတော သေဝနတော စ “ဝန”န္တိ ဝုစ္စတိ။ တံပရိယုဋ္ဌာနဝသေန ဝနံ ထရတိ တနောတီတိ ဝနထော၊ တဏှာနုသယဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဝနထာ ဇာတာတိ ဝနထဇာတိ။ ကေစိ ပနာဟု “သဗ္ဗေပိ ကိလေသာ ဂဟနဋ္ဌေန ဝနထောတိ ဝုစ္စန္တိ၊ အပရာပရုပ္ပန္နာ ပန ဝနထဇာ”တိ။ အယမေဝ စေတ္ထ ဥရဂသုတ္တေ အတ္ထော အဓိပ္ပေတော၊ ဣတရော ပန ဓမ္မပဒဂါထာယံ။ **ဝိနိဗန္ဓာယ ဘဝါယာ**တိ ဘဝဝိနိဗန္ဓာယ၊ အထ ဝါ စိတ္တဿ ဝိသယေသု ဝိနိဗန္ဓာယ အာယတိံ ဥပ္ပတ္တိယာ စာတိ အတ္ထော။ ဟေတုယေဝ **ဟေတုကပ္ပါ**။

၁၇။ **ယော နီဝရဏေ**တိ ဧတ္ထ နီဝရဏာတိ စိတ္တံ ဟိတပဋိပတ္တိံ ဝါ နီဝရန္တီတိ **နီဝရဏာ၊** ပဋိစ္ဆာဒေန္တီတိ အတ္ထော။ **ပဟာယာ**တိ ဆဍ္ဍေတွာ။ **ပဉ္စာ**တိ တေသံ သင်္ချာပရိစ္ဆေဒေါ။ ဤဃာဘာဝတော **အနီဃော**။ ကထံကထာယ တိဏ္ဏတ္တာ **တိဏ္ဏကထံကထော**။ ဝိဂတသလ္လတ္တာ **ဝိသလ္လော**။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယော ဘိက္ခု ကာမစ္ဆန္ဒာဒီနိ ပဉ္စ နီဝရဏာနိ သမန္တဘဒ္ဒကေ ဝုတ္တနယေန သာမညတော ဝိသေသတော စ နီဝရဏေသု အာဒီနဝံ ဒိသွာ တေန တေန မဂ္ဂေန ပဟာယ တေသဉ္စ ပဟီနတ္တာ ဧဝ ကိလေသဒုက္ခသင်္ခါတဿ

၁-ပဌမုပ္ပန္နာ ပဌမုပ္ပန္နာ (သီ)
၂-သံ ၂-၃၈၃-ပိဋ္ဌေ။

īghassābhāvena **anīgho,** "ahosiṁ nu kho ahaṁ atītamaddhānan"ti-ādinā[1] nayena pavattāya kathaṁkathāya tiṇṇattā **tiṇṇakathaṁkatho,** "tattha katame pañca sallā, rāgasallo dosasallo mohasallo mānasallo diṭṭhisallo"ti vuttānaṁ pañcannaṁ sallānaṁ vigatattā **visallo,** so bhikkhu pubbe vuttanayeneva jahāti orapāranti.

Atrāpi ca kilesapaṭipāṭiyā maggapaṭipāṭiyā cāti dvidhā eva nīvaraṇappahānaṁ veditabbaṁ. Kilesapaṭipāṭiyā hi kāmacchandanīvaraṇassa byāpādanīvaraṇassa ca tatiyamaggena pahānaṁ hoti, thinamiddhanīvaraṇassa uddhaccanīvaraṇassa ca catutthamaggena, "akataṁ vata me kusalan"ti-ādinā[2] nayena pavattassa vippaṭisārasaṅkhātassa kukkuccanīvaraṇassa vicikicchānīvaraṇassa ca paṭhamamaggena. Maggapaṭipāṭiyā pana kukkuccanīvaraṇassa vicikicchā nīvaraṇassa ca paṭhamamaggena pahānaṁ hoti, kāmacchandanīvaraṇassa byāpādanīvaraṇassa ca dutiyamaggena tanubhāvo hoti, tatiyena anavasesappahānaṁ, thinamiddhanīvaraṇassa uddhaccanīvaraṇassa ca catutthamaggena pahānaṁ hotīti. Evaṁ—

"Yo nīvaraṇe pahāya pañca,
Anīgho tiṇṇakathaṁkatho visallo.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇan"ti—

arahattanikūṭeneva Bhagavā desanaṁ niṭṭhāpesi. Desanāpariyosāne so bhikkhu arahatte patiṭṭhito.[3] "Ekacce yena yena tesaṁ bhikkhūnaṁ yā yā gāthā desitā, tena tena tassā tassā gāthāya pariyosāne so so bhikkhu arahatte patiṭṭhito"ti vadanti[3].

Paramatthajotikāya Khuddakaṭṭhakathāya

Suttanipātaṭṭhakathāya

Uragasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Ma 1. 10; Saṁ 1. 265 piṭṭhesu.
2. Ma 3. 203; Khu 10. 155 piṭṭhesu.
3-3. Ekacci yena nayena tassā tassā gāthāya pariyosāne so so bhikkhu arahatte patiṭṭhitoti. (Sī)

ဤဃဿာဘာဝေန **အနီဃော၊** "အဟောသိံ နု ခေါ အဟံ အတီတမဒ္ဓါန"န္တိ-အာဒိနာ[၁] နယေန ပဝတ္တာယ ကထံကထာယ တိဏ္ဏတ္တာ **တိဏ္ဏကထံကထော၊** "တတ္ထ ကတမေ ပဉ္စ သလ္လာ၊ ရာဂသလ္လော ဒေါသသလ္လော မောဟသလ္လော မာနသလ္လော ဒိဋ္ဌိသလ္လော"တိ ဝုတ္တာနံ ပဉ္စန္နံ သလ္လာနံ ဝိဂတတ္တာ **ဝိသလ္လော၊** သော ဘိက္ခု ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဇဟာတိ ဩရပါရန္တိ။

အတြာပိ စ ကိလေသပဋိပါဋိယာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ စာတိ ဒွိဓာ ဧဝ နီဝရဏပ္ပဟာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကိလေသပဋိပါဋိယာ ဟိ ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏဿ ဗျာပါဒနီဝရဏဿ စ တတိယမဂ္ဂေန ပဟာနံ ဟောတိ၊ ထိနမိဒ္ဓနီဝရဏဿ ဥဒ္ဓစ္စနီဝရဏဿ စ စတုတ္ထမဂ္ဂေန၊ "အကတံ ဝတ မေ ကုသလ"န္တိအာဒိနာ[၂] နယေန ပဝတ္တဿ ဝိပ္ပဋိသာရသင်္ခါတဿ ကုက္ကုစ္စနီဝရဏဿ ဝိစိကိစ္ဆာနီဝရဏဿ စ ပဌမမဂ္ဂေန။ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ ပန ကုက္ကုစ္စနီဝရဏဿ ဝိစိကိစ္ဆာနီဝရဏဿ စ ပဌမမဂ္ဂေန ပဟာနံ ဟောတိ၊ ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏဿ ဗျာပါဒနီဝရဏဿ စ ဒုတိယမဂ္ဂေန တနုဘာဝေါ ဟောတိ၊ တတိယေန အနဝသေသပ္ပဟာနံ၊ ထိနမိဒ္ဓနီဝရဏဿ ဥဒ္ဓစ္စနီဝရဏဿ စ စတုတ္ထမဂ္ဂေန ပဟာနံ ဟောတီတိ။ ဧဝံ—

"ယော နီဝရဏေ ပဟာယ ပဉ္စ၊
အနီဃော တိဏ္ဏကထံကထော ဝိသလ္လော။
သော ဘိက္ခု ဇဟာတိ ဩရပါရံ၊
ဥရဂေါ ဇိဏ္ဏမိဝတ္တစံ ပုရာဏ"န္တိ—

အရဟတ္တနိကူဋေနေဝ ဘဂဝါ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ သော ဘိက္ခု အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌိတော။[၃] "ဧကစ္စေ ယေန ယေန တေသံ ဘိက္ခူနံ ယာ ယာ ဂါထာ ဒေသိတာ၊ တေန တေန တဿာ တဿာ ဂါထာယ ပရိယောသာနေ သော သော ဘိက္ခု အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌိတော"တိ ဝဒန္တိ[၃]။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကဋ္ဌကထာယ

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ

ဥရဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-မ ၁-၁၀၊ သံ ၁-၂၆၅-ပိဋ္ဌေသု။
၂-မ ၃-၂၀၃၊ ခု ၁၀-၁၅၅-ပိဋ္ဌေသု။
၃-၃-ဧကစ္စိ ယေန နယေန တဿာ တဿာ ဂါထာယ ပရိယောသာနေ သော သော ဘိက္ခု အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌိတောတိ။ (သီ)

2. Dhaniyasuttavaṇṇanā

18. **Pakkodano**ti Dhaniyasuttaṁ. kā uppatti? Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati, tena samayena Dhaniyo gopo mahītīre paṭivasati. Tassāyaṁ pubbayogo—Kassapassa Bhagavato pāvacane dibbamāne vīsati vassasahassāni divase divase saṁghassa vīsati salākabhattāni adāsi, so tato cuto devesu uppanno. Evaṁ devaloke ekaṁ Buddhantaraṁ khepetvā amhākaṁ Bhagavato kāle Videharaṭṭhamajjhe Pabbataraṭṭhaṁ nāma atthi, tattha Dhammakoraṇḍaṁ[1] nāma nagaraṁ, tasmiṁ nagare seṭṭhiputto hutvā abhinibbatto goyūthaṁ nissāya jīvati. Tassa hi tiṁsamattāni gosahassāni honti, sattavīsasahassā gāvo khīraṁ duyhanti. Gopā nāma nibaddhavāsino na honti, vassike cattāro māse thale vasanti, avasese aṭṭhamāse yattha tiṇodakaṁ sukhaṁ labbhati,t attha vasanti. Tañca nadītīraṁ vā jātassaratīraṁ vā hoti. Athāyampi vassakāle attano vasitagāmato nikkhamitvā gunnaṁ phāsuvihāratthāya okāsaṁ gavesanto mahāmahī bhijjitvā ekato kālamahī ekato mahāmahicceva saṅkhaṁ gantvā sandamānā puna samuddasamīpe samāgantvā pavattā, yaṁ okāsaṁ antaradīpaṁ akāsi, taṁ pavisitvā vacchānaṁ sālaṁ attano ca nivesanaṁ māpetvā vāsaṁ kappasi. Tassa satta puttā satta dhītaro satta suṇisā aneke ca kammakārā honti. Gopā nāma **vassanimittaṁ** jānanti. Yadā sakuṇikā kulāvakāni rukkhagge karonti, kakkaṭakā udakasamīpe dvāraṁ pidahitvā thalasamīpadvārena[2] vaḷañjenti, tadā suvuṭṭhikā bhavissatīti gaṇhanti. Yadā pana sakuṇikā kulāvakāni nīcaṭṭhāne udakapiṭṭhe karonti, kakkaṭakā thalasamīpe dvāraṁ pidahitvā udakasamīpadvārena[3] vaḷañjenti, tadā dubbuṭṭhikā bhavissatīti gaṇhanti.

Atha so Dhaniyo suvuṭṭhikanimittāni upasallakkhetvā upakaṭṭhe vassakāle antaradīpā nikkhamitvā mahāmahiyā paratīre sattasakkāhampi deve vassante udakena anajjhottharaṇokāse attano vasanokāsaṁ katvā samantā parikkhipitvā vacchasālāyo māpetvā tattha nivāsaṁ kappesi. Athassa dārutiṇādisaṅgahe kate sabbesu

1. Dhammakoṇḍaṁ (Sī)
2. Thalasamīpe dvārena (Sī, Ka)
3. Udakasamīpe dvārena (Sī, Ka)

၂-ဓနိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈။ **ပက္ကောဒနော**တိ ဓနိယသုတ္တံ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ၊ တေန သမယေန ဓနိယော ဂေါပေါ မဟီတီရေ ပဋိဝသတိ။ တဿာယံ ပုဗ္ဗယောဂေါ—ကဿပဿ ဘဂဝတော ပါဝစနေ ဒိဗ္ဗမာနေ ဝီသတိ ဝဿသဟဿာနိ ဒိဝသေ ဒိဝသေ သံဃဿ ဝီသတိ သလာကဘတ္တာနိ အဒါသိ၊ သော တတော စုတော ဒေဝေသု ဥပ္ပန္နော။ ဧဝံ ဒေဝလောကေ ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ခေပေတွာ အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ ဝိဒေဟရဋ္ဌမဇ္ဈေ ပဗ္ဗတရဋ္ဌံ နာမ အတ္ထိ၊ တတ္ထ ဓမ္မကောရဏ္ဍံ[1] နာမ နဂရံ၊ တသ္မိံ နဂရေ သေဋ္ဌိပုတ္တော ဟုတွာ အဘိနိဗ္ဗတ္တော ဂေါယူထံ နိဿာယ ဇီဝတိ။ တဿ ဟိ တိံသမတ္တာနိ ဂေါသဟဿာနိ ဟောန္တိ၊ သတ္တဝီသသဟဿာ ဂါဝေါ ခီရံ ဒုယှန္တိ။ ဂေါပါ နာမ နိဗဒ္ဓဝါသိနော န ဟောန္တိ၊ ဝဿိကေ စတ္တာရော မာသေ ထလေ ဝသန္တိ၊ အဝသေသေ အဋ္ဌမာသေ ယတ္ထ တိဏောဒကံ သုခံ လဗ္ဘတိ၊ တတ္ထ ဝသန္တိ။ တဉ္စ နဒီတီရံ ဝါ ဇာတဿရတီရံ ဝါ ဟောတိ။ အထာယမ္ပိ ဝဿကာလေ အတ္တနော ဝသိတဂါမတော နိက္ခမိတွာ ဂုန္နံ ဖာသုဝိဟာရတ္ထာယ ဩကာသံ ဂဝေသန္တော မဟာမဟိံ ဘိဇ္ဇိတွာ ဧကတော ကာလမဟီ ဧကတော မဟာမဟိစ္စေဝ သင်္ခံ ဂန္တွာ သန္ဒမာနာ ပုန သမုဒ္ဒသမီပေ သမာဂန္တွာ ပဝတ္တာ၊ ယံ ဩကာသံ အန္တရဒီပံ အကာသိ၊ တံ ပဝိသိတွာ ဝစ္ဆာနံ သာလံ အတ္တနော စ နိဝေသနံ မာပေတွာ ဝါသံ ကပ္ပေသိ။ တဿ သတ္တ ပုတ္တာ သတ္တ ဓီတရော သတ္တ သုဏိသာ အနေကေ စ ကမ္မကာရာ ဟောန္တိ။ ဂေါပါ နာမ **ဝဿနိမိတ္တံ** ဇာနန္တိ။ ယဒါ သကုဏိကာ ကုလာဝကာနိ ရုက္ခဂ္ဂေ ကရောန္တိ၊ ကက္ကဋကာ ဥဒကသမီပေ ဒွါရံ ပိဒဟိတွာ ထလသမီပဒွါရေန[2] ဝဠဉ္ဇေန္တိ၊ တဒါ သုဝုဋ္ဌိကာ ဘဝိဿတီတိ ဂဏှန္တိ။ ယဒါ ပန သကုဏိကာ ကုလာဝကာနိ နီစဋ္ဌာနေ ဥဒကပိဋ္ဌေ ကရောန္တိ၊ ကက္ကဋကာ ထလသမီပေ ဒွါရံ ပိဒဟိတွာ ဥဒကသမီပဒွါရေန[3] ဝဠဉ္ဇေန္တိ၊ တဒါ ဒုဗ္ဗုဋ္ဌိကာ ဘဝိဿတီတိ ဂဏှန္တိ။

အထ သော ဓနိယော သုဝုဋ္ဌိကနိမိတ္တာနိ ဥပသလ္လက္ခေတွာ ဥပကဋ္ဌေ ဝဿကာလေ အန္တရဒီပါ နိက္ခမိတွာ မဟာမဟိယာ ပရတီရေ သတ္တသတ္တာဟမ္ပိ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဥဒကေန အနဇ္ဈောတ္ထရဏောကာသေ အတ္တနော ဝသနောကာသံ ကတွာ သမန္တာ ပရိက္ခိပိတွာ ဝစ္ဆသာလာယော မာပေတွာ တတ္ထ နိဝါသံ ကပ္ပေသိ။ အထဿ ဒါရုတိဏာဒိသင်္ဂဟေ ကတေ သဗ္ဗေသု

၁-ဓမ္မကောဏ္ဍံ (သီ) ၂-ထလသမီပေ ဒွါရေန (သီ၊ က) ၃-ဥဒကသမီပေ ဒွါရေန (သီ၊ က)

puttadārakammakaraporisesu samāniyesu[1] jātesu nānappakāre khajjabhojje paṭiyatte samantā catuddisā meghamaṇḍalāni uṭṭhahiṁsu. So dhenuyo duhāpetvā vacchasālāsu vacche saṇṭhāpetvā[2] gunnaṁ catuddisā dhūmaṁ kārāpetvā sabbaparijanaṁ bhojāpetvā sabbakiccāni kārāpetvā tattha tattha dīpe ujjālāpetvā sayaṁ khīrena bhattaṁ bhuñjitvā mahāsayane sayanto attano sīrisampattiṁ disvā tuṭṭhacitto hutvā aparadisāya meghatthanitasaddaṁ sutvā nipanno imaṁ udānaṁ udānesi "**pakkodano duddhakhīrohamasmī**"ti.

Tatrāyaṁ atthavaṇṇanā—**pakkodano**ti siddhabhatto. **Duddhakhīro**ti gāvo duhitvā gahitakhīro. **Ahan**ti attānaṁ nidasseti, **asmī**ti attano tathābhāvaṁ. Pakkodano duddhakhīro ca ahamasmi bhavāmīti attho. **Itī**ti evamāhāti attho. Niddese pana "**itī**ti padasandhi padasaṁsaggo padapāripūri akkharasamavāyo byañjanasiliṭṭhatā padānupubbatāmetan"ti[3] evamassa attho vaṇṇito. Sopi idameva sandhāyāti veditabbo. Yaṁ yaṁ hi padaṁ pubbapadena vuttaṁ, tassa tassa evamāhāti etamatthaṁ pakāsentoyeva itisaddo pacchimena padena metteyyo iti vā Bhagavā iti vā evamādīnā padasandhi hoti, nāññathā.

Dhaniyo gopoti tassa seṭṭhiputtassa nāmasamodhānaṁ. So hi yānimāni thāvarādīni pañca dhanāni, tesu ṭhapetvā dānasīlādi-anugāmikadhanaṁ khettavatthu-ārāmādito thāvaradhanatopi, gavassādito jaṅgamadhanatopi, hiraññasuvaṇṇādito saṁhārimadhanatopi, sippāyatanādito aṅgasamadhanatopi yaṁ taṁ lokassa pañcagorasānuppadānena bahūpakāraṁ taṁ sandhāya "natthi gosamitaṁ dhanan"ti[4] evaṁ visesitaṁ godhanaṁ, tena samannāgatattā **Dhaniyo,** gunnaṁ pālanato **gopo.** Yo hi attano gāvo pāleti, so "gopo"ti vuccati. Yo paresaṁ vetanena bhaṭo hutvā, so gopālako. Ayaṁ pana attanoyeva, tena gopoti vutto.

1. Samāhitesu (Sī)
2. Bandhāpetvā (Sī)
3. Khu 8. 24 piṭṭhe.
4. Saṁ 1. 6; Khu 10. 160 piṭṭhesu.

ပုတ္တဒါရကမ္မကရပေါရိသေသု သမာနိယေသု[၁] ဇာတေသု နာနပ္ပကာရေ ခဇ္ဇဘောဇ္ဇေ ပဋိယတ္တေ သမန္တာ စတုဒ္ဒိသာ မေဃမဏ္ဍလာနိ ဥဋ္ဌဟိံသု။ သော ဓေနုယော ဒုဟာပေတွာ ဝစ္ဆသာလာသု ဝစ္ဆေ သဏ္ဌာပေတွာ[၂] ဂုန္နံ စတုဒ္ဒိသာ ဓူမံ ကာရာပေတွာ သဗ္ဗပရိဇနံ ဘောဇာပေတွာ သဗ္ဗကိစ္စာနိ ကာရာပေတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဒီပေ ဥဇ္ဇာလာပေတွာ သယံ ခီရေန ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတွာ မဟာသယနေ သယန္တော အတ္တနော သိရိသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ တုဋ္ဌစိတ္တော ဟုတွာ အပရဒိသာယ မေဃတ္ထနိတသဒ္ဒံ သုတွာ နိပန္နော ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ "**ပက္ကောဒနော ဒုဒ္ဓခီရောဟမသ္မီ**"တိ။

တတြာယံ အတ္ထဝဏ္ဏနာ—**ပက္ကောဒနော**တိ သိဒ္ဓဘတ္တော။ **ဒုဒ္ဓခီရော**တိ ဂါဝေါ ဒုဟိတွာ ဂဟိတခီရော။ **အဟ**န္တိ အတ္တာနံ နိဒသေတိ၊ **အသ္မီ**တိ အတ္တနော တထာဘာဝံ။ ပက္ကောဒနော ဒုဒ္ဓခီရော စ အဟမသ္မိ ဘဝါမီတိ အတ္ထော။ **ဣတီ**တိ ဧဝမာဟာတိ အတ္ထော။ နိဒ္ဒေသေ ပန "**ဣတီ**တိ ပဒသန္ဓိ ပဒသံသဂ္ဂေါ ပဒပါရိပူရိ အက္ခရသမဝါယော ဗျဉ္ဇနသိလိဋ္ဌတာ ပဒါနုပုဗ္ဗတာ-မေတ"န္တိ[၃] ဧဝမဿ အတ္ထော ဝဏ္ဏိတော။ သောပိ ဣဒမေဝ သန္ဓာယာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယံ ယံ ဟိ ပဒံ ပုဗ္ဗပဒေန ဝုတ္တံ၊ တဿ တဿ ဧဝမာဟာတိ ဧတမတ္ထံ ပကာသေန္တောယေဝ ဣတိသဒ္ဒေါ ပစ္ဆိမေန ပဒေန မေတ္တေယျော ဣတိ ဝါ ဘဂဝါ ဣတိ ဝါ ဧဝမာဒိနာ ပဒသန္ဓိ ဟောတိ၊ နာညထာ။

ဓနိယော ဂေါပေါတိ တဿ သေဋ္ဌိပုတ္တဿ နာမသမောဓာနံ။ သော ဟိ ယာနိမာနိ ထာဝရာဒီနိ ပဉ္စ ဓနာနိ၊ တေသု ဌပေတွာ ဒါနသီလာဒိအနုဂါမိကဓနံ ခေတ္တဝတ္ထုအာရာမာဒိတော ထာဝရဓနတောပိ, ဂဝဿာဒိတော ဇင်္ဂမဓနတောပိ, ဟိရညသုဝဏ္ဏာဒိတော သံဟာရိမဓနတောပိ, သိပ္ပါယတနာဒိတော အင်္ဂသမဓနတောပိ ယံ တံ လောကဿ ပဉ္စဂေါရသာနုပ္ပဒါနေန ဗဟူပကာရံ တံ သန္ဓာယ "နတ္ထိ ဂေါသမိတံ ဓန"န္တိ[၄] ဧဝံ ဝိသေသိတံ ဂေါဓနံ၊ တေန သမန္နာဂတတ္တာ **ဓနိယော၊** ဂုန္နံ ပါလနတော **ဂေါပေါ။** ယော ဟိ အတ္တနော ဂါဝေါ ပါလေတိ၊ သော "ဂေါပေါ"တိ ဝုစ္စတိ။ ယော ပရေသံ ဝေတနေန ဘဋော ဟုတွာ၊ သော ဂေါပါလကော။ အယံ ပန အတ္တနောယေဝ၊ တေန ဂေါပေါတိ ဝုတ္တော။

၁-သမာဟိတေသု (သီ)
၂-ဗန္ဓာပေတွာ (သီ)
၃-ခု ၈-၂၄-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၁-၆၊ ခု ၁၀-၁၆၀-ပိဋ္ဌေသု။

Anutīreti tīrassa samīpe. **Mahiyā**ti mahāmahīnāmikāya nadiyā. Samānena anukūlavattinā parijanena saddhiṁ vāso yassa so samānavāso, ayañca tathāvidho. Tenāha **"samānavāso"**ti. **Channā**ti tiṇṇapaṇṇacchadanehi anovassakā katā. **Kuṭī**ti vasanagharassetaṁ adhivacanaṁ. **Āhito**ti ābhato, jālito vā. **Ginī**ti aggi. Tesu tesu ṭhānesu aggi "ginī"ti voharīyati. **Atha ce patthayasī**ti idāni yadi icchasīti vuttaṁ hoti. **Pavassā**ti siñca pagghara, udakaṁ muñcāti attho. **Devā**ti meghaṁ ālapati. Ayaṁ tāvettha padavaṇṇanā.

Ayaṁ pana atthavaṇṇanā—evamayaṁ Dhaniyo gopo attano sayanaghare mahāsayane nipanno meghatthanitaṁ sutvā "pakkodanohamasmī"ti bhaṇanto kāyadukkhavūpasamūpāyaṁ kāyasukhahetuñca attano sannihitaṁ dīpeti, "duddhakhīrohamasmī"ti bhaṇanto cittadukkhavūpasamūpāyaṁ cittasukhahetuñca, "anutīre mahiyā"ti nivāsaṭṭhānasampattiṁ, "samānavāso"ti tādise kāle piyavippayogapadaṭṭhānassa sokassābhāvaṁ, "channā kuṭī"ti kāyadukkhāpagamapaṭighātaṁ. "Āhito ginī"ti yasmā gopolakā parikkhepadhūmadāru-aggivasena tayo aggī karonti, te ca tassa gehe sabbe katā, tasmā sabbadisāsu parikkhepaggiṁ sandhāya "āhito ginī"ti bhaṇanto vāḷamigāgamananivāraṇaṁ dīpeti, gunnaṁ majjhe gomayādīhi dhūmaggiṁ sandhāya ḍaṁsamakasādīhi gunnaṁ anābādhaṁ, gopālakānaṁ sayanaṭṭhāne dāru-aggiṁ sandhāya gopālakānaṁ sītābādhapaṭighātaṁ. So evaṁ dīpento attano vā gunnaṁ vā parijanassa vā vuṭṭhipaccayassa kassaci ābādhassa abhāvato pītisomanassajāto āha "atha ce patthayasī pavassa devā"ti.

19. Evaṁ Dhaniyassa imaṁ gāthaṁ bhāsamānassa assosi Bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya Jetavanamahāvihāre Gandhakuṭiyaṁ viharanto. Sutvā ca pana Buddhacakkhunā lokaṁ volokento addasa Dhaniyañca pajāpatiñcassa "ime ubhopi hetusampannā. Sace ahaṁ gantvā dhammaṁ desessāmi, ubhopi pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇissanti. No ce gamissāmi, sve udakoghena vinassissantī"ti taṅkhaṇeyeva Sāvatthito satta yojanasatāni Dhaniyassa nivāsaṭṭhānaṁ ākāsena gantvā tassa kuṭiyā upari aṭṭhāsi. Dhaniyo taṁ gāthaṁ punappunaṁ

အနုတီရေတိ တီရဿ သမီပေ။ **မဟိယာ**တိ မဟာမဟီနာမိကာယ နဒိယာ။ သမာနေန အနုကူလဝတ္တိနာ ပရိဇနေန သဒ္ဓိံ ဝါသော ယဿ သော သမာနဝါသော၊ အယဉ္စ တထာဝိဓော။ တေနာဟ "**သမာနဝါသော**"တိ။ **ဆန္နာ**တိ တိဏပဏ္ဏစ္ဆဒနေဟိ အနောဝဿကာ ကတာ။ **ကုဋီ**တိ ဝသနဃရဿေတံ အဓိဝစနံ။ **အာဟိတော**တိ အာဘတော, ဇာလိတော ဝါ။ **ဂိနီ**တိ အဂ္ဂိ။ တေသု တေသု ဌာနေသု အဂ္ဂိ "ဂိနီ"တိ ဝေါဟရီယတိ။ **အထ စေ ပတ္ထယသီ**တိ ဣဒါနိ ယဒိ ဣစ္ဆသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပဝဿာ**တိ သိဉ္စ ပဂ္ဃရ၊ ဥဒကံ မုဉ္စာတိ အတ္ထော။ **ဒေဝါ**တိ မေဃံ အာလပတိ။ အယံ တာဝေတ္ထ ပဒဝဏ္ဏနာ။

အယံ ပန အတ္ထဝဏ္ဏနာ—ဧဝမယံ ဓနိယော ဂေါပေါ အတ္တနော သယနဃရေ မဟာသယနေ နိပန္နော မေဃတ္ထနိတံ သုတွာ "ပက္ကောဒနောဟမသ္မီ"တိ ဘဏန္တော ကာယဒုက္ခဝူပသမူပါယံ ကာယသုခဟေတုဉ္စ အတ္တနော သန္နိဟိတံ ဒီပေတိ၊ "ဒုဒ္ဓခီရောဟမသ္မီ"တိ ဘဏန္တော စိတ္တဒုက္ခဝူပသမူပါယံ စိတ္တသုခဟေတုဉ္စ၊ "အနုတီရေ မဟိယာ"တိ နိဝါသဋ္ဌာနသမ္ပတ္တိံ၊ "သမာနဝါသော"တိ တာဒိသေ ကာလေ ပိယဝိပ္ပယောဂပဒဋ္ဌာနဿ သောကဿာဘာဝံ၊ "ဆန္နာ ကုဋီ"တိ ကာယဒုက္ခာပဂမပဋိဃာတံ။ "အာဟိတော ဂိနီ"တိ ယသ္မာ ဂေါပါလကာ ပရိက္ခေပဓူမဒါရုအဂ္ဂိဝသေန တယော အဂ္ဂီ ကရောန္တိ၊ တေ စ တဿ ဂေဟေ သဗ္ဗေ ကတာ၊ တသ္မာ သဗ္ဗဒိသာသု ပရိက္ခေပဂ္ဂိံ သန္ဓာယ "အာဟိတော ဂိနီ"တိ ဘဏန္တော ဝါဠမိဂါဂမနနိဝါရဏံ ဒီပေတိ၊ ဂုန္နံ မဇ္ဈေ ဂေါမယာဒီဟိ ဓူမဂ္ဂိံ သန္ဓာယ ဍံသမကသာဒီဟိ ဂုန္နံ အနာဗာဓံ၊ ဂေါပါလကာနံ သယနဋ္ဌာနေ ဒါရုအဂ္ဂိံ သန္ဓာယ ဂေါပါလကာနံ သီတာဗာဓပဋိဃာတံ။ သော ဧဝံ ဒီပေန္တော အတ္တနော ဝါ ဂုန္နံ ဝါ ပရိဇနဿ ဝါ ဝုဋ္ဌိပစ္စယဿ ကဿစိ အာဗာဓဿ အဘာဝတော ပီတိသောမနဿဇာတော အာဟ "အထ စေ ပတ္ထယသီ ပဝဿ ဒေဝါ"တိ။

၁၉။ ဧဝံ ဓနိယဿ ဣမံ ဂါထံ ဘာသမာနဿ အဿောသိ ဘဂဝါ ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ ဝိသုဒ္ဓါယ အတိက္ကန္တမာနုသိကာယ ဇေတဝနမဟာဝိဟာရေ ဂန္ဓကုဋိယံ ဝိဟရန္တော။ သုတွာ စ ပန ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေန္တော အဒ္ဒသ ဓနိယဉ္စ ပဇာပတိဉ္စဿ "ဣမေ ဥဘောပိ ဟေတုသမ္ပန္နာ။ သစေ အဟံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ ဒေသေဿာမိ၊ ဥဘောပိ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿန္တိ။ နော စေ ဂမိဿာမိ၊ သွေ ဥဒကောဃေန ဝိနဿိဿန္တိ"တိ တင်္ခဏေယေဝ သာဝတ္ထိတော သတ္တ ယောဇနသတာနိ ဓနိယဿ နိဝါသဋ္ဌာနံ အာကာသေန ဂန္တွာ တဿ ကုဋိယာ ဥပရိ အဋ္ဌာသိ။ ဓနိယော တံ ဂါထံ ပုနပ္ပုနံ

bhāsatiyeva, na niṭṭhāpeti, Bhagavati gatepi bhāsati. Bhagavā ca taṁ sutvā “na ettakena santuṭṭhā vā vissatthā vā honti, evaṁ pana hontī”ti dassetuṁ—

> “Akkodhano vigatakhilohamasmi,
> Anutīre mahiyekarattivāso.
> Vivaṭā kuṭi nibbuto gini,
> Atha ce patthayasī pavassa devā”ti—

imaṁ paṭigāthaṁ abhāsi byañjanasabhāgaṁ no atthasabhāgaṁ. Na hi “pakkodano”ti, “akkodhano”ti ca ādīni padāni atthato samenti mahāsamuddassa orimapārimatīrāni viya, byañjanaṁ panettha kiñci kiñci sametīti byañjanasabhāgāni honti. Tattha purimagāthāya sadisapadānaṁ vuttanayeneva attho veditabbo.

Visesapadānaṁ panāyaṁ padato atthato ca vaṇṇanā—**akkodhano**ti akujjhanasabhāvo. Yo hi so pubbe vuttappakāra-āghatavatthusambhavo kodho ekaccassa suparittopi uppajjamāno hadayaṁ santāpetvā vūpasammati, yena ca tato balavataruppannena ekacco mukhavikuṇanamattaṁ karoti, tato balavatarena ekacco pharusaṁ vattukāmo hanusañcalanamattaṁ karoti, aparo tato balavatarena pharusaṁ bhaṇati, aparo tato balavatarena daṇḍaṁ vā satthaṁ vā gavesanto disā viloketi, aparo tato balavatarena daṇḍaṁ vā satthaṁ vā āmasati, aparo tato balavatarena daṇḍādīni gahetvā upadhāvati, aparo tato balavatarena ekaṁ vā dve vā pahāre deti, aparo tato balavatarena api ñātisālohitaṁ jīvitā voropeti, ekacco tato balavatarena pacchā vippaṭisārī attānampi jīvitā voropeti Sīhaḷadīpe Kālagāmavāsī amacco viya. Ettāvatā ca kodho paramavepullappatto hoti. So Bhagavatā Bodhimaṇḍeyeva sabbaso pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato, tasmā Bhagavā “akkodhanohamasmī”ti āha.

Vigatakhiloti apagatakhilo. Ye hi te cittabandhabhāvena[1] pañca cetokhilā vuttā, yehi ca khilabhūte citte seyyathāpi nāma khile

1. Cittathaddhabhāvena (Sī, Syā)

ဘာသတိယေဝ၊ န နိဋ္ဌာပေတိ၊ ဘဂဝတိ ဂတေပိ ဘာသတိ။ ဘဂဝါ စ တံ သုတွာ “န ဧတ္တကေန သန္တုဋ္ဌာ ဝါ ဝိဿတ္ထာ ဝါ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ ပန ဟောန္တီ”တိ ဒဿေတုံ—

> **“အက္ကောဓနော ဝိဂတခိလောဟမသ္မိ၊**
> **အနုတီရေ မဟိယေကရတ္တိဝါသော။**
> **ဝိဝဋာ ကုဋိ နိဗ္ဗုတော ဂိနိ၊**
> **အထ စေ ပတ္ထယသီ ပဝဿ ဒေဝါ**”တိ—

ဣမံ ပဋိဂါထံ အဘာသိ ဗျဉ္ဇနသဘာဂံ နော အတ္ထသဘာဂံ။ န ဟိ “ပက္ကောဒနော”တိ, “အက္ကောဓနော”တိ စ အာဒီနိ ပဒါနိ အတ္ထတော သမေန္တိ မဟာသမုဒ္ဒဿ ဩရိမပါရိမတီရာနိ ဝိယ၊ ဗျဉ္ဇနံ ပနေတ္ထ ကိဉ္စိ ကိဉ္စိ သမေတီတိ ဗျဉ္ဇနသဘာဂါနိ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ပုရိမဂါထာယ သဒိသပဒါနံ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဝိသေသပဒါနံ ပနာယံ ပဒတော အတ္ထတော စ ဝဏ္ဏနာ—**အက္ကောဓနော**တိ အကုဇ္ဈနသဘာဝေါ။ ယော ဟိ သော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တပ္ပကာရအာဃာတဝတ္ထုသမ္ဘဝေါ ကောဓော ဧကစ္စဿ သုပရိတ္တောပိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဟဒယံ သန္တာပေတွာ ဝူပသမ္မတိ၊ ယေန စ တတော ဗလဝတရုပ္ပန္နေန ဧကစ္စော မုခဝိကုဏနမတ္တံ ကရောတိ၊ တတော ဗလဝတရေန ဧကစ္စော ဖရုသံ ဝတ္တုကာမော ဟနုသဉ္စလနမတ္တံ ကရောတိ၊ အပရော တတော ဗလဝတရေန ဖရုသံ ဘဏတိ၊ အပရော တတော ဗလဝတရေန ဒဏ္ဍံ ဝါ သတ္ထံ ဝါ ဂဝေသန္တော ဒိသာ ဝိလောကေတိ၊ အပရော တတော ဗလဝတရေန ဒဏ္ဍံ ဝါ သတ္ထံ ဝါ အာမသတိ၊ အပရော တတော ဗလဝတရေန ဒဏ္ဍာဒီနိ ဂဟေတွာ ဥပဓာဝတိ၊ အပရော တတော ဗလဝတရေန ဧကံ ဝါ ဒွေ ဝါ ပဟာရေ ဒေတိ၊ အပရော တတော ဗလဝတရေန အပိ ဉာတိသာလောဟိတံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေတိ၊ ဧကစ္စော တတော ဗလဝတရေန ပစ္ဆာ ဝိပ္ပဋိသာရီ အတ္တာနမ္ပိ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေတိ သီဟဠဒီပေ ကာလဂါမဝါသီ အမစ္စော ဝိယ။ ဧတ္တာဝတာ စ ကောဓော ပရမဝေပုလ္လပ္ပတ္တော ဟောတိ။ သော ဘဂဝတာ ဗောဓိမဏ္ဍေယေဝ သဗ္ဗသော ပဟီနော ဥစ္ဆိန္နမူလော တာလာဝတ္ထုကတော၊ တသ္မာ ဘဂဝါ “အက္ကောဓနောဟမသ္မီ”တိ အာဟ။

ဝိဂတခိလောတိ အပဂတခိလော။ ယေ ဟိ တေ စိတ္တဗန္ဓဘာဝေန[၁] ပဉ္စ စေတောခိလာ ဝုတ္တာ၊ ယေဟိ စ ခိလဘူတေ စိတ္တေ သေယျထာပိ နာမ ခိလေ

၁-စိတ္တထဒ္ဓဘာဝေန (သီ၊ သျာ)

bhūmibhāge cattāro māse vassantepi deve sassāni na ruhanti, evamevaṁ saddhammassavanādikusalahetuvasse vassantepi kusalaṁ na ruhati, te ca Bhagavatā Bodhimaṇḍeyeva sabbaso pahīnā, tasmā Bhagavā “vigatakhilohamasmī”ti āha.

Ekarattiṁ vāso assāti ekarattivāso. Yathā hi Dhaniyo tattha cattāro vassike māse nibaddhavāsaṁ upagato na tathā Bhagavā. Bhagavā hi taṁyeva rattiṁ tassa atthakāmatāya tattha vāsaṁ upagato. Tasmā “ekarattivāso”ti āha. **Vivaṭā**ti apanītacchadanā. **Kuṭī**ti attabhāvo. Attabhāvo hi taṁ taṁ atthavasaṁ paṭicca kāyotipi guhātipi dehotipi sandehotipi nāvātipi rathotipi vaṇotipi dhajotipi sandehotipi nāvātipi rathotipi vaṇotipi dhajoti vammikotipi kuṭītipi kuṭikātipi vuccati, idha pana kaṭṭhādīni paṭicca gehanāmikā kuṭi viya aṭṭhi-ādīni paṭicca saṅkhyaṁ gatattā “kuṭī”ti vutto. Yathāha—

> “Seyyathāpi āvuso kaṭṭhañca paṭicca valliñca paṭicca mattikañca paṭicca tiṇañca paṭicca ākāso parivārito agāraṁtveva saṅkhaṁ gacchati,e vameva kho āvuso aṭṭhiñca paṭicca nhāruñca paṭicca maṁsañca paṭicca cammañca paṭicca ākāso parivārito rūpaṁtveva saṅkhaṁ gacchatī”ti[1].

Cittamakkaṭassa nivāsato vā kuṭi. Yathāha—

> “Aṭṭhi kaṅkalakuṭi ce sā, makkaṭāvasatho iti.
> Makkoṭo pañcadvārāya, kuṭikāya pasakkiya.
> Dvārena anupariyāti, ghaṭṭayanto punappunan”ti[2].

Sā kuṭi yena taṇhāmānadiṭṭhichadanena sattānaṁ channattā punappunaṁ rāgādikilesavassaṁ ativassati. Yathāha—

> “Channamativassati, vivaṭaṁ nātivassati.
> Tasmā channaṁ vivaretha, evaṁ taṁ nātivassatī”ti[3].

1. Ma 1. 248 piṭṭhe. 2. Khu 2. 247 piṭṭhe Theragāthāyaṁ.
3. Khu 1. 144; Khu 2. 289; Vi 5. 263 piṭṭhesu.

ဘူမိဘာဂေ စတ္တာရော မာသေ ဝဿန္တေပိ ဒေဝေ သဿာနိ န ရုဟန္တိ၊ ဧဝမေဝံ သဒ္ဓမ္မဿဝနာဒိကုသလဟေတုဝဿေ ဝဿန္တေပိ ကုသလံ န ရုဟတိ၊ တေ စ ဘဂဝတာ ဗောဓိမဏ္ဍေယေဝ သဗ္ဗသော ပဟီနာ၊ တသ္မာ ဘဂဝါ “ဝိဂတခိလောဟမသ္မီ”တိ အာဟ။

ဧကရတ္တိံ ဝါသော အဿာတိ ဧကရတ္တိဝါသော။ ယထာ ဟိ ဓနိယော တတ္ထ စတ္တာရော ဝဿိကေ မာသေ နိဗဒ္ဓဝါသံ ဥပဂတော၊ န တထာ ဘဂဝါ။ ဘဂဝါ ဟိ တံယေဝ ရတ္တိံ တဿ အတ္ထကာမတာယ တတ္ထ ဝါသံ ဥပဂတော။ တသ္မာ “ဧကရတ္တိဝါသော”တိ အာဟ။ **ဝိဝဋာ**တိ အပနီတစ္ဆဒနာ။ **ကုဋီ**တိ အတ္တဘာဝေါ။ အတ္တဘာဝေါ ဟိ တံ တံ အတ္ထဝသံ ပဋိစ္စ ကာယောတိပိ ဂုဟာတိပိ ဒေဟောတိပိ သန္ဒေဟောတိပိ နာဝါတိပိ ရထောတိပိ ဝဏောတိပိ ဓဇောတိပိ ဝမ္မိကောတိပိ ကုဋီတိပိ ကုဋိကာတိပိ ဝုစ္စတိ၊ ဣဓ ပန ကဋ္ဌာဒီနိ ပဋိစ္စ ဂေဟနာမိကာ ကုဋိ ဝိယ အဋ္ဌိအာဒီနိ ပဋိစ္စ သင်္ချံ ဂတတ္တာ “ကုဋီ”တိ ဝုတ္တော။ ယထာဟ—

> “သေယျထာပိ အာဝုသော ကဋ္ဌဉ္စ ပဋိစ္စ ဝလ္လိဉ္စ ပဋိစ္စ မတ္တိကဉ္စ ပဋိစ္စ တိဏဉ္စ ပဋိစ္စ အာကာသော ပရိဝါရိတော အဂါရံတွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝမေဝ ခေါ အာဝုသော အဋ္ဌိဉ္စ ပဋိစ္စ နှာရုဉ္စ ပဋိစ္စ မံသဉ္စ ပဋိစ္စ စမ္မဉ္စ ပဋိစ္စ အာကာသော ပရိဝါရိတော ရူပံတွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတီ”တိ[၁]။

စိတ္တမက္ကဋဿ နိဝါသတော ဝါ ကုဋိ။ ယထာဟ—

> “အဋ္ဌိကင်္ကလကုဋိ စေ သာ၊ မက္ကဋာဝသထော ဣတိ။
> မက္ကဋော ပဉ္စဒွါရာယ၊ ကုဋိကာယ ပသက္ကိယ။
> ဒွါရေန အနုပရိယာတိ၊ ဃဋ္ဋယန္တော ပုနပ္ပုန”န္တိ[၂]။

သာ ကုဋိ ယေန တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဆဒနေန သတ္တာနံ ဆန္နတ္တာ ပုနပ္ပုနံ ရာဂါဒိကိလေသဝဿံ အတိဝဿတိ။ ယထာဟ—

> “ဆန္နမတိဝဿတိ၊ ဝိဝဋံ နာတိဝဿတိ။
> တသ္မာ ဆန္နံ ဝိဝရေထ၊ ဧဝံ တံ နာတိဝဿတီ”တိ[၃]။

၁-မ ၁-၂၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၂-၂၄၇-ပိဋ္ဌေ ထေရဂါထာယံ။
၃-ခု ၁-၁၄၄၊ ခု ၂-၂၈၉၊ ဝိ ၅-၂၆၃-ပိဋ္ဌေသု။

Ayaṁ gāthā dvīsu ṭhānesu vuttā Khandhake Theragāthāyaṁ ca. Khandhake hi “yo āpattiṁ paṭicchādeti, tassa kilesā ca punappunaṁ āpattiyo ca ativassanti, yo pana na paṭicchādeti, tassa nātivassantī”ti imaṁ atthaṁ paṭicca vuttā. Theragāthāyaṁ “yassa rāgādicchadanaṁ atthi, tassa puna iṭṭhārammaṇādīsu rāgādisambhavato channamativassati. Yo vā uppanne kilese adhivāseti, tasseva adhivāsetakilesacchadanacchannā attabhāvakuṭi punappunaṁ kilesavassaṁ ativassati, yassa pana arahattamaggañāṇavātena kilesacchadanassa viddhaṁsitattā vivaṭā, tassa nātivassatī”ti. Ayamattho idha adhippeto. Bhagavatā hi yathāvuttaṁ chadanaṁ yathāvutteneva nayena viddhaṁsitaṁ, tasmā “vivaṭā kuṭī”ti āha. **Nibbuto**ti upasanto. **Ginī**ti aggi. Yena hi ekādasavidhena agginā sabbamidaṁ ādittaṁ. Yathāha “ādittaṁ rāgagginā”ti[1] vitthāro. So aggi Bhagavato bodhimūleyeva ariyamaggasalilasekena nibbuto, tasmā “nibbuto ginī”ti āha.

Evaṁ vadanto ca Dhaniyaṁ atuṭṭhabbena tussamānaṁ aññāpadeseneva paribhāsati ovadati anusāsati. Kathaṁ? “Akkodhano”ti hi vadamāno Dhaniya tvaṁ “pakkodanohamasmī”ti tuṭṭho, odanapāko ca yāvajīvaṁ dhanaparikkhayena kattabbo, dhanaparikkhayo ca ārakkhādidukkhapadaṭṭhāno[2], evaṁ sante dukkheneva tuṭṭho hosi, ahaṁ pana “akkodhanohamasmī”ti tussanto sandiṭṭhikasamparāyikadukkhābhāvena tuṭṭho homīti dīpeti. “Vigatakhilo”ti vadamāno tvaṁ “duddhakhīrohamasmī”ti tussanto akatakiccova “katakiccohamasmī”ti mantvā tuṭṭho, ahaṁ pana “vigatakhilohamasmī”ti tussanto katakiccova tuṭṭho homīti dīpeti. “Anutīre mahiyekarattivāso”ti vadamāno tvaṁ anutīre mahiyā samānavāsoti tussanto catumāsanibaddhavāsena tuṭṭho. Nibaddhavāso ca āvāsasaṅgena hoti, so ca dukkho[3], evaṁ sante dukkheneva tuṭṭho hosi. Ahaṁ pana ekarattivāsoti tussanto anibaddhavāsena tuṭṭho, anibaddhavāso ca āvāsasaṅgābhāvena hoti, āvāsasaṅgābhāvo ca sukhoti sukheneva tuṭṭho homīti dīpeti.

1. Saṁ 2. 51; Vi 3. 44 piṭṭhesu.
2. Ajjanarakkhaṇādipadaṭṭhānaṁ (Sī), anurakkhaṇādīsu dukkhapadaṭṭhānaṁ (Syā)
3. Dukkhaṁ (Sī, Syā)

အယံ ဂါထာ ဒွီသု ဌာနေသု ဝုတ္တာ ခန္ဓကေ ထေရဂါထာယံ စ။ ခန္ဓကေ ဟိ “ယော အာပတ္တိံ ပဋိစ္ဆာဒေတိ၊ တဿ ကိလေသာ စ ပုနပ္ပုနံ အာပတ္တိယော စ အတိဝဿန္တိ၊ ယော ပန န ပဋိစ္ဆာဒေတိ၊ တဿ နာတိဝဿန္တီ”တိ ဣမံ အတ္ထံ ပဋိစ္စ ဝုတ္တာ။ ထေရဂါထာယံ “ယဿ ရာဂါဒိစ္ဆဒနံ အတ္ထိ၊ တဿ ပုန ဣဋ္ဌာရမ္မဏာဒီသု ရာဂါဒိသမ္ဘဝတော ဆန္နမတိဝဿတိ။ ယော ဝါ ဥပ္ပန္နေ ကိလေသေ အဓိဝါသေတိ၊ တဿေဝ အဓိဝါသိတကိလေသစ္ဆဒနစ္ဆန္နာ အတ္တဘာဝကုဋိ ပုနပ္ပုနံ ကိလေသဝဿံ အတိဝဿတိ၊ ယဿ ပန အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏဝါတေန ကိလေသစ္ဆဒနဿ ဝိဒ္ဓံသိတတ္တာ ဝိဝဋာ၊ တဿ နာတိဝဿတီ”တိ။ အယမတ္ထော ဣဓ အဓိပ္ပေတော။ ဘဂဝတာ ဟိ ယထာဝုတ္တံ ဆဒနံ ယထာဝုတ္တေနေဝ နယေန ဝိဒ္ဓံသိတံ၊ တသ္မာ “ဝိဝဋာ ကုဋီ”တိ အာဟ။ **နိဗ္ဗုတော**တိ ဥပသန္တော။ **ဂိနီ**တိ အဂ္ဂိ။ ယေန ဟိ ဧကာဒသဝိဓေန အဂ္ဂိနာ သဗ္ဗမိဒံ အာဒိတ္တံ။ ယထာဟ “အာဒိတ္တံ ရာဂဂ္ဂိနာ”တိ[၁] ဝိတ္ထာရော။ သော အဂ္ဂိ ဘဂဝတော ဗောဓိမူလေယေဝ အရိယမဂ္ဂသလိလသေကေန နိဗ္ဗုတော၊ တသ္မာ “နိဗ္ဗုတော ဂိနီ”တိ အာဟ။

ဧဝံ ဝဒန္တော စ ဓနိယံ အတုဋ္ဌဗ္ဗေန တုဿမာနံ အညာပဒေသေနေဝ ပရိဘာသတိ ဩဝဒတိ အနုသာသတိ။ ကထံ? “အက္ကောဓနော”တိ ဟိ ဝဒမာနော ဓနိယ တွံ “ပက္ကောဒနောဟမသ္မီ”တိ တုဋ္ဌော၊ ဩဒနပါကော စ ယာဝဇီဝံ ဓနပရိက္ခယေန ကတ္တဗ္ဗော၊ ဓနပရိက္ခယော စ အာရက္ခာဒိဒုက္ခပဒဋ္ဌာနော[၂]၊ ဧဝံ သန္တေ ဒုက္ခေနေဝ တုဋ္ဌော ဟောသိ၊ အဟံ ပန “အက္ကောဓနောဟမသ္မီ”တိ တုဿန္တော သန္ဒိဋ္ဌိကသမ္ပရာယိကဒုက္ခာဘာဝေန တုဋ္ဌော ဟောမီတိ ဒီပေတိ။ “ဝိဂတခိလော”တိ ဝဒမာနော တွံ “ဒုဒ္ဓခီရောဟမသ္မီ”တိ တုဿန္တော အကတကိစ္စောဝ “ကတကိစ္စောဟမသ္မီ”တိ မန္တွာ တုဋ္ဌော၊ အဟံ ပန “ဝိဂတခိလောဟမသ္မီ”တိ တုဿန္တော ကတကိစ္စောဝ တုဋ္ဌော ဟောမီတိ ဒီပေတိ။ “အနုတီရေ မဟိယေကရတ္တိဝါသော”တိ ဝဒမာနော တွံ အနုတီရေ မဟိယာ သမာနဝါသောတိ တုဿန္တော စတုမာသနိဗဒ္ဓဝါသေန တုဋ္ဌော။ နိဗဒ္ဓဝါသော စ အာဝါသသင်္ဂေန ဟောတိ၊ သော စ ဒုက္ခော[၃]၊ ဧဝံ သန္တေ ဒုက္ခေနေဝ တုဋ္ဌော ဟောသိ။ အဟံ ပန ဧကရတ္တိဝါသောတိ တုဿန္တော အနိဗဒ္ဓဝါသေန တုဋ္ဌော၊ အနိဗဒ္ဓဝါသော စ အာဝါသသင်္ဂါဘာဝေန ဟောတိ၊ အာဝါသသင်္ဂါဘာဝေါ စ သုခေါတိ သုခေနေဝ တုဋ္ဌော ဟောမီတိ ဒီပေတိ။

၁-သံ ၂-၅၁၊ ဝိ ၃-၄၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-အဇ္ဇနရက္ခဏာဒိပဒဋ္ဌာနံ (သီ)၊ အနုရက္ခဏာဒီသု ဒုက္ခပဒဋ္ဌာနံ (သျာ)
၃-ဒုက္ခံ (သီ၊ သျာ)

“Vivaṭā kuṭī”ti vadamāno tvaṁ channā kuṭīti tussanto channagehaṁtāya tuṭṭho, gehe ca te channepi attabhāvakuṭikaṁ kilesavassaṁ ativassati, yena sañjanitehi catūhi mahoghehi vuyhamāno anayabyasanaṁ pāpuṇeyyāsi, evaṁ sante atuṭṭhabbeneva tuṭṭho hosi. Ahaṁ pana “vivaṭā kuṭī”ti tussanto attabhāvakuṭiyā kilesacchadanābhāvena tuṭṭho, evañca me vivaṭāya kuṭiyā na taṁ kilesavassaṁ ativassati, yena sañjanitehi catūhi mahoghehi vuyhamāno anayabyasanaṁ pāpuṇeyyaṁ, evaṁ sante tuṭṭhabbeneva tuṭṭho homīti dīpeti. “Nibbuto ginī”ti vadamāno tvaṁ āhito ginīti tussanto akatūpaddavanivāraṇova katūpaddavanivāraṇosmīti mantvā tuṭṭho, ahaṁ pana nibbuto ginīti tussanto ekādasaggipariḷāhābhāvato katūpaddavanivāraṇatāyeva tuṭṭhoti dīpeti. “Atha ce patthayasī pavassa devā’ti vadamāno evaṁ vigatadukkhānaṁ anuppattasukhānaṁ katasabbakiccānaṁ amhādisānaṁ etaṁ vacanaṁ sobhati, atha ce patthayasi, pavassa deva, na no tayi vassante vā avassantevā[1] vuḍḍhi vā hāni vā atthi, tvaṁ pana kasmā evaṁ vadasīti dīpeti. Tasmā yaṁ vuttaṁ “evaṁ vadanto ca Dhaniya atuṭṭhabbeneva tussamānaṁ aññāpadeseneva paribhāsati ovadati anusāsatī”ti, taṁ sammadeva vuttanti.

20. Evamimaṁ Bhagavatā vuttaṁ gāthaṁ sutvāpi Dhaniyo gopo “ko ayaṁ gāthaṁ bhāsatī”ti avatvā tena subhāsitena parituṭṭho punapi tathārūpaṁ sotukāmo aparampi gāthamāha **“andhakamakasā”**ti. tattha **andhakā**ti kāḷamakkhikānaṁ[2] adhivacanaṁ, piṅgalamakkhikānantipi eke. **Makasā**ti makasāyeva. **Na vijjare**ti natthi. **Kacche**ti dve kacchā nadīkaccho ca pabbatakaccho ca, idha nadīkaccho. **Ruḷhatiṇe**ti sañjātatiṇe. **Carantī**ti bhattakiccaṁ karonti. **Vuṭṭhimpī**ti vātavuṭṭhi-ādikā anekā vuṭṭhiyo, tā Āḷavakasutte pakāsayissāma. Idha pana vassavuṭṭhiṁ sandhāya vuttaṁ. **Saheyyun**ti khameyyuṁ. Sesaṁ pākaṭameva. Ettha Dhaniyo ye andhakamakasā sannipatitvā rudhire[3] pivantā muhutteneva gāvo anayabyasanaṁ pāpenti, tasmā vuṭṭhitamatteyeva te gopālakā paṁsunā ca sākhāhi

1. Tayā vassantena vā avassantena vā (Sī, Syā) 2. Kāṇamakkhikānaṁ (Sī)
3. Ruhiraṁ (Sī), ruhire (Syā)

“ဝိဝဋာ ကုဋီ”တိ ဝဒမာနော တွံ ဆန္နာ ကုဋီတိ တုဿန္တော ဆန္နဂေဟတာယ တုဋ္ဌော၊ ဂေဟေ စ တေ ဆန္နေပိ အတ္တဘာဝကုဋိကံ ကိလေသဝဿံ အတိဝဿတိ၊ ယေန သဉ္ဇနိတေဟိ စတူဟိ မဟောဃေဟိ ဝုယှမာနော အနယဗျသနံ ပါပုဏေယျာသိ၊ ဧဝံ သန္တေ အတုဋ္ဌဗ္ဗေနေဝ တုဋ္ဌော ဟောသိ။ အဟံ ပန “ဝိဝဋာ ကုဋီ”တိ တုဿန္တော အတ္တဘာဝကုဋိယာ ကိလေသစ္ဆဒနာဘာဝေန တုဋ္ဌော၊ ဧဝဉ္စ မေ ဝိဝဋာယ ကုဋိယာ န တံ ကိလေသဝဿံ အတိဝဿတိ၊ ယေန သဉ္ဇနိတေဟိ စတူဟိ မဟောဃေဟိ ဝုယှမာနော အနယဗျသနံ ပါပုဏေယျံ၊ ဧဝံ သန္တေ တုဋ္ဌဗ္ဗေနေဝ တုဋ္ဌော ဟောမီတိ ဒီပေတိ။ “နိဗ္ဗုတော ဂိနီ”တိ ဝဒမာနော တွံ အာဟိတော ဂိနီတိ တုဿန္တော အကတူပဒ္ဒဝနိဝါရဏောဝ ကတူပဒ္ဒဝနိဝါရဏောသ္မီတိ မန္တွာ တုဋ္ဌော၊ အဟံ ပန နိဗ္ဗုတော ဂိနီတိ တုဿန္တော ဧကာဒသဂ္ဂိပရိဠာဟာဘာဝတော ကတူပဒ္ဒဝနိဝါရဏတာယေဝ တုဋ္ဌောတိ ဒီပေတိ။ “အထ စေ ပတ္ထယသီ ပဝဿ ဒေဝါ”တိ ဝဒမာနော ဧဝံ ဝိဂတဒုက္ခာနံ အနုပ္ပတ္တသုခါနံ ကတသဗ္ဗကိစ္စာနံ အမှာဒိသာနံ ဧတံ ဝစနံ သောဘတိ၊ အထ စေ ပတ္ထယသိ, ပဝဿ ဒေဝ၊ န နော တယိ ဝဿန္တေ ဝါ အဝဿန္တေဝါ[1] ဝုဍ္ဎိ ဝါ ဟာနိ ဝါ အတ္ထိ၊ တွံ ပန ကသ္မာ ဧဝံ ဝဒသီတိ ဒီပေတိ။ တသ္မာ ယံ ဝုတ္တံ “ဧဝံ ဝဒန္တော စ ဓနိယ အတုဋ္ဌဗ္ဗေနေဝ တုဿမာနံ အညာပဒေသေနေဝ ပရိဘာသတိ ဩဝဒတိ အနုသာသတီ”တိ၊ တံ သမ္မဒေဝ ဝုတ္တန္တိ။

၂၀။ ဧဝမိမံ ဘဂဝတာ ဝုတ္တံ ဂါထံ သုတွာပိ ဓနိယော ဂေါပေါ “ကော အယံ ဂါထံ ဘာသတီ”တိ အဝတွာ တေန သုဘာသိတေန ပရိတုဋ္ဌော ပုနပိ တထာရူပံ သောတုကာမော အပရမ္ပိ ဂါထမာဟ “**အန္ဓကမကသာ**”တိ။ တတ္ထ **အန္ဓကာ**တိ ကာဠမက္ခိကာနံ[2] အဓိဝစနံ၊ ပိင်္ဂလမက္ခိကာနန္တိပိ ဧကေ။ **မကသာ**တိ မကသာယေဝ။ **န ဝိဇ္ဇရေ**တိ နတ္ထိ။ **ကစ္ဆေ**တိ ဒွေ ကစ္ဆာ နဒီကစ္ဆော စ ပဗ္ဗတကစ္ဆော စ၊ ဣဓ နဒီကစ္ဆော။ **ရုဠှတိဏေ**တိ သဉ္ဇာတတိဏေ။ **စရန္တီ**တိ ဘတ္တကိစ္စံ ကရောန္တိ။ **ဝုဋ္ဌိမ္ပီ**တိ ဝါတဝုဋ္ဌိအာဒိကာ အနေကာ ဝုဋ္ဌိယော၊ တာ အာဠဝကသုတ္တေ ပကာသယိဿာမ။ ဣဓ ပန ဝဿဝုဋ္ဌိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **သဟေယျုံ**န္တိ ခမေယျုံ။ သေသံ ပါကဋမေဝ။ ဧတ္ထ ဓနိယော ယေ အန္ဓကမကသာ သန္နိပတိတွာ ရုဓိရေ[3] ပိဝန္တာ မုဟုတ္တေနေဝ ဂါဝေါ အနယဗျသနံ ပါပေန္တိ၊ တသ္မာ ဝုဋ္ဌိတမတ္တေယေဝ တေ ဂေါပါလကာ ပံသုနာ စ သာခါဟိ

၁-တယာ ဝဿန္တေန ဝါ အဝဿန္တေန ဝါ (သီ၊ သျာ) ၂-ကာဏမက္ခိကာနံ (သီ)
၃-ရုဟိရံ (သီ)၊ ရုဟိရေ (သျာ)

ca mārenti, tesaṁ abhāvena gunnaṁ khemataṁ, kacche ruḷhatiṇacaraṇena addhānagamanaparissamābhāvaṁ vatvā khudākilamathābhāvañca dīpento "yathā aññesaṁ gāvo andhakamakasasamphassehi dissamānā[1] addhānagamanena kilantā khudāya milāyamānā[2] ekavuṭṭhinipātampi na saheyyuṁ, na me tathā gāvo, mayhaṁ pana gāvo vuttappakārābhāvā dvikkhattuṁ vā tikkhattuṁ vā vuṭṭhimpi saheyyun"ti dīpeti.

21. Tato Bhagavā yasmā Dhaniyo antaradīpe vasanto bhayaṁ disvā kullaṁ bandhitvā mahāmahiṁ taritvā taṁ kacchaṁ āgamma "ahaṁ suṭṭhu āgato, nibbhayeva ṭhāne ṭhito"ti maññamāno evamāha, sabhaye eva ca so ṭhāne ṭhito, tasmā tassa āgamanaṭṭhānā attano āgamanaṭṭhānaṁ uttaritarañca paṇītatarañca vaṇṇonto "**baddhāsi bhisī**"ti imaṁ gāthamabhāsi atthasabhāgaṁ no byañjanasabhāgaṁ.

Tattha **bhisī**ti pattharitvā puthulaṁ katvā baddhakullo vuccati loke, ariyassa pana dhammavinaye ariyamaggassetaṁ adhivacanaṁ. Ariyamaggo hi—

Maggo pajjo patho pantho, añjasaṁ vaṭumāyanaṁ.
Nāvā uttarasetu ca, kullo ca bhisi saṅkamo[3].
Addhānaṁ pabhavo ceva, tattha tattha pakāsito.

Imāyapi gāthāya Bhagavā purimanayeneva taṁ ovadanto imaṁ atthaṁ āhāti veditabbo—Dhaniya tvaṁ kullaṁ bandhitvā mahiṁ taritvā imaṁ ṭhānamāgato, punapi ca te kullo bandhitabbo eva bhavissati, nadī ca taritabbā, na cetaṁ ṭhānaṁ khemaṁ. Mayā pana ekacitte maggaṅgāni samodhānetvā ñāṇabandhanena baddhā ahosi bhisi, sā ca sattatiṁsabodhipakkhiyadhammaparipuṇṇatāya ekarasabhāvūpagatattā aññamaññaṁ anativattanena puna bandhitabbappayojanābhāvena devamanussesu kenaci mocetuṁ asakkuṇeyyatāya ca susaṅkhatā, tāya camhi **tiṇṇo** pubbe patthitaṁ tīrappadesaṁ gato. Gacchantopi ca na sotāpannādayo viya kañcideva padesaṁ gato, atha **pāragato** sabbāsavakkhayaṁ sabbadhammapāraṁ paramaṁ khemaṁ nibbānaṁ gato, **tiṇṇo**ti vā sabbaññutaṁ patto, **pāragato**ti arahattaṁ

1. Rissamānā (Sī) 2. Mīyamānā (Sī, Syā) 3. Khu 8. 201 piṭṭhe Cūḷaniddese.

စ မာရေန္တိ၊ တေသံ အဘာဝေန ဂုန္နံ ခေမတံ, ကစ္ဆေ ရုဠှတိဏစရဏေန အဒ္ဓါနဂမနပရိဿမာဘာဝံ ဝတွာ ခုဒါကိလမထာဘာဝဉ္စ ဒီပေန္တော “ယထာ အညေသံ ဂါဝေါ အန္ဓကမကသသမ္ဖဿေဟိ ဒိဿမာနာ[1] အဒ္ဓါနဂမနေန ကိလန္တာ ခုဒါယ မိလာယမာနာ[2] ဧကဝုဋ္ဌိနိပါတမ္ပိ န သဟေယျုံ၊ န မေ တထာ ဂါဝေါ၊ မယှံ ပန ဂါဝေါ ဝုတ္တပ္ပကာရာဘာဝါ ဒွိက္ခတ္တုံ ဝါ တိက္ခတ္တုံ ဝါ ဝုဋ္ဌိမ္ပိ သဟေယျု”န္တိ ဒီပေတိ။

၂၁။ တတော ဘဂဝါ ယသ္မာ ဓနိယော အန္တရဒီပေ ဝသန္တော ဘယံ ဒိသွာ ကုလ္လံ ဗန္ဓိတွာ မဟာမဟိံ တရိတွာ တံ ကစ္ဆံ အာဂမ္မ “အဟံ သုဋ္ဌု အာဂတော၊ နိဗ္ဘယေဝ ဌာနေ ဌိတော”တိ မညမာနော ဧဝမာဟ၊ သဘယေ ဧဝ စ သော ဌာနေ ဌိတော၊ တသ္မာ တဿ အာဂမနဋ္ဌာနာ အတ္တနော အာဂမနဋ္ဌာနံ ဥတ္တရိတရဉ္စ ပဏီတတရဉ္စ ဝဏ္ဏေန္တော “**ဗဒ္ဓါသိ ဘိသီ**”တိ ဣမံ ဂါထမဘာသိ အတ္ထသဘာဂံ နော ဗျဉ္ဇနသဘာဂံ။

တတ္ထ **ဘိသီ**တိ ပတ္ထရိတွာ ပုထုလံ ကတွာ ဗဒ္ဓကုလ္လော ဝုစ္စတိ လောကေ၊ အရိယဿ ပန ဓမ္မဝိနယေ အရိယမဂ္ဂဿေတံ အဓိဝစနံ။ အရိယမဂ္ဂေါ ဟိ—

မဂ္ဂေါ ပဇ္ဇော ပထော ပန္ထော၊ အဉ္ဇသံ ဝဋုမာယနံ။
နာဝါ ဥတ္တရသေတု စ၊ ကုလ္လော စ ဘိသိ သင်္ကမော[3]။
အဒ္ဓါနံ ပဘဝေါ စေဝ၊ တတ္ထ တတ္ထ ပကာသိတော။

ဣမာယပိ ဂါထာယ ဘဂဝါ ပုရိမနယေနေဝ တံ ဩဝဒန္တော ဣမံ အတ္ထံ အာဟာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော—ဓနိယ တွံ ကုလ္လံ ဗန္ဓိတွာ မဟိံ တရိတွာ ဣမံ ဌာနမာဂတော၊ ပုနပိ စ တေ ကုလ္လော ဗန္ဓိတဗ္ဗော ဧဝ ဘဝိဿတိ၊ နဒီ စ တရိတဗ္ဗာ၊ န စေတံ ဌာနံ ခေမံ။ မယာ ပန ဧကစိတ္တေ မဂ္ဂင်္ဂါနိ သမောဓာနေတွာ ဉာဏဗန္ဓနေန ဗဒ္ဓါ အဟောသိ ဘိသိ၊ သာ စ သတ္တတိံသဗောဓိပက္ခိယဓမ္မပရိပုဏ္ဏတာယ ဧကရသဘာဝူပဂတတ္တာ အညမညံ အနတိဝတ္တနေန ပုန ဗန္ဓိတဗ္ဗပ္ပယောဇနာဘာဝေန ဒေဝမနုဿေသု ကေနစိ မောစေတုံ အသက္ကုဏေယျတာယ စ သုသင်္ခတာ၊ တာယ စမှိ **တိဏ္ဏော** ပုဗ္ဗေ ပတ္ထိတံ တီရပ္ပဒေသံ ဂတော။ ဂစ္ဆန္တောပိ စ န သောတာပန္နာဒယော ဝိယ ကဉ္စိဒေဝ ပဒေသံ ဂတော၊ အထ ခေါ **ပါရဂတော** သဗ္ဗာသဝက္ခယံ သဗ္ဗဓမ္မပါရံ ပရမံ ခေမံ နိဗ္ဗာနံ ဂတော၊ **တိဏ္ဏော**တိ ဝါ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တော၊ **ပါရဂတော**တိ အရဟတ္တံ

၁-ရိဿမာနာ (သီ) ၂-မီယမာနာ (သီ၊ သျာ) ၃-ခု ၈-၂၀၁-ပိဋ္ဌေ စူဠနိဒ္ဒေသေ။

patto. Kiṁ vineyya pāragatoti ce? **Vineyya oghaṁ,** kāmoghādicatubbidhaṁ oghaṁ taritvā atikkamma taṁ pāraṁ gatoti. Idāni ca pana me puna taritabbābhāvato **attho bhisiyā na vijjati,** tasmā mameva yuttaṁ vattuṁ "atha ce patthayasī pavassa devā"ti.

22. Tampi sutvā Dhaniyo purimanayeneva **"gopī mama assavā"**ti imaṁ gāthaṁ abhāsi. Tattha **gopī**ti bhariyaṁ niddisati. **Assavā**ti vacanakarā kiṁ kārapaṭisāvinī. **Alolā**ti mātugāmo hi pañcahi lolatāhi lolo hoti āhāralolatāya alaṅkāralolatāya parapurisalolatāya dhanalolatāya pādalolatāya. Tathā hi mātugāmo bhattapūvasurādibhede āhāre lolatāya antamaso pārivāsikabhattampi bhuñjati, hatthotāpakampi khādati, diguṇaṁ[1] dhanamanuppadatvāpi suraṁ pivati. Alaṅkāralolatāya aññaṁ alaṅkāraṁ alabhamāno antamaso udakatelakenapi kese osaṇṭhetvā[2] mukhaṁ parimajjati. Parapurisalolatāya antamaso puttenapi tādise padese pakkosiyamāno paṭhamaṁ asaddhammavasena cinteti. Dhanalolatāya haṁsarājaṁ gahetvāna suvaṇṇā parihāyatha. Pādalolatāya ārāmādigamanasīlo hutvā sabbaṁ dhanaṁ vināseti. Tattha Dhaniyo "ekāpi lolatā mayhaṁ gopiyā natthī"ti dassento **"alolā"**ti āha.

Dīgharattaṁ saṁvāsiyāti dīghakālaṁ saddhiṁ vasamānā komārabhāvato pabhuti ekato vaḍḍhitā. Tena parapurise na jānātīti dasseti. **Manāpā**ti evaṁ parapurise ajānantī mameva manaṁ[3] allīyatīti dasseti. **Tassā na suṇāmi kiñci pāpan**ti "itthannāmena nāma saddhiṁ imāya hasitaṁ vā lapitaṁ vā"ti evaṁ tassā na suṇāmi kañci aticāradosanti dasseti.

23. Atha Bhagavā etehi guṇehi gopiyā tuṭṭhaṁ Dhaniyaṁ ovadanto purimanayeneva **"cittaṁ mama assavan"**ti imaṁ gāthamabhāsi atthasabhāgaṁ byañjanasabhāgañca. Tattha uttānatthāneva padāni. Ayaṁ pana adhippāyo—Dhaniya tvaṁ "gopī mama assavā"ti tuṭṭho, sā pana te

1. Dviguṇaṁ (Sī) 2. Osaṇhetvā (Sī) 3. Mameva (Sī)

ပတ္တော။ ကိံ ဝိနေယျ ပါရဂတောတိ စေ? **ဝိနေယျ ဩဃံ၊** ကာမောဃာဒိစတုဗ္ဗိဓံ ဩဃံ တရိတွာ အတိက္ကမ္မ တံ ပါရံ ဂတောတိ။ ဣဒါနိ စ ပန မေ ပုန တရိတဗ္ဗာဘာဝတော **အတ္ထော ဘိသိယာ န ဝိဇ္ဇတိ၊** တသ္မာ မမေဝ ယုတ္တံ ဝတ္တုံ "အထ စေ ပတ္ထယသီ ပဝဿ ဒေဝါ"တိ။

၂၂။ တမ္ပိ သုတွာ ဓနိယော ပုရိမနယေနေဝ "**ဂေါပီ မမ အဿဝါ**"တိ ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ။ တတ္ထ **ဂေါပီ**တိ ဘရိယံ နိဒ္ဒိသတိ။ **အဿဝါ**တိ ဝစနကရာ ကိံကာရပဋိဿာဝိနီ။ **အလောလာ**တိ မာတုဂါမော ဟိ ပဉ္စဟိ လောလတာဟိ လောလော ဟောတိ အာဟာရလောလတာယ အလင်္ကာရလောလတာယ ပရပုရိသလောလတာယ ဓနလောလတာယ ပါဒလောလတာယ။ တထာ ဟိ မာတုဂါမော ဘတ္တပူဝသုရာဒိဘေဒေ အာဟာရေ လောလတာယ အန္တမသော ပါရိဝါသိကဘတ္တမ္ပိ ဘုဉ္ဇတိ၊ ဟတ္ထောတာပကမ္ပိ ခါဒတိ၊ ဒိဂုဏံ[၁] ဓနမနုပ္ပဒတွာပိ သုရံ ပိဝတိ။ အလင်္ကာရလောလတာယ အညံ အလင်္ကာရံ အလဘမာနော အန္တမသော ဥဒကတေလကေနပိ ကေသေ ဩသဏ္ဌေတွာ[၂] မုခံ ပရိမဇ္ဇတိ။ ပရပုရိသလောလတာယ အန္တမသော ပုတ္တေနပိ တာဒိသေ ပဒေသေ ပက္ကောသိယမာနော ပဌမံ အသဒ္ဓမ္မဝသေန စိန္တေတိ။ ဓနလောလတာယ ဟံသရာဇံ ဂဟေတွာန သုဝဏ္ဏာ ပရိဟာယထ။ ပါဒလောလတာယ အာရာမာဒိဂမနသီလော ဟုတွာ သဗ္ဗံ ဓနံ ဝိနာသေတိ။ တတ္ထ ဓနိယော "ဧကာပိ လောလတာ မယှံ ဂေါပိယာ နတ္ထီ"တိ ဒဿေန္တော "**အလောလာ**"တိ အာဟ။

ဒီဃရတ္တံ သံဝါသိယာတိ ဒီဃကာလံ သဒ္ဓိံ ဝသမာနာ ကောမာရဘာဝတော ပဘုတိ ဧကတော ဝဍ္ဎိတာ။ တေန ပရပုရိသေ န ဇာနာတီတိ ဒဿေတိ။ **မနာပါ**တိ ဧဝံ ပရပုရိသေ အဇာနန္တီ မမေဝ မနံ[၃] အလ္လီယတီတိ ဒဿေတိ။ **တဿာ န သုဏာမိ ကိဉ္စိ ပါပ**န္တိ "ဣတ္ထန္နာမေန နာမ သဒ္ဓိံ ဣမာယ ဟသိတံ ဝါ လပိတံ ဝါ"တိ ဧဝံ တဿာ န သုဏာမိ ကဉ္စိ အတိစာရဒေါသန္တိ ဒဿေတိ။

၂၃။ အထ ဘဂဝါ ဧတေဟိ ဂုဏေဟိ ဂေါပိယာ တုဋ္ဌံ ဓနိယံ ဩဝဒန္တော ပုရိမနယေနေဝ "**စိတ္တံ မမ အဿဝံ**"န္တိ ဣမံ ဂါထမဘာသိ အတ္ထသဘာဂံ ဗျဉ္ဇနသဘာဂဉ္စ။ တတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ ပဒါနိ။ အယံ ပန အဓိပ္ပါယော—ဓနိယ တွံ "ဂေါပီ မမ အဿဝါ"တိ တုဋ္ဌော၊ သာ ပန တေ

၁-ဒွိဂုဏံ (သီ) ၂-ဩသဏှေတွာ (သီ) ၃-မမေဝ (သီ)

assavā bhaveyya vā na vā, dujjānaṁ paracittaṁ, visesato mātugāmassa. Mātugāmaṁ hi kucchiyā pariharantāpi rakkhituṁ na sakkonti, evaṁ durakkhacittattā eva na sakkā tumhādisehi itthī alolāti vā saṁvāsiyāti vā manāpāti vā nippāpāti vā jānituṁ, mayhaṁ pana cittaṁ assavaṁ ovādapaṭikaraṁ, mama vase vattati, nāhaṁ tassa vase vattāmi. So cassa assavabhāvo yamakapāṭihāriye channaṁ vaṇṇānaṁ aggidhārāsu ca udakadhārāsu ca pavattamānāsu sabbajanassa pākaṭo ahosi. Agginimmāne hi tejokasiṇaṁ samāpajjitabbaṁ udakanimmāne āpokasiṇaṁ, nīlādi nimmāne nīlādikasiṇāni. Buddhānampi hi dve cittāni ekato nappavattanti, ekameva pana assavabhāvena evaṁ vasavatti ahosi. Tañca kho pana sabbakilesabandhanāpagamā **vimuttaṁ,** vimuttattā tadeva **alolaṁ,** na tava gopī. Dīpaṅkarabuddhakālato ca pabhuti dānasīlādīhi dīgharattaṁ paribhāvitattā **saṁvāsiyaṁ,** na tava gopī. Tadetaṁ anuttarena damathena damitattā **sudantaṁ,** sudantattā attano vasena chadvāravisevanaṁ pahāya mameva adhippāyamanassa vasenānuvattanato **manāpaṁ,** na tava gopī.

Pāpaṁ pana me na vijjatīti iminā pana Bhagavā tassa attano cittassa pāpābhāvaṁ dasseti, Dhaniyo viya gopiyā. So cassa pāpābhāvo na kevalaṁ Sammāsambuddhakāleyeva, ekūnatiṁsa vassāni sarāgādikāle agāramajjhe vasantassāpi veditabbo. Tadāpi hissa agāriyabhāvānurūpaṁ viññupaṭikuṭṭhaṁ kāyaduccaritaṁ vā vacīduccaritaṁ vā manoduccaritaṁ vā na uppannapubbaṁ. Tato paraṁ māropi chabbassāni anabhisambuddhaṁ, ekaṁ vassaṁ abhisambuddhanti satta vassāni Tathāgataṁ anubandhi "appeva nāma vālagganitudanamattampissa pāpasamācāraṁ passeyyan"ti. So adisvāva nibbinno imaṁ gāthaṁ abhāsi—

"Satta vassāni Bhagavantaṁ, anubandhiṁ padāpadaṁ.
Otāraṁ nādhigacchissaṁ, Sambuddhassa satīmato"ti[1].

Buddhakālepi naṁ Uttaramāṇavo satta māsāni anubandhi ābhisamācārikaṁ daṭṭhukāmo. So kiñci vajjaṁ adisvāva parisuddhasamācāro Bhagavāti gato. Cattāri hi Tathāgatassa arakkheyyāni. Yathāha—

1. Khu 1. 343 piṭṭhe.

အဿဝါ ဘဝေယျ ဝါ န ဝါ၊ ဒုဇ္ဇာနံ ပရစိတ္တံ၊ ဝိသေသတော မာတုဂါမဿ။ မာတုဂါမံ ဟိ ကုစ္ဆိယာ ပရိဟရန္တာပိ ရက္ခိတုံ န သက္ကောန္တိ၊ ဧဝံ ဒုရက္ခစိတ္တတ္တာ ဧဝ န သက္ကာ တုမှာဒိသေဟိ ဣတ္ထီ အလောလာတိ ဝါ သံဝါသိယာတိ ဝါ မနာပါတိ ဝါ နိပ္ပါပါတိ ဝါ ဇာနိတုံ၊ မယှံ ပန စိတ္တံ အဿဝံ ဩဝါဒပဋိကရံ၊ မမ ဝသေ ဝတ္တတိ၊ နာဟံ တဿ ဝသေ ဝတ္တာမိ။ သော စဿ အဿဝဘာဝေါ ယမကပါဋိဟာရိယေ ဆန္နံ ဝဏ္ဏာနံ အဂ္ဂိဓာရာသု စ ဥဒကဓာရာသု စ ပဝတ္တမာနာသု သဗ္ဗဇနဿ ပါကဋော အဟောသိ။ အဂ္ဂိနိမ္မာနေ ဟိ တေဇောကသိဏံ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ၊ ဥဒကနိမ္မာနေ အာပေါကသိဏံ၊ နီလာဒိနိမ္မာနေ နီလာဒိကသိဏာနိ။ ဗုဒ္ဓါနမ္ပိ ဟိ ဒွေ စိတ္တာနိ ဧကတော နပ္ပဝတ္တန္တိ၊ ဧကမေဝ ပန အဿဝဘာဝေန ဧဝံ ဝသဝတ္တိ အဟောသိ။ တဉ္စ ခေါ ပန သဗ္ဗကိလေသဗန္ဓနာပဂမာ **ဝိမုတ္တံ၊** ဝိမုတ္တတ္တာ တဒေဝ **အလောလံ၊** န တဝ ဂေါပိ။ ဒီပင်္ကရဗုဒ္ဓကာလတော စ ပဘုတိ ဒါနသီလာဒီဟိ ဒီဃရတ္တံ ပရိဘာဝိတတ္တာ **သံဝါသိယံ၊** န တဝ ဂေါပိ။ တဒေတံ အနုတ္တရေန ဒမထေန ဒမိတတ္တာ **သုဒန္တံ၊** သုဒန္တတ္တာ အတ္တနော ဝသေန ဆဒွါရဝိသေဝနံ ပဟာယ မမေဝ အဓိပ္ပါယမနဿ ဝသေနာနုဝတ္တနတော **မနာပံ၊** န တဝ ဂေါပိ။

ပါပံ ပန မေ န ဝိဇ္ဇတီတိ ဣမိနာ ပန ဘဂဝါ တဿ အတ္တနော စိတ္တဿ ပါပါဘာဝံ ဒဿေတိ၊ ဓနိယော ဝိယ ဂေါပိယာ။ သော စဿ ပါပါဘာဝေါ န ကေဝလံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေယေဝ၊ ဧကူနတိံသ ဝဿာနိ သရာဂါဒိကာလေ အဂါရမဇ္ဈေ ဝသန္တဿာပိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တဒါပိ ဟိဿ အဂါရိယဘာဝါနုရူပံ ဝိညုပဋိကုဋ္ဌံ ကာယဒုစ္စရိတံ ဝါ ဝစီဒုစ္စရိတံ ဝါ မနောဒုစ္စရိတံ ဝါ န ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗံ။ တတော ပရံ မာရောပိ ဆဗ္ဗဿာနိ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဧကံ ဝဿံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓန္တိ သတ္တ ဝဿာနိ တထာဂတံ အနုဗန္ဓိ "အပ္ပေဝ နာမ ဝါလဂ္ဂနိတုဒနမတ္တမ္ပိဿ ပါပသမာစာရံ ပဿေယျ"န္တိ။ သော အဒိသွာဝ နိဗ္ဗိန္နော ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ—

"သတ္တ ဝဿာနိ ဘဂဝန္တံ၊ အနုဗန္ဓိံ ပဒါပဒံ။
ဩတာရံ နာဓိဂစ္ဆိဿံ၊ သမ္ဗုဒ္ဓဿ သတီမတော"တိ[1]။

ဗုဒ္ဓကာလေပိ နံ ဥတ္တရမာဏဝေါ သတ္တ မာသာနိ အနုဗန္ဓိ အာဘိသမာစာရိကံ ဒဋ္ဌုကာမော။ သော ကိဉ္စိ ဝဇ္ဇံ အဒိသွာဝ ပရိသုဒ္ဓသမာစာရော ဘဂဝါတိ ဂတော။ စတ္တာရိ ဟိ တထာဂတဿ အရက္ခေယျာနိ။ ယထာဟ—

၁-ခု ၁-၃၄၃-ပိဋ္ဌေ။

“Cattārimāni bhikkhave Tathāgatassa arakkheyyāni. Katamāni cattāri, parisuddhakāyasamācāro bhikkhave Tathāgato, natthi Tathāgatassa kāyaduccaritaṁ, yaṁ Tathāgato rakkheyya ‘mā me idaṁ paro aññāsī’ti, parisuddhavacīsamācāro -pa-. Parisuddhamanosamācāro -pa-. Parisuddhājīvo bhikkhave Tathāgato, natthi Tathāgatassa micchājīvo, yaṁ Tathāgato rakkheyya ‘mā me idaṁ paro aññāsī’ti”[1].

Evaṁ yasmā Tathāgatassa cittassa na kevalaṁ Sammāsambuddhakāle, pubbepi pāpaṁ natthi eva, tasmā āha “pāpaṁ pana me na vijjatī”ti. Tassādhippāyo—mameva cittassa pāpaṁ na sakkā suṇituṁ, na tava gopiyā. Tasmā yadi etehi guṇehi tuṭṭhena “atha ce patthayasī pavassa devā”ti vattabbaṁ, mayāvetaṁ vattabbanti.

24. Tampi sutvā Dhaniyo tatuttaripi subhāsitarasāyanaṁ pivitukāmo attano bhujissabhāvaṁ dassento āha **“attavetanabhatohamasmī”ti**. Tattha **attavetanabhato**ti attaniyeneva ghāsacchādanena bhato, attanoyeva kammaṁ katvā jīvāmi, na parassa vetanaṁ gahetvā parassa kammaṁ karomīti dasseti. **Puttā**ti dhītaro ca puttā ca, te sabbe puttātveva ekajjhaṁ vuccanti. **Samāniyā**ti sannihitā avippavuṭṭhā. **Arogā**ti nirābādhā, sabbeva ūrubāhubalāti[2] dasseti. **Tesaṁ na suṇāmi kiñci pāpa**nti tesaṁ corāti vā paradārikāti vā dussīlāti vā kiñci pāpaṁ na suṇāmīti.

25. Evaṁ vutte Bhagavā purimanayeneva Dhaniyaṁ ovadanto imaṁ gāthaṁ abhāsi **“nāhaṁ bhatako”**ti. Atrāpi uttānatthāneva padāni. Ayaṁ pana adhippāyo—tvaṁ “bhujissohamasmī”ti mantvā tuṭṭho, paramatthato ca attano kammaṁ karitvā jīvantopi dāso evāsi taṇhādāsattā, bhatakavādā ca na parimuccasi. Vuttañhetaṁ “ūno loko atitto taṇhādāso”ti[3]. Paramatthato pana nāhaṁ bhatakosmi kassaci. Ahañhi kassaci parassa vā attano vā bhatako na homi. Kiṁ kāraṇā?

1. Aṁ 2. 459 piṭṭhe. 2. Ūrubalībāhubalīti (Sī), ūrupāsībāhubalāti (Syā)
3. Ma 2. 256 piṭṭhe.

“စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ တထာဂတဿ အရက္ခေယျာနိ။ ကတမာနိ စတ္တာရိ၊ ပရိသုဒ္ဓကာယသမာစာရော ဘိက္ခဝေ တထာဂတော၊ နတ္ထိ တထာဂတဿ ကာယဒုစ္စရိတံ၊ ယံ တထာဂတော ရက္ခေယျ ‘မာ မေ ဣဒံ ပရော အညာသီ’တိ၊ ပရိသုဒ္ဓဝစီသမာစာရော။ပ။ ပရိသုဒ္ဓမနောသမာစာရော။ပ။ ပရိသုဒ္ဓါဇီဝေါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတော၊ နတ္ထိ တထာဂတဿ မိစ္ဆာဇီဝေါ၊ ယံ တထာဂတော ရက္ခေယျ ‘မာ မေ ဣဒံ ပရော အညာသီ’တိ”[၁]။

ဧဝံ ယသ္မာ တထာဂတဿ စိတ္တဿ န ကေဝလံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေ၊ ပုဗ္ဗေပိ ပါပံ နတ္ထိ ဧဝ၊ တသ္မာ အာဟ “ပါပံ ပန မေ န ဝိဇ္ဇတီ”တိ။ တဿာဓိပ္ပါယော—မမေဝ စိတ္တဿ ပါပံ န သက္ကာ သုဏိတုံ၊ န တဝ ဂေါပိယာ။ တသ္မာ ယဒိ ဧတေဟိ ဂုဏေဟိ တုဋ္ဌေန “အထ စေ ပတ္ထယသီ ပဝဿ ဒေဝါ”တိ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ မယာဝေတံ ဝတ္တဗ္ဗန္တိ။

၂၄။ တမ္ပိ သုတွာ ဓနိယော တတုတ္တရိပိ သုဘာသိတရသာယနံ ပိဝိတုကာမော အတ္တနော ဘုဇိဿဘာဝံ ဒဿေန္တော အာဟ “**အတ္တဝေတနဘတောဟမသ္မီ**”တိ။ တတ္ထ **အတ္တဝေတနဘတော**တိ အတ္တနိယေနေဝ ဃာသစ္ဆာဒနေန ဘတော၊ အတ္တနောယေဝ ကမ္မံ ကတွာ ဇီဝါမိ၊ န ပရဿ ဝေတနံ ဂဟေတွာ ပရဿ ကမ္မံ ကရောမီတိ ဒဿေတိ။ **ပုတ္တာ**တိ ဓီတရော စ ပုတ္တာ စ၊ တေ သဗ္ဗေ ပုတ္တာတွေဝ ဧကဇ္ဈံ ဝုစ္စန္တိ။ **သမာနိယာ**တိ သန္နိဟိတာ အဝိပ္ပဝုတ္ထာ။ **အရောဂါ**တိ နိရာဗာဓာ၊ သဗ္ဗေဝ ဦရုဗာဟုဗလာတိ[၂] ဒဿေတိ။ **တေသံ န သုဏာမိ ကိဉ္စိ ပါပ**န္တိ တေသံ စောရာတိ ဝါ ပရဒါရိကာတိ ဝါ ဒုဿီလာတိ ဝါ ကိဉ္စိ ပါပံ န သုဏာမီတိ။

၂၅။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ဘဂဝါ ပုရိမနယေနေဝ ဓနိယံ ဩဝဒန္တော ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ “**နာဟံ ဘတကော**”တိ။ အတြာပိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ ပဒါနိ။ အယံ ပန အဓိပ္ပါယော—တွံ “ဘုဇိဿောဟမသ္မီ”တိ မန္တွာ တုဋ္ဌော၊ ပရမတ္ထတော စ အတ္တနော ကမ္မံ ကရိတွာ ဇီဝန္တောပိ ဒါသော ဧဝါသိ တဏှာဒါသတ္တာ၊ ဘတကဝါဒါ စ န ပရိမုစ္စသိ။ ဝုတ္တဉှေတံ “ဦနော လောကော အတိတ္တော တဏှာဒါသော”တိ[၃]။ ပရမတ္ထတော ပန နာဟံ ဘတကောသ္မိ ကဿစိ။ အဟဉှိ ကဿစိ ပရဿ ဝါ အတ္တနော ဝါ ဘတကော န ဟောမိ။ ကိံ ကာရဏာ?

၁-အံ ၂-၄၅၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဦရုဗလီဗာဟုဗလီတိ (သီ)၊ ဦရုပါသီဗာဟုဗလာတိ (သျာ)
၃-မ ၂-၂၅၆-ပိဋ္ဌေ။

Yasmā **nibbiṭṭhena carāmi sabbaloke.** Ahañhi Dīpaṅkarapādamūlato yāva bodhi, tāva sabbaññutaññāṇassa bhatako ahosiṁ. Sabbaññutaṁ patto pana nibbiṭṭho nibbiso[1] rājabhato viya, teneva nibbiṭṭhena sabbaññubhāvena lokuttarasamādhisukhena ca jīvāmi. Tassa me idāni uttarikaraṇīyassa kataparicayassa vā abhāvato appahīnapaṭisandhikānaṁ tādisānaṁ viya pattabbo koci **attho bhatiyā na vijjati.** "Bhaṭiyā"tipi pāṭho. Tasmā yadi bhujissatāya tuṭṭhena "atha ce patthayasī pavassa devā"ti vattabbaṁ, mayāvetaṁ vattabbanti.

26. Tampi sutvā Dhaniyo atittova subhāsitāmatena attano pañcappakāragomaṇḍalaparipuṇṇabhāvaṁ dassento āha **"atthi vasā"**ti. Tattha **vasā**ti adamitavuḍḍhavacchakā. **Dhenupā**ti dhenuṁ pivantā taruṇavacchakā, khīradāyikā vā gāvo. **Godharaṇiyo**ti gabbhiniyo. **Paveṇiyo**ti vayappattā balībaddehi saddhiṁ methunapatthanakagāvo. **Usabhopi gavampatī**ti yo gopālakehi pāto eva nhāpetvā bhojetvā pañcaṅgulaṁ datvā mālaṁ bandhitvā "ehi tāta gāvo gocaraṁ pāpetvā rakkhitvā ānehī"ti pesīyati, evaṁ pesito ca tā gāvo agocaraṁ pariharitvā gocare cāretvā sīhabyagghādibhayā parittāyitvā āneti, tathārūpo usabhopi gavampati idha mayhaṁ gomaṇḍale atthīti dassesi.

27. Evaṁ vutte Bhagavā tatheva Dhaniyaṁ ovadanto imaṁ paccanīkagāthaṁ āha **"natthi vasā"**ti. Ettha cesa adhippāyo—idha amhākaṁ sāsane adamitaṭṭhena vuḍḍhaṭṭhena ca vasāsaṅkhātā pariyuṭṭhānā vā, taruṇavacchake sandhāya vasānaṁ mūlaṭṭhena khīradāyiniyo sandhāya paggharaṇaṭṭhena dhenupāsaṅkhātā anusayā vā, paṭisandhigabbhadhāraṇaṭṭhena gocaraṇisaṅkhātā puññāpuññāneñjābhisaṅkhācetanā vā, saṁyogapatthanaṭṭhena paveṇisaṅkhātā patthanā taṇhā vā, ādhipaccaṭṭhena pubbaṅgamaṭṭhena seṭṭhaṭṭhena ca gavampati-usabhasaṅkhātaṁ abhisaṅkhāraviññāṇaṁ vā natthi, svāhaṁ imāya sabbayogakkhemabhūtāya natthitāya tuṭṭho, tvaṁ pana sokādivatthubhūtāya atthitāya

1. Nibbiṭṭhanibbiso (Sī, Syā)

ယသ္မာ **နိဗ္ဗိဋ္ဌေန စရာမိ သဗ္ဗလောကေ။** အဟဉှိ ဒီပင်္ကရပါဒမူလတော ယာဝ ဗောဓိ၊ တာဝ သဗ္ဗညုတညာဏဿ ဘတကော အဟောသိံ။ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တော ပန နိဗ္ဗိဋ္ဌော နိဗ္ဗိသော[1] ရာဇဘတော ဝိယ၊ တေနေဝ နိဗ္ဗိဋ္ဌေန သဗ္ဗညုဘာဝေန လောကုတ္တရသမာဓိသုခေန စ ဇီဝါမိ။ တဿ မေ ဣဒါနိ ဥတ္တရိကရဏီယဿ ကတပရိစယဿ ဝါ အဘာဝတော အပ္ပဟီနပဋိသန္ဓိကာနံ တာဒိသာနံ ဝိယ ပတ္တဗ္ဗော ကောစိ **အတ္ထော ဘတိယာ န ဝိဇ္ဇတိ။** “ဘဋိယာ”တိပိ ပါဌော။ တသ္မာ ယဒိ ဘုဇိဿတာယ တုဋ္ဌေန “အထ စေ ပတ္ထယသီ ပဝဿ ဒေဝါ”တိ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ မယာဝေတံ ဝတ္တဗ္ဗန္တိ။

၂၆။ တမ္ပိ သုတွာ ဓနိယော အတိတ္တောဝ သုဘာသိတာမတေန အတ္တနော ပဉ္စပ္ပကာရဂေါမဏ္ဍလပရိပုဏ္ဏဘာဝံ ဒဿေန္တော အာဟ “**အတ္ထိ ဝသာ**”တိ။ တတ္ထ **ဝသာ**တိ အဒမိတဝုဍ္ဎဝစ္ဆကာ။ **ဓေနုပါ**တိ ဓေနုံ ပိဝန္တာ တရုဏဝစ္ဆကာ၊ ခီရဒါယိကာ ဝါ ဂါဝေါ။ **ဂေါဓရဏိယော**တိ ဂဗ္ဘိနိယော။ **ပဝေဏိယော**တိ ဝယပ္ပတ္တာ ဗလီဗဒ္ဒေဟိ သဒ္ဓိံ မေထုနပတ္ထနကဂါဝေါ။ **ဥသဘောပိ ဂဝမ္ပတီ**တိ ယော ဂေါပါလကေဟိ ပါတော ဧဝ နှာပေတွာ ဘောဇေတွာ ပဉ္စင်္ဂုလံ ဒတွာ မာလံ ဗန္ဓိတွာ “ဧဟိ တာတ ဂါဝေါ ဂေါစရံ ပါပေတွာ ရက္ခိတွာ အာနေဟီ”တိ ပေသီယတိ၊ ဧဝံ ပေသိတော စ တာ ဂါဝေါ အဂေါစရံ ပရိဟရိတွာ ဂေါစရေ စာရေတွာ သီဟဗျဂ္ဃါဒိဘယာ ပရိတ္တာယိတွာ အာနေတိ၊ တထာရူပေါ ဥသဘောပိ ဂဝမ္ပတိ ဣဓ မယှံ ဂေါမဏ္ဍလေ အတ္ထီတိ ဒဿေသိ။

၂၇။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ဘဂဝါ တထေဝ ဓနိယံ ဩဝဒန္တော ဣမံ ပစ္စနီကဂါထံ အာဟ “**နတ္ထိ ဝသာ**”တိ။ ဧတ္ထ စေသ အဓိပ္ပါယော—ဣဓ အမှာကံ သာသနေ အဒမိတဋ္ဌေန ဝုဍ္ဎဋ္ဌေန စ ဝသာသင်္ခါတာ ပရိယုဋ္ဌာနာ ဝါ, တရုဏဝစ္ဆကေ သန္ဓာယ ဝသာနံ မူလဋ္ဌေန ခီရဒါယိနိယော သန္ဓာယ ပဂ္ဃရဏဋ္ဌေန ဓေနုပါသင်္ခါတာ အနုသယာ ဝါ, ပဋိသန္ဓိဂဗ္ဘဓာရဏဋ္ဌေန ဂေါစရဏိသင်္ခါတာ ပုညာပုညာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရစေတနာ ဝါ, သံယောဂပတ္ထနဋ္ဌေန ပဝေဏိသင်္ခါတာ ပတ္ထနာ တဏှာ ဝါ, အာဓိပစ္စဋ္ဌေန ပုဗ္ဗင်္ဂမဋ္ဌေန သေဋ္ဌဋ္ဌေန စ ဂဝမ္ပတိဥသဘသင်္ခါတံ အဘိသင်္ခါရဝိညာဏံ ဝါ နတ္ထိ၊ သွာဟံ ဣမာယ သဗ္ဗယောဂက္ခေမဘူတာယ နတ္ထိတာယ တုဋ္ဌော၊ တွံ ပန သောကာဒိဝတ္ထုဘူတာယ အတ္ထိတာယ

၁-နိဗ္ဗိဋ္ဌနိဗ္ဗိသော (သီ၊ သျာ)

tuṭṭho. Tasmā sabbayogakkhematāya tuṭṭhassa mamevetaṁ yuttaṁ vattuṁ "atha ce patthayasī pavassa devā"ti.

28. Tampi sutvā Dhaniyo tatuttaripi subhāsitaṁ amatarasaṁ adhigantukāmo attano gogaṇassa khilabandhanasampattiṁ dassento āha **"khilā nikhātā"**ti. Tattha **khilā**ti gunnaṁ bandhanatthambhā. **Nikhātā**ti ākoṭetvā bhūmiyaṁ pavesitā khuddakā mahantā khaṇitvā ṭhapitā. **Asampavedhī**ti akampakā. **Dāmā**ti vacchakānaṁ bandhanatthāya katā ganthi tapāsayuttā[1] rajjubandhanavisesā. **Muñjamayā**ti muñjatiṇamayā. **Navā**ti acirakatā. **Susaṇṭhānā**ti suṭṭhu saṇṭhānā, suvaṭṭitasaṇṭhānā vā. **Na hi sakkhintī**ti neva sakkhissanti. **Dhenupāpi chettun**ti taruṇavacchakāpi chindituṁ.

29. Evaṁ vutte Bhagavā Dhaniyassa indriyaparipākakālaṁ ñatvā purimanayeneva taṁ ovadanto imaṁ catusaccadīpikaṁ gāthaṁ abhāsi **"usabhoriva chetvā"**ti. Tattha **usabho**ti gopitā gopariṇāyako goyūthapati balībaddo. Keci pana bhaṇanti "gavasatajeṭṭho usabho, sahassajeṭṭho vasabho, satasahassajeṭṭho nisabho"ti. Apare "ekagāmakhette jeṭṭho usabho, dvīsu jeṭṭho vasabho, sabbattha appaṭihato nisabho"ti. Sabbepete papañcā, apica kho pana usabhoti vā vasabhoti vā nisabhoti vā sabbepete appaṭisamaṭṭhena veditabbā. Yathāha "nisabho vata bho samaṇo Gotamo"ti[2]. Rakāro padasandhikaro. **Bandhanānī**ti rajjubandhanāni kilesabandhanāni ca. **Nāgo**ti hatthī. **Pūtilatan**ti gaḷocīlataṁ. Yathā hi suvaṇṇavaṇṇopi kāyo pūtikāyo, vassasatikopi sunakho kukkuro, tadahujātopi siṅgālo "jarasiṅgālo"ti vuccati, evaṁ abhinavāpi gaḷocīlatā asārakattena "pūtilatā"ti vuccati. **Dālayitvā**ti[3] chinditvā. Gabbhañca seyyañca **gabbhaseyyaṁ.** Tattha gabbhaggahaṇena jalābujayoni, seyyaggahaṇena avasesā[4]. Gabbhaseyyamukhena vā sabbāpi tā vuttāti veditabbā. Sesamettha padatthato uttānameva.

---

1. Ganthitā nandipāsayuttā (Sī), gaṇṭhipāsayuttā (Syā)
2. Saṁ 1. 26 piṭṭhe. 3. Padālayitvāti (Syā, Ka) 4. Avasesā gabbhaseyyā (Ka)

တုဋ္ဌော။ တသ္မာ သဗ္ဗယောဂက္ခေမတာယ တုဋ္ဌဿ မမေဝေတံ ယုတ္တံ ဝတ္တုံ "အထ စေ ပတ္ထယသီ ပဝဿ ဒေဝါ"တိ။

၂၈။ တမ္ပိ သုတွာ ဓနိယော တတုတ္တရိပိ သုဘာသိတံ အမတရသံ အဓိဂန္တုကာမော အတ္တနော ဂေါဂဏဿ ခိလဗန္ဓနသမ္ပတ္တိံ ဒဿေန္တော အာဟ "**ခိလာ နိခါတာ**"တိ။ တတ္ထ **ခိလာ**တိ ဂုန္နံ ဗန္ဓနတ္ထမ္ဘာ။ **နိခါတာ**တိ အာကောဋေတွာ ဘူမိယံ ပဝေသိတာ ခုဒ္ဒကာ မဟန္တာ ခဏိတွာ ဌပိတာ။ **အသမ္ပဝေဓီ**တိ အကမ္ပကာ။ **ဒါမာ**တိ ဝစ္ဆကာနံ ဗန္ဓနတ္ထာယ ကတာ ဂဏ္ဌိတပါသယုတ္တာ[1] ရဇ္ဇုဗန္ဓနဝိသေသာ။ **မုဉ္ဇမယာ**တိ မုဉ္ဇတိဏမယာ။ **နဝါ**တိ အစိရကတာ။ **သုသဏ္ဌာနာ**တိ သုဋ္ဌု သဏ္ဌာနာ, သုဝဋ္ဋိတသဏ္ဌာနာ ဝါ။ **န ဟိ သက္ခိန္တီ**တိ နေဝ သက္ခိဿန္တိ။ **ဓေနုပါပိ ဆေတ္တုန္**တိ တရုဏဝစ္ဆကာပိ ဆိန္ဒိတုံ။

၂၉။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ဘဂဝါ ဓနိယဿ ဣန္ဒြိယပရိပါကကာလံ ဉတွာ ပုရိမနယေနေဝ တံ ဩဝဒန္တော ဣမံ စတုသစ္စဒီပိကံ ဂါထံ အဘာသိ "**ဥသဘောရိဝ ဆေတွာ**"တိ။ တတ္ထ **ဥသဘော**တိ ဂေါပိတာ ဂေါပရိဏာယကော ဂေါယူထပတိ ဗလီဗဒ္ဒေါ။ ကေစိ ပန ဘဏန္တိ "ဂဝသတဇေဋ္ဌော ဥသဘော၊ သဟဿဇေဋ္ဌော ဝသဘော၊ သတသဟဿဇေဋ္ဌော နိသဘော"တိ။ အပရေ "ဧကဂါမခေတ္တေ ဇေဋ္ဌော ဥသဘော၊ ဒွီသု ဇေဋ္ဌော ဝသဘော၊ သဗ္ဗတ္ထ အပ္ပဋိဟတော နိသဘော"တိ။ သဗ္ဗေပေတေ ပပဉ္စာ၊ အပိစ ခေါ ပန ဥသဘောတိ ဝါ ဝသဘောတိ ဝါ နိသဘောတိ ဝါ သဗ္ဗေပေတေ အပ္ပဋိသမဋ္ဌေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာဟ "နိသဘော ဝတ ဘော သမဏော ဂေါတမော"တိ[2]။ ရကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ **ဗန္ဓနာနီ**တိ ရဇ္ဇုဗန္ဓနာနိ ကိလေသဗန္ဓနာနိ စ။ **နာဂေါ**တိ ဟတ္ထီ။ **ပူတိလတန္**တိ ဂဠောစီလတံ။ ယထာ ဟိ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏောပိ ကာယော ပူတိကာယော, ဝဿသတိကောပိ သုနခေါ ကုက္ကုရော, တဒဟုဇာတောပိ သိင်္ဂါလော "ဇရသိင်္ဂါလော"တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ အဘိနဝါပိ ဂဠောစီလတာ အသာရကတ္တေန "ပူတိလတာ"တိ ဝုစ္စတိ။ **ဒါလယိတွာ**တိ[3] ဆိန္ဒိတွာ။ ဂဗ္ဘဉ္စ သေယျဉ္စ **ဂဗ္ဘသေယျံ။** တတ္ထ ဂဗ္ဘဂ္ဂဟဏေန ဇလာဗုဇယောနိ၊ သေယျဂ္ဂဟဏေန အဝသေသာ[4]။ ဂဗ္ဘသေယျမုခေန ဝါ သဗ္ဗာပိ တာ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေသမေတ္ထ ပဒတ္ထတော ဥတ္တာနမေဝ။

၁- ဂဏ္ဌိတာ နန္ဒိပါသယုတ္တာ (သီ)၊ ဂဏ္ဌိပါသယုတ္တာ (သျာ)
၂- သံ ၁-၂၆- ပိဋ္ဌေ။ ၃- ပဒါလယိတွာတိ (သျာ၊ က) ၄- အဝသေသာ ဂဗ္ဘသေယျာ (က)

Ayaṁ panettha adhippāyo—Dhaniya tvaṁ bandhanena tuṭṭho, ahaṁ pana bandhanena aṭṭīyanto thāmavīriyūpeto mahā-usabhoriva bandhanāni pañcuddhambhāgiyasaññojanāni catuttha-ariyamaggathāmavīriyena chetvā, nāgo pūtilataṁva pañcorambhāgiyasaññojanabandhanāni heṭṭhāmaggattayathāmavīriyena dālayitvā, atha vā usabhoriva bandhanāni anusaye nāgo pūtilataṁva pariyuṭṭhānāni chetvā dālayitvāva ṭhito. Tasmā na puna gabbhaseyyaṁ upessaṁ. Sohaṁ jātidukkhavatthukehi sabbadukkhehi parimutto sobhāmi "atha ce patthayasī pavassa devā"ti vadamāno. Tasmā sace tvampi ahaṁ viya vattumicchasi, chinda tāni bandhanānīti. Ettha ca bandhanāni samudayasaccaṁ, gabbhaseyyā dukkhasaccaṁ, "na upessan"ti ettha anupagamo anupādisesavasena, "chetvā dālayitvā"ti ettha chedo padālanañca sa-upādisesavasena nirodhasaccaṁ, yena chindati padāleti ca, taṁ maggasaccanti.

Evametaṁ catusaccadīpikaṁ gāthaṁ sutvā gāthāpariyosāne Dhaniyo ca pajāpati cassa dve ca dhītaroti cattāro janā sotāpattiphale patiṭṭhahiṁsu. Atha Dhaniyo aveccappasādayogena Tathāgate mūlajātāya patiṭṭhitāya saddhāya paññācakkhunā Bhagavato dhammakāyaṁ disvā dhammatāya coditahadayo[1] cintesi—"bandhanāni chindiṁ, gabbhaseyyo ca me natthī"ti Avīciṁ pariyantaṁ katvā yāva bhavaggā ko añño evaṁ sīhanādaṁ nadissati aññatra Bhagavatā, āgato nu kho me Satthāti. Tato Bhagavā chabbaṇṇarasmijālavicitraṁ suvaṇṇarasasekapiñjaraṁ viya sarīrābhaṁ Dhaniyassa nivesane muñci "passa dāni yathāsukhan"ti.

30. Atha Dhaniyo anto paviṭṭhacandimasūriyaṁ viya samantā pajjalitapadīpasahassasamujjalitamiva ca nivesanaṁ disvā "āgato Bhagavā"ti cittaṁ uppādesi, tasmiṁyeva ca samaye meghopi pāvassi. Tenāhu saṅgītikārā **"ninnañca thalañca pūrayanto"**ti. Tattha **ninnan**ti pallalaṁ. **Thalan**ti ukkūlaṁ. Evametaṁ ukkūlavikūlaṁ sabbampi samaṁ katvā pūrayanto mahāmegho pāvassi, vassituṁ ārabhīti vuttaṁ hoti. **Tāvadevā**ti yaṁ khaṇaṁ Bhagavā sarīrābhaṁ muñci, Dhaniyo ca "Satthā me āgato"ti saddhāmayaṁ

1. Dhammakāyasañcoditahadayo (Syā), dhammakāyacoditahadayo (Ka)

အယံ ပနေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—ဓနိယ တွံ ဗန္ဓနေန တုဋ္ဌော၊ အဟံ ပန ဗန္ဓနေန အဋ္ဋီယန္တော ထာမဝီရိယူပေတော မဟာဥသဘောရိဝ ဗန္ဓနာနိ ပဉ္စုဒ္ဓမ္ဘာဂိယသညောဇနာနိ စတုတ္ထအရိယမဂ္ဂထာမဝီရိယေန ဆေတွာ, နာဂေါ ပူတိလတံဝ ပဉ္စောရမ္ဘာဂိယသညောဇနဗန္ဓနာနိ ဟေဋ္ဌာမဂ္ဂတ္တယထာမဝီရိယေန ဒါလယိတွာ၊ အထ ဝါ ဥသဘောရိဝ ဗန္ဓနာနိ အနုသယေ နာဂေါ ပူတိလတံဝ ပရိယုဋ္ဌာနာနိ ဆေတွာ ဒါလယိတွာဝ ဌိတော။ တသ္မာ န ပုန ဂဗ္ဘသေယျံ ဥပေဿံ။ သောဟံ ဇာတိဒုက္ခဝတ္ထုကေဟိ သဗ္ဗဒုက္ခေဟိ ပရိမုတ္တော သောဘာမိ "အထ စေ ပတ္ထယသီ ပဝဿ ဒေဝါ"တိ ဝဒမာနော။ တသ္မာ သစေ တွမ္ပိ အဟံ ဝိယ ဝတ္တုမိစ္ဆသိ၊ ဆိန္ဒ တာနိ ဗန္ဓနာနီတိ။ ဧတ္ထ စ ဗန္ဓနာနိ သမုဒယသစ္စံ၊ ဂဗ္ဘသေယျာ ဒုက္ခသစ္စံ၊ "န ဥပေဿ"န္တိ ဧတ္ထ အနုပဂမော အနုပါဒိသေသဝသေန, "ဆေတွာ ဒါလယိတွာ"တိ ဧတ္ထ ဆေဒေါ ပဒါလနဉ္စ သဥပါဒိသေသဝသေန နိရောဓသစ္စံ၊ ယေန ဆိန္ဒတိ ပဒါလေတိ စ၊ တံ မဂ္ဂသစ္စန္တိ။

ဧဝမေတံ စတုသစ္စဒီပိကံ ဂါထံ သုတွာ ဂါထာပရိယောသာနေ ဓနိယော စ ပဇာပတိ စဿ ဒွေ စ ဓီတရောတိ စတ္တာရော ဇနာ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌဟိံသု။ အထ ဓနိယော အဝေစ္စပ္ပသာဒယောဂေန တထာဂတေ မူလဇာတာယ ပတိဋ္ဌိတာယ သဒ္ဓါယ ပညာစက္ခုနာ ဘဂဝတော ဓမ္မကာယံ ဒိသွာ ဓမ္မတာယ စောဒိတဟဒယော[1] စိန္တေသိ—"ဗန္ဓနာနိ ဆိန္ဒိံ၊ ဂဗ္ဘသေယျော စ မေ နတ္ထီ"တိ အဝီစိံ ပရိယန္တံ ကတွာ ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ ကော အညော ဧဝံ သီဟနာဒံ နဒိဿတိ အညတြ ဘဂဝတာ၊ အာဂတော နု ခေါ မေ သတ္ထာတိ။ တတော ဘဂဝါ ဆဗ္ဗဏ္ဏရသ္မိဇာလဝိစိတြံ သုဝဏ္ဏရသသေကပိဉ္ဇရံ ဝိယ သရီရာဘံ ဓနိယဿ နိဝေသနေ မုဉ္စိ "ပဿ ဒါနိ ယထာသုခ"န္တိ။

၃၀။ အထ ဓနိယော အန္တော ပဝိဋ္ဌစန္ဒိမသူရိယံ ဝိယ သမန္တာ ပဇ္ဇလိတပဒီပသဟဿသမုဇ္ဇလိတမိဝ စ နိဝေသနံ ဒိသွာ "အာဂတော ဘဂဝါ"တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ၊ တသ္မိံယေဝ စ သမယေ မေဃောပိ ပါဝဿိ။ တေနာဟု သင်္ဂီတိကာရာ "**နိန္နဉ္စ ထလဉ္စ ပူရယန္တော**"တိ။ တတ္ထ **နိန္န**န္တိ ပလ္လလံ။ **ထလ**န္တိ ဥက္ကူလံ။ ဧဝမေတံ ဥက္ကူလဝိကူလံ သဗ္ဗမ္ပိ သမံ ကတွာ ပူရယန္တော မဟာမေဃော ပါဝဿိ၊ ဝဿိတုံ အာရဘီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တာဝဒေဝါ**တိ ယံ ခဏံ ဘဂဝါ သရီရာဘံ မုဉ္စိ၊ ဓနိယော စ "သတ္ထာ မေ အာဂတော"တိ သဒ္ဓါမယံ

၁-ဓမ္မကာယသဉ္စောဒိတဟဒယော (သျာ)၊ ဓမ္မကာယစောဒိတဟဒယော (က)

cittābhaṁ muñci, taṁ khaṇaṁ pāvassīti. Keci pana “sūriyuggamanampi tasmiṁyeva khaṇe”ti vaṇṇayanti.

31-32. Evaṁ tasmiṁ Dhaniyassa saddhuppādatathāgatobhāsapharaṇasūriyuggamanakkhaṇe vassato devassa saddaṁ sutvā Dhaniyo pītisomanassajāto imamatthaṁ abhāsatha **“lābhā vata no anappakā”**ti. Dve gāthā vattabbā.

Tattha yasmā Dhaniyo saputtadāro Bhagavato ariyamaggapaṭivedhena dhammakāyaṁ disvā lokuttaracakkhunā rūpakāyaṁ disvā lokiyacakkhunā saddhāpaṭilābhaṁ labhi, tasmā āha “lābhā vata no anappakā, ye mayaṁ Bhagavantaṁ addasāmā”ti. Tattha **vata**-iti vimhayatthe nipāto. **No**-iti amhākaṁ. **anappakā**ti vipulā. Sesaṁ uttānameva. **Saraṇaṁ taṁ upemā**ti ettha pana kiñcāpi maggapaṭivedhenevassa siddhaṁ saraṇagamanaṁ, tattha pana nicchayagamanameva gato, idāni vācāya attasanniyyātanaṁ karoti. Maggavasena vā sanniyyātanasaraṇataṁ acalasaraṇataṁ patto, taṁ paresaṁ vācāya pākaṭaṁ karonto paṇipātasaraṇagamanaṁ gacchati. **Cakkhumā**ti Bhagavā pakatidibbapaññāsamantabuddhacakkhūhi pañcahi cakkhūhi cakkhumā. Taṁ ālapanto āha “saraṇaṁ taṁ upema cakkhumā”ti. **Satthā no hohi tuvaṁ Mahāmunī**ti idaṁ pana vacanaṁ sissabhāvūpagamanenāpi saraṇagamanaṁ pūretuṁ bhaṇati, **gopī ca ahañca assavā, brahmacariyaṁ Sugate carāmase**ti idaṁ samādānavasena.

Tattha **brahmacariyan**ti methanaviratimaggasamaṇadhammasāsanasadārasantosā-nametaṁ adhivacanaṁ. “Brahmacārī”ti evamādīsu[1] hi methunavirati brahmacariyanti vuccati. “Idaṁ kho pana me Pañcasikha brahmacariyaṁ ekantanibbidāyā”ti evamādīsu[2] maggo. “Abhijānāmi kho panāhaṁ Sāriputta caturaṅgasamannāgataṁ brahmacariyaṁ caritā”ti evamādīsu[3] samaṇadhammo. “Tayidaṁ brahmacariyaṁ iddhañceva phītañcā”ti evamādīsu[4] sāsanaṁ.

1. Ma 1. 51 piṭṭhe.
2. Dī 2. 201 piṭṭhe.
3. Ma 1. 110 piṭṭhe.
4. Dī 3. 102 piṭṭhe.

စိတ္တာဘံ မုဉ္စိ၊ တံ ခဏံ ပါဝဿီတိ။ ကေစိ ပန “သူရိယုဂ္ဂမနမ္ပိ တသ္မိံယေဝ ခဏေ”တိ ဝဏ္ဏယန္တိ။

၃၁-၃၂။ ဧဝံ တသ္မိံ ဓနိယဿ သဒ္ဓုပ္ပါဒတထာဂတောဘာသဖရဏသူရိယုဂ္ဂမနက္ခဏေ ဝဿတော ဒေဝဿ သဒ္ဒံ သုတွာ ဓနိယော ပီတိသောမနဿဇာတော ဣမမတ္ထံ အဘာသထ “**လာဘာ ဝတ နော အနပ္ပကာ**”တိ။ ဒွေ ဂါထာ ဝတ္တဗ္ဗာ။

တတ္ထ ယသ္မာ ဓနိယော သပုတ္တဒါရော ဘဂဝတော အရိယမဂ္ဂပဋိဝေဓေန ဓမ္မကာယံ ဒိသွာ လောကုတ္တရစက္ခုနာ ရူပကာယံ ဒိသွာ လောကိယစက္ခုနာ သဒ္ဓါပဋိလာဘံ လဘိ၊ တသ္မာ အာဟ “လာဘာ ဝတ နော အနပ္ပကာ၊ ယေ မယံ ဘဂဝန္တံ အဒ္ဒသာမာ” တိ။ တတ္ထ **ဝတ**ဣတိ ဝိမှယတ္ထေ နိပါတော။ **နော**ဣတိ အမှာကံ။ **အနပ္ပကာ**တိ ဝိပုလာ။ သေသံ ဥတ္တာနမေဝ။ **သရဏံ တံ ဥပေမာ**တိ ဧတ္ထ ပန ကိဉ္စာပိ မဂ္ဂပဋိဝေဓေနေဝဿ သိဒ္ဓံ သရဏဂမနံ၊ တတ္ထ ပန နိစ္ဆယဂမနမေဝ ဂတော၊ ဣဒါနိ ဝါစာယ အတ္တသန္နိယျာတနံ ကရောတိ။ မဂ္ဂဝသေန ဝါ သန္နိယျာတနသရဏတံ အစလသရဏတံ ပတ္တော၊ တံ ပရေသံ ဝါစာယ ပါကဋံ ကရောန္တော ပဏိပါတသရဏဂမနံ ဂစ္ဆတိ။ **စက္ခုမာ**တိ ဘဂဝါ ပကတိဒိဗ္ဗပညာသမန္တဗုဒ္ဓစက္ခူဟိ ပဉ္စဟိ စက္ခူဟိ စက္ခုမာ။ တံ အာလပန္တော အာဟ “သရဏံ တံ ဥပေမ စက္ခုမာ”တိ။ **သတ္ထာ နော ဟောဟိ တုဝံ မဟာမုနီ**တိ ဣဒံ ပန ဝစနံ သိဿဘာဝူပဂမနေနာပိ သရဏဂမနံ ပူရေတုံ ဘဏတိ၊ **ဂေါပီ စ အဟဉ္စ အဿဝါ၊ ဗြဟ္မစရိယံ သုဂတေ စရာမသေ**တိ ဣဒံ သမာဒါနဝသေန။

တတ္ထ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ မေထုနဝိရတိမဂ္ဂသမဏဓမ္မသာသနသဒါရသန္တောသာနမေတံ အဓိဝစနံ။ “ဗြဟ္မစာရီ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁] ဟိ မေထုနဝိရတိ ဗြဟ္မစရိယန္တိ ဝုစ္စတိ။ “ဣဒံ ခေါ ပန မေ ပဉ္စသိခ ဗြဟ္မစရိယံ ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါယာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၂] မဂ္ဂေါ။ “အဘိဇာနာမိ ခေါ ပနာဟံ သာရိပုတ္တ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတံ ဗြဟ္မစရိယံ စရိတာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၃] သမဏဓမ္မော။ “တယိဒံ ဗြဟ္မစရိယံ ဣဒ္ဓဉ္စေဝ ဖီတဉ္စာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၄] သာသနံ။

၁-မ ၁-၅၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဒီ ၂-၂၀၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၁-၁၁၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဒီ ၃-၁၀၂-ပိဋ္ဌေ။

"Mayañca bhariyā nātikkamāma,
Amhe ca bhariyā nātikkamanti.
Aññatra tāhi brahmacariyaṁ carāma,
Tasmā hi amhaṁ daharā na mīyare"ti[1]—

evamādīsu sadārasantoso. Idha pana samaṇadhammabrahmacariyapubbaṅgamaṁ uparimaggabrahmacariyamadhippetaṁ. **Sugate**ti Sugatassa santike. Bhagavā hi antadvayamanupaggamma suṭṭhu gatattā, sobhaṇena ca ariyamaggagamanena samannāgatattā, sundarañca nibbānasaṅkhātaṁ ṭhānaṁ gatattā Sugatoti vuccati. Samīpatthe cettha bhummavacanaṁ, tasmā Sugatassa santiketi attho. **Carāmase**ti carāma. Yañhi taṁ sakkate[2] carāmasīti vuccati, taṁ idha carāmaseti. Aṭṭhakathācariyā pana "seti nipāto"ti bhaṇanti, teneva cettha āyācanatthaṁ sandhāya "carema se"tipi pāṭhaṁ vikappenti. Yaṁ ruccati, taṁ gahetabbaṁ.

Evaṁ Dhaniyo brahmacariyacaraṇāpadesena Bhagavantaṁ pabbajjaṁ yācitvā pabbajjapayojanaṁ dīpento āha **"jātīmaraṇassa pāragū**[3], **dukkhassantakarā bhavāmase"**ti. **Jātimaraṇassa pāraṁ** nāma nibbānaṁ, taṁ arahattamaggena gacchāma. **Dukkhassā**ti vaṭṭadukkhassa. **Antakarā**ti abhāvakarā. **Bhavāmase**ti bhavāma, atha vā aho vata mayaṁ bhaveyyāmāti. "Carāmase"ti ettha vuttanayeneva taṁ veditabbaṁ. Evaṁ vatvāpi ca puna ubhopi kira Bhagavantaṁ vanditvā "pabbājetha no Bhagavā"ti evaṁ pabbajjaṁ yāciṁsūti.

33. Atha māro pāpimā evaṁ te ubhopi vanditvā pabbajjaṁ yācante disvā "ime mama visayaṁ atikkamitukāmā, handa nesaṁ antarāyaṁ karomī"ti āgantvā gharāvāse guṇaṁ dassento imaṁ gāthamāha **"nandati putthehi puttimā"**ti. Tattha **nandatī**ti tussati modati. **Puttehī**ti putthehipi dhītarehipi, sahayogatthe, karaṇatthe vā karaṇavacanaṁ, puttehi saha nandati, puttehi karaṇabhūtehi nandatīti vuttaṁ hoti. **Puttimā**ti puttavā puggalo. **Itī**ti evamāha. **Māro**ti vasavattibhūmiyaṁ aññataro Dāmarikadevaputto. So hi saṭṭhānātikkamitukāmaṁ[4]

1. Khu 5. 214 piṭṭhe.
2. Sakkatena (Sī), sugatena (Syā), sugate (Ka)
3. Pāragā (Sī, Syā)
4. Taṁ ṭhānaṁ atikkamitukāmaṁ (Sī, Syā)

janaṁ yaṁ sakkoti, taṁ māreti. Yaṁ na sakkoti, tassapi maraṇaṁ icchati. Tena "māro"ti vuccati. **Pāpimā**ti lāmakapuggalo, pāpasamācāro vā. Saṅgītikārānametaṁ vacanaṁ, sabbagāthāsu ca īdisāni[1]. Yathā ca puttehi puttimā, gopiyo[2] gohi tatheva nandati. Yassa gāvo atthi, sopi gopiyo, gohi saha, gohi vā karaṇabhūtehi tatheva nandatīti attho.

Evaṁ vatvā idāni tassatthassa sādhakakāraṇaṁ niddisati **"upadhī hi narassa nandanā"**ti. Tattha **upadhī**ti cattāro upadhayo kāmūpadhi khandhūpadhi kilesūpadhi abhisaṅkhārūpadhīti. Kāmā hi "yaṁ pañcakāmaguṇe paṭicca uppajjati sukhaṁ somanassaṁ, ayaṁ kāmānaṁ assādo"ti[3] evaṁ vuttassa sukhassa adhiṭṭhānabhāvato upadhīyati ettha sukhanti iminā cavanatthena upadhīti vuccanti, khandhāpi khandhamūlakadukkhassa adhiṭṭhānabhāvato, kilesāpi apāyadukkhassa adhiṭṭhānabhāvato, abhisaṅkhārāpi bhavadukkhassa adhiṭṭhānabhāvatoti. Idha pana kāmūpadhi adhippeto. So sattasaṅkhāravasena duvidho. Tattha satta paṭibaddho padhāno, taṁ dassento "puttehi gohī"ti vatvā kāraṇamāha "upadhī hi narassa nandanā"ti. Tassattho—yasmā ime kāmūpadhī narassa nandanā, nandayanti naraṁ pītisomanassaṁ upasaṁharantā, tasmā veditabbametaṁ "nandati puttehi puttimā, gopiyo gohi tatheva nandati, tvañca puttimā gopiyo ca, tasmā etehi nanda, mā pabbajjaṁ pāṭikaṅkhi. Pabbajitassa hi ete upadhayo na santi, evaṁ sante tvaṁ dukkhassantaṁ patthentopi dukkhitova bhavissasī"ti.

Idāni tassapi atthassa sādhakakāraṇaṁ niddisati **"na hi so nandati, yo nirūpadhī"**ti. Tassattho—yasmā yassete upadhayo natthi, so piyehi ñātīhi[4] vippayutto nibbhogūpakaraṇo na nandati, tasmā tvaṁ ime upadhayo vajjetvā pabbajito dukkhitova bhavissasīti.

34. Atha Bhagavā "māro ayaṁ pāpimā imesaṁ antarāyāya āgato"ti viditvā phalena phalaṁ pātento viya tāyeva mārenābhatāya upamāya māravādaṁ bhindanto tameva gāthaṁ parivattetvā

1. Idisāni vacanasesāni (Syā), evaṁ dissati (Ka)
2. Gomiyo (Sī)
3. Ma 1. 120 piṭṭhe.
4. Upadhīhi (Ka)

ဇနံ ယံ သက္ကောတိ၊ တံ မာရေတိ။ ယံ န သက္ကောတိ၊ တဿပိ မရဏံ ဣစ္ဆတိ။ တေန "မာရော"တိ ဝုစ္စတိ။ **ပါပိမာ**တိ လာမကပုဂ္ဂလော ပါပသမာစာရော ဝါ။ သင်္ဂီတိကာရာနမေတံ ဝစနံ၊ သဗ္ဗဂါထာသု စ ဤဒိသာနိ[1]။ ယထာ စ ပုတ္တေဟိ ပုတ္တိမာ၊ ဂေါပိယော[2] ဂေါဟိ တထေဝ နန္ဒတိ။ ယဿ ဂါဝေါ အတ္ထိ၊ သောပိ ဂေါပိယော၊ ဂေါဟိ သဟ, ဂေါဟိ ဝါ ကရဏဘူတေဟိ တထေဝ နန္ဒတီတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ဝတွာ ဣဒါနိ တဿတ္ထဿ သာဓကကာရဏံ နိဒ္ဒိသတိ "**ဥပဓီ ဟိ နရဿ နန္ဒနာ**"တိ။ တတ္ထ **ဥပဓီ**တိ စတ္တာရော ဥပဓယော ကာမူပဓိ ခန္ဓူပဓိ ကိလေသူပဓိ အဘိသင်္ခါရူပဓီတိ။ ကာမာ ဟိ "ယံ ပဉ္စကာမဂုဏေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ သုခံ သောမနဿံ၊ အယံ ကာမာနံ အဿာဒေါ"တိ[3] ဧဝံ ဝုတ္တဿ သုခဿ အဓိဋ္ဌာနဘာဝတော ဥပဓီယတိ ဧတ္ထ သုခန္တိ ဣမိနာ ဝစနတ္ထေန ဥပဓီတိ ဝုစ္စန္တိ၊ ခန္ဓာပိ ခန္ဓမူလကဒုက္ခဿ အဓိဋ္ဌာနဘာဝတော၊ ကိလေသာပိ အပါယဒုက္ခဿ အဓိဋ္ဌာနဘာဝတော၊ အဘိသင်္ခါရာပိ ဘဝဒုက္ခဿ အဓိဋ္ဌာနဘာဝတောတိ။ ဣဓ ပန ကာမူပဓိ အဓိပ္ပေတော။ သော သတ္တသင်္ခါရဝသေန ဒုဝိဓော။ တတ္ထ သတ္တပဋိဗဒ္ဓေါ ပဓာနော၊ တံ ဒဿေန္တော "ပုတ္တေဟိ ဂေါဟီ"တိ ဝတွာ ကာရဏမာဟ "ဥပဓီ ဟိ နရဿ နန္ဒနာ"တိ။ တဿတ္ထော—ယသ္မာ ဣမေ ကာမူပဓီ နရဿ နန္ဒနာ၊ နန္ဒယန္တိ နရံ ပီတိသောမနဿံ ဥပသံဟရန္တာ၊ တသ္မာ ဝေဒိတဗ္ဗမေတံ "နန္ဒတိ ပုတ္တေဟိ ပုတ္တိမာ၊ ဂေါပိယော ဂေါဟိ တထေဝ နန္ဒတိ၊ တွဉ္စ ပုတ္တိမာ ဂေါပိယော စ၊ တသ္မာ ဧတေဟိ နန္ဒ၊ မာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ပါဋိကင်္ခိ။ ပဗ္ဗဇိတဿ ဟိ ဧတေ ဥပဓယော န သန္တိ၊ ဧဝံ သန္တေ တွံ ဒုက္ခဿန္တံ ပတ္ထေန္တောပိ ဒုက္ခိတောဝ ဘဝိဿသီ"တိ။

ဣဒါနိ တဿပိ အတ္ထဿ သာဓကကာရဏံ နိဒ္ဒိသတိ "**န ဟိ သော နန္ဒတိ၊ ယော နိရူပဓီ**"တိ။ တဿတ္ထော—ယသ္မာ ယဿေတေ ဥပဓယော နတ္ထိ၊ သော ပိယေဟိ ဉာတီဟိ[4] ဝိပ္ပယုတ္တော နိဗ္ဘောဂူပကရဏော န နန္ဒတိ၊ တသ္မာ တွံ ဣမေ ဥပဓယော ဝဇ္ဇေတွာ ပဗ္ဗဇိတော ဒုက္ခိတောဝ ဘဝိဿသီတိ။

၃၄။ အထ ဘဂဝါ "မာရော အယံ ပါပိမာ ဣမေသံ အန္တရာယာယ အာဂတော"တိ ဝိဒိတွာ ဖလေန ဖလံ ပါတေန္တော ဝိယ တာယေဝ မာရေနာဘတာယ ဥပမာယ မာရဝါဒံ ဘိန္ဒန္တော တမေဝ ဂါထံ ပရိဝတ္တေတွာ

၁-ဤဒိသာနိ ဝစနသေသာနိ (သျာ)၊ ဧဝံ ဒိဿတိ (က)
၂-ဂေါမိယော (သီ)
၃-မ ၁.၁၂၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဥပဓီဟိ (က)

“upadhi sokavatthu”ti dassento āha “**socati puttehi puttimā**”ti tattha sabbaṁ padatthato uttānameva. ayaṁ pana adhippāyo—mā pāpima evaṁ avaca “nandati puttehi puttimā”ti. Sabbeheva hi piyehi manāpehi nānābhāvo vinābhāvo, anatikkamanīyo ayaṁ vidhi, tesañca piyamanāpānaṁ puttadārānaṁ gavāssavaḷavahiraññasuvaṇṇādīnaṁ vinābhāvena adhimattasokasallasamappitahadayā sattā ummattakāpi honti khittacittā, maraṇampi nigacchanti maraṇamattampi dukkhaṁ. Tasmā evaṁ gaṇha[1]—**socati puttehi puttimā.** Yathā ca puttehi puttimā, **gopiyo gohi tatheva socatīti**. Kiṁ kāraṇā? **Upadhī hi narassa socanā.** Yasmā ca upadhī hi narassa socanā, tasmā eva. **Na hi so socati, yo nirūpadhi.** Yo upadhīsu saṅgappahānena nirupadhi hoti, so santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, yena yeneva pakkamati, samādāyeva pakkamati. Seyyathāpi nāma pakkhī sakuṇo -pa- nāparaṁ itthattāyāti pajānāti. Evaṁ sabbasokasamugghātā na hi so socati, yo nirupadhīti. Iti Bhagavā arahattanikūṭena desanaṁ vosāpesi. Atha vā yo nirupadhi, yo nikkileso, so na socati. Yāvadeva hi kilesā santi, tāvadeva sabbe upadhayo sokapphalāva[2] honti, kilesappahānā pana natthi sokoti. Evampi arahattanikūṭeneva desanaṁ vosāpesi. Desanāpariyosāne Dhaniyo ca gopī ca ubhopi pabbajiṁsu, Bhagavā ākāseneva Jetavanaṁ agamāsi. Te pabbajitvā arahattaṁ sacchikariṁsu, vasanaṭṭhāne ca nesaṁ gopālakā vihāraṁ kāresuṁ. So ajjāpi Gopālakavihārotveva[3] paññāyatīti.

Paramatthajotikāya Khuddakaṭṭhakathāya

Suttanipātaṭṭhakathāya

Dhaniyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Taṇhāya (Syā, Ka) 2. Sokamūlā (Sī), sokamūlā vā (Syā)
3. Gokulaṅkavihārotveva (Sī)

“ဥပဓိ သောကဝတ္ထု”တိ ဒဿေန္တော အာဟ “**သောစတိ ပုတ္တေဟိ ပုတ္တိမာ**”တိ။ တတ္ထ သဗ္ဗံ ပဒတ္ထတော ဥတ္တာနမေဝ။ အယံ ပန အဓိပ္ပါယော—မာ ပါပိမ ဧဝံ အဝစ “နန္ဒတိ ပုတ္တေဟိ ပုတ္တိမာ”တိ။ သဗ္ဗေဟေဝ ဟိ ပိယေဟိ မနာပေဟိ နာနာ-ဘာဝေါ ဝိနာဘာဝေါ၊ အနတိက္ကမနီယော အယံ ဝိဓိ၊ တေသဉ္စ ပိယမနာပါနံ ပုတ္တဒါရာနံ ဂဝါဿဝဠဝဟိရညသုဝဏ္ဏာဒီနံ ဝိနာဘာဝေန အဓိမတ္တသောက-သလ္လသမပ္ပိတဟဒယာ သတ္တာ ဥမ္မတ္တကာပိ ဟောန္တိ ခိတ္တစိတ္တာ၊ မရဏမ္ပိ နိဂစ္ဆန္တိ မရဏမတ္တမ္ပိ ဒုက္ခံ။ တသ္မာ ဧဝံ ဂဏှ[၁]—**သောစတိ ပုတ္တေဟိ ပုတ္တိမာ**။ ယထာ စ ပုတ္တေဟိ ပုတ္တိမာ၊ **ဂေါပိယော ဂေါဟိ တထေဝ သောစတီ**တိ။ ကိံ ကာရဏာ? **ဥပဓီ ဟိ နရဿ သောစနာ**။ ယသ္မာ စ ဥပဓီ ဟိ နရဿ သောစနာ၊ တသ္မာ ဧဝ။ **န ဟိ သော သောစတိ၊ ယော နိရူပဓိ**။ ယော ဥပဓီသု သင်္ဂပ္ပဟာနေန နိရုပဓိ ဟောတိ၊ သော သန္တုဋ္ဌော ဟောတိ ကာယပရိဟာရိကေန စီဝရေန ကုစ္ဆိပရိဟာရိကေန ပိဏ္ဍပါတေန၊ ယေန ယေနေဝ ပက္ကမတိ၊ သမာဒါယေဝ ပက္ကမတိ။ သေယျထာပိ နာမ ပက္ခီ သကုဏော။ပ။ နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယာတိ ပဇာနာတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗသောကသမုဂ္ဃါတာ န ဟိ သော သောစတိ၊ ယော နိရုပဓီတိ။ ဣတိ ဘဂဝါ အရဟတ္တနိကူဋေန ဒေသနံ ဝေါသာပေသိ။ အထ ဝါ ယော နိရုပဓိ၊ ယော နိက္ကိလေသော၊ သော န သောစတိ။ ယာဝဒေဝ ဟိ ကိလေသာ သန္တိ၊ တာဝဒေဝ သဗ္ဗေ ဥပဓယော သောကပ္ဖလာဝ[၂] ဟောန္တိ၊ ကိလေသပ္ပဟာနာ ပန နတ္ထိ သောကောတိ။ ဧဝမ္ပိ အရဟတ္တနိကူဋေနေဝ ဒေသနံ ဝေါသာပေသိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ ဓနိယော စ ဂေါပီ စ ဥဘောပိ ပဗ္ဗဇိံသု၊ ဘဂဝါ အာကာသေနေဝ ဇေတဝနံ အဂမာသိ။ တေ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ သစ္ဆိကရိံသု၊ ဝသနဋ္ဌာနေ စ နေသံ ဂေါပါလကာ ဝိဟာရံ ကာရေသုံ။ သော အဇ္ဇာပိ ဂေါပါလကဝိဟာရောတွေဝ[၃] ပညာယတီတိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကဋ္ဌကထာယ

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ

ဓနိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-တဏှာယ (သျာ၊ က) ၂-သောကမူလာ (သီ)၊ သောကမူလာ ဝါ (သျာ)
၃-ဂေါကုလင်္ကဝိဟာရောတွေဝ (သီ)

3. Khaggavisāṇasuttavaṇṇanā

Sabbesu bhūtesūti Khaggavisāṇasuttaṁ. Kā uppatti? Sabbasuttānaṁ catubbidhā uppatti attajjhāsayato parajjhāsayato aṭṭhuppattito pucchāvasito cāti. Dvayatānupassanādīnañhi attajjhāsayato uppatti, Mettasuttādīnaṁ parajjhāsayato, Uragasuttādīnaṁ aṭṭhuppattito, Dhammikasuttādīnaṁ pucchāvasito. Tattha Khaggavisāṇasuttassa avisesena pucchāvasito uppatti. Visesena pana yasmā ettha kāci gāthā tena tena paccekasambuddhena puṭṭhena vuttā, kāci apuṭṭhena attanā adhigatamagganayānurūpaṁ[1] udānaṁyeva udānentena, tasmā kāyaci gāthāya pucchāvasito, kāyaci attajjhāsayato uppatti.

Tattha yā ayaṁ avisesena pucchāvasito uppatti, sā ādito pabhuti evaṁ veditabbā—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati, atha kho āyasmato Ānandassa rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi "Buddhānaṁ patthanā ca abhinīhāro ca dissati, tathā sāvakānaṁ, Paccekabuddhānaṁ na dissati, yaṁnūnāhaṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā puccheyyan"ti. So paṭisallānā vuṭṭhito Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā yathākkamena etamatthaṁ pucchi. Athassa Bhagavā Pubbayogāvacarasuttaṁ abhāsi—

"Pañcime Ānanda ānisaṁsā pubbayogāvacare diṭṭheva dhamme paṭikacceva aññaṁ ārādheti. No ce diṭṭheva dhamme paṭikacceva aññaṁ ārādheti, atha maraṇakāle aññaṁ ārādheti. No ce maraṇakāle aññaṁ ārādheti, atha devaputto samāno aññaṁ ārādheti, atha Buddhānaṁ sammukhībhāve khippābhiñño hoti, atha pacchime kāle paccekasambuddho hotī"ti—

Evaṁ vatvā puna āha—

"Paccekabuddhā nāma Ānanda abhinīhārasampannā pubbayogāvacarā honti, tasmā Buddhapaccekabuddhasāvakānaṁ sabbesaṁ patthanā ca abhinīhāro ca icchi tabbo"ti.

1. Attano abhisamayānurūpaṁ (Sī)

၃-ခဂ္ဂဝိသာဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

သဗ္ဗေသု ဘူတေသူတိ ခဂ္ဂဝိသာဏသုတ္တံ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သဗ္ဗသုတ္တာနံ စတုဗ္ဗိဓာ ဥပ္ပတ္တိ အတ္တဇ္ဈာသယတော ပရဇ္ဈာသယတော အဋ္ဌုပ္ပတ္တိတော ပုစ္ဆာဝသိတော စာတိ။ ဒွယတာနုပဿနာဒီနဉ္ဟိ အတ္တဇ္ဈာသယတော ဥပ္ပတ္တိ၊ မေတ္တသုတ္တာဒီနံ ပရဇ္ဈာသယတော၊ ဥရဂသုတ္တာဒီနံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိတော၊ ဓမ္မိကသုတ္တာဒီနံ ပုစ္ဆာဝသိတော။ တတ္ထ ခဂ္ဂဝိသာဏသုတ္တဿ အဝိသေသေန ပုစ္ဆာဝသိတော ဥပ္ပတ္တိ။ ဝိသေသေန ပန ယသ္မာ ဧတ္ထ ကာစိ ဂါထာ တေန တေန ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓေန ပုဋ္ဌေန ဝုတ္တာ၊ ကာစိ အပုဋ္ဌေန အတ္တနာ အဓိဂတမဂ္ဂနယာနုရူပံ[၁] ဥဒါနံယေဝ ဥဒါနေန္တေန၊ တသ္မာ ကာယစိ ဂါထာယ ပုစ္ဆာဝသိတော, ကာယစိ အတ္တဇ္ဈာသယတော ဥပ္ပတ္တိ။

တတ္ထ ယာ အယံ အဝိသေသေန ပုစ္ဆာဝသိတော ဥပ္ပတ္တိ၊ သာ အာဒိတော ပဘုတိ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ၊ အထ ခေါ အာယသ္မတော အာနန္ဒဿ ရဟောဂတဿ ပဋိသလ္လီနဿ ဧဝံ စေတသော ပရိဝိတက္ကော ဥဒပါဒိ "ဗုဒ္ဓါနံ ပတ္ထနာ စ အဘိနီဟာရော စ ဒိဿတိ၊ တထာ သာဝကာနံ၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ န ဒိဿတိ၊ ယံနူနာဟံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆေယျ"န္တိ။ သော ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ယထာက္ကမေန ဧတမတ္ထံ ပုစ္ဆိ။ အထဿ ဘဂဝါ ပုဗ္ဗယောဂါဝစရသုတ္တံ အဘာသိ—

"ပဉ္စိမေ အာနန္ဒ အာနိသံသာ ပုဗ္ဗယောဂါဝစရေ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ပဋိကစ္စေဝ အညံ အာရာဓေတိ။ နော စေ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ပဋိကစ္စေဝ အညံ အာရာဓေတိ၊ အထ မရဏကာလေ အညံ အာရာဓေတိ။ နော စေ မရဏကာလေ အညံ အာရာဓေတိ၊ အထ ဒေဝပုတ္တော သမာနော အညံ အာရာဓေတိ၊ အထ ဗုဒ္ဓါနံ သမ္မုခီဘာဝေ ခိပ္ပါဘိညော ဟောတိ၊ အထ ပစ္ဆိမေ ကာလေ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဟောတီ"တိ—

ဧဝံ ဝတွာ ပုန အာဟ—

"ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ နာမ အာနန္ဒ အဘိနီဟာရသမ္ပန္နာ ပုဗ္ဗယောဂါဝစရာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓသာဝကာနံ သဗ္ဗေသံ ပတ္ထနာ စ အဘိနီဟာရော စ ဣစ္ဆိတဗ္ဗော"တိ။

၁-အတ္တနော အဘိသမယာနုရူပံ (သီ)

So āha “Buddhānaṁ bhante patthanā kīva ciraṁ vaṭṭatī”ti. Buddhānaṁ Ānanda heṭṭhimaparicchedena cattāri asaṅkhyeyyāni kappasatasahassañca, majjhimaparicchedena aṭṭha asaṅkhyeyyāni kappasatasahassañca, uparimaparicchedena soḷasa asaṅkhyeyyāni kappasatasahassañca. Ete ca bhedā paññādhikasaddhādhikavīriyādhikavasena ñātabbā. Paññādhikānaṁ hi saddhā mandā hoti, paññā tikkhā. Saddhādhikānaṁ paññā majjhimā hoti, saddhā balavā. Vīriyādhikānaṁ saddhāpaññā mandā, vīriyaṁ balavanti. Appatvā pana cattāri asaṅkhyeyyāni kappasatasahassañca divase divase Vessantaradānasadisaṁ dānaṁ dentopi tadanurūpasīlādisabbapāramidhamme ācinantopi antarā Buddho bhavissatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Kasmā? Ñāṇaṁ gabbhaṁ na gaṇhāti, vepullaṁ nāpajjati, paripākaṁ na gacchatīti. Yathā nāma timāsacatumāsapañcamāsaccayena nipphajjanakaṁ sassaṁ taṁ taṁ kālaṁ appatvā disvase divase sahassakkhattuṁ keḷāyantopi udakena siñcantopi antarā pakkhena vā māsena vā nipphādessatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Kasmā? Sassaṁ gabbhaṁ na gaṇhāti, vepullaṁ nāpajjati, paripākaṁ na gacchatīti. Evamevaṁ appatvā cattāri asaṅkhyeyyāni -pa- netaṁ ṭhānaṁ vijjatīti. Tasmā yathāvuttameva kālaṁ pāramipūraṇaṁ kātabbaṁ ñāṇaparipākatthāya. Ettakenapi ca kālena Buddhattaṁ patthayato abhinīhārakaraṇe aṭṭha sampattiyo icchitabbā. Ayañhi—

Manussattaṁ liṅgasampatti, hetu Satthāradassanaṁ.
Pabbajjā guṇasampatti, adhikāro ca chandatā.
Aṭṭhadhammasamodhānā, abhinīhāro samijjhati[1].

Abhinīhāroti ca mūlapaṇidhānassetaṁ adhivacanaṁ. Tattha **manussattan**ti manussajāti. Aññatra hi manussajātiyā avasesajātīsu devajātiyampi ṭhitassa paṇidhi na ijjhati, ettha ṭhitena pana Buddhattaṁ patthentena dānādīni puññakammāni katvā manussattaṁyeva patthetabbaṁ, tattha ṭhatvā paṇidhi kātabbo. Evañhi samijjhati. **Liṅgasampattī**ti purisabhāvo. Mātugāmanapuṁsaka-ubhatobyañjanakānañhi manussajātiyaṁ ṭhitānampi paṇidhi na samijjhati, tattha ṭhitena pana Buddhattaṁ patthentena dānādīni puññakammāni katvā purisabhāvoyeva patthetabbo, tattha ṭhatvā paṇidhi kātabbo.

1. Khu 4. 311 piṭṭhe Buddhavaṁse.

သော အာဟ “ဗုဒ္ဓါနံ ဘန္တေ ပတ္ထနာ ကီဝ စိရံ ဝဋ္ဋတီ”တိ။ ဗုဒ္ဓါနံ အာနန္ဒ ဟေဋ္ဌိမပရိစ္ဆေဒေန စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ၊ မဇ္ဈိမပရိစ္ဆေဒေန အဋ္ဌ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ၊ ဥပရိမပရိစ္ဆေဒေန သောဠသ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ။ ဧတေ စ ဘေဒါ ပညာဓိကသဒ္ဓါဓိကဝီရိယာဓိကဝသေန ဉာတဗ္ဗာ။ ပညာဓိကာနံ ဟိ သဒ္ဓါ မန္ဒာ ဟောတိ၊ ပညာ တိက္ခာ။ သဒ္ဓါဓိကာနံ ပညာ မဇ္ဈိမာ ဟောတိ၊ သဒ္ဓါ ဗလဝါ။ ဝီရိယာဓိကာနံ သဒ္ဓါပညာ မန္ဒာ၊ ဝီရိယံ ဗလဝန္တိ။ အပ္ပတွာ ပန စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဝေဿန္တရဒါနသဒိသံ ဒါနံ ဒေန္တောပိ တဒနုရူပသီလာဒိသဗ္ဗပါရမိဓမ္မေ အာစိနန္တောပိ အန္တရာ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ? ဉာဏံ ဂဗ္ဘံ န ဂဏှာတိ၊ ဝေပုလ္လံ နာပဇ္ဇတိ၊ ပရိပါကံ န ဂစ္ဆတီတိ။ ယထာ နာမ တိမာသစတုမာသပဉ္စမာသစ္စယေန နိပ္ဖဇ္ဇနကံ သဿံ တံ တံ ကာလံ အပ္ပတွာ ဒိဝသေ ဒိဝသေ သဟဿက္ခတ္တုံ ကေဠာယန္တောပိ ဥဒကေန သိဉ္စန္တောပိ အန္တရာ ပက္ခေန ဝါ မာသေန ဝါ နိပ္ဖါဒေဿတီတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ? သဿံ ဂဗ္ဘံ န ဂဏှာတိ၊ ဝေပုလ္လံ နာပဇ္ဇတိ၊ ပရိပါကံ န ဂစ္ဆတီတိ။ ဧဝမေဝံ အပ္ပတွာ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ။ပ။ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီတိ။ တသ္မာ ယထာဝုတ္တမေဝ ကာလံ ပါရမိပူရဏံ ကာတဗ္ဗံ ဉာဏပရိပါကတ္ထာယ။ ဧတ္တကေနပိ စ ကာလေန ဗုဒ္ဓတ္တံ ပတ္ထယတော အဘိနီဟာရကရဏေ အဋ္ဌ သမ္ပတ္တိယော ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ။ အယဉှိ—

မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ၊ ဟေတု သတ္ထာရဒဿနံ။
ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဂုဏသမ္ပတ္တိ၊ အဓိကာရော စ ဆန္ဒတာ။
အဋ္ဌဓမ္မသမောဓာနာ၊ အဘိနီဟာရော သမိဇ္ဈတိ[1]။

အဘိနီဟာရောတိ စ မူလပဏိဓာနဿေတံ အဓိဝစနံ။ တတ္ထ **မနုဿတ္တ**န္တိ မနုဿဇာတိ။ အညတြ ဟိ မနုဿဇာတိယာ အဝသေသဇာတီသု ဒေဝဇာတိယမ္ပိ ဌိတဿ ပဏိဓိ န ဣဇ္ဈတိ၊ ဧတ္ထ ဌိတေန ပန ဗုဒ္ဓတ္တံ ပတ္ထေန္တေန ဒါနာဒီနိ ပုညကမ္မာနိ ကတွာ မနုဿတ္တံယေဝ ပတ္ထေတဗ္ဗံ၊ တတ္ထ ဌတွာ ပဏိဓိ ကာတဗ္ဗော။ ဧဝဉှိ သမိဇ္ဈတိ။ **လိင်္ဂသမ္ပတ္တီ**တိ ပုရိသဘာဝေါ။ မာတုဂါမနပုံသကဥဘတောဗျဉ္ဇနကာနဉှိ မနုဿဇာတိယံ ဌိတာနမ္ပိ ပဏိဓိ န သမိဇ္ဈတိ၊ တတ္ထ ဌိတေန ပန ဗုဒ္ဓတ္တံ ပတ္ထေန္တေန ဒါနာဒီနိ ပုညကမ္မာနိ ကတွာ ပုရိသဘာဝေါယေဝ ပတ္ထေတဗ္ဗော၊ တတ္ထ ဌတွာ ပဏိဓိ ကာတဗ္ဗော။

၁-ခု ၄-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓဝံသေ။

Evañhi samijjhati. **Hetū**ti arahattassa upanissayasampatti. Yo hi tasmiṁ attabhāve vāyamanto arahattaṁ pāpuṇituṁ samattho, tassa samijjhati, no itarassa yathā Sumedhapaṇḍitassa. So hi Dīpaṅkarapādamūle pabbajitvā tenattabhāvena arahattaṁ pāpuṇituṁ samattho ahosi. **Satthāradassanan**ti Buddhānaṁ sammukhādassanaṁ. Evañhi ijjhati, no aññathā yathā Sumedhapaṇḍitassa. So hi Dīpaṅkaraṁ sammukhā disvā paṇidhesi. **Pabbajjā**ti anagāriyabhāvo. So ca kho sāsane vā kammavādikiriyavāditāpasaparibbājakanikāye vā vaṭṭati yathā Sumedhapaṇḍitassa. So hi Sumedho nāma tāpaso hutvā paṇidhesi. **Guṇasampattī**ti jhānādiguṇapaṭilābho. pabbajitassāpi hi guṇasampannasseva ijjhati, no itarassa yathā Sumedhapaṇḍitassa. So hi pañcābhiñño aṭṭhasamāpattilābhī ca hutvā paṇidhesi. **Adhikāro**ti adhikakāro, pariccāgoti attho. Jīvitādipariccāgañhi katvā paṇidahatoyeva ijjhati, no itarassa yathā Sumedhapaṇḍitassa. So hi—

“Akkamitvāna maṁ Buddho, saha sissehi gacchatu.
Mā naṁ kalale akkamittha, hitāya me bhavissatī”ti[1]—

evaṁ jīvitapariccāgaṁ katvā paṇidhesi. **Chandatā**ti kattukamyatā. Sā yassa balavatī hoti, tassa ijjhati. Sā ca sace koci vadeyya “ko cattāri asaṅkhyeyyāni satasahassañca kappe niraye paccitvā Buddhattaṁ icchatī”ti, taṁ sutvā yo “ahan”ti vattuṁ ussahati, tassa balavatīti veditabbā. Tathā yadi koci vadeyya “ko sakalacakkavāḷaṁ vītaccikānaṁ aṅgārānaṁ pūraṁ akkamanto atikkamitvā Buddhattaṁ icchati, ko sakalacakkavāḷaṁ sattisūlehi ākiṇṇaṁ akkamanto atikkamitvā Buddhattaṁ icchati, ko sakalacakkavāḷaṁ samatittikaṁ udakapuṇṇaṁ uttaritvā Buddhattaṁ icchati, ko sakalacakkavāḷaṁ nirantaraṁ veḷugumbasañchannaṁ maddanto atikkamitvā Buddhattaṁ icchatī”ti, taṁ sutvā yo “ahan”ti vattuṁ ussahati, tassa balavatīti veditabbā. Evarūpena ca kattukamyatāchandena samannāgato Sumedhapaṇḍito paṇidhesīti.

1. Khu 4. 310 piṭṭhe Buddhavaṁse.

ဧဝဉှိ သမိဇ္ဈတိ။ **ဟေတူ**တိ အရဟတ္တဿ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိ။ ယော ဟိ တသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ဝါယမန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏိတုံ သမတ္ထော၊ တဿ သမိဇ္ဈတိ၊ နော ဣတရဿ ယထာ သုမေဓပဏ္ဍိတဿ။ သော ဟိ ဒီပင်္ကရပါဒမူလေ ပဗ္ဗဇိတွာ တေနတ္တဘာဝေန အရဟတ္တံ ပါပုဏိတုံ သမတ္ထော အဟောသိ။ **သတ္ထာရဒဿနန္တိ** ဗုဒ္ဓါနံ သမ္မုခါဒဿနံ။ ဧဝဉှိ ဣဇ္ဈတိ၊ နော အညထာ ယထာ သုမေဓပဏ္ဍိတဿ။ သော ဟိ ဒီပင်္ကရံ သမ္မုခါ ဒိသွာ ပဏိဓေသိ။ **ပဗ္ဗဇ္ဇာ**တိ အနဂါရိယဘာဝေါ။ သော စ ခေါ သာသနေ ဝါ ကမ္မဝါဒိကိရိယဝါဒိတာပသပရိဗ္ဗာဇကနိကာယေ ဝါ ဝဋ္ဋတိ ယထာ သုမေဓပဏ္ဍိတဿ။ သော ဟိ သုမေဓော နာမ တာပသော ဟုတွာ ပဏိဓေသိ။ **ဂုဏသမ္ပတ္တီ**တိ ဈာနာဒိဂုဏပဋိလာဘော။ ပဗ္ဗဇိတဿာပိ ဟိ ဂုဏသမ္ပန္နဿေဝ ဣဇ္ဈတိ၊ နော ဣတရဿ ယထာ သုမေဓပဏ္ဍိတဿ။ သော ဟိ ပဉ္စာဘိညော အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘီ စ ဟုတွာ ပဏိဓေသိ။ **အဓိကာရော**တိ အဓိကကာရော၊ ပရိစ္စာဂေါတိ အတ္ထော။ ဇီဝိတာဒိပရိစ္စာဂဉှိ ကတွာ ပဏိဒဟတောယေဝ ဣဇ္ဈတိ၊ နော ဣတရဿ ယထာ သုမေဓပဏ္ဍိတဿ။ သော ဟိ—

“အက္ကမိတွာန မံ ဗုဒ္ဓေါ၊ သဟ သိဿေဟိ ဂစ္ဆတု။
မာ နံ ကလလေ အက္ကမိတ္ထ၊ ဟိတာယ မေ ဘဝိဿတီ”တိ[၁]—

ဧဝံ ဇီဝိတပရိစ္စာဂံ ကတွာ ပဏိဓေသိ။ **ဆန္ဒတာ**တိ ကတ္တုကမျတာ။ သာ ယဿ ဗလဝတီ ဟောတိ၊ တဿ ဣဇ္ဈတိ။ သာ စ သစေ ကောစိ ဝဒေယျ “ကော စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ သတသဟဿဉ္စ ကပ္ပေ နိရယေ ပစ္စိတွာ ဗုဒ္ဓတ္တံ ဣစ္ဆတီ”တိ၊ တံ သုတွာ ယော “အဟ”န္တိ ဝတ္တုံ ဥဿဟတိ၊ တဿ ဗလဝတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တထာ ယဒိ ကောစိ ဝဒေယျ “ကော သကလစက္ကဝါဠံ ဝီတစ္စိကာနံ အင်္ဂါရာနံ ပူရံ အက္ကမန္တော အတိက္ကမိတွာ ဗုဒ္ဓတ္တံ ဣစ္ဆတိ၊ ကော သကလစက္ကဝါဠံ သတ္တိသူလေဟိ အာကိဏ္ဏံ အက္ကမန္တော အတိက္ကမိတွာ ဗုဒ္ဓတ္တံ ဣစ္ဆတိ၊ ကော သကလစက္ကဝါဠံ သမတိတ္တိကံ ဥဒကပုဏ္ဏံ ဥတ္တရိတွာ ဗုဒ္ဓတ္တံ ဣစ္ဆတိ၊ ကော သကလစက္ကဝါဠံ နိရန္တရံ ဝေဠုဂုမ္ဗသဉ္ဆန္နံ မဒ္ဒန္တော အတိက္ကမိတွာ ဗုဒ္ဓတ္တံ ဣစ္ဆတီ”တိ၊ တံ သုတွာ ယော “အဟ”န္တိ ဝတ္တုံ ဥဿဟတိ၊ တဿ ဗလဝတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧဝရူပေန စ ကတ္တုကမျတာဆန္ဒေန သမန္နာဂတော သုမေဓပဏ္ဍိတော ပဏိဓေသီတိ။

၁-ခု ၄-၃၁၀-ပိဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓဝံသေ။

Evaṁ samiddhābhinīhāro ca bodhisatto imāni aṭṭhārasa abhabbaṭṭhānāni na upeti. So hi tato pabhuti na jaccandho hoti na jaccabadhiro, na ummattako, na eḷamūgo, na pīṭhasappī, na milakkhūsu uppajjati, na dāsikucchiyā nibbattati, na niyatami cchādiṭṭhiko hoti, nāssa liṅgaṁ parivattati, na pañcānantariyakammāni karoti, na kuṭṭhī hoti, na tiracchānayoniyaṁ vaṭṭakato pacchimattabhāvo hoti, ( )[1] na khuppipāsikanijjhāmataṇhikapetesu uppajjati na kālakañcikāsuresu, na Avīciniraye, na Lokantarikesu, kāmāvacaresu na māro hoti, rūpāvacaresu na asaññībhave, na suddhāvāsabhavesu uppajjati, na arūpabhavesu[2], na aññaṁ cakkavāḷaṁ saṅkamati.

Yā cimā ussāho ummaṅgo[3] avatthānaṁ hitacariyā cāti catasso Buddhabhūmiyo, tāhi samannāgato hoti. Tattha—

Ussāho vīriyaṁ vuttaṁ, ummaṅgo paññā pavuccati.
Avatthānaṁ adhiṭṭhānaṁ, hitacariyā mettābhāvanāti—

veditabbā. ye cāpi ime nekkhammajjhāsayo pavivekajjhāsayo alobhajjhāsayo adosajjhāsayo amohajjhāsayo nissaraṇajjhāsayoti cha ajjhāsayā bodhiparipākāya saṁvattanti, yehi samannāgatattā nekkhammajjhāsayā ca bodhisattā kāme dosadassāvino, pavivekajjhāsayā ca bodhisattā saṅgaṇikāya dosadassāvino, alobhajjhāsayā ca bodhisattā lobhe dosadassāvino, adosajjhāsayā ca bodhisattā dose dosadassāvino, amohajjhāsayā ca bodhisattā mohe dosadassāvino, nissaraṇajjhāsayā ca bodhisattā sabbabhavesu dosadassāvinoti vuccati, tehi ca samannāgato hoti.

Paccekabuddhānaṁ pana kīva ciraṁ patthanā vaṭṭatīti? Paccekabuddhānaṁ dve asaṅkhyeyyāni kappasatasahassañca. Tato oraṁ na sakkā. Pubbe vuttanayenevettha kāraṇaṁ veditabbaṁ. Ettakenāpi ca kālena Paccekabuddhattaṁ patthayato abhinīhārakaraṇe pañca sampattiyo icchitabbā. Tesañhi—

1. (Hatthito adhikattabhāvo.) (Sī) 2. Na antimabhavesu (Syā, Ka)
3. Ummaggo (Sī, Syā)

ဧဝံ သမိဒ္ဓါဘိနီဟာရော စ ဗောဓိသတ္တော ဣမာနိ အဋ္ဌာရသ အဘဗ္ဗဋ္ဌာနာနိ န ဥပေတိ။ သော ဟိ တတော ပဘုတိ န ဇစ္စန္ဓော ဟောတိ န ဇစ္စဗဓိရော, န ဥမ္မတ္တကော, န ဧဠမူဂေါ, န ပီဌသပ္ပီ၊ န မိလက္ခူသု ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န ဒါသိကုစ္ဆိယာ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ န နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကော ဟောတိ၊ နာဿ လိင်္ဂံ ပရိဝတ္တတိ၊ န ပဉ္စာနန္တရိယကမ္မာနိ ကရောတိ၊ န ကုဋ္ဌီ ဟောတိ၊ န တိရစ္ဆာနယောနိယံ ဝဋ္ဋကတော ပစ္ဆိမတ္တဘာဝေါ ဟောတိ၊ ( )[၁] န ခုပ္ပိပါသိကနိဇ္ဈာမတဏှိကပေတေသု ဥပ္ပဇ္ဇတိ န ကာလကဉ္စိကာသုရေသု, န အဝီစိနိရယေ, န လောကန္တရိကေသု၊ ကာမာဝစရေသု န မာရော ဟောတိ၊ ရူပါဝစရေသု န အသညီဘဝေ, န သုဒ္ဓါဝါသဘဝေသု ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န အရူပဘဝေသု[၂]၊ န အညံ စက္ကဝါဠံ သင်္ကမတိ။

ယာ စိမာ ဥဿာဟော ဥမ္မင်္ဂေါ[၃] အဝတ္ထာနံ ဟိတစရိယာ စာတိ စတဿော ဗုဒ္ဓဘူမိယော၊ တာဟိ သမန္နာဂတော ဟောတိ။ တတ္ထ—

ဥဿာဟော ဝီရိယံ ဝုတ္တံ၊ ဥမ္မင်္ဂေါ ပညာ ပဝုစ္စတိ။
အဝတ္ထာနံ အဓိဋ္ဌာနံ၊ ဟိတစရိယာ မေတ္တာဘာဝနာတိ—

ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယေ စာပိ ဣမေ နေက္ခမ္မဇ္ဈာသယော ပဝိဝေကဇ္ဈာသယော အလောဘဇ္ဈာသယော အဒေါသဇ္ဈာသယော အမောဟဇ္ဈာသယော နိဿရဏဇ္ဈာသယောတိ ဆ အဇ္ဈာသယာ ဗောဓိပရိပါကာယ သံဝတ္တန္တိ၊ ယေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ နေက္ခမ္မဇ္ဈာသယာ စ ဗောဓိသတ္တာ ကာမေ ဒေါသဒဿာဝိနော၊ ပဝိဝေကဇ္ဈာသယာ စ ဗောဓိသတ္တာ သင်္ဂဏိကာယ ဒေါသဒဿာဝိနော၊ အလောဘဇ္ဈာသယာ စ ဗောဓိသတ္တာ လောဘေ ဒေါသဒဿာဝိနော၊ အဒေါသဇ္ဈာသယာ စ ဗောဓိသတ္တာ ဒေါသေ ဒေါသဒဿာဝိနော၊ အမောဟဇ္ဈာသယာ စ ဗောဓိသတ္တာ မောဟေ ဒေါသဒဿာဝိနော၊ နိဿရဏဇ္ဈာသယာ စ ဗောဓိသတ္တာ သဗ္ဗဘဝေသု ဒေါသဒဿာဝိနောတိ ဝုစ္စန္တိ၊ တေဟိ စ သမန္နာဂတော ဟောတိ။

ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ပန ကီဝ စိရံ ပတ္ထနာ ဝဋ္ဋတီတိ? ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ဒွေ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ။ တတော ဩရံ န သက္ကာ။ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝေတ္ထ ကာရဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧတ္တကေနာပိ စ ကာလေန ပစ္စေကဗုဒ္ဓတ္တံ ပတ္ထယတော အဘိနီဟာရကရဏေ ပဉ္စ သမ္ပတ္တိယော ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ။ တေသညှိ—

၁-(ဟတ္ထိတော အဓိကတ္တဘာဝေါ။) (သီ) ၂-န အန္တိမဘဝေသု (သျာ၊ က)
၃-ဥမ္မဂ္ဂေါ (သီ၊ သျာ)

Manussattaṁ liṅgasampatti, vigatāsavadassanaṁ.
Adhikāro chandatā ete, abhinīhārakāraṇā.

Tattha **vigatāsavadassananti** Buddhapaccekabuddhasāvakānaṁ yassa kassaci dassananti attho. Sesaṁ vuttanayameva.

Atha sāvakānaṁ patthanā kittakaṁ vaṭṭatīti? Dvinnaṁ aggasāvakānaṁ ekaṁ asaṅkhyeyyaṁ kappasatasahassañca, asītimahāsāvakānaṁ kappasatasahassaṁ, tathā Buddhassa mātāpitūnaṁ upaṭṭhākassa puttassa cāti. Tato oraṁ na sakkā. Vuttanayamevettha kāraṇaṁ. Imesaṁ pana sabbesampi adhikāro chandatāti dvaṅgasampannoyeva abhinīhāro hoti.

Evaṁ imāya patthanāya iminā ca abhinīhārena yathāvuttappabhedaṁ kālaṁ pāramiyo pūretvā Buddhā loke uppajjantā khattiyakule vā brāhmaṇakule vā uppajjanti, Paccekabuddhā khattiyabrāhmaṇagahapatikulānaṁ aññatarasmiṁ, aggasāvakā pana khattiyabrāhmaṇakulesveva Buddhā iva. Sabbabuddhā saṁvaṭṭamāne kappe na uppajjanti, vivaṭṭamāne kappe uppajjanti. Paccekabuddhā Buddhe appatvā Buddhānaṁ uppajjanakāleyeva[1] uppajjanti. Buddhā sayañca bujjhanti, pare ca bodhenti. Paccekabuddhā sayameva bujjhanti, na pare bodhenti. Attharasameva paṭivijjhanti, na dhammarasaṁ. Na hi te lokuttaradhammaṁ paññattiṁ āropetvā desetuṁ sakkonti, mūgena diṭṭhasupino viya vanacarakena nagare sāyitabyañjanaraso viya ca nesaṁ dhammābhisamayo hoti. Sabbaṁ iddhisamāpattipaṭisambhi dāpabhedaṁ pāpuṇanti, guṇavisiṭṭhatāya Buddhānaṁ heṭṭhā sāvakānaṁ upari honti, aññe pabbājetvā ābhisamācārikaṁ sikkhāpenti, “cittasallekho kātabbo, vosānaṁ nāpajjitabban”ti iminā uddesena uposathaṁ karonti, ajjuposathoti vacanamattena vā. Uposathaṁ karontā ca Gandhamādane Mañjūsakarukkhamūle ratanamāḷe sannipatitvā karontīti. E vaṁ Bhagavā āyasmato Ānandassa Paccekabuddhānaṁ sabbākāraparipūraṁ patthanañca abhinīhārañca kathetvā idāni imāya patthanāya iminā ca abhinīhārena samudāgate te te Paccekabuddhe kathetuṁ **“sabbesu bhūtesu nidhāya**

1. Antarā-uppajjanakāleyeva (Ka)

မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ၊ ဝိဂတာသဝဒဿနံ။
အဓိကာရော ဆန္ဒတာ ဧတေ၊ အဘိနီဟာရကာရဏာ။

တတ္ထ **ဝိဂတာသဝဒဿနန္တိ** ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓသာဝကာနံ ယဿ ကဿစိ ဒဿနန္တိ အတ္ထော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

အထ သာဝကာနံ ပတ္ထနာ ကိတ္တကံ ဝဋ္ဋတီတိ? ဒွိန္နံ အဂ္ဂသာဝကာနံ ဧကံ အသင်္ချေယျံ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ၊ အသီတိမဟာသာဝကာနံ ကပ္ပသတသဟဿံ၊ တထာ ဗုဒ္ဓဿ မာတာပိတူနံ ဥပဋ္ဌာကဿ ပုတ္တဿ စာတိ။ တတော ဩရံ န သက္ကာ။ ဝုတ္တနယမေဝေတ္ထ ကာရဏံ။ ဣမေသံ ပန သဗ္ဗေသမ္ပိ အဓိကာရော ဆန္ဒတာတိ ဒွင်္ဂသမ္ပန္နောယေဝ အဘိနီဟာရော ဟောတိ။

ဧဝံ ဣမာယ ပတ္ထနာယ ဣမိနာ စ အဘိနီဟာရေန ယထာဝုတ္တပ္ပဘေဒံ ကာလံ ပါရမိယော ပူရေတွာ ဗုဒ္ဓါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တာ ခတ္တိယကုလေ ဝါ ဗြာဟ္မဏကုလေ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ခတ္တိယဗြာဟ္မဏဂဟပတိကုလာနံ အညတရသ္မိံ၊ အဂ္ဂသာဝကာ ပန ခတ္တိယဗြာဟ္မဏကုလေသွေဝ ဗုဒ္ဓါ ဣဝ။ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါ သံဝဋ္ဋမာနေ ကပ္ပေ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဝိဝဋ္ဋမာနေ ကပ္ပေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဗုဒ္ဓေ အပ္ပတွာ ဗုဒ္ဓါနံ ဥပ္ပဇ္ဇနကာလေယေဝ[၁] ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဗုဒ္ဓါ သယဉ္စ ဗုဇ္ဈန္တိ၊ ပရေ စ ဗောဓေန္တိ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ သယမေဝ ဗုဇ္ဈန္တိ၊ န ပရေ ဗောဓေန္တိ။ အတ္ထရသမေဝ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ၊ န ဓမ္မရသံ။ န ဟိ တေ လောကုတ္တရဓမ္မံ ပညတ္တိံ အာရောပေတွာ ဒေသေတုံ သက္ကောန္တိ၊ မူဂေန ဒိဋ္ဌသုပိနော ဝိယ ဝနစရကေန နဂရေ သာယိတဗျဉ္ဇနရသော ဝိယ စ နေသံ ဓမ္မာဘိသမယော ဟောတိ။ သဗ္ဗံ ဣဒ္ဓိသမာပတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါပဘေဒံ ပါပုဏန္တိ၊ ဂုဏဝိသိဋ္ဌတာယ ဗုဒ္ဓါနံ ဟေဋ္ဌာ သာဝကာနံ ဥပရိ ဟောန္တိ၊ အညေ ပဗ္ဗာဇေတွာ အာဘိသမာစာရိကံ သိက္ခာပေန္တိ၊ “စိတ္တသလ္လေခေါ ကာတဗ္ဗော၊ ဝေါသာနံ နာပဇ္ဇိတဗ္ဗ”န္တိ ဣမိနာ ဥဒ္ဒေသေန ဥပေါသထံ ကရောန္တိ, အဇ္ဇုပေါသထောတိ ဝစနမတ္တေန ဝါ။ ဥပေါသထံ ကရောန္တာ စ ဂန္ဓမာဒနေ မဉ္ဇူသကရုက္ခမူလေ ရတနမာဠေ သန္နိပတိတွာ ကရောန္တီတိ။ ဧဝံ ဘဂဝါ အာယသ္မတော အာနန္ဒဿ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ သဗ္ဗာကာရပရိပူရံ ပတ္ထနဉ္စ အဘိနီဟာရဉ္စ ကထေတွာ ဣဒါနိ ဣမာယ ပတ္ထနာယ ဣမိနာ စ အဘိနီဟာရေန သမုဒါဂတေ တေ တေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ ကထေတုံ “**သဗ္ဗေသု ဘူတေသု နိဓာယ**

၁-အန္တရာဥပ္ပဇ္ဇနကာလေယေဝ (က)

daṇḍan”ti-ādinā nayena imaṁ Khaggavisāṇasuttaṁ abhāsi. Ayaṁ tāva avisesena pucchāvasito Khaggavisāṇasuttassa uppatti.

35. Idāni visesena vattabbā. Tattha imissā tāva gāthāya evaṁ uppatti veditabbā—ayaṁ kira Paccekabuddho paccekabodhisattabhūmiṁ ogāhanto dve asaṅkhyeyyāni kappasatasahassañca pāramiyo pūretvā Kassapassa Bhagavato sāsane pabbajitvā āraññiko hutvā gatapaccāgatavattaṁ pūrento samaṇadhammaṁ akāsi. Etaṁ kira vattaṁ aparipūretvā paccekabodhiṁ pāpuṇantā nāma natthi. Kiṁ panetaṁ **gatapaccāgatavattaṁ** nāma? Haraṇapaccāharaṇanti. Taṁ yathā vibhūtaṁ hoti, tathā kathessāma.

Idhekacco bhikkhu harati na paccāharati, ekacco paccāharati na harati, ekacco pana neva harati na paccāharati, ekacco harati ca paccāharati ca. Tattha yo bhikkhu pageva vuṭṭhāya cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇavattaṁ katvā Bodhirukkhe udakaṁ āsiñcitvā pānīyaghaṭaṁ pūretvā pānīyamāḷe ṭhapetvā ācariyavattaṁ upajjhāyavattaṁ katvā dve-asīti khuddakavattāni[1] cuddasa mahāvattāni ca samādāya vattati, so sarīraparikammaṁ katvā senāsanaṁ pavisitvā yāva bhikkhācāravelā, tāva vivittāsane vītināmetvā velaṁ ñatvā nivāsetvā kāyabandhanaṁ bandhitvā uttarāsaṅgaṁ karitvā saṅghāṭiṁ khandhe karitvā pattaṁ aṁse ālaggetvā kammaṭṭhānaṁ manasi karonto cetiyaṅgaṇaṁ patvā cetiyañca bodhiñca vanditvā gāmasamīpe cīvaraṁ pārupitvā pattamādāya gāmaṁ piṇḍāya pavisati. Evaṁ paviṭṭho ca lābhī bhikkhu puññavā upāsakehi sakkatagarukato upaṭṭhākakule vā paṭikkamanasālāyaṁ vā paṭikkamitvā upāsakehi taṁ taṁ pañhaṁ pucchiyamāno tesaṁ pañhavissajjanena dhammadesanāvikkhepena ca taṁ manasikāraṁ chaḍḍetvā nikkhamati, vihāraṁ āgatopi bhikkhūnaṁ pañhaṁ puṭṭho katheti, dhammaṁ bhaṇati, taṁ taṁ byāpāramāpajjati. Pacchābhattampi purimayāmampi majjhimayāmampi evaṁ bhikkhūhi saddhiṁ papañcitvā kāyaduṭṭhullābhibhūto pacchimayāmepi[2] sayati, neva kammaṭṭhānaṁ manasi karoti. Ayaṁ vuccati **harati na paccāharatī**ti.

1. Khandhakavattāni (Sī)   2. Pacchimayāme (Sī)

ဒဏ္ဍ”န္တိအာဒိနာ နယေန ဣမံ ခဂ္ဂဝိသာဏသုတ္တံ အဘာသိ။ အယံ တာဝ အဝိသေသေန ပုစ္ဆာဝသိတော ခဂ္ဂဝိသာဏသုတ္တဿ ဥပ္ပတ္တိ။

၃၅။ ဣဒါနိ ဝိသေသေန ဝတ္တဗ္ဗာ။ တတ္ထ ဣမိဿာ တာဝ ဂါထာယ ဧဝံ ဥပ္ပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ—အယံ ကိရ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ပစ္စေကဗောဓိသတ္တဘူမိံ ဩဂါဟန္တော ဒွေ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ ပါရမိယော ပူရေတွာ ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ အာရညိကော ဟုတွာ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပူရေန္တော သမဏဓမ္မံ အကာသိ။ ဧတံ ကိရ ဝတ္တံ အပရိပူရေတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ ပါပုဏန္တာ နာမ နတ္ထိ။ ကိံ ပနေတံ **ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ** နာမ? ဟရဏပစ္စာဟရဏန္တိ။ တံ ယထာ ဝိဘူတံ ဟောတိ၊ တထာ ကထေဿာမ။

ဣဓေကစ္စော ဘိက္ခု ဟရတိ န ပစ္စာဟရတိ၊ ဧကစ္စော ပစ္စာဟရတိ န ဟရတိ၊ ဧကစ္စော ပန နေဝ ဟရတိ န ပစ္စာဟရတိ၊ ဧကစ္စော ဟရတိ စ ပစ္စာဟရတိ စ။ တတ္ထ ယော ဘိက္ခု ပဂေဝ ဝုဋ္ဌာယ စေတိယင်္ဂဏဗောဓိယင်္ဂဏဝတ္တံ ကတွာ ဗောဓိရုက္ခေ ဥဒကံ အာသိဉ္စိတွာ ပါနီယဃဋံ ပူရေတွာ ပါနီယမာဠေ ဌပေတွာ အာစရိယဝတ္တံ ဥပဇ္ဈာယဝတ္တံ ကတွာ ဒွေအသီတိ ခုဒ္ဒကဝတ္တာနိ[1] စုဒ္ဒသ မဟာဝတ္တာနိ စ သမာဒါယ ဝတ္တတိ၊ သော သရီရပရိကမ္မံ ကတွာ သေနာသနံ ပဝိသိတွာ ယာဝ ဘိက္ခာစာရဝေလာ၊ တာဝ ဝိဝိတ္တာသနေ ဝီတိနာမေတွာ ဝေလံ ဉတွာ နိဝါသေတွာ ကာယဗန္ဓနံ ဗန္ဓိတွာ ဥတ္တရာသင်္ဂံ ကရိတွာ သင်္ဃာဋိံ ခန္ဓေ ကရိတွာ ပတ္တံ အံသေ အာလဂ္ဂေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောန္တော စေတိယင်္ဂဏံ ပတွာ စေတိယဉ္စ ဗောဓိဉ္စ ဝန္ဒိတွာ ဂါမသမီပေ စီဝရံ ပါရုပိတွာ ပတ္တမာဒါယ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသတိ။ ဧဝံ ပဝိဋ္ဌော စ လာဘီ ဘိက္ခု ပုညဝါ ဥပါသကေဟိ သက္ကတဂရုကတော ဥပဋ္ဌာကကုလေ ဝါ ပဋိက္ကမနသာလာယံ ဝါ ပဋိက္ကမိတွာ ဥပါသကေဟိ တံ တံ ပဉှံ ပုစ္ဆိယမာနော တေသံ ပဉှဝိဿဇ္ဇနေန ဓမ္မဒေသနာဝိက္ခေပေန စ တံ မနသိကာရံ ဆဍ္ဍေတွာ နိက္ခမတိ၊ ဝိဟာရံ အာဂတောပိ ဘိက္ခူနံ ပဉှံ ပုဋ္ဌော ကထေတိ၊ ဓမ္မံ ဘဏတိ၊ တံ တံ ဗျာပါရမာပဇ္ဇတိ။ ပစ္ဆာဘတ္တမ္ပိ ပုရိမယာမမ္ပိ မဇ္ဈိမယာမမ္ပိ ဧဝံ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ ပပဉ္စိတွာ ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာဘိဘူတော ပစ္ဆိမယာမေပိ[2] သယတိ၊ နေဝ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ **ဟရတိ န ပစ္စာဟရတီ**တိ။

၁-ခန္ဓကဝတ္တာနိ (သီ)   ၂-ပစ္ဆိမယာမေ (သီ)

Yo pana byādhibahulo hoti, bhuttāhāro paccūsasamaye na sammā pariṇamati, pageva vuṭṭhāya yathāvuttaṁ vattaṁ kātuṁ na sakkoti kammaṭṭhānaṁ vā manasi kātuṁ, aññadatthu yāguṁ vā bhesajjaṁ vā patthayamāno kālasseva pattacīvaramādāya gāmaṁ pavisati, tattha yāguṁ vā bhesajjaṁ vā bhattaṁ vā laddhā bhattakiccaṁ niṭṭhāpetvā paññattāsane nisinno kammaṭṭhānaṁ manasi katvā visesaṁ patvā vā appatvā vā vihāraṁ āgantvā teneva manasikārena viharati. Ayaṁ vuccati **paccāharati na haratī**ti. Edisā ca bhikkhū yāguṁ pivitvā vipassanaṁ ārabhitvā Buddhasāsane arahattaṁ pattā gaṇanapathaṁ vītivattā, Sīhaḷadīpeyeva tesu tesu gāmesu āsanasālāya na taṁ āsanaṁ atthi, yattha yāguṁ pivitvā arahattaṁ patto bhikkhu natthīti.

Yo pana pamādavihārī hoti nikkhittadhuro, sabbavattāni bhinditvā pañcavidhacetokhilavinibandhanabaddhacitto viharanto kammaṭṭhānamanasikāramananuyutto gāmaṁ piṇḍāya pavisitvā gihipapañcena papañcito tucchako nikkhamati, ayaṁ vuccati **neva harati na paccāharatī**ti.

Yo pana pageva vuṭṭhāya purimanayeneva sabbavattāni paripūretvā yāva bhikkhācāravelā, tāva pallaṅkaṁ ābhujitvā kammaṭṭhānaṁ manasi karoti. Kammaṭṭhānaṁ nāma duvidhaṁ sabbatthakaṁ pārihāriyañca. Sabbatthakaṁ nāma mettā ca maraṇassati ca, taṁ sabbattha icchi tabbato **"sabbatthakan"**ti vuccati. Mettā nāma āvāsādīsu sabbattha icchitabbā. Āvāsesu hi mettāvihārī bhikkhu sabrahmacārīnaṁ piyo hoti, tena phāsu asaṁghaṭṭho[1] viharati. Devatāsu mettāvihārī devatāhi rakkhitagopito sukhaṁ viharati. Rājarājamahāmattādīsu mettāvihārī tehi mamāyito sukhaṁ viharati. Gāmanigamādīsu mettāvihārī sabbattha bhikkhācariyādīsu manussehi sakkatagarukato sukhaṁ viharati. Maraṇassatibhāvanāya jīvitanikantiṁ pahāya appamatto viharati.

Yaṁ pana sadā pariharitabbaṁ caritānukūlena gahitattā[2] dasāsubhakasiṇānussatīsu aññataraṁ, catudhātuvavatthānameva vā, taṁ sadā pariharitabbato rakkhitabbato bhāvetabbato ca **pārihāriyan**ti vuccati,

1. Asaṁsaṭṭho (Sī), asaṁghaṭṭo (Ka) 2. Gahitaṁ taṁ (Syā, Ka)

ယော ပန ဗျာဓိဗဟုလော ဟောတိ၊ ဘုတ္တာဟာရော ပစ္စူသသမယေ န သမ္မာ ပရိဏမတိ၊ ပဂေဝ ဝုဋ္ဌာယ ယထာဝုတ္တံ ဝတ္တံ ကာတုံ န သက္ကောတိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝါ မနသိ ကာတုံ၊ အညဒတ္ထု ယာဂုံ ဝါ ဘေသဇ္ဇံ ဝါ ပတ္ထယမာနော ကာလဿေဝ ပတ္တစီဝရမာဒါယ ဂါမံ ပဝိသတိ၊ တတ္ထ ယာဂုံ ဝါ ဘေသဇ္ဇံ ဝါ ဘတ္တံ ဝါ လဒ္ဓါ ဘတ္တကိစ္စံ နိဋ္ဌာပေတွာ ပညတ္တာသနေ နိသိန္နော ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကတွာ ဝိသေသံ ပတွာ ဝါ အပ္ပတွာ ဝါ ဝိဟာရံ အာဂန္တွာ တေနေဝ မနသိကာရေန ဝိဟရတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ **ပစ္စာဟရတိ န ဟရတီ**တိ။ ဧဒိသာ စ ဘိက္ခူ ယာဂုံ ပိဝိတွာ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ဗုဒ္ဓသာသနေ အရဟတ္တံ ပတ္တာ ဂဏနပထံ ဝီတိဝတ္တာ၊ သီဟဠဒီပေယေဝ တေသု တေသု ဂါမေသု အာသနသာလာယ န တံ အာသနံ အတ္ထိ၊ ယတ္ထ ယာဂုံ ပိဝိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော ဘိက္ခု နတ္ထီတိ။

ယော ပန ပမာဒဝိဟာရီ ဟောတိ နိက္ခိတ္တဓုရော၊ သဗ္ဗဝတ္တာနိ ဘိန္ဒိတွာ ပဉ္စဝိဓစေတောခိလဝိနိဗန္ဓနဗဒ္ဓစိတ္တော ဝိဟရန္တော ကမ္မဋ္ဌာနမနသိကာရမနနုယုတ္တော ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိတွာ ဂိဟိပပဉ္စေန ပပဉ္စိတော တုစ္ဆကော နိက္ခမတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ **နေဝ ဟရတိ န ပစ္စာဟရတီ**တိ။

ယော ပန ပဂေဝ ဝုဋ္ဌာယ ပုရိမနယေနေဝ သဗ္ဗဝတ္တာနိ ပရိပူရေတွာ ယာဝ ဘိက္ခာစာရဝေလာ၊ တာဝ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောတိ။ ကမ္မဋ္ဌာနံ နာမ ဒုဝိဓံ သဗ္ဗတ္ထကံ ပါရိဟာရိယဉ္စ။ သဗ္ဗတ္ထကံ နာမ မေတ္တာ စ မရဏဿတိ စ၊ တံ သဗ္ဗတ္ထ ဣစ္ဆိတဗ္ဗတော **“သဗ္ဗတ္ထက”**န္တိ ဝုစ္စတိ။ မေတ္တာ နာမ အာဝါသာဒီသု သဗ္ဗတ္ထ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ။ အာဝါသေသု ဟိ မေတ္တာဝိဟာရီ ဘိက္ခု သဗြဟ္မစာရီနံ ပိယော ဟောတိ၊ တေန ဖာသု အသံဃဋ္ဋော[၁] ဝိဟရတိ။ ဒေဝတာသု မေတ္တာဝိဟာရီ ဒေဝတာဟိ ရက္ခိတဂေါပိတော သုခံ ဝိဟရတိ။ ရာဇရာဇမဟာမတ္တာဒီသု မေတ္တာဝိဟာရီ တေဟိ မမာယိတော သုခံ ဝိဟရတိ။ ဂါမနိဂမာဒီသု မေတ္တာဝိဟာရီ သဗ္ဗတ္ထ ဘိက္ခာစရိယာဒီသု မနုဿေဟိ သက္ကတဂရုကတော သုခံ ဝိဟရတိ။ မရဏဿတိဘာဝနာယ ဇီဝိတနိကန္တိံ ပဟာယ အပ္ပမတ္တော ဝိဟရတိ။

ယံ ပန သဒါ ပရိဟရိတဗ္ဗံ စရိတာနုကူလေန ဂဟိတတ္တာ[၂] ဒသာသုဘကသိဏာနုဿတီသု အညတရံ၊ စတုဓာတုဝဝတ္ထာနမေဝ ဝါ၊ တံ သဒါ ပရိဟရိတဗ္ဗတော ရက္ခိတဗ္ဗတော ဘာဝေတဗ္ဗတော စ **ပါရိဟာရိယ**န္တိ ဝုစ္စတိ၊

၁-အသံသဋ္ဌော (သီ)၊ အသံဃဋ္ဋော (က) ၂-ဂဟိတံ၊ တံ (သျာ၊ က)

mūlakammaṭṭhānantipi tadeva. Tattha yaṁ paṭhamaṁ sabbatthakakammaṭṭhānaṁ manasi karitvā pacchā pārihāriyakammaṭṭhānaṁ manasi karoti, taṁ catudhātuvavatthānamukhena dassessāma.

Ayaṁ hi yathāṭhitaṁ yathāpaṇihitaṁ kāyaṁ dhātuso paccavekkhati—yaṁ imasmiṁ sarīre vīsatikoṭṭhāsesu kakkhaḷaṁ kharagataṁ, sā pathavīdhātu. Yaṁ dvādasasu ābandhanakiccakaraṁ snehagataṁ, sā āpodhātu. Yaṁ catūsu paripācanakaraṁ usumagataṁ, sā tejodhātu. Yaṁ pana chasu vitthambhanakaraṁ vāyogataṁ, sā vāyodhātu. Yaṁ panettha catūhi mahābhūtehi asamphuṭṭhaṁ chiddaṁ vivaraṁ, sā ākāsadhātu. Taṁvijānanakaṁ cittaṁ viññāṇadhātu. Tato uttari añño satto vā puggalo vā natthi, kevalaṁ suddhasaṅkhārapuñjova ayanti.

Evaṁ ādimajjhapariyosānato kammaṭṭhānaṁ manasi karitvā kālaṁ ñatvā uṭṭhāyāsanā nivāsetvā pubbe vuttanayeneva gāmaṁ piṇḍāya gacchati. Gacchanto ca yathā andhaputhujjanā abhikkamādīsu “attā abhikkamati, attanā abhikkamo nibbattito”ti vā, “ahaṁ abhikkamāmi, mayā abhikkamo nibbattito”ti vā sammuyhanti, tathā asammuyhanto “abhikkamāmīti citte uppajjamāne teneva cittena saddhiṁ cittasamuṭṭhānā sandhāraṇavāyodhātu uppajjati, sā imaṁ pathavīdhātvādisannivesabhūtaṁ kāyasammataṁ aṭṭhikasaṅghāṭaṁ vippharati, tato cittakiriyāvāyodhātuvipphāravasena ayaṁ kāyasammato aṭṭhikasaṅghāṭo abhikkamati. Tassevaṁ abhikkamato ekekapāduddhāraṇe catūsu dhātūsu vāyodhātu-anugatā tejodhātu adhikā uppajjati, mandā itarā. Atiharaṇavītiharaṇāpaharaṇesu pana tejodhātu-anugatā vāyodhātu adhikā uppajjati, mandā itarā. Orohaṇe pana pathavīdhātu-anugatā āpodhātu adhikā uppajjati, mandā itarā. Sannikkhepanasamuppīḷanesu āpodhātu-anugatā pathavīdhātu adhikā uppajjati, mandā itarā. Iccetā dhātuyo tena tena attano uppādakacittena saddhiṁ tattha tattheva bhijjanti. Tattha ko eko[1] abhikkamati, kassa vā ekassa abhikkamanan”ti evaṁ ekekapāduddhāraṇādippakāresu ekekasmiṁ pakāre uppannā dhātuyo, tadavinibbhuttā ca sesā rūpadhammā, taṁsamuṭṭhāpakaṁ cittaṁ, taṁsampayuttā

1. Eso (Sī)

မူလကမ္မဋ္ဌာနန္တိပိ တဒေဝ။ တတ္ထ ယံ ပဌမံ သဗ္ဗတ္ထကကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရိတွာ ပစ္ဆာ ပါရိဟာရိယကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောတိ၊ တံ စတုဓာတုဝဝတ္ထာနမုခေန ဒဿေဿာမ။

အယံ ဟိ ယထာဌိတံ ယထာပဏိဟိတံ ကာယံ ဓာတုသော ပစ္စဝေက္ခတိ—ယံ ဣမသ္မိံ သရီရေ ဝီသတိကောဋ္ဌာသေသု ကက္ခဠံ ခရဂတံ၊ သာ ပထဝီဓာတု။ ယံ ဒွါဒသသု အာဗန္ဓနကိစ္စကရံ သ္နေဟဂတံ၊ သာ အာပေါဓာတု။ ယံ စတူသု ပရိပါစနကရံ ဥသ္မဂတံ၊ သာ တေဇောဓာတု။ ယံ ပန ဆသု ဝိတ္ထမ္ဘနကရံ ဝါယောဂတံ၊ သာ ဝါယောဓာတု။ ယံ ပနေတ္ထ စတူဟိ မဟာဘူတေဟိ အသမ္ဖုဋ္ဌံ ဆိဒ္ဒံ ဝိဝရံ၊ သာ အာကာသဓာတု။ တံဝိဇာနနကံ စိတ္တံ ဝိညာဏဓာတု။ တတော ဥတ္တရိ အညော သတ္တော ဝါ ပုဂ္ဂလော ဝါ နတ္ထိ၊ ကေဝလံ သုဒ္ဓသင်္ခါရပုဉ္ဇောဝ အယန္တိ။

ဧဝံ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနတော ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရိတွာ ကာလံ ဉတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ နိဝါသေတွာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ဂစ္ဆတိ။ ဂစ္ဆန္တော စ ယထာ အန္ဓပုထုဇ္ဇနာ အဘိက္ကမာဒီသု “အတ္တာ အဘိက္ကမတိ၊ အတ္တနာ အဘိက္ကမော နိဗ္ဗတ္တိတော”တိ ဝါ, “အဟံ အဘိက္ကမာမိ၊ မယာ အဘိက္ကမော နိဗ္ဗတ္တိတော”တိ ဝါ သမ္မုယှန္တိ၊ တထာ အသမ္မုယှန္တော “အဘိက္ကမာမီတိ စိတ္တေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေ တေနေဝ စိတ္တေန သဒ္ဓိံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာ သန္ဓာရဏဝါယောဓာတု ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သာ ဣမံ ပထဝီဓာတွာဒိသန္နိဝေသဘူတံ ကာယသမ္မတံ အဋ္ဌိကသင်္ဃာဋံ ဝိပ္ဖရတိ၊ တတော စိတ္တကိရိယာဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရဝသေန အယံ ကာယသမ္မတော အဋ္ဌိကသင်္ဃာဋော အဘိက္ကမတိ။ တဿေဝံ အဘိက္ကမတော ဧကေကပါဒုဒ္ဓါရဏေ စတူသု ဓာတူသု ဝါယောဓာတုအနုဂတာ တေဇောဓာတု အဓိကာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ မန္ဒာ ဣတရာ။ အတိဟရဏဝီတိဟရဏာပဟရဏေသု ပန တေဇောဓာတုအနုဂတာ ဝါယောဓာတု အဓိကာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ မန္ဒာ ဣတရာ။ ဩရောဟဏေ ပန ပထဝီဓာတုအနုဂတာ အာပေါဓာတု အဓိကာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ မန္ဒာ ဣတရာ။ သန္နိက္ခေပနသမုပ္ပီဠနေသု အာပေါဓာတုအနုဂတာ ပထဝီဓာတု အဓိကာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ မန္ဒာ ဣတရာ။ ဣစ္စေတာ ဓာတုယော တေန တေန အတ္တနော ဥပ္ပါဒကစိတ္တေန သဒ္ဓိံ တတ္ထ တတ္ထေဝ ဘိဇ္ဇန္တိ။ တတ္ထ ကော ဧကော[၁] အဘိက္ကမတိ၊ ကဿ ဝါ ဧကဿ အဘိက္ကမန”န္တိ ဧဝံ ဧကေကပါဒုဒ္ဓါရဏာဒိပ္ပကာရေသု ဧကေကသ္မိံ ပကာရေ ဥပ္ပန္နာ ဓာတုယော, တဒဝိနိဗ္ဘုတ္တာ စ သေသာ ရူပဓမ္မာ, တံသမုဋ္ဌာပကံ စိတ္တံ, တံသမ္ပယုတ္တာ

၁-ဧသော (သီ)

ca sesā arūpadhammāti ete rūpārūpadhammā tato paraṁ atiharaṇavītiharaṇādīsu aññaṁ pakāraṁ na sampāpuṇanti, tattha tattheva bhijjanti. Tasmā aniccā. Yañca aniccaṁ, taṁ dukkhaṁ. Yaṁ dukkhaṁ, tadanattāti evaṁ sabbākāraparipūraṁ kammaṭṭhānaṁ manasikarontova gacchati. Atthakāmā hi kulaputtā sāsane pabbajitvā dasapi vīsampi tiṁsampi cattālīsampi paññāsampi saṭṭhipi sattatipi satampi ekato vasantā katikavattaṁ katvā viharanti “āvuso tumhe na iṇaṭṭā na bhayaṭṭā na jīvikāpakatā pabbajitā, dukkhā muccitukāmā panettha pabbajitā. Tasmā gamane uppannakilesaṁ gamaneyeva niggaṇhatha, ṭhāne, nisajjāya, sayane uppannakilesaṁ sayaneyeva niggaṇhathā”ti. Te evaṁ katikavattaṁ katvā bhikkhācāraṁ gacchantā aḍḍha-usabha-usabha-aḍḍhagāvutagāvutantaresu pāsāṇā honti, tāya saññāya kammaṭṭhānaṁ manasikarontāva gacchanti. Sace kassaci gamane kileso uppajjati, tattheva naṁ niggaṇhāti. Tathā asakkonto tiṭṭhati, athassa pacchato āgacchantopi tiṭṭhati. So “ayaṁ bhikkhu tuyhaṁ uppannavitakkaṁ jānāti, ananucchavikaṁ te etan”ti attānaṁ paṭicodetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā tattheva ariyabhūmiṁ okkamati. Tathā asakkonto nisīdati, athassa pacchato āgacchantopi nisīdatīti soyeva nayo. Ariyabhūmiṁ okkamituṁ asakkontopi taṁ kilesaṁ vikkhambhetvā kammaṭṭhānaṁ manasikārontova gacchati, na kammaṭṭhānavippayuttena cittena pādaṁ uddharati. Uddharati ce, paṭinivattitvā purimappadesaṁyeva eti Sīhaḷadīpe **Ālindakavāsī Mahāphussadevatthero** viya.

So kira ekūnavīsati vassāni gatapaccāgatavattaṁ pūrento eva vihāsi. Manussāpi sudaṁ antarāmagge kasantā ca vapantā ca maddantā ca kammāni karontā theraṁ tathā gacchantaṁ disvā “ayaṁ thero punappunaṁ nivattitvā gacchati, kiṁ nu kho maggamūḷho, udāhu kiñci pamuṭṭho”ti samullapanti. So taṁ anādiyitvā kammaṭṭhānayutteneva cittena samaṇadhammaṁ karonto vīsati vassabbhantare arahattaṁ pāpuṇi. Arahattappattadivase cassa caṅkamanakoṭiyaṁ adhivatthā devatā aṅgulīhi dīpaṁ ujjāletvā aṭṭhāsi, cattāropi mahārājāno Sakko ca Devānamindo brahmā ca Sahampati upaṭṭhānaṁ āgamaṁsu. Tañca obhāsaṁ disvā vanavāsī Mahātissatthero taṁ dutiyadivase

စ သေသာ အရူပဓမ္မာတိ ဧတေ ရူပါရူပဓမ္မာ တတော ပရံ အတိဟရဏဝီတိဟရဏာဒီသု အညံ ပကာရံ န သမ္ပာပုဏန္တိ၊ တတ္ထ တတ္ထေဝ ဘိဇ္ဇန္တိ။ တသ္မာ အနိစ္စာ။ ယဉ္စ အနိစ္စံ၊ တံ ဒုက္ခံ။ ယံ ဒုက္ခံ၊ တဒနတ္တာတိ ဧဝံ သဗ္ဗာကာရပရိပူရံ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တောဝ ဂစ္ဆတိ။ အတ္ထကာမာ ဟိ ကုလပုတ္တာ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဒသပိ ဝီသမ္ပိ တိံသမ္ပိ စတ္တာလီသမ္ပိ ပညာသမ္ပိ သဋ္ဌိပိ သတ္တတိပိ သတမ္ပိ ဧကတော ဝသန္တာ ကတိကဝတ္တံ ကတွာ ဝိဟရန္တိ “အာဝုသော တုမှေ န ဣဏဋ္ဋာ န ဘယဋ္ဋာ န ဇီဝိကာပကတာ ပဗ္ဗဇိတာ၊ ဒုက္ခာ မုစ္စိတုကာမာ ပနေတ္ထ ပဗ္ဗဇိတာ။ တသ္မာ ဂမနေ ဥပ္ပန္နကိလေသံ ဂမနေယေဝ နိဂ္ဂဏှထ၊ ဌာနေ၊ နိသဇ္ဇာယ၊ သယနေ ဥပ္ပန္နကိလေသံ သယနေယေဝ နိဂ္ဂဏှထာ”တိ။ တေ ဧဝံ ကတိကဝတ္တံ ကတွာ ဘိက္ခာစာရံ ဂစ္ဆန္တာ အဍ္ဎုသဘဥသဘအဍ္ဎဂါဝုတဂါဝုတန္တရေသု ပါသာဏာ ဟောန္တိ၊ တာယ သညာယ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တာဝ ဂစ္ဆန္တိ။ သစေ ကဿစိ ဂမနေ ကိလေသော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတ္ထေဝ နံ နိဂ္ဂဏှာတိ။ တထာ အသက္ကောန္တော တိဋ္ဌတိ၊ အထဿ ပစ္ဆတော အာဂစ္ဆန္တောပိ တိဋ္ဌတိ။ သော “အယံ ဘိက္ခု တုယှံ ဥပ္ပန္နဝိတက္ကံ ဇာနာတိ၊ အနနုစ္ဆဝိကံ တေ ဧတ”န္တိ အတ္တာနံ ပဋိစောဒေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ တတ္ထေဝ အရိယဘူမိံ ဩက္ကမတိ။ တထာ အသက္ကောန္တော နိသီဒတိ၊ အထဿ ပစ္ဆတော အာဂစ္ဆန္တောပိ နိသီဒတီတိ သောယေဝ နယော။ အရိယဘူမိံ ဩက္ကမိတုံ အသက္ကောန္တောပိ တံ ကိလေသံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တောဝ ဂစ္ဆတိ၊ န ကမ္မဋ္ဌာနဝိပ္ပယုတ္တေန စိတ္တေန ပါဒံ ဥဒ္ဓရတိ။ ဥဒ္ဓရတိ စေ၊ ပဋိနိဝတ္တိတွာ ပုရိမပ္ပဒေသံယေဝ ဧတိ သီဟဠဒီပေ **အာလိန္ဒကဝါသီ မဟာဖုဿဒေဝတ္ထေရော** ဝိယ။

သော ကိရ ဧကူနဝီသတိ ဝဿာနိ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပူရေန္တော ဧဝ ဝိဟာသိ။ မနုဿာပိ သုဒံ အန္တရာမဂ္ဂေ ကသန္တာ စ ဝပန္တာ စ မဒ္ဒန္တာ စ ကမ္မာနိ ကရောန္တာ ထေရံ တထာ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ “အယံ ထေရော ပုနပ္ပုနံ နိဝတ္တိတွာ ဂစ္ဆတိ၊ ကိံ နု ခေါ မဂ္ဂမူဠှော၊ ဥဒါဟု ကိဉ္စိ ပမုဋ္ဌော”တိ သမုလ္လပန္တိ။ သော တံ အနာဒိယိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တေနေဝ စိတ္တေန သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ဝီသတိဝဿဗ္ဘန္တရေ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ အရဟတ္တပ္ပတ္တဒိဝသေ စဿ စင်္ကမနကောဋိယံ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ အင်္ဂုလီဟိ ဒီပံ ဥဇ္ဇာလေတွာ အဋ္ဌာသိ၊ စတ္တာရောပိ မဟာရာဇာနော သက္ကော စ ဒေဝါနမိန္ဒော ဗြဟ္မာ စ သဟမ္ပတိ ဥပဋ္ဌာနံ အာဂမံသု။ တဉ္စ ဩဘာသံ ဒိသွာ ဝနဝါသီ မဟာတိဿတ္ထေရော တံ ဒုတိယဒိဝသေ

pucchi “rattibhāge āyasmato santike obhāso ahosi, kiṁ so obhāso”ti. Thero vikkhepaṁ karonto “obhāso nāma dīpobhāsopi hoti maṇi-obhāsopī”ti evamādiṁ āha. So “paṭicchādetha tumhe”ti nibaddho “āmā”ti paṭijānitvā ārocesi.

Kāḷavallimaṇḍapavāsī Mahānāgatthero viya ca. Sopi kira gatapaccāgatavattaṁ pūrento “paṭhamaṁ tāva Bhagavato mahāpadhānaṁ pūjemī”ti satta vassāni ṭhānacaṅkamameva adhiṭṭhāsi, puna soḷasa vassāni gatapaccāgatavattaṁ pūretvā arahattaṁ pāpuṇi. Evaṁ kammaṭṭhānayutteneva cittena pādaṁ uddharanto vippayuttena cittena uddhaṭe pana paṭinivattanto gāmasamīpaṁ gantvā “gāvī nu pabbajito nū”ti āsaṅkanīyappadese ṭhatvā saṁghāṭiṁ pārupitvā pattaṁ gahetvā gāmadvāraṁ patvā kacchakantarato[1] udakaṁ gahetvā gaṇḍūsaṁ katvā gāmaṁ pavisati “bhikkhaṁ dātuṁ vā vandituṁ vā upagate manusse ‘dīghāyukā hothā’ti vacanamattenapi mā me kammaṭṭhānavikkhepo ahosī”ti. Sace pana “ajja bhante kiṁ sattamī, udāhu aṭṭhamī”ti divasaṁ pucchanti, udakaṁ gilitvā āroceti. Sace divasapucchakā na honti, nikkhamanavelāyaṁ gāmadvāre niṭṭhubhitvava yāti.

Sīhaḷadīpeyeva **Kalambatitthavihāre vassūpagatā paññāsabhikkhū** viya ca. Te kira vassūpanāyika-uposathadivase katikavattaṁ akaṁsu “arahattaṁ appatvā aññamaññaṁ nālapissāmā”ti. Gāmañca piṇḍāya pavisantā gāmadvāre udakagaṇḍūsaṁ katvā pavisiṁsu, divase pucchite udakaṁ gilitvā ārocesuṁ, apucchite gāmadvāre niṭṭhubhitvā vihāraṁ āgamaṁsu. Tattha manussā niṭṭhubhanaṭṭhānaṁ disvā jāniṁsu “ajja eko āgato, ajja dve”ti. Evañca cintesuṁ “kiṁ nu kho ete amheheva saddhiṁ na sallapanti, udāhu aññamaññampi. Yadi aññamaññampi na sallapanti, addhā vivādajātā bhavissanti, handa nesaṁ aññamaññaṁ khamāpessāmā”ti. Sabbe vihāraṁ agamaṁsu. Tattha paññāsabhikkhūsu vassaṁ upagatesu dve bhikkhū ekokāse nāddasaṁsu. Tato yo tesu cakkhumā puriso, so evamāha “na bho kalahakārakānaṁ vasanokāso īdiso hoti, susammaṭṭhaṁ cetiyaṅgaṇaṁ bodhiyaṅgaṇaṁ, sunikkhittā sammajjaniyo[2], sūpaṭṭhapitaṁ pānīyaparibhojanīyan”ti. Te

1. Kacchakarakā (Sī), kacchakarato (Syā) 2. Samuñjaniyo (Ka)

ပုစ္ဆိ “ရတ္တိဘာဂေ အာယသ္မတော သန္တိကေ ဩဘာသော အဟောသိ၊ ကိံ သော ဩဘာသော”တိ။ ထေရော ဝိက္ခေပံ ကရောန္တော “ဩဘာသော နာမ ဒီပေါဘာသောပိ ဟောတိ မဏိဩဘာသောပီ”တိ ဧဝမာဒိံ အာဟ။ သော “ပဋိစ္ဆာဒေထ တုမှေ”တိ နိဗဒ္ဓေါ “အာမာ”တိ ပဋိဇာနိတွာ အာရောစေသိ။

ကာဠဝလ္လိမဏ္ဍပဝါသီ မဟာနာဂတ္ထေရော ဝိယ စ။ သောပိ ကိရ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပူရေန္တော “ပဌမံ တာဝ ဘဂဝတော မဟာပဓာနံ ပူဇေမီ”တိ သတ္တ ဝဿာနိ ဌာနစင်္ကမမေဝ အဓိဋ္ဌာသိ၊ ပုန သောဠသ ဝဿာနိ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပူရေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ ဧဝံ ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တေနေဝ စိတ္တေန ပါဒံ ဥဒ္ဓရန္တော ဝိပ္ပယုတ္တေန စိတ္တေန ဥဒ္ဓဋေ ပန ပဋိနိဝတ္တန္တော ဂါမသမီပံ ဂန္တွာ “ဂါဝီ နု ပဗ္ဗဇိတော နူ”တိ အာသင်္ကနီယပ္ပဒေသေ ဌတွာ သံဃာဋိံ ပါရုပိတွာ ပတ္တံ ဂဟေတွာ ဂါမဒွါရံ ပတွာ ကစ္ဆကန္တရတော[1] ဥဒကံ ဂဟေတွာ ဂဏ္ဍူသံ ကတွာ ဂါမံ ပဝိသတိ “ဘိက္ခံ ဒါတုံ ဝါ ဝန္ဒိတုံ ဝါ ဥပဂတေ မနုဿေ ‘ဒီဃာယုကာ ဟောထာ’တိ ဝစနမတ္တေနပိ မာ မေ ကမ္မဋ္ဌာနဝိက္ခေပေါ အဟောသီ”တိ။ သစေ ပန “အဇ္ဇ ဘန္တေ ကိံ သတ္တမီ၊ ဥဒါဟု အဋ္ဌမီ”တိ ဒိဝသံ ပုစ္ဆန္တိ၊ ဥဒကံ ဂိလိတွာ အာရောစေတိ။ သစေ ဒိဝသပုစ္ဆကာ န ဟောန္တိ၊ နိက္ခမနဝေလာယံ ဂါမဒွါရေ နိဋ္ဌုဘိတွာဝ ယာတိ။

သီဟဠဒီပေယေဝ **ကလမ္ဗတိတ္ထဝိဟာရေ ဝဿူပဂတာ ပညာသဘိက္ခူ** ဝိယ စ။ တေ ကိရ ဝဿူပနာယိကဥပေါသထဒိဝသေ ကတိကဝတ္တံ အကံသု “အရဟတ္တံ အပ္ပတွာ အညမညံ နာလပိဿာမာ”တိ။ ဂါမဉ္စ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသန္တာ ဂါမဒွါရေ ဥဒကဂဏ္ဍူသံ ကတွာ ပဝိသိံသု၊ ဒိဝသေ ပုစ္ဆိတေ ဥဒကံ ဂိလိတွာ အာရောစေသုံ၊ အပုစ္ဆိတေ ဂါမဒွါရေ နိဋ္ဌုဘိတွာ ဝိဟာရံ အာဂမံသု။ တတ္ထ မနုဿာ နိဋ္ဌုဘနဋ္ဌာနံ ဒိသွာ ဇာနိံသု “အဇ္ဇ ဧကော အာဂတော၊ အဇ္ဇ ဒွေ”တိ။ ဧဝဉ္စ စိန္တေသုံ “ကိံ နု ခေါ ဧတေ အမှေဟေဝ သဒ္ဓိံ န သလ္လပန္တိ၊ ဥဒါဟု အညမညမ္ပိ။ ယဒိ အညမညမ္ပိ န သလ္လပန္တိ၊ အဒ္ဓါ ဝိဝါဒဇာတာ ဘဝိဿန္တိ၊ ဟန္ဒ နေသံ အညမညံ ခမာပေဿာမာ”တိ။ သဗ္ဗေ ဝိဟာရံ အဂမံသု။ တတ္ထ ပညာသဘိက္ခူသု ဝဿံ ဥပဂတေသု ဒွေ ဘိက္ခူ ဧကောကာသေ နာဒ္ဒသံသု။ တတော ယော တေသု စက္ခုမာ ပုရိသော၊ သော ဧဝမာဟ “န ဘော ကလဟကာရကာနံ ဝသနောကာသော ဤဒိသော ဟောတိ၊ သုသမ္မဋ္ဌံ စေတိယင်္ဂဏံ ဗောဓိယင်္ဂဏံ၊ သုနိက္ခိတ္တာ သမ္မဇ္ဇနိယော[2]၊ သူပဋ္ဌပိတံ ပါနီယပရိဘောဇနီယ”န္တိ။ တေ

၁-ကစ္ဆကရကာ (သီ)၊ ကစ္ဆကရတော (သျာ) ၂-သမုဉ္ဇနိယော (က)

tatova nivattā. Te bhikkhū antotemāseyeva vipassanaṁ ārabhitvā arahattaṁ patvā mahāpavāraṇāya visuddhipavāraṇaṁ pavāresuṁ.

Evaṁ Kāḷavallimaṇḍapavāsī Mahānāgatthero viya Kalambatitthavihāre vassūpagatabhikkhū viya ca kammaṭṭhānayutteneva cittena pādaṁ uddharanto gāmasamīpaṁ patvā udakagaṇḍūsaṁ katvā vīthiyo sallakkhetvā yattha surāsoṇḍadhuttādayo kalahakārakā caṇḍahatthi-assādayo vā natthi, taṁ vīthiṁ paṭipajjati. Tattha ca piṇḍāya caramāno na turitaturito viya javena gacchati, javanapiṇḍapātikadhutaṅgaṁ nāma natthi. Visamabhūmibhāgappattaṁ pana udakabharitasakaṭamiva niccalova hutvā gacchati. Anugharaṁ paviṭṭho ca dātukāmaṁ adātukāmaṁ vā sallakkhetuṁ tadanurūpaṁ kālaṁ āgamento bhikkhaṁ gahetvā patirūpe okāse nisīditvā kammaṭṭhānaṁ manasi karonto āhārepaṭikūlasaññaṁ upaṭṭhapetvā akkhabbhañjanavaṇālepanaputtamaṁsūpamāvasena paccavekkhanto aṭṭhaṅgasamannāgataṁ āhāraṁ āhāreti neva davāya na madāya -pa- bhuttāvī ca udakakiccaṁ katvā muhuttaṁ bhattakilamathaṁ paṭippassambhetvā yathā pure bhattaṁ, evaṁ pacchā bhattaṁ purimayāmaṁ pacchimayāmañca kammaṭṭhānaṁ manasi karoti. Ayaṁ vuccati **harati ceva paccāharati cā**ti. Evametaṁ haraṇapaccāharaṇaṁ gatapaccāgatavattanti vuccati.

Etaṁ pūrento yadi upanissayasampanno hoti, paṭhamavaye eva arahattaṁ pāpuṇāti. No ce paṭhamavaye pāpuṇāti, atha majjhimavaye pāpuṇāti. No ce majjhimavaye pāpuṇāti, atha maraṇasamaye pāpuṇāti. No ce maraṇasamaye pāpuṇāti, atha devaputto hutvā pāpuṇāti. No ce devaputto hutvā pāpuṇāti, atha paccekasambuddho hutvā parinibbāti. No ce paccekasambuddho hutvā parinibbāti, atha Buddhānaṁ santike khippābhiñño hoti seyyathāpi thero Bāhiyo, mahāpañño vā hoti seyyathāpi thero Sāriputto.

Ayaṁ pana paccekabodhisatto Kassapassa Bhagavato sāsane pabbajitvā āraññiko hutvā vīsati vassasahassāni etaṁ gatapaccāgatavattaṁ pūretvā kālaṁ katvā kāmāvacaradevaloke uppajji. Tato cavitvā Bārāṇasirañño aggamahesiyā kucchimhi paṭisandhiṁ aggahesi. Kusalā itthiyo tadaheva gabbhasaṇṭhānaṁ jānanti, sā ca

တတောဝ နိဝတ္တာ။ တေ ဘိက္ခူ အန္တောတေမာသေယေဝ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ မဟာပဝါရဏာယ ဝိသုဒ္ဓိပဝါရဏံ ပဝါရေသုံ။

ဧဝံ ကာဠဝလ္လိမဏ္ဍပဝါသီ မဟာနာဂတ္ထေရော ဝိယ ကလမ္ဗတိတ္ထဝိဟာရေ ဝဿူပဂတဘိက္ခူ ဝိယ စ ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တေနေဝ စိတ္တေန ပါဒံ ဥဒ္ဓရန္တော ဂါမသမီပံ ပတွာ ဥဒကဂဏ္ဍူသံ ကတွာ ဝီထိယော သလ္လက္ခေတွာ ယတ္ထ သုရာသောဏ္ဍဓုတ္တာဒယော ကလဟကာရကာ စဏ္ဍဟတ္ထိအဿာဒယော ဝါ နတ္ထိ၊ တံ ဝီထိံ ပဋိပဇ္ဇတိ။ တတ္ထ စ ပိဏ္ဍာယ စရမာနော န တုရိတတုရိတော ဝိယ ဇဝေန ဂစ္ဆတိ၊ ဇဝနပိဏ္ဍပါတိကဓုတင်္ဂံ နာမ နတ္ထိ။ ဝိသမဘူမိဘာဂပ္ပတ္တံ ပန ဥဒကဘရိတသကဋမိဝ နိစ္စလောဝ ဟုတွာ ဂစ္ဆတိ။ အနုဃရံ ပဝိဋ္ဌော စ ဒါတုကာမံ အဒါတုကာမံ ဝါ သလ္လက္ခေတုံ တဒနုရူပံ ကာလံ အာဂမေန္တော ဘိက္ခံ ဂဟေတွာ ပတိရူပေ ဩကာသေ နိသီဒိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောန္တော အာဟာရေ ပဋိကူလသညံ ဥပဋ္ဌပေတွာ အက္ခဗ္ဘဉ္ဇနဝဏာလေပနပုတ္တမံသူပမာဝသေန ပစ္စဝေက္ခန္တော အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ အာဟာရံ အာဟာရေတိ နေဝ ဒဝါယ န မဒါယ။ပ။ ဘုတ္တာဝီ စ ဥဒကကိစ္စံ ကတွာ မုဟုတ္တံ ဘတ္တကိလမထံ ပဋိပ္ပဿမ္ဘေတွာ ယထာ ပုရေ ဘတ္တံ၊ ဧဝံ ပစ္ဆာ ဘတ္တံ ပုရိမယာမံ ပစ္ဆိမယာမဉ္စ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ **ဟရတိ စေဝ ပစ္စာဟရတိ စာ**တိ။ ဧဝမေတံ ဟရဏပစ္စာဟရဏံ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တန္တိ ဝုစ္စတိ။

ဧတံ ပူရေန္တော ယဒိ ဥပနိဿယသမ္ပန္နော ဟောတိ၊ ပဌမဝယေ ဧဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ နော စေ ပဌမဝယေ ပါပုဏာတိ၊ အထ မဇ္ဈိမဝယေ ပါပုဏာတိ။ နော စေ မဇ္ဈိမဝယေ ပါပုဏာတိ၊ အထ မရဏသမယေ ပါပုဏာတိ။ နော စေ မရဏသမယေ ပါပုဏာတိ၊ အထ ဒေဝပုတ္တော ဟုတွာ ပါပုဏာတိ။ နော စေ ဒေဝပုတ္တော ဟုတွာ ပါပုဏာတိ၊ အထ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ ပရိနိဗ္ဗာတိ။ နော စေ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ ပရိနိဗ္ဗာတိ၊ အထ ဗုဒ္ဓါနံ သန္တိကေ ခိပ္ပါဘိညော ဟောတိ သေယျထာပိ ထေရော ဗာဟိယော၊ မဟာပညော ဝါ ဟောတိ သေယျထာပိ ထေရော သာရိပုတ္တော။

အယံ ပန ပစ္စေကဗောဓိသတ္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ အာရညိကော ဟုတွာ ဝီသတိ ဝဿသဟဿာနိ ဧတံ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပူရေတွာ ကာလံ ကတွာ ကာမာဝစရဒေဝလောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ တတော စဝိတွာ ဗာရာဏသိရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ ကုသလာ ဣတ္ထိယော တဒဟေဝ ဂဗ္ဘသဏ္ဌာနံ ဇာနန္တိ၊ သာ စ

tāsamaññatarā, tasmā taṁ gabbhapatiṭṭhānaṁ rañño nivedesi. Dhammatā esā, yaṁ puññavante satte gabbhe uppanne mātugāmo gabbhaparihāraṁ labhati. Tasmā rājā tassā gabbhaparihāraṁ adāsi. Sā tato pabhuti nāccuṇhaṁ kiñci ajjhoharituṁ labhati, nātisītaṁ nāti-ambilaṁ nātiloṇaṁ nātikaṭukaṁ nātitittakaṁ. Accuṇhe hi mātarā ajjhohaṭe gabbhassa lohakumbhivāso viya hoti, atisīte lokantarikavāso viya, accambilaloṇakaṭukatittakesu bhuttesu satthena phāletvā ambilādīhi sittāni viya gabbhaseyyakassa aṅgāni tibbavedanāni honti. Aticaṅkamanaṭṭhānanisajjāsayanatopi naṁ nivārenti “kucchigatassa sañcalanadukkhaṁ mā ahosī”ti. Mudukattharaṇatthatāya bhūmiyaṁ caṅkamanādīni mattāya kātuṁ labhati, vaṇṇagandhādisampannaṁ sādusappāyaṁ annapānaṁ labhati. Pariggahetvāva naṁ caṅkamāpenti nisīdāpenti vuṭṭhāpenti.

Sā evaṁ parihariyamānā gabbhaparipākakāle sūtigharaṁ pavisitvā paccūsasamaye puttaṁ vijāyi pakkatelamadditamanosilāpiṇḍisadisaṁ dhaññapuññalakkhaṇūpetaṁ. Tato naṁ pañcamadivase alaṅkatappaṭiyattaṁ rañño dassesuṁ, rājā tuṭṭho chasaṭṭhiyā dhātīhi upaṭṭhāpesi. So sabbasampattīhi vaḍḍhamāno na cirasseva viññutaṁ pāpuṇi. Taṁ soḷasavassuddesikameva samānaṁ rājā rajje abhisiñci, vividhanāṭakāni cassa upaṭṭhāpesi. Abhisitto rājaputto rajjaṁ kāresi nāmena Brahmadatto sakalajambudīpe vīsatiyā nagarasahassesu. Jambudīpe hi pubbe caturāsīti nagarasahassāni ahesuṁ, tāni parihāyantāni saṭṭhi ahesuṁ, tato parihāyantāni cattālīsaṁ, sabbaparihāyanakāle pana vīsati honti. Ayañca Brahmadatto sabbaparihāyanakāle uppajji, tenassa vīsati nagarasahassāni ahesuṁ vīsati pāsādasahassāni, vīsati hatthisahassāni, vīsati assasahassāni, vīsati rathasahassāni, vīsati patthisahassāni, vīsati itthisahassāni orodhā ca nāḷakitthiyo ca, vīsati amaccasahassāni. So mahārajjaṁ kārayamāno eva kasiṇaparikammaṁ katvā pañca abhiññāyo aṭṭha samāpattiyo ca nibbattesi. Yasmā pana abhisittaraññā nāma avassaṁ aṭṭakaraṇe nisīditabbaṁ, tasmā ekadivasaṁ pageva pātarāsaṁ bhuñjitvā vinicchayaṭṭhāne nisīdi. Tattha uccāsaddamahāsaddaṁ, akaṁsuṁ, so “ayaṁ saddo samāpattiyā upakkileso”ti

တာသမညတရာ၊ တသ္မာ တံ ဂဗ္ဘပတိဋ္ဌာနံ ရညော နိဝေဒေသိ။ ဓမ္မတာ ဧသာ၊ ယံ ပုညဝန္တေ သတ္တေ ဂဗ္ဘေ ဥပ္ပန္နေ မာတုဂါမော ဂဗ္ဘပရိဟာရံ လဘတိ။ တသ္မာ ရာဇာ တဿာ ဂဗ္ဘပရိဟာရံ အဒါသိ။ သာ တတော ပဘုတိ နာစ္စုဏှံ ကိဉ္စိ အဇ္ဈောဟရိတုံ လဘတိ၊ နာတိသီတံ နာတိအမ္ဗိလံ နာတိလောဏံ နာတိကဋုကံ နာတိတိတ္တကံ။ အစ္စုဏှေ ဟိ မာတရာ အဇ္ဈောဟဋေ ဂဗ္ဘဿ လောဟကုမ္ဘိဝါသော ဝိယ ဟောတိ၊ အတိသီတေ လောကန္တရိကဝါသော ဝိယ၊ အစ္စမ္ဗိလလောဏကဋုကတိတ္တကေသု ဘုတ္တေသု သတ္ထေန ဖာလေတွာ အမ္ဗိလာဒီဟိ သိတ္တာနိ ဝိယ ဂဗ္ဘသေယျကဿ အင်္ဂါနိ တိဗ္ဗဝေဒနာနိ ဟောန္တိ။ အတိစင်္ကမနဋ္ဌာနနိသဇ္ဇာသယနတောပိ နံ နိဝါရေန္တိ “ကုစ္ဆိဂတဿ သဉ္စလနဒုက္ခံ မာ အဟောသီ”တိ။ မုဒုကတ္ထရဏတ္ထတာယ ဘူမိယံ စင်္ကမနာဒီနိ မတ္တာယ ကာတုံ လဘတိ၊ ဝဏ္ဏဂန္ဓာဒိသမ္ပန္နံ သာဒုသပ္ပါယံ အန္နပါနံ လဘတိ။ ပရိဂ္ဂဟေတွာဝ နံ စင်္ကမာပေန္တိ နိသီဒါပေန္တိ ဝုဋ္ဌာပေန္တိ။

သာ ဧဝံ ပရိဟရိယမာနာ ဂဗ္ဘပရိပါကကာလေ သူတိဃရံ ပဝိသိတွာ ပစ္စူသသမယေ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ ပက္ကတေလမဒ္ဒိတမနောသိလာပိဏ္ဍိသဒိသံ ဓညပုညလက္ခဏူပေတံ။ တတော နံ ပဉ္စမဒိဝသေ အလင်္ကတပ္ပဋိယတ္တံ ရညော ဒဿေသုံ၊ ရာဇာ တုဋ္ဌော ဆသဋ္ဌိယာ ဓာတီဟိ ဥပဋ္ဌာပေသိ။ သော သဗ္ဗသမ္ပတ္တီဟိ ဝဍ္ဎမာနော နစိရဿေဝ ဝိညုတံ ပါပုဏိ။ တံ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကမေဝ သမာနံ ရာဇာ ရဇ္ဇေ အဘိသိဉ္စိ၊ ဝိဝိဓနာဋကာနိ စဿ ဥပဋ္ဌာပေသိ။ အဘိသိတ္တော ရာဇပုတ္တော ရဇ္ဇံ ကာရေသိ နာမေန ဗြဟ္မဒတ္တော သကလဇမ္ဗုဒီပေ ဝီသတိယာ နဂရသဟဿေသု။ ဇမ္ဗုဒီပေ ဟိ ပုဗ္ဗေ စတုရာသီတိ နဂရသဟဿာနိ အဟေသုံ၊ တာနိ ပရိဟာယန္တာနိ သဋ္ဌိ အဟေသုံ၊ တတော ပရိဟာယန္တာနိ စတ္တာလီသံ၊ သဗ္ဗပရိဟာယနကာလေ ပန ဝီသတိ ဟောန္တိ။ အယဉ္စ ဗြဟ္မဒတ္တော သဗ္ဗပရိဟာယနကာလေ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ တေနဿ ဝီသတိ နဂရသဟဿာနိ အဟေသုံ ဝီသတိ ပါသာဒသဟဿာနိ, ဝီသတိ ဟတ္ထိသဟဿာနိ, ဝီသတိ အဿသဟဿာနိ, ဝီသတိ ရထသဟဿာနိ, ဝီသတိ ပတ္တိသဟဿာနိ, ဝီသတိ ဣတ္ထိသဟဿာနိ ဩရောဓာ စ နာဠကိတ္ထိယော စ, ဝီသတိ အမစ္စသဟဿာနိ။ သော မဟာရဇ္ဇံ ကာရယမာနော ဧဝ ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ ပဉ္စ အဘိညာယော အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော စ နိဗ္ဗတ္တေသိ။ ယသ္မာ ပန အဘိသိတ္တရညာ နာမ အဝဿံ အဋ္ဋကရဏေ နိသီဒိတဗ္ဗံ၊ တသ္မာ ဧကဒိဝသံ ပဂေဝ ပါတရာသံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနေ နိသီဒိ။ တတ္ထ ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒံ အကံသု၊ သော “အယံ သဒ္ဒေါ သမာပတ္တိယာ ဥပက္ကိလေသော”တိ

pāsādatalaṁ abhiruhitvā “samāpattiṁ appemī”ti nisinno nāsakkhi appetuṁ, rajjavikkhepena samāpatti parihīnā. Tato cintesi “kiṁ rajjaṁ varaṁ, udāhu samaṇadhammo”ti. Tato “rajjasukhaṁ parittaṁ anekādīnavaṁ, samaṇadhammasukhaṁ pana vipulamanekānisaṁsaṁ uttamapurisasevitañcā”ti ñatvā aññataraṁ amaccaṁ āṇāpesi “imaṁ rajjaṁ dhammena anusāsa, mā kho adhammakāraṁ akāsī”ti sabbaṁ niyyātetvā pāsādaṁ abhiruhitvā samāpattisukhena viharati, na koci upasaṅkamituṁ labhati aññatra mukhadhovanadantakaṭṭhadāyakabhattanīhārakādīhi.

Tato addhamāsamatte vītikkante mahesī pucchi “rājā uyyānagamanabaladassananāṭakādīsu katthaci na dissati, kuhiṁ gato”ti. Tassā tamatthaṁ ārocesuṁ. Sā amaccassa pāhesi “rajje paṭicchite ahampi paṭicchitā homi, etu mayāsaddhiṁ saṁvāsaṁ kappetū”ti. So ubho kaṇṇe thaketvā “asavanīyametan”ti paṭikkhipi. Sā punapi dvattikkhattuṁ pesetvā anicchamānaṁ tajjāpesi “yadi na karosi, ṭhānāpi te cāvemi, jīvitāpi voropemī”ti. So bhīto “mātugāmo nāma daḷhanicchayo, kadāci evampi kārāpeyyā”ti ekadivasaṁ raho gantvā tāya saddhiṁ sirisayane saṁvāsaṁ[1] kappesi. Sā puññavatī sukhasamphassā, so tassā samphassarāgena ratto tattha abhikkhaṇaṁ saṅkitasaṅkitova agamāsi, anukkamena attano gharasāmiko viya nibbisaṅko pavisitumāraddho.

Tato rājamanussā taṁ pavattiṁ rañño ārocesuṁ, rājā na saddahati. Dutiyampi tatiyampi ārocesuṁ, tato nilīno sayameva disvāsabbāmacce sannipātāpetvā ārocesi. Te “ayaṁ rājāparādhiko hatthacchedaṁ arahati, pādacchedaṁ arahatī”ti yāva sūle uttāsanaṁ, tāva sabbakammakāraṇāni niddisiṁsu. Rājā “etassa vadhabandhanatāḷane mayhaṁ vihiṁsā uppajjeyya, jīvitā voropane pāṇātipāto bhaveyya, dhanaharaṇe adinnādānaṁ, alaṁ evarūpehi katehi, imaṁ mama rajjā nikkaḍḍhathā”ti āha. Amaccā taṁ nibbisayaṁ akaṁsu. So attano dhanasārañca puttadārañca gahetvā paravisayaṁ agamāsi. Tattha rājā sutvā “kiṁ āgatosī”ti pucchi. Deva icchāmi taṁ upaṭṭhātunti. So taṁ sampaṭicchi. Amacco katipāhaccayena laddhavissāso taṁ rājānaṁ etadavoca “mahārāja

1. Vāsaṁ (Sī)

ပါသာဒတလံ အဘိရုဟိတွာ “သမာပတ္တိံ အပ္ပေမီ”တိ နိသိန္နော နာသက္ခိ အပ္ပေတုံ၊ ရဇ္ဇဝိက္ခေပေန သမာပတ္တိ ပရိဟီနာ။ တတော စိန္တေသိ “ကိံ ရဇ္ဇံ ဝရံ၊ ဥဒါဟု သမဏဓမ္မော”တိ။ တတော “ရဇ္ဇသုခံ ပရိတ္တံ အနေကာဒီနဝံ၊ သမဏဓမ္မသုခံ ပန ဝိပုလမနေကာနိသံသံ ဥတ္တမပုရိသသေဝိတဉ္စာ”တိ ဉတွာ အညတရံ အမစ္စံ အာဏာပေသိ “ဣမံ ရဇ္ဇံ ဓမ္မေန သမေန အနုသာသ၊ မာ ခေါ အဓမ္မကာရံ အကာသီ”တိ သဗ္ဗံ နိယျာတေတွာ ပါသာဒံ အဘိရုဟိတွာ သမာပတ္တိသုခေန ဝိဟရတိ၊ န ကောစိ ဥပသင်္ကမိတုံ လဘတိ အညတြ မုခဓောဝနဒန္တကဋ္ဌဒါယကဘတ္တနီဟာရကာဒီဟိ။

တတော အဍ္ဍမာသမတ္တေ ဝီတိက္ကန္တေ မဟေသီ ပုစ္ဆိ “ရာဇာ ဥယျာနဂမနဗလဒဿနနာဋကာဒီသု ကတ္ထစိ န ဒိဿတိ၊ ကုဟိံ ဂတော”တိ။ တဿာ တမတ္ထံ အာရောစေသုံ။ သာ အမစ္စဿ ပါဟေသိ “ရဇ္ဇေ ပဋိစ္ဆိတေ အဟမ္ပိ ပဋိစ္ဆိတာ ဟောမိ၊ ဧတု မယာ သဒ္ဓိံ သံဝါသံ ကပ္ပေတူ”တိ။ သော ဥဘော ကဏ္ဏေ ထကေတွာ “အသဝနီယမေတ”န္တိ ပဋိက္ခိပိ။ သာ ပုနပိ ဒွတ္တိက္ခတ္တုံ ပေသေတွာ အနိစ္ဆမာနံ တဇ္ဇာပေသိ “ယဒိ န ကရောသိ၊ ဌာနာပိ တေ စာဝေမိ၊ ဇီဝိတာပိ ဝေါရောပေမီ”တိ။ သော ဘီတော “မာတုဂါမော နာမ ဒဠှနိစ္ဆယော၊ ကဒါစိ ဧဝမ္ပိ ကာရာပေယျာ”တိ ဧကဒိဝသံ ရဟော ဂန္တွာ တာယ သဒ္ဓိံ သိရိသယနေ သံဝါသံ[1] ကပ္ပေသိ။ သာ ပုညဝတီ သုခသမ္ဖဿာ၊ သော တဿာ သမ္ဖဿရာဂေန ရတ္တော တတ္ထ အဘိက္ခဏံ သင်္ကိတသင်္ကိတောဝ အဂမာသိ၊ အနုက္ကမေန အတ္တနော ဃရသာမိကော ဝိယ နိဗ္ဗိသင်္ကော ပဝိသိတုမာရဒ္ဓေါ။

တတော ရာဇမနုဿာ တံ ပဝတ္တိံ ရညော အာရောစေသုံ၊ ရာဇာ န သဒ္ဒဟတိ။ ဒုတိယမ္ပိ တတိယမ္ပိ အာရောစေသုံ၊ တတော နိလီနော သယမေဝ ဒိသွာ သဗ္ဗာမစ္စေ သန္နိပါတာပေတွာ အာရောစေသိ။ တေ “အယံ ရာဇာပရာဓိကော ဟတ္ထစ္ဆေဒံ အရဟတိ၊ ပါဒစ္ဆေဒံ အရဟတီ”တိ ယာဝ သူလေ ဥတ္တာသနံ၊ တာဝ သဗ္ဗကမ္မကာရဏာနိ နိဒ္ဒိသိံသု။ ရာဇာ “ဧတဿ ဝဓဗန္ဓနတာဠနေ မယှံ ဝိဟိံသာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ ဇီဝိတာ ဝေါရောပနေ ပါဏာတိပါတော ဘဝေယျ၊ ဓနဟရဏေ အဒိန္နာဒါနံ၊ အလံ ဧဝရူပေဟိ ကတေဟိ၊ ဣမံ မမ ရဇ္ဇာ နိက္ကဍ္ဎထာ”တိ အာဟ။ အမစ္စာ တံ နိဗ္ဗိသယံ အကံသု။ သော အတ္တနော ဓနသာရဉ္စ ပုတ္တဒါရဉ္စ ဂဟေတွာ ပရဝိသယံ အဂမာသိ။ တတ္ထ ရာဇာ သုတွာ “ကိံ အာဂတောသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဒေဝ ဣစ္ဆာမိ တံ ဥပဋ္ဌာတုန္တိ။ သော တံ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ အမစ္စော ကတိပါဟစ္စယေန လဒ္ဓဝိဿာသော တံ ရာဇာနံ ဧတဒဝေါစ “မဟာရာဇ

၁-ဝါသံ (သီ)

amakkhikamadhuṁ passāmi, taṁ khādanto natthī”ti. Rājā “kiṁ etaṁ uppaṇḍetukāmo bhaṇatī”ti na suṇāti. So antaraṁ labhitvā punapi suṭṭhutaraṁ vaṇṇetvā ārocesi. Rājā “kiṁ etan”ti pucchi. Bārāṇasirajjaṁ devāti. Rājā “maṁ netvā māretukāmosī”ti āha. So “mā deva evaṁ avaca, yadi na saddahasi, manusse pesehī”ti. So manusse pesesi, te gantvā gopuraṁ khaṇitvā rañño sayanaghare uṭṭhahiṁsu.

Rājā disvā “kissa āgatātthā”ti pucchi. Corā mayaṁ mahārājāti. Rājātesaṁ dhanaṁ dāpetvā “mā puna evamakatthā”ti ovaditvā vissajjesi. Te āgantvā tassa rañño ārocesuṁ. So punapi dvattikkhattuṁ tatheva vīmaṁsitvā “sīlavā rājā”ti caturaṅginiṁ senaṁ sannayhitvā sīmantare ekaṁ nagaraṁ upagamma tattha amaccassa pāhesi “nagaraṁ vā me dehi yuddhaṁ vā”ti. So Brahmadattassa tamatthaṁ ārocāpesi “āṇāpetu devo kiṁ yujjhāmi, udāhu nagaraṁ demīti. Rājā “na yujjhitabbaṁ, nagaraṁ datvā idhāgacchā”ti pesesi. So tathā akāsi. Paṭirājāpi taṁ nagaraṁ gahetvā avasesanagaresupi tatheva dūtaṁ pāhesi. Tepi amaccā tatheva Brahmadattassa ārocetvā tena “na yujjhitabbaṁ, idhāgantvabban”ti vuttā Bārāṇasiṁ āgamaṁsu.

Tato amaccā Brahmadattaṁ āhaṁsu “mahārāja tena saha yujjhāmā”ti. Rājā “mama pāṇātipāto bhavissatī”ti vāresi. Amaccā “mayaṁ mahārāja taṁ jīvaggāhaṁ gahetvā idheva ānessāmā”ti nānā-upāyehi rājānaṁ saññāpetvā “ehi mahārājā”ti gantuṁ āraddhā. Rājā “sace sattamāraṇappaharaṇavilumpanakammaṁ na karotha, gacchāmī”ti bhaṇati. Amaccā “na deva karoma, bhayaṁ dassetvā palāpemā”ti caturaṅginiṁ senaṁ sannayhitvā ghaṭesu dīpe pakkhipitvā rattiṁ gacchiṁsu. Paṭirājā taṁ divasaṁ Bārāṇasisamīpe nagaraṁ gahetvā idāni kinti rattiṁ sannāhaṁ mocāpetvā pamatto niddaṁ okkami saddhiṁ balakāyena. Tato amaccā Bārāṇasirājānaṁ gahetvā paṭirañño khandhāvāraṁ gantvā sabbaghaṭehi dīpe nīharāpetvā ekapajjotāya senāya saddaṁ akaṁsu. Paṭirañño amacco mahābalaṁ disvā bhīto attano rājānaṁ upasaṅkamitvā “uṭṭhehi amakkhikamadhuṁ khādāhī”ti mahāsaddaṁ akāsi. Tathā dutiyopi tatiyopi. Paṭirājā tena saddena

အမက္ခိကမဓုံ ပဿာမိ၊ တံ ခါဒန္တော နတ္ထီ”တိ။ ရာဇာ “ကိံ ဧတံ ဥပ္ပဏ္ဍေတုကာမော ဘဏတီ”တိ န သုဏာတိ။ သော အန္တရံ လဘိတွာ ပုနပိ သုဋ္ဌုတရံ ဝဏ္ဏေတွာ အာရောစေသိ။ ရာဇာ “ကိံ ဧတ”န္တိ ပုစ္ဆိ။ ဗာရာဏသိရဇ္ဇံ ဒေဝါတိ။ ရာဇာ “မံ နေတွာ မာရေတုကာမောသီ”တိ အာဟ။ သော “မာ ဒေဝ ဧဝံ အဝစ၊ ယဒိ န သဒ္ဒဟသိ၊ မနုဿေ ပေသေဟီ”တိ။ သော မနုဿေ ပေသေသိ၊ တေ ဂန္တွာ ဂေါပုရံ ခဏိတွာ ရညော သယနဃရေ ဥဋ္ဌဟိံသု။

ရာဇာ ဒိသွာ “ကိဿ အာဂတတ္ထာ”တိ ပုစ္ဆိ။ စောရာ မယံ မဟာရာဇာတိ။ ရာဇာ တေသံ ဓနံ ဒါပေတွာ “မာ ပုန ဧဝမကတ္ထာ”တိ ဩဝဒိတွာ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ တေ အာဂန္တွာ တဿ ရညော အာရောစေသုံ။ သော ပုနပိ ဒွတ္တိက္ခတ္တုံ တထေဝ ဝီမံသိတွာ “သီလဝါ ရာဇာ”တိ စတုရင်္ဂိနိံ သေနံ သန္နယှိတွာ သီမန္တရေ ဧကံ နဂရံ ဥပဂမ္မ တတ္ထ အမစ္စဿ ပါဟေသိ “နဂရံ ဝါ မေ ဒေဟိ ယုဒ္ဓံ ဝါ”တိ။ သော ဗြဟ္မဒတ္တဿ တမတ္ထံ အာရောစာပေသိ “အာဏာပေတု ဒေဝေါ ကိံ ယုဇ္ဈာမိ၊ ဥဒါဟု နဂရံ ဒေမီတိ။ ရာဇာ “န ယုဇ္ဈိတဗ္ဗံ၊ နဂရံ ဒတွာ ဣဓာဂစ္ဆာ”တိ ပေသေသိ။ သော တထာ အကာသိ။ ပဋိရာဇာပိ တံ နဂရံ ဂဟေတွာ အဝသေသနဂရေသုပိ တထေဝ ဒူတံ ပါဟေသိ။ တေပိ အမစ္စာ တထေဝ ဗြဟ္မဒတ္တဿ အာရောစေတွာ တေန “န ယုဇ္ဈိတဗ္ဗံ၊ ဣဓာဂန္တဗ္ဗ”န္တိ ဝုတ္တာ ဗာရာဏသိံ အာဂမံသု။

တတော အမစ္စာ ဗြဟ္မဒတ္တံ အာဟံသု “မဟာရာဇ တေန သဟ ယုဇ္ဈာမာ”တိ။ ရာဇာ “မမ ပါဏာတိပါတော ဘဝိဿတီ”တိ ဝါရေသိ။ အမစ္စာ “မယံ မဟာရာဇ တံ ဇီဝဂ္ဂါဟံ ဂဟေတွာ ဣဓေဝ အာနေဿာမာ”တိ နာနာဥပါယေဟိ ရာဇာနံ သညာပေတွာ “ဧဟိ မဟာရာဇာ”တိ ဂန္တုံ အာရဒ္ဓါ။ ရာဇာ “သစေ သတ္တမာရဏပ္ပဟရဏဝိလုမ္ပနကမ္မံ န ကရောထ၊ ဂစ္ဆာမီ”တိ ဘဏတိ။ အမစ္စာ “န ဒေဝ ကရောမ၊ ဘယံ ဒဿေတွာ ပလာပေမာ”တိ စတုရင်္ဂိနိံ သေနံ သန္နယှိတွာ ဃဋေသု ဒီပေ ပက္ခိပိတွာ ရတ္တိံ ဂစ္ဆိံသု။ ပဋိရာဇာ တံ ဒိဝသံ ဗာရာဏသိသမီပေ နဂရံ ဂဟေတွာ ဣဒါနိ ကိန္တိ ရတ္တိံ သန္နာဟံ မောစာပေတွာ ပမတ္တော နိဒ္ဒံ ဩက္ကမိ သဒ္ဓိံ ဗလကာယေန။ တတော အမစ္စာ ဗာရာဏသိရာဇာနံ ဂဟေတွာ ပဋိရညော ခန္ဓာဝါရံ ဂန္တွာ သဗ္ဗဃဋေဟိ ဒီပေ နီဟရာပေတွာ ဧကပဇ္ဇောတာယ သေနာယ သဒ္ဒံ အကံသု။ ပဋိရညော အမစ္စော မဟာဗလံ ဒိသွာ ဘီတော အတ္တနော ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတွာ “ဥဋ္ဌေဟိ အမက္ခိကမဓုံ ခါဒါဟီ”တိ မဟာသဒ္ဒံ အကာသိ။ တထာ ဒုတိယောပိ တတိယောပိ။ ပဋိရာဇာ တေန သဒ္ဒေန

paṭibujjhitvā bhayaṁ santāsaṁ āpajji. Ukkuṭṭhisatāni pavattiṁsu. So “paravacanaṁ saddahitvā amittahatthaṁ pattomhī”ti sabbarattiṁ taṁ taṁ vippalapitvā dutiyadivase “dhammiko rājā, uparodhaṁ na kareyya, gantvā khamāpemī”ti cintetvā rājānaṁ upasaṅkamitvā jaṇṇukehi patiṭṭhahitvā “khama mahārāja mayhaṁ aparādhan”ti āha. Rājā taṁ ovaditvā “uṭṭhehi, khamāmi te”ti āha. So raññā evaṁ vuttamatteyeva paramassāsappatto ahosi, Bārāṇasirañño samīpeyeva janapade rajjaṁ labhi. Te aññamaññaṁ sahāyakā ahesuṁ.

Atha Brahmadatto dvepi senā sammodamānā ekato ṭhitā disvā “mamekassa cittānurakkhaṇāya asmiṁ janakāye khuddakamakkhikāya pivanamattampi lohitabindu na uppannaṁ, aho sādhu, aho suṭṭhu, sabbe sattā sukhitā hontu, averā hontu, abyāpajjhā hontū”ti mettājhānaṁ uppādetvā tadeva pādakaṁ katvā saṅkhāre sammasitvā paccekabodhiñāṇaṁ sacchikatvā sayambhutaṁ pāpuṇi. Taṁ maggasukhena phalasukhena sukhitaṁ hatthikkhandhe nisinnaṁ amaccā paṇipātaṁ katvā āhaṁsu “yānakālo mahārāja vijitabalakāyassa sakkāro kātabbo, parājitabalakāyassa bhattaparibbayo dātabbo”ti. So āha “nāhaṁ bhaṇe rājā, Paccekabuddho nāmāhan”ti. Kiṁ devo bhaṇati, na edisā Paccekabuddhā hontīti. Kīdisā bhaṇe Paccekabuddhāti. Paccekabuddhā nāma dvaṅgulakesamassū aṭṭhaparikkhārayuttā bhavantīti. So dakkhiṇahatthena sīsaṁ parāmasi, tāvadeva gihiliṅgaṁ antaradhāyi, pabbajitaveso pāturahosi, dvaṅgulakesamassu aṭṭhaparikkhārasamannāgato vassasatikattherasadiso ahosi. So catutthajjhānaṁ samāpajjitvā hatthikkhandhato vehāsaṁ abbhuggantvā padumapupphe nisīdi. Amaccā vanditvā “kiṁ bhante kammaṭṭhānaṁ, kathaṁ adhigatosī”ti pucchiṁsu. So yato assa mettājhānakammaṭṭhānaṁ ahosi, tañca vipassanaṁ vipassitvā adhigato, tasmā tamatthaṁ dassento udānagāthañca byākaraṇagāthañca imaññeva gāthaṁ abhāsi **“sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍan”**ti.

Tattha **sabbesū**ti anavasesesu. **Bhūtesū**ti sattesu. Ayamettha saṅkhepo, vitthāraṁ pana Ratanasuttavaṇṇanāyaṁ vakkhāma. **Nidhāyā**ti nikkhipitvā.

ပဋိဗုဇ္ဈိတွာ ဘယံ သန္တာသံ အာပဇ္ဇိ။ ဥက္ကုဋ္ဌိသတာနိ ပဝတ္တိံသု။ သော “ပရဝစနံ သဒ္ဒဟိတွာ အမိတ္တဟတ္ထံ ပတ္တောမှီ”တိ သဗ္ဗရတ္တိံ တံ တံ ဝိပ္ပလပိတွာ ဒုတိယဒိဝသေ “ဓမ္မိကော ရာဇာ၊ ဥပရောဓံ န ကရေယျ၊ ဂန္တွာ ခမာပေမီ”တိ စိန္တေတွာ ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဇဏ္ဏုကေဟိ ပတိဋ္ဌဟိတွာ “ခမ မဟာရာဇ မယှံ အပရာဓ”န္တိ အာဟ။ ရာဇာ တံ ဩဝဒိတွာ “ဥဋ္ဌေဟိ, ခမာမိ တေ”တိ အာဟ။ သော ရညာ ဧဝံ ဝုတ္တမတ္တေယေဝ ပရမဿာသပ္ပတ္တော အဟောသိ၊ ဗာရာဏသိရညော သမီပေယေဝ ဇနပဒေ ရဇ္ဇံ လဘိ။ တေ အညမညံ သဟာယကာ အဟေသုံ။

အထ ဗြဟ္မဒတ္တော ဒွေပိ သေနာ သမ္မောဒမာနာ ဧကတော ဌိတာ ဒိသွာ “မမေကဿ စိတ္တာနုရက္ခဏာယ အသ္မိံ ဇနကာယေ ခုဒ္ဒကမက္ခိကာယ ပိဝနမတ္တမ္ပိ လောဟိတဗိန္ဒု န ဥပ္ပန္နံ၊ အဟော သာဓု, အဟော သုဋ္ဌု၊ သဗ္ဗေ သတ္တာ သုခိတာ ဟောန္တု၊ အဝေရာ ဟောန္တု၊ အဗျာပဇ္ဇာ ဟောန္တူ”တိ မေတ္တာဈာနံ ဥပ္ပါဒေတွာ တဒေဝ ပါဒကံ ကတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ ပစ္စေကဗောဓိဉာဏံ သစ္ဆိကတွာ သယမ္ဘုတံ ပါပုဏိ။ တံ မဂ္ဂသုခေန ဖလသုခေန သုခိတံ ဟတ္ထိက္ခန္ဓေ နိသိန္နံ အမစ္စာ ပဏိပါတံ ကတွာ အာဟံသု “ယာနကာလော မဟာရာဇ ဝိဇိတဗလကာယဿ သက္ကာရော ကာတဗ္ဗော၊ ပရာဇိတဗလကာယဿ ဘတ္တပရိဗ္ဗယော ဒါတဗ္ဗော”တိ။ သော အာဟ “နာဟံ ဘဏေ ရာဇာ၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ နာမာဟ”န္တိ။ ကိံ ဒေဝေါ ဘဏတိ၊ န ဧဒိသာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဟောန္တီတိ။ ကီဒိသာ ဘဏေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါတိ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ နာမ ဒွင်္ဂုလကေသမဿူ အဋ္ဌပရိက္ခာရယုတ္တာ ဘဝန္တီတိ။ သော ဒက္ခိဏဟတ္ထေန သီသံ ပရာမသိ၊ တာဝဒေဝ ဂိဟိလိင်္ဂံ အန္တရဓာယိ၊ ပဗ္ဗဇိတဝေသော ပါတုရဟောသိ၊ ဒွင်္ဂုလကေသမဿု အဋ္ဌပရိက္ခာရသမန္နာဂတော ဝဿသတိကတ္ထေရသဒိသော အဟောသိ။ သော စတုတ္ထဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဟတ္ထိက္ခန္ဓတော ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ပဒုမပုပ္ဖေ နိသီဒိ။ အမစ္စာ ဝန္ဒိတွာ “ကိံ ဘန္တေ ကမ္မဋ္ဌာနံ၊ ကထံ အဓိဂတောသီ”တိ ပုစ္ဆိံသု။ သော ယတော အဿ မေတ္တာဈာနကမ္မဋ္ဌာနံ အဟောသိ၊ တဉ္စ ဝိပဿနံ ဝိပဿိတွာ အဓိဂတော၊ တသ္မာ တမတ္ထံ ဒဿေန္တော ဥဒါနဂါထဉ္စ ဗျာကရဏဂါထဉ္စ ဣမညေဝ ဂါထံ အဘာသိ **“သဗ္ဗေသု ဘူတေသု နိဓာယ ဒဏ္ဍ”**န္တိ။

တတ္ထ **သဗ္ဗေသူ**တိ အနဝသေသေသု။ **ဘူတေသူ**တိ သတ္တေသု။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရံ ပန ရတနသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ ဝက္ခာမ။ **နိဓာယာ**တိ နိက္ခိပိတွာ။

Daṇḍanti kāyavacīmanodaṇḍaṁ, kāyaduccaritādīnametaṁ adhivacanaṁ. Kāyaduccaritaṁ hi daṇḍayatīti daṇḍo, bādheti anayabyasanaṁ pāpetīti vuttaṁ hoti. Evaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ ca. Paharaṇadaṇḍo eva vā daṇḍo, taṁ nidhāyātipi vuttaṁ hoti. **Aviheṭhayan**ti aviheṭhayanto. **Aññatarampī**ti yaṁkiñci ekampi. **Tesan**ti tesaṁ sabbabhūtānaṁ. **Na puttamiccheyyā**ti atrajo khetrajo dinnako antevāsikoti imesu catūsu puttesu yaṁkiñci puttaṁ na iccheyya. **Kuto sahāyan**ti sahāyaṁ pana iccheyyāti kuto eva etaṁ.

Ekoti pabbajjāsaṅkhātena eko, adutiyaṭṭhena eko, taṇhāpahānena eko, ekantavigatakilesoti eko, eko paccekasambodhiṁ abhisambuddhoti eko. Samaṇasahassassāpi hi majjhe vattamāno gihisaññojanassa chinnattā eko, evaṁ **pabbajjāsaṅkhātena** eko. Eko tiṭṭhati, eko gacchati, eko nisīdati, eko seyyaṁ kappeti, eko iriyati vattatīti evaṁ **adutiyaṭṭhena** eko.

“Taṇhādutiyo puriso, dīghamaddhānasaṁsaraṁ.
Itthabhāvaññathābhāvaṁ, saṁsāraṁ nātivattati.

Evamādīnavaṁ ñatvā, taṇhaṁ dukkhassa sambhavaṁ.
Vītataṇho anādāno, sato bhikkhu paribbaje”ti[1]—

evaṁ **taṇhāpahānaṭṭhena** eko. Sabbakilesāssa pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṁkatā āyatiṁ anuppādadhammāti evaṁ **ekantavigatakileso**ti eko. Anācariyako hutvā sayambhū sāmaññeva paccekasambodhiṁ abhisambuddhoti evaṁ **eko paccekasambodhiṁ abhisambuddho**ti eko.

Careti yā imā aṭṭha cariyāyo. Seyyathidaṁ? Paṇidhisampannānaṁ catūsu iriyāpathesu iriyāpathacariyā, indriyesu guttadvārānaṁ ajjhattikāyatanesu āyatanacariyā, appamādavihārīnaṁ catūsu satipaṭṭhānesu saticariyā, adhicittamanuyuttānaṁ catūsu jhānesu samādhicariyā, buddhisampannānaṁ catūsu ariyasaccesu ñāṇacariyā, sammā paṭipannānaṁ catūsu ariyamaggesu maggacariyā, adhigatapphalānaṁ catūsu sāmañña

1. Khu 1. 201. 268; Khu 7. 362; Khu 8. 211 piṭṭhe.

ဒဏ္ဍန္တိ ကာယဝစီမနောဒဏ္ဍံ၊ ကာယဒုစ္စရိတာဒီနမေတံ အဓိဝစနံ။ ကာယဒုစ္စရိတံ ဟိ ဒဏ္ဍယတီတိ ဒဏ္ဍော၊ ဗာဓေတိ အနယဗျသနံ ပါပေတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧဝံ ဝစီဒုစ္စရိတံ မနောဒုစ္စရိတံ စ။ ပဟရဏဒဏ္ဍော ဧဝ ဝါ ဒဏ္ဍော၊ တံ နိဓာယာတိပိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အဝိဟေဌယ**န္တိ အဝိဟေဌယန္တော။ **အညတရမ္ပီ**တိ ယံကိဉ္စိ ဧကမ္ပိ။ **တေသ**န္တိ တေသံ သဗ္ဗဘူတာနံ။ **န ပုတ္တမိစ္ဆေယျာ**တိ အတြဇော ခေတြဇော ဒိန္နကော အန္တေဝါသိကောတိ ဣမေသု စတူသု ပုတ္တေသု ယံကိဉ္စိ ပုတ္တံ န ဣစ္ဆေယျ။ **ကုတော သဟာယ**န္တိ သဟာယံ ပန ဣစ္ဆေယျာတိ ကုတော ဧဝ ဧတံ။

ဧကောတိ ပဗ္ဗဇ္ဇာသင်္ခါတေန ဧကော၊ အဒုတိယဋ္ဌေန ဧကော၊ တဏှာပဟာနေန ဧကော၊ ဧကန္တဝိဂတကိလေသောတိ ဧကော၊ ဧကော ပစ္စေကသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ဧကော။ သမဏသဟဿဿာပိ ဟိ မဇ္ဈေ ဝတ္တမာနော ဂိဟိသညောဇနဿ ဆိန္နတ္တာ ဧကော၊ ဧဝံ **ပဗ္ဗဇ္ဇာသင်္ခါတေန** ဧကော။ ဧကော တိဋ္ဌတိ၊ ဧကော ဂစ္ဆတိ၊ ဧကော နိသီဒတိ၊ ဧကော သေယျံ ကပ္ပေတိ၊ ဧကော ဣရိယတိ ဝတ္တတီတိ ဧဝံ **အဒုတိယဋ္ဌေန** ဧကော။

“တဏှာဒုတိယော ပုရိသော၊ ဒီဃမဒ္ဓါနသံသရံ။
ဣတ္ထဘာဝညထာဘာဝံ၊ သံသာရံ နာတိဝတ္တတိ။

ဧဝမာဒီနဝံ ဉတွာ၊ တဏှံ ဒုက္ခဿ သမ္ဘဝံ။
ဝီတတဏှော အနာဒါနော၊ သတော ဘိက္ခု ပရိဗ္ဗဇေ”တိ[၁]—

ဧဝံ **တဏှာပဟာနဋ္ဌေန** ဧကော။ သဗ္ဗကိလေသာဿ ပဟီနာ ဥစ္ဆိန္နမူလာ တာလာဝတ္ထုကတာ အနဘာဝံကတာ အာယတိံ အနုပ္ပါဒဓမ္မာတိ ဧဝံ **ဧကန္တဝိဂတကိလေသော**တိ ဧကော။ အနာစရိယကော ဟုတွာ သယမ္ဘူ သာမညေဝ ပစ္စေကသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ဧဝံ **ဧကော ပစ္စေကသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ**တိ ဧကော။

စရေတိ ယာ ဣမာ အဋ္ဌ စရိယာယော။ သေယျထိဒံ? ပဏိဓိသမ္ပန္နာနံ စတူသု ဣရိယာပထေသု ဣရိယာပထစရိယာ၊ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရာနံ အဇ္ဈတ္တိကာယတနေသု အာယတနစရိယာ၊ အပ္ပမာဒဝိဟာရီနံ စတူသု သတိပဋ္ဌာနေသု သတိစရိယာ၊ အဓိစိတ္တမနုယုတ္တာနံ စတူသု ဈာနေသု သမာဓိစရိယာ၊ ဗုဒ္ဓိသမ္ပန္နာနံ စတူသု အရိယသစ္စေသု ဉာဏစရိယာ၊ သမ္မာ ပဋိပန္နာနံ စတူသု အရိယမဂ္ဂေသု မဂ္ဂစရိယာ၊ အဓိဂတပ္ဖလာနံ စတူသု သာမည-

၁-ခု ၁-၂၀၁-၂၆၈၊ ခု ၇-၃၆၂၊ ခု ၈-၂၁၁-ပိဋ္ဌေသု။

phalesu patticariyā, tiṇṇaṁ Buddhānaṁ sabbasattesu lokatthacariyā, tattha padesato Paccekabuddhasāvakānanti. Yathāha—“cariyāti aṭṭha cariyāyo iriyāpathacariyā”ti[1] vitthāro. Tāhi cariyāhi samannāgato bhaveyyāti attho. Atha vā yā imā “adhimuccanto saddhāya carati, paggaṇhanto vīriyena carati, upaṭṭhahanto satiyā carati, avikkhitto samādhinā carati, pajānanto paññāya carati, vijānanto viññāṇena carati, evaṁ paṭipannassa kusalā dhammā āyatantīti[2] āyatanacariyāya carati, evaṁ paṭipanno visesamadhigacchatīti visesacariyāya caratī”ti[3] evaṁ aparāpi aṭṭha cariyā vuttā, tāhipi samannāgato bhaveyyāti attho. **Khaggavisāṇakappo**ti ettha khaggavisāṇaṁ nāma khaggamigasiṅgaṁ. Kappasaddassa atthaṁ vitthārato Maṅgalasuttavaṇṇanāyaṁ pakāsayissāma, idha panāyaṁ “Satthukappena vata bho kira sāvakena saddhiṁ mantayamānā”ti evamādīsu[4] viya paṭibhāgo veditabbo. Khaggavisāṇakappoti khaggavisāṇasadisoti vuttaṁ hoti. A yaṁ tāvetthapadato atthavaṇṇanā.

Adhippāyānusandhito pana evaṁ veditabbā—yvāyaṁ vuttappakāro daṇḍo bhūtesu pavattiyamāno ahito hoti, taṁ tesu appavattanena tappaṭipakkhabhūtāya mettāya parahitūpasaṁhārena ca sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṁ, nihitadaṇḍattā eva ca yathā anihitadaṇḍāsattā bhūtāni daṇḍena vā satthena vā pāṇinā vā leḍḍunā vā viheṭayanti, tathā aviheṭhayaṁ, aññatarampi tesaṁ imaṁ mettākammaṭṭhānamāgamma yadeva tattha devanāgataṁ saññāsaṅkhāraviññāṇagataṁ tañca tadanusāreneva tadaññañca saṅkhāragataṁ vipassitvā imaṁ paccekabodhiṁ adhigatomhīti ayaṁ tāva adhippāyo.

Ayaṁ pana anusandhi—evaṁ vutte te amaccā āhaṁsu “idāni bhante kuhiṁ gacchathā”ti. Tato tena “pubbapaccekasambuddhā kattha vasantī”ti āvajjetvā ñatvā “Gandhamādanapabbate”ti vutte punāhaṁsu “amhe dāni bhante pajahatha na icchathā”ti. Atha Paccekabuddho āha “na puttamiccheyyā”ti sabbaṁ. Tatrādhippāho—ayaṁ idāni atrajādīsu

1. Khu 9. 215, 400 piṭṭhesu.
2. Āyatananti (Sī, Syā)
3. Khu 9. 216, 401 piṭṭhesu.
4. Ma 1. 205 piṭṭhe.

ဖလေသု ပတ္တိစရိယာ၊ တိဏ္ဏံ ဗုဒ္ဓါနံ သဗ္ဗသတ္တေသု လောကတ္ထစရိယာ၊ တတ္ထ ပဒေသတော ပစ္စေကဗုဒ္ဓသာဝကာနန္တိ။ ယထာဟ—“စရိယာတိ အဋ္ဌ စရိယာယော ဣရိယာပထစရိယာ”တိ[၁] ဝိတ္ထာရော။ တာဟိ စရိယာဟိ သမန္နာဂတော ဘဝေယျာတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ယာ ဣမာ “အဓိမုစ္စန္တော သဒ္ဓါယ စရတိ၊ ပဂ္ဂဏှန္တော ဝီရိယေန စရတိ၊ ဥပဋ္ဌဟန္တော သတိယာ စရတိ၊ အဝိက္ခိတ္တော သမာဓိနာ စရတိ၊ ပဇာနန္တော ပညာယ စရတိ၊ ဝိဇာနန္တော ဝိညာဏေန စရတိ၊ ဧဝံ ပဋိပန္နဿ ကုသလာ ဓမ္မာ အာယတန္တီတိ[၂] အာယတနစရိယာယ စရတိ၊ ဧဝံ ပဋိပန္နော ဝိသေသမဓိဂစ္ဆတီတိ ဝိသေသ-စရိယာယ စရတီ”တိ[၃] ဧဝံ အပရာပိ အဋ္ဌ စရိယာ ဝုတ္တာ၊ တာဟိပိ သမန္နာဂတော ဘဝေယျာတိ အတ္ထော။ **ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ**တိ ဧတ္ထ ခဂ္ဂဝိသာဏံ နာမ ခဂ္ဂမိဂသိင်္ဂံ။ ကပ္ပသဒ္ဒဿ အတ္ထံ ဝိတ္ထာရတော မင်္ဂလသုတ္တ-ဝဏ္ဏနာယံ ပကာသယိဿာမ၊ ဣဓ ပနာယံ “သတ္ထုကပ္ပေန ဝတ ဘော ကိရ သာဝကေန သဒ္ဓိံ မန္တယမာနာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၄] ဝိယ ပဋိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါတိ ခဂ္ဂဝိသာဏသဒိသောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယံ တာဝေတ္ထ ပဒတော အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

အဓိပ္ပါယာနုသန္ဓိတော ပန ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ယွာယံ ဝုတ္တပ္ပကာရော ဒဏ္ဍော ဘူတေသု ပဝတ္တိယမာနော အဟိတော ဟောတိ၊ တံ တေသု အပ္ပဝတ္တနေန တပ္ပဋိပက္ခဘူတာယ မေတ္တာယ ပရဟိတူပသံဟာရေန စ သဗ္ဗေသု ဘူတေသု နိဓာယ ဒဏ္ဍံ, နိဟိတဒဏ္ဍတ္တာ ဧဝ စ ယထာ အနိဟိတဒဏ္ဍာ သတ္တာ ဘူတာနိ ဒဏ္ဍေန ဝါ သတ္ထေန ဝါ ပါဏိနာ ဝါ လေဍ္ဍုနာ ဝါ ဝိဟေဌယန္တိ၊ တထာ အဝိဟေဌယံ, အညတရမ္ပိ တေသံ ဣမံ မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာန-မာဂမ္မ ယဒေဝ တတ္ထ ဝေဒနာဂတံ သညာသင်္ခါရဝိညာဏဂတံ တဉ္စ တဒ-နုသာရေနေဝ တဒညဉ္စ သင်္ခါရဂတံ ဝိပဿိတွာ ဣမံ ပစ္စေကဗောဓိံ အဓိ-ဂတောမှီတိ အယံ တာဝ အဓိပ္ပါယော။

အယံ ပန အနုသန္ဓိ—ဧဝံ ဝုတ္တေ တေ အမစ္စာ အာဟံသု “ဣဒါနိ ဘန္တေ ကုဟိံ ဂစ္ဆထာ”တိ။ တတော တေန “ပုဗ္ဗပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓါ ကတ္ထ ဝသန္တီ”တိ အာဝဇ္ဇေတွာ ဉတွာ “ဂန္ဓမာဒနပဗ္ဗတေ”တိ ဝုတ္တေ ပုနာဟံသု “အမှေ ဒါနိ ဘန္တေ ပဇဟထ န ဣစ္ဆထာ”တိ။ အထ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ အာဟ “န ပုတ္တ-မိစ္ဆေယျာ”တိ သဗ္ဗံ။ တတြာဓိပ္ပါယော—အဟံ ဣဒါနိ အတြဇာဒီသု

၁-ခု ၉-၂၁၅-၄၀၀-ပိဋ္ဌေသု။
၂-အာယတနန္တိ (သီ၊ သျာ)
၃-ခု ၉-၂၁၆-၄၀၁-ပိဋ္ဌေသု။
၄-မ ၁-၂၀၅-ပိဋ္ဌေ။

yaṁ kiñci puttampi na iccheyyaṁ, kuto pana tumhādisaṁ sahāyaṁ. Tasmā tumhesupi yo mayā saddhiṁ gantuṁ mādiso vā hotuṁ icchati, so eko care khaggavisāṇakappo. Atha vā tehi “amhe dāni bhante pajahatha na icchathā”ti vutte so Paccekabuddho “na puttamiccheyya kuto sahāyan”ti vatvā attano yathāvuttenatthena ekacariyāya guṇaṁ disvā pamudito pītisomanassajāto imaṁ udānaṁ udānesi “eko care khaggavisāṇakappo”ti. Evaṁ vatvā pekkhamānasseva mahājanassa ākāse uppatitvā Gandhamādanaṁ agamāsi.

Gandhamādano nāma Himavati Cūḷakāḷapabbataṁ Mahākāḷapabbataṁ Nāgapaliveṭhanaṁ Candagabbhaṁ Sūriyagabbhaṁ Suvaṇṇapassaṁ Himavantapabbatanti satta pabbate atikkamma hoti. Tattha Nandamūlakaṁ nāma pabbhāraṁ Paccekabuddhānaṁ vasanokāso, tisso ca guhāyo Suvaṇṇaguhā Maṇiguhā Rajataguhāti. Tattha Maṇiguhādvāre Mañjūsako nāma rukkho yojanaṁ ubbedhena, yojanaṁ vitthārena. So yattakāni udake vā thale vā pupphāni, sabbāni tāni pupphayati visesena Paccekabuddhāgamanadivase. Tassūparito sabbaratanamāḷo hoti. Tattha sammajjanakavāto kacavaraṁ chaḍḍeti, samakaraṇavāto sabbaratanamayaṁ vālikaṁ samaṁ karoti, siñcanakavāto Anotattadahato ānetvā udakaṁ siñcati, sugandhakaraṇavāto Himavantato sabbesaṁ gandharukkhānaṁ gandhe āneti, ocinakavāto pupphāni ocinitvā pāteti, santharakavāto sabbattha santharati. Sadā paññattāneva cettha āsanāni honti, yesu Paccekabuddhuppādadivase uposathadivase ca sabbapaccekabuddhā sannipatitvā nisīdanti. Ayaṁ tattha pakati[1]. Abhisambuddhapaccekabuddho tattha gantvā paññattāsane nisīdati. Tato sace tasmiṁ kāle aññepi Paccekabuddhā saṁvijjanti, tepi taṅkhaṇaṁ sannipatitvā paññattāsanesu nisīdanti. Nisīditvā ca kiñcideva samāpattiṁ samāpajjitvā vuṭṭhahanti, tato saṁghatthero adhunāgatapaccekabuddhaṁ sabbesaṁ anumodanatthāya “kathamadhigatan”ti 11kammaṭṭhānaṁ pucchati, tadāpi so tameva attano Udānabyākaraṇagāthaṁ bhāsati. Puna Bhagavāpi āyasmatā Ānandena puṭṭho tameva gāthaṁ bhāsati, Ānando ca saṅgītiyanti evamekekā gāthā paccekasambodhi-abhisambuddhaṭṭhāne,

1. Atha sampati (Sī)

ယံကိဉ္စိ ပုတ္တမ္ပိ န ဣစ္ဆေယျံ၊ ကုတော ပန တုမှာဒိသံ သဟာယံ။ တသ္မာ တုမှေသုပိ ယော မယာ သဒ္ဓိံ ဂန္တုံ မာဒိသော ဝါ ဟောတုံ ဣစ္ဆတိ၊ သော ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ။ အထ ဝါ တေဟိ “အမှေ ဒါနိ ဘန္တေ ပဇဟထ န ဣစ္ဆထာ”တိ ဝုတ္တေ သော ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ “န ပုတ္တမိစ္ဆေယျ ကုတော သဟာယ”န္တိ ဝတွာ အတ္တနော ယထာဝုတ္တေနတ္ထေန ဧကစရိယာယ ဂုဏံ ဒိသွာ ပမုဒိတော ပီတိသောမနဿဇာတော ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ “ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။ ဧဝံ ဝတွာ ပေက္ခမာနဿေဝ မဟာဇနဿ အာကာသေ ဥပ္ပတိတွာ ဂန္ဓမာဒနံ အဂမာသိ။

ဂန္ဓမာဒနော နာမ ဟိမဝတိ စူဠကာဠပဗ္ဗတံ မဟာကာဠပဗ္ဗတံ နာဂပလိဝေဌနံ စန္ဒဂဗ္ဘံ သူရိယဂဗ္ဘံ သုဝဏ္ဏပဿံ ဟိမဝန္တပဗ္ဗတန္တိ သတ္တ ပဗ္ဗတေ အတိက္ကမ္မ ဟောတိ။ တတ္ထ နန္ဒမူလကံ နာမ ပဗ္ဘာရံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ဝသနောကာသော၊ တိဿော စ ဂုဟာယော သုဝဏ္ဏဂုဟာ မဏိဂုဟာ ရဇတဂုဟာတိ။ တတ္ထ မဏိဂုဟာဒွါရေ မဉ္ဇူသကော နာမ ရုက္ခော ယောဇနံ ဥဗ္ဗေဓေန, ယောဇနံ ဝိတ္ထာရေန။ သော ယတ္တကာနိ ဥဒကေ ဝါ ထလေ ဝါ ပုပ္ဖါနိ၊ သဗ္ဗာနိ တာနိ ပုပ္ဖယတိ ဝိသေသေန ပစ္စေကဗုဒ္ဓါဂမနဒိဝသေ။ တဿူပရိတော သဗ္ဗရတနမာဠော ဟောတိ။ တတ္ထ သမ္မဇ္ဇနကဝါတော ကစဝရံ ဆဍ္ဍေတိ၊ သမကရဏဝါတော သဗ္ဗရတနမယံ ဝါလိကံ သမံ ကရောတိ၊ သိဉ္စနကဝါတော အနောတတ္တဒဟတော အာနေတွာ ဥဒကံ သိဉ္စတိ၊ သုဂန္ဓကရဏဝါတော ဟိမဝန္တတော သဗ္ဗေသံ ဂန္ဓရုက္ခာနံ ဂန္ဓေ အာနေတိ၊ ဩစိနကဝါတော ပုပ္ဖါနိ ဩစိနိတွာ ပါတေတိ၊ သန္ထရကဝါတော သဗ္ဗတ္ထ သန္ထရတိ။ သဒါ ပညတ္တာနေဝ စေတ္ထ အာသနာနိ ဟောန္တိ၊ ယေသု ပစ္စေကဗုဒ္ဓုပ္ပါဒဒိဝသေ ဥပေါသထဒိဝသေ စ သဗ္ဗပစ္စေကဗုဒ္ဓါ သန္နိပတိတွာ နိသီဒန္တိ။ အယံ တတ္ထ ပကတိ[၁]။ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ တတ္ထ ဂန္တွာ ပညတ္တာသနေ နိသီဒတိ။ တတော သစေ တသ္မိံ ကာလေ အညေပိ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ သံဝိဇ္ဇန္တိ၊ တေပိ တင်္ခဏံ သန္နိပတိတွာ ပညတ္တာသနေသု နိသီဒန္တိ။ နိသီဒိတွာ စ ကိဉ္စိဒေဝ သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌဟန္တိ၊ တတော သံဃတ္ထေရော အဓုနာဂတပစ္စေကဗုဒ္ဓံ သဗ္ဗေသံ အနုမောဒနတ္ထာယ “ကထမဓိဂတ”န္တိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပုစ္ဆတိ၊ တဒါပိ သော တမေဝ အတ္တနော ဥဒါနဗျာကရဏဂါထံ ဘာသတိ။ ပုန ဘဂဝါပိ အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ပုဋ္ဌော တမေဝ ဂါထံ ဘာသတိ၊ အာနန္ဒော စ သင်္ဂီတိယန္တိ ဧဝမေကေကာ ဂါထာ ပစ္စေကသမ္ဗောဓိအဘိသမ္ဗုဒ္ဓဋ္ဌာနေ,

၁-အထ သမ္ပတိ (သီ)

Mañjūsakamāḷe, Ānandena pucchitakāle, saṅgītiyanti catukkhattuṁ bhāsitā hotīti.

Paṭhamagāthāvaṇṇanā samattā.

36. **Saṁsaggajātassā**ti kā uppatti? Ayampi paccekabodhisatto Kassapassa Bhagavato sāsane vīsati vassasahassāni purimanayeneva samaṇadhammaṁ karonto kasiṇaparikammaṁ katvā paṭhamajjhānaṁ nibbattetvā nāmarūpaṁ vavatthapetvā lakkhaṇasammasanaṁ katvā ariyamaggaṁ anadhigamma brahmaloke nibbatti. So tato cuto Bārāṇasirañño aggamahesiyā kucchimhi uppajjitvā purimanayeneva vaḍḍhamāno yato pabhuti "ayaṁ itthī ayaṁ puriso"ti visesaṁ aññāsi, tatupādāya itthīnaṁ hatthe na ramati, ucchādananhāpanamaṇḍanādimattampi na sahati. Taṁ purisā eva posenti, thaññapāyanakāle dhātiyo kañcukaṁ paṭimuñcitvā purisavesena thaññaṁ pāyenti. So itthīnaṁ gandhaṁ ghāyitvā saddaṁ vā sutvā rodati, viññūtaṁ pattopi itthiyo passituṁ na icchati, tena taṁ **anitthigandho**tveva sañjāniṁsu.

Tasmiṁ soḷasavassuddesike jāte rājā "kulavaṁsaṁ saṇṭhapessāmī"ti nānākulehi tassa anurupā kaññāyo ānetvā aññataraṁ amaccaṁ āṇāpesi "kumāraṁ ramāpehī"ti. Amacco upāyena taṁ ramāpetukāmo tassa avidūre sāṇipākāraṁ parikkhipāpetvā nāṭakāni payojāpesi. Kumāro gītavāditasaddaṁ sutvā "kasseso saddo"ti āha. Amacco "taveso deva nāṭakitthīnaṁ saddo, puññavantānaṁ īdisāni nāṭakāni honti, abhirama deva mahāpuññosi tvan"ti āha. Kumāro amaccaṁ daṇḍena tāḷāpetvā nikkaḍḍhāpesi. So rañño ārocesi. Rājā kumārassa mātarā saha gantvā kumāraṁ khamāpetvā[1] puna amaccaṁ appesi[2]. Kumāro tehi atinippīḷiyamāno seṭṭhasuvaṇṇaṁ datvā suvaṇṇakāre āṇāpesi "sundaraṁ itthirūpaṁ karothā"ti. Te Vissakammūnā nimmitasadisaṁ sabbālaṅkāravibhūsitaṁ itthirūpaṁ katvā dassesuṁ. Kumāro disvā vimhayena sīsaṁ cāletvā mātāpitūnaṁ pesesi "yadi īdisiṁ itthiṁ labhissāmi, gaṇhissāmī"ti.

1. Kumāraṁ ramāpehīti (Syā) 2. Āṇāpesi (Syā)

မဉ္ဇူသကမာဠေ, အာနန္ဒေန ပုစ္ဆိတကာလေ, သင်္ဂီတိယန္တိ စတုက္ခတ္တုံ ဘာသိတာ ဟောတီတိ။

ပဌမဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၃၆။ **သံသဂ္ဂဇာတဿာ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပစ္စေကဗောဓိသတ္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနေ ဝီသတိ ဝဿသဟဿာနိ ပုရိမနယေနေဝ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ ပဌမဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေတွာ လက္ခဏသမ္မသနံ ကတွာ အရိယမဂ္ဂံ အနဓိဂမ္မ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ။ သော တတော စုတော ဗာရာဏသိရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိမှိ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပုရိမနယေနေဝ ဝဍ္ဎမာနော ယတော ပဘုတိ “အယံ ဣတ္ထီ အယံ ပုရိသော”တိ ဝိသေသံ အညာသိ၊ တတုပါဒါယ ဣတ္ထီနံ ဟတ္ထေ န ရမတိ၊ ဥစ္ဆာဒနနှာပနမဏ္ဍနာဒိမတ္တမ္ပိ န သဟတိ။ တံ ပုရိသာ ဧဝ ပေါသေန္တိ၊ ထညပါယနကာလေ ဓာတိယော ကဉ္စုကံ ပဋိမုဉ္စိတွာ ပုရိသဝေသေန ထညံ ပါယေန္တိ။ သော ဣတ္ထီနံ ဂန္ဓံ ဃာယိတွာ သဒ္ဒံ ဝါ သုတွာ ရောဒတိ၊ ဝိညုတံ ပတ္တောပိ ဣတ္ထိယော ပဿိတုံ န ဣစ္ဆတိ၊ တေန တံ **အနိတ္ထိဂန္ဓော**တွေဝ သဉ္ဇာနိံသု။

တသ္မိံ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကေ ဇာတေ ရာဇာ “ကုလဝံသံ သဏ္ဌပေဿာမီ”တိ နာနာကုလေဟိ တဿ အနုရူပါ ကညာယော အာနေတွာ အညတရံ အမစ္စံ အာဏာပေသိ “ကုမာရံ ရမာပေဟီ”တိ။ အမစ္စော ဥပါယေန တံ ရမာပေတုကာမော တဿ အဝိဒူရေ သာဏိပါကာရံ ပရိက္ခိပါပေတွာ နာဋကာနိ ပယောဇာပေသိ။ ကုမာရော ဂီတဝါဒိတသဒ္ဒံ သုတွာ “ကဿေသော သဒ္ဒေါ”တိ အာဟ။ အမစ္စော “တဝေသော ဒေဝ နာဋကိတ္ထီနံ သဒ္ဒေါ၊ ပုညဝန္တာနံ ဤဒိသာနိ နာဋကာနိ ဟောန္တိ၊ အဘိရမ ဒေဝ မဟာပုညောသိ တွ”န္တိ အာဟ။ ကုမာရော အမစ္စံ ဒဏ္ဍေန တာဠာပေတွာ နိက္ကဍ္ဎာပေသိ။ သော ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ ကုမာရဿ မာတရာ သဟ ဂန္တွာ ကုမာရံ ခမာပေတွာ[1] ပုန အမစ္စံ အပ္ပေသိ[2]။ ကုမာရော တေဟိ အတိနိပ္ပီဠိယမာနော သေဋ္ဌသုဝဏ္ဏံ ဒတွာ သုဝဏ္ဏကာရေ အာဏာပေသိ “သုန္ဒရံ ဣတ္ထိရူပံ ကရောထာ”တိ။ တေ ဝိဿကမ္မုနာ နိမ္မိတသဒိသံ သဗ္ဗာလင်္ကာရဝိဘူသိတံ ဣတ္ထိရူပံ ကတွာ ဒဿေသုံ။ ကုမာရော ဒိသွာ ဝိမှယေန သီသံ စာလေတွာ မာတာပိတူနံ ပေသေသိ “ယဒိ ဤဒိသိံ ဣတ္ထိံ လဘိဿာမိ၊ ဂဏှိဿာမီ”တိ။

၁-ကုမာရံ ရမာပေဟီတိ (သျာ) ၂-အာဏာပေသိ (သျာ)

mātāpitaro "amhākaṁ putto mahāpuñño, avassaṁ tena saha katapuññā kāci dārikā loke uppannā bhavissatī"ti taṁ suvaṇṇarūpaṁ rathaṁ āropetvā amaccānaṁ appesuṁ "gacchatha īdisiṁ dārikaṁ gavesathā"ti. Te gahetvā soḷasa mahājanapade vicarantā taṁ taṁ gāmaṁ gantvā udakatitthādīsu yattha yattha janasamūhaṁ passanti, tattha tattha devataṁ viya suvaṇṇarūpaṁ ṭhapetvā nānāpupphavatthālaṅkārehi pūjaṁ katvā vitānaṁ bandhitvā ekamantaṁ tiṭṭhanti "yadi kenaci evarūpā diṭṭhapubbā bhavissati, so kathaṁ samuṭṭhāpessatī"ti. Etenupāyena aññatra Maddaraṭṭhā sabbe janapade āhiṇḍitvā taṁ "Khuddakaraṭṭhan"ti avamaññamānā tattha paṭhamaṁ agantvā nivattiṁsu.

Tato nesaṁ ahosi "Maddaraṭṭhampi tāva gacchāma, mā no Bārāṇasiṁ paviṭṭhepi rājā puna pāhesī"ti Maddaraṭṭhe Sāgalanagaraṁ agamaṁsu. Sāgalanagare ca Maddavo nāma rājā, tassa dhītā soḷasavassuddesikā abhirūpā hoti. Tassā vaṇṇadāsiyo nhānodakatthāya titthaṁ gatā tattha amaccehi ṭhapitaṁ taṁ suvaṇṇarūpaṁ dūratova disvā "amhe udakatthāya pesetvā rājaputtī sayameva āgatā"ti bhaṇantiyo samīpaṁ gantvā "nāyaṁ sāminī, amhākaṁ sāminī ito abhirūpatarā"ti āhaṁsu. Amaccā taṁ sutvā rājānaṁ upasaṅkamitvā anurūpena nayena dārikaṁ yāciṁsu, sopi adāsi. Tato Bārāṇasirañño pāhesuṁ "laddhā dārikā, sāmaṁ āgacchissati, udāhu amheva ānemā"ti. So ca "mayi āgacchante janapadapīḷā bhavissati, tumheva ānethā"ti pesesi.

Amaccā dārikaṁ gahetvā nagarā nikkhamitvā kumārassa pāhesuṁ "laddhā suvaṇṇarūpasadisī dārikā"ti. Kumāro sutvāva rāgena abhibhūto paṭhamajjhānā parihāyi. So dūtaparamparaṁ pesesi "sīghaṁ ānetha sīghaṁ ānethā"ti. Te sabbattha ekarattivāseneva Bārāṇasiṁ patvā bahinagare ṭhitā rañño pāhesuṁ "ajja pavisitabbaṁ, no"ti. Rājā "seṭṭhakulā ānītā dārikā, maṅgalakiriyaṁ katvā mahāsakkārena pavesessāma, uyyānaṁ tāva naṁ nethā"ti āṇāpesi. Te tathā akaṁsu. Sā accantasukhumālā yānugghātena ubbāḷhā addhānaparissamena uppannavātarogā milātamālā

မာတာပိတရော "အမှာကံ ပုတ္တော မဟာပုညော၊ အဝဿံ တေန သဟ ကတပုညာ ကာစိ ဒါရိကာ လောကေ ဥပ္ပန္နာ ဘဝိဿတီ"တိ တံ သုဝဏ္ဏရူပံ ရထံ အာရောပေတွာ အမစ္စာနံ အပ္ပေသုံ "ဂစ္ဆထ ဤဒိသိံ ဒါရိကံ ဂဝေသထာ"တိ။ တေ ဂဟေတွာ သောဠသ မဟာဇနပဒေ ဝိစရန္တာ တံ တံ ဂါမံ ဂန္တွာ ဥဒကတိတ္ထာဒီသု ယတ္ထ ယတ္ထ ဇနသမူဟံ ပဿန္တိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ဒေဝတံ ဝိယ သုဝဏ္ဏရူပံ ဌပေတွာ နာနာပုပ္ဖဝတ္ထာလင်္ကာရေဟိ ပူဇံ ကတွာ ဝိတာနံ ဗန္ဓိတွာ ဧကမန္တံ တိဋ္ဌန္တိ "ယဒိ ကေနစိ ဧဝရူပါ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာ ဘဝိဿတိ၊ သော ကထံ သမုဋ္ဌာပေဿတီ"တိ။ ဧတေနုပါယေန အညတြ မဒ္ဒရဋ္ဌာ သဗ္ဗေ ဇနပဒေ အာဟိဏ္ဍိတွာ တံ "ခုဒ္ဒကရဋ္ဌ"န္တိ အဝမညမာနာ တတ္ထ ပဌမံ အဂန္တွာ နိဝတ္တိံသု။

တတော နေသံ အဟောသိ "မဒ္ဒရဋ္ဌမ္ပိ တာဝ ဂစ္ဆာမ၊ မာ နော ဗာရာဏသိံ ပဝိဋ္ဌေပိ ရာဇာ ပုန ပါဟေသီ"တိ မဒ္ဒရဋ္ဌေ သာဂလနဂရံ အဂမံသု။ သာဂလနဂရေ စ မဒ္ဒဝေါ နာမ ရာဇာ၊ တဿ ဓီတာ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကာ အဘိရူပါ ဟောတိ။ တဿာ ဝဏ္ဏဒါသိယော နှာနောဒကတ္ထာယ တိတ္ထံ ဂတာ တတ္ထ အမစ္စေဟိ ဌပိတံ တံ သုဝဏ္ဏရူပံ ဒူရတောဝ ဒိသွာ "အမှေ ဥဒကတ္ထာယ ပေသေတွာ ရာဇပုတ္တီ သယမေဝ အာဂတာ"တိ ဘဏန္တိယော သမီပံ ဂန္တွာ "နာယံ သာမိနီ၊ အမှာကံ သာမိနီ ဣတော အဘိရူပတရာ"တိ အာဟံသု။ အမစ္စာ တံ သုတွာ ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတွာ အနုရူပေန နယေန ဒါရိကံ ယာစိံသု၊ သောပိ အဒါသိ။ တတော ဗာရာဏသိရညော ပါဟေသုံ "လဒ္ဓါ ဒါရိကာ၊ သာမံ အာဂစ္ဆိဿတိ၊ ဥဒါဟု အမှေဝ အာနေမာ"တိ။ သော စ "မယိ အာဂစ္ဆန္တေ ဇနပဒပီဠာ ဘဝိဿတိ၊ တုမှေဝ အာနေထာ"တိ ပေသေသိ။

အမစ္စာ ဒါရိကံ ဂဟေတွာ နဂရာ နိက္ခမိတွာ ကုမာရဿ ပါဟေသုံ "လဒ္ဓါ သုဝဏ္ဏရူပသဒိသီ ဒါရိကာ"တိ။ ကုမာရော သုတွာဝ ရာဂေန အဘိဘူတော ပဌမဇ္ဈာနာ ပရိဟာယိ။ သော ဒူတပရမ္ပရံ ပေသေသိ "သီဃံ အာနေထ သီဃံ အာနေထာ"တိ။ တေ သဗ္ဗတ္ထ ဧကရတ္တိဝါသေနေဝ ဗာရာဏသိံ ပတွာ ဗဟိနဂရေ ဌိတာ ရညော ပါဟေသုံ "အဇ္ဇ ပဝိသိတဗ္ဗံ၊ နော"တိ။ ရာဇာ "သေဋ္ဌကုလာ အာနီတာ ဒါရိကာ၊ မင်္ဂလကိရိယံ ကတွာ မဟာသက္ကာရေန ပဝေသေဿာမ၊ ဥယျာနံ တာဝ နံ နေထာ"တိ အာဏာပေသိ။ တေ တထာ အကံသု။ သာ အစ္စန္တသုခုမာလာ ယာနုဂ္ဃာတေန ဥဗ္ဗာဠှာ အဒ္ဓါနပရိဿမေန ဥပ္ပန္နဝါတရောဂါ မိလာတမာလာ

viya hutvā rattiṁyeva kālamakāsi. Amaccā “sakkārā paribhaṭṭhamhā”ti parideviṁsu. Rājā ca nāgarā ca “kulavaṁso vinaṭṭho”ti parideviṁsu. Nagare mahākolāhalaṁ ahosi, kumārassa sutamatteyeva mahāsoko udapādi. Tato kumāro sokassa mūlaṁ khaṇitumāraddho, so cintesi “ayaṁ soko nāma na ajātassa hoti, jātassa pana hoti, tasmā jātiṁ paṭicca soko”ti. “Jāti pana kiṁ paṭiccā”ti. Tato “bhavaṁ paṭicca jātī”ti evaṁ pubbabhāvanānubhāvena yoniso manasikaronto anulomapaṭilomapaṭiccasamuppādaṁ disvā saṅkhāre sammasanto tattheva nisinno paccekabodhiṁ sacchākāsi. Taṁ maggaphalasukhena sukhitaṁ santindriyaṁ santamānasaṁ nisinnaṁ disvā paṇipātaṁ katvā amaccā āhaṁsu “mā soci deva, mahanto jambudīpo, aññaṁ tato sundarataraṁ ānessāmā”ti. So āha “nāhaṁ socako, nissoko Paccekabuddho ahan”ti. Ito paraṁ sabbaṁ purimagāthāsadisameva ṭhapetvā gāthāvaṇṇanaṁ.

Gāthāvaṇṇanāyaṁ pana **saṁsaggajātassā**ti jātasaṁsaggassa. Tattha dassanasavanakāyasamullapanasambhogasaṁsaggavasena pañcavidho saṁsaggo. Tattha aññamaññaṁ disvā cakkhuviññāṇavīthivasena uppannarāgo **dassanasaṁsaggo** nāma. Tattha Sīhaḷadīpe Kāḷadīghavāpīgāme[1] piṇḍāya carantaṁ kalyāṇavihāravāsīdīghabhāṇakadaharabhikkhuṁ disvā paṭibaddhacittā kenaci upāyena taṁ alabhitvā kālakatā kuṭumbiyadhītā, tassā nivāsanacoḷakhaṇḍaṁ disvā “evarūpavatthadhāriniyā nāma saddhiṁ saṁvāsaṁ nālatthan”ti hadayaṁ phāletvā kālakato so eva ca daharo nidassanaṁ.

Parehi pana kathiyamānaṁ rūpādisampattiṁ attanā vā hasitalapitagītasaddaṁsutvā sotaviññāṇavīthivasena uppanno rāgo **savanasaṁsaggo** nāma. Tatrāpi Girigāmavāsīkammāradhītāya pañcahi kumārīhi saddhiṁ padumassaraṁ gantvā nhatvā mālaṁ āropetvā uccāsaddena gāyantiyā ākāsena gacchanto saddaṁ sutvā kāmarāgena visesā parihāyitvā anayabyasanaṁ patto Pañcaggaḷaleṇavāsī Tissadaharo nidassanaṁ.

Aññamaññaṁ aṅgaparāmasanena uppannarāgo **kāyasaṁsaggo** nāma. Dhammagāyanadaharabhikkhu cettha nidassanaṁ. Mahāvihāre kira daharabhikkhu dhammaṁ

1. Kāladīghagāme (Sī)

ဝိယ ဟုတွာ ရတ္တိံယေဝ ကာလမကာသိ။ အမစ္စာ “သက္ကာရာ ပရိဘဋ္ဌမှာ”တိ ပရိဒေဝိံသု။ ရာဇာ စ နာဂရာ စ “ကုလဝံသော ဝိနဋ္ဌော”တိ ပရိဒေဝိံသု။ နဂရေ မဟာကောလာဟလံ အဟောသိ၊ ကုမာရဿ သုတမတ္တေယေဝ မဟာသောကော ဥဒပါဒိ။ တတော ကုမာရော သောကဿ မူလံ ခဏိတုမာရဒ္ဓေါ၊ သော စိန္တေသိ “အယံ သောကော နာမ န အဇာတဿ ဟောတိ၊ ဇာတဿ ပန ဟောတိ၊ တသ္မာ ဇာတိံ ပဋိစ္စ သောကော”တိ။ “ဇာတိ ပန ကိံ ပဋိစ္စာ”တိ။ တတော “ဘဝံ ပဋိစ္စ ဇာတီ”တိ ဧဝံ ပုဗ္ဗဘာဝနာနုဘာဝေန ယောနိသော မနသိကရောန္တော အနုလောမပဋိလောမပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ ဒိသွာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တော တတ္ထေဝ နိသိန္နော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆာကာသိ။ တံ မဂ္ဂဖလသုခေန သုခိတံ သန္တိန္ဒြိယံ သန္တမာနသံ နိသိန္နံ ဒိသွာ ပဏိပါတံ ကတွာ အမစ္စာ အာဟံသု “မာ သောစိ ဒေဝ, မဟန္တော ဇမ္ဗုဒီပေါ၊ အညံ တတော သုန္ဒရတရံ အာနေဿာမာ”တိ။ သော အာဟ “နာဟံ သောစကော၊ နိဿောကော ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ အဟ”န္တိ။ ဣတော ပရံ သဗ္ဗံ ပုရိမဂါထာသဒိသမေဝ ဌပေတွာ ဂါထာဝဏ္ဏနံ။

ဂါထာဝဏ္ဏနာယံ ပန **သံသဂ္ဂဇာတဿာ**တိ ဇာတသံသဂ္ဂဿ။ တတ္ထ ဒဿနသဝနကာယသမုလ္လပနသမ္ဘောဂသံသဂ္ဂဝသေန ပဉ္စဝိဓော သံသဂ္ဂေါ။ တတ္ထ အညမညံ ဒိသွာ စက္ခုဝိညာဏဝီထိဝသေန ဥပ္ပန္နရာဂေါ **ဒဿနသံသဂ္ဂေါ** နာမ။ တတ္ထ သီဟဠဒီပေ ကာဠဒီဃဝါပိဂါမေ[၁] ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ကလျာဏဝိဟာရဝါသီဒီဃဘာဏကဒဟရဘိက္ခုံ ဒိသွာ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တာ ကေနစိ ဥပါယေန တံ အလဘိတွာ ကာလကတာ ကုဋုမ္ဗိယဓီတာ, တဿာ နိဝါသနစောဠခဏ္ဍံ ဒိသွာ “ဧဝရူပဝတ္ထဓာရိနိယာ နာမ သဒ္ဓိံ သံဝါသံ နာလတ္ထ”န္တိ ဟဒယံ ဖာလေတွာ ကာလကတော သော ဧဝ စ ဒဟရော နိဒဿနံ။

ပရေဟိ ပန ကထိယမာနံ ရူပါဒိသမ္ပတ္တိံ အတ္တနာ ဝါ ဟသိတလပိတဂီတသဒ္ဒံ သုတွာ သောတဝိညာဏဝီထိဝသေန ဥပ္ပန္နော ရာဂေါ **သဝနသံသဂ္ဂေါ** နာမ။ တတြာပိ ဂိရိဂါမဝါသီကမ္မာရဓီတာယ ပဉ္စဟိ ကုမာရီဟိ သဒ္ဓိံ ပဒုမဿရံ ဂန္တွာ နှတွာ မာလံ အာရောပေတွာ ဥစ္စာသဒ္ဒေန ဂါယန္တိယာ အာကာသေန ဂစ္ဆန္တော သဒ္ဒံ သုတွာ ကာမရာဂေန ဝိသေသာ ပရိဟာယိတွာ အနယဗျသနံ ပတ္တော ပဉ္စဂ္ဂဠလေဏဝါသီ တိဿဒဟရော နိဒဿနံ။

အညမညံ အင်္ဂပရာမသနေန ဥပ္ပန္နရာဂေါ **ကာယသံသဂ္ဂေါ** နာမ။ ဓမ္မဂါယနဒဟရဘိက္ခု စေတ္ထ နိဒဿနံ။ မဟာဝိဟာရေ ကိရ ဒဟရဘိက္ခု ဓမ္မံ

၁-ကာလဒီဃဂါမေ (သီ)

bhāsati, tattha mahājane āgate rājāpi agamāsi saddhiṁ antepurena. Tato rājadhītāya tassa rūpañca saddañca āgamma balavarāgo uppanno tassa ca daharassāpi. Taṁ disvā rājā sallakkhetvā sāṇipākārena parikkhipāpesi, te aññamaññaṁ parāmasitvā āliṅgiṁsu. Puna sāṇipākāraṁ apanetvā passantā dvepi kālakateyeva addasaṁsūti.

Aññamaññaṁ ālapanasamullapane uppanno rāgo pana **samullapanasaṁsaggo** nāma. Bhikkhubhikkhunīhi saddhiṁ paribhogakaraṇe uppannarāgo **sambhogasaṁsaggo** nāma. Dvīsupi cetesu pārājikappatto bhikkhu ca bhikkhunī ca nidassanaṁ. Maricivaṭṭināmamahāvihāramahe kira Duṭṭhagāmaṇi Abhayamahārājā mahādānaṁ paṭiyādetvā ubhatosaṁghaṁ parivisati. Tattha uṇhayāguyā dinnāya saṁghanavakasāmaṇerī anādhārakassa saṁghanavakasāmaṇerassa dantavalayaṁ datvā samullāpaṁ akāsi, te ubhopi upasampajjitvā saṭṭhivassā hutvā paratīraṁ gatā aññamaññaṁ samullāpena pubbasaññaṁ paṭilabhitvā tāvadeva jātasinehā sikkhāpadaṁ vītikkamitvā pārājikā ahesunti.

Evaṁ pañcavidhe saṁsagge yena kenaci saṁsaggena jātasaṁsaggassa **bhavati sneho,** purimarāgapaccayā balavarāgo uppajjati. Tato **snehanvayaṁ dukkhamidaṁ pahoti,** tameva snehaṁ anugacchantaṁ sandiṭṭhikasamparāyikasokaparidevādinānappakārakaṁ dukkhamidaṁ pahoti nibbattati bhavati jāyati. Apare pana "ārammaṇe cittassa vossaggo saṁsaggo"ti bhaṇanti. Tato sneho, snehā dukkhamidanti.

Evamatthappabhedaṁ imaṁ aḍḍhagāthaṁ vatvā so Paccekabuddho āha "svāhaṁ yamidaṁ snehanvayaṁ sokādidukkhaṁ pahoti, tassa dukkhassa mūlaṁ khananto paccekasambodhimadhigato"ti. Evaṁ vutte te amaccā āhaṁsu "amhehi dāni bhante kiṁ kātabban"ti. Tato so āhaṁ "tumhe vā aññe vā yo imamhā dukkhā muccitukāmo, so sabbopi **ādīnavaṁ snehajaṁ pekkhamāno, eko care khaggavisāṇakappo"ti**. Ettha ca yaṁ "snehanvayaṁ dukkhamidaṁ pahotī"ti vuttaṁ, tadeva sandhāya "ādīnavaṁ snehajaṁ pekkhamāno"ti idaṁ vuttanti veditabbaṁ. Atha vā yathāvuttena saṁsaggena saṁsaggajātassa bhavati sneho, snehanvayaṁ dukkhamidaṁ pahoti, etaṁ yathābhūtaṁ ādīnavaṁ snehajaṁ pekkhamāno ahaṁ adhigatoti evaṁ abhisambandhitvā catutthapādo pubbe

ဘာသတိ၊ တတ္ထ မဟာဇနေ အာဂတေ ရာဇာပိ အဂမာသိ သဒ္ဓိံ အန္တေပုရေန။ တတော ရာဇဓီတာယ တဿ ရူပဉ္စ သဒ္ဒဉ္စ အာဂမ္မ ဗလဝရာဂေါ ဥပ္ပန္နော တဿ စ ဒဟရဿာပိ။ တံ ဒိသွာ ရာဇာ သလ္လက္ခေတွာ သာဏိပါကာရေန ပရိက္ခိပါပေသိ၊ တေ အညမညံ ပရာမသိတွာ အာလိင်္ဂိံသု။ ပုန သာဏိပါကာရံ အပနေတွာ ပဿန္တာ ဒွေပိ ကာလကတေယေဝ အဒ္ဒသံသူတိ။

အညမညံ အာလပနသမုလ္လပနေ ဥပ္ပန္နော ရာဂေါ ပန **သမုလ္လပနသံသဂ္ဂေါ** နာမ။ ဘိက္ခုဘိက္ခုနီဟိ သဒ္ဓိံ ပရိဘောဂကရဏေ ဥပ္ပန္နရာဂေါ **သမ္ဘောဂသံသဂ္ဂေါ** နာမ။ ဒွီသုပိ စေတေသု ပါရာဇိကပ္ပတ္တော ဘိက္ခု စ ဘိက္ခုနီ စ နိဒဿနံ။ မရိစိဝဋ္ဋိနာမမဟာဝိဟာရမဟေ ကိရ ဒုဋ္ဌဂါမဏိ အဘယမဟာရာဇာ မဟာဒါနံ ပဋိယာဒေတွာ ဥဘတောသံဃံ ပရိဝိသတိ။ တတ္ထ ဥဏှယာဂုယာ ဒိန္နာယ သံဃနဝကသာမဏေရီ အနာဓာရကဿ သံဃနဝကသာမဏေရဿ ဒန္တဝလယံ ဒတွာ သမုလ္လာပံ အကာသိ၊ တေ ဥဘောပိ ဥပသမ္ပဇ္ဇိတွာ သဋ္ဌိဝဿာ ဟုတွာ ပရတီရံ ဂတာ အညမညံ သမုလ္လာပေန ပုဗ္ဗသညံ ပဋိလဘိတွာ တာဝဒေဝ ဇာတသိနေဟာ သိက္ခာပဒံ ဝီတိက္ကမိတွာ ပါရာဇိကာ အဟေသုန္တိ။

ဧဝံ ပဉ္စဝိဓေ သံသဂ္ဂေ ယေန ကေနစိ သံသဂ္ဂေန ဇာတသံသဂ္ဂဿ **ဘဝတိ သ္နေဟော၊** ပုရိမရာဂပစ္စယာ ဗလဝရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တတော **သ္နေဟန္ဝယံ ဒုက္ခမိဒံ ပဟောတိ၊** တမေဝ သ္နေဟံ အနုဂစ္ဆန္တံ သန္ဒိဋ္ဌိကသမ္ပရာယိကသောကပရိဒေဝါဒိနာနပ္ပကာရကံ ဒုက္ခမိဒံ ပဟောတိ နိဗ္ဗတ္တတိ ဘဝတိ ဇာယတိ။ အပရေ ပန "အာရမ္မဏေ စိတ္တဿ ဝေါဿဂ္ဂေါ သံသဂ္ဂေါ"တိ ဘဏန္တိ။ တတော သ္နေဟော၊ သ္နေဟာ ဒုက္ခမိဒန္တိ။

ဧဝမတ္ထပ္ပဘေဒံ ဣမံ အဍ္ဎဂါထံ ဝတွာ သော ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ အာဟ "သွာဟံ ယမိဒံ သ္နေဟန္ဝယံ သောကာဒိဒုက္ခံ ပဟောတိ၊ တဿ ဒုက္ခဿ မူလံ ခဏန္တော ပစ္စေကသမ္ဗောဓိမဓိဂတော"တိ။ ဧဝံ ဝုတ္တေ တေ အမစ္စာ အာဟံသု "အမှေဟိ ဒါနိ ဘန္တေ ကိံ ကာတဗ္ဗ"န္တိ။ တတော သော အာဟ "တုမှေ ဝါ အညေ ဝါ ယော ဣမမှာ ဒုက္ခာ မုစ္စိတုကာမော၊ သော သဗ္ဗောပိ **အာဒီနဝံ သ္နေဟဇံ ပေက္ခမာနော၊ ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ**"တိ။ ဧတ္ထ စ ယံ "သ္နေဟန္ဝယံ ဒုက္ခမိဒံ ပဟောတီ"တိ ဝုတ္တံ၊ တဒေဝ သန္ဓာယ "အာဒီနဝံ သ္နေဟဇံ ပေက္ခမာနော"တိ ဣဒံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အထ ဝါ ယထာဝုတ္တေန သံသဂ္ဂေန သံသဂ္ဂဇာတဿ ဘဝတိ သ္နေဟော၊ သ္နေဟန္ဝယံ ဒုက္ခမိဒံ ပဟောတိ၊ ဧတံ ယထာဘူတံ အာဒီနဝံ သ္နေဟဇံ ပေက္ခမာနော အဟံ အဓိဂတောတိ ဧဝံ အဘိသမ္ဗန္ဓိတွာ စတုတ္ထပါဒေါ ပုဗ္ဗေ

vuttanayeneva udānavasena vuttoti veditabbo. Tato paraṁ sabbaṁ purimagāthāya vuttasadisamevāti.

Saṁsaggagāthāvaṇṇanā samattā.

37. **Mitte suhajje**ti kā uppatti? Ayaṁ paccekabodhisatto purimagāthāya vuttanayeneva uppajjitvā Bārāṇasiyaṁ rajjaṁ kārento paṭhamaṁ jhānaṁ nibbattetvā “kiṁ samaṇadhammo varo, rajjaṁ varan”ti vīmaṁsitvā catunnaṁ amaccānaṁ hatthe rajjaṁ niyyātetvā samaṇadhammaṁ karoti. Amaccā “dhammena samena karothā”ti vuttāpi lañjaṁ gahetvā adhammena karonti, te lañjaṁ gahetvā sāmike parājentā ekadā aññataraṁ rājavallabhaṁ parājesuṁ. So rañño bhattahārakena saddhiṁ pavisitvā sabbaṁ ārocesi. Rājā dutiyadivase sayaṁ vinicchayaṭṭhānaṁ agamāsi. tato mahājanakāyā “amaccā sāmike asāmike karontī”ti mahāsaddaṁ karontā mahāyuddhaṁ viya akaṁsu. Atha rājā vinicchayaṭṭhānā vuṭṭhāyapāsādaṁ abhiruhitvā samāpattiṁ appetuṁ nisinno tena saddena vikkhittacitto na sakkoti appetuṁ. So “kiṁ me rajjena, samaṇadhammo varo”ti rajjasukhaṁ pahāya puna samāpattiṁ nibbattetvā pubbe vuttanayeneva vipassanto paccekasambodhiṁ sacchākāsi. Kammaṭṭhānañca pucchito imaṁ gāthaṁ abhāsi—

“Mitte suhajje anukampamāno,
Hāpeti atthaṁ paṭibaddhacitto.
Etaṁ bhayaṁ santhave pekkhamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tattha mettāyanavasena **mittā.** Suhadayabhāvena **suhajjā.** Keci hi ekantahitakāmatāya mittāva honti, na suhajjā. Keci gamanāgamanaṭṭhānanisajjā samullāpādīsu hadayasukhajananena suhajjāva honti, na mittā. Keci tadubhayavasena suhajjā ceva mittā ca. Te duvidhā honti agāriyā anagāriyā ca. Tattha agāriyā tividhā honti upakāro samānasukhadukkho anukampakoti. Anagāriyā visesena atthakkhāyino eva. Te catūhi aṅgehi samannāgatā honti. Yathāha—

ဝုတ္တနယေနေဝ ဥဒါနဝသေန ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတော ပရံ သဗ္ဗံ ပုရိမဂါထာယ ဝုတ္တသဒိသမေဝါတိ။

သံသဂ္ဂဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၃၇။ **မိတ္တေ သုဟဇ္ဇေ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ပစ္စေကဗောဓိသတ္တော ပုရိမဂါထာယ ဝုတ္တနယေနေဝ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဗာရာဏသိယံ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တော ပဌမံ ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ “ကိံ သမဏဓမ္မော ဝရော၊ ရဇ္ဇံ ဝရ”န္တိ ဝီမံသိတွာ စတုန္နံ အမစ္စာနံ ဟတ္ထေ ရဇ္ဇံ နိယျာတေတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောတိ။ အမစ္စာ “ဓမ္မေန သမေန ကရောထာ”တိ ဝုတ္တာပိ လဉ္ဇံ ဂဟေတွာ အဓမ္မေန ကရောန္တိ၊ တေ လဉ္ဇံ ဂဟေတွာ သာမိကေ ပရာဇေန္တာ ဧကဒါ အညတရံ ရာဇဝလ္လဘံ ပရာဇေသုံ။ သော ရညော ဘတ္တဟာရကေန သဒ္ဓိံ ပဝိသိတွာ သဗ္ဗံ အာရောစေသိ။ ရာဇာ ဒုတိယဒိဝသေ သယံ ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနံ အဂမာသိ။ တတော မဟာဇနကာယာ “အမစ္စာ သာမိကေ အသာမိကေ ကရောန္တီ”တိ မဟာသဒ္ဒံ ကရောန္တာ မဟာယုဒ္ဓံ ဝိယ အကံသု။ အထ ရာဇာ ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနာ ဝုဋ္ဌာယ ပါသာဒံ အဘိရုဟိတွာ သမာပတ္တိံ အပ္ပေတုံ နိသိန္နော တေန သဒ္ဒေန ဝိက္ခိတ္တစိတ္တော န သက္ကောတိ အပ္ပေတုံ။ သော “ကိံ မေ ရဇ္ဇေန၊ သမဏဓမ္မော ဝရော”တိ ရဇ္ဇသုခံ ပဟာယ ပုန သမာပတ္တိံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကသမ္ဗောဓိံ သစ္ဆာကာသိ။ ကမ္မဋ္ဌာနဉ္စ ပုစ္ဆိတော ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ—

“မိတ္တေ သုဟဇ္ဇေ အနုကမ္ပမာနော၊
ဟာပေတိ အတ္ထံ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော။
ဧတံ ဘယံ သန္ထဝေ ပေက္ခမာနော၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တတ္ထ မေတ္တာယနဝသေန **မိတ္တာ။** သုဟဒယဘာဝေန **သုဟဇ္ဇာ။** ကေစိ ဟိ ဧကန္တဟိတကာမတာယ မိတ္တာဝ ဟောန္တိ၊ န သုဟဇ္ဇာ။ ကေစိ ဂမနာဂမနဋ္ဌာနနိသဇ္ဇာသမုလ္လာပါဒီသု ဟဒယသုခဇနနေန သုဟဇ္ဇာဝ ဟောန္တိ၊ န မိတ္တာ။ ကေစိ တဒုဘယဝသေန သုဟဇ္ဇာ စေဝ မိတ္တာ စ။ တေ ဒုဝိဓာ ဟောန္တိ အဂါရိယာ အနဂါရိယာ စ။ တတ္ထ အဂါရိယာ တိဝိဓာ ဟောန္တိ ဥပကာရော သမာနသုခဒုက္ခော အနုကမ္ပကောတိ။ အနဂါရိယာ ဝိသေသေန အတ္ထက္ခာယိနော ဧဝ။ တေ စတူဟိ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတာ ဟောန္တိ။ ယထာဟ—

"Catūhi kho gahapatiputta ṭhānehi upakāro mitto suhado veditabbo,pamattaṁ rakkhati, pamattassa sāpateyyaṁ rakkhati, bhītassa saraṇaṁ hoti, uppannesu kiccakaraṇīyesu taddiguṇaṁ bhogaṁ anuppadeti"[1].

Tathā—

"Catūhi kho gahapatiputta ṭhānehi samānasukhadukkho mitto suhado veditabbo, guyhamassa ācikkhati, guyhamassa parigūhati, āpadāsu na vijahati, jīvitampissa atthāya pariccattaṁ hoti"[1].

Tathā—

"Catūhi kho gahapatiputta ṭhānehi anukampako mitto suhado veditabbo, abhavenassa na nandati, bhavenassa nandati, avaṇṇaṁ bhaṇamānaṁ nivāreti, vaṇṇaṁ bhaṇamānaṁ pasaṁsati"[2].

Tathā—

"Catūhi kho gahapatiputta ṭhānehi atthakkhāyī mitto suhado veditabbo, pāpā nivāreti, kalyāṇe niveseti, assutaṁ sāveti, saggassa maggaṁ ācikkhatī"ti[2].

Tesvidha agāriyā adhippetā, atthato pana sabbepi yujjanti. Te mitte suhajje. **Anukampamāno**ti anudayamāno, tesaṁ sukhaṁ upasaṁharitukāmo dukkhaṁ apaharitukāmo ca.

Hāpeti atthanti diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthavasena tividhaṁ, tathā attatthaparattha-ubhayatthavasenāpi tividhaṁ atthaṁ laddhavināsanena aladdhānuppādanenāti dvidhāpi hāpeti vināseti. **Paṭibaddhacitto**ti "ahaṁ imaṁ vinā na jīvāmi, esa me gati,e sa me parāyaṇan"ti evaṁ attānaṁ nīce ṭhāne ṭhapentopi paṭibaddhacitto hoti. "Ime maṁ vinā na jīvanti, ahaṁ tesaṁ gati, tesaṁ parāyaṇan"ti evaṁ attānaṁ ucce ṭhāne ṭhapentopi paṭibaddhacitto hoti. Idha pana evaṁ paṭibaddhacitto adhippeto. **Etaṁ bhaya**nti atthahāpanabhayaṁ, attano samāpattihāniṁ sandhāya vuttaṁ.

1. Dī 3. 152 piṭṭhe. 2. Dī 3. 153 piṭṭhe.

“စတူဟိ ခေါ ဂဟပတိပုတ္တ ဌာနေဟိ ဥပကာရော မိတ္တော သုဟဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ပမတ္တံ ရက္ခတိ၊ ပမတ္တဿ သာပတေယျံ ရက္ခတိ၊ ဘီတဿ သရဏံ ဟောတိ၊ ဥပ္ပန္နေသု ကိစ္စကရဏီယေသု တဒ္ဒိဂုဏံ ဘောဂံ အနုပ္ပဒေတိ”[၁]။

တထာ—

“စတူဟိ ခေါ ဂဟပတိပုတ္တ ဌာနေဟိ သမာနသုခဒုက္ခော မိတ္တော သုဟဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ဂုယှမဿ အာစိက္ခတိ၊ ဂုယှမဿ ပရိဂူဟတိ၊ အာပဒါသု န ဝိဇဟတိ၊ ဇီဝိတမ္ပိဿ အတ္ထာယ ပရိစ္စတ္တံ ဟောတိ”[၁]။

တထာ—

“စတူဟိ ခေါ ဂဟပတိပုတ္တ ဌာနေဟိ အနုကမ္ပကော မိတ္တော သုဟဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ အဘဝေနဿ န နန္ဒတိ၊ ဘဝေနဿ နန္ဒတိ၊ အဝဏ္ဏံ ဘဏမာနံ နိဝါရေတိ၊ ဝဏ္ဏံ ဘဏမာနံ ပသံသတိ”[၂]။

တထာ—

“စတူဟိ ခေါ ဂဟပတိပုတ္တ ဌာနေဟိ အတ္ထက္ခာယီ မိတ္တော သုဟဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ပါပါ နိဝါရေတိ၊ ကလျာဏေ နိဝေသေတိ၊ အဿုတံ သာဝေတိ၊ သဂ္ဂဿ မဂ္ဂံ အာစိက္ခတီ”တိ[၂]။

တေသွိဓ အဂါရိယာ အဓိပ္ပေတာ၊ အတ္ထတော ပန သဗ္ဗေပိ ယုဇ္ဇန္တိ။ တေ မိတ္တေ သုဟဇ္ဇေ။ **အနုကမ္ပမာနော**တိ အနုဒယမာနော၊ တေသံ သုခံ ဥပသံဟရိတုကာမော ဒုက္ခံ အပဟရိတုကာမော စ။

ဟာပေတိ အတ္ထန္တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထဝသေန တိဝိဓံ, တထာ အတ္တတ္ထပရတ္ထဥဘယတ္ထဝသေနာပိ တိဝိဓံ အတ္ထံ လဒ္ဓဝိနာသနေန အလဒ္ဓါနုပ္ပါဒနေနာတိ ဒွိဓာပိ ဟာပေတိ ဝိနာသေတိ။ **ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော**တိ “အဟံ ဣမံ ဝိနာ န ဇီဝါမိ၊ ဧသ မေ ဂတိ၊ ဧသ မေ ပရာယဏ”န္တိ ဧဝံ အတ္တာနံ နီစေ ဌာနေ ဌပေန္တောပိ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော ဟောတိ။ “ဣမေ မံ ဝိနာ န ဇီဝန္တိ၊ အဟံ တေသံ ဂတိ၊ တေသံ ပရာယဏ”န္တိ ဧဝံ အတ္တာနံ ဥစ္စေ ဌာနေ ဌပေန္တောပိ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော ဟောတိ။ ဣဓ ပန ဧဝံ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော အဓိပ္ပေတော။ **ဧတံ ဘယ**န္တိ ဧတံ အတ္ထဟာပနဘယံ၊ အတ္တနော သမာပတ္တိဟာနိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

၁-ဒီ ၃-၁၅၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၃-၁၅၃-ပိဋ္ဌေ။

Santhaveti tividho santhavo taṇhādiṭṭhimittasanthavavasena. Tattha aṭṭhasatappabhedāpi taṇhā taṇhāsanthavo, dvāsaṭṭhibhedāpi diṭṭhi diṭṭhisanthavo, paṭibaddhacittatāya mittānukampanā mittasanthavo. So idhādhippetho. Tena hissa samāpatti. Parihīnā. Tenāha 'etaṁ bhayaṁ santhave pekkhamāno ahamadhigato"ti. Sesaṁ vuttasadisamevāti veditabbanti.

Mittasuhajjagāthāvaṇṇanā samattā.

38. **Vaṁso visālo**ti kā uppatti? Pubbe kira Kassapassa Bhagavato sāsane tayo paccekabodhisattā pabbajitvā vīsati vassasahassāni gatapaccāgatavattaṁ pūretvā devaloke uppannā. Tato cavitvā tesaṁ jeṭṭhako Bārāṇasirājakule nibbatto, itare paccantarājakulesu. Te ubhopi kammaṭṭhānaṁ uggaṇhitvā rajjaṁ pahāya pabbajitvā anukkamena Paccekabuddhā hutvā Nandamūlakapabbhāre vasantā ekadivasaṁ samāpattito vuṭṭhāya "mayaṁ kiṁ kammaṁ katvā imaṁ lokuttarasukhaṁ anuppattā"ti āvajjetvā paccavekkhamānā Kassapabuddhakāle attano cariyaṁ addasaṁsu. tato "tatiyo kuhin"ti āvajjentā Bārāṇasiyaṁ rajjaṁ kārentaṁ disvā tassa guṇe saritvā "so pakatiyāva appicchatādiguṇasamannāgato ahosi, amhākaññeva ovādako vattā vacanakkhamo pāpagarahī, handa naṁ ārammaṇaṁ dassetvā mocessāmā"ti okāsaṁ gavesantā taṁ ekadivasaṁ sabbālaṅkāravibhūsitaṁ uyyānaṁ gacchantaṁ disvā ākāsenāgantvā uyyānadvāre veḷugumbamūle aṭṭhaṁsu. Mahājano atitto[1] rājadassanena rājānaṁ oloketi. Tato rājā "atthi nu kho koci mama dassane abyāvaṭo"ti olokento Paccekabuddhe addakkhi, saha dassaneneva cassa tesu sineho uppajji.

So hatthikkhandhā oruyha santena upacārena te upasaṅkamitvā "bhante kiṁ nāma tumhe"ti pucchi. Te āhaṁsu "mayaṁ mahārāja asajjamānā nāmā"ti. Bhante asajjamānāti etassa ko atthoti. Alagganattho mahārājāti. Tato taṁ veḷugumbaṁ dassentā āhaṁsu "seyyathāpi mahārāja imaṁ veḷugumbaṁ sabbaso mūlakhandhasākhānusākhāhi[2] saṁsibbitvā ṭhitaṁ asihattho puriso mūle chetvā āviñchanto na sakkuṇeyya

1. Attano (Syā, Ka) 2. Mūlakhandhasākhānusākhaṁ (Sī), mūlakkhandhasākhā (Syā)

သန္ထဝေတိ တိဝိဓော သန္ထဝေါ တဏှာဒိဋ္ဌိမိတ္တသန္ထဝဝသေန။ တတ္ထ အဋ္ဌသတပ္ပဘေဒါပိ တဏှာ တဏှာသန္ထဝေါ၊ ဒွါသဋ္ဌိဘေဒါပိ ဒိဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိသန္ထဝေါ၊ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တတာယ မိတ္တာနုကမ္ပနာ မိတ္တသန္ထဝေါ။ သော ဣဓာဓိပ္ပေတော။ တေန ဟိဿ သမာပတ္တိ ပရိဟီနာ။ တေနာဟ 'ဧတံ ဘယံ သန္ထဝေ ပေက္ခမာနော အဟမဓိဂတော"တိ။ သေသံ ဝုတ္တသဒိသမေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

မိတ္တသုဟဇ္ဇဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၃၈။ **ဝံသော ဝိသာလော**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ပုဗ္ဗေ ကိရ ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနေ တယော ပစ္စေကဗောဓိသတ္တာ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝီသတိ ဝဿသဟဿာနိ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပူရေတွာ ဒေဝလောကေ ဥပ္ပန္နာ။ တတော စဝိတွာ တေသံ ဇေဋ္ဌကော ဗာရာဏသိရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တော၊ ဣတရေ ပစ္စန္တရာဇကုလေသု။ တေ ဥဘောပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ အနုက္ကမေန ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဟုတွာ နန္ဒမူလကပဗ္ဘာရေ ဝသန္တာ ဧကဒိဝသံ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ "မယံ ကိံ ကမ္မံ ကတွာ ဣမံ လောကုတ္တရသုခံ အနုပ္ပတ္တာ"တိ အာဝဇ္ဇေတွာ ပစ္စဝေက္ခမာနာ ကဿပဗုဒ္ဓကာလေ အတ္တနော စရိယံ အဒ္ဒသံသု။ တတော "တတိယော ကုဟိ"န္တိ အာဝဇ္ဇေန္တာ ဗာရာဏသိယံ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တံ ဒိသွာ တဿ ဂုဏေ သရိတွာ "သော ပကတိယာဝ အပ္ပိစ္ဆတာဒိဂုဏသမန္နာဂတော အဟောသိ၊ အမှာကညေဝ ဩဝါဒကော ဝတ္တာ ဝစနက္ခမော ပါပဂရဟီ၊ ဟန္ဒ နံ အာရမ္မဏံ ဒဿေတွာ မောစေဿာမာ"တိ ဩကာသံ ဂဝေသန္တာ တံ ဧကဒိဝသံ သဗ္ဗာလင်္ကာရဝိဘူသိတံ ဥယျာနံ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ အာကာသေနာဂန္တွာ ဥယျာနဒွါရေ ဝေဠုဂုမ္ဗမူလေ အဋ္ဌံသု။ မဟာဇနော အတိတ္တော[1] ရာဇဒဿနေန ရာဇာနံ ဩလောကေတိ။ တတော ရာဇာ "အတ္ထိ နု ခေါ ကောစိ မမ ဒဿနေ အဗျာဝဋော"တိ ဩလောကေန္တော ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ အဒ္ဒက္ခိ၊ သဟ ဒဿနေနေဝ စဿ တေသု သိနေဟော ဥပ္ပဇ္ဇိ။

သော ဟတ္ထိက္ခန္ဓာ ဩရုယှ သန္တေန ဥပစာရေန တေ ဥပသင်္ကမိတွာ "ဘန္တေ ကိံ နာမ တုမှေ"တိ ပုစ္ဆိ။ တေ အာဟံသု "မယံ မဟာရာဇ အသဇ္ဇမာနာ နာမာ"တိ။ ဘန္တေ အသဇ္ဇမာနာတိ ဧတဿ ကော အတ္ထောတိ။ အလဂ္ဂနတ္ထော မဟာရာဇာတိ။ တတော တံ ဝေဠုဂုမ္ဗံ ဒဿေန္တာ အာဟံသု "သေယျထာပိ မဟာရာဇ ဣမံ ဝေဠုဂုမ္ဗံ သဗ္ဗသော မူလခန္ဓသာခါနုသာခါဟိ[2] သံသိဗ္ဗိတွာ ဌိတံ အသိဟတ္ထော ပုရိသော မူလေ ဆေတွာ အာဝိဉ္ဆန္တော န သက္ကုဏေယျ

၁-အတ္တနော (သျာ၊ က) ၂-မူလခန္ဓသာခါနုသာခံ (သီ)၊ မူလက္ခန္ဓသာခါ (သျာ)

uddharituṁ, evameva tvaṁ anto ca bahi ca jaṭāya jaṭito āsattavisatto tattha laggo. Seyyathāpi vā panassa vemajjhagatopi[1] ayaṁ vaṁsakaḷīro asañjātasākhattā kenaci alaggo ṭhito, sakkā ca pana agge vā mūle vā chetvā uddharituṁ, evameva mayaṁ katthaci asajjamānā sabbadisā gacchāmā"ti tāvadeva catutthajjhānaṁ samāpajjitvā passato eva rañño ākāsena Nandamūlakapabbhāraṁ agamaṁsu. Tato rājācintesi "kadā nu kho ahampi evaṁ asajjamāno bhaveyyan"ti tattheva nisīditvā vipassanto paccekabodhiṁ sacchākāsi. Purimanayeneva kammaṭṭhānaṁ pucchito imaṁ gāthaṁ abhāsi—

"Vaṁso visālova yathā visatto,
Puttesu dāresu ca yā apekkhā.
Vaṁsakkaḷīrova asajjamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo"ti.

Tattha **Vaṁso**ti veḷu. **Visālo**ti vitthiṇṇo. Cakāro avadhāraṇattho, evakāro vā ayaṁ, sandhivasenettha ekāro naṭṭho[2]. Tassa parapadena sambandho, taṁ pacchā yojessāma. **Yathā**ti paṭibhāge. **Visatto**ti laggo jaṭito saṁsibbito. **Puttesu dāresu cā**ti puttadhītubhariyāsu. **Yā apekkhā**ti yā taṇhā yo sneho. **Vaṁsakkaḷīrova asajjamāno**ti vaṁsakaḷīro viya alaggamāno. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yathā vaṁso visālo visatto eva hoti, puttesu dāresu ca yā apekkhā, sāpi evaṁ tāni vatthūni saṁsibbitvā ṭhitattā visattā eva. Svāhaṁ tāva apekkhāya apekkhavā visālo vaṁso viya visattoti evaṁ apekkhāya ādīnavaṁ disvā taṁ apekkhaṁ maggañāṇena chindanto ayaṁ vaṁsakaḷīrova rūpādīsu vā lābhādīsu vā kāmabhavādīsu vā diṭṭhādīsu vā taṇhāmānadiṭṭhivasena asajjamāno paccekabodhiṁ adhigatoti. Sesaṁ purimanayeneva veditabbanti.

Vaṁsakaḷīragāthāvaṇṇanā samattā.

1. Vā panassa vemajjhe jātopi (Sī), tassa majjhagatopi (Syā)
2. Evakāro daṭṭhabbo (Syā), vakāro daṭṭhabbo (Ka)

ဥဒ္ဓရိတုံ၊ ဧဝမေဝ တွံ အန္တော စ ဗဟိ စ ဇဋာယ ဇဋိတော အာသတ္တဝိသတ္တော တတ္ထ လဂ္ဂေါ။ သေယျထာပိ ဝါ ပနဿ ဝေမဇ္ဈဂတောပိ[1] အယံ ဝံသကဠီရော အသဉ္ဇာတသာခတ္တာ ကေနစိ အလဂ္ဂေါ ဌိတော၊ သက္ကာ စ ပန အဂ္ဂေ ဝါ မူလေ ဝါ ဆေတွာ ဥဒ္ဓရိတုံ၊ ဧဝမေဝ မယံ ကတ္ထစိ အသဇ္ဇမာနာ သဗ္ဗဒိသာ ဂစ္ဆာမာ”တိ တာဝဒေဝ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ပဿတော ဧဝ ရညော အာကာသေန နန္ဒမူလကပဗ္ဘာရံ အဂမံသု။ တတော ရာဇာ စိန္တေသိ “ကဒါ နု ခေါ အဟမ္ပိ ဧဝံ အသဇ္ဇမာနော ဘဝေယျ”န္တိ တတ္ထေဝ နိသီဒိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆာကာသိ။ ပုရိမနယေနေဝ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပုစ္ဆိတော ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ—

“ဝံသော ဝိသာလောဝ ယထာ ဝိသတ္တော၊
ပုတ္တေသု ဒါရေသု စ ယာ အပေက္ခာ။
ဝံသက္ကဠီရောဝ အသဇ္ဇမာနော၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တတ္ထ **ဝံသော**တိ ဝေဠု။ **ဝိသာလော**တိ ဝိတ္ထိဏ္ဏော။ စကာရော အဝဓာရဏတ္ထော၊ ဧဝကာရော ဝါ အယံ၊ သန္ဓိဝသေနေတ္ထ ဧကာရော နဋ္ဌော[2]။ တဿ ပရပဒေန သမ္ဗန္ဓော၊ တံ ပစ္ဆာ ယောဇေဿာမ။ **ယထာ**တိ ပဋိဘာဂေ။ **ဝိသတ္တော**တိ လဂ္ဂေါ ဇဋိတော သံသိဗ္ဗိတော။ **ပုတ္တေသု ဒါရေသု စာ**တိ ပုတ္တဓီတုဘရိယာသု။ **ယာ အပေက္ခာ**တိ ယာ တဏှာ ယော သ္နေဟော။ **ဝံသက္ကဠီရောဝ အသဇ္ဇမာနော**တိ ဝံသကဠီရော ဝိယ အလဂ္ဂမာနော။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယထာ ဝံသော ဝိသာလော ဝိသတ္တော ဧဝ ဟောတိ၊ ပုတ္တေသု ဒါရေသု စ ယာ အပေက္ခာ၊ သာပိ ဧဝံ တာနိ ဝတ္ထူနိ သံသိဗ္ဗိတွာ ဌိတတ္တာ ဝိသတ္တာ ဧဝ။ သွာဟံ တာဝ အပေက္ခာယ အပေက္ခဝါ ဝိသာလော ဝံသော ဝိယ ဝိသတ္တောတိ ဧဝံ အပေက္ခာယ အာဒီနဝံ ဒိသွာ တံ အပေက္ခံ မဂ္ဂဉာဏေန ဆိန္ဒန္တော အယံ ဝံသကဠီရောဝ ရူပါဒီသု ဝါ လာဘာဒီသု ဝါ ကာမဘဝါဒီသု ဝါ ဒိဋ္ဌာဒီသု ဝါ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဝသေန အသဇ္ဇမာနော ပစ္စေကဗောဓိံ အဓိဂတောတိ။ သေသံ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ဝံသကဠီရဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၁-ဝါ ပနဿ ဝေမဇ္ဈေ ဇာတောပိ (သီ)၊ တဿ မဇ္ဈဂတောပိ (သျာ)
၂-ဧဝကာရော ဒဋ္ဌဗ္ဗော (သျာ)၊ ဝကာရော ဒဋ္ဌဗ္ဗော (က)

39. **Migo araññamhī**ti kā uppatti? Eko kira bhikkhu Kassapassa Bhagavato sāsane yogāvacaro kālaṁ katvā Bārāṇasiyaṁ seṭṭhikule uppanno aḍḍhe mahaddhane mahābhoge, so subhago ahosi, tato paradāriko hutvā tattha kālakato niraye nibbatto tattha paccitvā vipākāvasesena seṭṭhibhariyāya kucchimhi itthipaṭisandhiṁ aggahesi. Nirayato āgatānaṁ gattāni uṇhāni honti, tena seṭṭhibhariyā ḍayhamānena udarena kicchena kasirena taṁ gabbhaṁ dhāretvā kālena dārikaṁ vijāyi. Sā jātadivasato pabhuti mātāpitūnaṁ sesabandhuparijanānañca dessā ahosi. Vayappattā ca yamhi kule dinnā, tatthāpi sāmikasassusasurānaṁ dessāva ahosi appiyā amanāpā. Atha nakkhatte Ghosite seṭṭhiputto tāya saddhiṁ kīḷituṁ anicchanto vesiṁ ānetvā kīḷati, sā taṁ dāsīnaṁ santikā sutvā seṭṭhiputtaṁ upasaṅkamitvā nānappakārehi anunayitvā[1] āha "ayyaputta itthī nāma sacepi dasannaṁ rājūnaṁ kaniṭṭhā hoti cakkavattino vā dhītā, tathāpi sāmikassa pesanakarā hoti, sāmike anālapante sūle āropitā viya dukkhaṁ paṭisaṁvedeti. Sace ahaṁ anuggahārahā, anuggahetabbā. No ce, vissajjetabbā, attano ñātikulaṁ gamissāmī"ti. Seṭṭhiputto "hotu bhadde, mā soci, kīḷanasajjā hohi, nakkhattaṁ kīḷissāmā"ti āha. Seṭṭhidhītā tāvatakenapi sallāpamattena ussāhajātā "sve nakkhattaṁ kīḷissāmī"ti bahuṁ khajjabhojjaṁ paṭiyādeti. Seṭṭhiputto dutiyadivase anārocetvāva kīḷanaṭṭhānaṁ gato. Sā "idāni pesessati, idāni pesessatī"ti maggaṁ olokentī nisinnā ussūraṁ disvā manusse pesesi, te paccāgantvā "seṭṭhiputto gato"ti ārocesuṁ. Sā sabbaṁ taṁ paṭiyāditaṁ ādāya yānaṁ abhiruhitvā uyyānaṁ gantuṁ āraddhā.

Atha Nandamūlakapabbhāre paccekasambuddho sattame divase nirodhā vuṭṭhāya Anotatte mukhaṁ dhovitvā nāgalatādantapoṇaṁ khāditvā "kattha ajja bhikkhaṁ carissāmī"ti āvajjento taṁ seṭṭhidhītaraṁ disvā "imissā mayi sakkāraṁ karitvā taṁ kammaṁ parikkhayaṁ gamissatī"ti ñatvā

1. Ānayitvā (Ka)

၃၉။ **မိဂေါ အရညမှီ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဧကော ကိရ ဘိက္ခု ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနေ ယောဂါဝစရော ကာလံ ကတွာ ဗာရာဏသိယံ သေဋ္ဌိကုလေ ဥပ္ပန္နော အဍ္ဎေ မဟဒ္ဓနေ မဟာဘောဂေ၊ သော သုဘဂေါ အဟောသိ၊ တတော ပရဒါရိကော ဟုတွာ တတ္ထ ကာလကတော နိရယေ နိဗ္ဗတ္တော တတ္ထ ပစ္စိတွာ ဝိပါကာဝသေသေန သေဋ္ဌိဘရိယာယ ကုစ္ဆိမှိ ဣတ္ထိပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ နိရယတော အာဂတာနံ ဂတ္တာနိ ဥဏှာနိ ဟောန္တိ၊ တေန သေဋ္ဌိဘရိယာ ဍယှမာနေန ဥဒရေန ကိစ္ဆေန ကသိရေန တံ ဂဗ္ဘံ ဓာရေတွာ ကာလေန ဒါရိကံ ဝိဇာယိ။ သာ ဇာတဒိဝသတော ပဘုတိ မာတာပိတူနံ သေသဗန္ဓုပရိဇနာနဉ္စ ဒေဿာ အဟောသိ။ ဝယပ္ပတ္တာ စ ယမှိ ကုလေ ဒိန္နာ၊ တတ္ထာပိ သာမိကသဿုသသုရာနံ ဒေဿာဝ အဟောသိ အပ္ပိယာ အမနာပါ။ အထ နက္ခတ္တေ ဃောသိတေ သေဋ္ဌိပုတ္တော တာယ သဒ္ဓိံ ကီဠိတုံ အနိစ္ဆန္တော ဝေသိံ အာနေတွာ ကီဠတိ၊ သာ တံ ဒါသီနံ သန္တိကာ သုတွာ သေဋ္ဌိပုတ္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ နာနပ္ပကာရေဟိ အနုနယိတွာ[1] အာဟ "အယျပုတ္တ ဣတ္ထီ နာမ သစေပိ ဒသန္နံ ရာဇူနံ ကနိဋ္ဌာ ဟောတိ စက္ကဝတ္တိနော ဝါ ဓီတာ၊ တထာပိ သာမိကဿ ပေသနကရာ ဟောတိ၊ သာမိကေ အနာလပန္တေ သူလေ အာရောပိတာ ဝိယ ဒုက္ခံ ပဋိသံဝေဒေတိ။ သစေ အဟံ အနုဂ္ဂဟာရဟာ၊ အနုဂ္ဂဟေတဗ္ဗာ။ နော စေ, ဝိဿဇ္ဇေတဗ္ဗာ၊ အတ္တနော ဉာတိကုလံ ဂမိဿာမီ"တိ။ သေဋ္ဌိပုတ္တော "ဟောတု ဘဒ္ဒေ, မာ သောစိ၊ ကီဠနသဇ္ဇာ ဟောဟိ၊ နက္ခတ္တံ ကီဠိဿာမာ"တိ အာဟ။ သေဋ္ဌိဓီတာ တာဝတကေနပိ သလ္လာပမတ္တေန ဥဿာဟဇာတာ "သွေ နက္ခတ္တံ ကီဠိဿာမီ"တိ ဗဟုံ ခဇ္ဇဘောဇ္ဇံ ပဋိယာဒေတိ။ သေဋ္ဌိပုတ္တော ဒုတိယဒိဝသေ အနာရောစေတွာဝ ကီဠနဋ္ဌာနံ ဂတော။ သာ "ဣဒါနိ ပေသေဿတိ၊ ဣဒါနိ ပေသေဿတီ"တိ မဂ္ဂံ ဩလောကေန္တီ နိသိန္နာ ဥဿူရံ ဒိသွာ မနုဿေ ပေသေသိ၊ တေ ပစ္စာဂန္တွာ "သေဋ္ဌိပုတ္တော ဂတော"တိ အာရောစေသုံ။ သာ သဗ္ဗံ တံ ပဋိယာဒိတံ အာဒါယ ယာနံ အဘိရုဟိတွာ ဥယျာနံ ဂန္တုံ အာရဒ္ဓါ။

အထ နန္ဒမူလကပဗ္ဘာရေ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓေါ သတ္တမေ ဒိဝသေ နိရောဓာ ဝုဋ္ဌာယ အနောတတ္တေ မုခံ ဓောဝိတွာ နာဂလတာဒန္တပေါဏံ ခါဒိတွာ "ကတ္ထ အဇ္ဇ ဘိက္ခံ စရိဿာမီ"တိ အာဝဇ္ဇေန္တော တံ သေဋ္ဌိဓီတရံ ဒိသွာ "ဣမိဿာ မယိ သက္ကာရံ ကရိတွာ တံ ကမ္မံ ပရိက္ခယံ ဂမိဿတီ"တိ ဉတွာ

၁-အာနယိတွာ (က)

pabbhārasamīpe saṭṭhiyojanaṁ manosilātalaṁ, tattha ṭhatvā nivāsetvā pattacīvaramādāya abhiññāpādakajjhānaṁ samāpajjitvā ākāsenāgantvā tassā paṭipathe oruyha Bārāṇasībhimukho agamāsi. Taṁ disvā dāsiyo seṭṭhidhītāya ārocesuṁ, sā yānā oruyha sakkaccaṁ vanditvā pattaṁ gahetvā sabbarasasampannena khādanīyabhojanīyena pūretvā padumapupphena paṭicchādetvā heṭṭhāpi padumapupphaṁ katvā pupphakalāpaṁ hatthena gahetvā Paccekabuddhaṁ upasaṅkamitvā tassa hatthe pattaṁ datvā vanditvā pupphakalāpahatthā patthesi "bhante yathā idaṁ pupphaṁ, evāhaṁ yattha yattha uppajjāmi, tattha tattha mahājanassa piyā bhaveyyaṁ manāpā"ti. Evaṁ patthetvā dutiyaṁ patthesi "bhante dukkho gabbhavāso, taṁ anupagamma padumapupphe eva paṭisandhi bhaveyyā"ti. Tatiyampi patthesi "bhante jigucchanīyo mātugāmo, cakkavattidhītāpi paravasaṁ gacchati, tasmā ahaṁ itthibhāvaṁ anupagamma puriso bhaveyyan"ti. Catutthampi patthesi "bhante imaṁ saṁsāradukkhaṁ atikkamma pariyosāne tumhehi pattaṁ amataṁ pāpuṇeyyan"ti.

Evaṁ caturo paṇidhayo katvā taṁ padumapupphakalāpaṁ pūjetvā Paccekabuddhassa pañcapatiṭṭhitena vanditvā "pupphasadiso eva me gandho ceva vaṇṇo ca hotū"ti imaṁ pañcamaṁ paṇidhiṁ akāsi. Tato Paccekabuddho pattaṁ pupphakalāpañca gahetvā ākāse ṭhatvā—

"Icchitaṁ patthitaṁ tuyhaṁ, khippameva samijjhatu.
Sabbe pūrentu saṅkappā, cando pannaraso yathā"ti—

imāya gāthāya seṭṭhidhītāya anumodanaṁ katvā "seṭṭhidhītā maṁ gacchantaṁ passatū"ti adhiṭṭhahitvā Nandamūlakapabbhāraṁ agamāsi. Seṭṭhidhītāya taṁ disvā mahatī pīti uppannā, bhavantare kataṁ akusalakammaṁ anokāsatāya parikkhīṇaṁ, ciñcambiladhotatambabhājanamiva suddhā jātā. Tāvadeva cassā patikule ñātikule ca sabbo jano tuṭṭho "kiṁ karomā"ti piyavacanāni paṇṇākārāni ca pesesi. Seṭṭhiputto manusse pesesi "sīghaṁ sīghaṁ ānetha seṭṭhidhītaraṁ, ahaṁ vissaritvā uyyānaṁ āgato"ti. tato pabhuti ca naṁ ure vilittacandanaṁ viya āmuttamuttāhāraṁ viya pupphāmālaṁ viya ca piyāyanto parihari.

ပဗ္ဘာရသမီပေ သဋ္ဌိယောဇနံ မနောသိလာတလံ၊ တတ္ထ ဌတွာ နိဝါသေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ အဘိညာပါဒကဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ အာကာသေနာဂန္တွာ တဿာ ပဋိပထေ ဩရုယှ ဗာရာဏသီဘိမုခေါ အဂမာသိ။ တံ ဒိသွာ ဒါသိယော သေဋ္ဌိဓီတာယ အာရောစေသုံ၊ သာ ယာနာ ဩရုယှ သက္ကစ္စံ ဝန္ဒိတွာ ပတ္တံ ဂဟေတွာ သဗ္ဗရသသမ္ပန္နေန ခါဒနီယဘောဇနီယေန ပူရေတွာ ပဒုမပုပ္ဖေန ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ဟေဋ္ဌာပိ ပဒုမပုပ္ဖံ ကတွာ ပုပ္ဖကလာပံ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ဥပသင်္ကမိတွာ တဿ ဟတ္ထေ ပတ္တံ ဒတွာ ဝန္ဒိတွာ ပုပ္ဖကလာပဟတ္ထာ ပတ္ထေသိ "ဘန္တေ ယထာ ဣဒံ ပုပ္ဖံ၊ ဧဝါဟံ ယတ္ထ ယတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇာမိ၊ တတ္ထ တတ္ထ မဟာဇနဿ ပိယာ ဘဝေယျံ မနာပါ"တိ။ ဧဝံ ပတ္ထေတွာ ဒုတိယံ ပတ္ထေသိ "ဘန္တေ ဒုက္ခော ဂဗ္ဘဝါသော၊ တံ အနုပဂမ္မ ပဒုမပုပ္ဖေ ဧဝ ပဋိသန္ဓိ ဘဝေယျာ"တိ။ တတိယမ္ပိ ပတ္ထေသိ "ဘန္တေ ဇိဂုစ္ဆနီယော မာတုဂါမော၊ စက္ကဝတ္တိဓီတာပိ ပရဝသံ ဂစ္ဆတိ၊ တသ္မာ အဟံ ဣတ္ထိဘာဝံ အနုပဂမ္မ ပုရိသော ဘဝေယျ"န္တိ။ စတုတ္ထမ္ပိ ပတ္ထေသိ "ဘန္တေ ဣမံ သံသာရဒုက္ခံ အတိက္ကမ္မ ပရိယောသာနေ တုမှေဟိ ပတ္တံ အမတံ ပါပုဏေယျ"န္တိ။

ဧဝံ စတုရော ပဏိဓယော ကတွာ တံ ပဒုမပုပ္ဖကလာပံ ပူဇေတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ "ပုပ္ဖသဒိသော ဧဝ မေ ဂန္ဓော စေဝ ဝဏ္ဏော စ ဟောတူ"တိ ဣမံ ပဉ္စမံ ပဏိဓိံ အကာသိ။ တတော ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ပတ္တံ ပုပ္ဖကလာပဉ္စ ဂဟေတွာ အာကာသေ ဌတွာ—

"ဣစ္ဆိတံ ပတ္ထိတံ တုယှံ၊ ခိပ္ပမေဝ သမိဇ္ဈတု။
သဗ္ဗေ ပူရေန္တု သင်္ကပ္ပါ၊ စန္ဒော ပန္နရသော ယထာ"တိ—

ဣမာယ ဂါထာယ သေဋ္ဌိဓီတာယ အနုမောဒနံ ကတွာ "သေဋ္ဌိဓီတာ မံ ဂစ္ဆန္တံ ပဿတူ"တိ အဓိဋ္ဌဟိတွာ နန္ဒမူလကပဗ္ဘာရံ အဂမာသိ။ သေဋ္ဌိဓီတာယ တံ ဒိသွာ မဟတီ ပီတိ ဥပ္ပန္နာ၊ ဘဝန္တရေ ကတံ အကုသလကမ္မံ အနောကာသတာယ ပရိက္ခီဏံ၊ စိဉ္စမ္ဗိလဓောတတမ္ဗဘာဇနမိဝ သုဒ္ဓါ ဇာတာ။ တာဝဒေဝ စဿာ ပတိကုလေ ဉာတိကုလေ စ သဗ္ဗော ဇနော တုဋ္ဌော "ကိံ ကရောမာ"တိ ပိယဝစနာနိ ပဏ္ဏာကာရာနိ စ ပေသေသိ။ သေဋ္ဌိပုတ္တော မနုဿေ ပေသေသိ "သီဃံ သီဃံ အာနေထ သေဋ္ဌိဓီတရံ၊ အဟံ ဝိဿရိတွာ ဥယျာနံ အာဂတော"တိ။ တတော ပဘုတိ စ နံ ဥရေ ဝိလိတ္တစန္ဒနံ ဝိယ အာမုတ္တမုတ္တာဟာရံ ဝိယ ပုပ္ဖမာလံ ဝိယ စ ပိယာယန္တော ပရိဟရိ။

Sā tattha yāvatāyukaṁ issariyabhogasukhaṁ anubhavitvā kālaṁ katvā purisabhāvena devaloke padumapupphe uppajji. So devaputto gacchantopi padumapupphagabbheyeva gacchati, tiṭṭhantopi, nisīdantopi, sayantopi padumagabbheyeva sayati. Mahāpadumadevaputtoti cassa nāmaṁ akaṁsu. Evaṁ so tena iddhānubhāvena anulomapaṭilomaṁ chadevaloke eva saṁsarati.

Tena ca samayena Bārāṇasirañño vīsati itthisahassāni honti, rājā ekissāpi kucchiyaṁ puttaṁ na labhati. Amaccā rājānaṁ viññāpesuṁ "deva kulavaṁsānupālako putto icchitabbo, atraje avijjamāne khetrajopi kulavaṁsadharo hotī"ti. Rājā "ṭhapetvā mahesiṁ avasesā nāṭakitthiyo sattāhaṁ dhammanāṭakaṁ karothā"ti yathākāmaṁ bahi carāpesi, tathāpi puttaṁ nālattha. Puna amaccā āhaṁsu "mahārāja mahesī nāma puññena ca paññāya ca sabbitthīnaṁ aggā, appeva nāma devo mahesiyāpi kucchismiṁ puttaṁ labheyyā"ti. Rājā mahesiyā etamatthaṁ ārocesi. Sā āha "mahārāja yā itthī saccavādinī sīlavatī, sā puttaṁ labheyya, hirottapparahitāya kuto putto"ti pāsādaṁ abhiruhitvā pañca sīlāni samādiyitvā punappunaṁ anumajjati, sīlavatiyā rājadhītāya pañca sīlāni anumajjantiyā puttapatthanācitte uppannamatte Sakkassa āsanaṁ santappi.

Atha Sakko āsanatāpakāraṇaṁ āvajjento etamatthaṁ viditvā "sīlavatiyā rājadhītāya puttavaraṁ demī"ti ākāsenāgantvā deviyā sammukhe ṭhatvā "kiṁ patthesi devī"ti pucchi. Puttaṁ mahārājāti. "Dammi te devi puttaṁ, mā cintayī"ti vatvā devalokaṁ gantvā "atthi nu kho ettha khīṇāyuko"ti āvajjento "ayaṁ Mahāpadumo uparidevaloke uppajjituṁ ito cavatī"ti ñatvā tassa vimānaṁ gantvā "tāta Mahāpaduma manussalokaṁ gacchāhī"ti yāci. So āha "mahārāja mā evaṁ bhaṇi, jegucchо manussaloko"ti. Tāta tvaṁ manussaloke puññaṁ katvā idhūpapanno, tattheva ṭhatvā pāramiyo pūretabbā, gaccha tātāti. Dukkho mahārāja gabbhavāso, na sakkomi tattha vasituntі. "Kiṁ te tāta gabbhavāsena, tathā hi tvaṁ kammamakāsi,

သာ တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဣဿရိယဘောဂသုခံ အနုဘဝိတွာ ကာလံ ကတွာ ပုရိသဘာဝေန ဒေဝလောကေ ပဒုမပုပ္ဖေ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော ဒေဝပုတ္တော ဂစ္ဆန္တောပိ ပဒုမပုပ္ဖဂဗ္ဘေယေဝ ဂစ္ဆတိ၊ တိဋ္ဌန္တောပိ၊ နိသီဒန္တောပိ၊ သယန္တောပိ ပဒုမဂဗ္ဘေယေဝ သယတိ။ မဟာပဒုမဒေဝပုတ္တောတိ စဿ နာမံ အကံသု။ ဧဝံ သော တေန ဣဒ္ဓါနုဘာဝေန အနုလောမပဋိလောမံ ဆဒေဝလောကေ ဧဝ သံသရတိ။

တေန စ သမယေန ဗာရာဏသိရညော ဝီသတိ ဣတ္ထိသဟဿာနိ ဟောန္တိ၊ ရာဇာ ဧကိဿာပိ ကုစ္ဆိယံ ပုတ္တံ န လဘတိ။ အမစ္စာ ရာဇာနံ ဝိညာပေသုံ "ဒေဝ ကုလဝံသာနုပါလကော ပုတ္တော ဣစ္ဆိတဗ္ဗော၊ အတြဇေ အဝိဇ္ဇမာနေ ခေတြဇောပိ ကုလဝံသဓရော ဟောတီ"တိ။ ရာဇာ "ဌပေတွာ မဟေသိံ အဝသေသာ နာဋကိတ္ထိယော သတ္တာဟံ ဓမ္မနာဋကံ ကရောထာ"တိ ယထာကာမံ ဗဟိ စရာပေသိ၊ တထာပိ ပုတ္တံ နာလတ္ထ။ ပုန အမစ္စာ အာဟံသု "မဟာရာဇ မဟေသီ နာမ ပုညေန စ ပညာယ စ သဗ္ဗိတ္ထီနံ အဂ္ဂါ၊ အပ္ပေဝ နာမ ဒေဝေါ မဟေသိယာပိ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပုတ္တံ လဘေယျာ"တိ။ ရာဇာ မဟေသိယာ ဧတမတ္ထံ အာရောစေသိ။ သာ အာဟ "မဟာရာဇ ယာ ဣတ္ထီ သစ္စဝါဒိနီ သီလဝတီ၊ သာ ပုတ္တံ လဘေယျ၊ ဟိရောတ္တပ္ပရဟိတာယ ကုတော ပုတ္တော"တိ ပါသာဒံ အဘိရုဟိတွာ ပဉ္စ သီလာနိ သမာဒိယိတွာ ပုနပ္ပုနံ အနုမဇ္ဇတိ၊ သီလဝတိယာ ရာဇဓီတာယ ပဉ္စ သီလာနိ အနုမဇ္ဇန္တိယာ ပုတ္တပတ္ထနာစိတ္တေ ဥပ္ပန္နမတ္တေ သက္ကဿ အာသနံ သန္တပ္ပိ။

အထ သက္ကော အာသနတာပကာရဏံ အာဝဇ္ဇေန္တော ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာ "သီလဝတိယာ ရာဇဓီတာယ ပုတ္တဝရံ ဒေမီ"တိ အာကာသေနာဂန္တွာ ဒေဝိယာ သမ္မုခေ ဌတွာ "ကိံ ပတ္ထေသိ ဒေဝီ"တိ ပုစ္ဆိ။ ပုတ္တံ မဟာရာဇာတိ။ "ဒမ္မိ တေ ဒေဝိ ပုတ္တံ၊ မာ စိန္တယီ"တိ ဝတွာ ဒေဝလောကံ ဂန္တွာ "အတ္ထိ နု ခေါ ဧတ္ထ ခီဏာယုကော"တိ အာဝဇ္ဇေန္တော "အယံ မဟာပဒုမော ဥပရိဒေဝလောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ ဣတော စဝတီ"တိ ဉတွာ တဿ ဝိမာနံ ဂန္တွာ "တာတ မဟာပဒုမ မနုဿလောကံ ဂစ္ဆာဟီ"တိ ယာစိ။ သော အာဟ "မဟာရာဇ မာ ဧဝံ ဘဏိ၊ ဇေဂုစ္ဆော မနုဿလောကော"တိ။ တာတ တွံ မနုဿလောကေ ပုညံ ကတွာ ဣဓူပပန္နော၊ တတ္ထေဝ ဌတွာ ပါရမိယော ပူရေတဗ္ဗာ၊ ဂစ္ဆ တာတာတိ။ ဒုက္ခော မဟာရာဇ ဂဗ္ဘဝါသော၊ န သက္ကောမိ တတ္ထ ဝသိတုန္တိ။ "ကိံ တေ တာတ ဂဗ္ဘဝါသေန၊ တထာ ဟိ တွံ ကမ္မမကာသိ၊

yathā padumagabbheyeva nibbattissasi, gaccha tātā”ti punappunaṁ vuccamāno adhivāsesi.

Tato Mahāpadumo devalokā cavitvā Bārāṇasirañño uyyāne Silāpaṭṭapokkharaṇiyaṁ padumagabbhe nibbatto. Tañca rattiṁ mahesī paccūsasamaye supinantena vīsati-itthisahassaparivutā uyyānaṁ gantvā Silāpaṭṭapokkharaṇiyaṁ padumassare puttaṁ laddhā viya ahosi. Sā pabhātāya rattiyā sīlāni rakkhamānā tatheva tattha gantvā ekaṁ padumapupphaṁ addasa, taṁ neva tīre hoti na gambhīre. Saha dassaneneva cassā tattha puttasineho uppajji. Sā sāmaṁyeva pavisitvā taṁ pupphaṁ aggahesi, pupphe gahitamatteyeva pattāni vikasiṁsu. Tattha taṭṭake[1] āsittasuvaṇṇapaṭimaṁ viya dārakaṁ addasa, disvāva “putto me laddho”ti saddaṁ nicchāresi. Mahājano sādhukārasahassāni muñci. Rañño ca pesesi. Rājā sutvā “kattha laddho”ti pucchitvā laddhokāsañca sutvā “uyyānañca pokkharaṇiyaṁ padumañca amhākaññeva khettaṁ, tasmā amhākaṁ khette jātattā Khetrajo nāmāyaṁ putto”ti vatvā nagaraṁ pavesetvā vīsatisahassa-itthiyo dhātikiccaṁ kārāpesi. Yā yā kumārassa ruciṁ ñatvā patthitapatthitaṁ khādanīyaṁ khādāpeti, sā sā sahassaṁ labhati. Sakalabārāṇasī calitā, sabbo jano kumārassa paṇṇakārasahassāni pesesi. Kumāro taṁ taṁ atinetvā “imaṁ khāda, imaṁ bhuñjā”ti vuccamāno bhojanena ubbāḷho ukkaṇṭhito hutvā gopuradvāraṁ gantvā lākhāguḷakena kīḷati.

Tadā aññataro Paccekabuddho Bārāṇasiṁ nissāya Isipatane vasati, so kālasseva vuṭṭhāya senāsanavattasarīraparikammamanasikārādīni sabbakiccāni katvā paṭisallānā vuṭṭhito “ajja kattha bhikkhaṁ gahessāmī”ti āvajjento kumārassa sampattiṁ disvā “esa pubbe kiṁ kammaṁ karī”ti vīmaṁsanto “mādisassa piṇḍapātaṁ datvā catasso patthanā patthesi, tattha tisso siddhā, ekā tāva na sijjhati, tassa upāyena ārammaṇaṁ dassemī”ti bhikkhācariyavasena kumārassa santikaṁ agamāsi. Kumāro taṁ disvā “samaṇa mā idha āgacchi, ime hi tampi ‘idaṁ khāda, idaṁ bhuñjā’ti vadeyyun”ti āha. So ekavacaneneva tato

1. Pattake (Syā)

ယထာ ပဒုမဂဗ္ဘေယေဝ နိဗ္ဗတ္တိဿသိ၊ ဂစ္ဆ တာတာ”တိ ပုနပ္ပုနံ ဝုစ္စမာနော အဓိဝါသေသိ။

တတော မဟာပဒုမော ဒေဝလောကာ စဝိတွာ ဗာရာဏသိရညော ဥယျာနေ သိလာပဋ္ဋပေါက္ခရဏိယံ ပဒုမဂဗ္ဘေ နိဗ္ဗတ္တော။ တဉ္စ ရတ္တိံ မဟေသီ ပစ္စူသသမယေ သုပိနန္တေန ဝီသတိဣတ္ထိသဟဿပရိဝုတာ ဥယျာနံ ဂန္တွာ သိလာပဋ္ဋပေါက္ခရဏိယံ ပဒုမဿရေ ပုတ္တံ လဒ္ဓါ ဝိယ အဟောသိ။ သာ ပဘာတာယ ရတ္တိယာ သီလာနိ ရက္ခမာနာ တထေဝ တတ္ထ ဂန္တွာ ဧကံ ပဒုမပုပ္ဖံ အဒ္ဒသ၊ တံ နေဝ တီရေ ဟောတိ န ဂမ္ဘီရေ။ သဟ ဒဿနေနေဝ စဿာ တတ္ထ ပုတ္တသိနေဟော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သာ သာမံယေဝ ပဝိသိတွာ တံ ပုပ္ဖံ အဂ္ဂဟေသိ၊ ပုပ္ဖေ ဂဟိတမတ္တေယေဝ ပတ္တာနိ ဝိကသိံသု။ တတ္ထ တဋ္ဋကေ[1] အာသိတ္တသုဝဏ္ဏပဋိမံ ဝိယ ဒါရကံ အဒ္ဒသ၊ ဒိသွာဝ “ပုတ္တော မေ လဒ္ဓေါ”တိ သဒ္ဒံ နိစ္ဆာရေသိ။ မဟာဇနော သာဓုကာရသဟဿာနိ မုဉ္စိ။ ရညော စ ပေသေသိ။ ရာဇာ သုတွာ “ကတ္ထ လဒ္ဓေါ”တိ ပုစ္ဆိတွာ လဒ္ဓေါကာသဉ္စ သုတွာ “ဥယျာနဉ္စ ပေါက္ခရဏိယံ ပဒုမဉ္စ အမှာကညေဝ ခေတ္တံ၊ တသ္မာ အမှာကံ ခေတ္တေ ဇာတတ္တာ ခေတြဇော နာမာယံ ပုတ္တော”တိ ဝတွာ နဂရံ ပဝေသေတွာ ဝီသတိသဟဿဣတ္ထိယော ဓာတိကိစ္စံ ကာရာပေသိ။ ယာ ယာ ကုမာရဿ ရုစိံ ဉတွာ ပတ္ထိတပတ္ထိတံ ခါဒနီယံ ခါဒါပေတိ၊ သာ သာ သဟဿံ လဘတိ။ သကလဗာရာဏသီ စလိတာ၊ သဗ္ဗော ဇနော ကုမာရဿ ပဏ္ဏာကာရသဟဿာနိ ပေသေသိ။ ကုမာရော တံ တံ အတိနေတွာ “ဣမံ ခါဒ, ဣမံ ဘုဉ္ဇာ”တိ ဝုစ္စမာနော ဘောဇနေန ဥဗ္ဗာဠ္ဟော ဥက္ကဏ္ဌိတော ဟုတွာ ဂေါပုရဒွါရံ ဂန္တွာ လာခါဂုဠကေန ကီဠတိ။

တဒါ အညတရော ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ဗာရာဏသိံ နိဿာယ ဣသိပတနေ ဝသတိ၊ သော ကာလဿေဝ ဝုဋ္ဌာယ သေနာသနဝတ္တသရီရပရိကမ္မမနသိကာရာဒီနိ သဗ္ဗကိစ္စာနိ ကတွာ ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော “အဇ္ဇ ကတ္ထ ဘိက္ခံ ဂဟေဿာမီ”တိ အာဝဇ္ဇေန္တော ကုမာရဿ သမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ “ဧသ ပုဗ္ဗေ ကိံ ကမ္မံ ကရီ”တိ ဝီမံသန္တော “မာဒိသဿ ပိဏ္ဍပါတံ ဒတွာ စတဿော ပတ္ထနာ ပတ္ထေသိ၊ တတ္ထ တိဿော သိဒ္ဓါ၊ ဧကာ တာဝ န သိဇ္ဈတိ၊ တဿ ဥပါယေန အာရမ္မဏံ ဒဿေမီ”တိ ဘိက္ခာစရိယဝသေန ကုမာရဿ သန္တိကံ အဂမာသိ။ ကုမာရော တံ ဒိသွာ “သမဏ မာ ဣဓ အာဂစ္ဆိ၊ ဣမေ ဟိ တမ္ပိ ‘ဣဒံ ခါဒ, ဣဒံ ဘုဉ္ဇာ’တိ ဝဒေယျု”န္တိ အာဟ။ သော ဧကဝစနေနေဝ တတော

၁-ပတ္တကေ (သျာ)

nivattitvā attano senāsanaṁ pāvisi. Kumāro parijanaṁ āha “ayaṁ samaṇo mayā vuttamattova nivatto, kuddho nu kho mamā”ti. Tato tehi “pabbajitā nāma deva na kodhaparāyaṇā honti, parena pasannamanena yaṁ dinnaṁ hoti, tena yāpentī”ti vuccamānopi “kuddho eva mamāyaṁ samaṇo, khamāpessāmi nan”ti mātāpitūnaṁ ārocetvā hatthiṁ abhiruhitvā mahatā rājānubhāvena Isipatanaṁ gantvā migayūthaṁ disvā pucchi “kiṁ nāma ete”ti. Ete sāmi migā nāmāti. Etesaṁ[1] “imaṁ khādatha, imaṁ bhuñjatha, imaṁ sāyathā”ti vatvā paṭijaggantā atthīti. Natthi sāmi, yattha tiṇodakaṁ sulabhaṁ, tattha vasantīti.

Kumāro “yathā ime arakkhiyamānāva yattha icchanti, tattha vasanti, kadā nu kho ahampi evaṁ vaseyyan”ti etamārammaṇaṁ aggahesi. Paccekabuddhopi tassa āgamanaṁ ñatvā senāsanamaggañca caṅkamañca sammajjitvā maṭṭhaṁ katvā ekadvikkhattuṁ caṅkamitvā padanikkhepaṁ dassetvā divāvihārokāsañca paṇṇasālañca sammajjitvā maṭṭhaṁ katvā pavisanapadanikkhepaṁ dassetvā nikkhamanapadanikkhepaṁ adassetvā aññatra agamāsi. Kumāro tattha gantvā taṁ padesaṁ sammajjitvā maṭṭhaṁ kataṁ disvā “vasati maññe ettha so Paccekabuddho”ti parijanena bhāsitaṁ sutvā āha “pātopi so samaṇo kuddho, idāni hatthi-assādīhi attano okāsaṁ akkantaṁ disvā suṭṭhutaraṁ kujjheyya, idheva tumhe tiṭṭhathā”ti hatthikkhandhā oruyha ekakova senāsanaṁ paviṭṭho vattasīsena susammaṭṭhokāse padanikkhepaṁ disvā “ayaṁ samaṇo ettha caṅkamanto na vaṇijjādikammaṁ cintesi, addhā attano hitameva cintesi maññe”ti[2] pasannamānaso caṅkamaṁ āruhitvā dūrīkataputhuvitakko gantvā pāsāṇaphalake nisīditvā sañjāta-ekaggo hutvā paṇṇasālaṁ pavisitvā vipassanto paccekabodhiñāṇaṁ adhigantvā purimanayeneva purohitena kammaṭṭhāne pucchite gaganatale nisinno imaṁ gāthamāha[2]—

1. Ete (Sī, Syā)

2-2. Vīmaṁsanto divāvihāraṭṭhānaṁ agamāsi, tatrāpi padanikkhepaṁ disvā tatheva cintetvā puna pāde pādaṁ nikkhipanto dvāraṁ vivaritvā antopaṇṇasālaṁ pavisitvā Paccekabuddhaṁ apassanto ito cito ca olokayamāno tassāsanasilāpaṭṭaṁ addasa, tampi disvā “nāyaṁ samaṇo idha nisinno vaṇijjādikammaṁ cintesi, addhā attano hitaṁ samaṇadhammameva cintesī”ti tattheva

နိဝတ္တိတွာ အတ္တနော သေနာသနံ ပါဝိသိ။ ကုမာရော ပရိဇနံ အာဟ “အယံ သမဏော မယာ ဝုတ္တမတ္တောဝ နိဝတ္တော၊ ကုဒ္ဓေါ နု ခေါ မမာ”တိ။ တတော တေဟိ ‘‘ပဗ္ဗဇိတာ နာမ ဒေဝ န ကောဓပရာယဏာ ဟောန္တိ၊ ပရေန ပသန္နမနေန ယံ ဒိန္နံ ဟောတိ၊ တေန ယာပေန္တီ’’တိ ဝုစ္စမာနောပိ “ကုဒ္ဓေါ ဧဝ မမာယံ သမဏော၊ ခမာပေဿာမိ နန်”တိ မာတာပိတူနံ အာရောစေတွာ ဟတ္ထိံ အဘိရုဟိတွာ မဟတာ ရာဇာနုဘာဝေန ဣသိပတနံ ဂန္တွာ မိဂယူထံ ဒိသွာ ပုစ္ဆိ “ကိံ နာမ ဧတေ”တိ။ ဧတေ သာမိ မိဂါ နာမာတိ။ ဧတေသံ[၁] “ဣမံ ခါဒထ၊ ဣမံ ဘုဉ္ဇထ၊ ဣမံ သာယထာ”တိ ဝတွာ ပဋိဇဂ္ဂန္တာ အတ္ထီတိ။ နတ္ထိ သာမိ၊ ယတ္ထ တိဏောဒကံ သုလဘံ၊ တတ္ထ ဝသန္တီတိ။

ကုမာရော “ယထာ ဣမေ အရက္ခိယမာနာဝ ယတ္ထ ဣစ္ဆန္တိ၊ တတ္ထ ဝသန္တိ၊ ကဒါ နု ခေါ အဟမ္ပိ ဧဝံ ဝသေယျ”န္တိ ဧတမာရမ္မဏံ အဂ္ဂဟေသိ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါပိ တဿ အာဂမနံ ဉတွာ သေနာသနမဂ္ဂဉ္စ စင်္ကမဉ္စ သမ္မဇ္ဇိတွာ မဋ္ဌံ ကတွာ ဧကဒွိက္ခတ္တုံ စင်္ကမိတွာ ပဒနိက္ခေပံ ဒဿေတွာ ဒိဝါဝိဟာရောကာသဉ္စ ပဏ္ဏသာလဉ္စ သမ္မဇ္ဇိတွာ မဋ္ဌံ ကတွာ ပဝိသနပဒနိက္ခေပံ ဒဿေတွာ နိက္ခမနပဒနိက္ခေပံ အဒဿေတွာ အညတြ အဂမာသိ။ ကုမာရော တတ္ထ ဂန္တွာ တံ ပဒေသံ သမ္မဇ္ဇိတွာ မဋ္ဌံ ကတံ ဒိသွာ “ဝသတိ မညေ ဧတ္ထ သော ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ”တိ ပရိဇနေန ဘာသိတံ သုတွာ အာဟ ‘‘ပါတောပိ သော သမဏော ကုဒ္ဓေါ၊ ဣဒါနိ ဟတ္ထိအဿာဒီဟိ အတ္တနော ဩကာသံ အက္ကန္တံ ဒိသွာ သုဋ္ဌုတရံ ကုဇ္ဈေယျ၊ ဣဓေဝ တုမှေ တိဋ္ဌထာ”တိ ဟတ္ထိက္ခန္ဓာ ဩရုယှ ဧကကောဝ သေနာသနံ ပဝိဋ္ဌော ဝတ္တသီသေန သုသမ္မဋ္ဌောကာသေ ပဒနိက္ခေပံ ဒိသွာ “အယံ သမဏော ဧတ္ထ စင်္ကမန္တော န ဝဏိဇ္ဇာဒိကမ္မံ စိန္တေသိ၊ အဒ္ဓါ အတ္တနော ဟိတမေဝ စိန္တေသိ မညေ”တိ [၂]ပသန္နမာနသော စင်္ကမံ အာရုဟိတွာ ဒူရီကတပုထုဝိတက္ကော ဂန္တွာ ပါသာဏဖလကေ နိသီဒိတွာ သဉ္ဇာတဧကဂ္ဂေါ ဟုတွာ ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိဉာဏံ အဓိဂန္တွာ ပုရိမနယေနေဝ ပုရောဟိတေန ကမ္မဋ္ဌာနေ ပုစ္ဆိတေ ဂဂနတလေ နိသိန္နော ဣမံ ဂါထမာဟ[၂]—

၁-ဧတေ (သီ၊ သျာ)

၂-၂-ဝီမံသန္တော ဒိဝါဝိဟာရဋ္ဌာနံ အဂမာသိ၊ တတြာပိ ပဒနိက္ခေပံ ဒိသွာ တထေဝ စိန္တေတွာ ပုန ပါဒေ ပါဒံ နိက္ခိပန္တော ဒွါရံ ဝိဝရိတွာ အန္တောပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ အပဿန္တော ဣတော စိတော စ ဩလောကယမာနော တဿာသနသိလာပဋ္ဋံ အဒ္ဒသ၊ တမ္ပိ ဒိသွာ ‘‘နာယံ သမဏော ဣဓ နိသိန္နော ဝဏိဇ္ဇာဒိကမ္မံ စိန္တေသိ၊ အဒ္ဓါ အတ္တနော ဟိတံ သမဏဓမ္မမေဝ စိန္တေသီ’’တိ တတ္ထေဝ

“Migo araññamhi yathā abaddho,
Yenicchakaṁ gacchati gocarāya.
Viññū naro seritaṁ pekkhamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tattha **migo**ti dve migā eṇīmigo[1] pasadamigo cāti. Apica sabbesaṁ āraññikānaṁ catuppadānametaṁ adhivacanaṁ. Idha pana pasadamigo adhippeto. **Araññamhī**ti gāmañca gāmūpacārañca ṭhapetvā avasesaṁ araññaṁ, idha pana uyyānamadhippetaṁ, tasmā uyyānamhīti vuttaṁ hoti. **Yathā**ti paṭibhāge. **Abaddho**ti rajjubandhanādīhi abaddho, etena vissatthacariyaṁ dīpeti. **Yenicchakaṁ gacchati gocarāyā**ti yena yena disābhāgena gantumicchati, tena tena disābhāgena gocarāya gacchati. Vuttampi cetaṁ Bhagavatā—

“Seyyathāpi bhikkhave āraññako migo araññe pavane caramāno vissattho gacchati, vissattho tiṭṭhati, vissattho nisīdati, vissattho seyyaṁ kappeti. Taṁ kissa hetu, anāpāthagato bhikkhave luddassa, evameva kho bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu andhamakāsi māraṁ[2] apadaṁ, vadhitvā māracakkhuṁ adassanaṁ gato pāpimato”ti[3] vitthāro.

---

nisīditvā yoniso manasikaronto yathākkamena samathaṁ vipassanañca paripūretvā paccekabodhiṁ sacchākāsi. So lokuttarasukhaṁ anubhavanto tato na nikkhamati, amaccā “rañño āṇā nāma garukā, mama puttaṁ gahetvā ciraṁ araññe papañcitthāti daṇḍampi no paṇeyya, kumāraṁ gahetvā gacchāmā”ti paṇṇasālaṁ pavisitvā Paccekabuddhaṁ adisvā kumāraṁ tathā nisinnaṁ disvā “ayaṁ Paccekabuddhaṁ apassanto cintāya nisinno”ti mantvā āhaṁsu “deva Paccekabuddho idheva vasati, na kuhiñci gato, svepi naṁ āgantvā khamāpessāma, na diṭṭho Paccekabuddhoti mā cintayi, ehi gacchāmā”ti. Kumāro “nāhaṁ cintemi, acintakomhi jāto”ti āha. Kiṁ kataṁ sāmīti. Paccekabuddho jātomhīti purimanayeneva kammaṭṭhānaṁ pucchito imaṁ gāthaṁ abhāsi “migo araññamhī”ti. (Sī)

1. Tiṇamigo (Sī, Syā) 2. Mārassa (Ka) 3. Ma 1. 231; Khu 8. 243 piṭṭhesu.

“မိဂေါ အရညမှိ ယထာ အဗဒ္ဓေါ၊
ယေနိစ္ဆကံ ဂစ္ဆတိ ဂေါစရာယ။
ဝိညူ နရော သေရိတံ ပေက္ခမာနော၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တတ္ထ **မိဂေါ**တိ ဒွေ မိဂါ ဧဏီမိဂေါ[၁] ပသဒမိဂေါ စာတိ။ အပိစ သဗ္ဗေသံ အာရညိကာနံ စတုပ္ပဒါနမေတံ အဓိဝစနံ။ ဣဓ ပန ပသဒမိဂေါ အဓိပ္ပေတော။ **အရညမှီ**တိ ဂါမဉ္စ ဂါမူပစာရဉ္စ ဌပေတွာ အဝသေသံ အရညံ၊ ဣဓ ပန ဥယျာနမဓိပ္ပေတံ၊ တသ္မာ ဥယျာနမှီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ယထာ**တိ ပဋိဘာဂေ။ **အဗဒ္ဓေါ**တိ ရဇ္ဇုဗန္ဓနာဒီဟိ အဗဒ္ဓေါ၊ ဧတေန ဝိဿတ္ထစရိယံ ဒီပေတိ။ **ယေနိစ္ဆကံ ဂစ္ဆတိ ဂေါစရာယာ**တိ ယေန ယေန ဒိသာဘာဂေန ဂန္တုမိစ္ဆတိ၊ တေန တေန ဒိသာဘာဂေန ဂေါစရာယ ဂစ္ဆတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ဘဂဝတာ—

“သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ အာရညကော မိဂေါ အရညေ ပဝနေ စရမာနော ဝိဿတ္ထော ဂစ္ဆတိ၊ ဝိဿတ္ထော တိဋ္ဌတိ၊ ဝိဿတ္ထော နိသီဒတိ၊ ဝိဿတ္ထော သေယျံ ကပ္ပေတိ။ တံ ကိဿ ဟေတု၊ အနာပါထဂတော ဘိက္ခဝေ လုဒ္ဒဿ၊ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ။ပ။ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အန္ဓမကာသိ မာရံ[၂] အပဒံ၊ ဝဓိတွာ မာရစက္ခုံ အဒဿနံ ဂတော ပါပိမတော”တိ[၃] ဝိတ္ထာရော။

နိသီဒိတွာ ယောနိသော မနသိကရောန္တော ယထာက္ကမေန သမထံ ဝိပဿနဉ္စ ပရိပူရေတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆာကာသိ။ သော လောကုတ္တရသုခံ အနုဘဝန္တော တတော န နိက္ခမတိ၊ အမစ္စာ “ရညော အာဏာ နာမ ဂရုကာ၊ မမ ပုတ္တံ ဂဟေတွာ စိရံ အရညေ ပပဉ္စိတ္ထာတိ ဒဏ္ဍမ္ပိ နော ပဏေယျ၊ ကုမာရံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆာမာ”တိ ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ အဒိသွာ ကုမာရံ တထာ နိသိန္နံ ဒိသွာ “အယံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ အပဿန္တော စိန္တာယ နိသိန္နော”တိ မန္တွာ အာဟံသု “ဒေဝ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ဣဓေဝ ဝသတိ၊ န ကုဟိဉ္စိ ဂတော၊ သွေပိ နံ အာဂန္တွာ ခမာပေဿာမ၊ န ဒိဋ္ဌော ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါတိ မာ စိန္တယိ၊ ဧဟိ ဂစ္ဆာမာ”တိ။ ကုမာရော “နာဟံ စိန္တေမိ၊ အစိန္တကောမှိ ဇာတော”တိ အာဟ။ ကိံ ကတံ သာမီတိ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ဇာတောမှီတိ ပုရိမနယေနေဝ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပုစ္ဆိတော ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ “မိဂေါ အရညမှီ”တိ။ (သီ)

၁-တိဏမိဂေါ (သီ၊ သျာ) ၂-မာရဿ (က) ၃-မ ၁-၂၃၁၊ ခု ၈-၂၄၃-ပိဋ္ဌေသု။

Viññū naroti paṇḍitapuriso. **Seritan**ti sacchandavuttitaṁ aparāyattataṁ. [1]**Pekkhamāno**ti paññācakkhunā olokayamāno. Atha vā dhammaseritaṁ puggalaseritañca. Lokuttaradhammā hi kilesavasaṁ agamanato serino tehi samannāgatā puggalā ca, tesaṁ bhāvaniddeso seritā. Taṁ pekkhamānoti. Kiṁ vuttaṁ hoti? "Yathā migo araññamhi abaddho yenicchakaṁ gacchati gocarāya, kadā nu kho ahampi evaṁ gaccheyyan"ti iti me tumhehi ito cito ca parivāretvā ṭhitehi baddhassa yenicchakaṁ gantuṁ alabhantassa tasmiṁ yenicchakagamanābhāvena yenicchakagamane cānisaṁsaṁ disvā anukkamena samathavipassanā pāripūriṁ agamaṁsu. Tato paccekabodhiṁ adhigatomhi. Tasmā aññopi viññū paṇḍito naro seritaṁ pekkhamāno eko care khaggavisāṇakappoti. Sesaṁ vuttanayeneva veditabbanti[1].

Miga-araññagāthāvaṇṇanā samattā.

40. **Āmantanā hotī**ti kā uppatti? Atīte kira Ekavajjikabrahmadatto nāma rājā ahosi mudukajātiko. yadā amaccā tena saha yuttaṁ vā ayuttaṁ vā mantetukāmā honti, tadā naṁ pāṭiyekkaṁ pāṭiyekkaṁ ekamantaṁ nenti. Taṁ ekadivasaṁ divāseyyaṁ upagataṁ aññataro amacco "deva mama sotabbaṁ atthī"ti ekamantaṁ gamanaṁ yāci, so uṭṭhāya agamāsi. Puna eko mahā-upaṭṭhāne nisinnaṁ varaṁ yāci, eko hatthikkhandhe, eko assapiṭṭhiyaṁ, eko suvaṇṇarathe, eko sivikāya nisīditvā uyyānaṁ gacchantaṁ yāci, rājā tato orohitvā ekamantaṁ agamāsi. Aparo janapadacārikaṁ gacchantaṁ yāci, tassāpi vacanaṁ sutvā hatthito oruyha ekamantaṁ agamāsi. Evaṁ so tehi nibbinno hutvā pabbaji. Amaccā issariyena vaḍḍhanti. Tesu eko gantvā rājānaṁ āha "amukaṁ mahārāja janapadaṁ mayhaṁ dehī"ti. Rājā "taṁ itthannāmo bhuñjatī"ti bhaṇati. So rañño vacanaṁ anādiyitvā "gacchāmahaṁ taṁ janapadaṁ gahetvā bhuñjāmī"ti tattha gantvā kalahaṁ katvā puna ubhopi rañño santikaṁ āgantvā aññamaññassa dosaṁ ārocenti, rājā "na sakkā ime tosetun"ti

1-1. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā migo araññamhi abaddho yenicchakaṁ gacchati gocarāya, tathā ahampi taṇhābandhanaṁ chinditvā evaṁ gaccheyyanti, tasmā aññopi viññū paṇḍito naro seritaṁ pekkhamāno eko careti. (Ka)

ဝိညူ နရောတိ ပဏ္ဍိတပုရိသော။ **သေရိတ**န္တိ သစ္ဆန္ဒဝုတ္တိတံ အပရာယတ္တတံ။ [၁]**ပေက္ခမာနော**တိ ပညာစက္ခုနာ ဩလောကယမာနော။ အထ ဝါ ဓမ္မသေရိတံ ပုဂ္ဂလသေရိတဉ္စ။ လောကုတ္တရဓမ္မာ ဟိ ကိလေသဝသံ အဂမနတော သေရိနော တေဟိ သမန္နာဂတာ ပုဂ္ဂလာ စ၊ တေသံ ဘာဝနိဒ္ဒေသော သေရိတာ။ တံ ပေက္ခမာနောတိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? “ယထာ မိဂေါ အရညမှိ အဗဒ္ဓေါ ယေနိစ္ဆကံ ဂစ္ဆတိ ဂေါစရာယ၊ ကဒါ နု ခေါ အဟမ္ပိ ဧဝံ ဂစ္ဆေယျ”န္တိ ဣတိ မေ တုမှေဟိ ဣတော စိတော စ ပရိဝါရေတွာ ဌိတေဟိ ဗဒ္ဓဿ ယေနိစ္ဆကံ ဂန္တုံ အလဘန္တဿ တသ္မိံ ယေနိစ္ဆကဂမနာဘာဝေန ယေနိစ္ဆကဂမနေ စာနိသံသံ ဒိသွာ အနုက္ကမေန သမထဝိပဿနာ ပါရိပူရိံ အဂမံသု။ တတော ပစ္စေကဗောဓိံ အဓိဂတောမှိ။ တသ္မာ အညောပိ ဝိညူ ပဏ္ဍိတော နရော သေရိတံ ပေက္ခမာနော ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ[၁]။

မိဂအရညဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၄၀။ **အာမန္တနာ ဟောတီ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အတီတေ ကိရ ဧကဝဇ္ဇိကဗြဟ္မဒတ္တော နာမ ရာဇာ အဟောသိ မုဒုကဇာတိကော။ ယဒါ အမစ္စာ တေန သဟ ယုတ္တံ ဝါ အယုတ္တံ ဝါ မန္တေတုကာမာ ဟောန္တိ၊ တဒါ နံ ပါဋိယေက္ကံ ပါဋိယေက္ကံ ဧကမန္တံ နေန္တိ။ တံ ဧကဒိဝသံ ဒိဝါသေယျံ ဥပဂတံ အညတရော အမစ္စော “ဒေဝ မမ သောတဗ္ဗံ အတ္ထီ”တိ ဧကမန္တံ ဂမနံ ယာစိ၊ သော ဥဋ္ဌာယ အဂမာသိ။ ပုန ဧကော မဟာဥပဋ္ဌာနေ နိသိန္နံ ဝရံ ယာစိ၊ ဧကော ဟတ္ထိက္ခန္ဓေ၊ ဧကော အဿပိဋ္ဌိယံ၊ ဧကော သုဝဏ္ဏရထေ၊ ဧကော သိဝိကာယ နိသီဒိတွာ ဥယျာနံ ဂစ္ဆန္တံ ယာစိ၊ ရာဇာ တတော ဩရောဟိတွာ ဧကမန္တံ အဂမာသိ။ အပရော ဇနပဒစာရိကံ ဂစ္ဆန္တံ ယာစိ၊ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ ဟတ္ထိတော ဩရုယှ ဧကမန္တံ အဂမာသိ။ ဧဝံ သော တေဟိ နိဗ္ဗိန္နော ဟုတွာ ပဗ္ဗဇိ။ အမစ္စာ ဣဿရိယေန ဝဍ္ဎန္တိ။ တေသု ဧကော ဂန္တွာ ရာဇာနံ အာဟ “အမုကံ မဟာရာဇ ဇနပဒံ မယှံ ဒေဟီ”တိ။ ရာဇာ “တံ ဣတ္ထန္နာမော ဘုဉ္ဇတီ”တိ ဘဏတိ။ သော ရညော ဝစနံ အနာဒိယိတွာ “ဂစ္ဆာမဟံ တံ ဇနပဒံ ဂဟေတွာ ဘုဉ္ဇာမီ”တိ တတ္ထ ဂန္တွာ ကလဟံ ကတွာ ပုန ဥဘောပိ ရညော သန္တိကံ အာဂန္တွာ အညမညဿ ဒေါသံ အာရောစေန္တိ၊ ရာဇာ “န သက္ကာ ဣမေ တောသေတု”န္တိ

၁-၁-ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာ မိဂေါ အရညမှိ အဗဒ္ဓေါ ယေနိစ္ဆကံ ဂစ္ဆတိ ဂေါစရာယ၊ တထာ အဟမ္ပိ တဏှာဗန္ဓနံ ဆိန္ဒိတွာ ဧဝံ ဂစ္ဆေယျန္တိ၊ တသ္မာ အညောပိ ဝိညူ ပဏ္ဍိတော နရော သေရိတံ ပေက္ခမာနော ဧကော စရေတိ။ (က)

tesaṁ lobhe ādīnavaṁ disvā vipassanto paccekasambodhiṁ sacchākāsi. So purimanayeneva imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

“Āmantanā hoti sahāyamajjhe,
Vāse ṭhāne gamane cārikāya.
Anabhijjhitaṁ seritaṁ pekkhamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tassattho—sahāyamajjhe ṭhitassa divāseyyasaṅkhāte vāse ca, mahā-upaṭṭhānasaṅkhāte ṭhāne ca, uyyānagamanasaṅkhāte gamane ca, janapadacārikasaṅkhātāya cārikāya ca “idaṁ me suṇa, idaṁ me dehī”ti-ādinā nayena tathā tathā āmantanā hoti, tasmā ahaṁ tattha nibbijjitvā yāyaṁ ariyajanasevitā anekānisaṁsā ekantasukhā, evaṁ santepi lobhābhibhūtehi sabbakāpurisehi anabhijjhitā anabhipatthitā pabbajjā, taṁ anabhijjhitaṁ paresaṁ avasavattanena dhammapuggalavasena ca seritaṁ pekkhamāno vipassanaṁ ārabhitvā anukkamena paccekasambodhiṁ adhigatomhīti. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Āmantanāgāthāvaṇṇanā samattā.

41. **Khiḍḍā ratī**ti kā uppatti? Bārāṇasiyaṁ Ekaputtakabrahmadatto nāma rājā ahosi, so cassa ekaputtako piyo ahosi manāpo pāṇasamo, so sabbiriyāpathesu puttaṁ gahetvāva vattati. So ekadivasaṁ uyyānaṁ gacchanto taṁ ṭhapetvā gato, kumāropi taṁ divasaṁyeva uppannena byādhinā mato. Amaccā “puttasinehena rañño hadayampi phaleyyā”ti anārocetvāva naṁ jhāpesuṁ. Rājā uyyāne surāmadena matto puttaṁ neva sari, tathā dutiyadivasepi nhānabhojanavelāsu, atha bhuttāvī nisinno saritvā “puttaṁ me ānethā”ti āha. tassa anurūpena vidhānena taṁ pavattiṁ ārocesuṁ. Tato sokābhibhūto nisinno evaṁ yoniso manasākāsi “imasmiṁ sati idaṁ hoti, imassuppādā idaṁ uppajjatī”ti. So evaṁ anukkamena anulomapaṭilomaṁ paṭiccasamuppādaṁ sammasanto paccekabodhiṁ sacchākāsi. Sesaṁ saṁsaggagāthāya vuttasadisameva ṭhapetvā gāthāyatthavaṇṇanaṁ.

တေသံ လောဘေ အာဒီနဝံ ဒိသွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကသမ္ဗောဓိံ သစ္ဆာကာသိ။ သော ပုရိမနယေနေဝ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

“အာမန္တနာ ဟောတိ သဟာယမဇ္ဈေ၊
ဝါသေ ဌာနေ ဂမနေ စာရိကာယ။
အနဘိဇ္ဈိတံ သေရိတံ ပေက္ခမာနော၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တဿတ္ထော—သဟာယမဇ္ဈေ ဌိတဿ ဒိဝါသေယျသင်္ခါတေ ဝါသေ စ, မဟာဥပဋ္ဌာနသင်္ခါတေ ဌာနေ စ, ဥယျာနဂမနသင်္ခါတေ ဂမနေ စ, ဇနပဒစာရိကသင်္ခါတာယ စာရိကာယ စ “ဣဒံ မေ သုဏ၊ ဣဒံ မေ ဒေဟီ”တိအာဒိနာ နယေန တထာ တထာ အာမန္တနာ ဟောတိ၊ တသ္မာ အဟံ တတ္ထ နိဗ္ဗိဇ္ဇိတွာ ယာယံ အရိယဇနသေဝိတာ အနေကာနိသံသာ ဧကန္တသုခါ, ဧဝံ သန္တေပိ လောဘာဘိဘူတေဟိ သဗ္ဗကာပုရိသေဟိ အနဘိဇ္ဈိတာ အနဘိပတ္ထိတာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ၊ တံ အနဘိဇ္ဈိတံ ပရေသံ အဝသဝတ္တနေန ဓမ္မပုဂ္ဂလဝသေန စ သေရိတံ ပေက္ခမာနော ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ အနုက္ကမေန ပစ္စေကသမ္ဗောဓိံ အဓိဂတောမှီတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

အာမန္တနာဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၄၁။ **ခိဍ္ဍာ ရတီ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိယံ ဧကပုတ္တကဗြဟ္မဒတ္တော နာမ ရာဇာ အဟောသိ၊ သော စဿ ဧကပုတ္တကော ပိယော အဟောသိ မနာပေါ ပါဏသမော၊ သော သဗ္ဗိရိယာပထေသု ပုတ္တံ ဂဟေတွာဝ ဝတ္တတိ။ သော ဧကဒိဝသံ ဥယျာနံ ဂစ္ဆန္တော တံ ဌပေတွာ ဂတော၊ ကုမာရောပိ တံ ဒိဝသံယေဝ ဥပ္ပန္နေန ဗျာဓိနာ မတော။ အမစ္စာ “ပုတ္တသိနေဟေန ရညော ဟဒယမ္ပိ ဖလေယျာ”တိ အနာရောစေတွာဝ နံ ဈာပေသုံ။ ရာဇာ ဥယျာနေ သုရာမဒေန မတ္တော ပုတ္တံ နေဝ သရိ၊ တထာ ဒုတိယဒိဝသေပိ နှာနဘောဇနဝေလာသု၊ အထ ဘုတ္တာဝီ နိသိန္နော သရိတွာ “ပုတ္တံ မေ အာနေထာ”တိ အာဟ။ တဿ အနုရူပေန ဝိဓာနေန တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသုံ။ တတော သောကာဘိဘူတော နိသိန္နော ဧဝံ ယောနိသော မနသာကာသိ “ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတိ၊ ဣမဿုပ္ပါဒါ ဣဒံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ။ သော ဧဝံ အနုက္ကမေန အနုလောမပဋိလောမံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ သမ္မသန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆာကာသိ။ သေသံ သံသဂ္ဂဂါထာယ ဝုတ္တသဒိသမေဝ ဌပေတွာ ဂါထာယတ္ထဝဏ္ဏနံ။

Atthavaṇṇanāyaṁ pana **khiḍḍā**ti kīḷanā. Sā duvidhā hoti kāyikā vācasikā ca. Tattha kāyikā nāma hatthīhipi kīḷanti, assehipi rathehipi dhanūhipi tharūhipīti evamādi. Vācasikā nāma gītaṁ silokabhaṇanaṁ mukhabherīti evamādi. **Ratī**ti pañcakāmaguṇarati. **Vipulan**ti yāva aṭṭhimiñjaṁ āhacca ṭhānena sakalattabhāvabyāpakaṁ. Sesaṁ pākaṭameva. Anusandhiyojanāpi cettha saṁsaggagāthāya vuttanayeneva veditabbā, tato parañca sabbanti.

Khiḍḍāratigāthāvaṇṇanā samattā.

42. **Cātuddiso**ti kā uppatti? Pubbe kira Kassapassa Bhagavato sāsane pañca paccekabodhisattā pabbajitvā vīsati vassasahassāni gatapaccāgatavattaṁ pūretvā devaloke uppannā. Tato cavitvā tesaṁ jeṭṭhako Bārāṇasiyaṁ rājā ahosi, sesā pākatikarājāno. Te cattāropi kammaṭṭhānaṁ uggaṇhitvā rajjaṁ pahāya pabbajitvā anukkamena Paccekabuddhā hutvā Nandamūlakapabbhāre vasantā ekadivasaṁ samāpattito vuṭṭhāya vaṁsakaḷīragāthāyaṁ vuttanayeneva attano kammañca sahāyañca āvajjetvā ñatvā Bārāṇasirañño upāyena ārammaṇaṁ dassetuṁ okāsaṁ gavesanti. So ca rājā tikkhattuṁ rattiyā ubbijjati, bhīto vissaraṁ karoti, mahātale dhāvati. Purohitena kālasseva vuṭṭhāya sukhaseyyaṁ pucchitopi "kuto me ācariya sukhan"ti sabbaṁ taṁ pavattiṁ ārocesi. Purohitopi "ayaṁ rogo na sakkā yena kenaci uddhaṁvirecanādinā bhesajjakammena vinetuṁ, mayhaṁ pana khādanūpāyo uppanno"ti cintetvā "rajjahānijīvitantarāyādīnaṁ pubbanimittaṁ etaṁ mahārājā"ti rājānaṁ suṭṭhutaraṁ ubbejetvā tassa vūpasamanatthaṁ "ettake ca ettake ca hatthi-assarathādayo hiraññasuvaṇṇañca dakkhiṇaṁ datvā yañño yajitabbo"ti taṁ yaññayajane samādapesi.

Tato Paccekabuddhā anekāni pāṇasahassāni yaññatthāya sampiṇḍiyamānāni disvā "etasmiṁ kamme kate dubbodhaneyyo bhavissati[1], handa naṁ paṭikacceva gantvā pekkhāmā"ti vaṁsakaḷīragāthāyaṁ vuttanayeneva āgantvā piṇḍāya caramānā rājaṅgaṇe paṭipāṭiyā agamaṁsu. Rājā sīhapañjare ṭhito rājaṅgaṇaṁ olokayamāno te

1. Hoti (Sī, Syā)

အတ္ထဝဏ္ဏနာယံ ပန **ခိဍ္ဍာ**တိ ကီဠနာ။ သာ ဒုဝိဓာ ဟောတိ ကာယိကာ ဝါစသိကာ စ။ တတ္ထ ကာယိကာ နာမ ဟတ္ထီဟိပိ ကီဠန္တိ၊ အဿေဟိပိ ရထေဟိပိ ဓနူဟိပိ ထရူဟိပီတိ ဧဝမာဒိ။ ဝါစသိကာ နာမ ဂီတံ သိလောကဘဏနံ မုခဘေရီတိ ဧဝမာဒိ။ **ရတီ**တိ ပဉ္စကာမဂုဏရတိ။ **ဝိပုလ**န္တိ ယာဝ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ အာဟစ္စ ဌာနေန သကလတ္တဘာဝဗျာပကံ။ သေသံ ပါကဋမေဝ။ အနုသန္ဓိယောဇနာပိ စေတ္ထ သံသဂ္ဂဂါထာယ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ တတော ပရဉ္စ သဗ္ဗန္တိ။

ခိဍ္ဍာရတိဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၄၂။ **စာတုဒ္ဒိသော**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ပုဗ္ဗေ ကိရ ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနေ ပဉ္စ ပစ္စေကဗောဓိသတ္တာ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝီသတိ ဝဿသဟဿာနိ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပူရေတွာ ဒေဝလောကေ ဥပ္ပန္နာ။ တတော စဝိတွာ တေသံ ဇေဋ္ဌကော ဗာရာဏသိယံ ရာဇာ အဟောသိ၊ သေသာ ပါကတိကရာဇာနော။ တေ စတ္တာရောပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ အနုက္ကမေန ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဟုတွာ နန္ဒမူလကပဗ္ဘာရေ ဝသန္တာ ဧကဒိဝသံ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ ဝံသကဠီရဂါထာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္တနော ကမ္မဉ္စ သဟာယဉ္စ အာဝဇ္ဇေတွာ ဉတွာ ဗာရာဏသိရညော ဥပါယေန အာရမ္မဏံ ဒဿေတုံ ဩကာသံ ဂဝေသန္တိ။ သော စ ရာဇာ တိက္ခတ္တုံ ရတ္တိယာ ဥဗ္ဗိဇ္ဇတိ၊ ဘီတော ဝိဿရံ ကရောတိ၊ မဟာတလေ ဓာဝတိ။ ပုရောဟိတေန ကာလဿေဝ ဝုဋ္ဌာယ သုခသေယျံ ပုစ္ဆိတောပိ "ကုတော မေ အာစရိယ သုခ"န္တိ သဗ္ဗံ တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသိ။ ပုရောဟိတောပိ "အယံ ရောဂေါ န သက္ကာ ယေန ကေနစိ ဥဒ္ဓံဝိရေစနာဒိနာ ဘေသဇ္ဇကမ္မေန ဝိနေတုံ၊ မယှံ ပန ခါဒနူပါယော ဥပ္ပန္နော"တိ စိန္တေတွာ "ရဇ္ဇဟာနိဇီဝိတန္တရာယာဒီနံ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ ဧတံ မဟာရာဇာ"တိ ရာဇာနံ သုဋ္ဌုတရံ ဥဗ္ဗေဇေတွာ တဿ ဝူပသမနတ္ထံ "ဧတ္တကေ စ ဧတ္တကေ စ ဟတ္ထိအဿရထာဒယော ဟိရညသုဝဏ္ဏဉ္စ ဒက္ခိဏံ ဒတွာ ယညော ယဇိတဗ္ဗော"တိ တံ ယညယဇနေ သမာဒပေသိ။

တတော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ အနေကာနိ ပါဏသဟဿာနိ ယညတ္ထာယ သမ္ပိဏ္ဍိယမာနာနိ ဒိသွာ "ဧတသ္မိံ ကမ္မေ ကတေ ဒုဗ္ဗောဓနေယျော ဘဝိဿတိ[၁]၊ ဟန္ဒ နံ ပဋိကစ္စေဝ ဂန္တွာ ပေက္ခာမာ"တိ ဝံသကဠီရဂါထာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ အာဂန္တွာ ပိဏ္ဍာယ စရမာနာ ရာဇင်္ဂဏေ ပဋိပါဋိယာ အဂမံသု။ ရာဇာ သီဟပဉ္ဇရေ ဌိတော ရာဇင်္ဂဏံ ဩလောကယမာနော တေ

၁-ဟောတိ (သီ၊ သျာ)

addakkhi, saha dassaneneva cassa sineho uppajji. Tato te pakkosāpetvā ākāsatale paññattāsane nisīdāpetvā sakkaccaṁ bhojetvā katabhattakicce “ke tumhe”ti pucchi. Mayaṁ mahārāja cātuddisā nāmāti. Bhante cātuddisāti imassa ko atthoti. Catūsu disāsu katthaci kutoci bhayaṁ vā cittutrāso vā amhākaṁ natthi mahārājāti. Bhante tumhākaṁ taṁ bhayaṁ kiṁkāraṇā na hotīti. “Mayaṁ hi mahārāja mettaṁ bhāvema, karuṇaṁ bhāvema, muditaṁ bhāvema, upekkhaṁ bhāvema, tena no taṁ bhayaṁ na hotī”ti vatvā uṭṭhāyāsanā attano vasatiṁ agamaṁsu.

Tato rājā cintesi “ime samaṇā mettādibhāvanāya bhayaṁ na hotīti bhaṇanti, brāhmaṇā pana anekasahassapāṇavadhaṁ vaṇṇayanti, kesaṁ nu kho vacanaṁ saccan”ti. Athassa etadahosi “samaṇā suddhena asuddhaṁ dhovanti, brāhmaṇā pana asuddhena asuddhaṁ. Na ca sakkā asuddhena asuddhaṁ dhovituṁ, pabbajitānaṁ eva vacanaṁ saccan”ti. So “sabbe sattā sukhitā hontū”ti-ādinā nayena mettādayo cattāropi brahmavihāre bhāvetvā hitapharaṇacittena amacce āṇāpesi “sabbe pāṇe muñcatha, sītāni pānīyāni pivantu, haritāni tiṇāni khādantu, sīto ca nesaṁ vāto upavāyatū”ti. Te tathā akaṁsu.

Tato rājā “kalyāṇamittānaṁ vacaneneva pāpakammato muttomhī”ti tattheva nisinno vipassitvā paccekasambodhiṁ sacchākāsi. Amaccehi ca bhojanavelāyaṁ “bhuñja mahārāja kālo”ti vutte “nāhaṁ rājā”ti purimanayeneva sabbaṁ vatvā imaṁ Udānabyākaraṇagāthaṁ abhāsi—

“Cātuddiso appaṭigho ca hoti,
Santussamāno itarītarena.
Parissayānaṁ sahitā achambhī,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tattha **cātuddiso**ti catūsu disāsu yathāsukhavihārī, “ekaṁ disaṁ pharitvā viharatī”ti-ādinā[1] vā nayena brahmavihārabhāvanāpharitā catasso disā assa santītipi cātuddiso. Tāsu disāsu katthaci

1. Dī 3. 187; Aṁ 1. 443; Khu 8. 248 piṭṭhesu.

အဒ္ဒက္ခိ၊ သဟ ဒဿနေနေဝ စဿ သိနေဟော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ တတော တေ ပက္ကောသာပေတွာ အာကာသတလေ ပညတ္တာသနေ နိသီဒါပေတွာ သက္ကစ္စံ ဘောဇေတွာ ကတဘတ္တကိစ္စေ “ကေ တုမှေ”တိ ပုစ္ဆိ။ မယံ မဟာရာဇ စာတုဒ္ဒိသာ နာမာတိ။ ဘန္တေ စာတုဒ္ဒိသာတိ ဣမဿ ကော အတ္ထောတိ။ စတူသု ဒိသာသု ကတ္ထစိ ကုတောစိ ဘယံ ဝါ စိတ္တုတြာသော ဝါ အမှာကံ နတ္ထိ မဟာရာဇာတိ။ ဘန္တေ တုမှာကံ တံ ဘယံ ကိံကာရဏာ န ဟောတီတိ။ “မယံ ဟိ မဟာရာဇ မေတ္တံ ဘာဝေမ၊ ကရုဏံ ဘာဝေမ၊ မုဒိတံ ဘာဝေမ၊ ဥပေက္ခံ ဘာဝေမ၊ တေန နော တံ ဘယံ န ဟောတီ”တိ ဝတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ အတ္တနော ဝသတိံ အဂမံသု။

တတော ရာဇာ စိန္တေသိ “ဣမေ သမဏာ မေတ္တာဒိဘာဝနာယ ဘယံ န ဟောတီတိ ဘဏန္တိ၊ ဗြာဟ္မဏာ ပန အနေကသဟဿပါဏဝဓံ ဝဏ္ဏယန္တိ၊ ကေသံ နု ခေါ ဝစနံ သစ္စ”န္တိ။ အထဿ ဧတဒဟောသိ “သမဏာ သုဒ္ဓေန အသုဒ္ဓံ ဓောဝန္တိ၊ ဗြာဟ္မဏာ ပန အသုဒ္ဓေန အသုဒ္ဓံ။ န စ သက္ကာ အသုဒ္ဓေန အသုဒ္ဓံ ဓောဝိတုံ၊ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဧဝ ဝစနံ သစ္စ”န္တိ။ သော “သဗ္ဗေ သတ္တာ သုခိတာ ဟောန္တူ”တိအာဒိနာ နယေန မေတ္တာဒယော စတ္တာရောပိ ဗြဟ္မဝိဟာရေ ဘာဝေတွာ ဟိတဖရဏစိတ္တေန အမစ္စေ အာဏာပေသိ “သဗ္ဗေ ပါဏေ မုဉ္စထ၊ သီတာနိ ပါနီယာနိ ပိဝန္တု၊ ဟရိတာနိ တိဏာနိ ခါဒန္တု၊ သီတော စ နေသံ ဝါတော ဥပဝါယတူ”တိ။ တေ တထာ အကံသု။

တတော ရာဇာ “ကလျာဏမိတ္တာနံ ဝစနေနေဝ ပါပကမ္မတော မုတ္တောမှီ”တိ တတ္ထေဝ နိသိန္နော ဝိပဿိတွာ ပစ္စေကသမ္ဗောဓိံ သစ္ဆာကာသိ။ အမစ္စေဟိ စ ဘောဇနဝေလာယံ “ဘုဉ္ဇ မဟာရာဇ ကာလော”တိ ဝုတ္တေ “နာဟံ ရာဇာ”တိ ပုရိမနယေနေဝ သဗ္ဗံ ဝတွာ ဣမံ ဥဒါနဗျာကရဏဂါထံ အဘာသိ—

“စာတုဒ္ဒိသော အပ္ပဋိဃော စ ဟောတိ၊
သန္တုဿမာနော ဣတရီတရေန။
ပရိဿယာနံ သဟိတာ အဆမ္ဘီ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တတ္ထ **စာတုဒ္ဒိသော**တိ စတူသု ဒိသာသု ယထာသုခဝိဟာရီ၊ “ဧကံ ဒိသံ ဖရိတွာ ဝိဟရတီ”တိအာဒိနာ[1] ဝါ နယေန ဗြဟ္မဝိဟာရဘာဝနာဖရိတာ စတဿော ဒိသာ အဿ သန္တီတိပိ စာတုဒ္ဒိသော။ တာသု ဒိသာသု ကတ္ထစိ

၁-ဒီ ၃-၁၈၇၊ အံ ၁-၄၄၃၊ ခု ၈-၂၄၈-ပိဋ္ဌေသု။

satte vā saṅkhāre vā bhayena na paṭihaññatīti **appaṭigho. Santussamāno**ti dvādasavidhassa santosassa vasena santussako. **Itarītarenā**ti uccāvacena paccayena. **Parissayānaṁ sahitā achambhī**ti ettha parissayanti kāyacittāni, parihāpenti vā tesaṁ sampattiṁ, tāni vā paṭicca sayantīti parissayā, bāhirānaṁ sīhabyagghādīnaṁ abbhantarānañca kāmacchandādīnaṁ kāyacittupaddavānaṁ etaṁ adhivacanaṁ. Te parissaye adhivāsanakhantiyā ca vīriyādīhi dhammehi ca sahatīti **parissayānaṁ sahitā.** Thaddhabhāvakarabhayābhāvena **achambhī.** Kiṁ vuttaṁ hoti? Yathā te cattāro samaṇā, evaṁ itarītarena paccayena santussamāno ettha paṭipattipadaṭṭhāne santose ṭhito catūsu disāsu mettādibhāvanāya cātuddiso, sattasaṅkhāresu paṭihananabhayābhāvena appaṭigho ca hoti. So cātuddisattā vuttappakārānaṁ parissayānaṁ sahitā, appaṭighattā achambhī ca hotīti evaṁ paṭipattiguṇaṁ disvā yoniso paṭipajjitvā paccekabodhiṁ adhigatomhīti. Atha vā te samaṇā viya santussamāno itarītarena vuttanayeneva cātuddiso hotīti ñatvā evaṁ cātuddisabhāvaṁ patthayanto yoniso paṭipajjitvā adhigatomhi. Tasmā aññopi īdisaṁ ṭhānaṁ patthayamāno cātuddisatāya parissayānaṁ sahitā appaṭighatāya ca achambhī hutvā eko care khaggavisāṇakappoti. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Cātuddisagāthāvaṇṇanā samattā.

43. **Dussaṅgahā**ti kā uppatti? Bārāṇasirañño kira aggamahesī kālamakāsi. Tato vītivattesu sokadivasesu ekaṁ divasaṁ amaccā "rājūnaṁ nāma tesu tesu kiccesu aggamahesī avassaṁ icchitabbā, sādhu devo aññaṁ deviṁ ānetū"ti yāciṁsu. Rājā "tena hi bhaṇe jānāthā"ti āha. Te pariyesantā sāmantarajje rājā mato, tassa devī rajjaṁ anusāsati, sā ca gabbhinī hoti, amaccā "ayaṁ rañño anurūpā"ti ñatvā taṁ yāciṁsu. Sā "gabbhinī nāma manussānaṁ amanāpā hoti, sace āgametha, yāva vijāyāmi, evaṁ hotu. No ce, aññaṁ pariyesathā"ti āha. Te raññopi etamatthaṁ ārocesuṁ. Rājā "gabbhinīpi hotu ānethā"ti. Te ānesuṁ. Rājā taṁ abhisiñcitvā sabbaṁ mahesībhogaṁ adāsi, tassā parijanañca

သတ္တေ ဝါ သင်္ခါရေ ဝါ ဘယေန န ပဋိဟညတီတိ **အပ္ပဋိဃော။ သန္တုဿမာနော**တိ ဒွါဒသဝိဓဿ သန္တောသဿ ဝသေန သန္တုဿကော။ **ဣတရီတရေနာ**တိ ဥစ္စာဝစေန ပစ္စယေန။ **ပရိဿယာနံ သဟိတာ အဆမ္ဘီ**တိ ဧတ္ထ ပရိဿယန္တိ ကာယစိတ္တာနိ, ပရိဟာပေန္တိ ဝါ တေသံ သမ္ပတ္တိံ, တာနိ ဝါ ပဋိစ္စ သယန္တီတိ ပရိဿယာ၊ ဗာဟိရာနံ သီဟဗျဂ္ဃာဒီနံ အဗ္ဘန္တရာနဉ္စ ကာမစ္ဆန္ဒာဒီနံ ကာယစိတ္တုပဒ္ဒဝါနံ ဧတံ အဓိဝစနံ။ တေ ပရိဿယေ အဓိဝါသနခန္တိယာ စ ဝီရိယာဒီဟိ ဓမ္မေဟိ စ သဟတီတိ **ပရိဿယာနံ သဟိတာ။** ထဒ္ဓဘာဝကရဘယာဘာဝေန **အဆမ္ဘီ။** ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယထာ တေ စတ္တာရော သမဏာ၊ ဧဝံ ဣတရီတရေန ပစ္စယေန သန္တုဿမာနော ဧတ္ထ ပဋိပတ္တိပဒဋ္ဌာနေ သန္တောသေ ဌိတော စတူသု ဒိသာသု မေတ္တာဒိဘာဝနာယ စာတုဒ္ဒိသော, သတ္တသင်္ခါရေသု ပဋိဟနနဘယာဘာဝေန အပ္ပဋိဃော စ ဟောတိ။ သော စာတုဒ္ဒိသတ္တာ ဝုတ္တပ္ပကာရာနံ ပရိဿယာနံ သဟိတာ၊ အပ္ပဋိဃတ္တာ အဆမ္ဘီ စ ဟောတီတိ ဧဝံ ပဋိပတ္တိဂုဏံ ဒိသွာ ယောနိသော ပဋိပဇ္ဇိတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ အဓိဂတောမှီတိ။ အထ ဝါ တေ သမဏာ ဝိယ သန္တုဿမာနော ဣတရီတရေန ဝုတ္တနယေနေဝ စာဘုဒ္ဒိသော ဟောတီတိ ဉတွာ ဧဝံ စာတုဒ္ဒိသဘာဝံ ပတ္ထယန္တော ယောနိသော ပဋိပဇ္ဇိတွာ အဓိဂတောမှိ။ တသ္မာ အညောပိ ဤဒိသံ ဌာနံ ပတ္ထယမာနော စာတုဒ္ဒိသတာယ ပရိဿယာနံ သဟိတာ အပ္ပဋိဃတာယ စ အဆမ္ဘီ ဟုတွာ ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

စာတုဒ္ဒိသဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၄၃။ **ဒုဿင်္ဂဟာ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိရညော ကိရ အဂ္ဂမဟေသီ ကာလမကာသိ။ တတော ဝီတိဝတ္တေသု သောကဒိဝသေသု ဧကံ ဒိဝသံ အမစ္စာ "ရာဇူနံ နာမ တေသု တေသု ကိစ္စေသု အဂ္ဂမဟေသီ အဝဿံ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ၊ သာဓု ဒေဝေါ အညံ ဒေဝိံ အာနေတူ"တိ ယာစိံသု။ ရာဇာ "တေန ဟိ ဘဏေ ဇာနာထာ"တိ အာဟ။ တေ ပရိယေသန္တာ သာမန္တရဇ္ဇေ ရာဇာ မတော၊ တဿ ဒေဝီ ရဇ္ဇံ အနုသာသတိ၊ သာ စ ဂဗ္ဘိနီ ဟောတိ၊ အမစ္စာ "အယံ ရညော အနုရူပါ"တိ ဉတွာ တံ ယာစိံသု။ သာ "ဂဗ္ဘိနီ နာမ မနုဿာနံ အမနာပါ ဟောတိ၊ သစေ အာဂမေထ၊ ယာဝ ဝိဇာယာမိ၊ ဧဝံ ဟောတု။ နော စေ၊ အညံ ပရိယေသထာ"တိ အာဟ။ တေ ရညောပိ ဧတမတ္ထံ အာရောစေသုံ။ ရာဇာ "ဂဗ္ဘိနီပိ ဟောတု အာနေထာ"တိ။ တေ အာနေသုံ။ ရာဇာ တံ အဘိသိဉ္စိတွာ သဗ္ဗံ မဟေသီဘောဂံ အဒါသိ၊ တဿာ ပရိဇနဉ္စ

nānāvidhehi paṇṇākārehi saṅgaṇhāti. Sā kālena puttaṁ vijāyi, tampi rājā attano jātaputtamiva sabbiriyāpathesu aṅke ca ure ca katvā viharati. Tato deviyā parijano cintesi “rājā ativiya saṅgaṇhāti kumāraṁ, ativissāsaniyāni[1] rājahadayāni, handa naṁ paribhedemā”ti.

Tato kumāraṁ “tvaṁ tāta amhākaṁ rañño putto, na imassa rañño, mā ettha vissāsaṁ āpajjī”ti āhaṁsu. Atha kumāro “ehi puttā”ti raññā vuccamānopi hatthe gahetvā ākaḍḍhiyamānopi pubbe viya rājānaṁ na allīyati. Rājā “kiṁ etan”ti vīmaṁsanto taṁ pavattiṁ ñatvā “are ete mayā evaṁ saṅgahitāpi paṭikūlavuttino evā”ti nibbijjitvā rajjaṁ pahāya pabbajito. “Rājā pabbajito”ti amaccaparijanāpi bahū pabbajitā, “saparijano rājā pabbajito”ti manussā paṇīte paccaye upanenti, rājā paṇīte paccaye yathāvuḍḍhaṁ dāpeti. Tattha ye sundaraṁ labhanti, te tussanti. Itare ujjhāyanti “mayaṁ pariveṇasammajjanādīni sabbakiccāni karontā lūkhabhattaṁ jiṇṇavatthañca labhāmā”ti. So tampi ñatvā “are yathāvuḍḍhaṁ diyyamānepi nāma ujjhāyanti, aho ayaṁ parisā dussaṅgahā”ti pattacīvaraṁ ādāya eko araññaṁ pavisitvā vipassanaṁ ārabhitvā paccekabodhiṁ sacchākāsi. Tattha āgatehi ca kammaṭṭhānaṁ pucchito imaṁ gāthaṁ abhāsi—

“Dussaṅgahā pabbajitāpi eke,
Atho gahaṭṭhā gharamāvasantā.
Appossukko paraputtesu hutvā,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Sā atthato pākaṭā eva. Ayaṁ pana yojanā—dussaṅgahā pabbajitāpi eke, ye asantosābhibhūtā, tathāvidhā eva ca atho gahaṭṭhā gharamāvasantā. Etamahaṁ dussaṅgahabhāvaṁ jigucchanto vipassanaṁ ārabhitvā paccekabodhiṁ adhigatomhīti. Sesaṁ purimanayeneva veditabbanti.

Dussaṅgahagāthāvaṇṇanā samattā.

1. Avissasanīyāni (Sī)

နာနာဝိဓေဟိ ပဏ္ဏာကာရေဟိ သင်္ဂဏှာတိ။ သာ ကာလေန ပုတ္တံ ဝိဇာယိ၊ တမ္ပိ ရာဇာ အတ္တနော ဇာတပုတ္တမိဝ သဗ္ဗိရိယာပထေသု အင်္ကေ စ ဥရေ စ ကတွာ ဝိဟရတိ။ တတော ဒေဝိယာ ပရိဇနော စိန္တေသိ “ရာဇာ အတိဝိယ သင်္ဂဏှာတိ ကုမာရံ၊ အတိဝိဿာသနိယာနိ[၁] ရာဇဟဒယာနိ၊ ဟန္ဒ နံ ပရိဘေဒေမာ”တိ။

တတော ကုမာရံ “တွံ တာတ အမှာကံ ရညော ပုတ္တော၊ န ဣမဿ ရညော၊ မာ ဧတ္ထ ဝိဿာသံ အာပဇ္ဇီ”တိ အာဟံသု။ အထ ကုမာရော “ဧဟိ ပုတ္တာ”တိ ရညာ ဝုစ္စမာနောပိ ဟတ္ထေ ဂဟေတွာ အာကဍ္ဎိယမာနောပိ ပုဗ္ဗေ ဝိယ ရာဇာနံ န အလ္လီယတိ။ ရာဇာ “ကိံ ဧတ”န္တိ ဝီမံသန္တော တံ ပဝတ္တိံ ဉတွာ “အရေ ဧတေ မယာ ဧဝံ သင်္ဂဟိတာပိ ပဋိကူလဝုတ္တိနော ဧဝါ”တိ နိဗ္ဗိဇ္ဇိတွာ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတော။ “ရာဇာ ပဗ္ဗဇိတော”တိ အမစ္စပရိဇနာပိ ဗဟူ ပဗ္ဗဇိတာ၊ “သပရိဇနော ရာဇာ ပဗ္ဗဇိတော”တိ မနုဿာ ပဏီတေ ပစ္စယေ ဥပနေန္တိ၊ ရာဇာ ပဏီတေ ပစ္စယေ ယထာဝုဍ္ဎံ ဒါပေတိ။ တတ္ထ ယေ သုန္ဒရံ လဘန္တိ၊ တေ တုဿန္တိ။ ဣတရေ ဥဇ္ဈာယန္တိ “မယံ ပရိဝေဏသမ္မဇ္ဇနာဒီနိ သဗ္ဗကိစ္စာနိ ကရောန္တာ လူခဘတ္တံ ဇိဏ္ဏဝတ္ထဉ္စ လဘာမာ”တိ။ သော တမ္ပိ ဉတွာ “အရေ ယထာဝုဍ္ဎံ ဒိယျမာနေပိ နာမ ဥဇ္ဈာယန္တိ၊ အဟော အယံ ပရိသာ ဒုဿင်္ဂဟာ”တိ ပတ္တစီဝရံ အာဒါယ ဧကော အရညံ ပဝိသိတွာ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆာကာသိ။ တတ္ထ အာဂတေဟိ စ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပုစ္ဆိတော ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ—

“ဒုဿင်္ဂဟာ ပဗ္ဗဇိတာပိ ဧကေ၊
အထော ဂဟဋ္ဌာ ဃရမာဝသန္တာ။
အပ္ပေါဿုက္ကော ပရပုတ္တေသု ဟုတွာ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

သာ အတ္ထတော ပါကဋာ ဧဝ။ အယံ ပန ယောဇနာ—ဒုဿင်္ဂဟာ ပဗ္ဗဇိတာပိ ဧကေ၊ ယေ အသန္တောသာဘိဘူတာ၊ တထာဝိဓာ ဧဝ စ အထော ဂဟဋ္ဌာ ဃရမာဝသန္တာ။ ဧတမဟံ ဒုဿင်္ဂဟဘာဝံ ဇိဂုစ္ဆန္တော ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ အဓိဂတောမှီတိ။ သေသံ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ဒုဿင်္ဂဟဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၁-အဝိဿသနီယာနိ (သီ)

44. **Oropayitvā**ti kā uppatti? Bārāṇasiyaṁ kira Cātumāsikabrahmadatto nāma rājā gimhānaṁ paṭhame māse uyyānaṁ gato tattha ramaṇīye bhūmibhāge nīlaghanapattasañchannaṁ koviḷārarukkhaṁ disvā “koviḷāramūle mama sayanaṁ paññāpethā”ti vatvā uyyāne kīḷitvā sāyanhasamayaṁ tattha seyyaṁ kappesi. Puna gimhānaṁ majjhime māse uyyānaṁ gato, tadā koviḷaro pupphito hoti, tadāpi tatheva akāsi. Puna gimhānaṁ pacchime māse gato, tadā koviḷāro sañchinnapatto[1] sukkharukkho viya hoti, tadāpi so adisvāva taṁ rukkhaṁ pubbaparicayena tattheva seyyaṁ āṇāpesi, amaccā jānantāpi “raññā āṇattan”ti bhayena tattha sayanaṁ paññāpesuṁ. So uyyāne kīḷitvā sāyanhasamayaṁ tattha seyyaṁ kappento taṁ rukkhaṁ disvā “are ayaṁ pubbe sañchannapatto maṇimayo viya abhirūpadassano ahosi, tato maṇivaṇṇasākhantare ṭhapitapavāḷaṅkurasadisehi pupphehi sassirikacārudassano ahosi, muttādalasadisavālikākiṇṇo cassa heṭṭhā bhumibhāgo bandhanā pamuttapupphasañcha nno rattakambalasantha to viya ahosi, so nāmajja sukkharukkho viya sākhāmattāvaseso ṭhito, aho jarāya upahato koviḷāro”ti cintetvā “anupādinnampi tāva jarā haññati, kimaṅgaṁ pana upādinnan”ti aniccasaññaṁ paṭilabhi. Tadanusāreneva sabbasaṅkhāre dukkhato anattato ca vipassanto “aho vatāhampi sañchinnapatto koviḷāro viya apetagihibyañjano bhaveyyan”ti patthayamāno anupubbena tasmiṁ sayanatale dakkhiṇena passena nipannoyeva paccekabodhiṁ sacchākāsi. Tato gamanakāle amaccehi “kālo gantuṁ mahārājā”ti vutte “nāhaṁ rājā”ti-ādīni vatvā purimanayeneva imaṁ gāthaṁ abhāsi—

“Oropayitvā gihibyañjanāni,
Sañchinnapatto yathā koviḷāro.
Chetvāna vīro gihibandhanāni,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tattha **oropayitvā**ti apanetvā. **Gihibyañjanānī**ti kesamassu-odātavatthālaṅkāramālāgandhavilepana-itthiputtadāsidāsādīni. Etāni hi

1. Saṁsīnapatto (Sī)

၄၄။ **ဩရောပယိတွာ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိယံ ကိရ စာတုမာသိကဗြဟ္မဒတ္တော နာမ ရာဇာ ဂိမှာနံ ပဌမေ မာသေ ဥယျာနံ ဂတော တတ္ထ ရမဏီယေ ဘူမိဘာဂေ နီလဃနပတ္တသဉ္ဆန္နံ ကောဝိဠာရရုက္ခံ ဒိသွာ “ကောဝိဠာရမူလေ မမ သယနံ ပညာပေထာ”တိ ဝတွာ ဥယျာနေ ကီဠိတွာ သာယနှသမယံ တတ္ထ သေယျံ ကပ္ပေသိ။ ပုန ဂိမှာနံ မဇ္ဈိမေ မာသေ ဥယျာနံ ဂတော၊ တဒါ ကောဝိဠာရော ပုပ္ဖိတော ဟောတိ၊ တဒါပိ တထေဝ အကာသိ။ ပုန ဂိမှာနံ ပစ္ဆိမေ မာသေ ဂတော၊ တဒါ ကောဝိဠာရော သဉ္ဆိန္နပတ္တော[၁] သုက္ခရုက္ခော ဝိယ ဟောတိ၊ တဒါပိ သော အဒိသွာဝ တံ ရုက္ခံ ပုဗ္ဗပရိစယေန တတ္ထေဝ သေယျံ အာဏာပေသိ၊ အမစ္စာ ဇာနန္တာပိ “ရညာ အာဏတ္တ”န္တိ ဘယေန တတ္ထ သယနံ ပညာပေသုံ။ သော ဥယျာနေ ကီဠိတွာ သာယနှသမယံ တတ္ထ သေယျံ ကပ္ပေန္တော တံ ရုက္ခံ ဒိသွာ “အရေ အယံ ပုဗ္ဗေ သဉ္ဆန္နပတ္တော မဏိမယော ဝိယ အဘိရူပဒဿနော အဟောသိ၊ တတော မဏိဝဏ္ဏသာခန္တရေ ဌပိတပဝါဠင်္ကုရသဒိသေဟိ ပုပ္ဖေဟိ သဿိရိကစာရုဒဿနော အဟောသိ၊ မုတ္တာဒလသဒိသဝါလိကာကိဏ္ဏော စဿ ဟေဋ္ဌာ ဘူမိဘာဂေါ ဗန္ဓနာ ပမုတ္တပုပ္ဖသဉ္ဆန္နော ရတ္တကမ္ဗလသန္ထတော ဝိယ အဟောသိ၊ သော နာမဇ္ဇ သုက္ခရုက္ခော ဝိယ သာခါမတ္တာဝသေသော ဌိတော၊ အဟော ဇရာယ ဥပဟတော ကောဝိဠာရော”တိ စိန္တေတွာ “အနုပါဒိန္နမ္ပိ တာဝ ဇရာ ဟညတိ၊ ကိမင်္ဂံ ပန ဥပါဒိန္န”န္တိ အနိစ္စသညံ ပဋိလဘိ။ တဒနုသာရေနေဝ သဗ္ဗသင်္ခါရေ ဒုက္ခတော အနတ္တတော စ ဝိပဿန္တော “အဟော ဝတာဟမ္ပိ သဉ္ဆိန္နပတ္တော ကောဝိဠာရော ဝိယ အပေတဂိဟိဗျဉ္ဇနော ဘဝေယျ”န္တိ ပတ္ထယမာနော အနုပုဗ္ဗေန တသ္မိံ သယနတလေ ဒက္ခိဏေန ပဿေန နိပန္နောယေဝ ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆာကာသိ။ တတော ဂမနကာလေ အမစ္စေဟိ “ကာလော ဂန္တုံ မဟာရာဇာ”တိ ဝုတ္တေ “နာဟံ ရာဇာ”တိအာဒီနိ ဝတွာ ပုရိမနယေနေဝ ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ—

“ဩရောပယိတွာ ဂိဟိဗျဉ္ဇနာနိ၊
သဉ္ဆိန္နပတ္တော ယထာ ကောဝိဠာရော။
ဆေတွာန ဝီရော ဂိဟိဗန္ဓနာနိ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တတ္ထ **ဩရောပယိတွာ**တိ အပနေတွာ။ **ဂိဟိဗျဉ္ဇနာနီ**တိ ကေသမဿုဩဒါတဝတ္ထာလင်္ကာရမာလာဂန္ဓဝိလေပနဣတ္ထိပုတ္တဒါသိဒါသာဒီနိ။ ဧတာနိ ဟိ

၁-သံသီနပတ္တော (သီ)

gihibhāvaṁ byañjayanti, tasmā “gihibyañjanānī”ti vuccanti. **Sañchinnapatto**ti[1] patitapatto. **Chetvānā**ti maggañāṇena chinditvā. **Vīro**ti maggavīriyasamannāgato. **Gihibandhanānī**ti kāmabandhanāni. Kāmā hi gihīnaṁ bandhanāni. ayaṁ tāva padattho.

Ayaṁ pana adhippāyo—“aho vatāhampi oropayitvā gihibyañjanāni sañchinnapatto yathā koviḷāro bhaveyyan”ti evaṁ hi cintayamāno vipassanaṁ ārabhitvā paccekabodhiṁ adhigatomhīti. Sesaṁ purimanayeneva veditabbanti.

Koviḷāragāthāvaṇṇanā samattā.

Paṭhamo vaggo niṭṭhito.

45-46. **Sace labhethā**ti kā uppatti? Pubbe kira Kassapassa Bhagavato sāsane dve paccekabodhisattā pabbajitvā vīsati vassasahassāni gatapaccāgatavattaṁ pūretvā devaloke uppannā. Tato cavitvā tesaṁ jeṭṭhako Bārāṇasirañño putto ahosi, kaniṭṭho purohitassa putto ahosi. Te ekadivasaṁyeva paṭisandhiṁ gahetvā ekadivasameva mātukucchito nikkhamitvā sahapaṁsukīḷitasahayakā ahesuṁ. Purohitaputto paññavā ahosi, so rājaputtaṁ āha “samma tvaṁ pituno accayena rajjaṁ labhissasi, ahaṁ purohitaṭṭhānaṁ, susikkhitena ca sukhaṁ rajjaṁ anusāsituṁ sakkā, ehi sippaṁ uggahessāmā”ti. Tato ubhopi pubbopacitakammā[2] hutvā gāmanigamādīsu bhikkhaṁ caramānā paccantajanapadagāmaṁ gatā. Tañca gāmaṁ Paccekabuddhā bhikkhācāravelāya pavisanti, atha manussā Paccekabuddhe disvā ussāhajātā āsanāni paññāpenti, paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ upanāmenti mānenti pūjenti. Tesaṁ etadahosi “amhehi sadisā uccākulikā nāma natthi, atha ca panime manussā yadi icchanti, amhākaṁ bhikkhaṁ denti, yadi ca nicchanti, na denti, imesaṁ pana pabbajitānaṁ evarūpaṁ sakkāraṁ karonti, addhā ete kiñci sippaṁ jānanti, handa nesaṁ santike sippaṁ uggaṇhāmā”ti.

1. Saṁsīnapattoti (Sī) 2. Yaññopavītakaṇṭhā (Sī)

ဂိဟိဘာဝံ ဗျဉ္ဇယန္တိ၊ တသ္မာ “ဂိဟိဗျဉ္ဇနာနီ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ **သဉ္ဆိန္နပတ္တော**တိ[၁] ပတိတပတ္တော။ **ဆေတွာန**တိ မဂ္ဂဉာဏေန ဆိန္ဒိတွာ။ **ဝီရော**တိ မဂ္ဂဝီရိယသမန္နာဂတော။ **ဂိဟိဗန္ဓနာနီ**တိ ကာမဗန္ဓနာနိ။ ကာမာ ဟိ ဂိဟီနံ ဗန္ဓနာနိ။ အယံ တာဝ ပဒတ္ထော။

အယံ ပန အဓိပ္ပါယော—“အဟော ဝတာဟမ္ပိ ဩရောပယိတွာ ဂိဟိဗျဉ္ဇနာနိ သဉ္ဆိန္နပတ္တော ယထာ ကောဝိဠာရော ဘဝေယျ”န္တိ ဧဝံ ဟိ စိန္တယမာနော ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ အဓိဂတောမှီတိ။ သေသံ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ကောဝိဠာရဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

ပဌမော ဝဂ္ဂေါ နိဋ္ဌိတော။

၄၅-၄၆။ **သစေ လဘေထာ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ပုဗ္ဗေ ကိရ ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနေ ဒွေ ပစ္စေကဗောဓိသတ္တာ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝီသတိ ဝဿသဟဿာနိ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပူရေတွာ ဒေဝလောကေ ဥပ္ပန္နာ။ တတော စဝိတွာ တေသံ ဇေဋ္ဌကော ဗာရာဏသိရညော ပုတ္တော အဟောသိ၊ ကနိဋ္ဌော ပုရောဟိတဿ ပုတ္တော အဟောသိ။ တေ ဧကဒိဝသံယေဝ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ ဧကဒိဝသမေဝ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိတွာ သဟပံသုကီဠိတသဟာယကာ အဟေသုံ။ ပုရောဟိတပုတ္တော ပညဝါ အဟောသိ၊ သော ရာဇပုတ္တံ အာဟ “သမ္မ တွံ ပိတုနော အစ္စယေန ရဇ္ဇံ လဘိဿသိ၊ အဟံ ပုရောဟိတဋ္ဌာနံ၊ သုသိက္ခိတေန စ သုခံ ရဇ္ဇံ အနုသာသိတုံ သက္ကာ၊ ဧဟိ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဟေဿာမာ”တိ။ တတော ဥဘောပိ ပုဗ္ဗောပစိတကမ္မာ[၂] ဟုတွာ ဂါမနိဂမာဒီသု ဘိက္ခံ စရမာနာ ပစ္စန္တဇနပဒဂါမံ ဂတာ။ တဉ္စ ဂါမံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဘိက္ခာစာရဝေလာယ ပဝိသန္တိ၊ အထ မနုဿာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ ဒိသွာ ဥဿာဟဇာတာ အာသနာနိ ပညာပေန္တိ၊ ပဏီတံ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ ဥပနာမေန္တိ မာနေန္တိ ပူဇေန္တိ။ တေသံ ဧတဒဟောသိ “အမှေဟိ သဒိသာ ဥစ္စာကုလိကာ နာမ နတ္ထိ၊ အထ စ ပနိမေ မနုဿာ ယဒိ ဣစ္ဆန္တိ၊ အမှာကံ ဘိက္ခံ ဒေန္တိ၊ ယဒိ စ နိစ္ဆန္တိ၊ န ဒေန္တိ၊ ဣမေသံ ပန ပဗ္ဗဇိတာနံ ဧဝရူပံ သက္ကာရံ ကရောန္တိ၊ အဒ္ဓါ ဧတေ ကိဉ္စိ သိပ္ပံ ဇာနန္တိ၊ ဟန္ဒ နေသံ သန္တိကေ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှာမာ”တိ။

၁-သံသီနပတ္တောတိ (သီ) ၂-ယညောပဝီတကဏ္ဍာ (သီ)

Te manussesu paṭikkantesu okāsaṁ labhitvā “yaṁ bhante tumhe sippaṁ jānātha, taṁ amhepi sikkhāpethā”ti yāciṁsu. Paccekabuddhā “na sakkā apabbajitena sikkhitun”ti āhaṁsu. Te pabbajjaṁ yācitvā pabbajiṁsu. Tato nesaṁ Paccekabuddhā “evaṁ vo nivāsetabbaṁ, evaṁ pārupitabban”ti-ādinā nayena ābhisamācārikaṁ ācikkhitvā “imassa sippassa ekībhāvābhirati nipphatti, tasmā ekeneva nisīditabbaṁ, ekena caṅkamitabbaṁ, ṭhātabbaṁ, sayitabban”ti pāṭiyekkaṁ paṇṇasālamadaṁsu, tato te attano attano paṇṇasālaṁ pavisitvā nisīdiṁsu. Purohitaputto nisinnakālato pabhuti cittasamādhānaṁ laddhā jhānaṁ labhi. Rājaputto muhutteneva ukkaṇṭhito tassa santikaṁ āgato. So taṁ disvā “kiṁ sammā”ti pucchi. “Ukkaṇṭhitomhī”ti āha. Tena hi idha nisīdāti. So tattha muhuttaṁ nisīditvā āha “imassa kira samma sippassa ekībhāvābhirati nipphattī”ti. Purohitaputto “evaṁ samma, tena hi tvaṁ attano nisinnokāsaṁ eva gaccha, uggahessāmi imassa sippassa nipphattin”ti āha. So gantvā punapi muhutteneva ukkaṇṭhito purimanayeneva tikkhattuṁ āgato.

Tato naṁ purohitaputto tatheva uyyojetvā tasmiṁ gate cintesi “ayaṁ attano ca kammaṁ hāpeti mama ca idhābhikkhaṇaṁ āgacchanto”ti. So paṇṇasālato nikkhamma araññaṁ paviṭṭho. Itaro attano paṇṇasālāyeva nisinno punapi muhutteneva ukkaṇṭhito hutvā tassa paṇṇasālaṁ āgantvā ito cito ca maggantopi taṁ adisvā cintesi “yo gahaṭṭhakāle paṇṇākārampi ādāya āgato maṁ daṭṭhuṁ na labhati, so nāma mayi āgate dassanampi adātukāmo pakkāmi, aho re citta na lajjasi, yaṁ maṁ catukkhattuṁ idhānesi, sodāni te vase na vattissāmi, aññadatthu taṁyeva mama vase vattāpessāmī”ti attano senāsanaṁ pavisitvā vipassanaṁ ārabhitvā paccekabodhiṁ sacchikatvā ākāsena Nandamūlakapabbhāraṁ agamāsi. Itaropi araññaṁ pavisitvā vipassanaṁ ārabhitvā paccekabodhiṁ sacchikatvā tattheva agamāsi. Te ubhopi manosilātale nisīditvā pāṭiyekkaṁ pāṭiyekkaṁ imā udānagāthāyo abhāsiṁsu—

တေ မနုဿေသု ပဋိက္ကန္တေသု ဩကာသံ လဘိတွာ “ယံ ဘန္တေ တုမှေ သိပ္ပံ ဇာနာထ၊ တံ အမှေပိ သိက္ခာပေထာ”တိ ယာစိံသု။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ “န သက္ကာ အပဗ္ဗဇိတေန သိက္ခိတု”န္တိ အာဟံသု။ တေ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိတွာ ပဗ္ဗဇိံသု။ တတော နေသံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ “ဧဝံ ဝေါ နိဝါသေတဗ္ဗံ၊ ဧဝံ ပါရုပိတဗ္ဗ”န္တိအာဒိနာ နယေန အာဘိသမာစာရိကံ အာစိက္ခိတွာ “ဣမဿ သိပ္ပဿ ဧကီဘာဝါဘိရတိ နိပ္ဖတ္တိ၊ တသ္မာ ဧကေနေဝ နိသီဒိတဗ္ဗံ၊ ဧကေန စင်္ကမိတဗ္ဗံ၊ ဌာတဗ္ဗံ၊ သယိတဗ္ဗ”န္တိ ပါဋိယေက္ကံ ပဏ္ဏသာလမဒံသု၊ တတော တေ အတ္တနော အတ္တနော ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတွာ နိသီဒိံသု။ ပုရောဟိတပုတ္တော နိသိန္နကာလတော ပဘုတိ စိတ္တသမာဓာနံ လဒ္ဓါ ဈာနံ လဘိ။ ရာဇပုတ္တော မုဟုတ္တေနေဝ ဥက္ကဏ္ဌိတော တဿ သန္တိကံ အာဂတော။ သော တံ ဒိသွာ “ကိံ သမ္မာ”တိ ပုစ္ဆိ။ “ဥက္ကဏ္ဌိတောမှီ”တိ အာဟ။ တေန ဟိ ဣဓ နိသီဒါတိ။ သော တတ္ထ မုဟုတ္တံ နိသီဒိတွာ အာဟ “ဣမဿ ကိရ သမ္မ သိပ္ပဿ ဧကီဘာဝါဘိရတိ နိပ္ဖတ္တီ”တိ။ ပုရောဟိတပုတ္တော “ဧဝံ သမ္မ၊ တေန ဟိ တွံ အတ္တနော နိသိန္နောကာသံ ဧဝ ဂစ္ဆ၊ ဥဂ္ဂဟေဿာမိ ဣမဿ သိပ္ပဿ နိပ္ဖတ္တိ”န္တိ အာဟ။ သော ဂန္တွာ ပုနပိ မုဟုတ္တေနေဝ ဥက္ကဏ္ဌိတော ပုရိမနယေနေဝ တိက္ခတ္တုံ အာဂတော။

တတော နံ ပုရောဟိတပုတ္တော တထေဝ ဥယျောဇေတွာ တသ္မိံ ဂတေ စိန္တေသိ “အယံ အတ္တနော စ ကမ္မံ ဟာပေတိ မမ စ ဣဓာဘိက္ခဏံ အာဂစ္ဆန္တော”တိ။ သော ပဏ္ဏသာလတော နိက္ခမ္မ အရညံ ပဝိဋ္ဌော။ ဣတရော အတ္တနော ပဏ္ဏသာလာယေဝ နိသိန္နော ပုနပိ မုဟုတ္တေနေဝ ဥက္ကဏ္ဌိတော ဟုတွာ တဿ ပဏ္ဏသာလံ အာဂန္တွာ ဣတော စိတော စ မဂ္ဂန္တောပိ တံ အဒိသွာ စိန္တေသိ “ယော ဂဟဋ္ဌကာလေ ပဏ္ဏာကာရမ္ပိ အာဒါယ အာဂတော မံ ဒဋ္ဌုံ န လဘတိ၊ သော နာမ မယိ အာဂတေ ဒဿနမ္ပိ အဒါတုကာမော ပက္ကာမိ၊ အဟော ရေ စိတ္တ န လဇ္ဇသိ၊ ယံ မံ စတုက္ခတ္တုံ ဣဓာနေသိ၊ သောဒါနိ တေ ဝသေ န ဝတ္တိဿာမိ၊ အညဒတ္ထု တံယေဝ မမ ဝသေ ဝတ္တာပေဿာမီ”တိ အတ္တနော သေနာသနံ ပဝိသိတွာ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ အာကာသေန နန္ဒမူလကပဗ္ဘာရံ အဂမာသိ။ ဣတရောပိ အရညံ ပဝိသိတွာ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ တတ္ထေဝ အဂမာသိ။ တေ ဥဘောပိ မနောသိလာတလေ နိသီဒိတွာ ပါဋိယေက္ကံ ပါဋိယေက္ကံ ဣမာ ဥဒါနဂါထာယော အဘာသိံသု—

“Sace labhetha nipakaṁ sahāyaṁ,
Saddhiṁ caraṁ sādhuvihāri dhīraṁ.
Abhibhuyya sabbāni parissayāni,
Careyya tenattamano satīmā.

No ce labhetha nipakaṁ sahāyaṁ,
Saddhiṁ caraṁ sādhuvihāri dhīraṁ.
Rājāva raṭṭhaṁ vijitaṁ pahāya,
Eko care mātaṅgaraññeva nāgo”ti.

Tattha **nipakan**ti pakatinipuṇaṁ[1] paṇḍitaṁ kasiṇaparikammādīsu kusalaṁ. **Sādhuvihārin**ti appanāvihārena vā upacārena vā samannāgataṁ. **Dhīran**ti dhitisampannaṁ. Tattha nipakattena dhitisampadā vuttā. Idha pana dhitisampannamevāti attho. Dhiti nāma asithilaparakkamatā, “kāmaṁ taco ca nhāru cā”ti[2] evaṁ pavattavīriyassetaṁ adhivacanaṁ. Apica dhikatapāpotipi dhīro. **Rājāva raṭṭhaṁ vijitaṁ pahāyā**ti yathā paṭirājā “vijitaṁ raṭṭhaṁ anatthāvahan”ti ñatvā rajjaṁ pahāya eko carati, evaṁ bālasahāyaṁ pahāya eko care. Atha vā **rājāva raṭṭhan**ti yathā Sutasomo rājā vijitaṁ raṭṭhaṁpahāya eko cari, yathā ca mahājanako, evaṁ eko careti ayampi tassattho. Sesaṁ vuttānusārena sakkā jānitunti na vitthāritanti.

Sahāyagāthāvaṇṇanā samattā.

47. **addhā pasaṁsāmā**ti imissā gāthāya yāva ākāsatale paññattāsane Paccekabuddhānaṁ nisajjā, tāva cātuddisagāthāya uppattisadisā eva uppatti. Ayaṁ pana viseso—yathā so rājā ratti-ā tikkhattuṁ ubbiji, na tathā ayaṁ, nevassa yañño paccupaṭṭhito ahosi. So ākāsatale paññattesu āsanesu Paccekabuddhe nisīdāpetvā “ke tumhe”ti pucchi. Mayaṁ mahārāja anavajjabhojino nāmāti. Bhante “anavajjabhojino”ti imassako atthoti. Sundaraṁ vā asundaraṁ vā laddhā nibbikārā bhuñjāma mahārājāti. Taṁ sutvā rañño etadahosi “yaṁnunāhaṁ ime upparikkheyyaṁ edisā vā no vā”ti. Taṁ divasaṁ

1. Pakatinipakaṁ (Ka)
2. Ma 2. 146; Aṁ 1. 52; Khu 7. 379 piṭṭhesu.

“သစေ လဘေထ နိပကံ သဟာယံ၊
သဒ္ဓိံစရံ သာဓုဝိဟာရိ ဓီရံ။
အဘိဘုယျ သဗ္ဗာနိ ပရိဿယာနိ၊
စရေယျ တေနတ္တမနော သတီမာ။

နော စေ လဘေထ နိပကံ သဟာယံ၊
သဒ္ဓိံစရံ သာဓုဝိဟာရိ ဓီရံ။
ရာဇာဝ ရဋ္ဌံ ဝိဇိတံ ပဟာယ၊
ဧကော စရေ မာတင်္ဂရညေဝ နာဂေါ”တိ။

တတ္ထ **နိပက**န္တိ ပကတိနိပုဏံ[1] ပဏ္ဍိတံ ကသိဏပရိကမ္မာဒီသု ကုသလံ။ **သာဓုဝိဟာရိ**န္တိ အပ္ပနာဝိဟာရေန ဝါ ဥပစာရေန ဝါ သမန္နာဂတံ။ **ဓီရ**န္တိ ဓိတိသမ္ပန္နံ။ တတ္ထ နိပကတ္တေန ဓိတိသမ္ပဒါ ဝုတ္တာ။ ဣဓ ပန ဓိတိသမ္ပန္နမေဝါတိ အတ္ထော။ ဓိတိ နာမ အသိထိလပရက္ကမတာ၊ “ကာမံ တစော စ နှာရု စာ”တိ[2] ဧဝံ ပဝတ္တဝီရိယဿေတံ အဓိဝစနံ။ အပိစ ဓိကတပါပေါတိပိ ဓီရော။ **ရာဇာဝ ရဋ္ဌံ ဝိဇိတံ ပဟာယာ**တိ ယထာ ပဋိရာဇာ “ဝိဇိတံ ရဋ္ဌံ အနတ္ထာဝဟ”န္တိ ဉတွာ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ဧကော စရတိ၊ ဧဝံ ဗာလသဟာယံ ပဟာယ ဧကော စရေ။ အထ ဝါ **ရာဇာဝ ရဋ္ဌ**န္တိ ယထာ သုတသောမော ရာဇာ ဝိဇိတံ ရဋ္ဌံ ပဟာယ ဧကော စရိ၊ ယထာ စ မဟာဇနကော၊ ဧဝံ ဧကော စရေတိ အယမ္ပိ တဿတ္ထော။ သေသံ ဝုတ္တာနုသာရေန သက္ကာ ဇာနိတုန္တိ န ဝိတ္ထာရိတန္တိ။

သဟာယဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၄၇။ **အဒ္ဓါ ပသံသာမာ**တိ ဣမိဿာ ဂါထာယ ယာဝ အာကာသတလေ ပညတ္တာသနေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ နိသဇ္ဇာ၊ တာဝ စာတုဒ္ဒိသဂါထာယ ဥပ္ပတ္တိသဒိသာ ဧဝ ဥပ္ပတ္တိ။ အယံ ပန ဝိသေသော—ယထာ သော ရာဇာ ရတ္တိယာ တိက္ခတ္တုံ ဥဗ္ဗိဇ္ဇိ၊ န တထာ အယံ၊ နေဝဿ ယညော ပစ္စုပဋ္ဌိတော အဟောသိ။ သော အာကာသတလေ ပညတ္တေသု အာသနေသု ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ နိသီဒါပေတွာ “ကေ တုမှေ”တိ ပုစ္ဆိ။ မယံ မဟာရာဇ အနဝဇ္ဇဘောဇိနော နာမာတိ။ ဘန္တေ “အနဝဇ္ဇဘောဇိနော”တိ ဣမဿကော အတ္ထောတိ။ သုန္ဒရံ ဝါ အသုန္ဒရံ ဝါ လဒ္ဓါ နိဗ္ဗိကာရာ ဘုဉ္ဇာမ မဟာရာဇာတိ။ တံ သုတွာ ရညော ဧတဒဟောသိ “ယံနူနာဟံ ဣမေ ဥပပရိက္ခေယျံ ဧဒိသာ ဝါ နော ဝါ”တိ။ တံ ဒိဝသံ

၁-ပကတိနိပကံ (က)
၂-မ ၂-၁၄၆၊ အံ ၁-၅၂၊ ခု ၇-၃၇၉-ပိဋ္ဌေသု။

kaṇājakena bilaṅgadutiyena parivisi, Paccekabuddhā amataṁ bhuñjantā viya nibbikārā bhuñjiṁsu. Rājā "honti nāma ekadivasaṁ paṭiññātattā nibbikārā, sve jānissāmī"ti svātanāyapi nimantesi, tato dutiyadivasepi tathevākāsi. Tepi tatheva paribhuñjiṁsu. Atha rājā "idāni sundaraṁ datvā vīmaṁsissāmī"ti punapi nimantetvā dve divase mahāsakkāraṁ katvā paṇītena ativicitrena khādanīyena bhojanīyena parivisi, tepi tatheva nibbikārā bhuñjitvā rañño maṅgalaṁ vatvā pakkamiṁsu. Rājā acirapakkantesu tesu "anavajjabhojinova ete samaṇā, aho vatāhampi anavajjabhojī bhaveyyan"ti cintetā mahārajjaṁ pahāya pabbajjaṁ samādāya vipassanaṁ ārabhitvā Paccekabuddho hutvā Mañjūsakarukkhamūle Paccekabuddhānaṁ majjhe attano ārammaṇaṁ vibhāvento imaṁ gāthaṁ abhāsi—

"Addhā pasaṁsāma sahāyasampadaṁ,
Seṭṭhā samā sevitabbā sahāyā.
Ete aladdhā anavajjabhojī,
Eko care khaggavisāṇakappo"ti.

Sā padatthato uttānā eva. kevalaṁ pana **sahāyasampadan**ti ettha asekhehi sīlādikkhandhehi sampannā sahāyā eva sahāyasampadāti veditabbā. Ayaṁ panettha yojanā—yāyaṁ vuttā sahāyasampadā, taṁ sahāyasampadaṁ **addhā pasaṁsāma**, ekaṁseneva thomemāti vuttaṁ hoti. Kathaṁ? **Seṭṭhā samā sevitabbā sahāyā**ti. Kasmā? Attano hi sīlādīhi seṭṭhe sevamānassa sīlādayo dhammā anuppannā uppajjanti, uppannā vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ pāpuṇanti. Same sevamānassa aññamaññaṁ samadhāraṇena kukkuccassa vinodanena ca laddhā na parihāyanti. Ete pana sahāyake seṭṭho ca same ca aladdhā kuhanādimicchājīvaṁ vajjetvā dhammena samena uppannaṁ bhojanaṁ bhuñjanto tattha ca paṭighānunayaṁ anuppādento anavajjabhojī hutvā atthakāmo kulaputto eko care khaggavisāṇakappo. ahampi hi evaṁ caranto imaṁ sampattiṁ adhigatomhīti.

Anavajjabhojigāthāvaṇṇanā samattā.

ကဏာဇကေန ဗိလင်္ဂဒုတိယေန ပရိဝိသိ၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ အမတံ ဘုဉ္ဇန္တာ ဝိယ နိဗ္ဗိကာရာ ဘုဉ္ဇိံသု။ ရာဇာ “ဟောန္တိ နာမ ဧကဒိဝသံ ပဋိညာတတ္တာ နိဗ္ဗိကာရာ၊ သွေ ဇာနိဿာမီ”တိ သွာတနာယပိ နိမန္တေသိ၊ တတော ဒုတိယဒိဝသေပိ တထေဝါကာသိ။ တေပိ တထေဝ ပရိဘုဉ္ဇိံသု။ အထ ရာဇာ “ဣဒါနိ သုန္ဒရံ ဒတွာ ဝီမံသိဿာမီ”တိ ပုနပိ နိမန္တေတွာ ဒွေ ဒိဝသေ မဟာသက္ကာရံ ကတွာ ပဏီတေန အတိဝိစိတြေန ခါဒနီယေန ဘောဇနီယေန ပရိဝိသိ၊ တေပိ တထေဝ နိဗ္ဗိကာရာ ဘုဉ္ဇိတွာ ရညော မင်္ဂလံ ဝတွာ ပက္ကမိံသု။ ရာဇာ အစိရပက္ကန္တေသု တေသု “အနဝဇ္ဇဘောဇိနောဝ ဧတေ သမဏာ၊ အဟော ဝတာဟမ္ပိ အနဝဇ္ဇဘောဇီ ဘဝေယျ”န္တိ စိန္တေတွာ မဟာရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇ္ဇံ သမာဒါယ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ မဉ္ဇူသကရုက္ခမူလေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ မဇ္ဈေ အတ္တနော အာရမ္မဏံ ဝိဘာဝေန္တော ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ—

“အဒ္ဓါ ပသံသာမ သဟာယသမ္ပဒံ၊
သေဋ္ဌာ သမာ သေဝိတဗ္ဗာ သဟာယာ။
ဧတေ အလဒ္ဓါ အနဝဇ္ဇဘောဇီ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

သာ ပဒတ္ထတော ဥတ္တာနာ ဧဝ။ ကေဝလံ ပန **သဟာယသမ္ပဒ**န္တိ ဧတ္ထ အသေခေဟိ သီလာဒိက္ခန္ဓေဟိ သမ္ပန္နာ သဟာယာ ဧဝ သဟာယသမ္ပဒါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အယံ ပနေတ္ထ ယောဇနာ—ယာယံ ဝုတ္တာ သဟာယသမ္ပဒါ၊ တံ သဟာယသမ္ပဒံ **အဒ္ဓါ ပသံသာမ**၊ ဧကံသေနေဝ ထောမေမာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကထံ? **သေဋ္ဌာ သမာ သေဝိတဗ္ဗာ သဟာယာ**တိ။ ကသ္မာ? အတ္တနော ဟိ သီလာဒီဟိ သေဋ္ဌေ သေဝမာနဿ သီလာဒယော ဓမ္မာ အနုပ္ပန္နာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပန္နာ ဝုဍ္ဎိံ ဝိရူဠှိံ ဝေပုလ္လံ ပါပုဏန္တိ။ သမေ သေဝမာနဿ အညမညံ သမဓာရဏေန ကုက္ကုစ္စဿ ဝိနောဒနေန စ လဒ္ဓါ န ပရိဟာယန္တိ။ ဧတေ ပန သဟာယကေ သေဋ္ဌေ စ သမေ စ အလဒ္ဓါ ကုဟနာဒိမိစ္ဆာဇီဝံ ဝဇ္ဇေတွာ ဓမ္မေန သမေန ဥပ္ပန္နံ ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇန္တော တတ္ထ စ ပဋိဃာနုနယံ အနုပ္ပါဒေန္တော အနဝဇ္ဇဘောဇီ ဟုတွာ အတ္ထကာမော ကုလပုတ္တော ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ။ အဟမ္ပိ ဟိ ဧဝံ စရန္တော ဣမံ သမ္ပတ္တိံ အဓိဂတောမှီတိ။

အနဝဇ္ဇဘောဇိဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

48. **Disvā suvaṇṇassā**ti kā uppatti? Aññataro Bārāṇasirājā gimhasamaye divāseyyaṁ upagato, santike cassa vaṇṇadāsī gosītacandanaṁ pisati. Tassā ekabāhāyaṁ ekaṁ suvaṇṇavalayaṁ, ekabāhāyaṁ dve, tāni saṅghaṭṭanti, itaraṁ na saṅghaṭṭati. Rājā taṁ disvā "evameva gaṇavāse saṅghaṭṭanā, ekavāse asaṅghaṭṭanā"ti punappunaṁ taṁ dāsiṁ olokayamāno cintesi. Tena ca samayena sabbālaṅkārabhūsitā devī taṁ bījayantī ṭhitā hoti, sā "vaṇṇadāsiyā paṭibaddhacitto maññe rājā"ti cintetvā taṁ dāsiṁ uṭṭhāpetvā sayameva pisitumāraddhā. Tassā ubhosu bāhāsu aneke suvaṇṇavalayā, te saṅghaṭṭantā mahāsaddaṁ janayiṁsu. Rājā suṭṭhutaraṁ nibbinno dakkhiṇena passena nipannoyeva vipassanaṁ ārabhitvā paccekabodhiṁ sacchākāsi. Taṁ anuttarena sukhena sukhitaṁ nipannaṁ candanahatthā devī upasaṅkamitvā "ālimpāmi mahārājā"ti āha. Rājā "apehi mā ālimpāhī"ti aha. Sā "kissa mahārājā"ti āha. So "nāhaṁ rājā"ti. Evametesaṁ taṁ kathāsallāpaṁ sutvā amaccā upasaṅkamiṁsu, tehipi mahārājavādena ālapito "nāhaṁ bhaṇe rājā"ti āha. Sesaṁ paṭhamagāthāya vuttasadisameva.

Ayaṁ pana gāthāvaṇṇanā—**disvā**ti oloketvā. **Suvaṇṇassā**ti kañcanassa. "Valayānī"ti pāṭhaseso. Sāvasesapāṭho[1] hi ayaṁ attho. **Pabhassarānī**ti pabhāsanasīlāni, jutimantānīti vuttaṁ hoti. Sesaṁ uttānatthameva. Ayaṁ pana yojanā—disvā bhujasmiṁ suvaṇṇassa valayāni "gaṇavāse sati saṅghaṭṭanā, ekavāse asaṅghaṭṭanā"ti evaṁ cintento vipassanaṁ ārabhitvā paccekabodhiṁ adhigatomhīti. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Suvaṇṇavalayagāthāvaṇṇanā samattā.

49. **Evaṁ dutiyenā**ti kā uppatti? Aññataro Bārāṇasirājā daharova pabbajitukāmo amacce āṇāpesi "deviṁ gahetvā rajjaṁ pariharatha, ahaṁ pabbajissāmī"ti. Amaccā "na mahārāja arājakaṁ rajjaṁ amhehi sakkā rakkhituṁ, sāmantarājāno āgamma vilumpissanti, yāva ekaputtopi uppajjati, tāva āgamehī"ti saññāpesuṁ. Muducitto

1. Sāvasesa-attho (Syā, Ka)

၄၈။ **ဒိသွာ သုဝဏ္ဏဿာ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အညတရော ဗာရာဏသိရာဇာ ဂိမှသမယေ ဒိဝါသေယျံ ဥပဂတော၊ သန္တိကေ စဿ ဝဏ္ဏဒါသီ ဂေါသီတစန္ဒနံ ပိသတိ။ တဿာ ဧကဗာဟာယံ ဧကံ သုဝဏ္ဏဝလယံ၊ ဧကဗာဟာယံ ဒွေ၊ တာနိ သင်္ဃဋ္ဋန္တိ၊ ဣတရံ န သင်္ဃဋ္ဋတိ။ ရာဇာ တံ ဒိသွာ "ဧဝမေဝ ဂဏဝါသေ သင်္ဃဋ္ဋနာ၊ ဧကဝါသေ အသင်္ဃဋ္ဋနာ"တိ ပုနပ္ပုနံ တံ ဒါသိံ ဩလောကယမာနော စိန္တေသိ။ တေန စ သမယေန သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတာ ဒေဝီ တံ ဗီဇယန္တီ ဌိတာ ဟောတိ၊ သာ "ဝဏ္ဏဒါသိယာ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော မညေ ရာဇာ"တိ စိန္တေတွာ တံ ဒါသိံ ဥဋ္ဌာပေတွာ သယမေဝ ပိသိတုမာရဒ္ဓါ။ တဿာ ဥဘောသု ဗာဟာသု အနေကေ သုဝဏ္ဏဝလယာ၊ တေ သင်္ဃဋ္ဋန္တာ မဟာသဒ္ဒံ ဇနယိံသု။ ရာဇာ သုဋ္ဌုတရံ နိဗ္ဗိန္နော ဒက္ခိဏေန ပဿေန နိပန္နောယေဝ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆာကာသိ။ တံ အနုတ္တရေန သုခေန သုခိတံ နိပန္နံ စန္ဒနဟတ္ထာ ဒေဝီ ဥပသင်္ကမိတွာ "အာလိမ္ပာမိ မဟာရာဇာ"တိ အာဟ။ ရာဇာ "အပေဟိ မာ အာလိမ္ပာဟီ"တိ အာဟ။ သာ "ကိဿ မဟာရာဇာ"တိ အာဟ။ သော "နာဟံ ရာဇာ"တိ။ ဧဝမေတေသံ တံ ကထာသလ္လာပံ သုတွာ အမစ္စာ ဥပသင်္ကမိံသု၊ တေဟိပိ မဟာရာဇဝါဒေန အာလပိတော "နာဟံ ဘဏေ ရာဇာ"တိ အာဟ။ သေသံ ပဌမဂါထာယ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။

အယံ ပန ဂါထာဝဏ္ဏနာ—**ဒိသွာ**တိ ဩလောကေတွာ။ **သုဝဏ္ဏဿာ**တိ ကဉ္စနဿ။ "ဝလယာနီ"တိ ပါဌသေသော။ သာဝသေသပါဌော[1] ဟိ အယံ အတ္ထော။ **ပဘဿရာနီ**တိ ပဘာသနသီလာနိ၊ ဇုတိမန္တာနီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သေသံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ အယံ ပန ယောဇနာ—ဒိသွာ ဘုဇသ္မိံ သုဝဏ္ဏဿ ဝလယာနိ "ဂဏဝါသေ သတိ သင်္ဃဋ္ဋနာ၊ ဧကဝါသေ အသင်္ဃဋ္ဋနာ"တိ ဧဝံ စိန္တေန္တော ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ အဓိဂတောမှီတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

သုဝဏ္ဏဝလယဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၄၉။ **ဧဝံ ဒုတိယေနာ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အညတရော ဗာရာဏသိရာဇာ ဒဟရောဝ ပဗ္ဗဇိတုကာမော အမစ္စေ အာဏာပေသိ "ဒေဝိံ ဂဟေတွာ ရဇ္ဇံ ပရိဟရထ၊ အဟံ ပဗ္ဗဇိဿာမီ"တိ။ အမစ္စာ "န မဟာရာဇ အရာဇကံ ရဇ္ဇံ အမှေဟိ သက္ကာ ရက္ခိတုံ၊ သာမန္တရာဇာနော အာဂမ္မ ဝိလုမ္ပိဿန္တိ၊ ယာဝ ဧကပုတ္တောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တာဝ အာဂမေဟီ"တိ သညာပေသုံ။ မုဒုစိတ္တော

၁-သာဝသေသအတ္ထော (သျာ၊ က)

rājā adhivāsesi. Atha devī gabbhaṁ gaṇhi, rājā punapi te āṇāpesi “devī gabbhinī, puttaṁ jātaṁ rajje abhisiñcitvā rajjaṁ pariharatha, ahaṁ pabbajissāmī”ti. Amaccā “dujjānaṁ mahārāja etaṁ, devī puttaṁ vā vijāyissati dhītaraṁ vā, vijāyanakālaṁ tāva āgamehī”ti punapi saññāpesuṁ. Atha sā puttaṁ vijāyi. Tadāpi rājā tatheva amacce āṇāpesi, amaccā punapi rājānaṁ “āgamehi mahārāja yāva paṭibalo hotī”ti bahūhi kāraṇehi saññāpesuṁ. Tato kumāre paṭibale jāte amacce sannipātāpetvā “paṭibalo ayaṁ, taṁ rajje abhisiñcitvā paṭipajjathā”ti amaccānaṁ okāsaṁ adatvā antarāpaṇā kāsāyavatthādayo sabbaparikkhāre āharāpetvā antepure eva pabbajitvā mahājanako viya nikkhami, sabbaparijano nānappakārakaṁ paridevamāno rājānaṁ anubandhi.

Rājā yāva attano rajjasīmā, tāva gantvā kattaradaṇḍena lekhaṁ katvā “ayaṁ lekhā nātikkamitabbā”ti āha. Mahājano lekhāya sīsaṁ katvā bhūmiyaṁ nipanno paridevamāno “tuyhaṁ dāni tāta rañño āṇā kiṁ karissatī”ti kumāraṁ lekhaṁ atikkamāpesi. Kumāro “tāta tātā”ti dhāvitvā rājānaṁ sampāpuṇi. Rājā kumāraṁ disvā “etaṁ mahājanaṁ pariharanto rajjaṁ kāresiṁ, kiṁ dāni ekaṁ dārakaṁ pariharituṁ na sakkhissan”ti kumāraṁ gahetvā araññaṁ paviṭṭho tattha pubbapaccekabuddhehi vasitapaṇṇasālaṁ disvā vāsaṁ kappesi saddhiṁ puttena. Tato kumāro varasayanādīsu kataparicayo tiṇasanthārake vā rajjumañcake vā sayamāno rodati. Sītavātādīhi phuṭṭho samāno “sītaṁ tāta, uṇhaṁ tāta, makkhikā tāta khādanti, chātomhi tāta, pipāsitomhi tātā”ti vadati. Rājā taṁ saññāpentoyeva rattiṁ vītināmeti. Divāpissa piṇḍāya caritvā bhattaṁ upanāmeti, taṁ hoti missakabhattaṁ kaṅguvarakamuggādibahulaṁ, kumāro acchādentampi taṁ jighacchāvasena bhuñjamāno katipāheneva uṇhe ṭhapitapadumaṁ viya milāyi. Pacceka bodhisatto pana paṭisaṅkhānabalena nibbikāroyeva bhuñjati.

Tato so kumāraṁ saññāpento āha “nagarasmiṁ tāta paṇītāhāro labbhati, tattha gacchāmā”ti. Kumāro “āma tātā”ti āha. Tato naṁ purakkhatvā āgatamaggeneva nivatti. Kumāramātāpi

ရာဇာ အဓိဝါသေသိ။ အထ ဒေဝီ ဂဗ္ဘံ ဂဏှိ၊ ရာဇာ ပုနပိ တေ အာဏာပေသိ “ဒေဝီ ဂဗ္ဘိနီ၊ ပုတ္တံ ဇာတံ ရဇ္ဇေ အဘိသိဉ္စိတွာ ရဇ္ဇံ ပရိဟရထ၊ အဟံ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ။ အမစ္စာ “ဒုဇ္ဇာနံ မဟာရာဇ ဧတံ၊ ဒေဝီ ပုတ္တံ ဝါ ဝိဇာယိဿတိ ဓီတရံ ဝါ၊ ဝိဇာယနကာလံ တာဝ အာဂမေဟီ”တိ ပုနပိ သညာပေသုံ။ အထ သာ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ။ တဒါပိ ရာဇာ တထေဝ အမစ္စေ အာဏာပေသိ၊ အမစ္စာ ပုနပိ ရာဇာနံ “အာဂမေဟိ မဟာရာဇ ယာဝ ပဋိဗလော ဟောတီ”တိ ဗဟူဟိ ကာရဏေဟိ သညာပေသုံ။ တတော ကုမာရေ ပဋိဗလေ ဇာတေ အမစ္စေ သန္နိပါတာပေတွာ “ပဋိဗလော အယံ၊ တံ ရဇ္ဇေ အဘိသိဉ္စိတွာ ပဋိပဇ္ဇထာ”တိ အမစ္စာနံ ဩကာသံ အဒတွာ အန္တရာပဏာ ကာသာယဝတ္ထာဒယော သဗ္ဗပရိက္ခာရေ အာဟရာပေတွာ အန္တေပုရေ ဧဝ ပဗ္ဗဇိတွာ မဟာဇနကော ဝိယ နိက္ခမိ၊ သဗ္ဗပရိဇနော နာနပ္ပကာရကံ ပရိဒေဝမာနော ရာဇာနံ အနုဗန္ဓိ။

ရာဇာ ယာဝ အတ္တနော ရဇ္ဇသီမာ၊ တာဝ ဂန္တွာ ကတ္တရဒဏ္ဍေန လေခံ ကတွာ “အယံ လေခါ နာတိက္ကမိတဗ္ဗာ”တိ အာဟ။ မဟာဇနော လေခါယ သီသံ ကတွာ ဘူမိယံ နိပန္နော ပရိဒေဝမာနော “တုယှံ ဒါနိ တာတ ရညော အာဏာ ကိံ ကရိဿတီ”တိ ကုမာရံ လေခံ အတိက္ကမာပေသိ။ ကုမာရော “တာတ တာတာ”တိ ဓာဝိတွာ ရာဇာနံ သမ္ပာပုဏိ။ ရာဇာ ကုမာရံ ဒိသွာ “ဧတံ မဟာဇနံ ပရိဟရန္တော ရဇ္ဇံ ကာရေသိံ၊ ကိံ ဒါနိ ဧကံ ဒါရကံ ပရိဟရိတုံ န သက္ခိဿ”န္တိ ကုမာရံ ဂဟေတွာ အရညံ ပဝိဋ္ဌော တတ္ထ ပုဗ္ဗပစ္စေကဗုဒ္ဓေဟိ ဝသိတပဏ္ဏသာလံ ဒိသွာ ဝါသံ ကပ္ပေသိ သဒ္ဓိံ ပုတ္တေန။ တတော ကုမာရော ဝရသယနာဒီသု ကတပရိစယော တိဏသန္ထာရကေ ဝါ ရဇ္ဇုမဉ္စကေ ဝါ သယမာနော ရောဒတိ။ သီတဝါတာဒီဟိ ဖုဋ္ဌော သမာနော “သီတံ တာတ၊ ဥဏှံ တာတ၊ မက္ခိကာ တာတ ခါဒန္တိ၊ ဆာတောမှိ တာတ၊ ပိပါသိတောမှိ တာတာ”တိ ဝဒတိ။ ရာဇာ တံ သညာပေန္တောယေဝ ရတ္တိံ ဝီတိနာမေတိ။ ဒိဝါပိဿ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ဘတ္တံ ဥပနာမေတိ၊ တံ ဟောတိ မိဿကဘတ္တံ ကင်္ဂုဝရကမုဂ္ဂါဒိဗဟုလံ၊ ကုမာရော အစ္ဆာဒေန္တမ္ပိ တံ ဇိဃစ္ဆာဝသေန ဘုဉ္ဇမာနော ကတိပါဟေနေဝ ဥဏှေ ဌပိတပဒုမံ ဝိယ မိလာယိ။ ပစ္စေက ဗောဓိသတ္တော ပန ပဋိသင်္ခါနဗလေန နိဗ္ဗိကာရောယေဝ ဘုဉ္ဇတိ။

တတော သော ကုမာရံ သညာပေန္တော အာဟ “နဂရသ္မိံ တာတ ပဏီတာဟာရော လဗ္ဘတိ၊ တတ္ထ ဂစ္ဆာမာ”တိ။ ကုမာရော “အာမ တာတာ”တိ အာဟ။ တတော နံ ပုရက္ခတွာ အာဂတမဂ္ဂေနေဝ နိဝတ္တိ။ ကုမာရမာတာပိ

devī “na dāni rājā kumāraṁ gahetvā araññe ciraṁ vasissati, katipāheneva nivattissatī”ti cintetvā raññā kattaradaṇḍena likhitaṭṭhāneyeva vatiṁ[1] kārāpetvā vāsaṁ kappesi. Tato rājā tassā vatiyā avidūre ṭhatvā “ettha te tāta mātā nisinnā, gacchāhī”ti pesesi. Yāva ca so taṁ ṭhānaṁ pāpuṇāti, tāva udikkhanto aṭṭhāsi “mā hevanaṁ koci viheṭheyyā”ti. Kumāro mātu santikaṁ dhāvanto agamāsi, ārakkhakapurisā ca naṁ disvā deviyā ārocesuṁ, divī vīsatināṭakitthisahassaparivutā gantvā paṭiggahesi, rañño ca pavattiṁ pucchi. Atha “pacchato āgacchatī”ti sutvā manusse pesesi. Rājāpi tāvadeva sakavasatiṁ agamāsi. Manussā rājānaṁ adisvā nivattiṁsu. Tato devī nirāsāva hutvā puttaṁ gahetvā nagaraṁ gantvā taṁ rajje abhisiñci. Rājāpi attano vasatiṁ patvā tattha nisinno vipassitvā paccekabodhiṁ sacchikatvā Mañjūsakarukkhamūle Paccekabuddhānaṁ majjhe imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

“Evaṁ dutiyena saha mamassa,
Vācābhilāpo abhisajjanā vā.
Etaṁ bhayaṁ āyati pekkhamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Sā padatthato uttānā eva. Ayaṁ panettha adhippāyo—yvāyaṁ etena dutiyena kumārena sītuṇhādīni nivedentena sahavāsena taṁ saññāpentassa mama vācābhilāpo, tasmiṁ sinehavasena abhisajjanā ca jātā, sace ahaṁ imaṁ na pariccajāmi, tato āyatimpi hessati, yatheva idāni, evaṁ dutiyena saha mamassa vācābhilāpo abhisajjanā vā. Ubhayampi cetaṁ antarāyakaraṁ visesādhigamassāti etaṁ bhayaṁ āyatiṁ pekkhamāno taṁ chaḍḍetvā yoniso paṭipajjitvā paccekabodhiṁ adhigatomhīti. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Āyatibhayagāthāvaṇṇanā samattā.

50. **Kāmā hi citrā**ti kā uppatti? Bārāṇasiyaṁ kira seṭṭhiputto daharova seṭṭhiṭṭhānaṁ labhi, tassa tiṇṇaṁ utūnaṁ tayo pāsādā

1. Guttiṁ (Sī)

ဒေဝီ “န ဒါနိ ရာဇာ ကုမာရံ ဂဟေတွာ အရညေ စိရံ ဝသိဿတိ၊ ကတိပါဟေနေဝ နိဝတ္တိဿတီ”တိ စိန္တေတွာ ရညာ ကတ္တရဒဏ္ဍေန လိခိတဋ္ဌာနေယေဝ ဝတိံ[1] ကာရာပေတွာ ဝါသံ ကပ္ပေသိ။ တတော ရာဇာ တဿာ ဝတိယာ အဝိဒူရေ ဌတွာ “ဧတ္ထ တေ တာတ မာတာ နိသိန္နာ၊ ဂစ္ဆာဟီ”တိ ပေသေသိ။ ယာဝ စ သော တံ ဌာနံ ပါပုဏာတိ၊ တာဝ ဥဒိက္ခန္တော အဋ္ဌာသိ “မာ ဟေဝနံ ကောစိ ဝိဟေဌေယျာ”တိ။ ကုမာရော မာတု သန္တိကံ ဓာဝန္တော အဂမာသိ၊ အာရက္ခကပုရိသာ စ နံ ဒိသွာ ဒေဝိယာ အာရောစေသုံ၊ ဒေဝီ ဝီသတိနာဋကိတ္ထိသဟဿပရိဝုတာ ဂန္တွာ ပဋိဂ္ဂဟေသိ၊ ရညော စ ပဝတ္တိံ ပုစ္ဆိ။ အထ “ပစ္ဆတော အာဂစ္ဆတီ”တိ သုတွာ မနုဿေ ပေသေသိ။ ရာဇာပိ တာဝဒေဝ သကဝသတိံ အဂမာသိ။ မနုဿာ ရာဇာနံ အဒိသွာ နိဝတ္တိံသု။ တတော ဒေဝီ နိရာသာဝ ဟုတွာ ပုတ္တံ ဂဟေတွာ နဂရံ ဂန္တွာ တံ ရဇ္ဇေ အဘိသိဉ္စိ။ ရာဇာပိ အတ္တနော ဝသတိံ ပတွာ တတ္ထ နိသိန္နော ဝိပဿိတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ မဉ္ဇူသကရုက္ခမူလေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ မဇ္ဈေ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

“ဧဝံ ဒုတိယေန သဟ မမဿ၊
ဝါစာဘိလာပေါ အဘိသဇ္ဇနာ ဝါ။
ဧတံ ဘယံ အာယတိ ပေက္ခမာနော၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

သာ ပဒတ္ထတော ဥတ္တာနာ ဧဝ။ အယံ ပနေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—ယွာယံ ဧတေန ဒုတိယေန ကုမာရေန သီတုဏှာဒီနိ နိဝေဒေန္တေန သဟဝါသေန တံ သညာပေန္တဿ မမ ဝါစာဘိလာပေါ, တသ္မိံ သိနေဟဝသေန အဘိသဇ္ဇနာ စ ဇာတာ၊ သစေ အဟံ ဣမံ န ပရိစ္စဇာမိ၊ တတော အာယတိမ္ပိ ဟေဿတိ၊ ယထေဝ ဣဒါနိ၊ ဧဝံ ဒုတိယေန သဟ မမဿ ဝါစာဘိလာပေါ အဘိသဇ္ဇနာ ဝါ။ ဥဘယမ္ပိ စေတံ အန္တရာယကရံ ဝိသေသာဓိဂမဿာတိ ဧတံ ဘယံ အာယတိံ ပေက္ခမာနော တံ ဆဍ္ဍေတွာ ယောနိသော ပဋိပဇ္ဇိတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ အဓိဂတောမှီတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

အာယတိဘယဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၅၀။ **ကာမာ ဟိ စိတြာ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိယံ ကိရ သေဋ္ဌိပုတ္တော ဒဟရောဝ သေဋ္ဌိဋ္ဌာနံ လဘိ၊ တဿ တိဏ္ဏံ ဥတူနံ တယော ပါသာဒါ

၁-ဂုတ္တိံ (သီ)

honti. So tattha sabbasampattīhi devakumāro viya paricāreti. So daharova samāno “pabbajissāmī”ti mātāpitaro yāci, te naṁ vārenti. So tatheva nibandhati. Punapi naṁ mātāpitaro “tvaṁ tāta sukhumālo, dukkarā pabbajjā khuradhārāya upari caṅkamanasadisā”ti nānappakārehi vārenti. So tatheva nibandhati. Te cintesuṁ “sacāyaṁ pabbajati, amhākaṁ domanassaṁ hoti. Sace naṁ nivārema, etassa domanassaṁ hoti. Apica amhākaṁ domanassaṁ hotu, mā ca etassā”ti anujāniṁsu. Tato so sabbaparijanaṁ paridevamānaṁ anādiyitvā Isipatanaṁ gantvā Paccekabuddhānaṁ santike pabbaji. Tassa uḷārasenāsanaṁ na pāpuṇāti, mañcake taṭṭikaṁ pattharitvā sayi. So varasayane kataparicayo sabbarattiṁ atidukkhito ahosi. Pabhātepi sarīraparikammaṁ katvā pattacīvaramādāya Paccekabuddhehi saddhiṁ piṇḍāya pāvisi. Tattha vuḍḍhā aggāsanañca aggapiṇḍañca labhanti, navakā yaṁkiñcideva āsanaṁ lūkhabhojanañca. So tena lūkhabhojanenāpi atidukkhito ahosi. So katipāhaṁyeva kiso dubbaṇṇo hutvā nibbijji yathā taṁ aparipākagate samaṇadhamme. Tato mātāpitūnaṁ dūtaṁ pesetvā uppabbaji. So katipāhaṁyeva balaṁ gahetvā punapi pabbajitukāmo ahosi, tato teneva kamena pabbajitvā punapi uppabbajitvā tatiyavāre pabbajitvā sammā paṭipanno paccekasambodhiṁ sacchikatvā imaṁ udānagāthaṁ vatvā puna Paccekabuddhānaṁ majjhe imameva byākaraṇagāthaṁ abhāsi—

“Kāmā hi citrā madhurā manoramā,
Virūparūpena mathenti cittaṁ.
Ādīnavaṁ kāmaguṇesu disvā,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tattha **kāmā**ti dve kāmā vatthukāmā ca kilesakāmā ca. Tattha vatthukāmā manāpiyarūpādayo dhammā, kilesakāmā chandādayo sabbepi rāgappabhedā. Idha pana vatthukāmā adhippetā. Rūpādi-anekappakāravasena **citrā.** Lokassādavasena **madhurā.** Bālaputhujjanānaṁ manaṁ ramentīti **manoramā. Virūparūpenā**ti virūpena rūpena, anekavidhena sabhāvenāti vuttaṁ hoti. Te hi rūpādivasena citrā, rūpādīsupi nīlādivasena vividharūpā. Evaṁ tena virūparūpena tathā tathā assādaṁ

ဟောန္တိ။ သော တတ္ထ သဗ္ဗသမ္ပတ္တီဟိ ဒေဝကုမာရော ဝိယ ပရိစာရေတိ။ သော ဒဟရောဝ သမာနော “ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ မာတာပိတရော ယာစိ၊ တေ နံ ဝါရေန္တိ။ သော တထေဝ နိဗန္ဓတိ။ ပုနပိ နံ မာတာပိတရော “တွံ တာတ သုခုမာလော၊ ဒုက္ကရာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ ခုရဓာရာယ ဥပရိ စင်္ကမနသဒိသာ”တိ နာန-ပ္ပကာရေဟိ ဝါရေန္တိ။ သော တထေဝ နိဗန္ဓတိ။ တေ စိန္တေသုံ “သစာယံ ပဗ္ဗဇတိ၊ အမှာကံ ဒေါမနဿံ ဟောတိ။ သစေ နံ နိဝါရေမ၊ ဧတဿ ဒေါမနဿံ ဟောတိ။ အပိစ အမှာကံ ဒေါမနဿံ ဟောတု၊ မာ စ ဧတဿာ”တိ အနုဇာနိံသု။ တတော သော သဗ္ဗပရိဇနံ ပရိဒေဝမာနံ အနာဒိယိတွာ ဣသိပတနံ ဂန္တွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိ။ တဿ ဥဠာရသေနာသနံ န ပါပုဏာတိ၊ မဉ္စကေ တဋ္ဋိကံ ပတ္ထရိတွာ သယိ။ သော ဝရသယနေ ကတပရိစယော သဗ္ဗရတ္တိံ အတိဒုက္ခိတော အဟောသိ။ ပဘာတေပိ သရီရပရိကမ္မံ ကတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေဟိ သဒ္ဓိံ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ။ တတ္ထ ဝုဍ္ဎာ အဂ္ဂါသနဉ္စ အဂ္ဂပိဏ္ဍဉ္စ လဘန္တိ၊ နဝကာ ယံကိဉ္စိဒေဝ အာသနံ လူခဘောဇနဉ္စ။ သော တေန လူခဘောဇနေနာပိ အတိဒုက္ခိတော အဟောသိ။ သော ကတိပါဟံယေဝ ကိသော ဒုဗ္ဗဏ္ဏော ဟုတွာ နိဗ္ဗိဇ္ဇိ ယထာ တံ အပရိပါကဂတေ သမဏဓမ္မေ။ တတော မာတာပိတူနံ ဒူတံ ပေသေတွာ ဥပ္ပဗ္ဗဇိ။ သော ကတိပါဟံယေဝ ဗလံ ဂဟေတွာ ပုနပိ ပဗ္ဗဇိတုကာမော အဟောသိ၊ တတော တေနေဝ ကမေန ပဗ္ဗဇိတွာ ပုနပိ ဥပ္ပဗ္ဗဇိတွာ တတိယ-ဝါရေ ပဗ္ဗဇိတွာ သမ္မာ ပဋိပန္နော ပစ္စေကသမ္ဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ ဣမံ ဥဒါန-ဂါထံ ဝတွာ ပုန ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ မဇ္ဈေ ဣမမေဝ ဗျာကရဏဂါထံ အဘာသိ—

“ကာမာ ဟိ စိတြာ မဓုရာ မနောရမာ၊
ဝိရူပရူပေန မထေန္တိ စိတ္တံ။
အာဒီနဝံ ကာမဂုဏေသု ဒိသွာ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တတ္ထ **ကာမာ**တိ ဒွေ ကာမာ ဝတ္ထုကာမာ စ ကိလေသကာမာ စ။ တတ္ထ ဝတ္ထုကာမာ မနာပိယရူပါဒယော ဓမ္မာ၊ ကိလေသကာမာ ဆန္ဒာဒယော သဗ္ဗေပိ ရာဂပ္ပဘေဒါ။ ဣဓ ပန ဝတ္ထုကာမာ အဓိပ္ပေတာ။ ရူပါဒိအနေက-ပ္ပကာရဝသေန **စိတြာ**။ လောကဿာဒဝသေန **မဓုရာ**။ ဗာလပုထုဇ္ဇနာနံ မနံ ရမေန္တီတိ **မနောရမာ။ ဝိရူပရူပေနာ**တိ ဝိရူပေန ရူပေန၊ အနေကဝိဓေန သဘာဝေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တေ ဟိ ရူပါဒိဝသေန စိတြာ၊ ရူပါဒီသုပိ နီလာဒိဝသေန ဝိဝိဓရူပါ။ ဧဝံ တေန ဝိရူပရူပေန တထာ တထာ အဿာဒံ

dassetvā **mathenti cittaṁ,** pabbajjāya abhiramituṁ na dentīti. Sesamettha pākaṭameva, nigamanampi dvīhi tīhi vā padehi yojetvā purimagāthāsu vuttanayeneva veditabbanti.

Kāmagāthāvaṇṇanā samattā.

51. **Ītī cā**ti kā uppatti? Bārāṇasiyaṁ kira rañño gaṇḍo udapādi, bāḷhā vedanā vattanti, vejjā “satthakammena vinā phāsu na hotī”ti bhaṇanti. Rājā tesaṁ abhayaṁ datvā satthakammaṁ kārāpesi. Te phāletvā pubbalohitaṁ nīharitvā nibbedanaṁ katvā vaṇaṁ paṭṭena bandhiṁsu[1], āhārācāresu[2] ca naṁ sammā ovadiṁsu. Rājā lūkhabhojanena kisasarīro ahosi, gaṇḍo cassa milāyi. So phāsukasaññī hutvā siniddhāhāraṁ bhuñji, tena ca sañjātabalo visaye[3] paṭisevi, tassa gaṇḍo puna purimasabhāvameva sampāpuṇi. Evaṁ yāva tikkhattuṁ satthakammaṁ kārāpetvā vejjehi parivajjito nibbijjitvā rajjaṁ pahāya pabbajitvā araññaṁ pavisitvā vipassanaṁ ārabhitvā sattahi vassehi paccekabodhiṁ sacchikatvā imaṁ udānagāthaṁ bhāsitvā Nandamūlakapabbhāraṁ agamāsi.

“Itī ca gaṇḍo ca upaddavo ca,
Rogo ca sallañca bhayañca metaṁ.
Etaṁ bhayaṁ kāmaguṇesu disvā,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tattha etīti **īti,** āgantukānaṁ akusalabhāgiyānaṁ byasanahetūnaṁ etaṁ adhivacanaṁ. Tasmā kāmaguṇāpi ete anekabyasanāvahaṭṭhena daḷhasannipātaṭṭhena ca īti. Gaṇḍopi asuciṁ paggharati, uddhumātaparipakkaparibhinno hoti. Tasmā ete kilesāsucipaggharaṇato uppādajarābhaṅgehi uddhumātaparipakkaparibhinnabhāvato ca **gaṇḍo.** Upaddavatīti **upaddavo,** anatthaṁ janento abhibhavati, ajjhottharatīti attho, rājadaṇḍādīnametaṁ adhivacanaṁ. Tasmā kāmaguṇāpete aviditanibbānatthāvahahetutāya sabbupaddavavatthutāya ca upaddavo. Yasmā panete kilesāturabhāvaṁ janentā sīlasaṅkhātamārogyaṁ, loluppaṁ

1. Vaṇapaṭaṁ bandhiṁsu (Syā), vaṇapaṭaṁ paṭibandhiṁsu (Ka)
2. Lūkhamaṁsāhāresu (Syā)
3. Sañjātavaṇo tādisaṁyeva (Syā), sañjātavaṇavisaye (Ka)

ဒဿေတွာ **မထေန္တိ စိတ္တံ၊** ပဗ္ဗဇ္ဇာယ အဘိရမိတုံ န ဒေန္တီတိ။ သေသမေတ္ထ ပါကဋမေဝ၊ နိဂမနမ္ပိ ဒွီဟိ တီဟိ ဝါ ပဒေဟိ ယောဇေတွာ ပုရိမဂါထာသု ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ကာမဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၅၁။ **ဤတီ စာ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိယံ ကိရ ရညော ဂဏ္ဍော ဥဒပါဒိ၊ ဗာဠှာ ဝေဒနာ ဝတ္တန္တိ၊ ဝေဇ္ဇာ “သတ္ထကမ္မေန ဝိနာ ဖာသု န ဟောတီ”တိ ဘဏန္တိ။ ရာဇာ တေသံ အဘယံ ဒတွာ သတ္ထကမ္မံ ကာရာပေသိ။ တေ ဖာလေတွာ ပုဗ္ဗလောဟိတံ နီဟရိတွာ နိဗ္ဗေဒနံ ကတွာ ဝဏံ ပဋ္ဋေန ဗန္ဓိံသု[၁]၊ အာဟာရာစာရေသု[၂] စ နံ သမ္မာ ဩဝဒိံသု။ ရာဇာ လူခဘောဇနေန ကိသသရီရော အဟောသိ၊ ဂဏ္ဍော စဿ မိလာယိ။ သော ဖာသုကသညီ ဟုတွာ သိနိဒ္ဓါဟာရံ ဘုဉ္ဇိ၊ တေန စ သဉ္ဇာတဗလော ဝိသယေ[၃] ပဋိသေဝိ၊ တဿ ဂဏ္ဍော ပုန ပုရိမသဘာဝမေဝ သမ္ပာပုဏိ။ ဧဝံ ယာဝ တိက္ခတ္တုံ သတ္ထကမ္မံ ကာရာပေတွာ ဝေဇ္ဇေဟိ ပရိဝဇ္ဇိတော နိဗ္ဗိဇ္ဇိတွာ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ အရညံ ပဝိသိတွာ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ သတ္တဟိ ဝဿေဟိ ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ ဘာသိတွာ နန္ဒမူလကပဗ္ဘာရံ အဂမာသိ။

“ဤတီ စ ဂဏ္ဍော စ ဥပဒ္ဒဝေါ စ၊
ရောဂေါ စ သလ္လဉ္စ ဘယဉ္စ မေတံ။
ဧတံ ဘယံ ကာမဂုဏေသု ဒိသွာ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တတ္ထ ဧတီတိ **ဤတိ၊** အာဂန္တုကာနံ အကုသလဘာဂိယာနံ ဗျသနဟေတူနံ ဧတံ အဓိဝစနံ။ တသ္မာ ကာမဂုဏာပိ ဧတေ အနေကဗျသနာဝဟဋ္ဌေန ဒဠှသန္နိပါတဋ္ဌေန စ ဤတိ။ ဂဏ္ဍောပိ အသုစိံ ပဂ္ဃရတိ၊ ဥဒ္ဓုမာတပရိပက္ကပရိဘိန္နော ဟောတိ။ တသ္မာ ဧတေ ကိလေသာသုစိပဂ္ဃရဏတော ဥပ္ပါဒဇရာဘင်္ဂေဟိ ဥဒ္ဓုမာတပရိပက္ကပရိဘိန္နဘာဝတော စ **ဂဏ္ဍော။** ဥပဒ္ဒဝတီတိ **ဥပဒ္ဒဝေါ၊** အနတ္ထံ ဇနေန္တော အဘိဘဝတိ၊ အဇ္ဈောတ္ထရတီတိ အတ္ထော၊ ရာဇဒဏ္ဍာဒီနမေတံ အဓိဝစနံ။ တသ္မာ ကာမဂုဏာပေတေ အဝိဒိတနိဗ္ဗာနတ္ထာဝဟဟေတုတာယ သဗ္ဗုပဒ္ဒဝဝတ္ထုတာယ စ ဥပဒ္ဒဝေါ။ ယသ္မာ ပနေတေ ကိလေသာတုရဘာဝံ ဇနေန္တာ သီလသင်္ခါတမာရောဂျံ, လောလုပ္ပံ

၁-ဝဏပဋံ ဗန္ဓိံသု (သျာ)၊ ဝဏပဋံ ပဋိဗန္ဓိံသု (က) ၂-လူခမံသာဟာရေသု (သျာ)
၃-သဉ္ဇာတဝဏော တာဒိသံယေဝ (သျာ)၊ သဉ္ဇာတဝဏဝိသယေ (က)

vā uppādentā pākatikameva ārogyaṁ vilumpanti, tasmā iminā ārogyavilumpanaṭṭheneva **rogo.** Abbhantaramanuppaviṭṭhaṭṭhena pana antotudakaṭṭhena dunniharaṇīyaṭṭhena ca **sallaṁ.** Diṭṭhadhammikasamparāyikabhayāvahanato **bhayaṁ.** Me etanti **metaṁ.** Sesamettha pākaṭameva. Nigamanaṁ vuttanayeneva veditabbanti.

Ītigāthāvaṇṇanā samattā.

52. **Sītañcā**ti kā uppatti? Bārāṇasiyaṁ kira Sītālukabrahmadatto nāma rājā ahosi, so pabbajitvā araññakuṭikāya viharati. Tasmiñca padese sīte sītaṁ, uṇhe uṇhameva ca hoti abbhokāsattā padesassa. gocaragāme bhikkhā yāvadatthāya na labhati, pivanakapānīyampi dullabhaṁ, vātātapaḍaṁsasarīsapāpi bādhenti. Tassa etadahosi "ito aḍḍhayojanamatte sampanno padeso, tattha sabbepi ete parissayā natthi, yaṁnūnāhaṁ tattha gaccheyyaṁ, phāsukaṁ viharantena sakkā visesaṁ adhigantun"ti. Tassa puna ahosi "pabbajitā nāma na paccayavasikā honti,e varūpañca cittaṁ vase vattenti, na cittassa vase vattenti, nāhaṁ gamissāmī"ti paccavekkhitvā na agamāsi. Evaṁ yāvatatiyakaṁ uppannacittaṁ paccavekkhitvā nivattesi. Tato tattheva satta vassāni vasitvā sammā paṭipajjamāno paccekasambodhiṁ sacchikatvā imaṁ udānagāthaṁ bhāsitvā Nandamūlakapabbhāraṁ agamāsi.

"Sītañca uṇhañca khudaṁ pipāsaṁ,
Vātātape ḍaṁsasarīsape ca.
Sabbānipetāni abhisambhavitvā,
Eko care khaggavisāṇakappo"ti.

Tattha **sītañcā**ti sītaṁ nāma duvidhaṁ abbhantaradhātukkhobhapaccayañca bāhiradhātukkhobhapaccayañca, tathā uṇhaṁ. **Ḍaṁsā**ti piṅgalamakkhikā. **Sarīsapā**ti ye keci dīghajātikā saritvā gacchanti. Sesaṁ pākaṭameva. Nigamanampi vuttanayeneva veditabbanti.

Sītālukagāthāvaṇṇanā samattā.

ဝါ ဥပ္ပါဒေန္တာ ပါကတိကမေဝ အာရောဂျံ ဝိလုမ္ပန္တိ၊ တသ္မာ ဣမိနာ အာရောဂျဝိလုမ္ပနဋ္ဌေနေဝ **ရောဂေါ**။ အဗ္ဘန္တရမနုပ္ပဝိဋ္ဌဋ္ဌေန ပန အန္တောတုဒကဋ္ဌေန ဒုန္နီဟရဏီယဋ္ဌေန စ **သလ္လံ**။ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကဘယာဝဟနတော **ဘယံ**။ မေ ဧတန္တိ **မေတံ**။ သေသမေတ္ထ ပါကဋမေဝ။ နိဂမနံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ဤတိဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၅၂။ **သီတဉ္စာ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိယံ ကိရ သီတာလုကဗြဟ္မဒတ္တော နာမ ရာဇာ အဟောသိ၊ သော ပဗ္ဗဇိတွာ အရညကုဋိကာယ ဝိဟရတိ။ တသ္မိဉ္စ ပဒေသေ သီတေ သီတံ, ဥဏှေ ဥဏှမေဝ စ ဟောတိ အဗ္ဘောကာသတ္တာ ပဒေသဿ။ ဂေါစရဂါမေ ဘိက္ခာ ယာဝဒတ္ထာယ န လဗ္ဘတိ၊ ပိဝနကပါနီယမ္ပိ ဒုလ္လဘံ၊ ဝါတာတပဍံသသရီသပါပိ ဗာဓေန္တိ။ တဿ ဧတဒဟောသိ "ဣတော အဍ္ဎယောဇနမတ္တေ သမ္ပန္နော ပဒေသော၊ တတ္ထ သဗ္ဗေပိ ဧတေ ပရိဿယာ နတ္ထိ၊ ယံနူနာဟံ တတ္ထ ဂစ္ဆေယျံ၊ ဖာသုကံ ဝိဟရန္တေန သက္ကာ ဝိသေသံ အဓိဂန္တု"န္တိ။ တဿ ပုန အဟောသိ "ပဗ္ဗဇိတာ နာမ န ပစ္စယဝသိကာ ဟောန္တိ၊ ဧဝရူပဉ္စ စိတ္တံ ဝသေ ဝတ္တေန္တိ၊ န စိတ္တဿ ဝသေ ဝတ္တေန္တိ၊ နာဟံ ဂမိဿာမီ"တိ ပစ္စဝေက္ခိတွာ န အဂမာသိ။ ဧဝံ ယာဝတတိယကံ ဥပ္ပန္နစိတ္တံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ နိဝတ္တေသိ။ တတော တတ္ထေဝ သတ္တ ဝဿာနိ ဝသိတွာ သမ္မာ ပဋိပဇ္ဇမာနော ပစ္စေကသမ္ဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ ဘာသိတွာ နန္ဒမူလကပဗ္ဘာရံ အဂမာသိ။

"သီတဉ္စ ဥဏှဉ္စ ခုဒံ ပိပါသံ၊
ဝါတာတပေ ဍံသသရီသပေ စ။
သဗ္ဗာနိပေတာနိ အဘိသမ္ဘဝိတွာ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ"တိ။

တတ္ထ **သီတဉ္စာ**တိ သီတံ နာမ ဒုဝိဓံ အဗ္ဘန္တရဓာတုက္ခောဘပစ္စယဉ္စ ဗာဟိရဓာတုက္ခောဘပစ္စယဉ္စ၊ တထာ ဥဏှံ။ **ဍံသာ**တိ ပိင်္ဂလမက္ခိကာ။ **သရီသပါ**တိ ယေ ကေစိ ဒီဃဇာတိကာ သရိတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ သေသံ ပါကဋမေဝ။ နိဂမနမ္ပိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

သီတာလုကဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

53. **Nāgovā**ti kā uppatti? Bārāṇasiyaṁ kira aññataro rājā vīsati vassāni rajjaṁ kāretvā kālakato niraye vīsati eva vassāni paccitvā Himavantappadese hatthiyoniyaṁ uppajjitvā sañjātakkhandho padumavaṇṇasakalasarīro uḷāro yūthapati mahānāgo ahosi. Tassa obhaggobhaggaṁ sākhābhaṅgaṁ hatthichāpāva khādanti, ogāhepi naṁ hatthiniyo kaddamena limpanti, sabbaṁ Pālileyyakanāgasseva ahosi. So yūthā nibbijjitvā pakkāmi. Tato naṁ padānusārena yūthaṁ anubandhi. Evaṁ yāvatatiyaṁ pakkanto anubaddhova. Tato cintesi "idāni mayhaṁ nattako Bārāṇasiyaṁ rajjaṁ kāreti, yaṁnūnāhaṁ attano purimajātiyā uyyānaṁ gaccheyyaṁ, tatra maṁ so rakkhissatī"ti. Tato rattiṁ niddāvasaṁ gate yūthe yūthaṁ pahāya tameva uyyānaṁ pāvisi. Uyyānapālo disvā rañño ārocesi, rājā "hatthiṁ gahessāmī"ti senāya parivāresi. Hatthī rājānaṁ eva abhimukho gacchati, rājā "maṁ abhimukho etī"ti khurappaṁ sannayhitvā aṭṭhāsi. Tato hatthī "vijjheyyāpi maṁ eso"ti mānusikāya vācāya "Brahmadatta mā maṁ vijjha, ahaṁ te ayyako"ti āha. Rājā "kiṁ bhaṇasī"ti sabbaṁ pucchi, hatthīpi rajje ca narake ca hatthiyoniyañca pavattiṁ sabbaṁ ārocesi. Rājā "sundaraṁ mā bhāyi, mā ca kañci bhiṁsāpehī"ti hatthino vaṭṭañca ārakkhake ca hatthibhaṇḍe ca upaṭṭhāpesi.

Athakadivasaṁ rājā hatthikkhandhagato "ayaṁ vīsati vassāni rajjaṁ katvā niraye pakko, vipākāvasesena ca tiracchānayoniyaṁ uppanno, tatthapi gaṇavāsasaṅghaṭṭanaṁ asahanto idhāgato, aho dukkho gaṇavāso, ekībhāvo eva ca pana sukho"ti cintetvā tattheva vipassanaṁ ārabhitvā paccekabodhiṁ sacchākāsi. Taṁ lokuttarasukhena sukhitaṁ amaccā upasaṅkamitvā paṇipātaṁ katvā "yānakālo mahārājā"ti āhaṁsu. Tato "nāhaṁ rājā"ti vatvā purimanayeneva imaṁ gāthaṁ abhāsi—

"Nāgova yūthāni vivajjayitvā,
Sañjātakhandho padumī uḷāro.
Yathābhirantaṁ viharaṁ araññe,
Eko care khaggavisāṇakappo"ti.

၅၃။ **နာဂေါဝါ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိယံ ကိရ အညတရော ရာဇာ ဝီသတိ ဝဿာနိ ရဇ္ဇံ ကာရေတွာ ကာလကတော နိရယေ ဝီသတိ ဧဝ ဝဿာနိ ပစ္စိတွာ ဟိမဝန္တပ္ပဒေသေ ဟတ္ထိယောနိယံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ သဉ္ဇာတက္ခန္ဓော ပဒုမ-ဝဏ္ဏသကလသရီရော ဥဠာရော ယူထပတိ မဟာနာဂေါ အဟောသိ။ တဿ ဩဘဂ္ဂေါဘဂ္ဂံ သာခါဘင်္ဂံ ဟတ္ထိစာပါဝ ခါဒန္တိ၊ ဩဂါဟေပိ နံ ဟတ္ထိ-နိယော ကဒ္ဒမေန လိမ္ပန္တိ၊ သဗ္ဗံ ပါလိလေယျကနာဂဿေဝ အဟောသိ။ သော ယူထာ နိဗ္ဗိဇ္ဇိတွာ ပက္ကာမိ။ တတော နံ ပဒါနုသာရေန ယူထံ အနုဗန္ဓိ။ ဧဝံ ယာဝတတိယံ ပက္ကန္တော အနုဗဒ္ဓေါဝ။ တတော စိန္တေသိ "ဣဒါနိ မယှံ နတ္တကော ဗာရာဏသိယံ ရဇ္ဇံ ကာရေတိ၊ ယံနူနာဟံ အတ္တနော ပုရိမဇာတိယာ ဥယျာနံ ဂစ္ဆေယျံ၊ တတြ မံ သော ရက္ခိဿတီ"တိ။ တတော ရတ္တိံ နိဒ္ဒါဝသံ ဂတေ ယူထေ ယူထံ ပဟာယ တမေဝ ဥယျာနံ ပါဝိသိ။ ဥယျာနပါလော ဒိသွာ ရညော အာရောစေသိ၊ ရာဇာ "ဟတ္ထိံ ဂဟေဿာမီ"တိ သေနာယ ပရိဝါရေသိ။ ဟတ္ထီ ရာဇာနံ ဧဝ အဘိမုခေါ ဂစ္ဆတိ၊ ရာဇာ "မံ အဘိမုခေါ ဧတီ"တိ ခုရပ္ပံ သန္နယှိတွာ အဋ္ဌာသိ။ တတော ဟတ္ထီ "ဝိဇ္ဈေယျာပိ မံ ဧသော"တိ မာနုသိကာယ ဝါစာယ "ဗြဟ္မဒတ္တ မာ မံ ဝိဇ္ဈ၊ အဟံ တေ အယျကော"တိ အာဟ။ ရာဇာ "ကိံ ဘဏသီ"တိ သဗ္ဗံ ပုစ္ဆိ၊ ဟတ္ထီပိ ရဇ္ဇေ စ နရကေ စ ဟတ္ထိယောနိယဉ္စ ပဝတ္တိံ သဗ္ဗံ အာရောစေသိ။ ရာဇာ "သုန္ဒရံ မာ ဘာယိ၊ မာ စ ကဉ္စိ ဘိံသာပေဟီ"တိ ဟတ္ထိနော ဝဋ္ဋဉ္စ အာရက္ခကေ စ ဟတ္ထိဘဏ္ဍေ စ ဥပဋ္ဌာပေသိ။

အထေကဒိဝသံ ရာဇာ ဟတ္ထိက္ခန္ဓဂတော "အယံ ဝီသတိ ဝဿာနိ ရဇ္ဇံ ကတွာ နိရယေ ပက္ကော၊ ဝိပါကာဝသေသေန စ တိရစ္ဆာနယောနိယံ ဥပ္ပန္နော၊ တတ္ထာပိ ဂဏဝါသသင်္ဃဋ္ဋနံ အသဟန္တော ဣဓာဂတော၊ အဟော ဒုက္ခော ဂဏဝါသော၊ ဧကီဘာဝေါ ဧဝ စ ပန သုခေါ"တိ စိန္တေတွာ တတ္ထေဝ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆာကာသိ။ တံ လောကုတ္တရသုခေန သုခိတံ အမစ္စာ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဏိပါတံ ကတွာ "ယာနကာလော မဟာ-ရာဇာ"တိ အာဟံသု။ တတော "နာဟံ ရာဇာ"တိ ဝတွာ ပုရိမနယေနေဝ ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ—

"နာဂေါဝ ယူထာနိ ဝိဝဇ္ဇယိတွာ၊
သဉ္ဇာတခန္ဓော ပဒုမီ ဥဠာရော။
ယထာဘိရန္တံ ဝိဟရံ အရညေ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ"တိ။

Sā padatthato pākaṭā eva. Ayaṁ panettha adhippāyayojanā, sā ca kho yuttivaseneva, na anussavavasena. Yathā ayaṁ hatthī manussakantesu sīlesu dantattā adatabhūmiṁ nāgacchatīti vā, sarīramahantatāya vā nāgo, evaṁ kudāssu nāmāhampi ariyakantesu sīlesu dantattā adantabhūmiṁ nāgamanena āguṁ akaraṇena puna itthattaṁ anāgamanena ca guṇasarīramahantatāya vā nāgo bhaveyyaṁ. Yathā cesa yūthāni vivajjetvā ekacariyasukhena yathābhirantaṁ viharaṁ araññe eko care khaggavisāṇakappo, kudāssu nāmāhampi evaṁ gaṇaṁ vivajjetvā ekavihārasukhena[1] jhānasukhena yathābhirantaṁ viharaṁ araññe attano yathā yathā sukhaṁ, tathā tathā, yattakaṁ vā icchāmi, tattakaṁ araññe nivāsaṁ eko care khaggavisāṇakappo careyyanti attho. Yathā cesa susaṇṭhitakkhandhatāya **sañjātakkhandho,** kudāssu nāmāhampi evaṁ asekhasīlakkhandhamahantatāya sañjātakkhandho bhaveyyaṁ. Yathā cesa padumasadisagattatāya vā padumakule uppannatāya vā **padumī,** kudāssu nāmāhampi evaṁ padumasadisa-ujugattatāya[2] vā ariyajātipadume uppannatāya vā padumī bhaveyyaṁ. Yathā cesa thāmabalajavādīhi uḷāro, kudāssu nāmāhampi evaṁ parisuddhakāyasamācāratādīhi sīlasamādhinibbedhikapaññādīhi vā uḷāro bhaveyyanti evaṁ cintento vipassanaṁ ārabhitvā paccekabodhiṁ adhigatomhīti.

Nāgagāthāvaṇṇanā samattā.

54. **Aṭṭhāna tan**ti kā uppatti? Bārāṇasirañño kira putto daharo eva samāno pabbajitukāmo mātāpitaro yāci, mātāpitaro naṁ vārenti. So vāriyamānopi nibandhatiyeva "pabbajissāmī"ti. Tato naṁ pubbe vuttaseṭṭhiputtaṁ viya sabbaṁ vatvā anujāniṁsu. Pabbajitvā ca uyyāneyeva vasitabbanti paṭijānāpesuṁ, so tathā akāsi. Tassa mātā pātova vīsatisahassanāṭakitthiparivutā uyyānaṁ gantvā puttaṁ yāguṁ pāyetvā antarā khajjakādīni ca khādāpetvā yāva majjhanhikasamayaṁ tena saddhiṁ samullapitvā nagaraṁ pavisati, pitā ca majjhanhike āgantvā taṁ bhojetvā attanāpi bhuñjitvā divasaṁ tena saddhiṁ samullapitvā

1. Ekantābhiratisukhena(Sī), ekantavihārasukhena (Syā)
2. Padumasadisabojjhaṅgamahantatāya (Sī)

သာ ပဒတ္ထတော ပါကဋာ ဧဝ။ အယံ ပနေတ္ထ အဓိပ္ပါယယောဇနာ၊ သာ စ ခေါ ယုတ္တိဝသေနေဝ၊ န အနုဿဝဝသေန။ ယထာ အယံ ဟတ္ထီ မနုဿကန္တေသု သီလေသု ဒန္တတ္တာ အဒန္တဘူမိံ နာဂစ္ဆတီတိ ဝါ, သရီရ-မဟန္တတာယ ဝါ နာဂေါ၊ ဧဝံ ကုဒါဿု နာမာဟမ္ပိ အရိယကန္တေသု သီလေသု ဒန္တတ္တာ အဒန္တဘူမိံ နာဂမနေန အာဂုံ အကရဏေန ပုန ဣတ္ထတ္တံ အနာ-ဂမနေန စ ဂုဏသရီရမဟန္တတာယ ဝါ နာဂေါ ဘဝေယျံ။ ယထာ စေသ ယူထာနိ ဝိဝဇ္ဇေတွာ ဧကစရိယသုခေန ယထာဘိရန္တံ ဝိဟရံ အရညေ ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ၊ ကုဒါဿု နာမာဟမ္ပိ ဧဝံ ဂဏံ ဝိဝဇ္ဇေတွာ ဧက-ဝိဟာရသုခေန[၁] ဈာနသုခေန ယထာဘိရန္တံ ဝိဟရံ အရညေ အတ္တနော ယထာ ယထာ သုခံ၊ တထာ တထာ, ယတ္တကံ ဝါ ဣစ္ဆာမိ၊ တတ္တကံ အရညေ နိဝါသံ ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ စရေယျန္တိ အတ္ထော။ ယထာ စေသ သုသဏ္ဌိတက္ခန္ဓတာယ **သဉ္ဇာတက္ခန္ဓော၊** ကုဒါဿု နာမာဟမ္ပိ ဧဝံ အသေခ-သီလက္ခန္ဓမဟန္တတာယ သဉ္ဇာတက္ခန္ဓော ဘဝေယျံ။ ယထာ စေသ ပဒုမ-သဒိသဂတ္တတာယ ဝါ ပဒုမကုလေ ဥပ္ပန္နတာယ ဝါ **ပဒုမီ၊** ကုဒါဿု နာမာ-ဟမ္ပိ ဧဝံ ပဒုမသဒိသဥဇုဂတ္တတာယ[၂] ဝါ အရိယဇာတိပဒုမေ ဥပ္ပန္နတာယ ဝါ ပဒုမီ ဘဝေယျံ။ ယထာ စေသ ထာမဗလဇဝါဒီဟိ ဥဠာရော၊ ကုဒါဿု နာမာဟမ္ပိ ဧဝံ ပရိသုဒ္ဓကာယသမာစာရတာဒီဟိ သီလသမာဓိနိဗ္ဗေဓိက-ပညာဒီဟိ ဝါ ဥဠာရော ဘဝေယျန္တိ ဧဝံ စိန္တေန္တော ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ အဓိဂတောမှီတိ။

နာဂဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၅၄။ **အဋ္ဌာန တ**န္တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိရညော ကိရ ပုတ္တော ဒဟရော ဧဝ သမာနော ပဗ္ဗဇိတုကာမော မာတာပိတရော ယာစိ၊ မာတာပိတရော နံ ဝါရေန္တိ။ သော ဝါရိယမာနောပိ နိဗန္ဓတိယေဝ "ပဗ္ဗဇိဿာမီ"တိ။ တတော နံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တသေဋ္ဌိပုတ္တံ ဝိယ သဗ္ဗံ ဝတွာ အနုဇာနိံသု။ ပဗ္ဗဇိတွာ စ ဥယျာနေ-ယေဝ ဝသိတဗ္ဗန္တိ ပဋိဇာနာပေသုံ၊ သော တထာ အကာသိ။ တဿ မာတာ ပါတောဝ ဝီသတိသဟဿနာဋကိတ္ထိပရိဝုတာ ဥယျာနံ ဂန္တွာ ပုတ္တံ ယာဂုံ ပါယေတွာ အန္တရာ ခဇ္ဇကာဒီနိ စ ခါဒါပေတွာ ယာဝ မဇ္ဈန္ဟိကသမယံ တေန သဒ္ဓိံ သမုလ္လပိတွာ နဂရံ ပဝိသတိ၊ ပိတာ စ မဇ္ဈန္ဟိကေ အာဂန္တွာ တံ ဘောဇေတွာ အတ္တနာပိ ဘုဉ္ဇိတွာ ဒိဝသံ တေန သဒ္ဓိံ သမုလ္လပိတွာ

၁-ဧကန္တာဘိရတိသုခေန (သီ)၊ ဧကန္တဝိဟာရသုခေန (သျာ) ၂-ပဒုမသဒိသဗောဇ္ဈင်္ဂမဟန္တတာယ (သီ)

sāyanhasamaye jagganapurise[1] ṭhapetvā nagaraṁ pavisati. So evaṁ rattindivaṁ avivitto viharati. Tena kho pana samayena Ādiccabandhu nāma Paccekabuddho Nandamūlakapabbhāre viharati. So āvajjento taṁ addasa “ayaṁ kumāro pabbajituṁ asakkhi, jaṭaṁ chindituṁ na sakkotī”ti. Tato paraṁ āvajji “attano dhammatāya nibbijjissati, no”ti. Atha “dhammatāya nibbindanto aticiraṁ bhavissatī”ti ñatvā “tassa ārammaṇaṁ dassessāmī”ti pubbe vuttanayeneva manosilātalato āgantvā uyyāne aṭṭhāsi. Rājapuriso disvā “Paccekabuddho āgato mahārājā”ti rañño ārocesi. Rājā “idāni me putto Paccekabuddhena saddhiṁ anukkaṇṭhito vasissatī”ti pamuditamano hutvā Paccekabuddhaṁ sakkaccaṁ upaṭṭhahitvā tattheva vāsaṁ yācitvā paṇṇasālādivāvihāraṭṭhānacaṅkamādisabbaṁ kāretvā vāsesi.

So tattha vasanto ekadivasaṁ okāsaṁ labhitvā kumāraṁ pucchi “kosi tvan”ti. So āha “ahaṁ pabbajito”ti. Pabbajitā nāma na edisā hontīti. “Atha bhante kīdisā honti, kiṁ mayhaṁ ananucchavikan”ti vutte “tvaṁ attano ananucchavikaṁ na pekkhasi, nanu te mātā vīsatisahassa-itthīhi saddhiṁ pubbaṇhasamaye āgacchantī uyyānaṁ avivittaṁ karoti, pitā mahatā balakāyena sāyanhasamaye, jagganapurisā sakalarattiṁ, pabbajitā nāma tava sadisā na honti, edisā pana hontī”ti tatra ṭhitasseva iddhiyā Himavante aññataraṁ vihāraṁ dassesi. So tattha Paccekabuddhe ālambanabāhaṁ nissāya ṭhite ca caṅkamante ca rajanakammasūcikammādīni karonte ca disvā āha “tumhe idha nāgacchatha, pabbajjā nāma[2] tumhehi anuññātā”ti. “Āma pabbajjā anuññātā, pabbajitakālato paṭṭhāya samaṇā nāma attano nissaraṇaṁ kātuṁ icchitapatthitañca padesaṁ gantuṁ labhanti, ettakaṁva vaṭṭatī”ti vatvā ākāse ṭhatvā—

“Aṭṭhāna taṁ saṅgaṇikāratassa,
Yaṁ phassaye sāmayikaṁ vimuttin”ti—

1. Jāgarakapurise (Sī), jaggikapurise (Syā) 2. Pabbajjā tāva (Sī), pabbajjā ca (Syā)

သာယန္ဟသမယေ ဇဂ္ဂနပုရိသေ[1] ဌပေတွာ နဂရံ ပဝိသတိ။ သော ဧဝံ ရတ္တိန္ဒိဝံ အဝိဝိတ္တော ဝိဟရတိ။ တေန ခေါ ပန သမယေန အာဒိစ္စဗန္ဓု နာမ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ နန္ဒမူလကပဗ္ဘာရေ ဝိဟရတိ။ သော အာဝဇ္ဇေန္တော တံ အဒ္ဒသ "အယံ ကုမာရော ပဗ္ဗဇိတုံ အသက္ခိ၊ ဇဋံ ဆိန္ဒိတုံ န သက္ကောတီ"တိ။ တတော ပရံ အာဝဇ္ဇိ "အတ္တနော ဓမ္မတာယ နိဗ္ဗိဇ္ဇိဿတိ, နော"တိ။ အထ "ဓမ္မတာယ နိဗ္ဗိန္ဒန္တော အတိစိရံ ဘဝိဿတီ"တိ ဉတွာ "တဿ အာရမ္မဏံ ဒဿေဿာမီ"တိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ မနောသိလာတလတော အာဂန္တွာ ဥယျာနေ အဋ္ဌာသိ။ ရာဇပုရိသော ဒိသွာ "ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ အာဂတော မဟာရာဇာ"တိ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ "ဣဒါနိ မေ ပုတ္တော ပစ္စေကဗုဒ္ဓေန သဒ္ဓိံ အနုက္ကဏ္ဌိတော ဝသိဿတီ"တိ ပမုဒိတမနော ဟုတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ သက္ကစ္စံ ဥပဋ္ဌဟိတွာ တတ္ထေဝ ဝါသံ ယာစိတွာ ပဏ္ဏသာလာဒိဝါဝိဟာရဋ္ဌာနစင်္ကမာဒိသဗ္ဗံ ကာရေတွာ ဝါသေသိ။

သော တတ္ထ ဝသန္တော ဧကဒိဝသံ ဩကာသံ လဘိတွာ ကုမာရံ ပုစ္ဆိ "ကောသိ တွ"န္တိ။ သော အာဟ "အဟံ ပဗ္ဗဇိတော"တိ။ ပဗ္ဗဇိတာ နာမ န ဧဒိသာ ဟောန္တီတိ။ "အထ ဘန္တေ ကီဒိသာ ဟောန္တိ၊ ကိံ မယှံ အနနုစ္ဆဝိက"န္တိ ဝုတ္တေ "တွံ အတ္တနော အနနုစ္ဆဝိကံ န ပေက္ခသိ၊ နနု တေ မာတာ ဝီသတိသဟဿဣတ္ထီဟိ သဒ္ဓိံ ပုဗ္ဗဏှသမယေ အာဂစ္ဆန္တီ ဥယျာနံ အဝိဝိတ္တံ ကရောတိ၊ ပိတာ မဟတာ ဗလကာယေန သာယန္ဟသမယေ၊ ဇဂ္ဂနပုရိသာ သကလရတ္တိံ၊ ပဗ္ဗဇိတာ နာမ တဝ သဒိသာ န ဟောန္တိ၊ ဧဒိသာ ပန ဟောန္တီ"တိ တတြ ဌိတဿေဝ ဣဒ္ဓိယာ ဟိမဝန္တေ အညတရံ ဝိဟာရံ ဒဿေသိ။ သော တတ္ထ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ အာလမ္ဗနဗာဟံ နိဿာယ ဌိတေ စ စင်္ကမန္တေ စ ရဇနကမ္မသူစိကမ္မာဒီနိ ကရောန္တေ စ ဒိသွာ အာဟ "တုမှေ ဣဓ နာဂစ္ဆထ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ[2] တုမှေဟိ အနုညာတာ"တိ။ "အာမ ပဗ္ဗဇ္ဇာ အနုညာတာ၊ ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ သမဏာ နာမ အတ္တနော နိဿရဏံ ကာတုံ ဣစ္ဆိတပတ္ထိတဉ္စ ပဒေသံ ဂန္တုံ လဘန္တိ၊ ဧတ္တကံဝ ဝဋ္ဋတီ"တိ ဝတွာ အာကာသေ ဌတွာ—

"အဋ္ဌာန တံ သင်္ဂဏိကာရတဿ၊
ယံ ဖဿယေ သာမယိကံ ဝိမုတ္တိ"န္တိ—

၁-ဇာဂရကပုရိသေ (သီ)၊ ဇဂ္ဂိကပုရိသေ (သျာ)
၂-ပဗ္ဗဇ္ဇာ တာဝ (သီ)၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာ စ (သျာ)

imaṁ upaḍḍhagāthaṁ vatvā dissamāneneva kāyena Nandamūlakapabbhāraṁ agamāsi. Evaṁ gate Paccekabuddhe so attano paṇṇasālaṁ pavisitvā nipajji. Ārakkhakapurisopi “sayito kumāro, idāni kuhiṁ gamissatī”ti pamatto niddaṁ okkami. So tassa pamattabhāvaṁ ñatvā pattacīvaraṁ gahetvā araññaṁ pāvisi. Tatra ca vivitto vipassanaṁ ārabhitvā paccekabodhiṁ sacchikatvā Paccekabuddhaṭṭhānaṁ gato. Tatra ca “kathamadhigatan”ti pucchito Ādiccabandhunā vuttaṁ upaḍḍhagāthaṁ paripuṇṇaṁ katvā abhāsi.

Tassattho—**aṭṭhāna tan**ti aṭṭhānaṁ taṁ, akāraṇaṁ tanti vuttaṁ hoti, anunāsikalopo kato “ariyasaccāna dassanan”ti-ādīsu[1] viya. **Saṅgaṇikāratassā**ti gaṇābhiratassa. **Yan**ti karaṇavacanametaṁ “yaṁ hirīyati hirīyitabbenā”ti-ādīsu[2] viya. **Phassaye**ti adhigacche. **Sāmayikaṁ vimuttin**ti lokiyasamāpattiṁ. Sā hi appitappitasamaye eva paccanīkehi vimuccanato “sāmayikā vimuttī”ti vuccati. Taṁ sāmayikaṁ vimuttiṁ. Aṭṭhānaṁ taṁ, na taṁ kāraṇaṁ vijjati saṅgaṇikāratassa, yena kāraṇena phassayeti etaṁ Ādiccabandhussa paccakabuddhassa vaco nisamma saṅgaṇikāratiṁ pahāya yoniso paṭipajjanto adhigatomhīti āha. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Aṭṭhānagāthāvaṇṇanā samattā.

Dutiyo vaggo niṭṭhito.

55. **Diṭṭhīvisūkānī**ti kā uppatti? Bārāṇasiyaṁ kira aññataro rājā rahogato cintesi “yathā sītādīnaṁ paṭighātakāni uṇhādīni atthi, atthi nu kho evaṁ vaṭṭapaṭighātakaṁ vivaṭṭaṁ, no”ti. So amacce pucchi “vivaṭṭaṁ jānāthā”ti. Te “jānāma mahārājā”ti āhaṁsu. Rājā kiṁtanti. Tato “antavā loko”ti-ādinā nayena sassatucchedaṁ kathesuṁ. Atha rājā “ime na jānanti, sabbepime diṭṭhigatikā”ti sayameva tesaṁ vilomatañca ayuttatañca disvā “vaṭṭapaṭighātakaṁ vivaṭṭaṁ atthi, taṁ gavesitabban”ti cintetvā rajjaṁ pahāya pabbajitvā vipassanto paccekabodhiṁ sacchākāsi. Imañca udānagāthaṁ abhāsi Paccekabuddhamajjhe byākaraṇagāthañca—

1. Khu 1. 4, 319 piṭṭhesu. 2. Abhi 1. 22 piṭṭhe.

ဣမံ ဥပဍ္ဎဂါထံ ဝတွာ ဒိဿမာနေနေဝ ကာယေန နန္ဒမူလကပဗ္ဘာရံ အဂမာသိ။ ဧဝံ ဂတေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ သော အတ္တနော ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတွာ နိပဇ္ဇိ။ အာရက္ခကပုရိသောပိ “သယိတော ကုမာရော၊ ဣဒါနိ ကုဟိံ ဂမိဿတီ”တိ ပမတ္တော နိဒ္ဒံ ဩက္ကမိ။ သော တဿ ပမတ္တဘာဝံ ဉတွာ ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ အရညံ ပါဝိသိ။ တတြ စ ဝိဝိတ္တော ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဋ္ဌာနံ ဂတော။ တတြ စ “ကထမဓိဂတ”န္တိ ပုစ္ဆိတော အာဒိစ္စဗန္ဓုနာ ဝုတ္တံ ဥပဍ္ဎဂါထံ ပရိပုဏ္ဏံ ကတွာ အဘာသိ။

တဿတ္ထော—**အဋ္ဌာန တ**န္တိ အဋ္ဌာနံ တံ၊ အကာရဏံ တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ အနုနာသိကလောပေါ ကတော “အရိယသစ္စာန ဒဿန”န္တိအာဒီသု[1] ဝိယ။ **သင်္ဂဏိကာရတဿာ**တိ ဂဏာဘိရတဿ။ **ယ**န္တိ ကရဏဝစနမေတံ “ယံ ဟိရီယတိ ဟိရီယိတဗ္ဗေနာ”တိအာဒီသု[2] ဝိယ။ **ဖဿယေ**တိ အဓိဂစ္ဆေ။ **သာမယိကံ ဝိမုတ္တိ**န္တိ လောကိယသမာပတ္တိံ။ သာ ဟိ အပ္ပိတပ္ပိတသမယေ ဧဝ ပစ္စနီကေဟိ ဝိမုစ္စနတော “သာမယိကာ ဝိမုတ္တီ”တိ ဝုစ္စတိ။ တံ သာမယိကံ ဝိမုတ္တိံ။ အဋ္ဌာနံ တံ၊ န တံ ကာရဏံ ဝိဇ္ဇတိ သင်္ဂဏိကာရတဿ၊ ယေန ကာရဏေန ဖဿယေတိ ဧတံ အာဒိစ္စဗန္ဓုဿ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ဝစော နိသမ္မ သင်္ဂဏိကာရတိံ ပဟာယ ယောနိသော ပဋိပဇ္ဇန္တော အဓိဂတောမှီတိ အာဟ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

အဋ္ဌာနဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

ဒုတိယော ဝဂ္ဂေါ နိဋ္ဌိတော။

၅၅။ **ဒိဋ္ဌီဝိသူကာနီ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိယံ ကိရ အညတရော ရာဇာ ရဟောဂတော စိန္တေသိ “ယထာ သီတာဒီနံ ပဋိဃာတကာနိ ဥဏှာဒီနိ အတ္ထိ၊ အတ္ထိ နု ခေါ ဧဝံ ဝဋ္ဋပဋိဃာတကံ ဝိဝဋ္ဋံ၊ နော”တိ။ သော အမစ္စေ ပုစ္ဆိ “ဝိဝဋ္ဋံ ဇာနာထာ”တိ။ တေ “ဇာနာမ မဟာရာဇာ”တိ အာဟံသု။ ရာဇာ ကိံ တန္တိ။ တတော “အန္တဝါ လောကော”တိအာဒိနာ နယေန သဿတုစ္ဆေဒံ ကထေသုံ။ အထ ရာဇာ “ဣမေ န ဇာနန္တိ၊ သဗ္ဗေပိမေ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ”တိ သယမေဝ တေသံ ဝိလောမတဉ္စ အယုတ္တတဉ္စ ဒိသွာ “ဝဋ္ဋပဋိဃာတကံ ဝိဝဋ္ဋံ အတ္ထိ၊ တံ ဂဝေသိတဗ္ဗ”န္တိ စိန္တေတွာ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆာကာသိ။ ဣမဉ္စ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ ပစ္စေကဗုဒ္ဓမဇ္ဈေ ဗျာကရဏဂါထဉ္စ—

၁-ခု ၁-၄-၃၁၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-အဘိ ၁-၂၂-ပိဋ္ဌေ။

“Diṭṭhīvisūkāni upātivatto,
Patto niyāmaṁ paṭiladdhamaggo.
Uppannañāṇomhi anaññaneyyo,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tassattho—**diṭṭhīvisūkānī**ti dvāsaṭṭhidiṭṭhigatāni. Tāni hi maggasammādiṭṭhiyā visūkaṭṭhena vijjhanaṭṭhena vilomaṭṭhena ca visūkāni. Evaṁ diṭṭhiyā visūkāni, diṭṭhi eva vā visūkāni diṭṭhivisūkāni. **Upātivatto**ti dassanamaggena atikkanto. **Patto niyāman**ti avinipātadhammatāya sambodhiparāyaṇatāya ca niyatabhāvaṁ adhigato, sammattaniyāmasaṅkhātaṁ vā paṭhamamagganti. Ettāvatā paṭhamamaggakiccanipphatti ca tassa paṭilābho ca vutto. Idāni **paṭiladdhamaggo**ti iminā sesamaggapaṭilābhaṁ dasseti. **Uppannañāṇomhī**ti uppannapaccekabodhiñāṇo amhi. Etena phalaṁ dasseti. **Anaññaneyyo**ti aññehi “idaṁ saccaṁ idaṁ saccan”ti na netabbo. Etena sayambhutaṁ dīpeti, patte vā paccekabodhiñāṇe aneyyatāya abhāvā sayaṁvasitaṁ. Samathavipassanāya vā[1] diṭṭhivisūkāni upātivatto, ādimaggena patto niyāmaṁ, sesehi paṭiladdhamaggo, phalañāṇena uppannañāṇo, taṁ sabbaṁ attanāva adhigatoti anaññaneyyo. Sesaṁ vuttanayeneva veditabbanti.

Diṭṭhivisūkagāthāvaṇṇanā samattā.

56. **Nillolupo**ti kā uppatti? Bārāṇasirañño kira sūdo antarabhattaṁ pacitvā upanāmesi manuññadassanaṁ sādurasaṁ “appeva nāma me rājā dhanamanuppadeyyā”ti. Taṁ rañño gandheneva bhottukāmataṁ janesi mukhe kheḷaṁ uppādentaṁ. Paṭhamakabaḷe pana mukhe pakkhittamatte sattarasaharaṇisahassāni amateneva phuṭṭhāni ahesuṁ. Sūdo “idāni me dassati, idāni me dassatī”ti cintesi. Rājāpi “sakkārāraho sūdo”ti cintesi, “rasaṁ sāyitvā pana sakkarontaṁ maṁ pāpako kittisaddo abbhuggaccheyya ‘lolo ayaṁ rājā rasagaruko’ti” na kiñci abhaṇi. Evaṁ yāva bhojanapariyosānaṁ, tāva sūdopi “idāni dassati, idāni dassatī”ti cintesi. Rājāpi avaṇṇabhayena na kiñci abhaṇi.

1. Vipassanāya (Sī)

“ဒိဋ္ဌိဝိသူကာနိ ဥပါတိဝတ္တော၊
ပတ္တော နိယာမံ ပဋိလဒ္ဓမဂ္ဂေါ။
ဥပ္ပန္နဉာဏောမှိ အနညနေယျော၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တဿတ္ထော—**ဒိဋ္ဌိဝိသူကာနီ**တိ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတာနိ။ တာနိ ဟိ မဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ဝိသူကဋ္ဌေန ဝိဇ္ဈနဋ္ဌေန ဝိလောမဋ္ဌေန စ ဝိသူကာနိ။ ဧဝံ ဒိဋ္ဌိယာ ဝိသူကာနိ, ဒိဋ္ဌိ ဧဝ ဝါ ဝိသူကာနိ ဒိဋ္ဌိဝိသူကာနိ။ **ဥပါတိဝတ္တော**တိ ဒဿနမဂ္ဂေန အတိက္ကန္တော။ **ပတ္တော နိယာမ**န္တိ အဝိနိပါတဓမ္မတာယ သမ္ဗောဓိပရာယဏတာယ စ နိယတဘာဝံ အဓိဂတော၊ သမ္မတ္တနိယာမသင်္ခါတံ ဝါ ပဌမမဂ္ဂန္တိ။ ဧတ္တာဝတာ ပဌမမဂ္ဂကိစ္စနိပ္ဖတ္တိ စ တဿ ပဋိလာဘော စ ဝုတ္တော။ ဣဒါနိ **ပဋိလဒ္ဓမဂ္ဂေါ**တိ ဣမိနာ သေသမဂ္ဂပဋိလာဘံ ဒဿေတိ။ **ဥပ္ပန္နဉာဏောမှီ**တိ ဥပ္ပန္နပစ္စေကဗောဓိဉာဏော အမှိ။ ဧတေန ဖလံ ဒဿေတိ။ **အနညနေယျော**တိ အညေဟိ “ဣဒံ သစ္စံ ဣဒံ သစ္စ”န္တိ န နေတဗ္ဗော။ ဧတေန သယမ္ဘုတံ ဒီပေတိ၊ ပတ္တေ ဝါ ပစ္စေကဗောဓိဉာဏေ အနေယျတာယ အဘာဝါ သယံဝသိတံ။ သမထဝိပဿနာယ ဝါ[1] ဒိဋ္ဌိဝိသူကာနိ ဥပါတိဝတ္တော၊ အာဒိမဂ္ဂေန ပတ္တော နိယာမံ၊ သေသေဟိ ပဋိလဒ္ဓမဂ္ဂေါ၊ ဖလဉာဏေန ဥပ္ပန္နဉာဏော၊ တံ သဗ္ဗံ အတ္တနာဝ အဓိဂတောတိ အနညနေယျော။ သေသံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ဒိဋ္ဌိဝိသူကဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၅၆။ **နိလ္လောလုပေါ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိရညော ကိရ သူဒေါ အန္တရဘတ္တံ ပစိတွာ ဥပနာမေသိ မနုညဒဿနံ သာဒုရသံ “အပ္ပေဝ နာမ မေ ရာဇာ ဓနမနုပ္ပဒေယျာ”တိ။ တံ ရညော ဂန္ဓေနေဝ ဘောတ္တုကာမတံ ဇနေသိ မုခေ ခေဠံ ဥပ္ပါဒေန္တံ။ ပဌမကဗဠေ ပန မုခေ ပက္ခိတ္တမတ္တေ သတ္တရသဟရဏိသဟဿာနိ အမတေနေဝ ဖုဋ္ဌာနိ အဟေသုံ။ သူဒေါ “ဣဒါနိ မေ ဒဿတိ၊ ဣဒါနိ မေ ဒဿတီ”တိ စိန္တေသိ။ ရာဇာပိ “သက္ကာရာရဟော သူဒေါ”တိ စိန္တေသိ၊ “ရသံ သာယိတွာ ပန သက္ကရောန္တံ မံ ပါပကော ကိတ္တိသဒ္ဒေါ အဗ္ဘုဂ္ဂစ္ဆေယျ ‘လောလော အယံ ရာဇာ ရသဂရုကော’တိ” န ကိဉ္စိ အဘဏိ။ ဧဝံ ယာဝ ဘောဇနပရိယောသာနံ၊ တာဝ သူဒေါပိ “ဣဒါနိ ဒဿတိ၊ ဣဒါနိ ဒဿတီ”တိ စိန္တေသိ။ ရာဇာပိ အဝဏ္ဏဘယေန န ကိဉ္စိ အဘဏိ။

၁-ဝိပဿနာယ (သီ)

Tato sūdo “natthi imassa rañño jivhāviññāṇan”ti dutiyadivase arasabhattaṁ[1] upanāmesi. Rājā bhuñjanto “niggahāraho ajja sūdo”ti jānantopi pubbe viya paccavekkhitvā avaṇṇabhayena na kiñci abhaṇi. Tato sūdo “rājā neva sundaraṁ nāsundaraṁ jānātī”ti cintetvā sabbaṁ paribbayaṁ attanā gahetvā yaṁkiñcideva pacitvā rañño deti. Rājā “aho vata lobho, ahaṁ nāma vīsati nagarasahassāni bhuñjanto imassa lobhena bhattamattampi na labhāmī”ti nibbijjitvā rajjaṁ pahāya pabbajitvā vipassanto paccekabodhiṁ sacchākāsi, purimanayeneva ca imaṁ gāthaṁ abhāsi—

“Nillolupo nikkuho nippipāso,
Nimmakkho niddhantakasāvamoho.
Nirāsayo sabbaloke bhavitvā,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tattha **nillolupo**ti alolupo. Yo hi rasataṇhābhibhūto hoti, so bhusaṁ luppati punappunañca luppati, tena lolupoti vuccati. Tasmā esa taṁ paṭikkhipanto-āha “nillolupo”ti. **Nikkuho**ti ettha kiñcāpi yassa tividhaṁ kuhanavatthu natthi, so nikkuhoti vuccati, imissā pana gāthāya manuññabhojanādīsu vimhayamanāpajjanato nikkuhoti ayamadhippāyo. **Nippipāso**ti ettha pātumicchā pipāsā, tassā abhāvena nippipāso, sādurasalobhena bhottukamyatāvirahitoti attho. **Nimmakkho**ti ettha paraguṇavināsanalakkhaṇo makkho, tassa abhāvena nimmakkho. Attano gahaṭṭhakāle sūdassa guṇamakkhanābhāvaṁ sandhāyāha. **Niddhantakasāvamoho**ti ettha rāgādayo tayo, kāyaduccaritādīni ca tīṇīti cha dhammā yathāsambhavaṁ appasannaṭṭhena sakabhāvaṁ vijahāpetvā parabhāvaṁ gaṇhāpanaṭṭhena kasaṭaṭṭhena ca kasāvāti veditabbā. Yathāha—

“Tattha katame tayo kasāvā, rāgakasāvo dosakasāvo mohakasāvo, ime tayo kasāvā. Tattha katame aparepi tayo kasāvā kāyakasāvo vacīkasāvo manokasāvo”ti[2].

1. Asāduvantaṁ (Sī), asādhubhattaṁ (Syā)
2. Abhi 2. 383 piṭṭhe.

တတော သူဒေါ “နတ္ထိ ဣမဿ ရညော ဇိဝှါဝိညာဏ”န္တိ ဒုတိယဒိဝသေ အရသဘတ္တံ[၁] ဥပနာမေသိ။ ရာဇာ ဘုဉ္ဇန္တော “နိဂ္ဂဟာရဟော အဇ္ဇ သူဒေါ”တိ ဇာနန္တောပိ ပုဗ္ဗေ ဝိယ ပစ္စဝေက္ခိတွာ အဝဏ္ဏဘယေန န ကိဉ္စိ အဘဏိ။ တတော သူဒေါ “ရာဇာ နေဝ သုန္ဒရံ နာသုန္ဒရံ ဇာနာတီ”တိ စိန္တေတွာ သဗ္ဗံ ပရိဗ္ဗယံ အတ္တနာ ဂဟေတွာ ယံကိဉ္စိဒေဝ ပစိတွာ ရညော ဒေတိ။ ရာဇာ “အဟော ဝတ လောဘော၊ အဟံ နာမ ဝီသတိ နဂရသဟဿာနိ ဘုဉ္ဇန္တော ဣမဿ လောဘေန ဘတ္တမတ္တမ္ပိ န လဘာမီ”တိ နိဗ္ဗိဇ္ဇိတွာ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆာကာသိ၊ ပုရိမနယေနေဝ စ ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ—

“နိလ္လောလုပေါ နိက္ကုဟော နိပ္ပိပါသော၊
နိမ္မက္ခော နိဒ္ဓန္တကသာဝမောဟော။
နိရာသယော သဗ္ဗလောကေ ဘဝိတွာ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တတ္ထ **နိလ္လောလုပေါ**တိ အလောလုပေါ။ ယော ဟိ ရသတဏှာဘိဘူတော ဟောတိ၊ သော ဘုသံ လုပ္ပတိ ပုနပ္ပုနဉ္စ လုပ္ပတိ၊ တေန လောလုပေါတိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မာ ဧသ တံ ပဋိက္ခိပန္တော အာဟ “နိလ္လောလုပေါ”တိ။ **နိက္ကုဟော**တိ ဧတ္ထ ကိဉ္စာပိ ယဿ တိဝိဓံ ကုဟနဝတ္ထု နတ္ထိ၊ သော နိက္ကုဟောတိ ဝုစ္စတိ၊ ဣမိဿာ ပန ဂါထာယ မနုညဘောဇနာဒီသု ဝိမှယမနာပဇ္ဇနတော နိက္ကုဟောတိ အယမဓိပ္ပါယော။ **နိပ္ပိပါသော**တိ ဧတ္ထ ပါတုမိစ္ဆာ ပိပါသာ၊ တဿာ အဘာဝေန နိပ္ပိပါသော၊ သာဒုရသလောဘေန ဘောတ္တုကမျတာဝိရဟိတောတိ အတ္ထော။ **နိမ္မက္ခော**တိ ဧတ္ထ ပရဂုဏဝိနာသနလက္ခဏော မက္ခော၊ တဿ အဘာဝေန နိမ္မက္ခော။ အတ္တနော ဂဟဋ္ဌကာလေ သူဒဿ ဂုဏမက္ခနာဘာဝံ သန္ဓာယာဟ။ **နိဒ္ဓန္တကသာဝမောဟော**တိ ဧတ္ထ ရာဂါဒယော တယော, ကာယဒုစ္စရိတာဒီနိ စ တီဏီတိ ဆ ဓမ္မာ ယထာသမ္ဘဝံ အပ္ပသန္နဋ္ဌေန သကဘာဝံ ဝိဇဟာပေတွာ ပရဘာဝံ ဂဏှာပနဋ္ဌေန ကသဋဋ္ဌေန စ ကသာဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာဟ—

“တတ္ထ ကတမေ တယော ကသာဝါ၊ ရာဂကသာဝေါ ဒေါသကသာဝေါ မောဟကသာဝေါ၊ ဣမေ တယော ကသာဝါ။ တတ္ထ ကတမေ အပရေပိ တယော ကသာဝါ ကာယကသာဝေါ ဝစီကသာဝေါ မနောကသာဝေါ”တိ[၂]။

၁-အသာဒုဝန္တံ (သီ)၊ အသာဓုဘတ္တံ (သျာ)
၂-အဘိ ၂-၃၈၃-ပိဋ္ဌေ။

Tesu mohaṁ ṭhapetvā pañcannaṁ kasāvānaṁ tesañca sabbesaṁ mūlabhūtassa mohassa niddhantattā niddhantakasāvamoho, tiṇṇaṁ eva vā kāyavacīmanokasāvānaṁ mohassa ca niddhantattā niddhantakasāvamoho. Itaresu nillolupatādīhi rāgakasāvassa, nimmakkhatāya dosakasāgassa niddhantabhāvo siddho eva. **Nirāsayo**ti[1] nittaṇho. **Sabbaloke**ti sakalaloke, tīsu bhavesu dvādasasu vā āyatanesu bhavavibhavataṇhāvirahito hutvāti attho. Sesaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ. Atha vā tayopi pāde vatvā **eko care**ti eko carituṁ sakkuṇeyyāti evampi ettha sambandho kātabboti.

Nillolupagāthāvaṇṇanā samattā.

57. **Pāpaṁ sahāyan**ti kā uppanti? Bārāṇasiyaṁ kira aññataro rājā mahaccarājānubhāvena nagaraṁ padakkhiṇaṁ karonto manusse koṭṭhāgārato purāṇadhaññāni bahiddhā nīharante disvā "kiṁ bhaṇe idan"ti amacce pucchi. Idāni mahārāja navadhaññāni uppajjissanti, tesaṁ okāsaṁ kātuṁ ime manussā purāṇadhaññādīni chaḍḍentīti. Rājā kiṁ bhaṇe itthāgārabalakāyādīnaṁ vaṭṭaṁ paripuṇṇanti. Āma mahārāja paripuṇṇanti. Tena hi bhaṇe dānasālaṁ kārāpetha, dānaṁ dassāmi, mā imāni dhaññāni anupakārāni vinassiṁsūti. Tato naṁ aññataro diṭṭhigatiko amacco "mahārāja natthi dinnan"ti ārabbha yāva "bālā ca paṇḍitā ca sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karissantī"ti vatvā nivāresi. So dutiyampi tatiyampi koṭṭhāgāre vilumpante disvā tatheva āṇāpesi. Tatiyampi naṁ "mahārāja dattupaññattaṁ yadidaṁ dānan"ti-ādīni vatvā nivāresi. So "are ahaṁ attano santakampi na labhāmi dātuṁ, kiṁ me imehi pāpasahāyehī"ti nibbinno rajjaṁ pahāya pabbajitvā vipassanto paccekabodhiṁ sacchākāsi, tañca pāpaṁ sahāyaṁ garahanto imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

"Pāpaṁ sahāyaṁ parivajjayetha,
Anatthadassiṁ visame niviṭṭhaṁ.
Sayaṁ na seve pasutaṁ pamattaṁ,
Eko care khaggavisāṇakappo"ti.

1. Nirāsasoti (Sī), nirāsāsoti (Ka)

တေသု မောဟံ ဌပေတွာ ပဉ္စန္နံ ကသာဝါနံ တေသဉ္စ သဗ္ဗေသံ မူလဘူတဿ မောဟဿ နိဒ္ဓန္တတ္တာ နိဒ္ဓန္တကသာဝမောဟော၊ တိဏ္ဏံ ဧဝ ဝါ ကာယဝစီမနောကသာဝါနံ မောဟဿ စ နိဒ္ဓန္တတ္တာ နိဒ္ဓန္တကသာဝမောဟော။ ဣတရေသု နိလ္လောလုပတာဒီဟိ ရာဂကသာဝဿ, နိမ္မက္ခတာယ ဒေါသကသာဝဿ နိဒ္ဓန္တဘာဝေါ သိဒ္ဓေါ ဧဝ။ **နိရာသယော**တိ[၁] နိတ္တဏှော။ **သဗ္ဗလောကေ**တိ သကလလောကေ၊ တီသု ဘဝေသု ဒွါဒသသု ဝါ အာယတနေသု ဘဝဝိဘဝတဏှာဝိရဟိတော ဟုတွာတိ အတ္ထော။ သေသံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အထ ဝါ တယောပိ ပါဒေ ဝတွာ **ဧကော စရေ**တိ ဧကော စရိတုံ သက္ကုဏေယျာတိ ဧဝမ္ပိ ဧတ္ထ သမ္ဗန္ဓော ကာတဗ္ဗောတိ။

နိလ္လောလုပဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၅၇။ **ပါပံ သဟာယ**န္တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိယံ ကိရ အညတရော ရာဇာ မဟစ္စရာဇာနုဘာဝေန နဂရံ ပဒက္ခိဏံ ကရောန္တော မနုဿေ ကောဋ္ဌာဂါရတော ပုရာဏဓညာနိ ဗဟိဒ္ဓါ နီဟရန္တေ ဒိသွာ "ကိံ ဘဏေ ဣဒ"န္တိ အမစ္စေ ပုစ္ဆိ။ ဣဒါနိ မဟာရာဇ နဝဓညာနိ ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တိ၊ တေသံ ဩကာသံ ကာတုံ ဣမေ မနုဿာ ပုရာဏဓညာဒီနိ ဆဍ္ဍေန္တီတိ။ ရာဇာ ကိံ ဘဏေ ဣတ္ထာဂါရဗလကာယာဒီနံ ဝဋ္ဋံ ပရိပုဏ္ဏန္တိ။ အာမ မဟာရာဇ ပရိပုဏ္ဏန္တိ။ တေန ဟိ ဘဏေ ဒါနသာလံ ကာရာပေထ၊ ဒါနံ ဒဿာမိ၊ မာ ဣမာနိ ဓညာနိ အနုပကာရာနိ ဝိနဿိံသူတိ။ တတော နံ အညတရော ဒိဋ္ဌိဂတိကော အမစ္စော "မဟာရာဇ နတ္ထိ ဒိန္န"န္တိ အာရဗ္ဘ ယာဝ "ဗာလာ စ ပဏ္ဍိတာ စ သန္ဓာဝိတွာ သံသရိတွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရိဿန္တီ"တိ ဝတွာ နိဝါရေသိ။ သော ဒုတိယမ္ပိ တတိယမ္ပိ ကောဋ္ဌာဂါရေ ဝိလုမ္ပန္တေ ဒိသွာ တထေဝ အာဏာပေသိ။ တတိယမ္ပိ နံ "မဟာရာဇ ဒတ္တုပညတ္တံ ယဒိဒံ ဒါန"န္တိအာဒီနိ ဝတွာ နိဝါရေသိ။ သော "အရေ အဟံ အတ္တနော သန္တကမ္ပိ န လဘာမိ ဒါတုံ၊ ကိံ မေ ဣမေဟိ ပါပသဟာယေဟီ"တိ နိဗ္ဗိန္နော ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆာကာသိ၊ တဉ္စ ပါပံ သဟာယံ ဂရဟန္တော ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

"ပါပံ သဟာယံ ပရိဝဇ္ဇယေထ၊
အနတ္ထဒဿိံ ဝိသမေ နိဝိဋ္ဌံ။
သယံ န သေဝေ ပသုတံ ပမတ္တံ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ"တိ။

၁-နိရာသသောတိ (သီ)၊ နိရာသာသောတိ (က)

Tassāyaṁ saṅkhepattho—yvāyaṁ dasavatthukāya pāpadiṭṭhiyā samannāgatattā **pāpo,** paresampi anatthaṁ passatīti **anatthadassī,** kāyaduccaritādimhi ca **visame niviṭṭho,** taṁ atthakāmo kulaputto pāpaṁ sahāyaṁ parivajjayetha anatthadassiṁ visame niviṭṭhaṁ. **Sayaṁ na seve**ti attano vasena na seve. Yadi pana paravaso hoti, kiṁ sakkā kātunti vuttaṁ hoti. **Pasutan**ti pasaṭaṁ[1], diṭṭhivasena tattha tattha lagganti attho. **Pamattan**ti kāmaguṇesu vossaṭṭhacittaṁ, kusalabhāvanārahitaṁ vā. Taṁ evarūpaṁ na seve na bhaje na payirupāse, aññadatthu eko care khaggavisāṇakappoti.

Pāpasahāyagāthāvaṇṇanā samattā.

58. **Bahussutan**ti kā uppatti? Pubbe kira Kassapassa Bhagavato sāsane aṭṭha paccekabodhisattā pabbajitvā gatapaccāgatavattaṁ pūretvā devaloke uppannāti sabbaṁ anavajjabhojīgāthāya vuttasadisameva. Ayaṁ pana viseso—Paccekabuddhe nisīdāpetvā rājā āha "ke tumhe"ti. Te āhaṁsu "mayaṁ mahārāja bahussutā nāmā"ti. Rājā "ahaṁ Sutabrahmadatto nāma, sutena tittiṁ na gacchāmi, handa nesaṁ santike vicitranayaṁ saddhammadesanaṁ sossāmī"ti attamano dakkhiṇodakaṁ datvā parivisitvā bhattakiccapariyosāne saṁghattherassa pattaṁ gahetvā vanditvā purato nisīdi "dhammakathaṁ bhante karothā"ti. So "sukhito hotu mahārāja, rāgakkhayo hotū"ti vatvā uṭṭhito. Rājā "ayaṁ na bahussuto, dutiyo bahussuto bhavissati, sve dāni vicitradhammadesanaṁ sossāmī"ti svātanāya nimantesi. Evaṁ yāva sabbesaṁ paṭipāṭi gacchati, tāva nimantesi. Te sabbepi "dosakkhayo hotu, mohakkhayo, gatikkhayo, vaṭṭakkhayo, upadhikkhayo, taṇhākkhayo hotū"ti evaṁ ekekaṁ padaṁ visesetvā sesaṁ paṭhamasadisameva vatvā uṭṭhahiṁsu.

Tato rājā "ime 'bahussutā mayan'ti bhaṇanti, na ca tesaṁ vicitrakathā, kimetehi vuttan"ti tesaṁ vacanatthaṁ upaparikkhitumāraddho. Atha "rāgakkheyo hotū"ti upaparikkhanto "rāge khīṇe dosopi

1. Pasattaṁ (Sī)

တဿာယံ သင်္ခေပတ္ထော—ယွာယံ ဒသဝတ္ထုကာယ ပါပဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတတ္တာ **ပါပေါ၊** ပရေသမ္ပိ အနတ္ထံ ပဿတီတိ **အနတ္ထဒဿီ၊** ကာယဒုစ္စရိတာဒိမှိ စ **ဝိသမေ နိဝိဋ္ဌော၊** တံ အတ္ထကာမော ကုလပုတ္တော ပါပံ သဟာယံ ပရိဝဇ္ဇယေထ အနတ္ထဒဿိံ ဝိသမေ နိဝိဋ္ဌံ။ **သယံ န သေဝေ**တိ အတ္တနော ဝသေန န သေဝေ။ ယဒိ ပန ပရဝသော ဟောတိ၊ ကိံ သက္ကာ ကာတုန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပသုတ**န္တိ ပသဋံ[၁]၊ ဒိဋ္ဌိဝသေန တတ္ထ တတ္ထ လဂ္ဂန္တိ အတ္ထော။ **ပမတ္တ**န္တိ ကာမဂုဏေသု ဝေါဿဋ္ဌစိတ္တံ, ကုသလဘာဝနာရဟိတံ ဝါ။ တံ ဧဝရူပံ န သေဝေ န ဘဇေ န ပယိရုပါသေ၊ အညဒတ္ထု ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါတိ။

ပါပသဟာယဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၅၈။ **ဗဟုဿုတ**န္တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ပုဗ္ဗေ ကိရ ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနေ အဋ္ဌ ပစ္စေကဗောဓိသတ္တာ ပဗ္ဗဇိတွာ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပူရေတွာ ဒေဝလောကေ ဥပ္ပန္နာတိ သဗ္ဗံ အနဝဇ္ဇဘောဇီဂါထာယ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။ အယံ ပန ဝိသေသော—ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ နိသီဒါပေတွာ ရာဇာ အာဟ "ကေ တုမှေ"တိ။ တေ အာဟံသု "မယံ မဟာရာဇ ဗဟုဿုတာ နာမာ"တိ။ ရာဇာ "အဟံ သုတဗြဟ္မဒတ္တော နာမ၊ သုတေန တိတ္တိံ န ဂစ္ဆာမိ၊ ဟန္ဒ နေသံ သန္တိကေ ဝိစိတြနယံ သဒ္ဓမ္မဒေသနံ သောဿာမီ"တိ အတ္တမနော ဒက္ခိဏောဒကံ ဒတွာ ပရိဝိသိတွာ ဘတ္တကိစ္စပရိယောသာနေ သံဃတ္ထေရဿ ပတ္တံ ဂဟေတွာ ဝန္ဒိတွာ ပုရတော နိသီဒိ "ဓမ္မကထံ ဘန္တေ ကရောထာ"တိ။ သော "သုခိတော ဟောတု မဟာရာဇ၊ ရာဂက္ခယော ဟောတူ"တိ ဝတွာ ဥဋ္ဌိတော။ ရာဇာ "အယံ န ဗဟုဿုတော၊ ဒုတိယော ဗဟုဿုတော ဘဝိဿတိ၊ သွေ ဒါနိ ဝိစိတြဓမ္မဒေသနံ သောဿာမီ"တိ သွာတနာယ နိမန္တေသိ။ ဧဝံ ယာဝ သဗ္ဗေသံ ပဋိပါဋိ ဂစ္ဆတိ၊ တာဝ နိမန္တေသိ။ တေ သဗ္ဗေပိ "ဒေါသက္ခယော ဟောတု၊ မောဟက္ခယော၊ ဂတိက္ခယော၊ ဝဋ္ဋက္ခယော၊ ဥပဓိက္ခယော၊ တဏှာက္ခယော ဟောတူ"တိ ဧဝံ ဧကေကံ ပဒံ ဝိသေသေတွာ သေသံ ပဌမသဒိသမေဝ ဝတွာ ဥဋ္ဌဟိံသု။

တတော ရာဇာ "ဣမေ 'ဗဟုဿုတာ မယ'န္တိ ဘဏန္တိ၊ န စ တေသံ ဝိစိတြကထာ၊ ကိမေတေဟိ ဝုတ္တ"န္တိ တေသံ ဝစနတ္ထံ ဥပပရိက္ခိတုမာရဒ္ဓေါ။ အထ "ရာဂက္ခယော ဟောတူ"တိ ဥပပရိက္ခန္တော "ရာဂေ ခီဏေ ဒေါသောပိ

၁-ပသတ္တံ(သီ)

mohopi aññataraññatarepi kilesā khīṇā hontī”ti ñatvā attamano ahosi “nippariyāyabahussutā ime samaṇā. Yathā hi purisena mahāpathaviṁ vā ākāsaṁ vā aṅguliyā niddisantena na aṅgulimattova padeso niddiṭṭho hoti, apica kho pana pathavī-ākāsā eva niddiṭṭhā honti, evaṁ imehi ekamekaṁ atthaṁ niddisantehi aparimāṇā atthā niddiṭṭhā hontī”ti. Tato so “kudāssu nāmāhampi evaṁ bahussuto bhavissāmī”ti tathārūpaṁ bahussutabhāvaṁ patthento rajjaṁ pahāya pabbajitvā vipassanto paccekabodhiṁ sacchikatvā imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

“Bahussutaṁ dhammadharaṁ bhajetha,
Mittaṁ uḷāraṁ paṭibhānavantaṁ.
Aññāya atthāni vineyya kaṅkhaṁ,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tatthāyaṁ saṅkhepattho—**bahussutan**ti duvidho bahussuto tīsu piṭakesu atthato nikhilo[1] pariyattibahussuto ca, maggaphalavijjābhiññānaṁ paṭividdhattā[2] paṭivedhabahussuto ca. Āgatāgamo **dhammadharo.** Uḷārehi pana kāyavacīmanokammehi samannāgato **uḷāro.** Yuttapaṭibhāno ca muttapaṭibhāno ca yuttamuttapaṭibhāno ca **paṭibhānavā.** Pariyattiparipucchādhigamavasena vā tidhā pajtibhānavā veditabbo. Yassa hi pariyatti paṭibhāti, so pariyattipaṭibhānavā. Yassa atthañca ñāyañca lakkhaṇañca ṭhānāṭṭhānañca paripucchantassa paripucchā paṭibhāti, so paripucchāpaṭibhānavā. Yena maggādayo paṭividdhā honti, so adhigamapaṭibhānavā. Taṁ evarūpaṁ **bahussutaṁ dhammadharaṁ bhajetha mittaṁ uḷāraṁ paṭi bhānavantaṁ.** Tato tassānubhāvena attatthaparattha-ubhayatthabhedato vā diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthabhedato vā anekappakārāni **aññāya atthāni,** tato “ahosiṁ nu kho ahaṁ atītamaddhānan”ti-ādīsu[3] kaṅkhaṭṭhānesu **vineyya kaṅkhaṁ** vicikicchaṁ vinetvā vināsetvā evaṁ katasabbakicco eko care khaggavisāṇakappoti.

Bahussutagāthāvaṇṇanā samattā.

1. Niccalo (Sī)
2. Maggaphalavijjābhiññāpaṭividdhattho (Ka)
3. Ma 1. 10; Saṁ 1. 265 piṭṭhesu.

မောဟောပိ အညတရညတရေပိ ကိလေသာ ခီဏာ ဟောန္တီ”တိ ဉတွာ အတ္တမနော အဟောသိ “နိပ္ပရိယာယဗဟုဿုတာ ဣမေ သမဏာ။ ယထာ ဟိ ပုရိသေန မဟာပထဝိံ ဝါ အာကာသံ ဝါ အင်္ဂုလိယာ နိဒ္ဒိသန္တေန န အင်္ဂုလိမတ္တောဝ ပဒေသော နိဒ္ဒိဋ္ဌော ဟောတိ၊ အပိစ ခေါ ပန ပထဝီအာကာသာ ဧဝ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ ဣမေဟိ ဧကမေကံ အတ္ထံ နိဒ္ဒိသန္တေဟိ အပရိမာဏာ အတ္ထာ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ ဟောန္တီ”တိ။ တတော သော “ကုဒါဿု နာမာဟမ္ပိ ဧဝံ ဗဟုဿုတော ဘဝိဿာမီ”တိ တထာရူပံ ဗဟုဿုတဘာဝံ ပတ္ထေန္တော ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

“ဗဟုဿုတံ ဓမ္မဓရံ ဘဇေထ၊
မိတ္တံ ဥဠာရံ ပဋိဘာနဝန္တံ။
အညာယ အတ္ထာနိ ဝိနေယျ ကင်္ခံ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပော”တိ။

တတ္ထာယံ သင်္ခေပတ္ထော—**ဗဟုဿုတ**န္တိ ဒုဝိဓော ဗဟုဿုတော တီသု ပိဋကေသု အတ္ထတော နိခိလော[၁] ပရိယတ္တိဗဟုဿုတော စ, မဂ္ဂဖလဝိဇ္ဇာဘိညာနံ ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ[၂] ပဋိဝေဓဗဟုဿုတော စ။ အာဂတာဂမော **ဓမ္မဓရော။** ဥဠာရေဟိ ပန ကာယဝစီမနောကမ္မေဟိ သမန္နာဂတော **ဥဠာရော။** ယုတ္တပဋိဘာနော စ မုတ္တပဋိဘာနော စ ယုတ္တမုတ္တပဋိဘာနော စ **ပဋိဘာနဝါ။** ပရိယတ္တိပရိပုစ္ဆာဓိဂမဝသေန ဝါ တိဓာ ပဋိဘာနဝါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယဿ ဟိ ပရိယတ္တိ ပဋိဘာတိ၊ သော ပရိယတ္တိပဋိဘာနဝါ။ ယဿ အတ္ထဉ္စ ဉာယဉ္စ လက္ခဏဉ္စ ဌာနာဋ္ဌာနဉ္စ ပရိပုစ္ဆန္တဿ ပရိပုစ္ဆာ ပဋိဘာတိ၊ သော ပရိပုစ္ဆာပဋိဘာနဝါ။ ယေန မဂ္ဂါဒယော ပဋိဝိဒ္ဓါ ဟောန္တိ၊ သော အဓိဂမပဋိဘာနဝါ။ တံ ဧဝရူပံ **ဗဟုဿုတံ ဓမ္မဓရံ ဘဇေထ မိတ္တံ ဥဠာရံ ပဋိဘာနဝန္တံ။** တတော တဿာနုဘာဝေန အတ္တတ္ထပရတ္ထဥဘယတ္ထဘေဒတော ဝါ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထဘေဒတော ဝါ အနေကပ္ပကာရာနိ **အညာယ အတ္ထာနိ,** တတော “အဟောသိံ နု ခေါ အဟံ အတီတမဒ္ဓါန”န္တိအာဒီသု[၃] ကင်္ခဋ္ဌာနေသု **ဝိနေယျ ကင်္ခံ** ဝိစိကိစ္ဆံ ဝိနေတွာ ဝိနာသေတွာ ဧဝံ ကတသဗ္ဗကိစ္စော ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပောတိ။

ဗဟုဿုတဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၁-နိစ္စလော (သီ)
၂-မဂ္ဂဖလဝိဇ္ဇာဘိညာပဋိဝိဒ္ဓတ္တော (က)
၃-မ ၁-၁၀၊ သံ ၁-၂၆၅-ပိဋ္ဌေသု။

59. **Khiḍḍaṁ ratin**ti kā uppatti? Bārāṇasiyaṁ Vibhūsakabrahmadatto nāma rājā pātova yāguṁ vā bhattaṁ vā bhuñjitvā nānāvidhavibhūsanehi attānaṁ vibhūsāpetvā mahā-ādāse sakalasarīraṁ disvā yaṁ na icchati, taṁ apanetvā aññena vibhūsanena vibhūsāpeti. Tassa ekadivasaṁ evaṁ karoto bhattavelā majjhanhikasamayo patto. Atha avibhūsitova dussapaṭṭena sīsaṁ veṭhetvā bhuñjitvā divāseyyaṁ upagacchi. Punapi uṭṭhāhitvā tatheva karoto sūriyo atthaṅgato. Evaṁ dutiyadivasepi tatiyadivasepi. Athassa evaṁ maṇḍanappasutassa piṭṭhirogo udapādi. Tassetadahosi "aho re ahaṁ sabbathāmena vibhūsantopi imasmiṁ kappake vibhūsane asantuṭṭho lobhaṁ uppādesiṁ, lobho ca nāmesa apāyagamanīyo dhammo, handāhaṁ lobhaṁ niggaṇhāmī"ti rajjaṁ pahāya pabbajitvā vipassanto paccekabodhiṁ sacchikatvā imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

"Khiḍḍaṁ ratiṁ kāmasukhañca loke,
Analaṅkaritvā anapekkhamāno.
Vibhūsanaṭṭhānā virato saccavādī,
Eko care khaggavisāṇakappo"ti.

Tattha **khiḍḍā** ca **rati** ca pubbe vuttāva. **Kāmasukhan**ti vatthukāmasukhaṁ. Vatthukāmāpi hi sukhassa visayādibhāvena sukhanti vuccanti. Yathāha "atthi rūpaṁ sukhaṁ sukhānupatitan"ti[1]. Evametaṁ khiḍḍaṁ ratiṁ kāmasukhañca imasmiṁ okāsaloke **analaṅkaritvā** alanti akatvā, etaṁ tappakanti vā sārabhūtanti vā evaṁ aggahetvā. **Anapekkhamāno**ti tena alaṅkaraṇena anapekkhaṇasīlo apihāluko nittaṇho vibhūsanaṭṭhānā virato saccavādī eko careti. Tattha vibhūsā duvidhā agārikavibhūsā anagārikavibhūsā ca. Tattha agārikavibhūsā sāṭakaveṭhanamālāgandhādi, anagārikavibhūsā pattamaṇḍanādi. Vibhūsā eva **vibhūsanaṭṭhānaṁ,** tasmā vibhūsanaṭṭhānā tividhāya viratiyā **virato.** Avitathavacanato **saccavādī**ti evamattho daṭṭhabbo.

Vibhūsanaṭṭhānagāthāvaṇṇanā samattā.

---

1. Saṁ 2. 57 piṭṭhe.

၅၉။ **ခိဍ္ဍံ ရတိ**န္တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိယံ ဝိဘူသကဗြဟ္မဒတ္တော နာမ ရာဇာ ပါတောဝ ယာဂုံ ဝါ ဘတ္တံ ဝါ ဘုဉ္ဇိတွာ နာနာဝိဓဝိဘူသနေဟိ အတ္တာနံ ဝိဘူသာပေတွာ မဟာအာဒါသေ သကလသရီရံ ဒိသွာ ယံ န ဣစ္ဆတိ၊ တံ အပနေတွာ အညေန ဝိဘူသနေန ဝိဘူသာပေတိ။ တဿ ဧကဒိဝသံ ဧဝံ ကရောတော ဘတ္တဝေလာ မဇ္ဈန္ဟိကသမယော ပတ္တော။ အထ အဝိဘူသိတောဝ ဒုဿပဋ္ဋေန သီသံ ဝေဌေတွာ ဘုဉ္ဇိတွာ ဒိဝါသေယျံ ဥပဂစ္ဆိ။ ပုနပိ ဥဋ္ဌဟိတွာ တထေဝ ကရောတော သူရိယော အတ္ထင်္ဂတော။ ဧဝံ ဒုတိယဒိဝသေပိ တတိယဒိဝသေပိ။ အထဿ ဧဝံ မဏ္ဍနပ္ပသုတဿ ပိဋ္ဌိရောဂေါ ဥဒပါဒိ။ တဿေတဒဟောသိ "အဟော ရေ အဟံ သဗ္ဗထာမေန ဝိဘူသန္တောပိ ဣမသ္မိံ ကပ္ပကေ ဝိဘူသနေ အသန္တုဋ္ဌော လောဘံ ဥပ္ပါဒေသိံ၊ လောဘော စ နာမေသ အပါယဂမနီယော ဓမ္မော၊ ဟန္ဒာဟံ လောဘံ နိဂ္ဂဏှာမီ"တိ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

"ခိဍ္ဍံ ရတိံ ကာမသုခဉ္စ လောကေ၊
အနလင်္ကရိတွာ အနပေက္ခမာနော။
ဝိဘူသနဋ္ဌာနာ ဝိရတော သစ္စဝါဒီ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ"တိ။

တတ္ထ **ခိဍ္ဍာ** စ **ရတိ** စ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တာဝ။ **ကာမသုခ**န္တိ ဝတ္ထုကာမသုခံ။ ဝတ္ထုကာမာပိ ဟိ သုခဿ ဝိသယာဒိဘာဝေန သုခန္တိ ဝုစ္စန္တိ။ ယထာဟ "အတ္ထိ ရူပံ သုခံ သုခါနုပတိတ"န္တိ[၁]။ ဧဝမေတံ ခိဍ္ဍံ ရတိံ ကာမသုခဉ္စ ဣမသ္မိံ ဩကာသလောကေ **အနလင်္ကရိတွာ** အလန္တိ အကတွာ, ဧတံ တပ္ပကန္တိ ဝါ သာရဘူတန္တိ ဝါ ဧဝံ အဂ္ဂဟေတွာ။ **အနပေက္ခမာနော**တိ တေန အလင်္ကရဏေန အနပေက္ခဏသီလော အပိဟာလုကော နိတ္တဏှော ဝိဘူသနဋ္ဌာနာ ဝိရတော သစ္စဝါဒီ ဧကော စရေတိ။ တတ္ထ ဝိဘူသာ ဒုဝိဓာ အဂါရိကဝိဘူသာ အနဂါရိကဝိဘူသာ စ။ တတ္ထ အဂါရိကဝိဘူသာ သာဋကဝေဌနမာလာဂန္ဓာဒိ၊ အနဂါရိကဝိဘူသာ ပတ္တမဏ္ဍနာဒိ။ ဝိဘူသာ ဧဝ **ဝိဘူသနဋ္ဌာနံ**၊ တသ္မာ ဝိဘူသနဋ္ဌာနာ တိဝိဓာယ ဝိရတိယာ **ဝိရတော**။ အဝိတထဝစနတော **သစ္စဝါဒီ**တိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ဝိဘူသနဋ္ဌာနဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၁-သံ ၂-၅၇-ပိဋ္ဌေ။

60. **Puttañca dāran**ti kā uppatti? Bārāṇasiraññō kira putto daharakāle eva abhisitto rajjaṁ kāresi. So paṭhamagāthāya vuttapaccekabodhisatto viya rajjasirimanubhavanto ekadivasaṁ cintesi “ahaṁ rajjaṁ kārento bahūnaṁ dukkhaṁ karomi, kiṁ me ekabhattatthāya iminā pāpena, handa sukhamuppādemī”ti rajjaṁ pahāya pabbajitvā vipassanto paccekabodhiṁ sacchikatvā imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

“Puttañca dāraṁ pitarañca mātaraṁ,
Dhanāni dhaññāni ca bandhavāni.
Hitvāna kāmāni yathodhikāni,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tattha **dhanānī**ti muttāmaṇiveḷuriyasaṅkhasilāpavāḷarajatajātarūpādīni ratanāni. **Dhaññānī**ti sālivīhiyavagodhumakaṅkuvarakakudrūsakapabhedāni satta sesāparaṇṇāni ca. **Bandhavānī**ti ñātibandhugottabandhumittabandhusippabandhuvasena catubbidhe bandhave. **Yathodhikānī**ti sakasaka-odhivasena ṭhitāneva. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Puttadāragāthāvaṇṇanā samattā.

61. **Saṅgo eso**ti kā uppatti? Bārāṇasiyaṁ kira Pādalolabrahmadatto nāma rājā ahosi. So pātova yāguṁ vā bhattaṁ vā bhuñjitvā tīsu pāsādesu tividhanāṭakāni passati. Tivedhanāṭakānīti kira pubbarājato āgataṁ, anantararājato āgataṁ, attano kāle uṭṭhitanti. So ekadivasaṁ pātova daharanāṭakapāsādaṁ gato, tā nāṭakitthiyo “rājānaṁ ramāpessāmā”ti Sakkassa Devānamindassa accharāyo viya atimanoharaṁ naccagītavāditaṁ payojesuṁ. Rājā “anacchariyametaṁ daharānan”ti asantuṭṭho hutvā majjhimanāṭakapāsādaṁ gato, tāpi nāṭakitthiyo tatheva akaṁsu. So tatthāpi tatheva asantuṭṭho hutvā mahānāṭakapāsādaṁ gato, tāpi nāṭakitthiyo tatheva akaṁsu. Rājā dve tayo rājaparivaṭṭe atītānaṁ tāsaṁ mahallakabhāvena aṭṭhikīḷanasadisaṁ naccaṁ disvā gītañca amadhuraṁ sutvā punadeva daharanāṭakapāsādaṁ, puna majjhimanāṭakapāsādanti evaṁ vicaritvā katthaci asantuṭṭho cintesi “imā nāṭakitthiyo

၆၀။ **ပုတ္တဉ္စ ဒါရ**န္တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိရညော ကိရ ပုတ္တော ဒဟရကာလေ ဧဝ အဘိသိတ္တော ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ သော ပဌမဂါထာယ ဝုတ္တပစ္စေကဗောဓိသတ္တော ဝိယ ရဇ္ဇသိရိမနုဘဝန္တော ဧကဒိဝသံ စိန္တေသိ “အဟံ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တော ဗဟူနံ ဒုက္ခံ ကရောမိ၊ ကိံ မေ ဧကဘတ္တတ္ထာယ ဣမိနာ ပါပေန၊ ဟန္ဒ သုခမုပ္ပါဒေမီ”တိ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

“ပုတ္တဉ္စ ဒါရံ ပိတရဉ္စ မာတရံ၊
ဓနာနိ ဓညာနိ စ ဗန္ဓဝါနိ။
ဟိတွာန ကာမာနိ ယထောဓိကာနိ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တတ္ထ **ဓနာနီ**တိ မုတ္တာမဏိဝေဠုရိယသင်္ခသိလာပဝါဠရဇတဇာတရူပါဒီနိ ရတနာနိ။ **ဓညာနီ**တိ သာလိဝီဟိယဝဂေါဓုမကင်္ဂုဝရကကုဒြူသကပဘေဒါနိ သတ္တ သေသာပရဏ္ဏာနိ စ။ **ဗန္ဓဝါနီ**တိ ဉာတိဗန္ဓုဂေါတ္တဗန္ဓုမိတ္တဗန္ဓုသိပ္ပဗန္ဓုဝသေန စတုဗ္ဗိဓေ ဗန္ဓဝေ။ **ယထောဓိကာနီ**တိ သကသကဩဓိဝသေန ဌိတာနေဝ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ပုတ္တဒါရဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၆၁။ **သင်္ဂေါ ဧသော**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိယံ ကိရ ပါဒလောလဗြဟ္မဒတ္တော နာမ ရာဇာ အဟောသိ။ သော ပါတောဝ ယာဂုံ ဝါ ဘတ္တံ ဝါ ဘုဉ္ဇိတွာ တီသု ပါသာဒေသု တိဝိဓနာဋကာနိ ပဿတိ။ တိဝိဓနာဋကာနီတိ ကိရ ပုဗ္ဗရာဇတော အာဂတံ, အနန္တရရာဇတော အာဂတံ, အတ္တနော ကာလေ ဥဋ္ဌိတန္တိ။ သော ဧကဒိဝသံ ပါတောဝ ဒဟရနာဋကပါသာဒံ ဂတော၊ တာ နာဋကိတ္ထိယော “ရာဇာနံ ရမာပေဿာမာ”တိ သက္ကဿ ဒေဝါနမိန္ဒဿ အစ္ဆရာယော ဝိယ အတိမနောဟရံ နစ္စဂီတဝါဒိတံ ပယောဇေသုံ။ ရာဇာ “အနစ္ဆရိယမေတံ ဒဟရာန”န္တိ အသန္တုဋ္ဌော ဟုတွာ မဇ္ဈိမနာဋကပါသာဒံ ဂတော၊ တာပိ နာဋကိတ္ထိယော တထေဝ အကံသု။ သော တတ္ထာပိ တထေဝ အသန္တုဋ္ဌော ဟုတွာ မဟာနာဋကပါသာဒံ ဂတော၊ တာပိ နာဋကိတ္ထိယော တထေဝ အကံသု။ ရာဇာ ဒွေ တယော ရာဇပရိဝဋ္ဋေ အတီတာနံ တာသံ မဟလ္လကဘာဝေန အဋ္ဌိကီဠနသဒိသံ နစ္စံ ဒိသွာ ဂီတဉ္စ အမဓုရံ သုတွာ ပုနဒေဝ ဒဟရနာဋကပါသာဒံ, ပုန မဇ္ဈိမနာဋကပါသာဒန္တိ ဧဝံ ဝိစရိတွာ ကတ္ထစိ အသန္တုဋ္ဌော စိန္တေသိ “ဣမာ နာဋကိတ္ထိယော

Sakkaṁ Devānamindaṁ accharāyo viya maṁ ramāpetukāmā sabbathāmena naccagītavāditaṁ payojesuṁ, svāhaṁ katthaci asantuṭṭho lobhameva vaḍḍhemi, lobho ca nāmesa apāyagamanīyo dhammo, handāhaṁ lobhaṁ niggaṇhāmī"ti rajjaṁ pahāya pabbajitvā vipassanto paccekabodhiṁ sacchikatvā imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

"Saṅgo eso parittamettha sokhyaṁ,
Appassādo dukkhamettha bhiyyo.
Gaḷo eso iti ñatvā matimā,
Eko care khaggavisāṇakappo"ti.

Tassattho—**saṅgo eso**ti attano upabhogaṁ niddisati. So hi sajjanti tattha pāṇino kaddame paviṭṭho hatthī viyāti **saṅgo. Parittamettha sokhyan**ti ettha pañcakāmaguṇūpabhogakāle viparītasaññāya uppādetabbato kāmāvacaradhammapariyāpannato vā lāmakaṭṭhena sokhyaṁ parittaṁ, vijjuppabhāya obhāsitanaccadassanasukhaṁ viya ittaraṁ, tāvakālikanti vuttaṁ hoti. **appassādo dukkhamettha bhiyyo**ti ettha ca yvāyaṁ "yaṁ kho bhikkhave ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukhaṁ somanassaṁ, ayaṁ kāmānaṁ assādo"ti[1] vutto, so yadidaṁ "ko ca bhikkhave kāmānaṁ ādīnavo, idha bhikkhave kulaputto yena sippaṭṭhānena jīvikaṁ kappeti yadi muddāya yadi gaṇanāyā"ti evamādinā[1] nayenettha dukkhaṁ vuttaṁ, taṁ upanidhāya appo udakabindumatto hoti, atha kho dukkhameva bhiyyo bahu, catūsu samuddesu udakasadisaṁ hoti. Tena vuttaṁ "appassādo dukkhamettha bhiyyo"ti. **Gaḷo eso**ti assādaṁ dassetvā ākaḍḍhanavasena baliso viya eso yadidaṁ pañca kāmaguṇā. **Iti ñatvā matimā**ti evaṁ ñatvā buddhimā paṇḍito puriso sabbampetaṁ pahāya eko care khaggavisāṇakappoti.

Saṅgagāthāvaṇṇanā samattā.

62. **Sandālayitvānā**ti kā uppatti? Bārāṇasiyaṁ kira Anivattabrahmadatto nāma rājā ahosi. So saṅgāmaṁ otiṇṇo ajinitvā aññaṁ vā kiccaṁ āraddho aniṭṭhapetvā na nivattati, tasmā naṁ evaṁ sañjāniṁsu.

1. Ma 1. 120 piṭṭhe.

သက္ကံ ဒေဝါနမိန္ဒံ အစ္ဆရာယော ဝိယ မံ ရမာပေတုကာမာ သဗ္ဗထာမေန နစ္စဂီတဝါဒိတံ ပယောဇေသုံ၊ သွာဟံ ကတ္ထစိ အသန္တုဋ္ဌော လောဘမေဝ ဝဍ္ဎေမိ၊ လောဘော စ နာမေသ အပါယဂမနီယော ဓမ္မော၊ ဟန္ဒာဟံ လောဘံ နိဂ္ဂဏှာမီ"တိ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

"သင်္ဂေါ ဧသော ပရိတ္တမေတ္ထ သောချံ၊
အပ္ပဿာဒေါ ဒုက္ခမေတ္ထ ဘိယျော။
ဂဠော ဧသော ဣတိ ဉတွာ မတိမာ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ"တိ။

တဿတ္ထော—**သင်္ဂေါ ဧသော**တိ အတ္တနော ဥပဘောဂံ နိဒ္ဒိသတိ။ သော ဟိ သဇ္ဇန္တိ တတ္ထ ပါဏိနော ကဒ္ဒမေ ပဝိဋ္ဌော ဟတ္ထီ ဝိယာတိ **သင်္ဂေါ။ ပရိတ္တမေတ္ထ သောချ**န္တိ ဧတ္ထ ပဉ္စကာမဂုဏူပဘောဂကာလေ ဝိပရီတသညာယ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗတော ကာမာဝစရဓမ္မပရိယာပန္နတော ဝါ လာမကဋ္ဌေန သောချံ ပရိတ္တံ၊ ဝိဇ္ဇုပ္ပဘာယ ဩဘာသိတနစ္စဒဿနသုခံ ဝိယ ဣတ္တရံ၊ တာဝကာလိကန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အပ္ပဿာဒေါ ဒုက္ခမေတ္ထ ဘိယျော**တိ ဧတ္ထ စ ယွာယံ "ယံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဣမေ ပဉ္စ ကာမဂုဏေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ သုခံ သောမနဿံ၊ အယံ ကာမာနံ အဿာဒေါ"တိ[၁] ဝုတ္တော၊ သော ယဒိဒံ "ကော စ ဘိက္ခဝေ ကာမာနံ အာဒီနဝေါ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ကုလပုတ္တော ယေန သိပ္ပဋ္ဌာနေန ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ ယဒိ မုဒ္ဒါယ ယဒိ ဂဏနာယာ"တိ ဧဝမာဒိနာ[၁] နယေနေတ္ထ ဒုက္ခံ ဝုတ္တံ၊ တံ ဥပနိဓာယ အပ္ပေါ ဥဒကဗိန္ဒုမတ္တော ဟောတိ၊ အထ ခေါ ဒုက္ခမေဝ ဘိယျော ဗဟု၊ စတူသု သမုဒ္ဒေသု ဥဒကသဒိသံ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ "အပ္ပဿာဒေါ ဒုက္ခမေတ္ထ ဘိယျော"တိ။ **ဂဠော ဧသော**တိ အဿာဒံ ဒဿေတွာ အာကဍ္ဎနဝသေန ဗဠိသော ဝိယ ဧသော ယဒိဒံ ပဉ္စ ကာမဂုဏာ။ **ဣတိ ဉတွာ မတိမာ**တိ ဧဝံ ဉတွာ ဗုဒ္ဓိမာ ပဏ္ဍိတော ပုရိသော သဗ္ဗမ္ပေတံ ပဟာယ ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါတိ။

သင်္ဂဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၆၂။ **သန္ဒာလယိတွာနာ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိယံ ကိရ အနိဝတ္တဗြဟ္မဒတ္တော နာမ ရာဇာ အဟောသိ။ သော သင်္ဂါမံ ဩတိဏ္ဏော အဇိနိတွာ အညံ ဝါ ကိစ္စံ အာရဒ္ဓော အနိဋ္ဌပေတွာ န နိဝတ္တတိ၊ တသ္မာ နံ ဧဝံ သဉ္ဇာနိံသု။

၁-မ ၁-၁၂၀-ပိဋ္ဌေ။

So ekadivasaṁ uyyānaṁ gacchati, tena ca samayena vanadāho uṭṭhāsi, so aggi sukkhāni ca haritāni ca tiṇādīni dahanto anivattamāno eva gacchati. Rājā taṁ disvā tappaṭibhāganimittaṁ uppādesi “yathāyaṁ vanadāho, evameva ekādasavidho aggi sabbasatte dahanto anivattamānova gacchati mahādukkhaṁ uppādento, kudāssu nāmāhampi imassa dukkhassa nivattanatthaṁ ayaṁ aggi viya ariyamaggañāṇagginā kilese dahanto anivattamāno gaccheyyan”ti. Tato muhuttaṁ gantvā kevaṭṭe addasa nadiyaṁ macche gaṇhante. Tesaṁ jālantaraṁ paviṭṭho eko mahāmaccho jālaṁ bhetvā palāyi. Te “maccho jālaṁ bhetvā gato”ti saddamakaṁsu. Rājā tampi vacanaṁ sutvā tappaṭibhāganimittaṁ uppādesi “kudāssu nāmāhampi ariyamaggañāṇena taṇhādiṭṭhijālaṁ bhetvā asajjamāno gaccheyyan”ti. So rajjaṁ pahaya pabbajitvā vipassanaṁ ārabhitvā paccekabodhiṁ sacchākāsi, imañca udānagāthaṁ abhāsi—

“Sandālayitvāna saṁyojanāni,
Jālaṁva bhetvā salilambucārī.
Aggīva daḍḍhaṁ anivattamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tassā dutiyapāde **jālan**ti suttamayaṁ vuccati. **Ambū**ti udakaṁ, tattha caratīti **ambucārī,** macchassetaṁ adhivacanaṁ. Salile ambucārī **salilambucārī,** tasmiṁ nadīsalile jālaṁ bhetvā ambucārīvāti vuttaṁ hoti. Tatiyapāde **daḍḍhan**ti daḍḍhaṭṭhānaṁ vuccati. Yathā aggi daḍḍhaṭṭhānaṁ puna na nivattati, na tattha bhiyyo āgacchati, evaṁ maggañāṇagginā daḍḍhaṁ kāmaguṇaṭṭhānaṁ anivattamāno tattha bhiyyo anāgacchantoti vuttaṁ hoti. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Sandālanagāthāvaṇṇanā samattā.

63. **Okkhittacakkhū**ti kā uppatti? Bārāṇasiyaṁ kira Cakkhulolabrahmadatto nāma rājā Pādalolabrahmadatto viya nāṭakadassanamanuyutto hoti. Ayaṁ pana viseso—so asantuṭṭho tattha tattha gacchati, ayaṁ taṁ taṁ nāṭakaṁ disvā ativiya abhinanditvā nāṭakaparivattadassanena taṇhaṁ vaḍḍhento vicarati. So kira nāṭakadassanāya āgataṁ

သော ဧကဒိဝသံ ဥယျာနံ ဂစ္ဆတိ၊ တေန စ သမယေန ဝနဒါဟော ဥဋ္ဌာသိ၊ သော အဂ္ဂိ သုက္ခာနိ စ ဟရိတာနိ စ တိဏာဒီနိ ဒဟန္တော အနိဝတ္တမာနော ဧဝ ဂစ္ဆတိ။ ရာဇာ တံ ဒိသွာ တပ္ပဋိဘာဂနိမိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ “ယထာယံ ဝနဒါဟော၊ ဧဝမေဝ ဧကာဒသဝိဓော အဂ္ဂိ သဗ္ဗသတ္တေ ဒဟန္တော အနိဝတ္တမာနောဝ ဂစ္ဆတိ မဟာဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒေန္တော၊ ကုဒါဿု နာမာဟမ္ပိ ဣမဿ ဒုက္ခဿ နိဝတ္တနတ္ထံ အယံ အဂ္ဂိ ဝိယ အရိယမဂ္ဂဉာဏဂ္ဂိနာ ကိလေသေ ဒဟန္တော အနိဝတ္တမာနော ဂစ္ဆေယျ”န္တိ။ တတော မုဟုတ္တံ ဂန္တွာ ကေဝဋ္ဋေ အဒ္ဒသ နဒိယံ မစ္ဆေ ဂဏှန္တေ။ တေသံ ဇာလန္တရံ ပဝိဋ္ဌော ဧကော မဟာမစ္ဆော ဇာလံ ဘေတွာ ပလာယိ။ တေ “မစ္ဆော ဇာလံ ဘေတွာ ဂတော”တိ သဒ္ဒမကံသု။ ရာဇာ တမ္ပိ ဝစနံ သုတွာ တပ္ပဋိဘာဂနိမိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ “ကုဒါဿု နာမာဟမ္ပိ အရိယမဂ္ဂဉာဏေန တဏှာဒိဋ္ဌိဇာလံ ဘေတွာ အသဇ္ဇမာနော ဂစ္ဆေယျ”န္တိ။ သော ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆာကာသိ၊ ဣမဉ္စ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

“သန္ဒာလယိတွာန သံယောဇနာနိ၊
ဇာလံဝ ဘေတွာ သလိလမ္ဗုစာရီ။
အဂ္ဂီဝ ဒဍ္ဎံ အနိဝတ္တမာနော၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တဿာ ဒုတိယပါဒေ **ဇာလ**န္တိ သုတ္တမယံ ဝုစ္စတိ။ **အမ္ဗူ**တိ ဥဒကံ၊ တတ္ထ စရတီတိ **အမ္ဗုစာရီ၊** မစ္ဆဿေတံ အဓိဝစနံ။ သလိလေ အမ္ဗုစာရီ **သလိလမ္ဗုစာရီ၊** တသ္မိံ နဒီသလိလေ ဇာလံ ဘေတွာ အမ္ဗုစာရီဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတိယပါဒေ **ဒဍ္ဎ**န္တိ ဒဍ္ဎဋ္ဌာနံ ဝုစ္စတိ။ ယထာ အဂ္ဂိ ဒဍ္ဎဋ္ဌာနံ ပုန န နိဝတ္တတိ၊ န တတ္ထ ဘိယျော အာဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ မဂ္ဂဉာဏဂ္ဂိနာ ဒဍ္ဎံ ကာမဂုဏဋ္ဌာနံ အနိဝတ္တမာနော တတ္ထ ဘိယျော အနာဂစ္ဆန္တောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

သန္ဒာလနဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၆၃။ **ဩက္ခိတ္တစက္ခူ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိယံ ကိရ စက္ခုလောလဗြဟ္မဒတ္တော နာမ ရာဇာ ပါဒလောလဗြဟ္မဒတ္တော ဝိယ နာဋကဒဿနမနုယုတ္တော ဟောတိ။ အယံ ပန ဝိသေသော—သော အသန္တုဋ္ဌော တတ္ထ တတ္ထ ဂစ္ဆတိ၊ အယံ တံ တံ နာဋကံ ဒိသွာ အတိဝိယ အဘိနန္ဒိတွာ နာဋကပရိဝတ္တဒဿနေန တဏှံ ဝဍ္ဎေန္တော ဝိစရတိ။ သော ကိရ နာဋကဒဿနာယ အာဂတံ

aññataraṁ kuṭumbiyabhariyaṁ disvā rāgaṁ uppādesi. Tato saṁvegamāpajjitvā puna "ahaṁ imaṁ taṇhaṁ vaḍḍhento apāyaparipūrako bhavissāmi, handa naṁ niggaṇhāmī"ti pabbajitvā vipassanto paccekabodhiṁ sacchikatvā attano purimapaṭipattiṁ garahanto tappaṭipakkhaguṇadīpikaṁ imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

"Okkhittacakkhu na ca pādalolo,
Guttindriyo rakkhitamānasāno.
Anavassuto apariḍayhamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo"ti.

Tattha **okkhittacakkhū**ti heṭṭhākhittacakkhu, satta gīvaṭṭhīni paṭipāṭiyā ṭhapetvā parivajjagahetabbadassanatthaṁ[1] yugamattaṁ pekkhamānoti vuttaṁ hoti. Na tu hanukaṭṭhinā hadayaṭṭhiṁ saṅghaṭṭento. Evañhi okkhittacakkhutā na samaṇasāruppā hoti. **Na ca pādalolo**ti ekassa dutiyo, dvinnaṁ tatiyoti evaṁ gaṇamajjhaṁ pavisitukāmatāya kaṇḍūyamānapādo viya abhavanto[2], dīghacārika anavaṭṭhitacārikavirato vā[3]. **Guttindriyo**ti chasu indriyesu idha visuṁvuttāvasesavasena gopitindriyo. **Rakkhitamānasāno**ti mānasaṁ yeva mānasānaṁ, taṁ rakkhitamassāti rakkhitamānasāno. Yathā kilesehi na viluppati, evaṁ rakkhitacittoti vuttaṁ hoti. **anavassuto**ti imāya paṭipattiyā tesu tesu ārammaṇesu kilesa-anvāssavavirahito. **apariḍayhamāno**ti evaṁ anvāssavavirahāva kilesaggīhi apariḍayhamāno. Bahiddhā vā anavassuto, ajjhattaṁ apariḍayhamāno. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Okkhittacakkhugāthāvaṇṇanā samattā.

64. **Ohārayitvā**ti kā uppatti? Bārāṇasiyaṁ kira ayaṁ aññopi Cātumāsikabrahmadatto nāma rājā catumāse catumāse uyyānakīḷaṁ gacchati. So ekadivasaṁ gimhānaṁ majjhime māse uyyānaṁ pavisanto

1. Parivajjanāpahātabbadassanatthaṁ (Sī), parivajjanapahātabbadassanatthaṁ (Syā)
2. Avicaranto (Syā), adhāvanto (Ka)
3. Dīghacārika-anavatthacārikavirato vā (Sī), dīghacārikānivattacārikāvirato vā (Syā), dīghacārikāya vā anavaṭṭhitacārikā virato (Ka)

အညတရံ ကုဋုမ္ဗိယဘရိယံ ဒိသွာ ရာဂံ ဥပ္ပါဒေသိ။ တတော သံဝေဂမာပဇ္ဇိတွာ ပုန “အဟံ ဣမံ တဏှံ ဝဍ္ဎေန္တော အပါယပရိပူရကော ဘဝိဿာမိ၊ ဟန္ဒ နံ နိဂ္ဂဏှာမီ”တိ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ အတ္တနော ပုရိမပဋိပတ္တိံ ဂရဟန္တော တပ္ပဋိပက္ခဂုဏဒီပိကံ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

“ဩက္ခိတ္တစက္ခူ န စ ပါဒလောလော၊
ဂုတ္တိန္ဒြိယော ရက္ခိတမာနသာနော။
အနဝဿုတော အပရိဍယှမာနော၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပော”တိ။

တတ္ထ **ဩက္ခိတ္တစက္ခူ**တိ ဟေဋ္ဌာခိတ္တစက္ခု၊ သတ္တ ဂီဝဋ္ဌီနိ ပဋိပါဋိယာ ဌပေတွာ ပရိဝဇ္ဇဂဟေတဗ္ဗဒဿနတ္ထံ[၁] ယုဂမတ္တံ ပေက္ခမာနောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ န တု ဟနုကဋ္ဌိနာ ဟဒယဋ္ဌိံ သံဃဋ္ဋေန္တော။ ဧဝဉှိ ဩက္ခိတ္တစက္ခုတာ န သမဏသာရုပ္ပါ ဟောတိ။ **န စ ပါဒလောလော**တိ ဧကဿ ဒုတိယော, ဒွိန္နံ တတိယောတိ ဧဝံ ဂဏမဇ္ဈံ ပဝိသိတုကာမတာယ ကဏ္ဍူယမာနပါဒေါ ဝိယ အဘဝန္တော[၂]၊ ဒီဃစာရိကအနဝဋ္ဌိတစာရိကဝိရတော ဝါ[၃]။ **ဂုတ္တိန္ဒြိယော**တိ ဆသု ဣန္ဒြိယေသု ဣဓ ဝိသုံဝုတ္တာဝသေသဝသေန ဂောပိတိန္ဒြိယော။ **ရက္ခိတမာနသာနော**တိ မာနသံ ယေဝ မာနသာနံ၊ တံ ရက္ခိတမဿာတိ ရက္ခိတမာနသာနော။ ယထာ ကိလေသေဟိ န ဝိလုပ္ပတိ၊ ဧဝံ ရက္ခိတစိတ္တောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အနဝဿုတော**တိ ဣမာယ ပဋိပတ္တိယာ တေသု တေသု အာရမ္မဏေသု ကိလေသအနွာဿဝဝိရဟိတော။ **အပရိဍယှမာနော**တိ ဧဝံ အနွာဿဝဝိရဟာဝ ကိလေသဂ္ဂီဟိ အပရိဍယှမာနော။ ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ အနဝဿုတော၊ အဇ္ဈတ္တံ အပရိဍယှမာနော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ဩက္ခိတ္တစက္ခုဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၆၄။ **ဩဟာရယိတွာ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိယံ ကိရ အယံ အညောပိ စာတုမာသိကဗြဟ္မဒတ္တော နာမ ရာဇာ စတုမာသေ စတုမာသေ ဥယျာနကီဠံ ဂစ္ဆတိ။ သော ဧကဒိဝသံ ဂိမှာနံ မဇ္ဈိမေ မာသေ ဥယျာနံ ပဝိသန္တော

၁-ပရိဝဇ္ဇနာပဟာတဗ္ဗဒဿနတ္ထံ (သီ)၊ ပရိဝဇ္ဇနပဟာတဗ္ဗဒဿနတ္ထံ (သျာ)
၂-အဝိစရန္တော (သျာ)၊ အဓာဝန္တော (က)
၃-ဒီဃစာရိကအနဝတ္ထစာရိကဝိရတော ဝါ (သီ)၊ ဒီဃစာရိကာနိဝတ္တစာရိကာဝိရတော ဝါ (သျာ)၊ ဒီဃစာရိကာယ ဝါ အနဝဋ္ဌိတစာရိကာ ဝိရတော (က)

uyyānadvāre pattasañchannaṁ pupphālaṅkataviṭapaṁ pāricchattakakoviḷāraṁ disvā ekaṁ pupphaṁ gahetvā uyyānaṁ pāvisi. Tato “raññā aggapupphaṁ gahitan”ti aññataropi amacco hatthikkhandhe ṭhito eva ekaṁ pupphaṁ aggahesi. Eteneva upāyena sabbo balakāyo aggahesi. Pupphaṁ anassādentā pattampi gaṇhiṁsu. So rukkho nippattapuppho khandhamattova ahosi. Taṁ rājā sāyanhasamaye uyyānā nikkhamanto disvā “kiṁ kato ayaṁ rukkho, mama āgamanavelāyaṁ maṇivaṇṇasākhantaresu pavāḷasadisapupphālaṅkato ahosi, idāni nippattapuppho jāto”ti cintento tassevāvidūre apupphitaṁ rukkhaṁ sañchannapalāsaṁ addasa. Disvā cassa etadahosi “ayaṁ rukkho pupphabharitasākhattā bahujanassa lobhanīyo ahosi, tena muhutteneva byasanaṁ patto, ayaṁ panañño alobhanīyattā tatheva ṭhito. Idampi rajjaṁ pupphitarukkho viya lobhanīyaṁ, bhikkhubhāvo pana apupphitarukkho viya alobhanīyo. Tasmā yāva idampi ayaṁ rukkho viya na viluppati, tāva ayamañño sañchannapatto yathā pāricchattako, evaṁ kāsāvena parisañchannena[1] hutvā pabbajitabban”ti. So rajjaṁ pahāya pabbajitvā vipassanto paccekabodhiṁ sacchikatvā imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

“Ohārayitvā gihibyañjanāni,
Sañchannapatto yathā pārichatto.
Kāsāyavattho abhinikkhamitvā,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tattha **kāsāyavattho abhinikkhamitvā**ti imassa pādassa gehā abhinikkhamitvā kāsāyavattho hutvāti evamattho veditabbo. Sesaṁ vuttanayeneva sakkā jānitunti na vitthāritanti.

Pāricchattakagāthāvaṇṇanā samattā.

Tatiyo vaggo niṭṭhito.

65. **Rasesū**ti kā uppatti? Aññataro kira Bārāṇasirājā uyyāne amaccaputtehi parivuto Silāpaṭṭapokkharaṇiyaṁ kīḷati. Tassa

1. Kāsāyenapi sañcha nnena (Sī), kāsāvena hi sañcha nnena (Syā)

ဥယျာနဒွါရေ ပတ္တသဉ္ဆန္နံ ပုပ္ဖါလင်္ကတဝိဋပံ ပါရိစ္ဆတ္တကကောဝိဠာရံ ဒိသွာ ဧကံ ပုပ္ဖံ ဂဟေတွာ ဥယျာနံ ပါဝိသိ။ တတော “ရညာ အဂ္ဂပုပ္ဖံ ဂဟိတ”န္တိ အညတရောပိ အမစ္စော ဟတ္ထိက္ခန္ဓေ ဌိတော ဧဝ ဧကံ ပုပ္ဖံ အဂ္ဂဟေသိ။ ဧတေနေဝ ဥပါယေန သဗ္ဗော ဗလကာယော အဂ္ဂဟေသိ။ ပုပ္ဖံ အနဿာဒေန္တာ ပတ္တမ္ပိ ဂဏှိံသု။ သော ရုက္ခော နိပ္ပတ္တပုပ္ဖော ခန္ဓမတ္တောဝ အဟောသိ။ တံ ရာဇာ သာယနှသမယေ ဥယျာနာ နိက္ခမန္တော ဒိသွာ “ကိံ ကတော အယံ ရုက္ခော၊ မမ အာဂမနဝေလာယံ မဏိဝဏ္ဏသာခန္တရေသု ပဝါဠသဒိသပုပ္ဖါလင်္ကတော အဟောသိ၊ ဣဒါနိ နိပ္ပတ္တပုပ္ဖော ဇာတော”တိ စိန္တေန္တော တဿေဝါဝိဒူရေ အပုပ္ဖိတံ ရုက္ခံ သဉ္ဆန္နပလာသံ အဒ္ဒသ။ ဒိသွာ စဿ ဧတဒဟောသိ “အယံ ရုက္ခော ပုပ္ဖဘရိတသာခတ္တာ ဗဟုဇနဿ လောဘနီယော အဟောသိ၊ တေန မုဟုတ္တေနေဝ ဗျသနံ ပတ္တော၊ အယံ ပနညော အလောဘနီယတ္တာ တထေဝ ဌိတော။ ဣဒမ္ပိ ရဇ္ဇံ ပုပ္ဖိတရုက္ခော ဝိယ လောဘနီယံ၊ ဘိက္ခုဘာဝေါ ပန အပုပ္ဖိတရုက္ခော ဝိယ အလောဘနီယော။ တသ္မာ ယာဝ ဣဒမ္ပိ အယံ ရုက္ခော ဝိယ န ဝိလုပ္ပတိ၊ တာဝ အယမညော သဉ္ဆန္နပတ္တော ယထာ ပါရိစ္ဆတ္တကော၊ ဧဝံ ကာသာဝေန ပရိသဉ္ဆန္နေန[1] ဟုတွာ ပဗ္ဗဇိတဗ္ဗ”န္တိ။ သော ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

“ဩဟာရယိတွာ ဂိဟိဗျဉ္ဇနာနိ၊
သဉ္ဆန္နပတ္တော ယထာ ပါရိဆတ္တော။
ကာသာယဝတ္ထော အဘိနိက္ခမိတွာ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပော”တိ။

တတ္ထ **ကာသာယဝတ္ထော အဘိနိက္ခမိတွာ**တိ ဣမဿ ပါဒဿ ဂေဟာ အဘိနိက္ခမိတွာ ကာသာယဝတ္ထော ဟုတွာတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ ဝုတ္တနယေနေဝ သက္ကာ ဇာနိတုန္တိ န ဝိတ္ထာရိတန္တိ။

ပါရိစ္ဆတ္တကဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

တတိယော ဝဂ္ဂေါ နိဋ္ဌိတော။

၆၅။ **ရသေသူ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အညတရော ကိရ ဗာရာဏသိရာဇာ ဥယျာနေ အမစ္စပုတ္တေဟိ ပရိဝုတော သိလာပဋ္ဋပေါက္ခရဏိယံ ကီဠတိ။ တဿ

၁- ကာသာယေနပိ သဉ္ဆန္နေန (သီ)၊ ကာသာဝေန ဟိ သဉ္ဆန္နေန (သျာ)

sūdo sabbamaṁsānaṁ rasaṁ gahetvā atīva susaṅkhataṁ amatakappaṁ antarabhattaṁ pacitvā upanāmesi, so tattha gedhamāpanno kassaci kiñci adatvā attanāva bhuñji. Udakakīḷato[1] ca ativikāle nikkhanto sīghaṁ sīghaṁ bhuñji. Yehi saddhiṁ pubbe bhuñjati, na tesaṁ kañci sari. Atha pacchā paṭisaṅkhānaṁ uppādetvā "aho mayā pāpaṁ kataṁ, yvāhaṁ rasataṇhāya abhibhūto sabbajanaṁ visaritvā ekakova bhuñjiṁ, handa rasataṇhaṁ niggaṇhāmī"ti rajjaṁ pahāya pabbajitvā vipassanto paccekabodhiṁ sacchikatvā attano purimapaṭipattiṁ garahanto tappaṭipakkhaguṇadīpikaṁ imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

"Rasesu gedhaṁ akaraṁ alolo,
Anaññaposī sapadānacārī.
Kule kule appaṭibaddhacitto,
Eko care khaggavisāṇakappo"ti.

Tattha **rasesū**ti ambilamadhuratittakakaṭukaloṇikakhārikakasāvādibhedesu sāyanīyesu. **Gedhaṁ akaran**ti giddhiṁ akaronto, taṇhaṁ anuppādentoti vuttaṁ hoti. **Alolo**ti "idaṁ sāyissāmi, idaṁ sāyissāmī"ti evaṁ rasavisesesu anākulo. **Anaññaposī**ti posetabbakasaddhivihārikādivirahito, kāyasandhāraṇamattena santuṭṭhoti vuttaṁ hoti. Yathā vā pubbe uyyāne rasesu gedhakaraṇalolo hutvā aññaposī āsiṁ, evaṁ ahutvā yāya taṇhāya lolo hutvā rasesu gedhaṁ karoti, taṁ taṇhaṁ hitvā āyatiṁ taṇhāmūlakassa aññassa attabhāvassa anibbattanena anaññaposīti dasseti. Atha vā atthabhañjanakaṭṭhena aññeti kilesā vuccanti, tesaṁ aposanena anaññaposīti ayampettha attho. **Sapadānacārī**ti avokkammacārī anupubbacārī, gharapaṭipāṭiṁ achaḍḍetvā aḍḍhakulañca daliddakulañca nirantaraṁ piṇḍāya pavisamānoti attho. **Kule kule appaṭibaddhacitto**ti khattiyakulādīsu yattha katthaci kilesavasena alaggacitto, candūpamo niccanavako hutvāti attho. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Rasagedhagāthāvaṇṇanā samattā.

1. Udake kīḷanto (Syā, Ka)

သူဒေါ သဗ္ဗမံသာနံ ရသံ ဂဟေတွာ အတီဝ သုသင်္ခတံ အမတကပ္ပံ အန္တရဘတ္တံ ပစိတွာ ဥပနာမေသိ၊ သော တတ္ထ ဂေဓမာပန္နော ကဿစိ ကိဉ္စိ အဒတွာ အတ္တနာဝ ဘုဉ္ဇိ။ ဥဒကကီဠတော[1] စ အတိဝိကာလေ နိက္ခန္တော သီဃံ သီဃံ ဘုဉ္ဇိ။ ယေဟိ သဒ္ဓိံ ပုဗ္ဗေ ဘုဉ္ဇတိ၊ န တေသံ ကဉ္စိ သရိ။ အထ ပစ္ဆာ ပဋိသင်္ခါနံ ဥပ္ပါဒေတွာ "အဟော မယာ ပါပံ ကတံ၊ ယွာဟံ ရသတဏှာယ အဘိဘူတော သဗ္ဗဇနံ ဝိသရိတွာ ဧကကောဝ ဘုဉ္ဇိံ၊ ဟန္ဒ ရသတဏှံ နိဂ္ဂဏှာမီ"တိ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ အတ္တနော ပုရိမပဋိပတ္တိံ ဂရဟန္တော တပ္ပဋိပက္ခဂုဏဒီပိကံ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

"ရသေသု ဂေဓံ အကရံ အလောလော၊
အနညပေါသီ သပဒါနစာရီ။
ကုလေ ကုလေ အပ္ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ"တိ။

တတ္ထ **ရသေသူ**တိ အမ္ဗိလမဓုရတိတ္တကကဋုကလောဏိကခါရိကကသာဝါဒိဘေဒေသု သာယနီယေသု။ **ဂေဓံ အကရ**န္တိ ဂိဒ္ဓိံ အကရောန္တော၊ တဏှံ အနုပ္ပါဒေန္တောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အလောလော**တိ "ဣဒံ သာယိဿာမိ၊ ဣဒံ သာယိဿာမီ"တိ ဧဝံ ရသဝိသေသေသု အနာကုလော။ **အနညပေါသီ**တိ ပေါသေတဗ္ဗကသဒ္ဓိဝိဟာရိကာဒိဝိရဟိတော၊ ကာယသန္ဓာရဏမတ္တေန သန္တုဋ္ဌောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယထာ ဝါ ပုဗ္ဗေ ဥယျာနေ ရသေသု ဂေဓကရဏလောလော ဟုတွာ အညပေါသီ အာသိံ၊ ဧဝံ အဟုတွာ ယာယ တဏှာယ လောလော ဟုတွာ ရသေသု ဂေဓံ ကရောတိ၊ တံ တဏှံ ဟိတွာ အာယတိံ တဏှာမူလကဿ အညဿ အတ္တဘာဝဿ အနိဗ္ဗတ္တနေန အနညပေါသီတိ ဒဿေတိ။ အထ ဝါ အတ္ထဘဉ္ဇနကဋ္ဌေန အညေတိ ကိလေသာ ဝုစ္စန္တိ၊ တေသံ အပေါသနေန အနညပေါသီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ **သပဒါနစာရီ**တိ အဝေါက္ကမ္မစာရီ အနုပုဗ္ဗစာရီ၊ ဃရပဋိပါဋိံ အဆဍ္ဍေတွာ အဍ္ဎကုလဉ္စ ဒလိဒ္ဒကုလဉ္စ နိရန္တရံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသမာနောတိ အတ္ထော။ **ကုလေ ကုလေ အပ္ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော**တိ ခတ္တိယကုလာဒီသု ယတ္ထ ကတ္ထစိ ကိလေသဝသေန အလဂ္ဂစိတ္တော၊ စန္ဒူပမော နိစ္စနဝကော ဟုတွာတိ အတ္ထော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ရသဂေဓဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၁-ဥဒကေ ကီဠန္တော (သျာ၊ က)

66. **Pahāya pañcāvaraṇānī**ti kā uppatti? Bārāṇasiyaṁ kira aññataro rājā paṭhamajjhānalābhī ahosi. So jhānānurakkhaṇatthaṁ rajjaṁ pahāya pabbajitvā vipassanto paccekabodhiṁ sacchikatvā attano paṭipattisampadaṁ dīpento imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

“Pahāya pañcāvaraṇāni cetaso,
Upakkilese byapanujja sabbe.
Anissito chetva[1] sinehadosaṁ,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tattha **āvaraṇānī**ti nīvaraṇāneva, tāni atthato Uragasutte vuttāni. Tāni pana yasmā abbhādayo viya candasūriye ceto āvaranti, tasmā “āvaraṇāni cetaso”ti vuttāni. Tāni upacārena vā appanāya vā pahāya. **Upakkilese**ti upagamma cittaṁ vibādhente akusale dhamme, vatthopamādīsu vutte abhijjhādayo vā. **Byapanujjā**ti panuditvā vināsetvā, vipassanāmaggena pajahitvāti attho. **Sabbe**ti anavasese. Evaṁ samathavipassanāsampanno paṭhamamaggena diṭṭhinissayassa pahīnattā **anissito,** sesamaggehi chetvā tedhātukaṁ **sinehadosaṁ,** taṇhārāganti[2] vuttaṁ hoti. Sineho eva hi guṇapaṭipakkhato sinehadosoti vutto. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Āvaraṇagāthāvaṇṇanā samattā.

67. **Vipiṭṭhikatvānā**ti kā uppatti? Bārāṇasiyaṁ kira aññataro rājā catutthajjhānalābhī ahosi. So jhānānurakkhaṇatthaṁ rajjaṁ pahāya pabbajitvā vipassanto paccekabodhiṁ sacchikatvā attano paṭipattisampadaṁ dīpento imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

“Vipiṭṭhikatvāna sukhaṁ dukhañca,
Pubbeva ca somanassadomanassaṁ.
Laddhānupekkhaṁ samathaṁ visuddhaṁ,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

1. Chetvā (Sī, Syā, Ka) 2. Taṇhaṁ rāganti (Sī)

၆၆။ **ပဟာယ ပဉ္စာဝရဏာနီ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိယံ ကိရ အညတရော ရာဇာ ပဌမဇ္ဈာနလာဘီ အဟောသိ။ သော ဈာနာနုရက္ခဏတ္ထံ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိသမ္ပဒံ ဒီပေန္တော ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

“ပဟာယ ပဉ္စာဝရဏာနိ စေတသော၊
ဥပက္ကိလေသေ ဗျပနုဇ္ဇ သဗ္ဗေ။
အနိဿိတော ဆေတွ[1] သိနေဟဒေါသံ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တတ္ထ **အာဝရဏာနီ**တိ နီဝရဏာနေဝ၊ တာနိ အတ္ထတော ဥရဂသုတ္တေ ဝုတ္တာနိ။ တာနိ ပန ယသ္မာ အဗ္ဘာဒယော ဝိယ စန္ဒသူရိယေ စေတော အာဝရန္တိ၊ တသ္မာ “အာဝရဏာနိ စေတသော”တိ ဝုတ္တာနိ။ တာနိ ဥပစာရေန ဝါ အပ္ပနာယ ဝါ ပဟာယ။ **ဥပက္ကိလေသေ**တိ ဥပဂမ္မ စိတ္တံ ဝိဗာဓေန္တေ အကုသလေ ဓမ္မေ, ဝတ္ထောပမာဒီသု ဝုတ္တေ အဘိဇ္ဈာဒယော ဝါ။ **ဗျပနုဇ္ဇာ**တိ ပနုဒိတွာ ဝိနာသေတွာ၊ ဝိပဿနာမဂ္ဂေန ပဇဟိတွာတိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗေ**တိ အနဝသေသေ။ ဧဝံ သမထဝိပဿနာသမ္ပန္နော ပဌမမဂ္ဂေန ဒိဋ္ဌိနိဿယဿ ပဟီနတ္တာ **အနိဿိတော၊** သေသမဂ္ဂေဟိ ဆေတွာ တေဓာတုကံ **သိနေဟဒေါသံ၊** တဏှာရာဂန္တိ[2] ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သိနေဟော ဧဝ ဟိ ဂုဏပဋိပက္ခတော သိနေဟဒေါသောတိ ဝုတ္တော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

အာဝရဏဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၆၇။ **ဝိပိဋ္ဌိကတွာနာ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိယံ ကိရ အညတရော ရာဇာ စတုတ္ထဇ္ဈာနလာဘီ အဟောသိ။ သော ဈာနာနုရက္ခဏတ္ထံ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိသမ္ပဒံ ဒီပေန္တော ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

“ဝိပိဋ္ဌိကတွာန သုခံ ဒုခဉ္စ၊
ပုဗ္ဗေဝ စ သောမနဿဒေါမနဿံ။
လဒ္ဓါနုပေက္ခံ သမထံ ဝိသုဒ္ဓံ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

၁-ဆေတွာ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-တဏှံ ရာဂန္တိ (သီ)

Tattha **vipiṭṭhikatvānā**ti piṭṭhito katvā, chaḍḍetvā jahitvāti attho. **Sukhaṁ dukhañcā**ti kāyikaṁ sātāsātaṁ. **Somanassadomanassan**ti cetasikaṁ sātāsātaṁ. **Upekkhan**ti catutthajjhānupekkhaṁ. **Samathan**ti catutthajjhānasamathameva. **Visuddhan**ti pañcanīvaraṇavitakkavicārapītisukhasaṅkhātehi navahi paccanīkadhammehi vimuttattā visuddhaṁ, niddhantasuvaṇṇamiva vigatūpakkilesanti attho.

Ayaṁ pana yojanā—vipiṭṭhikatvāna sukhaṁ dukkhañca pubbeva, paṭhamajjhānupacārabhūmiyaṁyeva dukkhaṁ, tatiyajjhānupacārabhūmiyaṁ sukhanti adhippāyo. Puna ādito vuttaṁ cakāraṁ parato netvā "somanassaṁ domanassañca vipiṭṭhikatvāna pubbevā"ti adhikāro. Tena somanassaṁ catutthajjhānupacāre, domanassañca dutiyajjhānupacāreyevāti dīpeti. Etāni hi etesaṁ pariyāyato pahānaṭṭhānāni. Nippariyāyato pana dukkhassa paṭhamajjhānaṁ, domanassassa dutiyajjhānaṁ, sukhassa tatiyajjhānaṁ, somanassassa catutthajjhānaṁ pahānaṭṭhānaṁ. Yathāha "paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati etthuppannaṁ dukkhindriyaṁ aparisesaṁ nirujjhatī"ti-ādi[1]. Taṁ sabbaṁ Aṭṭhasāliniyā Dhammasaṅgahaṭṭhakathāyaṁ[2] vuttaṁ. Yato pubbeva tīsu paṭhamajjhānādīsu dukkhadomanassasukhāni vipiṭṭhikatvā ettheva catutthajjhāne somanassaṁ vipiṭṭhikatvā imāya paṭipadāya laddhānupekkhaṁ samathaṁ visuddhaṁ eko careti. Sesaṁ sabbattha pākaṭamevāti.

Vipiṭṭhikatvāgāthāvaṇṇanā samattā.

68. **Āraddhaviriyo**ti kā uppatti? Aññataro kira paccantarājā sahassayodhaparimāṇabalakāyo rajjena khuddako, paññāya mahanto ahosi. So ekadivasaṁ "kiñcāpi ahaṁ khuddako, paññavatā ca pana sakkā sakalajambudīpaṁ gahetun"ti cintetvā sāmantarañño dūtaṁ pāhesi "sattadivasabbhantare me rajjaṁ vā detu yuddhaṁ vā"ti. Tato so attano amacce samodhānetvā āha "mayā tumhe anāpucchāyeva sāhasaṁ kataṁ, amukassa rañño evaṁ pahitaṁ, kiṁ kātabban"ti. Te āhaṁsu "sakkā mahārāja so dūto nivattetun"ti. Na sakkā, gato bhavissatīti. Yadi evaṁ vināsitamhā tayā, tena hi

1. Saṁ 3. 188 piṭṭhe. 2. Abhi-Ṭṭha 1. 221 piṭṭhe.

တတ္ထ **ဝိပိဋ္ဌိကတွာနာ**တိ ပိဋ္ဌိတော ကတွာ၊ ဆဍ္ဍေတွာ ဇဟိတွာတိ အတ္ထော။ **သုခံ ဒုခဉ္စာ**တိ ကာယိကံ သာတာသာတံ။ **သောမနဿဒေါမနဿ**န္တိ စေတသိကံ သာတာသာတံ။ **ဥပေက္ခ**န္တိ စတုတ္ထဇ္ဈာနုပေက္ခံ။ **သမထ**န္တိ စတုတ္ထဇ္ဈာနသမထမေဝ။ **ဝိသုဒ္ဓ**န္တိ ပဉ္စနီဝရဏဝိတက္ကဝိစာရပီတိသုခသင်္ခါတေဟိ နဝဟိ ပစ္စနီကဓမ္မေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ ဝိသုဒ္ဓံ၊ နိဒ္ဓန္တသုဝဏ္ဏမိဝ ဝိဂတူပက္ကိလေသန္တိ အတ္ထော။

အယံ ပန ယောဇနာ—ဝိပိဋ္ဌိကတွာန သုခံ ဒုက္ခဉ္စ ပုဗ္ဗေဝ၊ ပဌမဇ္ဈာနုပစာရဘူမိယံယေဝ ဒုက္ခံ၊ တတိယဇ္ဈာနုပစာရဘူမိယံ သုခန္တိ အဓိပ္ပါယော။ ပုန အာဒိတော ဝုတ္တံ စကာရံ ပရတော နေတွာ "သောမနဿံ ဒေါမနဿဉ္စ ဝိပိဋ္ဌိကတွာန ပုဗ္ဗေဝါ"တိ အဓိကာရော။ တေန သောမနဿံ စတုတ္ထဇ္ဈာနုပစာရေ၊ ဒေါမနဿဉ္စ ဒုတိယဇ္ဈာနုပစာရေယေဝါတိ ဒီပေတိ။ ဧတာနိ ဟိ ဧတေသံ ပရိယာယတော ပဟာနဋ္ဌာနာနိ။ နိပ္ပရိယာယတော ပန ဒုက္ခဿ ပဌမဇ္ဈာနံ, ဒေါမနဿဿ ဒုတိယဇ္ဈာနံ, သုခဿ တတိယဇ္ဈာနံ, သောမနဿဿ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ ပဟာနဋ္ဌာနံ။ ယထာဟ "ပဌမဇ္ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ ဧတ္ထုပ္ပန္နံ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတီ"တိအာဒိ[၁]။ တံ သဗ္ဗံ အဋ္ဌသာလိနိယာ ဓမ္မသင်္ဂဟဋ္ဌကထာယံ[၂] ဝုတ္တံ။ ယတော ပုဗ္ဗေဝ တီသု ပဌမဇ္ဈာနာဒီသု ဒုက္ခဒေါမနဿသုခါနိ ဝိပိဋ္ဌိကတွာ ဧတ္ထေဝ စတုတ္ထဇ္ဈာနေ သောမနဿံ ဝိပိဋ္ဌိကတွာ ဣမာယ ပဋိပဒါယ လဒ္ဓါနုပေက္ခံ သမထံ ဝိသုဒ္ဓံ ဧကော စရေတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋမေဝါတိ။

ဝိပိဋ္ဌိကတွာဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၆၈။ **အာရဒ္ဓဝီရိယော**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အညတရော ကိရ ပစ္စန္တရာဇာ သဟဿယောဓပရိမာဏဗလကာယော ရဇ္ဇေန ခုဒ္ဒကော, ပညာယ မဟန္တော အဟောသိ။ သော ဧကဒိဝသံ "ကိဉ္စာပိ အဟံ ခုဒ္ဒကော၊ ပညဝတာ စ ပန သက္ကာ သကလဇမ္ဗုဒီပံ ဂဟေတု"န္တိ စိန္တေတွာ သာမန္တရညော ဒူတံ ပါဟေသိ "သတ္တဒိဝသဗ္ဘန္တရေ မေ ရဇ္ဇံ ဝါ ဒေတု ယုဒ္ဓံ ဝါ"တိ။ တတော သော အတ္တနော အမစ္စေ သမောဓာနေတွာ အာဟ "မယာ တုမှေ အနာပုစ္ဆာယေဝ သာဟသံ ကတံ၊ အမုကဿ ရညော ဧဝံ ပဟိတံ၊ ကိံ ကာတဗ္ဗ"န္တိ။ တေ အာဟံသု "သက္ကာ မဟာရာဇ သော ဒူတော နိဝတ္တေတု"န္တိ။ န သက္ကာ, ဂတော ဘဝိဿတီတိ။ ယဒိ ဧဝံ ဝိနာသိတမှာ တယာ၊ တေန ဟိ

၁-သံ ၃-၁၈၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၂၂၁-ပိဋ္ဌေ။

dukkhaṁ aññassa satthena marituṁ, handa mayaṁ aññamaññaṁ paharitvā marāma, attānaṁ paharitvā marāma, ubbandhāma, visaṁ khādāmāti. Evaṁ tesu ekameko maraṇameva saṁvaṇṇeti. Tato rājā "kiṁ me imehi, atthi bhaṇe mayhaṁ yodhā"ti āha. Atha "ahaṁ mahārāja yodho, ahaṁ mahārāja yodho"ti taṁ yodhasahassaṁ uṭṭhahi.

Rājā "ete upaparikkhissāmī"ti mantvā citakaṁ sajjetvā āha "mayā bhaṇe idaṁ nāma sāhasaṁ kataṁ, taṁ me amaccā paṭikkosanti, sohaṁ citakaṁ pavisissāmi, ko mayā saddhiṁ pavisissati, kena mayhaṁ jīvitaṁ pariccattan"ti. Evaṁ vutte pañcasatā yodhā uṭṭhahiṁsu "mayaṁ mahārāja pavisāmā"ti. Tato rājā apare pañcasate yodhe āha "tumhe idāni tātā kiṁ karissathā"ti. Te āhaṁsu "nāyaṁ mahārāja purisakāro, itthikiriyā[1] esā, apica mahārājena paṭirañño dūto pesito, tena mayaṁ raññā saddhiṁ yujjhitvā marissāmā"ti. Tato rājā "pariccattaṁ tumhehi mama jīvitan"ti caturaṅginiṁ senaṁ sannayhitvā tena yodhasahassena parivuto gantvā rajjasīmāya nisīdi.

Sopi paṭirājā taṁ pavattiṁ sutvā "are so khuddakarājā mama dāsassāpi nappahotī"ti kujjhitvā[2] sabbaṁ balakāyaṁ ādāya yujjhituṁ nikkhami. khuddakarājā taṁ abbhuyyātaṁ disvā balakāyaṁ āha "tātā tumhe na bahukā, sabbe sampiṇḍitvā asicammaṁ gahetvā sīghaṁ imassa rañño purato ujukaṁ eva gacchathā"ti. Te tathā akaṁsu, atha sā senā dvidhā bhijjhitvā antaramadāsi. Te taṁ rājānaṁ jīvaggāhaṁ gaṇhiṁsu, aññe yodhā palāyiṁsu. Khuddakarājā "taṁ māremī"ti purato dhāvati, paṭirājā taṁ abhayaṁ yāci. Tato tassa abhayaṁ datvā sapathaṁ kārāpetvā taṁ attano manussaṁ katvā tena saha aññaṁ rājānaṁ abbhuggantvā tassa rajjasīmāya ṭhatvā pesesi "rajjaṁ vā me detu yuddhaṁ vā"ti. So "ahaṁ ekayuddhampi na sahāmī"ti rajjaṁ niyyātesi. Eteneva upāyena sabbarājāno gahetvā ante Bārāṇasirājānampi aggahesi.

1. Itthicariyā (Sī, Syā) 2. Russitvā (Sī), tusitvā (Syā), dussitvā (Ka)

ဒုက္ခံ အညဿ သတ္ထေန မရိတုံ၊ ဟန္ဒ မယံ အညမညံ ပဟရိတွာ မရာမ၊ အတ္တာနံ ပဟရိတွာ မရာမ၊ ဥဗ္ဗန္ဓာမ၊ ဝိသံ ခါဒါမာတိ။ ဧဝံ တေသု ဧကမေကော မရဏမေဝ သံဝဏ္ဏေတိ။ တတော ရာဇာ "ကိံ မေ ဣမေဟိ၊ အတ္ထိ ဘဏေ မယှံ ယောဓော"တိ အာဟ။ အထ "အဟံ မဟာရာဇ ယောဓော၊ အဟံ မဟာရာဇ ယောဓော"တိ တံ ယောဓသဟဿံ ဥဋ္ဌဟိ။

ရာဇာ "ဧတေ ဥပပရိက္ခိဿာမီ"တိ မန္တွာ စိတကံ သဇ္ဇေတွာ အာဟ "မယာ ဘဏေ ဣဒံ နာမ သာဟသံ ကတံ၊ တံ မေ အမစ္စာ ပဋိက္ကောသန္တိ၊ သောဟံ စိတကံ ပဝိသိဿာမိ၊ ကော မယာ သဒ္ဓိံ ပဝိသိဿတိ၊ ကေန မယှံ ဇီဝိတံ ပရိစ္စတ္တ"န္တိ။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ပဉ္စသတာ ယောဓာ ဥဋ္ဌဟိံသု "မယံ မဟာရာဇ ပဝိသာမာ"တိ။ တတော ရာဇာ အပရေ ပဉ္စသတေ ယောဓေ အာဟ "တုမှေ ဣဒါနိ တာတာ ကိံ ကရိဿထာ"တိ။ တေ အာဟံသု "နာယံ မဟာရာဇ ပုရိသကာရော၊ ဣတ္ထိကိရိယာ[1] ဧသာ၊ အပိစ မဟာရာဇေန ပဋိရညော ဒူတော ပေသိတော၊ တေန မယံ ရညာ သဒ္ဓိံ ယုဇ္ဈိတွာ မရိဿာမာ"တိ။ တတော ရာဇာ "ပရိစ္စတ္တံ တုမှေဟိ မမ ဇီဝိတ"န္တိ စတုရင်္ဂိနိံ သေနံ သန္နယှိတွာ တေန ယောဓသဟဿေန ပရိဝုတော ဂန္တွာ ရဇ္ဇသီမာယ နိသီဒိ။

သောပိ ပဋိရာဇာ တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ "အရေ သော ခုဒ္ဒကရာဇာ မမ ဒါသဿာပိ နပ္ပဟောတီ"တိ ကုဇ္ဈိတွာ[2] သဗ္ဗံ ဗလကာယံ အာဒါယ ယုဇ္ဈိတုံ နိက္ခမိ။ ခုဒ္ဒကရာဇာ တံ အဗ္ဘုယျာတံ ဒိသွာ ဗလကာယံ အာဟ "တာတာ တုမှေ န ဗဟုကာ၊ သဗ္ဗေ သမ္ပိဏ္ဍိတွာ အသိစမ္မံ ဂဟေတွာ သီဃံ ဣမဿ ရညော ပုရတော ဥဇုကံ ဧဝ ဂစ္ဆထာ"တိ။ တေ တထာ အကံသု၊ အထ သာ သေနာ ဒွိဓာ ဘိဇ္ဇိတွာ အန္တရမဒါသိ။ တေ တံ ရာဇာနံ ဇီဝဂ္ဂါဟံ ဂဏှိံသု၊ အညေ ယောဓာ ပလာယိံသု။ ခုဒ္ဒကရာဇာ "တံ မာရေမီ"တိ ပုရတော ဓာဝတိ၊ ပဋိရာဇာ တံ အဘယံ ယာစိ။ တတော တဿ အဘယံ ဒတွာ သပထံ ကာရာပေတွာ တံ အတ္တနော မနုဿံ ကတွာ တေန သဟ အညံ ရာဇာနံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ တဿ ရဇ္ဇသီမာယ ဌတွာ ပေသေသိ "ရဇ္ဇံ ဝါ မေ ဒေတု ယုဒ္ဓံ ဝါ"တိ။ သော "အဟံ ဧကယုဒ္ဓမ္ပိ န သဟာမီ"တိ ရဇ္ဇံ နိယျာတေသိ။ ဧတေနေဝ ဥပါယေန သဗ္ဗရာဇာနော ဂဟေတွာ အန္တေ ဗာရာဏသိရာဇာနမ္ပိ အဂ္ဂဟေသိ။

၁-ဣတ္ထိစရိယာ (သီ၊ သျာ) ၂-ရုသိတွာ (သီ)၊ တုသိတွာ (သျာ)၊ ဒုသိတွာ (က)

So ekasatarājaparivuto sakalajambudīpe rajjaṁ anusāsanto cintesi “ahaṁ pubbe khuddako ahosiṁ, somhi attano ñāṇasampattiyā sakalajambudīpassa issaro jāto. Taṁ kho pana me ñāṇaṁ lokiyavīriyasampayuttaṁ, neva nibbidāya na virāgāya saṁvattati, sādhu vatassa svāhaṁ iminā ñāṇena lokuttaradhammaṁ gaveseyyan”ti. Tato Bārāṇasirañño rajjaṁ datvā puttadārañca sakajanapadameva pesetvā pabbajjaṁ samādāya vipassanaṁ ārabhitvā paccekabodhiṁ sacchikatvā attano vīriyasampattiṁ dīpento imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

“Āraddhaviriyo paramatthapattiyā,
Alīnacitto akusītavutti.
Daḷhanikkamo thāmabalūpapanno,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tattha āraddhaṁ vīriyamassāti **āraddhaviriyo.** Etena attano vīriyārambhaṁ ādivīriyaṁ dasseti. Paramattho vuccati nibbānaṁ, tassa pattiyā **paramatthapattiyā.** Etena vīriyārambhena pattabbaphalaṁ dasseti. **Alīnacitto**ti etena balavīriyūpatthambhānaṁ[1] cittacetasikānaṁ alīnataṁ dasseti, **akusītavuttī**ti etena ṭhāna-āsanacaṅkamanādīsu kāyassa anavasīdanaṁ. **Daḷhanikkamo**ti etena “kāmaṁ taco ca nhāru cā”ti[2] evaṁ pavattaṁ padahanavīriyaṁ dasseti, yaṁ taṁ anupubbasikkhādīsu padahanto “kāyena ceva paramasaccaṁ sacchikaroti, paññāya ca naṁ ativijjha passatī”ti vuccati. Atha vā etena maggasampayuttavīriyaṁ dasseti. Tañhi daḷhañca bhāvanāpāripūriṁ gatattā[3], nikkamo ca sabbaso paṭipakkhā nikkhantattā, tasmā taṁsamaṅgīpuggalopi daḷho nikkamo assāti “daḷhanikkamo”ti vuccati. **Thāmabalūpapanno**ti maggakkhaṇe kāyathāmena ñāṇabalena ca upapanno, atha vā thāmabhūtena balena upapannoti thāmabalūpapanno, thirañāṇabalūpapannoti vuttaṁ hoti. Etena tassa vīriyassa vipassanāñāṇasampayogaṁ dīpento yoniso padahanabhāvaṁ sādheti. Pubbabhāgamajjhima-ukkaṭṭhavīriyavasena vā tayopi pādā yojetabbā. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Āraddhavīriyagāthāvaṇṇanā samattā.

1. Vīriyūpatthambhānaṁ (Sī)
2. Ma 2. 146; Aṁ 1. 52; Khu 7. 379 piṭṭhesu.
3. Bhāvanāya laddhattā (Syā)

သော ဧကသတရာဇပရိဝုတော သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရဇ္ဇံ အနုသာသန္တော စိန္တေသိ “အဟံ ပုဗ္ဗေ ခုဒ္ဒကော အဟောသိံ၊ သောမှိ အတ္တနော ဉာဏသမ္ပတ္တိယာ သကလဇမ္ဗုဒီပဿ ဣဿရော ဇာတော။ တံ ခေါ ပန မေ ဉာဏံ လောကိယဝီရိယသမ္ပယုတ္တံ၊ နေဝ နိဗ္ဗိဒါယ န ဝိရာဂါယ သံဝတ္တတိ၊ သာဓု ဝတဿ သွာဟံ ဣမိနာ ဉာဏေန လောကုတ္တရဓမ္မံ ဂဝေသေယျ”န္တိ။ တတော ဗာရာဏသိရညော ရဇ္ဇံ ဒတွာ ပုတ္တဒါရဉ္စ သကဇနပဒမေဝ ပေသေတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ သမာဒါယ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ အတ္တနော ဝီရိယသမ္ပတ္တိံ ဒီပေန္တော ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

“အာရဒ္ဓဝီရိယော ပရမတ္ထပတ္တိယာ၊
အလီနစိတ္တော အကုသီတဝုတ္တိ။
ဒဠှနိက္ကမော ထာမဗလူပပန္နော၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တတ္ထ အာရဒ္ဓံ ဝီရိယမဿာတိ **အာရဒ္ဓဝီရိယော**။ ဧတေန အတ္တနော ဝီရိယာရမ္ဘံ အာဒိဝီရိယံ ဒဿေတိ။ ပရမတ္ထော ဝုစ္စတိ နိဗ္ဗာနံ၊ တဿ ပတ္တိယာ **ပရမတ္ထပတ္တိယာ**။ ဧတေန ဝီရိယာရမ္ဘေန ပတ္တဗ္ဗဖလံ ဒဿေတိ။ **အလီနစိတ္တော**တိ ဧတေန ဗလဝီရိယူပတ္ထမ္ဘာနံ[၁] စိတ္တစေတသိကာနံ အလီနတံ ဒဿေတိ၊ **အကုသီတဝုတ္တီ**တိ ဧတေန ဌာနအာသနစင်္ကမနာဒီသု ကာယဿ အနဝသီဒနံ။ **ဒဠှနိက္ကမော**တိ ဧတေန “ကာမံ တစော စ နှာရု စာ”တိ[၂] ဧဝံ ပဝတ္တံ ပဒဟနဝီရိယံ ဒဿေတိ၊ ယံ တံ အနုပုဗ္ဗသိက္ခာဒီသု ပဒဟန္တော “ကာယေန စေဝ ပရမသစ္စံ သစ္ဆိကရောတိ၊ ပညာယ စ နံ အတိဝိဇ္ဈ ပဿတီ”တိ ဝုစ္စတိ။ အထ ဝါ ဧတေန မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တဝီရိယံ ဒဿေတိ။ တဉှိ ဒဠှဉ္စ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂတတ္တာ[၃]၊ နိက္ကမော စ သဗ္ဗသော ပဋိပက္ခာ နိက္ခန္တတ္တာ၊ တသ္မာ တံသမင်္ဂီပုဂ္ဂလောပိ ဒဠှော နိက္ကမော အဿာတိ “ဒဠှနိက္ကမော”တိ ဝုစ္စတိ။ **ထာမဗလူပပန္နော**တိ မဂ္ဂက္ခဏေ ကာယထာမေန ဉာဏဗလေန စ ဥပပန္နော၊ အထ ဝါ ထာမဘူတေန ဗလေန ဥပပန္နောတိ ထာမဗလူပပန္နော၊ ထိရဉာဏဗလူပပန္နောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧတေန တဿ ဝီရိယဿ ဝိပဿနာဉာဏသမ္ပယောဂံ ဒီပေန္တော ယောနိသော ပဒဟနဘာဝံ သာဓေတိ။ ပုဗ္ဗဘာဂမဇ္ဈိမဥက္ကဋ္ဌဝီရိယဝသေန ဝါ တယောပိ ပါဒါ ယောဇေတဗ္ဗာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

အာရဒ္ဓဝီရိယဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၁- ဝီရိယူပတ္ထမ္ဘာနံ (သီ)
၂- မ ၂-၁၄၆၊ အံ ၁-၅၂၊ ခု ၇-၃၇၉-ပိဋ္ဌေသု။
၃- ဘာဝနာယ လဒ္ဓတ္တာ (သျာ)

69. **Paṭisallānan**ti kā uppatti? Imissā gāthāya āvaraṇagāthāya uppattisadisā eva uppatti, natthi koci viseso. Atthavaṇṇanāyaṁ panassā **paṭisallānan**ti tehi tehi sattasaṅkhārehi paṭinivattitvā sallīnaṁ ekattasevitā[1] ekībhāvo, kāyavivekoti attho. **Jhānan**ti paccanīkajhāpanato ārammaṇalakkhaṇūpanijjhānato ca cittaviveko vuccati. Tattha aṭṭhasamāpattiyo nīvaraṇādipaccanīkajhāpanato ārammaṇūpanijjhānato ca jhānanti vuccati, vipassanāmaggaphalāni sattasaññādipaccanīkajhāpanato, lakkhaṇūpanijjhānatoyeva cettha phalāni[2]. Idha pana ārammaṇūpanijjhānameva adhippetaṁ. Evametaṁ paṭisallānañca jhānañca **ariñcamāno** ajahamāno anissajjamāno. **Dhammesū**ti vipassanūpagesu pañcakkhandhādidhammesu. **Niccan**ti satataṁ samitaṁ abbhokiṇṇaṁ. **Anudhammacārī**ti te dhamme ārabbha pavattamānena anugataṁ vipassanādhammaṁ caramāno. Atha vā dhammāti nava lokuttaradhammā, tesaṁ dhammānaṁ anulomo dhammoti anudhammo, vipassanāyetaṁ adhivacanaṁ. Tattha “dhammānaṁ niccaṁ anudhammacārī”ti vattabbe gāthābandhasukhatthaṁ vibhattibyattayena “dhammesū”ti vuttaṁ siyā. **Ādīnavaṁ sammasitā bhavesū**ti tāya anudhammacaritāsaṅkhātāya vipassanāya aniccākārādidosaṁ tīsu bhavesu samanupassanto evaṁ imaṁ kāyavivekacittavivekaṁ ariñcamāno sikhāppattavipassanāsaṅkhātāya paṭipadāya adhigatoti vattabbo eko careti evaṁ yojanā veditabbo.

Paṭisallānagāthāvaṇṇanā samattā.

70. **Taṇhākkhayan**ti kā uppatti? Aññataro kira Bārāṇasirājā mahaccarājānubhāvena nagaraṁ padakkhiṇaṁ karoti. tassa sarīrasobhāya āvaṭṭitahadayā[3] sattā purato gacchantāpi nivattitvā tameva ullokenti, pacchato gacchantāpi, ubhohi passehi gacchantāpi. Pakatiyā eva hi Buddhadassane puṇṇacandasamuddarājadassane ca atitto loko. Atha aññatarā kuṭumbiyabhariyāpi uparipāsādagatā sīhapañjaraṁ vivaritvā olokayamānā aṭṭhāsi. Rājā taṁ disvāva paṭibaddhacitto hutvā amaccaṁ āṇāpesi “jānāhi tāva bhaṇe ayaṁ itthī sasāmikā

1. Ekamantasevitā (Sī), ekamattasevitā (Syā), ekamattasevitattā (Ka)
2. Jhānāni (Sī, Syā)
3. Āvajjitahadayā (Sī, Ka)

၆၉။ **ပဋိသလ္လာန**န္တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဣမိဿာ ဂါထာယ အာဝရဏဂါထာယ ဥပ္ပတ္တိသဒိသာ ဧဝ ဥပ္ပတ္တိ၊ နတ္ထိ ကောစိ ဝိသေသော။ အတ္ထဝဏ္ဏနာယံ ပနဿာ **ပဋိသလ္လာန**န္တိ တေဟိ တေဟိ သတ္တသင်္ခါရေဟိ ပဋိနိဝတ္တိတွာ သလ္လီနံ ဧကတ္တသေဝိတာ[1] ဧကီဘာဝေါ၊ ကာယဝိဝေကောတိ အတ္ထော။ **ဈာန**န္တိ ပစ္စနီကဈာပနတော အာရမ္မဏလက္ခဏူပနိဇ္ဈာနတော စ စိတ္တဝိဝေကော ဝုစ္စတိ။ တတ္ထ အဋ္ဌသမာပတ္တိယော နီဝရဏာဒိပစ္စနီကဈာပနတော အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနတော စ ဈာနန္တိ ဝုစ္စတိ၊ ဝိပဿနာမဂ္ဂဖလာနိ သတ္တသညာဒိပစ္စနီကဈာပနတော၊ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနတောယေဝ စေတ္ထ ဖလာနိ[2]။ ဣဓ ပန အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ ဧဝမေတံ ပဋိသလ္လာနဉ္စ ဈာနဉ္စ **အရိဉ္စမာနော** အဇဟမာနော အနိဿဇ္ဇမာနော။ **ဓမ္မေသူ**တိ ဝိပဿနူပဂေသု ပဉ္စက္ခန္ဓာဒိဓမ္မေသု။ **နိစ္စ**န္တိ သတတံ သမိတံ အဗ္ဘောကိဏ္ဏံ။ **အနုဓမ္မစာရီ**တိ တေ ဓမ္မေ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တမာနေန အနုဂတံ ဝိပဿနာဓမ္မံ စရမာနော။ အထ ဝါ ဓမ္မာတိ နဝ လောကုတ္တရဓမ္မာ၊ တေသံ ဓမ္မာနံ အနုလောမော ဓမ္မောတိ အနုဓမ္မော၊ ဝိပဿနာယေတံ အဓိဝစနံ။ တတ္ထ “ဓမ္မာနံ နိစ္စံ အနုဓမ္မစာရီ”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဂါထာဗန္ဓသုခတ္ထံ ဝိဘတ္တိဗျတ္တယေန “ဓမ္မေသူ”တိ ဝုတ္တံ သိယာ။ **အာဒီနဝံ သမ္မသိတာ ဘဝေသူ**တိ တာယ အနုဓမ္မစရိတာသင်္ခါတာယ ဝိပဿနာယ အနိစ္စာကာရာဒိဒေါသံ တီသု ဘဝေသု သမနုပဿန္တော ဧဝံ ဣမံ ကာယဝိဝေကစိတ္တဝိဝေကံ အရိဉ္စမာနော သိခါပ္ပတ္တဝိပဿနာသင်္ခါတာယ ပဋိပဒါယ အဓိဂတောတိ ဝတ္တဗ္ဗော ဧကော စရေတိ ဧဝံ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ပဋိသလ္လာနဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၇၀။ **တဏှက္ခယ**န္တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အညတရော ကိရ ဗာရာဏသိရာဇာ မဟစ္စရာဇာနုဘာဝေန နဂရံ ပဒက္ခိဏံ ကရောတိ။ တဿ သရီရသောဘာယ အာဝဋ္ဋိတဟဒယာ[3] သတ္တာ ပုရတော ဂစ္ဆန္တာပိ နိဝတ္တိတွာ တမေဝ ဥလ္လောကေန္တိ၊ ပစ္ဆတော ဂစ္ဆန္တာပိ, ဥဘောဟိ ပဿေဟိ ဂစ္ဆန္တာပိ။ ပကတိယာ ဧဝ ဟိ ဗုဒ္ဓဒဿနေ ပုဏ္ဏစန္ဒသမုဒ္ဒရာဇဒဿနေ စ အတိတ္တော လောကော။ အထ အညတရာ ကုဋုမ္ဗိယဘရိယာပိ ဥပရိပါသာဒဂတာ သီဟပဉ္ဇရံ ဝိဝရိတွာ ဩလောကယမာနာ အဋ္ဌာသိ။ ရာဇာ တံ ဒိသွာဝ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော ဟုတွာ အမစ္စံ အာဏာပေသိ “ဇာနာဟိ တာဝ ဘဏေ အယံ ဣတ္ထီ သသာမိကာ

၁-ဧကမန္တသေဝိတာ (သီ)၊ ဧကမတ္တသေဝိတာ (သျာ)၊ ဧကမတ္တသေဝိတတ္တာ (က)
၂-ဈာနာနိ (သီ၊ သျာ)
၃-အာဝဇ္ဇိတဟဒယာ (သီ၊ က)

vā asāmikā vā”ti. So gantvā “sasāmikā”ti ārocesi. Atha rājā cintesi “imā vīsatisahassanāṭakitthiyo devaccharāyo viya maṁyeva ekaṁ abhiramenti, so dānāhaṁ etāpi atusitvā[1] parassa itthiyā taṇhaṁ uppādesiṁ, sā uppannā apāyameva ākaḍḍhatī”ti taṇhāya ādīnavaṁ disvā “handa naṁ niggaṇhāmī”ti rajjaṁ pahāya pabbajitvā vipassanto paccekabodhiṁ sacchikatvā imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

“Taṇhakkhayaṁ patthayamappamatto,
Aneḷamūgo sutavā satīmā.
Saṅkhātadhammo niyato padhānavā,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tattha **taṇhākkhayan**ti nibbānaṁ, evaṁ diṭṭhādīnavāya taṇhāya eva appavattiṁ. **Appamatto**ti sātaccakārī sakkaccakārī. **Aneḷamūgo**ti alālāmukho. Atha vā aneḷo ca amūgo ca, paṇḍito byattoti vuttaṁ hoti. Hitasukhasampāpakaṁ sutamassa atthīti **sutavā**, āgamasampannoti vuttaṁ hoti. **Satīmā**ti cirakatādīnaṁ anussaritā. **Saṅkhātadhammo**ti dhammupaparikkhāya pariññātadhammo. **Niyato**ti ariyamaggena niyāmaṁ patto. **Padhānavā**ti sammappadhānavīriyasampanno. Uppaṭipāṭiyā esa pāṭho yojetabbo Evametehi appamādādīhi samannāgato niyāmasampāpakena padhānena padhānavā, tena padhānena pattaniyāmattā niyato, tato arahattappattiyā saṅkhātadhammo. Arahā hi puna saṅkhātabbābhāvato “saṅkhātadhammo”ti vuccati. Yathāha “ye ca saṅkhātadhammāse, ye ca sekhā puthū idhā”ti[2]. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Taṇhakkhayagāthāvaṇṇanā samattā.

71. **Sīho vā**ti kā uppatti? Aññatarassa kira Bārāṇasirañño dūre uyyānaṁ hoti, so pageva vuṭṭhāya uyyānaṁ gacchanto antarāmagge yānā oruyha udakaṭṭhānaṁ upagato “mukhaṁ dhovissāmī”ti. Tasmiñca padese sīhī potakaṁ janetvā[3] gocarāya gatā, rājapuriso taṁ disvā “sīhapotako devā”ti ārocesi. Rājā “sīho

1. Atīyitvā (Sī) 2. Khu 1. 434; Khu 8. 34 piṭṭhesu. 3. Jahitvā (Sī)

ဝါ အသာမိကာ ဝါ”တိ။ သော ဂန္တွာ “သသာမိကာ”တိ အာရောစေသိ။ အထ ရာဇာ စိန္တေသိ “ဣမာ ဝီသတိသဟဿနာဋကိတ္ထိယော ဒေဝစ္ဆရာယော ဝိယ မံယေဝ ဧကံ အဘိရမေန္တိ၊ သော ဒါနာဟံ ဧတာပိ အတုသိတွာ[၁] ပရဿ ဣတ္ထိယာ တဏှံ ဥပ္ပါဒေသိံ၊ သာ ဥပ္ပန္နာ အပါယမေဝ အာကဍ္ဎတီ”တိ တဏှာယ အာဒီနဝံ ဒိသွာ “ဟန္ဒ နံ နိဂ္ဂဏှာမီ”တိ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

“တဏှက္ခယံ ပတ္ထယမပ္ပမတ္တော၊
အနေဠမူဂေါ သုတဝါ သတီမာ။
သင်္ခါတဓမ္မော နိယတော ပဓာနဝါ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တတ္ထ **တဏှက္ခယန္တိ** နိဗ္ဗာနံ၊ ဧဝံ ဒိဋ္ဌာဒီနဝါယ တဏှာယ ဧဝ အပ္ပဝတ္တိံ။ **အပ္ပမတ္တော**တိ သာတစ္စကာရီ သက္ကစ္စကာရီ။ **အနေဠမူဂေါ**တိ အလာလာမုခေါ။ အထ ဝါ အနေဠော စ အမူဂေါ စ၊ ပဏ္ဍိတော ဗျတ္တောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဟိတသုခသမ္ပာပကံ သုတမဿ အတ္ထီတိ **သုတဝါ**၊ အာဂမသမ္ပန္နောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သတီမာ**တိ စိရကတာဒီနံ အနုဿရိတာ။ **သင်္ခါတဓမ္မော**တိ ဓမ္မုပပရိက္ခာယ ပရိညာတဓမ္မော။ **နိယတော**တိ အရိယမဂ္ဂေန နိယာမံ ပတ္တော။ **ပဓာနဝါ**တိ သမ္မပ္ပဓာနဝီရိယသမ္ပန္နော။ ဥပ္ပဋိပါဋိယာ ဧသ ပါဌော ယောဇေတဗ္ဗော။ ဧဝမေတေဟိ အပ္ပမာဒါဒီဟိ သမန္နာဂတော နိယာမသမ္ပာပကေန ပဓာနေန ပဓာနဝါ၊ တေန ပဓာနေန ပတ္တနိယာမတ္တာ နိယတော၊ တတော အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ သင်္ခါတဓမ္မော။ အရဟာ ဟိ ပုန သင်္ခါတဗ္ဗာဘာဝတော “သင်္ခါတဓမ္မော”တိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ “ယေ စ သင်္ခါတဓမ္မာသေ၊ ယေ စ သေခါ ပုထူ ဣဓာ”တိ[၂]။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

တဏှက္ခယဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၇၁။ **သီဟော ဝါ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အညတရဿ ကိရ ဗာရာဏသိရညော ဒူရေ ဥယျာနံ ဟောတိ၊ သော ပဂေဝ ဝုဋ္ဌာယ ဥယျာနံ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ ယာနာ ဩရုယှ ဥဒကဋ္ဌာနံ ဥပဂတော “မုခံ ဓောဝိဿာမီ”တိ။ တသ္မိဉ္စ ပဒေသေ သီဟီ ပေါတကံ ဇနေတွာ[၃] ဂေါစရာယ ဂတာ၊ ရာဇပုရိသော တံ ဒိသွာ “သီဟပေါတကော ဒေဝါ”တိ အာရောစေသိ။ ရာဇာ “သီဟော

၁-အတီယိတွာ (သီ) ၂-ခု ၁-၄၃၄၊ ခု ၈-၃၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ဇဟိတွာ (သီ)

kira na kassaci bhāyatī”ti taṁ upaparikkhituṁ bheri-ādīni ākoṭāpesi, sīhapotako taṁ saddaṁ sutvāpi tatheva sayi. Rājā yāvatatiyakaṁ ākoṭāpesi, so tatiyavāre sīsaṁ ukkhipitvā sabbaṁ parisaṁ oloketvā tatheva sayi. Atha rājā “yāvassa mātā nāgacchati, tāva gacchāmā”ti vatvā gacchanto cintesi “taṁ divasaṁ jātopi sīhapotako na santasati na bhāyati, kudāssu nāmāhampi taṇhādiṭṭhiparitāsaṁ chetvā na santaseyyaṁ na bhāyeyyan”ti. So taṁ ārammaṇaṁ gahetvā gacchanto puna kevaṭṭehi macche gahetvā sākhāsu bandhitvā pasārite jāle vātaṁ alaggaṁyeva[1] gacchamānaṁ disvā tampi nimittaṁ aggahesi “kudāssu nāmāhampi taṇhādiṭṭhijālaṁ mohajālaṁ vā phāletvā evaṁ asajjamāno gaccheyyan”ti.

Atha uyyānaṁ gantvā Silāpaṭṭapokkharaṇitīre nisinno vātabbhāhatāni padumāni onamitvā udakaṁ phusitvā vātavigame puna yathāṭhāne ṭhitāni udakena anupalittāni disvā tampi nimittaṁ aggahesi “kudāssu nāmāhampi yathā etāni udake jātāni udakena anupalittāni tiṭṭhanti, evamevaṁ loke jāto lokena anupalitto tiṭṭheyyan”ti. So punappunaṁ “yathā sīhavātapadumāni, evaṁ asantasantena asajjamānena nupalittena bhavitabban”ti cintetvā rajjaṁ pahāya pabbajitvā vipassanto paccekabodhiṁ sacchikatvā imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

“Sīhova saddesu asantasanto,
Vātova jālamhi asajjamāno.
Padumaṁva toyena alippamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tattha **sīho**ti cattāro sīhā tiṇasīho paṇḍusīho[2] kāḷasīho kesarasīhoti. Kesarasīho tesaṁ aggamakkhāyati, sova idha adhippeto. **Vāto** puratthimādivasena anekavidho, **padumaṁ** rattasetādivasena. Tesu yo koci vāto yaṁkiñci padumañca vaṭṭatiyeva. Tattha yasmā santāso attasinehena hoti, attasineho ca taṇhālepo, sopi diṭṭhisampayuttena vā diṭṭhivippayuttena vā

1. Asaṅgaṁyeva (Sī), asaṁsajjamānameva (Syā) 2. Narasīheva (Syā, Ka)

ကိရ န ကဿစိ ဘာယတီ”တိ တံ ဥပပရိက္ခိတုံ ဘေရိအာဒီနိ အာကောဋာပေသိ၊ သီဟပေါတကော တံ သဒ္ဒံ သုတွာပိ တထေဝ သယိ။ ရာဇာ ယာဝတတိယကံ အာကောဋာပေသိ၊ သော တတိယဝါရေ သီသံ ဥက္ခိပိတွာ သဗ္ဗံ ပရိသံ ဩလောကေတွာ တထေဝ သယိ။ အထ ရာဇာ “ယာဝဿ မာတာ နာဂစ္ဆတိ၊ တာဝ ဂစ္ဆာမာ”တိ ဝတွာ ဂစ္ဆန္တော စိန္တေသိ “တံ ဒိဝသံ ဇာတောပိ သီဟပေါတကော န သန္တသတိ န ဘာယတိ၊ ကုဒါဿု နာမာဟမ္ပိ တဏှာဒိဋ္ဌိပရိတာသံ ဆေတွာ န သန္တသေယျံ န ဘာယေယျ”န္တိ။ သော တံ အာရမ္မဏံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တော ပုန ကေဝဋ္ဋေဟိ မစ္ဆေ ဂဟေတွာ သာခါသု ဗန္ဓိတွာ ပသာရိတေ ဇာလေ ဝါတံ အလဂ္ဂံယေဝ[1] ဂစ္ဆမာနံ ဒိသွာ တမ္ပိ နိမိတ္တံ အဂ္ဂဟေသိ “ကုဒါဿု နာမာဟမ္ပိ တဏှာဒိဋ္ဌိဇာလံ မောဟဇာလံ ဝါ ဖာလေတွာ ဧဝံ အသဇ္ဇမာနော ဂစ္ဆေယျ”န္တိ။

အထ ဥယျာနံ ဂန္တွာ သိလာပဋ္ဋပေါက္ခရဏိတီရေ နိသိန္နော ဝါတဗ္ဘာဟတာနိ ပဒုမာနိ ဩနမိတွာ ဥဒကံ ဖုသိတွာ ဝါတဝိဂမေ ပုန ယထာဋ္ဌာနေ ဌိတာနိ ဥဒကေန အနုပလိတ္တာနိ ဒိသွာ တမ္ပိ နိမိတ္တံ အဂ္ဂဟေသိ “ကုဒါဿု နာမာဟမ္ပိ ယထာ ဧတာနိ ဥဒကေ ဇာတာနိ ဥဒကေန အနုပလိတ္တာနိ တိဋ္ဌန္တိ၊ ဧဝမေဝံ လောကေ ဇာတော လောကေန အနုပလိတ္တော တိဋ္ဌေယျ”န္တိ။ သော ပုနပ္ပုနံ “ယထာ သီဟဝါတပဒုမာနိ၊ ဧဝံ အသန္တသန္တေန အသဇ္ဇမာနေန အနုပလိတ္တေန ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ စိန္တေတွာ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

“သီဟောဝ သဒ္ဒေသု အသန္တသန္တော၊
ဝါတောဝ ဇာလမှိ အသဇ္ဇမာနော။
ပဒုမံဝ တောယေန အလိပ္ပမာနော၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တတ္ထ **သီဟော**တိ စတ္တာရော သီဟာ တိဏသီဟော ပဏ္ဍုသီဟော[2] ကာဠသီဟော ကေသရသီဟောတိ။ ကေသရသီဟော တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ၊ သောဝ ဣဓ အဓိပ္ပေတော။ **ဝါတော** ပုရတ္ထိမာဒိဝသေန အနေကဝိဓော၊ **ပဒုမံ** ရတ္တသေတာဒိဝသေန။ တေသု ယော ကောစိ ဝါတော ယံကိဉ္စိ ပဒုမဉ္စ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ တတ္ထ ယသ္မာ သန္တာသော အတ္တသိနေဟေန ဟောတိ၊ အတ္တသိနေဟော စ တဏှာလေပေါ၊ သောပိ ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တေန ဝါ ဒိဋ္ဌိဝိပ္ပယုတ္တေန ဝါ

၁-အသင်္ဂံယေဝ (သီ)၊ အသံသဇ္ဇမာနမေဝ (သျာ) ၂-နရသီဟော (သျာ၊ က)

lobhena hoti, so ca taṇhāyeva. Sajjanaṁ pana tattha upaparikkhāvirahitassa mohena hoti, moho ca avijjā. Tattha samathena taṇhāya pahānaṁ hoti, vipassanāya avijjāya. Tasmā samathena attasinehaṁ pahāya **sīhova saddesu** aniccādīsu **asantasanto,** vipassanāya mohaṁ pahāya **vātova jālamhi** khandhāyatanādīsu **asajjamāno,** samatheneva lobhaṁ lobhasampayuttaṁ eva[1] diṭṭhiñca pahāya, **padumaṁva toyena** sabbabhavabhogalobhena alippamāno. Ettha ca samathassa sīlaṁ padaṭṭhānaṁ, samatho samādhi, vipassanā paññāti evaṁ tesu dvīsu dhammesu siddhesu tayopi khandhā siddhā honti. tattha sīlakkhandhena surato hoti, so sīhova saddesu āghātavatthūsu kujjhitukāmatāya na santasati, paññākkhandhena paṭividdhasabhāvo vātova jālamhi khandhādidhammabhede na sajjati, samādhikkhandhena vītarāgo padumaṁva toyena rāgena na lippati. Evaṁ samathavipassanāhi sīlasamādhipaññākkhandhehi ca yathāsambhavaṁ avijjātaṇhānaṁ tiṇṇañca akusalamūlānaṁ pahānavasena asantasanto asajjamāno alippamāno ca veditabbo. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Asantasantagāthāvaṇṇanā samattā.

72. **Sīho yathā**ti kā uppatti? Aññataro kira Bārāṇasirājā paccantaṁ kuppitaṁ vūpasametuṁ gāmānugāmimaggaṁ chaḍḍetvā ujuṁ aṭavimaggaṁ gahetvā mahatiyā senāya gacchati. Tena ca samayena aññatarasmiṁ pabbatapāde sīho bālasūriyātapaṁ tappamāno nipanno hoti. Taṁ disvā rājapuriso rañño ārocesi. Rājā "sīho kira saddena na santasatī"ti bherisaṅkhapaṇavādīhi saddaṁ kārāpesi, sīho tatheva nipajji. Dutiyampi kārāpesi, sīho tatheva nipajji. Tatiyampi kārāpesi, sīho "mama paṭisattu atthī"ti catūhi pādehi suppatiṭṭhitaṁ patiṭṭhahitvā sīhanādaṁ nadi. Taṁ sutvāva hatthārohādayo hatthi-ādīhi orohitvā tiṇagahanāni paviṭṭhā, hatthi-assagaṇā disāvidisā palātā. Rañño hatthīpi rājānaṁ gahetvā vanagahanāni pothayamāno palāyi. So taṁ sandhāretuṁ asakkonto rukkhasākhāya

1. Lobhasampayuttattā eva (Sī)

လောဘေန ဟောတိ၊ သော စ တဏှာယေဝ။ သဇ္ဇနံ ပန တတ္ထ ဥပပရိက္ခာဝိရဟိတဿ မောဟေန ဟောတိ၊ မောဟော စ အဝိဇ္ဇာ။ တတ္ထ သမထေန တဏှာယ ပဟာနံ ဟောတိ၊ ဝိပဿနာယ အဝိဇ္ဇာယ။ တသ္မာ သမထေန အတ္တသိနေဟံ ပဟာယ **သီဟောဝ သဒ္ဒေသု** အနိစ္စာဒီသု **အသန္တသန္တော,** ဝိပဿနာယ မောဟံ ပဟာယ **ဝါတောဝ ဇာလမှိ** ခန္ဓာယတနာဒီသု **အသဇ္ဇမာနော,** သမထေနေဝ လောဘံ လောဘသမ္ပယုတ္တံ ဧဝ[၁] ဒိဋ္ဌိဉ္စ ပဟာယ, **ပဒုမံဝ တောယေန** သဗ္ဗဘဝဘောဂလောဘေန အလိပ္ပမာနော။ ဧတ္ထ စ သမထဿ သီလံ ပဒဋ္ဌာနံ၊ သမထော သမာဓိ၊ ဝိပဿနာ ပညာတိ ဧဝံ တေသု ဒွီသု ဓမ္မေသု သိဒ္ဓေသု တယောပိ ခန္ဓာ သိဒ္ဓါ ဟောန္တိ။ တတ္ထ သီလက္ခန္ဓေန သုရတော ဟောတိ၊ သော သီဟောဝ သဒ္ဒေသု အာဃာတဝတ္ထူသု ကုဇ္ဈိတုကာမတာယ န သန္တသတိ၊ ပညာက္ခန္ဓေန ပဋိဝိဒ္ဓသဘာဝေါ ဝါတောဝ ဇာလမှိ ခန္ဓာဒိဓမ္မဘေဒေ န သဇ္ဇတိ၊ သမာဓိက္ခန္ဓေန ဝီတရာဂေါ ပဒုမံဝ တောယေန ရာဂေန န လိပ္ပတိ။ ဧဝံ သမထဝိပဿနာဟိ သီလသမာဓိပညာက္ခန္ဓေဟိ စ ယထာသမ္ဘဝံ အဝိဇ္ဇာတဏှာနံ တိဏ္ဏဉ္စ အကုသလမူလာနံ ပဟာနဝသေန အသန္တသန္တော အသဇ္ဇမာနော အလိပ္ပမာနော စ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

အသန္တသန္တဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၇၂။ **သီဟော ယထာ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အညတရော ကိရ ဗာရာဏသိရာဇာ ပစ္စန္တံ ကုပိတံ ဝူပသမေတုံ ဂါမာနုဂါမိမဂ္ဂံ ဆဍ္ဍေတွာ ဥဇုံ အဋဝိမဂ္ဂံ ဂဟေတွာ မဟတိယာ သေနာယ ဂစ္ဆတိ။ တေန စ သမယေန အညတရသ္မိံ ပဗ္ဗတပါဒေ သီဟော ဗာလသူရိယာတပံ တပ္ပမာနော နိပန္နော ဟောတိ။ တံ ဒိသွာ ရာဇပုရိသော ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ "သီဟော ကိရ သဒ္ဒေန န သန္တသတီ"တိ ဘေရိသင်္ခပဏဝါဒီဟိ သဒ္ဒံ ကာရာပေသိ၊ သီဟော တထေဝ နိပဇ္ဇိ။ ဒုတိယမ္ပိ ကာရာပေသိ၊ သီဟော တထေဝ နိပဇ္ဇိ၊ တတိယမ္ပိ ကာရာပေသိ၊ သီဟော "မမ ပဋိသတ္တု အတ္ထီ"တိ စတူဟိ ပါဒေဟိ သုပ္ပတိဋ္ဌိတံ ပတိဋ္ဌဟိတွာ သီဟနာဒံ နဒိ။ တံ သုတွာဝ ဟတ္ထာရောဟာဒယော ဟတ္ထိအာဒီဟိ ဩရောဟိတွာ တိဏဂဟနာနိ ပဝိဋ္ဌာ၊ ဟတ္ထိအဿဂဏာ ဒိသာဝိဒိသာ ပလာတာ။ ရညော ဟတ္ထီပိ ရာဇာနံ ဂဟေတွာ ဝနဂဟနာနိ ပေါထယမာနော ပလာယိ။ သော တံ သန္ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တော ရုက္ခသာခါယ

၁-လောဘသမ္ပယုတ္တတ္တာ ဧဝ (သီ)

olambitvā pathaviṁ patitvā ekapadikamaggena gacchanto Paccekabuddhānaṁ vasanaṭṭhānaṁ pāpuṇitvā tattha Paccekabuddhe pucchi “api bhante saddamassutthā”ti. Āma mahārājāti. Kassa saddaṁ bhanteti. Paṭhamaṁ bherisaṅkhādīnaṁ, pacchā sīhassāti. Na bhāyittha bhanteti. na mayaṁ mahārāja kassaci saddassa bhāyāmāti. Sakkā pana bhante mayhampi edisaṁ kātunti. Sakkā mahārāja sace pabbajasīti, pabbajāmi bhanteti. Tato naṁ pabbājetvā pubbe vuttanayeneva ābhisamācārikaṁ sikkhāpesuṁ. Sopi pubbe vuttanayeneva vipassanto paccekabodhiṁ sacchikatvā imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

“Sīho yathā dāṭhabalī pasayha,
Rājā migānaṁ abhibhuyya cārī.
Sevetha pantāni senāsanāni,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tattha sahanā ca hananā ca sīghajavattā ca **sīho.** Kesarasīhova idha adhippeto. Dāṭhā balamassa atthīti **dāṭhabalī. Pasayha abhibhuyyā**ti ubhayaṁ **cārī**saddena saha yojetabbaṁ **pasayhacārī abhibhuyyacārī**ti. tattha pasayha niggahetvā caraṇena pasayhacārī, abhibhavitvā santāsetvā vasīkatvā caraṇena abhibhuyyacārī. Svāyaṁ kāyabalena pasayhacārī, tejasā abhibhuyyacārī. Tattha sace koci vadeyya “kiṁ pasayha abhibhuyya cārī”ti, tato **migānan**ti sāmivacanaṁ upayogavacanaṁ katvā “mige pasayha abhibhuyya cārī”ti paṭivattabbaṁ. **Pantānī**ti dūrāni. **Senāsanānī**ti vasanaṭṭhānāni. Sesaṁ pubbe vuttanayeneva sakkā jānitunti na vitthāritanti.

Dāṭhabalīgāthāvaṇṇanā samattā.

73. **Mettaṁ upekkhan**ti kā uppatti? Aññataro kira rājā mettādijhānalābhī ahosi. So “jhānasukhantarāyakaraṁ rajjan”ti jhānānurakkhaṇatthaṁ rajjaṁ pahāya pabbajitvā vipassanto paccekabodhiṁ sacchikatvā imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

ဩလမ္ဗိတွာ ပထဝိံ ပတိတွာ ဧကပဒိကမဂ္ဂေန ဂစ္ဆန္တော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ဝသနဋ္ဌာနံ ပါပုဏိတွာ တတ္ထ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ ပုစ္ဆိ “အပိ ဘန္တေ သဒ္ဒမဿုတ္ထာ”တိ။ အာမ မဟာရာဇာတိ။ ကဿ သဒ္ဒံ ဘန္တေတိ။ ပဌမံ ဘေရိသင်္ခါဒီနံ၊ ပစ္ဆာ သီဟဿာတိ။ န ဘာယိတ္ထ ဘန္တေတိ။ န မယံ မဟာရာဇ ကဿစိ သဒ္ဒဿ ဘာယာမာတိ။ သက္ကာ ပန ဘန္တေ မယှမ္ပိ ဧဒိသံ ကာတုန္တိ။ သက္ကာ မဟာရာဇ သစေ ပဗ္ဗဇသီတိ၊ ပဗ္ဗဇာမိ ဘန္တေတိ။ တတော နံ ပဗ္ဗာဇေတွာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ အာဘိသမာစာရိကံ သိက္ခာပေသုံ။ သောပိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

“သီဟော ယထာ ဒါဌဗလီ ပသယှ၊
ရာဇာ မိဂါနံ အဘိဘုယျ စာရီ။
သေဝေထ ပန္တာနိ သေနာသနာနိ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပော”တိ။

တတ္ထ သဟနာ စ ဟနနာ စ သီဃဇဝတ္တာ စ **သီဟော**။ ကေသရသီဟောဝ ဣဓ အဓိပ္ပေတော။ ဒါဌာ ဗလမဿ အတ္ထီတိ **ဒါဌဗလီ**။ **ပသယှ အဘိဘုယျာ**တိ ဥဘယံ **စာရီ**သဒ္ဒေန သဟ ယောဇေတဗ္ဗံ **ပသယှစာရီ အဘိဘုယျစာရီ**တိ။ တတ္ထ ပသယှ နိဂ္ဂဟေတွာ စရဏေန ပသယှစာရီ၊ အဘိဘဝိတွာ သန္တာသေတွာ ဝသီကတွာ စရဏေန အဘိဘုယျစာရီ။ သွာယံ ကာယဗလေန ပသယှစာရီ၊ တေဇသာ အဘိဘုယျစာရီ။ တတ္ထ သစေ ကောစိ ဝဒေယျ “ကိံ ပသယှ အဘိဘုယျ စာရီ”တိ၊ တတော **မိဂါန**န္တိ သာမိဝစနံ ဥပယောဂဝစနံ ကတွာ “မိဂေ ပသယှ အဘိဘုယျ စာရီ”တိ ပဋိဝတ္တဗ္ဗံ။ **ပန္တာနီ**တိ ဒူရာနိ။ **သေနာသနာနီ**တိ ဝသနဋ္ဌာနာနိ။ သေသံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ သက္ကာ ဇာနိတုန္တိ န ဝိတ္ထာရိတန္တိ။

ဒါဌဗလီဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၇၃။ **မေတ္တံ ဥပေက္ခ**န္တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အညတရော ကိရ ရာဇာ မေတ္တာဒိဈာနလာဘီ အဟောသိ။ သော “ဈာနသုခန္တရာယကရံ ရဇ္ဇ”န္တိ ဈာနာနုရက္ခဏတ္ထံ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

“Mettaṁ upekkhaṁ karuṇaṁ vimuttiṁ,
Āsevamāno muditañca kāle.
Sabbena lokena avirujjhamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tattha “sabbe sattā sukhitā hontū”ti-ādinā nayena hitasukhupanayanakāmatā **mettā.** “Aho vata imamhā dukkhā vimucceyyun”ti-ādinā nayena ahitadukkhāpanayanakāmatā **karuṇā.** “Modanti vata bhonto sattā, modanti sādhu suṭṭhū”ti-ādinā nayena hitasukhāvippayogakāmatā **muditā.** “Paññāyissanti sakena kammenā”ti sukhadukkhesu ajjhupekkhanatā **upekkhā.** Gāthābandhasukhatthaṁ pana uppaṭipāṭiyā mettaṁ vatvā upekkhā vuttā, muditā pacchā. **Vimuttin**ti catassopi hi etā attano paccanīkadhammehi vimuttattā vimuttiyo. Tena vuttaṁ “mettaṁ upekkhaṁ karuṇaṁ vimuttiṁ, āsevamāno muditañca kāle”ti.

Tattha **āsevamāno**ti tisso tikacatukkajjhānavasena, upekkhaṁ catutthajjhānavasena bhāvayamāno. **Kāle**ti mettaṁ āsevitvā tato vuṭṭhāya karuṇaṁ, tato vuṭṭhāya muditaṁ, tato itarato vā nippītikajhānato vuṭṭhāya upekkhaṁ āsevamāno “kāle āsevamāno”ti vuccati, āsevituṁ phāsukāle vā. **Sabbena lokena avirujjhamāno**ti dasasu disāsu sabbena sattalokena avirujjhamāno. Mettādīnañhi bhāvitattā sattā appaṭikūlā honti, sattesu ca virodhabhūto paṭigho vūpasammati. Tena vuttaṁ “sabbena lokena avirujjhamāno”ti. Ayamettha saṅkhepo, vitthārena pana mettādikathā Aṭṭhasāliniyā Dhammasaṅgahaṭṭhakathāyaṁ[1] vuttā. Sesaṁ pubbavuttasadisamevāti.

Appamaññāgāthāvaṇṇanā samattā.

74. **Rāgañca dosañcā**ti kā uppatti? Rājagahaṁ kira upanissāya Mātaṅgo nāma Paccekabuddho viharati sabbapacchimo Paccekabuddhānaṁ. Atha amhākaṁ bodhisatte uppanne devatāyo bodhisattassa pūjanatthāya āgacchantiyo taṁ disvā “mārisā mārisā Buddho loke uppanno”ti

---

1. Abhi-Ṭṭha 1. 237 piṭṭhe.

“မေတ္တံ ဥပေက္ခံ ကရုဏံ ဝိမုတ္တိံ၊
အာသေဝမာနော မုဒိတဉ္စ ကာလေ။
သဗ္ဗေန လောကေန အဝိရုဇ္ဈမာနော၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တတ္ထ “သဗ္ဗေ သတ္တာ သုခိတာ ဟောန္တူ”တိအာဒိနာ နယေန ဟိတသုခုပနယနကာမတာ **မေတ္တာ**။ “အဟော ဝတ ဣမမှာ ဒုက္ခာ ဝိမုစ္စေယျု”န္တိအာဒိနာ နယေန အဟိတဒုက္ခာပနယနကာမတာ **ကရုဏာ**။ “မောဒန္တိ ဝတ ဘောန္တော သတ္တာ၊ မောဒန္တိ သာဓု သုဋ္ဌု”တိအာဒိနာ နယေန ဟိတသုခါဝိပ္ပယောဂကာမတာ **မုဒိတာ**။ “ပညာယိဿန္တိ သကေန ကမ္မေနာ”တိ သုခဒုက္ခေသု အဇ္ဈုပေက္ခနတာ **ဥပေက္ခာ**။ ဂါထာဗန္ဓသုခတ္ထံ ပန ဥပ္ပဋိပါဋိယာ မေတ္တံ ဝတွာ ဥပေက္ခာ ဝုတ္တာ၊ မုဒိတာ ပစ္ဆာ။ **ဝိမုတ္တိ**န္တိ စတဿောပိ ဟိ ဧတာ အတ္တနော ပစ္စနီကဓမ္မေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ ဝိမုတ္တိယော။ တေန ဝုတ္တံ “မေတ္တံ ဥပေက္ခံ ကရုဏံ ဝိမုတ္တိံ၊ အာသေဝမာနော မုဒိတဉ္စ ကာလေ”တိ။

တတ္ထ **အာသေဝမာနော**တိ တိဿော တိကစတုက္ကဇ္ဈာနဝသေန, ဥပေက္ခံ စတုတ္ထဇ္ဈာနဝသေန ဘာဝယမာနော။ **ကာလေ**တိ မေတ္တံ အာသေဝိတွာ တတော ဝုဋ္ဌာယ ကရုဏံ၊ တတော ဝုဋ္ဌာယ မုဒိတံ၊ တတော ဣတရတော ဝါ နိပ္ပီတိကဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ဥပေက္ခံ အာသေဝမာနော “ကာလေ အာသေဝမာနော”တိ ဝုစ္စတိ၊ အာသေဝိတုံ ဖာသုကာလေ ဝါ။ **သဗ္ဗေန လောကေန အဝိရုဇ္ဈမာနော**တိ ဒသသု ဒိသာသု သဗ္ဗေန သတ္တလောကေန အဝိရုဇ္ဈမာနော။ မေတ္တာဒီနဉှိ ဘာဝိတတ္တာ သတ္တာ အပ္ပဋိကူလာ ဟောန္တိ၊ သတ္တေသု စ ဝိရောဓဘူတော ပဋိဃော ဝူပသမ္မတိ။ တေန ဝုတ္တံ “သဗ္ဗေန လောကေန အဝိရုဇ္ဈမာနော”တိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရေန ပန မေတ္တာဒိကထာ အဋ္ဌသာလိနိယာ ဓမ္မသင်္ဂဟဋ္ဌကထာယံ[1] ဝုတ္တာ။ သေသံ ပုဗ္ဗဝုတ္တသဒိသမေဝါတိ။

အပ္ပမညာဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၇၄။ **ရာဂဉ္စ ဒေါသဉ္စာ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ရာဇဂဟံ ကိရ ဥပနိဿာယ မာတင်္ဂေါ နာမ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ဝိဟရတိ သဗ္ဗပစ္ဆိမော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ။ အထ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တေ ဥပ္ပန္နေ ဒေဝတာယော ဗောဓိသတ္တဿ ပူဇနတ္ထာယ အာဂစ္ဆန္တိယော တံ ဒိသွာ “မာရိသာ မာရိသာ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပန္နော”တိ

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၂၃၇-ပိဋ္ဌေ။

bhaṇiṁsu. So nirodhā vuṭṭhahanto taṁ saddaṁ sutvā attano ca jīvitakkhayaṁ disvā Himavante Mahāpapāto[1] nāma pabbato Paccekabuddhānaṁ parinibbānaṭṭhānaṁ, tattha ākāsena gantvā pubbe parinibbutapaccekabuddhassa aṭṭhisaṅghātaṁ papāte pakkhipitvā silātale nisīditvā imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

“Rāgañca dosañca pahāya mohaṁ,
Sandālayitvāna saṁyojanāni.
Asantasaṁ jīvitasaṅkhayamhi,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tattha rāgadosamohā Uragasutte vuttā. **Saṁyojanānī**ti dasa saṁyojanāni, tāni ca tena tena maggena sandālayitvā. **asantasaṁ jīvitasaṅkhayamhī**ti jīvitasaṅkhayo vuccati cuticittassa paribhedo, tasmiṁ ca jīvitasaṅkhaye jīvitanikantiyā pahīnattā asantasanti. Ettāvatā sopādisesaṁ nibbānadhātuṁ attano dassetvā gāthāpariyosāne anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyīti.

Jīvitasaṅkhayagāthāvaṇṇanā samattā.

75. **Bhajantī**ti kā uppatti? Bārāṇasiyaṁ kira aññataro rājā ādigāthāya vuttappakārameva phītaṁ rajjaṁ samanusāsati, tassakharo ābādho uppajji, dukkhā vedanā vattanti. Vīsatisahassitthiyo parivāretvā hatthapādasambāhanādīni karonti. Amaccā “na dānāyaṁ rājā jīvissati, handa mayaṁ attano saraṇaṁ gavesāmā”ti cintetvā aññassa rañño santikaṁ gantvā upaṭṭhānaṁ yāciṁsu. Te tattha upaṭṭhahantiyeva, na kiñci labhanti. Rājāpi ābādhā vuṭṭhahitvā pucchi “itthannāmo ca itthannāmo ca kuhin”ti. Tato taṁ pavattiṁ sutvā sīsaṁ cāletvā tuṇhī ahosi. Tepi amaccā “rājā vuṭṭhito”ti sutvā tattha kiñci alabhamānā paramena pārijuññena samannāgatā punadeva āgantvā rājānaṁ vanditvā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu. tena ca raññā “kuhiṁ tātā tumhe gatā”ti vuttā āhaṁsu “devaṁ dubbalaṁ disvā ājīvikabhayenamhā asukaṁ nāma janapadaṁ gatā”ti.

1. Sujāto (Ka)

ဘဏိံသု။ သော နိရောဓာ ဝုဋ္ဌဟန္တော တံ သဒ္ဒံ သုတွာ အတ္တနော စ ဇီဝိတက္ခယံ ဒိသွာ ဟိမဝန္တေ မဟာပပါတော[1] နာမ ပဗ္ဗတော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ပရိနိဗ္ဗာနဋ္ဌာနံ၊ တတ္ထ အာကာသေန ဂန္တွာ ပုဗ္ဗေ ပရိနိဗ္ဗုတပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ အဋ္ဌိသင်္ဃာတံ ပပါတေ ပက္ခိပိတွာ သိလာတလေ နိသီဒိတွာ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

“ရာဂဉ္စ ဒေါသဉ္စ ပဟာယ မောဟံ၊
သန္ဒာလယိတွာန သံယောဇနာနိ။
အသန္တသံ ဇီဝိတသင်္ခယမှိ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တတ္ထ ရာဂဒေါသမောဟာ ဥရဂသုတ္တေ ဝုတ္တာ။ **သံယောဇနာနီ**တိ ဒသ သံယောဇနာနိ၊ တာနိ စ တေန တေန မဂ္ဂေန သန္ဒာလယိတွာ။ **အသန္တသံ ဇီဝိတသင်္ခယမှီ**တိ ဇီဝိတသင်္ခယော ဝုစ္စတိ စုတိစိတ္တဿ ပရိဘေဒေါ၊ တသ္မိံ စ ဇီဝိတသင်္ခယေ ဇီဝိတနိကန္တိယာ ပဟီနတ္တာ အသန္တသန္တိ။ ဧတ္တာဝတာ သောပါဒိသေသံ နိဗ္ဗာနဓာတုံ အတ္တနော ဒဿေတွာ ဂါထာပရိယောသာနေ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယီတိ။

ဇီဝိတသင်္ခယဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

၇၅။ **ဘဇန္တီ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗာရာဏသိယံ ကိရ အညတရော ရာဇာ အာဒိဂါထာယ ဝုတ္တပ္ပကာရမေဝ ဖီတံ ရဇ္ဇံ သမနုသာသတိ၊ တဿ ခရော အာဗာဓော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ ဝတ္တန္တိ။ ဝီသတိသဟဿိတ္ထိယော ပရိဝါရေတွာ ဟတ္ထပါဒသမ္ဗာဟနာဒီနိ ကရောန္တိ။ အမစ္စာ “န ဒါနာယံ ရာဇာ ဇီဝိဿတိ၊ ဟန္ဒ မယံ အတ္တနော သရဏံ ဂဝေသာမာ”တိ စိန္တေတွာ အညဿ ရညော သန္တိကံ ဂန္တွာ ဥပဋ္ဌာနံ ယာစိံသု။ တေ တတ္ထ ဥပဋ္ဌဟန္တိယေဝ၊ န ကိဉ္စိ လဘန္တိ။ ရာဇာပိ အာဗာဓာ ဝုဋ္ဌဟိတွာ ပုစ္ဆိ “ဣတ္ထန္နာမော စ ဣတ္ထန္နာမော စ ကုဟိ”န္တိ။ တတော တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ သီသံ စာလေတွာ တုဏှီ အဟောသိ။ တေပိ အမစ္စာ “ရာဇာ ဝုဋ္ဌိတော”တိ သုတွာ တတ္ထ ကိဉ္စိ အလဘမာနာ ပရမေန ပါရိဇုညေန သမန္နာဂတာ ပုနဒေဝ အာဂန္တွာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌံသု။ တေန စ ရညာ “ကုဟိံ တာတာ တုမှေ ဂတာ”တိ ဝုတ္တာ အာဟံသု “ဒေဝံ ဒုဗ္ဗလံ ဒိသွာ အာဇီဝိကဘယေနမှာ အသုကံ နာမ ဇနပဒံ ဂတာ”တိ။

၁-သုဇာတော (က)

Rājā sīsaṁ cāletvā cintesi “yaṁnūnāhaṁ ime vīmaṁseyyaṁ, kiṁ punapi evaṁ kareyyuṁ no”ti. So pubbe ābādhikarogena[1] phuṭṭho viya bāḷhavedanaṁ attānaṁ dassento gilānālayaṁ akāsi. Itthiyo samparivāretvā pubbasadisameva sabbaṁ akaṁsu. Tepi amaccā tatheva puna bahutaraṁ janaṁ gahetvā pakkamiṁsu. Evaṁ rājā yāvatatiyaṁ sabbaṁ pubbasadisaṁ akāsi, tepi tatheva pakkamiṁsu. Tato catutthampi te āgate disvā “aho ime dukkaraṁ akaṁsu, ye maṁ byādhitaṁ pahāya anapekkhā pakkamiṁsū”ti nibbinno rajjaṁ pahāya pabbajitvā vipassanto paccekabodhiṁ sacchikatvā imaṁ udānagāthaṁ abhāsi—

“Bhajanti sevanti ca kāraṇatthā,
Nikkāraṇā dullabhā ajja mittā.
Attaṭṭhapaññā asucī manussā,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Tattha **bhajantī**ti sarīrena allīyitvā[2] payirupāsanti. **Sevantī**ti añjalikammādīhi kiṁkārapaṭissāvitāya ca paricaranti. Kāraṇaṁ attho etesanti **kāraṇatthā**, bhajanāya sevanāya ca nāññaṁ kāraṇamatthi, attho eva nesaṁ kāraṇaṁ, atthahetu sevantīti vuttaṁ hoti. **Nikkāraṇā dullabhā ajja mittā**ti “ito kiñci lacchāmā”ti evaṁ attapaṭilābhakāraṇena nikkāraṇā, kevalaṁ—

“Upakāro ca yo mitto,
Sukhe dukkhe ca yo sakhā.
Atthakkhāyī ca yo mitto,
Yo ca mittānukampako”ti[3]—

evaṁ vuttena ariyena mittabhāvena samannāgatā dullabhā ajja mittā. Attani ṭhitā etesaṁ paññā, attānaṁyeva olokenti, na aññanti **attaṭṭhapaññā.** Diṭṭhatthapaññāti ayampi kira porāṇapāṭho, sampati diṭṭheyeva atthe etesaṁ paññā, āyatiṁ na pekkhantīti vuttaṁ hoti.

1. Sābhāvikarogena (Sī) 2. Allīyanti (Sī) 3. Dī 3. 153 piṭṭhe.

ရာဇာ သီသံ စာလေတွာ စိန္တေသိ “ယံနူနာဟံ ဣမေ ဝီမံသေယျံ၊ ကိံ ပုနပိ ဧဝံ ကရေယျုံ နော”တိ။ သော ပုဗ္ဗေ အာဗာဓိကရောဂေန[၁] ဖုဋ္ဌော ဝိယ ဗာဠှ-ဝေဒနံ အတ္တာနံ ဒဿေန္တော ဂိလာနာလယံ အကာသိ။ ဣတ္ထိယော သမ္ပရိ-ဝါရေတွာ ပုဗ္ဗသဒိသမေဝ သဗ္ဗံ အကံသု။ တေပိ အမစ္စာ တထေဝ ပုန ဗဟုတရံ ဇနံ ဂဟေတွာ ပက္ကမိံသု။ ဧဝံ ရာဇာ ယာဝတတိယံ သဗ္ဗံ ပုဗ္ဗသဒိသံ အကာသိ၊ တေပိ တထေဝ ပက္ကမိံသု။ တတော စတုတ္ထမ္ပိ တေ အာဂတေ ဒိသွာ “အဟော ဣမေ ဒုက္ကရံ အကံသု၊ ယေ မံ ဗျာဓိတံ ပဟာယ အနပေက္ခာ ပက္ကမိံသူ”တိ နိဗ္ဗိန္နော ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿန္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကတွာ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ—

“ဘဇန္တိ သေဝန္တိ စ ကာရဏတ္ထာ၊
နိက္ကာရဏာ ဒုလ္လဘာ အဇ္ဇ မိတ္တာ။
အတ္တဋ္ဌပညာ အသုစီ မနုဿာ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပော”တိ။

တတ္ထ **ဘဇန္တီ**တိ သရီရေန အလ္လီယိတွာ[၂] ပယိရုပါသန္တိ။ **သေဝန္တီ**တိ အဉ္ဇလိကမ္မာဒီဟိ ကိံကာရပဋိဿာဝိတာယ စ ပရိစရန္တိ။ ကာရဏံ အတ္ထော ဧတေသန္တိ **ကာရဏတ္ထာ၊** ဘဇနာယ သေဝနာယ စ နာညံ ကာရဏမတ္ထိ၊ အတ္ထော ဧဝ နေသံ ကာရဏံ၊ အတ္ထဟေတု သေဝန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **နိက္ကာရဏာ ဒုလ္လဘာ အဇ္ဇ မိတ္တာ**တိ “ဣတော ကိဉ္စိ လစ္ဆာမာ”တိ ဧဝံ အတ္တပဋိလာဘကာရဏေန နိက္ကာရဏာ, ကေဝလံ—

“ဥပကာရော စ ယော မိတ္တော၊
သုခေ ဒုက္ခေ စ ယော သခါ။
အတ္ထက္ခာယီ စ ယော မိတ္တော၊
ယော စ မိတ္တာနုကမ္ပကော”တိ[၃]—

ဧဝံ ဝုတ္တေန အရိယေန မိတ္တဘာဝေန သမန္နာဂတာ ဒုလ္လဘာ အဇ္ဇ မိတ္တာ။ အတ္တနိ ဌိတာ ဧတေသံ ပညာ၊ အတ္တာနံယေဝ ဩလောကေန္တိ, န အညန္တိ **အတ္တဋ္ဌပညာ**။ ဒိဋ္ဌတ္ထပညာတိ အယမ္ပိ ကိရ ပေါရာဏပါဌော၊ သမ္ပတိ ဒိဋ္ဌေ-ယေဝ အတ္ထေ ဧတေသံ ပညာ၊ အာယတိံ န ပေက္ခန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁-သာဘာဝိကရောဂေန (သီ) ၂-အလ္လီယန္တိ (သီ) ၃-ဒီ ၃-၁၅၃-ပိဋ္ဌေ။

Asucīti asucinā anariyena kāyavacīmanokammena samannāgatā. Sesaṁ pubbe vuttanayeneva veditabbanti.

Kāraṇatthagāthāvaṇṇanā samattā.

Catuttho vaggo niṭṭhito ekādasahi gāthāhi.

Evametaṁ ekacattālīsagāthāparimāṇaṁ Khaggavisāṇasuttaṁ katthacideva vuttena yojanānayena sabbattha yathānurūpaṁ yojetvā anusandhito atthato ca veditabbaṁ. Ativitthārabhayena pana amhehi na sabbattha yojitanti.

Paramatthajotikāya Khuddakaṭṭhakathāya

Suttanipātaṭṭhakathāya

Khaggavisāṇasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Kasibhāradvājasuttavaṇṇanā

Evaṁ me sutanti Kasibhāradvājasuttaṁ. Kā uppatti? Bhagavā Magadhesu viharanto Dakkhiṇāgirismiṁ Ekanālāyaṁ brāhmaṇagāme purebhattakiccaṁ pacchābhattakiccanti imesu dvīsu Buddhakiccesu purebhattakiccaṁ niṭṭhāpetvā pacchābhattakiccāvasāne Buddhacakkhunā lokaṁ volokento Kasibhāradvājaṁ brāhmaṇaṁ arahattassa upanissayasampannaṁ disvā “tattha mayi gate kathā pavattissati, tato kathāvasāne dhammadesanaṁ sutvā esa brāhmaṇo pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇissatī”ti ca ñatvā tattha gantvā kathaṁ samuṭṭhāpetvā imaṁ suttaṁ abhāsi.

Tattha siyā “katamaṁ Buddhānaṁ purebhattakiccaṁ, katamaṁ pacchābhattakiccan”ti. Vuccate—Buddho Bhagavā pāto eva uṭṭhāya upaṭṭhākānuggahatthaṁ sarīraphāsu katthañca mukhadhovanādi-sarīraparikammaṁ katvā yāva bhikkhācāravelā, tāva vivittāsane vītināmetvā bhikkhācāravelāya nivāsetvā kāyabandhanaṁ bandhitvā cīvaraṁ pārupitvā pattamādāya kadāci ekakoca, kadāci bhikkhusaṁghaparivuto gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya pavisati kadāci pakatiyā, kadāci

အသုစီတိ အသုစိနာ အနရိယေန ကာယဝစီမနောကမ္မေန သမန္နာဂတာ။ သေသံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ကာရဏတ္ထဂါထာဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

စတုတ္ထော ဝဂ္ဂေါ နိဋ္ဌိတော ဧကာဒသဟိ ဂါထာဟိ။

ဧဝမေတံ ဧကစတ္တာလီသဂါထာပရိမာဏံ ခဂ္ဂဝိသာဏသုတ္တံ ကတ္ထစိဒေဝ ဝုတ္တေန ယောဇနာနယေန သဗ္ဗတ္ထ ယထာနုရူပံ ယောဇေတွာ အနုသန္ဓိတော အတ္ထတော စ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အတိဝိတ္ထာရဘယေန ပန အမှေဟိ န သဗ္ဗတ္ထ ယောဇိတန္တိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကဋ္ဌကထာယ

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ

ခဂ္ဂဝိသာဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ကသိဘာရဒွါဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ မေ သုတန္တိ ကသိဘာရဒွါဇသုတ္တံ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဘဂဝါ မဂဓေသု ဝိဟရန္တော ဒက္ခိဏာဂိရိသ္မိံ ဧကနာလာယံ ဗြာဟ္မဏဂါမေ ပုရေဘတ္တကိစ္စံ ပစ္ဆာဘတ္တကိစ္စန္တိ ဣမေသု ဒွီသု ဗုဒ္ဓကိစ္စေသု ပုရေဘတ္တကိစ္စံ နိဋ္ဌာပေတွာ ပစ္ဆာဘတ္တကိစ္စာဝသာနေ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေန္တော ကသိဘာရဒွါဇံ ဗြာဟ္မဏံ အရဟတ္တဿ ဥပနိဿယသမ္ပန္နံ ဒိသွာ “တတ္ထ မယိ ဂတေ ကထာ ပဝတ္တိဿတိ၊ တတော ကထာဝသာနေ ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ဧသ ဗြာဟ္မဏော ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿတီ”တိ စ ဉတွာ တတ္ထ ဂန္တွာ ကထံ သမုဋ္ဌာပေတွာ ဣမံ သုတ္တံ အဘာသိ။

တတ္ထ သိယာ “ကတမံ ဗုဒ္ဓါနံ ပုရေဘတ္တကိစ္စံ၊ ကတမံ ပစ္ဆာဘတ္တကိစ္စ”န္တိ။ ဝုစ္စတေ—ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ ပါတော ဧဝ ဥဋ္ဌာယ ဥပဋ္ဌာကာနုဂ္ဂဟတ္ထံ သရီရဖာသုကတ္ထဉ္စ မုခဓောဝနာဒိသရီရပရိကမ္မံ ကတွာ ယာဝ ဘိက္ခာစာရဝေလာ၊ တာဝ ဝိဝိတ္တာသနေ ဝီတိနာမေတွာ ဘိက္ခာစာရဝေလာယ နိဝါသေတွာ ကာယဗန္ဓနံ ဗန္ဓိတွာ စီဝရံ ပါရုပိတွာ ပတ္တမာဒါယ ကဒါစိ ဧကကော, ကဒါစိ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော ဂါမံ ဝါ နိဂမံ ဝါ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသတိ ကဒါစိ ပကတိယာ, ကဒါစိ

anekehi pāṭihāriyehi vattamānehi. Seyyathidaṁ? Piṇḍāya pavisato Lokanāthassa purato purato gantvā mudugatiyo vātā pathaviṁ sodhenti, valāhakā udakaphusitāni muñcantā magge reṇuṁ vūpasametvā upari vitānaṁ hutvā tiṭṭhanti, apare vātā pupphāni upasaṁharitvā magge okiranti, unnatā bhūmippadesā onamanti, onatā unnamanti, pādanikkhepasamaye samāva bhūmi hoti, sukhasamphassāni rathacakkamattāni padumapupphāni vā pāde sampaṭicchanti, indakhīlassa anto ṭhapitamatte dakkhiṇapāde sarīrā chabbaṇṇarasmiyo niccharitvā suvaṇṇarasapiñjarāni viya citrapaṭaparikkhittāni viya ca pāsādakūṭāgārādīni karontiyo ito cito ca vidhāvanti, hatthi-assavihaṅgādayo sakasakaṭṭhānesu ṭhitāyeva madhurenākārena saddaṁ karonti, tathā bherivīṇādīni tūriyāni manussānaṁ kāyūpagāni ca ābharaṇāni, tena saññāṇena manussā jānanti "ajja Bhagavā idha piṇḍāya paviṭṭho"ti. Te sunivatthā supārutā gandhapupphādīni ādāya gharā nikkhamitvā antaravīthiṁ paṭipajjitvā Bhagavantaṁ gandhapupphādīhi sakkaccaṁ pūjetvā vanditvā "amhākaṁ bhante dasa bhikkhū, amhākaṁ vīsati, amhākaṁ bhikkhusataṁ dethā"ti yācitvā Bhagavatopi pattaṁ gahetvā āsanaṁ paññāpetvā sakkaccaṁ piṇḍapātena paṭimānenti.

Bhagavā katabhattakicco tesaṁ santānāni oloketvā tathā dhammaṁ deseti, yathā keci saraṇagamane patiṭṭhahanti, keci pañcasu sīlesu, keci sotāpattisakadāgāmi-anāgāmiphalānaṁ aññatarasmiṁ, keci pabbajitvā aggaphale arahatteti. Evaṁ tathā tathā janaṁ anuggahetvā uṭṭhāyāsanā vihāraṁ gacchati. Tattha maṇḍalamāḷe paññattavarabuddhāsane nisīdati bhikkhūnaṁ bhattakiccapariyosānaṁ āgamayamāno. Tato bhikkhūnaṁ bhattakiccapariyosāne upaṭṭhāko Bhagavato nivedeti, atha Bhagavā Gandhakuṭiṁ pavisati. Idaṁ tāva **purebhattakiccaṁ.** Yañcettha na vuttaṁ, taṁ Brahmāyusutte vuttanayeneva gahetabbaṁ.

Atha Bhagavā evaṁ katapurebhattakicco Gandhakuṭiyā upaṭṭhāne nisīditvā pāde pakkhāletvā pādapīṭhe ṭhatvā bhikkhusaṁghaṁ ovadati "bhikkhave appamādena sampādetha, Buddhuppādo dullabho lokasmiṁ, manussapaṭilābho dullabho, saddhāsampatti[1] dullabhā, pabbajjā dullabhā, saddhammassavanaṁ

1. Khaṇasampatti (Sī)

အနေကေဟိ ပါဋိဟာရိယေဟိ ဝတ္တမာနေဟိ။ သေယျထိဒံ? ပိဏ္ဍာယ ပဝိသတော လောကနာထဿ ပုရတော ပုရတော ဂန္တွာ မုဒုဂတိယော ဝါတာ ပထဝိံ သောဓေန္တိ၊ ဝလာဟကာ ဥဒကဖုသိတာနိ မုဉ္စန္တာ မဂ္ဂေ ရေဏုံ ဝူပသမေတွာ ဥပရိ ဝိတာနံ ဟုတွာ တိဋ္ဌန္တိ၊ အပရေ ဝါတာ ပုပ္ဖါနိ ဥပသံဟရိတွာ မဂ္ဂေ ဩကိရန္တိ၊ ဥန္နတာ ဘူမိပ္ပဒေသာ ဩနမန္တိ၊ ဩနတာ ဥန္နမန္တိ၊ ပါဒနိက္ခေပသမယေ သမာဝ ဘူမိ ဟောတိ၊ သုခသမ္ဖဿာနိ ရထစက္ကမတ္တာနိ ပဒုမပုပ္ဖါနိ ဝါ ပါဒေ သမ္ပဋိစ္ဆန္တိ၊ ဣန္ဒခီလဿ အန္တော ဌပိတမတ္တေ ဒက္ခိဏပါဒေ သရီရာ ဆဗ္ဗဏ္ဏရသ္မိယော နိစ္ဆရိတွာ သုဝဏ္ဏရသပိဉ္ဇရာနိ ဝိယ စိတြပဋပရိက္ခိတ္တာနိ ဝိယ စ ပါသာဒကူဋာဂါရာဒီနိ ကရောန္တိယော ဣတော စိတော စ ဝိဓာဝန္တိ၊ ဟတ္ထိအဿဝိဟင်္ဂါဒယော သကသကဋ္ဌာနေသု ဌိတာယေဝ မဓုရေနာကာရေန သဒ္ဒံ ကရောန္တိ၊ တထာ ဘေရိဝီဏာဒီနိ တူရိယာနိ မနုဿာနံ ကာယူပဂါနိ စ အာဘရဏာနိ၊ တေန သညာဏေန မနုဿာ ဇာနန္တိ "အဇ္ဇ ဘဂဝါ ဣဓ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌော"တိ။ တေ သုနိဝတ္ထာ သုပါရုတာ ဂန္ဓပုပ္ဖါဒီနိ အာဒါယ ဃရာ နိက္ခမိတွာ အန္တရဝီထိံ ပဋိပဇ္ဇိတွာ ဘဂဝန္တံ ဂန္ဓပုပ္ဖါဒီဟိ သက္ကစ္စံ ပူဇေတွာ ဝန္ဒိတွာ "အမှာကံ ဘန္တေ ဒသ ဘိက္ခူ, အမှာကံ ဝီသတိ, အမှာကံ ဘိက္ခုသတံ ဒေထာ"တိ ယာစိတွာ ဘဂဝတောပိ ပတ္တံ ဂဟေတွာ အာသနံ ပညာပေတွာ သက္ကစ္စံ ပိဏ္ဍပါတေန ပဋိမာနေန္တိ။

ဘဂဝါ ကတဘတ္တကိစ္စော တေသံ သန္တာနာနိ ဩလောကေတွာ တထာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ ယထာ ကေစိ သရဏဂမနေ ပတိဋ္ဌဟန္တိ၊ ကေစိ ပဉ္စသု သီလေသု၊ ကေစိ သောတာပတ္တိသကဒါဂါမိအနာဂါမိဖလာနံ အညတရသ္မိံ၊ ကေစိ ပဗ္ဗဇိတွာ အဂ္ဂဖလေ အရဟတ္တေတိ။ ဧဝံ တထာ တထာ ဇနံ အနုဂ္ဂဟေတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ ဝိဟာရံ ဂစ္ဆတိ။ တတ္ထ မဏ္ဍလမာဠေ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒတိ ဘိက္ခူနံ ဘတ္တကိစ္စပရိယောသာနံ အာဂမယမာနော။ တတော ဘိက္ခူနံ ဘတ္တကိစ္စပရိယောသာနေ ဥပဋ္ဌာကော ဘဂဝတော နိဝေဒေတိ၊ အထ ဘဂဝါ ဂန္ဓကုဋိံ ပဝိသတိ။ ဣဒံ တာဝ **ပုရေဘတ္တကိစ္စံ။** ယဉ္စေတ္ထ န ဝုတ္တံ၊ တံ ဗြဟ္မာယုသုတ္တေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဂဟေတဗ္ဗံ။

အထ ဘဂဝါ ဧဝံ ကတပုရေဘတ္တကိစ္စော ဂန္ဓကုဋိယာ ဥပဋ္ဌာနေ နိသီဒိတွာ ပါဒေ ပက္ခာလေတွာ ပါဒပီဌေ ဌတွာ ဘိက္ခုသံဃံ ဩဝဒတိ "ဘိက္ခဝေ အပ္ပမာဒေန သမ္ပာဒေထ၊ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေါ ဒုလ္လဘော လောကသ္မိံ၊ မနုဿပဋိလာဘော ဒုလ္လဘော၊ သဒ္ဓါသမ္ပတ္တိ[1] ဒုလ္လဘာ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဒုလ္လဘာ၊ သဒ္ဓမ္မဿဝနံ

၁-ခဏသမ္ပတ္တိ (သီ)

dullabhaṁ lokasmin”ti. Tato bhikkhū Bhagavantaṁ vanditvā kammaṭṭhānaṁ pucchanti, atha Bhagavā bhikkhūnaṁ cariyavasena kammaṭṭhānaṁ deti. Te kammaṭṭhānaṁ uggahetvā Bhagavantaṁ abhivādetvā attano attano vasanaṭṭhānaṁ gacchanti, keci araññaṁ, keci rukkhamūlaṁ, keci pabbatādīnaṁ aññataraṁ, keci Cātumahārājikabhavanaṁ -pa- keci Vasavattibhavananti. Tato Bhagavā Gandhakuṭiṁ pavisitvā sace ākaṅkhati, dakkhiṇena passena sato sampajāno muhuttaṁ sīhaseyyaṁ kappeti. Atha samassāsitakāyo uṭṭhahitvā dutiyabhāge lokaṁ voloketi. Tatiyabhāge yaṁ gāmaṁ vā nigamaṁ vā upanissāya viharati, tattha jano purebhattaṁ dānaṁ datvā pacchābhattaṁ sunivattho supāruto gandhapupphādīni ādāya vihāre sannipatati. Tato Bhagavā sampattaparisāya anurūpena pāṭihāriyena gantvā dhammasabhāyaṁ paññattavarabuddhāsane nisajja dhammaṁ deseti kālayuttaṁ pamāṇayuttaṁ. Atha kālaṁ viditvā parisaṁ uyyojeti.

Tato sace gattāni osiñcitukāmo hoti, atha Buddhāsanā uṭṭhāya upaṭṭhākena udakapaṭiyāditokāsaṁ gantvā upaṭṭhākahatthato udakasāṭikaṁ gahetvā nhānakoṭṭhakaṁ pavisati. Upaṭṭhākopi Buddhāsanaṁ ānetvā Gandhakuṭipariveṇe paññāpeti, Bhagavā gattāni osiñcitvā surattadupaṭṭaṁ nivāsetvā kāyabandhanaṁ bandhitvā uttarāsaṅgaṁ katvā tattha āgantvā nisīdati ekakova muhuttaṁ paṭisallīno. Atha bhikkhū tato tato āgamma Bhagavato upaṭṭhānaṁ gacchanti. Tattha ekacce pañhaṁ pucchanti, ekacce kammaṭṭhānaṁ, ekacce dhammassavanaṁ yācanti. Bhagavā tesaṁ adhippāyaṁ sampādento paṭhamaṁ yāmaṁ vītināmeti.

Majjhimayāme sakaladasasahassilokadhātudevatāyo okāsaṁ labhamāno Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā pañhaṁ pucchanti yathābhisaṅkhataṁ antamaso caturakkharampi. Bhagavā tāsaṁ devatānaṁ pañhaṁ vissajjento majjhimayāmaṁ vītināmeti. Tato pacchimayāmaṁ cattāro bhāge katvā ekaṁ bhāgaṁ caṅkamaṁ adhiṭṭhāti, dutiyabhāgaṁ Gandhakuṭiṁ pavisitvā dakkhiṇena passena sato sampajāno sīhaseyyaṁ kappeti, tatiyabhāgaṁ phalasamāpattiyā vītināmeti, catutthabhāgaṁ mahākaruṇāsamāpattiṁ pavisitvā Buddhacakkhunā lokaṁ voloketi apparajakkhamahārajakkhādisattadassanatthaṁ. Idaṁ **pacchābhattakiccaṁ**.

ဒုလ္လဘံ လောကသ္မိ”န္တိ။ တတော ဘိက္ခူ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပုစ္ဆန္တိ၊ အထ ဘဂဝါ ဘိက္ခူနံ စရိယဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနံ ဒေတိ။ တေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ အတ္တနော အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ကေစိ အရညံ၊ ကေစိ ရုက္ခမူလံ၊ ကေစိ ပဗ္ဗတာဒီနံ အညတရံ၊ ကေစိ စာတုမဟာရာဇိကဘဝနံ။ပ။ ကေစိ ဝသဝတ္တိဘဝနန္တိ။ တတော ဘဂဝါ ဂန္ဓကုဋိံ ပဝိသိတွာ သစေ အာကင်္ခတိ၊ ဒက္ခိဏေန ပဿေန သတော သမ္ပဇာနော မုဟုတ္တံ သီဟသေယျံ ကပ္ပေတိ။ အထ သမဿာသိတကာယော ဥဋ္ဌဟိတွာ ဒုတိယဘာဂေ လောကံ ဝေါလောကေတိ။ တတိယဘာဂေ ယံ ဂါမံ ဝါ နိဂမံ ဝါ ဥပနိဿာယ ဝိဟရတိ၊ တတ္ထ ဇနော ပုရေဘတ္တံ ဒါနံ ဒတွာ ပစ္ဆာဘတ္တံ သုနိဝတ္ထော သုပါရုတော ဂန္ဓပုပ္ဖာဒီနိ အာဒါယ ဝိဟာရေ သန္နိပတတိ။ တတော ဘဂဝါ သမ္ပတ္တပရိသာယ အနုရူပေန ပါဋိဟာရိယေန ဂန္တွာ ဓမ္မသဘာယံ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသဇ္ဇ ဓမ္မံ ဒေသေတိ ကာလယုတ္တံ ပမာဏယုတ္တံ။ အထ ကာလံ ဝိဒိတွာ ပရိသံ ဥယျောဇေတိ။

တတော သစေ ဂတ္တာနိ ဩသိဉ္စိတုကာမော ဟောတိ၊ အထ ဗုဒ္ဓါသနာ ဥဋ္ဌာယ ဥပဋ္ဌာကေန ဥဒကပဋိယာဒိတောကာသံ ဂန္တွာ ဥပဋ္ဌာကဟတ္ထတော ဥဒကသာဋိကံ ဂဟေတွာ နှာနကောဋ္ဌကံ ပဝိသတိ။ ဥပဋ္ဌာကောပိ ဗုဒ္ဓါသနံ အာနေတွာ ဂန္ဓကုဋိပရိဝေဏေ ပညာပေတိ၊ ဘဂဝါ ဂတ္တာနိ ဩသိဉ္စိတွာ သုရတ္တဒုပဋ္ဋံ နိဝါသေတွာ ကာယဗန္ဓနံ ဗန္ဓိတွာ ဥတ္တရာသင်္ဂံ ကတွာ တတ္ထ အာဂန္တွာ နိသီဒတိ ဧကကောဝ မုဟုတ္တံ ပဋိသလ္လီနော။ အထ ဘိက္ခူ တတော တတော အာဂမ္မ ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆန္တိ။ တတ္ထ ဧကစ္စေ ပဉှံ ပုစ္ဆန္တိ၊ ဧကစ္စေ ကမ္မဋ္ဌာနံ၊ ဧကစ္စေ ဓမ္မဿဝနံ ယာစန္တိ။ ဘဂဝါ တေသံ အဓိပ္ပါယံ သမ္ပာဒေန္တော ပဌမံ ယာမံ ဝီတိနာမေတိ။

မဇ္ဈိမယာမေ သကလဒသသဟဿိလောကဓာတုဒေဝတာယော ဩကာသံ လဘမာနာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဉှံ ပုစ္ဆန္တိ ယထာဘိသင်္ခတံ အန္တမသော စတုရက္ခရမ္ပိ။ ဘဂဝါ တာသံ ဒေဝတာနံ ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေန္တော မဇ္ဈိမယာမံ ဝီတိနာမေတိ။ တတော ပစ္ဆိမယာမံ စတ္တာရော ဘာဂေ ကတွာ ဧကံ ဘာဂံ စင်္ကမံ အဓိဋ္ဌာတိ၊ ဒုတိယဘာဂံ ဂန္ဓကုဋိံ ပဝိသိတွာ ဒက္ခိဏေန ပဿေန သတော သမ္ပဇာနော သီဟသေယျံ ကပ္ပေတိ၊ တတိယဘာဂံ ဖလသမာပတ္တိယာ ဝီတိနာမေတိ၊ စတုတ္ထဘာဂံ မဟာကရုဏာသမာပတ္တိံ ပဝိသိတွာ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေတိ အပ္ပရဇက္ခမဟာရဇက္ခာဒိသတ္တဒဿနတ္ထံ။ ဣဒံ **ပစ္ဆာဘတ္တကိစ္စံ**။

Evamimassa pacchābhattakiccassa lokavolokanasaṅkhāte catutthabhāgāvasāne Buddhadhammasaṁghesu dānasīla-uposathakammādīsu ca akatādhikāre katādhikāre ca anupanissayasampanne upanissayasampanne ca satte passituṁ Buddhacakkhunā lokaṁ volokento Kasibhāradvājaṁ brāhmaṇaṁ arahattassa upanissayasampannaṁ disvā "tattha mayi gate kathā pavattissati, tato kathāvasāne dhammadesanaṁ sutvā esa brāhmaṇo pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇissatī"ti ca ñatvā tattha gantvā kathaṁ samuṭṭhāpetvā imaṁ suttamabhasi.

Tattha **evaṁ me sutan**ti-ādi āyasmatā Ānandena paṭhamamahāsaṅgītikāle dhammasaṅgītiṁ karontena āyasmatā Mahākassapattherena puṭṭhena pañcannaṁ arahantasatānaṁ vuttaṁ, "ahaṁ kho samaṇa kasāmi ca vapāmi cā"ti Kasibhāradvājena vuttaṁ, "ahampi kho brāhmaṇa kasāmi ca vapāmi cā"ti-ādi Bhagavatā vuttaṁ, tadetaṁ sabbampi samodhānetvā "Kasibhāradvājasuttan"ti vuccati.

Tattha **evan**ti ayaṁ ākāranidassanāvadhāraṇattho evaṁsaddo. Ākāratthena hi etena etamatthaṁ dīpeti—nānānayanipuṇamanekajjhāsayasamuṭṭhānaṁ atthabyañjanasampannaṁ vividhapāṭihāriyaṁ dhammatthadesanāpaṭivedhagambhīraṁ sabbasattehi sakasakabhāsānurūpamupalakkhaṇiyasabhāvaṁ tassa Bhagavato vacanaṁ, taṁ sabbākārena ko samattho viññātuṁ, atha kho evaṁ me sutaṁ, mayāpi ekenākārena sutanti. Nidassanatthena "nāhaṁ sayambhū, na mayā idaṁ sacchikatan"ti attānaṁ parimocento "evaṁ me sutaṁ, mayā evaṁ sutan"ti idāni vattabbaṁ Sakalasuttaṁ nidasseti. Avadhāraṇatthena "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ bahussutānaṁ yadidaṁ Ānando, gatimantānaṁ, satimantānaṁ, dhitimantānaṁ, upaṭṭhākānaṁ yadidaṁ Ānando"ti[1] evaṁ Bhagavatā pasatthabhāvānurūpaṁ attano dhāraṇabalaṁ dassento sattānaṁ sotukamyataṁ janeti "evaṁ me sutaṁ tañca atthato vā byañjanato vā anūnamanadhikaṁ, evameva, na aññathā daṭṭhabban"ti. **Me sutan**ti ettha mayāsaddattho mesaddo, sotadvāraviññāṇattho sutasaddo. Tasmā evaṁ me sutanti evaṁ mayā sotaviññāṇapubbaṅgamāya viññāṇavīthiyā upadhāritanti vuttaṁ hoti.

1. Aṁ 1. 25 piṭṭhe.

ဧဝမိမဿ ပစ္ဆာဘတ္တကိစ္စဿ လောကဝေါလောကနသင်္ခါတေ စတုတ္ထဘာဂါဝသာနေ ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃေသု ဒါနသီလဥပေါသထကမ္မာဒီသု စ အကတာဓိကာရေ ကတာဓိကာရေ စ အနုပနိဿယသမ္ပန္နေ ဥပနိဿယသမ္ပန္နေ စ သတ္တေ ပဿိတုံ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေန္တော ကသိဘာရဒွါဇံ ဗြာဟ္မဏံ အရဟတ္တဿ ဥပနိဿယသမ္ပန္နံ ဒိသွာ "တတ္ထ မယိ ဂတေ ကထာ ပဝတ္တိဿတိ၊ တတော ကထာဝသာနေ ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ဧသ ဗြာဟ္မဏော ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿတီ"တိ စ ဉတွာ တတ္ထ ဂန္တွာ ကထံ သမုဋ္ဌာပေတွာ ဣမံ သုတ္တမဘာသိ။

တတ္ထ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိအာဒိ အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ပဌမမဟာသင်္ဂီတိကာလေ ဓမ္မသင်္ဂီတိံ ကရောန္တေန အာယသ္မတာ မဟာကဿပတ္ထေရေန ပုဋ္ဌေန ပဉ္စန္နံ အရဟန္တသတာနံ ဝုတ္တံ၊ "အဟံ ခေါ သမဏ ကသာမိ စ ဝပါမိ စာ"တိ ကသိဘာရဒွါဇေန ဝုတ္တံ၊ "အဟမ္ပိ ခေါ ဗြာဟ္မဏ ကသာမိ စ ဝပါမိ စာ"တိအာဒိ ဘဂဝတာ ဝုတ္တံ၊ တဒေတံ သဗ္ဗမ္ပိ သမောဓာနေတွာ "ကသိဘာရဒွါဇသုတ္တ"န္တိ ဝုစ္စတိ။

တတ္ထ **ဧဝ**န္တိ အယံ အာကာရနိဒဿနာဝဓာရဏတ္ထော ဧဝံသဒ္ဒေါ။ အာကာရတ္ထေန ဟိ ဧတေန ဧတမတ္ထံ ဒီပေတိ—နာနာနယနိပုဏမနေကဇ္ဈာသယသမုဋ္ဌာနံ အတ္ထဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နံ ဝိဝိဓပါဋိဟာရိယံ ဓမ္မတ္ထဒေသနာပဋိဝေဓဂမ္ဘီရံ သဗ္ဗသတ္တေဟိ သကသကဘာသာနုရူပမုပလက္ခဏိယသဘာဝံ တဿ ဘဂဝတော ဝစနံ၊ တံ သဗ္ဗာကာရေန ကော သမတ္ထော ဝိညာတုံ၊ အထ ခေါ ဧဝံ မေ သုတံ၊ မယာပိ ဧကေနာကာရေန သုတန္တိ။ နိဒဿနတ္ထေန "နာဟံ သယမ္ဘူ၊ န မယာ ဣဒံ သစ္ဆိကတ"န္တိ အတ္တာနံ ပရိမောစေန္တော "ဧဝံ မေ သုတံ၊ မယာ ဧဝံ သုတ"န္တိ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗံ သကလသုတ္တံ နိဒဿေတိ။ အဝဓာရဏတ္ထေန "ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဗဟုဿုတာနံ ယဒိဒံ အာနန္ဒော၊ ဂတိမန္တာနံ၊ သတိမန္တာနံ၊ ဓိတိမန္တာနံ၊ ဥပဋ္ဌာကာနံ ယဒိဒံ အာနန္ဒော"တိ[1] ဧဝံ ဘဂဝတာ ပသတ္ထဘာဝါနုရူပံ အတ္တနော ဓာရဏဗလံ ဒဿေန္တော သတ္တာနံ သောတုကမျတံ ဇနေတိ "ဧဝံ မေ သုတံ တဉ္စ အတ္ထတော ဝါ ဗျဉ္ဇနတော ဝါ အနူနမနဓိကံ၊ ဧဝမေဝ, န အညထာ ဒဋ္ဌဗ္ဗ"န္တိ။ **မေ သုတ**န္တိ ဧတ္ထ မယာသဒ္ဒတ္ထော မေသဒ္ဒေါ၊ သောတဒွါရဝိညာဏတ္ထော သုတသဒ္ဒေါ။ တသ္မာ ဧဝံ မေ သုတန္တိ ဧဝံ မယာ သောတဝိညာဏပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ဝိညာဏဝီထိယာ ဥပဓာရိတန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁. အံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။

Ekaṁ samayanti ekaṁ kālaṁ. **Bhagavā**ti Bhāgyavā Bhaggavā Bhattavāti vuttaṁ hoti. **Magadhesu viharatī**ti Magadhā nāma janapadino rājakumārā, tesaṁ nivāso ekopi janapado ruḷhīsaddena "Magadhā"ti vuccati, tasmiṁ Magadhesu janapade. Keci pana "yasmā Cetiyarājā musāvādaṁ bhaṇitvā bhūmiṁ pavisanto 'mā gadhaṁ pavisā'ti vutto, yasmā vā taṁ rājānaṁ maggantā bhūmiṁ khanantā purisā 'mā gadhaṁ karothā'ti vuttā, tasmā Magadhā"ti evamādīhi nayehi bahudhā papañcenti. Yaṁ ruccati, taṁ gahetabbanti. **Viharatī**ti ekaṁ iriyāpathabādhanaṁ aparena iriyāpathena vicchinditvā aparipatantaṁ attabhāvaṁ harati, pavattetīti vuttaṁ hoti. dibbabrahma-ariyavihārehi vā sattānaṁ vividhaṁ hitaṁ haratīti viharati. Haratīti upasaṁharati upaneti janeti uppādetīti vuttaṁ hoti. Tathā hi yadā sattā kāmesu vippaṭipajjanti, tadā kira Bhagavā dibbena vihārena viharati tesaṁ alobhakusalamūluppādanatthaṁ "appeva nāma imaṁ paṭipattiṁ disvā ettha ruciṁ uppādetvā kāmesu virajjeyyun"ti. Yadā pana issariyatthaṁ sattesu vippaṭipajjanti, tadā brahmavihārena viharati tesaṁ adosakusalamūluppādanatthaṁ "appeva nāma imaṁ paṭipattiṁ disvā ettha ruciṁ uppādetvā adosena dosaṁ vūpasameyyun"ti. Yadā pana pabbajitā dhammādhikaraṇaṁ vivadanti, tadā ariyavihārena viharati tesaṁ amohakusalamūluppādanatthaṁ "appeva nāma imaṁ paṭipattiṁ disvā ettha ruciṁ uppādetvā amohena mohaṁ vūpasameyyun"ti. Iriyāpathavihārena pana na kadāci na viharati taṁ vinā attabhāvapariharaṇābhāvatoti. Ayamettha saṅkhepo, vitthāraṁ pana Maṅgalasuttavaṇṇanāyaṁ vakkhāma.

Dakkhiṇāgirisminti yo so Rājagahaṁ parivāretvā ṭhito giri, tassa dakkhiṇapasse janapado "Dakkhiṇāgirī"ti vuccati[1] tasmiṁ janapadeti vuttaṁ hoti. Tattha vihārassāpi tadeva nāmaṁ. **Ekanāḷāyaṁ brāhmaṇagāme**ti Ekanāḷāti tassa gāmassa nāmaṁ. Brāhmaṇā cettha sambahulā paṭivasanti, brāhmaṇabhogo vā so, tasmā "brāhmaṇagāmo"ti vuccati.

Tena kho pana samayenāti yaṁ samayaṁ Bhagavā Aparājitapallaṅkaṁ ābhujitvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjhitvā pavattitavaradhammacakko

1. Vuccati, Dakkhiṇagirīti vā (Sī)

ဧကံ သမယန္တိ ဧကံ ကာလံ။ **ဘဂဝါ**တိ ဘာဂျဝါ ဘဂ္ဂဝါ ဘတ္တဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **မဂဓေသု ဝိဟရတီ**တိ မဂဓာ နာမ ဇနပဒိနော ရာဇကုမာရာ၊ တေသံ နိဝါသော ဧကောပိ ဇနပဒေါ ရုဠှီသဒ္ဒေန "မဂဓာ"တိ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မိံ မဂဓေသု ဇနပဒေ။ ကေစိ ပန "ယသ္မာ စေတိယရာဇာ မုသာဝါဒံ ဘဏိတွာ ဘူမိံ ပဝိသန္တော 'မာ ဂဓံ ပဝိသာ'တိ ဝုတ္တော၊ ယသ္မာ ဝါ တံ ရာဇာနံ မဂ္ဂန္တာ ဘူမိံ ခဏန္တာ ပုရိသာ 'မာ ဂဓံ ကရောထာ'တိ ဝုတ္တာ၊ တသ္မာ မဂဓာ"တိ ဧဝမာဒီဟိ နယေဟိ ဗဟုဓာ ပပဉ္စေန္တိ။ ယံ ရုစ္စတိ၊ တံ ဂဟေတဗ္ဗန္တိ။ **ဝိဟရတီ**တိ ဧကံ ဣရိယာပထဗာဓနံ အပရေန ဣရိယာပထေန ဝိစ္ဆိန္ဒိတွာ အပရိပတန္တံ အတ္တဘာဝံ ဟရတိ၊ ပဝတ္တေတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒိဗ္ဗဗြဟ္မအရိယဝိဟာရေဟိ ဝါ သတ္တာနံ ဝိဝိဓံ ဟိတံ ဟရတီတိ ဝိဟရတိ။ ဟရတီတိ ဥပသံဟရတိ ဥပနေတိ ဇနေတိ ဥပ္ပါဒေတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တထာ ဟိ ယဒါ သတ္တာ ကာမေသု ဝိပ္ပဋိပဇ္ဇန္တိ၊ တဒါ ကိရ ဘဂဝါ ဒိဗ္ဗေန ဝိဟာရေန ဝိဟရတိ တေသံ အလောဘကုသလမူလုပ္ပါဒနတ္ထံ "အပ္ပေဝ နာမ ဣမံ ပဋိပတ္တိံ ဒိသွာ ဧတ္ထ ရုစိံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကာမေသု ဝိရဇ္ဇေယျု"န္တိ။ ယဒါ ပန ဣဿရိယတ္ထံ သတ္တေသု ဝိပ္ပဋိပဇ္ဇန္တိ၊ တဒါ ဗြဟ္မဝိဟာရေန ဝိဟရတိ တေသံ အဒေါသကုသလမူလုပ္ပါဒနတ္ထံ "အပ္ပေဝ နာမ ဣမံ ပဋိပတ္တိံ ဒိသွာ ဧတ္ထ ရုစိံ ဥပ္ပါဒေတွာ အဒေါသေန ဒေါသံ ဝူပသမေယျု"န္တိ။ ယဒါ ပန ပဗ္ဗဇိတာ ဓမ္မာဓိကရဏံ ဝိဝဒန္တိ၊ တဒါ အရိယဝိဟာရေန ဝိဟရတိ တေသံ အမောဟကုသလမူလုပ္ပါဒနတ္ထံ "အပ္ပေဝ နာမ ဣမံ ပဋိပတ္တိံ ဒိသွာ ဧတ္ထ ရုစိံ ဥပ္ပါဒေတွာ အမောဟေန မောဟံ ဝူပသမေယျု"န္တိ။ ဣရိယာပထဝိဟာရေန ပန န ကဒါစိ န ဝိဟရတိ တံ ဝိနာ အတ္တဘာဝပရိဟရဏာဘာဝတောတိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရံ ပန မင်္ဂလသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ ဝက္ခာမ။

ဒက္ခိဏာဂိရိသ္မိန္တိ ယော သော ရာဇဂဟံ ပရိဝါရေတွာ ဌိတော ဂိရိ၊ တဿ ဒက္ခိဏပဿေ ဇနပဒေါ "ဒက္ခိဏာဂိရီ"တိ ဝုစ္စတိ[၁] တသ္မိံ ဇနပဒေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ ဝိဟာရဿာပိ တဒေဝ နာမံ။ **ဧကနာဠာယံ ဗြာဟ္မဏဂါမေ**တိ ဧကနာဠာတိ တဿ ဂါမဿ နာမံ။ ဗြာဟ္မဏာ စေတ္ထ သမ္ဗဟုလာ ပဋိဝသန္တိ၊ ဗြာဟ္မဏဘောဂေါ ဝါ သော၊ တသ္မာ "ဗြာဟ္မဏဂါမော"တိ ဝုစ္စတိ။

တေန ခေါ ပန သမယေနာတိ ယံ သမယံ ဘဂဝါ အပရာဇိတပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော

၁-ဝုစ္စတိ၊ ဒက္ခိဏာဂိရီတိ ဝါ (သီ)

Magadharaṭṭhe Ekanāḷaṁ brāhmaṇagāmaṁ upanissāya Dakkhiṇāgirimahāvihāre brāhmaṇassa indriyaparipākaṁ āgamayamāno viharati, tena samayena karaṇabhūtenāti vuttaṁ hoti. **Kho panā**ti idaṁ panettha nipātadvayaṁ padapūraṇamattaṁ, adhikārantaradassanatthaṁ vāti daṭṭhabbaṁ. **Kasibhāradvājassa brāhmaṇassā**ti so brāhmaṇo kasiyā jīvati, Bhāradvājoti cassa gottaṁ, tasmā evaṁ vuccati. **Pañcamattānī**ti yathā “bhojane mattaññū”ti ettha mattasaddo pamāṇe vattati, evamidhāpi, tasmā pañcapamāṇāni anūnāni anadhikāni, pañcanaṅgalasatānīti vuttaṁ hoti. **Payuttānī**ti payojitāni, balibaddānaṁ khandhesu ṭhapetvā yuge yottehi yojitāni hontīti attho.

Vappakāleti vapanakāle, bījanikkhipakāleti vuttaṁ hoti. Tattha dve vappāni kalalavappañca paṁsuvappañca. Paṁsuvappaṁ idha adhippetaṁ, tañca kho paṭhamadivase maṅgalavappaṁ. Tatthāyaṁ upakaraṇasampadā—tīṇi balibadda sahassāni upaṭṭhāpitāṇi honti, sabbesaṁ suvaṇṇamayāni siṅgāni paṭimukkāni, rajatamayā khurā, sabbe setamālāhi sabbagandhasugandhehi pañcaṅgulikehi ca alaṅkatā paripuṇṇaṅgapaccaṅgā sabbalakkhaṇasampannā, ekacce kāḷā añjanavaṇṇāyeva, ekacce setā phalikavaṇṇā[1], ekacce rattā pavāḷavaṇṇā, ekacce kammāsā masāragallavaṇṇā. Pañcasatā kassakapurisā sabbe ahatasetavatthanivatthā mālālaṅkatā dakkhiṇa-aṁsakūṭesu ṭhapitapupphacumbaṭakā haritālamanosilālañcha nujjalitagattabhāgā[2] dasa dasa naṅgalā ekekagumbā hutvā gacchanti. Naṅgalānaṁ sīsañca yugañca patodā ca suvaṇṇavinaddhā. Paṭhamanaṅgale aṭṭha balibaddā yuttā, sesesu cattāro cattāro, avasesā kilantaparivattanatthaṁ ānītā. ekekagumbe ekamekaṁ bījasakaṭaṁ ekeko kasati, ekeko vapati.

Brāhmaṇo pana pegeva massukammaṁ kārāpetvā nhatvā sugandhagandhehi vilitto pañcasatagghanakaṁ vatthaṁ nivāsetvā sahassagghanakaṁ ekaṁsaṁ karitvā ekamekissā aṅguliyā dve dve katvā vīsati aṅgulimuddikāyo, kaṇṇesu sīhakuṇḍalāni[3], sīse ca brahmaveṭhanaṁ paṭimuñcitvā suvaṇṇamālaṁ

1. Valāhakavaṇṇā (Sī), rajatavaṇṇā (Syā), bakavaṇṇā (Ka)
2. ...lañcha nujjalagattabhāgā (Sī, ...lañchanujjalagattā (Aṁ-Ṭṭha 1. 223 piṭṭhe.)
3. Gehamukhakuṇḍalāni (Ka)

မဂဓရဋ္ဌေ ဧကနာဠံ ဗြာဟ္မဏဂါမံ ဥပနိဿာယ ဒက္ခိဏာဂိရိမဟာဝိဟာရေ ဗြာဟ္မဏဿ ဣန္ဒြိယပရိပါကံ အာဂမယမာနော ဝိဟရတိ၊ တေန သမယေန ကရဏဘူတေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ခေါ ပနာ**တိ ဣဒံ ပနေတ္ထ နိပါတဒွယံ ပဒပူရဏမတ္တံ၊ အဓိကာရန္တရဒဿနတ္ထံ ဝါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **ကသိဘာရဒွါဇဿ ဗြာဟ္မဏဿာ**တိ သော ဗြာဟ္မဏော ကသိယာ ဇီဝတိ၊ ဘာရဒွါဇောတိ စဿ ဂေါတ္တံ၊ တသ္မာ ဧဝံ ဝုစ္စတိ။ **ပဉ္စမတ္တာနီ**တိ ယထာ “ဘောဇနေ မတ္တညူ”တိ ဧတ္ထ မတ္တာသဒ္ဒေါ ပမာဏေ ဝတ္တတိ၊ ဧဝမိဓာပိ၊ တသ္မာ ပဉ္စပမာဏာနိ အနူနာနိ အနဓိကာနိ၊ ပဉ္စနင်္ဂလသတာနီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပယုတ္တာနီ**တိ ပယောဇိတာနိ၊ ဗလိဗဒ္ဒါနံ ခန္ဓေသု ဌပေတွာ ယုဂေ ယောတ္တေဟိ ယောဇိတာနိ ဟောန္တီတိ အတ္ထော။

ဝပ္ပကာလေတိ ဝပနကာလေ၊ ဗီဇနိက္ခိပကာလေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ ဒွေ ဝပ္ပါနိ ကလလဝပ္ပဉ္စ ပံသုဝပ္ပဉ္စ။ ပံသုဝပ္ပံ ဣဓ အဓိပ္ပေတံ၊ တဉ္စ ခေါ ပဌမဒိဝသေ မင်္ဂလဝပ္ပံ။ တတ္ထာယံ ဥပကရဏသမ္ပဒါ—တီဏိ ဗလိဗဒ္ဒသဟဿာနိ ဥပဋ္ဌာပိတာနိ ဟောန္တိ၊ သဗ္ဗေသံ သုဝဏ္ဏမယာနိ သိင်္ဂါနိ ပဋိမုက္ကာနိ၊ ရဇတမယာ ခုရာ၊ သဗ္ဗေ သေတမာလာဟိ သဗ္ဗဂန္ဓသုဂန္ဓေဟိ ပဉ္စင်္ဂုလိကေဟိ စ အလင်္ကတာ ပရိပုဏ္ဏင်္ဂပစ္စင်္ဂါ သဗ္ဗလက္ခဏသမ္ပန္နာ၊ ဧကစ္စေ ကာဠာ အဉ္ဇနဝဏ္ဏာယေဝ၊ ဧကစ္စေ သေတာ ဖလိကဝဏ္ဏာ[1]၊ ဧကစ္စေ ရတ္တာ ပဝါဠဝဏ္ဏာ၊ ဧကစ္စေ ကမ္မာသာ မသာရဂလ္လဝဏ္ဏာ။ ပဉ္စသတာ ကဿကပုရိသာ သဗ္ဗေ အဟတသေတဝတ္ထနိဝတ္ထာ မာလာလင်္ကတာ ဒက္ခိဏအံသကူဋေသု ဌပိတပုပ္ဖစုမ္ဗဋကာ ဟရိတာလမနောသိလာလဉ္ဆနုဇ္ဇလိတဂတ္တဘာဂါ[2] ဒသ ဒသ နင်္ဂလာ ဧကေကဂုမ္ဗာ ဟုတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ နင်္ဂလာနံ သီသဉ္စ ယုဂဉ္စ ပတောဒါ စ သုဝဏ္ဏဝိနဒ္ဓါ။ ပဌမနင်္ဂလေ အဋ္ဌ ဗလိဗဒ္ဒါ ယုတ္တာ၊ သေသေသု စတ္တာရော စတ္တာရော၊ အဝသေသာ ကိလန္တပရိဝတ္တနတ္ထံ အာနီတာ။ ဧကေကဂုမ္ဗေ ဧကမေကံ ဗီဇသကဋံ ဧကေကော ကသတိ၊ ဧကေကော ဝပတိ။

ဗြာဟ္မဏော ပန ပဂေဝ မဿုကမ္မံ ကာရာပေတွာ နှတွာ သုဂန္ဓဂန္ဓေဟိ ဝိလိတ္တော ပဉ္စသတဂ္ဃနကံ ဝတ္ထံ နိဝါသေတွာ သဟဿဂ္ဃနကံ ဧကံသံ ကရိတွာ ဧကမေကိဿာ အင်္ဂုလိယာ ဒွေ ဒွေ ကတွာ ဝီသတိ အင်္ဂုလိမုဒ္ဒိကာယော, ကဏ္ဏေသု သီဟကုဏ္ဍလာနိ[3], သီသေ စ ဗြဟ္မဝေဌနံ ပဋိမုဉ္စိတွာ သုဝဏ္ဏမာလံ

၁-ဝလာဟကဝဏ္ဏာ (သီ)၊ ရဇတဝဏ္ဏာ (သျာ)၊ ဗကဝဏ္ဏာ (က)
၂-....လဉ္ဆနုဇ္ဇလဂတ္တဘာဂါ (သီ)၊....လဉ္ဆနုဇ္ဇလဂတ္တာ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၂၃-ပိဋ္ဌေ။)
၃-ဂေဟမုခကုဏ္ဍလာနိ (က)

kaṇṭhe katvā brāhmaṇagaṇaparivuto kammantaṁ vosāsati. Athassa brāhmaṇī anekasatabhājanesu pāyāsaṁ pacāpetvā mahāsakaṭesu āropetvā gandhodakena nhāyitvā sabbālaṅkāravibhūsitā brāhmaṇīgaṇaparivutā kammantaṁ agamāsi. Gehampissa sabbattha gandhehi[1] suvilittaṁ pupphehi sukatabalikammaṁ, khettañca tesu tesu ṭhānesu samussitapaṭākaṁ ahosi. Parijanakammakarehi saha kammantaṁ osaṭaparisā aḍḍhateyyasahassā ahosi sabbe ahatavatthanivatthā, sabbesañca pāyāsabhojanaṁ paṭiyattaṁ ahosi.

Atha brāhmaṇo yattha sāmaṁ bhuñjati, taṁ suvaṇṇapātiṁ[2] dhovāpetvā pāyāsassa pūretvā sappimadhuphāṇitādīni abhisaṅkharitvā naṅgalabalikammaṁ kārāpesi. Brāhmaṇī pañca kassakasatāni suvaṇṇarajatakaṁsatambamayāni bhājanāni gahetvā nisinnāni suvaṇṇakaṭacchuṁ gahetvā pāyāsena parivisantī gacchati. Brāhmaṇo pana balikammaṁ kārāpetvā rattasuvaṇṇabandhūpāhanāyo[3] ārohitvā rattasuvaṇṇadaṇḍaṁ gahetvā “idha pāyāsaṁ detha, idha sappiṁ, idha sakkharaṁ dethā”ti vosāsamāno vicarati. Atha Bhagavā Gandhakuṭiyaṁ nisinnova brāhmaṇassa parivesanaṁ vattamānaṁ ñatvā “ayaṁ kālo brāhmaṇaṁ dametun”ti nivāsetvā kāyabandhanaṁ bandhitvā saṁghāṭiṁ pārupitvā pattaṁ gahetvā Gandhakuṭito nikkhami yathā taṁ anuttaro purisadammasārathi. Tenāha āyasmā Ānando “**atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā**”ti.

Tattha **atha**-iti nipāto aññādhikāravacanārambhe[4], **kho**ti padapūraṇe. **Bhagavā**ti vuttanayameva. **Pubbaṇhasamayan**ti divasassa pubbabhāgasamayaṁ, pubbaṇhasamayeti attho, pubbaṇhe vā samayaṁ pubbaṇhasamayaṁ, pubbaṇhe ekaṁ khaṇanti vuttaṁ hoti. Evaṁ accantasaṁyoge upayogavacanaṁ labbhati. **Nivāsetvā**ti paridahitvā, vihāranivāsanaparivattanavasenetaṁ veditabbaṁ. Na hi Bhagavā tato pubbe anivattho āsi. **Pattacīvaramādāyā**ti pattaṁ hatthehi, cīvaraṁ kāyena ādiyitvā, sampaṭicchitvā dhāretvāti attho. Bhagavato kira piṇḍāya pavisitukāmassa bhamaro viya vikasitapadumadvayamajjhaṁ,

1. Sabbagandhehi (Sī) 2. Suvaṇṇathāliṁ (Sī)
3. Rattasuvaṇṇūpāhanāyo (Sī, Syā)
4. Adhikāravacanārambhaṁ joteti (Syā), adhikāravacanārambhe (Ka)

ကဏ္ဌေ ကတွာ ဗြာဟ္မဏဂဏပရိဝုတော ကမ္မန္တံ ဝေါသာသတိ။ အထဿ ဗြာဟ္မဏီ အနေကသတဘာဇနေသု ပါယာသံ ပစာပေတွာ မဟာသကဋေသု အာရောပေတွာ ဂန္ဓောဒကေန နှာယိတွာ သဗ္ဗာလင်္ကာရဝိဘူသိတာ ဗြာဟ္မဏီဂဏပရိဝုတာ ကမ္မန္တံ အဂမာသိ။ ဂေဟမ္ပိဿ သဗ္ဗတ္ထ ဂန္ဓေဟိ[၁] သုဝိလိတ္တံ ပုပ္ဖေဟိ သုကတဗလိကမ္မံ၊ ခေတ္တဉ္စ တေသု တေသု ဌာနေသု သမုဿိတပဋာကံ အဟောသိ။ ပရိဇနကမ္မကရေဟိ သဟ ကမ္မန္တံ ဩသဋပရိသာ အဍ္ဎတေယျသဟဿာ အဟောသိ သဗ္ဗေ အဟတဝတ္ထနိဝတ္ထာ၊ သဗ္ဗေသဉ္စ ပါယာသဘောဇနံ ပဋိယတ္တံ အဟောသိ။

အထ ဗြာဟ္မဏော ယတ္ထ သာမံ ဘုဉ္ဇတိ၊ တံ သုဝဏ္ဏပါတိံ[၂] ဓောဝါပေတွာ ပါယာသဿ ပူရေတွာ သပ္ပိမဓုဖာဏိတာဒီနိ အဘိသင်္ခရိတွာ နင်္ဂလဗလိကမ္မံ ကာရာပေသိ။ ဗြာဟ္မဏီ ပဉ္စ ကဿကသတာနိ သုဝဏ္ဏရဇတကံသတမ္ဗမယာနိ ဘာဇနာနိ ဂဟေတွာ နိသိန္နာနိ သုဝဏ္ဏကဋစ္ဆုံ ဂဟေတွာ ပါယာသေန ပရိဝိသန္တီ ဂစ္ဆတိ။ ဗြာဟ္မဏော ပန ဗလိကမ္မံ ကာရာပေတွာ ရတ္တသုဝဏ္ဏဗန္ဓူပါဟနာယော[၃] အာရောဟိတွာ ရတ္တသုဝဏ္ဏဒဏ္ဍံ ဂဟေတွာ “ဣဓ ပါယာသံ ဒေထ၊ ဣဓ သပ္ပိံ, ဣဓ သက္ခရံ ဒေထာ”တိ ဝေါသာသမာနော ဝိစရတိ။ အထ ဘဂဝါ ဂန္ဓကုဋိယံ နိသိန္နောဝ ဗြာဟ္မဏဿ ပရိဝေသနံ ဝတ္တမာနံ ဉတွာ “အယံ ကာလော ဗြာဟ္မဏံ ဒမေတု”န္တိ နိဝါသေတွာ ကာယဗန္ဓနံ ဗန္ဓိတွာ သံဃာဋိံ ပါရုပိတွာ ပတ္တံ ဂဟေတွာ ဂန္ဓကုဋိတော နိက္ခမိ ယထာ တံ အနုတ္တရော ပုရိသဒမ္မသာရထိ။ တေနာဟ အာယသ္မာ အာနန္ဒော “**အထ ခေါ ဘဂဝါ ပုဗ္ဗဏှသမယံ နိဝါသေတွာ**”တိ။

တတ္ထ **အထ**ဣတိ နိပါတော အညာဓိကာရဝစနာရမ္ဘေ[၄]၊ **ခေါ**တိ ပဒပူရဏေ။ **ဘဂဝါ**တိ ဝုတ္တနယမေဝ။ **ပုဗ္ဗဏှသမယ**န္တိ ဒိဝသဿ ပုဗ္ဗဘာဂသမယံ၊ ပုဗ္ဗဏှသမယေတိ အတ္ထော၊ ပုဗ္ဗဏှေ ဝါ သမယံ ပုဗ္ဗဏှသမယံ၊ ပုဗ္ဗဏှေ ဧကံ ခဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧဝံ အစ္စန္တသံယောဂေ ဥပယောဂဝစနံ လဗ္ဘတိ။ **နိဝါသေတွာ**တိ ပရိဒဟိတွာ၊ ဝိဟာရနိဝါသနပရိဝတ္တနဝသေနေတံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ န ဟိ ဘဂဝါ တတော ပုဗ္ဗေ အနိဝတ္ထော အာသိ။ **ပတ္တစီဝရမာဒါယာ**တိ ပတ္တံ ဟတ္ထေဟိ, စီဝရံ ကာယေန အာဒိယိတွာ၊ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ဓာရေတွာတိ အတ္ထော။ ဘဂဝတော ကိရ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိတုကာမဿ ဘမရော ဝိယ ဝိကသိတပဒုမဒွယမဇ္ဈံ,

၁-သဗ္ဗဂန္ဓေဟိ (သီ) ၂-သုဝဏ္ဏထာလိံ (သီ)
၃-ရတ္တသုဝဏ္ဏူပါဟနာယော (သီ၊ သျာ)
၄-အဓိကာရဝစနာရမ္ဘံ ဇောတေတိ (သျာ)၊ အဓိကာရဝစနာရမ္ဘေ (က)

indanīlamaṇivaṇṇaṁ selamayaṁ pattaṁ hatthadvayamajjhaṁ āgacchati, tasmā evamāgataṁ pattaṁ hatthehi sampaṭicchitvā cīvarañca parimaṇḍalaṁ pārutaṁ kāyena dhāretvāti evamassa attho veditabbo. Yena vā tena vā hi pakārena gaṇhanto ādāya icceva vuccati yathā “samādāyeva pakkamatī”ti.

Yenāti yena maggena. **Kammanto**ti kammakaraṇokāso. **Tenā**ti tena maggena. **Upasaṅkamī**ti gato, yena maggena Kasibhāradvājassa brāhmaṇassa kammanto gammati, tena maggena gatoti vuttaṁ hoti. Atha kasmā bhikkhū Bhagavantaṁ nānubandhiṁsūti? Vuccate—yadā Bhagavā ekakova katthaci upasaṅkamitukāmo hoti, bhikkhācāravelāyaṁ dvāraṁ pidahitvā antogandhakuṭiṁ pavisati, tato bhikkhū tāya saññāya jānanti “ajja Bhagavā ekakova gāmaṁ pavisitukāmo, addhā kañci eva vinetabbapuggalaṁ addasā”ti. Te attano pattacīvaraṁ gahetvā Gandhakuṭiṁ padakkhiṇaṁ katvā bhikkhācāraṁ gacchanti. Tadā ca Bhagavā evamakāsi, tasmā bhikkhū Bhagavantaṁ nānubandhiṁsūti.

Tena kho pana samayenāti yena samayena Bhagavā kammantaṁ upasaṅkami, tena samayena tassa brāhmaṇassa parivesanā vattati, bhattavissaggo vattatīti attho. Yaṁ pubbe avocumha “brāhmaṇī pañca kassakasatāni suvaṇṇarajatakaṁsatambamayāni bhājanāni gahetvā nisinnāni suvaṇṇakaṭacchuṁ gahetvā pāyāsena parivisantī gacchatī”ti. Atha kho Bhagavā yena parivesanā tenupasaṅkami. Kiṁkāraṇāti? Brāhmaṇassa anuggahakaraṇātthaṁ. Na hi Bhagavā kapaṇapuriso viya bhottukāmatāya[1] parivesanaṁ upasaṅkamati. Bhagavato hi dve asītisahassasaṅkhyā Sakyakoliyarājāno ñātayo, te attano sampattiyā nibaddhabhattaṁ dātuṁ ussahanti. Na pana Bhagavā bhattatthāya pabbajito, apica kho pana “anekāni asaṅkheyyāni pañca mahāpariccāge pariccajanto pāramiyo pūretvā mutto mocessāmi, danto damessāmi, santo samessāmi, parinibbuto parinibbāpessāmī”ti pabbajito. Tasmā attano muttattā -pa- parinibbutattā ca paraṁ mocento -pa- parinibbāpento ca loke vicaranto brāhmaṇassa anuggahakaraṇatthaṁ yena parivesanā tenupasaṅkamīti veditabbaṁ.

1. Bhattakāmatāya (Ka)

ဣန္ဒနီလမဏိဝဏ္ဏံ သေလမယံ ပတ္တံ ဟတ္ထဒွယမဇ္ဈံ အာဂစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ဧဝမာဂတံ ပတ္တံ ဟတ္ထေဟိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ စီဝရဉ္စ ပရိမဏ္ဍလံ ပါရုတံ ကာယေန ဓာရေတွာတိ ဧဝမဿ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယေန ဝါ တေန ဝါ ဟိ ပကာရေန ဂဏှန္တော အာဒါယ ဣစ္စေဝ ဝုစ္စတိ ယထာ “သမာဒါယေဝ ပက္ကမတီ”တိ။

ယေနာတိ ယေန မဂ္ဂေန။ **ကမ္မန္တော**တိ ကမ္မကရဏောကာသော။ **တေနာ**တိ တေန မဂ္ဂေန။ **ဥပသင်္ကမီ**တိ ဂတော၊ ယေန မဂ္ဂေန ကသိဘာရဒွာဇဿ ဗြာဟ္မဏဿ ကမ္မန္တော ဂမ္မတိ၊ တေန မဂ္ဂေန ဂတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ ကသ္မာ ဘိက္ခူ ဘဂဝန္တံ နာနုဗန္ဓိံသူတိ? ဝုစ္စတေ—ယဒါ ဘဂဝါ ဧကကောဝ ကတ္ထစိ ဥပသင်္ကမိတုကာမော ဟောတိ၊ ဘိက္ခာစာရဝေလာယံ ဒွါရံ ပိဒဟိတွာ အန္တောဂန္ဓကုဋိံ ပဝိသတိ၊ တတော ဘိက္ခူ တာယ သညာယ ဇာနန္တိ “အဇ္ဇ ဘဂဝါ ဧကကောဝ ဂါမံ ပဝိသိတုကာမော၊ အဒ္ဓါ ကဉ္စိ ဧဝ ဝိနေတဗ္ဗပုဂ္ဂလံ အဒ္ဒသာ”တိ။ တေ အတ္တနော ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ ဂန္ဓကုဋိံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဘိက္ခာစာရံ ဂစ္ဆန္တိ။ တဒါ စ ဘဂဝါ ဧဝမကာသိ၊ တသ္မာ ဘိက္ခူ ဘဂဝန္တံ နာနုဗန္ဓိံသူတိ။

တေန ခေါ ပန သမယေနာတိ ယေန သမယေန ဘဂဝါ ကမ္မန္တံ ဥပသင်္ကမိ၊ တေန သမယေန တဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပရိဝေသနာ ဝတ္တတိ၊ ဘတ္တဝိဿဂ္ဂေါ ဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ ယံ ပုဗ္ဗေ အဝေါစုမှ “ဗြာဟ္မဏီ ပဉ္စ ကဿကသတာနိ သုဝဏ္ဏရဇတကံသတမ္ဗမယာနိ ဘာဇနာနိ ဂဟေတွာ နိသိန္နာနိ သုဝဏ္ဏကဋစ္ဆုံ ဂဟေတွာ ပါယာသေန ပရိဝိသန္တီ ဂစ္ဆတီ”တိ။ အထ ခေါ ဘဂဝါ ယေန ပရိဝေသနာ တေနုပသင်္ကမိ။ ကိံကာရဏာတိ? ဗြာဟ္မဏဿ အနုဂ္ဂဟကရဏတ္ထံ။ န ဟိ ဘဂဝါ ကပဏပုရိသော ဝိယ ဘောတ္တုကာမတာယ[၁] ပရိဝေသနံ ဥပသင်္ကမတိ။ ဘဂဝတော ဟိ ဒွေ အသီတိသဟဿသင်္ချာ သကျကောလိယရာဇာနော ဉာတယော၊ တေ အတ္တနော သမ္ပတ္တိယာ နိဗဒ္ဓဘတ္တံ ဒါတုံ ဥဿဟန္တိ။ န ပန ဘဂဝါ ဘတ္တတ္ထာယ ပဗ္ဗဇိတော၊ အပိစ ခေါ ပန “အနေကာနိ အသင်္ချေယျာနိ ပဉ္စ မဟာပရိစ္စာဂေ ပရိစ္စဇန္တော ပါရမိယော ပူရေတွာ မုတ္တော မောစေဿာမိ၊ ဒန္တော ဒမေဿာမိ၊ သန္တော သမေဿာမိ၊ ပရိနိဗ္ဗုတော ပရိနိဗ္ဗာပေဿာမီ”တိ ပဗ္ဗဇိတော။ တသ္မာ အတ္တနော မုတ္တတ္တာ။ပ။ ပရိနိဗ္ဗုတတ္တာ စ ပရံ မောစေန္တော။ပ။ ပရိနိဗ္ဗာပေန္တော စ လောကေ ဝိစရန္တော ဗြာဟ္မဏဿ အနုဂ္ဂဟကရဏတ္ထံ ယေန ပရိဝေသနာ တေနုပသင်္ကမီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ဘတ္တကာမတာယ (က)

Upasaṅkamitvā ekamantaṁ aṭṭhāsīti evaṁ upasaṅkamitvā ca ekamantaṁ aṭṭhāsi. **Ekamantan**ti bhāvanapūsakaniddeso, ekokāsaṁ ekapassanti vuttaṁ hoti. Bhummatthe vā upayogavacanaṁ, tassa dassanūpacāre kathāsavanaṭṭhāne, yattha ṭhitaṁ brāhmaṇo passati, tattha uccaṭṭhāne aṭṭhāsi. Ṭhatvā ca suvaṇṇarasapiñjaraṁ sahassacandasūriyobhāsātibhāsayamānaṁ sarīrābhaṁ muñci samantato asītihatthaparimāṇaṁ, yāya ajjhottharitattā brāhmaṇassa kammantasālābhittirukkhakasitamattikāpiṇḍādayo suvaṇṇamayā viya ahesuṁ. Atha manussā pāyāsaṁ bhuttā asīti-anubyañjanaparivāradvattiṁsavaralakkhaṇapaṭimaṇḍitasarīraṁ byāmappabhāparikkhepavibhūsitabāhuyugaḷaṁ ketumālāsamujjalitasassirikadassanaṁ jaṅgamamiva padumassaraṁ, raṁsijālujjalitatārāgaṇamiva gaganatalaṁ, ādittamiva ca kanakagirisikharaṁ siriyā jalamānaṁ Sammāsambuddhaṁ ekamantaṁ ṭhitaṁ disvā hatthapāde dhovitvā añjaliṁ paggayha samparivāretvā aṭṭhaṁsu. Evaṁ tehi samparivāritaṁ addasa kho Kasibhāradvājo brāhmaṇo Bhagavantaṁ piṇḍāya ṭhitaṁ, disvāna Bhagavantaṁ etadavoca **“ahaṁ kho samaṇa kasāmi ca vapāmi cā”**ti.

Kasmā panāyaṁ evamāha, kiṁ samantapāsādike pasādanīye uttamadamathasamathamanuppattepi Bhagavati appasādena, udāhu aḍḍhateyyānaṁ janasahassānaṁ pāyāsaṁ paṭiyādetvāpi kaṭacchubhikkhāya maccherenāti? Ubhayathāpi no, apica khvāssa Bhagavato dassanena atittaṁ nikkhittakammantaṁ janaṁ disvā “kammabhaṅgaṁ me kātuṁ āgato”ti anattamanatā ahosi, tasmā evamāha. Bhagavato ca lakkhaṇasampattiṁ disvā “sacāyaṁ kammante payojayissa[1], sakalajambudīpe manussānaṁ sīse cūḷāmaṇi viya abhavissa, ko nāmassa attho na sampajjissa, evamevaṁ alasatāya kammante appayojetvā vappamaṅgalādīsu piṇḍāya caritvā bhuñjanto kāyadaḷhībahulo vicaratī”tipissa ahosi. Tenāha—ahaṁ kho samaṇa kasāmi ca vapāmi ca, kasitvā ca vapitvā ca bhuñjāmīti. Na me kammantā byāpajjanti, na camhi yathā tvaṁ evaṁ lakkhaṇasampannoti adhippāyo. **Tvampi samaṇa -pa- bhuñjassu,** ko te attho na sampajjeyya evaṁ lakkhaṇasampannassāti adhippāyo.

1. Payojayittha (Sī, Syā)

ဥပသင်္ကမိတွာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌာသီတိ ဧဝံ ဥပသင်္ကမိတွာ စ ဧကမန္တံ အဋ္ဌာသိ။ **ဧကမန္တ**န္တိ ဘာဝနပုံသကနိဒ္ဒေသော၊ ဧကောကာသံ ဧကပဿန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဘုမ္မတ္ထေ ဝါ ဥပယောဂဝစနံ၊ တဿ ဒဿနူပစာရေ ကထာသဝနဋ္ဌာနေ၊ ယတ္ထ ဌိတံ ဗြာဟ္မဏော ပဿတိ၊ တတ္ထ ဥစ္စဋ္ဌာနေ အဋ္ဌာသိ။ ဌတွာ စ သုဝဏ္ဏရသပိဉ္ဇရံ သဟဿစန္ဒသူရိယောဘာသာတိဘာသယမာနံ သရီရာဘံ မုဉ္စိ သမန္တတော အသီတိဟတ္ထပရိမာဏံ၊ ယာယ အဇ္ဈောတ္ထရိတတ္တာ ဗြာဟ္မဏဿ ကမ္မန္တသာလာဘိတ္တိရုက္ခကသိတမတ္တိကာပိဏ္ဍာဒယော သုဝဏ္ဏမယာ ဝိယ အဟေသုံ။ အထ မနုဿာ ပါယာသံ ဘုတ္တာ အသီတိအနုဗျဉ္ဇနပရိဝါရဒွတ္တိံသဝရလက္ခဏပဋိမဏ္ဍိတသရီရံ ဗျာမပ္ပဘာပရိက္ခေပဝိဘူသိတဗာဟုယုဂဠံ ကေတုမာလာသမုဇ္ဇလိတသဿိရိကဒဿနံ ဇင်္ဂမမိဝ ပဒုမဿရံ၊ ရံသိဇာလုဇ္ဇလိတတာရာဂဏမိဝ ဂဂနတလံ၊ အာဒိတ္တမိဝ စ ကနကဂိရိသိခရံ သိရိယာ ဇလမာနံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ဧကမန္တံ ဌိတံ ဒိသွာ ဟတ္ထပါဒေ ဓောဝိတွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ သမ္ပရိဝါရေတွာ အဋ္ဌံသု။ ဧဝံ တေဟိ သမ္ပရိဝါရိတံ အဒ္ဒသ ခေါ ကသိဘာရဒွါဇော ဗြာဟ္မဏော ဘဂဝန္တံ ပိဏ္ဍာယ ဌိတံ၊ ဒိသွာန ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ **“အဟံ ခေါ သမဏ ကသာမိ စ ဝပါမိ စာ”**တိ။

ကသ္မာ ပနာယံ ဧဝမာဟ၊ ကိံ သမန္တပါသာဒိကေ ပသာဒနီယေ ဥတ္တမဒမထသမထမနုပ္ပတ္တေပိ ဘဂဝတိ အပ္ပသာဒေန၊ ဥဒါဟု အဍ္ဎတေယျာနံ ဇနသဟဿာနံ ပါယာသံ ပဋိယာဒေတွာပိ ကဋစ္ဆုဘိက္ခာယ မစ္ဆေရေနာတိ? ဥဘယထာပိ နော၊ အပိစ ခွါဿ ဘဂဝတော ဒဿနေန အတိတ္တံ နိက္ခိတ္တကမ္မန္တံ ဇနံ ဒိသွာ “ကမ္မဘင်္ဂံ မေ ကာတုံ အာဂတော”တိ အနတ္တမနတာ အဟောသိ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ ဘဂဝတော စ လက္ခဏသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ “သစာယံ ကမ္မန္တေ ပယောဇယိဿ[1]၊ သကလဇမ္ဗုဒီပေ မနုဿာနံ သီသေ စူဠာမဏိ ဝိယ အဘဝိဿ၊ ကော နာမဿ အတ္ထော န သမ္ပဇ္ဇိဿ၊ ဧဝမေဝံ အလသတာယ ကမ္မန္တေ အပ္ပယောဇေတွာ ဝပ္ပမင်္ဂလာဒီသု ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ဘုဉ္ဇန္တော ကာယဒဠှီဗဟုလော ဝိစရတီ”တိပိဿ အဟောသိ။ တေနာဟ—အဟံ ခေါ သမဏ ကသာမိ စ ဝပါမိ စ၊ ကသိတွာ စ ဝပိတွာ စ ဘုဉ္ဇာမီတိ။ န မေ ကမ္မန္တာ ဗျာပဇ္ဇန္တိ၊ န စမှိ ယထာ တွံ ဧဝံ လက္ခဏသမ္ပန္နောတိ အဓိပ္ပါယော။ **တွမ္ပိ သမဏ။ပ။ ဘုဉ္ဇဿု၊** ကော တေ အတ္ထော န သမ္ပဇ္ဇေယျ ဧဝံ လက္ခဏသမ္ပန္နဿာတိ အဓိပ္ပါယော။

၁-ပယောဇယိတ္ထ (သီ၊ သျာ)

Apicāyaṁ assosi “Sakyarājakule kira kumāro uppanno, so cakkavattirajjaṁ pahāya pabbajito”ti. Tasmā “idāni ayaṁ so”ti ñatvā “cakkavattirajjaṁ kira pahāya kilantosī”ti[1] upārambhaṁ karonto āha “**ahaṁ kho samaṇā**”ti. apicāyaṁ tikkhapañño brāhmaṇo, na Bhagavantaṁ avakkhipanto bhaṇati, Bhagavato pana rūpasampattiṁ disvā paññāsampattiṁ sambhāvayamāno kathāpavattanatthampi evamāha “ahaṁ kho samaṇā”ti. Tato Bhagavā veneyyavasena sadevake loke aggakassakavappakabhāvaṁ[2] attano dassento āha **“ahampi kho brāhmaṇā”**ti.

Atha brāhmaṇassa cintā udapādi “ayaṁ samaṇo ‘kasāmi ca vapāmi cā’ti āha, na cassa oḷārikāni yuganaṅgalādīni kasibhaṇḍāni passāmi, so musā nu kho bhaṇati, no”ti Bhagavantaṁ pādatalā paṭṭhāya yāva upari kesantā sammālokayamāno[3] aṅgavijjāya katādhikārattā dvattiṁsavaralakkhaṇasampattimassa ñatvā “aṭṭhānametaṁ anavakāso, yaṁ evarūpo musā bhaṇeyyā”ti tāvadeva sañjātabahumāno Bhagavati samaṇavādaṁ pahāya gottena Bhagavantaṁ samudācaramāno āha **“na kho pana mayaṁ passāma bhoto Gotamassā”**ti.

Evaṁ ca pana vatvā tikkhapañño brāhmaṇo “gambhīratthaṁ sandhāya iminā etaṁ vuttan”ti ñatvā pucchitvā tamatthaṁ ñātukāmo Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsi. Tenāha āyasmā Ānando **“atha kho Kasibhāradvājo brāhmaṇo Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsī”**ti. Tattha **gāthāyā**ti akkharapadaniyamitena vacanena. **Ajjhabhāsī**ti abhāsi.

76-77. Tattha brāhmaṇo “kasin”ti yuganaṅgalādikasisambhārasamāyogaṁ vadati. Bhagavā pana yasmā pubbadhammasabhāgena ropetvā kathanaṁ nāma Buddhānaṁ ānubhāvo, tasmā Buddhānubhāvaṁ dīpento pubbadhammasabhāgena ropento āha “saddhā bījan”ti. Ko panettha pubbadhammasabhāgo, nanu brāhmaṇena Bhagavā yuganaṅgalādikasisambhārasamāyogaṁ pucchito atha ca pana apucchitassa bījassa sabhāgena ropento āha “saddhā bījan”ti, evañca sati ananusandhikāva ayaṁ kathā hotīti? Vuccate—na

1. Nikkhantosībhi (Ka) 2. Aggakassakabhāvaṁ (Ka) 3. Samolokayamāno (Ka)

အပိစာယံ အဿောသိ “သကျရာဇကုလေ ကိရ ကုမာရော ဥပ္ပန္နော၊ သော စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတော”တိ။ တသ္မာ “ဣဒါနိ အယံ သော”တိ ဉတွာ “စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇံ ကိရ ပဟာယ ကိလန္တောသီ”တိ[၁] ဥပါရမ္ဘံ ကရောန္တော အာဟ “**အဟံ ခေါ သမဏာ**”တိ။ အပိစာယံ တိက္ခပညော ဗြာဟ္မဏော၊ န ဘဂဝန္တံ အဝက္ခိပန္တော ဘဏတိ၊ ဘဂဝတော ပန ရူပသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ ပညာသမ္ပတ္တိံ သမ္ဘာဝယမာနော ကထာပဝတ္တနတ္ထမ္ပိ ဧဝမာဟ “အဟံ ခေါ သမဏာ”တိ။ တတော ဘဂဝါ ဝေနေယျဝသေန သဒေဝကေ လောကေ အဂ္ဂကဿကဝပ္ပကဘာဝံ[၂] အတ္တနော ဒဿေန္တော အာဟ “**အဟမ္ပိ ခေါ ဗြာဟ္မဏာ**”တိ။

အထ ဗြာဟ္မဏဿ စိန္တာ ဥဒပါဒိ “အယံ သမဏော ‘ကသာမိ စ ဝပါမိ စာ’တိ အာဟ၊ န စဿ ဩဠာရိကာနိ ယုဂနင်္ဂလာဒီနိ ကသိဘဏ္ဍာနိ ပဿာမိ၊ သော မုသာ နု ခေါ ဘဏတိ, နော”တိ ဘဂဝန္တံ ပါဒတလာ ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဥပရိ ကေသန္တာ သမ္မာလောကယမာနော[၃] အင်္ဂဝိဇ္ဇာယ ကတာဓိကာရတ္တာ ဒွတ္တိံသဝရလက္ခဏသမ္ပတ္တိမဿ ဉတွာ “အဋ္ဌာနမေတံ အနဝကာသော၊ ယံ ဧဝရူပေါ မုသာ ဘဏေယျာ”တိ တာဝဒေဝ သဉ္ဇာတဗဟုမာနော ဘဂဝတိ သမဏဝါဒံ ပဟာယ ဂေါတ္တေန ဘဂဝန္တံ သမုဒါစရမာနော အာဟ “**န ခေါ ပန မယံ ပဿာမ ဘောတော ဂေါတမဿာ**”တိ။

ဧဝံ စ ပန ဝတွာ တိက္ခပညော ဗြာဟ္မဏော “ဂမ္ဘီရတ္ထံ သန္ဓာယ ဣမိနာ ဧတံ ဝုတ္တ”န္တိ ဉတွာ ပုစ္ဆိတွာ တမတ္ထံ ဉာတုကာမော ဘဂဝန္တံ ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသိ။ တေနာဟ အာယသ္မာ အာနန္ဒော “**အထ ခေါ ကသိဘာရဒွါဇော ဗြာဟ္မဏော ဘဂဝန္တံ ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသီ**”တိ။ တတ္ထ **ဂါထာယာ**တိ အက္ခရပဒနိယမိတေန ဝစနေန။ **အဇ္ဈဘာသီ**တိ အဘာသိ။

၇၆-၇၇။ တတ္ထ ဗြာဟ္မဏော “ကသိ”န္တိ ယုဂနင်္ဂလာဒိကသိသမ္ဘာရသမာယောဂံ ဝဒတိ။ ဘဂဝါ ပန ယသ္မာ ပုဗ္ဗဓမ္မသဘာဂေန ရောပေတွာ ကထနံ နာမ ဗုဒ္ဓါနံ အာနုဘာဝေါ၊ တသ္မာ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒီပေန္တော ပုဗ္ဗဓမ္မသဘာဂေန ရောပေန္တော အာဟ “သဒ္ဓါ ဗီဇ”န္တိ။ ကော ပနေတ္ထ ပုဗ္ဗဓမ္မသဘာဂေါ၊ နနု ဗြာဟ္မဏေန ဘဂဝါ ယုဂနင်္ဂလာဒိကသိသမ္ဘာရသမာယောဂံ ပုစ္ဆိတော အထ စ ပန အပုစ္ဆိတဿ ဗီဇဿ သဘာဂေန ရောပေန္တော အာဟ “သဒ္ဓါ ဗီဇ”န္တိ၊ ဧဝဉ္စ သတိ အနနုသန္ဓိကာဝ အယံ ကထာ ဟောတီတိ? ဝုစ္စတေ—န

၁-နိက္ခန္တောသီဘိ (က) ၂-အဂ္ဂကဿကဘာဝံ (က) ၃-သမောလောကယမာနော (က)

Buddhānaṁ ananusandhikā nāma kathā atthi, nāpi Buddhā pubbadhammasabhāgaṁ anāropetvā[1] kathenti. Evañcettha anusandhi veditabbā—anena hi brāhmaṇena Bhagavā yuganaṅgalādikasisambhāravasena kasiṁ pucchito, so tassa anukampāya “idaṁ apucchitan”ti aparihāpetvā samūlaṁ sa-upakāraṁ sasambhāraṁ saphalaṁ kasiṁ ñāpetuṁ mūlato paṭṭhāya kasiṁ dassento āha “saddhā bījan”ti. Bījaṁ hi kasiyā mūlaṁ tasmiṁ sati kattabbato, asati akattabbato, tappamāṇena ca kattabbato. Bīje hi sati kasiṁ karonti, asati na karonti. Bījappamāṇena ca kusalā kassakā khettaṁ kasanti, na ūnaṁ “mā no sassaṁ parihāyī”ti, na adhikaṁ “mā no mogho vāyāmo ahosī”ti. Yasmā ca bījameva mūlaṁ, tasmā Bhagavā mūlato paṭṭhāya kasiṁ dassento tassa brāhmaṇassa kasiyā pubbadhammassa bījassa sabhāgena attano kasiyā pubbadhammaṁ ropento āha “saddhā bījan”ti. Evamettha pubbadhammasabhāgo veditabbo.

Pucchitaṁyeva vatvā apucchitaṁ pacchā kiṁ na vuttanti ce? Tassa upakārabhāvato dhammasambandhasamatthabhāvato ca. Ayañhi brāhmaṇo paññavā, micchādiṭṭhikule pana jātattā saddhāvirahito. Saddhāvirahito ca paññavā paresaṁ saddhāya attano visaye apaṭipajjamāno visesaṁ nādhigacchati, kilesakālussiyabhāvāpagamappasādamattalakkhaṇāpi cassa dubbalā saddhā balavatiyā paññāya saha vattamānā atthasiddhiṁ na karoti hatthinā saha ekadhure yuttagoṇo viya. Tasmā tassa saddhā upakārikā. Evaṁ tassa brāhmaṇassa sa-upakārabhāvato taṁ brāhmaṇaṁ saddhāya patiṭṭhāpentena pacchāpi vattabbo ayamattho pubbe vutto desanākusalatāya yathā aññatrāpi “saddhā bandhati pātheyyan”ti[2] ca, “saddhā dutiyā purisassa hotī”ti[3] ca, “saddhīdha vittaṁ purisassa seṭṭhan”ti[4] ca, “saddhāya tarati oghan”ti[5] ca, “saddhāhattho mahānāgo”ti[6] ca, “saddhesiko[7] kho bhikkhave ariyasāvakoti cā”ti[8]. Bījassa ca upakārikā vuṭṭhi, sā tadanantaraññeva vuccamānā samatthā hoti. Evaṁ

1. Aropetvā (Sī), āropetvā (Syā)
2. Saṁ 1. 41 piṭṭhe.
3. Saṁ 1. 35, 42 piṭṭhesu.
4. Saṁ 1. 39, 216; Khu 1. 306 piṭṭhesu.
5. Saṁ 1. 217 piṭṭhe.
6. Aṁ 2. 304; Khu 2. 318 piṭṭhesu.
7. Saddhāyiko (Sī), saddho (Syā), saddhāya (Ka)
8. Aṁ 2. 480 piṭṭhe.

ဗုဒ္ဓါနံ အနနုသန္ဓိကာ နာမ ကထာ အတ္ထိ၊ နာပိ ဗုဒ္ဓါ ပုဗ္ဗဓမ္မသဘာဂံ အနာရောပေတွာ[1] ကထေန္တိ။ ဧဝဉ္စေတ္ထ အနုသန္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ—အနေန ဟိ ဗြာဟ္မဏေန ဘဂဝါ ယုဂနင်္ဂလာဒိကသိသမ္ဘာရဝသေန ကသိံ ပုစ္ဆိတော၊ သော တဿ အနုကမ္ပာယ "ဣဒံ အပုစ္ဆိတ"န္တိ အပရိဟာပေတွာ သမူလံ သဥပကာရံ သသမ္ဘာရံ သဖလံ ကသိံ ဉာပေတုံ မူလတော ပဋ္ဌာယ ကသိံ ဒဿေန္တော အာဟ "သဒ္ဓါ ဗီဇ"န္တိ။ ဗီဇံ ဟိ ကသိယာ မူလံ တသ္မိံ သတိ ကတ္တဗ္ဗတော, အသတိ အကတ္တဗ္ဗတော, တပ္ပမာဏေန စ ကတ္တဗ္ဗတော။ ဗီဇေ ဟိ သတိ ကသိံ ကရောန္တိ၊ အသတိ န ကရောန္တိ။ ဗီဇပ္ပမာဏေန စ ကုသလာ ကဿကာ ခေတ္တံ ကသန္တိ၊ န ဦနံ "မာ နော သဿံ ပရိဟာယီ"တိ၊ န အဓိကံ "မာ နော မောဃော ဝါယာမော အဟောသီ"တိ။ ယသ္မာ စ ဗီဇမေဝ မူလံ၊ တသ္မာ ဘဂဝါ မူလတော ပဋ္ဌာယ ကသိံ ဒဿေန္တော တဿ ဗြာဟ္မဏဿ ကသိယာ ပုဗ္ဗဓမ္မဿ ဗီဇဿ သဘာဂေန အတ္တနော ကသိယာ ပုဗ္ဗဓမ္မံ ရောပေန္တော အာဟ "သဒ္ဓါ ဗီဇ"န္တိ။ ဧဝမေတ္ထ ပုဗ္ဗဓမ္မသဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပုစ္ဆိတံယေဝ ဝတွာ အပုစ္ဆိတံ ပစ္ဆာ ကိံ န ဝုတ္တန္တိ စေ? တဿ ဥပကာရဘာဝတော ဓမ္မသမ္ဗန္ဓသမတ္ထဘာဝတော စ။ အယဉှိ ဗြာဟ္မဏော ပညဝါ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကုလေ ပန ဇာတတ္တာ သဒ္ဓါဝိရဟိတော။ သဒ္ဓါဝိရဟိတော စ ပညဝါ ပရေသံ သဒ္ဓါယ အတ္တနော ဝိသယေ အပဋိပဇ္ဇမာနော ဝိသေသံ နာဓိဂစ္ဆတိ၊ ကိလေသကာလုဿိယဘာဝါပဂမပ္ပသာဒမတ္တလက္ခဏာပိ စဿ ဒုဗ္ဗလာ သဒ္ဓါ ဗလဝတိယာ ပညာယ သဟ ဝတ္တမာနာ အတ္ထသိဒ္ဓိံ န ကရောတိ ဟတ္ထိနာ သဟ ဧကဓုရေ ယုတ္တဂေါဏော ဝိယ။ တသ္မာ တဿ သဒ္ဓါ ဥပကာရိကာ။ ဧဝံ တဿ ဗြာဟ္မဏဿ သဥပကာရဘာဝတော တံ ဗြာဟ္မဏံ သဒ္ဓါယ ပတိဋ္ဌာပေန္တေန ပစ္ဆာပိ ဝတ္တဗ္ဗော အယမတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တော ဒေသနာကုသလတာယ ယထာ အညတြာပိ "သဒ္ဓါ ဗန္ဓတိ ပါထေယျ"န္တိ[2] စ, "သဒ္ဓါ ဒုတိယာ ပုရိသဿ ဟောတီ"တိ[3] စ, "သဒ္ဓီဓ ဝိတ္တံ ပုရိသဿ သေဋ္ဌ"န္တိ[4] စ, "သဒ္ဓါယ တရတိ ဩဃ"န္တိ[5] စ, "သဒ္ဓါဟတ္ထော မဟာနာဂေါ"တိ[6] စ, "သဒ္ဓေသိကော[7] ခေါ ဘိက္ခဝေ အရိယသာဝကောတိ စာ"တိ[8]။ ဗီဇဿ စ ဥပကာရိကာ ဝုဋ္ဌိ၊ သာ တဒနန္တရညေဝ ဝုစ္စမာနာ သမတ္ထာ ဟောတိ။ ဧဝံ

၁-အရောပေတွာ (သီ)၊ အာရောပေတွာ (သျာ)
၂-သံ ၁-၄၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-သံ ၁-၃၅-၄၂-ပိဋ္ဌေသု။
၄-သံ ၁-၃၉-၂၁၆၊ ခု ၁-၃၀၆-ပိဋ္ဌေသု။
၅-သံ ၁-၂၁၇-ပိဋ္ဌေ။
၆-အံ ၂-၃၀၄၊ ခု ၂-၃၁၈-ပိဋ္ဌေသု။
၇-သဒ္ဓါယိကော (သီ)၊ သဒ္ဓေါ (သျာ)၊ သဒ္ဓါယ (က)
၈-အံ ၂-၄၈၀-ပိဋ္ဌေ။

dhammasambandhasamatthabhāvato pacchāpi vattabbo ayamattho pubbe vutto, añño ca evaṁvidho īsāyottādi.

Tattha sampasādanalakkhaṇā saddhā, okappanalakkhaṇā vā, pakkhandanarasā, adhimuttipaccupaṭṭhānā, akālussiyapaccupaṭṭhānā vā, sotāpattiyaṅgapadaṭṭhānā, saddahitabbadhammapadaṭṭhānā vā, ādāsajalatalādīnaṁ pasādo viya cetaso pasādabhūtā, udakappasādakamaṇi viya udakassa, sampayuttadhammānaṁ pasādikā. **Bījan**ti pañcavidhaṁ mūlabījaṁ khandhabījaṁ phalubījaṁ aggabījaṁ bījabījameva pañcamanti. Taṁ sabbampi viruhanaṭṭhena bījaṁtveva saṅkhaṁ gacchati. Yathāha “bījañcetaṁ viruhanaṭṭhenā”ti.

Tattha yathā brāhmaṇassa kasiyā mūlabhūtaṁ bījaṁ dve kiccāni karoti, heṭṭhā mūlena patiṭṭhāti, upari aṅkuraṁ uṭṭhāpeti, evaṁ Bhagavato kasiyā mūlabhūtā saddhā heṭṭhā sīlamūlena patiṭṭhāti, upari samathavipassanaṅkuraṁ uṭṭhāpeti. Yathā ca taṁ mūlena pathavirasaṁ āporasaṁ gahetvā nāḷena dhaññaparipākagahaṇatthaṁ vaḍḍhati, evamayaṁ sīlamūlena samathavipassanārasaṁ gahetvā ariyamagganāḷena ariyaphaladhaññaparipākagahaṇatthaṁ vaḍḍhati. Yathā ca taṁ subhūmiyaṁ patiṭṭhahitvā mūlaṅkurapaṇṇanāḷakaṇḍapasavehi vuḍḍhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ patvā khīraṁ janetvā anekasāliphalabharitaṁ sālisīsaṁ nipphādeti, evamayaṁ cittasantāne patiṭṭhahitvā sīlacittadiṭṭhikaṅkhāvitaraṇamaggāmaggañāṇadassanapaṭipadāñāṇadassanavisuddhīhi vuḍḍhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ patvā khīraṁ janetvā anekasāliphalabharitaṁ sālisīsaṁ nipphādeti, evamayaṁ cittasantāne patiṭṭhahitvā sīlacittadiṭṭhikaṅkhāvitaraṇamaggāmaggañāṇadassana paṭipadāñāṇadassanavisuddhīhi vuḍḍhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ patvā ñāṇadassanavisuddhikhīraṁ janetvā anekapaṭisambhidābhiññābharitaṁ arahattaphalaṁ nipphādeti. tenāha Bhagavā “saddhā bījan”ti.

Tattha siyā “paropaññāsakusaladhammesu ekato uppajjamānesu kasmā saddhāva bījanti vuttā”ti? Vuccate—bījakiccakaraṇato. Yathā hi tesu viññāṇaṁyeva vijānanakiccaṁ karoti, evaṁ saddhā bījakiccaṁ, sā ca sabbakusalānaṁ mūlabhūtā. Yathāha—

> “Saddhājāto upasaṅkamati, upasaṅkamanto payirupāsati, payirupāsanto sotaṁ odahati, ohitasoto dhammaṁ suṇāti, sutvā dhammaṁ dhāreti, dhatānaṁ dhammānaṁ atthaṁ

ဓမ္မသမ္ဗန္ဓသမတ္ထဘာဝတော ပစ္ဆာပိ ဝတ္တဗ္ဗော အယမတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တော, အညော စ ဧဝံဝိဓော ဤသာယောတ္တာဒိ။

တတ္ထ သမ္ပသာဒနလက္ခဏာ သဒ္ဓါ, ဩကပ္ပနလက္ခဏာ ဝါ၊ ပက္ခန္ဒနရသာ၊ အဓိမုတ္တိပစ္စုပဋ္ဌာနာ, အကာလုဿိယပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝါ၊ သောတာပတ္တိယင်္ဂပဒဋ္ဌာနာ, သဒ္ဒဟိတဗ္ဗဓမ္မပဒဋ္ဌာနာ ဝါ၊ အာဒါသဇလတလာဒီနံ ပသာဒေါ ဝိယ စေတသော ပသာဒဘူတာ၊ ဥဒကပ္ပသာဒကမဏိ ဝိယ ဥဒကဿ, သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ ပသာဒိကာ။ **ဗီဇန္တိ** ပဉ္စဝိဓံ မူလဗီဇံ ခန္ဓဗီဇံ ဖလုဗီဇံ အဂ္ဂဗီဇံ ဗီဇဗီဇမေဝ ပဉ္စမန္တိ။ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဝိရုဟနဋ္ဌေန ဗီဇံတွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ ယထာဟ “ဗီဇဉ္စေတံ ဝိရုဟနဋ္ဌေနာ”တိ။

တတ္ထ ယထာ ဗြာဟ္မဏဿ ကသိယာ မူလဘူတံ ဗီဇံ ဒွေ ကိစ္စာနိ ကရောတိ၊ ဟေဋ္ဌာ မူလေန ပတိဋ္ဌာတိ၊ ဥပရိ အင်္ကုရံ ဥဋ္ဌာပေတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝတော ကသိယာ မူလဘူတာ သဒ္ဓါ ဟေဋ္ဌာ သီလမူလေန ပတိဋ္ဌာတိ၊ ဥပရိ သမထဝိပဿနင်္ကုရံ ဥဋ္ဌာပေတိ။ ယထာ စ တံ မူလေန ပထဝိရသံ အာပေါရသံ ဂဟေတွာ နာဠေန ဓညပရိပါကဂဟဏတ္ထံ ဝဍ္ဎတိ၊ ဧဝမယံ သီလမူလေန သမထဝိပဿနာရသံ ဂဟေတွာ အရိယမဂ္ဂနာဠေန အရိယဖလဓညပရိပါကဂဟဏတ္ထံ ဝဍ္ဎတိ။ ယထာ စ တံ သုဘူမိယံ ပတိဋ္ဌဟိတွာ မူလင်္ကုရပဏ္ဏနာဠကဏ္ဍပသဝေဟိ ဝုဍ္ဎိံ ဝိရူဠှိံ ဝေပုလ္လံ ပတွာ ခီရံ ဇနေတွာ အနေကသာလိဖလဘရိတံ သာလိသီသံ နိပ္ဖာဒေတိ၊ ဧဝမယံ စိတ္တသန္တာနေ ပတိဋ္ဌဟိတွာ သီလစိတ္တဒိဋ္ဌိကင်္ခါဝိတရဏမဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓီဟိ ဝုဍ္ဎိံ ဝိရူဠှိံ ဝေပုလ္လံ ပတွာ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိခီရံ ဇနေတွာ အနေကပဋိသမ္ဘိဒါဘိညာဘရိတံ အရဟတ္တဖလံ နိပ္ဖာဒေတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “သဒ္ဓါ ဗီဇ”န္တိ။

တတ္ထ သိယာ “ပရောပညာသကုသလဓမ္မေသု ဧကတော ဥပ္ပဇ္ဇမာနေသု ကသ္မာ သဒ္ဓါဝ ဗီဇန္တိ ဝုတ္တာ”တိ? ဝုစ္စတေ—ဗီဇကိစ္စကရဏတော။ ယထာ ဟိ တေသု ဝိညာဏံယေဝ ဝိဇာနနကိစ္စံ ကရောတိ၊ ဧဝံ သဒ္ဓါ ဗီဇကိစ္စံ၊ သာ စ သဗ္ဗကုသလာနံ မူလဘူတာ။ ယထာဟ—

> “သဒ္ဓါဇာတော ဥပသင်္ကမတိ၊ ဥပသင်္ကမန္တော ပယိရုပါသတိ၊ ပယိရုပါသန္တော သောတံ ဩဒဟတိ၊ ဩဟိတသောတော ဓမ္မံ သုဏာတိ၊ သုတွာ ဓမ္မံ ဓာရေတိ၊ ဓတာနံ ဓမ္မာနံ အတ္ထံ

upaparikkhati, atthaṁ upaparikkhato dhammā nijjhānaṁ khamanti, dhammanijjhānakkhantiyā sati chando jāyati, chandajāto ussahati, ussāhetvā tulayati, tulayitvā padahati, pahitatto samāno kāyena ceva paramasaccaṁ sacchikaroti, paññāya ca naṁ ativijjha passatī"ti[1].

Tapati akusale dhamme kāyañcāti **tapo**, indriyasaṁvaravīriyadhutaṅga-dukkarakārikānaṁ etaṁ adhivacanaṁ, idha pana indriyasaṁvaro adhippeto. **Vuṭṭhī**ti vassavuṭṭhivātavuṭṭhīti-ādinā anekavidhā, idha vassavuṭṭhi adhippetā. Yathā hi brāhmaṇassa vassavuṭṭhisamanuggahitaṁ bījaṁ bījamūlakañca sassaṁ viruhati na milāyati nipphattiṁ gacchati, evaṁ Bhagavato indriyasaṁvarasamanuggahitā saddhā saddhāmūlā ca sīlādayo dhammā viruhanti na milāyanti nipphattiṁ gacchanti. Tenāha "tapo vuṭṭhī"ti. "Paññā me"ti ettha ca vutto me-saddo imesupi padesu yojetabbo "saddhā me bījaṁ, tapo me vuṭṭhī"ti. Tena kiṁ dīpeti? Yathā brāhmaṇa tayā vapite bīje sace vuṭṭhi atthi, sādhu, no ce atthi, udakampi dātabbaṁ hoti, tathā mayā hiri-īse paññāyuganaṅgale manoyottena ekābaddhe kate vīriyabalibadde yojetvā satipācanena vijjhitvā attano cittasantānakhette saddhābīje vapite vuṭṭhi-abhāvo nāma natthi. Ayaṁ pana me satataṁ samitaṁ tapo vuṭṭhīti.

Pajānāti etāya puggalo, sayaṁ vā pajānātīti **paññā**, sā kāmāvacarādibhedato anekavidhā, idha pana saha vipassanāya maggapaññā adhippetā. **Yuganaṅgalan**ti yugañca naṅgalañca. Yathā hi brāhmaṇassa yuganaṅgalaṁ, evaṁ Bhagavato duvidhāpi paññā. Tattha yathā yugaṁ īsāya upanissayaṁ[2] hoti, purato hoti, īsābaddhaṁ hoti, yottānaṁ nissayaṁ hoti, balibaddānaṁ ekato gamanaṁ dhāreti[3], evaṁ paññā hiripamukhānaṁ dhammānaṁ upanissayā[4] hoti. Yathāha "paññuttarā sabbe kusalā dhammā"ti[5] ca, "paññā hi seṭṭhā kusalā vadanti, nakkhattarājāriva tārakānan"ti[6] ca. Kusalānaṁ dhammānaṁ pubbaṅgamaṭṭhena purato ca hoti. Yathāha "sīlaṁ hirī cāpi satañca dhammo, anvāyikā paññavato bhavantī"ti[6].

1. Ma 2. 145, 385 piṭṭhesu. 2. Uparisayaṁ (Sī) 3. Vāreti (Sī)
4. Uparisayā (Sī) 5. Aṁ 3. 153, 343 piṭṭhesu. 6. Khu 6. 10 piṭṭhe.

ဥပပရိက္ခတိ၊ အတ္ထံ ဥပပရိက္ခတော ဓမ္မာ နိဇ္ဈာနံ ခမန္တိ၊ ဓမ္မနိဇ္ဈာနက္ခန္တိယာ သတိ ဆန္ဒော ဇာယတိ၊ ဆန္ဒဇာတော ဥဿဟတိ၊ ဥဿာဟေတွာ တုလယတိ၊ တုလယိတွာ ပဒဟတိ၊ ပဟိတတ္တော သမာနော ကာယေန စေဝ ပရမသစ္စံ သစ္ဆိကရောတိ၊ ပညာယ စ နံ အတိဝိဇ္ဈ ပဿတီ"တိ[၁]။

တပတိ အကုသလေ ဓမ္မေ ကာယဉ္စာတိ **တပေါ**၊ ဣန္ဒြိယသံဝရ-ဝီရိယဓုတင်္ဂဒုက္ကရကာရိကာနံ ဧတံ အဓိဝစနံ၊ ဣဓ ပန ဣန္ဒြိယသံဝရော အဓိပ္ပေတော။ **ဝုဋ္ဌီ**တိ ဝဿဝုဋ္ဌိဝါတဝုဋ္ဌီတိအာဒိနာ အနေကဝိဓာ၊ ဣဓ ဝဿဝုဋ္ဌိ အဓိပ္ပေတာ။ ယထာ ဟိ ဗြာဟ္မဏဿ ဝဿဝုဋ္ဌိသမနုဂ္ဂဟိတံ ဗီဇံ ဗီဇမူလကဉ္စ သဿံ ဝိရုဟတိ န မိလာယတိ နိပ္ဖတ္တိံ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝတော ဣန္ဒြိယသံဝရသမနုဂ္ဂဟိတာ သဒ္ဓါ သဒ္ဓါမူလာ စ သီလာဒယော ဓမ္မာ ဝိရုဟန္တိ န မိလာယန္တိ နိပ္ဖတ္တိံ ဂစ္ဆန္တိ။ တေနာဟ "တပေါ ဝုဋ္ဌီ"တိ။ "ပညာ မေ"တိ ဧတ္ထ စ ဝုတ္တော မေ-သဒ္ဒေါ ဣမေသုပိ ပဒေသု ယောဇေတဗ္ဗော "သဒ္ဓါ မေ ဗီဇံ၊ တပေါ မေ ဝုဋ္ဌီ"တိ။ တေန ကိံ ဒီပေတိ? ယထာ ဗြာဟ္မဏ တယာ ဝပိတေ ဗီဇေ သစေ ဝုဋ္ဌိ အတ္ထိ, သာဓု၊ နော စေ အတ္ထိ, ဥဒကမ္ပိ ဒါတဗ္ဗံ ဟောတိ၊ တထာ မယာ ဟိရီဤသေ ပညာယုဂနင်္ဂလေ မနောယောတ္တေန ဧကာဗဒ္ဓေ ကတေ ဝီရိယဗလိဗဒ္ဒေ ယောဇေတွာ သတိပါစနေန ဝိဇ္ဈိတွာ အတ္တနော စိတ္တသန္တာနခေတ္တေ သဒ္ဓါဗီဇေ ဝပိတေ ဝုဋ္ဌိအဘာဝေါ နာမ နတ္ထိ။ အယံ ပန မေ သတတံ သမိတံ တပေါ ဝုဋ္ဌီတိ။

ပဇာနာတိ ဧတာယ ပုဂ္ဂလော, သယံ ဝါ ပဇာနာတီတိ **ပညာ**၊ သာ ကာမာဝစရာဒိဘေဒတော အနေကဝိဓာ၊ ဣဓ ပန သဟ ဝိပဿနာယ မဂ္ဂပညာ အဓိပ္ပေတာ။ **ယုဂနင်္ဂလ**န္တိ ယုဂဉ္စ နင်္ဂလဉ္စ။ ယထာ ဟိ ဗြာဟ္မဏဿ ယုဂနင်္ဂလံ၊ ဧဝံ ဘဂဝတော ဒုဝိဓာပိ ပညာ။ တတ္ထ ယထာ ယုဂံ ဤသာယ ဥပနိဿယံ[၂] ဟောတိ၊ ပုရတော ဟောတိ၊ ဤသာဗဒ္ဓံ ဟောတိ၊ ယောတ္တာနံ နိဿယံ ဟောတိ၊ ဗလိဗဒ္ဒါနံ ဧကတော ဂမနံ ဓာရေတိ[၃]၊ ဧဝံ ပညာ ဟိရိပမုခါနံ ဓမ္မာနံ ဥပနိဿယာ[၄] ဟောတိ။ ယထာဟ "ပညုတ္တရာ သဗ္ဗေ ကုသလာ ဓမ္မာ"တိ[၅] စ, "ပညာ ဟိ သေဋ္ဌာ ကုသလာ ဝဒန္တိ၊ နက္ခတ္တရာဇာရိဝ တာရကာန"န္တိ[၆] စ။ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပုဗ္ဗင်္ဂမဋ္ဌေန ပုရတော စ ဟောတိ။ ယထာဟ "သီလံ ဟိရီ စာပိ သတဉ္စ ဓမ္မော၊ အန္ဝါယိကာ ပညဝတော ဘဝန္တီ"တိ[၆]။

၁-မ ၂-၁၄၅-၁၈၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဥပရိသယံ (သီ) ၃-ဝါရေတိ (သီ)
၄-ဥပရိသယာ (သီ) ၅-အံ ၃-၁၅၃-၃၄၃-ပိဋ္ဌေသု။ ၆-ခု ၆-၁၀-ပိဋ္ဌေ။

Hirivippayogena anuppattito īsābaddhā hoti, manosaṅkhātassa samādhiyottassa nissayapaccayato yottānaṁ nissayo hoti, accāraddhātilīnabhāvapaṭisedhanato vīriyabalibaddānaṁ ekato gamanaṁ dhāreti. Yathā ca naṅgalaṁ phālayuttaṁ kasanakāle pathavighanaṁ bhindati, mūlasantānakāni padāleti, evaṁ satiyuttā paññā vipassanākāle dhammānaṁ santatisamūhakiccārammaṇaghanaṁ bhindati, sabbakilesamūlasantānakāni padāleti. Sā ca kho lokuttarāva, itarā pana lokiyāpi siyā. Tenāha “paññā me yuganaṅgalan”ti.

Hirīyati etāya puggalo, sayaṁ vā hirīyati akusalappavattiṁ jigucchatīti **hirī.** Taggahaṇena sahacaraṇabhāvato ottappaṁ gahitaṁyeva hoti. **Īsā**ti yuganaṅgalasandhārikā dāruyaṭṭhi. Yathā hi brāhmaṇassa īsā yuganaṅgalaṁ sandhāreti, evaṁ Bhagavatopi hirī lokiyalokuttarapaññāsaṅkhātaṁ yuganaṅgalaṁ sandhāreti hiriyā asati paññāya abhāvato. Yathā ca īsāpaṭibaddhaṁ yuganaṅgalaṁ kiccakaraṁ hoti acalaṁ asithilaṁ, evaṁ hiripaṭibaddhā ca paññā kiccakārī hoti acalā asithilā abbokiṇṇā ahirikena. Tenāha “hirī īsā”ti.

Munātīti mano, cittassetaṁ adhivacanaṁ, idha pana manosīsena taṁsampayutto samādhi adhippeto. **Yottan**ti rajjubandhanaṁ. Taṁ tividhaṁ īsāya saha yugassa bandhanaṁ, yugena saha balibaddhānaṁ bandhanaṁ, sārathinā saha balibaddānaṁ bandhananti. Tattha yathā brāhmaṇassa yottaṁ īsāyugabalibadde ekābaddhe katvā sakakicce paṭipādeti, evaṁ Bhagavato samādhi sabbeva te hiripaññāvīriyadhamme ekārammaṇe avikkhepabhāvena bandhitvā sakakicce paṭipādeti. Tenāha “mano yottan”ti.

Sarati etāya cirakatādimatthaṁ puggalo, sayaṁ vā saratīti **sati,** sā asammussanalakkhaṇā. Phāletīti **phālo.** Pājeti etenāti **pājanaṁ.** Taṁ idha “pācanan”ti vuccati, patodassetaṁ adhivacanaṁ. Phālo ca pācanañca **phālapācanaṁ.** Yathā hi brāhmaṇassa phālapācanaṁ, evaṁ Bhagavato vipassanāyuttā maggayuttā ca sati. Tattha yathā phālo naṅgalamanurakkhati, purato cassa gacchati, evaṁ sati kusalānaṁ dhammānaṁ gatiyo samanvesamānā ārammaṇe vā upaṭṭhāpayamānā paññānaṅgalaṁ rakkhati. Tathā hi

ဟိရိဝိပ္ပယောဂေန အနုပ္ပတ္တိတော ဤသာဗဒ္ဓါ ဟောတိ၊ မနောသင်္ခါတဿ သမာဓိယောတ္တဿ နိဿယပစ္စယတော ယောတ္တာနံ နိဿယော ဟောတိ၊ အစ္စာရဒ္ဓါတိလီနဘာဝပဋိသေဓနတော ဝီရိယဗလိဗဒ္ဒါနံ ဧကတော ဂမနံ ဓာရေတိ။ ယထာ စ နင်္ဂလံ ဖာလယုတ္တံ ကသနကာလေ ပထဝိဃနံ ဘိန္ဒတိ၊ မူလသန္တာနကာနိ ပဒါလေတိ၊ ဧဝံ သတိယုတ္တာ ပညာ ဝိပဿနာကာလေ ဓမ္မာနံ သန္တတိသမူဟကိစ္စာရမ္မဏဃနံ ဘိန္ဒတိ၊ သဗ္ဗကိလေသမူလသန္တာနကာနိ ပဒါလေတိ။ သာ စ ခေါ လောကုတ္တရာဝ၊ ဣတရာ ပန လောကိယာပိ သိယာ။ တေနာဟ “ပညာ မေ ယုဂနင်္ဂလ”န္တိ။

ဟိရီယတိ ဧတာယ ပုဂ္ဂလော,သယံ ဝါ ဟိရီယတိ အကုသလပ္ပဝတ္တိံ ဇိဂုစ္ဆတီတိ **ဟိရီ**။ တဂ္ဂဟဏေန သဟစရဏဘာဝတော ဩတ္တပ္ပံ ဂဟိတံယေဝ ဟောတိ။ **ဤသာ**တိ ယုဂနင်္ဂလသန္ဓာရိကာ ဒါရုယဋ္ဌိ။ ယထာ ဟိ ဗြာဟ္မဏဿ ဤသာ ယုဂနင်္ဂလံ သန္ဓာရေတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝတောပိ ဟိရီ လောကိယလောကုတ္တရပညာသင်္ခါတံ ယုဂနင်္ဂလံ သန္ဓာရေတိ ဟိရိယာ အသတိ ပညာယ အဘာဝတော။ ယထာ စ ဤသာပဋိဗဒ္ဓံ ယုဂနင်္ဂလံ ကိစ္စကရံ ဟောတိ အစလံ အသိထိလံ၊ ဧဝံ ဟိရိပဋိဗဒ္ဓါ စ ပညာ ကိစ္စကာရီ ဟောတိ အစလာ အသိထိလာ အဗ္ဗောကိဏ္ဏာ အဟိရိကေန။ တေနာဟ “ဟိရီ ဤသာ”တိ။

မုနာတီတိ **မနော**၊ စိတ္တဿေတံ အဓိဝစနံ၊ ဣဓ ပန မနောသီသေန တံသမ္ပယုတ္တော သမာဓိ အဓိပ္ပေတော။ **ယောတ္တ**န္တိ ရဇ္ဇုဗန္ဓနံ။ တံ တိဝိဓံ ဤသာယ သဟ ယုဂဿ ဗန္ဓနံ, ယုဂေန သဟ ဗလိဗဒ္ဒါနံ ဗန္ဓနံ, သာရထိနာ သဟ ဗလိဗဒ္ဒါနံ ဗန္ဓနန္တိ။ တတ္ထ ယထာ ဗြာဟ္မဏဿ ယောတ္တံ ဤသာယုဂဗလိဗဒ္ဒေ ဧကာဗဒ္ဓေ ကတွာ သကကိစ္စေ ပဋိပါဒေတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝတော သမာဓိ သဗ္ဗေဝ တေ ဟိရိပညာဝီရိယဓမ္မေ ဧကာရမ္မဏေ အဝိက္ခေပဘာဝေန ဗန္ဓိတွာ သကကိစ္စေ ပဋိပါဒေတိ။ တေနာဟ “မနော ယောတ္တ”န္တိ။

သရတိ ဧတာယ စိရကတာဒိမတ္တံ ပုဂ္ဂလော, သယံ ဝါ သရတီတိ **သတိ**၊ သာ အသမ္မုဿနလက္ခဏာ။ ဖာလေတီတိ **ဖာလော**။ ပါဇေတိ ဧတေနာတိ **ပါဇနံ**။ တံ ဣဓ “ပါစန”န္တိ ဝုစ္စတိ၊ ပတောဒဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဖာလော စ ပါစနဉ္စ **ဖာလပါစနံ**။ ယထာ ဟိ ဗြာဟ္မဏဿ ဖာလပါစနံ၊ ဧဝံ ဘဂဝတော ဝိပဿနာယုတ္တာ မဂ္ဂယုတ္တာ စ သတိ။ တတ္ထ ယထာ ဖာလော နင်္ဂလမနုရက္ခတိ၊ ပုရတော စဿ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ သတိ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဂတိယော သမန္နေသမာနာ အာရမ္မဏေ ဝါ ဥပဋ္ဌာပယမာနာ ပညာနင်္ဂလံ ရက္ခတိ။ တထာ ဟိ

“satārakkhena cetasā viharatī”ti-ādīsu[1] “ārakkhā”ti vuttā. Asammussanavasena cassa purato hoti. Satiparicite hi dhamme paññā pajānāti, no sammuṭṭhe. Yathā ca pācanaṁ balibaddānaṁ vijjhanabhayaṁ dassentaṁ saṁsīdanaṁ na deti, uppathagamanañca vāreti, evaṁ sati vīriyabalibaddānaṁ apāyabhayaṁ dassentī kosajjasaṁsīdanaṁ na deti, kāmaguṇasaṅkhāte agocare cāraṁ nivāretvā kammaṭṭhāne niyojentī uppathagamanañca vāreti. Tenāha “sati me phālapācanan”ti.

78. **Kāyagutto**ti tividhena kāyasucaritena gutto. **Vacīgutto**ti catubbidhena vacīsucaritena gutto. Ettāvatā pātimokkhasaṁvarasīlaṁ vuttaṁ. **Āhāre udare yato**ti ettha āhāramukhena sabbapaccayānaṁ saṅgahitattā catubbidhepi paccaye yato saṁyato nirupakkilesoti attho. Iminā ājīvapārisuddhisīlaṁ vuttaṁ. **Udare yato**ti udare yato saṁyato mitabhojī, āhāre mattaññūti vuttaṁ hoti. Iminā bhojane mattaññutāmukhena paccayapaṭisevanasīlaṁ vuttaṁ. Tena kiṁ dīpeti? Yathā tvaṁ brāhmaṇa bījaṁ vapitvā sassaparipālanatthaṁ kaṇṭakavatiṁ vā rukkhavatiṁ vā pākāraparikkhepaṁ vā karosi, tena te gomahiṁsamigagaṇā pavesaṁ alabhantā sassaṁ na vilumpanti, evamahampi saddhābījaṁ vapitvā nānappakārakusalasassaparipālanatthaṁ kāyavacī-āhāraguttimayaṁ tividhaparikkhepaṁ karomi, tena me rāgādi-akusaladhammagomahiṁsamigagaṇā pavesaṁ alabhantā nānappakārakusalasassaṁ na vilumpantīti.

Saccaṁ karomi niddānanti ettha dvīhi dvārehi avisaṁvādanaṁ **saccaṁ.** **Niddānan**ti chedanaṁ lunanaṁ uppāṭanaṁ, karaṇatthe[2] cetaṁ upayogavacanaṁ veditabbaṁ. Ayañhi ettha attho “saccena karomi niddānan”ti. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yathā tvaṁ bāhiraṁ kasiṁ kasitvā sassadūsakānaṁ tiṇānaṁ hatthena vā asitena vā niddānaṁ karosi, evamahampi ajjhattikaṁ kasiṁ kasitvā kusalasassadūsakānaṁ visaṁvādanatiṇānaṁ saccena niddānaṁ karomi. Ñāṇasaccaṁ vā ettha saccanti veditabbaṁ, yaṁ taṁ yathābhūtañāṇanti vuccati, tena attasaññādīnaṁ tiṇānaṁ niddānaṁ karomīti evaṁ yojetabbaṁ. Atha vā **niddānan**ti chedakaṁ lāvakaṁ, uppāṭakanti attho. Evaṁ sante yathā tvaṁ dāsaṁ vā

1. Aṁ 3. 280 piṭṭhe atthato samānaṁ. 2. Karaṇavacanatthe (Sī, Syā)

“သတာရက္ခေန စေတသာ ဝိဟရတီ”တိအာဒီသု[၁] “အာရက္ခာ”တိ ဝုတ္တာ။ အသမ္မုဿနဝသေန စဿ ပုရတော ဟောတိ။ သတိပရိစိတေ ဟိ ဓမ္မေ ပညာ ပဇာနာတိ၊ နော သမ္မုဋ္ဌေ။ ယထာ စ ပါစနံ ဗလိဗဒ္ဒါနံ ဝိဇ္ဈနဘယံ ဒဿေန္တံ သံသီဒနံ န ဒေတိ၊ ဥပ္ပထဂမနဉ္စ ဝါရေတိ၊ ဧဝံ သတိ ဝီရိယဗလိဗဒ္ဒါနံ အပါယဘယံ ဒဿေန္တီ ကောသဇ္ဇသံသီဒနံ န ဒေတိ၊ ကာမဂုဏသင်္ခါတေ အဂေါစရေ စာရံ နိဝါရေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနေ နိယောဇေန္တီ ဥပ္ပထဂမနဉ္စ ဝါရေတိ။ တေနာဟ “သတိ မေ ဖာလပါစန”န္တိ။

၇၈။ **ကာယဂုတ္တော**တိ တိဝိဓေန ကာယသုစရိတေန ဂုတ္တော။ **ဝစီဂုတ္တော**တိ စတုဗ္ဗိဓေန ဝစီသုစရိတေန ဂုတ္တော။ ဧတ္တာဝတာ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလံ ဝုတ္တံ။ **အာဟာရေ ဥဒရေ ယတော**တိ ဧတ္ထ အာဟာရမုခေန သဗ္ဗပစ္စယာနံ သင်္ဂဟိတတ္တာ စတုဗ္ဗိဓေပိ ပစ္စယေ ယတော သံယတော နိရုပက္ကိလေသောတိ အတ္ထော။ ဣမိနာ အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ဝုတ္တံ။ **ဥဒရေ ယတော**တိ ဥဒရေ ယတော သံယတော မိတဘောဇီ၊ အာဟာရေ မတ္တညူတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣမိနာ ဘောဇနေ မတ္တညုတာမုခေန ပစ္စယပဋိသေဝနသီလံ ဝုတ္တံ။ တေန ကိံ ဒီပေတိ? ယထာ တွံ ဗြာဟ္မဏ ဗီဇံ ဝပိတွာ သဿပရိပါလနတ္ထံ ကဏ္ဋကဝတိံ ဝါ ရုက္ခဝတိံ ဝါ ပါကာရပရိက္ခေပံ ဝါ ကရောသိ၊ တေန တေ ဂေါမဟိံသမိဂဂဏာ ပဝေသံ အလဘန္တာ သဿံ န ဝိလုမ္ပန္တိ၊ ဧဝမဟမ္ပိ သဒ္ဓါဗီဇံ ဝပိတွာ နာနပ္ပကာရကုသလသဿပရိပါလနတ္ထံ ကာယဝစီအာဟာရဂုတ္တိမယံ တိဝိဓပရိက္ခေပံ ကရောမိ၊ တေန မေ ရာဂါဒိအကုသလဓမ္မဂေါမဟိံသမိဂဂဏာ ပဝေသံ အလဘန္တာ နာနပ္ပကာရကုသလသဿံ န ဝိလုမ္ပန္တီတိ။

သစ္စံ ကရောမိ နိဒ္ဒါနန္တိ ဧတ္ထ ဒွီဟိ ဒွါရေဟိ အဝိသံဝါဒနံ **သစ္စံ**။ **နိဒ္ဒါန**န္တိ ဆေဒနံ လုနနံ ဥပ္ပါဋနံ၊ ကရဏတ္ထေ[၂] စေတံ ဥပယောဂဝစနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယဉှိ ဧတ္ထ အတ္ထော “သစ္စေန ကရောမိ နိဒ္ဒါန”န္တိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယထာ တွံ ဗာဟိရံ ကသိံ ကသိတွာ သဿဒူသကာနံ တိဏာနံ ဟတ္ထေန ဝါ အသိတေန ဝါ နိဒ္ဒါနံ ကရောသိ၊ ဧဝမဟမ္ပိ အဇ္ဈတ္တိကံ ကသိံ ကသိတွာ ကုသလသဿဒူသကာနံ ဝိသံဝါဒနတိဏာနံ သစ္စေန နိဒ္ဒါနံ ကရောမိ။ ဉာဏသစ္စံ ဝါ ဧတ္ထ သစ္စန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ယံ တံ ယထာဘူတဉာဏန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တေန အတ္တသညာဒီနံ တိဏာနံ နိဒ္ဒါနံ ကရောမီတိ ဧဝံ ယောဇေတဗ္ဗံ။ အထ ဝါ **နိဒ္ဒါန**န္တိ ဆေဒကံ လာဝကံ၊ ဥပ္ပါဋကန္တိ အတ္ထော။ ဧဝံ သန္တေ ယထာ တွံ ဒါသံ ဝါ

၁-အံ ၃-၂၈၀-ပိဋ္ဌေ အတ္ထတော သမာနံ။ ၂-ကရဏဝစနတ္ထေ (သီ၊ သျာ)

kammakaraṁ vā niddānaṁ karosi, “niddehi tiṇānī”ti tiṇānaṁ chedakaṁ lāvakaṁ uppāṭakaṁ karosi, evamahaṁ saccaṁ karomīti upayogavacaneneva vattuṁ yujjati. Atha vā **saccan**ti diṭṭhisaccaṁ. Tamahaṁ niddānaṁ karomi, chinditabbaṁ lunitabbaṁ uppāṭetabbaṁ karomīti evampi upayogavacaneneva vattuṁ yujjati.

Soraccaṁ me pamocananti ettha yaṁ taṁ “kāyiko avītikkamo vācasiko avītikkamo”ti, evaṁ sīlameva “soraccan”ti vuttaṁ na taṁ idha adhippetaṁ, vuttameva etaṁ “kāyagutto”ti-ādinā nayena, arahattaphalaṁ pana adhippetaṁ. Tampi hi sundare nibbāne ratabhāvato “soraccan”ti vuccati. **Pamocanan**ti yoggavissajjanaṁ. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yathā tava pamocanaṁ punapi sāyanhe vā dutiyadivase vā anāgatasaṁvacchare vā yojetabbato appamocanameva hoti, na mama evaṁ. Na hi mama antarā mocanaṁ nāma atthi. Ahañhi Dīpaṅkaradasabalakālato pabhuti paññānaṅgale vīriyabalibadde yojetvā cattāri asaṅkhyeyyāni kappasatasahassañca mahākasiṁ kasanto tāva na muñciṁ, yāva na sammāsambodhiṁ abhisambujjhiṁ. Yadā ca me sabbaṁ taṁ kālaṁ khepetvā Bodhirukkhamūle Aparājitapallaṅke nisinnassa sabbaguṇaparivāraṁ arahattaphalaṁ udapādi, tadā mayā taṁ sabbussukkapaṭippassaddhippattiyā pamuttaṁ, na dāni puna yojetabbaṁ bhavissatīti. Etamatthaṁ sandhāyāha Bhagavā “soraccaṁ me pamocanan”ti.

79. **Vīriyaṁ me dhuradhorayhan**ti ettha **vīriyan**ti “kāyiko vā cetasiko vā vīriyārambho”ti-ādinā nayena vuttapadhānaṁ. Dhurāyaṁ dhorayhaṁ **dhuradhorayhaṁ,** dhuraṁ vahatīti attho. Yathā hi brāhmaṇassa dhurāyaṁ dhorayhākaḍḍhitaṁ naṅgalaṁ bhūmighanaṁ bhindati, mūlasantānakāni ca padāleti, evaṁ Bhagavato vīriyākaḍḍhitaṁ paññānaṅgalaṁ yathāvuttaṁ ghanaṁ bhindati, kilesasantānakāni ca padāleti. Tenāha “vīriyaṁ me dhuradhorayhan”ti. Atha vā purimadhuraṁ vahantā dhurā, mūladhuraṁ vahantā dhorayhā. Dhurā ca dhorayhā ca **dhūradhorayhā.** Tattha yathā brāhmaṇassa ekamekasmiṁ naṅgale catubalibaddappabhedaṁ dhuradhorayhaṁ vahantaṁ uppannānuppannatiṇamūlaghātaṁ sassasampattiñca sādheti, evaṁ Bhagavato catusammappadhānavīriyappabhedaṁ dhuradhorayhaṁ vahantaṁ uppannānuppannākusalamūlaghātaṁ kusalasampattiñca sādheti. Tenāha “vīriyaṁ me dhuradhorayhan”ti.

ကမ္မကရံ ဝါ နိဒ္ဒါနံ ကရောသိ၊ “နိဒ္ဒေဟိ တိဏာနီ”တိ တိဏာနံ ဆေဒကံ လာဝကံ ဥပ္ပါဋကံ ကရောသိ၊ ဧဝမဟံ သစ္စံ ကရောမီတိ ဥပယောဂဝစနေနေဝ ဝတ္တုံ ယုဇ္ဇတိ။ အထ ဝါ **သစ္စန္တိ** ဒိဋ္ဌိသစ္စံ။ တမဟံ နိဒ္ဒါနံ ကရောမိ၊ ဆိန္ဒိတဗ္ဗံ လုနိတဗ္ဗံ ဥပ္ပါဋေတဗ္ဗံ ကရောမီတိ ဧဝမ္ပိ ဥပယောဂဝစနေနေဝ ဝတ္တုံ ယုဇ္ဇတိ။

သောရစ္စံ မေ ပမောစနန္တိ ဧတ္ထ ယံ တံ “ကာယိကော အဝီတိက္ကမော ဝါစသိကော အဝီတိက္ကမော”တိ၊ ဧဝံ သီလမေဝ “သောရစ္စ”န္တိ ဝုတ္တံ န တံ ဣဓ အဓိပ္ပေတံ၊ ဝုတ္တမေဝ ဧတံ “ကာယဂုတ္တော”တိအာဒိနာ နယေန၊ အရဟတ္တဖလံ ပန အဓိပ္ပေတံ။ တမ္ပိ ဟိ သုန္ဒရေ နိဗ္ဗာနေ ရတဘာဝတော “သောရစ္စ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ **ပမောစနန္တိ** ယောဂ္ဂဝိဿဇ္ဇနံ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယထာ တဝ ပမောစနံ ပုနပိ သာယန္ဟေ ဝါ ဒုတိယဒိဝသေ ဝါ အနာဂတသံဝစ္ဆရေ ဝါ ယောဇေတဗ္ဗတော အပ္ပမောစနမေဝ ဟောတိ၊ န မမ ဧဝံ။ န ဟိ မမ အန္တရာ မောစနံ နာမ အတ္ထိ။ အဟဉှိ ဒီပင်္ကရဒသဗလကာလတော ပဘုတိ ပညာနင်္ဂလေ ဝီရိယဗလိဗဒ္ဒေ ယောဇေတွာ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ မဟာကသိံ ကသန္တော တာဝ န မုဉ္စိံ၊ ယာဝ န သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိံ။ ယဒါ စ မေ သဗ္ဗံ တံ ကာလံ ခေပေတွာ ဗောဓိရုက္ခမူလေ အပရာဇိတပလ္လင်္ကေ နိသိန္နဿ သဗ္ဗဂုဏပရိဝါရံ အရဟတ္တဖလံ ဥဒပါဒိ၊ တဒါ မယာ တံ သဗ္ဗုဿုက္ကပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပ္ပတ္တိယာ ပမုတ္တံ၊ န ဒါနိ ပုန ယောဇေတဗ္ဗံ ဘဝိဿတီတိ။ ဧတမတ္ထံ သန္ဓာယာဟ ဘဂဝါ “သောရစ္စံ မေ ပမောစန”န္တိ။

၇၉။ **ဝီရိယံ မေ ဓုရဓောရယှန္တိ** ဧတ္ထ **ဝီရိယန္တိ** “ကာယိကော ဝါ စေတသိကော ဝါ ဝီရိယာရမ္ဘော”တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တပဓာနံ။ ဓုရာယံ ဓောရယှံ **ဓုရဓောရယှံ၊** ဓုရံ ဝဟတီတိ အတ္ထော။ ယထာ ဟိ ဗြာဟ္မဏဿ ဓုရာယံ ဓောရယှာကဍ္ဎိတံ နင်္ဂလံ ဘူမိဃနံ ဘိန္ဒတိ၊ မူလသန္တာနကာနိ စ ပဒါလေတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝတော ဝီရိယာကဍ္ဎိတံ ပညာနင်္ဂလံ ယထာဝုတ္တံ ဃနံ ဘိန္ဒတိ၊ ကိလေသသန္တာနကာနိ စ ပဒါလေတိ။ တေနာဟ “ဝီရိယံ မေ ဓုရဓောရယှ”န္တိ။ အထ ဝါ ပုရိမဓုရံ ဝဟန္တာ ဓုရာ၊ မူလဓုရံ ဝဟန္တာ ဓောရယှာ။ ဓုရာ စ ဓောရယှာ စ **ဓုရဓောရယှာ။** တတ္ထ ယထာ ဗြာဟ္မဏဿ ဧကမေကသ္မိံ နင်္ဂလေ စတုဗလိဗဒ္ဒပ္ပဘေဒံ ဓုရဓောရယှံ ဝဟန္တံ ဥပ္ပန္နာနုပ္ပန္နတိဏမူလဃာတံ သဿသမ္ပတ္တိဉ္စ သာဓေတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝတော စတုသမ္မပ္ပဓာနဝီရိယပ္ပဘေဒံ ဓုရဓောရယှံ ဝဟန္တံ ဥပ္ပန္နာနုပ္ပန္နာကုသလမူလဃာတံ ကုသလသမ္ပတ္တိဉ္စ သာဓေတိ။ တေနာဟ “ဝီရိယံ မေ ဓုရဓောရယှ”န္တိ။

Yogakkhemādhivāhanananti ettha yogehi khemattā “yogakkheman”ti nibbānaṁ vuccati, taṁ adhikatvā[1] vāhīyati, abhimukhaṁ vā vāhīyatīti adhivāhanaṁ, yogakkhemassa adhivāhanaṁ yogakkhemādhivāhanaṁ. Tena kiṁ dīpeti? Yathā tava dhuradhorayhaṁ puratthimaṁ disaṁ pacchimādīsu vā aññataraṁ abhimukhaṁ vāhīyati, tathā mama dhuradhorayhaṁ nibbānābhimukhaṁ vāhīyati.

Evaṁ vāhiyamānañca **gacchati anivattantaṁ.** Yathā tava naṅgalaṁ vahantaṁ dhuradhorayhaṁ khettakoṭiṁ patvā puna nivattati, evaṁ anivatthantaṁ Dīpaṅkarakālato pabhuti gacchateva. Yasmā vā tena tena maggena pahīnā kilesā punappunaṁ pahātabbā na honti, yathā tava naṅgalena chinnāni tiṇāni punapi aparasmiṁ samaye chinditabbāni honti, tasmāpi etaṁ[2] paṭhamamaggavasena diṭṭhekaṭṭhe kilese, dutiyavasena oḷārike, tatiyavasena anusahagate kilese, catutthavasena sabbakilese pajahantaṁ **gacchati anivattantaṁ.** Atha vā **gacchati anivattan**ti nivattanarahitaṁ hutvā gacchatīti attho. **Tan**ti taṁ dhuradhorayhaṁ. Evampettha padacchedo veditabbo. Evaṁ gacchantañca yathā tava dhuradhorayhaṁ na taṁ ṭhānaṁ gacchati, yattha gantvā kassako asoko nissoko virajo hutvā na socati, etaṁ pana taṁ ṭhānaṁ gacchati, **yattha gantvā na socati.** Yattha satipācanena etaṁ vīriyadhuradhorayhaṁ codento gantvā mādiso kassako asoko nissoko virajo hutvā na socati, taṁ sabbasokasallasamugghātabhūtaṁ nibbānāmatasaṅkhātaṁ ṭhānaṁ gacchatīti.

80. Idāni nigamanaṁ karonto Bhagavā imaṁ gāthamāha—

“Evamesā kasī kaṭṭhā, sā hoti amatapphalā.
Etaṁ kasiṁ kasitvāna, sabbadukkhā pamuccatī”ti.

Tassāyaṁ saṅkhepattho—mayābrāhmaṇa **esā** saddhābījā tapovuṭṭhiyā anuggahitā **kasi** paññāmayaṁ yuganaṅgalaṁ hirimayañca īsaṁ manomayena yottena ekābaddhaṁ katvā paññānaṅgale satiphālaṁ ākoṭetvā satipācanaṁ gahetvā kāyavacī-āhāraguttiyā gopetvā saccaṁ niddānaṁ katvā soraccaṁ pamocanaṁ vīriyaṁ dhuradhorayhaṁ yogakkhemābhimukhaṁ anivattantaṁ vāhentena **kaṭṭhā,** kasikammapariyosānaṁ catubbidhaṁ sāmaññaphalaṁ pāpitā,

1. Adhigantvā (Syā, Ka) 2. Tathā mama (Sī), tasmāpi evaṁ (Saṁ-Ṭṭha 1. 234 piṭṭhe)

ယောဂက္ခေမာဓိဝါဟနန္တိ ဧတ္ထ ယောဂေဟိ ခေမတ္တာ “ယောဂက္ခေမ”န္တိ နိဗ္ဗာနံ ဝုစ္စတိ၊ တံ အဓိကတွာ[1] ဝါဟီယတိ, အဘိမုခံ ဝါ ဝါဟီယတီတိ အဓိဝါဟနံ၊ ယောဂက္ခေမဿ အဓိဝါဟနံ ယောဂက္ခေမာဓိဝါဟနံ။ တေန ကိံ ဒီပေတိ? ယထာ တဝ ဓုရဓောရယှံ ပုရတ္ထိမံ ဒိသံ ပစ္ဆိမာဒီသု ဝါ အညတရံ အဘိမုခံ ဝါဟီယတိ၊ တထာ မမ ဓုရဓောရယှံ နိဗ္ဗာနာဘိမုခံ ဝါဟီယတိ။

ဧဝံ ဝါဟိယမာနဉ္စ **ဂစ္ဆတိ အနိဝတ္တန္တံ**။ ယထာ တဝ နင်္ဂလံ ဝဟန္တံ ဓုရဓောရယှံ ခေတ္တကောဋိံ ပတွာ ပုန နိဝတ္တတိ၊ ဧဝံ အနိဝတ္တန္တံ ဒီပင်္ကရကာလတော ပဘုတိ ဂစ္ဆတေဝ။ ယသ္မာ ဝါ တေန တေန မဂ္ဂေန ပဟီနာ ကိလေသာ ပုနပ္ပုနံ ပဟာတဗ္ဗာ န ဟောန္တိ၊ ယထာ တဝ နင်္ဂလေန ဆိန္နာနိ တိဏာနိ ပုနပိ အပရသ္မိံ သမယေ ဆိန္ဒိတဗ္ဗာနိ ဟောန္တိ၊ တသ္မာပိ ဧတံ[2] ပဌမမဂ္ဂဝသေန ဒိဋ္ဌေကဋ္ဌေ ကိလေသေ, ဒုတိယဝသေန ဩဠာရိကေ, တတိယဝသေန အနုသဟဂတေ ကိလေသေ, စတုတ္ထဝသေန သဗ္ဗကိလေသေ ပဇဟန္တံ **ဂစ္ဆတိ အနိဝတ္တန္တံ**။ အထ ဝါ **ဂစ္ဆတိ အနိဝတ္တန္တိ** နိဝတ္တနရဟိတံ ဟုတွာ ဂစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ **တန္တိ** တံ ဓုရဓောရယှံ။ ဧဝမ္ပေတ္ထ ပဒစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ ဂစ္ဆန္တဉ္စ ယထာ တဝ ဓုရဓောရယှံ န တံ ဌာနံ ဂစ္ဆတိ၊ ယတ္ထ ဂန္တွာ ကဿကော အသောကော နိဿောကော ဝိရဇော ဟုတွာ န သောစတိ၊ ဧတံ ပန တံ ဌာနံ ဂစ္ဆတိ၊ **ယတ္ထ ဂန္တွာ န သောစတိ**။ ယတ္ထ သတိပါစနေန ဧတံ ဝီရိယဓုရဓောရယှံ စောဒေန္တော ဂန္တွာ မာဒိသော ကဿကော အသောကော နိဿောကော ဝိရဇော ဟုတွာ န သောစတိ၊ တံ သဗ္ဗသောကသလ္လသမုဂ္ဃာတဘူတံ နိဗ္ဗာနာမတသင်္ခါတံ ဌာနံ ဂစ္ဆတီတိ။

၈၀။ ဣဒါနိ နိဂမနံ ကရောန္တော ဘဂဝါ ဣမံ ဂါထမာဟ—

“ဧဝမေသာ ကသီ ကဋ္ဌာ၊ သာ ဟောတိ အမတပ္ဖလာ။
ဧတံ ကသိံ ကသိတွာန၊ သဗ္ဗဒုက္ခာ ပမုစ္စတီ”တိ။

တဿာယံ သင်္ခေပတ္ထော—မယာဗြာဟ္မဏ **ဧသာ** သဒ္ဓါဗီဇာ တပေါဝုဋ္ဌိယာ အနုဂ္ဂဟိတာ **ကသိ** ပညာမယံ ယုဂနင်္ဂလံ ဟိရိမယဉ္စ ဤသံ မနောမယေန ယောတ္တေန ဧကာဗဒ္ဓံ ကတွာ ပညာနင်္ဂလေ သတိဖာလံ အာကောဋေတွာ သတိပါစနံ ဂဟေတွာ ကာယဝစီအာဟာရဂုတ္တိယာ ဂေါပေတွာ သစ္စံ နိဒ္ဒါနံ ကတွာ သောရစ္စံ ပမောစနံ ဝီရိယံ ဓုရဓောရယှံ ယောဂက္ခေမာဘိမုခံ အနိဝတ္တန္တံ ဝါဟေန္တေန **ကဋ္ဌာ**၊ ကသိကမ္မပရိယောသာနံ စတုဗ္ဗိဓံ သာမညဖလံ ပါပိတာ၊

၁-အဓိဂန္တွာ (သျာ၊ က) ၂-တထာ မမ (သီ)၊ တသ္မာပိ ဧဝံ (သံ-ဋ္ဌ ၁-၂၃၄-ပိဋ္ဌေ)

sā hoti amatapphalā, sā esā kasi amatapphalā hoti. Amataṁ vuccati nibbānaṁ, nibbānānisaṁsā hotīti attho. Sā kho panesā kasi na mamevekassa amatapphalā hoti, apica kho pana yo koci khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā gahaṭṭho vā pabbajito vā etaṁ kasiṁ kasati, so sabbopi **etaṁ kasmiṁ kasitvāna, sabbadukkhā pamuccati** sabbasmā vaṭṭadukkhadukkhadukkhasaṅkhāradukkhavipariṇāmadukkhā pamuccatīti. Evaṁ Bhagavā brāhmaṇassa arahattanikūṭena nibbānapariyosānaṁ katvā desanaṁ niṭṭhāpesi.

Tato brāhmaṇo gambhīratthaṁ desanaṁ sutvā "mama kasiphalaṁ bhuñjitvā aparajju eva chāto hoti, imassa pana kasi amatapphalā, tassā phalaṁ bhuñjitvā sabbadukkhā pamuccatī"ti ca viditvā pasanno pasannākāraṁ kātuṁ pāyāsaṁ dātumāraddho. Tenāha **"atha kho Kasibhāradvājo"**ti. Tattha **mahatiyā**ti mahatiyanti attho. **Kaṁsapātiyā**ti suvaṇṇapātiyaṁ, satasahassagghanake attano suvaṇṇathāle. **Vaḍḍhetvā**ti chupitvā, ākiritvāti vuttaṁ hoti. **Bhagavato upanāmesī**ti sappimadhuphāṇitādīhi vicitraṁ katvā dukūlavitānena paṭicchādetvā ukkhipitvā sakkaccaṁ Tathāgatassa abhihari, kinti? **"Bhuñjatu bhavaṁ Gotamo pāyāsaṁ kassako bhavan"**ti. tato kassakabhāvasādhakaṁ kāraṇamāha **"yañhi -pa- kasatī"ti**, yasmā bhavaṁ -pa- kasatīti vuttaṁ hoti. Atha Bhagavā **"gāthābhigītaṁ me"**ti āha.

81. Tattha **gāthābhigītan**ti gāthāhi abhigītaṁ, gāthāyo bhāsitvā laddhanti vuttaṁ hoti. **Me**ti mayā. **Abhojaneyyan**ti bhuñjanārahaṁ na hoti. **Sampassatan**ti sammā ājīvasuddhiṁ passataṁ, samantā vā passataṁ sampassataṁ, Buddhānanti vuttaṁ hoti. **Nesa dhammo**ti "gāthābhigītaṁ bhuñjitabban"ti esa dhammo etaṁ cārittaṁ na hoti, tasmā **gāthābhigītaṁ panudanti Buddhā,** paṭikkhipanti na bhuñjantīti. Kiṁ pana Bhagavatā pāyāsatthaṁ gāthā abhigītā, yena evamāhāti? Na etadatthaṁ abhigītā, apica kho pana pāto paṭṭhāya khettasamīpe ṭhatvā kaṭacchubhikkhampi alabhitvā puna sakalabuddhaguṇe pakāsetvā laddhaṁ tadetaṁ naṭanaccakādīhi naccitvā gāyitvā ca laddhasadisaṁ hoti, tena "gāthābhigītan"ti vuttaṁ. Tādisañca

သာ ဟောတိ အမတပ္ဖလာ၊ သာ ဧသာ ကသိ အမတပ္ဖလာ ဟောတိ။ အမတံ ဝုစ္စတိ နိဗ္ဗာနံ၊ နိဗ္ဗာနာနိသံသာ ဟောတီတိ အတ္ထော။ သာ ခေါ ပနေသာ ကသိ န မမေဝေကဿ အမတပ္ဖလာ ဟောတိ၊ အပိစ ခေါ ပန ယော ကောစိ ခတ္တိယော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဝေဿော ဝါ သုဒ္ဒေါ ဝါ ဂဟဋ္ဌော ဝါ ပဗ္ဗဇိတော ဝါ ဧတံ ကသိံ ကသတိ၊ သော သဗ္ဗောပိ **ဧတံ ကသိံ ကသိတွာန၊ သဗ္ဗဒုက္ခာ ပမုစ္စတိ** သဗ္ဗသ္မာ ဝဋ္ဋဒုက္ခဒုက္ခဒုက္ခသင်္ခါရဒုက္ခဝိပရိဏာမဒုက္ခာ ပမုစ္စတီတိ။ ဧဝံ ဘဂဝါ ဗြာဟ္မဏဿ အရဟတ္တနိကူဋေန နိဗ္ဗာနပရိယောသာနံ ကတွာ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။

တတော ဗြာဟ္မဏော ဂမ္ဘီရတ္ထံ ဒေသနံ သုတွာ "မမ ကသိဖလံ ဘုဉ္ဇိတွာ အပရဇ္ဇု ဧဝ ဆာတော ဟောတိ၊ ဣမဿ ပန ကသိ အမတပ္ဖလာ၊ တဿာ ဖလံ ဘုဉ္ဇိတွာ သဗ္ဗဒုက္ခာ ပမုစ္စတီ"တိ စ ဝိဒိတွာ ပသန္နော ပသန္နာကာရံ ကာတုံ ပါယာသံ ဒါတုမာရဒ္ဓေါ။ တေနာဟ **"အထ ခေါ ကသိဘာရဒွါဇော"**တိ။ တတ္ထ **မဟတိယာ**တိ မဟတိယန္တိ အတ္ထော။ **ကံသပါတိယာ**တိ သုဝဏ္ဏပါတိယံ၊ သတသဟဿဂ္ဃနကေ အတ္တနော သုဝဏ္ဏထာလေ။ **ဝဍ္ဎေတွာ**တိ ဆုပိတွာ၊ အာကိရိတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဘဂဝတော ဥပနာမေသီ**တိ သပ္ပိမဓုဖာဏိတာဒီဟိ ဝိစိတြံ ကတွာ ဒုကူလဝိတာနေန ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ဥက္ခိပိတွာ သက္ကစ္စံ တထာဂတဿ အဘိဟရိ၊ ကိန္တိ? **"ဘုဉ္ဇတု ဘဝံ ဂေါတမော ပါယာသံ ကဿကော ဘဝ"**န္တိ။ တတော ကဿကဘာဝသာဓကံ ကာရဏမာဟ **"ယဉှိ။ပ။ ကသတီ"**တိ၊ ယသ္မာ ဘဝံ။ပ။ ကသတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ ဘဂဝါ **"ဂါထာဘိဂီတံ မေ"**တိ အာဟ။

၈၁။ တတ္ထ **ဂါထာဘိဂီတ**န္တိ ဂါထာဟိ အဘိဂီတံ၊ ဂါထာယော ဘာသိတွာ လဒ္ဓန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **မေ**တိ မယာ။ **အဘောဇနေယျ**န္တိ ဘုဉ္ဇနာရဟံ န ဟောတိ။ **သမ္ပဿတ**န္တိ သမ္မာ အာဇီဝသုဒ္ဓိံ ပဿတံ၊ သမန္တာ ဝါ ပဿတံ သမ္ပဿတံ၊ ဗုဒ္ဓါနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **နေသ ဓမ္မော**တိ "ဂါထာဘိဂီတံ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗ"န္တိ ဧသ ဓမ္မော ဧတံ စာရိတ္တံ န ဟောတိ၊ တသ္မာ **ဂါထာဘိဂီတံ ပနုဒန္တိ ဗုဒ္ဓါ၊** ပဋိက္ခိပန္တိ န ဘုဉ္ဇန္တီတိ။ ကိံ ပန ဘဂဝတာ ပါယာသတ္ထံ ဂါထာ အဘိဂီတာ၊ ယေန ဧဝမာဟာတိ? န ဧတဒတ္ထံ အဘိဂီတာ၊ အပိစ ခေါ ပန ပါတော ပဋ္ဌာယ ခေတ္တသမီပေ ဌတွာ ကဋစ္ဆုဘိက္ခမ္ပိ အလဘိတွာ ပုန သကလဗုဒ္ဓဂုဏေ ပကာသေတွာ လဒ္ဓံ တဒေတံ နဋနစ္စကာဒီဟိ နစ္စိတွာ ဂါယိတွာ စ လဒ္ဓသဒိသံ ဟောတိ၊ တေန "ဂါထာဘိဂီတ"န္တိ ဝုတ္တံ။ တာဒိသဉ္စ

yasmā Buddhānaṁ na kappati, tasmā “abhojaneyyan”ti vuttaṁ. Appicchatānurūpañcetaṁ na hoti, tasmāpi pacchimaṁ janataṁ anukampamānena ca evaṁ vuttaṁ. Yatra ca nāma parappakāsitenāpi attano guṇena uppannaṁ lābhaṁ paṭikkhipanti seyyathāpi appiccho ghaṭikāro kumbhakāro, tatra kathaṁ koṭippattāya appicchatāya samannāgato Bhagavā attanāva attano guṇappakāsanena uppannaṁ lābhaṁ sādiyissati, yato yuttameva etaṁ Bhagavato vattunti[1].

Ettāvatā “appasannaṁ adātukāmaṁ brāhmaṇaṁ gāthagāyanena[2] dātukāmaṁ katvā samaṇo Gotamo bhojanaṁ paṭiggahesi, āmisakāraṇā imassa desanā”ti imamhā lokāpavādā attānaṁ mocento desanāpārisuddhiṁ dīpetvā idāni ājīvapārisuddhiṁ dīpento āha **“dhamme satī brāhmaṇa vuttiresā”ti**. Tassattho—ājīvapārisuddhidhamme vā dasavidhasucaritadhamme vā Buddhānaṁ cārittadhamme vā **sati** saṁvijjamāne anupahate[3] vattamāne **vuttiresā** ekantavodātā ākāse pāṇippasāraṇakappā esanā pariyesanā jīvitavutti Buddhānaṁ **brāhmaṇāti**.

82. Evaṁ vutte brāhmaṇo “pāyāsaṁ me paṭikkhipati, akappiyaṁ kiretaṁ bhojanaṁ, adhañño vatasmi[4], dānaṁ dātuṁ na labhāmī”ti domanassaṁ uppādetvā “appeva nāma aññaṁ paṭiggaṇheyyā”ti ca cintesi. Taṁ ñatvā Bhagavā “ahaṁ bhikkhācāravelaṁ paricchinditvā āgato ‘ettakena kālena imaṁ brāhmaṇaṁ pasādessāmī; ti, brāhmaṇo ca domanassaṁ akāsi, idāni tena domanassena mayi cittaṁ pakopetvā amatavaradhammaṁ paṭivijjhituṁ na sakkhissatī”ti brāhmaṇassa pasādajananatthaṁ tena pattitamanorathaṁ pūrento āha **“aññena ca kevalinan”**ti. tattha **kevalinan**ti sabbaguṇaparipuṇṇaṁ, sabbayogavisaṁyuttaṁ vāti attho. Mahantānaṁ sīlakkhandhādīnaṁ guṇānaṁ esanato **mahesiṁ.** Parikkhīṇasabbāsavattā **khīṇāsavaṁ.** Hatthapādakukkuccamādiṁ katvā vūpasantasabbakukkuccattā **kukkuccavūpasantaṁ. Upaṭṭhahassū**ti parivisassu[5] paṭimānayassu. Evaṁ brāhmaṇena citte uppāditepi pariyāyameva bhaṇati, na tu bhaṇati “dehi, āharāhī”ti. Sesamettha uttānameva.

1. Bhagavatā vuttanti (Syā), Bhagavato vattanti (Ka)
2. Gāthābhāsanena (Syā, Ka)
3. ANusahagate (Syā, Ka)
4. Ahaññeva tasmiṁ (Syā, Ka)
5. Paṭicarassu (Sī)

ယသ္မာ ဗုဒ္ဓါနံ န ကပ္ပတိ၊ တသ္မာ “အဘောဇနေယျ”န္တိ ဝုတ္တံ။ အပ္ပိစ္ဆတာနုရူပဉ္စေတံ န ဟောတိ၊ တသ္မာပိ ပစ္ဆိမံ ဇနတံ အနုကမ္ပမာနေန စ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ ယတြ စ နာမ ပရပ္ပကာသိတေနာပိ အတ္တနော ဂုဏေန ဥပ္ပန္နံ လာဘံ ပဋိက္ခိပန္တိ သေယျထာပိ အပ္ပိစ္ဆော ဃဋီကာရော ကုမ္ဘကာရော၊ တတြ ကထံ ကောဋိပ္ပတ္တာယ အပ္ပိစ္ဆတာယ သမန္နာဂတော ဘဂဝါ အတ္တနာဝ အတ္တနော ဂုဏပ္ပကာသနေန ဥပ္ပန္နံ လာဘံ သာဒိယိဿတိ၊ ယတော ယုတ္တမေဝ ဧတံ ဘဂဝတော ဝတ္တုန္တိ[၁]။

ဧတ္တာဝတာ “အပ္ပသန္နံ အဒါတုကာမံ ဗြာဟ္မဏံ ဂါထာဂါယနေန[၂] ဒါတုကာမံ ကတွာ သမဏော ဂေါတမော ဘောဇနံ ပဋိဂ္ဂဟေသိ၊ အာမိသကာရဏာ ဣမဿ ဒေသနာ”တိ ဣမမှာ လောကာပဝါဒါ အတ္တာနံ မောစေန္တော ဒေသနာပါရိသုဒ္ဓိံ ဒီပေတွာ ဣဒါနိ အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိံ ဒီပေန္တော အာဟ **“ဓမ္မေ သတီ ဗြာဟ္မဏ ဝုတ္တိရေသာ”**တိ။ တဿတ္ထော—အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိဓမ္မေ ဝါ ဒသဝိဓသုစရိတဓမ္မေ ဝါ ဗုဒ္ဓါနံ စာရိတ္တဓမ္မေ ဝါ **သတိ** သံဝိဇ္ဇမာနေ အနုပဟတေ[၃] ဝတ္တမာနေ **ဝုတ္တိရေသာ** ဧကန္တဝေါဒါတာ အာကာသေ ပါဏိပ္ပသာရဏကပ္ပါ ဧသနာ ပရိယေသနာ ဇီဝိတဝုတ္တိ ဗုဒ္ဓါနံ **ဗြာဟ္မဏာ**တိ။

၈၂။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ဗြာဟ္မဏော “ပါယာသံ မေ ပဋိက္ခိပတိ၊ အကပ္ပိယံ ကိရေတံ ဘောဇနံ၊ အဓညော ဝတသ္မိ[၄]၊ ဒါနံ ဒါတုံ န လဘာမီ”တိ ဒေါမနဿံ ဥပ္ပါဒေတွာ “အပ္ပေဝ နာမ အညံ ပဋိဂ္ဂဏှေယျာ”တိ စ စိန္တေသိ။ တံ ဉတွာ ဘဂဝါ “အဟံ ဘိက္ခာစာရဝေလံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ အာဂတော ‘ဧတ္တကေန ကာလေန ဣမံ ဗြာဟ္မဏံ ပသာဒေဿာမီ’တိ၊ ဗြာဟ္မဏော စ ဒေါမနဿံ အကာသိ၊ ဣဒါနိ တေန ဒေါမနဿေန မယိ စိတ္တံ ပကောပေတွာ အမတဝရဓမ္မံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ န သက္ခိဿတီ”တိ ဗြာဟ္မဏဿ ပသာဒဇနနတ္ထံ တေန ပတ္တိတမနောရထံ ပူရေန္တော အာဟ **“အညေန စ ကေဝလိန”**န္တိ။ တတ္ထ **ကေဝလိန**န္တိ သဗ္ဗဂုဏပရိပုဏ္ဏံ၊ သဗ္ဗယောဂဝိသံယုတ္တံ ဝါတိ အတ္ထော။ မဟန္တာနံ သီလက္ခန္ဓာဒီနံ ဂုဏာနံ ဧသနတော **မဟေသိံ**။ ပရိက္ခီဏသဗ္ဗာသဝတ္တာ **ခီဏာသဝံ**။ ဟတ္ထပါဒကုက္ကုစ္စမာဒိံ ကတွာ ဝူပသန္တသဗ္ဗကုက္ကုစ္စတ္တာ **ကုက္ကုစ္စဝူပသန္တံ**။ **ဥပဋ္ဌဟဿူ**တိ ပရိဝိသဿု[၅] ပဋိမာနယဿု။ ဧဝံ ဗြာဟ္မဏေန စိတ္တေ ဥပ္ပါဒိတေပိ ပရိယာယမေဝ ဘဏတိ၊ န တု ဘဏတိ “ဒေဟိ, အာဟရာဟီ”တိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။

၁-ဘဂဝတာ ဝုတ္တန္တိ (သျာ)၊ ဘဂဝတော ဝတ္တန္တိ (က)
၂-ဂါထာဘာသနေန (သျာ၊ က)
၃-အနုသဟဂတေ (သျာ၊ က)
၄-အဟညေဝ တသ္မိံ (သျာ၊ က)
၅-ပဋိစရဿု (သီ)

Atha brāhmaṇo “ayaṁ pāyāso Bhagavato ānīto, nāhaṁ arahāmi taṁ attano chandena kassaci dātun”ti cintetvā āha **“atha kassa cāhan”ti**. Tato Bhagavā “taṁ pāyāsaṁ ṭhapetvā Tathāgataṁ Tathāgatasāvakañca aññassa ajīraṇadhammo”ti ñatvā āha **“na khvāhaṁ tan”**ti. Tattha **sadevaka**vacanena pañcakāmāvacaradevaggahaṇaṁ, **samāraka**vacanena chaṭṭhakāmāvacaradevaggahaṇaṁ, **sabrahmaka**vacanena rūpāvacarabrahmaggahaṇaṁ arūpāvacarā pana bhuñjeyyunti asambhāvaneyyā. **Sassamaṇabrāhmaṇi**vacanena sāsanapaccatthikapaccāmittasamaṇabrāhmaṇaggahaṇaṁ samitapāpabāhitapāpasamaṇabrāhmaṇaggahaṇañca, **pajā**vacanena sattalokaggahaṇaṁ, **sadevamanussa**vacanena sammutideva-avasesamanussaggahaṇaṁ. Evamettha tīhi vacanehi okāsaloko, dvīhi pajāvasena sattaloko gahitoti veditabbo. Esa saṅkhepo, vitthāraṁ pana Āḷavakasutte vaṇṇahissāma.

Kasmā pana sadevakādīsu kassaci na sammā pariṇāmaṁ gaccheyyāti? Oḷārike sukhumojāpakkhipanato. Imasmiṁ hi pāyāse Bhagavantaṁ uddissa gahitamatteyeva devatāhi ojā pakkhittā yathā Sujātāya pāyāse, Cundassa ca sūkaramaddave paccamāne, Verañjāyañca Bhagavatā gahitagahitālope, Bhesajjakkhandhake ca kaccānassa guḷhakumbhasmiṁ avasiṭṭhaguḷhe. So oḷārike sukhumojāpakkhipanato devānaṁ na pariṇamati. Devā hi sukhamasarīrā, tesaṁ oḷāriko manussāhāro na sammā pariṇamati. Manussānampi na pariṇamati. Manussā hi oḷārikasarīrā, tesaṁ sukhumā dibbojā na sammā pariṇamati. Tathāgatassa pana pakati-aggināva pariṇamati, sammā jīrati. Kāyabalañāṇapalappabhāvenāti eke. Tathāgatasāvakassa khīṇāsavassetaṁ samādhibalena mattaññutāya ca pariṇamati, itaresaṁ iddhimantānampi na pariṇamati. Acintanīyaṁ vā ettha kāraṇaṁ, Buddhavisayo esoti.

Tena hi tvanti yasmā aññaṁ na passāmi, mama na kappati, mama akappantaṁ sāvakassāpi me na kappati, tasmā tvaṁ brāhmaṇāti vuttaṁ hoti. **Appaharite**ti parittaharitatiṇe, apparuḷhaharitatiṇe vā pāsāṇapiṭṭhisadise. **appāṇake**ti nippāṇake, pāyāsajjhottharaṇakāraṇena maritabbapāṇarahite vā mahā-udakakkhandhe, saha tiṇanissitehi pāṇehi tiṇānaṁ pāṇakānañca anurakkhaṇatthāya etaṁ vuttaṁ. **Cicciṭāyati**

အထ ဗြာဟ္မဏော “အယံ ပါယာသော ဘဂဝတော အာနီတော၊ နာဟံ အရဟာမိ တံ အတ္တနော ဆန္ဒေန ကဿစိ ဒါတု”န္တိ စိန္တေတွာ အာဟ “**အထ ကဿ စာဟ**”န္တိ။ တတော ဘဂဝါ “တံ ပါယာသံ ဌပေတွာ တထာဂတံ တထာဂတသာဝကဉ္စ အညဿ အဇီရဏဓမ္မော”တိ ဉတွာ အာဟ “**န ခွါဟံ တ**”န္တိ။ တတ္ထ **သဒေဝက**ဝစနေန ပဉ္စကာမာဝစရဒေဝဂ္ဂဟဏံ၊ **သမာရက**ဝစနေန ဆဋ္ဌကာမာဝစရဒေဝဂ္ဂဟဏံ၊ **သဗြဟ္မက**ဝစနေန ရူပါဝစရဗြဟ္မဂ္ဂဟဏံ အရူပါဝစရာ ပန ဘုဉ္ဇေယျုန္တိ အသမ္ဘာဝနေယျာ။ **သဿမဏဗြာဟ္မဏီ**ဝစနေန သာသနပစ္စတ္ထိကပစ္စာမိတ္တသမဏဗြာဟ္မဏဂ္ဂဟဏံ သမိတပါပဗာဟိတပါပသမဏဗြာဟ္မဏဂ္ဂဟဏဉ္စ၊ **ပဇာ**ဝစနေန သတ္တလောကဂ္ဂဟဏံ၊ **သဒေဝမနုဿ**ဝစနေန သမ္မုတိဒေဝအဝသေသမနုဿဂ္ဂဟဏံ။ ဧဝမေတ္ထ တီဟိ ဝစနေဟိ ဩကာသလောကော, ဒွီဟိ ပဇာဝသေန သတ္တလောကော ဂဟိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧသ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရံ ပန အာဠဝကသုတ္တေ ဝဏ္ဏယိဿာမ။

ကသ္မာ ပန သဒေဝကာဒီသု ကဿစိ န သမ္မာ ပရိဏာမံ ဂစ္ဆေယျာတိ? ဩဠာရိကေ သုခုမောဇာပက္ခိပနတော။ ဣမသ္မိံ ဟိ ပါယာသေ ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဒိဿ ဂဟိတမတ္တေယေဝ ဒေဝတာဟိ ဩဇာ ပက္ခိတ္တာ ယထာ သုဇာတာယ ပါယာသေ, စုန္ဒဿ စ သူကရမဒ္ဒဝေ ပစ္စမာနေ, ဝေရဉ္ဇာယဉ္စ ဘဂဝတာ ဂဟိတဂဟိတာလောပေ, ဘေသဇ္ဇက္ခန္ဓကေ စ ကစ္စာနဿ ဂုဠကုမ္ဘသ္မိံ အဝသိဋ္ဌဂုဠေ။ သော ဩဠာရိကေ သုခုမောဇာပက္ခိပနတော ဒေဝါနံ န ပရိဏမတိ။ ဒေဝါ ဟိ သုခုမသရီရာ၊ တေသံ ဩဠာရိကော မနုဿာဟာရော န သမ္မာ ပရိဏမတိ။ မနုဿာနမ္ပိ န ပရိဏမတိ။ မနုဿာ ဟိ ဩဠာရိကသရီရာ၊ တေသံ သုခုမာ ဒိဗ္ဗောဇာ န သမ္မာ ပရိဏမတိ။ တထာဂတဿ ပန ပကတိအဂ္ဂိနာဝ ပရိဏမတိ၊ သမ္မာ ဇီရတိ။ ကာယဗလညာဏဗလပ္ပဘာဝေနာတိ ဧကေ။ တထာဂတသာဝကဿ ခီဏာသဝဿေတံ သမာဓိဗလေန မတ္တညုတာယ စ ပရိဏမတိ၊ ဣတရေသံ ဣဒ္ဓိမန္တာနမ္ပိ န ပရိဏမတိ။ အစိန္တနီယံ ဝါ ဧတ္ထ ကာရဏံ၊ ဗုဒ္ဓဝိသယော ဧသောတိ။

တေန ဟိ တွန္တိ ယသ္မာ အညံ န ပဿာမိ၊ မမ န ကပ္ပတိ၊ မမ အကပ္ပန္တံ သာဝကဿာပိ မေ န ကပ္ပတိ၊ တသ္မာ တွံ ဗြာဟ္မဏာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အပ္ပဟရိတေ**တိ ပရိတ္တဟရိတတိဏေ, အပ္ပရုဠှဟရိတတိဏေ ဝါ ပါသာဏပိဋ္ဌိသဒိသေ။ **အပ္ပါဏကေ**တိ နိပ္ပါဏကေ၊ ပါယာသဇ္ဈောတ္ထရဏကာရဏေန မရိတဗ္ဗပါဏရဟိတေ ဝါ မဟာဥဒကက္ခန္ဓေ၊ သဟ တိဏနိဿိတေဟိ ပါဏေဟိ တိဏာနံ ပါဏကာနဉ္စ အနုရက္ခဏတ္ထာယ ဧတံ ဝုတ္တံ။ **စိစ္စိဋာယတိ**

ciṭiciṭāyatīti evaṁ saddaṁ karoti. **Saṁdhūpāyatī**ti samantā dhūpāyati. **Sampadhūpāyatī**ti tatheva adhimattaṁ dhūpāyati. Kasmā evaṁ ahosīti? Bhagavato ānubhāvena, na udakassa, na pāyāsassa, na brāhmaṇassa, na aññesaṁ devayakkhādīnaṁ. Bhagavā hi brāhmaṇassa dhammasaṁvegatthaṁ tathā adhiṭṭhāsi. **Seyyathāpi nāmā**ti opammanidassanamattametaṁ, yathā phāloti ettakameva vuttaṁ hoti. **Saṁviggo** cittena, **lomahaṭṭhajāto** sarīrena. Sarīre kirassa navanavutilomakūpasahassāni suvaṇṇabhittiyā āhatamaṇināgadantā viya uddhaggā ahesuṁ. Sesaṁ pākaṭameva.

Pādesu pana nipatitvā Bhagavato dhammadesanaṁ abbhanumodamāno Bhagavantaṁ etadavoca “**abhikkantaṁ bho Gotama abhikkantaṁ bho Gotamā**”ti. Abbhanumodane hi ayamidha **abhikkanta**saddo. Vitthārato panassa Maṅgalasuttavaṇṇanāyaṁ atthavaṇṇanā āvibhavissati. Yasmā ca abbhanumodanatthe, tasmā sādhu sādhu bho Gotamāti vuttaṁ hotīti veditabbaṁ.

“Bhaye kodhe pasaṁsāyaṁ, turite kotūhalacchare.
Hāse soke pasāde ca, kare āmeḍitaṁ budho”ti—

iminā ca lakkhaṇena idha pasādavasena pasaṁsāvasena cāyaṁ dvikkhattuṁ vuttoti veditabbo. Atha vā **abhikkantan**ti abhikantaṁ[1] ati-iṭṭhaṁ atimanāpaṁ, atisundaranti vuttaṁ hoti.

Tattha ekena abhikkantasaddena desanaṁ thometi, ekena attano pasādaṁ. Ayañhi ettha adhippāyo—abhikkantaṁ bho Gotama yadidaṁ bhoto Gotamassa dhammadesanā, abhikkantaṁ yadidaṁ bhoto Gotamassa dhammadesanaṁ āgamma mama pasādoti. Bhagavato eva vā vacanaṁ dve dve atthe sandhāya thometi—bhoto Gotamassa vacanaṁ abhikkantaṁ dosanāsanato, abhikkantaṁ guṇādhigamanato, tathā saddhājananato, paññājananato, sātthato, sabyañjanato, uttānapadato, gambhīratthato, kaṇṇasukhato, hadayaṅgamato, anattukkaṁsanato, aparavambhanato karuṇāsītalato, paññāvadātato, āpātharamaṇīyato, vimaddakkhamato, suyyamānasukhato, vīmaṁsiyamānahitatoti evamādīhi yojetabbaṁ.

1. Atikantaṁ (Sī), atikkantaṁ (Syā), abhikkantaṁ (Ka)

စိဋိစိဋာယတီတိ ဧဝံ သဒ္ဒံ ကရောတိ။ **သံဓူပါယတီ**တိ သမန္တာ ဓူပါယတိ။ **သမ္ပဓူပါယတီ**တိ တထေဝ အဓိမတ္တံ ဓူပါယတိ။ ကသ္မာ ဧဝံ အဟောသီတိ? ဘဂဝတော အာနုဘာဝေန, န ဥဒကဿ, န ပါယာသဿ, န ဗြာဟ္မဏဿ, န အညေသံ ဒေဝယက္ခာဒီနံ။ ဘဂဝါ ဟိ ဗြာဟ္မဏဿ ဓမ္မသံဝေဂတ္ထံ တထာ အဓိဋ္ဌာသိ။ **သေယျထာပိ နာမာ**တိ ဩပမ္မနိဒဿနမတ္တမေတံ၊ ယထာ ဖာလောတိ ဧတ္တကမေဝ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သံဝိဂ္ဂေါ** စိတ္တေန၊ **လောမဟဋ္ဌဇာတော** သရီရေန။ သရီရေ ကိရဿ နဝနဝုတိလောမကူပသဟဿာနိ သုဝဏ္ဏဘိတ္တိယာ အာဟတမဏိနာဂဒန္တာ ဝိယ ဥဒ္ဓဂ္ဂါ အဟေသုံ။ သေသံ ပါကဋမေဝ။

ပါဒေသု ပန နိပတိတွာ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနံ အဗ္ဘနုမောဒမာနော ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ “**အဘိက္ကန္တံ ဘော ဂေါတမ အဘိက္ကန္တံ ဘော ဂေါတမာ**”တိ။ အဗ္ဘနုမောဒနေ ဟိ အယမိဓ **အဘိက္ကန္တ**သဒ္ဒေါ။ ဝိတ္ထာရတော ပနဿ မင်္ဂလသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ အတ္ထဝဏ္ဏနာ အာဝိဘဝိဿတိ။ ယသ္မာ စ အဗ္ဘနုမောဒနတ္ထေ၊ တသ္မာ သာဓု သာဓု ဘော ဂေါတမာတိ ဝုတ္တံ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

“ဘယေ ကောဓေ ပသံသာယံ၊ တုရိတေ ကောတူဟလစ္ဆရေ။
ဟာသေ သောကေ ပသာဒေ စ၊ ကရေ အာမေဍိတံ ဗုဓော”တိ—

ဣမိနာ စ လက္ခဏေန ဣဓ ပသာဒဝသေန ပသံသာဝသေန စာယံ ဒွိက္ခတ္တုံ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အထ ဝါ **အဘိက္ကန္တ**န္တိ အဘိကန္တံ[1] အတိဣဋ္ဌံ အတိမနာပံ၊ အတိသုန္ဒရန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

တတ္ထ ဧကေန အဘိက္ကန္တသဒ္ဒေန ဒေသနံ ထောမေတိ၊ ဧကေန အတ္တနော ပသာဒံ။ အယဉှိ ဧတ္ထ အဓိပ္ပါယော—အဘိက္ကန္တံ ဘော ဂေါတမ ယဒိဒံ ဘောတော ဂေါတမဿ ဓမ္မဒေသနာ၊ အဘိက္ကန္တံ ယဒိဒံ ဘောတော ဂေါတမဿ ဓမ္မဒေသနံ အာဂမ္မ မမ ပသာဒေါတိ။ ဘဂဝတော ဧဝ ဝါ ဝစနံ ဒွေ ဒွေ အတ္ထေ သန္ဓာယ ထောမေတိ—ဘောတော ဂေါတမဿ ဝစနံ အဘိက္ကန္တံ ဒေါသနာသနတော, အဘိက္ကန္တံ ဂုဏာဓိဂမနတော၊ တထာ သဒ္ဓါဇနနတော, ပညာဇနနတော၊ သာတ္ထတော, သဗျဉ္ဇနတော၊ ဥတ္တာနပဒတော, ဂမ္ဘီရတ္ထတော၊ ကဏ္ဏသုခတော, ဟဒယင်္ဂမတော၊ အနတ္တုက္ကံသနတော, အပရဝမ္ဘနတော၊ ကရုဏာသီတလတော, ပညာဝဒါတတော၊ အာပါထရမဏီယတော, ဝိမဒ္ဒက္ခမတော၊ သုယျမာနသုခတော, ဝီမံသိယမာနဟိတတောတိ ဧဝမာဒီဟိ ယောဇေတဗ္ဗံ။

၁-အတိကန္တံ (သီ)၊ အတိက္ကန္တံ (သျာ)၊ အဘိက္ကန္တံ (က)

Tato parampi catūhi upamāhi desanaṁyeva thometi. Tattha **nikkujjitan**ti adhomukhaṭṭhapitaṁ, heṭṭhā mukhajātaṁ vā. **Ukkujjeyyā**ti uparimukhaṁ kareyya. **Paṭicchannan**ti tiṇapaṇṇādicchāditaṁ. **Vivareyyā**ti ugghāṭeyya. **Mūḷhassā**ti disāmūḷhassa. **Maggaṁ ācikkheyyā**ti hatthe gahetvā "esa maggo"ti vadeyya. **Andhakāre**ti kāḷapakkhacātuddasī-aḍḍharattaghanavanasaṇḍameghapaṭalehi caturaṅge tamasi. Ayaṁ tāva padattho.

Ayaṁ pana adhippāyayojanā—yathā koci nikkujjitaṁ ukkujjeyya, evaṁ saddhammavimukhaṁ asaddhammapatitaṁ maṁ asaddhammā vuṭṭhāpentena, yathā paṭicchannaṁ vivareyya, evaṁ Kassapassa Bhagavato sāsanantaradhānā pabhuti micchādiṭṭhigahanapaṭicchannaṁ sāsanaṁ vivarantena, yathā mūḷhassa maggaṁ ācikkheyya, evaṁ kummaggamicchāmaggapaṭipannassa me saggamokkhamaggaṁ ācikkhantena, yathā andhakāre telapajjotaṁ dhāreyya, evaṁ mohandhakāranimuggassa me Buddhādiratanarūpāni apassato tappaṭicchādakamohandhakāraviddhaṁsakadesanāpajjotadhāraṇena mayhaṁ bhotā Gotamena etehi pariyāyehi desitattā anekapariyāyena dhammo pakāsito.

Atha vā ekacciyena matena yasmā ayaṁ dhammo dukkhadassanena asubhe "subhan"ti vipallāsappahānena ca nikkujjitukkujjitasadiso, samudayadassanena dukkhe "sukhan"ti vipallāsappahānena ca paṭicchannavivaraṇasadiso, nirodhadassanena anicce "niccan"ti vipallāsappahānena ca mūḷhassa maggācikkhaṇasadiso, maggadassanena anattani "attā"ti vipallāsappahānena ca andhakāre pajjotasadiso, tasmā seyyathāpi nāma nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya -pa- pajjotaṁ dhāreyya "cakkhumanto rūpāni dakkhantī"ti, evaṁ pakāsito hoti.

Yasmā panettha saddhātapakāya guttatādīhi sīlakkhandho pakāsito hoti, paññāya paññākkhandho, hirimanādīhi samādhikkhandho, yogakkhemena nirodhoti evaṁ tikkhandho ariyamaggo nirodho cāti sarūpeneva dve ariyasaccāni pakāsitāni, tattha maggo paṭipakkho samudayassa, nirodho dukkhassāti paṭipakkhena dve. Iti iminā pariyāyena cattāri saccāni pakāsitāni. Tasmā anekapariyāyena pakāsito hotīti veditabbo.

တတော ပရမ္ပိ စတူဟိ ဥပမာဟိ ဒေသနံယေဝ ထောမေတိ။ တတ္ထ **နိက္ကုဇ္ဇိတန္တိ** အဓောမုခဋ္ဌပိတံ, ဟေဋ္ဌာ မုခဇာတံ ဝါ။ **ဥက္ကုဇ္ဇေယျာတိ** ဥပရိမုခံ ကရေယျ။ **ပဋိစ္ဆန္နန္တိ** တိဏပဏ္ဏာဒိစ္ဆာဒိတံ။ **ဝိဝရေယျာတိ** ဥဂ္ဃာဋေယျ။ **မူဠှဿာတိ** ဒိသာမူဠှဿ။ **မဂ္ဂံ အာစိက္ခေယျာတိ** ဟတ္ထေ ဂဟေတွာ "ဧသ မဂ္ဂေါ"တိ ဝဒေယျ။ **အန္ဓကာရေတိ** ကာဠပက္ခစာတုဒ္ဒသီအဍ္ဎရတ္တဃနဝနသဏ္ဍမေဃပဋလေဟိ စတုရင်္ဂေ တမသိ။ အယံ တာဝ ပဒတ္ထော။

အယံ ပန အဓိပ္ပါယယောဇနာ—ယထာ ကောစိ နိက္ကုဇ္ဇိတံ ဥက္ကုဇ္ဇေယျ၊ ဧဝံ သဒ္ဓမ္မဝိမုခံ အသဒ္ဓမ္မပတိတံ မံ အသဒ္ဓမ္မာ ဝုဋ္ဌာပေန္တေန, ယထာ ပဋိစ္ဆန္နံ ဝိဝရေယျ၊ ဧဝံ ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနန္တရဓာနာ ပဘုတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဂဟနပဋိစ္ဆန္နံ သာသနံ ဝိဝရန္တေန, ယထာ မူဠှဿ မဂ္ဂံ အာစိက္ခေယျ၊ ဧဝံ ကုမ္မဂ္ဂမိစ္ဆာမဂ္ဂပဋိပန္နဿ မေ သဂ္ဂမောက္ခမဂ္ဂံ အာစိက္ခန္တေန, ယထာ အန္ဓကာရေ တေလပဇ္ဇောတံ ဓာရေယျ၊ ဧဝံ မောဟန္ဓကာရနိမုဂ္ဂဿ မေ ဗုဒ္ဓါဒိရတနရူပါနိ အပဿတော တပ္ပဋိစ္ဆာဒကမောဟန္ဓကာရဝိဒ္ဓံသကဒေသနာပဇ္ဇောတဓာရဏေန မယှံ ဘောတာ ဂေါတမေန ဧတေဟိ ပရိယာယေဟိ ဒေသိတတ္တာ အနေကပရိယာယေန ဓမ္မော ပကာသိတော။

အထ ဝါ ဧကစ္စိယေန မတေန ယသ္မာ အယံ ဓမ္မော ဒုက္ခဒဿနေန အသုဘေ "သုဘ"န္တိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနေန စ နိက္ကုဇ္ဇိတုက္ကုဇ္ဇိတသဒိသော၊ သမုဒယဒဿနေန ဒုက္ခေ "သုခ"န္တိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနေန စ ပဋိစ္ဆန္နဝိဝရဏသဒိသော၊ နိရောဓဒဿနေန အနိစ္စေ "နိစ္စ"န္တိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနေန စ မူဠှဿ မဂ္ဂါစိက္ခဏသဒိသော၊ မဂ္ဂဒဿနေန အနတ္တနိ "အတ္တာ"တိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနေန စ အန္ဓကာရေ ပဇ္ဇောတသဒိသော၊ တသ္မာ သေယျထာပိ နာမ နိက္ကုဇ္ဇိတံ ဝါ ဥက္ကုဇ္ဇေယျ။ပ။ ပဇ္ဇောတံ ဓာရေယျ "စက္ခုမန္တော ရူပါနိ ဒက္ခန္တီ"တိ၊ ဧဝံ ပကာသိတော ဟောတိ။

ယသ္မာ ပနေတ္ထ သဒ္ဓါတပကာယဂုတ္တတာဒီဟိ သီလက္ခန္ဓော ပကာသိတော ဟောတိ၊ ပညာယ ပညာက္ခန္ဓော၊ ဟိရိမနာဒီဟိ သမာဓိက္ခန္ဓော၊ ယောဂက္ခေမေန နိရောဓောတိ ဧဝံ တိက္ခန္ဓော အရိယမဂ္ဂေါ နိရောဓော စာတိ သရူပေနေဝ ဒွေ အရိယသစ္စာနိ ပကာသိတာနိ၊ တတ္ထ မဂ္ဂေါ ပဋိပက္ခော သမုဒယဿ၊ နိရောဓော ဒုက္ခဿာတိ ပဋိပက္ခေန ဒွေ။ ဣတိ ဣမိနာ ပရိယာယေန စတ္တာရိ သစ္စာနိ ပကာသိတာနိ။ တသ္မာ အနေကပရိယာယေန ပကာသိတော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

Esāhanti-ādīsu eko ahanti esāhaṁ. **Saraṇaṁ gacchāmī**ti pādesu nipatitvā paṇipātena saraṇagamanena gatopi idāni vācāya samādiyanto āha, atha vā paṇipātena Buddhaṁyeva saraṇaṁ gatoti idāni taṁādiṁ katvā sese dhammasaṁghepi gantuṁ āha. **Ajjatagge**ti ajjataṁ ādiṁ katvā, ajjadaggeti vā pāṭho, dakāro padasandhikaro, ajja aggaṁ katvāti vuttaṁ hoti. Pāṇehi upetaṁ **pāṇupetaṁ,** yāva me jīvitaṁ pavattati, tāva upetaṁ, anaññasatthukaṁ tīhi saraṇagamanehi saraṇaṁ gataṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu jānātūti vuttaṁ hoti. Ettāvatā anenasutānurūpā paṭipatti dassitā hoti. Nikkujjitādīhi vā Satthusampattiṁ dassetvā iminā “esāhan”ti-ādinā sissasampatti dassitā. Tena vā paññāpaṭilābhaṁ dassetvā iminā saddhāpaṭilābho dassito. Idāni evaṁ paṭiladdhasaddhena paññavatā yaṁ kattabbaṁ, taṁ kattukāmo Bhagavantaṁ yācati **“labheyyāhan”**ti. Tattha Bhagavato iddhiyādīhi abhippasāditacitto “Bhagavāpi cakkavattirajjaṁ pahāya pabbajito, kimaṅgaṁ panāhan”ti saddhāya pabbajjaṁ yācati, tattha paripūrakāritaṁ patthento paññāya upasampadaṁ. Sesaṁ pākaṭameva.

Eko vūpakaṭṭhoti-ādīsu pana **eko** kāyavivekena, **vūpakaṭṭho** cittavivekena, **appamatto** kammaṭṭhāne sati-avijahanena, **ātāpī** kāyikacetasikavīriyasaṅkhātena ātāpena, **pahitatto** kāye ca jīvite ca anapekkhatāya **viharanto** aññatara-iriyāpathavihārena. **Na cirassevā**ti pabbajjaṁ upādāya vuccati. **Kulaputtā**tiduvidhā kulaputtā jātikulaputtā ācārakulaputtā ca, ayaṁ pana ubhayathāpi kulaputto. **Agārasmā**ti gharā. Agārānaṁ hitaṁ agāriyaṁ, kasigorakkhādikuṭumbaposanakammaṁ vuccati, natthi ettha agāriyanti **anagāriyaṁ,** pabbajjāyetaṁ adhivacanaṁ. **Pabbajantī**ti upagacchanti upasaṅkamanti. **Tadanuttaran**ti taṁ anuttaraṁ. **Brahmacariyapariyosānan**ti maggabrahmacariyassa pariyosānaṁ, arahattaphalanti vuttaṁ hoti. Tassa hi atthāya kulaputtā pabbajanti. **Diṭṭheva dhamme**ti tasmiṁyeva attabhāve. **sayaṁ abhiññā sacchikatvā**ti attanāyeva paññāya paccakkhaṁ katvā, aparappaccayaṁ ñatvāti attho. **Upasampajja vihāsī**ti pāpuṇitvā sampādetvā vā vihāsi. Evaṁ viharanto ca **khīṇā jāti -pa- abbhaññāsi.** Etenassa paccavekkhaṇabhūmiṁ dasseti.

ဧသာဟန္တိအာဒီသု ဧကော အဟန္တိ ဧသာဟံ။ **သရဏံ ဂစ္ဆာမီ**တိ ပါဒေသု နိပတိတွာ ပဏိပါတေန သရဏဂမနေန ဂတောပိ ဣဒါနိ ဝါစာယ သမာဒိယန္တော အာဟ၊ အထ ဝါ ပဏိပါတေန ဗုဒ္ဓံယေဝ သရဏံ ဂတောတိ ဣဒါနိ တံအာဒိံ ကတွာ သေသေ ဓမ္မသံဃေပိ ဂန္တုံ အာဟ။ **အဇ္ဇတဂ္ဂေ**တိ အဇ္ဇတံ အာဒိံ ကတွာ၊ အဇ္ဇဒဂ္ဂေတိ ဝါ ပါဌော၊ ဒကာရော ပဒသန္ဓိကရော၊ အဇ္ဇ အဂ္ဂံ ကတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ပါဏေဟိ ဥပေတံ **ပါဏုပေတံ၊** ယာဝ မေ ဇီဝိတံ ပဝတ္တတိ၊ တာဝ ဥပေတံ၊ အနညသတ္ထုကံ တီဟိ သရဏဂမနေဟိ သရဏံ ဂတံ မံ ဘဝံ ဂေါတမော ဓာရေတု ဇာနာတူတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ အနေန သုတာနုရူပါ ပဋိပတ္တိ ဒဿိတာ ဟောတိ။ နိက္ကုဇ္ဇိတာဒီဟိ ဝါ သတ္ထုသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣမိနာ “ဧသာဟ”န္တိအာဒိနာ သိဿသမ္ပတ္တိ ဒဿိတာ။ တေန ဝါ ပညာပဋိလာဘံ ဒဿေတွာ ဣမိနာ သဒ္ဓါပဋိလာဘော ဒဿိတော။ ဣဒါနိ ဧဝံ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေန ပညဝတာ ယံ ကတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ကတ္တုကာမော ဘဂဝန္တံ ယာစတိ **“လဘေယျာဟ”**န္တိ။ တတ္ထ ဘဂဝတော ဣဒ္ဓိယာဒီဟိ အဘိပ္ပသာဒိတစိတ္တော “ဘဂဝါပိ စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတော၊ ကိမင်္ဂံ ပနာဟ”န္တိ သဒ္ဓါယ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစတိ၊ တတ္ထ ပရိပူရကာရိတံ ပတ္ထေန္တော ပညာယ ဥပသမ္ပဒံ။ သေသံ ပါကဋမေဝ။

ဧကော ဝူပကဋ္ဌောတိအာဒီသု ပန **ဧကော** ကာယဝိဝေကေန၊ **ဝူပကဋ္ဌော** စိတ္တဝိဝေကေန၊ **အပ္ပမတ္တော** ကမ္မဋ္ဌာနေ သတိအဝိဇဟနေန၊ **အာတာပီ** ကာယိကစေတသိကဝီရိယသင်္ခါတေန အာတာပေန၊ **ပဟိတတ္တော** ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ အနပေက္ခတာယ **ဝိဟရန္တော** အညတရဣရိယာပထဝိဟာရေန။ **န စိရဿေဝါ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပါဒါယ ဝုစ္စတိ။ **ကုလပုတ္တာ**တိ ဒုဝိဓာ ကုလပုတ္တာ ဇာတိကုလပုတ္တာ အာစာရကုလပုတ္တာ စ၊ အယံ ပန ဥဘယထာပိ ကုလပုတ္တော။ **အဂါရသ္မာ**တိ ဃရာ။ အဂါရာနံ ဟိတံ အဂါရိယံ၊ ကသိဂေါရက္ခာဒိကုဋုမ္ဗပေါသနကမ္မံ ဝုစ္စတိ၊ နတ္ထိ ဧတ္ထ အဂါရိယန္တိ **အနဂါရိယံ၊** ပဗ္ဗဇ္ဇာယေတံ အဓိဝစနံ။ **ပဗ္ဗဇန္တီ**တိ ဥပဂစ္ဆန္တိ ဥပသင်္ကမန္တိ။ **တဒနုတ္တရ**န္တိ တံ အနုတ္တရံ။ **ဗြဟ္မစရိယပရိယောသာန**န္တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ ပရိယောသာနံ၊ အရဟတ္တဖလန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တဿ ဟိ အတ္ထာယ ကုလပုတ္တာ ပဗ္ဗဇန္တိ။ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ**တိ တသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ။ **သယံ အဘိညာ သစ္ဆိကတွာ**တိ အတ္တနာယေဝ ပညာယ ပစ္စက္ခံ ကတွာ၊ အပရပ္ပစ္စယံ ဉတွာတိ အတ္ထော။ **ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟာသီ**တိ ပါပုဏိတွာ သမ္ပာဒေတွာ ဝါ ဝိဟာသိ။ ဧဝံ ဝိဟရန္တော စ **ခီဏာ ဇာတိ။ပ။ အဗ္ဘညာသိ။** ဧတေနဿ ပစ္စဝေက္ခဏာဘူမိံ ဒဿေတိ။

Katamā panassa jāti khīṇā, kathañca naṁ abbhaññāsīti? Vuccate—na tāvassa atītā jāti khīṇā pubbeva khīṇattā, na anāgatā anāgate vāyāmābhāvato, na paccuppannā vijjamānattā. Yā pana maggassa abhāvitattā uppajjeyya ekacatupañcavikārabhavesu ekacatupañcakkhandhappabhedā jāti, sā maggassa bhāvitattā anuppādadhammataṁ āpajjanena khīṇā. Taṁ so maggabhāvanāya pahīnakilese paccavekkhitvā kilesābhāve vijjamānampi kammaṁ āyatiṁ apaṭisandhikaṁ hotīti jānanto jānāti.

Vusitanti vutthaṁ parivutthaṁ, kataṁ caritaṁ niṭṭhāpitanti attho. **Brahmacariyan**ti maggabrahmacariyaṁ. **Kataṁ karaṇīyan**ti catūsu saccesu catūhi maggehi pariññāpahānasacchi kiriyabhāvanāvasena soḷasavidhampi kiccaṁ niṭṭhāpitanti attho. **Nāparaṁ itthattāyā**ti idāni puna itthabhāvāya evaṁ soḷasakiccabhāvāya kilesakkhayāya vā maggabhāvanā natthīti. Atha vā **itthattāyā**ti itthabhāvato, imasmā evaṁpakārā idāni vattamānakkhandhasantānā aparaṁ khandhasantānaṁ natthi, ime pana pañcakkhandhā pariññātā tiṭṭhanti chinnamūlako rukkho viyāti abbhaññāsi. **Aññataro**ti eko. **Arahatan**ti arahantānaṁ. Mahāsāvakānaṁ abbhantaro āyasmā Bhāradvājo ahosīti ayaṁ kirettha adhippāyoti.

Paramatthajotikāya Khuddakaṭṭhakathāya

Suttanipātaṭṭhakathāya

Kasibhāradvājasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Cundasuttavaṇṇanā

83. **Pucchāmi Muniṁ pahūtapaññan**ti Cundasuttaṁ. Kā uppatti? Saṅkhepato tāva attajjhāsayaparajjhāsaya-aṭṭhuppattipucchāvasikabhedato catūsu uppattīsu imassa suttassa pucchāvasikā uppatti. Vitthārato pana ekaṁ samayaṁ Bhagavā Mallesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ yena Pāvā tadavasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Pāvāyaṁ viharati Cundassa kammāraputtassa ambavane. Ito pabhuti yāva “atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena yena

ကတမာ ပနဿ ဇာတိ ခီဏာ၊ ကထဉ္စ နံ အဗ္ဘညာသီတိ? ဝုစ္စတေ— န တာဝဿ အတီတာ ဇာတိ ခီဏာ ပုဗ္ဗေဝ ခီဏတ္တာ၊ န အနာဂတာ အနာဂတေ ဝါယာမာဘာဝတော၊ န ပစ္စုပ္ပန္နာ ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ။ ယာ ပန မဂ္ဂဿ အဘာဝိတတ္တာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ဧကစတုပဉ္စဝေါကာရဘဝေသု ဧကစတုပဉ္စက္ခန္ဓပ္ပဘေဒါ ဇာတိ၊ သာ မဂ္ဂဿ ဘာဝိတတ္တာ အနုပ္ပါဒဓမ္မတံ အာပဇ္ဇနေန ခီဏာ။ တံ သော မဂ္ဂဘာဝနာယ ပဟီနကိလေသေ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ကိလေသာဘာဝေ ဝိဇ္ဇမာနမ္ပိ ကမ္မံ အာယတိံ အပ္ပဋိသန္ဓိကံ ဟောတီတိ ဇာနန္တော ဇာနာတိ။

ဝုသိတန္တိ ဝုတ္ထံ ပရိဝုတ္ထံ၊ ကတံ စရိတံ နိဋ္ဌာပိတန္တိ အတ္ထော။ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ။ **ကတံ ကရဏီယ**န္တိ စတူသု သစ္စေသု စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ပရိညာပဟာနသစ္ဆိကိရိယဘာဝနာဝသေန သောဠသဝိဓမ္ပိ ကိစ္စံ နိဋ္ဌာပိတန္တိ အတ္ထော။ **နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယာ**တိ ဣဒါနိ ပုန ဣတ္ထဘာဝါယ ဧဝံ သောဠသကိစ္စဘာဝါယ ကိလေသက္ခယာယ ဝါ မဂ္ဂဘာဝနာ နတ္ထီတိ။ အထ ဝါ **ဣတ္ထတ္တာယာ**တိ ဣတ္ထဘာဝတော၊ ဣမသ္မာ ဧဝံပကာရာ ဣဒါနိ ဝတ္တမာနက္ခန္ဓသန္တာနာ အပရံ ခန္ဓသန္တာနံ နတ္ထိ၊ ဣမေ ပန ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပရိညာတာ တိဋ္ဌန္တိ ဆိန္နမူလကော ရုက္ခော ဝိယာတိ အဗ္ဘညာသိ။ **အညတရော**တိ ဧကော။ **အရဟတ**န္တိ အရဟန္တာနံ။ မဟာသာဝကာနံ အဗ္ဘန္တရော အာယသ္မာ ဘာရဒွါဇော အဟောသီတိ အယံ ကိရေတ္ထ အဓိပ္ပါယောတိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကဋ္ဌကထာယ

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ

ကသိဘာရဒွါဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-စုန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၃။ **ပုစ္ဆာမိ မုနိံ ပဟူတပည**န္တိ စုန္ဒသုတ္တံ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သင်္ခေပတော တာဝ အတ္တဇ္ဈာသယပရဇ္ဈာသယအဋ္ဌုပ္ပတ္တိပုစ္ဆာဝသိကဘေဒတော စတူသု ဥပ္ပတ္တီသု ဣမဿ သုတ္တဿ ပုစ္ဆာဝသိကာ ဥပ္ပတ္တိ။ ဝိတ္ထာရတော ပန ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ မလ္လေသု စာရိကံ စရမာနော မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေန သဒ္ဓိံ ယေန ပါဝါ တဒဝသရိ။ တတြ သုဒံ ဘဂဝါ ပါဝါယံ ဝိဟရတိ စုန္ဒဿ ကမ္မာရပုတ္တဿ အမ္ဗဝနေ။ ဣတော ပဘုတိ ယာဝ “အထ ခေါ ဘဂဝါ ပုဗ္ဗဏှသမယံ နိဝါသေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃေန ယေန

Cundassa kammāraputtassa nivesanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdī”ti[1], tāva sutte āgatanayeneva vitthāretabbaṁ.

Evaṁ bhikkhusaṁghena saddhiṁ nisinne Bhagavati Cundo kammāraputto Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ parivisanto byañjanasūpādigahaṇatthaṁ bhikkhūnaṁ suvaṇṇabhājanāni upanāmesi, apaññatte sikkhāpade keci bhikkhū suvaṇṇabhājanāni paṭicchiṁsu, keci na paṭicchiṁsu. Bhagavato pana ekameva bhājanaṁ attano selamayaṁ pattaṁ, dutiyabhājanaṁ Buddhā na gaṇhanti. Tattha aññataro pāpabhikkhu sahassagghanakaṁ suvaṇṇabhājanaṁ attano bhojanatthāya sampattaṁ theyyacittena kuñcikatthavikāya pakkhipi. Cundo parivisitvā hatthapādaṁ dhovitvā Bhagavantaṁ namassamāno bhikkhusaṁghaṁ olokento taṁ bhikkhuṁ addasa, disvā ca pana apassamāno viya hutvā na naṁ kiñci abhaṇi Bhagavati theresu ca gāravena, apica “micchādiṭṭhikānaṁ vacanapatho mā ahosī”ti. So “kiṁ nu kho saṁvarayuttāyeva samaṇā, udāhu bhinnasaṁvarā īdisāpi samaṇā”ti ñātukāmo sāyanhasamaye Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā āha “pucchāmi Munin”ti.

Tattha **pucchāmī**ti idaṁ “tisso pucchā adiṭṭhajotanā pucchā”ti-ādinā[2] nayena niddese vuttanayameva. **Munin**ti etampi “monaṁ vuccati ñāṇaṁ. Yā paññā pajānanā -pa- sammādiṭṭhi, tena ñaṇena samannāgato Muni, monappattoti, tīṇi moneyyāni kāyamoneyyan”ti-ādinā[3] nayena tattheva vuttanayameva. Ayaṁ panettha saṅkhepo—**pucchāmī**ti okāsaṁ kārento **Munin**ti munimuniṁ Bhagavantaṁ ālapati. **Pahūtapaññan**ti-ādīni thutivacanāni, tehi taṁ muniṁ thunāti. Tattha **pahūtapaññan**ti vipulapaññaṁ. Ñe yyapariyantikattā[4] cassa vipulatā veditabbā. **Iti Cundo kammāraputto**ti idaṁ dvayaṁ Dhaniyasutte vuttanayameva. Ito paraṁ pana ettakampi avatvā sabbaṁ vuttanayaṁ chaḍḍetvā avuttanayameva vaṇṇayissāma.

Buddhanti tīsu Buddhesu tatiyabuddhaṁ. **Dhammassāmin**ti maggadhammassa janakatā puttasseva pitaraṁ attanā uppāditasippāyatanādīnaṁ viya ca ācariyaṁ dhammassa sāmiṁ, dhammissaraṁ dhammarājaṁ dhammavasavattinti attho. Vuttampi cetaṁ—

1. Dī 2. 105 piṭṭhe.
2. Khu 8. 50 piṭṭhe Cūḷaniddese.
3. Khu 7. 44 piṭṭhe.
4. Ñeyyapariyantikatā (Ka)

စုန္ဒဿ ကမ္မာရပုတ္တဿ နိဝေသနံ တေနုပသင်္ကမိ၊ ဥပသင်္ကမိတွာ ပညတ္တေ အာသနေ နိသီဒီ”တိ[၁]၊ တာဝ သုတ္တေ အာဂတနယေနေဝ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။

ဧဝံ ဘိက္ခုသံဃေန သဒ္ဓိံ နိသိန္နေ ဘဂဝတိ စုန္ဒော ကမ္မာရပုတ္တော ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ ဘိက္ခုသံဃံ ပရိဝိသန္တော ဗျဉ္ဇနသူပါဒိဂဟဏတ္ထံ ဘိက္ခူနံ သုဝဏ္ဏဘာဇနာနိ ဥပနာမေသိ၊ အပညတ္တေ သိက္ခာပဒေ ကေစိ ဘိက္ခူ သုဝဏ္ဏဘာဇနာနိ ပဋိစ္ဆိံသု၊ ကေစိ န ပဋိစ္ဆိံသု။ ဘဂဝတော ပန ဧကမေဝ ဘာဇနံ အတ္တနော သေလမယံ ပတ္တံ၊ ဒုတိယဘာဇနံ ဗုဒ္ဓါ န ဂဏှန္တိ။ တတ္ထ အညတရော ပါပ-ဘိက္ခု သဟဿဂ္ဃနကံ သုဝဏ္ဏဘာဇနံ အတ္တနော ဘောဇနတ္ထာယ သမ္ပတ္တံ ထေယျစိတ္တေန ကုဉ္စိကတ္ထဝိကာယ ပက္ခိပိ။ စုန္ဒော ပရိဝိသိတွာ ဟတ္ထပါဒံ ဓောဝိတွာ ဘဂဝန္တံ နမဿမာနော ဘိက္ခုသံဃံ ဩလောကေန္တော တံ ဘိက္ခုံ အဒ္ဒသ၊ ဒိသွာ စ ပန အပဿမာနော ဝိယ ဟုတွာ န နံ ကိဉ္စိ အဘဏိ ဘဂဝတိ ထေရေသု စ ဂါရဝေန၊ အပိစ “မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာနံ ဝစနပထော မာ အဟောသီ”တိ။ သော “ကိံ နု ခေါ သံဝရယုတ္တာယေဝ သမဏာ၊ ဥဒါဟု ဘိန္နသံဝရာ ဤဒိသာပိ သမဏာ”တိ ဉာတုကာမော သာယနှသမယေ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ အာဟ “**ပုစ္ဆာမိ မုနိ**”န္တိ။

တတ္ထ **ပုစ္ဆာမီ**တိ ဣဒံ “တိဿော ပုစ္ဆာ အဒိဋ္ဌဇောတနာ ပုစ္ဆာ”တိ-အာဒိနာ[၂] နယေန နိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယမေဝ။ **မုနိ**န္တိ ဧတမ္ပိ “မောနံ ဝုစ္စတိ ဉာဏံ။ ယာ ပညာ ပဇာနနာ။ပ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ တေန ဉာဏေန သမန္နာဂတော မုနိ၊ မောနပ္ပတ္တောတိ၊ တီဏိ မောနေယျာနိ ကာယမောနေယျ”န္တိအာဒိနာ[၃] နယေန တတ္ထေဝ ဝုတ္တနယမေဝ။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပေါ—**ပုစ္ဆာမီ**တိ ဩကာသံ ကာရေန္တော **မုနိ**န္တိ မုနိမုနိံ ဘဂဝန္တံ အာလပတိ။ **ပဟူတပည**န္တိအာဒီနိ ထုတိဝစနာနိ၊ တေဟိ တံ မုနိံ ထုနာတိ။ တတ္ထ **ပဟူတပည**န္တိ ဝိပုလပညံ။ ဉေယျပရိယန္တိကတ္တာ[၄] စဿ ဝိပုလတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဣတိ စုန္ဒော ကမ္မာရ-ပုတ္တော**တိ ဣဒံ ဒွယံ ဓနိယသုတ္တေ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဣတော ပရံ ပန ဧတ္တကမ္ပိ အဝတွာ သဗ္ဗံ ဝုတ္တနယံ ဆဍ္ဍေတွာ အဝုတ္တနယမေဝ ဝဏ္ဏယိဿာမ။

ဗုဒ္ဓန္တိ တီသု ဗုဒ္ဓေသု တတိယဗုဒ္ဓံ။ **ဓမ္မဿာမိ**န္တိ မဂ္ဂဓမ္မဿ ဇနကတ္တာ ပုတ္တဿေဝ ပိတရံ အတ္တနာ ဥပ္ပါဒိတသိပ္ပါယတနာဒီနံ ဝိယ စ အာစရိယံ ဓမ္မဿ သာမိံ၊ ဓမ္မိဿရံ ဓမ္မရာဇံ ဓမ္မဝသဝတ္တိန္တိ အတ္ထော။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

၁-ဒီ ၂-၁၀၅-ပိဋ္ဌေ။
၂-ခု ၈-၅၀-ပိဋ္ဌေ စူဠနိဒ္ဒေသေ။
၃-ခု ၇-၄၄-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဉေယျပရိယန္တိကတာ (က)

“So hi brāhmaṇā Bhagavā anuppannassa maggassa uppādetā, asañjātassa maggassa sañjanetā, anakkhātassa maggassa akkhātā, maggaññū maggavidū maggakovido. Maggānugā ca pana etarahi sāvakā viharanti pacchā samannāgatā”ti[1].

Vītataṇhanti vigatakāmabhavavibhavataṇhaṁ. **Dvipaduttaman**ti dvipadānaṁ uttamaṁ. Tattha kiñcāpi Bhagavā na kevalaṁ dvipaduttamo eva, atha kho yāvatā sattā apadā vā dvipadā vā -pa- nevasaññīnāsaññino vā, tesaṁ sabbesaṁ uttamo. Atha kho ukkaṭṭhaparicchedavasena dvipaduttamotveva vuccati. Dvipadā hi sabbasattānaṁ ukkaṭṭhā cakkavattimahāsāvakapaccekabuddhabuddhānaṁ tattha uppattito, tesañca uttamoti vutte sabbasattuttamoti vuttoyeva hoti. **Sārathīnaṁ pavaran**ti sāretīti **sārathi**, hatthidamakādīnametaṁ adhivacanaṁ. Tesañca Bhagavā **pavaro** anuttarena damanena purisadamme dametuṁ samatthabhāvato. Yathāha—

“Hatthidamakena bhikkhave hatthidammo sārito ekaṁ eva disaṁ dhāvati puratthimaṁ vā pacchimaṁ vā uttaraṁ vā dakkhiṇaṁ vā. Assadamakena bhikkhave assadammo -pa-. Godamakena bhikkhave godammo -pa- dakkhiṇaṁ vā. Tathāgatena hi bhikkhave Arahatā Sammāsambuddhena urisadammo sārito aṭṭha disā vidhāvati, rūpī rūpāni passati, ayamekā disā -pa- saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati, ayaṁ aṭṭhamī disā”ti[2].

Katīti atthappabhedapucchā. **Loke**ti sattaloke. **Samaṇā**ti pucchitabba-atthanidassanaṁ. Iṅghāti yācanatthe nipāto. **Tadiṅghā**ti te iṅgha. **Brūhī**ti ācikkhakathayassūti.

84. Evaṁ vutte Bhagavā Cundaṁ kammāraputtaṁ “kiṁ bhante kusalaṁ, kiṁ akusalan”ti-ādinā[3] nayena gihipañhaṁ apucchitvā samaṇapañhaṁ pucchantaṁ disvā āvajjento “taṁ pāpabhikkhuṁ sandhāya ayaṁ pucchatī”ti ñatvā tassa aññatra vohāramattā[4] assamaṇabhāvaṁ dīpento āya **“caturo samaṇā”**ti. Tattha **caturo**ti saṅkhyāparicchedo. **Samaṇā**ti

1. Ma 3. 59; Khu 7. 357 piṭṭhesu.
2. Ma 3. 264 piṭṭhe.
3. Ma 4. 248 piṭṭhe.
4. Tassa paññattivohāramattā (Syā)

“သော ဟိ ဗြာဟ္မဏာ ဘဂဝါ အနုပ္ပန္နဿ မဂ္ဂဿ ဥပ္ပါဒေတာ၊ အသဉ္ဇာတဿ မဂ္ဂဿ သဉ္ဇနေတာ၊ အနက္ခာတဿ မဂ္ဂဿ အက္ခာတာ၊ မဂ္ဂညူ မဂ္ဂဝိဒူ မဂ္ဂကောဝိဒေါ။ မဂ္ဂါနုဂါ စ ပန ဧတရဟိ သာဝကာ ဝိဟရန္တိ ပစ္ဆာ သမန္နာဂတာ”တိ[၁]။

ဝီတတဏှန္တိ ဝိဂတကာမဘဝဝိဘဝတဏှံ။ **ဒွိပဒုတ္တမန္တိ** ဒွိပဒါနံ ဥတ္တမံ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ဘဂဝါ န ကေဝလံ ဒွိပဒုတ္တမော ဧဝ၊ အထ ခေါ ယာဝတာ သတ္တာ အပဒါ ဝါ ဒွိပဒါ ဝါ။ပ။ နေဝသညီနာသညိနော ဝါ၊ တေသံ သဗ္ဗေသံ ဥတ္တမော။ အထ ခေါ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒဝသေန ဒွိပဒုတ္တမောတွေဝ ဝုစ္စတိ။ ဒွိပဒါ ဟိ သဗ္ဗသတ္တာနံ ဥက္ကဋ္ဌာ စက္ကဝတ္တိမဟာသာဝကပစ္စေကဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓါနံ တတ္ထ ဥပ္ပတ္တိတော၊ တေသဉ္စ ဥတ္တမောတိ ဝုတ္တေ သဗ္ဗသတ္တုတ္တမောတိ ဝုတ္တောယေဝ ဟောတိ။ **သာရထီနံ ပဝရန္တိ** သာရေတီတိ **သာရထိ**၊ ဟတ္ထိဒမကာဒီနမေတံ အဓိဝစနံ။ တေသဉ္စ ဘဂဝါ **ပဝရော** အနုတ္တရေန ဒမနေန ပုရိသဒမ္မေ ဒမေတုံ သမတ္ထဘာဝတော။ ယထာဟ—

“ဟတ္ထိဒမကေန ဘိက္ခဝေ ဟတ္ထိဒမ္မော သာရိတော ဧကံ ဧဝ ဒိသံ ဓာဝတိ ပုရတ္ထိမံ ဝါ ပစ္ဆိမံ ဝါ ဥတ္တရံ ဝါ ဒက္ခိဏံ ဝါ။ အဿဒမကေန ဘိက္ခဝေ အဿဒမ္မော။ပ။ ဂေါဒမကေန ဘိက္ခဝေ ဂေါဒမ္မော။ပ။ ဒက္ခိဏံ ဝါ။ တထာဂတေန ဟိ ဘိက္ခဝေ အရဟတာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ပုရိသဒမ္မော သာရိတော အဋ္ဌ ဒိသာ ဝိဓာဝတိ၊ ရူပီ ရူပါနိ ပဿတိ၊ အယမေကာ ဒိသာ။ပ။ သညာဝေဒယိတနိရောဓံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ၊ အယံ အဋ္ဌမီ ဒိသာ”တိ[၂]။

ကတီတိ အတ္ထပ္ပဘေဒပုစ္ဆာ။ **လောကေ**တိ သတ္တလောကေ။ **သမဏာ**တိ ပုစ္ဆိတဗ္ဗအတ္ထနိဒဿနံ။ **ဣင်္ဃာ**တိ ယာစနတ္ထေ နိပါတော။ **တဒိင်္ဃာ**တိ တေ ဣင်္ဃ။ **ဗြူဟီ**တိ အာစိက္ခ ကထယဿူတိ။

၈၄။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ဘဂဝါ စုန္ဒံ ကမ္မာရပုတ္တံ “ကိံ ဘန္တေ ကုသလံ၊ ကိံ အကုသလ”န္တိအာဒိနာ[၃] နယေန ဂိဟိပဉှံ အပုစ္ဆိတွာ သမဏပဉှံ ပုစ္ဆန္တံ ဒိသွာ အာဝဇ္ဇေန္တော “တံ ပါပဘိက္ခုံ သန္ဓာယ အယံ ပုစ္ဆတီ”တိ ဉတွာ တဿ အညတြ ဝေါဟာရမတ္တာ[၄] အဿမဏဘာဝံ ဒီပေန္တော အာဟ “**စတုရော သမဏာ**”တိ။ တတ္ထ **စတုရော**တိ သင်္ချာပရိစ္ဆေဒေါ။ **သမဏာ**တိ

၁-မ ၃-၅၉၊ ခု ၇-၃၅၇-ပိဋ္ဌေသု။
၂-မ ၃-၂၆၄-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၄-၂၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-တဿ ပညတ္တိဝေါဟာရမတ္တာ (သျာ)

kadāci Bhagavā titthiye samaṇavādena vadati. Yathāha “yāni tāni puthusamaṇabrāhmaṇānaṁ vatakotūhalamaṅgalānī”ti[1]. Kadāci puthujjane. Yathāha “samaṇā samaṇāti kho bhikkhave jano sañjānātī”ti[2]. Kadāci sekkhe. Yathāha “idheva bhikkhave samaṇo, idha dutiyo samaṇo”ti[3]. Kadāci khīṇāsave. Yathāha “āsavānaṁ khayā samaṇo hotī”ti[4]. Kadāci attānaṁyeva. Yathāha “samaṇoti kho bhikkhave Tathāgatassetaṁ adhivacanan”ti[5]. Idha pana tīhi padehi sabbepi ariye sīlavantaṁ puthujjanañca, catutthena itaraṁ assamaṇampi bhaṇḍuṁ kāsāvakaṇṭhaṁ kevalaṁ vohāramattakena samaṇāti saṅgaṇhitvā “caturo samaṇā”ti āha. **Na pañcamatthī**ti imasmiṁ dhammavinaye vohāramattakena paṭiññāmattakenāpi pañcamo samaṇo nāma natthi.

Te te āvikaromīti te caturo samaṇe tava pākaṭe karomi. **Sakkhipuṭṭho**ti sammukhā pucchito. **Maggajino**ti maggena sabbakilese vijitāvīti attho. **Maggadesako**ti paresaṁ maggaṁ desetā[6]. **Magge jīvatī**ti sattasu sekkhesu yo koci sekkho apariyositamaggavāsattā lokuttare, sīlavantaputhujjano ca lokiye magge jīvati nāma, sīlavantaputhujjano vā lokuttaramagganimittaṁ jīvanatopi magge jīvatīti veditabbo. **Yo ca maggadūsī**ti yo ca dussīlo micchādiṭṭhi maggapaṭilomāya paṭipattiyā maggadūsakoti attho.

85. “Ime te caturo samaṇā”ti evaṁ Bhagavatā saṅkhepena uddiṭṭhe caturo samaṇe “ayaṁ nāmettha maggajino, ayaṁ maggadesako, ayaṁ magge jīvati, ayaṁ maggadūsī”ti evaṁ paṭivijjhituṁ asakkonto puna pucchituṁ Cundo āha “**kaṁ maggajinan**”ti. Tattha **magge jīvati me**ti yo so magge jīvati, taṁ me brūhi puṭṭhoti. Sesaṁ pākaṭameva.

86. Idānissa Bhagavā caturopi samaṇe catūhi gāthāhi niddisanto āha “**yo tiṇṇakathaṁkatho visallo**”ti. Tattha **tiṇṇakathaṁkatho visallo**ti etaṁ Uragasutte vuttanayameva. Ayaṁ pana viseso—yasmā imāya gāthāya maggajinoti Buddhasamaṇo adhippeto, tasmā

1. Ma 1. 332 piṭṭhe.
2. Ma 1. 349 piṭṭhe.
3. Ma 1. 92; Dī 2. 125; Aṁ 1. 560 piṭṭhesu.
4. Ma 1. 353 piṭṭhe.
5. Aṁ 3. 153 piṭṭhe.
6. Maggadesako (Ka)

ကဒါစိ ဘဂဝါ တိတ္ထိယေ သမဏဝါဒေန ဝဒတိ။ ယထာဟ “ယာနိ တာနိ ပုထုသမဏဗြာဟ္မဏာနံ ဝတကောတူဟလမင်္ဂလာနီ”တိ[1]။ ကဒါစိ ပုထုဇ္ဇနေ။ ယထာဟ “သမဏာ သမဏာတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဇနော သဉ္ဇာနာတီ”တိ[2]။ ကဒါစိ သေက္ခေ။ ယထာဟ “ဣဓေဝ ဘိက္ခဝေ သမဏော၊ ဣဓ ဒုတိယော သမဏော”တိ[3]။ ကဒါစိ ခီဏာသဝေ။ ယထာဟ “အာသဝါနံ ခယာ သမဏော ဟောတီ”တိ[4]။ ကဒါစိ အတ္တာနံယေဝ။ ယထာဟ “သမဏောတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတဿေတံ အဓိဝစန”န္တိ[5]။ ဣဓ ပန တီဟိ ပဒေဟိ သဗ္ဗေပိ အရိယေ သီလဝန္တံ ပုထုဇ္ဇနဉ္စ, စတုတ္ထေန ဣတရံ အဿမဏမ္ပိ ဘဏ္ဍုံ ကာသာဝကဏ္ဌံ ကေဝလံ ဝေါဟာရမတ္တကေန သမဏောတိ သင်္ဂဟိတွာ “စတုရော သမဏာ”တိ အာဟ။ **န ပဉ္စမတ္ထီ**တိ ဣမသ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ ဝေါဟာရမတ္တကေန ပဋိညာမတ္တကေနာပိ ပဉ္စမော သမဏော နာမ နတ္ထိ။

တေ တေ အာဝိကရောမီတိ တေ စတုရော သမဏေ တဝ ပါကဋေ ကရောမိ။ **သက္ခိပုဋ္ဌော**တိ သမ္မုခါ ပုစ္ဆိတော။ **မဂ္ဂဇိနော**တိ မဂ္ဂေန သဗ္ဗကိလေသေ ဝိဇိတာဝီတိ အတ္ထော။ **မဂ္ဂဒေသကော**တိ ပရေသံ မဂ္ဂံ ဒေသေတာ[6]။ **မဂ္ဂေ ဇီဝတီ**တိ သတ္တသု သေက္ခေသု ယော ကောစိ သေက္ခော အပရိယောသိတမဂ္ဂဝါသတ္တာ လောကုတ္တရေ, သီလဝန္တပုထုဇ္ဇနော စ လောကိယေ မဂ္ဂေ ဇီဝတိ နာမ၊ သီလဝန္တပုထုဇ္ဇနော ဝါ လောကုတ္တရမဂ္ဂနိမိတ္တံ ဇီဝနတောပိ မဂ္ဂေ ဇီဝတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ယော စ မဂ္ဂဒူသီ**တိ ယော စ ဒုဿီလော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ မဂ္ဂပဋိလောမာယ ပဋိပတ္တိယာ မဂ္ဂဒူသကောတိ အတ္ထော။

၈၅။ “ဣမေ တေ စတုရော သမဏာ”တိ ဧဝံ ဘဂဝတာ သင်္ခေပေန ဥဒ္ဒိဋ္ဌေ စတုရော သမဏေ “အယံ နာမေတ္ထ မဂ္ဂဇိနော၊ အယံ မဂ္ဂဒေသကော၊ အယံ မဂ္ဂေ ဇီဝတိ၊ အယံ မဂ္ဂဒူသီ”တိ ဧဝံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ အသက္ကောန္တော ပုန ပုစ္ဆိတုံ စုန္ဒော အာဟ “**ကံ မဂ္ဂဇိန**”န္တိ။ တတ္ထ **မဂ္ဂေ ဇီဝတိ မေ**တိ ယော သော မဂ္ဂေ ဇီဝတိ၊ တံ မေ ဗြူဟိ ပုဋ္ဌောတိ။ သေသံ ပါကဋမေဝ။

၈၆။ ဣဒါနိဿ ဘဂဝါ စတုရောပိ သမဏေ စတူဟိ ဂါထာဟိ နိဒ္ဒိသန္တော အာဟ “**ယော တိဏ္ဏကထံကထော ဝိသလ္လော**”တိ။ တတ္ထ **တိဏ္ဏကထံကထော ဝိသလ္လော**တိ ဧတံ ဥရဂသုတ္တေ ဝုတ္တနယမေဝ။ အယံ ပန ဝိသေသော—ယသ္မာ ဣမာယ ဂါထာယ မဂ္ဂဇိနောတိ ဗုဒ္ဓသမဏော အဓိပ္ပေတော၊ တသ္မာ

၁-မ ၁-၃၃၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၃၄၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၉၂၊ ဒီ ၂-၁၂၅၊ အံ ၁-၅၆၀-ပိဋ္ဌေသု။
၄-မ ၁-၃၅၃-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အံ ၃-၁၅၃-ပိဋ္ဌေ။ ၆-မဂ္ဂဒေသကော (က)

sabbaññutaññāṇena kathaṁkathāpatirūpakassa sabbadhammesu aññāṇassa tiṇṇattāpi “tiṇṇakathaṁkatho”ti veditabbo. Pubbe vuttanayena hi tiṇṇakathaṁkathāpi sotāpannādayo Paccekabuddhapariyosānā sakadāgāmivisayādīsu Buddhavisayapariyosānesu paṭihatañāṇappabhāvattā pariyāyena atiṇṇakathaṁkathāva honti, Bhagavā pana sabbappakārena tiṇṇakathaṁkathoti. **Nibbānābhirato**ti nibbāne abhirato, phalasamāpattivasena sadā nibbānaninnacittoti attho. Tādiso ca Bhagavā. Yathāha—

> “So kho ahaṁ Aggivessana tassā eva kathāya pariyosāne tasmiṁyeva purimasmiṁ samādhinimitte ajjhattameva cittaṁ saṇṭhapemi sannisādemi, ekodiṁ karomi samādahāmī”ti[1].

Anānugiddhoti kañci dhammaṁ taṇhāgedhena ananugijjhanto. **Lokassa sadevakassa netā**ti āsayānusayānulomena dhammaṁ desetvā pārāyanamahāsamayādīsu anekesu suttantesu aparimāṇānaṁ devamanussānaṁ saccapaṭivedhasampādanena sadevakassa lokassa netā gamayitā tāretā, pāraṁ sampāpetāti attho. **Tādin**ti tādisaṁ[2], yathāvuttappakāralokadhammehi nibbikāranti attho. Sesamettha pākaṭameva.

87. Evaṁ Bhagavā imāya gāthāya “maggajinan”ti Buddhasamaṇaṁ niddisitvā idāni khīṇāsavasamaṇaṁ niddisanto āha **“paramaṁ paramantī”**ti. Tattha **paramaṁ** nāma nibbānaṁ, sabbadhammānaṁ aggaṁ uttamanti attho. **Paramanti yodha ñatvā**ti taṁ paramaṁ paramamicceva yo idha sāsane ñatvā paccavekkhaṇañāṇena. **Akkhāti vibhajate idheva dhamman**ti nibbānadhammaṁ akkhāti, attanā paṭividdhattā paresaṁ pākaṭaṁ karoti “idaṁ nibbānan”ti, maggadhammaṁ vibhajati “ime cattāro satipaṭṭhānā -pa- ariyo aṭṭhaṅgiko maggo”ti. Ubhayampi vā ugghaṭitaññūnaṁ saṅkhepadesanāya ācikkhati, vipañcitaññūnaṁ vitthāradesanāya vibhajati. Evaṁ ācikkhanto vibhajanto ca “idheva sāsane ayaṁ dhammo, na ito bahiddhā”ti sīhanādaṁ nadanto akkhāti ca vibhajati ca. Tena vuttaṁ “akkhāti vibhajate idheva dhamman”ti. **Taṁ kaṅkhachidaṁ muniṁ anejan**ti taṁ evarūpaṁ catusaccapaṭivedhena attano, desanāya ca paresaṁ kaṅkhacchedanena

1. Ma 1. 316 piṭṭhe. 2. Tādinaṁ (Sī)

သဗ္ဗညုတညာဏေန ကထံကထာပတိရူပကဿ သဗ္ဗဓမ္မေသု အညာဏဿ တိဏ္ဏတ္တာပိ “တိဏ္ဏကထံကထော”တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေန ဟိ တိဏ္ဏကထံကထာပိ သောတာပန္နာဒယော ပစ္စေကဗုဒ္ဓပရိယောသာနာ သကဒါဂါမိဝိသယာဒီသု ဗုဒ္ဓဝိသယပရိယောသာနေသု ပဋိဟတဉာဏပ္ပဘာဝတ္တာ ပရိယာယေန အတိဏ္ဏကထံကထာဝ ဟောန္တိ၊ ဘဂဝါ ပန သဗ္ဗပ္ပကာရေန တိဏ္ဏကထံကထောတိ။ **နိဗ္ဗာနာဘိရတော**တိ နိဗ္ဗာနေ အဘိရတော၊ ဖလသမာပတ္တိဝသေန သဒါ နိဗ္ဗာနနိန္နစိတ္တောတိ အတ္ထော။ တာဒိသော စ ဘဂဝါ။ ယထာဟ—

> “သော ခေါ အဟံ အဂ္ဂိဝေဿန တဿာ ဧဝ ကထာယ ပရိယောသာနေ တသ္မိံယေဝ ပုရိမသ္မိံ သမာဓိနိမိတ္တေ အဇ္ဈတ္တမေဝ စိတ္တံ သဏ္ဌပေမိ သန္နိသာဒေမိ၊ ဧကောဒိံ ကရောမိ သမာဒဟာမီ”တိ[၁]။

အနာနုဂိဒ္ဓေါတိ ကဉ္စိ ဓမ္မံ တဏှာဂေဓေန အနနုဂိဇ္ဈန္တော။ **လောကဿ သဒေဝကဿ နေတာ**တိ အာသယာနုသယာနုလောမေန ဓမ္မံ ဒေသေတွာ ပါရာယနမဟာသမယာဒီသု အနေကေသု သုတ္တန္တေသု အပရိမာဏာနံ ဒေဝမနုဿာနံ သစ္စပဋိဝေဓသမ္ပာဒနေန သဒေဝကဿ လောကဿ နေတာ ဂမယိတာ တာရေတာ၊ ပါရံ သမ္ပာပေတာတိ အတ္ထော။ **တာဒိ**န္တိ တာဒိသံ[၂]၊ ယထာဝုတ္တပ္ပကာရလောကဓမ္မေဟိ နိဗ္ဗိကာရန္တိ အတ္ထော။ သေသမေတ္ထ ပါကဋမေဝ။

၈၇။ ဧဝံ ဘဂဝါ ဣမာယ ဂါထာယ “မဂ္ဂဇိန”န္တိ ဗုဒ္ဓသမဏံ နိဒ္ဒိသိတွာ ဣဒါနိ ခီဏာသဝသမဏံ နိဒ္ဒိသန္တော အာဟ “**ပရမံ ပရမန္တီ**”တိ။ တတ္ထ **ပရမံ** နာမ နိဗ္ဗာနံ၊ သဗ္ဗဓမ္မာနံ အဂ္ဂံ ဥတ္တမန္တိ အတ္ထော။ **ပရမန္တိ ယောဓ ဉတွာ**တိ တံ ပရမံ ပရမမိစ္စေဝ ယော ဣဓ သာသနေ ဉတွာ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏေန။ **အက္ခာတိ ဝိဘဇတေ ဣဓေဝ ဓမ္မ**န္တိ နိဗ္ဗာနဓမ္မံ အက္ခာတိ၊ အတ္တနာ ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ ပရေသံ ပါကဋံ ကရောတိ “ဣဒံ နိဗ္ဗာန”န္တိ၊ မဂ္ဂဓမ္မံ ဝိဘဇတိ “ဣမေ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ။ပ။ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ”တိ။ ဥဘယမ္ပိ ဝါ ဥဂ္ဃဋိတညူနံ သင်္ခေပဒေသနာယ အာစိက္ခတိ၊ ဝိပဉ္စိတညူနံ ဝိတ္ထာရဒေသနာယ ဝိဘဇတိ။ ဧဝံ အာစိက္ခန္တော ဝိဘဇန္တော စ “ဣဓေဝ သာသနေ အယံ ဓမ္မော၊ န ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ”တိ သီဟနာဒံ နဒန္တော အက္ခာတိ စ ဝိဘဇတိ စ။ တေန ဝုတ္တံ “အက္ခာတိ ဝိဘဇတေ ဣဓေဝ ဓမ္မ”န္တိ။ **တံ ကင်္ခစ္ဆိဒံ မုနိံ အနေဇ**န္တိ တံ ဧဝရူပံ စတုသစ္စပဋိဝေဓေန အတ္တနော, ဒေသနာယ စ ပရေသံ ကင်္ခစ္ဆေဒနေန

၁-မ ၁-၃၁၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-တာဒိနံ (သီ)

kaṅkhacchidaṁ, moneyyasamannāgamena Muniṁ, ejāsaṅkhātāya taṇhāya abhāvato anejaṁ **dutiyaṁ bhikkhunamāhu maggadesin**ti.

88. Evaṁ imāya gāthāya sayaṁ anuttaraṁ maggaṁ uppādetvā desanāya anuttaro maggadesī samānopi dūtamiva lekhavācakamiva ca rañño attano sāsanaharaṁ sāsanajotakañca "maggadesin"ti khīṇāsavasamaṇaṁ niddisitvā idāni sekkhasamaṇañca sīlavantaputhujjanasamaṇañca niddisanto āha "**yo dhammapade**"ti. Tattha padavaṇṇanā pākaṭāyeva. Ayaṁ panettha atthavaṇṇanā—yo nibbānadhammassa padattā **dhammapade,** ubho ante anupagamma desitattā āsayānurūpato vā satipaṭṭhānādinānappakārehi desitattā **sudesite,** maggasamaṅgīpi anavasitamaggakiccattā **maggejīvati,** sīlasaṁyamena **saññato,** kāyādīsu sūpaṭṭhitāya cirakatādi saraṇāya vā satiyā **satimā,** aṇumattassāpi vajjassa abhāvato anavajjattā, koṭṭhāsabhāvena ca padattā sattatiṁsabodhipakkhiyammesaṅkhātāni **anavajjapadāni** bhaṅgañāṇato pabhuti bhāvanāsevanāya **sevamāno,** taṁ **bhikkhunaṁ tatiyaṁ maggajīvin**ti **āhū**ti.

89. Evaṁ Bhagavā imāya gāthāya "maggajīvin"ti sekkhasamaṇaṁ sīlavantaputhujjanasamaṇañca niddisitvā idāni taṁ bhaṇḍuṁ kāsāvakaṇṭhaṁ kevalaṁ vohāramattasamaṇaṁ niddisanto āha "**chadanaṁ katvānā**"ti. Tattha **chadanaṁ katvānā**ti patirūpaṁ karitvā, vesaṁ gahetvā, liṅgaṁ dhāretvāti attho. **Subbatānan**ti Buddhapaccekabuddhasāvakānaṁ. Tesaṁ hi sundarāni vatāni, tasmā te subbatāti vuccanti. **Pakkhandī**ti pakkhandako, anto pavisakoti attho. Dussīlo hi gūthapaṭicchādanatthaṁ tiṇapaṇṇādicchadanaṁ viya attano dussīlabhāvaṁ paṭicchādanatthaṁ subbatānaṁ chadanaṁ katvā "ahampi bhikkhū"ti bhikkhumajjhe pakkhandati, "ettakavassena bhikkhunā gahetabbaṁ etan"ti lābhe dīyamāne "ahaṁ ettakavasso"ti gaṇhituṁ pakkhandati, tena vuccati "chadanaṁ katvāna subbatānaṁ pakkhandī"ti. Catunnampi khattiyādikulānaṁ uppannaṁ pasādaṁ ananurūpapaṭipattiyā dūsetīti **kuladūsako. Pagabbho**ti aṭṭhaṭṭhānena kāyapāgabbhiyena, catuṭṭhānena vacīpāgabbhiyena, anekaṭṭhānena manopāgabbhiyena, catuṭṭhānena vacīpāgabbhiyena, anekaṭṭhānena manopāgabbhiyena ca samannāgatoti attho. Ayamettha saṅkhepo, vitthāraṁ pana Mettasuttavaṇṇanāyaṁ vakkhāma.

ကင်္ခစ္ဆိဒံ, မောနေယျသမန္နာဂမေန မုနိံ, ဧဇာသင်္ခါတာယ တဏှာယ အဘာဝတော အနေဇံ **ဒုတိယံ ဘိက္ခုနမာဟု မဂ္ဂဒေသိ**န္တိ။

၈၈။ ဧဝံ ဣမာယ ဂါထာယ သယံ အနုတ္တရံ မဂ္ဂံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဒေသနာယ အနုတ္တရော မဂ္ဂဒေသီ သမာနောပိ ဒူတမိဝ လေခဝါစကမိဝ စ ရညော အတ္တနော သာသနဟရံ သာသနဇောတကဉ္စ “မဂ္ဂဒေသိ”န္တိ ခီဏာသဝသမဏံ နိဒ္ဒိသိတွာ ဣဒါနိ သေက္ခသမဏဉ္စ သီလဝန္တပုထုဇ္ဇနသမဏဉ္စ နိဒ္ဒိသန္တော အာဟ “**ယော ဓမ္မပဒေ**”တိ။ တတ္ထ ပဒဝဏ္ဏနာ ပါကဋာယေဝ။ အယံ ပနေတ္ထ အတ္ထဝဏ္ဏနာ—ယော နိဗ္ဗာနဓမ္မဿ ပဒတ္တာ **ဓမ္မပဒေ**, ဥဘော အန္တေ အနုပဂမ္မ ဒေသိတတ္တာ အာသယာနုရူပတော ဝါ သတိပဋ္ဌာနာဒိနာနပ္ပကာရေဟိ ဒေသိတတ္တာ **သုဒေသိတေ**, မဂ္ဂသမင်္ဂီပိ အနဝသိတမဂ္ဂကိစ္စတ္တာ **မဂ္ဂေဇီဝတိ၊** သီလသံယမေန **သညတော၊** ကာယာဒီသု သူပဋ္ဌိတာယ စိရကတာဒိသရဏာယ ဝါ သတိယာ **သတိမာ၊** အဏုမတ္တဿာပိ ဝဇ္ဇဿ အဘာဝတော အနဝဇ္ဇတ္တာ, ကောဋ္ဌာသဘာဝေန စ ပဒတ္တာ သတ္တတိံသဗောဓိပက္ခိယမ္မေသင်္ခါတာနိ **အနဝဇ္ဇပဒါနိ** ဘင်္ဂဉာဏတော ပဘုတိ ဘာဝနာသေဝနာယ **သေဝမာနော၊** တံ **ဘိက္ခုနံ တတိယံ မဂ္ဂဇီဝိ**န္တိ **အာဟူ**တိ။

၈၉။ ဧဝံ ဘဂဝါ ဣမာယ ဂါထာယ “မဂ္ဂဇီဝိ”န္တိ သေက္ခသမဏံ သီလဝန္တပုထုဇ္ဇနသမဏဉ္စ နိဒ္ဒိသိတွာ ဣဒါနိ တံ ဘဏ္ဍုံ ကာသာဝကဏ္ဌံ ကေဝလံ ဝေါဟာရမတ္တသမဏံ နိဒ္ဒိသန္တော အာဟ “**ဆဒနံ ကတွာန**”တိ။ တတ္ထ **ဆဒနံ ကတွာနာ**တိ ပတိရူပံ ကရိတွာ, ဝေသံ ဂဟေတွာ၊ လိင်္ဂံ ဓာရေတွာတိ အတ္ထော။ **သုဗ္ဗတာန**န္တိ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓသာဝကာနံ။ တေသံ ဟိ သုန္ဒရာနိ ဝတာနိ၊ တသ္မာ တေ သုဗ္ဗတာတိ ဝုစ္စန္တိ။ **ပက္ခန္ဒီ**တိ ပက္ခန္ဒကော၊ အန္တော ပဝိသကောတိ အတ္ထော။ ဒုဿီလော ဟိ ဂူထပဋိစ္ဆာဒနတ္ထံ တိဏပဏ္ဏာဒိစ္ဆဒနံ ဝိယ အတ္တနော ဒုဿီလဘာဝံ ပဋိစ္ဆာဒနတ္ထံ သုဗ္ဗတာနံ ဆဒနံ ကတွာ “အဟမ္ပိ ဘိက္ခူ”တိ ဘိက္ခုမဇ္ဈေ ပက္ခန္ဒတိ၊ “ဧတ္တကဝဿေန ဘိက္ခုနာ ဂဟေတဗ္ဗံ ဧတ”န္တိ လာဘေ ဒီယမာနေ “အဟံ ဧတ္တကဝဿော”တိ ဂဏှိတုံ ပက္ခန္ဒတိ၊ တေန ဝုစ္စတိ “ဆဒနံ ကတွာန သုဗ္ဗတာနံ ပက္ခန္ဒီ”တိ။ စတုန္နမ္ပိ ခတ္တိယာဒိကုလာနံ ဥပ္ပန္နံ ပသာဒံ အနနုရူပပဋိပတ္တိယာ ဒူသေတီတိ **ကုလဒူသကော။ ပဂဗ္ဘော**တိ အဋ္ဌဋ္ဌာနေန ကာယပါဂဗ္ဘိယေန, စတုဋ္ဌာနေန ဝစီပါဂဗ္ဘိယေန, အနေကဋ္ဌာနေန မနောပါဂဗ္ဘိယေန စ သမန္နာဂတောတိ အတ္ထော။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရံ ပန မေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ ဝက္ခာမ။

Katapaṭicchādanalakkhaṇāya māyāya samannāgatattā **māyāvī.** Sīlasaṁyamābhāvena **asaññato.** Palāpasadisattā **palāpo.** Yathā hi palāpo anto taṇḍularahitopi bahi thusena vīhi viya dissati, evamidhekacco anto sīlādiguṇasāravirahitopi bahi viya dissati, evamidhekacco anto sīlādiguṇasāravirahitopi bahi subbatacchadanena samaṇavesena samaṇo viya dissati, so evaṁ palāpasadisattā "palāpo"ti vuccati. Ānāpānassatisutte pana "apalāpāyaṁ bhikkhave parisā, nippalāpāyaṁ bhikkhave parisā suddhā sāre patiṭṭhitā"ti[1] evaṁ puthujjanakalyāṇopi "palāpo"ti vutto. Idha pana Kapilasutte ca "tato palāpe vāhetha assamaṇe samaṇamānine"ti[2] evaṁ parājitako "palāpo"ti vutto. **Patirūpena caraṁ samaggadūsī**ti taṁ subbatānaṁ chadanaṁ katvā yathā carantaṁ "āraññiko ayaṁ, rukkhamūliko, paṁsukūliko, piṇḍapātiko, appiccho, santuṭṭho"ti jano jānāti, evaṁ patirūpena yuttarūpena bāhiramaṭṭhena ācārena caranto puggalo attano lokuttaramaggassa, paresaṁ sugatimaggassa ca dūsanato "maggadūsī"ti veditabbo.

90. Evaṁ imāya gāthāya "maggadūsī"ti dussīlaṁ vohāramattakasamaṇaṁ niddisitvā idāni tesaṁ aññamaññaṁ abyāmissībhāvaṁ dīpento āha **"ete ca paṭivijjhī"ti.** Tassattho—ete caturo samaṇe yathāvuttena lakkhaṇena **paṭivijjhi** aññāsi sacchākāsi **yo gahaṭṭho** khattiyo vā brāhmaṇo vā añño vā koci, imesaṁ catunnaṁ samaṇānaṁ lakkhaṇassavanamattena **sutavā,** tasseva lakkhaṇassa ariyānaṁ santike sutattā **ariyasāvako,** teyeva samaṇe "ayañca ayañca evaṁlakkhaṇo"ti pajānanamattena **sappañño,** yādiso ayaṁ pacchā vutto maggadūsī, itarepi **sabbe netādisāti ñatvā iti disvā** evaṁ pāpaṁ karontampi etaṁ pāpabhikkhuṁ disvā. Tatthāyaṁ yojanā—ete ca paṭivijjhi yo gahaṭṭho sutavā ariyasāvako sappañño, tassa tāya paññāya sabbe "netādisā"ti ñatvā viharato iti disvā na hāpeti saddhā, evaṁ pāpakammaṁ karontaṁ pāpabhikkhuṁ disvāpi na hāpeti na hāyati na nassati saddhāti.

1. Ma 3. 123 piṭṭhe. 2. Khu 1. 322 piṭṭhe.

ကတပဋိစ္ဆာဒနလက္ခဏာယ မာယာယ သမန္နာဂတတ္တာ **မာယာဝီ**။ သီလသံယမာဘာဝေန **အသညတော**။ ပလာပသဒိသတ္တာ **ပလာပေါ**။ ယထာ ဟိ ပလာပေါ အန္တော တဏ္ဍုလရဟိတောပိ ဗဟိ ထုသေန ဝီဟိ ဝိယ ဒိဿတိ၊ ဧဝမိဓေကစ္စော အန္တော သီလာဒိဂုဏသာရဝိရဟိတောပိ ဗဟိ သုဗ္ဗတစ္ဆဒနေန သမဏဝေသေန သမဏော ဝိယ ဒိဿတိ၊ သော ဧဝံ ပလာပသဒိသတ္တာ “ပလာပေါ”တိ ဝုစ္စတိ။ အာနာပါနဿတိသုတ္တေ ပန “အပလာပါယံ ဘိက္ခဝေ ပရိသာ၊ နိပ္ပလာပါယံ ဘိက္ခဝေ ပရိသာ သုဒ္ဓါ သာရေ ပတိဋ္ဌိတာ”တိ[၁] ဧဝံ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏောပိ “ပလာပေါ”တိ ဝုတ္တော။ ဣဓ ပန ကပိလသုတ္တေ စ “တတော ပလာပေ ဝါဟေထ အဿမဏေ သမဏမာနိနေ”တိ[၂] ဧဝံ ပရာဇိတကော “ပလာပေါ”တိ ဝုတ္တော။ **ပတိရူပေန စရံ သမဂ္ဂဒူသီ**တိ တံ သုဗ္ဗတာနံ ဆဒနံ ကတွာ ယထာ စရန္တံ “အာရညိကော အယံ, ရုက္ခမူလိကော, ပံသုကူလိကော, ပိဏ္ဍပါတိကော, အပ္ပိစ္ဆော, သန္တုဋ္ဌော”တိ ဇနော ဇာနာတိ၊ ဧဝံ ပတိရူပေန ယုတ္တရူပေန ဗာဟိရမဋ္ဌေန အာစာရေန စရန္တော ပုဂ္ဂလော အတ္တနော လောကုတ္တရမဂ္ဂဿ, ပရေသံ သုဂတိမဂ္ဂဿ စ ဒူသနတော “မဂ္ဂဒူသီ”တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၉၀။ ဧဝံ ဣမာယ ဂါထာယ “မဂ္ဂဒူသီ”တိ ဒုဿီလံ ဝေါဟာရမတ္တကသမဏံ နိဒ္ဒိသိတွာ ဣဒါနိ တေသံ အညမညံ အဗျာမိဿီဘာဝံ ဒီပေန္တော အာဟ “**ဧတေ စ ပဋိဝိဇ္ဈိ**”တိ။ တဿတ္ထော—ဧတေ စတုရော သမဏေ ယထာဝုတ္တေန လက္ခဏေန **ပဋိဝိဇ္ဈိ** အညာသိ သစ္ဆာကာသိ **ယော ဂဟဋ္ဌော** ခတ္တိယော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ အညော ဝါ ကောစိ၊ ဣမေသံ စတုန္နံ သမဏာနံ လက္ခဏဿဝနမတ္တေန **သုတဝါ**၊ တဿေဝ လက္ခဏဿ အရိယာနံ သန္တိကေ သုတတ္တာ **အရိယသာဝကော**၊ တေယေဝ သမဏေ “အယဉ္စ အယဉ္စ ဧဝံလက္ခဏော”တိ ပဇာနနမတ္တေန **သပ္ပညော**၊ ယာဒိသော အယံ ပစ္ဆာ ဝုတ္တော မဂ္ဂဒူသီ၊ ဣတရေပိ **သဗ္ဗေ နေတာဒိသာတိ ဉတွာ ဣတိ ဒိသွာ** ဧဝံ ပါပံ ကရောန္တမ္ပိ ဧတံ ပါပဘိက္ခုံ ဒိသွာ။ တတ္ထာယံ ယောဇနာ—ဧတေ စ ပဋိဝိဇ္ဈိ ယော ဂဟဋ္ဌော သုတဝါ အရိယသာဝကော သပ္ပညော၊ တဿ တာယ ပညာယ သဗ္ဗေ “နေတာဒိသာ”တိ ဉတွာ ဝိဟရတော ဣတိ ဒိသွာ န ဟာပေတိ သဒ္ဓါ၊ ဧဝံ ပါပကမ္မံ ကရောန္တံ ပါပဘိက္ခုံ ဒိသွာပိ န ဟာပေတိ န ဟာယတိ န နဿတိ သဒ္ဓါတိ။

၁-မ ၃-၁၂၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၃၂၂-ပိဋ္ဌေ။

Evaṁ imāya gāthāya tesaṁ abyāmissībhāvaṁ dīpetvā idāni iti disvāpi "sabbe netādisā"ti jānantaṁ ariyasāvakaṁ pasaṁsanto āha **"kathaṁ hi duṭṭhenā"ti**. Tassa sambandho—etadeva ca yuttaṁ sutavato ariyasāvakassa, yadidaṁ ekaccaṁ pāpaṁ karontaṁ iti disvāpi sabbe "netādisā"ti jānanaṁ. Kiṁkāraṇā?[1] Kathaṁ hi duṭṭhena asampaduṭṭhaṁ, suddhaṁ asuddhena samaṁ kareyyāti. Tassattho—kathaṁ hi sutavā ariyasāvako sappañño sīlavipattiyā duṭṭhena maggadūsinā aduṭṭhaṁ itaraṁ samaṇattayaṁ, suddhaṁ samaṇattayamevaṁ aparisuddhakāyasamācāratādīhi[2] asuddhena pacchimena vohāramattakasamaṇena samaṁ kareyya sadisanti jāneyyāti. Suttapariyosāne upāsakassa maggo vā phalaṁ vā na kathitaṁ. Kaṅkhāmattameva hi tassa pahīnanti.

Paramatthajotikāya Khuddakaṭṭhakathāya

Suttanipātaṭṭhakathāya

Cundasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Parābhavasuttavaṇṇanā

Evaṁ me sutanti Parābhavasuttaṁ. Kā uppatti? Maṅgalasuttaṁ kira sutvā devānaṁ etadahosi "Bhagavatā Maṅgalasutte sattānaṁ vuḍḍhiñca sotthiñca kathayamānena ekaṁsena bhavo eva kathito, no parābhavo, handa dāni yena sattā parihāyanti vinassanti, taṁ nesaṁ parābhavampi pucchāmā"ti. Atha Maṅgalasuttaṁ kathitadivasato dutiyadivase dasasahassacakkavāḷesu devatāyo Parābhavasuttaṁ sotukāmā imasmiṁ ekacakkavāḷe sannipatitvā ekavālaggakoṭi-okāsamatte dasapi vīsampi tiṁsampi cattālīsampi paññāsampi saṭṭhipi sattatipi asītipi sukhumattabhāve nimminitvā sabbadevamārabrahmāno siriyā ca tejena ca adhigayha virocamānaṁ paññattavarabuddhāsane nisinnaṁ Bhagavantaṁ parivāretvā aṭṭhaṁsu. Tato Sakkena Devānamindena āṇatto aññataro devaputto Bhagavantaṁ parābhavapañhaṁ pucchi, atha Bhagavā pucchāvasena imaṁ suttamabhāsi.

---

1. Kiṁ kāraṇaṁ (Sī, Ka)
2. Itaraṁ samaṇaṁ taṁsadisamattameva parisuddhaṁ kāyasamācāratādīhi (Syā)

ဧဝံ ဣမာယ ဂါထာယ တေသံ အဗျာမိဿီဘာဝံ ဒီပေတွာ ဣဒါနိ ဣတိ ဒိသွာပိ "သဗ္ဗေ နေတာဒိသာ"တိ ဇာနန္တံ အရိယသာဝကံ ပသံသန္တော အာဟ **"ကထံ ဟိ ဒုဋ္ဌေနာ"**တိ။ တဿ သမ္ဗန္ဓော—ဧတဒေဝ စ ယုတ္တံ သုတဝတော အရိယသာဝကဿ၊ ယဒိဒံ ဧကစ္စံ ပါပံ ကရောန္တံ ဣတိ ဒိသွာပိ သဗ္ဗေ "နေတာဒိသာ"တိ ဇာနနံ။ ကိံကာရဏာ?[၁] ကထံ ဟိ ဒုဋ္ဌေန အသမ္ပဒုဋ္ဌံ၊ သုဒ္ဓံ အသုဒ္ဓေန သမံ ကရေယျာတိ။ တဿတ္ထော—ကထံ ဟိ သုတဝါ အရိယသာဝကော သပ္ပညော သီလဝိပတ္တိယာ ဒုဋ္ဌေန မဂ္ဂဒူသိနာ အဒုဋ္ဌံ ဣတရံ သမဏတ္တယံ, သုဒ္ဓံ သမဏတ္တယမေဝံ အပရိသုဒ္ဓကာယသမာစာရတာဒီဟိ[၂] အသုဒ္ဓေန ပစ္ဆိမေန ဝေါဟာရမတ္တကသမဏေန သမံ ကရေယျ သဒိသန္တိ ဇာနေယျာတိ။ သုတ္တပရိယောသာနေ ဥပါသကဿ မဂ္ဂေါ ဝါ ဖလံ ဝါ န ကထိတံ။ ကင်္ခါမတ္တမေဝ ဟိ တဿ ပဟီနန္တိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကဋ္ဌကထာယ

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ

စုန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ပရာဘဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ မေ သုတန္တိ ပရာဘဝသုတ္တံ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? မင်္ဂလသုတ္တံ ကိရ သုတွာ ဒေဝါနံ ဧတဒဟောသိ "ဘဂဝတာ မင်္ဂလသုတ္တေ သတ္တာနံ ဝုဍ္ဎိဉ္စ သောတ္ထိဉ္စ ကထယမာနေန ဧကံသေန ဘဝေါ ဧဝ ကထိတော၊ နော ပရာဘဝေါ၊ ဟန္ဒ ဒါနိ ယေန သတ္တာ ပရိဟာယန္တိ ဝိနဿန္တိ၊ တံ နေသံ ပရာဘဝမ္ပိ ပုစ္ဆာမာ"တိ။ အထ မင်္ဂလသုတ္တံ ကထိတဒိဝသတော ဒုတိယဒိဝသေ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠေသု ဒေဝတာယော ပရာဘဝသုတ္တံ သောတုကာမာ ဣမသ္မိံ ဧကစက္ကဝါဠေ သန္နိပတိတွာ ဧကဝါလဂ္ဂကောဋိဩကာသမတ္တေ ဒသပိ ဝီသမ္ပိ တိံသမ္ပိ စတ္တာလီသမ္ပိ ပညာသမ္ပိ သဋ္ဌိပိ သတ္တတိပိ အသီတိပိ သုခုမတ္တဘာဝေ နိမ္မိနိတွာ သဗ္ဗဒေဝမာရဗြဟ္မာနော သိရိယာ စ တေဇေန စ အဓိဂယှ ဝိရောစမာနံ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသိန္နံ ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရေတွာ အဋ္ဌံသု။ တတော သက္ကေန ဒေဝါနမိန္ဒေန အာဏတ္တော အညတရော ဒေဝပုတ္တော ဘဂဝန္တံ ပရာဘဝပဉှံ ပုစ္ဆိ၊ အထ ဘဂဝါ ပုစ္ဆာဝသေန ဣမံ သုတ္တမဘာသိ။

၁-ကိံ ကာရဏံ (သီ၊ က) ၂-ဣတရံ သမဏံ တံသဒိသမတ္တမေဝ ပရိသုဒ္ဓံ ကာယသမာစာရတာဒီဟိ (သျာ)

Tattha “evaṁ me sutan”ti-ādi āyasmatā Ānandena vuttaṁ, “parābhavantaṁ purisan”ti-ādinā nayena ekantarikā gāthā devaputtena vuttā, “suvijāno bhavaṁ hotī”ti-ādinā nayena ekantarikā eva avasānagāthā ca Bhagavatā vuttā, tadetaṁ sabbampi samodhānetvā “Parābhavasuttan”ti vuccati. Tattha “evaṁ me sutan”ti-ādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ sabbaṁ Maṅgalasuttavaṇṇanāyaṁ vakkhāma.

91. **Parābhavantaṁ purisan**ti-ādīsu pana **parābhavantan**ti parihāyantaṁ vinassantaṁ. **Purisan**ti yaṁkiñci sattaṁ jantuṁ. **Mayaṁ pucchāma Gotamā**ti sesadevehi saddhiṁ attānaṁ nidassetvā okāsaṁ kārento so devaputto gottena Bhagavantaṁ ālapati. **Bhavantaṁ puṭṭhumāgamhā**ti mayaṁ hi bhavantaṁ pucchissāmāti tato tato cakkavāḷā āgatāti attho. Etena ādaraṁ dasseti. **Kiṁparābhavato mukhan**ti evaṁ āgatānaṁ amhākaṁ brūhi parābhavato purisassa kiṁ mukhaṁ kiṁ dvāraṁ kā yoni kiṁ kāraṇaṁ, yena mayaṁ parābhavantaṁ purisaṁ jāneyyāmāti attho. Etena “parābhavantaṁ purisan”ti ettha vuttassa parābhavato purisassa parābhavakāraṇaṁ pucchati. Parābhavakāraṇe hi ñāte tena kāraṇasāmaññena sakkā yo koci parābhavapuriso jānituntі.

92. Athassa Bhagavā suṭṭhu pākaṭīkaraṇatthaṁ paṭipakkhaṁ dassetvā puggalādhiṭṭhānāya desanāya parābhavamukhaṁ dīpento āha **“suvijāno bhavan”**ti. Tassattho—yvāyaṁ **bhavaṁ** vaḍḍhanto aparihāyanto puriso, so **suvijāno hoti,** sukhena akasirena akicchena sakkā vijānituṁ. Yopāyaṁ parābhavatīti **parābhavo,** parihāyati vinassati, yassa tumhe parābhavato purisassa mukhaṁ maṁ pucchatha, sopi **suvijāno.** Kathaṁ? Ayaṁ hi **dhammakāmo bhavaṁ hoti** dasakusalakammapathadhammaṁ kāmeti piheti pattheti suṇāti paṭipajjati, so taṁ paṭipattiṁ disvā sutvā ca jānitabbato suvijāno hoti. Itaropi **dhammadessī parābhavo,** tameva dhammaṁ dessati na kāmeti na piheti na pattheti na suṇāti na paṭipajjati, so taṁ vippaṭipattiṁ disvā sutvā ca jānitabbato suvijāno hotīti. Evamettha Bhagavā paṭipakkhaṁ dassento atthato dhammakāmataṁ bhavato mukhaṁ dassetvā dhammadessitaṁ parābhavato mukhaṁ dassetīti veditabbaṁ.

တတ္ထ “ဧဝံ မေ သုတ”န္တိအာဒိ အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ဝုတ္တံ၊ “ပရာဘဝန္တံ ပုရိသ”န္တိအာဒိနာ နယေန ဧကန္တရိကာ ဂါထာ ဒေဝပုတ္တေန ဝုတ္တာ၊ “သုဝိဇာနော ဘဝံ ဟောတီ”တိအာဒိနာ နယေန ဧကန္တရိကာ ဧဝ အဝသာနဂါထာ စ ဘဂဝတာ ဝုတ္တာ၊ တဒေတံ သဗ္ဗမ္ပိ သမောဓာနေတွာ “ပရာဘဝသုတ္တ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ တတ္ထ “ဧဝံ မေ သုတ”န္တိအာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗံ မင်္ဂလသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ ဝက္ခာမ။

၉၁။ **ပရာဘဝန္တံ ပုရိသ**န္တိအာဒီသု ပန **ပရာဘဝန္တ**န္တိ ပရိဟာယန္တံ ဝိနဿန္တံ။ **ပုရိသ**န္တိ ယံကိဉ္စိ သတ္တံ ဇန္တုံ။ **မယံ ပုစ္ဆာမ ဂေါတမာ**တိ သေသဒေဝေဟိ သဒ္ဓိံ အတ္တာနံ နိဒဿေတွာ ဩကာသံ ကာရေန္တော သော ဒေဝပုတ္တော ဂေါတ္တေန ဘဂဝန္တံ အာလပတိ။ **ဘဝန္တံ ပုဋ္ဌုမာဂမှာ**တိ မယံ ဟိ ဘဝန္တံ ပုစ္ဆိဿာမာတိ တတော တတော စက္ကဝါဠာ အာဂတာတိ အတ္ထော။ ဧတေန အာဒရံ ဒဿေတိ။ **ကိံ ပရာဘဝတော မုခ**န္တိ ဧဝံ အာဂတာနံ အမှာကံ ဗြူဟိ ပရာဘဝတော ပုရိသဿ ကိံ မုခံ ကိံ ဒွါရံ ကာ ယောနိ ကိံ ကာရဏံ၊ ယေန မယံ ပရာဘဝန္တံ ပုရိသံ ဇာနေယျာမာတိ အတ္ထော။ ဧတေန “ပရာဘဝန္တံ ပုရိသ”န္တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တဿ ပရာဘဝတော ပုရိသဿ ပရာဘဝကာရဏံ ပုစ္ဆတိ။ ပရာဘဝကာရဏေ ဟိ ဉာတေ တေန ကာရဏသာမညေန သက္ကာ ယော ကောစိ ပရာဘဝပုရိသော ဇာနိတုန္တိ။

၉၂။ အထဿ ဘဂဝါ သုဋ္ဌု ပါကဋီကရဏတ္ထံ ပဋိပက္ခံ ဒဿေတွာ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ ပရာဘဝမုခံ ဒီပေန္တော အာဟ “**သုဝိဇာနော ဘဝ**”န္တိ။ တဿတ္ထော—ယွာယံ **ဘဝံ** ဝဍ္ဎန္တော အပရိဟာယန္တော ပုရိသော၊ သော **သုဝိဇာနော ဟောတိ၊** သုခေန အကသိရေန အကိစ္ဆေန သက္ကာ ဝိဇာနိတုံ။ ယောပါယံ ပရာဘဝတီတိ **ပရာဘဝေါ၊** ပရိဟာယတိ ဝိနဿတိ၊ ယဿ တုမှေ ပရာဘဝတော ပုရိသဿ မုခံ မံ ပုစ္ဆထ၊ သောပိ **သုဝိဇာနော။** ကထံ? အယံ ဟိ **ဓမ္မကာမော ဘဝံ ဟောတိ** ဒသကုသလကမ္မပထဓမ္မံ ကာမေတိ ပိဟေတိ ပတ္ထေတိ သုဏာတိ ပဋိပဇ္ဇတိ၊ သော တံ ပဋိပတ္တိံ ဒိသွာ သုတွာ စ ဇာနိတဗ္ဗတော သုဝိဇာနော ဟောတိ။ ဣတရောပိ **ဓမ္မဒေဿီ ပရာဘဝေါ၊** တမေဝ ဓမ္မံ ဒေဿတိ န ကာမေတိ န ပိဟေတိ န ပတ္ထေတိ န သုဏာတိ န ပဋိပဇ္ဇတိ၊ သော တံ ဝိပ္ပဋိပတ္တိံ ဒိသွာ သုတွာ စ ဇာနိတဗ္ဗတော သုဝိဇာနော ဟောတီတိ။ ဧဝမေတ္ထ ဘဂဝါ ပဋိပက္ခံ ဒဿေန္တော အတ္ထတော ဓမ္မကာမတံ ဘဝတော မုခံ ဒဿေတွာ ဓမ္မဒေဿိတံ ပရာဘဝတော မုခံ ဒဿေတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

93. Atha sā devatā Bhagavato bhāsitaṁ abhinandamānā āha **“iti hetan”**ti. Tassattho—iti hi yathā vutto Bhagavatā, tatheva[1] etaṁ vijānāma gaṇhāma dhārema, **paṭhamo so parābhavo** so dhammadessitālakkhaṇo paṭhamo parābhavo. Yāni mayaṁ parābhavamukhāni vijānituṁ āgatamhā, tesu idaṁ tāva ekaṁ parābhavamukhanti vuttaṁ hoti. Tattha viggaho—parābhavanti etenāti parābhavo. Kena ca parābhavanti? Yaṁ parābhavato mukhaṁ kāraṇaṁ, tena. Byañjanamattena eva hi ettha nānākaraṇaṁ, atthato pana parābhavoti vā parābhavato mukhanti vā nānākaraṇaṁ natthi. Evamekaṁ parābhavato mukhaṁ vijānāmāti abhinanditvā tato paraṁ ñātukāmatāyāha **“dutiyaṁ Bhagavā brūhi, kiṁ parābhavato mukhan”**ti. Ito parañca **tatiyaṁ catutthan**ti-ādīsupi imināva nayenattho veditabbo.

94. Byākaraṇapakkhepi ca yasmā te te sattā tehi tehi[2] parābhavamukhehi samannāgatā, na ekoyeva sabbehi, na ca sabbe ekeneva[3], tasmā tesaṁ tāni tāni parābhavamukhāni dassetuṁ **“asantassa piyā hontī”**ti-ādinā nayena puggalādhiṭṭhānāya eva desanāya nānāvidhāni parābhavamukhāni byākāsīti veditabbā.

Tatrāyaṁ saṅkhepato atthavaṇṇanā—**asanto** nāma cha satthāro, ye vā panaññepi avūpasantena kāyavacīmanokammena samannāgatā, te asanto assa piyā honti sunakkhattādīnaṁ acelakakorakhattiyādayo viya. **Santo** nāma Buddhapaccekabuddhasāvakā, ye vā panaññepi vūpasantena kāyavacīmanokammena samannāgatā, te **sante na kurute piyaṁ,** attano piya iṭṭhe kante manāpe na kuruteti attho. Veneyyavasena hettha vacanabhedo katoti veditabbo. Atha vā **sante na kurute**ti sante na sevatīti attho yathā “rājānaṁ sevatī”ti. Etasmiṁ hi atthe rājānaṁ piyaṁ kuruteti[4] saddavidū mantenti[5]. **Piyan**ti piyamāno tussamāno modamānoti attho.

1. Iti yathāvuttadhammadessitameva (Ka)
2. Yehi yehi (Ka)
3. Na ekoyeva na ca dve, atha kho anekā (Ka)
4. Pakuruteti (Sī)
5. Vaṇṇenti (Syā)

၉၃။ အထ သာ ဒေဝတာ ဘဂဝတော ဘာသိတံ အဘိနန္ဒမာနာ အာဟ **“ဣတိ ဟေတ”**န္တိ။ တဿတ္ထော—ဣတိ ဟိ ယထာ ဝုတ္တော ဘဂဝတာ၊ တထေဝ[၁] ဧတံ ဝိဇာနာမ ဂဏှာမ ဓာရေမ၊ **ပဌမော သော ပရာဘဝေါ** သော ဓမ္မဒေသိတာလက္ခဏော ပဌမော ပရာဘဝေါ။ ယာနိ မယံ ပရာဘဝမုခါနိ ဝိဇာနိတုံ အာဂတမှာ၊ တေသု ဣဒံ တာဝ ဧကံ ပရာဘဝမုခန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ ဝိဂ္ဂဟော—ပရာဘဝန္တိ ဧတေနာတိ ပရာဘဝေါ။ ကေန စ ပရာဘဝန္တိ? ယံ ပရာဘဝတော မုခံ ကာရဏံ၊ တေန။ ဗျဉ္ဇနမတ္တေန ဧဝ ဟိ ဧတ္ထ နာနာကရဏံ၊ အတ္ထတော ပန ပရာဘဝေါတိ ဝါ ပရာဘဝတော မုခန္တိ ဝါ နာနာကရဏံ နတ္ထိ။ ဧဝမေကံ ပရာဘဝတော မုခံ ဝိဇာနာမာတိ အဘိနန္ဒိတွာ တတော ပရံ ဉာတုကာမတာယာဟ **“ဒုတိယံ ဘဂဝါ ဗြူဟိ၊ ကိံ ပရာဘဝတော မုခ”**န္တိ။ ဣတော ပရဉ္စ **တတိယံ စတုတ္ထ**န္တိအာဒီသုပိ ဣမိနာဝ နယေနတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၉၄။ ဗျာကရဏပက္ခေပိ စ ယသ္မာ တေ တေ သတ္တာ တေဟိ တေဟိ[၂] ပရာဘဝမုခေဟိ သမန္နာဂတာ၊ န ဧကောယေဝ သဗ္ဗေဟိ၊ န စ သဗ္ဗေ ဧကေနေဝ[၃]၊ တသ္မာ တေသံ တေသံ တာနိ တာနိ ပရာဘဝမုခါနိ ဒဿေတုံ **“အသန္တဿ ပိယာ ဟောန္တိ”**တိအာဒိနာ နယေန ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဧဝ ဒေသနာယ နာနာဝိဓာနိ ပရာဘဝမုခါနိ ဗျာကာသီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တတြာယံ သင်္ခေပတော အတ္ထဝဏ္ဏနာ—**အသန္တော** နာမ ဆ သတ္ထာရော၊ ယေ ဝါ ပနညေပိ အဝူပသန္တေန ကာယဝစီမနောကမ္မေန သမန္နာဂတာ၊ တေ အသန္တော အဿ ပိယာ ဟောန္တိ သုနက္ခတ္တာဒီနံ အစေလကကောရက္ခတ္တိယာဒယော ဝိယ။ **သန္တော** နာမ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓသာဝကာ၊ ယေ ဝါ ပနညေပိ ဝူပသန္တေန ကာယဝစီမနောကမ္မေန သမန္နာဂတာ၊ တေ **သန္တေ န ကုရုတေ ပိယံ၊** အတ္တနော ပိယေ ဣဋ္ဌေ ကန္တေ မနာပေ န ကုရုတေတိ အတ္ထော။ ဝေနေယျဝသေန ဟေတ္ထ ဝစနဘေဒေါ ကတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အထ ဝါ **သန္တေ န ကုရုတေ**တိ သန္တေ န သေဝတီတိ အတ္ထော ယထာ “ရာဇာနံ သေဝတီ”တိ။ ဧတသ္မိံ ဟိ အတ္ထေ ရာဇာနံ ပိယံ ကုရုတေတိ[၄] သဒ္ဒဝိဒူ မန္တေန္တိ[၅]။ **ပိယ**န္တိ ပိယမာနော တုဿမာနော မောဒမာနောတိ အတ္ထော။

၁-ဣတိ ယထာဝုတ္တဓမ္မဒေသိတမေဝ (က)
၂-ယေဟိ ယေဟိ (က)
၃-န ဧကောယေဝ န စ ဒွေ၊ အထ ခေါ အနေကာ (က)
၄-ပကုရုတေတိ (သီ)
၅-ဝဏ္ဏေန္တိ (သျာ)

asataṁ dhammo nāma dvāsaṭṭhi diṭṭhigatāni, dasākusalakammapathā vā. Taṁ asataṁ dhammaṁ **roceti** piheti pattheti sevati. Evametāya gāthāya asantapiyatā santa-appiyatā asaddhammarocanañcāti tividhaṁ parābhavato mukhaṁ vuttaṁ. Etena hi samannāgato puriso parābhavati parihāyati, neva idha na huraṁ vuḍḍhiṁ pāpuṇāti, tasmā "parābhavato mukhan"ti vuccati. Vitthāraṁ panettha "asevanā ca bālānaṁ, paṇḍitānañca sevanā"ti gāthāvaṇṇanāyaṁ vakkhāma.

96. **Niddāsīlī** nāma yo gacchantopi nisīdantopi tiṭṭhantopi sayānopi niddāyatiyeva. **Sabhāsīlī** nāma saṅgaṇikārāmataṁ bhassārāmatamanuyutto. **Anuṭṭhātā**ti vīriyatejavirahito uṭṭhānasīlo na hoti, aññehi codiyamaṅo gahaṭṭho vā samāno gahaṭṭhakammaṁ, pabbajito vā pabbajitakammaṁ ārabhati. **Alaso**ti jāti-alaso accantābhibhūto thinena ṭhitaṭṭhāne ṭhito eva hoti, nisinnaṭṭhāne nisinno eva hoti, attano ussāhena aññaṁ iriyāpathaṁ na kappeti. Atīte araññe aggimhi uṭṭhite apalāyana-alasā cettha nidassanaṁ. Ayamettha ukkaṭṭhaparicchedo, tato lāmakaparicchedenāpi pana alaso alasotveva veditabbo. Dhajova rathassa, dhūmova aggino, kodho paññāṇamassāti **kodhapaññāṇo.** Dosacarito khippakopī arukūpamacitto puggalo evarūpo hoti. Imāya gāthāya niddāsīlatā sabhāsīlatā anuṭṭhānatā alasatā kodhapaññāṇatāti pañcavidhaṁ parābhavamukhaṁ vuttaṁ. Etena hi samannāgato neva gahaṭṭho gahaṭṭhavuḍḍhiṁ, na pabbajito pabbajitavuḍḍhiṁ pāpuṇāti, aññadatthu parihāyatiyeva parābhavatiyeva, tasmā "parābhavato mukhan"ti vuccati.

98. **Mātā**ti janikā veditabbā. **Pitā**ti janakoyeva. **Jiṇṇakaṁ** sarīrasithilatāya. **Gatayobbanaṁ** yobbanātikkamena āsītikaṁ vā nāvutikaṁ vā sayaṁ kammāni kātumasamatthaṁ. **Pahu santo**ti samattho samāno sukhaṁ jīvamāno. **Na bharatī**ti na poseti. Imāya gāthāya mātāpitūnaṁ abharaṇaṁ aposanaṁ anupaṭṭhānaṁ ekaṁyeva parābhavamukhāṁ vuttaṁ. Etena hi samannāgato yaṁ taṁ—

အသတံ ဓမ္မော နာမ ဒွါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ, ဒသာကုသလကမ္မပထာ ဝါ။ တံ အသတံ ဓမ္မံ **ရောစေတိ** ပိဟေတိ ပတ္ထေတိ သေဝတိ။ ဧဝမေတာယ ဂါထာယ အသန္တပိယတာ သန္တအပ္ပိယတာ အသဒ္ဓမ္မရောစနဉ္စာတိ တိဝိဓံ ပရာဘဝတော မုခံ ဝုတ္တံ။ ဧတေန ဟိ သမန္နာဂတော ပုရိသော ပရာဘဝတိ ပရိဟာယတိ၊ နေဝ ဣဓ န ဟုရံ ဝုဍ္ဎိံ ပါပုဏာတိ၊ တသ္မာ “ပရာဘဝတော မုခ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိတ္ထာရံ ပနေတ္ထ “အသေဝနာ စ ဗာလာနံ၊ ပဏ္ဍိတာနဉ္စ သေဝနာ”တိ ဂါထာဝဏ္ဏနာယံ ဝက္ခာမ။

၉၆။ **နိဒ္ဒါသီလီ** နာမ ယော ဂစ္ဆန္တောပိ နိသီဒန္တောပိ တိဋ္ဌန္တောပိ သယာနောပိ နိဒ္ဒါယတိယေဝ။ **သဘာသီလီ** နာမ သင်္ဂဏိကာရာမတံ ဘဿာရာမတမနုယုတ္တော။ **အနုဋ္ဌာတာ**တိ ဝီရိယတေဇဝိရဟိတော ဥဋ္ဌာနသီလော န ဟောတိ၊ အညေဟိ စောဒိယမာနော ဂဟဋ္ဌော ဝါ သမာနော ဂဟဋ္ဌကမ္မံ, ပဗ္ဗဇိတော ဝါ ပဗ္ဗဇိတကမ္မံ အာရဘတိ။ **အလသော**တိ ဇာတိအလသော၊ အစ္စန္တာဘိဘူတော ထိနေန ဌိတဋ္ဌာနေ ဌိတော ဧဝ ဟောတိ၊ နိသိန္နဋ္ဌာနေ နိသိန္နော ဧဝ ဟောတိ၊ အတ္တနော ဥဿာဟေန အညံ ဣရိယာပထံ န ကပ္ပေတိ။ အတီတေ အရညေ အဂ္ဂိမှိ ဥဋ္ဌိတေ အပလာယနအလသာ စေတ္ထ နိဒဿနံ။ အယမေတ္ထ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒေါ၊ တတော လာမကပရိစ္ဆေဒေနာပိ ပန အလသော အလသောတွေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဓဇော ရထဿ, ဓူမော အဂ္ဂိနော, ကောဓော ပညာဏမဿာတိ **ကောဓပညာဏော**။ ဒေါသစရိတော ခိပ္ပကောပီ အရုကူပမစိတ္တော ပုဂ္ဂလော ဧဝရူပေါ ဟောတိ။ ဣမာယ ဂါထာယ နိဒ္ဒါသီလတာ သဘာသီလတာ အနုဋ္ဌာနတာ အလသတာ ကောဓပညာဏတာတိ ပဉ္စဝိဓံ ပရာဘဝမုခံ ဝုတ္တံ။ ဧတေန ဟိ သမန္နာဂတော နေဝ ဂဟဋ္ဌော ဂဟဋ္ဌဝုဍ္ဎိံ, န ပဗ္ဗဇိတော ပဗ္ဗဇိတဝုဍ္ဎိံ ပါပုဏာတိ၊ အညဒတ္ထု ပရိဟာယတိယေဝ ပရာဘဝတိယေဝ၊ တသ္မာ “ပရာဘဝတော မုခ”န္တိ ဝုစ္စတိ။

၉၈။ **မာတာ**တိ ဇနိကာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ပိတာ**တိ ဇနကောယေဝ။ **ဇိဏ္ဏကံ** သရီရသိထိလတာယ။ **ဂတယောဗ္ဗနံ** ယောဗ္ဗနာတိက္ကမေန အာသီတိကံ ဝါ နာဝုတိကံ ဝါ သယံ ကမ္မာနိ ကာတုမသမတ္ထံ။ **ပဟု သန္တော**တိ သမတ္ထော သမာနော သုခံ ဇီဝမာနော။ **န ဘရတီ**တိ န ပေါသေတိ။ ဣမာယ ဂါထာယ မာတာပိတူနံ အဘရဏံ အပေါသနံ အနုပဋ္ဌာနံ ဧကံယေဝ ပရာဘဝမုခံ ဝုတ္တံ။ ဧတေန ဟိ သမန္နာဂတော ယံ တံ—

“Tāya naṁ pāricariyāya, mātāpitūsu paṇḍitā.
Idheva naṁ pasaṁsanti, pecca sagge pamodatī”ti[1]—

mātāpitubharaṇe ānisaṁsaṁ vuttaṁ, taṁ na pāpuṇāti, aññadatthu “mātāpitaropi na bharati, kaṁ aññaṁ bharissatī”ti nindañca vajjanīyatañca duggatiñca pāpuṇanto parābhavatiyeva, tasmā “parābhavato mukhan”ti vuccati.

100. Pāpānaṁ bāhitattā **brāhmaṇaṁ,** samitattā **samaṇaṁ.** Brāhmaṇakulappabhavampi vā brāhmaṇaṁ, pabbajjupagataṁ samaṇaṁ, tato **aññaṁ vāpi** yaṁkiñci yācanakaṁ. **Musāvādena vañcetī**ti “vada bhante paccayenā”ti pavāretvā yācito vā paṭijānitvā pacchā appadānena tassa taṁ āsaṁ visaṁ vādeti. Imāya gāthāya brāhmaṇādīnaṁ musāvādena vañcanaṁ ekaṁyeva parābhavamukhaṁ vuttaṁ. Etena hi samannāgato idha nindaṁ, samparāye duggatiṁ sugatiyampi adhippāyavipattiñca pāpuṇāti. Vuttañhetaṁ—

“Dussīlassa sīlavipannassa pāpako kittisaddo abbhuggacchatī”ti[2].

Tathā—

“Catūhi bhikkhave dhammehi samannāgato yathābhataṁ nikkhito evaṁ niraye, katamehi catūhi, musāvādī hotī”ti-ādi[3].

Tathā—

“Idha Sāriputta ekacco samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā upasaṅkamitvā pavāreti ‘vada bhante paccayenā’ti, so yena pavāreti, taṁ na deti. So ce tato cuto itthattaṁ āgacchati, so yaṁ yadeva vaṇijjaṁ payojeti, sāssa hoti chedagāminī. Idha pana Sāriputta -pa-. So yena pavāreti, na taṁ yathādhippāyaṁ deti. So ce tato cuto itthattaṁ āgacchati, so yaṁ yadeva vaṇijjaṁ payojeti, sāssa na hoti yathādhippāyā”ti[4].

1. Khu 1. 269; Aṁ 1. 382 piṭṭhesu.
2. Dī 2. 72; Aṁ 2. 221; Vi 3. 322 piṭṭhesu.
3. Aṁ 1. 395 piṭṭhe.
4. Aṁ 1. 393 piṭṭhe.

“တာယ နံ ပါရိစရိယာယ၊ မာတာပိတူသု ပဏ္ဍိတာ။
ဣဓေဝ နံ ပသံသန္တိ၊ ပေစ္စ သဂ္ဂေ ပမောဒတီ”တိ[၁]—

မာတာပိတုဘရဏေ အာနိသံသံ ဝုတ္တံ၊ တံ န ပါပုဏာတိ၊ အညဒတ္ထု “မာတာပိတရောပိ န ဘရတိ၊ ကံ အညံ ဘရိဿတီ”တိ နိန္ဒဉ္စ ဝဇ္ဇနီယတဉ္စ ဒုဂ္ဂတိဉ္စ ပါပုဏန္တော ပရာဘဝတိယေဝ၊ တသ္မာ “ပရာဘဝတော မုခ”န္တိ ဝုစ္စတိ။

၁၀၀။ ပါပါနံ ဗာဟိတတ္တာ **ဗြာဟ္မဏံ**၊ သမိတတ္တာ **သမဏံ**။ ဗြာဟ္မဏကုလပ္ပဘဝမ္ပိ ဝါ ဗြာဟ္မဏံ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇုပဂတံ သမဏံ၊ တတော **အညံ ဝါပိ** ယံကိဉ္စိ ယာစနကံ။ **မုသာဝါဒေန ဝဉ္စေတီ**တိ “ဝဒ ဘန္တေ ပစ္စယေနာ”တိ ပဝါရေတွာ ယာစိတော ဝါ ပဋိဇာနိတွာ ပစ္ဆာ အပ္ပဒါနေန တဿ တံ အာသံ ဝိသံဝါဒေတိ။ ဣမာယ ဂါထာယ ဗြာဟ္မဏာဒီနံ မုသာဝါဒေန ဝဉ္စနံ ဧကံယေဝ ပရာဘဝမုခံ ဝုတ္တံ။ ဧတေန ဟိ သမန္နာဂတော ဣဓ နိန္ဒံ၊ သမ္ပရာယေ ဒုဂ္ဂတိံ သုဂတိယမ္ပိ အဓိပ္ပါယဝိပတ္တိဉ္စ ပါပုဏာတိ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ—

“ဒုဿီလဿ သီလဝိပန္နဿ ပါပကော ကိတ္တိသဒ္ဒော အဗ္ဘုဂ္ဂစ္ဆတီ”တိ[၂]။

တထာ—

“စတူဟိ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော ယထာဘတံ နိက္ခိတ္တော ဧဝံ နိရယေ၊ ကတမေဟိ စတူဟိ၊ မုသာဝါဒီ ဟောတီ”တိအာဒိ[၃]။

တထာ—

“ဣဓ သာရိပုတ္တ ဧကစ္စော သမဏံ ဝါ ဗြာဟ္မဏံ ဝါ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဝါရေတိ ‘ဝဒ ဘန္တေ ပစ္စယေနာ’တိ၊ သော ယေန ပဝါရေတိ၊ တံ န ဒေတိ။ သော စေ တတော စုတော ဣတ္ထတ္တံ အာဂစ္ဆတိ၊ သော ယံ ယဒေဝ ဝဏိဇ္ဇံ ပယောဇေတိ၊ သာဿ ဟောတိ ဆေဒဂါမိနီ။ ဣဓ ပန သာရိပုတ္တ။ ပ။ သော ယေန ပဝါရေတိ၊ န တံ ယထာဓိပ္ပါယံ ဒေတိ။ သော စေ တတော စုတော ဣတ္ထတ္တံ အာဂစ္ဆတိ၊ သော ယံ ယဒေဝ ဝဏိဇ္ဇံ ပယောဇေတိ၊ သာဿ န ဟောတိ ယထာဓိပ္ပါယာ”တိ[၄]။

၁-ခု ၁-၂၆၉၊ အံ ၁-၃၈၂-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ဒီ ၂-၇၂၊ အံ ၂-၂၂၁၊ ဝိ ၃-၃၂၂-ပိဋ္ဌေသု။
၃-အံ ၁-၃၉၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၁-၃၉၃-ပိဋ္ဌေ။

Evamimāni nindādīni pāpuṇanto parābhavatiyeva, tasmā “parābhavato mukhan”ti vuttaṁ.

102. **Pahūtavitto**ti pahūtajātarūparajatamaṇiratano. **Sahiraññoti** sakahāpaṇo. **Sabhojano**ti anekasūpabyañjanabhojanasampanno. **Eko bhuñjati sādūnī**ti sādūni bhojanāni attano puttānampi adatvā paṭicchannokāse bhuñjatīti eko bhuñati sādūni. Imāya gāthāya bhojanagiddhatāya bhojanamacchariyaṁ ekaṁyeva parābhavamukhaṁ vuttaṁ. Etena hi samannāgato nindaṁ vajjanīyaṁ duggatinti evamādīni pāpuṇanto parābhavatiyeva, tasmā “parābhavato mukhan”ti vuttaṁ. Vuttanayeneva sabbaṁ suttānusārena yojetabbaṁ, ativitthārabhayena pana idāni yojanānayaṁ adassetvā atthamattameva bhaṇāma.

104. **Jātitthaddho** nāma yo “ahaṁ jātisampanno”ti mānaṁ janetvā tena thaddho vātapūritabhastā viya uddhumāto hutvā na kassaci onamati. Esa nayo dhanagottatthaddhesu. **Saññātiṁ atimaññetī**ti attano ñātimpi jātiyā atimaññati Sakyā viya Viṭaṭūbhaṁ. Dhanenāpi ca “kapaṇo ayaṁ daliddo”ti atimaññati, sāmīcimattampi na karoti, tassa te ñātayo parābhavameva icchanti. Imāya gāthāya vatthuto catubbidhaṁ lakkhaṇato ekaṁyeva parābhavamukhaṁ vuttaṁ.

106. **Itthidhutto**ti itthīsu sāratto, yaṁkiñci atthi, taṁ sabbampi datvā aparāparaṁ itthiṁ saṅgaṇhāti. Tathā sabbampi attano santakaṁ nikkhipitvā surāpānapayutto **surādhutto.** Nivatthasāṭakampi nikkhipitvā jūtakīḷanamanuyutto **akkhadhutto.** Etehi tīhi ṭhānehi yaṁkiñcipi laddhaṁ hoti, tassa vināsanato[1] laddhaṁ laddhaṁ vināsetīti veditabbo. Evaṁvidho parābhavatiyeva, tenassetaṁ imāya gāthāya tividhaṁ parābhavamukhaṁ vuttaṁ.

108. **Sehi dārehī**ti attano dārehi. Yo attano dārehi asantuṭṭho hutvā **vesiyāsu padussati,** tathā **paradāresu,**

1. Vināsanattā (Ka)

ဧဝမိမာနိ နိန္ဒာဒီနိ ပါပုဏန္တော ပရာဘဝတိယေဝ၊ တသ္မာ “ပရာဘဝ-တော မုခ”န္တိ ဝုတ္တံ။

၁၀၂။ **ပဟူတဝိတ္တော**တိ ပဟူတဇာတရူပရဇတမဏိရတနော။ **သဟိ-ရညော**တိ သကဟာပဏော။ **သဘောဇနော**တိ အနေကသူပဗျဉ္ဇနဘောဇန-သမ္ပန္နော။ **ဧကော ဘုဉ္ဇတိ သာဒူနီ**တိ သာဒူနိ ဘောဇနာနိ အတ္တနော ပုတ္တာနမ္ပိ အဒတွာ ပဋိစ္ဆန္နောကာသေ ဘုဉ္ဇတီတိ ဧကော ဘုဉ္ဇတိ သာဒူနိ။ ဣမာယ ဂါထာယ ဘောဇနဂိဒ္ဓတာယ ဘောဇနမစ္ဆရိယံ ဧကံယေဝ ပရာဘဝမုခံ ဝုတ္တံ။ ဧတေန ဟိ သမန္နာဂတော နိန္ဒံ ဝဇ္ဇနီယံ ဒုဂ္ဂတိန္တိ ဧဝမာဒီနိ ပါပုဏန္တော ပရာဘဝတိယေဝ၊ တသ္မာ “ပရာဘဝတော မုခ”န္တိ ဝုတ္တံ။ ဝုတ္တနယေနေဝ သဗ္ဗံ သုတ္တာနုသာရေန ယောဇေတဗ္ဗံ၊ အတိဝိတ္ထာရဘယေန ပန ဣဒါနိ ယောဇနာ-နယံ အဒဿေတွာ အတ္ထမတ္တမေဝ ဘဏာမ။

၁၀၄။ **ဇာတိတ္ထဒ္ဓေါ** နာမ ယော “အဟံ ဇာတိသမ္ပန္နော”တိ မာနံ ဇနေတွာ တေန ထဒ္ဓေါ ဝါတပူရိတဘသ္တာ ဝိယ ဥဒ္ဓုမာတော ဟုတွာ န ကဿစိ ဩနမတိ။ ဧသ နယော ဓနဂေါတ္တတ္ထဒ္ဓေသု။ **သညာတိံ အတိမညေတီ**တိ အတ္တနော ဉာတိမ္ပိ ဇာတိယာ အတိမညတိ သကျာ ဝိယ ဝိဋဋူဘံ။ ဓနေနာပိ စ “ကပဏော အယံ ဒလိဒ္ဒေါ”တိ အတိမညတိ၊ သာမီစိမတ္တမ္ပိ န ကရောတိ၊ တဿ တေ ဉာတယော ပရာဘဝမေဝ ဣစ္ဆန္တိ။ ဣမာယ ဂါထာယ ဝတ္ထုတော စတုဗ္ဗိဓံ လက္ခဏတော ဧကံယေဝ ပရာဘဝမုခံ ဝုတ္တံ။

၁၀၆။ **ဣတ္ထိဓုတ္တော**တိ ဣတ္ထီသု သာရတ္တော၊ ယံကိဉ္စိ အတ္ထိ၊ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဒတွာ အပရာပရံ ဣတ္ထိံ သင်္ဂဏှာတိ။ တထာ သဗ္ဗမ္ပိ အတ္တနော သန္တကံ နိက္ခိပိတွာ သုရာပါနပယုတ္တော **သုရာဓုတ္တော။** နိဝတ္ထသာဋကမ္ပိ နိက္ခိပိတွာ ဇူတကီဠနမနုယုတ္တော **အက္ခဓုတ္တော။** ဧတေဟိ တီဟိ ဌာနေဟိ ယံကိဉ္စိပိ လဒ္ဓံ ဟောတိ၊ တဿ ဝိနာသနတော[1] လဒ္ဓံ လဒ္ဓံ ဝိနာသေတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံဝိဓော ပရာဘဝတိယေဝ၊ တေနဿေတံ ဣမာယ ဂါထာယ တိဝိဓံ ပရာဘဝမုခံ ဝုတ္တံ။

၁၀၈။ **သေဟိ ဒါရေဟီ**တိ အတ္တနော ဒါရေဟိ။ ယော အတ္တနော ဒါရေဟိ အသန္တုဋ္ဌော ဟုတွာ **ဝေသိယာသု ပဒုဿတိ၊** တထာ **ပရဒါရေသု၊**

၁-ဝိနာသနတ္တာ (က)

so yasmā vesīnaṁ dhanappadānena paradārasevanena ca rājadaṇḍādīhi parābhavatiyeva, tenassetaṁ imāya gāthāya duvidhaṁ parābhavamukhaṁ vuttaṁ.

110. **Atītayobbano**ti yobbanamaticca āsītiko vā nāvutiko vā hutvā **āneti** pariggaṇhāti. **Timbarutthanin**ti timbaruphalasadisatthaniṁ taruṇadārikaṁ. **Tassā issā na supatī**ti "daharāya mahallakena saddhiṁ rati ca saṁvāso ca amanāpo, mā heva kho taruṇaṁ pattheyyā"ti issāya taṁ rakkhanto na supati. So yasmā kāmarāgena ca issāya ca ḍayhanto bahiddhā kammante ca appayojento parābhavatiyeva, tenassetaṁ imāya gāthāya imaṁ issāya asupanaṁ ekaṁyeva parābhavamukhaṁ vuttaṁ.

112. **Soṇḍin**ti macchamaṁsādīsu lolaṁ gedhajātikaṁ. **Vikiraṇin**ti tesaṁ atthāya dhanaṁ paṁsukaṁ viya vikiritvā nāsanasīlaṁ. **Purisaṁ vāpi tādisan**ti puriso vāpi yo evarūpo hoti, taṁ yo issariyasmiṁ **ṭhapeti**[1], lañchanamuddikādīni datvā gharāvāse kammante vā vaṇijjādivohāresu vā tadeva vāvaṭaṁ kāreti[2], so yasmā tassa dosena dhanakkhayaṁ pāpuṇanto parābhavatiyeva, tenassetaṁ imāya gāthāya tathāvidhassa issariyasmiṁ ṭhapanaṁ[3] ekaṁyeva parābhavamukhaṁ vuttaṁ.

114. **Appabhogo** nāma sannicitānañca bhogānaṁ āyamukhassa ca abhāvato. **Mahātaṇho**ti mahatiyā bhogataṇhāya samannāgato, yaṁ laddhaṁ, tena asantuṭṭho. **Khattiye jāyate kule**ti khattiyānaṁ kule jāyati. **So ca rajjaṁ patthayatī**ti so etāya mahātaṇhatāya anupāyena uppaṭipāṭiyā attano dāyajjabhūtaṁ alabbhaneyyaṁ vā parasantakaṁ rajjaṁ pattheti, so evaṁ patthento yasmā tampi appakaṁ bhogaṁ yodhājīvādīnaṁ datvā rajjaṁ apāpuṇanto parābhavatiyeva, tenassetaṁ imāya gāthāya rajjapatthanaṁ ekaṁyeva parābhavamukhaṁ vuttaṁ.

1. Ṭhāpeti (Sī, Syā) 2. Sabyāpāraṁ karoti (Sī), byāpāraṁ kāreti (Syā)
3. Ṭhāpanaṁ (Sī, Syā)

သော ယသ္မာ ဝေသီနံ ဓနပ္ပဒါနေန ပရဒါရသေဝနေန စ ရာဇဒဏ္ဍာဒီဟိ ပရာဘဝတိယေဝ၊ တေနဿေတံ ဣမာယ ဂါထာယ ဒုဝိဓံ ပရာဘဝမုခံ ဝုတ္တံ။

၁၁၀။ **အတီတယောဗ္ဗနော**တိ ယောဗ္ဗနမတိစ္စ အာသီတိကော ဝါ နာဝုတိကော ဝါ ဟုတွာ **အာနေတိ** ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ **တိမ္ဗရုတ္ထနိ**န္တိ တိမ္ဗရုဖလသဒိသတ္ထနိံ တရုဏဒါရိကံ။ **တဿာ ဣဿာ န သုပတီ**တိ "ဒဟရာယ မဟလ္လကေန သဒ္ဓိံ ရတိ စ သံဝါသော စ အမနာပေါ၊ မာ ဟေဝ ခေါ တရုဏံ ပတ္ထေယျာ"တိ ဣဿာယ တံ ရက္ခန္တော န သုပတိ။ သော ယသ္မာ ကာမရာဂေန စ ဣဿာယ စ ဍယှန္တော ဗဟိဒ္ဓါ ကမ္မန္တေ စ အပ္ပယောဇေန္တော ပရာဘဝတိယေဝ၊ တေနဿေတံ ဣမာယ ဂါထာယ ဣမံ ဣဿာယ အသုပနံ ဧကံယေဝ ပရာဘဝမုခံ ဝုတ္တံ။

၁၁၂။ **သောဏ္ဍိ**န္တိ မစ္ဆမံသာဒီသု လောလံ ဂေဓဇာတိကံ။ **ဝိကိရဏိ**န္တိ တေသံ အတ္ထာယ ဓနံ ပံသုကံ ဝိယ ဝိကိရိတွာ နာသနသီလံ။ **ပုရိသံ ဝါပိ တာဒိသ**န္တိ ပုရိသော ဝါပိ ယော ဧဝရူပေါ ဟောတိ၊ တံ ယော ဣဿရိယသ္မိံ **ဌပေတိ**[1]၊ လဉ္ဆနမုဒ္ဒိကာဒီနိ ဒတွာ ဃရာဝါသေ ကမ္မန္တေ ဝါ ဝဏိဇ္ဇာဒိဝေါဟာရေသု ဝါ တဒေဝ ဝါဝဋံ ကာရေတိ[2]၊ သော ယသ္မာ တဿ ဒေါသေန ဓနက္ခယံ ပါပုဏန္တော ပရာဘဝတိယေဝ၊ တေနဿေတံ ဣမာယ ဂါထာယ တထာဝိဓဿ ဣဿရိယသ္မိံ ဌပနံ[3] ဧကံယေဝ ပရာဘဝမုခံ ဝုတ္တံ။

၁၁၄။ **အပ္ပဘောဂေါ** နာမ သန္နိစိတာနဉ္စ ဘောဂါနံ အာယမုခဿ စ အဘာဝတော။ **မဟာတဏှော**တိ မဟတိယာ ဘောဂတဏှာယ သမန္နာဂတော၊ ယံ လဒ္ဓံ၊ တေန အသန္တုဋ္ဌော။ **ခတ္တိယေ ဇာယတေ ကုလေ**တိ ခတ္တိယာနံ ကုလေ ဇာယတိ။ **သော စ ရဇ္ဇံ ပတ္ထယတီ**တိ သော ဧတာယ မဟာတဏှတာယ အနုပါယေန ဥပ္ပဋိပါဋိယာ အတ္တနော ဒါယဇ္ဇဘူတံ အလဗ္ဘနေယျံ ဝါ ပရသန္တကံ ရဇ္ဇံ ပတ္ထေတိ၊ သော ဧဝံ ပတ္ထေန္တော ယသ္မာ တမ္ပိ အပ္ပကံ ဘောဂံ ယောဓာဇီဝါဒီနံ ဒတွာ ရဇ္ဇံ အပါပုဏန္တော ပရာဘဝတိယေဝ၊ တေနဿေတံ ဣမာယ ဂါထာယ ရဇ္ဇပတ္ထနံ ဧကံယေဝ ပရာဘဝမုခံ ဝုတ္တံ။

၁-ဌာပေတိ (သီ၊ သျာ) ၂-သဗျာပါရံ ကရောတိ (သီ)၊ ဗျာပါရံ ကာရေတိ (သျာ)
၃-ဌာပနံ (သီ၊ သျာ)

115. Ito paraṁ yadi sā devatā “terasamaṁ Bhagavā brūhi -pa- satasahassimaṁ Bhagavā brūhī”ti puccheyya, tampi Bhagavā katheyya. Yasmā pana sā devatā “kiṁ imehi pucchitehi, ekamettha vuḍḍhikaraṁ natthī”ti tāni parābhavamukhāni asuyyamānā[1] ettakampi pucchitvā vippaṭisārī hutvā tuṇhī ahosi, tasmā Bhagavā tassāsayaṁ viditvā desanaṁ niṭṭhāpento imaṁ gāthaṁ abhāsi **“ete parābhave loke”ti**.

Tattha **paṇḍito**ti parivīmaṁsāya samannāgato. **Samavekkhiyā**ti paññācakkhunā upparikkhitvā. **Ariyo**ti na maggena na phalena, apica kho pana etasmiṁ parābhavasaṅkhāte anayena iriyatīti ariyo. Yena dassanena yāya paññāya parābhave disvā vivajjeti, tena sampannattā **dassanasampanno. Sa lokaṁ bhajatesivan**ti so evarūpo sivaṁ khemamuttamamanupaddavaṁ devalokaṁ bhajati allīyati, upagacchatīti vuttaṁ hoti. Desanāpariyosāne parābhavamukhāni sutvā uppannasaṁvegānurūpaṁ yoniso padahitvā sotāpattisakadāgāmi-anāgāmiphalāni pattā devatā gaṇanaṁ vītivattā. Yathāha—

“Mahāsamayasutte ca, atho Maṅgalasuttake.
Samacitte Rāhulovāde, dhammacakke Parābhave.

Devatāsamitī tattha, appameyyā asaṅkhiyā[2].
Dhammābhisamayo cettha, gaṇanāto asaṅkhiyo”ti.

Paramatthajotikāya Khuddakaṭṭhakathāya

Suttanipātaṭṭhakathāya

Parābhavasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Aggikabhāradvājasuttavaṇṇanā

Evaṁ me sutanti Aggikabhāradvājasuttaṁ, “Vasalasuttan”tipi vuccati. Kā uppatti? Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme, Kasibhāradvājasutte vuttanayena pacchābhattakiccāvasāne Buddhacakkhunā

1. Asukhāyamānā (Sī) 2. Anappikā (Sī), anappakā (Syā)

၁၁၅။ ဣတော ပရံ ယဒိ သာ ဒေဝတာ ''တေရသမံ ဘဂဝါ ဗြူဟိ။ပ။ သတသဟဿိမံ ဘဂဝါ ဗြူဟီ''တိ ပုစ္ဆေယျ၊ တမ္ပိ ဘဂဝါ ကထေယျ။ ယသ္မာ ပန သာ ဒေဝတာ “ကိံ ဣမေဟိ ပုစ္ဆိတေဟိ၊ ဧကမေတ္ထ ဝုဍ္ဎိကရံ နတ္ထီ”တိ တာနိ ပရာဘဝမုခါနိ အသုယျမာနာ[၁] ဧတ္တကမ္ပိ ပုစ္ဆိတွာ ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟုတွာ တုဏှီ အဟောသိ၊ တသ္မာ ဘဂဝါ တဿာသယံ ဝိဒိတွာ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေန္တော ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ “**ဧတေ ပရာဘဝေ လောကေ**”တိ။

တတ္ထ **ပဏ္ဍိတော**တိ ပရိဝီမံသာယ သမန္နာဂတော။ **သမဝေက္ခိယာ**တိ ပညာစက္ခုနာ ဥပပရိက္ခိတွာ။ **အရိယော**တိ န မဂ္ဂေန န ဖလေန၊ အပိစ ခေါ ပန ဧတသ္မိံ ပရာဘဝသင်္ခါတေ အနယေန ဣရိယတီတိ အရိယော။ ယေန ဒဿနေန ယာယ ပညာယ ပရာဘဝေ ဒိသွာ ဝိဝဇ္ဇေတိ၊ တေန သမ္ပန္နတ္တာ **ဒဿနသမ္ပန္နော။ သ လောကံ ဘဇတေ သိဝ**န္တိ သော ဧဝရူပေါ သိဝံ ခေမမုတ္တမမနုပဒ္ဒဝံ ဒေဝလောကံ ဘဇတိ အလ္လီယတိ၊ ဥပဂစ္ဆတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ ပရာဘဝမုခါနိ သုတွာ ဥပ္ပန္နသံဝေဂါနုရူပံ ယောနိသော ပဒဟိတွာ သောတာပတ္တိသကဒါဂါမိအနာဂါမိဖလာနိ ပတ္တာ ဒေဝတာ ဂဏနံ ဝီတိဝတ္တာ။ ယထာဟ—

“မဟာသမယသုတ္တေ စ၊ အထော မင်္ဂလသုတ္တကေ။
သမစိတ္တေ ရာဟုလောဝါဒေ၊ ဓမ္မစက္ကေ ပရာဘဝေ။

ဒေဝတာသမိတီ တတ္ထ၊ အပ္ပမေယျာ အသင်္ချိယာ[၂]။
ဓမ္မာဘိသမယော စေတ္ထ၊ ဂဏနာတော အသင်္ချိယော”တိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကဋ္ဌကထာယ

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ

ပရာဘဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-အဂ္ဂိကဘာရဒွါဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ မေ သုတန္တိ အဂ္ဂိကဘာရဒွါဇသုတ္တံ၊ “ဝသလသုတ္တ”န္တိပိ ဝုစ္စတိ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ ဇေတဝနေ အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ၊ ကသိဘာရဒွါဇသုတ္တေ ဝုတ္တနယေန ပစ္ဆာဘတ္တကိစ္စာဝသာနေ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ

၁-အသုခါယမာနာ (သီ) ၂-အနပ္ပိကာ (သီ)၊ အနပ္ပကာ (သျာ)

lokaṁ volokento Aggikabhāradvājaṁ brāhmaṇaṁ saraṇasikkhāpadānaṁ upanissayasampannaṁ disvā “tattha mayi gate kathā pavattissati, tato kathāvasāne dhammadesanaṁ sutvā esa brāhmaṇo saraṇaṁ gantvā sikkhāpadāni samādiyissatī”ti ñatvā tattha gantvā pavattāya kathāya brāhmaṇena dhammadesanaṁ yācito imaṁ suttaṁ abhāsi. Tattha “evaṁ me sutan”ti-ādiṁ Maṅgalasuttavaṇṇanāyaṁ vaṇṇayissāma, “atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayan”ti-ādi Kasibhāradvājasutte vuttanayeneva veditabbaṁ.

Tena kho pana samayena Aggikabhāradvājassāti yaṁ yaṁ avuttapubbaṁ, taṁ tadeva vaṇṇayissāma. Seyyathidaṁ? So hi brāhmaṇo aggiṁ juhati paricaratīti katvā Aggikoti nāmena pākaṭo ahosi, Bhāradvājoti gottena. Tasmā vuttaṁ “Aggikabhāradvājassā”ti. **Nivesane**ti ghare. Tassa kira brāhmaṇassa nivesanadvāre antaravīthiyaṁ aggihutasālā ahosi, tato “nivesanadvāre”ti vattabbe tassapi padesassa nivesaneyeva pariyāpannattā “nivesane”ti vuttaṁ. Samīpatthe vā bhummavacanaṁ, nivesanasamīpeti attho. **Aggi pajjalito hotī**ti aggiyādhāne[1] ṭhito aggi katabbhuddharaṇo samidhāpakkhepaṁ bījanavātañca labhitvā jalito uddhaṁ samuggataccisamākulo hoti. **Āhuti paggahitā**ti sasīsaṁ nhāyitvā mahatā sakkārena pāyāsasappimadhuphāṇitādīni abhisaṅkhatāni[2] hontīti attho. Yaṁ hi kiñci aggimhi juhitabbaṁ, taṁ sabbaṁ “āhutī”ti vuccati. **Sapadānan**ti anugharaṁ. Bhagavā hi sabbajanānuggahatthāya āhārasantuṭṭhiyā ca uccanīcakulaṁ avokkamma piṇḍāya carati. Tena vuttaṁ “sapadānaṁ piṇḍāya caramāno”ti.

Atha kimatthaṁ sabbākārasampannaṁ samantapāsādikaṁ Bhagavantaṁ disvā brāhmaṇassa cittaṁ nappasīdati, kasmā ca evaṁ pharusena vacanena Bhagavantaṁ samudācaratīti? Vuccate—ayaṁ kira brāhmaṇo “maṅgalakiccesu samaṇadassanaṁ avamaṅgalan”ti evaṁdiṭṭhiko, tato “mahābrahmuno bhuñjanavelāya kāḷakaṇṇī muṇḍakasamaṇako mama nivesanaṁ upasaṅkamatī”ti mantvā cittaṁ nappasādesi, aññadatthu dosavasaṁyeva agamāsi. Atha kuddho[3] anattamano anattamanavācaṁ nicchāresi **“tatreva muṇḍakā”**ti-ādi.

1. Aggiyāpane (Syā), aggisālaṭṭhāne (Ka) 2. Abhihatāni (Sī)
3. Ruṭṭho (Sī, Syā)

လောကံ ဝေါလောကေန္တော အဂ္ဂိကဘာရဒွါဇံ ဗြာဟ္မဏံ သရဏသိက္ခာပဒါနံ ဥပနိဿယသမ္ပန္နံ ဒိသွာ “တတ္ထ မယိ ဂတေ ကထာ ပဝတ္တိဿတိ၊ တတော ကထာဝသာနေ ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ဧသ ဗြာဟ္မဏော သရဏံ ဂန္တွာ သိက္ခာပဒါနိ သမာဒိယိဿတီ”တိ ဉတွာ တတ္ထ ဂန္တွာ ပဝတ္တာယ ကထာယ ဗြာဟ္မဏေန ဓမ္မဒေသနံ ယာစိတော ဣမံ သုတ္တံ အဘာသိ။ တတ္ထ “ဧဝံ မေ သုတ”န္တိအာဒိံ မင်္ဂလသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ ဝဏ္ဏယိဿာမ၊ “အထ ခေါ ဘဂဝါ ပုဗ္ဗဏှသမယ”န္တိအာဒိ ကသိဘာရဒွါဇသုတ္တေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တေန ခေါ ပန သမယေန အဂ္ဂိကဘာရဒွါဇဿာတိ ယံ ယံ အဝုတ္တပုဗ္ဗံ၊ တံ တဒေဝ ဝဏ္ဏယိဿာမ။ သေယျထိဒံ? သော ဟိ ဗြာဟ္မဏော အဂ္ဂိံ ဇုဟတိ ပရိစရတီတိ ကတွာ အဂ္ဂိကောတိ နာမေန ပါကဋော အဟောသိ၊ ဘာရဒွါဇောတိ ဂေါတ္တေန။ တသ္မာ ဝုတ္တံ “အဂ္ဂိကဘာရဒွါဇဿာ”တိ။ **နိဝေသနေ**တိ ဃရေ။ တဿ ကိရ ဗြာဟ္မဏဿ နိဝေသနဒွါရေ အန္တရဝီထိယံ အဂ္ဂိဟုတသာလာ အဟောသိ၊ တတော “နိဝေသနဒွါရေ”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ တဿပိ ပဒေသဿ နိဝေသနေယေဝ ပရိယာပန္နတ္တာ “နိဝေသနေ”တိ ဝုတ္တံ။ သမီပတ္ထေ ဝါ ဘုမ္မဝစနံ၊ နိဝေသနသမီပေတိ အတ္ထော။ **အဂ္ဂိ ပဇ္ဇလိတော ဟောတီ**တိ အဂ္ဂိယာဓာနေ[1] ဌိတော အဂ္ဂိ ကတဗ္ဘုဒ္ဓရဏော သမိဓာပက္ခေပံ ဗီဇနဝါတဉ္စ လဘိတွာ ဇလိတော ဥဒ္ဓံ သမုဂ္ဂတစ္စိသမာကုလော ဟောတိ။ **အာဟုတိ ပဂ္ဂဟိတာ**တိ သသီသံ နှာယိတွာ မဟတာ သက္ကာရေန ပါယာသသပ္ပိမဓုဖာဏိတာဒီနိ အဘိသင်္ခတာနိ[2] ဟောန္တီတိ အတ္ထော။ ယံ ဟိ ကိဉ္စိ အဂ္ဂိမှိ ဇုဟိတဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗံ “အာဟုတီ”တိ ဝုစ္စတိ။ **သပဒါန**န္တိ အနုဃရံ။ ဘဂဝါ ဟိ သဗ္ဗဇနာနုဂ္ဂဟတ္ထာယ အာဟာရသန္တုဋ္ဌိယာ စ ဥစ္စနီစကုလံ အဝေါက္ကမ္မ ပိဏ္ဍာယ စရတိ။ တေန ဝုတ္တံ “သပဒါနံ ပိဏ္ဍာယ စရမာနော”တိ။

အထ ကိမတ္ထံ သဗ္ဗာကာရသမ္ပန္နံ သမန္တပါသာဒိကံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ဗြာဟ္မဏဿ စိတ္တံ နပ္ပသီဒတိ၊ ကသ္မာ စ ဧဝံ ဖရုသေန ဝစနေန ဘဂဝန္တံ သမုဒါစရတီတိ? ဝုစ္စတေ—အယံ ကိရ ဗြာဟ္မဏော “မင်္ဂလကိစ္စေသု သမဏဒဿနံ အဝမင်္ဂလ”န္တိ ဧဝံဒိဋ္ဌိကော၊ တတော “မဟာဗြဟ္မုနော ဘုဉ္ဇနဝေလာယ ကာဠကဏ္ဏီ မုဏ္ဍကသမဏကော မမ နိဝေသနံ ဥပသင်္ကမတီ”တိ မန္တွာ စိတ္တံ နပ္ပသာဒေသိ၊ အညဒတ္ထု ဒေါသဝသံယေဝ အဂမာသိ။ အထ ကုဒ္ဓေါ[3] အနတ္တမနော အနတ္တမနဝါစံ နိစ္ဆာရေသိ **“တတြေဝ မုဏ္ဍကာ”**တိအာဒိ။

၁-အဂ္ဂိယာပနေ (သျာ)၊ အဂ္ဂိသာလဋ္ဌာနေ (က) ၂-အဘိဟတာနိ (သီ)
၃-ရုဋ္ဌော (သီ၊ သျာ)

Tatrāpi ca yasmā “muṇḍo asuddho hotī”ti brāhmaṇānaṁ diṭṭhi, tasmā “ayaṁ asuddho, tena devabrāhmaṇapūjako na hotī”ti jigucchanto “muṇḍakā”ti āha. Muṇḍakattā vā ucchiṭṭho esa, na imaṁ padesaṁ arahati āgacchituntі. Samaṇo hutvāpi idisaṁ kāyakilesaṁ na vaṇṇetīti ca samaṇabhāvaṁ jigucchanto **“samaṇakā”ti** āha. Na kevalaṁ dosavaseneva[1], vasale vā pabbājetvā tehi saddhiṁ ekato sambhogaparibhogakaraṇena patīto ayaṁ vasalatopi pāpataroti jigucchanto **“vasalakā”ti**, āha, “vasalajātikānaṁ vā āhutidassanamattasavanena pāpaṁ hotī”ti maññamānopi evamāha.

Bhagavā tathā vuttopi vippasannenava mukhavaṇṇena madhurena sarena brāhmaṇassa upari anukampāsītalena cittena attano sabbasattehi asādhāraṇatādibhāvaṁ pakāsento āha **“jānāsi pana tvaṁ brāhmaṇā”ti**. Atha brāhmaṇo Bhagavato mukhappasādasūcitaṁ tādibhāvaṁ ñatvā anukampāsītalena cittena nicchāritaṁ madhurassaraṁ sutvā amateneva abhisittahadayo attamano vippasannindriyo nihatamāno hutvā taṁ jātisabhāvaṁ visa-uggirasadisaṁ[2] samudācāravacanaṁ pahāya “nuna yamahaṁ hīnajaccaṁ vasalanti paccemi, na so paramatthato vasalo, na ca hīnajaccatā eva vasalakaraṇo dhammo”ti maññamāno **“na khvāhaṁ bho Gotamā”ti** āha. Dhammatā hesā, yaṁ hetusampanno paccayālābhena pharusopi samāno laddhamatte paccaye muduko hotīti.

Tattha **sādhū**ti ayaṁ saddo āyācanasampaṭicchanasampahaṁsanasundaradaḷhī-kammādīsu dissati. “Sādhu me bhante Bhagavā saṁkhittena dhammaṁ desetū”ti-ādīsu[3] hi āyācane. “Sādhu bhanteti kho so bhikkhu Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā”ti-ādīsu[4] sampaṭicchane. “Sādhu sādhu Sāriputtā”ti-ādīsu[5] sampahaṁsane.

“Sādhu dhammarucī rājā, sādhu paññāṇavā naro.
Sādhu mittānamaddubbho, pāpassākaraṇaṁ sukhan”ti—

1. Rosavaseneva (Sī, Syā)
2. Visuggārasadisaṁ (Sī), visa-oragasadisaṁ (Syā)
3. Saṁ 2. 294; Aṁ 2. 507 piṭṭhesu. 4. Ma 3. 66 piṭṭhe. 5. Dī 3. 226 piṭṭhe.

တတြာပိ စ ယသ္မာ “မုဏ္ဍော အသုဒ္ဓေါ ဟောတီ”တိ ဗြာဟ္မဏာနံ ဒိဋ္ဌိ၊ တသ္မာ “အယံ အသုဒ္ဓေါ၊ တေန ဒေဝဗြာဟ္မဏပူဇကော န ဟောတီ”တိ ဇိဂုစ္ဆန္တော “မုဏ္ဍကာ”တိ အာဟ။ မုဏ္ဍကတ္တာ ဝါ ဥစ္ဆိဋ္ဌော ဧသော၊ န ဣမံ ပဒေသံ အရဟတိ အာဂစ္ဆိတုန္တိ။ သမဏော ဟုတွာပိ ဤဒိသံ ကာယကိလေသံ န ဝဏ္ဏေတီတိ စ သမဏဘာဝံ ဇိဂုစ္ဆန္တော **“သမဏကာ”**တိ အာဟ။ န ကေဝလံ ဒေါသဝသေနေဝ[၁]၊ ဝသလေ ဝါ ပဗ္ဗာဇေတွာ တေဟိ သဒ္ဓိံ ဧကတော သမ္ဘောဂပရိဘောဂကရဏေန ပတီတော အယံ ဝသလတောပိ ပါပတရောတိ ဇိဂုစ္ဆန္တော **“ဝသလကာ”**တိ အာဟ၊ “ဝသလဇာတိကာနံ ဝါ အာဟုတိဒဿနမတ္တသဝနေန ပါပံ ဟောတီ”တိ မညမာနောပိ ဧဝမာဟ။

ဘဂဝါ တထာ ဝုတ္တောပိ ဝိပ္ပသန္နေနေဝ မုခဝဏ္ဏေန မဓုရေန သရေန ဗြာဟ္မဏဿ ဥပရိ အနုကမ္ပာသီတလေန စိတ္တေန အတ္တနော သဗ္ဗသတ္တေဟိ အသာဓာရဏတာဒိဘာဝံ ပကာသေန္တော အာဟ **“ဇာနာသိ ပန တွံ ဗြာဟ္မဏာ”**တိ။ အထ ဗြာဟ္မဏော ဘဂဝတော မုခပ္ပသာဒသူစိတံ တာဒိဘာဝံ ဉတွာ အနုကမ္ပာသီတလေန စိတ္တေန နိစ္ဆာရိတံ မဓုရဿရံ သုတွာ အမတေနေဝ အဘိသိတ္တဟဒယော အတ္တမနော ဝိပ္ပသန္နိန္ဒြိယော နိဟတမာနော ဟုတွာ တံ ဇာတိသဘာဝံ ဝိသုဂ္ဂိရသဒိသံ[၂] သမုဒါစာရဝစနံ ပဟာယ “နူန ယမဟံ ဟီနဇစ္စံ ဝသလန္တိ ပစ္စေမိ၊ န သော ပရမတ္ထတော ဝသလော၊ န စ ဟီနဇစ္စတာ ဧဝ ဝသလကရဏော ဓမ္မော”တိ မညမာနော **“န ခွါဟံ ဘော ဂေါတမာ”**တိ အာဟ။ ဓမ္မတာ ဟေသာ၊ ယံ ဟေတုသမ္ပန္နော ပစ္စယာလာဘေန ဖရုသောပိ သမာနော လဒ္ဓမတ္တေ ပစ္စယေ မုဒုကော ဟောတီတိ။

တတ္ထ **သာဓူ**တိ အယံ သဒ္ဒေါ အာယာစနသမ္ပဋိစ္ဆနသမ္ပဟံသနသုန္ဒရဒဠှီ-ကမ္မာဒီသု ဒိဿတိ။ “သာဓု မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ သံခိတ္တေန ဓမ္မံ ဒေသေတူ”တိ-အာဒီသု[၃] ဟိ အာယာစနေ။ “သာဓု ဘန္တေတိ ခေါ သော ဘိက္ခု ဘဂဝတော ဘာသိတံ အဘိနန္ဒိတွာ အနုမောဒိတွာ”တိအာဒီသု[၄] သမ္ပဋိစ္ဆနေ။ “သာဓု သာဓု သာရိပုတ္တာ”တိအာဒီသု[၅] သမ္ပဟံသနေ။

“သာဓု ဓမ္မရုစိ ရာဇာ၊ သာဓု ပညာဏဝါ နရော။
သာဓု မိတ္တာနမဒ္ဒုဗ္ဘော၊ ပါပဿာကရဏံ သုခ”န္တိ—

၁-ရောသဝသေနေဝ (သီ၊ သျာ) ၂-ဝိသုဂ္ဂါရသဒိသံ (သီ)၊ ဝိသောရဂသဒိသံ (သျာ)
၃-သံ ၂-၂၉၄၊ အံ ၂-၅၀၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၄-မ ၃-၆၆-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဒီ ၃-၂၂၆-ပိဋ္ဌေ။

ādīsu[1] sundare. “Taṁ suṇātha sādhukaṁ manasi kajrothā”ti-ādīsu[2] daḷhīkamme. Idha pana āyācane.

Tena hīti tassādhippāyanidassanaṁ, sace ñātukāmosīti vuttaṁ hoti. Kāraṇavacanaṁ vā, tassa yasmā ñātukāmosi, tasmā brāhmaṇa suṇāhi, sādhukaṁ manasi karohi, tathā te bhāsissāmi, yathā tvaṁ jānissasīti evaṁ parapadehi saddhiṁ sambandho veditabbo. Tatra ca **suṇāhī**ti sotindriyavikkhepavāraṇaṁ, **sādhukaṁ manasi karohī**ti manasikāre daḷhīkammaniyojanena manindriyavikkhepavāraṇaṁ. Purimaṁ cettha byañjanavipallāsaggāhavāraṇaṁ, pacchimaṁ atthavipallāsaggāhavāraṇaṁ. Purimena ca dhammassavane niyojeti, pacchimena sutānaṁ dhammānaṁ dhāraṇatthūpaparikkhādīsu. Purimena ca “sabyañjano ayaṁ dhammo, tasmā savanīyo”ti dīpeti, pacchimena “sāttho, tasmā manasi kātabbo”ti. Sādhukapadaṁ vā ubhayapadehi yojetvā “yasmā ayaṁ dhammo dhammagambhīro ca desanāgambhīro ca, tasmā suṇāhi sādhukaṁ. Yasmā atthagambhīro paṭivedhagambhīro ca, tasmā sādhukaṁ manasi karothī”ti etamatthaṁ dīpento āha “suṇāhi sādhukaṁ manasi karohī”ti.

Tato “evaṁ gambhīre kathamahaṁ patiṭṭhaṁ labhissāmī”ti visīdantamiva taṁ brāhmaṇaṁ samussāhento āha **“bhāsissāmī”ti**. Tattha “yathā tvaṁ ña ssasi, tathā parimaṇḍalehi padabyañjanehi uttānena nayena bhāsissāmī”ti evamadhippāyo veditabbo. Tato ussāhajāto hutvā **“evaṁ bho”ti kho Aggikabhāradvājo brāhmaṇo Bhagavato paccassosi,** sampaṭicchi paṭiggahesīti vuttaṁ hoti, yathānusiṭṭhaṁ vā paṭipajjanena abhimukho assosīti. Athassa **“Bhagavā etadavocā”ti** idāni vattabbaṁ sandhāya vuttaṁ “kodhano upanāhī”ti evamādikaṁ.

116. Tattha **kodhano**ti kujjhanasīlo. **Upanāhī**ti tasseva kodhassa daḷhīkammena upanāhena samannāgato. Paresaṁ guṇe makkheti puñchatīti makkhī, pāpo ca so makkhī cāti **pāpamakkhī**. **Vipannadiṭṭhī**ti vinaṭṭhasammādiṭṭhi, vipannāya vā virūpaṁ gatāya dasavatthukāya micchādiṭṭhiyā samannāgato. **Māyāvī**ti attani vijjamānadosapaṭicchādanalakkhaṇāya

1. Khu 6. 45 piṭṭhe Jātake.
2. Ma 1. 1 piṭṭhe.

အာဒီသု[၁] သုန္ဒရေ။ “တံ သုဏာထ သာဓုကံ မနသိ ကရောထာ”တိအာဒီသု[၂] ဒဠှီကမ္မေ။ ဣဓ ပန အာယာစနေ။

တေန ဟီတိ တဿာဓိပ္ပါယနိဒဿနံ၊ သစေ ဉာတုကာမောသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကာရဏဝစနံ ဝါ၊ တဿ ယသ္မာ ဉာတုကာမောသိ၊ တသ္မာ ဗြာဟ္မဏ သုဏာဟိ၊ သာဓုကံ မနသိ ကရောဟိ၊ တထာ တေ ဘာသိဿာမိ၊ ယထာ တွံ ဇာနိဿသီတိ ဧဝံ ပရပဒေဟိ သဒ္ဓိံ သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတြ စ **သုဏာဟီ**တိ သောတိန္ဒြိယဝိက္ခေပဝါရဏံ၊ **သာဓုကံ မနသိ ကရောဟီ**တိ မနသိကာရေ ဒဠှီကမ္မနိယောဇနေန မနိန္ဒြိယဝိက္ခေပဝါရဏံ။ ပုရိမံ စေတ္ထ ဗျဉ္ဇနဝိပလ္လာသဂ္ဂါဟဝါရဏံ၊ ပစ္ဆိမံ အတ္ထဝိပလ္လာသဂ္ဂါဟဝါရဏံ။ ပုရိမေန စ ဓမ္မဿဝနေ နိယောဇေတိ၊ ပစ္ဆိမေန သုတာနံ ဓမ္မာနံ ဓာရဏတ္ထူပပရိက္ခာဒီသု။ ပုရိမေန စ “သဗျဉ္ဇနော အယံ ဓမ္မော၊ တသ္မာ သဝနီယော”တိ ဒီပေတိ၊ ပစ္ဆိမေန “သာတ္ထော၊ တသ္မာ မနသိ ကာတဗ္ဗော”တိ။ သာဓုကပဒံ ဝါ ဥဘယပဒေဟိ ယောဇေတွာ “ယသ္မာ အယံ ဓမ္မော ဓမ္မဂမ္ဘီရော စ ဒေသနာဂမ္ဘီရော စ၊ တသ္မာ သုဏာဟိ သာဓုကံ။ ယသ္မာ အတ္ထဂမ္ဘီရော ပဋိဝေဓဂမ္ဘီရော စ၊ တသ္မာ သာဓုကံ မနသိ ကရောဟီ”တိ ဧတမတ္ထံ ဒီပေန္တော အာဟ “သုဏာဟိ သာဓုကံ မနသိ ကရောဟီ”တိ။

တတော “ဧဝံ ဂမ္ဘီရေ ကထမဟံ ပတိဋ္ဌံ လဘိဿာမီ”တိ ဝိသီဒန္တမိဝ တံ ဗြာဟ္မဏံ သမုဿာဟေန္တော အာဟ **“ဘာသိဿာမီ”**တိ။ တတ္ထ “ယထာ တွံ ဉဿသိ၊ တထာ ပရိမဏ္ဍလေဟိ ပဒဗျဉ္ဇနေဟိ ဥတ္တာနေန နယေန ဘာသိဿာမီ”တိ ဧဝမဓိပ္ပါယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတော ဥဿာဟဇာတော ဟုတွာ **“ဧဝံ ဘော”တိ ခေါ အဂ္ဂိကဘာရဒွါဇော ဗြာဟ္မဏော ဘဂဝတော ပစ္စဿောသိ၊** သမ္ပဋိစ္ဆိ ပဋိဂ္ဂဟေသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ယထာနုသိဋ္ဌံ ဝါ ပဋိပဇ္ဇနေန အဘိမုခေါ အဿောသီတိ။ အထဿ **“ဘဂဝါ ဧတဒဝေါစာ”**တိ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ကောဓနော ဥပနာဟီ”တိ ဧဝမာဒိကံ။

၁၁၆။ တတ္ထ **ကောဓနော**တိ ကုဇ္ဈနသီလော။ **ဥပနာဟီ**တိ တဿေဝ ကောဓဿ ဒဠှီကမ္မေန ဥပနာဟေန သမန္နာဂတော။ ပရေသံ ဂုဏေ မက္ခေတိ ပုဉ္ဆတီတိ မက္ခီ၊ ပါပေါ စ သော မက္ခီ စာတိ **ပါပမက္ခီ**။ **ဝိပန္နဒိဋ္ဌီ**တိ ဝိနဋ္ဌသမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ ဝိပန္နာယ ဝါ ဝိရူပံ ဂတာယ ဒသဝတ္ထုကာယ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော။ **မာယာဝီ**တိ အတ္တနိ ဝိဇ္ဇမာနဒေါသပဋိစ္ဆာဒနလက္ခဏာယ

၁-ခု ၆-၄၅-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။
၂-မ ၁-၁-ပိဋ္ဌေ။

māyāya samannāgato. **Taṁ jaññā vasalo itīti** taṁ evarūpaṁ puggalaṁ etesaṁ hīnadhammānaṁ vassanato siñcanato anvāssavanato "vasalo"ti jāneyyāti[1], etehi sabbehi brāhmaṇamatthake jāto[2]. Ayañhi paramatthato vasalo eva, attano hadayatuṭṭhimattaṁ, na paranti. Evamettha Bhagavā ādipadeneva tassa brāhmaṇassa kodhaniggahaṁ katvā "kodhādidhammo hīnapuggalo"ti[3] puggalādhiṭṭhānāya ca desanāya kodhādidhamme desento ekena tāva pariyāyena vasalañca vasalakaraṇe ca dhamme desesi, evaṁ desento ca "tvaṁ ahan"ti paravambhanaṁ attukkaṁsanañca akatvā dhammeneva samena ñāyena taṁ brāhmaṇaṁ vasalabhāve, attānañca brāhmaṇabhāve ṭhapesi.

117. Idāni yāyaṁ brāhmaṇānaṁ diṭṭhi "kadāci pāṇātipāta-adinnādānādīni karontopi brāhmaṇo evā"ti, taṁ diṭṭhiṁ paṭisedhento, ye ca sattavihiṁsādīsu[4] akusaladhammesu tehi tehi samannāgatā ādīnavaṁ apassantā te dhamme uppādenti[5], tesaṁ "hīnā ete dhammā vasalakaraṇā"ti tattha ādīnavañca dassento aparehipi pariyāyehi vasalañca vasalakaraṇe ca dhamme desetuṁ "ekajaṁ vā dvijaṁ vā"ti evamādigāthāyo abhāsi.

Tattha **ekajo**ti ṭhapetvā aṇḍajaṁ avasesayonijo. So hi ekadā eva jāyati. **Dvijo**ti aṇḍajo. So hi mātukucchito aṇḍakosato cāti dvikkhattuṁ jāyati. Taṁ ekajaṁ vā dvijaṁ vāpi. **Yodha pāṇa**nti yo idha sattaṁ. **Vihiṁsatī**ti kāyadvārikacetanāsamuṭṭhitena vā vacīdvārikacetanāsamuṭṭhitena vā payogena jīvitā voropeti. "Pāṇāni hiṁsatī"tipi pāṭho, tattha ekajaṁ vā dvijaṁ vāti evaṁpabhedāni yodha pāṇāni hiṁsatīti evaṁ sambandho veditabbo. **Yassa pāṇe dayā natthī**ti etena manasā anukampāya abhāvamāha. Sesamettha vuttanayemeva ito parāsu ca gāthāsu, yato ettakampi avatvā ito paraṁ uttānatthāni padāni pariharantā avaṇṇitapadavaṇṇanāmattameva karissāma.

---

1. Jānāhi (Sī, Syā)
2. Sace hi brahmuno matthake jāto (Sī), sabbe hi brāhmaṇamatthake jātā (Syā)
3. Kodhādidhamme hīnapuggale (Sī)
4. Ye vā sattā hiṁsādīsu (Sī, Syā)
5. Nappajahanti (Sī), upādiyanti (Syā), uppādessanti (Ka)

မာယာယ သမန္နာဂတော။ **တံ ဇညာ ဝသလော ဣတီ**တိ တံ ဧဝရူပံ ပုဂ္ဂလံ ဧတေသံ ဟီနဓမ္မာနံ ဝဿနတော သိဉ္စနတော အန္ဝာဿဝနတော "ဝသလော"တိ ဇာနေယျာတိ[၁]၊ ဧတေဟိ သဗ္ဗေဟိ ဗြာဟ္မဏမတ္ထကေ ဇာတော[၂]။ အယဉှိ ပရမတ္ထတော ဝသလော ဧဝ၊ အတ္တနော ဟဒယတုဋ္ဌိမတ္တံ၊ န ပရန္တိ။ ဧဝမေတ္ထ ဘဂဝါ အာဒိပဒေနေဝ တဿ ဗြာဟ္မဏဿ ကောဓနိဂ္ဂဟံ ကတွာ "ကောဓာဒိဓမ္မော ဟီနပုဂ္ဂလော"တိ[၃] ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ စ ဒေသနာယ ကောဓာဒိဓမ္မေ ဒေသေန္တော ဧကေန တာဝ ပရိယာယေန ဝသလဉ္စ ဝသလကရဏေ စ ဓမ္မေ ဒေသေသိ၊ ဧဝံ ဒေသေန္တော စ "တွံ အဟန္"တိ ပရဝမ္ဘနံ အတ္တုက္ကံသနဉ္စ အကတွာ ဓမ္မေနေဝ သမေန ဉာယေန တံ ဗြာဟ္မဏံ ဝသလဘာဝေ, အတ္တာနဉ္စ ဗြာဟ္မဏဘာဝေ ဌပေသိ။

၁၁၇။ ဣဒါနိ ယာယံ ဗြာဟ္မဏာနံ ဒိဋ္ဌိ "ကဒါစိ ပါဏာတိပါတအဒိန္နာဒါနာဒီနိ ကရောန္တောပိ ဗြာဟ္မဏော ဧဝါ"တိ၊ တံ ဒိဋ္ဌိံ ပဋိသေဓေန္တော, ယေ စ သတ္တဝိဟိံသာဒီသု[၄] အကုသလဓမ္မေသု တေဟိ တေဟိ သမန္နာဂတာ အာဒီနဝံ အပဿန္တာ တေ ဓမ္မေ ဥပ္ပါဒေန္တိ[၅]၊ တေသံ "ဟီနာ ဧတေ ဓမ္မာ ဝသလကရဏာ"တိ တတ္ထ အာဒီနဝဉ္စ ဒဿေန္တော အပရေဟိပိ ပရိယာယေဟိ ဝသလဉ္စ ဝသလကရဏေ စ ဓမ္မေ ဒေသေတုံ "ဧကဇံ ဝါ ဒွိဇံ ဝါ"တိ ဧဝမာဒိဂါထာယော အဘာသိ။

တတ္ထ **ဧကဇော**တိ ဌပေတွာ အဏ္ဍဇံ အဝသေသယောနိဇော။ သော ဟိ ဧကဒါ ဧဝ ဇာယတိ။ **ဒွိဇော**တိ အဏ္ဍဇော။ သော ဟိ မာတုကုစ္ဆိတော အဏ္ဍကောသတော စာတိ ဒွိက္ခတ္တုံ ဇာယတိ။ တံ ဧကဇံ ဝါ ဒွိဇံ ဝါပိ။ **ယောဓ ပါဏ**န္တိ ယော ဣဓ သတ္တံ။ **ဝိဟိံသတီ**တိ ကာယဒွါရိကစေတနာသမုဋ္ဌိတေန ဝါ ဝစီဒွါရိကစေတနာသမုဋ္ဌိတေန ဝါ ပယောဂေန ဇီဝိတာ ဝေါရောပေတိ။ "ပါဏာနိ ဟိံသတီ"တိပိ ပါဌော၊ တတ္ထ ဧကဇံ ဝါ ဒွိဇံ ဝါတိ ဧဝံပဘေဒါနိ ယောဓ ပါဏာနိ ဟိံသတီတိ ဧဝံ သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ယဿ ပါဏေ ဒယာ နတ္ထီ**တိ ဧတေန မနသာ အနုကမ္ပာယ အဘာဝံ အာဟ။ သေသမေတ္ထ ဝုတ္တနယမေဝ ဣတော ပရာသု စ ဂါထာသု၊ ယတော ဧတ္တကမ္ပိ အဝတွာ ဣတော ပရံ ဥတ္တာနတ္ထာနိ ပဒါနိ ပရိဟရန္တာ အဝဏ္ဏိတပဒဝဏ္ဏနာမတ္တမေဝ ကရိဿာမ။

၁-ဇာနာဟိ (သီ၊ သျာ)
၂-သစေ ဟိ ဗြဟ္မုနော မတ္ထကေ ဇာတော (သီ)၊ သဗ္ဗေ ဟိ ဗြာဟ္မဏမတ္ထကေ ဇာတာ (သျာ)
၃-ကောဓာဒိဓမ္မေ ဟီနပုဂ္ဂလေ (သီ)
၄-ယေ ဝါ သတ္တာ ဟိံသာဒီသု (သီ၊ သျာ)
၅-နပ္ပဇဟန္တိ (သီ)၊ ဥပါဒိယန္တိ (သျာ)၊ ဥပ္ပါဒေဿန္တိ (က)

118. **Hantī**ti hanati vināseti. **Parirundhatī**ti[1] senāya parivāretvā tiṭṭhati. **Gāmāni nigamāni cā**ti ettha casaddena nagarānītipi vattabbaṁ. **Niggāhako samaññāto**ti iminā hananaparirundhanena gāmanigamanagaraghātakoti loke vidito.

119. **Gāme vā yadi vārañña**eti gāmopi nigamopi nagarampi sabbova idha gāmo saddhiṁ upacārena, taṁ ṭhapetvā sesaṁ araññaṁ. Tasmiṁ gāme vā yadi vārañña **yaṁ paresaṁ mamāyitaṁ,** yaṁ parasattānaṁ pariggahitamapariccattaṁ satto vā saṅkhāro vā. **Theyyā adinnamādetī**ti[2] tehi adinnaṁ ananuññātaṁ theyyacittena ādiyati, yena kenaci payogena yena kenaci avahārena attano gahaṇaṁ sādheti.

120. **Iṇamādāyā**ti attano santakaṁ kiñci nikkhipitvā nikkhepaggahaṇena vā, kiñci anikkhipitvā "ettakena kālena ettakaṁ vaḍḍhiṁ dassāmī"ti vaḍḍhiggahaṇena vā, "yaṁ ito udayaṁ bhavissati, taṁ mayhaṁ mūlaṁ taveva bhavissatī"ti vā "udayaṁ ubhinnampi sādhāraṇan"ti vā evaṁ taṁtaṁāyogaggahaṇena[3] vā iṇaṁ gahetvā. **Cujjamāno**[4] **palāyati na hi te iṇamatthī**ti tena iṇāyikena "dehi me iṇan"ti codiyamāno "na hi te iṇamatthi, mayā gahitanti ko sakkhī"ti evaṁ bhaṇanena ghare vasantopi palāyati.

121. **Kiñcikkhakamyatā**ti appamattakepi kismiñcideva icchāya. **Panthasmiṁ vajantaṁ**[5] **janan**ti magge gacchantaṁ yaṁkiñci itthiṁ vā purisaṁ vā. **Hantvā kiñcikkhamādetī**ti māretvā koṭṭetvā taṁ bhaṇḍakaṁ gaṇhāti.

122. **Attahetū**ti attano jīvitakāraṇā, tathā **parahetu. Dhanahetū**ti sakadhanassa vā paradhanassa vā kāraṇā. Cakāro sabbattha vikappanattho. **Sakkhipuṭṭho**ti yaṁ jānāsi, taṁ vadehīti pucchito. **Musā brūtī**ti jānanto vā "na jānāmī"ti ajānanto vā "jānāmī"ti bhaṇati, sāmike asāmike, asāmike ca sāmike karoti.

---

1. Uparundhetīti (Syā), uparundhatīti (Ka)
2. Adinnaṁ ādiyatīti (Sī, Syā)
3. Āyogaggahaṇena (Sī, Syā)
4. Bhuñjamāno (Syā, Ka)
5. Vajataṁ (Sī, Syā)

၁၁၈။ **ဟန္တီ**တိ ဟနတိ ဝိနာသေတိ။ **ပရိရုန္ဓတီ**တိ[၁] သေနာယ ပရိဝါရေတွာ တိဋ္ဌတိ။ **ဂါမာနိ နိဂမာနိ စာ**တိ ဧတ္ထ စသဒ္ဒေန နဂရာနီတိပိ ဝတ္တဗ္ဗံ။ **နိဂ္ဂါဟကော သမညာတော**တိ ဣမိနာ ဟနနပရိရုန္ဓနေန ဂါမနိဂမနဂရဃာတကောတိ လောကေ ဝိဒိတော။

၁၁၉။ **ဂါမေ ဝါ ယဒိ ဝါရညေ**တိ ဂါမောပိ နိဂမောပိ နဂရမ္ပိ သဗ္ဗောဝ ဣဓ ဂါမော သဒ္ဓိံ ဥပစာရေန၊ တံ ဌပေတွာ သေသံ အရညံ။ တသ္မိံ ဂါမေ ဝါ ယဒိ ဝါရညေ **ယံ ပရေသံ မမာယိတံ၊** ယံ ပရသတ္တာနံ ပရိဂ္ဂဟိတမပရိစ္စတ္တံ သတ္တော ဝါ သင်္ခါရော ဝါ။ **ထေယျာ အဒိန္နမာဒေတီ**တိ[၂] တေဟိ အဒိန္နံ အနနုညာတံ ထေယျစိတ္တေန အာဒိယတိ၊ ယေန ကေနစိ ပယောဂေန ယေန ကေနစိ အဝဟာရေန အတ္တနော ဂဟဏံ သာဓေတိ။

၁၂၀။ **ဣဏမာဒါယာ**တိ အတ္တနော သန္တကံ ကိဉ္စိ နိက္ခိပိတွာ နိက္ခေပဂ္ဂဟဏေန ဝါ, ကိဉ္စိ အနိက္ခိပိတွာ "ဧတ္တကေန ကာလေန ဧတ္တကံ ဝဍ္ဎိံ ဒဿာမီ"တိ ဝဍ္ဎိဂ္ဂဟဏေန ဝါ, "ယံ ဣတော ဥဒယံ ဘဝိဿတိ၊ တံ မယှံ မူလံ တဝေဝ ဘဝိဿတီ"တိ ဝါ "ဥဒယံ ဥဘိန္နမ္ပိ သာဓာရဏ"န္တိ ဝါ ဧဝံ တံတံအာယောဂဂ္ဂဟဏေန[၃] ဝါ ဣဏံ ဂဟေတွာ။ **စုဇ္ဇမာနော**[၄] **ပလာယတိ န ဟိ တေ ဣဏမတ္ထီ**တိ တေန ဣဏာယိကေန "ဒေဟိ မေ ဣဏ"န္တိ စောဒိယမာနော "န ဟိ တေ ဣဏမတ္ထိ၊ မယာ ဂဟိတန္တိ ကော သက္ခီ"တိ ဧဝံ ဘဏနေန ဃရေ ဝသန္တောပိ ပလာယတိ။

၁၂၁။ **ကိဉ္စိက္ခကမျတာ**တိ အပ္ပမတ္တကေပိ ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ဣစ္ဆာယ။ **ပန္ထသ္မိံ ဝဇန္တံ**[၅] **ဇန**န္တိ မဂ္ဂေ ဂစ္ဆန္တံ ယံကိဉ္စိ ဣတ္ထိံ ဝါ ပုရိသံ ဝါ။ **ဟန္တွာ ကိဉ္စိက္ခမာဒေတီ**တိ မာရေတွာ ကောဋ္ဋေတွာ တံ ဘဏ္ဍကံ ဂဏှာတိ။

၁၂၂။ **အတ္တဟေတူ**တိ အတ္တနော ဇီဝိတကာရဏာ၊ တထာ **ပရဟေတု။ ဓနဟေတူ**တိ သကဓနဿ ဝါ ပရဓနဿ ဝါ ကာရဏာ။ စကာရော သဗ္ဗတ္ထ ဝိကပ္ပနတ္ထော။ **သက္ခိပုဋ္ဌော**တိ ယံ ဇာနာသိ၊ တံ ဝဒေဟီတိ ပုစ္ဆိတော။ **မုသာ ဗြူတီ**တိ ဇာနန္တော ဝါ "န ဇာနာမီ"တိ အဇာနန္တော ဝါ "ဇာနာမီ"တိ ဘဏတိ၊ သာမိကေ အသာမိကေ, အသာမိကေ စ သာမိကေ ကရောတိ။

၁-ဥပရုန္ဓေတီတိ (သျာ)၊ ဥပရုန္ဓတီတိ (က)
၂-အဒိန္နံ အာဒိယတီတိ (သီ၊ သျာ)
၃-အာယောဂဂ္ဂဟဏေန (သီ၊ သျာ)
၄-ဘုဉ္ဇမာနော (သျာ၊ က)
၅-ဝဇတံ (သီ၊ သျာ)

123. **Ñātīnan**ti sambandhīnaṁ. **Sakhīnan**ti vayassānaṁ. **Dāresū**ti parapariggahitesu. **Paṭidissatī**ti paṭikūlena dissati, aticaranto dissatīti attho. **Sāhasā**ti balakkārena anicchaṁ. **Sampiyenā**ti tehi tesaṁ dārehi patthiyamāno sayañca patthayamāno, ubhayasinehavasenāpīti vuttaṁ hoti.

124. **Mātaraṁ pitaraṁ vā**ti evaṁ mettāya padaṭṭhānabhūtampi, **jiṇṇakaṁ gatayobbanan**ti evaṁ karuṇāya padaṭṭhānabhūtampi. **Pahu santo na bharatī**ti atthasampanno upakaraṇasampanno hutvāpi na poseti.

125. **Sasun**ti sassuṁ. **Hantī**ti pāṇinā vā leḍḍunā vā aññena vā kenaci paharati. **Rosetī**ti kodhamassa sañjaneti **vācāya** pharusavacanena.

126. **Atthan**ti sandiṭṭhikasamparāyikaparamatthesu yaṁkiñci. **Pucchito snato**ti puṭṭho samāno. **Anatthamanusāsatī**ti tassa ahitameva ācikkhati. **Paṭicchannena mantetī**ti atthaṁ ācikkhantopi yathā so na jānāti, tathā apākaṭehi padabyañjanehi paṭicchannena vacanena manteti, ācariyamuṭṭhiṁ vā katvā dīgharattaṁ vasāpetvā sāvasesameva manteti.

127. **Yo katvā**ti ettha mayā pubbabhāge[1] pāpicchatā vuttā, yā sā “idhekacco kāyena duccaritaṁ caritvā vācāya duccaritaṁ caritvā manasā duccaritaṁ caritvā tassa paṭicchādanahetu pāpikaṁ icchaṁ paṇidahati, mā maṁ jaññāti icchatī”ti evaṁ āgatā. Yathā aññe na jānanti, tathā karaṇena katānañca avivaraṇena paṭicchannā assa kammantāti **paṭicchannakammanto.**

128. **Parakulan**ti ñātikulaṁ vā mittakulaṁ vā. **Āgatan**ti yassa tena kule bhuttaṁ, taṁ attano gehamāgataṁ pānabhojanādīhi **nappaṭipūjeti,** na vā deti, avabhuttaṁ vā detīti adhippāyo.

129. **Yo brāhmaṇaṁ vā**ti Parābhavasutte vuttanayameva.

1. Aṭṭhakathāya mayā pubbabhāgā (Sī), Aṭṭhakathāya māyā pubbabhāge (Syā)

၁၂၃။ **ဉာတီန**န္တိ သမ္ဗန္ဓီနံ။ **သခီန**န္တိ ဝယဿာနံ။ **ဒါရေသူ**တိ ပရပရိဂ္ဂဟိတေသု။ **ပဋိဒိဿတီ**တိ ပဋိကူလေန ဒိဿတိ၊ အတိစရန္တော ဒိဿတီတိ အတ္ထော။ **သာဟသာ**တိ ဗလက္ကာရေန အနိစ္ဆံ။ **သမ္ပိယေနာ**တိ တေဟိ တေသံ ဒါရေဟိ ပတ္ထိယမာနော သယဉ္စ ပတ္ထယမာနော၊ ဥဘယသိနေဟဝသေနာပီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁၂၄။ **မာတရံ ပိတရံ ဝါ**တိ ဧဝံ မေတ္တာယ ပဒဋ္ဌာနဘူတမ္ပိ၊ **ဇိဏ္ဏကံ ဂတယောဗ္ဗန**န္တိ ဧဝံ ကရုဏာယ ပဒဋ္ဌာနဘူတမ္ပိ။ **ပဟု သန္တော န ဘရတီ**တိ အတ္ထသမ္ပန္နော ဥပကရဏသမ္ပန္နော ဟုတွာပိ န ပေါသေတိ။

၁၂၅။ **သသု**န္တိ သဿုံ။ **ဟန္တီ**တိ ပါဏိနာ ဝါ လေဍ္ဍုနာ ဝါ အညေန ဝါ ကေနစိ ပဟရတိ။ **ရောသေတီ**တိ ကောဓမဿ သဉ္ဇနေတိ **ဝါစာယ** ဖရုသဝစနေန။

၁၂၆။ **အတ္ထ**န္တိ သန္ဒိဋ္ဌိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထေသု ယံကိဉ္စိ။ **ပုစ္ဆိတော သန္တော**တိ ပုဋ္ဌော သမာနော။ **အနတ္ထမနုသာသတီ**တိ တဿ အဟိတမေဝ အာစိက္ခတိ။ **ပဋိစ္ဆန္နေန မန္တေတီ**တိ အတ္ထံ အာစိက္ခန္တောပိ ယထာ သော န ဇာနာတိ၊ တထာ အပါကဋေဟိ ပဒဗျဉ္ဇနေဟိ ပဋိစ္ဆန္နေန ဝစနေန မန္တေတိ၊ အာစရိယမုဋ္ဌိံ ဝါ ကတွာ ဒီဃရတ္တံ ဝသာပေတွာ သာဝသေသမေဝ မန္တေတိ။

၁၂၇။ **ယော ကတွာ**တိ ဧတ္ထ မယာ ပုဗ္ဗဘာဂေ[၁] ပါပိစ္ဆတာ ဝုတ္တာ၊ ယာ သာ “ဣဓေကစ္စော ကာယေန ဒုစ္စရိတံ စရိတွာ ဝါစာယ ဒုစ္စရိတံ စရိတွာ မနသာ ဒုစ္စရိတံ စရိတွာ တဿ ပဋိစ္ဆာဒနဟေတု ပါပိကံ ဣစ္ဆံ ပဏိဒဟတိ၊ မာ မံ ဇညာတိ ဣစ္ဆတီ”တိ ဧဝံ အာဂတာ။ ယထာ အညေ န ဇာနန္တိ၊ တထာ ကရဏေန ကတာနဉ္စ အဝိဝရဏေန ပဋိစ္ဆန္နာ အဿ ကမ္မန္တာတိ **ပဋိစ္ဆန္နကမ္မန္တော**။

၁၂၈။ **ပရကုလ**န္တိ ဉာတိကုလံ ဝါ မိတ္တကုလံ ဝါ။ **အာဂတ**န္တိ ယဿ တေန ကုလေ ဘုတ္တံ၊ တံ အတ္တနော ဂေဟမာဂတံ ပါနဘောဇနာဒီဟိ **နပ္ပဋိပူဇေတိ၊** န ဝါ ဒေတိ, အဝဘုတ္တံ ဝါ ဒေတီတိ အဓိပ္ပါယော။

၁၂၉။ **ယော ဗြာဟ္မဏံ ဝါ**တိ ပရာဘဝသုတ္တေ ဝုတ္တနယမေဝ။

၁-အဋ္ဌကထာယ မယာ ပုဗ္ဗဘာဂါ (သီ)၊ အဋ္ဌကထာယ မာယာ ပုဗ္ဗဘာဂေ (သျာ)

130. **Bhattakāle upaṭṭhite**ti bhojanakāle jāte. Upaṭṭhitantipi pāṭho, bhattakāle āgatanti attho. **Roseti vācā na ca detī**ti "atthakāmo me ayaṁ balakkārena maṁ puññaṁ kārāpetuṁ āgato"ti acintetvā appatirūpena pharusavacanena roseti, antamaso sammukhabhāvamattampi cassa na deti, pageva bhojananti adhippāyo.

131. **Asataṁ yodha pabrūtī**ti yo idha yathā nimittāni dissanti "asukadivase idañcidañca te bhavissatī"ti, evaṁ asajjanānaṁ vacanaṁ pabrūti. "Asantan"tipi pāṭho, abhūtanti attho. **Pabrūtī**ti bhaṇati "amukasmiṁ nāma gāme mayhaṁ īdiso gharavibhavo, ehi tattha gacchāma, gharaṇī me bhavissasi, idañcidañca te dassāmī"ti parabhariyaṁ paradāsiṁ vā vañcento dhutto viya. **Nijigīsāno**ti nijigīsamāno maggamāno, taṁ vañcetvā yaṁkiñci gahetvā palāyitukāmoti adhippāyo.

132. **Yo cattānan**ti yo ca attānaṁ. **Samukkaṁse**ti jāti-ādīhi samukkaṁsati uccaṭṭhāne ṭhapeti. **Pare ca mavajānātī**ti tehiyeva pare avajānāti, nīcaṁ karoti. Makāro padasandhikaro. **Nihīno**ti guṇavuḍḍhito parihīno, adhamabhāvaṁ vā gato. **Sena mānenā**ti tena ukkaṁsanāvajānanasaṅkhārena[1] attano mānena.

133. **Rosako**ti kāyavācāhi paresaṁ rosajanako. **Kadariyo**ti thaddhamaccharī, yo pare paresaṁ dente aññaṁ vā puññaṁ karonte vāreti, tassetaṁ adhivacanaṁ. **Pāpiccho**ti asantaguṇasambhāvanicchāya samannāgato. **Maccharī**ti āvāsādimacchariyayutto. **Saṭho**ti asantaguṇappakāsanalakkhaṇena sāṭheyyena samannāgato, asammābhāsī vā[2] akātukāmopi "karomī"ti-ādivacanena. Nāssa pāpajigucchanalakkhaṇā hirī, nāssa uttāsanato ubbegalakkhaṇaṁ ottappanti **ahiriko anottappī.**

134. **Buddhan**ti Sammāsambuddhaṁ. **Paribhāsatī**ti "asabbaññū"ti-ādīhi apavadati, **sāvakañca** "duppaṭipanno"ti-ādīhi. **Paribbājaṁ gahaṭṭhaṁ vā**ti

1. Ukkaṁsanavambhanasaṅkhātena (Syā, Ka)
2. Samma mā bhāyīti vā (Ka)

၁၃၀။ **ဘတ္တကာလေ ဥပဋ္ဌိတေ**တိ ဘောဇနကာလေ ဇာတေ။ ဥပဋ္ဌိတန္တိပိ ပါဌော၊ ဘတ္တကာလေ အာဂတန္တိ အတ္ထော။ **ရောသေတိ ဝါစာ န စ ဒေတီ**တိ "အတ္ထကာမော မေ အယံ ဗလက္ကာရေန မံ ပုညံ ကာရာပေတုံ အာဂတော"တိ အစိန္တေတွာ အပ္ပတိရူပေန ဖရုသဝစနေန ရောသေတိ၊ အန္တမသော သမ္မုခဘာဝမတ္တမ္ပိ စဿ န ဒေတိ၊ ပဂေဝ ဘောဇနန္တိ အဓိပ္ပါယော။

၁၃၁။ **အသတံ ယောဓ ပဗြူတီ**တိ ယော ဣဓ ယထာ နိမိတ္တာနိ ဒိဿန္တိ "အသုကဒိဝသေ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ တေ ဘဝိဿတီ"တိ၊ ဧဝံ အသဇ္ဇနာနံ ဝစနံ ပဗြူတိ။ "အသန္တ"န္တိပိ ပါဌော၊ အဘူတန္တိ အတ္ထော။ **ပဗြူတီ**တိ ဘဏတိ "အမုကသ္မိံ နာမ ဂါမေ မယှံ ဤဒိသော ဃရဝိဘဝေါ၊ ဧဟိ တတ္ထ ဂစ္ဆာမ၊ ဃရဏီ မေ ဘဝိဿသိ၊ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ တေ ဒဿာမီ"တိ ပရဘရိယံ ပရဒါသိံ ဝါ ဝဉ္စေန္တော ဓုတ္တော ဝိယ။ **နိဇိဂီသာနော**တိ နိဇိဂီသမာနော မဂ္ဂမာနော၊ တံ ဝဉ္စေတွာ ယံကိဉ္စိ ဂဟေတွာ ပလာယိတုကာမောတိ အဓိပ္ပါယော။

၁၃၂။ **ယော စတ္တာန**န္တိ ယော စ အတ္တာနံ။ **သမုက္ကံသေ**တိ ဇာတိအာဒီဟိ သမုက္ကံသတိ ဥစ္စဋ္ဌာနေ ဌပေတိ။ **ပရေ စ မဝဇာနာတီ**တိ တေဟိယေဝ ပရေ အဝဇာနာတိ၊ နီစံ ကရောတိ။ မကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ **နိဟီနော**တိ ဂုဏဝုဍ္ဎိတော ပရိဟီနော၊ အဓမဘာဝံ ဝါ ဂတော။ **သေန မာနေနာ**တိ တေန ဥက္ကံသနာဝဇာနနသင်္ခါရေန[၁] အတ္တနော မာနေန။

၁၃၃။ **ရောသကော**တိ ကာယဝါစာဟိ ပရေသံ ရောသဇနကော။ **ကဒရိယော**တိ ထဒ္ဓမစ္ဆရီ၊ ယော ပရေ ပရေသံ ဒေန္တေ အညံ ဝါ ပုညံ ကရောန္တေ ဝါရေတိ၊ တဿေတံ အဓိဝစနံ။ **ပါပိစ္ဆော**တိ အသန္တဂုဏသမ္ဘာဝနိစ္ဆာယ သမန္နာဂတော။ **မစ္ဆရီ**တိ အာဝါသာဒိမစ္ဆရိယယုတ္တော။ **သဌော**တိ အသန္တဂုဏပ္ပကာသနလက္ခဏေန သာဌေယျေန သမန္နာဂတော၊ အသမ္မာဘာသီ ဝါ[၂] အကာတုကာမောပိ "ကရောမီ"တိအာဒိဝစနေန။ နာဿ ပါပဇိဂုစ္ဆနလက္ခဏာ ဟိရီ, နာဿ ဥတ္တာသနတော ဥဗ္ဗေဂလက္ခဏံ ဩတ္တပ္ပန္တိ **အဟိရိကော အနောတ္တပ္ပီ**။

၁၃၄။ **ဗုဒ္ဓ**န္တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ။ **ပရိဘာသတီ**တိ "အသဗ္ဗညူ"တိအာဒီဟိ အပဝဒတိ၊ **သာဝကဉ္စ** "ဒုပ္ပဋိပန္နော"တိအာဒီဟိ။ **ပရိဗ္ဗာဇံ ဂဟဋ္ဌံ ဝါ**တိ

၁-ဥက္ကံသနဝမ္ဘနသင်္ခါတေန (သျာ၊ က)
၂-သမ္မ မာ ဘာယီတိ ဝါ (က)

sāvakavisesanamevetaṁ, pabbajitaṁ vā tassa sāvakaṁ, gahaṭṭhaṁ vā paccayadāyakanti attho. Bāhirakaṁ vā paribbājakaṁ, yaṁkiñci gahaṭṭhaṁ vā abhūtena dosena paribhāsatīti evampettha atthaṁ icchanti porāṇā.

135. **Anarahaṁ santo**ti akhīṇāsavo samāno. **Arahaṁ paṭijānātī**ti "ahaṁ arahā"ti paṭijānāti, yathā naṁ "arahā ayan"ti jānanti, tathā vācaṁ nicchāreti, kāyena parakkamati, cittena icchati adhivāseti. **Coro**ti theno. **Sabrahmake loke**ti ukkaṭṭhavasena āha, sabbaloketi vuttaṁ hoti. Loke hi sandhicchedananillopaharaṇa-ekāgārikakaraṇaparipanthatiṭṭhanādīhi paresaṁ dhanaṁ vilumpantā corāti vuccanti, sāsane pana parisasampatti-ādīhi paccayādīni vilumpantā. Yathāha—

"Pañcime bhikkhave mahācorā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ, katame pañca, idha bhikkhave ekaccassa mahācorassa evaṁ hoti 'kudāssu nāmāhaṁ satena vā sahassena vā parivuto gāmanigamarājadhānīsu āhiṇḍissāmi hananto ghātento chindanto chedāpento pacanto pācento'ti, so aparena samayena satena vā sahassena vā parivuto gāmanigamarājadhānīsu āhiṇḍati hananto -pa- pācento, evameva kho bhikkhave idhekaccassa pāpabhikkhuno evaṁ hoti 'kudāssu nāmāhaṁ satena vā -pa- rājadhānīsu cārikaṁ carissāmi sakkato garukato mānito pūjito apacito gahaṭṭhānañceva pabbajitānañca, lābhī cīvara -pa- parikkhārānan'ti, so aparena samayena satena vā sahassena vā parivuto gāmanigamarājadhānīsu cārikaṁ carati sakkato -pa- parikkhārānaṁ. Ayaṁ bhikkhave paṭhamo mahācoro santo saṁvijjamāno lokasmiṁ.

Puna caparaṁ bhikkhave idhekacco pāpabhikkhu Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ pariyāpuṇitvā attano dahati, ayaṁ bhikkhave dutiyo -pa- lokasmiṁ.

သာဝကဝိသေသနမေဝေတံ၊ ပဗ္ဗဇိတံ ဝါ တဿ သာဝကံ, ဂဟဋ္ဌံ ဝါ ပစ္စယဒါယကန္တိ အတ္ထော။ ဗာဟိရကံ ဝါ ပရိဗ္ဗာဇကံ, ယံကိဉ္စိ ဂဟဋ္ဌံ ဝါ အဘူတေန ဒေါသေန ပရိဘာသတီတိ ဧဝမ္ပေတ္ထ အတ္ထံ ဣစ္ဆန္တိ ပေါရာဏာ။

၁၃၅။ **အနရဟံ သန္တော**တိ အခီဏာသဝေါ သမာနော။ **အရဟံ ပဋိဇာနာတီ**တိ "အဟံ အရဟာ"တိ ပဋိဇာနာတိ၊ ယထာ နံ "အရဟာ အယ"န္တိ ဇာနန္တိ၊ တထာ ဝါစံ နိစ္ဆာရေတိ၊ ကာယေန ပရက္ကမတိ၊ စိတ္တေန ဣစ္ဆတိ အဓိဝါသေတိ။ **စောရော**တိ ထေနော။ **သဗြဟ္မကေ လောကေ**တိ ဥက္ကဋ္ဌဝသေန အာဟ၊ သဗ္ဗလောကေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ လောကေ ဟိ သန္ဓိစ္ဆေဒနနိလ္လောပဟရဏဧကာဂါရိကကရဏပရိပန္ထတိဋ္ဌနာဒီဟိ ပရေသံ ဓနံ ဝိလုမ္ပန္တာ စောရာတိ ဝုစ္စန္တိ၊ သာသနေ ပန ပရိသသမ္ပတ္တိအာဒီဟိ ပစ္စယာဒီနိ ဝိလုမ္ပန္တာ။ ယထာဟ—

"ပဉ္စိမေ ဘိက္ခဝေ မဟာစောရာ သန္တော သံဝိဇ္ဇမာနာ လောကသ္မိံ၊ ကတမေ ပဉ္စ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဧကစ္စဿ မဟာစောရဿ ဧဝံ ဟောတိ 'ကုဒါဿု နာမာဟံ သတေန ဝါ သဟဿေန ဝါ ပရိဝုတော ဂါမနိဂမရာဇဓာနီသု အာဟိဏ္ဍိဿာမိ ဟနန္တော ဃာတေန္တော ဆိန္ဒန္တော ဆေဒါပေန္တော ပစန္တော ပါစေန္တော'တိ၊ သော အပရေန သမယေန သတေန ဝါ သဟဿေန ဝါ ပရိဝုတော ဂါမနိဂမရာဇဓာနီသု အာဟိဏ္ဍတိ ဟနန္တော။ပ။ ပါစေန္တော၊ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဣဓေကစ္စဿ ပါပဘိက္ခုနော ဧဝံ ဟောတိ 'ကုဒါဿု နာမာဟံ သတေန ဝါ။ပ။ ရာဇဓာနီသု စာရိကံ စရိဿာမိ သက္ကတော ဂရုကတော မာနိတော ပူဇိတော အပစိတော ဂဟဋ္ဌာနဉ္စေဝ ပဗ္ဗဇိတာနဉ္စ၊ လာဘီ စီဝရ။ပ။ ပရိက္ခာရာန'န္တိ၊ သော အပရေန သမယေန သတေန ဝါ သဟဿေန ဝါ ပရိဝုတော ဂါမနိဂမရာဇဓာနီသု စာရိကံ စရတိ သက္ကတော။ပ။ ပရိက္ခာရာနံ။ အယံ ဘိက္ခဝေ ပဌမော မဟာစောရော သန္တော သံဝိဇ္ဇမာနော လောကသ္မိံ။

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဣဓေကစ္စော ပါပဘိက္ခု တထာဂတပ္ပဝေဒိတံ ဓမ္မဝိနယံ ပရိယာပုဏိတွာ အတ္တနော ဒဟတိ၊ အယံ ဘိက္ခဝေ ဒုတိယော။ပ။ လောကသ္မိံ။

Puna caparaṁ bhikkhave idhekacco pāpabhikkhu suddhaṁ brahmacāriṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ carantaṁ amūlakena abrahmacariyena anuddhaṁseti, ayaṁ bhikkhave tatiyo -pa- lokasmiṁ.

Puna caparaṁ bhikkhave idhekacco pāpabhikkhu yāni tāni saṁghassa garubhaṇḍāni garuparikkhārāni, seyyathidaṁ, ārāmo ārāmavatthu vihāro vihāravatthu mañco pīṭhaṁ bhisi bimbohanaṁ lohakumbhī lohabhāṇakaṁ lohavārako lohakaṭāhaṁ vāsi pharasu kuṭhārī kudālo nikhādanaṁ valli veḷu muñjaṁ pabbajaṁ tiṇaṁ mattikā dārubhaṇḍaṁ mattikābhaṇḍaṁ, tehi gihiṁ saṅgaṇhāti upalāpeti, ayaṁ bhikkhave catuttho -pa- lokasmiṁ.

Sadevake bhikkhave loke -pa- sadevamanussāya ayaṁ aggo mahācoro, yo asantaṁ abhūtaṁ uttarimanussadhammaṁ ullapatī”ti[1].

Tattha lokiyacorā lokiyameva dhanadhaññādiṁ thenenti, sāsane vuttacoresu paṭhamo tathārūpameva cīvarādipaccayamattaṁ, dutiyo pariyattidhammaṁ, tatiyo parassa brahmacariyaṁ, catuttho saṁghikagarubhaṇḍaṁ, pañcamo jhānasamādhisamāpattimaggaphalappabhedaṁ lokiyalokuttaraguṇadhanaṁ lokiyañca cīvarādipaccayajātaṁ. Yathāha “theyyāya vo bhikkhave raṭṭhapiṇḍo bhutto”ti. Tattha yvāyaṁ pañcamo mahācoro, taṁ sandhāyāha Bhagavā “coro sabrahmake loke”ti. So hi “sadevake bhikkhave loke -pa- sadevamanussāya ayaṁ aggo mahācoro, yo asantaṁ abhūtaṁ uttarimanussadhammaṁ ullapatī”ti[2] evaṁ lokiyalokuttaradhanathenanato aggo mahācoroti vutto, tasmā taṁ idhāpi “sabrahmake loke”ti iminā ukkaṭṭhaparicchedena pakāsesi.

Eso kho vasalādhamoti ettha **kho**ti avadhāraṇattho, tena eso eva vasalādhamo, vasalānaṁ hīno sabbapacchimakoti avadhāreti. Kasmā? Visiṭṭhavatthumhi theyyadhammavassanato, yāva taṁ paṭiññaṁ na vissajjeti, tāva avigatavasalakaraṇadhammato cāti.

1. Vi 1. 114 piṭṭhe. 2. Vi 1. 115 piṭṭhe.

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဣဓေကစ္စော ပါပဘိက္ခု သုဒ္ဓံ ဗြဟ္မစာရိံ ပရိသုဒ္ဓံ ဗြဟ္မစရိယံ စရန္တံ အမူလကေန အဗြဟ္မစရိယေန အနုဒ္ဓံသေတိ၊ အယံ ဘိက္ခဝေ တတိယော။ပ။ လောကသ္မိံ။

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဣဓေကစ္စော ပါပဘိက္ခု ယာနိ တာနိ သံဃဿ ဂရုဘဏ္ဍာနိ ဂရုပရိက္ခာရာနိ၊ သေယျထိဒံ၊ အာရာမော အာရာမဝတ္ထု ဝိဟာရော ဝိဟာရဝတ္ထု မဉ္စော ပီဌံ ဘိသိ ဗိမ္ဗောဟနံ လောဟကုမ္ဘီ လောဟဘာဏကံ လောဟဝါရကော လောဟကဋာဟံ ဝါသိ ဖရသု ကုဌာရီ ကုဒါလော နိခါဒနံ ဝလ္လိ ဝေဠု မုဉ္ဇံ ပဗ္ဗဇံ တိဏံ မတ္တိကာ ဒါရုဘဏ္ဍံ မတ္တိကာဘဏ္ဍံ၊ တေဟိ ဂိဟိံ သင်္ဂဏှာတိ ဥပလာပေတိ၊ အယံ ဘိက္ခဝေ စတုတ္ထော။ပ။ လောကသ္မိံ။

သဒေဝကေ ဘိက္ခဝေ လောကေ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယ အယံ အဂ္ဂေါ မဟာစောရော၊ ယော အသန္တံ အဘူတံ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မံ ဥလ္လပတီ”တိ[၁]။

တတ္ထ လောကိယစောရာ လောကိယမေဝ ဓနဓညာဒိံ ထေနေန္တိ၊ သာသနေ ဝုတ္တစောရေသု ပဌမော တထာရူပမေဝ စီဝရာဒိပစ္စယမတ္တံ၊ ဒုတိယော ပရိယတ္တိဓမ္မံ၊ တတိယော ပရဿ ဗြဟ္မစရိယံ၊ စတုတ္ထော သံဃိကဂရုဘဏ္ဍံ၊ ပဉ္စမော ဈာနသမာဓိသမာပတ္တိမဂ္ဂဖလပ္ပဘေဒံ လောကိယလောကုတ္တရဂုဏဓနံ လောကိယဉ္စ စီဝရာဒိပစ္စယဇာတံ။ ယထာဟ “ထေယျာယ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ရဋ္ဌပိဏ္ဍော ဘုတ္တော”တိ။ တတ္ထ ယွာယံ ပဉ္စမော မဟာစောရော၊ တံ သန္ဓာယာဟ ဘဂဝါ “စောရော သဗြဟ္မကေ လောကေ”တိ။ သော ဟိ “သဒေဝကေ ဘိက္ခဝေ လောကေ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယ အယံ အဂ္ဂေါ မဟာစောရော၊ ယော အသန္တံ အဘူတံ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မံ ဥလ္လပတီ”တိ[၂] ဧဝံ လောကိယလောကုတ္တရဓနထေနနတော အဂ္ဂေါ မဟာစောရောတိ ဝုတ္တော၊ တသ္မာ တံ ဣဓာပိ “သဗြဟ္မကေ လောကေ”တိ ဣမိနာ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒေန ပကာသေသိ။

ဧသော ခေါ ဝသလာဓမောတိ ဧတ္ထ **ခေါ**တိ အဝဓာရဏတ္ထော၊ တေန ဧသော ဧဝ ဝသလာဓမော၊ ဝသလာနံ ဟီနော သဗ္ဗပစ္ဆိမကောတိ အဝဓာရေတိ။ ကသ္မာ? ဝိသိဋ္ဌဝတ္ထုမှိ ထေယျဓမ္မဝဿနတော, ယာဝ တံ ပဋိညံ န ဝိဿဇ္ဇေတိ၊ တာဝ အဝိဂတဝသလကရဏဓမ္မတော စာတိ။

၁-ဝိ ၁-၁၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၁-၁၁၅-ပိဋ္ဌေ။

Ete kho vasalāti idāni ye te paṭhamagāthāya āsayavipattivasena kodhanādayo pañca, pāpamakkhiṁ vā dvidhā katvā cha, dutiyagāthāya payogavipattivasena pāṇahiṁsako eko, tatiyāya payogavipattivaseneva gāmanigamaniggāhako eko, catutthāya theyyāvahāravasena eko, pañcamāya iṇavañcanavasena eko, chaṭṭhāya pasayhāvahāravasena panthadūsako eko, sattamāya kūṭasakkhivasena eko, aṭṭhamāya mittadubbhivasena eko, navamāya akataññuvasena eko, dasamāya katanāsanavihesanavasena eko, ekādasamāya hadayavañcanavasena eko, dvādasamāya paṭicchannakammantavasena dve, terasamāya akataññuvasena eko, cuddasamāya vañcanavasena eko, pannarasamāya vihesanavasena eko, soḷasamāya vañcanavasena eko, sattarasamāya attukkaṁsanaparavambhanavasena dve, aṭṭhārasamāya payogāsayavipattivasena rosakādayo satta, ekūnavīsatimāya paribhāsanavasena dve, vīsatimāya aggamahācoravasena ekoti evaṁ tettiṁsa catuttiṁsa vā vasalā vuttā, te niddisanto āha **"ete kho vasalā vuttā, mayā ye te[1] pakāsitā**ti. Tassattho—ye te mayā pubbe "jānāsi pana tvaṁ brāhmaṇa vasalan"ti evaṁ saṅkhepato vasalā vuttā, te vitthārato ete kho pakāsitāti. Atha vā ye te mayā puggalavasena vuttā, te dhammavasenāpi ete kho pakāsitā. Atha vā ete kho vasalā vuttā ariyehi kammavasena, na jātivasena, mayā ye te pakāsitā "kodhano upanāhī"ti-ādinā nayena.

136. Evaṁ Bhagavā vasalaṁ dassetvā idāni yasmā brāhmaṇo sakāya diṭṭhiyā[2] atīva abhiniviṭṭho hoti, tasmā taṁ diṭṭhiṁ paṭisedhento āha **"na jaccā vasalo hotī"**ti. Tassattho—paramatthato hi na jaccā vasalo hoti, na jaccā hoti brāhmaṇo, apica kho kammunā vasalo hoti, kammunā hoti brāhmaṇo, aparisuddhakammavassanato vasalo hoti, parisuddhena kammunā aparisuddhavāhanato brāhmaṇo hoti. Yasmā vā tumhe hīnaṁ vasalaṁ

1. Ye vo (Sī) 2. Sakkāyadiṭṭhiyā (Syā, Ka)

ဧတေ ခေါ ဝသလာတိ ဣဒါနိ ယေ တေ ပဌမဂါထာယ အာသယဝိပတ္တိဝသေန ကောဓနာဒယော ပဉ္စ၊ ပါပမက္ခိံ ဝါ ဒွိဓာ ကတွာ ဆ၊ ဒုတိယဂါထာယ ပယောဂဝိပတ္တိဝသေန ပါဏဟိံသကော ဧကော၊ တတိယာယ ပယောဂဝိပတ္တိဝသေနေဝ ဂါမနိဂမနိဂ္ဂါဟကော ဧကော၊ စတုတ္ထာယ ထေယျာဝဟာရဝသေန ဧကော၊ ပဉ္စမာယ ဣဏဝဉ္စနဝသေန ဧကော၊ ဆဋ္ဌာယ ပသယှာဝဟာရဝသေန ပန္ထဒူသကော ဧကော၊ သတ္တမာယ ကူဋသက္ခိဝသေန ဧကော၊ အဋ္ဌမာယ မိတ္တဒုဗ္ဘိဝသေန ဧကော၊ နဝမာယ အကတညုဝသေန ဧကော၊ ဒသမာယ ကတနာသနဝိဟေသနဝသေန ဧကော၊ ဧကာဒသမာယ ဟဒယဝဉ္စနဝသေန ဧကော၊ ဒွါဒသမာယ ပဋိစ္ဆန္နကမ္မန္တဝသေန ဒွေ၊ တေရသမာယ အကတညုဝသေန ဧကော၊ စုဒ္ဒသမာယ ဝဉ္စနဝသေန ဧကော၊ ပန္နရသမာယ ဝိဟေသနဝသေန ဧကော၊ သောဠသမာယ ဝဉ္စနဝသေန ဧကော၊ သတ္တရသမာယ အတ္တုက္ကံသနပရဝမ္ဘနဝသေန ဒွေ၊ အဋ္ဌာရသမာယ ပယောဂါသယဝိပတ္တိဝသေန ရောသကာဒယော သတ္တ၊ ဧကူနဝီသတိမာယ ပရိဘာသနဝသေန ဒွေ၊ ဝီသတိမာယ အဂ္ဂမဟာစောရဝသေန ဧကောတိ ဧဝံ တေတ္တိံသ စတုတ္တိံသ ဝါ ဝသလာ ဝုတ္တာ၊ တေ နိဒ္ဒိသန္တော အာဟ **"ဧတေ ခေါ ဝသလာ ဝုတ္တာ၊ မယာ ယေ တေ[1] ပကာသိတာ**တိ။ တဿတ္ထော— ယေ တေ မယာ ပုဗ္ဗေ "ဇာနာသိ ပန တွံ ဗြာဟ္မဏ ဝသလ"န္တိ ဧဝံ သင်္ခေပတော ဝသလာ ဝုတ္တာ၊ တေ ဝိတ္ထာရတော ဧတေ ခေါ ပကာသိတာတိ။ အထ ဝါ ယေ တေ မယာ ပုဂ္ဂလဝသေန ဝုတ္တာ၊ တေ ဓမ္မဝသေနာပိ ဧတေ ခေါ ပကာသိတာ။ အထ ဝါ ဧတေ ခေါ ဝသလာ ဝုတ္တာ အရိယေဟိ ကမ္မဝသေန၊ န ဇာတိဝသေန၊ မယာ ယေ တေ ပကာသိတာ "ကောဓနော ဥပနာဟီ"တိအာဒိနာ နယေန။

၁၃၆။ ဧဝံ ဘဂဝါ ဝသလံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယသ္မာ ဗြာဟ္မဏော သကာယ ဒိဋ္ဌိယာ[2] အတီဝ အဘိနိဝိဋ္ဌော ဟောတိ၊ တသ္မာ တံ ဒိဋ္ဌိံ ပဋိသေဓေန္တော အာဟ **"န ဇစ္စာ ဝသလော ဟောတီ"**တိ။ တဿတ္ထော— ပရမတ္ထတော ဟိ န ဇစ္စာ ဝသလော ဟောတိ၊ န ဇစ္စာ ဟောတိ ဗြာဟ္မဏော၊ အပိစ ခေါ ကမ္မုနာ ဝသလော ဟောတိ၊ ကမ္မုနာ ဟောတိ ဗြာဟ္မဏော၊ အပရိသုဒ္ဓကမ္မဝဿနတော ဝသလော ဟောတိ၊ ပရိသုဒ္ဓေန ကမ္မုနာ အပရိသုဒ္ဓဝါဟနတော ဗြာဟ္မဏော ဟောတိ။ ယသ္မာ ဝါ တုမှေ ဟီနံ ဝသလံ

၁-ယေ ဝေါ (သီ) ၂-သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ (သျာ၊ က)

ukkaṭṭhaṁ brāhmaṇaṁ maññittha, tasmā hīnena kammunā vasalo hoti, ukkaṭṭhena kammunā brāhmaṇo hotīti evampi atthaṁ ñāpento evamāha.

137-139. Idāni tamevatthaṁ nidassanena sādhetuṁ **"tadamināpi jānāthā"**ti-ādikā tisso gāthāyo āha. Tāsu dve catuppādā, ekā chappādā, tāsaṁ attho—yaṁ mayā vuttaṁ "na jaccā vasalo hotī"ti-ādi, **tadamināpi jānātha, yathā medaṁ nidassanaṁ,** taṁ imināpi pakārena jānātha, yena me pakārena yena sāmaññena idaṁ nidassananti vuttaṁ hoti. Katamaṁ nidassananti ce? **Caṇḍālaputto sopāko -pa- brahmalokūpapattiyā**ti.

Caṇḍālassa putto **caṇḍālaputto.** Attano khādanatthāya mate sunakhe labhitvā pacatīti **sopāko. Mātaṅgo**ti evaṁnāmo. **Vissuto**ti evaṁ hīnāya jātiyā ca jīvikāya ca nāmena ca pākaṭo.

Soti purimapadena sambandhitvā so Mātaṅgo **yasaṁ paramaṁ patto,** abbhutaṁ uttamaṁ ativisiṭṭhaṁ yasaṁ kittiṁ pasaṁsaṁ patto. **Yaṁ sudullabhan**ti yaṁ uḷārakulūpapannenāpi dullabhaṁ, hīnakulūpapannena sudullabhaṁ. Evaṁ yasappattassa ca **āgacchuṁ tassupaṭṭhānaṁ, khattiyā brāhmaṇā bahū,** tassa Mātaṅgassa pāricariyatthaṁ khattiyā ca brāhmaṇā ca aññe ca bahū vessasuddādayo jambudīpamanussā yebhuyyena upaṭṭhānaṁ āgamiṁsūti attho.

Evaṁ upaṭṭhānasampanno so Mātaṅgo vigatakilesarajattā **virajaṁ,** mahantehi Buddhādīhi paṭipannattā **mahāpathaṁ,** brahmalokasaṅkhātaṁ devalokaṁ yāpetuṁ samatthattā devalokayānasaññitaṁ aṭṭhasamāpattiyānaṁ **abhiruyha** tāya paṭipattiyā **kāmarāgaṁ virājetvā** kāyassa bhedā **brahmalokūpago ahu,** sā tathā hīnāpi **na naṁ jāti nivāresi brahmalokūpapattiyā,** brahmalokūpapattitoti vuttaṁ hoti.

Ayaṁ panattho evaṁ veditabbo—atīte kira mahāpuriso tena tenupāyena sattahitaṁ karonto sopākajīvike caṇḍālakule uppajji. So nāmena Mātaṅgo, rūpena duddasiko hutvā bahinagare cammakuṭikāya vasati, antonagare bhikkhaṁ caritvā jīvikaṁ kappeti.

ဥက္ကဋ္ဌံ ဗြာဟ္မဏံ မညိတ္ထ၊ တသ္မာ ဟီနေန ကမ္မုနာ ဝသလော ဟောတိ၊ ဥက္ကဋ္ဌေန ကမ္မုနာ ဗြာဟ္မဏော ဟောတီတိ ဧဝမ္ပိ အတ္ထံ ဉာပေန္တော ဧဝမာဟ။

၁၃၇-၁၃၉။ ဣဒါနိ တမေဝတ္ထံ နိဒဿနေန သာဓေတုံ “**တဒမိနာပိ ဇာနာထာ**”တိအာဒိကာ တိဿော ဂါထာယော အာဟ။ တာသု ဒွေ စတုပ္ပါဒါ၊ ဧကာ ဆပ္ပါဒါ၊ တာသံ အတ္ထော—ယံ မယာ ဝုတ္တံ “န ဇစ္စာ ဝသလော ဟောတီ”တိအာဒိ၊ **တဒမိနာပိ ဇာနာထ၊ ယထာ မေဒံ နိဒဿနံ၊** တံ ဣမိနာပိ ပကာရေန ဇာနာထ၊ ယေန မေ ပကာရေန ယေန သာမညေန ဣဒံ နိဒဿနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကတမံ နိဒဿနန္တိ စေ? **စဏ္ဍာလပုတ္တော သောပါကော။ပ။ ဗြဟ္မလောကူပပတ္တိယာ**တိ။

စဏ္ဍာလဿ ပုတ္တော **စဏ္ဍာလပုတ္တော။** အတ္တနော ခါဒနတ္ထာယ မတေ သုနခေ လဘိတွာ ပစတီတိ **သောပါကော။ မာတင်္ဂေါ**တိ ဧဝံနာမော။ **ဝိဿုတော**တိ ဧဝံ ဟီနာယ ဇာတိယာ စ ဇီဝိကာယ စ နာမေန စ ပါကဋော။

သောတိ ပုရိမပဒေန သမ္ဗန္ဓိတွာ သော မာတင်္ဂေါ **ယသံ ပရမံ ပတ္တော၊** အဗ္ဘုတံ ဥတ္တမံ အတိဝိသိဋ္ဌံ ယသံ ကိတ္တိံ ပသံသံ ပတ္တော။ **ယံ သုဒုလ္လဘ**န္တိ ယံ ဥဠာရကုလူပပန္နေနာပိ ဒုလ္လဘံ, ဟီနကုလူပပန္နေန သုဒုလ္လဘံ။ ဧဝံ ယသပ္ပတ္တဿ စ **အာဂစ္ဆုံ တဿုပဋ္ဌာနံ၊ ခတ္တိယာ ဗြာဟ္မဏာ ဗဟူ၊** တဿ မာတင်္ဂဿ ပါရိစရိယတ္ထံ ခတ္တိယာ စ ဗြာဟ္မဏာ စ အညေ စ ဗဟူ ဝေဿသုဒ္ဒါဒယော ဇမ္ဗုဒီပမနုဿာ ယေဘုယျေန ဥပဋ္ဌာနံ အာဂမိံသူတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ဥပဋ္ဌာနသမ္ပန္နော သော မာတင်္ဂေါ ဝိဂတကိလေသရဇတ္တာ **ဝိရဇံ,** မဟန္တေဟိ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ပဋိပန္နတ္တာ **မဟာပထံ,** ဗြဟ္မလောကသင်္ခါတံ ဒေဝလောကံ ယာပေတုံ သမတ္ထတ္တာ ဒေဝလောကယာနသညိတံ အဋ္ဌသမာပတ္တိယာနံ **အဘိရုယှ** တာယ ပဋိပတ္တိယာ **ကာမရာဂံ ဝိရာဇေတွာ** ကာယဿ ဘေဒါ **ဗြဟ္မလောကူပဂေါ အဟု၊** သာ တထာ ဟီနာပိ **န နံ ဇာတိ နိဝါရေသိ ဗြဟ္မလောကူပပတ္တိယာ၊** ဗြဟ္မလောကူပပတ္တိတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

အယံ ပနတ္ထော ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗော—အတီတေ ကိရ မဟာပုရိသော တေန တေနုပါယေန သတ္တဟိတံ ကရောန္တော သောပါကဇီဝိကေ စဏ္ဍာလကုလေ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော နာမေန မာတင်္ဂေါ, ရူပေန ဒုဒ္ဒသိကော ဟုတွာ ဗဟိနဂရေ စမ္မကုဋိကာယ ဝသတိ၊ အန္တောနဂရေ ဘိက္ခံ စရိတွာ ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ။

Athekadivasaṁ tasmiṁ nagare surānakkhatte[1] ghosite dhuttā yathāsakena parivārena kīḷanti. Aññatarāpi brāhmaṇamahāsāladhītā pannarasasoḷasavassuddesikā devakaññā viya rūpena dassanīyā pāsādikā “attano kulavaṁsānurūpaṁ kīḷissāmī”ti pahūtaṁ khajjabhojjādikīḷanasambhāraṁ sakaṭesu āropetvā sabbasetavaḷavayuttaṁ[2] yānamāruyha mahāparivārena uyyānabhūmiṁ gacchati **diṭṭhamaṅgalikā**ti nāmena. Sā kira “dussaṇṭhitaṁ rūpaṁ avamaṅgalan”ti[3] daṭṭhuṁ na icchati, tenassā diṭṭhamaṅgalikātveva saṅkhā udapādi.

Tadā so Mātaṅgo kālasseva vuṭṭhāya paṭipilotikaṁ nivāsetvā kaṁsatāḷaṁ[4] hatthe bandhitvā bhājanahattho nagaraṁ pavisati manusse disvā dūrato eva kaṁsatāḷaṁ ākoṭento. Atha diṭṭhamaṅgalikā “ussaratha ussarathā”ti purato purato hīnajanaṁ apanentehi purisehi nīyamānā nagaradvāramajjhe Mātaṅgaṁ disvā “ko eso”ti āha. ahaṁ Mātaṅgacaṇḍāloti. Sā “īdisaṁ disvā gatānaṁ kuto vuḍḍhī”ti yānaṁ nivattāpesi. Manussā “yaṁ mayaṁ uyyānaṁ gantvā khajjabhojjādiṁ labheyyāma, tassa no Mātaṅgena antarāyo kato”ti kupitā “gaṇhatha caṇḍālan”ti leḍḍūhi paharitvā “mato”ti pāde gahetvā ekamante chaḍḍetvā kacavarena paṭicchādetvā agamaṁsu. So satiṁ paṭilabhitvā uṭṭhāya manusse pucchi “kiṁ ayyā dvāraṁ nāma sabbasādhāraṇaṁ, udāhu brāhmaṇānaṁyeva katan”ti. Manussā āhaṁsu “sabbesaṁ sādhāraṇan”ti. “Evaṁ sabbasādhāraṇadvārena pavisitvā bhikkhāhārena yāpentaṁ maṁ diṭṭhamaṅgalikāya manussā imaṁ anayabyasanaṁ pāpesun”ti rathikāya rathikaṁ āhiṇḍanto manussānaṁ ārocetvā brāhmaṇassa gharadvāre nipajji “diṭṭhamaṅgalikaṁ aladdhā na vuṭṭhahissāmī”ti.

Brāhmaṇo “gharadvāre Mātaṅgo nipanno”ti sutvā “tassa kākaṇikaṁ detha, telena aṅgaṁ makkhetvā gacchatū”ti āha. So taṁ na icchati, “diṭṭhamaṅgalikaṁ aladdhā na vuṭṭhahissāmi”cceva āha. Tato brāhmaṇo “dve kākaṇikāyo detha, kākaṇikāya pūvaṁ[5] khādatu,

1. Subhanakkhatte (Ka)
2. Sabbasetabalibaddayuttaṁ (Sī)
3. Dussaṇṭhitarūpaṁ amaṅgalanti (Sī)
4. Kaṭṭhatālaṁ (Syā, Ka)
5. Kākaṇikāya mūlaṁ (Syā), kākaṇikamūlaṁ (Ka)

အထေကဒိဝသံ တသ္မိံ နဂရေ သုရာနက္ခတ္တေ[၁] ဃောသိတေ ဓုတ္တာ ယထာသကေန ပရိဝါရေန ကီဠန္တိ။ အညတရာပိ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလဓီတာ ပန္နရသသောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကာ ဒေဝကညာ ဝိယ ရူပေန ဒဿနီယာ ပါသာဒိကာ “အတ္တနော ကုလဝံသာနုရူပံ ကီဠိဿာမီ”တိ ပဟူတံ ခဇ္ဇဘောဇ္ဇာဒိကီဠနသမ္ဘာရံ သကဋေသု အာရောပေတွာ သဗ္ဗသေတဝဠဝယုတ္တံ[၂] ယာနမာရုယှ မဟာပရိဝါရေန ဥယျာနဘူမိံ ဂစ္ဆတိ **ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ**တိ နာမေန။ သာ ကိရ “ဒုဿဏ္ဌိတံ ရူပံ အဝမင်္ဂလ”န္တိ[၃] ဒဋ္ဌုံ န ဣစ္ဆတိ၊ တေနဿာ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာတွေဝ သင်္ခါ ဥဒပါဒိ။

တဒါ သော မာတင်္ဂေါ ကာလဿေဝ ဝုဋ္ဌာယ ပဋိပိလောတိကံ နိဝါသေတွာ ကံသတာဠံ[၄] ဟတ္ထေ ဗန္ဓိတွာ ဘာဇနဟတ္ထော နဂရံ ပဝိသတိ မနုဿေ ဒိသွာ ဒူရတော ဧဝ ကံသတာဠံ အာကောဋေန္တော။ အထ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ “ဥဿရထ ဥဿရထာ”တိ ပုရတော ပုရတော ဟီနဇနံ အပနေန္တေဟိ ပုရိသေဟိ နီယမာနာ နဂရဒွါရမဇ္ဈေ မာတင်္ဂံ ဒိသွာ “ကော ဧသော”တိ အာဟ။ အဟံ မာတင်္ဂစဏ္ဍာလောတိ။ သာ “ဤဒိသံ ဒိသွာ ဂတာနံ ကုတော ဝုဍ္ဎီ”တိ ယာနံ နိဝတ္တာပေသိ။ မနုဿာ “ယံ မယံ ဥယျာနံ ဂန္တွာ ခဇ္ဇဘောဇ္ဇာဒိံ လဘေယျာမ၊ တဿ နော မာတင်္ဂေန အန္တရာယော ကတော”တိ ကုပိတာ “ဂဏှထ စဏ္ဍာလ”န္တိ လေဍ္ဍူဟိ ပဟရိတွာ “မတော”တိ ပါဒေ ဂဟေတွာ ဧကမန္တေ ဆဍ္ဍေတွာ ကစဝရေန ပဋိစ္ဆာဒေတွာ အဂမံသု။ သော သတိံ ပဋိလဘိတွာ ဥဋ္ဌာယ မနုဿေ ပုစ္ဆိ “ကိံ အယျာ ဒွါရံ နာမ သဗ္ဗသာဓာရဏံ၊ ဥဒါဟု ဗြာဟ္မဏာနံယေဝ ကတ”န္တိ။ မနုဿာ အာဟံသု “သဗ္ဗေသံ သာဓာရဏ”န္တိ။ “ဧဝံ သဗ္ဗသာဓာရဏဒွါရေန ပဝိသိတွာ ဘိက္ခာဟာရေန ယာပေန္တံ မံ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ မနုဿာ ဣမံ အနယဗျသနံ ပါပေသု”န္တိ ရထိကာယ ရထိကံ အာဟိဏ္ဍန္တော မနုဿာနံ အာရောစေတွာ ဗြာဟ္မဏဿ ဃရဒွါရေ နိပဇ္ဇိ “ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကံ အလဒ္ဓါ န ဝုဋ္ဌဟိဿာမီ”တိ။

ဗြာဟ္မဏော “ဃရဒွါရေ မာတင်္ဂေါ နိပန္နော”တိ သုတွာ “တဿ ကာကဏိကံ ဒေထ၊ တေလေန အင်္ဂံ မက္ခေတွာ ဂစ္ဆတူ”တိ အာဟ။ သော တံ န ဣစ္ဆတိ၊ “ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကံ အလဒ္ဓါ န ဝုဋ္ဌဟိဿာမီ”စ္စေဝ အာဟ။ တတော ဗြာဟ္မဏော “ဒွေ ကာကဏိကာယော ဒေထ၊ ကာကဏိကာယ ပူဝံ[၅] ခါဒတု၊

၁-သုဘာနက္ခတ္တေ (က)
၂-သဗ္ဗသေတဗလိဗဒ္ဒယုတ္တံ (သီ)
၃-ဒုဿဏ္ဌိတရူပံ အမင်္ဂလန္တိ (သီ)
၄-ကဋ္ဌတာလံ (သျာ၊ က)
၅-ကာကဏိကာယ မူလံ (သျာ)၊ ကာကဏိကမူလံ (က)

kākaṇikāya telena[1] aṅgaṁ makkhetvā gacchatū”ti āha. So taṁ na icchati, tatheva vadati. Brāhmaṇo sutvā “māsakaṁ detha, pādaṁ, upaḍḍhakahāpaṇaṁ, kahāpaṇaṁ, dve, tīṇī”ti yāva sataṁ āṇāpesi, so na icchati, tatheva vadati. Evaṁ yācantānaṁyeva sūriyo atthaṅgato. Atha brāhmaṇī pāsādā oruyha sāṇipākāraṁ parikkhipāpetvā taṁ upasaṅkamitvā yāci “tāta Mātaṅga diṭṭhamaṅgalikāya aparādhaṁ khama, sahassaṁ gaṇhāti, dve tīṇī”ti yāva “satasahassaṁ gaṇhāhī”ti āha. So tuṇhībhūto nipajjiyeva.

Evaṁ catūhapañcāhe vītivatte bahumpi paṇṇākāraṁ datvā diṭṭhamaṅgalikaṁ alabhantā khattiyakumārādayo Mātaṅgassa upakaṇṇake ārocāpesuṁ “purisā nāma anekānipi saṁvaccharāni vīriyaṁ katvā icchitatthaṁ pāpuṇanti mā kho tvaṁ nibbijji, addhā dvīhatīhaccayena diṭṭhamaṅgalikaṁ lacchasī”ti. So tuṇhībhūto nipajjiyeva. Atha sattame divase samantā paṭivissakā uṭṭhahitvā “tumhe Mātaṅgaṁ vā uṭṭhāpetha, dārikaṁ vā detha, mā amhe sabbe nāsayitthā”ti āhaṁsu. Tesaṁ kira ayaṁ diṭṭhi “yassa gharadvāre evaṁ nipanno caṇḍālo marati, tassa gharena saha samantā sattasattagharavāsino caṇḍālā hontī”ti. Tato diṭṭhamaṅgalikaṁ nīlapaṭapilotikaṁ nivāsāpetvā uḷuṅkakaḷopikādīni datvā paridevamānaṁ tassa santikaṁ netvā “gaṇha dārikaṁ, uṭṭhāya gacchāhī”ti adaṁsu. Sā passe ṭhatvā “uṭṭhāhī”ti āha, so “hatthena maṁ gahetvā uṭṭhāpehī”ti āha, sā naṁ uṭṭhāpesi. so nisīditvā āha “mayaṁ antonagare vasituṁ na labhāma, ehi maṁ bahinagare cammakuṭiṁ nehī”ti. Sā naṁ hatthe gahetvā tattha nesi. “Piṭṭhiyaṁ āropetvā “ti jātakabhāṇakā. Netvā cassa sarīraṁ telena makkhetvā uṇhodakena nhāpetvā yāguṁ pacitvā adāsi. So “brāhmaṇakaññā ayaṁ mā vinassī”ti jātisambhedaṁ akatvāva aḍḍhamāsamattaṁ balaṁ gahetvā “ahaṁ vanaṁ gacchāmi, ‘aticirāyatī’ti mā tvaṁ ukkaṇṭhī”ti vatvā gharamānusakāni ca “imaṁ mā pamajjitthā”ti āṇāpetvā gharā nikkhamma tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā kasiṇaparikammaṁ katvā katipāheneva aṭṭha samāpattiyo pañca ca abhiññāyo nibbattetvā “idānāhaṁ

1. Kākaṇikatelena (Ka)

ကာကဏိကာယ တေလေန[၁] အင်္ဂံ မက္ခေတွာ ဂစ္ဆတူ”တိ အာဟ။ သော တံ န ဣစ္ဆတိ၊ တထေဝ ဝဒတိ။ ဗြာဟ္မဏော သုတွာ “မာသကံ ဒေထ၊ ပါဒံ, ဥပဍ္ဎကဟာပဏံ, ကဟာပဏံ, ဒွေ, တီဏီ”တိ ယာဝ သတံ အာဏာပေသိ၊ သော န ဣစ္ဆတိ၊ တထေဝ ဝဒတိ။ ဧဝံ ယာစန္တာနံယေဝ သူရိယော အတ္ထင်္ဂတော။ အထ ဗြာဟ္မဏီ ပါသာဒါ ဩရုယှ သာဏိပါကာရံ ပရိက္ခိပါပေတွာ တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ယာစိ “တာတ မာတင်္ဂ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ အပရာဓံ ခမ၊ သဟဿံ ဂဏှာဟိ၊ ဒွေ တီဏီ”တိ ယာဝ “သတသဟဿံ ဂဏှာဟီ”တိ အာဟ။ သော တုဏှီဘူတော နိပဇ္ဇိယေဝ။

ဧဝံ စတူဟပဉ္စာဟေ ဝီတိဝတ္တေ ဗဟုမ္ပိ ပဏ္ဏာကာရံ ဒတွာ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကံ အလဘန္တာ ခတ္တိယကုမာရာဒယော မာတင်္ဂဿ ဥပကဏ္ဏကေ အာရောစာပေသုံ “ပုရိသာ နာမ အနေကာနိပိ သံဝစ္ဆရာနိ ဝီရိယံ ကတွာ ဣစ္ဆိတတ္ထံ ပါပုဏန္တိ၊ မာ ခေါ တွံ နိဗ္ဗိဇ္ဇိ၊ အဒ္ဓါ ဒွီဟတီဟစ္စယေန ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကံ လစ္ဆသီ”တိ။ သော တုဏှီဘူတော နိပဇ္ဇိယေဝ။ အထ သတ္တမေ ဒိဝသေ သမန္တာ ပဋိဝိဿကာ ဥဋ္ဌဟိတွာ “တုမှေ မာတင်္ဂံ ဝါ ဥဋ္ဌာပေထ၊ ဒါရိကံ ဝါ ဒေထ၊ မာ အမှေ သဗ္ဗေ နာသယိတ္ထာ”တိ အာဟံသု။ တေသံ ကိရ အယံ ဒိဋ္ဌိ “ယဿ ဃရဒွါရေ ဧဝံ နိပန္နော စဏ္ဍာလော မရတိ၊ တဿ ဃရေန သဟ သမန္တာ သတ္တသတ္တဃရဝါသိနော စဏ္ဍာလာ ဟောန္တီ”တိ။ တတော ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကံ နီလပဋပိလောတိကံ နိဝါသာပေတွာ ဥဠုင်္ကကဠောပိကာဒီနိ ဒတွာ ပရိဒေဝမာနံ တဿ သန္တိကံ နေတွာ “ဂဏှ ဒါရိကံ, ဥဋ္ဌာယ ဂစ္ဆာဟီ”တိ အဒံသု။ သာ ပဿေ ဌတွာ “ဥဋ္ဌာဟီ”တိ အာဟ၊ သော “ဟတ္ထေန မံ ဂဟေတွာ ဥဋ္ဌာပေဟီ”တိ အာဟ၊ သာ နံ ဥဋ္ဌာပေသိ။ သော နိသီဒိတွာ အာဟ “မယံ အန္တောနဂရေ ဝသိတုံ န လဘာမ၊ ဧဟိ မံ ဗဟိနဂရေ စမ္မကုဋိံ နေဟီ”တိ။ သာ နံ ဟတ္ထေ ဂဟေတွာ တတ္ထ နေသိ။ “ပိဋ္ဌိယံ အာရောပေတွာ”တိ ဇာတကဘာဏကာ။ နေတွာ စဿ သရီရံ တေလေန မက္ခေတွာ ဥဏှောဒကေန နှာပေတွာ ယာဂုံ ပစိတွာ အဒါသိ။ သော “ဗြာဟ္မဏကညာ အယံ မာ ဝိနဿီ”တိ ဇာတိသမ္ဘေဒံ အကတွာဝ အဍ္ဎမာသမတ္တံ ဗလံ ဂဟေတွာ “အဟံ ဝနံ ဂစ္ဆာမိ၊ ‘အတိစိရာယတီ’တိ မာ တွံ ဥက္ကဏ္ဌိ”တိ ဝတွာ ဃရမာနုသကာနိ စ “ဣမံ မာ ပမဇ္ဇိတ္ထာ”တိ အာဏာပေတွာ ဃရာ နိက္ခမ္မ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ ကတိပါဟေနေဝ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပဉ္စ စ အဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ “ဣဒါနာဟံ

၁-ကာကဏိကတေလေန (က)

diṭṭhamaṅgalikāya manāpo bhavissāmī”ti ākāsenāgantvā nagaradvāre orohitvā diṭṭhamaṅgalikāya santikaṁ pesesi.

Sā sutvā “koci maññe mama ñātako pabbajito maṁ dukkhitaṁ ñatvā daṭṭhuṁ āgato bhavissatī”ti cintayamānā gantvā taṁ ñatvā pādesu nipatitvā “kissa maṁ anāthaṁ tumhe akatthā”ti āha. Mahāpuriso “mā tvaṁ diṭṭhamaṅgalike dukkhinī ahosi, sakalajambudīpavāsīhi te sakkāraṁ kāressāmī”ti vatvā etadavoca “gaccha tvaṁ ghosanaṁ karohi ‘mahābrahmā mama sāmiko na Mātaṅgo, so candavimānaṁ bhinditvā sattame divase mama santikaṁ āgamissatī’ti”. Sā āha “ahaṁ bhante brāhmaṇamahāsāladhītā hutvā attano pāpakammena imaṁ caṇḍālabhāvaṁ pattā, na sakkomi evaṁ vattun”ti. Mahāpuriso “na tvaṁ Mātaṅgassa ānubhāvaṁ jānāsī”ti vatvā yathā sā saddahati, tathā anekāni pāṭihāriyāni dassetvā tatheva taṁ āṇāpetvā attano vasatiṁ agamāsi. Sā tathā akāsi.

Manussā ujjhāyanti hasanti “kathañhi nāmāyaṁ attano pāpakammena caṇḍālabhāvaṁ patvā puna taṁ mahābrahmānaṁ karissatī”ti. Sā adhimānā[1] eva hutvā divase divase ghosantī nagaraṁ āhiṇḍati “ito chaṭṭhe divase, pañcame, catutthe, tatiye, suve ajja āgamissatī”ti. Manussā tassā vissatthavācaṁ sutvā[2] “kadāci evampi siyā”ti attano attano gharadvāresu maṇḍapaṁ kārāpetvā sāṇipākāraṁ[3] sajjetvā vayappattā dārikāyo alaṅkaritvā “mahābrahmani āgate kaññādānaṁ dassāmā”ti ākāsaṁ ullokentā nisīdiṁsu. Atha mahāpuriso puṇṇamadivase gaganatalaṁ upārūḷhe cande candavimānaṁ phāletvā passato mahājanassa mahābrahmarūpena niggacchi, mahājano “dve candā jātā”ti atimaññi. Tato anukkamena āgataṁ disvā “saccaṁ diṭṭhamaṅgalikā āha, mahābrahmāva ayaṁ diṭṭhamaṅgalikaṁ dametuṁ pubbe Mātaṅgavesenāgacchī”ti niṭṭhaṁ agamāsi. Evaṁ so mahājanena dissamāno diṭṭhamaṅgalikāya vasanaṭṭhāne eva otari. Sā ca tadā utunī ahosi, so tassā nābhiṁ aṅguṭṭhakena parāmasi, tena phassena gabbho patiṭṭhāsi. Tato naṁ “gabbho te

1. Adhimanā (Sī) 2. Vissatthabhāvaṁ ñatvā (Sī) 3. Pāṇigahaṇaṭṭhānaṁ (Sī)

ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ မနာပေါ ဘဝိဿာမီ”တိ အာကာသေနာဂန္တွာ နဂရဒွါရေ ဩရောဟိတွာ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ သန္တိကံ ပေသေသိ။

သာ သုတွာ “ကောစိ မညေ မမ ဉာတကော ပဗ္ဗဇိတော မံ ဒုက္ခိတံ ဉတွာ ဒဋ္ဌုံ အာဂတော ဘဝိဿတီ”တိ စိန္တယမာနာ ဂန္တွာ တံ ဉတွာ ပါဒေသု နိပတိတွာ “ကိဿ မံ အနာထံ တုမှေ အကတ္ထာ”တိ အာဟ။ မဟာပုရိသော “မာ တွံ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကေ ဒုက္ခိနီ အဟောသိ၊ သကလဇမ္ဗုဒီပဝါသီဟိ တေ သက္ကာရံ ကာရေဿာမီ”တိ ဝတွာ ဧတဒဝေါစ “ဂစ္ဆ တွံ ဃောသနံ ကရောဟိ ‘မဟာဗြဟ္မာ မမ သာမိကော န မာတင်္ဂေါ၊ သော စန္ဒဝိမာနံ ဘိန္ဒိတွာ သတ္တမေ ဒိဝသေ မမ သန္တိကံ အာဂမိဿတီ’တိ”။ သာ အာဟ “အဟံ ဘန္တေ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလဓီတာ ဟုတွာ အတ္တနော ပါပကမ္မေန ဣမံ စဏ္ဍာလဘာဝံ ပတ္တာ၊ န သက္ကောမိ ဧဝံ ဝတ္တု”န္တိ။ မဟာပုရိသော “န တွံ မာတင်္ဂဿ အာနုဘာဝံ ဇာနာသီ”တိ ဝတွာ ယထာ သာ သဒ္ဒဟတိ၊ တထာ အနေကာနိ ပါဋိဟာရိယာနိ ဒဿေတွာ တထေဝ တံ အာဏာပေတွာ အတ္တနော ဝသတိံ အဂမာသိ။ သာ တထာ အကာသိ။

မနုဿာ ဥဇ္ဈာယန္တိ ဟသန္တိ “ကထဉှိ နာမာယံ အတ္တနော ပါပကမ္မေန စဏ္ဍာလဘာဝံ ပတွာ ပုန တံ မဟာဗြဟ္မာနံ ကရိဿတီ”တိ။ သာ အဓိမာနာ[1] ဧဝ ဟုတွာ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဃောသန္တီ နဂရံ အာဟိဏ္ဍတိ “ဣတော ဆဋ္ဌေ ဒိဝသေ၊ ပဉ္စမေ၊ စတုတ္ထေ၊ တတိယေ၊ သုဝေ၊ အဇ္ဇ အာဂမိဿတီ”တိ။ မနုဿာ တဿာ ဝိဿတ္ထဝါစံ သုတွာ[2] “ကဒါစိ ဧဝမ္ပိ သိယာ”တိ အတ္တနော အတ္တနော ဃရဒွါရေသု မဏ္ဍပံ ကာရာပေတွာ သာဏိပါကာရံ[3] သဇ္ဇေတွာ ဝယပ္ပတ္တာ ဒါရိကာယော အလင်္ကရိတွာ “မဟာဗြဟ္မနိ အာဂတေ ကညာဒါနံ ဒဿာမာ”တိ အာကာသံ ဥလ္လောကေန္တာ နိသီဒိံသု။ အထ မဟာပုရိသော ပုဏ္ဏမဒိဝသေ ဂဂနတလံ ဥပါရူဠှေ စန္ဒေ စန္ဒဝိမာနံ ဖာလေတွာ ပဿတော မဟာဇနဿ မဟာဗြဟ္မရူပေန နိဂ္ဂစ္ဆိ၊ မဟာဇနော “ဒွေ စန္ဒာ ဇာတာ”တိ အတိမညိ။ တတော အနုက္ကမေန အာဂတံ ဒိသွာ “သစ္စံ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ အာဟ၊ မဟာဗြဟ္မာဝ အယံ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကံ ဒမေတုံ ပုဗ္ဗေ မာတင်္ဂဝေသေနာဂစ္ဆီ”တိ နိဋ္ဌံ အဂမာသိ။ ဧဝံ သော မဟာဇနေန ဒိဿမာနော ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ ဝသနဋ္ဌာနေ ဧဝ ဩတရိ။ သာ စ တဒါ ဥတုနီ အဟောသိ၊ သော တဿာ နာဘိံ အင်္ဂုဋ္ဌကေန ပရာမသိ၊ တေန ဖဿေန ဂဗ္ဘော ပတိဋ္ဌာသိ။ တတော နံ “ဂဗ္ဘော တေ

၁-အဓိမနာ (သီ) ၂-ဝိဿတ္ထဘာဝံ ဉတွာ (သီ) ၃-ပါဏိဂဟဏဋ္ဌာနံ (သီ)

saṇṭhito, puttamhi jāte taṁ nissāya jīvāhī”ti vatvā passato mahājanassa puna candavimānaṁ pāvisi.

Brāhmaṇā “diṭṭhamaṅgalikā mahābrahmuno pajāpati amhākaṁ mātā jātā”ti vatvā tato tato āgacchanti. Taṁ sakkāraṁ kātukāmānaṁ manussānaṁ sampīḷanena[1] nagaradvārāni anokāsāni ahesuṁ. Te diṭṭhamaṅgalikaṁ hiraññarāsimhi ṭhapetvā nhāpetvā maṇḍetvā rathaṁ āropetvā mahāsakkārena nagaraṁ padakkhiṇaṁ kārāpetvā nagaramajjhe maṇḍapaṁ kārāpetvā tatra naṁ “mahābrahmuno pajāpatī”ti diṭṭhaṭṭhāne ṭhapetvā vasāpenti “yāvassā patirūpaṁ vasanokāsaṁ karoma, tāva idheva vasatū”ti. Sā maṇḍape eva puttaṁ vijāyi. Taṁ visuddhadivase saddhiṁ puttena sasīsaṁ nhāpetvā maṇḍape jātoti dārakassa “**Maṇḍabyakumāro**”ti nāmaṁ akaṁsu. Tato pabhuti ca naṁ brāhmaṇā “mahābrahmuno putto”ti parivāretvā caranti. Tato anekasatasahassappakārā paṇṇākārā āgacchanti, te brāhmaṇā kumārassārakkhaṁ ṭhapesuṁ, āgatā lahuṁ kumāraṁ daṭṭhuṁ na labhanti.

Kumāro anupubbena vuḍḍhimanvāya dānaṁ dātuṁ āraddho. So sālāya[2] sampattānaṁ kapaṇaddhikānaṁ adatvā brāhmaṇānaṁyeva deti. Mahāpuriso “kiṁ mama putto dānaṁ detī”ti āvajjetvā brāhmaṇānaṁyeva dānaṁ dentaṁ disvā “yathā sabbesaṁ dassati, tathā karissāmī”ti cīvaraṁ pārupitvā pattaṁ gahetvā ākāsena āgamma puttassa gharadvāre aṭṭhāsi. Kumāro taṁ disvā “kuto ayaṁ evaṁ virūpaveso vasalo āgato”ti kuddho imaṁ gāthamāha—

“Kuto nu āgacchasi dummavāsī[3],
Otallako paṁsupisācakova.
Saṅkāracoḷaṁ paṭimuñca kaṇṭhe,
Ko re tuvaṁ hosi adakkhiṇeyyo”ti[4].

Brāhmaṇā “gaṇhatha gaṇhathā”ti taṁ gahetvā ākoṭetvā anayabyasanaṁ pāpesuṁ. So ākāsena gantvā bahinagare

1. Sakkātukāmā, manussasampīḷanena (Sī)
2. Āsāya (Sī, Syā)
3. Rummavāsī (Sī)
4. Khu 5. 309 piṭṭhe Jātake.

သဏ္ဌိတော၊ ပုတ္တမှိ ဇာတေ တံ နိဿာယ ဇီဝါဟီ”တိ ဝတွာ ပဿတော မဟာဇနဿ ပုန စန္ဒဝိမာနံ ပါဝိသိ။

ဗြာဟ္မဏာ “ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ မဟာဗြဟ္မုနော ပဇာပတိ အမှာကံ မာတာ ဇာတာ”တိ ဝတွာ တတော တတော အာဂစ္ဆန္တိ။ တံ သက္ကာရံ ကာတုကာမာနံ မနုဿာနံ သမ္ပီဠနေန[1] နဂရဒွါရာနိ အနောကာသာနိ အဟေသုံ။ တေ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကံ ဟိရညရာသိမှိ ဌပေတွာ နှာပေတွာ မဏ္ဍေတွာ ရထံ အာရောပေတွာ မဟာသက္ကာရေန နဂရံ ပဒက္ခိဏံ ကာရာပေတွာ နဂရမဇ္ဈေ မဏ္ဍပံ ကာရာပေတွာ တတြ နံ “မဟာဗြဟ္မုနော ပဇာပတီ”တိ ဒိဋ္ဌဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ ဝသာပေန္တိ “ယာဝဿာ ပတိရူပံ ဝသနောကာသံ ကရောမ၊ တာဝ ဣဓေဝ ဝသတူ”တိ။ သာ မဏ္ဍပေ ဧဝ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ။ တံ ဝိသုဒ္ဓဒိဝသေ သဒ္ဓိံ ပုတ္တေန သသီသံ နှာပေတွာ မဏ္ဍပေ ဇာတောတိ ဒါရကဿ “**မဏ္ဍဗျကုမာရော**”တိ နာမံ အကံသု။ တတော ပဘုတိ စ နံ ဗြာဟ္မဏာ “မဟာဗြဟ္မုနော ပုတ္တော”တိ ပရိဝါရေတွာ စရန္တိ။ တတော အနေကသတသဟဿပ္ပကာရာ ပဏ္ဏာကာရာ အာဂစ္ဆန္တိ၊ တေ ဗြာဟ္မဏာ ကုမာရဿာရက္ခံ ဌပေသုံ၊ အာဂတာ လဟုံ ကုမာရံ ဒဋ္ဌုံ န လဘန္တိ။

ကုမာရော အနုပုဗ္ဗေန ဝုဍ္ဎိမန္ဝာယ ဒါနံ ဒါတုံ အာရဒ္ဓေါ။ သော သာလာယ[2] သမ္ပတ္တာနံ ကပဏဒ္ဓိကာနံ အဒတွာ ဗြာဟ္မဏာနံယေဝ ဒေတိ။ မဟာပုရိသော “ကိံ မမ ပုတ္တော ဒါနံ ဒေတီ”တိ အာဝဇ္ဇေတွာ ဗြာဟ္မဏာနံယေဝ ဒါနံ ဒေန္တံ ဒိသွာ “ယထာ သဗ္ဗေသံ ဒဿတိ၊ တထာ ကရိဿာမီ”တိ စီဝရံ ပါရုပိတွာ ပတ္တံ ဂဟေတွာ အာကာသေန အာဂမ္မ ပုတ္တဿ ဃရဒွါရေ အဋ္ဌာသိ။ ကုမာရော တံ ဒိသွာ “ကုတော အယံ ဧဝံ ဝိရူပဝေသော ဝသလော အာဂတော”တိ ကုဒ္ဓေါ ဣမံ ဂါထမာဟ—

“ကုတော နု အာဂစ္ဆသိ ဒုမ္မဝါသီ[3]၊
ဩတလ္လကော ပံသုပိသာစကောဝ။
သင်္ကာရစောဠံ ပဋိမုဉ္စ ကဏ္ဌေ၊
ကော ရေ တုဝံ ဟောသိ အဒက္ခိဏေယျော”တိ[4]။

ဗြာဟ္မဏာ “ဂဏှထ ဂဏှထာ”တိ တံ ဂဟေတွာ အာကောဋေတွာ အနယဗျသနံ ပါပေသုံ။ သော အာကာသေန ဂန္တွာ ဗဟိနဂရေ

၁-သက္ကာတုကာမာ၊ မနုဿသမ္ပီဠနေန (သီ)
၂-အာသာယ (သီ၊ သျာ)
၃-ရုမ္မဝါသီ (သီ)
၄-ခု ၅-၃၀၉-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။

paccaṭṭhāsi[1]. Devatā kupitā kumāraṁ gale gahetvā uddhaṁpādaṁ adhosiraṁ ṭhapesuṁ, so akkhīhi niggatehi mukhena kheḷaṁ paggharantena gharugharupassāsī dukkhaṁ vedayati. Diṭṭhamaṅgalikā sutvā "koci āgato atthī"ti pucchi. Āma pabbajito āgacchīti. Kuhiṁ gatoti. Evaṁ gatoti. Sā tattha gantvā "khamatha bhante attano dāsassā"ti yācantī tassa pādamūle bhūmiyā nipajji. Tena ca samayena mahāpuriso piṇḍāya caritvā yāguṁ labhitvā taṁ pivanto tattha nisinno hoti, so avasiṭṭhaṁ thokaṁ yāguṁ diṭṭhamaṅgalikāya adāsi "gacchimaṁ yāguṁ udakakumbhiyā āloletvā yesaṁ bhūtavikāro atthi, tesaṁ akkhimukhakaṇṇanāsābilesu āsiñca, sarīrañca paripphosehi, evaṁ nibbikārā bhavissantī"ti. Sā tathā akāsi. Tato kumāre pakatisarīre jāte "ehi tāta maṇḍabya taṁ khamāpessāmā"ti puttañca sabbe brāhmaṇe ca tassa pādamūle nikkujjitvā nipajjāpetvā khamāpesi.

So "sabbajanassa dānaṁ dātabban"ti ovaditvā dhammakathaṁ katvā attano vasanaṭṭhānaṁyeva gantvā cintesi "itthīsu pākaṭā diṭṭhamaṅgalikā damitā, purisesu pākaṭo Maṇḍabyakumāro, idāni ko dametabbo"ti. Tato jātimantatāpasaṁ addasa Bandhumatīnagaraṁ nissāya Kumbhavatīnadītīre[2] viharantaṁ. So "ahaṁ jātiyā visiṭṭho, aññehi paribhuttodakaṁ na paribhuñjāmī"ti uparinadiyā vasati. Mahāpuriso tassa uparibhāge vāsaṁ kappetvā tassa udakaparibhogavelāyaṁ dantakaṭṭhaṁ khāditvā udake pakkhipi, tāpaso taṁ udakena vuyhamānaṁ disvā "kenidaṁ khittan"ti paṭisotaṁ gantvā mahāpurisaṁ disvā "ko etthā"ti āha. Mātaṅgacaṇḍālo ācariyāti. apehi caṇḍāla, mā uparinadiyā vasīti. Mahāpuriso "sādhu ācariyā"ti heṭṭhānadiyā vasati, paṭisotampi dantakaṭṭhaṁ tāpasassa santikaṁ āgacchati, tāpaso puna gantvā "apehi caṇḍāla, mā heṭṭhānadiyaṁ vasa, uparinadiyāyeva vasā"ti āha. Mahāpuriso "sādhu ācariyā"ti tathā akāsi, punapi tatheva ahosi. Tāpaso punapi "tathā karotī"ti duṭṭho mahāpurisaṁ sapi "sūriyassa te uggamanavelāya sattadhā muddhā phalatū"ti. Mahāpurisopi "sādhu ācariya ahaṁ pana sūriyuṭṭhānaṁ na demī"ti vatvā sūriyuṭṭhānaṁ

1. Paccuṭṭhāsi (Syā, Ka)
2. Mandhumatīnadītīre (Sī)

ပစ္စဋ္ဌာသိ[1]။ ဒေဝတာ ကုပိတာ ကုမာရံ ဂလေ ဂဟေတွာ ဥဒ္ဓံပါဒံ အဓောသိရံ ဌပေသုံ၊ သော အက္ခီဟိ နိဂ္ဂတေဟိ မုခေန ခေဠံ ပဂ္ဃရန္တေန ဃရုဃရုပဿာသီ ဒုက္ခံ ဝေဒယတိ။ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ သုတွာ "ကောစိ အာဂတော အတ္ထီ"တိ ပုစ္ဆိ။ အာမ ပဗ္ဗဇိတော အာဂစ္ဆီတိ။ ကုဟိံ ဂတောတိ။ ဧဝံ ဂတောတိ။ သာ တတ္ထ ဂန္တွာ "ခမထ ဘန္တေ အတ္တနော ဒါသဿာ"တိ ယာစန္တီ တဿ ပါဒမူလေ ဘူမိယာ နိပဇ္ဇိ။ တေန စ သမယေန မဟာပုရိသော ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ယာဂုံ လဘိတွာ တံ ပိဝန္တော တတ္ထ နိသိန္နော ဟောတိ၊ သော အဝသိဋ္ဌံ ထောကံ ယာဂုံ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ အဒါသိ "ဂစ္ဆိမံ ယာဂုံ ဥဒကကုမ္ဘိယာ အာလောလေတွာ ယေသံ ဘူတဝိကာရော အတ္ထိ၊ တေသံ အက္ခိမုခကဏ္ဏနာသာဗိလေသု အာသိဉ္စ၊ သရီရဉ္စ ပရိပ္ဖောသေဟိ၊ ဧဝံ နိဗ္ဗိကာရာ ဘဝိဿန္တီ"တိ။ သာ တထာ အကာသိ။ တတော ကုမာရေ ပကတိသရီရေ ဇာတေ "ဧဟိ တာတ မဏ္ဍဗျ တံ ခမာပေဿာမာ"တိ ပုတ္တဉ္စ သဗ္ဗေ ဗြာဟ္မဏေ စ တဿ ပါဒမူလေ နိက္ကုဇ္ဇိတွာ နိပဇ္ဇာပေတွာ ခမာပေသိ။

သော "သဗ္ဗဇနဿ ဒါနံ ဒါတဗ္ဗ"န္တိ ဩဝဒိတွာ ဓမ္မကထံ ကတွာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနံယေဝ ဂန္တွာ စိန္တေသိ "ဣတ္ထီသု ပါကဋာ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ ဒမိတာ၊ ပုရိသေသု ပါကဋော မဏ္ဍဗျကုမာရော၊ ဣဒါနိ ကော ဒမေတဗ္ဗော"တိ။ တတော ဇာတိမန္တတာပသံ အဒ္ဒသ ဗန္ဓုမတီနဂရံ နိဿာယ ကုမ္ဘဝတီနဒီတီရေ[2] ဝိဟရန္တံ။ သော "အဟံ ဇာတိယာ ဝိသိဋ္ဌော၊ အညေဟိ ပရိဘုတ္တောဒကံ န ပရိဘုဉ္ဇာမီ"တိ ဥပရိနဒိယာ ဝသတိ။ မဟာပုရိသော တဿ ဥပရိဘာဂေ ဝါသံ ကပ္ပေတွာ တဿ ဥဒကပရိဘောဂဝေလာယံ ဒန္တကဋ္ဌံ ခါဒိတွာ ဥဒကေ ပက္ခိပိ၊ တာပသော တံ ဥဒကေန ဝုယှမာနံ ဒိသွာ "ကေနိဒံ ခိတ္တ"န္တိ ပဋိသောတံ ဂန္တွာ မဟာပုရိသံ ဒိသွာ "ကော ဧတ္ထာ"တိ အာဟ။ မာတင်္ဂစဏ္ဍာလော အာစရိယာတိ။ အပေဟိ စဏ္ဍာလ၊ မာ ဥပရိနဒိယာ ဝသီတိ။ မဟာပုရိသော "သာဓု အာစရိယာ"တိ ဟေဋ္ဌာနဒိယာ ဝသတိ၊ ပဋိသောတမ္ပိ ဒန္တကဋ္ဌံ တာပသဿ သန္တိကံ အာဂစ္ဆတိ၊ တာပသော ပုန ဂန္တွာ "အပေဟိ စဏ္ဍာလ၊ မာ ဟေဋ္ဌာနဒိယံ ဝသ၊ ဥပရိနဒိယာယေဝ ဝသာ"တိ အာဟ။ မဟာပုရိသော "သာဓု အာစရိယာ"တိ တထာ အကာသိ၊ ပုနပိ တထေဝ အဟောသိ။ တာပသော ပုနပိ "တထာ ကရောတီ"တိ ဒုဋ္ဌော မဟာပုရိသံ သပိ "သူရိယဿ တေ ဥဂ္ဂမနဝေလာယ သတ္တဓာ မုဒ္ဓါ ဖလတူ"တိ။ မဟာပုရိသောပိ "သာဓု အာစရိယ အဟံ ပန သူရိယုဋ္ဌာနံ န ဒေမီ"တိ ဝတွာ သူရိယုဋ္ဌာနံ

၁-ပစ္စုဋ္ဌာသိ (သျာ၊ က)
၂-မန္ဓုမတီနဒီတီရေ (သီ)

nivāresi. Tato ratti na vibhāyati, andhakāro jāto, bhītā Bandhumatīvāsino tāpasassa santikaṁ gantvā “atthi nu kho ācariya amhākaṁ sotthibhāvo”ti pucchiṁsu. Te hi taṁ “arahā”ti maññanti, so tesaṁ sabbamācikkhi. Te mahāpurisaṁ upasaṅkamitvā “sūriyaṁ bhante muñcathā”ti yāciṁsu, mahāpuriso “yadi tumhākaṁ arahā āgantvā maṁ khamāpeti, muñcāmī”ti āha.

Manussā gantvā tāpasaṁ āhaṁsu “ehi bhante Mātaṅgapaṇḍitaṁ khamāpehi, mā tumhākaṁ kalahakāraṇā mayaṁ nassimhā”ti. So “nāhaṁ caṇḍalaṁ khamāpemī”ti āha. Manussā “amhe tvaṁ nāsesī”ti taṁ hatthapādesu gahetvā mahāpurisassa santikaṁ nesuṁ. Mahāpuriso “mama pādamūle kucchiyā nipajjitvā khamāpente khamāmī”ti āha, manussā “evaṁ karohī”ti āhaṁsu. Tāpaso “nāhaṁ caṇḍālaṁ vandāmī”ti. Manussā “tava chandena na vandissasī”ti hatthapādamassugīvādīsu gahetvā mahāpurisassa pādamūle sayāpesuṁ. So “khamāmahaṁ imassa, apicāhaṁ tassevā nukampāya sūriyaṁ na muñcāmi. Sūriye hi uggatamatte muddhā assa sattadhā phalissatī”ti āha. Manussā “idāni bhante kiṁ kātabban”ti āhaṁsu. Mahāpuriso “tena hi imaṁ galappamāṇe udake ṭhapetvā mattikāpiṇḍenassa sīsaṁ paṭicchādetha, sūriyarasmīhi phuṭṭho mattikāpiṇḍo sattadhā phalissati, tasmiṁ phalite esa aññatra gacchatū”ti āha. Te tāpasaṁ hatthapādādīsu gahetvā tathā akaṁsu, sūriye muñcitamatte mattikāpiṇḍo sattadhā phalitvā pati, tāpaso bhīto palāyi. Manussā disvā “passatha bho samaṇassa ānubhāvan”ti dantakaṭṭhapakkhipanamādiṁ katvā sabbaṁ vitthāretvā “natthi īdiso samaṇo”ti tasmiṁ pasīdiṁsu. Tato pabhuti sakalajambudīpe khattiyabrāhmaṇādayo gahaṭṭhapabbajitā Mātaṅgapaṇḍitassa upaṭṭhānaṁ agamaṁsu. So yāvatāyukaṁ ṭhatvā kāyassa bhedā brahmaloke uppajji. Tenāha Bhagavā “tadamināpi jānātha -pa- brahmalokūpapattiyā”ti.

140-141. Evaṁ “na jaccā vasalo hoti, kammunā vasalo hotī”ti sādhetvā idāni “na jaccā hoti brāhmaṇo, kammunā hoti brāhmaṇo”ti etaṁ sādhetuṁ āha **“ajjhāyakakule**

နိဝါရေသိ။ တတော ရတ္တိ န ဝိဘာယတိ၊ အန္ဓကာရော ဇာတော၊ ဘီတာ ဗန္ဓုမတီဝါသိနော တာပသဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ “အတ္ထိ နု ခေါ အာစရိယ အမှာကံ သောတ္ထိဘာဝေါ”တိ ပုစ္ဆိံသု။ တေ ဟိ တံ “အရဟာ”တိ မညန္တိ၊ သော တေသံ သဗ္ဗမာစိက္ခိ။ တေ မဟာပုရိသံ ဥပသင်္ကမိတွာ “သူရိယံ ဘန္တေ မုဉ္စထာ”တိ ယာစိံသု၊ မဟာပုရိသော “ယဒိ တုမှာကံ အရဟာ အာဂန္တွာ မံ ခမာပေတိ၊ မုဉ္စာမီ”တိ အာဟ။

မနုဿာ ဂန္တွာ တာပသံ အာဟံသု “ဧဟိ ဘန္တေ မာတင်္ဂပဏ္ဍိတံ ခမာပေဟိ၊ မာ တုမှာကံ ကလဟကာရဏာ မယံ နဿိမှာ”တိ။ သော “နာဟံ စဏ္ဍာလံ ခမာပေမီ”တိ အာဟ။ မနုဿာ “အမှေ တွံ နာသေသီ”တိ တံ ဟတ္ထပါဒေသု ဂဟေတွာ မဟာပုရိသဿ သန္တိကံ နေသုံ။ မဟာပုရိသော “မမ ပါဒမူလေ ကုစ္ဆိယာ နိပဇ္ဇိတွာ ခမာပေန္တေ ခမာမီ”တိ အာဟ၊ မနုဿာ “ဧဝံ ကရောဟီ”တိ အာဟံသု။ တာပသော “နာဟံ စဏ္ဍာလံ ဝန္ဒာမီ”တိ။ မနုဿာ “တဝ ဆန္ဒေန န ဝန္ဒိဿသီ”တိ ဟတ္ထပါဒမဿုဂီဝါဒီသု ဂဟေတွာ မဟာပုရိသဿ ပါဒမူလေ သယာပေသုံ။ သော “ခမာမဟံ ဣမဿ၊ အပိစာဟံ တဿေဝါနုကမ္ပာယ သူရိယံ န မုဉ္စာမိ။ သူရိယေ ဟိ ဥဂ္ဂတမတ္တေ မုဒ္ဓါ အဿ သတ္တဓာ ဖလိဿတီ”တိ အာဟ။ မနုဿာ “ဣဒါနိ ဘန္တေ ကိံ ကာတဗ္ဗ”န္တိ အာဟံသု။ မဟာပုရိသော “တေန ဟိ ဣမံ ဂလပ္ပမာဏေ ဥဒကေ ဌပေတွာ မတ္တိကာပိဏ္ဍေနဿ သီသံ ပဋိစ္ဆာဒေထ၊ သူရိယရသ္မီဟိ ဖုဋ္ဌော မတ္တိကာပိဏ္ဍော သတ္တဓာ ဖလိဿတိ၊ တသ္မိံ ဖလိတေ ဧသ အညတြ ဂစ္ဆတူ”တိ အာဟ။ တေ တာပသံ ဟတ္ထပါဒါဒီသု ဂဟေတွာ တထာ အကံသု၊ သူရိယေ မုဉ္စိတမတ္တေ မတ္တိကာပိဏ္ဍော သတ္တဓာ ဖလိတွာ ပတိ၊ တာပသော ဘီတော ပလာယိ။ မနုဿာ ဒိသွာ “ပဿထ ဘော သမဏဿ အာနုဘာဝ”န္တိ ဒန္တကဋ္ဌပက္ခိပနမာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗံ ဝိတ္ထာရေတွာ “နတ္ထိ ဤဒိသော သမဏော”တိ တသ္မိံ ပသီဒိံသု။ တတော ပဘုတိ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ခတ္တိယဗြာဟ္မဏာဒယော ဂဟဋ္ဌပဗ္ဗဇိတာ မာတင်္ဂပဏ္ဍိတဿ ဥပဋ္ဌာနံ အဂမံသု။ သော ယာဝတာယုကံ ဌတွာ ကာယဿ ဘေဒါ ဗြဟ္မလောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “တဒမိနာပိ ဇာနာထ။ပ။ ဗြဟ္မလောကူပပတ္တိယာ”တိ။

၁၄၀-၁၄၁။ ဧဝံ “န ဇစ္စာ ဝသလော ဟောတိ၊ ကမ္မုနာ ဝသလော ဟောတီ”တိ သာဓေတွာ ဣဒါနိ “န ဇစ္စာ ဟောတိ ဗြာဟ္မဏော၊ ကမ္မုနာ ဟောတိ ဗြာဟ္မဏော”တိ ဧတံ သာဓေတုံ အာဟ **“အဇ္ဈာယကကုလေ**

jātā -pa- duggatyā[1] **garahāyavā**”ti. Tattha **ajjhāyakakule jātā**ti mantajjhāyake brāhmaṇakule jātā. “Ajjhāyakākuṭṭhe[2] jātā”tipi pāṭho, mantānaṁ ajjhāyake anupakuṭṭhe ca brāhmaṇakule jātāti attho. Mantā bandhavā etesanti **mantabandhavā.** Vedabandhū vedapaṭissaraṇāti vuttaṁ hoti. **Te ca pāpesu kammesu abhiṇhamupadissare**ti te evaṁ kule jātā mantabandhavā ca samānāpi yadi pāṇātipātādīsu pāpakammesu punappunaṁ upadissanti, atha **diṭṭheva dhamme gārayhā samparāye ca duggati,** te evamupadissamānā imasmiṁyeva attabhāve mātāpitūhipi “nayime amhākaṁ puttā, dujjātā ete kulassa aṅgārabhūtā, nikkaḍḍhatha ne”ti, brāhmaṇehipi “gahapatikā ete, na ete brāhmaṇā, mā nesaṁ saddhayaññathālipākādīsu pavesaṁ detha, mā nehi saddhiṁ sallapathā”ti, aññehipi manussehi “pāpakammantā ete, na ete brāhmaṇā”ti evaṁ gārayhā honti. Samparāye ca nesaṁ duggati nirayādibhedā, duggati etesaṁ paraloke hotīti attho. Samparāye vātipi pāṭho. Paraloke etesaṁ dukkhassa gati **duggati,** dukkhappattiyeva hotīti attho. **Na ne jāti nivāreti, duggatyā garahāya vā**ti sā tathā ukkaṭṭhāpi yaṁ tvaṁ sārato paccesi, jāti ete pāpakammesu padissante brāhmaṇe “samparāye ca duggatī”ti ettha vuttappakārāya duggatiyā vā, “diṭṭheva dhamme gārayhā”ti ettha vuttappakārāya garahāya vā na nivāreti.

142. Evaṁ Bhagavā ajjhāyakakule jātānampi brāhmaṇānaṁ gārayhādikammavasena diṭṭheva dhamme patitabhāvaṁ dīpento duggatigamanena ca samparāye brāhmaṇajātiyā abhāvaṁ dīpento “na jaccā hoti brāhmaṇo, kammunā hoti brāhmaṇo”ti etampi atthaṁ sādhetvā idāni duvidhampi atthaṁ nigamento āha “evaṁ brāhmaṇa—

Na jaccā vasalo hoti, na jaccā hoti brāhmaṇo.
Kammunā vasalo hoti, kammunā hoti brāhmaṇo”ti.

Sesaṁ Kasibhāradvājasutte vuttanayameva. Visesato vā ettha **nikkujjitaṁ vā**ti-ādīnaṁ evaṁ yojanā veditabbā—yathā koci nikkujjitaṁ

1. Duggaccā (Sī, Syā)   2. Ajjhāyikakule (Syā)

ဇာတာ။ ပ။ ဒုဂ္ဂတျာ[၁] **ဂရဟာယ ဝါ**”တိ။ တတ္ထ **အဇ္ဈာယကကုလေ ဇာတာ**တိ မန္တဇ္ဈာယကေ ဗြာဟ္မဏကုလေ ဇာတာ။ “အဇ္ဈာယကာကုဋ္ဌေ[၂] ဇာတာ”တိပိ ပါဌော၊ မန္တာနံ အဇ္ဈာယကေ အနုပကုဋ္ဌေ စ ဗြာဟ္မဏကုလေ ဇာတာတိ အတ္ထော။ မန္တာ ဗန္ဓဝါ ဧတေသန္တိ **မန္တဗန္ဓဝါ။** ဝေဒဗန္ဓူ ဝေဒပဋိသရဏာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တေ စ ပါပေသု ကမ္မေသု အဘိဏှမုပဒိဿရေ**တိ တေ ဧဝံ ကုလေ ဇာတာ မန္တဗန္ဓဝါ စ သမာနာပိ ယဒိ ပါဏာတိပါတာဒီသု ပါပကမ္မေသု ပုနပ္ပုနံ ဥပဒိဿန္တိ၊ အထ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဂါရယှာ သမ္ပရာယေ စ ဒုဂ္ဂတိ၊** တေ ဧဝမုပဒိဿမာနာ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ မာတာပိတူဟိပိ “နယိမေ အမှာကံ ပုတ္တာ၊ ဒုဇ္ဇာတာ ဧတေ ကုလဿ အင်္ဂါရဘူတာ၊ နိက္ကဍ္ဎထ နေ”တိ၊ ဗြာဟ္မဏေဟိပိ “ဂဟပတိကာ ဧတေ၊ န ဧတေ ဗြာဟ္မဏာ၊ မာ နေသံ သဒ္ဓယညထာလိပါကာဒီသု ပဝေသံ ဒေထ၊ မာ နေဟိ သဒ္ဓိံ သလ္လပထာ”တိ၊ အညေဟိပိ မနုဿေဟိ “ပါပကမ္မန္တာ ဧတေ၊ န ဧတေ ဗြာဟ္မဏာ”တိ ဧဝံ ဂါရယှာ ဟောန္တိ။ သမ္ပရာယေ စ နေသံ ဒုဂ္ဂတိ နိရယာဒိဘေဒါ၊ ဒုဂ္ဂတိ ဧတေသံ ပရလောကေ ဟောတီတိ အတ္ထော။ သမ္ပရာယေ ဝါတိပိ ပါဌော။ ပရလောကေ ဧတေသံ ဒုက္ခဿ ဂတိ **ဒုဂ္ဂတိ၊** ဒုက္ခပ္ပတ္တိယေဝ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **န နေ ဇာတိ နိဝါရေတိ၊ ဒုဂ္ဂတျာ ဂရဟာယ ဝါ**တိ သာ တထာ ဥက္ကဋ္ဌာပိ ယံ တွံ သာရတော ပစ္စေသိ၊ ဇာတိ ဧတေ ပါပကမ္မေသု ပဒိဿန္တေ ဗြာဟ္မဏေ “သမ္ပရာယေ စ ဒုဂ္ဂတီ”တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တပ္ပကာရာယ ဒုဂ္ဂတိယာ ဝါ၊ “ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဂါရယှာ”တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တပ္ပကာရာယ ဂရဟာယ ဝါ န နိဝါရေတိ။

၁၄၂။ ဧဝံ ဘဂဝါ အဇ္ဈာယကကုလေ ဇာတာနမ္ပိ ဗြာဟ္မဏာနံ ဂါရယှာဒိကမ္မဝသေန ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ပတိတဘာဝံ ဒီပေန္တော ဒုဂ္ဂတိဂမနေန စ သမ္ပရာယေ ဗြာဟ္မဏဇာတိယာ အဘာဝံ ဒီပေန္တော “န ဇစ္စာ ဟောတိ ဗြာဟ္မဏော၊ ကမ္မုနာ ဟောတိ ဗြာဟ္မဏော”တိ ဧတမ္ပိ အတ္ထံ သာဓေတွာ ဣဒါနိ ဒုဝိဓမ္ပိ အတ္ထံ နိဂမေန္တော အာဟ “ဧဝံ ဗြာဟ္မဏ—

န ဇစ္စာ ဝသလော ဟောတိ၊ န ဇစ္စာ ဟောတိ ဗြာဟ္မဏော။
ကမ္မုနာ ဝသလော ဟောတိ၊ ကမ္မုနာ ဟောတိ ဗြာဟ္မဏော”တိ။

သေသံ ကသိဘာရဒွါဇသုတ္တေ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဝိသေသတော ဝါ ဧတ္ထ **နိက္ကုဇ္ဇိတံ ဝါ**တိအာဒီနံ ဧဝံ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ယထာ ကောစိ နိက္ကုဇ္ဇိတံ

၁-ဒုဂ္ဂစ္စာ (သီ၊ သျာ)   ၂-အဇ္ဈာယိကကုလေ (သျာ)

vā ukkujjeyya, evaṁ maṁ kammavimukhaṁ jātivāde patitaṁ “jātiyā brāhmaṇavasalabhāvo hotī”ti diṭṭhito vuṭṭhāpentena, yathā paṭicchannaṁ vivareyya, evaṁ jātivādapaṭicchannaṁ kammavādaṁ vivarantena, yathā mūḷhassa maggaṁ ācikkheyya, evaṁ brāhmaṇavasalabhāvassa asambhinna-ujumaggaṁ ācikkhantena, yathā andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya, evaṁ Mātaṅgādinidassanapajjotadhāraṇena mayhaṁ bhotā Gotamena etehi pariyāyehi pakāsitattā anekapariyāyena dhammo pakāsitoti.

Paramatthajotikāya Khuddakaṭṭhakathāya

Suttanipātaṭṭhakathāya

Aggikabhāradvājasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Mettasuttavaṇṇanā

Karaṇīyamatthakusalenāti Mettasuttaṁ. Kā uppatti? Himavantapassato kira devatāhi ubbāḷhā bhikkhū Bhagavato santikaṁ Sāvatthiṁ āgacchiṁsu, tesaṁ Bhagavā parittatthāya kammaṭṭhānatthāya ca imaṁ suttaṁ abhāsi. Ayaṁ tāva saṅkhepo.

Ayaṁ pana vitthāro—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati upakaṭṭhāya vassūpanāyikāya, tena kho pana samayena sambahulā nānāverajjakā bhikkhū Bhagavato santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā tattha tattha vassaṁ upagantukāmā Bhagavantaṁ upasaṅkamanti. Tatra sudaṁ Bhagavā rāgacaritānaṁ saviññāṇakāviññāṇakavasena ekādasavidhaṁ asubhakammaṭṭhānaṁ, dosacaritānaṁ catubbidhaṁ mettādikammaṭṭhānaṁ, mohacaritānaṁ maraṇassatikammaṭṭhānādīni, vitakkacaritānaṁ ānāpānassatipathavīkasiṇādīni, saddhācaritānaṁ Buddhānussatikammaṭṭhānādīni, buddhicaritānaṁ catudhātuvavatthanādīnīti iminā nayena caturāsītisahassappabhedacaritānukūlāni kammaṭṭhānāni katheti.

Atha kho pañcamattāni bhikkhusatāni Bhagavato santike kammaṭṭhānaṁ uggahetvā sappāyasenāsanañca gocaragāmañca pariyesamānāni anupubbena

ဝါ ဥက္ကုဇ္ဇေယျ၊ ဧဝံ မံ ကမ္မဝိမုခံ ဇာတိဝါဒေ ပတိတံ “ဇာတိယာ ဗြာဟ္မဏဝသလဘာဝေါ ဟောတီ”တိ ဒိဋ္ဌိတော ဝုဋ္ဌာပေန္တေန, ယထာ ပဋိစ္ဆန္နံ ဝိဝရေယျ၊ ဧဝံ ဇာတိဝါဒပဋိစ္ဆန္နံ ကမ္မဝါဒံ ဝိဝရန္တေန, ယထာ မူဠှဿ မဂ္ဂံ အာစိက္ခေယျ၊ ဧဝံ ဗြာဟ္မဏဝသလဘာဝဿ အသမ္ဘိန္နဥဇုမဂ္ဂံ အာစိက္ခန္တေန, ယထာ အန္ဓကာရေ ဝါ တေလပဇ္ဇောတံ ဓာရေယျ၊ ဧဝံ မာတင်္ဂါဒိနိဒဿနပဇ္ဇောတဓာရဏေန မယှံ ဘောတာ ဂေါတမေန ဧတေဟိ ပရိယာယေဟိ ပကာသိတတ္တာ အနေကပရိယာယေန ဓမ္မော ပကာသိတောတိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကဋ္ဌကထာယ

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ

အဂ္ဂိကဘာရဒွါဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-မေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

ကရဏီယမတ္ထကုသလေနာတိ မေတ္တသုတ္တံ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဟိမဝန္တပဿတော ကိရ ဒေဝတာဟိ ဥဗ္ဗာဠှာ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော သန္တိကံ သာဝတ္ထိံ အာဂစ္ဆိံသု၊ တေသံ ဘဂဝါ ပရိတ္တတ္ထာယ ကမ္မဋ္ဌာနတ္ထာယ စ ဣမံ သုတ္တံ အဘာသိ။ အယံ တာဝ သင်္ခေပေါ။

အယံ ပန ဝိတ္ထာရော—ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ ဥပကဋ္ဌာယ ဝဿူပနာယိကာယ၊ တေန ခေါ ပန သမယေန သမ္ဗဟုလာ နာနာဝေရဇ္ဇကာ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဝဿံ ဥပဂန္တုကာမာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမန္တိ။ တတြ သုဒံ ဘဂဝါ ရာဂစရိတာနံ သဝိညာဏကာဝိညာဏကဝသေန ဧကာဒသဝိဓံ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ, ဒေါသစရိတာနံ စတုဗ္ဗိဓံ မေတ္တာဒိကမ္မဋ္ဌာနံ, မောဟစရိတာနံ မရဏဿတိကမ္မဋ္ဌာနာဒီနိ, ဝိတက္ကစရိတာနံ အာနာပါနဿတိပထဝီကသိဏာဒီနိ, သဒ္ဓါစရိတာနံ ဗုဒ္ဓါနုဿတိကမ္မဋ္ဌာနာဒီနိ, ဗုဒ္ဓိစရိတာနံ စတုဓာတုဝဝတ္ထာနာဒီနီတိ ဣမိနာ နယေန စတုရာသီတိသဟဿပ္ပဘေဒစရိတာနုကူလာနိ ကမ္မဋ္ဌာနာနိ ကထေတိ။

အထ ခေါ ပဉ္စမတ္တာနိ ဘိက္ခုသတာနိ ဘဂဝတော သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဟေတွာ သပ္ပါယသေနာသနဉ္စ ဂေါစရဂါမဉ္စ ပရိယေသမာနာနိ အနုပုဗ္ဗေန

gantvā paccante Himavantena saddhiṁ ekābaddhaṁ nīlakācamaṇisannibhasilātalaṁ sītalaghanacchāyanīlavanasaṇḍamaṇḍitaṁ muttātala[1] rajatapaṭṭasadisavālukākiṇṇabhūmibhāgaṁ sucisātasītalajalāsayaparivāritaṁ pabbatamaddasaṁsu. Atha kho te bhikkhū tatthekarattiṁ vasitvā pabhātāya rattiyā sarīraparikammaṁ katvā tassa avidūre aññataraṁ gāmaṁ piṇḍāya pavisiṁsu. Gāmo ghananivesasanniviṭṭhakulasahassayutto, manussā cettha saddhā pasannā, te paccante pabbajitadassanassa dullabhatāya bhikkhū disvā eva pītisomanassajātā hutvā te bhikkhū bhojetvā “idheva bhante temāsaṁ vasathā”ti yācitvā pañcapadhānakuṭisatāni kārāpetvā tattha mañcapīṭhapānīyaparibhojanīyaghaṭādīni sabbūpakaraṇāni paṭiyādesuṁ.

Bhikkhū dutiyadivase aññaṁ gāmaṁ piṇḍāya pavisiṁsu, tatthāpi manussā tatheva upaṭṭhahitvā vassāvāsaṁ yāciṁsu. Bhikkhū “asati antarāye”ti adhivāsetvā taṁ vanasaṇḍaṁ pavisitvā sabbarattindivaṁ āraddhavīriyā hutvā yāmagaṇḍikaṁ koṭṭetvā yonisomanasikārabahulā viharantā rukkhamūlāni upagantvā nisīdiṁsu[2]. Sīlavantānaṁ bhikkhūnaṁ tejena vihatatejā rukkhadevatā attano attano vimānā oruyha dārake gahetvā ito cito ca vicaranti. Seyyathāpi nāma rājūhi vā rājamahāmattehi vā gāmakāvāsaṁ gatehi gāmavāsīnaṁ gharesu okāse gahite gharamānusakā gharā nikkhamitvā aññatra vasantā “kadā nu kho gamissantī”ti dūrato olokenti, evameva devatā attano attano vimānāni chaḍḍetvā ito cito ca vicarantiyo dūratova olokenti “kadā nu kho bhadantā gamissantī”ti. Tato evaṁ samacintesuṁ “paṭhamavassūpagatā bhikkhū avassaṁ temāsaṁ vasissanti, mayaṁ pana tāva ciraṁ dārake gahetvā okkamma vasituṁ na sakkhissāma, handa mayaṁ bhikkhūnaṁ bayānakaṁ ārammaṇaṁ dassemā”ti. Tā rattiṁ bhikkhūnaṁ samaṇadhammakaraṇavelāya bhiṁsanakāni yakkharūpāni nimminitvā purato purato tiṭṭhanti, bheravasaddañca karonti. Bhikkhūnaṁ tāni rūpāni passantānaṁ tañca saddaṁ suṇantānaṁ hadayaṁ phandi, dubbaṇṇā ca ahesuṁ uppaṇḍupaṇḍukajātā, tena te cittaṁ ekaggaṁ kātuṁ nāsakkhiṁsu. Tesaṁ anekaggacittānaṁ bhayena ca punappunaṁ saṁviggānaṁ sati sammussi, tato nesaṁ muṭṭhassatīnaṁ duggandhāni ārammaṇāni payojesuṁ. Tesaṁ

1. Muttājāla (Sī), muttādala (Syā)
2. Nisīdanti (Sī, Syā, Ka)

အပါယဒုက္ခာနီတိ၊ အထ ဝါ ဇာတိဇရာဗျာဓိမရဏာနိ စတ္တာရိ, အပါယဒုက္ခံ ပဉ္စမံ, အတီတေ ဝဋ္ဋမူလကံ ဒုက္ခံ, အနာဂတေ ဝဋ္ဋမူလကံ ဒုက္ခံ, ပစ္စုပ္ပန္နေ အာဟာရပရိယေဋ္ဌိမူလကံ ဒုက္ခ”န္တိ။ ဧဝံ ဘဂဝါ ပရိဟရဏံ အာစိက္ခိတွာ တေသံ ဘိက္ခူနံ မေတ္တဉ္စ ပရိတ္တဉ္စ ဝိပဿနာပါဒကဈာနဉ္စ ဣမံ သုတ္တံ အဘာသီတိ။

၁၄၃။ တတ္ထ **ကရဏီယမတ္ထကုသလေနာ**တိ ဣမိဿာ ပဌမဂါထာယ တာဝ အယံ ပဒဝဏ္ဏနာ—**ကရဏီယ**န္တိ ကာတဗ္ဗံ၊ ကရဏာရဟန္တိ အတ္ထော။ **အတ္ထော**တိ ပဋိပဒါ၊ ယံ ဝါ ကိဉ္စိ အတ္တနော ဟိတံ၊ တံ သဗ္ဗံ အရဏီယတော အတ္ထောတိ ဝုစ္စတိ၊ အရဏီယတော နာမ ဥပဂန္တဗ္ဗတော။ အတ္ထေ ကုသလေန **အတ္ထကုသလေန၊** အတ္ထဆေကေနာတိ[၁] ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ယ**န္တိ အနိယမိတ-ပစ္စတ္တံ။ **တ**န္တိ နိယမိတဥပယောဂံ။ ဥဘယမ္ပိ ဝါ **ယံ တ**န္တိ ပစ္စတ္တဝစနံ။ **သန္တံ ပဒ**န္တိ ဥပယောဂဝစနံ။ တတ္ထ လက္ခဏတော သန္တံ၊ ပတ္တဗ္ဗတော ပဒံ၊ နိဗ္ဗာ-နဿေတံ အဓိဝစနံ။ **အဘိသမေစ္စာ**တိ အဘိသမာဂန္တွာ။ သက္ကောတိ **သက္ကော၊** သမတ္ထော ပဋိဗလောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဥဇူ**တိ အဇ္ဇဝယုတ္တော။ သုဋ္ဌု ဥဇူတိ **သုဟုဇူ**။ သုခံ ဝစော အသ္မိန္တိ **သုဝစော**။ **အဿာ**တိ ဘဝေယျ။ **မုဒူ**တိ မဒ္ဒဝယုတ္တော။ န အတိမာနီတိ **အနတိမာနီ**။

အယံ ပနေတ္ထ အတ္ထဝဏ္ဏနာ—**ကရဏီယမတ္ထကုသလေန ယန္တံ သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စာ**တိ ဧတ္ထ တာဝ အတ္ထိ ကရဏီယံ, အတ္ထိ အကရဏီယံ။ တတ္ထ သင်္ခေပတော သိက္ခတ္တယံ **ကရဏီယံ၊** သီလဝိပတ္တိ ဒိဋ္ဌိဝိပတ္တိ အာစာရဝိပတ္တိ အာဇီဝဝိပတ္တီတိ ဧဝမာဒိ **အကရဏီယံ။** တထာ အတ္ထိ အတ္ထကုသလော, အတ္ထိ အနတ္ထကုသလော။

တတ္ထ ယော ဣမသ္မိံ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ န အတ္တာနံ သမ္မာ ပယောဇေတိ၊ ခဏ္ဍသီလော ဟောတိ၊ ဧကဝီသတိဝိဓံ အနေသနံ နိဿာယ ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ။ သေယျထိဒံ? ဝေဠုဒါနံ ပတ္တဒါနံ ပုပ္ဖဒါနံ ဖလဒါနံ ဒန္တကဋ္ဌဒါနံ မုခေါဒကဒါနံ သိနာနဒါနံ စုဏ္ဏဒါနံ မတ္တိကာဒါနံ စာဋုကမျတံ မုဂ္ဂသူပျတံ[၂] ပါရိဘဋျတံ ဇင်္ဃပေသနိယံ ဝေဇ္ဇကမ္မံ ဒူတကမ္မံ ပဟိဏဂမနံ ပိဏ္ဍပဋိပိဏ္ဍ-ဒါနာနုပ္ပဒါနံ[၃] ဝတ္ထုဝိဇ္ဇံ[၄] နက္ခတ္တဝိဇ္ဇံ အင်္ဂဝိဇ္ဇန္တိ။ ဆဗ္ဗိဓေ စ အဂေါစရေ

၁-အတ္ထေ ဆေကေနာတိ (သီ၊ သျာ)
၂-မုဂ္ဂသုပ္ပတံ (သီ၊ သျာ)
၃-ပိဏ္ဍဒါနံ (က)
၄-ဝတ္ထုဝိဇ္ဇံ ခေတ္တဝိဇ္ဇံ (က)

tena duggandhena nimmathiyamānamiva matthaluṅgaṁ ahosi, bāḷhā sīsavedanā uppajjiṁsu, na ca taṁ pavattiṁ aññamaññassa ārocesuṁ.

Athekadivasaṁ saṁghattherassa upaṭṭhānakāle sabbesu sannipatitesu saṁghatthero pucchi "tumhākaṁ āvuso imaṁ vanasaṇḍaṁ paviṭṭhānaṁ katipāhaṁ ativiya parisuddho chavivaṇṇo ahosi pariyodāto, vippasannāni ca indriyāni, etarahi panattha kisā dubbaṇṇā uppaṇḍupaṇḍukajātā, kiṁ vo idha asappāyan"ti. Tato eko bhikkhu āha "ahaṁ bhante rattiṁ īdisañca īdisañca bheravārammaṇaṁ passāmi ca suṇāmi ca, īdisañca gandhaṁ ghāyāmi, tena me cittaṁ na samādhiyatī"ti. Eteneva upāyena sabbe taṁ pavattiṁ ārocesuṁ. Saṁghatthero āha "Bhagavatā āvuso dve vassūpanāyikā paññattā, amhākañca idaṁ senāsanaṁ asappāyaṁ, āyāmāvuso Bhagavato santikaṁ, gantvā aññaṁ sappāyaṁ senāsanaṁ pucchāmā"ti. "Sādhu bhante"ti te bhikkhū therassa paṭissuṇitvā sabbe senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaramādāya anupalittattā kulesu kañci anāmantetvā eva yena Sāvatthi tena cārikaṁ pakkamiṁsu. Anupubbena Sāvatthiṁ gantvā Bhagavato santikaṁ agamiṁsu.

Bhagavā te bhikkhū disvā etadavoca "na bhikkhave antovassaṁ cārikā caritabbāti[1] mayā sikkhāpadaṁ paññattaṁ, kissa tumhe cārikaṁ carathā"ti. Te Bhagavato sabbaṁ ārocesuṁ. Bhagavā āvajjento sakalajambudīpe antamaso catuppādapīṭhakaṭṭhānamattampi tesaṁ sappāyaṁ senāsanaṁ nāddasa. Atha te bhikkhū āha "na bhikkhave tumhākaṁ aññaṁ sappāyaṁ senāsanaṁ atthi, tattheva tumhe viharantā āsavakkhayaṁ pāpuṇeyyātha, gacchatha bhikkhave tameva senāsanaṁ upanissāya viharatha, sace pana devatāhi abhayaṁ icchatha, imaṁ parittaṁ uggaṇhatha, etañhi vo parittañca kammaṭṭhānañca bhavissatī"ti imaṁ suttamabhāsi.

Apare panāhu—"gacchatha bhikkhave tameva senāsanaṁ upanissāya viharathā"ti idañca vatvā Bhagavā āha "apica kho āraññakena pariharaṇaṁ ñātabbaṁ. Seyyathidaṁ? Sāyaṁpātaṁ karaṇavasena dve mettā dve parittā dve asubhā dve maraṇassatī aṭṭhamahāsaṁvegavatthusamāvajjanañca. Aṭṭha mahāsaṁvegavatthūni nāma jāti jarā byādhi maraṇaṁ cattāri

1. Vi 3. 193 piṭṭhe.

စရတိ။ သေယျထိဒံ? ဝေသိယဂေါစရေ ဝိဓဝထုလ္လကုမာရိကပဏ္ဍကဘိက္ခုနိပါနာဂါရဂေါစရေတိ။ သံသဋ္ဌော စ ဝိဟရတိ ရာဇူဟိ ရာဇမဟာမတ္တေဟိ တိတ္ထိယေဟိ တိတ္ထိယသာဝကေဟိ အနနုလောမိကေန ဂိဟိသံသဂ္ဂေန။ ယာနိ ဝါ ပန တာနိ ကုလာနိ အသဒ္ဓါနိ အပ္ပသန္နာနိ အနောပါနဘူတာနိ အက္ကောသကပရိဘာသကာနိ အနတ္ထကာမာနိ အဟိတအဖာသုကအယောဂက္ခေမကာမာနိ ဘိက္ခုနံ။ပ။ ဥပါသိကာနံ၊ တထာရူပါနိ ကုလာနိ သေဝတိ ဘဇတိ ပယိရုပါသတိ။ အယံ **အနတ္ထကုသလော**။

ယော ပန ဣမသ္မိံ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ အတ္တာနံ သမ္မာ ပယောဇေတိ၊ အနေသနံ ပဟာယ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလေ ပတိဋ္ဌာတုကာမော သဒ္ဓါသီသေန ပါတိမောက္ခသံဝရံ, သတိသီသေန ဣန္ဒြိယသံဝရံ, ဝီရိယသီသေန အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိံ, ပညာသီသေန ပစ္စယပဋိသေဝနံ ပူရေတိ။ အယံ **အတ္ထကုသလော**။

ယော ဝါ သတ္တာပတ္တိက္ခန္ဓသောဓနဝသေန ပါတိမောက္ခသံဝရံ, ဆဒွါရေ ဃဋ္ဋိတာရမ္မဏေသု အဘိဇ္ဈာဒီနံ အနုပ္ပတ္တိဝသေန ဣန္ဒြိယသံဝရံ, အနေသနပရိဝဇ္ဇနဝသေန ဝိညူပသတ္ထဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကဝဏ္ဏိတပစ္စယပဋိသေဝနေန စ အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိံ,ယထာဝုတ္တပစ္စဝေက္ခဏဝသေန ပစ္စယပဋိသေဝနံ, စတုဣရိယာပထပရိဝတ္တနေ သာတ္ထကာဒီနံ ပစ္စဝေက္ခဏဝသေန[၁] သမ္ပဇညဉ္စ သောဓေတိ၊ အယမ္ပိ **အတ္ထကုသလော**။

ယော ဝါ ယထာ ဦသောဒကံ ပဋိစ္စ သံကိလိဋ္ဌံ ဝတ္ထံ ပရိယောဒါပယတိ၊ ဆာရိကံ ပဋိစ္စ အာဒါသော, ဥက္ကာမုခံ ပဋိစ္စ ဇာတရူပံ၊ တထာ ဉာဏံ ပဋိစ္စ သီလံ ဝေါဒါယတီတိ ဉတွာ ဉာဏောဒကေန ဓောဝန္တော သီလံ ပရိယောဒါပေတိ။ ယထာ စ ကိကီ သကုဏိကာ အဏ္ဍံ, စမရီမိဂေါ[၂] ဝါလဓိံ, ဧကပုတ္တိကာ နာရီ ပိယံ ဧကပုတ္တကံ, ဧကနယနော ပုရိသော တံ ဧကနယနံ ရက္ခတိ၊ တထာ အတိဝိယ အပ္ပမတ္တော အတ္တနော သီလက္ခန္ဓံ ရက္ခတိ၊ သာယံပါတံ ပစ္စဝေက္ခမာနော အဏုမတ္တမ္ပိ ဝဇ္ဇံ န ပဿတိ၊ အယမ္ပိ **အတ္ထကုသလော**။

ယော ဝါ ပန အဝိပ္ပဋိသာရကရသီလေ ပတိဋ္ဌာယ ကိလေသဝိက္ခမ္ဘနပဋိပဒံ ပဂ္ဂဏှာတိ၊ တံ ပဂ္ဂဟေတွာ ကသိဏပရိကမ္မံ ကရောတိ၊ ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတိ၊ အယမ္ပိ **အတ္ထကုသလော**။ ယော ဝါ ပန

၁-သာတ္ထကတာဒိပစ္စဝေက္ခဏဝသေန (ခုဒ္ဒကပါဌ-ဋ္ဌ ၂၀၂-ပိဋ္ဌေ) ၂-စမရီမိဂီ (သျာ)

apāyadukkhānīti, atha vā jātijarābyādhimaraṇāni cattāri, apāyadukkhaṁ pañcamaṁ, atīte vaṭṭamūlakaṁ dukkhaṁ, anāgate vaṭṭamūlakaṁ dukkhaṁ, paccuppanne āhārapariyeṭṭhimūlakaṁ dukkhan"ti. Evaṁ Bhagavā pariharaṇaṁ ācikkhitvā tesaṁ bhikkhūnaṁ mettatthañca parittatthañca vipassanāpādakajhānatthañca imaṁ suttaṁ abhāsīti.

143. Tattha **karaṇīyamatthakusalenā**ti imissā paṭhamagāthāya tāva ayaṁ padavaṇṇanā—**karaṇīyan**ti kātabbaṁ, karaṇārahanti attho. **Attho**ti paṭipadā, yaṁ vā kiñci attano hitaṁ, taṁ sabbaṁ araṇīyato atthoti vuccati, araṇīyato nāma upagantabbato. atthe kusalena **atthakusalena,** atthachekenāti[1] vuttaṁ hoti. **Yan**ti aniyamitapaccattaṁ. **Tan**ti niyamita-upayogaṁ. Ubhayampi vā **yaṁ tan**ti paccattavacanaṁ. **Santaṁ padan**ti upayogavacanaṁ. Tattha lakkhaṇato santaṁ, pattabbato padaṁ, nibbānassetaṁ adhivacanaṁ. **Abhisameccā**ti abhisamāgantvā. Sakkotīti **sakko,** samattho paṭibaloti vuttaṁ hoti. **Ujū**ti ajjavayutto. Suṭṭhu ujūti **suhuju.** sukhaṁ vaco asminti **suvaco. Assā**ti bhaveyya. **Mudū**ti maddavayutto. Na atimānīti **anatimānī.**

Ayaṁ panettha atthavaṇṇanā—**karaṇīyamatthakusalena yanta santaṁ padaṁ abhisameccā**ti ettha tāva atthi karaṇīyaṁ, atthi akaraṇīyaṁ. Tattha saṅkhepato sikkhattayaṁ **karaṇīyaṁ,** sīlavipatti diṭṭhivipatti ācāravipatti ājīvavipattīti evamādi **akaraṇīyaṁ**. Tathā atthi atthakusalo, atthi anatthakusalo.

Tattha yo imasmiṁ sāsane pabbajitvā na attānaṁ sammā payojeti, khaṇḍasīlo hoti, ekavīsatividhaṁ anesanaṁ nissāya jīvikaṁ kappeti. Seyyathidaṁ? Veḷudānaṁ pattadānaṁ pupphadānaṁ phaladānaṁ dantakaṭṭhadānaṁ mukhodakadānaṁ sinānadānaṁ cuṇṇadānaṁ mattikādānaṁ cāṭukamyataṁ muggasūpyataṁ[2] pāribhaṭyataṁ jaṅghapesaniyaṁ vejjakammaṁ dūtakammaṁ pahiṇagamanaṁ piṇḍapaṭipiṇḍadānānuppadānaṁ[3] vatthuvijjaṁ[4] nakkhattavijjaṁ aṅgavijjanti. Chabbidhe ca agocare

1. Atthe chekenāti (Sī, Syā)
2. Muggasuppataṁ (Sī, Syā)
3. Piṇḍadānaṁ (Ka)
4. Vatthuvijjaṁ khettavijjaṁ (Ka)

သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ သင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ အယံ အတ္ထကုသလာနံ အဂ္ဂေါ။

တတ္ထ ယေ ဣမေ ယာဝ အဝိပ္ပဋိသာရကရသီလေ ပတိဋ္ဌာနေန, ယာဝ ဝါ ကိလေသဝိက္ခမ္ဘနပဋိပဒါယ ပဂ္ဂဟဏေန မဂ္ဂဖလေန ဝဏ္ဏိတာ အတ္ထကုသလာ၊ တေ ဣမသ္မိံ အတ္ထေ **အတ္ထကုသလာ**တိ အဓိပ္ပေတာ။ တထာဝိဓာ စ တေ ဘိက္ခူ။ တေန ဘဂဝါ တေ ဘိက္ခူ သန္ဓာယ ဧကပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ “ကရဏီယမတ္ထကုသလေနာ”တိ အာဟ။

တတော “ကိံ ကရဏီယ”န္တိ တေသံ သဉ္ဇာတကင်္ခါနံ အာဟ “**ယန္တံ သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စာ**”တိ။ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—တံ ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓေဟိ ဝဏ္ဏိတံ သန္တံ နိဗ္ဗာနပဒံ ပဋိဝေဓဝသေန အဘိသမေစ္စ ဝိဟရိတုကာမေန ယံ ကရဏီ-ယန္တိ။ ဧတ္ထ စ ယန္တိ ဣမဿ ဂါထာပါဒဿ အာဒိတော ဝုတ္တမေဝ ကရဏီယန္တိ အဓိကာရတော အနုဝတ္တတိ၊ တံ သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စာတိ။ အယံ ပန ယသ္မာ သာဝသေသပါဌော အတ္ထော၊ တသ္မာ “ဝိဟရိတုကာမေနာ”တိ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အထ ဝါ **သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စာ**တိ အနုဿဝါဒိဝသေန လောကိယ-ပညာယ နိဗ္ဗာနပဒံ သန္တန္တိ ဉတွာ တံ အဓိဂန္တုကာမေန ယန္တံ ကရဏီယန္တိ အဓိကာရတော အနုဝတ္တတိ၊ တံ ကရဏီယမတ္ထကုသလေနာတိ ဧဝမ္ပေတ္ထ အဓိပ္ပါယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အထ ဝါ “ကရဏီယမတ္ထကုသလေနာ”တိ ဝုတ္တေ “ကိ”န္တိ စိန္တေန္တာနံ အာဟ “**ယန္တံ သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စာ**”တိ။ တဿေဝံ အဓိပ္ပါယော ဝေဒိတဗ္ဗော—လောကိယပညာယ သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စ ယံ ကရဏီယံ၊ တန္တိ။ ယံ ကာတဗ္ဗံ၊ တံ ကရဏီယံ၊ ကရဏာရဟမေဝ တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ကိံ ပန တန္တိ? ကိမညံ သိယာ အညတြ တဒဓိဂမူပါယတော။ ကာမဉ္စေတံ ကရဏာရဟတ္ထေန[1] သိက္ခတ္တယဒီပကေန အာဒိပဒေနေဝ ဝုတ္တံ၊ တထာ ဟိ တဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာယံ အဝေါစုမှာ “အတ္ထိ ကရဏီယံ အတ္ထိ အကရဏီယံ။ တတ္ထ သင်္ခေပတော သိက္ခတ္တယံ ကရဏီယ”န္တိ။ အတိသင်္ခေပဒေသိတတ္တာ ပန တေသံ ဘိက္ခူနံ ကေဟိစိ ဝိညာတံ၊ ကေဟိစိ န ဝိညာတံ၊ တတော ယေဟိ န ဝိညာတံ၊ တေသံ ဝိညာပနတ္ထံ ယံ ဝိသေသတော အာရညကေန ဘိက္ခုနာ ကာတဗ္ဗံ၊ တံ

၁-ကရဏာရဟတ္ထေန (သီ)

carati. Seyyathidaṁ? Vesiyagocare vidhavathullakumārikapaṇḍakabhikkhunipānāgāragocareti. Saṁsaṭṭho ca viharati rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi ananulomikena gihisaṁsaggena. Yāni vā pana tāni kulāni asaddhāni appasannāni anopānabhūtāni akkosakaparibhāsakāni anatthakāmāni ahita-aphāsuka-ayogakkhemakāmāni bhikkhūnaṁ -pa- upāsikānaṁ, tathārūpāni kulāni sevati bhajati payirupāsati. ayaṁ **anatthakusalo.**

Yo pana imasmiṁ sāsane pabbajitvā attānaṁ sammā payojeti, anesanaṁ pahāya catupārisuddhisīle patiṭṭhātukāmo saddhāsīsena pātimokkhasaṁvaraṁ, satisīsena indriyasaṁvaraṁ, vīriyasīsena ājīvapārisuddhiṁ, paññāsīsena paccayapaṭisevanaṁ pūreti. Ayaṁ **atthakusalo.**

Yo vā sattāpattikkhandhasodhanavasena pātimokkhasaṁvaraṁ, chadvāre ghaṭṭitārammaṇesu abhijjhādīnaṁ anuppattivasena indriyasaṁvaraṁ, anesanaparivajjanavasena viññupasatthabuddhabuddhasāvakavaṇṇitapaccayapaṭisevanena ca ājīvapārisuddhiṁ, yathāvuttapaccavekkhaṇavasena paccayapaṭisevanaṁ, catu-iriyāpathaparivattane sātthakādīnaṁ paccavekkhaṇavasena[1] sampajaññañca sodheti, ayampi **atthakusalo.**

Yo vā yathā ūsodakaṁ paṭicca saṁkiliṭṭhaṁ vatthaṁ pariyodāyati, chārikaṁ paṭicca ādāso, ukkāmukhaṁ paṭicca jātarūpaṁ, tathā ñāṇaṁ paṭicca sīlaṁ vodāyatīti ñatvā ñāṇodakena dhovanto sīlaṁ pariyodāpeti. Yathā ca kikī sakuṇikā aṇḍaṁ, camarīmigo[2] vāladhiṁ, ekaputtikā nārī piyaṁ ekaputtakaṁ, ekanayano puriso taṁ ekanayanaṁ rakkhati, tathā ativiya appamatto attano sīlakkhandhaṁ rakkhati, sāyaṁpātaṁ paccavekkhamāno aṇumattampi vajjaṁ na passati, ayampi **atthakusalo.**

Yo vā pana avippaṭisārakarasīle patiṭṭhāya kilesavikkhambhanapaṭipadaṁ paggaṇhāti, taṁ paggahetvā kasiṇaparikammaṁ karoti, kasiṇaparikammaṁ katvā samāpattiyo nibbatteti, ayampi **atthakusalo.** Yo vā pana

1. Sātthakatādipaccavekkhaṇavasena (Khuddakapāṭha-Ṭṭha 202 piṭṭha)
2. Camarīmigī (Syā)

ဝိတ္ထာရေန္တော **"သက္ကော ဥဇူ စ သုဟုဇူ စ၊ သုဝစော စဿ မုဒု အနတိ-မာနီ"**တိ ဣမံ တာဝ ဥပဍ္ဎဂါထံ အာဟ။

ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စ ဝိဟရိတုကာမော လောကိ-ယပညာယ ဝါ တံ အဘိသမေစ္စ တဒဓိဂမာယ ပဋိပဇ္ဇမာနော အာရညကော ဘိက္ခု ဒုတိယစတုတ္ထပဓာနိယင်္ဂသမန္နာဂမေန ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ အနပေက္ခော ဟုတွာ သစ္စပ္ပဋိဝေဓာယ ပဋိပဇ္ဇိတုံ သက္ကော အဿ၊ တထာ ကသိဏပရိကမ္မဝတ္တသမာဒါနာဒီသု, အတ္တနော ပတ္တစီဝရပဋိသင်္ခရဏာဒီသု စ, ယာနိ တာနိ သဗြဟ္မစာရီနံ ဥစ္စာဝစာနိ ကိံကရဏီယာနိ၊ တေသု အညေသု စ ဧဝရူပေသု သက္ကော အဿ ဒက္ခော အနလသော သမတ္ထော။ သက္ကော ဟောန္တောပိ စ တတိယပဓာနိယင်္ဂသမန္နာဂမေန ဥဇု အဿ။ ဥဇု ဟောန္တောပိ စ သကိံ ဥဇုဘာဝေန သန္တောသံ အနာပဇ္ဇိတွာ ယာဝဇီဝံ ပုနပ္ပုနံ အသိထိလကရဏေန သုဋ္ဌုတရံ ဥဇု အဿ။ အသဌတာယ ဝါ ဥဇု၊ အမာယာဝိတာယ သုဟုဇု။ ကာယဝစီဝင်္ကပ္ပဟာနေန ဝါ ဥဇု၊ မနောဝင်္က-ပ္ပဟာနေန သုဟုဇု။ အသန္တဂုဏဿ ဝါ အနာဝိကရဏေန ဥဇု၊ အသန္တ-ဂုဏေန ဥပ္ပန္နဿ လာဘဿ အနဓိဝါသနေန သုဟုဇု။ ဧဝံ အာရမ္မဏ-လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေဟိ ပုရိမဒွယတတိယသိက္ခာဟိ ပယောဂါသယသုဒ္ဓီဟိ စ ဥဇု စ သုဟုဇု စ အဿ။

န ကေဝလဉ္စ ဥဇု စ သုဟုဇု စ၊ အပိစ ပန **သုဗ္ဗစော စ အဿ။** ယော ဟိ ပုဂ္ဂလော "ဣဒံ န ကာတဗ္ဗ"န္တိ ဝုတ္တော "ကိံ တေ ဒိဋ္ဌံ၊ ကိံ တေ သုတံ၊ ကော မေ ဟုတွာ ဝဒသိ၊ ကိံ ဥပဇ္ဈာယော အာစရိယော သန္ဒိဋ္ဌော သမ္ဘတ္တော ဝါ"တိ ဝဒတိ၊ တုဏှီဘာဝေန ဝါ တံ ဝိဟေဌေတိ၊ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ဝါ န တထာ ကရောတိ၊ သော ဝိသေသာဓိဂမဿ ဒူရေ ဟောတိ။ ယော ပန ဩဝဒိယမာနော "သာဓု ဘန္တေ သုဋ္ဌု ဝုတ္တံ၊ အတ္တနော ဝဇ္ဇံ နာမ ဒုဒ္ဒသံ ဟောတိ၊ ပုနပိ မံ ဧဝရူပံ ဒိသွာ ဝဒေယျာထ အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ၊ စိရဿံ မေ တုမှာကံ သန္တိကာ ဩဝါဒေါ လဒ္ဓေါ"တိ ဝဒတိ၊ ယထာနုသိဋ္ဌဉ္စ ပဋိ-ပဇ္ဇတိ၊ သော ဝိသေသာဓိဂမဿ အဝိဒူရေ ဟောတိ။ တသ္မာ ဧဝံ ပရဿ ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ကရောန္တော သုဗ္ဗစော စ အဿ။

ယထာ စ သုဝစော၊ ဧဝံ **မုဒု အဿ။ မုဒူ**တိ ဂဟဋ္ဌေဟိ ဒူတဂမနပ္ပဟိဏ-ဂမနာဒီသု နိယုဉ္ဇိယမာနော တတ္ထ မုဒုဘာဝံ အကတွာ ထဒ္ဓေါ ဟုတွာ ဝတ္တပဋိပတ္တိယံ သကလဗြဟ္မစရိယေ စ မုဒု အဿ သုပရိကမ္မကတသုဝဏ္ဏံ ဝိယ တတ္ထ တတ္ထ ဝိနိယောဂက္ခမော။ အထ ဝါ **မုဒူ**တိ အဘာကုဋိကော ဥတ္တာနမုခေါ

samāpattito vuṭṭhāya saṅkhāre sammasitvā arahattaṁ pāpuṇāti, ayaṁ atthakusalānaṁ aggo.

Tattha ye ime yāva avippaṭisārakarasīle patiṭṭhānena, yāva vā kilesavikkhambhanapaṭipadāya paggahaṇena maggaphalena vaṇṇitā atthakusalā, te imasmiṁ atthe **atthakusalā**ti adhippetā. Tathāvidhā ca te bhikkhū. Tena Bhagavā te bhikkhū sandhāya ekapuggalādhiṭṭhānāya desanāya “karaṇīyamatthakusalenā”ti āha.

Tato “kiṁ karaṇīyan”ti tesaṁ sañjātakaṅkhānaṁ āha **“yanta santaṁ padaṁ abhisameccā”ti**. Ayamettha adhippāyo—taṁ Buddhānubuddhehi vaṇṇitaṁ santaṁ nibbānapadaṁ paṭivedhavasena abhisamecca viharitukāmena yaṁ karaṇīyanti. Ettha ca **yan**ti imassa gāthāpādassa ādito vuttameva karaṇīyanti adhikārato anuvattati, taṁ santaṁ padaṁ abhisameccāti. Ayaṁ pana yasmā sāvasesapāṭho attho, tasmā “viharitukāmenā”ti vuttanti veditabbaṁ.

Atha vā **santaṁ padaṁ abhisameccā**ti anussavādivasena lokiyapaññāya nibbānapadaṁ santanti ñatvā taṁ adhigantukāmena yantaṁ karaṇīyanti adhikārato anuvattati, taṁ karaṇīyamatthakusalenāti evampettha adhippāyo veditabbo. Atha vā “karaṇīyamatthakusalenā”ti vutte “kin”ti cintentānaṁ āha **“yanta santaṁ padaṁ abhisameccā”ti**. Tassevaṁ adhippāyo veditabbo—lokiyapaññāya santaṁ padaṁ abhisamecca yaṁ karaṇīyaṁ, tanti. yaṁ kātabbaṁ, taṁ karaṇīyaṁ, karaṇārahameva tanti vuttaṁ hoti.

Kiṁ pana tanti? Kimaññaṁ siyā aññatra tadadhigamūpāyato. Kāmañcetaṁ karaṇārahatthena[1] sikkhattayadīpakena ādipadeneva vuttaṁ, tathā hi tassa atthavaṇṇanāyaṁ avocumhā “atthi karaṇīyaṁ atthi akaraṇīyaṁ. tattha saṅkhepato sikkhattayaṁ karaṇīyan”ti. Atisaṅkhepadesitattā pana tesaṁ bhikkhūnaṁ kehici viññātaṁ, kehici na viññātaṁ, tato yehi na viññātaṁ, tesaṁ viññāpanatthaṁ yaṁ visesato āraññakena bhikkhunā kātabbaṁ, taṁ

1. Karaṇārahattena (Sī)

သုခသမ္ဘာသော ပဋိသန္ထာရဝုတ္တိ သုတိတ္ထံ ဝိယ သုခါဝဂါဟော အဿ။ န ကေဝလဉ္စ မုဒု၊ အပိစ ပန **အနတိမာနီ အဿ**၊ ဇာတိဂေါတ္တာဒီဟိ အတိမာန-ဝတ္ထူဟိ ပရေ နာတိမညေယျ၊ သာရိပုတ္တတ္ထေရော ဝိယ စဏ္ဍာလကုမာရက-သမေန စေတသာ ဝိဟရေယျာတိ။

၁၄၄။ ဧဝံ ဘဂဝါ သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စ ဝိဟရိတုကာမဿ တဒဓိ-ဂမာယ ဝါ ပဋိပဇ္ဇမာနဿ ဝိသေသတော အာရညကဿ ဘိက္ခုနော ကေစ္စံ ကရဏီယံ ဝတွာ ပုန တတုတ္တရိပိ ဝတ္တုကာမော **“သန္တုဿကော စာ”**တိ ဒုတိယံ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ “သန္တုဋ္ဌီ စ ကတညုတာ”တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တပ္ပဘေဒေန ဒွါဒသဝိဓေန သန္တောသေန သန္တုဿတီတိ **သန္တုဿကော**။ အထ ဝါ တုဿတီတိ တုဿ-ကော၊ သကေန တုဿကော, သန္တေန တုဿကော, သမေန တုဿကောတိ **သန္တုဿကော**။ တတ္ထ **သကံ** နာမ “ပိဏ္ဍိယာလောပဘောဇနံ နိဿာယာ”တိ[၁] ဧဝံ ဥပသမ္ပဒမာဠကေ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ အတ္တနာ စ သမ္ပဋိစ္ဆိတံ စတုပစ္စယဇာတံ၊ တေန သုန္ဒရေန ဝါ အသုန္ဒရေန ဝါ သက္ကစ္စံ ဝါ အသက္ကစ္စံ ဝါ ဒိန္နေန ပဋိဂ္ဂဟဏ-ကာလေ ပရိဘောဂကာလေ စ ဝိကာရမဒဿေတွာ ယာပေန္တော “သကေန တုဿကော”တိ ဝုစ္စတိ။ **သန္တံ** နာမ ယံ လဒ္ဓံ ဟောတိ အတ္တနော ဝိဇ္ဇမာနံ၊ တေန သန္တေနေဝ တုဿန္တော တတော ပရံ န ပတ္ထေန္တော အတြိစ္ဆတံ ပဇဟန္တော “သန္တေန တုဿကော”တိ ဝုစ္စတိ။ **သမံ** နာမ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေသု အနုနယပဋိဃပ္ပဟာနံ၊ တေန သမေန သဗ္ဗာရမ္မဏေသု တုဿန္တော “သမေန တုဿကော”တိ ဝုစ္စတိ။

သုခေန ဘရီယတီတိ **သုဘရော**၊ သုပေါသောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယော ဟိ ဘိက္ခု သာလိမံသောဒနာဒီနံ ပတ္တေ ပူရေတွာ ဒိန္နေပိ ဒုမ္မုခဘာဝံ အနတ္တ-မနဘာဝမေဝ စ ဒဿေတိ၊ တေသံ ဝါ သမ္မုခါဝ တံ ပိဏ္ဍပါတံ “ကိံ တုမှေဟိ ဒိန္န”န္တိ အပသာဒေန္တော သာမဏေရဂဟဋ္ဌာဒီနံ ဒေတိ၊ ဧသ ဒုဗ္ဘရော။ ဧတံ ဒိသွာ မနုဿာ ဒူရတောဝ ပရိဝဇ္ဇေန္တိ “ဒုဗ္ဘရော ဘိက္ခု န သက္ကာ ပေါသိ-တု”န္တိ။ ယော ပန ယံကိဉ္စိ လူခံ ဝါ ပဏီတံ ဝါ အပ္ပံ ဝါ ဗဟုံ ဝါ လဘိတွာ အတ္တမနော ဝိပ္ပသန္နမုခေါ ဟုတွာ ယာပေတိ[၂]၊ ဧသ သုဘရော။ ဧတံ ဒိသွာ မနုဿာ အတိဝိယ ဝိဿတ္ထာ ဟောန္တိ “အမှာကံ ဘဒန္တော သုဘရော

၁-ဝိ ၃-၇၃-ပိဋ္ဌေ။

၂-ယာတိ (သီ)

vitthārento **"sakko ujū ca suhujū ca, suvaco cassa mudu anatimānī"ti** imaṁ tāva upaḍḍhagāthaṁ āha.

Kiṁ vuttaṁ hoti? Santaṁ padaṁ abhisamecca viharitukāmo lokiyapaññāya vā taṁ abhisamecca tadadhigamāya paṭipajjamāno āraññako bhikkhu dutiyacatutthapadhāniyaṅgasamannāgamena kāye ca jīvite ca anapekkho hutvā saccapaṭivedhāya paṭipajjituṁ sakko assa, tathā kasiṇaparikammavattasamādānādīsu, attano pattacīvarapaṭisaṅkharaṇādīsu ca, yāni tāni sabrahmacārīnaṁ uccāvacāni kiṁkaraṇīyāni, tesu aññesu ca evarūpesu sakko assa dakkho analaso samattho. Sakko hontopi ca tatiyapadhāniyaṅgasamannāgamena uju assa. Uju hontopi ca sakiṁ ujubhāvena santosaṁ anāpajjitvā yāvajīvaṁ punappunaṁ asithilakaraṇena suṭṭhutaraṁ uju assa. Asaṭhatāya vā uju, amāyāvitāya suhuju. Kāyavacīvaṅkappahānena vā uju, manovaṅkappahānena suhuju. Asantaguṇassa vā anāvikaraṇena uju, asantaguṇena uppannassa lābhassa anadhivāsanena suhuju. Evaṁ ārammaṇalakkhaṇūpanijjhānehi purimadvayatatiyasikkhāhi payogāsayasuddhīhi ca uju ca suhuju ca assa.

Na kevalañca uju ca suhuju ca, apica pana **subbaco ca assa.** Yo hi puggalo "idaṁ na kātabban"ti vutto "kiṁ te diṭṭhaṁ, kiṁ te sutaṁ, ko me hutvā vadasi, kiṁ upajjhāyo ācariyo sandiṭṭho sambhatto vā"ti vadati, tuṇhībhāvena vā taṁ viheṭheti, sampaṭicchitvā vā na tathā karoti, so visesādhigamassa dūre hoti. Yo pana ovadiyamāno "sādhu bhante suṭṭhu vuttaṁ, attano vajjaṁ nāma duddasaṁ hoti, punapi maṁ evarūpaṁ disvā vadeyyātha anukampaṁ upādāya, cirassaṁ me tumhākaṁ santikā ovādo laddho"ti vadati, yathānusiṭṭhañca paṭipajjati, so visesādhigamassa avidūre hoti. Tasmā evaṁ parassa vacanaṁ sampaṭicchitvā karonto subbaco ca assa.

Yathā ca suvaco, evaṁ **mudu assa. Mudū**ti gahaṭṭhehi dūtagamanappahiṇagamanādīsu niyuñjiyamāno tattha mudubhāvaṁ akatvā thaddho hutvā vattapaṭipattiyaṁ sakalabrahmacariye ca mudu assa suparikammakatasuvaṇṇaṁ viya tattha tattha viniyogakkhamo. Atha vā **mudū**ti abhākuṭiko uttānamukho

ထောကထောကေနပိ[1] တုဿတိ၊ မယမေဝ နံ ပေါသေဿာမာ"တိ ပဋိညံ ကတွာ ပေါသေန္တိ။ ဧဝရူပေါ စ သုဘရောတိ အဓိပ္ပေတော။

အပ္ပံ ကိစ္စမဿာတိ **အပ္ပကိစ္စော၊** န ကမ္မာရာမတာဘဿာရာမတာသင်္ဂဏိကာရာမတာဒိအနေကကိစ္စဗျာဝဋော။ အထ ဝါ သကလဝိဟာရေ နဝကမ္မသံဃဘောဂသာမဏေရအာရာမိကဝေါသာသနာဒိကိစ္စဝိရဟိတော၊ အတ္တနော ကေသနခစ္ဆေဒနပတ္တစီဝရပရိကမ္မာဒိံ ကတွာ သမဏဓမ္မကိစ္စပရော ဟောတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

သလ္လဟုကာ ဝုတ္တိ အဿာတိ **သလ္လဟုကဝုတ္တိ။** ယထာ ကေစ္စ ဗဟုဘဏ္ဍော ဘိက္ခု[2] ဒိသာပက္ကမနကာလေ ဗဟုံ ပတ္တစီဝရပစ္စတ္ထရဏတေလဂုဠာဒိံ မဟာဇနေန သီသဘာရကဋိဘာရာဒီဟိ ဥစ္စာရာပေတွာ ပက္ကမတိ၊ ဧဝံ အဟုတွာ ယော အပ္ပပရိက္ခာရော ဟောတိ၊ ပတ္တစီဝရာဒိအဋ္ဌသမဏပရိက္ခာရမတ္တမေဝ ပရိဟရတိ၊ ဒိသာပက္ကမနကာလေ ပက္ခီ သကုဏော ဝိယ သမာဒါယေဝ ပက္ကမတိ၊ ဧဝရူပေါ စ သလ္လဟုကဝုတ္တီတိ အဓိပ္ပေတော။ သန္တာနိ ဣန္ဒြိယာနိ အဿာတိ **သန္တိန္ဒြိယော၊** ဣဋ္ဌာရမ္မဏာဒီသု ရာဂါဒိဝသေန အနုဒ္ဓတိန္ဒြိယောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **နိပကော**တိ ဝိညူ ဝိဘာဝီ ပညဝါ၊ သီလာနုရက္ခဏပညာယ စီဝရာဒိဝိစာရဏပညာယ အာဝါသာဒိသတ္တသပ္ပါယပရိဇာနနပညာယ စ သမန္နာဂတောတိ အဓိပ္ပါယော။

န ပဂဗ္ဘောတိ **အပ္ပဂဗ္ဘော၊** အဋ္ဌဋ္ဌာနေန ကာယပါဂဗ္ဘိယေန စတုဋ္ဌာနေန ဝစီပါဂဗ္ဘိယေန အနေကဋ္ဌာနေန မနောပါဂဗ္ဘိယေန စ ဝိရဟိတောတိ အတ္ထော။

အဋ္ဌဋ္ဌာနံ ကာယပါဂဗ္ဘိယံ[3] နာမ သံဃဂဏပုဂ္ဂလဘောဇနသာလာဇန္တာဃရနှာနတိတ္ထဘိက္ခာစာရမဂ္ဂအန္တရဃရပဝေသနေသု ကာယေန အပ္ပတိရူပကရဏံ။ သေယျထိဒံ? ဣဓေကစ္စော သံဃမဇ္ဈေ ပလ္လတ္ထိကာယ ဝါ နိသီဒတိ၊ ပါဒေ ပါဒမောဒဟိတွာ[4] ဝါတိ ဧဝမာဒိ၊ တထာ ဂဏမဇ္ဈေ၊ ဂဏမဇ္ဈေတိ စတုပရိသသန္နိပါတေ၊ တထာ ဝုဍ္ဎတရေ ပုဂ္ဂလေ။ ဘောဇနသာလာယံ ပန ဝုဍ္ဎာနံ အာသနံ န ဒေတိ၊ နဝါနံ အာသနံ ပဋိဗာဟတိ၊ တထာ ဇန္တာဃရေ။ ဝုဍ္ဎေ စေတ္ထ အနာပုစ္ဆာ အဂ္ဂိဇာလနာဒီနိ ကရောတိ။ နှာနတိတ္ထေ စ ယဒိဒံ "ဒဟရော ဝုဍ္ဎောတိ ပမာဏံ အကတွာ အာဂတပဋိပါဋိယာ နှာယိတဗ္ဗ"န္တိ

၁-အပ္ပကေနပိ (က)
၂-ဗဟုဘဏ္ဍိကဘိက္ခု (သျာ၊ က)
၃-ခု ၇-၁၇၅-ပိဋ္ဌေ မဟာနိဒ္ဒေသေ။
၄-ပါဒမာဒဟိတွာ (သီ)

sukhasambhāso paṭisanthāravutti sutitthaṁ viya sukhāvagāho assa. Na kevalañca mudu, api ca pana **anatimānī assa,** jātigottādīhi atimānavatthūhi pare nātimaññeyya, Sāriputtatthero viya Caṇḍālakumārakasamena cetasā vihareyyāti.

144. Evaṁ Bhagavā santaṁ padaṁ abhisamecca viharitukāmassa tadadhigamāya vā paṭipajjamānassa visesato āraññakassa bhikkhuno ekaccaṁ karaṇīyaṁ vatvā puna tatuttaripi vattukāmo **“santussako cā”ti** dutiyaṁ gāthamāha.

Tattha “santuṭṭhī ca kataññutā”ti ettha vuttappabhedena dvādasavidhena santosena santussatīti **santussako.** Atha vā tussatīti tussako, sakena tussako, santena tussako, samena tussakoti **santussako.** Tattha **sakaṁ** nāma “piṇḍiyālopabhojanaṁ nissāyā”ti[1] evaṁ upasampadamāḷake uddiṭṭhaṁ attanā ca sampaṭicchitaṁ catupaccayajātaṁ, tena sundarena vā asundarena vā sakkaccaṁ vā asakkaccaṁ vā dinnena paṭiggahaṇakāle paribhogakāle ca vikāramadassetvā yāpento “sakena tussako”ti vuccati. **Santaṁ** nāma yaṁ laddhaṁ hoti attano vijjamānaṁ, tena santeneva tussanto tato paraṁ na patthento atricchataṁ pajahanto “santena tussako”ti vuccati. **Samaṁ** nāma iṭṭhāniṭṭhesu anunayapaṭighappahānaṁ, tena samena sabbārammaṇesu tussanto “samena tussako”ti vuccati.

Sukhena bharīyatīti **subharo,** suposoti vuttaṁ hoti. Yo hi bhikkhu sālimaṁsodanādīnaṁ patte pūretvā dinnepi dummukhabhāvaṁ anattamanabhāvameva ca dasseti, tesaṁ vā sammukhāva taṁ piṇḍapātaṁ ‘kiṁ tumhehi dinnan”ti apasādento sāmaṇeragahaṭṭhādīnaṁ deti, esa dubbharo. Etaṁ disvā manussā dūratova parivajjenti “dubbharo bhikkhu na sakkā positun”ti. Yo pana yaṁkiñci lūkhaṁ vā paṇītaṁ vā appaṁ vā bahuṁ vā labhitvā attamano vippasannamukho hutvā yāpeti[2], esa subharo. Etaṁ disvā manussā ativiya vissatthā honti “amhākaṁ bhadanto subharo

---

1. Vi 3. 73 piṭṭhe. 2. Yāti (Sī)

ဝုတ္တံ၊ တမ္ပိ အနာဒိယန္တော ပစ္ဆာ အာဂန္တွာ ဥဒကံ ဩတရိတွာ ဝုဍ္ဎေ စ နဝေ စ ဗာဓေတိ။ ဘိက္ခာစာရမဂ္ဂေ ပန အဂ္ဂါသနအဂ္ဂေါဒကအဂ္ဂပိဏ္ဍတ္ထံ ဝုဍ္ဎာနံ ပုရတော ပုရတော ယာတိ ဗာဟာယ ဗာဟံ ပဟရန္တော၊ အန္တရဃရပ္ပဝေသနေ ဝုဍ္ဎာနံ ပဌမတရံ ပဝိသတိ၊ ဒဟရေဟိ ကာယကီဠနံ ကရောတီတိ ဧဝမာဒိ။

စတုဋ္ဌာနံ ဝစီပါဂဗ္ဘိယံ နာမ သံဃဂဏပုဂ္ဂလအန္တရဃရေသု အပ္ပတိ-ရူပဝါစာနိစ္ဆာရဏံ။ သေယျထိဒံ? ဣဓေကစ္စော သံဃမဇ္ဈေ အနာပုစ္ဆာ ဓမ္မံ ဘာသတိ၊ တထာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တပ္ပကာရေ ဂဏေ ဝုဍ္ဎတရေ ပုဂ္ဂလေ စ။ တတ္ထ မနုဿေဟိ ပဉှံ ပုဋ္ဌော ဝုဍ္ဎတရံ အနာပုစ္ဆာ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ အန္တရဃရေ ပန “ဣတ္ထန္နာမေ ကိံ အတ္ထိ၊ ကိံ ယာဂု ဥဒါဟု ခါဒနီယံ ဘောဇ-နီယံ၊ ကိံ မေ ဒဿသိ၊ ကိမဇ္ဇ ခါဒိဿာမိ၊ ကိံ ဘုဉ္ဇိဿာမိ၊ ကိံ ပိဝိဿာမီ”တိ ဧဝမာဒိံ ဘာသတိ။

အနေကဋ္ဌာနံ မနောပါဂဗ္ဘိယံ နာမ တေသု တေသု ဌာနေသု ကာယ-ဝါစာဟိ အဇ္ဈာစာရံ အနာပဇ္ဇိတွာပိ မနသာ ဧဝ ကာမဝိတက္ကာဒိနာနပ္ပ-ကာရအပ္ပတိရူပဝိတက္ကနံ။

ကုလေသွနနုဂိဒ္ဓေါတိ ယာနိ ကုလာနိ ဥပသင်္ကမတိ၊ တေသု ပစ္စယတဏှာယ ဝါ အနနုလောမိယဂိဟိသံသဂ္ဂဝသေန ဝါ အနနုဂိဒ္ဓေါ၊ န သဟသောကီ, န သဟနန္ဒီ, န သုခိတေသု သုခိတော, န ဒုက္ခိတေသု ဒုက္ခိတော၊ န ဥပ္ပန္နေသု ကိစ္စ-ကရဏီယေသု အတ္တနာ ဝါ ယောဂမာပဇ္ဇိတာတိ[၁] ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣမိဿာ စ ဂါထာယ ယံ “သုဝစော စဿာ”တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တံ “အဿာ”တိ ဝစနံ၊ တံ သဗ္ဗပဒေဟိ သဒ္ဓိံ “သန္တုဿကော စ အဿ၊ သုဘရော စ အဿာ”တိ ဧဝံ ယောဇေတဗ္ဗံ။

၁၄၅။ ဧဝံ ဘဂဝါ သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စ ဝိဟရိတုကာမဿ တဒဓိ-ဂမာယ ဝါ ပဋိပဇ္ဇိတုကာမဿ ဝိသေသတော အာရညကဿ ဘိက္ခုနော တတုတ္တရိပိ ကရဏီယံ အာစိက္ခိတွာ ဣဒါနိ အကရဏီယမ္ပိ အာစိက္ခိတု-ကာမော **“န စ ခုဒ္ဒမာစရေ ကိဉ္စိ၊ ယေန ဝိညူ ပရေ ဥပဝဒေယျုံ”**န္တိ ဣမံ ဥပဍ္ဎဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—ဧဝမိမံ ကရဏီယံ ကရောန္တော ယံ တံ ကာယ-ဝစီမနောဒုစ္စရိတံ ခုဒ္ဒံ လာမကန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တံ န စ ခုဒ္ဒံ သမာစရေ။ အသမာ-စရန္တော စ န ကေဝလံ ဩဠာရိကံ၊ ကိံ ပန ကိဉ္စိ န သမာစရေ၊ အပ္ပမတ္တကံ အဏုမတ္တမ္ပိ န သမာစရေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁-အတ္တနာဝယျောဂမာပဇ္ဇိတာတိ (သီ)

thokathokenapi[1] tussati, mayameva naṁ posessāmā"ti paṭiññaṁ katvā posenti. Evarūpo idha subharoti adhippeto.

Appaṁ kiccamassāti **appakicco,** na kammārāmatābhassārāmatāsaṅgaṇikārāmatādi-anekakiccabyāvaṭo. Atha vā sakalavihāre navakammasaṁghabhogasāmaṇera-ārāmikavosāsanādikiccavirahito, attano kesanakhacchedanapattacīvaraparikammādiṁ katvā samaṇadhammakiccaparo hotīti vuttaṁ hoti.

Sallahukā vutti assāti **sallahukavutti.** Yathā ekacco bahubhaṇḍo bhikkhu[2] disāpakkamanakāle bahuṁ pattacīvarapaccattharaṇatelaguḷādiṁ mahājanena sīsabhārakaṭibhārādīhi uccārāpetvā pakkamati, evaṁ ahutvā yo appaparikkhāro hoti, pattacīvarādi-aṭṭhasamaṇaparikkhāramattameva pariharati, disāpakkamanakāle pakkhī sakuṇo viya samādāyeva pakkamati, evarūpo idha sallahukavuttīti adhippeto. Santāni indriyāni assāti **santindriyo,** iṭṭhārammaṇādīsu rāgādivasena anuddhatindriyoti vuttaṁ hoti. **Nipako**ti viññū vibhāvī paññavā, sīlānurakkhaṇapaññāya cīvarādivicāraṇapaññāya āvāsādisattasappāyaparijānanapaññāya ca samannāgatoti adhippāyo.

Na pagabbhoti **appagabbho,** aṭṭhaṭṭhānena kāyapāgabbhiyena catuṭṭhānena vacīpāgabbhiyena anekaṭṭhānena manopāgabbhiyena ca virahitoti attho.

Aṭṭhaṭṭhānaṁ kāyapāgabbhiyaṁ[3] nāma saṁghagaṇapuggalabhojanasālājantagharanhānatitthabhikkhācāramagga-antaragharapavesanesu kāyena appatirūpakaraṇaṁ. Seyyathidaṁ? Idhekacco saṁghamajjhe pallatthikāya vā nisīdati, pāde pādamodahitvā[4] vāti evamādi, tathā gaṇamajjhe, gaṇamajjheti catuparisasannipāte, tathā vuḍḍhatare puggale. Bhojanasālāyaṁ pana vuḍḍhānaṁ āsanaṁ na deti, navānaṁ āsanaṁ paṭibāhati, tathā jantāghare. vuḍḍhe cettha anāpucchā aggijālanādīni karoti. Nhānatitthe ca yadidaṁ "daharo vuḍḍhoti pamāṇaṁ akatvā āgatapaṭipāṭiyā nhāyitabban"ti

1. Appakenapi (Ka)
2. Bahubhaṇḍikabhikkhu (Syā, Ka)
3. Khu 7. 175 piṭṭhe Mahāniddese.
4. Pādamādahitvā (Sī)

တတော တဿ သမာစာရေ သန္ဒိဋ္ဌိကမေဝါဒီနဝံ ဒဿေတိ “**ယေန ဝိညူ ပရေ ဥပဝဒေယျုံ**”န္တိ။ ဧတ္ထ စ ယသ္မာ အဝိညူ ပရေ အပ္ပမာဏံ။ တေ ဟိ အနဝဇ္ဇံ ဝါ သာဝဇ္ဇံ ကရောန္တိ၊ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ ဝါ မဟာသာဝဇ္ဇံ။ ဝိညူ ဧဝ ပန ပမာဏံ။ တေ ဟိ အနုဝိစ္စ ပရိယောဂါဟေတွာ အဝဏ္ဏာရဟဿ အဝဏ္ဏံ ဘာသန္တိ၊ ဝဏ္ဏာရဟဿ စ ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တိ၊ တသ္မာ “ဝိညူ ပရေ”တိ ဝုတ္တံ။

ဧဝံ ဘဂဝါ ဣမာဟိ အဍ္ဎတေယျာဟိ ဂါထာဟိ သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စ ဝိဟရိတုကာမဿ, တဒဓိဂမာယ ဝါ ပဋိပဇ္ဇိတုကာမဿ ဝိသေသတော အာရညကဿ အာရညကသီလေန စ သဗ္ဗေသမ္ပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝိဟရိတုကာမာနံ ကရဏီယာကရဏီယဘေဒံ ကမ္မဋ္ဌာနူပစာရံ ဝတွာ ဣဒါနိ တေသံ ဘိက္ခူနံ တဿ ဒေဝတာဘယဿ ပဋိဃာတာယ ပရိတ္တတ္ထံ ဝိပဿနာပါဒကဇ္ဈာနဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနတ္ထဉ္စ “**သုခိနော ဝ ခေမိနော ဟောန္တု**”တိ-အာဒိနာ နယေန မေတ္တာကထံ ကထေတုမာရဒ္ဓေါ။

တတ္ထ **သုခိနော**တိ သုခသမင်္ဂိနော။ **ခေမိနော**တိ ခေမဝန္တော၊ အဘယာ နိရုပဒ္ဒဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သဗ္ဗေ**တိ အနဝသေသာ။ **သတ္တာ**တိ ပါဏိနော။ **သုခိတတ္တာ**တိ သုခိတစိတ္တာ။ ဧတ္ထ စ ကာယိကေန သုခေန သုခိနော၊ မာနသေန သုခိတတ္တာ၊ တဒုဘယေနာပိ သဗ္ဗဘယူပဒ္ဒဝဝိဂမေန ဝါ ခေမိနောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကသ္မာ ပန ဧဝံ ဝုတ္တံ? မေတ္တာဘာဝနာကာရဒဿနတ္ထံ။ ဧဝံ ဟိ မေတ္တာ ဘာဝေတဗ္ဗာ “သဗ္ဗေ သတ္တာ သုခိနော ဟောန္တု”တိ ဝါ, “ခေမိနော ဟောန္တု”တိ ဝါ, “သုခိတတ္တာ ဟောန္တု”တိ ဝါ။

၁၄၆။ ဧဝံ ယာဝ ဥပစာရတော အပ္ပနာကောဋိ၊ တာဝ သင်္ခေပေန မေတ္တာဘာဝနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဝိတ္ထာရတောပိ တံ ဒဿေတုံ “**ယေ ကေစိ**”တိ ဂါထာဒွယမာဟ။ အထ ဝါ ယသ္မာ ပုထုတ္တာရမ္မဏေ ပရိစိတံ စိတ္တံ န အာဒိကေနေဝ ဧကတ္တေ သဏ္ဌာတိ၊ အာရမ္မဏပ္ပဘေဒံ ပန အနုဂန္တွာ ကမေန သဏ္ဌာတိ၊ တသ္မာ တဿ တသထာဝရာဒိဒုကတိကပ္ပဘေဒေ အာရမ္မဏေ အနုဂန္တွာ အနုဂန္တွာ သဏ္ဌာနတ္ထမ္ပိ “ယေ ကေစီ”တိ ဂါထာဒွယမာဟ။ အထ ဝါ ယသ္မာ ယဿ ယံ အာရမ္မဏံ ဝိဘူတံ ဟောတိ၊ တဿ တတ္ထ စိတ္တံ သုခံ တိဋ္ဌတိ၊ တသ္မာ တေသံ ဘိက္ခူနံ ယဿ ယံ ဝိဘူတံ အာရမ္မဏံ၊ တဿ တတ္ထ စိတ္တံ သဏ္ဌာပေတုကာမော တသထာဝရာဒိဒုကတ္တိကအာရမ္မဏပ္ပဘေဒဒီပကံ “ယေ ကေစီ”တိ ဣမံ ဂါထာဒွယမာဟ။

vuttaṁ, tampi anādiyanto pacchā āgantvā udakaṁ otaritvā vuḍḍhe ca nave ca bādheti. Bhikkhācāramagge pana aggāsana-aggodaka-aggapiṇḍatthaṁ vuḍḍhānaṁ purato purato yāti bāhāya bāhaṁ paharanto, antaragharappavesane vuḍḍhānaṁ paṭhamataraṁ pavisati, daharehi kāyakīḷanaṁ karotīti evamādi.

Catuṭṭhānaṁ vacīpāgabbhiyaṁ nāma saṁghagaṇapuggala-antaragharesu appatirūpavācānicchāraṇaṁ. Seyyathidaṁ? Idhekacco saṁghamajjhe anāpucchā dhammaṁ bhāsati, tathā pubbe vuttappakāre gaṇe vuḍḍhatare puggale ca. Tattha manussehi pañhaṁ puṭṭho vuḍḍhataraṁ anāpucchā vissajjeti. Antaraghare pana "itthannāme kiṁ atthi, kiṁ yāgu udāhu khādanīyaṁ bhojanīyaṁ, kiṁ me dassasi, kimajja khādissāmi, kiṁ bhuñjissāmi, kiṁpivissāmī"ti evamādiṁ bhāsati.

Anekaṭṭhānaṁ manopāgabbhiyaṁ nāma tesu tesu ṭhānesu kāyavācāhi ajjhācāraṁ anāpajjitvāpi manasā eva kāmavitakkādinānappakāra-appatirūpavitakkanaṁ.

Kulesvananugiddhoti yāni kulāni upasaṅkamati, tesu paccayataṇhāya vā ananulomiyagihisaṁsaggavasena vā ananugiddho, na sahasokī, na sahanandī, na sukhitesu sukhito, na dukkhitesu dukkhito, na uppannesu kiccakaraṇīyesu attanā vā yogamāpajjitāti[1] vuttaṁ hoti. Imissā cā gāthāya yaṁ "suvaco cassā"ti ettha vuttaṁ "assā"ti vacanaṁ, taṁ sabbapadehi saddhiṁ "santussako ca assa, subharo ca assā"ti evaṁ yojetabbaṁ.

145. Evaṁ Bhagavā santaṁ padaṁ abhisamecca viharitukāmassa tadadhigamāya vā paṭipajjitukāmassa visesato āraññakassa bhikkhuno tatuttaripi karaṇīyaṁ ācikkhitvā idāni akaraṇīyampi ācikkhitukāmo **"na ca khuddamācare kiñci, yena viññū pare upavadeyyun"**ti imaṁ upaḍḍhagāthamāha. Tassattho—evamimaṁ karaṇīyaṁ karonto yaṁ taṁ kāyavacīmanoduccaritaṁ khuddaṁ lāmakanti vuccati, taṁ na ca khuddaṁ samācare. Asamācaranto ca na kevalaṁ oḷārikaṁ, kiṁ pana kiñci na samācare, appamattakaṁ aṇumattampi na samācareti vuttaṁ hoti.

---

1. Attanāvuyyogamāpajjitāti (Sī)

ဒွေ ဟိ တသထာဝရဒုကံ ဒိဋ္ဌာဒိဋ္ဌဒုကံ ဒူရသန္တိကဒုကံ ဘူတသမ္ဘဝေသိဒုကန္တိ စတ္တာရိ ဒုကာနိ, ဒီဃာဒီဟိ စ ဆဟိ ပဒေဟိ မဇ္ဈိမပဒဿ တီသု, အဏုကပဒဿ စ ဒွီသု တိကေသု အတ္ထသမ္ဘဝတော ဒီဃရဿမဇ္ဈိမတ္တိကံ မဟန္တာဏုကမဇ္ဈိမတ္တိကံ ထူလာဏုကမဇ္ဈိမတ္တိကန္တိ တယော တိကေ စ ဒီပေတိ။ တတ္ထ **ယေ ကေစီ**တိ အနဝသေသဝစနံ။ ပါဏာ ဧဝ ဘူတာ **ပါဏဘူတာ**။ အထ ဝါ ပါဏန္တီတိ ပါဏာ။ ဧတေန အဿာသပဿာသပဋိဗဒ္ဓေ ပဉ္စဝေါကာရသတ္တေ ဂဏှာတိ။ ဘဝန္တီတိ **ဘူတာ**။ ဧတေန ဧကဝေါကာရစတုဝေါကာရသတ္တေ ဂဏှာတိ။ **အတ္ထီ**တိ သန္တိ သံဝိဇ္ဇန္တိ။

ဧဝံ "**ယေ ကေစိ ပါဏဘူတတ္ထီ**"တိ ဣမိနာ ဝစနေန ဒုကတ္တိကေဟိ သင်္ဂဟေတဗ္ဗေ သဗ္ဗေ သတ္တေ ဧကတော ဒဿေတွာ ဣဒါနိ သဗ္ဗေပိ တေ **တသာ ဝါ ထာဝရာ ဝါ အနဝသေသာ**တိ ဣမိနာ ဒုကေန သင်္ဂဟေတွာ ဒဿေတိ။

တတ္ထ တသန္တီတိ **တသာ**၊ သတဏှာနံ သဘယာနဉ္စေတံ အဓိဝစနံ။ တိဋ္ဌန္တီတိ **ထာဝရာ**၊ ပဟီနတဏှာဘယာနံ[၁] အရဟတံ ဧတံ အဓိဝစနံ။ နတ္ထိ တေသံ အဝသေသန္တိ **အနဝသေသာ**၊ သဗ္ဗေပီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယဉ္စ ဒုတိယဂါထာယ အန္တေ ဝုတ္တံ၊ တံ သဗ္ဗဒုကတိကေဟိ သမ္ဗန္ဓိတဗ္ဗံ—ယေ ကေစိ ပါဏဘူတတ္ထိ တသာ ဝါ ထာဝရာ ဝါ အနဝသေသာ၊ ဣမေပိ သဗ္ဗေ သတ္တာ ဘဝန္တု သုခိတတ္တာ။ ဧဝံ ယာဝ ဘူတာ ဝါ သမ္ဘဝေသီ ဝါ ဣမေပိ သဗ္ဗေ သတ္တာ ဘဝန္တု သုခိတတ္တာတိ။

ဣဒါနိ ဒီဃရဿမဇ္ဈိမာဒိတိကတ္တယဒီပကေသု **ဒီဃာ ဝါ**တိအာဒီသု ဆသု ပဒေသု **ဒီဃာ**တိ ဒီဃတ္တဘာဝါ နာဂမစ္ဆဂေါဓာဒယော။ အနေကဗျာမသတပ္ပမာဏာပိ ဟိ မဟာသမုဒ္ဒေ နာဂါနံ အတ္တဘာဝါ အနေကယောဇနပ္ပမာဏာပိ မစ္ဆဂေါဓာဒီနံ အတ္တဘာဝါ ဟောန္တိ။ **မဟန္တာ**တိ မဟန္တတ္တဘာဝါ ဇလေ မစ္ဆကစ္ဆပါဒယော, ထလေ ဟတ္ထိနာဂါဒယော, အမနုဿေသု ဒါနဝါဒယော။ အာဟ စ "ရာဟုဂ္ဂံ အတ္တဘာဝီန"န္တိ[၂]။ တဿ ဟိ အတ္တဘာဝေါ ဥဗ္ဗေဓေန စတ္တာရိ ယောဇနသဟဿာနိ အဋ္ဌ စ ယောဇနသတာနိ၊ ဗာဟူ ဒွါဒသယောဇနသတပရိမာဏာ၊ ပညာသယောဇနံ ဘမုကန္တရံ၊ တထာ အင်္ဂုလန္တရိကာ၊ ဟတ္ထတလာနိ ဒွေ ယောဇနသတာနီတိ။ **မဇ္ဈိမာ**တိ အဿဂေါဏမဟိံသသူကရာဒီနံ အတ္တဘာဝါ။ **ရဿကာ**တိ တာသု တာသု ဇာတီသု ဝါမနာဒယော ဒီဃမဇ္ဈိမေဟိ ဩမကပ္ပမာဏာ သတ္တာ။ **အဏုကာ**တိ

၁-ပဟီနတဏှာဂမနာနံ (သီ၊ သျာ)

၂-အံ ၁-၃၂၄-ပိဋ္ဌေ။

Tato tassa samācāre sandiṭṭhikamevādīnavaṁ dasseti **"yena viññū pare upavadeyyun"ti**. Ettha ca yasmā aviññū pare appamāṇaṁ. Te hi anavajjaṁ vā sāvajjaṁ karonti, appasāvajjaṁ vā mahāsāvajjaṁ. Viññū eva pana pamāṇaṁ. Te hi anuvicca pariyogāhetvā avaṇṇārahassa avaṇṇaṁ bhāsanti, vaṇṇārahassa ca vaṇṇaṁ bhāsanti, tasmā "viññū pare"ti vuttaṁ.

Evaṁ Bhagavā imāhi aḍḍhateyyāhi gāthāhi santaṁ padaṁ abhisamecca viharitukāmassa, tadadhigamāya vā paṭipajjitukāmassa visesato āraññakassa āraññakasīsena ca sabbesampi kammaṭṭhānaṁ gahetvā viharitukāmānaṁ karaṇīyākaraṇīyabhedaṁ kammaṭṭhānūpacāraṁ vatvā idāni tesaṁ bhikkhūnaṁ tassa devatābhayassa paṭighātāya parittatthaṁ vipassanāpādakajjhānavasena kammaṭṭhānatthañca **"sukhino va khemino hontū"**ti-ādinā nayena mettakathaṁ kathetumāraddho.

Tattha **sukhino**ti sukhasamaṅgino. **Khemino**ti khemavanto, abhayā nirupaddavāti vuttaṁ hoti. **Sabbe**ti anavasesā. **Sattā**ti pāṇino. **Sukhitattā**ti sukhitacittā. Ettha ca kāyikena sukhena sukhino, mānasena sukhitattā, tadubhayenāpi sabbabhayūpaddavavigamena vā kheminoti veditabbā. Kasmā pana evaṁ vuttaṁ? Mettābhāvanākāradassanatthaṁ. Evaṁ hi mettā bhāvetabbā "sabbe sattā sukhino hontū"ti vā, "khemino hontū"ti vā, "sukhitattā hontū"ti vā.

146. Evaṁ yāva upacārato appanākoṭi, tāva saṅkhepena mettābhāvanaṁ dassetvā idāni vitthāratopi taṁ dassetuṁ **"ye kecī"ti** gāthādvayamāha. Atha vā yasmā puthuttārammaṇe paricitaṁ cittaṁ na ādikeneva ekatte saṇṭhāti, ārammaṇappabhedaṁ pana anugantvā kamena saṇṭhāti, tasmā tassa tasathāvarādidukatikappabhede ārammaṇe anugantvā anugantvā saṇṭhānatthampi "ye kecī"ti gāthādvayamāha. Atha vā yasmā yassa yaṁ ārammaṇaṁ vibhūtaṁ hoti, tassa tattha cittaṁ sukhaṁ tiṭṭhati, tasmā tesaṁ bhikkhūnaṁ yassa yaṁ vibhūtaṁ ārammaṇaṁ, tassa tattha cittaṁ saṇṭhāpetukāmo tasathāvarādidukattika-ārammaṇappabhedadīpakaṁ "ye kecī"ti imaṁ gāthādvayamāha.

မံသစက္ခုဿ အဂေါစရာ ဒိဗ္ဗစက္ခုဝိသယာ ဥဒကာဒီသု နိဗ္ဗတ္တာ သုခုမတ္တဘာဝါ သတ္တာ, ဦကာဒယော ဝါ။ အပိစ ယေ တာသု တာသု ဇာတီသု မဟန္တမဇ္ဈိမေဟိ ထူလမဇ္ဈိမေဟိ စ ဩမကပ္ပမာဏာ သတ္တာ၊ တေ အဏုကာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ထူလာ**တိ ပရိမဏ္ဍလတ္တဘာဝါ မစ္ဆကုမ္မသိပ္ပိကသမ္ဗုကာဒယော သတ္တာ။

၁၄၇။ ဧဝံ တီဟိ တိကေဟိ အနဝသေသတော သတ္တေ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ "**ဒိဋ္ဌာ ဝါ ယေ ဝ အဒိဋ္ဌာ**"တိအာဒီဟိ တီဟိ ဒုကေဟိပိ တေ သင်္ဂဟေတွာ ဒဿေတိ။

တတ္ထ **ဒိဋ္ဌာ**တိ ယေ အတ္တနော စက္ခုဿ အာပါထမာဂတဝသေန ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာ။ **အဒိဋ္ဌာ**တိ ယေ ပရသမုဒ္ဒပရသေလပရစက္ကဝါဠာဒီသု ဌိတာ။ "**ယေ ဝ ဒူရေ ဝသန္တိ အဝိဒူရေ**"တိ ဣမိနာ ပန ဒုကေန အတ္တနော အတ္တဘာဝဿ ဒူရေ စ အဝိဒူရေ စ ဝသန္တေ သတ္တေ ဒဿေတိ။ တေ ဥပါဒါယုပါဒါဝသေန[1] ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အတ္တနော ဟိ ကာယေ ဝသန္တာ သတ္တာ အဝိဒူရေ၊ ဗဟိကာယေ ဝသန္တာ ဒူရေ။ တထာ အန္တောဥပစာရေ ဝသန္တာ အဝိဒူရေ၊ ဗဟိဥပစာရေ ဝသန္တာ ဒူရေ။ အတ္တနော ဝိဟာရေ[2] ဂါမေ ဇနပဒေ ဒီပေ စက္ကဝါဠေ ဝသန္တာ အဝိဒူရေ၊ ပရစက္ကဝါဠေ ဝသန္တာ ဒူရေ ဝသန္တီတိ ဝုစ္စန္တိ။

ဘူတာတိ ဇာတာ အဘိနိဗ္ဗတ္တာ။ ယေ ဘူတာ ဧဝ, န ပုန ဘဝိဿန္တီတိ သင်္ချံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တေသံ ခီဏာသဝါနမေတံ အဓိဝစနံ။ သမ္ဘဝမေသန္တီတိ **သမ္ဘဝေသီ**။ အပ္ပဟီနဘဝသံယောဇနတ္တာ အာယတိမ္ပိ သမ္ဘဝံ ဧသန္တာနံ သေက္ခပုထုဇ္ဇနာနမေတံ အဓိဝစနံ။ အထ ဝါ စတူသု ယောနီသု အဏ္ဍဇဇလာဗုဇာ သတ္တာ ယာဝ အဏ္ဍကောသံ ဝတ္ထိကောသဉ္စ န ဘိန္ဒန္တိ၊ တာဝ သမ္ဘဝေသီ နာမ။ အဏ္ဍကောသံ ဝတ္ထိကောသဉ္စ ဘိန္ဒိတွာ ဗဟိ နိက္ခန္တာ ဘူတာ နာမ။ သံသေဒဇာ ဩပပါတိကာ စ ပဌမစိတ္တက္ခဏေ သမ္ဘဝေသီ နာမ။ ဒုတိယစိတ္တက္ခဏတော ပဘုတိ ဘူတာ နာမ။ ယေန ဝါ ဣရိယာပထေန ဇာယန္တိ၊ ယာဝ တတော အညံ န ပါပုဏန္တိ၊ တာဝ သမ္ဘဝေသီ နာမ။ တတော ပရံ ဘူတာတိ။

၁၄၈။ ဧဝံ ဘဂဝါ "သုခိနော ဝါ"တိအာဒီဟိ အဍ္ဎတေယျာဟိ ဂါထာဟိ နာနပ္ပကာရတော တေသံ ဘိက္ခူနံ ဟိတသုခါဂမပတ္ထနာဝသေန သတ္တေသု

---

[1] အပါဒဒိပါဒါဝသေန (သီ၊ သျာ)

[2] အန္တောဝိဟာရေ (သျာ၊ က)

Ettha hi tasathāvaradukaṁ diṭṭhādiṭṭhadukaṁ dūrasantikadukaṁ bhūtasambhavesidukanti cattāri dukāni, dīghādīhi ca chahi padehi majjhimapadassa tīsu, aṇukapadassa ca dvīsu tikesu atthasambhavato dīgharassamajjhimattikaṁ mahantāṇukamajjhimattikaṁ thūlāṇukamajjhimattikanti tayo tike ca dīpeti. Tattha **ye kecī**ti anavasesavacanaṁ. Pāṇā eva bhūtā **pāṇabhūtā.** Atha vā pāṇantīti pāṇā. Etena assāsapassāsapaṭibaddhe pañcavokārasatte gaṇhāti. Bhavantīti **bhūtā.** Etena ekavokāracatuvokārasatte gaṇhāti. **Atthī**ti santi saṁvijjanti.

Evaṁ **“ye keci pāṇabhūtatthī”**ti iminā vacanena dukattikehi saṅgahetabbe sabbe satte ekajjhaṁ dassetvā idāni sabbepi te **tasā vā thāvarā vā anavasesā**ti iminā dukena saṅgahetvā dasseti.

Tattha tasantīti **tasā,** sataṇhānaṁ sabhayānañcetaṁ adhivacanaṁ. Tiṭṭhantīti **thāvarā,** pahīnataṇhābhayānaṁ[1] arahataṁ etaṁ adhivacanaṁ. Natthi tesaṁ avasesanti **anavasesā,** sabbepīti vuttaṁ hoti. Yañca dutiyagāthāya ante vuttaṁ, taṁ sabbadukatikehi sambandhitabbaṁ—ye keci pāṇabhūtatthi tasā vā thāvarā vā anavasesā, imepi sabbe sattā bhavantu sukhitattā. Evaṁ yāva bhūtā vā sambhavesī vā imepi sabbe sattā bhavantu sukhitattāti.

Idāni dīgharassamajjhimāditikattayadīpakesu **dīghā vā**ti-ādīsu chasu padesu **dīghā**ti dīghattabhāvā nāgamacchagodhādayo. anekabyāmasatappamāṇāpi hi mahāsamudde nāgānaṁ attabhāvā anekayojanappamāṇāpi hi mahāsamudde nāgānaṁ attabhāvā anekayojanappamāṇāpi macchagodhādīnaṁattabhāvā honti. **Mahantā**ti mahantattabhāvā jale macchakacchapādayo, thale hatthināgādayo, amanussesu dānavādayo. Āha ca “rāhuggaṁ attabhāvīnan”ti[2]. Tassa hi attabhāvo ubbedhena cattāri yojanasahassāni aṭṭha ca yojanasatāni, bāhū dvādasayojanasataparimāṇā, paññāsayojanaṁ bhamukantaraṁ, tathā aṅgulantarikā, hatthatalāni dve yojanasatānīti. **Majjhimā**ti assagoṇamahiṁsasūkarādīnaṁ attabhāvā. **Rassakā**ti tāsu tāsu jātīsu vāmanādayo dīghamajjhimehi omakappamāṇā sattā. **Aṇukā**ti

1. Pahīnataṇhāgamanānaṁ (Sī, Syā)
2. Aṁ 1. 324 piṭṭhe.

မေတ္တာဘာဝနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အဟိတဒုက္ခာနာဂမပတ္ထနာဝသေနာပိ တံ ဒဿေန္တော အာဟ "**န ပရော ပရံ နိကုဗ္ဗေထာ**"တိ။ သေ ပေါရာဏပါဌော၊ ဣဒါနိ ပန "ပရံ ဟိ"တိပိ ပဌန္တိ၊ အယံ န သောဘနော။

တတ္ထ **ပရော**တိ ပရဇနော။ **ပရန္တိ** ပရဇနံ။ **န နိကုဗ္ဗေထာ**တိ န ဝဉ္စေယျ[1]။ **နာတိမညေထာ**တိ န အတိက္ကမိတွာ မညေယျ။ **ကတ္ထစီ**တိ ကတ္ထစိ ဩကာသေ၊ ဂါမေ ဝါ နိဂမေ ဝါ ခေတ္တေ ဝါ ဉာတိမဇ္ဈေ ဝါ ပူဂမဇ္ဈေ ဝါတိအာဒိ။ **နန္တိ** ဧတံ။ **ကဉ္စီ**တိ ယံ ကဉ္စိ ခတ္တိယံ ဝါ ဗြာဟ္မဏံ ဝါ ဂဟဋ္ဌံ ဝါ ပဗ္ဗဇိတံ ဝါ သုဂတံ ဝါ ဒုဂ္ဂတံ ဝါတိအာဒိ။ **ဗျာရောသနာ ပဋိဃသညာ**တိ ကာယဝစီဝိကာရေဟိ ဗျာရောသနာယ စ, မနောဝိကာရေန ပဋိဃသညာယ စ။ "ဗျာရောသနာယ ပဋိဃသညာယာ"တိ ဟိ ဝတ္တဗ္ဗေ "ဗျာရောသနာ ပဋိဃသညာ"တိ ဝုစ္စတိ ယထာ "သမ္မ ဒညာယ ဝိမုတ္တာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗေ "သမ္မ ဒညာ ဝိမုတ္တာ"တိ[2], ယထာ စ "အနုပုဗ္ဗသိက္ခာယ အနုပုဗ္ဗကိရိယာယ အနုပုဗ္ဗပဋိပဒါယာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗေ "အနုပုဗ္ဗသိက္ခာ အနုပုဗ္ဗကိရိယာ အနုပုဗ္ဗပဋိပဒါ"တိ[3]။ **နာညမညဿ ဒုက္ခမိစ္ဆေယျာ**တိ အညမညဿ ဒုက္ခံ န ဣစ္ဆေယျ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? န ကေဝလံ "သုခိနော ဝါ ခေမိနော ဝါ ဟောန္တု"တိအာဒိမနသိကာရဝသေနေဝ မေတ္တံ ဘာဝေယျ၊ ကိံ ပန "အဟော ဝတ ယော ကောစိ ပရပုဂ္ဂလော ယံ ကဉ္စိ ပရပုဂ္ဂလံ ဝဉ္စနာဒီဟိ နိကတီဟိ န နိကုဗ္ဗေထ၊ ဇာတိအာဒီဟိ စ နဝဟိ မာနဝတ္ထူဟိ ကတ္ထစိ ပဒေသေ ယံ ကဉ္စိ ပရပုဂ္ဂလံ နာတိမညေယျ၊ အညမညဿ စ ဗျာရောသနာယ ဝါ ပဋိဃသညာယ ဝါ ဒုက္ခံ န ဣစ္ဆေယျာ"တိ ဧဝမ္ပိ မနသိ ကရောန္တော ဘာဝေယျာတိ။

၁၄၉။ ဧဝံ အဟိတဒုက္ခာနာဂမပတ္ထနာဝသေန အတ္ထတော မေတ္တာဘာဝနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဥပမာယ ဒဿေန္တော အာဟ "**မာတာ ယထာ နိယံ ပုတ္တ**"န္တိ။

တဿတ္ထော—ယထာ မာတာ **နိယံ ပုတ္တံ** အတ္တနိ ဇာတံ ဩရသံ ပုတ္တံ, တဉ္စ **ဧကပုတ္တမေဝ အာယုသာ အနုရက္ခေ၊** တဿ ဒုက္ခာဂမပဋိဗာဟနတ္ထံ[4] အတ္တနော အာယုမ္ပိ စဇိတွာ တံ အနုရက္ခေ၊ **ဧဝမ္ပိ သဗ္ဗဘူတေသု** ဣဒံ **မေတ္တမာနသံ ဘာဝယေ၊** ပုနပ္ပုနံ ဇနယေ ဝဍ္ဎယေ၊ တဉ္စ အပရိမာဏသတ္တာရမ္မဏဝသေန ဧကသ္မိံ ဝါ သတ္တေ အနဝသေသဖရဏဝသေန **အပရိမာဏံ** ဘာဝယေတိ။

၁-န ဝဉ္စေယျ (သျာ)
၂-သံ ၁-၇၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-အံ ၃-၄၁၊ ခု ၁-၁၄၁၊ ဝိ ၄-၄၂၁-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ဒုက္ခာပဂမပဋိဗာဟနတ္ထံ (သီ)

maṁsacakkhussa agocarā dibbacakkhuvisayā udakādīsu nibbattā sukhamattabhāvā sattā, ūkādayo vā. Apica ye tāsu tāsu jātīsu mahantamajjhimehi thūlamajjhimehi ca omakappamāṇā sattā, te aṇukāti veditabbā. **Thūlā**ti parimaṇḍalattabhāvā macchakummasippikasambukādayo sattā.

147. Evaṁ tīhi tikehi anavasesato satte dassetvā idāni "**diṭṭhā vā ye va adiṭṭhā**"ti-ādīhi tīhi dukehipi te saṅgahetvā dasseti.

Tattha **diṭṭhā**ti ye attano cakkhussa āpāthamāgatavasena diṭṭhapubbā. **Adiṭṭhā**ti ye parasamuddaparaselaparacakkavāḷādīsu ṭhitā. "**Ye va dūre vasanti avidūre**"**ti** iminā pana dukena attano attabhāvassa dūre ca avidūre ca vasante satte dasseti. Te upādāyupādāvasena[1] veditabbā. Attano hi kāye vasantā sattā avidūre, bahikāye vasantā dūre. Tathā anto-upacāre vasantā avidūre, bahi-upacāre vasantā dūre. Attano vihāre[2] gāme janapade dīpe cakkavāḷe vasantā avidūre, paracakkavāḷe vasantā dūre vasantīti vuccanti.

Bhūtāti jātā abhinibbattā. Ye bhūtā eva, na puna bhavissantīti saṅkhyaṁ gacchanti, tesaṁ khīṇāsavānametaṁ adhivacanaṁ. Sambhavamesantīti **sambhavesī.** Appahīnabhavasaṁyojanattā āyatimpi sambhavaṁ esantānaṁ sekkhaputhujjanānametaṁ adhivacanaṁ. Atha vā catūsu yonīsu aṇḍajajalābujā sattā yāva aṇḍakosaṁ vatthikosañca na bhindanti, tāva sambhavesī nāma. Aṇḍakosaṁ vatthikosañca bhinditvā bahi nikkhantā bhūtā nāma. Saṁsedajā opapātikā ca paṭhamacittakkhaṇe sambhavesī nāma. Dutiyacittakkhaṇato pabhuti bhūtā nāma. Yena vā iriyāpathena jāyanti, yāva tato aññaṁ na pāpuṇanti, tāva sambhavesī nāma. Tato paraṁ bhūtāti.

148. Evaṁ Bhagavā "sukhino vā"ti-ādīhi aḍḍhateyyāhi gāthāhi nānappakārato tesaṁ bhikkhūnaṁ hitasukhāgamapatthanāvasena sattesu

1. Apādadipādavasena (Sī, Syā)	2. Antovihāre (Syā, Ka)

၁၅၀။ ဧဝံ သဗ္ဗာကာရေန မေတ္တာဘာဝနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တဿာ ဝဍ္ဎနံ ဒဿေန္တော အာဟ “**မေတ္တဉ္စ သဗ္ဗလောကသ္မိ**”တိ။

တတ္ထ မိဇ္ဇတိ တာယတိ စာတိ မိတ္တော၊ ဟိတဇ္ဈာသယတာယ သိနိယှတိ, အဟိတာဂမတော ရက္ခတိ စာတိ အတ္ထော။ မိတ္တဿ ဘာဝေါ **မေတ္တံ**။ **သဗ္ဗသ္မိ**န္တိ အနဝသေသေ။ **လောကသ္မိ**န္တိ သတ္တလောကေ။ မနသိ ဘဝန္တိ **မာနသံ**။ တဉ္ဟိ စိတ္တသမ္ပယုတ္တတ္တာ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ **ဘာဝယေ**တိ ဝဍ္ဎယေ။ နာဿ ပရိမာဏန္တိ **အပရိမာဏံ**၊ အပ္ပမာဏသတ္တာရမ္မဏတာယ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ **ဥဒ္ဓ**န္တိ ဥပရိ။ တေန အရူပဘဝံ ဂဏှာတိ။ **အဓော**တိ ဟေဋ္ဌာ။ တေန ကာမဘဝံ ဂဏှာတိ။ **တိရိယ**န္တိ ဝေမဇ္ဈံ။ တေန ရူပဘဝံ ဂဏှာတိ။ **အသမ္ဗာဓ**န္တိ သမ္ဗာဓဝိရဟိတံ၊ ဘိန္နသီမန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သီမာ နာမ ပစ္စတ္ထိကော ဝုစ္စတိ၊ တသ္မိမ္ပိ ပဝတ္တန္တိ အတ္ထော။ **အဝေရ**န္တိ ဝေရဝိရဟိတံ၊ အန္တရန္တရာပိ ဝေရစေတနာပါတုဘာဝဝိရဟိတန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အသပတ္တ**န္တိ ဝိဂတပစ္စတ္ထိကံ။ မေတ္တာဝိဟာရီ ဟိ ပုဂ္ဂလော မနုဿာနံ ပိယော ဟောတိ၊ အမနုဿာနံ ပိယော ဟောတိ၊ နာဿ ကောစိ ပစ္စတ္ထိကော ဟောတိ၊ တေနဿ တံ မာနသံ ဝိဂတပစ္စတ္ထိကတ္တာ “အသပတ္တ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ ပရိယာယဝစနဉ္ဟိ ဧတံ, ယဒိဒံ ပစ္စတ္ထိကော သပတ္တောတိ။ အယံ အနုပဒတော အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

အယံ ပနေတ္ထ အဓိပ္ပေတတ္ထဝဏ္ဏနာ—ယဒေတံ “ဧဝမ္ပိ သဗ္ဗဘူတေသု မာနသံ ဘာဝယေ အပရိမာဏ”န္တိ ဝုတ္တံ၊ တဉ္စေတံ အပရိမာဏံ မေတ္တံ မာနသံ သဗ္ဗလောကသ္မိံ ဘာဝယေ ဝဍ္ဎယေ၊ ဝုဒ္ဓိံ ဝိရူဠှိံ ဝေပုလ္လံ ဂမယေ။ ကထံ? **ဥဒ္ဓံ အဓော စ တိရိယဉ္စ**၊ ဥဒ္ဓံ ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ၊ အဓော ယာဝ အဝီစိတော၊ တိရိယံ ယာဝ အဝသေသဒိသာ။ ဥဒ္ဓံ ဝါ အာရုပ္ပံ, အဓော ကာမဓာတုံ, တိရိယံ ရူပဓာတုံ အနဝသေသံ ဖရန္တော။ ဧဝံ ဘာဝေန္တောပိ စ တံ ယထာ အသမ္ဗာဓံ အဝေရံ အသပတ္တဉ္စ ဟောတိ၊ တထာ သမ္ဗာဓဝေရသပတ္တာဘာဝံ ကရောန္တော ဘာဝယေ။ ယံ ဝါ တံ ဘာဝနာသမ္ပဒံ ပတ္တံ သဗ္ဗတ္ထ ဩကာသလာဘဝသေန[1] အသမ္ဗာဓံ, အတ္တနော ပရေသု အာဃာတပဋိဝိနယေန အဝေရံ, အတ္တနိ စ ပရေသံ အာဃာတပဋိဝိနယေန အသပတ္တံ ဟောတိ၊ တံ အသမ္ဗာဓံ အဝေရံ အသပတ္တံ အပရိမာဏံ မေတ္တံ မာနသံ ဥဒ္ဓံ အဓော တိရိယဉ္စာတိ တိဝိဓပရိစ္ဆေဒေ သဗ္ဗလောကသ္မိံ ဘာဝယေ ဝဍ္ဎယေတိ။

၁-ဩကာသလောကဝသေန (သျာ၊ က)

mettābhāvanaṁ dassetvā idāni ahitadukkhānāgamapatthanāvasenāpi taṁ dassento āha **“na paro paraṁ nikubbethā”ti**. Esa porāṇapāṭho, idāni pana “paraṁ hī”tipi paṭhanti, ayaṁ na sobhano.

Tattha **paro**ti parajano. **Paran**ti parajanaṁ. **Na nikubbethā**ti na vañceyya[1]. **Nātimaññethā**ti na atikkamitvā maññeyya. **Katthacī**ti katthaci okāse, gāme vā nigame vā khette vā ñātimajjhe vā pūgamajjhe vāti-ādi. **Nan**ti etaṁ. **Kañcī**ti yaṁ kañci khattiyaṁ vā brāhmaṇaṁ vā gahaṭṭhaṁ vā pabbajitaṁ vā sugataṁ vā duggataṁ vāti-ādi. **Byārosanā paṭighasaññā**ti kāyavacīvikārehi byārosanāya ca, manovikārena paṭighasaññāya ca. “Byārosanāya paṭighasaññāyā”ti hi vattabbe “byārosanā paṭighasaññā”ti vuccati yathā “samma daññāya vimuttā’ti vattabbe “samma daññā vimuttā”ti[2], yathā ca “anupubbasikkhāya anupubbakiriyāya anupubbapaṭipadāyā”ti vattabbe “anupubbasikkhā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā”ti[3]. **Nāññamaññassa dukkhamiccheyyā**ti aññamaññassa dukkhaṁ na iccheyya. Kiṁ vuttaṁ hoti? Na kevalaṁ “sukhino vā khemino vā hontū”ti-ādimanasikāravaseneva mettaṁ bhāveyya, kiṁ pana “aho vata yo koci parapuggalo yaṁ kañci parapuggalaṁ vañcanādīhi nikatīhi na nikubbetha, jāti-ādīhi ca navahi mānavatthūhi katthaci padese yaṁ kañci parapuggalaṁ nātimaññeyya, aññamaññassa ca byārosanāya vā paṭighasaññāya vā dukkhaṁ na iccheyyā”ti evampi manasi karonto bhāveyyāti.

149. Evaṁ ahitadukkhānāgamapatthanāvasena atthato mettābhāvanaṁ dassetvā idāni tameva upamāya dassento āha **“mātā yathā niyaṁ puttan”ti**.

Tassattho—yathā mātā **niyaṁ puttaṁ** attani jātaṁ orasaṁ puttaṁ, tañca **ekaputtameva āyusā anurakkhe,** tassa dukkhāgamapaṭibāhanatthaṁ[4] attano āyumpi cajitvā taṁ anurakkhe, **evampi sabbabhūtesu** idaṁ **mettamānasaṁ bhāvaye,** punappunaṁ janaye vaḍḍhaye, tañca aparimāṇasattārammaṇavasena ekasmiṁ vā satte anavasesapharaṇavasena **aparimāṇaṁ** bhāvayeti.

1. Na vambheyya (Syā)
2. Saṁ 1. 76 piṭṭhe.
3. Aṁ 3. 41; Khu 1. 141; Vi 4. 421 piṭṭhesu.
4. Dukkhopagamapaṭibāhanatthaṁ (Sī)

၁၅၁။ ဧဝံ မေတ္တာဘာဝနာယ ဝဍ္ဎနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တံ ဘာဝနမနုယုတ္တဿ ဝိဟရတော ဣရိယာပထနိယမာဘာဝံ ဒဿေန္တော အာဟ **“တိဋ္ဌံ စရံ။ပ။ အဓိဋ္ဌေယျာ”**တိ။

တဿတ္ထော—ဧဝမေတံ မေတ္တံ မာနသံ ဘာဝေန္တော သော “နိသီဒတိ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ ဥဇုံ ကာယံ ပဏိဓာယာ”တိအာဒီသု[၁] ဝိယ ဣရိယာပထနိယမံ အကတွာ ယထာသုခံ အညတရညတရဣရိယာပထဗာဓနဝိနောဒနံ ကရောန္တော တိဋ္ဌံ ဝါ စရံ ဝါ နိသိန္နော ဝါ သယာနော ဝါ ယာဝတာ ဝိဂတမိဒ္ဓေါ အဿ၊ အထ ဧတံ မေတ္တာဈာနဿတိံ အဓိဋ္ဌေယျ။

အထ ဝါ ဧဝံ မေတ္တာဘာဝနာယ ဝဍ္ဎနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဝသီဘာဝံ ဒဿေန္တော အာဟ **“တိဋ္ဌံ စရ”**န္တိ။ ဝသိပ္ပတ္တော ဟိ တိဋ္ဌံ ဝါ စရံ ဝါ နိသိန္နော ဝါ သယာနော ဝါ ယာဝတာ[၂] ဣရိယာပထေန ဧတံ မေတ္တာဈာနဿတိံ အဓိဋ္ဌာတုကာမော ဟောတိ၊ အထ ဝါ တိဋ္ဌံ ဝါ စရံ ဝါတိ န တဿ ဌာနာဒီနိ အန္တရာယကရာနိ ဟောန္တိ၊ အပိစ ခေါ သော ယာဝတာ ဧတံ မေတ္တာဈာနဿတိံ အဓိဋ္ဌာတုကာမော ဟောတိ၊ တာဝတာ ဝိတမိဒ္ဓေါ ဟုတွာ အဓိဋ္ဌာတိ၊ နတ္ထိ တဿ တတ္ထ ဒန္ဓာယိတတ္တံ။ တေနာဟ **“တိဋ္ဌံ စရံ နိသိန္နော ဝ သယာနော၊ ယာဝတာ’ဿ ဝိတမိဒ္ဓေါ။ ဧတံ သတိံ အဓိဋ္ဌေယျာ”**တိ။

တဿာယမဓိပ္ပါယော—ယံ တံ “မေတ္တဉ္စ သဗ္ဗလောကသ္မိ၊ မာနသံ ဘာဝယေ”တိ ဝုတ္တံ၊ တံ တထာ ဘာဝယေ၊ ယထာ ဌာနာဒီသု ယာဝတာ ဣရိယာပထေန,ဌာနာဒီနိ ဝါ အနာဒိယိတွာ ယာဝတာ ဧတံ မေတ္တာဈာနဿတိံ အဓိဋ္ဌာတုကာမော အဿ၊ တာဝတာ ဝိတမိဒ္ဓေါ ဟုတွာ ဧတံ သတိံ အဓိဋ္ဌေယျာတိ။

ဧဝံ မေတ္တာဘာဝနာယ ဝသီဘာဝံ ဒဿေန္တော “ဧတံ သတိံ အဓိဋ္ဌေယျာ”တိ တသ္မိံ မေတ္တာဝိဟာရေ နိယောဇေတွာ ဣဒါနိ တံ ဝိဟာရံ ထုနန္တော အာဟ **“ဗြဟ္မမေတံ ဝိဟာရမိဓမာဟူ”**တိ။

တဿတ္ထော—ယွာယံ “သုခိနော ဝ ခေမိနော ဟောန္တူ”တိအာဒိံ ကတွာ ယာဝ “ဧတံ သတိံ အဓိဋ္ဌေယျာ”တိ သံဝဏ္ဏိတော မေတ္တာဝိဟာရော၊ **ဧတံ** စတူသု ဒိဗ္ဗဗြဟ္မအရိယဣရိယာပထဝိဟာရေသု နိဒ္ဒေါသတ္တာ အတ္တနောပိ ပရေသမ္ပိ အတ္ထကရတ္တာ စ **ဣဓ** အရိယဿ ဓမ္မဝိနယေ **ဗြဟ္မဝိဟာရမာဟု၊** သေဋ္ဌဝိဟာရမာဟူတိ။ ယတော သတတံ သမိတံ အဗ္ဗောကိဏ္ဏံ တိဋ္ဌံ စရံ

၁-ဒီ ၂-၂၃၁၊ မ ၁-၇၀၊ အဘိ ၂-၂၅၃-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ယာဝတာ ယာဝတာ (သီ)

150. Evaṁ sabbākārena mettābhāvanaṁ dassetvā idāni tasseva vaḍḍhanaṁ dassento āha **“mettañca sabbalokasmī”**ti.

Tattha mijjati tāyati cāti mitto, hitajjhāsayatāya siniyhati ahitāgamato rakkhati cāti attho. Mittassa bhāvo **mettaṁ. Sabbasmin**ti anavasese. **Lokasmin**ti sattaloke. Manasi bhavanti **mānasaṁ.** Tañhi cittasampayuttattā evaṁ vuttaṁ. **Bhāvaye**ti vaḍḍhaye. Nāssa parimāṇanti **aparimāṇaṁ,** appamāṇasattārammaṇatāya evaṁ vuttaṁ. **Uddhan**ti upari. Tena arūpabhavaṁ gaṇhāti. **Adho**ti heṭṭhā. Tena kāmabhavaṁ gaṇhāti. **Tiriyan**ti vemajjhaṁ. Tena rūpabhavaṁ gaṇhāti. **Asambādhan**ti sambādhavirahitaṁ, bhinnasīmanti vuttaṁ vemajjhaṁ. Tena rūpabhavaṁ gaṇhāti. **Asambādhan**ti sambādhavirahitaṁ, bhinnasīmanti vuttaṁ hoti. Sīmā nāma paccatthiko vuccati, tasmimpi pavattanti attho. **Averan**ti veravirahitaṁ, antarantarāpi veracetanāpātubhāvavirahitanti vuttaṁ hoti. **Asapattan**ti vigatapaccatthikaṁ. Mettāvihārī hi puggalo manussānaṁ piyo hoti, amanussānaṁ piyo hoti, nāssa koci paccatthiko hoti, tenassa taṁ mānasaṁ vigatapaccatthikattā “asapattan”ti vuccati. Pariyāyavacanañhi etaṁ, yadidaṁ paccatthiko sapattoti. Ayaṁ anupadato atthavaṇṇanā.

Ayaṁ panettha adhippetatthavaṇṇanā—yadetaṁ “evampi sabbabhūtesu mānasaṁ bhāvaye aparimāṇan”ti guttaṁ, tañcetaṁ aparimāṇaṁ mettaṁ mānasaṁ sabbalokasmiṁ bhāvaye vaḍḍhaye, vuḍḍhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ gamaye. Kathaṁ? **Uddhaṁ adho ca tiriyañca,** uddhaṁ yāva bhavaggā, adho yāva Avīcito, tiriyaṁ yāva avasesadisā. Uddhaṁ vā āruppaṁ, adho kāmadhātuṁ, tiriyaṁ rūpadhātuṁ anavasesaṁ pharanto. Evaṁ bhāventopi ca taṁ yathā asambādhaṁ averaṁ asapattañca hoti, tathā sambādhaverasapattābhāvaṁ karonto bhāvaye. Yaṁ vā taṁ bhāvanāsampadaṁ pattaṁ sabbattha okāsalābhavasena[1] asambādhaṁ, attano paresu āghātapaṭivinayena averaṁ, attani ca paresaṁ āghātapaṭivinayena asapattaṁ hoti, taṁ asambādhaṁ averaṁ asapattaṁ aparimāṇaṁ mettaṁ mānasaṁ uddhaṁ adho tiriyañcāti tividhaparicchede sabbalokasmiṁ bhāvaye vaḍḍhayeti.

1. Okāsalokavasena (Syā, Ka)

နိသိန္နော ဝါ သယာနော ဝါ ယာဝတာ’ဿ ဝိတမိဒ္ဓေါ၊ ဧတံ သတိံ အဓိဋ္ဌေယျာတိ။

၁၅၂။ ဧဝံ ဘဂဝါ တေသံ ဘိက္ခူနံ နာနပ္ပကာရတော မေတ္တာဘာဝနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယသ္မာ မေတ္တာ သတ္တာရမ္မဏတ္တာ အတ္တဒိဋ္ဌိယာ အာသန္နာ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဒိဋ္ဌိဂဟဏနိသေဓနမုခေန တေသံ ဘိက္ခူနံ တဒေဝ မေတ္တာဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ အရိယဘူမိပ္ပတ္တိံ ဒဿေန္တော အာဟ **“ဒိဋ္ဌိဉ္စ အနုပဂ္ဂမ္မာ”**တိ။ ဣမာယ ဂါထာယ ဒေသနံ သမာပေသိ။

တဿတ္ထော—ယွာယံ “ဗြဟ္မမေတံ ဝိဟာရမိဓမာဟု”တိ သံဝဏ္ဏိတော မေတ္တာဈာနဝိဟာရော၊ တတော ဝုဋ္ဌာယ ယေ တတ္ထ ဝိတက္ကဝိစာရာဒယော ဓမ္မာ၊ တေ, တေသဉ္စ ဝတ္ထာဒိအနုသာရေန[1] ရူပဓမ္မေ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဣမိနာ နာမရူပပရိစ္ဆေဒေန “သုဒ္ဓသင်္ခါရပုဉ္ဇောယံ၊ န ဣဓ သတ္တူပလဗ္ဘတိ”တိ[2] ဧဝံ **ဒိဋ္ဌိဉ္စ အနုပဂ္ဂမ္မ** အနုပုဗ္ဗေန လောကုတ္တရသီလေန **‘သီလဝါ’** ဟုတွာ လောကုတ္တရသီလသမ္ပယုတ္တေနေဝ သောတာပတ္တိမဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိသင်္ခါတေန **ဒဿနေန သမ္ပန္နော,** တတော ပရံ ယောပါယံ ဝတ္ထုကာမေသု ဂေဓော ကိလေသကာမော အပ္ပဟီနော ဟောတိ၊ တမ္ပိ သကဒါဂါမိအနာဂါမိမဂ္ဂေဟိ တနုဘာဝေန အနဝသေသပ္ပဟာနေန စ **ကာမေသု ဂေဓံ ဝိနေယျ** ဝိနယိတွာ ဝူပသမေတွာ **န ဟိ ဇာတု ဂဗ္ဘသေယျံ ပုန ရေတိ** ဧကံသေနေဝ ပုန ဂဗ္ဘသေယျံ န ဧတိ၊ သုဒ္ဓါဝါသေသု နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတ္ထေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတွာ ပရိနိဗ္ဗာတီတိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ ဒေသနံ သမာပေတွာ တေ ဘိက္ခူ အာဟ “ဂစ္ဆထ ဘိက္ခဝေ တသ္မိံယေဝ ဝနသဏ္ဍေ ဝိဟရထ၊ ဣမဉ္စ သုတ္တံ မာသဿ အဋ္ဌသု ဓမ္မဿဝနဒိဝသေသု ဂဏ္ဍိံ အာကောဋေတွာ ဥဿာရေထ၊ ဓမ္မကထံ ကရောထ သာကစ္ဆထ အနုမောဒထ၊ ဣဒမေဝ ကမ္မဋ္ဌာနံ အာသေဝထ ဘာဝေထ ဗဟုလီကရောထ၊ တေပိ ဝေါ အမနုဿာ တံ ဘေရဝါရမ္မဏံ န ဒဿေဿန္တိ၊ အညဒတ္ထု အတ္ထကာမာ ဟိတကာမာ ဘဝိဿန္တီ”တိ။ တေ “သာဓူ”တိ ဘဂဝတော ပဋိဿုဏိတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ တတ္ထ ဂန္တွာ တထာ အကံသု။ ဒေဝတာယော စ “ဘဒ္ဒန္တာ အမှာကံ အတ္ထကာမာ ဟိတကာမာ”တိ ပီတိသောမနဿဇာတာ ဟုတွာ သယမေဝ သေနာသနံ သမ္မဇ္ဇန္တိ၊ ဥဏှောဒကံ ပဋိယာဒေန္တိ၊ ပိဋ္ဌိပရိကမ္မပါဒပရိကမ္မံ ကရောန္တိ၊ အာရက္ခံ သံဝိဒဟန္တိ။ တေ ဘိက္ခူ တထေဝ မေတ္တံ ဘာဝေတွာ

၁-ဝဏ္ဏာဒိအနုသာရေန (သီ၊ သျာ) ၂-သံ ၁-၁၃၇-ပိဋ္ဌေ။

151. Evaṁ mettābhāvanāya vaḍḍhanaṁ dassetvā idāni kaṁ bhāvanamanuyuttassa viharato iriyāpathaniyamābhāvaṁ dassento āha **“tiṭṭhaṁ caraṁ -pa- adhiṭṭheyyā”**ti.

Tassattho—evametaṁ mettaṁ mānasaṁ bhāvento so “nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāyā”ti-ādīsu[1] viya iriyāpathaniyamaṁ akatvā yathāsukhaṁ aññataraññatara-iriyāpathabādhanavinodanaṁ karonto tiṭṭhaṁ vā caraṁ vā nisinno vā sayāno vā yāvatā vigatamiddho assa, atha etaṁ mettājhānassatiṁ adhiṭṭheyya.

Atha vā evaṁ mettābhāvanāya vaḍḍhanaṁ dassetvā idāni vasībhāvaṁ dassento āha **“tiṭṭhaṁcaran”**ti. Vasippatto hi tiṭṭhaṁ vā caraṁ vā nisinno vā sayāno vā yāvatā[2] iriyāpathena etaṁ mettājhānassatiṁ adhiṭṭhātukāmo hoti, atha vā tiṭṭhaṁ vā caraṁ vāti na tassa ṭhānādīni antarāyakarāni honti, apica kho so yāvatā etaṁ mettājhānassatiṁ adhiṭṭhātukāmo hoti, tāvatā vitamiddho hutvā adhiṭṭhāti, natthi tassa tattha dandhāyitattaṁ. Tenāha **“tiṭṭhaṁ caraṁ nisinno va sayāno, yāvatā’ssa vitamiddho. Etaṁ satiṁ adhiṭṭheyyā”**ti.

Tassāyamadhippāyo—yaṁ taṁ “mettañca sabbalokasmi, mānasmā bhāvaye”ti vuttaṁ, taṁ tatthā bhāvaye, yathā ṭhānādīsu yāvatā iriyāpathena, ṭhānādīni vā anādiyitvā yāvatā etaṁ mettājhānassatiṁ adhiṭṭhātukāmo assa, tāvatā vitamiddho hutvā etaṁ satiṁ adhiṭṭheyyāti.

Evaṁ mettābhāvanāya vasībhāvaṁ dassento “etaṁ satiṁ adhiṭṭheyyā”ti tasmiṁ tasmiṁ mettāvihāre niyojetvā idāni taṁ vihāraṁ thunanto āha **“brahmametaṁ vihāramidhamāhū”**ti.

Tassattho—yvāyaṁ “sukhino va khemino hontū”ti-ādiṁ katvā yāva “etaṁ satiṁ adhiṭṭheyyā”ti saṁvaṇṇito mettāvihāro, **etaṁ** catūsu dibbabrahma-ariya-iriyāpathavihāresu niddosattā attanopi paresampi atthakarattā ca **idha** ariyassa dhammavinaye **brahmavihāramāhu,** seṭṭhavihāramāhūti. Yato satataṁ samitaṁ abbokiṇṇaṁ tiṭṭhaṁ caraṁ

1. Dī 2. 231; Ma 1. 70; Abhi 2. 253 piṭṭhesu.
2. Yāvatā yāvatā (Sī)

တမေဝ စ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ သဗ္ဗေဝ တသ္မိံယေဝ အန္တောတေမာသေ အဂ္ဂဖလံ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတွာ မဟာပဝါရဏာယ ဝိသုဒ္ဓိပဝါရဏံ ပဝါရေသုန္တိ။

ဧဝဉ္စ အတ္တကုသလေန တထာဂတေန[1]၊
ဓမ္မိဿရေန ကထိတံ ကရဏီယမတ္ထံ။
ကတွာနုဘုယျ ပရမံ ဟဒယဿ သန္တိံ၊
သန္တံ ပဒံ အဘိသမေန္တိ သမတ္တပညာ။

တသ္မာ ဟိ တံ အမတမဗ္ဘုတမရိယကန္တံ၊
သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စ ဝိဟရိတုကာမော[2]။
ဝိညူ ဇနော ဝိမလသီလသမာဓိပညာ-
ဘေဒံ ကရေယျ သတတံ ကရဏီယမတ္ထန္တိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကဋ္ဌကထာယ
သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ
မေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဟေမဝတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

အဇ္ဇ ပန္နရသောတိ ဟေမဝတသုတ္တံ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ပုစ္ဆာဝသိကာ ဥပ္ပတ္တိ။ ဟေမဝတေန ဟိ ပုဋ္ဌော ဘဂဝါ “ဆသု လောကော သမုပ္ပန္နော”တိအာဒီနိ အဘာသိ။ တတ္ထ “အဇ္ဇ ပန္နရသော”တိအာဒိ သာတာဂိရေန ဝုတ္တံ၊ “ဣတိ သာတာဂိရော”တိအာဒိ သင်္ဂီတိကာရေဟိ၊ “ကစ္စိမနော”တိအာဒိ ဟေမဝတေန၊ “ဆသု လောကော”တိအာဒိ ဘဂဝတာ၊ တံ သဗ္ဗမ္ပိ သမောဓာနေတွာ “ဟေမဝတသုတ္တ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ “သာတာဂိရိသုတ္တ”န္တိ ဧကစ္စေဟိ။

တတ္ထ ယာယံ “အဇ္ဇ ပန္နရသော”တိအာဒိ ဂါထာ၊ တဿာ ဥပ္ပတ္တိ— ဣမသ္မိံယေဝ ဘဒ္ဒကပ္ပေ ဝီသတိဝဿသဟဿာယုကေသု ပုရိသေသု ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ သောဠသဝဿသဟဿာယုကာနိ ဌတွာ ပရိနိဗ္ဗုတဿ ဘဂဝတော ကဿပ-သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ မဟတိယာ ပူဇာယ သရီရကိစ္စံ အကံသု။ တဿ ဓာတုယော

၁-အတ္တကုသလာ ကုသလဿ ဓမ္မေ (သီ၊ က)
၂-ဝိဟာတုကာမော (သီ၊ သျာ)

nisinno vā sayāno vā yāvatā'ssa vitamiddho, etaṁ satiṁ adhiṭṭheyyāti.

152. Evaṁ Bhagavā tesaṁ bhikkhūnaṁ nānappakārato mettābhāvanaṁ dassetvā idāni yasmā mettā sattārammaṇattā attadiṭṭhiyā āsannā hoti, tasmā diṭṭhigahaṇanisedhanamukhena tesaṁ bhikkhūnaṁ tadeva mettājhānaṁ pādakaṁ katvā ariyabhūmippattiṁ dassento āha **"diṭṭhiñca anupaggamā"ti.** Imāya gāthāya desanaṁ samāpesi.

Tassattho—yvāyaṁ "brahmametaṁ vihāramidhamāhū"ti saṁvaṇṇito mettājhānavihāro, tato vuṭṭhāya ye tattha vitakkavicārādayo dhammā, te, tesañca vatthādi-anusārena[1] rūpadhamme pariggahetvā iminā nāmarūpaparicchedena "suddhasaṅkhārapuñjoyaṁ, na idha sattūpalabbhatī"ti[2] evaṁ **diṭṭhiñca anupaggamma** anupubbena lokuttarasīlena **sīlavā** hutvā lokuttarasīlasampayutteneva sotāpattimaggasammādiṭṭhisaṅkhātena **dassanena sampanno,** tato paraṁ yopāyaṁ vatthukāmesu gedho kilesakāmo appahīno hoti, tampi sakadāgāmi-anāgāmimaggehi tanubhāvena anavasesappahānena ca **kāmesu gedhaṁ vineyya** vinayitvā vūpasametvā **na hi jātu gabbhaseyya puna reti** ekaṁseneva puna gabbhaseyyaṁ na eti, suddhāvāsesu nibbattitvā tattheva arahattaṁ pāpuṇitvā parinibbātīti.

Evaṁ Bhagavā desanaṁ samāpetvā te bhikkhū āha "gacchatha bhikkhave tasmiṁyeva vanasaṇḍe viharatha, imañca suttaṁ māsassa aṭṭhasu dhammassavanadivasesu gaṇḍiṁ ākoṭetvā ussāretha, dhammakathaṁ karotha sākacchatha anumodatha, idameva kammaṭṭhānaṁ āsevatha bhāvetha bahulīkarotha, tepi vo amanussā taṁ bheravārammaṇaṁ na dassessanti, aññadatthu, atthakāmā hitakāmā bhavissantī"ti. Te "sādhū"ti Bhagavato paṭissuṇitvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā tattha gantvā tathā akaṁsu. Devatāyo ca "bhadantā amhākaṁ atthakāmā hitakāmā"ti pītisomanassajātā hutvā sayameva senāsanaṁ sammajjanti, uṇhodakaṁ paṭiyādenti, piṭṭhiparikammapādaparikammaṁ karonti, ārakkhaṁ saṁvidahanti. Te bhikkhū tatheva mettaṁ bhāvetvā

1. Vavatthādi-anusārena (Sī, Syā)
2. Saṁ 1. 137 piṭṭhe.

အဝိကိရိတွာ သုဝဏ္ဏက္ခန္ဓော ဝိယ ဧကဃနာ ဟုတွာ အဋ္ဌံသု[၁]။ ဒီဃာယုကဗုဒ္ဓါ-နဉှိ ဧသာ ဓမ္မတာ။ အပ္ပါယုကဗုဒ္ဓါ ပန ယသ္မာ ဗဟုတရေန ဇနေန အဒိဋ္ဌာဝ ပရိနိဗ္ဗာယန္တိ၊ တသ္မာ ဓာတုပူဇမ္ပိ ကတွာ "တတ္ထ တတ္ထ ဇနာ ပုညံ ပသဝိဿန္တီ"တိ အနုကမ္ပာယ "ဓာတုယော ဝိကိရန္တူ"တိ အဓိဋ္ဌဟန္တိ၊ တေန တေသံ သုဝဏ္ဏစုဏ္ဏာနိ ဝိယ ဓာတုယော ဝိကိရန္တိ သေယျထာပိ အမှာကံ ဘဂဝတော။

မနုဿာ တဿ ဘဂဝတော ဧကံယေဝ ဓာတုဃရံ ကတွာ စေတိယံ ပတိ-ဋ္ဌာပေသုံ ယောဇနံ ဥဗ္ဗေဓေန ပရိက္ခေပေန စ။ တဿ ဧကေကဂါဝုတန္တရာနိ စတ္တာရိ ဒွါရာနိ အဟေသုံ၊ ဧကံ ဒွါရံ ကိကီ ရာဇာ အဂ္ဂဟေသိ၊ ဧကံ တဿေဝ ပုတ္တော ပထဝိန္ဓရော နာမ၊ ဧကံ သေနာပတိပမုခါ အမစ္စာ၊ ဧကံ သေဋ္ဌိပမုခါ ဇာနပဒါ။ ရတ္တသုဝဏ္ဏမယာ ဧကဃနာ သုဝဏ္ဏရသပဋိဘာဂါ စ နာနာ-ရတနမယာ ဣဋ္ဌကာ အဟေသုံ ဧကေကာ သတသဟဿဂ္ဃနိကာ။ တေ ဟရိတာလမနောသိလာဟိ မတ္တိကာကိစ္စံ သုရဘိတေလေန ဥဒကကိစ္စဉ္စ ကတွာ တံ စေတိယံ ပတိဋ္ဌာပေသုံ။

ဧဝံ ပတိဋ္ဌိတေ စေတိယေ ဒွေ ကုလပုတ္တာ သဟာယကာ နိက္ခမိတွာ သမ္မုခ-သာဝကာနံ ထေရာနံ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိံသု။ ဒီဃာယုကဗုဒ္ဓါနဉှိ သမ္မုခသာဝကာ-ယေဝ ပဗ္ဗာဇေန္တိ ဥပသမ္ပာဒေန္တိ နိဿယံ ဒေန္တိ၊ ဣတရေ န လဘန္တိ။ တတော တေ ကုလပုတ္တာ "သာသနေ ဘန္တေ ကတိ ဓုရာနီ"တိ ပုစ္ဆိံသု။ ထေရာ "ဒွေ ဓုရာနီ"တိ ကထေသုံ "ဝါသဓုရံ ပရိယတ္တိဓုရဉ္စာ"တိ။ တတ္ထ ပဗ္ဗဇိတေန ကုလ-ပုတ္တေန အာစရိယုပဇ္ဈာယာနံ သန္တိကေ ပဉ္စ ဝဿာနိ ဝသိတွာ ဝတ္တပဋိဝတ္တံ ပူရေတွာ ပါတိမောက္ခံ ဒွေ တိဏိ ဘာဏဝါရသုတ္တန္တာနိ စ ပဂုဏံ ကတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ကုလေ ဝါ ဂဏေ ဝါ နိရာလယေန အရညံ ပဝိသိတွာ အရဟတ္တသစ္ဆိကိရိယာယ ဃဋိတဗ္ဗံ ဝါယမိတဗ္ဗံ၊ ဧတံ **ဝါသဓုရံ**။ အတ္တနော ထာမေန ပန ဧကံ ဝါ နိကာယံ ပရိယာပုဏိတွာ ဒွေ ဝါ ပဉ္စ ဝါ နိကာယေ ပရိယတ္တိတော စ အတ္ထတော စ သုဝိသဒံ သာသနံ အနုယုဉ္ဇိတဗ္ဗံ၊ ဧတံ **ပရိယတ္တိ-ဓုရန္တိ**။ အထ တေ ကုလပုတ္တာ "ဒွိန္နံ ဓုရာနံ ဝါသဓုရမေဝ သေဋ္ဌ"န္တိ ဝတွာ "မယံ ပနမှာ ဒဟရာ၊ ဝုဍ္ဎကာလေ ဝါသဓုရံ ပရိပူရေဿာမ၊ ပရိယတ္တိဓုရံ တာဝ ပူရေမာ"တိ ပရိယတ္တိံ အာရဘိံသု။ တေ ပကတိယာဝ ပညဝန္တော န စိရဿေဝ သကလေ ဗုဒ္ဓဝစနေ ပကတညုနော ဝိနယေ စ အတိဝိယ ဝိနိစ္ဆယ-ကုသလာ အဟေသုံ။ တေသံ ပရိယတ္တိံ နိဿာယ ပရိဝါရော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ပရိဝါရံ

၁-သဏ္ဌဟိံသု (သီ)

tameva ca pādakaṁ katvā vipassanaṁ ārabhitvā sabbeva tasmiṁyeva antotemāse aggaphalaṁ arahattaṁ pāpuṇitvā mahāpavāraṇāya visuddhipavāraṇaṁ pavāresunti.

Evañhi atthakusalena Tathāgatena[1],
Dhammissarena kathitaṁ karaṇīyamatthaṁ.

Katvānubhuyya paramaṁ hadayassa santiṁ,
Santaṁ padaṁ abhisamenti samattapaññā.

Tasmā hi taṁ amatamabbhutamariyakantaṁ,
Santaṁ padaṁ abhisamecca viharitukāmo[2].

Viññū jano vimalasīlasamādhipaññā-
Bhedaṁ kareyya satataṁ karaṇīyamatthanti.

Paramatthajotikāya Khuddakaṭṭhakathāya

Suttanipātaṭṭhakathāya

Mettasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Hemavatasuttavaṇṇanā

Ajja pannarasoti Hemavatasuttaṁ. Kā uppatti? Pucchāvasikā uppatti. Hemavatena hi puṭṭho Bhagavā "chasu loko samuppanno"ti-ādīni abhāsi. Tattha "ajja pannaraso"ti-ādi Sātāgirena vuttaṁ, "iti Sātāgiro"ti-ādi saṅgītikārehi, "kaccimano"ti-ādi Hemavatena, "chasu loko"ti-ādi Bhagavatā, taṁ sabbampi samodhānetvā "Hemavatasuttan"ti vuccati. "Sātāgirisuttan"ti ekaccehi.

Tattha yāyaṁ "ajja pannaraso"ti-ādi gāthā, tassā uppatti—imasiṁyeva Bhaddakappe vīsativassasahassāyukesu purisesu uppajjitvā soḷasavassasahassāyukāni ṭhatvā parinibbutassa Bhagavato Kassapasammāsambuddhassa mahatiyā pūjāya sarīrakiccaṁ akaṁsu. Tassa dhātuyo

1. Atthakusalā kusalassa dhamme (Sī, Ka)
2. Vihātukāmo (Sī, Syā)

နိဿာယ လာဘော၊ ဧကမေကဿ ပဉ္စသတပဉ္စသတာ ဘိက္ခူ ပရိဝါရာ အဟေသုံ။ တေ သဉ္ဇုသာသနံ ဒီပေန္တာ ဝိဟရိံသု၊ ပုန ဗုဒ္ဓကာလော ဝိယ အဟောသိ။

တဒါ ဒွေ ဘိက္ခူ ဂါမကာဝါသေ ဝိဟရန္တိ ဓမ္မဝါဒီ စ အဓမ္မဝါဒီ စ။ အဓမ္မဝါဒီ စဏ္ဍော ဟောတိ ဖရုသော မုခရော၊ တဿ အဇ္ဈာစာရော ဇနတာယ ပါကဋော ဟောတိ။ တတော နံ "ဣဒံ တေ အာဝုသော ကမ္မံ သာသနဿ အပ္ပတိရူပ"န္တိ စောဒေသိ၊ သော "ကိံ တေ ဒိဋ္ဌံ ကိံ သုတ"န္တိ ဝိက္ခိပတိ။ ဣတရော "ဝိနယဓရာ ဇာနိဿန္တီ"တိ အာဟ။ တတော အဓမ္မဝါဒီ "သစေ ဣမံ ဝတ္ထုံ ဝိနယဓရာ ဝိနိစ္ဆိနိဿန္တိ၊ အဒ္ဓါ မေ သာသနေ ပတိဋ္ဌာ န ဘဝိဿတီ"တိ ဉတွာ အတ္တနော ပက္ခံ ကာတုကာမော တာဝဒေဝ ပရိက္ခာရေ အာဒါယ တေ ဒွေ ထေရေ ဥပသင်္ကမိတွာ သမဏပရိက္ခာရေ ဒတွာ တေသံ နိဿယေန ဝိဟရိတုမာရဒ္ဓေါ၊ သဗ္ဗဉ္စ နေသံ ဥပဋ္ဌာနံ ကရောန္တော သက္ကစ္စံ ဝတ္တပဋိ- ဝတ္တံ ပူရေတုကာမော ဝိယ အကာသိ။ တတော ဧကဒိဝသံ ဥပဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ တေဟိ ဝိဿဇ္ဇိယမာနောပိ အဋ္ဌာသိယေဝ၊ ထေရာ "ကိဉ္စိ ဝတ္တဗ္ဗမတ္ထီ"တိ တံ ပုစ္ဆိံသု။ သော "အာမ ဘန္တေ ဧကေန မေ ဘိက္ခုနာ သဟ အဇ္ဈာစာရံ ပဋိစ္စ ဝိဝါဒေါ အတ္ထိ၊ သော ယဒိ တံ ဝတ္ထုံ ဣဓာဂန္တွာ အာရောစေတိ၊ ယထာဝိနိစ္ဆယံ န ဝိနိစ္ဆိနိတဗ္ဗ"န္တိ။ ထေရာ "ဩသဋံ ဝတ္ထုံ ယထာဝိနိစ္ဆယံ န ဝိနိစ္ဆိနိတုံ န ဝဋ္ဋတီ"တိ အာဟံသု။ သော "ဧဝံ ကရိယမာနေ ဘန္တေ မမ သာသနေ ပတိဋ္ဌာ နတ္ထိ၊ မယှေတံ ပါပံ ဟောတု၊ မာ တုမှေ ဝိနိစ္ဆိနထာ"တိ။ တေ တေန နိပ္ပီဠိယမာနာ သမ္ပဋိစ္ဆိံသု။ သော တေသံ ပဋိညံ ဂဟေတွာ ပုန တံ အာဝါသံ ဂန္တွာ "သဗ္ဗံ ဝိနယဓရာနံ သန္တိကေ နိဋ္ဌိတ"န္တိ တံ ဓမ္မဝါဒိံ သုဋ္ဌုတရံ အဝမညန္တော ဖရုသေန သမုဒါစရတိ။ ဓမ္မဝါဒီ "နိဿင်္ကော[၁] အယံ ဇာတော"တိ တာဝဒေဝ နိက္ခမိတွာ ထေရာနံ ပရိဝါရံ ဘိက္ခုသဟဿံ ဥပသင်္ကမိတွာ အာဟ "နနု အာဝုသော ဩသဋံ ဝတ္ထု ယထာဓမ္မံ ဝိနိစ္ဆိနိ- တဗ္ဗံ၊ အနောသရာပေတွာ ဧဝ ဝါ အညမညံ အစ္စယံ ဒေသာပေတွာ သာမဂ္ဂီ ကာတဗ္ဗာ၊ ဣမေ ပန ထေရာ နေဝ ဝတ္ထုံ ဝိနိစ္ဆိနိံသု၊ န သာမဂ္ဂိံ အကံသု၊ ကိံ နာမေတ"န္တိ။ တေပိ သုတွာ တုဏှီ အဟေသုံ "နူန ကိဉ္စိ အာစရိယေဟိ ဉာတ"န္တိ။ တတော အဓမ္မဝါဒီ ဩကာသံ လဘိတွာ "တွံ ပုဗ္ဗေ 'ဝိနယဓရာ ဇာနိဿန္တီ'တိ ဘဏသိ၊ ဣဒါနိ တေသံ ဝိနယဓရာနံ[၂] အာရောစေဟိ

၁-နိသိတ္တကော (သျာ)၊ နိရာသင်္ကော (က)
၂-ဣမေဒါနိ တေ ဝိနယဓရာ (သီ)၊ ဣမေသံ ဒါနိ ဝိနယဓရာနံ (က)

avikiritvā suvaṇṇakkhandho viya ekagghanā hutvā aṭṭhaṁsu[1]. Dīghāyukabuddhānañhi esā dhammatā. Appāyukabuddhā pana yasmā bahutarena janena adiṭṭhā eva parinibbāyanti, tasmā dhātupūjampi katvā "tattha tattha janā puññaṁ pasavissantī"ti anukampāya "dhātuyo vikirantū"ti adhiṭṭhahanti, tena tesaṁ suvaṇṇacuṇṇāni viya dhātuyo vikiranti seyyathāpi amhākaṁ Bhagavato.

Manussā tassa Bhagavato ekaṁyeva dhātugharaṁ katvā cetiyaṁ patiṭṭhāpesuṁ yojanaṁ ubbedhena parikkhepena ca. Tassa ekekagāvutantarāni cattāri dvārāni ahesuṁ, ekaṁ dvāraṁ Kikī rājā aggahesi, ekaṁ tasseva putto Pathavindharo nāma, ekaṁ senāpatipamukhā amaccā, ekaṁ seṭṭhipamukhā jānapadā. Rattasuvaṇṇamayā ekagghanā suvaṇṇarasapaṭibhāgā ca nānāratanamayā iṭṭhakā ahesuṁ ekekā satasahassagghanikā. Te haritālamanosilāhi mattikākiccaṁ surabhitelena udakakiccañca katvā taṁ cetiyaṁ patiṭṭhāpesuṁ.

Evaṁ patiṭṭhite cetiye dve kulaputtā sahāyakā nikkhamitvā sammukhasāvakānaṁ therānaṁ santike pabbajiṁsu. Dīghāyukabuddhānañhi sammukhasāvakāyeva pabbājenti upasampādenti nissayaṁ denti, itare na labhanti. Tato te kulaputtā "sāsane bhante kati dhurānī"ti pucchiṁsu. Therā "dve dhurānī"ti kathesuṁ "vāsadhuraṁ pariyattidhurañcā"ti. Tattha pabbajitena kulaputtena ācariyupajjhāyānaṁ santike pañca vassāni vasitvā vattapaṭivattaṁ pūretvā pātimokkhaṁ dve tīṇi bhāṇavārasuttantāni ca paguṇaṁ katvā kammaṭṭhānaṁ uggahetvā kule vā gaṇe vā nirālayena raññaṁ pavisitvā arahattasacchikiriyāya ghaṭitabbaṁ vāyamitabbaṁ, etaṁ **vāsadhuraṁ.** Attano thāmena pana ekaṁ vā nikāyaṁ pariyāpuṇitvā dve vā pañca vā nikāye pariyattito ca atthato ca suvisadaṁ sāsanaṁ anuyuñjitabbaṁ, etaṁ **paviyattidhuran**ti. Atha te kulaputtā "dvinnaṁ dhurānaṁ vāsadhurameva seṭṭhan"ti vatvā "mayaṁ panamhā daharā, vuḍḍhakāle vāsadhuraṁ paripūressāma, pariyattidhuraṁ tāva pūremā"ti pariyattiṁ ārabhiṁsu. Te pakatiyāva paññavanto na cirasseva sakale Buddhavacane pakataññano vinaye ca ativiya vinicchayakusalā ahesuṁ. Tesaṁ pariyattiṁ nissāya parivāro uppajji, parivāraṁ

1. Saṇṭhahiṁsu (Sī)

တံ ဝတ္တု”န္တိ ဓမ္မဝါဒိံ ပိဋ္ဌေတွာ “အဇ္ဇတဂ္ဂေ ပရာဇိတော တွံ၊ မာ တံ အာဝါသံ အာဂစ္ဆိ”တိ ဝတွာ ပက္ကာမိ။ တတော ဓမ္မဝါဒီ ထေရေ ဥပသင်္ကမိတွာ “တုမှေ သာသနံ အနပေက္ခိတွာ ‘အမှေ ဥပဋ္ဌေဿသိ ပရိတောသေသီ’တိ ပုဂ္ဂလမေဝ အပေက္ခိတ္ထ၊ သာသနံ အရက္ခိတွာ ပုဂ္ဂလံ ရက္ခိတ္ထ၊ အဇ္ဇတဂ္ဂေ ဒါနိ တုမှာကံ ဝိနိစ္ဆယံ ဝိနိစ္ဆိနိတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ အဇ္ဇ ပရိနိဗ္ဗုတော ကဿပေါ ဘဂဝါ”တိ မဟာသဒ္ဒေန ကန္ဒိတွာ “နဋ္ဌံ သတ္ထု သာသန”န္တိ ပရိဒေဝမာနော ပက္ကာမိ။

အထ ခေါ တေ ဘိက္ခူ သံဝိဂ္ဂမာနသာ “မယံ ပုဂ္ဂလမနုရက္ခန္တာ သာသနရတနံ သောဗ္ဘေ ပက္ခိပိမှာ”တိ ကုက္ကုစ္စံ ဥပ္ပါဒေသုံ။ တေ တေနေဝ ကုက္ကုစ္စေန ဥပဟတာသယတ္တာ ကာလံ ကတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တိတုမသက္ကောန္တာ ဧကာစရိယော ဟိမဝတိ ဟေမဝတေ ပဗ္ဗတေ နိဗ္ဗတ္တိ **ဟေမဝတော ယက္ခော**တိ နာမေန၊ ဒုတိယာစရိယော မဇ္ဈိမဒေသေ သာတပဗ္ဗတေ **သာတာဂိရော**တိ နာမေန။ တေပိ နေသံ ပရိဝါရာ ဘိက္ခူ တေသံယေဝ အနုဝတ္တိတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တိတုမသက္ကောန္တာ တေသံ ပရိဝါရာ ယက္ခာဝ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ တေသံ ပန ပစ္စယဒါယကာ ဂဟဋ္ဌာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ ဟေမဝတသာတာဂိရာ အဋ္ဌဝီသတိယက္ခသေနာပတီနမဗ္ဘန္တရာ မဟာနုဘာဝါ ယက္ခရာဇာနော အဟေသုံ။

ယက္ခသေနာပတီနဉ္စ အယံ ဓမ္မတာ—မာသေ မာသေ အဋ္ဌ ဒိဝသာနိ ဓမ္မဝိနိစ္ဆယတ္ထံ ဟိမဝတိ မနောသိလာတလေ နာဂဝတိမဏ္ဍပေ[1] ဒေဝတာနံ သန္နိပါတော ဟောတိ၊ တတ္ထ သန္နိပတိတဗ္ဗန္တိ။ အထ သာတာဂိရဟေမဝတာ တသ္မိံ သမာဂမေ အညမညံ ဒိသွာ သဉ္ဇာနိံသု၊ “တွံ သမ္မ ကုဟိံ ဥပ္ပန္နော၊ တွံ ကုဟိ”န္တိ အတ္တနော အတ္တနော ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဉ္စ ပုစ္ဆိတွာ ဝိပ္ပဋိသာရိနော အဟေသုံ “နဋ္ဌာ မယံ သမ္မ၊ ပုဗ္ဗေ ဝီသတိ ဝဿသဟဿာနိ သမဏဓမ္မံ ကတွာ ဧကံ ပါပသဟာယံ နိဿာယ ယက္ခယောနိယံ ဥပ္ပန္နာ၊ အမှာကံ ပန ပစ္စယဒါယကာ ကာမာဝစရဒေဝေသု နိဗ္ဗတ္တာ”တိ။ အထ သာတာဂိရော အာဟ “မာရိသ ဟိမဝါ နာမ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတသမ္မတော၊ ကိဉ္စိ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ ဝါ သုတွာ ဝါ မမာပိ အာရောစေယျာသီ”တိ။ ဟေမဝတောပိ အာဟ “မာရိသ မဇ္ဈိမဒေသော နာမ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတသမ္မတော၊ ကိဉ္စိ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ ဝါ သုတွာ ဝါ မမာပိ အာရောစေယျာသီ”တိ။ ဧဝံ တေသု ဒွီသု သဟာယေသု အညမညံ ကတိကံ ကတွာ တမေဝ ဥပ္ပတ္တိံ အဝိဝဇ္ဇေတွာ[2] ဝသမာနေသု ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ဝီတိဝတ္တံ၊ မဟာပထဝီ ဧကယောဇနတိဂါဝုတမတ္တံ ဥဿဒါ။

၁-ဘဂလဝတိပဗ္ဗတေ (သီ)   ၂-အရိဋ္ဌိတွာ (သီ၊ သျာ)

nissāya lābho, ekamekassa pañcasatapañcasatā bhikkhū parivārā ahesuṁ. Te Satthusāsanaṁ dīpentā vihariṁsu, puna Buddhakālo viya ahosi.

Tadā dve bhikkhū gāmakāvāse viharanti dhammavādī ca adhammavādī ca. Adhammavādī caṇḍo hoti pharuso mukharo, tassa ajjhācāro itarassa pākaṭo hoti. Tato naṁ "idaṁ te āvuso kammaṁ sāsanassa appatirūpan"ti codesi, so "kiṁ te diṭṭhaṁ kiṁ sutan"ti vikkhipati. Itaro "vinayadharā jānissantī"ti āha. Tato adhammavādī "sace imaṁ vatthuṁ vinayadharā vinicchinissanti, addhā me sāsane patiṭṭhā na bhavissatī"ti ñatvā attano pakkhaṁ kātukāmo tāvadeva parikkhāre ādāya te dve there upasaṅkamitvā samaṇaparikkhāre datvā tesaṁ nissayena viharitumāraddho, sabbañca nesaṁ upaṭṭhānaṁ karonto sakkaccaṁ vattapaṭivattaṁ pūretukāmo viya akāsi. Tato ekadivasaṁ upaṭṭhānaṁ gantvā vanditvā tehi vissajjiyamānopi aṭṭhāsiyeva, therā "kiñci vattabbamatthī"ti taṁ pucchiṁsu. So "āma bhante ekena me bhikkhunā saha ajjhācāraṁ paṭicca vivādo atthi, so yadi taṁ vatthuṁ idhāgantvā āroceti, yathāvinicchayaṁ na vinicchinitabban"ti. Therā "osaṭaṁ vatthuṁ yathāvinicchayaṁ na vinicchinituṁ na vaṭṭatī"ti āhaṁsu. So "evaṁ kariyamāne bhante mama sāsane patiṭṭhā natthi, mayhetaṁ pāpaṁ hotu, mā tumhe vinicchinathā"ti. Te tena nippīḷiyamānā sampaṭicchiṁsu. So tesaṁ paṭiññaṁ gahetvā puna taṁ āvāsaṁ gantvā "sabbaṁ vinayadharānaṁ santike niṭṭhitan"ti taṁ dhammavādiṁ suṭṭhutaraṁ avamaññanto pharusena samudācarati. Dhammavādī "nissaṅko[1] ayaṁ jāto"ti tāvadeva nikkhamitvā therānaṁ parivāraṁ bhikkhusahassaṁ upasaṅkamitvā āha "nanu āvuso osaṭaṁ vatthu yathādhammaṁ vinicchinitabbaṁ, anosarāpetvā eva vā aññamaññaṁ accayaṁ desāpetvā sāmaggī kātabbā, ime pana therā neva vatthuṁ vinicchiniṁsu, na sāmaggiṁ akaṁsu, kiṁ nāmetan"ti. Tepi sutvā tuṇhī ahesuṁ "nuna kiñci ācariyehi ñātan"ti. Tato adhammavādī okāsaṁ labhitvā "tvaṁ pubbe 'vinayadharā jānissantī'ti bhaṇasi, idāni tesaṁ vinayadharānaṁ[2] ārocehi

1. Nisittako (Syā), nirāsaṅko (Ka)
2. Imedāni te vinayadharā (Sī), imesaṁ dāni vinayadharānaṁ (Ka)

အထမှာကံ ဗောဓိသတ္တော ဒီပင်္ကရပါဒမူလေ ကတပဏိဓာနော ယာဝ ဝေဿန္တရဇာတကံ၊ တာဝ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတဘဝနေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ ဓမ္မပဒနိဒါနေ ဝုတ္တနယေန ဒေဝတာဟိ အာယာစိတော ပဉ္စ မဟာဝိလောကနာနိ ဝိလောကေတွာ ဒေဝတာနံ အာရောစေတွာ ဒွတ္တိံသာယ ပုဗ္ဗနိမိတ္တေသု ဝတ္တမာနေသု ဣဓ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ကမ္ပေတွာ၊ တာနိ ဒိသွာပိ ဣမေ ရာဇယက္ခာ "ဣမိနာ ကာရဏေန နိဗ္ဗတ္တာနီ"တိ န ဇာနိံသု။ "ဝိဉ္ဉာပသုတတ္တာ နေဝါဒ္ဒသံသူ"တိ ဧကေ။ သော နယော ဇာတိယံ အဘိနိက္ခမနေ ဗောဓိယဉ္စ။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ ပန ပဉ္စဝဂ္ဂိယေ အာမန္တေတွာ ဘဂဝတိ တိပရိဝဋ္ဋံ ဒွါဒသာကာရံ ဝရဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေန္တေ မဟာဘူမိစာလံ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ ပါဋိဟာရိယာနိ စ[၁] ဧတေသံ ဧကော သာတာဂိရောယေဝ ပဌမံ အဒ္ဒသ။ နိဗ္ဗတ္တိကာရဏဉ္စ တေသံ ဉတွာ သပရိသော ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမ္မ ဓမ္မဒေသနံ အဿောသိ၊ န စ ကိဉ္စိ ဝိသေသံ အဓိဂစ္ဆိ။ ကသ္မာ? သော ဟိ ဓမ္မံ သုဏန္တော ဟေမဝတံ အနုဿရိတွာ "အာဂတော နု ခေါ မေ သဟာယကော, နော"တိ ပရိသံ ဩလောကေတွာ တံ အပဿန္တော "ဝဉ္စိတော[၂] မေ သဟာယော၊ ယော ဧဝံ ဝိစိတြပဋိဘာနံ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနံ န သုဏာတီ"တိ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တော အဟောသိ။ ဘဂဝါ စ အတ္ထင်္ဂတေပိ စ သူရိယေ ဒေသနံ န နိဋ္ဌာပေသိ။

အထ သာတာဂိရော "သဟာယံ ဂဟေတွာ တေန သဟာဂမ္မ ဓမ္မဒေသနံ သောဿာမီ"တိ ဟတ္ထိယာနအဿယာနဂရုဠယာနာဒီနိ မာပေတွာ ပဉ္စဟိ ယက္ခသတေဟိ ပရိဝုတော ဟိမဝန္တာဘိမုခေါ ပါယာသိ။ တဒါ ဟေမဝတောပိ ယသ္မာ ပဋိသန္ဓိဇာတိအဘိနိက္ခမနဗောဓိပရိနိဗ္ဗာနေသွေဝ ဒွတ္တိံသ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ဟုတွာဝ ပတိဝိဂစ္ဆန္တိ၊ န စိရဋ္ဌိတိကာနိ ဟောန္တိ၊ ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနေ ပန တာနိ သဝိသေသာနိ ဟုတွာ စိရတရံ ဌတွာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ တသ္မာ ဟိမဝတိ တံ အစ္ဆရိယပါတုဘာဝံ ဒိသွာ "ယတော အဟံ ဇာတော၊ န ကဒါစိ အယံ ပဗ္ဗတော ဧဝံ အဘိရာမော ဘူတပုဗ္ဗော၊ ဟန္ဒ ဒါနိ မမ သဟာယံ ဂဟေတွာ အာဂမ္မ တေန သဟ ဣမံ ပုပ္ဖသိရိံ အနုဘဝိဿာမီ"တိ တထေဝ မဇ္ဈိမဒေသာဘိမုခေါ အာဂစ္ဆတိ။ တေ ဥဘောပိ ရာဇဂဟဿ ဥပရိ သမာဂန္တွာ အညမညဿ အာဂမနကာရဏံ ပုစ္ဆိံသု။ ဟေမဝတော အာဟ "ယတော အဟံ မာရိသ ဇာတော၊ နာယံ ပဗ္ဗတော ဧဝံ အကာလကုသုမိတေဟိ ရုက္ခေဟိ အဘိရာမော ဘူတပုဗ္ဗော၊ တသ္မာ ဧတံ ပုပ္ဖသိရိံ တယာ သဒ္ဓိံ အနုဘဝိဿာမီတိ

၁-မဟာဘူမိစာလပုဗ္ဗနိမိတ္တပါဋိဟာရိယာနိ စ (သျာ)
၂-ပပဉ္စိတော (က)

taṁ vatthun"ti dhammavādiṁ pīḷetvā "ajjatagge parājito tvaṁ, mā taṁ āvāsaṁ āgacchī"ti vatvā pakkāmi. Tato dhammavādī there upasaṅkamitvā "tumhe sāsanaṁ anapekkhitvā 'amhe upaṭṭhesi paritosesī'ti puggalameva apekkhittha, sāsanaṁ arakkhitvā puggalaṁ rakkhittha, ajjatagge dāni tumhākaṁ vinicchayaṁ vinicchinituṁ na vaṭṭati, ajja parinibbuto Kassapo Bhagavā"ti mahāsaddena kanditvā "naṭṭhaṁ Satthu sāsanan"ti paridevamāno pakkāmi.

Atha kho te bhikkhū saṁviggamānasā "mayaṁ puggalamanurakkhantā sāsanaratanaṁ sobbhe pakkhipimhā"ti kukkuccaṁ uppādesuṁ. Te teneva kukkuccena upahatāsayattā kālaṁ katvā sagge nibbattitumasakkontā ekācariyo Himavati Hemavate pabbate nibbatti **Hemavato yakkho**ti nāmena, dutiyācariyo Majjhimadese Sātapabbate **Sātāgiro**ti nāmena. Tepi nesaṁ parivārā bhikkhū tesaṁyeva anuvattitvā sagge nibbattitumasakkontā tesaṁ parivārā yakkhāva hutvā nibbattiṁsu. Tesaṁ pana paccayadāyakā gahaṭṭhā devaloke nibbattiṁsu. Hemavatasātāgirā aṭṭhavīsatiyakkhasenāpatīnamabbhantarā mahānubhāvā yakkharājāno ahesuṁ.

Yakkhasenāpatīnañca ayaṁ dhammatā—māse māse aṭṭha divasāni dhammavinicchayatthaṁ Himavati manosilātale Nāgavatimaṇḍape[1] devatānaṁ sannipāto hoti, tattha sannipatitabbanti. Atha Sātāgirahemavatā tasmiṁ samāgame aññamaññaṁ disvā sañjāniṁsu, "tvaṁ samma kuhiṁ uppanno, tvaṁ kuhin"ti attano attano uppattiṭṭhānañca pucchitvā vippaṭisārino ahesuṁ "naṭṭhā mayaṁ samma, pubbe vīsati vassasahassāni samaṇadhammaṁ katvā ekaṁ pāpasahāyaṁ nissāya yakkhayoniyaṁ uppannā, amhākaṁ pana paccayadāyakā kāmāvacaradevesu nibbattā"ti. Atha Sātāgiro āha "mārisa Himavā nāma acchariyabbhutasammato, kiñci acchariyaṁ disvā vā sutvā vā mamāpi āroceyyāsī"ti. Hemavatopi āha "mārisa Majjhimadeso nāma acchariyabbhutasammato, kiñci acchariyaṁ disvā vā sutvā vā mamāpi āroceyyāsī"ti. Evaṁ tesu dvīsu sahāyesu aññamaññaṁ katikaṁ katvā tameva uppattiṁ avivajjetvā[2] vasamānesu ekaṁ Buddhantaraṁ vītivattaṁ, mahāpathavī ekayojanatigāvutamattaṁ ussadā.

1. Bhagalavatipabbate (Sī) 2. Ariñcitvā (Sī, Syā)

အာဂတောမှိ"တိ။ သာတာဂိရော အာဟ "ဇာနာသိ ပန တွံ မာရိသ ယေန ကာရဏေန ဣမံ အကာလပုပ္ဖပါဋိဟာရိယံ ဇာတ"န္တိ။ န ဇာနာမိ မာရိသာတိ။ ဣမံ မာရိသ ပါဋိဟာရိယံ န ကေဝလံ ဟိမဝန္တေယေဝ၊ အပိစ ခေါ ပန ဒသသဟဿိလောကဓာတူသု နိဗ္ဗတ္တံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပန္နော၊ အဇ္ဇ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ၊ တေန ကာရဏေနာတိ။ ဧဝံ သာတာဂိရော ဟေမဝတဿ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒံ ကထေတွာ တံ ဘဂဝတော သန္တိကံ အာနေတုကာမော ဣမံ ဂါထမာဟ။ ကေစိ ပန ဂေါတမကေ စေတိယေ ဝိဟရန္တေ ဘဂဝတိ အယမေဝမာဟာတိ ဘဏန္တိ "**အဇ္ဇ ပန္နရသော**"တိ။

၁၅၃။ တတ္ထ **အဇ္ဇာ**တိ အယံ ရတ္တိန္ဒိဝေါ ပက္ခဂဏနတော **ပန္နရသော၊** ဥပဝသိတဗ္ဗတော **ဥပေါသထော။** တီသု ဝါ ဥပေါသထေသု အဇ္ဇ ပန္နရသော ဥပေါသထော၊ န စာတုဒ္ဒသီ ဥပေါသထော၊ န သာမဂ္ဂီဥပေါသထော။ ယသ္မာ ဝါ ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသအင်္ဂဥပဝါသပညတ္တိဒိဝသာဒီသု သမ္ဗဟုလေသု အတ္ထေသု ဥပေါသထသဒ္ဒေါ ဝတ္တတိ။ "အာယာမာဝုသော ကပ္ပိန ဥပေါသထံ ဂမိဿာမာ"တိအာဒီသု ဟိ ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသေ ဥပေါသထသဒ္ဒေါ။ "ဧဝံ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတော ခေါ ဝိသာခေ ဥပေါသထော ဥပဝုတ္ထော"တိအာဒီသု[1] ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏိအာဒိကေသု အင်္ဂေသု။ "သုဒ္ဓဿ ဝေ သဒါ ဖဂ္ဂု၊ သုဒ္ဓဿုပေါသထော သဒါ"တိအာဒီသု[2] ဥပဝါသေ။ "ဥပေါသထော နာမ နာဂရာဇာ"တိအာဒီသု[3] ပညတ္တိယံ။ "တဒဟုပေါသထေ ပန္နရသေ သီသံန္ဟာ- တဿာ"တိအာဒီသု[4] ဒိဝသေ။ တသ္မာ အညဝသေသတ္ထံ ပဋိက္ခိပိတွာ အာသာဠှီ- ပုဏ္ဏမဒိဝသံယေဝ နိယာမေန္တော အာဟ "အဇ္ဇ ပန္နရသော ဥပေါသထော"တိ။ ပါဋိပဒေါ ဒုတိယောတိ ဧဝံ ဂဏိယမာနေ အဇ္ဇ ပန္နရသော ဒိဝသောတိ အတ္ထော။

ဒိဝိ ဘဝါနိ ဒိဗ္ဗာနိ၊ ဒိဗ္ဗာနိ ဧတ္ထ အတ္ထီတိ **ဒိဗ္ဗာ။** ကာနိ တာနိ? ရူပါနိ။ တဉှိ ရတ္တိံ ဒေဝါနံ ဒသသဟဿိလောကဓာတုတော သန္နိပတိတာနံ သရီရဝတ္ထာ- ဘရဏဝိမာနပ္ပဘာဟိ အဗ္ဘာဒိဥပက္ကိလေသဝိရဟိတာယ စန္ဒပ္ပဘာယ စ သကလဇမ္ဗုဒီပေါ အလင်္ကတော အဟောသိ၊ ဝိသေသာလင်္ကတော စ ပရမ- ဝိသုဒ္ဓိဒေဝဿ ဘဂဝတော သရီရပ္ပဘာယ။ တေနာဟ "**ဒိဗ္ဗာ ရတ္တိ ဥပဋ္ဌိတာ**"တိ။

၁-အံ ၃-ဂ၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၄ဂ-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဒီ ၂-၁၄၂၊ မ ၃-၂၁၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၄-ဒီ ၃-၅၀၊ မ ၃-၂၁၀-ပိဋ္ဌေသု။

Athamhākaṁ bodhisatto Dīpaṅkarapādamūle katapaṇidhāno yāva Vessantarajātakaṁ, tāva pāramiyo pūretvā Tusitabhavane uppajjitvā tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā Dhammapadanidāne vuttanayena devatāhi āyācito pañca mahāvilokanāni viloketvā devatānaṁ ārocetvā dvattiṁsāya pubbanimittesu vattamānesu idha paṭisandhiṁ aggahesi dasa sahassilokadhātuṁ kampetvā, tāni disvāpi ime rājayakkhā “iminā kāraṇena nibbattānī”ti na jāniṁsu. “Khiḍḍāpasutattā nevāddasaṁsū”ti eke. Esa nayo jātiyaṁ abhinikkhamane bodhiyañca. Dhammacakkappavattane pana pañcavaggiye āmantetvā Bhagavati tiparivaṭṭaṁ dvādasākāraṁ varadhammacakkaṁ pavattente mahābhūmicālaṁ pubbanimittaṁ pāṭihāriyāni ca[1] etesaṁ eko Sātāgiroyeva paṭhamaṁ addasa. Nibbattikāraṇañca tesaṁ ñatvā sapariso Bhagavantaṁ upasaṅkamma dhammadesanaṁ assosi, na ca kiñci visesaṁ adhigacchi. Kasmā? So hi dhammaṁ suṇanto Hemavataṁ anussaritvā “āgato nu kho me sahāyako, no”ti parisaṁ oloketvā taṁ apassanto “vañcito[2] me sahāyo, yo evaṁ vicitrapaṭibhānaṁ Bhagavato dhammadesanaṁ na suṇātī”ti vikkhittacitto ahosi. Bhagavā ca atthaṅgatepi ca sūriye desanaṁ na niṭṭhāpesi.

Atha Sātāgiro “sahāyaṁ gahetvā tena sahāgamma dhammadesanaṁ sossāmī”ti hatthiyāna-assayānagaruḷayānādīni māpetvā pañcahi yakkhasatehi parivuto Himavantābhimukho pāyāsi. Tadā Hemavatopi yasmā paṭisandhijāti-abhinikkhamanabodhiparinibbānesveva dvattiṁsa pubbanimittāni hutvāva pativigacchanti, na ciraṭṭhitikāni honti, dhammacakkapavattane pana tāni savisesāni hutvā cirataraṁ ṭhatvā nirujjhanti, tasmā Himavati taṁ acchariyapātubhāvaṁ disvā “yato ahaṁ jāto, na kadāci ayaṁ pabbato evaṁ abhirāmo bhūtapubbo, handa dāni mama sahāyaṁ gahetvā āgamma tena saha imaṁ pupphasiriṁ anubhavissāmī”ti tatheva Majjhimadesābhimukho āgacchati. Te ubhopi Rājagahassa upari samāgantvā aññamaññassa āgamanakāraṇaṁ pucchiṁsu. Hemavato āha “yato ahaṁ mārisa jāto, nāyaṁ pabbato evaṁ akālakusumitehi rukkhehi abhirāmo bhūtapubbo, tasmā etaṁ pupphasiriṁ tayā saddhiṁ anubhavissāmīti

1. Mahābhūmicālapubbanimittapāṭihāriyāni ca (Syā) 2. Papañcito (Ka)

ဧဝံ ရတ္တိဂုဏဝဏ္ဏနာပဒေသေနာပိ သဟာယဿ စိတ္တပ္ပသာဒံ ဇနေန္တော ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒံ ကထေတွာ အာဟ “**အနောမနာမံ သတ္ထာရံ၊ ဟန္ဒ ပဿာမ ဂေါတမ**”န္တိ။ တတ္ထ အနောမေဟိ အလာမကေဟိ သဗ္ဗာကာရပရိပူရေဟိ ဂုဏေဟိ နာမံ အဿာတိ **အနောမနာမော**။ တထာ ဟိဿ “ဗုဇ္ဈိတာ သစ္စာနီတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဗောဓေတာ ပဇာယာတိ ဗုဒ္ဓေါ”တိအာဒိနာ[1] နယေန ဗုဒ္ဓေါတိ အနောမေဟိ ဂုဏေဟိ နာမံ၊ “ဘဂ္ဂရာဂေါတိ ဘဂဝါ၊ ဘဂ္ဂဒေါသောတိ ဘဂဝါ”တိအာဒိနာ[2] နယေန စ အနောမေဟိ ဂုဏေဟိ နာမံ။ ဧသ နယော “အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နော”တိအာဒီသု။ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒီသု အတ္ထေသု ဒေဝမနုဿေ အနုသာသတီတိ “ဣမံ ပဇဟထ ဣမံ သမာဒါယ ဝတ္တထာ”တိ **သတ္ထာ**။ အပိစ “သတ္ထာ ဘဂဝါ သတ္ထဝါဟော၊ ယထာ သတ္ထဝါဟော သတ္တေ[3] ကန္တာရံ တာရေတီ”တိအာဒိနာ[4] နိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေနာပိ သတ္ထာ။ တံ အနောမနာမံ သတ္ထာရံ။ **ဟန္ဒာ**တိ ဗျဝသာနတ္ထေ နိပါတော။ **ပဿာမာ**တိ တေန အတ္တာနံ သဟ သင်္ဂဟေတွာ ပစ္စုပ္ပန္နဝစနံ။ **ဂေါတမန္တိ** ဂေါတမဂေါတ္တံ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? “သတ္ထာ, န သတ္ထာ”တိ မာ ဝိမတိံ အကာသိ၊ ဧကန္တဗျဝသိတော[5] ဟုတွာဝ ဧဟိ ပဿာမ ဂေါတမန္တိ။

၁၅၄။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ဟေမဝတော “အယံ သာတာဂိရော ‘အနောမနာမံ သတ္ထာရ’န္တိ ဘဏန္တော တဿ သဗ္ဗညုတံ ပကာသေတိ၊ သဗ္ဗညုနော စ ဒုလ္လဘာ လောကေ၊ သဗ္ဗညုပဋိညေဟိ ပူရဏာဒီသဒိသေဟေဝ လောကော ဥပဒ္ဒုတော၊ သော ပန ယဒိ သဗ္ဗညူ၊ အဒ္ဓါ တာဒိလက္ခဏပ္ပတ္တော ဘဝိဿတိ၊ တေန တံ ဧဝံ ပရိဂ္ဂဏှိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ တာဒိလက္ခဏံ ပုစ္ဆန္တော အာဟ “**ကစ္စိ မနော**”တိ။

တတ္ထ **ကစ္စီ**တိ ပုစ္ဆာ။ **မနော**တိ စိတ္တံ။ **သုပဏိဟိတော**တိ သုဋ္ဌု ဌပိတော၊ အစလော အသမ္ပဝေဓီ။ သဗ္ဗေသု ဘူတေသု **သဗ္ဗဘူတေသု**။ **တာဒိနော**တိ တာဒိလက္ခဏပ္ပတ္တဿေဝ သတော။ ပုစ္ဆာ ဧဝ ဝါ အယံ “သော တေ သတ္ထာ သဗ္ဗဘူတေသု တာဒီ၊ ဥဒါဟု နော”တိ။ **ဣဋ္ဌေ အနိဋ္ဌေ စာ**တိ ဧဝရူပေ အာရမ္မဏေ။ **သင်္ကပ္ပါ**တိ ဝိတက္ကာ။ **ဝသီကတာ**တိ ဝသံ ဂမိတာ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယံ တွံ သတ္ထာရံ ဝဒသိ၊ တဿ တေ သတ္ထုနော ကစ္စိ တာဒိလက္ခဏပ္ပတ္တဿ သတော သဗ္ဗဘူတေသု မနော သုပဏိဟိတော၊ ဥဒါဟု ယာဝ စလနပစ္စယံ န လဘတိ၊ တာဝ သုပဏိဟိတော ဝိယ ခါယတိ။ သော ဝါ တေ သတ္ထာ ကစ္စိ သဗ္ဗဘူတေသု သမစိတ္တေန တာဒီ၊ ဥဒါဟု နော၊ ယေ စ ခေါ

၁-ခု ၇-၃၆၃၊ ခု ၈-၁၉၇၊ ခု ၉-၁၇၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ခု ၇-၁၆၂-ပိဋ္ဌေ မဟာနိဒ္ဒေသေ။
၃-သတ္တေ (သျာ) ၄-ခု ၇-၃၅၃-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဧကန္တဗျဝသိကော (က)

āgatomhī"ti. Sātāgiro āha "jānāsi pana tvaṁ mārisa yena kāraṇena imaṁ akālapupphapāṭihāriyaṁ jātan"ti. Na jānāmi mārisāti. Imaṁ mārisa pāṭihāriyaṁ na kevalaṁ Himavanteyeva, apica kho pana dasasahassilokadhātūsu nibbattaṁ, Sammāsambuddho loke uppanno, ajja dhammacakkaṁ pavattesi, tena kāraṇenāti. Evaṁ Sātāgiro Hemavatassa Buddhuppādaṁ kathetvā taṁ Bhagavato santikaṁ ānetukāmo imaṁ gāthamāha. Keci pana Gotamake cetiye viharante Bhagavati ayamevamāhāti bhaṇanti **"ajja pannaraso"**ti.

153. Tattha **ajjā**ti ayaṁ rattindivo pakkhagaṇanato **pannaraso,** upavasitabbato **uposatho.** Tīsu vā uposathesu ajja pannaraso uposatho, na cātuddasī uposatho, na sāmaggī-uposatho. Yasmā vā pātimokkhuddesa-aṭṭhaṅga-upavāsapaññattidivasādīsu sambahulesu atthesu uposathasaddo vattati. "Āyāmāvuso kappina uposathaṁ gamissāmā"ti-ādīsu hi pātimokkhuddese uposathasaddo. "Evaṁ aṭṭhaṅgasamannāgato kho Visākhe uposatho upavuttho"ti-ādīsu[1] pāṇātipātā veramaṇi-ādikesu aṭṭhaṅgesu. "Suddhassa ve sadā phaggu, suddhassuposatho sadā"ti-ādīsu[2] upavāse. "Uposatho nāma nāgarājā"ti-ādīsu[3] paññattiyaṁ. "Tadahuposathe pannarase sīsaṁnhātassā"ti-ādīsu[4] divase. Tasmā avasesatthaṁ paṭikkhipitvā āsāḷhī puṇṇamadivasaṁyeva niyāmento āha "ajja pannaraso uposatho"ti. Pāṭipado dutiyoti evaṁ gaṇiyamāne ajja pannaraso divasoti attho.

Divi bhavāni dibbāni, dibbāni ettha atthīti **dibbā.** Kāni tāni? Rūpāni. Tañhi rattiṁ devānaṁ dasasahassilokadhātuto sannipatitānaṁ sarīravatthābharaṇavimānappabhāhi abbhādi-upakkilesavirahitāya candappabhāya ca sakalajambudīpo alaṅkato ahosi, visesālaṅkato ca paramavisuddhidevassa Bhagavato sarīrappabhāya. Tenāha **"dibbā ratti upaṭṭhitā"**ti.

1. Aṁ 3. 84 piṭṭhe.
2. Ma 1. 48 piṭṭhe.
3. Dī 2. 142; Ma 3. 212 piṭṭhesu.
4. Dī 3. 50; Ma 3. 210 piṭṭhesu.

ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေသု အာရမ္မဏေသု ရာဂဒေါသဝသေန သင်္ကပ္ပါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ တျာဿ ကစ္စိ ဝသီကတာ၊ ဥဒါဟု ကဒါစိ တေသမ္ပိ ဝသေန ဝတ္တတီတိ။

၁၅၅။ တတော သာတာဂိရော ဘဂဝတော သဗ္ဗညုဘာဝေ ဗျဝသိတတ္တာ သဗ္ဗေ သဗ္ဗညုဂုဏေ အနုဇာနန္တော အာဟ **"မနော စဿ သုပဏိဟိတော"**တိ-အာဒိ။ တတ္ထ **သုပဏိဟိတော**တိ သုဋ္ဌု ဌပိတော၊ ပထဝီသမော အဝိရုဇ္ဈနဋ္ဌေန၊ သိနေရုသမော သုပ္ပတိဋ္ဌိတာစလနဋ္ဌေန၊ ဣန္ဒခီလသမော စတုဗ္ဗိဓမာရပရဝါဒိ-ဂဏေဟိ အကမ္ပိယဋ္ဌေန။ အနစ္ဆရိယဉ္စေတံ၊ ဘဂဝတော ဣဒါနိ သဗ္ဗာ-ကာရသမ္ပန္နတ္တာ သဗ္ဗညုဘာဝေ ဌိတဿ မနော သုပဏိဟိတော အစလော ဘဝေယျ၊ ယဿ တိရစ္ဆာနဘူတဿာပိ သရာဂါဒိကာလေ ဆဒ္ဒန္တနာဂကုလေ ဥပ္ပန္နဿ သဝိသေန သလ္လေန ဝိဒ္ဓဿ အစလော အဟောသိ၊ ဝဓကေပိ တသ္မိံ နပ္ပဒုဿိ၊ အညဒတ္ထု တဿေဝ ဒန္တေ ဆေတွာ အဒါသိ၊ တထာ မဟာကပိဘူတဿ မဟတိယာ သိလာယ သီသေ ပဟဋဿာပိ တဿေဝ စ မဂ္ဂံ ဒဿေသိ၊ တထာ ဝိဓုရပဏ္ဍိတဘူတဿ ပါဒေသု ဂဟေတွာ သဋ္ဌိ-ယောဇနေ ကာဠပဗ္ဗတပပါတေ ပက္ခိတ္တဿာပိ အညဒတ္ထု တဿေဝ ယက္ခ-ဿတ္ထာယ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တသ္မာ သာမ္မဒေဝ အာဟ သာတာဂိရော "မနော စဿ သုပဏိဟိတော"တိ။

သဗ္ဗဘူတေသု တာဒိနောတိ သဗ္ဗသတ္တေသု တာဒိလက္ခဏပ္ပတ္တဿေဝ သတော မနော သုပဏိဟိတော၊ န ယာဝ ပစ္စယံ န လဘတီတိ အတ္ထော။ တတ္ထ ဘဂဝတော တာဒိလက္ခဏံ ပဉ္စဓာ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယထာဟ—

> "ဘဂဝါ ပဉ္စဟာကာရေဟိ တာဒီ၊ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေ တာဒီ၊ စတ္တာဝီတိ တာဒီ၊ မုတ္တာဝီတိ တာဒီ၊ တိဏ္ဏာဝီတိ တာဒီ၊ တန္နိဒ္ဒေသာတိ တာဒီ။ ကထံ ဘဂဝါ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေ တာဒီ? ဘဂဝါ လာဘေပိ တာဒီ"တိ။

ဧဝမာဒိ သဗ္ဗံ နိဒ္ဒေသေ[1] ဝုတ္တနယေနေဝ ဂဟေတဗ္ဗံ။ လာဘာဒယော စ တဿ မဟာအဋ္ဌကထာယံ ဝိတ္ထာရိတနယေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ "ပုစ္ဆာ ဧဝ ဝါ အယံ၊ သော တေ သတ္ထာ သဗ္ဗဘူတေသု တာဒီ၊ ဥဒါဟု နော"တိ ဣမသ္မိမ္ပိ ဝိကပ္ပေ သဗ္ဗဘူတေသု သမစိတ္တတာယ တာဒီ အမှာကံ သတ္ထာတိ အတ္ထော။ အယံ ဟိ ဘဂဝါ သုခူပသံဟာရကာမတာယ ဒုက္ခာပနယနကာမတာယ စ သဗ္ဗသတ္တေသု သမစိတ္တော၊ ယာဒိသော အတ္တနိ၊ တာဒိသော ပရေသု။

၁-ခု ၇-၀၀-ပိဋ္ဌေ။

Evaṁ rattiguṇavaṇṇanāpadesenāpi sahāyassa cittappasādaṁ janento Buddhuppādaṁ kathetvā āha **“Anomanāmaṁ Satthāraṁ, handa passāma Gotaman”ti**. Tattha anomehi alāmakehi sabbākāraparipūrehi guṇehi nāmaṁ assāti **Anomanāmo.** Tathā hissa “bujjhitā saccānīti Buddho, bodhetā pajāyāti Buddho”ti-ādinā[1] nayena Buddhoti anomehi guṇehi nāmaṁ, “bhaggarāgoti Bhagavā, bhaggadosoti Bhagavā”ti-ādinā[2] nayena ca anomehi guṇehi nāmaṁ. Esa nayo “Arahaṁ Sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno”ti-ādīsu. diṭṭhadhammikādīsu atthesu devamanusse anusāsati “imaṁ pajahatha imaṁ samādāya vattathā”ti **Satthā.** Apica “Satthā Bhagavā satthavāho, yathā satthavāho satte[3] kantāraṁ tāretī”ti-ādinā[4] niddese vuttanayenāpi Satthā. Taṁ Anomanāmaṁ Satthāraṁ. **Handā**ti byavasānatthe nipāto. **Passāmā**ti tena attānaṁ saha saṅgahetvā paccuppannavacanaṁ. **Gotaman**ti Gotamagottaṁ. Kiṁ vuttaṁ hoti? “Satthā, na Satthā”ti mā vimatiṁ akāsi, ekantabyavasito[5] hutvāva ehi passāma Gotamanti.

154. Evaṁ vutte Hemavato “ayaṁ Sātāgiro ‘Anomanāmaṁ Satthāran’ti bhaṇanto tassa sabbaññutaṁ pakāseti, sabbaññuno ca dullabhā loke, sabbaññupaṭiññehi pūraṇādisadiseheva loko upadduto, so pana yadi sabbaññū, addhā tādilakkhaṇappatto bhavissati, tena taṁ evaṁ parigganhissāmī”ti cintetvā tādilakkhaṇaṁ pucchanto āha **“kaccimano”ti.**

Tattha **kaccī**ti pucchā. **Mano**ti cittaṁ. **Supaṇihito**ti suṭṭhu ṭhapito, acalo asampavedhī. Sabbesu bhūtesu **sabbabhūtesu. Tādino**ti tādilakkhaṇappattasseva sato. Pucchā eva vā ayaṁ “so te Satthā sabbabhūtesu tādī, udāhu no”ti. **Iṭṭhe aniṭṭhe cā**ti evarūpe ārammaṇe. **Saṅkappā**ti vitakkā. **Vasīkatā**ti vasaṁ gamitā. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yaṁ tvaṁ Satthāraṁ vadasi, tassa te Satthuno kacci tādilakkhaṇappattassa sato sabbabhūtesu mano supaṇihito, udāhu yāva calanapaccayaṁ na labhati, tāva supaṇihito viya khāyati. So vā te Satthā kacci sabbabhūtesu samacittena tādī, udāhu no, ye ca kho

1. Khu 7. 364; Khu 9. 172 piṭṭhesu.
2. Khu 7. 162 piṭṭhe Mahāniddese.
3. Satthe (Syā)
4. Khu 7. 353 piṭṭhe.
5. Ekantabyavasiko (Ka)

ယာဒိသော မာတရိ မဟာမာယာယ၊ တာဒိသော စိဉ္စမာဏဝိကာယ။ ယာဒိသော ပိတရိ သုဒ္ဓေါဒနေ၊ တာဒိသော သုပ္ပဗုဒ္ဓေ။ ယာဒိသော ပုတ္တေ ရာဟုလေ၊ တာဒိသော ဝဓကေသု ဒေဝဒတ္တဓနပါလကအင်္ဂုလိမာလာဒီသု။ သဒေဝကေ လောကေပိ တာဒီ။ တသ္မာ သမ္မဒေဝါဟ သာတာဂိရော “သဗ္ဗဘူတေသု တာဒိနော”တိ။

အထော ဣဋ္ဌေ အနိဋ္ဌေ စာတိ ဧတ္ထ ပန ဧဝံ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော—ယံ ကိဉ္စိ ဣဋ္ဌံ ဝါ အနိဋ္ဌံ ဝါ အာရမ္မဏံ၊ သဗ္ဗပ္ပကာရေဟိ တတ္ထ ယေ ရာဂဒေါသဝသေန သင်္ကပ္ပါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ တျာဿ အနုတ္တရေန မဂ္ဂေန ရာဂါဒီနံ ပဟီနတ္တာ ဝသီကတာ၊ န ကဒါစိ တေသံ ဝသေ ဝတ္တတိ။ သော ဟိ ဘဂဝါ အနာဝိလသင်္ကပ္ပေါ သုဝိမုတ္တစိတ္တော သုဝိမုတ္တပညောတိ။ ဧတ္ထ စ သုပဏိဟိတမနတာယ အယောနိသောမနသိကာရာဘာဝေါ ဝုတ္တော။ သဗ္ဗဘူတေသု ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေဟိ သော[1] ယတ္တ ဘဝေယျ၊ တံ သတ္တသင်္ခါရဘေဒတော ဒုဝိဓမာရမ္မဏံ ဝုတ္တံ။ သင်္ကပ္ပဝသီဘာဝေန တသ္မိံ အာရမ္မဏေ တဿ မနသိကာရာဘာဝတော ကိလေသပ္ပဟာနံ ဝုတ္တံ။ သုပဏိဟိတမနတာယ စ မနောသမာစာရသုဒ္ဓိ၊ သဗ္ဗဘူတေသု တာဒိတာယ ကာယသမာစာရသုဒ္ဓိ၊ သင်္ကပ္ပဝသီဘာဝေန[2] ဝိတက္ကမူလကတ္တာ ဝါစာယ ဝစီသမာစာရသုဒ္ဓိ။ တထာ သုပဏိဟိတမနတာယ လောဘာဒိသဗ္ဗဒေါသာဘာဝေါ၊ သဗ္ဗဘူတေသု တာဒိတာယ မေတ္တာဒိဂုဏသဗ္ဘာဝေါ၊ သင်္ကပ္ပဝသီဘာဝေန ပဋိကူလေ အပ္ပဋိကူလသညိတာဒိဘေဒါ အရိယိဒ္ဓိ၊ တာယ စဿ သဗ္ဗညုဘာဝေါ ဝုတ္တော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၅၆။ ဧဝံ ဟေမဝတော ပုဗ္ဗေ မနောဒွါရဝသေနေဝ တာဒိဘာဝံ ပုစ္ဆိတွာ တဉ္စ ပဋိဇာနန္တမိမံ သုတွာ ဒွိကမ္မတ္တံ ဣဒါနိ ဒွါရတ္တယဝသေနာပိ, ပုဗ္ဗေ ဝါ သင်္ခေပေန ကာယဝစီမနောဒွါရသုဒ္ဓိံ ပုစ္ဆိတွာ တဉ္စ ပဋိဇာနန္တမိမံ သုတွာ ဒွိကမ္မတ္တမေဝ ဝိတ္ထာရေနာပိ ပုစ္ဆန္တော အာဟ “**ကစ္စိ အဒိန္န**”န္တိ။ တတ္ထ ဂါထာဗန္ဓသုခတ္ထာယ ပဌမံ အဒိန္နာဒါနဝိရတိံ ပုစ္ဆတိ။ **အာရာ ပမာဒမှာ**တိ ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု စိတ္တဝေါဿဂ္ဂတော ဒူရီဘာဝေန အဗြဟ္မစရိယဝိရတိံ ပုစ္ဆတိ။ “အာရာ ပမဒမှာ”တိပိ ပဌန္တိ၊ အာရာ မာတုဂါမာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဈာနံ န ရိဉ္စတီ**တိ ဣမိနာ ပန တဿာယေဝ တိဝိဓာယ ကာယဒုစ္စရိတဝိရတိယာ ဗလဝဘာဝံ ပုစ္ဆတိ။ ဈာနယုတ္တဿ ဟိ ဝိရတိ ဗလဝတီ ဟောတီတိ။

၁-ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေသု ဟိ ယော (သီ)၊ သဗ္ဗဘူတဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေသု တာဒိ သော (သျာ)
၂-သင်္ကပ္ပေသု ဝသီဘာဝေန (သီ)

iṭṭhāniṭṭhesu ārammaṇesu rāgadosavasena saṅkappā uppajjeyyuṁ, tyāssa kacci vasīkatā, udāhu kadāci tesampi vasena vattatīti.

155. Tato Sātāgiro Bhagavato sabbaññubhāve byavasitattā sabbe sabbaññuguṇe anujānanto āha **"mano cassa supaṇihito"**ti-ādi. Tattha **supaṇihito**ti suṭṭhu ṭhapito, pathavīsamo avirujjhanaṭṭhena, Sinerusamo suppatiṭṭhitācalanaṭṭhena, indakhīlasamo catubbidhamāraparavādigaṇehi akampiyaṭṭhena. Anacchariyañcetaṁ, Bhagavato idāni sabbākārasampannattā sabbaññubhāve ṭhitassa mano supaṇihito acalo bhaveyya, yassa tiracchānabhūtassāpi sārāgādikāle Chaddantanāgakule uppannassa savisena sallena viddhassa acalo ahosi, vadhakepi tasmiṁ nappadussi, aññadatthu tasseva attano dante chetvā adāsi, tathā mahākapibhūtassa mahatiyā silāya sīse pahaṭassāpi tasseva ca maggaṁ dassesi, tathā Vidhurapaṇḍitabhūtassa pādesu gahetvā saṭṭhiyojane kāḷapabbatapapāte pakkhittassāpi aññadatthu tasseva yakkhassatthāya dhammaṁ desesi. Tasmā sammadeva āha Sātāgiro "mano cassa supaṇihito"ti.

Sabbabhūtesu tādinoti sabbasattesu tādilakkhaṇappattasseva sato mano supaṇihito, na yāva paccayaṁ na labhatīti attho. Tattha Bhagavato tādilakkhaṇaṁ pañcadhā veditabbaṁ. Yathāha—

"Bhagavā pañcahākārehi tādī, iṭṭhāniṭṭhe tādī, cattāvīti tādī, muttāvīti tādī, tiṇṇāvīti tādī, tanniddesāti tādī. Kathaṁ Bhagavā iṭṭhāniṭṭhe tādī? Bhagavā lābhepi tādī"ti.

Evamādi sabbaṁ niddese[1] vuttanayeneva gahetabbaṁ. Lābhādayo ca tassa Mahā-aṭṭhakathāyaṁ vitthāritanayena veditabbā. "Pacchā eva vā ayaṁ, so te Satthā sabbabhūtesu tādī, udāhu no"ti imasmimpi vikappe sabbabhūtesu samacittatāya tādī amhākaṁ Satthāti attho. Ayaṁ hi Bhagavā sukhūpasaṁhārakāmatāya dukkhāpanayanakāmatāya ca sabbasattesu samacitto, yādiso attani, tādiso paresu.

1. Khu 7. 88 piṭṭhe.

၁၅၇။ အထ သာတာဂိရော ယသ္မာ ဘဂဝါ န ကေဝလံ ဧတရဟိ, အတီတေပိ အဒ္ဓါနေ ဒီဃရတ္တံ အဒိန္နာဒါနာ ပဋိဝိရတော, တသ္မာ တသ္မာယေဝ စ ဝိရတိယာ အာနုဘာဝေန တံ တံ မဟာပုရိသလက္ခဏံ ပဋိလဘိ, သဒေဝကော စဿ လောကော "အဒိန္နာဒါနာ ပဋိဝိရတော သမဏော ဂေါတမော"တိအာဒိနာ နယေန ဝဏ္ဏံ ဘာသတိ, တသ္မာ ဝိဿဋ္ဌာယ ဝါစာယ သီဟနာဒံ နဒန္တော အာဟ "**န သော အဒိန္နံ အာဒိယတီ**"တိ။ တံ အတ္ထတော ပါကဋမေဝ။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ တတိယပါဒေ "ပမာဒမှာ ပမဒမှာ"တိ ဒွိဓာ ပါဌော။ စတုတ္ထပါဒေ စ **ဈာနံ န ရိတ္တောတီ**တိ ဈာနံ ရိတ္တကံ သုညကံ န ကရောတိ, န ပရိစ္စဇတီတိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၅၈။ ဧဝံ ကာယဒွါရေ သုဒ္ဓိံ သုတွာ ဣဒါနိ ဝစီဒွါရေ သုဒ္ဓိံ ပုစ္ဆန္တော အာဟ "**ကစ္စိ မုသာ န ဘဏတီ**"တိ။ တတ္ထ ခီဏာတီတိ ခီဏော, ဝိဟိံသတိ ဗာဓတီတိ အတ္ထော။ ဝါစာယ ပထော ဗျပ္ပထော, ခီဏော ဗျပ္ပထော အဿာတိ **ခီဏဗျပ္ပထော**။ တံ နကာရေန ပဋိသေဓေတွာ ပုစ္ဆတိ "**န ခီဏဗျပ္ပထော**"တိ, န ဖရုသဝါစောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ "နာခီဏဗျပ္ပထော"တိပိ ပါဌော, န အခီဏဝစနောတိ အတ္ထော။ ဖရုသဝစနံ ဟိ ပရေသံ ဟဒယေ အခီယမာနံ[1] တိဋ္ဌတိ, တာဒိသဝစနော ကစ္စိ န သောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိဘူတီတိ ဝိနာသော, ဝိဘူတိံ ကာသတိ ကရောတိ ဝါတိ[2] ဝိဘူတိကံ, ဝိဘူတိကမေဝ **ဝေဘူတိကံ**, ဝေဘူတိယန္တိပိ ဝုစ္စတိ, ပေသုညဿေတံ အဓိဝစနံ။ တဉှိ သတ္တာနံ အညမညတော ဘေဒနေန ဝိနာသံ ကရောတိ။ သေသံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၁၅၉။ အထ သာတာဂိရော ယသ္မာ ဘဂဝါ န ကေဝလံ ဧတရဟိ, အတီတေပိ အဒ္ဓါနေ ဒီဃရတ္တံ မုသာဝါဒါ ပဋိဝိရတော, တသ္မာ တသ္မာယေဝ စ ဝိရတိယာ အာနုဘာဝေန တံ တံ မဟာပုရိသလက္ခဏံ ပဋိလဘိ, သဒေဝကော စဿ လောကော "မုသာဝါဒါ ပဋိဝိရတော သမဏော ဂေါတမော"တိ ဝဏ္ဏံ ဘာသတိ, တသ္မာ ဝိဿဋ္ဌာယ ဝါစာယ သီဟနာဒံ နဒန္တော အာဟ "**မုသာ စ သော န ဘဏတီ**"တိ။ တတ္ထ **မုသာ**တိ ဝိနိဓာယ ဒိဋ္ဌာဒီနိ ပရဝိသံဝါဒနဝစနံ, တံ သော န ဘဏတိ။ ဒုတိယပါဒေ ပန ပဌမတ္ထဝသေန န ခီဏဗျပ္ပထောတိ, ဒုတိယတ္ထဝသေန နာခီဏဗျပ္ပထောတိ ပါဌော။ စတုတ္ထပါဒေ **မန္တာ**တိ ပညာ ဝုစ္စတိ။ ဘဂဝါ ယသ္မာ တာယ မန္တာယ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ အတ္ထမေဝ ဘာသတိ အတ္ထတော အနပေတဝစနံ, န

၁-အခီယျမာနံ (သီ)၊ ခီဏမာနံ (သျာ)၊ အသုခီယမာနံ (က) ၂-ကာယတိ ကရောတိ စာတိ (သီ၊ က)

Yādiso mātari Mahāmāyāya, tādiso Ciñcamāṇavikāya. Yādiso pitari Suddhodane, tādiso Suppabuddhe. Yādiso putte Rāhule, tādiso vadhakesu Devadattadhanapālaka-aṅgulimālādīsu. Sadevake lokepi tādī. Tasmā sammadevāhas Sātāgiro “sabbabhūtesu tādino”ti.

Atho iṭṭhe aniṭṭhe cāti ettha pana evaṁ attho daṭṭhabbo—yaṁ kiñci iṭṭhaṁ vā aniṭṭhaṁ vā ārammaṇaṁ, sabbappakārehi tattha ye rāgadosavasena saṅkappā uppajjeyyuṁ, tyāssa anuttarena maggena rāgādīnaṁ pahīnattā vasīkatā, na kadāci tesaṁ vase vattati. So hi Bhagavā anāvilasaṅkappo suvimuttacitto suvimuttapaññoti. Ettha ca supaṇihitamanatāya ayonisomanasikārābhāvo vutto. Sabbabhūtesu iṭṭhāniṭṭhehi so[1] yattha bhaveyya, taṁ sattasaṅkhārabhedato duvidhamārammaṇaṁ vuttaṁ. Saṅkappavasībhāvena tasmiṁ ārammaṇe tassa manasikārābhāvato kilesappahānaṁ vuttaṁ. Supaṇihitamanatāya ca manosamācārasuddhi, sabbabhūtesu tāditāya kāyasamācārasuddhi, saṅkappavasībhāvena[2] vitakkamūlakattā vācāya vacīsamācārasuddhi. Tathā supaṇihitamanatāya lobhādisabbadosābhāvo, sabbabhūtesu tāditāya mettādiguṇasabbhāvo, saṅkappavasībhāvena paṭikūle appaṭikūlasaññitādibhedā ariyiddhi, tāya cassa sabbaññubhāvo vutto hotīti veditabbo.

156. Evaṁ Hemavato pubbe manodvāravaseneva tādibhāvaṁ pucchitvā tañca paṭijānantamimaṁ sutvā daḷhīkammatthaṁ idāni dvārattayavasenāpi, pubbe vā saṅkhepena kāyavacīmanodvārasuddhiṁ pucchitvā tañca paṭijānantamimaṁ sutvā daḷhīkammatthameva vitthārenāpi puccanto āha **“kacci adinnan”**ti. Tattha gāthābandhasukhatthāya paṭhamaṁ adinnādānaviratiṁ pucchati. **Ārā pamādamhā**ti pañcasu kāmaguṇesu cittavossaggato dūrībhāvena abrahmacariyaviratiṁ pucchati. “Ārā pamadamhā”tipi paṭhanti, ārā mātugāmāti vuttaṁ hoti. **Jhānaṁ na riñcatī**ti iminā pana tassāyeva tividhāya kāyaduccaritaviratiyā balavabhāvaṁ pucchati. Jhānayuttassa hi virati balavatī hotīti.

---

1. Iṭṭhāniṭṭhesu hi yo (Sī), sabbabhūta-iṭṭhāniṭṭhesu tādiso (Syā)
2. Saṅkappesu vasībhāvena (Sī)

သမ္ဘံ။ အညာဏပုရေက္ခာရေဟိ နိရတ္ထကဝစနံ ဗုဒ္ဓါနံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ အာဟ "မန္တာ အတ္ထံ သော ဘာသတီ"တိ။ သေသမေတ္ထ ပါကဋမေဝ။

၁၆၀။ ဧဝံ ဝစီဒွါရသုဒ္ဓိမ္ပိ သုတွာ ဣဒါနိ မနောဒွါရသုဒ္ဓိံ ပုစ္ဆန္တော အာဟ **"ကစ္စိ န ရဇ္ဇတိ ကာမေသူ"**တိ။ တတ္ထ **ကာမာ**တိ ဝတ္ထုကာမာ။ တေသု ကိလေသကာမေန န ရဇ္ဇတီတိ ပုစ္ဆန္တော အနဘိဇ္ဈာလုတံ ပုစ္ဆတိ။ **အနာဝိလ**န္တိ ပုစ္ဆန္တော ဗျာပါဒေန အာဝိလဘာဝံ သန္ဓာယ အဗျာပါဒတံ ပုစ္ဆတိ။ **မောဟံ အတိက္ကန္တော**တိ ပုစ္ဆန္တော ယေန မောဟေန မူဠှော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတိ၊ တဿာတိက္ကမေန သမ္မာဒိဋ္ဌိတံ ပုစ္ဆတိ။ **ဓမ္မေသု စက္ခုမာ**တိ ပုစ္ဆန္တော သဗ္ဗဓမ္မေသု အပ္ပဋိဟတဿ ဉာဏစက္ခုနော, ပဉ္စစက္ခုဝိသယေသု ဝါ ဓမ္မေသု ပဉ္စန္နမ္ပိ စက္ခူနံ ဝသေန သဗ္ဗညုတံ ပုစ္ဆတိ "ဒွါရတ္တယပါရိသုဒ္ဓိယာပိ သဗ္ဗညူ န ဟောတီ"တိ စိန္တေတွာ။

၁၆၁။ အထ သာတာဂိရော ယသ္မာ ဘဂဝါ အပ္ပတွာဝ အရဟတ္တံ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ကာမရာဂဗျာပါဒါနံ ပဟီနတ္တာ နေဝ ကာမေသု ရဇ္ဇတိ၊ န ဗျာပါဒေန အာဝိလစိတ္တော၊ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေနေဝ စ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပက္ခိယဿ သဗ္ဗပဋိစ္ဆာဒကမောဟဿ ပဟီနတ္တာ မောဟံ အတိက္ကန္တော၊ သာမဉ္စ သစ္စာနိ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိတွာ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝိမောက္ခန္တိကံ နာမံ ယထာဝုတ္တာနိ စ စက္ခူနိ ပဋိလဘိ၊ တသ္မာ တဿ မနောဒွါရသုဒ္ဓိံ သဗ္ဗညုတဉ္စ ဥဒ္ဒေါသေန္တော အာဟ **"န သော ရဇ္ဇတိ ကာမေသူ"**တိ။

၁၆၂။ ဧဝံ ဟေမဝတော ဘဂဝတော ဒွါရတ္တယပါရိသုဒ္ဓိံ သဗ္ဗညုတဉ္စ သုတွာ ဟဋ္ဌော ဥဒဂ္ဂေါ အတီတဇာတိယံ ဗာဟုသစ္စဝိသဒါယ ပညာယ အသဇ္ဇမာနဝစနပ္ပထော ဟုတွာ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတရူပေ သဗ္ဗညုဂုဏေ သောတု-ကာမော အာဟ **"ကစ္စိ ဝိဇ္ဇာယ သမ္ပန္နော"**တိ။ တတ္ထ **ဝိဇ္ဇာယ သမ္ပန္နော**တိ ဣမိနာ ဒဿနသမ္ပတ္တိံ ပုစ္ဆတိ၊ **သံသုဒ္ဓစာရဏော**တိ ဣမိနာ ဂမနသမ္ပတ္တိံ။ ဆန္ဒဝသေန စေတ္ထ ဒီဃံ ကတွာ စာကာရမာဟ၊ သံသုဒ္ဓစရဏောတိ အတ္ထော။ **အာသဝါ ခီဏာ**တိ ဣမိနာ တာယ ဒဿနဂမနသမ္ပတ္တိယာ ပတ္တဗ္ဗာယ အာသဝက္ခယသညိတာယ ပဌမနိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပတ္တိံ ပုစ္ဆတိ၊ **နတ္ထိ ပုန-ဗ္ဘဝေါ**တိ ဣမိနာ ဒုတိယနိဗ္ဗာနဓာတုပတ္တိသမတ္ထတံ, ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏေန ဝါ ပရမဿာသပ္ပတ္တိံ ဉတွာ ဌိတဘာဝံ။

157. Atha Sātāgiro yasmā Bhagavā na kevalaṁ etarahi, atītepi addhāne dīgharattaṁ adinnādānādīhi paṭivirato, tassā tassāyeva ca viratiyā ānubhāvena taṁ taṁ mahāpurisalakkhaṇaṁ paṭilabhi, sadevako cassa loko “adinnādānā paṭivirato samaṇo Gotamo”ti-ādinā nayena vaṇṇaṁ bhāsati, tasmā vissaṭṭhāya vācāya sīhanādaṁ nadanto āha **“na so adinnaṁ ādiyatī”ti.** Taṁ atthato pākaṭameva. Imissāpi gāthāya tatiyapāde “pamādamhā pamadamhā”ti dvidhā pāṭho. Catutthapāde ca **jhānaṁ na riñcatī**ti jhānaṁ rittakaṁ suññakaṁ na karoti, na pariccajatīti attho veditabbo.

158. Evaṁ kāyadvāre suddhiṁ sutvā idāni vacīdvāre suddhiṁ pucchanto āha **“kacci musā na bhaṇatī”ti.** Ettha khīṇātīti khīṇo, vihiṁsati bādhatīti attho. Vācāya patho byappatho, khīṇo byappatho assāti **khīṇabyappatho.** Taṁ nakārena paṭisedhetvā pucchati **“na khīṇabyappatho”ti,** na pharusavācoti vuttaṁ hoti. “Nākhīṇabyappatho”tipi pāṭho, na akhīṇavacanoti attho. Pharusavacanaṁ hi paresaṁ hadaye akhīyamānaṁ[1] tiṭṭhati, tādisavacano kacci na soti vuttaṁ hoti. Vibhūtīti vināso, vibhūtiṁ kāsati karoti vāti[2] vibhutikaṁ, vibhūtikameva **vebhūtikaṁ, vebhūtiyan**tipi vuccati, pesuññassetaṁ adhivacanaṁ. Taññhi sattānaṁ aññamaññato bhedanena vināsaṁ karoti. Sesaṁ uttānatthameva.

159. Atha Sātāgiro yasmā Bhagavā na kevalaṁ etarahi, atītepi addhāne dīgharattaṁ musāvādādīhi paṭivirato, tassā tassāyeva ca viratiyā ānubhāvena taṁ taṁ mahāpurisalakkhaṇaṁ paṭilabhi, sadevako cassa loko “musāvādā paṭivirato samaṇo Gotamo”ti vaṇṇaṁ bhāsati, tasmā vissaṭṭhāya vācāya sīhanādaṁ nadanto āha **“musā ca so na bhaṇatī”ti.** Tattha **musā**ti vinidhāya diṭṭhādīni paravisaṁvādandavacanaṁ, taṁ so na bhaṇati. Dutiyapāde pana paṭhamatthavasena na khīṇabyappathoti, dutiyatthavasena nākhīṇabyappathoti pāṭho. Catutthapāde **mantā**ti paññā vuccati. Bhagavā yasmā tāya mantāya paricchinditvā atthameva bhāsati atthato anapetacavanaṁ, na

1. Akhiyyamānaṁ (Sī), khīṇamānaṁ (Syā), asukhiyamānaṁ (Ka)
2. Kāyati karoti cāti (Sī, Ka)

၁၆၃။ တတော ယာ သော “သော အနေကဝိဟိတံ ပုဗ္ဗေနိဝါသ”န္တိ-အာဒိနာ[၁] နယေန ဘယဘေရဝါဒီသု တိဝိဓာ, “သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ။ပ။ အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တေ ဉာဏဒဿနာယ စိတ္တံ အဘိနီဟရတီ”တိအာဒိနာ[၂] နယေန အမ္ဗဋ္ဌာဒီသု အဋ္ဌဝိဓာ ဝိဇ္ဇာ ဝုတ္တာ၊ တာယ ယဿာ သဗ္ဗာယပိ သဗ္ဗာကာရသမ္ပန္နာယ ဘဂဝါ ဥပေတော။ ယဉ္စေတံ “ဣဓ မဟာနာမ အရိယ-သာဝကော သီလသမ္ပန္နော ဟောတိ၊ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရော ဟောတိ၊ ဘောဇနေ မတ္တညူ ဟောတိ၊ ဇာဂရိယံ အနုယုတ္တော ဟောတိ၊ သတ္တဟိ သဒ္ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ စတုန္နံ ဈာနာနံ အာဘိစေတသိကာနံ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရာနံ နိကာမလာဘီ ဟောတီ''တိ ဧဝံ ဥဒ္ဒိသိတွာ “ကထဉ္စ မဟာနာမ အရိယသာဝကော သီလသမ္ပန္နော ဟောတီ”တိအာဒိနာ[၃] နယေန သေခသုတ္တေ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ ပန္နရသပ္ပဘေဒံ စရဏံ၊ တဉ္စ ယဿာ သဗ္ဗုပက္ကိလေသပ္ပ-ဟာနေန ဘဂဝတော အတိဝိယ သံသုဒ္ဓံ။ ယေပိမေ ကာမာသဝါဒယော စတ္တာရော အာသဝါ၊ တေပိ ယဿာ သဗ္ဗေ သပရိဝါရာ သဝါသနာ ဘဂဝတော ခီဏာ။ ယဿာ စ ဣမာယ ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပဒါယ ခီဏာသဝေါ ဟုတွာ တဒါ ဘဂဝါ “နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ''တိ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ဌိတော၊ တဿာ သာတာ-ဂိရော ဘဂဝတော သဗ္ဗညုဘာဝေ ဗျဝသာယေန သမုဿာဟိတဟဒယော သဗ္ဗေပိ ဂုဏေ အနုဇာနန္တော အာဟ **“ဝိဇ္ဇာယ စေဝ သမ္ပန္နော”**တိ။

၁၆၄။ တတော ဟေမဝတော “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ”တိ ဘဂဝတိ နိက္ကင်္ခေါ ဟုတွာ အာကာသေ ဌိတောယေဝ ဘဂဝန္တံ ပသံသန္တော သာတာဂိရဉ္စ အာရာဓေန္တော[၄] အာဟ **“သမ္ပန္နံ မုနိနော စိတ္တ”**န္တိ။ တဿတ္ထော—သမ္ပန္နံ မုနိနော စိတ္တံ၊ “မနသာ စဿ သုပဏိဟိတော”တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တတာဒိဘာဝေန ပုဏ္ဏံ သမ္ပုဏ္ဏံ၊ “န သော အဒိန္နံ အာဒိယတီ”တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တကာယကမ္မုနာ, “န သော ရဉ္စာတိ ကာမေသူ”တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တမနောကမ္မုနာ စ ပုဏ္ဏံ သမ္ပုဏ္ဏံ၊ “မုသာ စ သော န ဘဏတီ”တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တဗျပ္ပထေန စ ဝစီကမ္မုနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧဝံ သမ္ပန္နစိတ္တဉ္စ အနုတ္တရာယ ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပဒါယ သမ္ပန္နတ္တာ ဝိဇ္ဇာစရဏ-သမ္ပန္နဉ္စ ဣမေဟိ ဂုဏေဟိ “မနသာ စဿ သုပဏိဟိတော”တိအာဒိနာ နယေန ဓမ္မတော နံ ပသံသသိ၊ သဘာဝတော တစ္ဆတော ဘူတတော ဧဝ နံ ပသံသသိ၊ န ကေဝလံ သဒ္ဓါမတ္တကေနာတိ ဒဿေတိ။

၁-မ ၁-၂၆-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဒီ ၁-၉၄-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၂-၁၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံရာဓေန္တော (သီ)၊ အနုမောဒေန္တော (သျာ)

samphaṁ. Aññāṇapurekkhārañhi niratthakavacanaṁ Buddhānaṁ natthi, tasmā āha “mantā atthaṁ so bhāsatī”ti. Sesamettha pākaṭameva.

160. Evaṁ vacīdvārasuddhimpi sutvā idāni manodvārasuddhiṁ pucchanto āha **“kacci na rajjati kāmesū”**ti. Tattha **kāmā**ti vatthukāmā. Tesu kilesakāmena na rajjatīti pucchanto anabhijjhālutaṁ pucchati. **Anāvilan**ti pucchanto byāpādena āvilabhāvaṁ sandhāya abyāpādataṁ pucchati. **Mohaṁ atikkanto**ti pucchanto yena mohena mūḷho micchādiṭṭhiṁ gaṇhāti, tassātikkamena sammādiṭṭhitaṁ pucchati. **Dhammesu cakkhumā**ti pucchanto sabbadhammesu appaṭihatassa ñāṇacakkhuno, pañcacakkhuvisayesu vā dhammesu pañcannampi cakkhūnaṁ vasena sabbaññutaṁ pucchati “dvārattayapārisuddhiyāpi sabbaññū na hotī”ti cintetvā.

161. Atha Sātāgiro yasmā Bhagavā appatvāva arahattaṁ anāgāmimaggena kāmarāgabyāpādānaṁ pahīnattā neva kāmesu rajjati, na byāpādena āvilacitto, sotāpattimaggeneva ca micchādiṭṭhipaccayassa saccapaṭicchādakamohassa pahīnattā mohaṁ atikkanto, sāmañca saccāni abhisambujjhitvā Buddhoti vimokkhantikaṁ nāmaṁ yathāvuttāni ca cakkhūni paṭilabhi, tasmā tassa manodvārasuddhiṁ sabbaññutañca ugghosento āha **“na so rajjati kāmesū”**ti.

162. Evaṁ Hemavato Bhagavato dvārattayapārisuddhiṁ sabbaññutañca sutvā haṭṭho udaggo atītajātiyaṁ bāhusaccavisadāya paññāya asajjamānavacanappatho hutvā acchariyabbhutarūpe sabbaññuguṇe sotukāmo āha **“kacci vijjāya sampanno”**ti. Tattha **vijjāya sampanno**ti iminā dassanasampattiṁ pucchati, **saṁsuddhacāraṇo**ti iminā gamanasampattiṁ. Chandavasena cettha dīghaṁ katvā cākāramāha, saṁsuddhacaraṇoti attho. **Āsavā khīṇā**ti iminā etāya dassanagamanasampattiyā pattabbāya āsavakkhayasaññitāya paṭhamanibbānadhātuyā pattiṁ pucchati. **Natthi punabbhavo**ti iminā dutiyanibbānadhātupattisamatthataṁ, paccavekkhaṇañāṇena vā paramassāsappattiṁ ñatvā ṭhitabhāvaṁ.

၁၆၃-၁၆၄။ တတော သာတာဂိရောပိ “ဝေမေတံ မာရိသ၊ သုဋ္ဌု တယာ ဉာတဉ္စ အနုမောဒိတဉ္စာ”တိ အဓိပ္ပါယေန တမေဝ သံရာဓေန္တော အာဟ **“သမ္ပန္နံ မုနိနော။ပ။ ဓမ္မတော အနုမောဒသီ”**တိ။ ဧဝဉ္စ ပန ဝတွာ ပုန ဘဂဝတော ဒဿနေ တံ အဘိတ္ထဝယမာနော အာဟ **“သမ္ပန္နံ။ပ။ ဟန္ဒ ပဿာမ ဂေါတမ”**န္တိ။

၁၆၅။ အထ ဟေမဝတော အတ္တနော အဘိရုစိတဂုဏေဟိ ပုရိမဇာတိ-ဗာဟုသစ္စဗလေန ဘဂဝန္တံ အဘိတ္ထုနန္တော သာတာဂိရံ အာဟ **“ဧဏိဇင်္ဃံ။ပ။ ဧဟိ ပဿာမ ဂေါတမ”**န္တိ။ တဿတ္ထော—ဧဏိမိဂဿေဝ ဇင်္ဃာ အဿာတိ **ဧဏိဇင်္ဃော**။ ဗုဒ္ဓါနဉှိ ဧဏိမိဂဿေဝ အနုပုဗ္ဗဝဋ္ဋာ ဇင်္ဃာ ဟောန္တိ၊ န ပုရတော နိမ္မံသာ ပစ္ဆတော သုသုမာရကုစ္ဆိ ဝိယ ဥဒ္ဓုမာတာ။ **ကိသော** စ ဗုဒ္ဓါ ဟောန္တိ ဒီဃရဿသမဝဋ္ဋိတယုတ္တဋ္ဌာနေသု တထာရူပါယ အင်္ဂပစ္စင်္ဂသမ္ပတ္တိယာ၊ န ဝဍ္ဎရ-ပုရိသာ ဝိယ ထူလာ။ ပညာယ ဝိလိခိတကိလေသတ္တာ ဝါ **ကိသော**။ အဇ္ဈတ္တိက-ဗာဟိရသပတ္တဝိဒ္ဓံသနတော **ဝီရော**။ ဧကာသနဘောဇိတာယ ပရိမိတဘောဇိ-တာယ စ **အပ္ပါဟာရော**၊ န ဒွတ္တိမတ္တာလောပဘောဇိတာယ။ ယထာဟ—

“အဟံ ခေါ ပန ဥဒါယိ အပ္ပေကဒါ ဣမိနာ ပတ္တေန သမတိတ္တိကမ္ပိ ဘုဉ္ဇာမိ၊ ဘိယျောပိ ဘုဉ္ဇာမိ။ ‘အပ္ပါဟာရော သမဏော ဂေါတမော အပ္ပါဟာရတာယ စ ဝဏ္ဏဝါဒီ’တိ ဣတိ စေ မံ ဥဒါယိ သာဝကာ သက္ကရေယျုံ ဂရုံ ကရေယျုံ မာနေယျုံ ပူဇေယျုံ၊ သက္ကတွာ ဂရုံ ကတွာ ဥပနိဿာယ ဝိဟရေယျုံ။ ယေ တေ ဥဒါယိ မမ သာဝကာ ကောသ-ကာဟာရာပိ အဍ္ဎကောသကာဟာရာပိ ဗေလုဝါဟာရာပိ အဍ္ဎဗေလုဝါ-ဟာရာပိ၊ န မံ တေ ဣမိနာ ဓမ္မေန သက္ကရေယျုံ။ပ။ ဥပနိဿာယ ဝိဟရေယျု”န္တိ [၁]။

အာဟာရေ ဆန္ဒရာဂါဘာဝေန **အလောလုပါ** အင်္ဂသမန္နာဂတံ အာဟာရံ အာဟာရေန္တိ။ မောနေယျသမ္ပတ္တိယာ **မုနိနော**။ အနဂါရိကတာယ ဝိဝေကနိန္နမာနသတာယ စ **ဝနေ ဈာယန္တိ**။ တေနာဟ ဟေမဝတော ယက္ခော “ဧဏိဇင်္ဃံ။ပ။ ဧဟိ ပဿာမ ဂေါတမ”န္တိ။

၁၆၈။ ဧဝဉ္စ ဝတွာ ပုန တဿ ဘဂဝတော သန္တိကေ ဓမ္မံ သောတု-ကာမတာယ **“သီဟံဝေကစရ”**န္တိ ဣမံ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—**သီဟံဝါ**တိ

၁- မ ၂-၁၉၉-ပိဋ္ဌေ။

163. Tato yā esā "so anekavihitaṁ pubbenivāsan"ti-ādinā[1] nayena bhayabheravādīsu tividhā, "so evaṁ samāhite citte -pa- āneñjappatte ñāṇadassanāya cittaṁ abhinīharatī"ti-ādinā[2] nayena Ambaṭṭhādīsu aṭṭhavidhā vijjā vuttā, tāya yasmā sabbāyapi sabbākārasampannāya Bhagavā upeto. Yañcetaṁ "idha Mahānāma ariyasāvako sīlasampanno hoti, indriyesu guttadvāro hoti, bhojane mattaññū hoti, jāgariyaṁ anuyutto hoti, sattahi saddhammehi samannāgato hoti, catunnaṁ jhānānaṁ ābhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī hotī"ti evaṁ uddisitvā "kathañca mahānāma ariyasāvako sīlasampanno hotī"ti-ādinā[3] nayena sekhasutte niddiṭṭhaṁ pannarasappabhedaṁ caraṇaṁ, tañca yasmā sabbūpakkilesappahānena Bhagavato ativiya saṁsuddhaṁ. Yepime kāmāsavādayo cattāro āsavā, tepi yasmā sabbe saparivārā savāsanā Bhagavato khīṇā. Yasmā ca imāya vijjācaraṇasampadāya khīṇāsavo hutvā tadā Bhagavā "natthi dāni punabbhavo"ti paccavekkhitvā ṭhito, tasmā Sātāgiro Bhagavato sabbaññubhāve byavasāyena samussāhitahadayo sabbepi guṇe anujānanto āha **"vijjāya ceva sampanno"**ti.

164. Tato Hemavato "Sammāsambuddho Bhagavā"ti Bhagavati nikkaṅkho hutvā ākāse ṭhitoyeva Bhagavantaṁ pasaṁsanto Sātāgirañca ārādhento[4] āha **"sampannaṁ Munino cittan"**ti. Tassattho—sampannaṁ Munino cittaṁ, "mano cassa supaṇihito"ti ettha vuttatādibhāvena puṇṇaṁ sampuṇṇaṁ, "na so adinnaṁ ādiyatī"ti ettha vuttakāyakammunā, "na so rajjati kāmesū"ti ettha vuttamanokammunā ca puṇṇaṁ sammuṇṇaṁ, "musā ca so na bhaṇatī"ti ettha vuttabyappathena ca vacīkammunāti vuttaṁ hoti. Evaṁ sampannacittañca anuttarāya vijjācaraṇasampadāya sampannattā vijjācaraṇasampannañca imehi guṇehi "mano cassa supaṇihito"ti-ādinā nayena dhammato naṁ pasaṁsasi, sabhāvato tacchato bhūtato eva naṁ pasaṁsasi, na kevalaṁ saddhāmattakenāti dasseti.

1. Ma 1. 26 piṭṭhe.
2. Dī 1. 94 piṭṭhe.
3. Ma 2. 17 piṭṭhe.
4. Saṁrādhento (Sī), anumodento (Syā)

ဒုရာသဒဋ္ဌေန ခမနဋ္ဌေန နိဗ္ဗာယဋ္ဌေန စ ကေသရသီဟသဒိသံ။ယာယ တဏှာယ "တဏှာဒုတိယော ပုရိသော"တိ ဝုစ္စတိ၊ တဿာ အဘာဝေန **ဧကစရံ၊** ဧကိဿာ လောကဓာတုယာ ဒွိန္နံ ဗုဒ္ဓါနံ အနုပ္ပတ္တိတောပိ **ဧကစရံ။** ခဂ္ဂဝိသာဏသုတ္တေ ဝုတ္တနယေနာပိ စေတ္ထ တံတံအတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **နာဂ**န္တိ ပုနဗ္ဘဝံ နေဝ ဂန္တာရံ နာဂန္တာရံ။ အထ ဝါ အာဂုံ န ကရောတီတိပိ **နာဂေါ။** ဗလဝါတိပိ **နာဂေါ။** တံ နာဂံ။ **ကာမေသု အနပေက္ခိန**န္တိ ဒွိသုပိ ကာမေသု ဆန္ဒရာဂါဘာဝေန အနပေက္ခိနံ။ **ဥပသင်္ကမ္မ ပုစ္ဆာမ၊ မစ္စုပါသပ္ပမောစန**န္တိ တံ ဧဝရူပံ မဟေသိံ ဥပသင်္ကမိတွာ တေဘူမကဝဋ္ဋသင်္ခါတ မစ္စုပါသသ္မာ ပမောစနံ ဝိဝဋ္ဋံ နိဗ္ဗာနံ ပုစ္ဆာမ၊ ယေန ဝါ ဥပါယေန ဒုက္ခသမုဒယသင်္ခါတာ မစ္စုပါသာ ပမုစ္စတိ၊ တံ မစ္စုပါသပ္ပမောစနံ ပုစ္ဆာမာတိ။ ဣမံ ဂါထံ ဟေမဝတော သာတာဂိရဉ္စ သာတာဂိရပရိသဉ္စ အတ္တနော ပရိသဉ္စ သန္ဓာယ အာဟ။

တေန ခေါ ပန သမယေန အာသာဠှိနက္ခတ္တံ ဃောသိတံ အဟောသိ။ အထ သမန္တတော အလင်္ကတပဋိယတ္တေ ဒေဝနဂရေ သိရိံ ပစ္စနုဘောန္တိ ဝိယ ရာဇဂဟေ ကာဠီ နာမ ကုရရဃရိကာ ဥပါသိကာ ပါသာဒမာရုယှ သီဟပဉ္ဇရံ ဝိဝရိတွာ ဂဗ္ဘပရိဿမံ ဝိနောဒေန္တီ သဝါတပ္ပဒေသေ ဥတုဂ္ဂဟဏတ္ထံ ဌိတာ တေသံ ယက္ခသေနာပတီနံ တံ ဗုဒ္ဓဂုဏပဋိသံယုတ္တံ ကထံ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနတော အဿောသိ၊ သုတွာ စ "ဧဝံ ဝိဝိဓဂုဏသမန္နာဂတာ ဗုဒ္ဓါ"တိ ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ ပီတိံ ဥပ္ပါဒေတွာ တာယ နီဝရဏာနိ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ တတ္ထေဝ ဌိတာ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ။ တတော ဧဝ ဘဂဝတာ "ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝိကာနံ ဥပါသိကာနံ အနုဿဝပ္ပသန္နာနံ၊ ယဒိဒံ ကာဠီ ဥပါသိကာ ကုရရဃရိကာ"တိ[၁] ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတာ။

၁၆၉။ တေပိ ယက္ခသေနာပတယော သဟဿယက္ခပရိဝါရာ မဇ္ဈိမယာမသမယေ ဣသိပတနံ ပတွာ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိတပလ္လင်္ကေနေဝ နိသိန္နံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမ္မ ဝန္ဒိတွာ ဣမာယ ဂါထာယ ဘဂဝန္တံ အဘိတ္ထဝိတွာ ဩကာသမကာရယိံသု "**အက္ခာတာရံ ပဝတ္တာရ**"န္တိ။ တဿတ္ထော—ဌပေတွာ တဏှံ တေဘူမကေ ဓမ္မေ "ဣဒံ ခေါ ပန ဘိက္ခဝေ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စ"န္တိအာဒိနာ[၂] နယေန သစ္စာနံ ဝဝတ္ထာနကထာယ **အက္ခာတာရံ။** "တံ ခေါ ပနိဒံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ ပရိညေယျ"န္တိ မေ ဘိက္ခဝေ"တိအာဒိနာ[၂] နယေန တေသု ကိစ္စဉာဏကတဉာဏပ္ပဝတ္တနေန **ပဝတ္တာရံ။** ယေ ဝါ ဓမ္မာ ယထာ ဝေါဟရိတဗ္ဗာ၊ တေသု

၁-အံ ၁-၂၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-သံ ၃-၃၆၉၊ ဝိ ၃-၁၄-ပိဋ္ဌေသု။

165-166. Tato Sātāgiropi “evametaṁ mārisa, suṭṭhu tayā ñātañca anumoditañcā”ti adhippāyena tameva saṁrādhento āha **“sampannaṁ Munino -pa- dhammato anumodasī”ti**. Evañca pana vatvā puna Bhagavato dassane taṁ abhitthavayamāno āha **“sampannaṁ -pa- handa passāma Gotaman”**ti.

167. Atha Hemavato attano abhirucitaguṇehi purimajātibāhusaccabalena Bhagavantaṁ abhitthunanto Sātāgiraṁ āha **“eṇijaṅghaṁ -pa- ehi passāma Gotaman”**ti. Tassattho—eṇimigasseva jaṅghā assāti **eṇijaṅgho.** Buddhānañhi eṇimigasseva anupubbavaṭṭā jaṅghā honti, na purato nimmaṁsā pacchato susumārakucchi viya uddhumātā. **Kisā** ca Buddhā honti dīgharassasamavaṭṭitayuttaṭṭhānesu tathārūpāya aṅgapaccaṅgasampattiyā, na vaṭharapurisā viya thūlā. Paññāya vilikhitakilesattā vā **kisā.** Ajjhattikabāhirasapattaviddhaṁsanato **vīrā.** Ekāsanabhojitāya parimitabhojitāya ca **appā hārā,** na dvattimattālopabhojitāya. Yathāha—

> “Ahaṁ kho pana Udāyi appekadā iminā pattena samatittikampi bhuñjāmi, bhiyyopi bhuñjāmi. ‘Appāhāro samaṇo Gotamo appāhāratāya ca vaṇṇavādī’ti iti ce maṁ udāyi sāvakā sakkareyyuṁ garuṁ kareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyuṁ. Ye te Udāyi mama sāvakā kosakāhārāpi aḍḍhakosakāhārāpi beluvāhārāpi aḍḍhabeluvāhārāpi, na maṁ te iminā dhammena sakkareyyuṁ -pa- upanissāya vihareyyun”ti[1].

Āhāre chandarāgābhāvena **alolupā** aṭṭhaṅgasamannāgataṁ āhāraṁ āhārenti. Moneyyasampattiyā **Munino.** Anagārikatāya vivekaninnamānasatāya ca **vanejhāyanti.** Tenāha Hemavato yakkho “eṇijaṅghaṁ -pa- ehi passāma Gotaman”ti.

168. Evañca vatvā puna tassa Bhagavato santike dhammaṁ sotukāmatāya **“sīhaṁvekacaran”**ti imaṁ gāthamāha. Tassattho—**sīhaṁvāti**

1. Ma 2. 199 piṭṭhe.

တထာ ဝေါဟာရကထနေန အက္ခာတတာယ၊ တေသံယေဝ ဓမ္မာနံ သတ္တာနုရူပတော ပဝတ္တာယ။ ဥဂ္ဃဋိတညုဝိပဉ္စိတညူနံ ဝါ ဒေသနာယ အက္ခာတတာယ၊ နေယျာနံ ပဋိပါဒနေန ပဝတ္တာယ။ ဥဒ္ဒေသေန ဝါ အက္ခာတတာယ၊ ဝိဘင်္ဂေန တေဟိ တေဟိ ပကာရေဟိ ဝစနတော ပဝတ္တာယ။ ဗောဓိပက္ခိယာနံ ဝါ သလက္ခဏကထနေန အက္ခာတတာယ၊ သတ္တာနံ စိတ္တသန္တာနေ ပဝတ္တနေန ပဝတ္တာယ။ သင်္ခေပတော ဝါ တီဟိ ပရိဝဋ္ဋေဟိ သစ္စာနံ ကထနေန အက္ခာတတာယ၊ ဝိတ္ထာရတော ပဝတ္တာယ။ “သဒ္ဓိန္ဒြိယံ ဓမ္မော၊ တံ ဓမ္မံ ပဝတ္တေတီတိ ဓမ္မစက္က”န္တိ ဧဝမာဒိနာ[၁] ပဋိသမ္ဘိဒါနယေန ဝိတ္ထာရိတဿ ဓမ္မစက္ကဿ ပဝတ္တနတော ပဝတ္တာယ။

သဗ္ဗဓမ္မာနန္တိ စတုဘူမကဓမ္မာနံ။ **ပါရဂု**န္တိ ဆဟာကာရေဟိ ပါရံ ဂတံ အဘိညာယ ပရိညာယ ပဟာနေန ဘာဝနာယ သစ္ဆိကိရိယာယ သမာပတ္တိယာ။ သော ဟိ ဘဂဝါ သဗ္ဗဓမ္မေ အဘိဇာနန္တော ဂတောတိ အဘိညာပါရဂူ၊ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓေ ပရိဇာနန္တော ဂတောတိ ပရိညာပါရဂူ၊ သဗ္ဗကိလေသေ ပဇဟန္တော ဂတောတိ ပဟာနပါရဂူ၊ စတ္တာရော မဂ္ဂေ ဘာဝေန္တော ဂတောတိ ဘာဝနာပါရဂူ၊ နိရောဓံ သစ္ဆိကရောန္တော ဂတောတိ သစ္ဆိကိရိယာပါရဂူ၊ သဗ္ဗာ သမာပတ္တိယော သမာပဇ္ဇန္တော ဂတောတိ သမာပတ္တိပါရဂူ။ ဧဝံ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ပါရဂုံ။ **ဗုဒ္ဓံ ဝေရဘယာတီတ**န္တိ အညာဏသယနတော ပဋိဗုဒ္ဓတ္တာ ဗုဒ္ဓံ၊ သဗ္ဗေန ဝါ သရဏဝတ္ထုနာယံ ဝုတ္တေနတ္ထေန ဗုဒ္ဓံ၊ ပဉ္စဝေရဘယာနံ အတီတတ္တာ ဝေရဘယာတီတံ။ ဧဝံ ဘဂဝန္တံ အဘိတ္ထဝန္တာ “မယံ ပဿာမ ဂေါတမ”န္တိ ဩကာသမကာရယိံသု။

၁၇၀။ အထ နေသံ ယက္ခာနံ တေဇေန စ ပညာယ စ အဂ္ဂေါ ဟေမဝတော ယထာဓိပ္ပေတံ ပုစ္ဆိတဗ္ဗံ ပုစ္ဆန္တော **“ကိသ္မိံ လောကော”**တိ ဣမံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထာဒိပါဒေ **ကိသ္မိ**န္တိ ဘာဝေနဘာဝလက္ခဏေ ဘုမ္မဝစနံ၊ ကိသ္မိံ ဥပ္ပန္နေ လောကော သမုပ္ပန္နော ဟောတီတိ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော။ သတ္တလောကသင်္ခါရလောကေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆတိ။ **ကိသ္မိံ ကုဗ္ဗတိ သန္ထဝ**န္တိ အဟန္တိ ဝါ မမန္တိ ဝါ တဏှာဒိဋ္ဌိသန္ထဝံ ကိသ္မိံ ကုဗ္ဗတိ၊ အဓိကရဏတ္ထေ ဘုမ္မဝစနံ။ **ကိဿ လောကော**တိ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနံ၊ ကိံ ဥပါဒါယ လောကောတိ သင်္ချံ ဂစ္ဆတီတိ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော။ **ကိသ္မိံ လောကော**တိ ဘာဝေနဘာဝလက္ခဏကာရဏတ္ထေသု[၂] ဘုမ္မဝစနံ။ ကိသ္မိံ သတိ ကေန ကာရဏေန လောကော ဝိဟညတိ ပီဠိယတိ ဗာဓိယတီတိ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော။

၁-ခု ၉-၃၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဘာဝေနဘာဝလက္ခဏာဓိကရဏတ္ထေသု (သျာ၊ က)

durāsadaṭṭhena khamanaṭṭhena nibbhayaṭṭhena ca kesarasīhasadisaṁ. Yāya taṇhāya "taṇhādutiyo puriso"ti vuccati, tassā abhāvena **ekacaraṁ,** ekissā lokadhātuyā dvinnaṁ Buddhānaṁ anuppattitopi **ekacaraṁ.** Khaggavisāṇasutte vuttanayenāpi cettha taṁtaṁattho daṭṭhabbo. **Nāgan**ti punabbhavaṁ neva gantāraṁ nāgantāraṁ. Atha vā āguṁ na karotītipi **nāgo.** Balavātipi **nāgo.** Taṁ nāgaṁ. **Kāmesu anapekkhinan**ti dvīsupi kāmesu chandarāgābhāvena anapekkhinaṁ. **Upasaṅkamma pucchāma, maccupāsappamocanan**ti taṁ evarūpaṁ mahesiṁ upasaṅkamitvā tebhūmakavaṭṭassa maccupāsassa pamocanaṁ vivaṭṭaṁ nibbānaṁ pucchāma, yena vā upāyena dukkhasamudayasaṅkhātā maccupāsā pamuccati, taṁ maccupāsappamocanaṁ pucchāmāti. Imaṁ gāthaṁ Hemavato Sātāgirañca Sātāgiraparisañca attano parisañca sandhāya āha.

Tena kho pana samayena āsāḷhīnakkhattaṁ ghositaṁ ahosi. Atha samantato alaṅkatapaṭiyatte devanagare siriṁ paccanubhontī viya Rājagahe Kāḷī nāma Kuraragharikā upāsikā pāsādamāruyha sīhapañjaraṁ vivaritvā gabbhaparissamaṁ vinodentī savātappadese utuggahaṇatthaṁ ṭhitā tesaṁ yakkhasenāpatīnaṁ taṁ Buddhaguṇapaṭisaṁyuttaṁ kathaṁ ādimajjhapariyosānato assosi, sutvā ca "evaṁ vividhaguṇasamannāgatā Buddhā"ti Buddhārammaṇaṁ pītiṁ uppādetvā tāya nīvaraṇāni vikkhambhetvā tattheva ṭhitā sotāpattiphale patiṭṭhāsi. Tato eva Bhagavatā "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvikānaṁ upāsikānaṁ anussavappasannānaṁ, yadidaṁ Kāḷī upāsikā Kuraragharikā"ti[1] etadagge ṭhapitā.

169. Tepi yakkhasenāpatayo sahassayakkhaparivārā majjhimayāmasamaye Isipatanaṁ patvā dhammacakkappavattitapallaṅkeneva nisinnaṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamma vanditvā imāya gāthāya Bhagavantaṁ abhitthavitvā okāsamakārayiṁsu **"akkhātāraṁ pavattāran"**ti. Tassattho—ṭhapetvā taṇhaṁ tebhūmake dhamme "idaṁ kho pana bhikkhave dukkhaṁ ariyasaccan"ti-ādinā[2] nayena saccānaṁ vavatthānakathāya **akkhātāraṁ.** "Taṁ kho panidaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ pariññeyyanti me bhikkhave"ti-ādinā[2] nayena tesu kiccañāṇakatañāṇappavattanena **pavattāraṁ.** Ye vā dhammā yathā voharitabbā, tesu

1. Aṁ 1. 28 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 369; Vi 3. 14 piṭṭhesu.

၁၇၁။ အထ ဘဂဝါ ယသ္မာ ဆသု အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရေသု အာယတနေသု ဥပ္ပန္နေသု သတ္တလောကော စ ဓနဓညာဒိဝသေန သင်္ခါရလောကော စ ဥပ္ပန္နော ဟောတိ၊ ယသ္မာ စေတ္ထ သတ္တလောကော တေသွေဝ ဆသု ဒုဝိဓမ္ပိ သန္ထဝံ ကရောတိ။ စက္ခာယတနံ ဝါ ဟိ "အဟံ မမ"န္တိ ဂဏှာတိ[၁] အဝသေသေသု ဝါ အညတရံ။ ယထာဟ "စက္ခုံ အတ္တာတိ ယော ဝဒေယျ၊ တံ န ဥပပဇ္ဇတီ"တိ-အာဒိ[၂]။ ယသ္မာ စ တာနိယေဝ ဆ ဥပါဒါယ ဒုဝိဓောပိ လောကောတိ သင်္ချံ ဂစ္ဆတိ၊ ယသ္မာ စ တေသွေဝ ဆသု သတိ သတ္တလောကော ဒုက္ခပါတုဘာဝေန ဝိဟညတိ။ ယထာဟ—

"ဟတ္ထေသု ဘိက္ခဝေ သတိ အာဒါနနိက္ခေပနံ ဟောတိ၊ ပါဒေသု သတိ အဘိက္ကမပဋိက္ကမော ဟောတိ၊ ပဗ္ဗေသု သတိ သမိဉ္ဇန-ပသာရဏံ ဟောတိ၊ ကုစ္ဆိသ္မိံ သတိ ဇိဃစ္ဆာပိပါသာ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ စက္ခုသ္မိံ သတိ စက္ခုသမ္ဖဿပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ အဇ္ဈတ္တံ သုခံ ဒုက္ခ"န္တိအာဒိ[၃]။

တထာ တေသု အာဓာရဘူတေသု ပဋိဟတော သင်္ခါရလောကော ဝိဟညတိ။ ယထာဟ—

"စက္ခုသ္မိံ အနိဒဿနေ သပ္ပဋိဃေ ပဋိဟညိ ဝါ"ဣတိ[၄] စ,

"စက္ခု ဘိက္ခဝေ ပဋိဟညတိ မနာပါမနာပေသု ရူပေသူ"တိ[၅] ဧဝမာဒိ။

တထာ တေဟိယေဝ ကာရဏဘူတေဟိ ဒုဝိဓောပိ လောကော ဝိဟညတိ။ ယထာဟ—

"စက္ခု ဝိဟညတိ[၆] မနာပါမနာပေသု ရူပေသူ"တိ[၅] စ,

"စက္ခု ဘိက္ခဝေ အာဒိတ္တံ၊ ရူပါ အာဒိတ္တာ၊ ကေန အာဒိတ္တံ၊ ရာဂဂ္ဂိနာ"တိ ဧဝမာဒိ[၇]။

တသ္မာ ဆအဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာယတနဝသေန တံ ပုဋ္ဌံ ဝိဿဇ္ဇေန္တော အာဟ **"ဆသု လောကော သမုပ္ပန္နော"**တိ။

၁၇၂။ အထ သော ယက္ခော အတ္တနာ ဝဋ္ဋဝသေန ပုဋ္ဌပဉှံ ဘဂဝတာ ဒွါဒသာယတနဝသေန သံခိပိတွာ ဝိဿဇ္ဇိတံ န သုဋ္ဌု ဥပလက္ခေတွာ တဒ္ဓ

၁-ဂဏှန္တော ဂဏှာတိ (သီ၊ သျာ) ၂-မ ၃-၁၂၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၂-၃၀၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-အဘိ ၁-၁၅၇-ပိဋ္ဌေ။ ၅-သံ ၂-၃၀၃-ပိဋ္ဌေ။ ၆-စက္ခုံ အာဝိဉ္ဆတိ (သီ၊ သျာ)
၇-သံ ၂-၂၅၁၊ ဝိ ၃-၄၄-ပိဋ္ဌေသု။

tathā vohārakathanena akkhātāraṁ, tesaṁyeva dhammānaṁ sattānurūpato pavattāraṁ. Ugghaṭitaññuvipañcitaññūnaṁ vā desanāya akkhātāraṁ, neyyānaṁ paṭipādanena pavattāraṁ. Uddesena vā akkhātāraṁ, vibhaṅgena tehi tehi pakārehi vacanato pavattāraṁ. Bodhipakkhiyānaṁ vā salakkhaṇakathanena akkhātāraṁ, sattānaṁ cittasantāne pavattanena pavattāraṁ. Saṅkhepato vā tīhi parivaṭṭehi saccānaṁ kathanena akkhātāraṁ, vitthārato pavattāraṁ. "Saddhindriyaṁ dhammo, taṁ dhammaṁ pavattetīti dhammacakkan"ti evamādinā[1] paṭisambhidānayena vitthāritassa dhammacakkassa pavattanato pavattāraṁ.

Sabbadhammānanti catubhūmakadhammānaṁ. **Pāragun**ti chahākārehi pāraṁ gataṁ abhiññāya pariññāya pahānena bhāvanāya sacchikiriyāya samāpattiyā. So hi Bhagavā sabbadhamme abhijānanto gatoti abhiññāpāragū, pañcupādānakkhandhe parijānanto gatoti pariññāpāragū, sabbakilese pajahanto gatoti pahānapāragū, cattāro magge bhāvento gatoti bhāvanāpāragū, nirodhaṁ sacchikaronto gatoti sacchikiriyāpāragū, sabbā samāpattiyo samāpajjanto gatoti samāpattipāragū. Evaṁ sabbadhammānaṁ pāraguṁ. **Buddhaṁ verabhayātītan**ti aññāṇasayanato paṭibuddhattā Buddhaṁ, sabbena vā saraṇavaṇṇanāyaṁ vuttenatthena Buddhaṁ, pañcaverabhayānaṁ atītattā verabhayātītaṁ. Evaṁ Bhagavantaṁ abhitthavantā "mayaṁ pucchāma Gotaman"ti okāsamakārayiṁsu.

170. Atha nesaṁ yakkhānaṁ tejena ca paññāya ca aggo Hemavato yathādhippetaṁ pucchitabbaṁ pucchanto **"kismiṁ loko"**ti imaṁ gāthamāha. Tassādipāde **kismin**ti bhāvenabhāvalakkhaṇe bhummavacanaṁ, kismiṁ uppanne loko samuppanno hotīti ayañhettha adhippāyo. Sattalokasaṅkhāraloke samuppanno hotīti ayañhettha adhippāyo. Sattalokasaṅkhāraloke sandhāya pucchati. **Kismiṁ kubbati santhavan**ti ahanti vā mamanti vā taṇhādiṭṭhisanthavaṁ kismiṁ kubbati, adhikaraṇatthe bhummavacanaṁ. **Kissa loko**ti upayogatthe sāmivacanaṁ, kiṁ upādāya lokoti saṅkhyaṁ gacchatīti ayañhettha adhippāyo. **Kismiṁ loko**ti bhāvenabhāvalakkhaṇakāraṇatthesu[2] bhummavacanaṁ. Kismiṁ sati kena kāraṇena loko vihaññati pīḷīyati bādhīyatīti ayañhettha adhippāyo.

---

1. Khu 9. 343 piṭṭhe.
2. Bhāvenabhāvalakkhaṇādhikaraṇatthesu (Syā, Ka)

အတ္ထံ တပ္ပဋိပက္ခဉ္စ ဉာတုကာမော သင်္ခေပေနေဝ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ပုစ္ဆန္တော အာဟ “**ကတမံ တ**”န္တိ။ တတ္ထ ဥပါဒါတဗ္ဗဋ္ဌေန **ဥပါဒါနံ**၊ ဒုက္ခသစ္စဿေတံ အဓိဝစနံ။ **ယတ္ထ လောကော ဝိဟညတီ**တိ “ဆသု လောကော ဝိဟညတိ”တိ ဧဝံ ဘဂဝတာ ယတ္ထ ဆဗ္ဗိဓေ ဥပါဒါနေ လောကော ဝိဟညတီတိ ဝုတ္တော၊ တံ ကတမံ ဥပါဒါနန္တိ ဧဝံ ဥပဍ္ဎဂါထာယ သရူပေနေဝ ဒုက္ခသစ္စံ ပုစ္ဆိ။ သမုဒယသစ္စံ ပန တဿ ကာရဏဘာဝေန ဂဟိတမေဝ ဟောတိ။ **နိယျာနံ ပုစ္ဆိတော**တိ ဣမာယ ပန ဥပဍ္ဎဂါထာယ မဂ္ဂသစ္စံ ပုစ္ဆိ။ မဂ္ဂသစ္စေန ဟိ အရိယသာဝကော ဒုက္ခံ ပရိဇာနန္တော, သမုဒယံ ပဇဟန္တော, နိရောဓံ သစ္ဆိကရောန္တော, မဂ္ဂံ ဘာဝေန္တော လောကမှာ နိယျာတိ၊ တသ္မာ နိယျာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ **ကထ**န္တိ ကေန ပကာရေန။ **ဒုက္ခာ ပမုစ္စတီ**တိ “ဥပါဒါန”န္တိ ဝုတ္တာ ဝဋ္ဋဒုက္ခာ ပမောက္ခံ ပါပုဏာတိ။ ဧဝမေတ္ထ သရူပေနေဝ မဂ္ဂသစ္စံ ပုစ္ဆိ၊ နိရောဓသစ္စံ ပန တဿ ဝိသယဘာဝေန ဂဟိတမေဝ ဟောတိ။

၁၇၁။ ဧဝံ ယက္ခေန သရူပေန ဒဿေတွာ စ အဒဿေတွာ စ စတုသစ္စဝသေန ပဉှံ ပုဋ္ဌော ဘဂဝါ တေနေဝ နယေန ဝိဿဇ္ဇေန္တော အာဟ “**ပဉ္စ ကာမဂုဏာ**”တိ။ တတ္ထ ပဉ္စကာမဂုဏာသင်္ခါတဂေါစရဂ္ဂဟဏေန တဂ္ဂေါစရာနိ ပဉ္စာယတနာနိ ဂဟိတာနေဝ ဟောန္တိ။ မနော ဆဋ္ဌော ဧတေသန္တိ **မနောဆဋ္ဌာ။ ပဝေဒိတာ**တိ ပကာသိတာ။ ဧတ္ထ အဇ္ဈတ္တိကေသု ဆဋ္ဌဿ မနာယတနဿ ဂဟဏေန တဿ ဝိသယဘူတံ ဓမ္မာယတနံ ဂဟိတမေဝ ဟောတိ။ ဧဝံ “ကတမံ တံ ဥပါဒါန”န္တိ ဣမံ ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေန္တော ပုနပိ ဒွါဒသာယတနာနံ ဝသေနေဝ ဒုက္ခသစ္စံ ပကာသေသိ။ မနောဂဟဏေန ဝါ သတ္တန္နံ ဝိညာဏဓာတူနံ ဂဟိတတ္တာ တာသု ပုရိမပဉ္စဝိညာဏဓာတုဂ္ဂဟဏေန တာသံ ဝတ္ထူနိ ပဉ္စ စက္ခာဒီနိ အာယတနာနိ၊ မနောဓာတုမနောဝိညာဏဓာတုဂ္ဂဟဏေန တာသံ ဝတ္ထုဂေါစရဘေဒံ ဓမ္မာယတနံ ဂဟိတမေဝါတိ ဧဝမ္ပိ ဒွါဒသာယတနဝသေန ဒုက္ခသစ္စံ ပကာသေသိ။ လောကုတ္တရမနာယတနဓမ္မာယတနေကဒေသော ပနေတ္ထ ယတ္ထ လောကော ဝိဟညတီတိ၊ တံ သန္ဓာယ နိဒ္ဒိဋ္ဌတ္တာ န သင်္ဂယှတိ။

ဧတ္ထ ဆန္ဒံ ဝိရာဇေတွာတိ ဧတ္ထ ဒွါဒသာယတနဘေဒေ ဒုက္ခသစ္စေ တာနေဝါယတနာနိ ခန္ဓတော ဓာတုတော နာမရူပတောတိ တထာ တထာ ဝဝတ္ထပေတွာ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ ဝိပဿန္တော အရဟတ္တမဂ္ဂပရိယောသာနာယ ဝိပဿနာယ တဏှာသင်္ခါတံ **ဆန္ဒံ** သဗ္ဗသော **ဝိရာဇေတွာ** ဝိနေတွာ ဝိဒ္ဓံသေတွာတိ အတ္ထော။ **ဧဝံ ဒုက္ခာ ပမုစ္စတီ**တိ ဣမိနာ ပကာရေန

171. Atha Bhagavā yasmā chasu ajjhattikabāhiresu āyatanesu uppannesu sattaloko ca dhanadhaññādivasena saṅkhāraloko ca uppanno hoti, yasmā cettha sattaloko tesveva chasu duvidhampi santhavaṁ karoti. Cakkhāyatanaṁ vā hi "ahaṁ maman"ti gaṇhāti[1] avasesesu vā aññataraṁ. Yathāha "cakkhu attāti yo vadeyya, taṁ na upapajjatī"ti-ādi[2]. Yasmā ca etāniyeva cha upādāya duvidhopi lokoti saṅkhyaṁ gacchati, yasmā ca tesveva chasu sati sattaloko dukkhapātubhāvena viheññati. Yathāha—

"Hatthesu bhikkhave sati ādānanikkhepanaṁ hoti, pādesu sati abhikkamapaṭikkamo hoti, pabbesu sati samiñjanapasāraṇaṁ hoti, kucchismiṁ sati jighacchāpipāsā hoti, evameva kho bhikkhave cakkhusmiṁ sati cakkhusamphassapaccayā uppajjati ajjhattaṁ sukhaṁ dukkhan"ti-ādi[3].

Tathā tesu ādhārabhūtesu paṭihato saṅkhāraloko viheññati. Yathāha—

"Cakkhusmiṁ anidassene sappaṭighe paṭihaññi vā" iti[4] ca,

"Cakkhu bhikkhave paṭihaññati manāpāmanāpesu rūpesū"ti[5] evamādi.

Tathā tehiyeva kāraṇabhūtehi duvidhopi loko viheññati. Yathāha—

"Cakkhu viheññati[6] manāpāmanāpesu rūpesū"ti[5] ca,

"Cakkhu bhikkhave ādittaṁ, rūpā ādittā, kena ādittaṁ, rāgagginā"ti evamādi[7].

Tasmā cha-ajjhattikabāhirāyatanavasena taṁ pucchaṁ vissajjento āha **"chasu loko samuppanno"**ti.

172. Atha so yakkho attanā vaṭṭavasena puṭṭhapañhaṁ Bhagavatā dvādasāyatanavasena saṅkhipitvā vissajjitaṁ na suṭṭhu upalakkhetvā tañca

1. Gaṇhanto gaṇhāti (Sī, SYā) 2. Ma 3. 329 piṭṭhe. 3. Saṁ 2. 380 piṭṭhe.
4. Abhi 1. 157 piṭṭhe. 5. Saṁ 2. 383 piṭṭhe. 6. Cakkhuṁ āviñchati (Sī, Syā)
7. Saṁ 2. 251; Vi 3. 44 piṭṭhesu.

တေသွာ ဝဋ္ဋဒုက္ခာ ပမုစ္စတီတိ။ ဧဝမိမာယ ဥပဍ္ဎဂါထာယ “နိယျာနံ ပုဋ္ဌော ဗြူဟိ၊ ကထံ ဒုက္ခာ ပမုစ္စတီ”တိ အယံ ပဉှော ဝိဿဇ္ဇိတော ဟောတိ၊ မဂ္ဂသစ္စဉ္စ ပကာသိတံ။ သမုဒယနိရောဓသစ္စာနိ ပနေတ္ထ ပုရိမနယေနေဝ သင်္ဂဟိတတ္တာ ပကာသိတာနေဝ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဥပဍ္ဎဂါထာယ ဝါ ဒုက္ခသစ္စံ၊ ဆန္ဒေန သမုဒယသစ္စံ။ “ဝိရာဇေတွာ”တိ ဧတ္ထ ဝိရာဂေန နိရောဓသစ္စံ၊ “ဝိရာဂါဝိမုစ္စတီ”တိ ဝဒနတော ဝါ မဂ္ဂသစ္စံ။ “ဧဝ”န္တိ ဥပါယနိဒဿနေန မဂ္ဂသစ္စံ, ဒုက္ခနိရောဓန္တိ ဝစနတော ဝါ။ “ဒုက္ခာ ပမုစ္စတီ”တိ ဒုက္ခပမောက္ခေန နိရောဓသစ္စန္တိ ဧဝမေတ္ထ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ပကာသိတာနိ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၁၇၄။ ဧဝံ စတုသစ္စဂဗ္ဘာယ ဂါထာယ လက္ခဏတော နိယျာနံ ပကာသေတွာ ပုန တဒေဝ သင်္ခေပေန နိရုတ္တာဘိလာပေန နိဂမေန္တော အာဟ “**ဧတံ လောကဿ နိယျာန**”န္တိ။ ဧတ္ထ **ဧတ**န္တိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တဿ နိဒ္ဒေသော၊ **လောကဿာ**တိ တေဓာတုကလောကဿ။ **ယထာတထ**န္တိ အဝိပရီတံ။ **ဧတံ ဝေါ အဟမက္ခာမီ**တိ သစေပိ မံ သဟဿက္ခတ္တုံ ပုစ္ဆေယျာထ၊ ဧတံ ဝေါ အဟမက္ခာမိ, န အညံ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ ဧဝံ ဒုက္ခာ ပမုစ္စတိ၊ န အညထာတိ အဓိပ္ပါယော။ အထ ဝါ ဧတေန နိယျာနေန ကေဋ္ဌတ္တိက္ခတ္တုံ နိဂ္ဂတာနမ္ပိ ဧတံ ဝေါ အဟမက္ခာမိ၊ ဥပရိဝိသေသာဓိဂမာယပိ ဧတဒေဝ အဟမက္ခာမီတိ အတ္ထော။ ကသ္မာ? ယသ္မာ ဧဝံ ဒုက္ခာ ပမုစ္စတိ အသေသနိဿေသာတိ အရဟတ္တနိကူဋေန ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ ဒွေပိ ယက္ခသေနာပတယော သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌဟိံသု သဒ္ဓိံ ယက္ခသဟဿေန။

၁၇၅။ အထ ဟေမဝတော ပကတိယာပိ ဓမ္မဂရု၊ ဣဒါနိ အရိယဘူမိယံ ပတိဋ္ဌာယ သုဋ္ဌုတရံ အတိတ္တော ဘဂဝတော ဝိစိတြပဋိဘာနာယ ဒေသနာယ ဘဂဝန္တံ သေက္ခာသေက္ခဘူမိံ ပုစ္ဆန္တော “**ကော သူဓ တရတီ**”တိ ဂါထမဘာသိ။ တတ္ထ **ကော သူဓ တရတိ ဩဃ**န္တိ ဣမိနာ စတုရောဃံ ကော တရတီတိ သေက္ခဘူမိံ ပုစ္ဆတိ အဝိသေသေန။ ယသ္မာ **အဏ္ဏဝ**န္တိ န ဝိတ္ထတမတ္တံ နာပိ ဂမ္ဘီရမတ္တံ၊ အပိစ ပန ယံ ဝိတ္ထတတရဉ္စ ဂမ္ဘီရတရဉ္စ၊ တံ ဝုစ္စတိ၊ တာဒိသော စ သံသာရဏ္ဏဝေါ။ အယံ ဟိ သမန္တတော ပရိယန္တာဘာဝေန ဝိတ္ထတော၊ ဟေဋ္ဌာ ပတိဋ္ဌာဘာဝေန ဥပရိ အာလမ္ဗနာဘာဝေန စ ဂမ္ဘီရော၊ တသ္မာ “ကော ဣဓ တရတိ အဏ္ဏဝံ၊ တသ္မိဉ္စ အပ္ပတိဋ္ဌေ အနာလမ္ဗေ ဂမ္ဘီရေ အဏ္ဏဝေ ကော န သီဒတီ”တိ အသေက္ခဘူမိံ ပုစ္ဆတိ။

atthaṁ tappaṭipakkhañca ñātukāmo saṅkhepeneva vaṭṭavivaṭṭaṁ pucchanto āha **"katamaṁ tan"**ti. Tattha upādātabbaṭṭhena **upādānaṁ,** dukkhasaccassetaṁ adhivacanaṁ. **Yattha loko vihaññatī**ti "chasu loko vihaññatī"ti eva Bhagavatā yattha chabbidhe upādāne loko vihaññatīti vutto, taṁ katamaṁ upādānanti evaṁ upaḍḍhagāthāya sarūpeneva dukkhasaccaṁ pucchi. Samudayasaccaṁ pana tassa kāraṇabhāvena gahitameva hoti. **Niyyānaṁ pucchito**ti imāya pana upaḍḍhagāthāya maggasaccaṁ pucchi. Maggasaccena hi ariyasāvako dukkhaṁ parijānanto, samudayaṁ pajahanto, nirodhaṁ sacchikaronto, maggaṁ bhāvento lokamhā niyyāti, tasmā niyyānanti vuccati. **Kathan**ti kena pakārena. **Dukkhā pamuccatī**ti "upādānan"ti vuttaṁ vaṭṭadukkhā pamokkhaṁ pāpuṇāti. Evamettha sarūpeneva maggasaccaṁ pucchi, nirodhasaccaṁ pana tassa visayabhāvena gahitameva hoti.

173. Evaṁ yakkhena sarūpena dassetvā ca adassetvā ca catusaccavasena pañhaṁ puṭṭho Bhagavā teneva nayena vissajjento āha **"pañcakāmaguṇā"**ti. Tattha pañcakāmaguṇasaṅkhātagocaraggahaṇena taggocarāni pañcāyatanāni gahitāneva honti. Mano chaṭṭho etesanti **manochaṭṭhā. Paveditā**ti pakāsitā. Ettha ajjhattikesu chaṭṭhassa manāyatanassa gahaṇena tassa visayabhūtaṁ dhammāyatanaṁ gahitameva hoti. Evaṁ "katamaṁ taṁ upādānan"ti imaṁ pañhaṁ vissajjento punapi dvādasāyatanānaṁ vaseneva dukkhasaccaṁ pakāsesi. Manogahaṇena vā sattannaṁ viññāṇadhātūnaṁ gahitattā tāsu purimapañcaviññāṇadhātuggahaṇena tāsaṁ vatthūni pañca cakkhādīni āyatanāni, manodhātumanoviññāṇadhātuggahaṇena tāsaṁ vatthugocarabhedaṁ dhammāyatanaṁ gahitamevāti evampi dvādasāyatanavasena dukkhasaccaṁ pakāsesi. Lokuttaramanāyatanadhammāyatanekadeso panettha yattha loko vihaññati, taṁ sandhāya niddiṭṭhattā na saṅgayhati.

Ettha chandaṁ virājetvāti ettha dvādasāyatanabhede dukkhasacce tānevāyatanāni khandhato dhātuto nāmarūpatoti tathā tathā vavatthapetvā tilakkhaṇaṁ āropetvā vipassanto arahattamaggapariyosānāya vipassanāya taṇhāsaṅkhātaṁ **chandaṁ** sabbaso **virājetvā** vinetvā viddhaṁsetvāti attho. **Evaṁ dukkhā pamuccatī**ti iminā pakārena

၁၇၆။ အထ ဘဂဝါ ယော ဘိက္ခု ဇီဝိတဟေတုပိ ဝီတိက္ကမံ အကရောန္တော သဗ္ဗဒါ သီလသမ္ပန္နော လောကိယလောကုတ္တရာယ စ ပညာယ ပညဝါ၊ ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိနာ ဣရိယာပထဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂဖလေဟိ စ သုသမာဟိတော၊ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ ဝိပဿနာယ နိယကဇ္ဈတ္တစိန္တနသီလော၊ သာတစ္စကိရိယာဝဟာယ[1] အပ္ပမာဒသတိယာ စ သမန္နာဂတော၊ ယသ္မာ သော စတုတ္ထေန မဂ္ဂေန ဣမံ သုဒုတ္တရံ ဩဃံ အနဝသေသံ တရတိ၊ တသ္မာ သေက္ခဘူမိံ ဝိဘဇန္တော "**သဗ္ဗဒါ သီလသမ္ပန္နော**"တိ ဣမံ တိသိက္ခာဂဗ္ဘံ ဂါထမာဟ။ ဧတ္ထ ဟိ သီလသမ္ပဒါယ အဓိသီလသိက္ခာ, သတိသမာဓီဟိ အဓိစိတ္တသိက္ခာ, အဇ္ဈတ္တစိန္တိတာပညာယ အဓိပညာသိက္ခာတိ တိဿော သိက္ခာ သဥပကာရာ သာနိသံသာ စ ဝုတ္တာ။ ဥပကာရော ဟိ သိက္ခာနံ လောကိယပညာ သတိ စ၊ အာနိသံသော သာမညဖလာနီတိ။

၁၇၇။ ဧဝံ ပဌမဂါထာယ သေက္ခဘူမိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အသေက္ခဘူမိံ ဒဿေန္တော ဒုတိယဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော— **ဝိရတော ကာမသညာယာ**တိ ယာ ကာစိ ကာမသညာ၊ တတော သဗ္ဗတော စတုတ္ထမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာယ သမုစ္ဆေဒဝိရတိယာ ဝိရတော။ "ဝိရတ္တော"တိပိ ပါဌော၊ တဒါ "ကာမသညာယာ"တိ ဘုမ္မဝစနံ ဟောတိ၊ သဂါထာဝဂ္ဂေ ပန "ကာမသညာသု"တိပိ[2] ပါဌော။ စတူဟိပိ မဂ္ဂေဟိ ဒသန္နံ သံယောဇနာနံ အတိတတ္တာ **သဗ္ဗသံယောဇနာတိဂေါ**, စတုတ္ထေနေဝ ဝါ ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယသဗ္ဗသံယောဇနာတိဂေါ, တတြတတြာဘိနန္ဒိနီတဏှာသင်္ခါတာယ နန္ဒိယာ တိဏ္ဏဉ္စ ဘဝါနံ ပရိက္ခီဏတ္တာ **နန္ဒီဘဝပရိက္ခီဏော သော** တာဒိသော ခီဏာသဝေါ ဘိက္ခု **ဂမ္ဘီရေ** သံသာရဏ္ဏဝေ **န သီဒတိ** နန္ဒိပရိက္ခယေန သဥပါဒိသေသံ, ဘဝပရိက္ခယေန စ အနုပါဒိသေသံ နိဗ္ဗာနထလံ သမာပဇ္ဇ[3] ပရမဿာသပ္ပတ္တိယာတိ။

၁၇၈။ အထ ဟေမဝတော သဟာယဉ္စ ယက္ခပရိသဉ္စ ဩလောကေတွာ ပီတိသောမနဿဇာတော "ဂမ္ဘီရပည"န္တိ ဧဝမာဒီဟိ ဂါထာဟိ ဘဂဝန္တံ အဘိတ္ထဝိတွာ သဗ္ဗာဝတိယာ ပရိသာယ သဟာယေန စ သဒ္ဓိံ အဘိဝါဒေတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနံ အဂမာသိ။

တာသံ ပန ဂါထာနံ အယံ အတ္ထဝဏ္ဏနာ—**ဂမ္ဘီရပည**န္တိ ဂမ္ဘီရာယ ပညာယ သမန္နာဂတံ။ တတ္ထ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ ဝုတ္တနယေန ဂမ္ဘီရပညာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တံ ဟိ

၁-သာတစ္စကိရိယမပ္ပဟာယ (က)
၂-သံ ၁-၅၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-နိဗ္ဗာနဓာတုဖလံ အာသဇ္ဇ (သီ)၊ နိဗ္ဗာနဓာတုဖလံ သမာပဇ္ဇ (သျာ)

etasmā vaṭṭadukkhā pamuccatīti. Evamimāya upaḍḍhagāthāya “niyyānaṁ pucchito brūhi, kathaṁ dukkhā pamuccatī”ti ayaṁ pañho vissajjito hoti, maggasaccañca pakāsitaṁ. Samudayanirodhasaccāni panettha purimanayeneva saṅgahitattā pakāsitāneva hontīti veditabbāni. Upaḍḍhagāthāya vā dukkhasaccaṁ, chandena samudayasaccaṁ. “Virājetvā”ti ettha virāgena nirodhasaccaṁ, “virāgā vimuccatī”ti vacanato vā maggasaccaṁ. “Evan”ti upāyanidassanena maggasaccaṁ, dukkhanirodhanti vacanato vā. “Dukkhā pamuccatī”ti dukkhapamokkhena nirodhasaccanti evamettha cattāri saccāni pakāsitāni hontīti veditabbāni.

174. Evaṁ catusaccagabbhāya gāthāya lakkhaṇato niyyānaṁ pakāsetvā puna tadeva sakena niruttābhilāpena nigamento āha **“etaṁ lokassa niyyānan”**ti. Ettha **etan**ti pubbe vuttassa niddeso, **lokassā**ti tedhātukalokassa. **Yathātathan**ti aviparītaṁ. **Etaṁ vo ahamakkhāmī**ti sacepi maṁ sahassakkhattuṁ puccheyyātha, etaṁ vo ahamakkhāmi, na aññaṁ. Kasmā? Yasmā evaṁ dukkhā pamuccati, na aññathāti adhippāyo. Atha vā etena niyyānena ekadvattikkhattuṁ niggatānampi etaṁ vo ahamakkhāmi, uparivisesādhigamāyapi etadeva ahamakkhāmīti attho. Kasmā? Yasmā evaṁ dukkhā pamuccati asesanissesāti arahattanikūṭena desanaṁ niṭṭhāpesi. Desanāpariyosāne dvepi yakkhasenāpatayo sotāpattiphale patiṭṭhahiṁsu saddhiṁ yakkhasahassena.

175. Atha Hemavato pakatiyāpi dhammagaru, idāni ariyabhūmiyaṁ patiṭṭhāya suṭṭhutaraṁ atitto Bhagavato vicitrapaṭibhānāya desanāya Bhagavantaṁ sekkhāsekkhabhūmiṁ pucchanto **“ko sūdha taratī”**ti gāthamabhāsi. Tattha **ko sūdha tarati oghan**ti iminā caturoghaṁ ko taratīti sekkhabhūmiṁ pucchati avisesena. Yasmā **aṇṇavan**ti na vitthatamattaṁ nāpi gambhīramattaṁ, apica pana yaṁ vitthatatarañca gambhīratarañca, taṁ vuccati, tādiso ca saṁsāraṇṇavo. Ayaṁ hi samantato pariyantābhāvena vitthato, heṭṭhā patiṭṭhābhāvena upari ālambanābhāvena ca gambhīro, tasmā “ko idha tarati aṇṇavaṁ, tasmiñca appatiṭṭhe anālambe gambhīre aṇṇave ko na sīdatī”ti asekkhabhumiṁ pucchati.

တတ္ထ “ဂမ္ဘီရေသု ခန္ဓေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ဂမ္ဘီရပညာ”တိအာဒိ¹။ **နိပုဏတ္ထဒဿိ**န္တိ နိပုဏေဟိ ခတ္တိယပဏ္ဍိတာဒီဟိ အဘိသင်္ခတာနံ ပဉှာနံ အတ္ထဒဿိံ, အတ္ထာနံ ဝါ ယာနိ နိပုဏာနိ ကာရဏာနိ ဒုပ္ပဋိဝိဇ္ဈာနိ အညေဟိ တေသံ ဒဿနေန နိပုဏတ္ထဒဿိံ။ ရာဂါဒိကိဉ္စနာဘာဝေန **အကိဉ္စနံ**။ ဒုဝိဓေ ကာမေ တိဝိဓေ စ ဘဝေ အလဂ္ဂနေန **ကာမဘဝေ အသတ္တံ**။ ခန္ဓာဒိဘေဒေသု သဗ္ဗာရမ္မဏေသု ဆန္ဒရာဂဗန္ဓနာဘာဝေန **သဗ္ဗဓိ ဝိပ္ပမုတ္တံ**။ **ဒိဗ္ဗေ ပထေ ကမမာန**န္တိ အဋ္ဌသမာပတ္တိဘေဒေ ဒိဗ္ဗေ ပထေ သမာပဇ္ဇနဝသေန စင်္ကမန္တံ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ န တာယ ဝေလာယ ဘဂဝါ ဒိဗ္ဗေ ပထေ ကမတိ၊ အပိစ ခေါ ပုဗ္ဗေ ကမနံ ဥပါဒါယ ကမနသတ္တိသဗ္ဘာဝေန တတ္ထ လဒ္ဓဝသီဘာဝတာယ ဧဝံ ဝုစ္စတိ။ အထ ဝါ ယေ တေ ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါ အရဟန္တော၊ တေသံ ပထေ သန္တဝိဟာရေ ကမနေနာပေတံ ဝုတ္တံ။ မဟန္တာနံ ဂုဏာနံ ဧသနေန **မဟေသိံ**။

၁၇၉။ ဒုတိယဂါထာယ အပရေန ပရိယာယေန ထုတိ အာရဒ္ဓါတိ ကတွာ ပုန နိပုဏတ္ထဒဿိဂ္ဂဟဏံ နိဒဿေတိ²။ အထ ဝါ နိပုဏတ္ထေ ဒဿေတာရန္တိ အတ္ထော။ **ပညာဒဒ**န္တိ ပညာပဋိလာဘသံဝတ္တနိကာယ ပဋိပတ္တိယာ ကထနေန ပညာဒါယကံ။ **ကာမာလယေ အသတ္တ**န္တိ ယွာယံ ကာမေသု တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန ဒုဝိဓော အာလယော၊ တတ္ထ အသတ္တံ။ **သဗ္ဗဝိဒု**န္တိ သဗ္ဗဓမ္မဝိဒုံ၊ သဗ္ဗညုန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သုမေဓ**န္တိ တဿ သဗ္ဗညုဘာဝဿ မဂ္ဂဘူတာယ ပါရမီပညာသင်္ခါတာယ မေဓာယ သမန္နာဂတံ။ **အရိယေ ပထေ**တိ အဋ္ဌင်္ဂိကေ မဂ္ဂေ, ဖလသမာပတ္တိယံ ဝါ။ **ကမမာန**န္တိ ပညာယ အဇ္ဈောဂါဟမာနံ မဂ္ဂလက္ခဏံ ဉတွာ ဒေသနတော, ပဝိသမာနံ ဝါ ခဏေ ခဏေ ဖလသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနတော, စတုဗ္ဗိဓမဂ္ဂဘာဝနာသင်္ခါတာယ³ ကမနသတ္တိယာ ကမိတပုဗ္ဗံ ဝါ။

၁၈၀။ **သုဒိဋ္ဌံ ဝတ နော အဇ္ဇာ**တိ အဇ္ဇ အမှေဟိ သုန္ဒရံ ဒိဋ္ဌံ၊ အဇ္ဇ ဝါ အမှာကံ သုန္ဒရံ ဒိဋ္ဌံ၊ ဒဿနန္တိ အတ္ထော။ **သုပ္ပဘာတံ သုဟုဋ္ဌိတ**န္တိ အဇ္ဇ အမှာကံ သုဋ္ဌု ပဘာတံ, သောဘနံ ဝါ ပဘာတံ အဟောသိ၊ အဇ္ဇ စ နော သုန္ဒရံ ဥဋ္ဌိတံ အဟောသိ၊ အနုပရောဓေန သယနတော⁴ ဥဋ္ဌိတံ။ ကိံ ကာရဏံ? **ယံ အဒ္ဒသာမ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊** ယသ္မာ သမ္ဗုဒ္ဓံ အဒ္ဒသာမာတိ အတ္ထော လာဘာသမ္ပတ္တိံ အာရဗ္ဘ ပါမောဇ္ဇံ ပဝေဒေတိ။

၁-ခု ၉-၃၇၃-ပိဋ္ဌေ။
၂-နိဒဿတိ (သီ)
၃-စတုဗ္ဗိဓေ ဟိ မဂ္ဂေ ဘာဝနာသင်္ခါတာယ (သီ)
၄-အနုပ္ပဂေဝ သယနတော (သီ)၊ အနုပရောဓသယနတော (သျာ)

176. Atha Bhagavā yo bhikkhu jīvitahetupi vītikkamaṁ akaronto sabbadā sīlasampanno lokiyalokuttarāya ca paññāya paññavā, upacārappanāsamādhinā iriyāpathahetṭhimamaggaphalehi ca susamāhito, tilakkhaṇaṁ āropetvā vipassanāya niyakajjhattacintanasīlo, sātaccakiriyāvahāya[1] appamādasatiyā ca samannāgato, yasmā so catutthena maggena imaṁ suduttaraṁ oghaṁ anavasesaṁ tarati, tasmā sekkhabhūmiṁ vissajjento "**sabbadā sīlasampanno**"ti imaṁ tisikkhāgabbhaṁ gāthamāha. Ettha hi sīlasampadāya adhisīlasikkhā, satisamādhīhi adhicittasikkhā, ajjhattacinti tāpaññāhi adhipaññāsikkhāti tisso sikkhā sa-upakārā sānisaṁsā ca vuttā. Upakāro hi sikkhānaṁ lokiyapaññā sati ca, ānisaṁso sāmaññaphalānīti.

177. Evaṁ paṭhamagāthāya sekkhabhūmiṁ dassetvā idāni asekkhabhūmiṁ dassento dutiyagāthamāha. Tassattho—**virato kāmasaññāyā**ti yā kāci kāmasaññā, tato sabbato catutthamaggasampayuttāya samucchedaviratiyā virati. "Viratto"tipi pāṭho, tadā "kāmasaññāyā"ti bhummavacanaṁ hoti, Sagāthāvaggena pana "kāmasaññāsū"tipi[2] pāṭho. Catūhipi maggehi dasannaṁ saṁyojanānaṁ atītattā **sabbasaṁyojanātigo,** catuttheneva vā uddhambhāgiyasabbasaṁyojanātigo, tatratatrābhinandinītaṇhāsaṅkhātāya nandiyā tiṇṇañca bhavānaṁ parikkhīṇattā **Nandībhavaparikkhīṇo so** tādiso khīṇāsavo bhikkhu **gambhīre** saṁsāraṇṇave **na sīdati** nandīparikkhayena sa-upādisesaṁ, bhavaparikkhayena ca anupādisesaṁ nibbānathalaṁ samāpajja[3] paramassāsappattiyāti.

178. Atha Hemavato sahāyañca yakkhaparisañca oloketvā pītisomanassajāto "gambhīrapaññan"ti evamādīhi gāthāhi Bhagavantaṁ abhitthavitvā sabbāvatiyā parisāya sahāyena ca saddhiṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā attano vasanaṭṭhānaṁ agamāsi.

Tāsaṁ pana gāthānaṁ ayaṁ atthavaṇṇanā—**gambhīrapaññan**ti gambhīrāya paññāya samannāgataṁ. Tattha paṭisambhidāyaṁ vuttanayena gambhīrapaññā veditabbā. Vuttaṁ hi

1. Sātaccakiriyamappahāya (Ka) 2. Saṁ 1. 51 piṭṭhe.
3. Nibbānadhātuphalaṁ āsajja (Sī), nibbānadhātuphalaṁ samāpajja (Syā)

၁၇၁။ **ဣဒ္ဓိမန္တော**တိ ကမ္မဝိပါကဇိဒ္ဓိယာ သမန္နာဂတာ။ **ယသဿိနော**တိ လာဘဂ္ဂပရိဝါရဂ္ဂသမ္ပန္နာ။ **သရဏံ ယန္တီ**တိ ကိဉ္စာပိ မဂ္ဂေနေဝ ဂတာ၊ တထာပိ သောတာပန္နဘာဝပရိဒီပနတ္ထံ ပသာဒဒဿနတ္ထဉ္စ[1] ဝါစံ ဘိန္ဒတိ။

၁၇၂။ **ဂါမာ ဂါမ**န္တိ ဒေဝဂါမာ ဒေဝဂါမံ။ **နဂါ နဂ**န္တိ ဒေဝပဗ္ဗတာ ဒေဝပဗ္ဗတံ။ **နမဿမာနာ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဓမ္မဿ စ သုဓမ္မတ**န္တိ "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝတ ဘဂဝါ၊ သွာခ္ခါတော ဝတ ဘဂဝတာ ဓမ္မော"တိအာဒိနာ နယေန ဗုဒ္ဓသုဗောဓိတဉ္စ ဓမ္မသုဓမ္မတဉ္စ, "သုပ္ပဋိပန္နော ဝတ ဘဂဝတော သာဝက- သံဃော"တိအာဒိနာ သံဃသုပ္ပဋိပတ္တိဉ္စ အဘိတ္ထဝိတွာ အဘိတ္ထဝိတွာ နမဿ- မာနာ ဓမ္မဃောသကာ ဟုတွာ ဝိစရိဿာမာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သေသ- မေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကဋ္ဌကထာယ

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ

ဟေမဝတသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-အာဠဝကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ မေ သုတန္တိ အာဠဝကသုတ္တံ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အတ္ထဝဏ္ဏနာနယေ- နေဝဿ ဥပ္ပတ္တိ အာဝိဘဝိဿတိ။ အတ္ထဝဏ္ဏနာယ စ "ဧဝံ မေ သုတံ၊ ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ"တိ ဧတံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ **အာဠဝိယံ ဝိဟရတိ အာဠဝကဿ ယက္ခဿ ဘဝနေ**တိ ဧတ္ထ ပန ကာ အာဠဝီ၊ ကသ္မာ စ ဘဂဝါ တဿ ယက္ခဿ ဘဝနေ ဝိဟရတီတိ? ဝုစ္စတေ—**အာဠဝီ**တိ ရဋ္ဌမ္ပိ နဂရမ္ပိ ဝုစ္စတိ၊ တဒုဘယမ္ပိ ဣဓ ဝဋ္ဋတိ။ အာဠဝီနဂရဿ ဟိ သမီပေ ဝိဟရန္တောပိ "အာဠဝိယံ ဝိဟရတီ"တိ ဝုစ္စတိ။ တဿ စ နဂရဿ သမီပေ အဝိဒူရေ ဂါဝုတမတ္တေ တံ ဘဝနံ၊ အာဠဝီရဋ္ဌေ ဝိဟရန္တောပိ "အာဠဝိယံ ဝိဟရတီ"တိ ဝုစ္စတိ၊ အာဠဝီရဋ္ဌေ စေတံ ဘဝနံ။

ယသ္မာ ပန အာဠဝကော ရာဇာ ဝိဝိဓနာဋကူပဘောဂံ ဆဍ္ဍေတွာ စောရပဋိ- ဗာဟနတ္ထံ ပဋိရာဇနိသေဓနတ္ထံ ဗျာယာမကရဏတ္ထဉ္စ[2] သတ္တမေ သတ္တမေ ဒိဝသေ မိဂဝံ ဂစ္ဆန္တော ဧကဒိဝသံ ဗလကာယေန သဒ္ဓိံ ကတိကံ အကာသိ "ယဿ

၁-ပသာဒုပဒဿနတ္ထဉ္စ (သီ)၊ ပသာဒါနုရူပဒဿနတ္ထဉ္စ (က) ၂-ဝါယာမကရဏတ္ထဉ္စ (သီ)

tattha “gambhīresu khandhesu ñāṇaṁ pavattatīti gambhīrapaññā”ti-ādi[1]. **Nipuṇatthadassin**ti nipuṇehi khattiyapaṇḍitādīhi abhisaṅkhatānaṁ pañhānaṁ atthadassiṁ, atthānaṁ vā yāni nipuṇāni kāraṇāni duppaṭivijjhāni aññehi tesaṁ dassanena nipuṇatthadassiṁ. Rāgādikiñcanābhāvena **akiñcanaṁ.** Duvidhe kāme tividhe ca bhave alagganena **kāmabhave asattaṁ.** Khandhādibhedesu sabbārammaṇesu chandarāgabandhanābhāvena **sabbadhi vippamuttaṁ. Dibbe pathe kamamānan**ti aṭṭhasamāpattibhede dibbe pathe samāpajjanavasena caṅkamantaṁ. Tattha kiñcāpi na tāya velāya Bhagavā dibbe pathe kamati, apica kho pubbe kamanaṁ upādāya kamanasattisabbhāvena tattha laddhavasībhāvatāya evaṁ vuccati. Atha vā ye te visuddhidevā arahanto, tesaṁ pathe santavihāre kamanenāpetaṁ vuttaṁ. Mahantānaṁ guṇānaṁ esanena **mahesiṁ.**

179. Dutiyagāthāya aparena pariyāyena thuti āraddhāti katvā puna nipuṇatthadassiggahaṇaṁ nidasseti[2]. Atha vā nipuṇatthe dassetāranti attho. **Paññādadan**ti paññāpaṭilābhasaṁvattanikāya paṭipattiyā kathanena paññādāyakaṁ. **Kāmālaye asattan**ti yvāyaṁ kāmesu taṇhādiṭṭhivasena duvidho ālayo, tattha asattaṁ. **Sabbavidun**ti sabbadhammaviduṁ, sabbaññunti vuttaṁ hoti. **Sumedhan**ti tassa sabbaññubhāvassa maggabhūtāya pāramīpaññāsaṅkhātāya medhāya samannāgataṁ. **Ariye pathe**ti aṭṭhaṅgike magge, phalasamāpattiyaṁ vā. **Kamamānan**ti paññāya ajjhogāhamānaṁ maggalakkhaṇaṁ ñatvā desanato, pavisamānaṁ vā khaṇe khaṇe phalasamāpattisamāpajjanato, catubbidhamaggabhāvanāsaṅkhātāya[3] kamanasattiyā kamitapubbaṁ vā.

180. **Sudiṭṭhaṁ vata no ajjā**ti ajja amhehi sundaraṁ diṭṭhaṁ, ajja vā amhākaṁ sundaraṁ diṭṭhaṁ, dassananti attho. **Suppabhātaṁ suhuṭṭhitan**ti ajja amhākaṁ suṭṭhu pabhātaṁ, sobhanaṁ vā pabhātaṁ ahosi, ajja ca no sundaraṁ uṭṭhitaṁ ahosi, anuparodhena sayanato[4] uṭṭhitaṁ. Kiṁ kāraṇaṁ? **Yaṁ addasāma Sambuddhaṁ,** yasmā Sambuddhaṁ addasāmāti attano lābhasampattiṁ ārabbha pāmojjaṁ pavedeti.

1. Khu 9. 373 piṭṭhe.
2. Na dussati (Sī)
3. Catubbidhe hi magge bhāvanāsaṅkhātāya (Sī)
4. Anuppageva sayanato (Sī), anuparodhasayanato (Syā)

ပဿေန မိဂေ ပလာယတိ၊ တဿေဝ သော ဘာရော”တိ။ အထ တဿေဝ ပဿေန မိဂေ ပလာယိ၊ ဇဝသမ္ပန္နော ရာဇာ ဓနုံ ဂဟေတွာ ပတ္တိကောဝ တိယောဇနံ တံ မိဂံ အနုဗန္ဓိ။ ဧဏိမိဂါ စ တိယောဇနဝေဂါ ဧဝ ဟောန္တိ။ အထ ပရိက္ခီဏဇဝံ တံ မိဂံ ဥဒကံ ပဝိသိတွာ ဌိတံ ဝဓိတွာ ဒွိဓာ ဆေတွာ အနတ္ထိကောပိ မံသေန “နာသက္ခိ မိဂံ ဂဟေတု”န္တိ အပဝါဒမောစနတ္ထံ ကာဇေနာဒါယ အာဂစ္ဆန္တော နဂရဿာဝိဒူရေ ဗဟလပတ္တပလာသံ မဟာနိဂြောဓံ ဒိသွာ ပရိဿမဝိနောဒနတ္ထံ တဿ မူလမုပဂတော။ တသ္မိဉ္စ နိဂြောဓေ အာဠဝကော ယက္ခော မဟာရာဇသန္တိကာ[1] ဝရံ လဘိတွာ မဇ္ဈန္ဟိကသမယေ တဿ ရုက္ခဿ ဆာယာယ ဖုဋ္ဌောကာသံ ပဝိဋ္ဌေ ပါဏိနော ခါဒန္တော ပဋိဝသတိ၊ သော တံ ဒိသွာ ခါဒိတုံ ဥပဂတော။( )[2] အထ ရာဇာ တေန သဒ္ဓိံ ကတိကံ အကာသိ “မုဉ္စ မံ၊ အဟံ တေ ဒိဝသေ ဒိဝသေ မနုဿဉ္စ ထာလိပါကဉ္စ ပေသေဿာမီ”တိ။ ယက္ခော “တွံ ရာဇူပဘောဂေန ပမတ္တော သမ္မုဿိဿသိ၊ အဟံ ပန ဘဝနံ အနုပဂတဉ္စ အနနုညာတဉ္စ ခါဒိတုံ န လဘာမိ၊ သွာဟံ ဘဝန္တမ္ပိ ဇီယေယျ”န္တိ[3] န မုဉ္စိ။ ရာဇာ “ယံ ဒိဝသံ န ပေသေမိ၊ တံ ဒိဝသံ မံ ဂဟေတွာ ခါဒါဟီ”တိ အတ္တာနံ အနုဇာနိတွာ တေန မုတ္တော နဂရာဘိမုခေါ အဂမာသိ။

ဗလကာယော မဂ္ဂေ ခန္ဓာဝါရံ ဗန္ဓိတွာ ဌိတော ရာဇာနံ ဒိသွာ “ကိံ မဟာရာဇ အယသမတ္တဘယာ ဧဝံ ကိလန္တောသီ”တိ ဝဒန္တော ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ ပဋိဂ္ဂဟေသိ။ ရာဇာ တံ ပဝတ္တိံ အနာရောစေတွာ နဂရံ ဂန္တွာ ကတပါတရာသော နဂရဂုတ္တိကံ အာမန္တေတွာ ဧတမတ္ထံ အာရောစေသိ။ နဂရဂုတ္တိကော “ကိံ ဒေဝ ကာလပရိစ္ဆေဒေါ ကတော”တိ အာဟ။ ရာဇာ “န ကတော ဘဏေ”တိ အာဟ။ ဒုဋ္ဌု ကတံ ဒေဝ၊ အမနုဿာ ဟိ ပရိစ္ဆိန္နမတ္တမေဝ လဘန္တိ၊ အပရိစ္ဆိန္နေ ပန ဇနပဒဿ အာဗာဓော[4] ဘဝိဿတိ၊ ဟောတု ဒေဝ၊ ကိဉ္စာပိ ဧဝမကာသိ၊ အပ္ပေါဿုက္ကော တွံ ရဇ္ဇသုခံ အနုဘောဟိ၊ အဟမေတ္ထ ကာတဗ္ဗံ ကရိဿာမီတိ။ သော ကာလဿေဝ ဝုဋ္ဌာယ ဗန္ဓနာဂါရံ ဂန္တွာ ယေ ယေ ဝဇ္ဈာ ဟောန္တိ၊ တေ တေ သန္ဓာယ “ယော ဇီဝိတတ္ထိကော ဟောတိ၊

၁-ဝေဿဝဏမဟာရာဇဿ သန္တိကာ (သျာ)
၂-(ရာဇာ ဒွိဓာ ဆိန္နံ မိဂံ ဒတွာ အတ္တာနံ မောစေတုကာမော အဟောသိ။ ယက္ခော “မမ ဟတ္ထဂတကာလတော ပဋ္ဌာယ နနု မိဂေါ မမ သန္တကောဝ၊ မိဂံ ဒတွာ အတ္တနော မောစနံ ကိန္နာမေတံ ကရောသိ တွံ” ဣတိ ဝတွာ ရာဇာနံ န မုဉ္စိ။) (က)
၃-ဘဝန္တမ္ပိ မုဉ္စေယျံ ကထံ ဇီဝေယျန္တိ (သီ)
၄-ဇနပဒဿ ဗာဓာ (သီ)၊ ဇနပဒဿ ဝိဟေဓော (က)

181. **Iddhimanto**ti kammavipākajiddhiyā samannāgatā. **Yasassino**ti lābhaggaparivāraggasampannā. **Saraṇaṁ yantī**ti kiñcāpi maggeneva gatā, tathāpi sotāpannabhāvaparidīpanatthaṁ pasādadassanatthañca[1] vācaṁ bhindati.

182. **Gāmā gāman**ti devagāmā devagāmaṁ. **Nagā nagan**ti devapabbatā devapabbataṁ. **Namassamānā Sambuddhaṁ, dhammassa ca sudhammatan**ti "Sammāsambuddho vata Bhagavā, svākhāto vata Bhagavatā dhammo"ti-ādinā nayena Buddhasubodhitañca dhammasudhammatañca, "suppaṭipanno vata Bhagavato sāvakasaṁgho"ti-ādinā saṁghasuppaṭipattiñca abhitthavitvā abhitthavitvā namassamānā dhammaghosakā hutvā vicarissāmāti vuttaṁ hoti. Sesamettha uttānatthamevāti.

Paramatthajotikāya Khuddakaṭṭhakathāya

Suttanipātaṭṭhakathāya

Hemavatasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Āḷavakasuttavaṇṇanā

Evaṁ me sutanti Āḷavakasuttaṁ. Kā uppatti? Atthavaṇṇanānayenevassa uppatti āvibhavissati. Atthavaṇṇanāya ca "evaṁ me sutaṁ, ekaṁ samayaṁ Bhagavā"ti etaṁ vuttatthameva. **Āḷaviyaṁ viharati Āḷavakassa yakkhassa bhavane**ti ettha pana kā Āḷavī, kasmā ca Bhagavā tassa yakkhassa bhavane viharatīti? Vuccate—**Āḷavī**ti raṭṭhampi nagarampi vuccati, tadubhayampi idha vaṭṭati. Āḷavīnagarassa hi samīpe viharantopi "Āḷaviyaṁ viharatī"ti vuccati. Tassa ca nagarassa samīpe avidūre gāvutamatte taṁ bhavanaṁ, Āḷavīraṭṭhe viharantopi "Āḷaviyaṁ viharatī"ti vuccati, Āḷavīraṭṭhe cetaṁ bhavanaṁ.

Yasmā pana Āḷavako rājā vividhanāṭakūpabhogaṁ chaḍḍetvā corapaṭibāhanatthaṁ paṭirājanisedhanatthaṁ byāyāmakaraṇatthañca[2]sattame sattame divase migavaṁ gacchanto ekadivasaṁ balakāyena saddhiṁ katikaṁ akāsi "yassa

1. Pasādupadassanatthañca (Sī), pasādānurūpadassanatthañca (Ka)
2. Vāyāmakaraṇatthañca (Sī)

သော နိက္ခမတူ”တိ ဘဏတိ၊ ယော ပဌမံ နိက္ခမတိ။ တံ ဂေဟံ နေတွာ နှာပေတွာ ဘောဇေတွာ စ “ဣမံ ထာလိပါကံ ယက္ခဿ ဒေဟိ”တိ ပေသေတိ၊ တံ ရုက္ခမူလံ ပဝိဋ္ဌမတ္တံယေဝ ယက္ခော ဘေရဝံ အတ္တဘာဝံ နိမ္မိနိတွာ မူလကန္ဒံ ဝိယ ခါဒတိ။ ယက္ခာနုဘာဝေန ကိရ မနုဿာနံ ကေသာဒိနိ ဥပါဒါယ သကလသရီရံ နဝနီတပိဏ္ဍော ဝိယ ဟောတိ။ ယက္ခဿ ဘတ္တံ ဂါဟာပေတုံ ဂတပုရိသာ တံ ဒိသွာ ဘီတာ ယထာမိတ္တံ အာရောစေသုံ။ တတော ပဘုတိ “ရာဇာ စောရေ ဂဟေတွာ ယက္ခဿ ဒေတီ”တိ မနုဿာ စောရကမ္မတော ပဋိဝိရတာ။ တတော အပရေန သမယေန နဝစောရာနံ အဘာဝေန ပုရာဏ-စောရာနဉ္စ ပရိက္ခယေန ဗန္ဓနာဂါရာနိ သုညာနိ အဟေသုံ။

အထ နဂရဂုတ္တိကော ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ အတ္တနော ဓနံ နဂရရစ္ဆာသု ဆဍ္ဍာပေသိ “အပ္ပေဝ နာမ ကောစိ လောဘေန ဂဏှေယျာ”တိ။ တံ ပါဒေနပိ န ကောစိ ဆုပိ။ သော စောရေ အလဘန္တော အမစ္စာနံ အာရောစေသိ၊ အမစ္စာ “ကုလပဋိပါဋိယာ ဧကမေကံ ဇိဏ္ဏကံ ပေသေမ၊ သော ပကတိယာပိ မစ္စုမုခေ[၁] ဝတ္တတီ”တိ အာဟံသု။ ရာဇာ “အမှာကံ ပိတရံ အမှာကံ ပိတာမဟံ ပေသေတီတိ မနုဿာ ခေါဘံ[၂] ကရိဿန္တိ၊ မာ ဝေါ ဧတံ ရုစ္စီ”တိ နိဝါရေသိ။ “တေန ဟိ ဒေဝ ဒါရကံ ပေသေမ ဥတ္တာနသေယျကံ၊ တထာဝိဓဿ ဟိ ‘မာတာ မေ ပိတာ မေ’တိ သိနေဟော နတ္ထီ”တိ အာဟံသု။ ရာဇာ အနုဇာနိ၊ တေ တထာ အကံသု။ နဂရေ ဒါရကမာတရော စ ဒါရကေ ဂဟေတွာ ဂဗ္ဘိနိယော စ ပလာယိတွာ ပရဇနပဒေ ဒါရကေ သံဝဍ္ဎေတွာ အာနေန္တိ။ ဧဝံ သဗ္ဗာနိပိ ဒွါဒသ ဝဿာနိ ဂတာနိ။

တတော ဧကဒိဝသံ သကလနဂရံ ဝိစိနိတွာ ဧကမ္ပိ ဒါရကံ အလဘိတွာ ရညော အာရောစေသုံ “နတ္ထိ ဒေဝ နဂရေ ဒါရကော ဌပေတွာ အန္တေပုရေ တဝ ပုတ္တံ အာဠဝကကုမာရ”န္တိ။ ရာဇာ “ယထာ မမ ပုတ္တော ပိယော၊ ဧဝံ သဗ္ဗလောကဿ၊ အတ္တနာ ပန ပိယတရံ နတ္ထိ၊ ဂစ္ဆထ တမ္ပိ ဒတွာ မမ ဇီဝိတံ ရက္ခထာ”တိ အာဟ။ တေန စ သမယေန အာဠဝကကုမာရဿ မာတာ ပုတ္တံ နှာပေတွာ မဏ္ဍေတွာ ဒုကူလစုမ္ဗဋကေ ကတွာ အင်္ကေ သယာ-ပေတွာ နိသိန္နာ ဟောတိ၊ ရာဇပုရိသာ ရညော အာဏာယ တတ္ထ ဂန္တွာ ဝိပ္ပလ-ပန္တိယာ တဿာ သောဠသန္နဉ္စ ဣတ္ထိသဟဿာနံ သဒ္ဓိံ ခတ္တိယာ တံ အာဒါယ ပက္ကမိံသု “သွေ ယက္ခဘက္ခော ဘဝိဿတီ”တိ။ တံ ဒိဝသဉ္စ ဘဂဝါ

၁-မစ္စုပထေ (သီ)
၂-ဝေရံ (သီ)

passena migo palāyati, tasseva so bhāro"ti. Atha tasseva passena migo palāyi, javasampanno rājā dhanuṁ gahetvā pattikova tiyojanaṁ taṁ migaṁ anubandhi. Eṇimigā ca tiyojanavegā eva honti. Atha parikkhīṇajavaṁ taṁ migaṁ udakaṁ pavisitvā ṭhitaṁ vadhitvā dvidhā chetvā anatthikopi maṁsena "nāsakkhi migaṁ gahetun"ti apavādamocanatthaṁ kājenādāya āgacchanto nagarassāvidūre bahalapattapalāsaṁ mahānigrodhaṁ disvā parissamavinodanatthaṁ tassa mūlamupagato. Tasmiñca nigrodhe Āḷavako yakkho mahārājasantikā[1] varaṁ labhitvā majjhanhikasamaye tassa rukkhassa chāyāya phuṭṭhokāsaṁ paviṭṭhe pāṇino khādanto paṭivasati, so taṁ disvā khādituṁ upagato. ( )[2] atha rājā tena saddhiṁ katikaṁ akāsi "muñca maṁ, ahaṁ te divase divase manussañca thālipākañca pesessāmī"ti. Yakkho "tvaṁ rājūpabhogena pamatto sammussasi, ahaṁ pana bhavanaṁ anupagatañca ananuññātañca khādituṁ na labhāmi, svāhaṁ bhavantampi jīyeyyan"ti[3] na muñci. Rājā "yaṁ divasaṁ na pesemi, taṁ divasaṁ maṁ gahetvā khādāhī"ti attānaṁ anujānitvā tena mutto nagarābhimukho agamāsi.

Balakāyo magge khandhāvāraṁ bandhitvā ṭhito rājānaṁ disvā "kiṁ mahārāja ayasamattabhayā evaṁ kilantosī"ti vadanto paccuggantvā paṭiggahesi. Rājā taṁ pavattiṁ anārocetvā nagaraṁ gantvā katapātarāso nagaraguttikaṁ āmantetvā etamatthaṁ ārocesi. Nagaraguttiko "kiṁ deva kālaparicchedo kato"ti āha. Rājā "na kato bhaṇe"ti āha. Duṭṭhu kataṁ deva, amanussā hi paricchinnamattameva labhanti, aparicchinne pana janapadassa ābādho[4] bhavissati, hotu deva, kiñcāpi evamakāsi, appossukko tvaṁ rajjasukhaṁ anubhohi, ahamettha kātabbaṁ karissāmīti. So kālasseva vuṭṭhāya bandhanāgāraṁ gantvā ye ye vajjhā honti, te te sandhāya "yo jīvitatthiko hoti,

1. Vessavaṇamahārājassa santikā (Syā)
2. (Rājā dvidhā chinnaṁ migaṁ datvā attānaṁ mocetukāmo ahosi. Yakkho "mama hatthagatakālato paṭṭhāya nanu migo mama santakova, migaṁ datvā attano mocanaṁ kinnāmetaṁ karosi tvaṁ" iti vatvā rājānaṁ na muñci.) (Ka)
3. Bhavantampi muñceyyaṁ kathaṁ jīveyyanti (Sī)
4. Janapadassa bādhā (Sī), janapadassa vihedho (Ka)

ပစ္စူသသမယေ ပစ္စုဋ္ဌာယ ဇေတဝနမဟာဝိဟာရေ ဂန္ဓကုဋိယံ မဟာကရုဏာသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ ပုန ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေန္တော အဒ္ဒသ အာဠဝကဿ ကုမာရဿ အနာဂါမိဖလုပ္ပတ္တိယာ ဥပနိဿယံ, ယက္ခဿ စ သောတာပတ္တိဖလုပ္ပတ္တိယာ ဥပနိဿယံ ဒေသနာပရိယောသာနေ စ စတုရာသီတိယာ ပါဏသဟဿာနံ ဓမ္မစက္ခုပဋိလာဘဿာတိ။ တသ္မာ ဝိဘာတာယ ရတ္တိယာ ပုရေဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ အနိဋ္ဌိတပစ္ဆာဘတ္တကိစ္စောဝ ကာဠပက္ခုပေါသထဒိဝသေ ဝတ္တမာနေ ဩဂ္ဂတေ သူရိယေ ဧကကောဝ အဒုတိယော ပတ္တစီဝရမာဒါယ ပါဒဂမနေနေဝ[1] သာဝတ္ထိတော တိံသ ယောဇနာနိ ဂန္တွာ တဿ ယက္ခဿ ဘဝနံ ပါဝိသိ။ တေန ဝုတ္တံ "အာဠဝကဿ ယက္ခဿ ဘဝနေ"တိ။

ကိံ ပန ဘဂဝါ ယသ္မိံ နိဂြောဓေ အာဠဝကဿ ဘဝနံ၊ တဿ မူလေ ဝိဟာသိ၊ ဥဒါဟု ဘဝနေယေဝါတိ? ဝုစ္စတေ—ဘဝနေယေဝ။ ယထေဝ ဟိ ယက္ခာ အတ္တနော ဘဝနံ ပဿန္တိ၊ တထာ ဘဂဝါပိ။ သော တတ္ထ ဂန္တွာ ဘဝနဒွါရေ အဋ္ဌာသိ။ တဒါ အာဠဝကော ဟိမဝန္တေ ယက္ခသမာဂမံ ဂတော ဟောတိ၊ တတော အာဠဝကဿ ဒွါရပါလော ဂဒြဘော နာမ ယက္ခော ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ "ကိံ ဘန္တေ ဘဂဝါ ဝိကာလေ အာဂတော"တိ အာဟ။ အာမ ဂဒြဘ အာဂတောမှိ၊ သစေ တေ အဂရု၊ ဝိဟရေယျာမေကရတ္တိံ အာဠဝကဿ ဘဝနေတိ။ န မေ ဘန္တေ ဂရု၊ အပိစ ခေါ သော ယက္ခော ကက္ခဠော ဖရုသော မာတာပိတူနမ္ပိ အဘိဝါဒနာဒီနိ န ကရောတိ၊ မာ ရုစ္စိ ဘဂဝတော ဣဓ ဝါသောတိ။ ဇာနာမိ ဂဒြဘ တဿ ကက္ခဠတ္တံ၊ န ကောစိ မမန္တရာယော ဘဝိဿတိ၊ သစေ တေ အဂရု၊ ဝိဟရေယျာမေကရတ္တိန္တိ။

ဒုတိယမ္ပိ ဂဒြဘော ယက္ခော ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ "အဂ္ဂိတတ္တကပါလသဒိသော ဘန္တေ အာဠဝကော၊ 'မာတာပိတရော'တိ ဝါ 'သမဏဗြာဟ္မဏာ'တိ ဝါ 'ဓမ္မော'တိ ဝါ န ဇာနာတိ၊ ဣဓာဂတာနံ စိတ္တက္ခေပမ္ပိ ကရောတိ၊ ဟဒယမ္ပိ ဖာလေတိ၊ ပါဒေပိ ဂဟေတွာ ပရသမုဒ္ဒေ ဝါ ပရစက္ကဝါဠေ ဝါ ခိပတီ"တိ။ ဒုတိယမ္ပိ ဘဂဝါ အာဟ "ဇာနာမိ ဂဒြဘ၊ သစေ တေ အဂရု၊ ဝိဟရေယျာမေကရတ္တိ"န္တိ။ တတိယမ္ပိ ဂဒြဘော ယက္ခော ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ "အဂ္ဂိတတ္တကပါလသဒိသော ဘန္တေ အာဠဝကော၊ 'မာတာပိတရော'တိ ဝါ 'သမဏဗြာဟ္မဏာ'တိ ဝါ 'ဓမ္မော'တိ ဝါ န ဇာနာတိ၊ ဣဓာဂတာနံ စိတ္တက္ခေပမ္ပိ ကရောတိ၊ ဟဒယမ္ပိ ဖာလေတိ၊ ပါဒေပိ ဂဟေတွာ

၁-ပါဒမဂ္ဂေနေဝ (သီ)

so nikkhamatū"ti bhaṇati, yo paṭhamaṁ nikkhamati. Taṁ gehaṁ netvā nhāpetvā bhojetvā ca "imaṁ thālipākaṁ yakkhassa dehī"ti peseti, taṁ rukkhamūlaṁ paviṭṭhamattaṁyeva yakkho bheravaṁ attabhāvaṁ nimminitvā mūlakandaṁ piya khādati. Yakkhānubhāvena kira manussānaṁ kesādīni upādāya sakalasarīraṁ navanītapiṇḍo viya hoti. Yakkhassa bhattaṁ gāhāpetuṁ gatapurisā taṁ disvā bhītā yathāmittaṁ ārocesuṁ. Tato pabhuti "rājā core gahetvā yakkhassa detī"ti manussā corakammato paṭiviratā. Tato aparena samayena navacorānaṁ abhāvena purāṇacorānañca parikkhayena bandhanāgārāni suññāni ahesuṁ.

Atha nagaraguttiko rañño ārocesi. Rājā attano dhanmā nagararacchāsu chaḍḍāpesi "appeva nāma koci lobhena gaṇheyyā"ti. Taṁ pādenapi na koci chupi. So core alabhanto amaccānaṁ ārocesi, amaccā "kulapaṭipāṭiyā ekamekaṁ jiṇṇakaṁ pesema, so pakatiyāpi maccumukhe[1] vattatī"ti āhaṁsu. Rājā "amhākaṁ pitaraṁ amhākaṁ pitāmahaṁ pesetīti manussā khobhaṁ[2] karissanti, mā vo etaṁ ruccī"ti nivāresi. "Tena hi deva dārakaṁ pesema uttānaseyyakaṁ, tathāvidhassa hi 'mātā me pitā me'ti sineho natthī"ti āhaṁsu. Rājā anujāni, te tathā akaṁsu. Nagare dārakamātaro ca dārake gahetvā gabbhiniyo ca palāyitvā parajanapade dārake saṁvaḍḍhetvā ānenti. Evaṁ sabbānipi dvādasa vassāni gatāni.

Tato ekadivasaṁ sakalanagaraṁ vicinitvā ekampi dārakaṁ alabhitvā rañño ārocesuṁ "natthi deva nagare dārako ṭhapetvā antepure tava puttaṁ Āḷavakakumāran"ti. Rājā "yathā mama putto piyo, evaṁ sabbalokassa, attanā pana piyataraṁ natthi, gacchatha tampi datvā mama jīvitaṁ rakkhathā"ti āha. Tena ca samayena Āḷavakakumārassa mātā puttaṁ nhāpetvā maṇḍetvā dukūlacumbaṭake katvā aṅke sayāpetvā nisinnā hoti, rājapurisā rañño āṇāya tattha gantvā vippalapantiyā tassā soḷasannañca itthisahassānaṁ saddhiṁ dhātiyā taṁ ādāya pakkamiṁsu "sve yakkhabhakkho bhavissatī"ti. Taṁ divasañca Bhagavā

1. Maccupathe (Sī)   2. Veraṁ (Sī)

ပရသမုဒ္ဒေ ဝါ ပရစက္ကဝါဠေ ဝါ ခိပတီ"တိ။ တတိယမ္ပိ ဘဂဝါ အာဟ "ဇာနာမိ ဂဒြဘ၊ သစေ တေ အဂရု၊ ဝိဟရေယျာမေကရတ္တိ"န္တိ။ န မေ ဘန္တေ ဂရု၊ အပိစ ခေါ သော ယက္ခော အတ္တနော အနာရောစေတွာ အနုဇာနန္တံ မံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျ၊ အာရောစေမိ ဘန္တေ တဿာတိ။ ယထာသုခံ ဂဒြဘ အာရောစေဟီတိ။ "တေန ဟိ ဘန္တေ တွမေဝ ဇာနာဟီ"တိ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ ဟိမဝန္တာဘိမုခေါ ပက္ကာမိ။ ဘဝနဒွါရမ္ပိ သယမေဝ ဘဂဝတော ဝိဝရမဒါသိ။ ဘဂဝါ အန္တောဘဝနံ ပဝိသိတွာ ယတ္ထ အဘိလက္ခိတေသု မင်္ဂလဒိဝသာဒီသု နိသီဒိတွာ အာဠဝကော သိရိံ အနုဘောတိ၊ တသ္မိံယေဝ ဒိဗ္ဗရတနပလ္လင်္ကေ နိသီဒိတွာ သုဝဏ္ဏာဘံ မုဉ္စိ။ တံ ဒိသွာ ယက္ခဿ ဣတ္ထိယော အာဂန္တွာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ သမ္ပရိဝါရေတွာ နိသီဒိံသု။ ဘဂဝါ "ပုဗ္ဗေ တုမှေ ဒါနံ ဒတွာ သီလံ သမာဒိယိတွာ ပူဇနေယျံ ပူဇေတွာ ဣမံ သမ္ပတ္တိံ ပတ္တာ၊ ဣဒါနိပိ တထေဝ ကရောထ၊ မာ အညမညံ ဣဿာမစ္ဆရိယာဘိဘူတာ ဝိဟရထာ''တိအာဒိနာ နယေန တာသံ ပကိဏ္ဏကဓမ္မကထံ ကထေသိ။ တာ စ ဘဂဝတော မဓုရနိဃောသံ သုတွာ သာဓုကာရသဟဿာနိ ဒတွာ ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရေတွာ နိသီဒိံသုယေဝ၊ ဂဒြဘောပိ ဟိမဝန္တံ ဂန္တွာ အာဠဝကဿ အာရောစေသိ "ယဂ္ဃေ မာရိသ ဇာနေယျာသိ၊ ဝိမာနေ တေ ဘဂဝါ နိသိန္နော"တိ။ သော ဂဒြဘဿ သညမကာသိ "တုဏှီ ဟောဟိ၊ ဂန္တွာ ကတ္တဗ္ဗံ ကရိဿာမီ"တိ။ ပုရိသမာနေန ကိရ လဇ္ဇိတော အဟောသိ၊ တသ္မာ "မာ ကောစိ ပရိသမဇ္ဈေ သုဏေယျာ"တိ ဝါရေသိ။

တဒါ သာတာဂိရဟေမဝတာ ဘဂဝန္တံ ဇေတဝနေယေဝ ဝန္ဒိတွာ "ယက္ခသမာဂမံ ဂမိဿာမာ"တိ သပရိဝါရာ နာနာယာနေဟိ အာကာသေန ဂစ္ဆန္တိ။ အာကာသေ စ ယက္ခာနံ န သဗ္ဗတ္ထ မဂ္ဂေါ အတ္ထိ၊ အာကာသဋ္ဌာနိ ဝိမာနာနိ ပရိဟရိတွာ မဂ္ဂဋ္ဌာနေနေဝ မဂ္ဂေါ ဟောတိ။ အာဠဝကဿ ပန ဝိမာနံ ဘူမဋ္ဌံ သုဂုတ္တံ ပါကာရပရိက္ခိတ္တံ သုသံဝိဟိတဒွါရဋ္ဋာလကဂေါပုရံ ဥပရိ ကံသဇာလသဉ္ဆန္နံ မဉ္ဇူသသဒိသံ တိယောဇနံ ဥဗ္ဗေဓေန၊ တဿ ဥပရိ မဂ္ဂေါ ဟောတိ။ တေ တံ ပဒေသမာဂမ္မ ဂန္တုံ အသမတ္ထာ အဟေသုံ။ ဗုဒ္ဓါနံ ဟိ နိသိန္နောကာသဿ ဥပရိဘာဂေန ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ၊ တာဝ ကောစိ ဂန္တုံ အသမတ္ထော။ တေ "ကိမိဒ"န္တိ အာဝဇ္ဇေတွာ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ အာကာသေ ခိတ္တလေဍ္ဍု ဝိယ ဩရုယှ ဝန္ဒိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ "ယက္ခသမာဂမံ ဂစ္ဆာမ ဘဂဝါ"တိ တိဏ္ဏံ ဝတ္ထူနံ ပသံသန္တာ ယက္ခသမာဂမံ အဂမံသု။ အာဠဝကော တေ ဒိသွာ "ဣဓ နိသီဒထာ"တိ ပဋိက္ကမ္မ ဩကာသမဒါသိ၊

paccūsasamaye paccuṭṭhāya Jetavanamahāvihāre Gandhakuṭiyaṁ mahākaruṇāsamāpattiṁ samāpajjitvā puna Buddhacakkhunā lokaṁ volokento addasa Āḷavakassa kumārassa anāgāmiphaluppattiyā upanissayaṁ, yakkhassa ca sotāpattiphaluppattiyā upanissayaṁ desanāpariyosāne ca caturāsītiyā pāṇasahassānaṁ dhammacakkhupaṭilābhassāti. Tasmā vibhātāya rattiyā purebhattakiccaṁ katvā aniṭṭhitapacchābhattakiccova kāḷapakkha-uposathadivase vattamāne-oggate sūriye ekakova adutiyo pattacīvaramādāya pādagamaneneva[1] Sāvatthito tiṁsa yojanāni gantvā tassa yakkhassa bhavanaṁ pāvisi. Tena vuttaṁ "Āḷavakassa yakkhassa bhavane"ti.

Kiṁ pana Bhagavā yasmiṁ nigrodhe Āḷavakassa bhavanaṁ, tassa mūle vihāsi, udāhu bhavaneyevāti? Vuccate—bhavaneyeva. Yatheva hi yakkhā attano bhavanaṁ passanti, tathā Bhagavāpi. So tattha gantvā bhavanadvāre aṭṭhāsi. Tadā Āḷavako Himavante yakkhasamāgamaṁ gato hoti, tato Āḷavakassa dvārapālo Gadrabho nāma yakkho Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā vanditvā "kiṁ bhante Bhagavā vikāle āgato"ti āha. Āma Gadrabha āgatomhi, sace te agaru, vihareyyāmekarattiṁ Āḷavakassa bhavaneti. Na me bhante garu, apica kho so yakkho kakkhaḷo pharuso mātāpitūnampi abhivādanādīni na karoti, mā rucci Bhagavato idha vāsoti. Jānāmi Gadrabha tassa kakkhaḷattaṁ, na koci mamantarāyo bhavissati, sace te agaru, vihareyyāmekarattintі.

Dutiyampi Gadrabho yakkho Bhagavantaṁ etadavoca "aggitattakapālasadiso bhante Āḷavako, 'mātāpitaro'ti vā 'samaṇabrāhmaṇā'ti vā 'dhammo'ti vā na jānāti, idhāgatānaṁ cittakkhepampi karoti, hadayampi phāleti, pādepi gahetvā parasamudde vā paracakkavāḷe vā khipatī"ti. Dutiyampi Bhagavā āha "jānāmi Gadrabha, sace te agaru, vihareyyāmekarattin"ti. Tatiyampi Gadrabho yakkho Bhagavantaṁ etadavoca "aggitattakapālasadiso bhante Āḷavako, 'mātāpitaro'ti vā 'samaṇabrāhmaṇā'ti vā 'dhammo'ti vā na jānāti, idhāgatānaṁ cittakkhepampi karoti, hadayampi phāleti, pādepi gahetvā

1. Pādamaggeneva (Sī)

တေ အာဠဝကဿ နိဝေဒေသုံ “လာဘာ တေ အာဠဝက၊ ယဿ တေ ဘဝနေ ဘဂဝါ ဝိဟရတိ၊ ဂစ္ဆာဝုသော ဘဂဝန္တံ ပယိရုပါသဿူ”တိ။ ဧဝံ ဘဂဝါ ဘဝနေယေဝ ဝိဟာသိ၊ န ယသ္မိံ နိဂြောဓေ အာဠဝကဿ ဘဝနံ၊ တဿ မူလေတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ အာဠဝိယံ ဝိဟရတိ အာဠဝကဿ ယက္ခဿ ဘဝနေ”တိ။

အထ ခေါ အာဠဝကော။ပ။ ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ “**နိက္ခမ သမဏာ**”တိ ကသ္မာ ပနာယံ ဧတဒဝေါစာတိ? ဝုစ္စတေ—ရောသေတုကာမတာယ။ တတြာယံ အာဒိတော ပဘုတိ သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော—အယံ ဟိ ယသ္မာ အဿဒ္ဓဿ သဒ္ဓါကထာ ဒုက္ကထာ ဟောတိ ဒုဿီလာဒီနံ သီလာဒိကထာ ဝိယ၊ တသ္မာ တေသံ ယက္ခာနံ သန္တိကာ ဘဂဝတော ပသံသံ သုတွာ ဧဝ အဂ္ဂိမှိ ပက္ခိတ္တ-လောဏသက္ခရာ ဝိယ အဗ္ဘန္တရကောပေန တဋတဋာယမာနဟဒယော ဟုတွာ “ကော သော ဘဂဝါ နာမ၊ ယော မမ ဘဝနံ ပဝိဋ္ဌော”တိ အာဟ။ တေ အာဟံသု “န တွံ အာဝုသော ဇာနာသိ ဘဂဝန္တံ အမှာကံ သတ္ထာရံ၊ ယော တုသိတဘဝနေ ဌိတော ပဉ္စ မဟာဝိလောကနာနိ ဝိလောကေတွာ”တိ-အာဒိနာ နယေန ယာဝ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနံ ကထေန္တာ ပဋိသန္ဓိအာဒိနာ ဒွတ္တိံသ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ဝတွာ “ဣမာနိပိ တွံ အာဝုသော အစ္ဆရိယာနိ နာဒ္ဒသာ”တိ စောဒေသုံ။ သော ဒိသွာပိ ကောဓဝသေန “နာဒ္ဒသ”န္တိ အာဟ။ အာဝုသော အာဠဝက ပဿေယျာသိ ဝါ တွံ, န ဝါ၊ ကော တယာ အတ္ထော ပဿတာ ဝါ အပဿတာ ဝါ၊ ကိံ တွံ ကရိဿသိ အမှာကံ သတ္ထုနော၊ ယော တွံ တံ ဥပနိဓာယ စလက္ခကုဓမဟာဥသဘသမီပေ တဒဟုဇာတဝစ္ဆကော ဝိယ, တိဓာပဘိန္နမတ္တဝါရဏသမီပေ ဘိင်္ကပေါတကော[1] ဝိယ, ဘာသုရဝိလမ္ဗ-ကေသရဥပသောဘိတက္ခန္ဓဿ မိဂရညော သမီပေ ဇရသိင်္ဂါလော ဝိယ, ဒိယဍ္ဎယောဇနသတပ္ပဝဍ္ဎကာယသုပဏ္ဏရာဇသမီပေ ဆိန္နပက္ခကာကပေါတ-ကော ဝိယ ခါယသိ၊ ဂစ္ဆ ယံ တေ ကရဏီယံ၊ တံ ကရောဟီတိ။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ကုဒ္ဓေါ[2] အာဠဝကော ဥဋ္ဌဟိတွာ မနောသိလာတလေ ဝါမပါဒေန ဌတွာ “ပဿထ ဒါနိ တုမှာကံ ဝါ သတ္ထာ မဟာနုဘာဝေါ, အဟံ ဝါ”တိ ဒက္ခိဏ-ပါဒေန သဋ္ဌိယောဇနမတ္တံ ကေလာသပဗ္ဗတကူဋံ အက္ကမိ၊ တံ အယောကူဋ-ပဟဋော နိဒ္ဓန္တအယောပိဏ္ဍော ဝိယ ပပဋိကာယော မုဉ္စိ။ သော တတြ ဌတွာ “အဟံ အာဠဝကော”တိ ဃောသေသိ၊ သကလဇမ္ဗုဒီပံ သဒ္ဒေါ ဖရိ။

၁-ဘိင်္ကာရပေါတကော (သီ၊ က)   ၂-ရုဋ္ဌော (သီ)၊ ရုဒ္ဓေါ (သျာ)

parasamudde vā paracakkavāḷe vā khipatī"ti. Tatiyampi Bhagavā āha "jānāmi Gadrabha, sace te agaru, vihareyyāmekarattin"ti. Na me bhante garu, apica kho so yakkho attano anārocetvā anujānantaṁ maṁ jīvitā voropeyya, ārocemi bhante tassāti. Yathāsukhaṁ Gadrabha ārocehīti. "Tena hi bhante tvameva jānāhī"ti Bhagavantaṁ abhivādetvā Himavantābhimukho pakkāmi. Bhavanadvārampi sayameva Bhagavato vivaramadāsi. Bhagavā antobhavanaṁ pavisitvā yattha abhilakkhitesu maṅgaladivasādīsu nisīditvā Āḷavako siriṁ anubhoti, tasmiṁyeva dibbaratanapallaṅke nisīditvā suvaṇṇābhaṁ muñci. Taṁ disvā yakkhassa itthiyo āgantvā Bhagavantaṁ vanditvā samparivāretvā nisīdiṁsu. Bhagavā "pubbe tumhe dānaṁ datvā sīlaṁ samādiyitvā pūjaneyyaṁ pūjetvā imaṁ sampattiṁ pattā, idānipi tatheva karotha, mā aññamaññaṁ issāmacchariyābhibhūtā viharathā"ti-ādinā nayena tāsaṁ pakiṇṇakadhammakathaṁ kathesi. Tā ca Bhagavato madhuranigghosaṁ sutvā sādhukārasahassāni datvā Bhagavantaṁ parivāretvā nisīdiṁsuyeva, Gadrabhopi Himavantaṁ gantvā Āḷavakassa ārocesi "yagghe mārisa jāneyyāsi, vimāne te Bhagavā nisinno"ti. So Gadrabhassa saññamakāsi "tuṇhī hohi, gantvā kattabbaṁ karissāmī"ti. Purisamānena kira lajjito ahosi, tasmā "mā koci parisamajjhe suṇeyyā"ti vāresi.

Tadā Sātāgirahemavatā Bhagavantaṁ Jetavaneyeva vanditvā "yakkhasamāgamaṁ gamissāmā"ti saparivārā nānāyānehi ākāsena gacchanti. Ākāse ca yakkhānaṁ na sabbattha maggo atthi, ākāsaṭṭhāni vimānāni pariharitvā maggaṭṭhāneneva maggo hoti. Āḷavakassa pana vimānaṁ bhūmaṭṭhaṁ suguttaṁ pākāraparikkhittaṁ susaṁvihitadvāraṭṭālakagopuraṁ uparikaṁsajālasañchannaṁ mañjūsasadisaṁ tiyojanaṁ ubbedhena, tassa upari maggo hoti. Te taṁ padesamāgamma gantuṁ asamatthā ahesuṁ. Buddhānaṁ hi nisinnokāsassa uparibhāgena yāva bhavaggā, tāva koci gantuṁ asamattho. Te "kimidan"ti āvajjetvā Bhagavantaṁ disvā ākāse khittaleḍḍu viya oruyha vanditvā dhammaṁ sutvā padakkhiṇaṁ katvā "yakkhasamāgamaṁ gacchāma Bhagavā"ti tīṇi vatthūni pasaṁsantā yakkhasamāgamaṁ agamaṁsu. Āḷavako te disvā "idha nisīdathā"ti paṭikkamma okāsamadāsi,

စဏ္ဍာရော ကိရ သဒ္ဒေါ သကလဇမ္ဗုဒီပေ သုယျိံသု—ယတ္ထ ပုဏ္ဏကော ယက္ခသေနာပတိ ဓနဉ္စယကောရဗျရာဇာနံ ဇူတေ ဇိနိတွာ အပ္ဖောဋေတွာ "အဟံ ဇိနိ"န္တိ ဥဂ္ဃောသေသိ၊ ယတ္ထ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနေ ပရိဟာယမာနေ ဝိဿကမ္မံ ဒေဝပုတ္တံ သုနခံ ကာရေတွာ "အဟံ ပါပဘိက္ခူ စ ပါပဘိက္ခုနိယော စ ဥပါသကေ စ ဥပါသိကာယော စ သဗ္ဗေဝ အဓမ္မဝါဒိနော ခါဒါမိ"တိ ဥဂ္ဃောသာပေသိ၊ ယတ္ထ ကုသဇာတကေ ပဘာဝတိဟေတု သတ္တဟိ ရာဇူဟိ နဂရေ ဥပရုဒ္ဓေ ပဘာဝတိံ အတ္တနာ သဟ ဟတ္ထိက္ခန္ဓံ အာရောပေတွာ နဂရာ နိက္ခမ္မ "အဟံ သီဟဿရကုသမဟာရာဇာ"တိ မဟာပုရိသော ဥဂ္ဃောသေသိ၊ ယတ္ထ အာဠဝကော ကေလာသမုဒ္ဓနိ ဌတွာ "အဟံ အာဠဝကော"တိ။ တဒါ ဟိ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ဒွါရေ ဒွါရေ ဌတွာ ဥဂ္ဃောသိတသဒိသံ အဟောသိ၊ တိယောဇနသဟဿဝိတ္ထတော စ ဟိမဝါပိ သင်္ကမ္ပိ ယက္ခဿ အာနုဘာဝေန။

သော **ဝါတမဏ္ဍလံ** သမုဋ္ဌာပေသိ "ဧတေနေဝ သမဏံ ပလာပေဿာမီ"တိ။ တေ ပုရတ္ထိမာဒိဘေဒါ ဝါတာ သမုဋ္ဌဟိတွာ အဍ္ဎယောဇနယောဇနဒွိယောဇနတိယောဇနပ္ပမာဏာနိ ပဗ္ဗတကူဋာနိ ပဒါလေတွာ ဝနဂစ္ဆရုက္ခာဒီနိ ဥမ္မူလေတွာ အာဠဝိနဂရံ ပက္ခန္တာ ဇိဏ္ဏဟတ္ထိသာလာဒီနိ စုဏ္ဏေန္တာ ဆဒနိဋ္ဌကာ အာကာသေ ဘမေန္တာ။ ဘဂဝါ "မာ ကဿစိ ဥပရောဓော ဟောတူ"တိ အဓိဋ္ဌာသိ၊ တေ ဝါတာ ဒသဗလံ ပတွာ စီဝရကဏ္ဏမတ္တမ္ပိ စာလေတုံ နာသက္ခိံသု။ တတော **မဟာဝဿံ** သမုဋ္ဌာပေသိ "ဥဒကေန အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ သမဏံ မာရေဿာမီ"တိ။ တဿာနုဘာဝေန ဥပရူပရိ သတပဋလသဟဿပဋလာဒိဘေဒါ ဝလာဟကာ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဝဿိံသု၊ ဝုဋ္ဌိဓာရာဝေဂေန ပထဝီ ဆိဒ္ဒါ အဟောသိ၊ ဝနရုက္ခာဒီနံ ဥပရိ မဟောဃော အာဂန္တွာ ဒသဗလဿ စီဝရေ ဥဿာဝဗိန္ဒုမတ္တမ္ပိ တေမေတုံ နာသက္ခိ။ တတော **ပါသာဏဝဿံ** သမုဋ္ဌာပေသိ၊ မဟန္တာနိ မဟန္တာနိ ပဗ္ဗတကူဋာနိ ဓူမာယန္တာနိ ပဇ္ဇလန္တာနိ အာကာသေနာဂန္တွာ ဒသဗလံ ပတွာ ဒိဗ္ဗမာလာဂုဠာနိ သမ္ပဇ္ဇိံသု။ တတော **ပဟရဏဝဿံ** သမုဋ္ဌာပေသိ၊ ဧကတောဓာရဥဘတောဓာရာ အသိသတ္တိခုရပ္ပါဒယော ဓူမာယန္တာ ပဇ္ဇလန္တာ အာကာသေနာဂန္တွာ ဒသဗလံ ပတွာ ဒိဗ္ဗပုပ္ဖာနိ အဟေသုံ။ တတော **အင်္ဂါရဝဿံ** သမုဋ္ဌာပေသိ၊ ကိံသုကဝဏ္ဏာ အင်္ဂါရာ အာကာသေနာဂန္တွာ ဒသဗလဿ ပါဒမူလေ ဒိဗ္ဗပုပ္ဖာနိ ဟုတွာ ဝိကိရိံသု။ တတော **ကုက္ကုဠဝဿံ** သမုဋ္ဌာပေသိ၊ အစ္စုဏှော ကုက္ကုဠော အာကာသေနာဂန္တွာ ဒသဗလဿ ပါဒမူလေ စန္ဒနစုဏ္ဏံ ဟုတွာ နိပတတိ။ တတော

te Āḷavakassa nivedesuṁ, “lābhā te Āḷavaka, yassa te bhavane Bhagavā viharati, gacchāvuso Bhagavantaṁ payirupāsassū”ti. Evaṁ Bhagavā bhavaneyeva vihāsi, na yasmiṁ nigrodhe Āḷavakassa bhavanaṁ, tassa mūleti. Tena vuttaṁ “ekaṁ samayaṁ Bhagavā Āḷaviyaṁ viharati Āḷavakassa yakkhassa bhavane”ti.

Atha kho Āḷavako -pa- Bhagavantaṁ etadavoca **“nikkhama samaṇā”**ti kasmā panāyaṁ etadavocāti? Vuccate—rosetukāmatāya. Tatrevaṁ ādito pabhuti sambandho veditabbo—ayaṁ hi yasmā assaddhassa saddhākathā dukkathā hoti dussīlādīnaṁ sīlādikathā viya, tasmā tesaṁ yakkhānaṁ santikā Bhagavato pasaṁsaṁ sutvā eva aggimhi pakkhittaloṇasakkharā viya abbhantarakopena taṭataṭāyamānahadayo hutvā “ko so Bhagavā nāma, yo mama bhavanaṁ paviṭṭho”ti āha. Te āhaṁsu “na tvaṁ āvuso jānāsi Bhagavantaṁ amhākaṁ Satthāraṁ, yo Tusitabhavane ṭhito pañca mahāvilokanāni viloketvā”ti-ādinā nayena yāva dhammacakkappavattanaṁ kathento paṭisandhi-ādinā dvattiṁsa pubbanimittāni vatvā “imānipi tvaṁ āvuso acchariyāni nāddasā”ti codesuṁ. So disvāpi kodhavasena “nāddasan”ti āha. Āvuso Āḷavaka passeyyāsi vā tvaṁ, na vā, ko tayā attho passatā vā apassatā vā, kiṁ tvaṁ karissasi amhākaṁ Satthuno, yo tvaṁ taṁ upanidhāya calakkakudhamahā-usabhasamīpe tadahujātavacchako viya, tidhāpabhinnamattavāraṇasamīpe bhiṅkapotako[1] viya, bhāsuravilambakesara-upasobhitakkhandhassa migarañño samīpe jarasiṅgālo viya, diyaḍḍhayojanasatappavaḍḍhakāyasupaṇṇarājasamīpe chinnapakkhakākapotako viya khāyasi, gaccha yaṁ te karaṇīyaṁ, taṁ karohīti. Evaṁ vutte kuddho[2] Āḷavako uṭṭhahitvā manosilātale vāmapādena ṭhatvā “passatha dāni tumhākaṁ vā Satthā mahānubhāvo, ahaṁ vā”ti dakkhiṇapādena saṭṭhiyojanamattaṁ Kelāsapabbatakūṭaṁ akkami, taṁ ayokūṭapahaṭo niddhanta-ayopiṇḍo viya papaṭikāyo muñci. So tatra ṭhatvā “ahaṁ Āḷavako”ti ghosesi, sakalajambudīpaṁ saddo phari.

1. Bhiṅkārapotako (Sī, Ka) 2. Ruṭṭho (Sī), ruddho (Syā)

ဝါလုကာဝဿံ သမုဋ္ဌာပေသိ၊ အတိသုခုမာ ဝါလုကာ ဓူမာယန္တာ ပဇ္ဇလန္တာ အာကာသေနာဂန္တွာ ဒသဗလဿ ပါဒမူလေ ဒိဗ္ဗပုပ္ဖါနိ ဟုတွာ နိပတိံသု။ တတော **ကလလဝဿံ** သမုဋ္ဌာပေသိ၊ တံ ကလလဝဿံ ဓူမာယန္တံ ပဇ္ဇလန္တံ အာကာသေနာဂန္တွာ ဒသဗလဿ ပါဒမူလေ ဒိဗ္ဗဂန္ဓံ ဟုတွာ နိပတိ။ တတော **အန္ဓကာရံ** သမုဋ္ဌာပေသိ “ဘိံသေတွာ သမဏံ ပလာပေဿာမီ”တိ။ တံ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတန္ဓကာရသဒိသံ ဟုတွာ ဒသဗလံ ပတွာ သူရိယပ္ပဘာဝိဟတမိဝန္ဓကာရံ အန္တရဓာယိ။

ဧဝံ ယက္ခော ဣမာဟိ နဝဟိ ဝါတဝဿပါသာဏပဟရဏင်္ဂါရကုက္ကုလဝါလုကကလလန္ဓကာရဝုဋ္ဌီဟိ ဘဂဝန္တံ ပလာပေတုံ အသက္ကောန္တော နာနာဝိဓပဟရဏဟတ္ထာယ အနေကပ္ပကာရရူပဘူတဂဏသမာကုလာယ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ သယမေဝ ဘဂဝန္တံ အဘိဂတော။ တေ ဘူတဂဏာ အနေကပ္ပကာရေ ဝိကာရေ ကတွာ “ဂဏှထ ဟနထာ”တိ ဘဂဝတော ဥပရိ အာဂစ္ဆန္တာ ဝိယ ဟောန္တိ၊ အပိစ တေ နိဒ္ဓန္တလောဟပိဏ္ဍံ ဝိယ မက္ခိကာ, ဘဂဝန္တံ အလ္လီယိတုံ အသမတ္ထာ ဧဝ အဟေသုံ။ ဧဝံ သန္တေပိ ယထာ ဗောဓိမဏ္ဍေ မာရော အာဂတဝေလာယမေဝ နိဝတ္တော၊ တထာ အနိဝတ္တိတွာ ဥပဍ္ဎရတ္တိမတ္တံ ဗျာကုလမကံသု။ ဧဝံ ဥပဍ္ဎရတ္တိမတ္တံ အနေကပ္ပကာရဝိဘိံသနဒဿနေနပိ ဘဂဝန္တံ စာလေတုမသက္ကောန္တော အာဠဝကော စိန္တေသိ “ယံနူနာဟံ ကေနစိ အဇေယျံ ဒုဿာဝုဓံ မုဉ္စေယျ”န္တိ။

စတ္တာရိ ကိရ အာဝုဓာနိ လောကေ သေဋ္ဌာနိ—သက္ကဿ ဝဇိရာဝုဓံ, ဝေဿဝဏဿ ဂဒါဝုဓံ, ယမဿ နယနာဝုဓံ, အာဠဝကဿ ဒုဿာဝုဓန္တိ။ ယဒိ ဟိ သက္ကော ကုဒ္ဓေါ ဝဇိရာဝုဓံ သိနေရုမတ္ထကေ ပဟရေယျ၊ အဋ္ဌသဋ္ဌိသဟဿာဓိကယောဇနသတသဟဿံ သိနေရုံ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ဟေဋ္ဌတော ဂစ္ဆေယျ။ ဝေဿဝဏဿ ပုထုဇ္ဇနကာလေ ဝိဿဇ္ဇိတဂဒါ ဗဟူနံ ယက္ခသဟဿာနံ သီသံ ပါတေတွာ ပုန ဟတ္ထပါသံ အာဂန္တွာ တိဋ္ဌတိ။ ယမေန ကုဒ္ဓေန နယနာဝုဓေန ဩလောကိတမတ္တေ အနေကာနိ ကုမ္ဘဏ္ဍသဟဿာနိ တတ္တကပါလေ တိလာ ဝိယ ဝိပ္ဖုရန္တာနိ ဝိနဿန္တိ။ အာဠဝကော ကုဒ္ဓေါ သစေ အာကာသေ ဒုဿာဝုဓံ မုဉ္စေယျ၊ ဒွါဒသဝဿာနိ ဒေဝေါ န ဝဿေယျ။ သစေ ပထဝိယံ မုဉ္စေယျ၊ သဗ္ဗရုက္ခတိဏာဒီနိ သုဿိတွာ ဒွါဒသဝဿန္တရံ န ပုန ရုဟေယျုံ။ သစေ သမုဒ္ဒေ မုဉ္စေယျ၊ တတ္တကပါလေ ဥဒကဗိန္ဒု ဝိယ သဗ္ဗမုဒကံ သုဿေယျ။ သစေ သိနေရုသဒိသေပိ ပဗ္ဗတေ မုဉ္စေယျ၊ ခဏ္ဍာခဏ္ဍံ ဟုတွာ ဝိကိရေယျ။ သော ဧဝံ မဟာနုဘာဝံ ဒုဿာဝုဓံ ဥတ္တရီယကတံ မုဉ္စိတွာ

Cattāro kira saddā sakalajambudīpe suyyiṁsu—yañca Puṇṇako yakkhasenāpati Dhanañcayakorabyarājānaṁ jūte jinitvā apphoṭetvā “ahaṁ jīnin”ti ugghosesi, yañca Sakko Devānamindo Kassapassa Bhagavato sāsane parihāyamāne Vissakammaṁ devaputtaṁ sunakhaṁ kāretvā “ahaṁ pāpabhikkhū ca pāpabhikkhuniyo ca upāsake ca upāsikāyo ca sabbeva adhammavādino khādāmī”ti ugghosāpesi, yañca Kusajātake Pabhāvatihetu sattahi rājūhi nagare uparuddhe Pabhāvatiṁ attanā saha hatthikkhandaṁ āropetvā nagarā nikkhamma “ahaṁ Sīhassarakusamahārājā”ti mahāpuriso ugghosesi, yañca Āḷavako Kelāsamuddhani ṭhatvā “ahaṁ Āḷavako”ti. Tadā hi sakalajambudīpe dvāre dvāre ṭhatvā ugghositasadisaṁ ahosi, tiyojanasahassavitthato ca Himavāpi saṅkampi yakkhassa ānubhāvena.

So **vātamaṇḍalaṁ** samuṭṭhāpesi “eteneva samaṇaṁ palāpessāmī”ti. Te puratthimādibhedā vātā samuṭṭhahitvā aḍḍhayojanayojanadviyojanatiyojanappamāṇāni pabbatakūṭāni padāletvā vanagaccharukkhādīni ummūletvā Āḷavīnagaraṁ pakkhantā jiṇṇahatthisālādīni cuṇṇentā chadaniṭṭhakā ākāse bhamentā. Bhagavā “mā kassaci uparodho hotū”ti adhiṭṭhāsi, te vātā Dasabalaṁ patvā cīvarakaṇṇamattampi cāletuṁ nāsakkhīsu. Tato **mahāvassaṁ** samuṭṭhāpesi “udakena ajjhottharitvā samaṇaṁ māressāmī”ti. Tassānubhāvena uparūpari satapaṭalasahassapaṭalādibhedā valāhakā uṭṭhahitvā vassiṁsu, vuṭṭhidhārāvegena pathavī chiddā ahosi, vanarukkhādīnaṁ upari mahogho āgantvā Dasabalassa cīvare ussāvabindumattampi temetuṁ nāsakkhi. Tato **pāsāṇavassaṁ** samuṭṭhāpesi, mahantāni mahantāni pabbatakūṭāni dhūmāyantāni pajjalantāni ākāsenāgantvā Dasabalaṁ patvā dibbamālāguḷāni sampajjiṁsu. Tato **paharaṇavassaṁ** samuṭṭhāpesi, ekatodhāra-ubhatodhārā asisattikhurappādayo dhūmāyantā pajjalantā ākāsenāgantvā Dasabalaṁ patvā dibbapupphāni ahesuṁ. Tato **aṅgāravassaṁ** samuṭṭhāpesi, kiṁsukavaṇṇā aṅgārā ākāsenāgantvā Dasabalassa pādamūle dibbapupphāni hutvā vikariṁsu. Tato **kukkulavassaṁ** samuṭṭhāpesi, accuṇho kukkulo ākāsenāgantvā Dasabalassa pādamūle candanacuṇṇaṁ hutvā nipati. Tato

အဂ္ဂဟေသိ။ ယေဘုယျေန ဒသသဟဿိလောကဓာတုဒေဝတာ ဝေဂေန သန္နိပတိံသု "အဇ္ဇ ဘဂဝါ အာဠဝကံ ဒမေဿတိ၊ တတ္ထ ဓမ္မံ သောဿာမာ"တိ။ ယုဒ္ဓဒဿနကာမာပိ ဒေဝတာ သန္နိပတိံသု။ ဧဝံ သကလမ္ပိ အာကာသံ ဒေဝတာဟိ ပရိပုဏ္ဏမဟောသိ။

အထ အာဠဝကော ဘဂဝတော သမီပေ ဥပရူပရိ ဝိစရိတွာ ဝဋ္ဋာဝုဓံ မုဉ္စိ၊ တံ အသနိဝိစက္ကံ ဝိယ အာကာသေ ဘေရဝသဒ္ဒံ ကရောန္တံ ဓူမာယန္တံ ပဇ္ဇလန္တံ ဘဂဝန္တံ ပတွာ ယက္ခဿ မာနမဒ္ဒနတ္ထံ ပါဒပုဉ္ဆနစောဠကံ ဟုတွာ ပါဒမူလေ နိပတိ။ အာဠဝကော တံ ဒိသွာ ဆိန္နဝိသာဏော ဝိယ ဥသဘော, ဥဒ္ဓဋဒါဌော ဝိယ သပ္ပေါ နိတ္တေဇော နိမ္မဒေါ နိပတိတမာနဒ္ဓဇော ဟုတွာ စိန္တေသိ "ဒုဿာဝုဓမ္ပိ သမဏံ နာဘိဘောသိ၊ ကိံ နု ခေါ ကာရဏ"န္တိ။ ဣဒံ ကာရဏံ, မေတ္တာဝိဟာရယုတ္တော သမဏော၊ ဟန္ဒ နံ ရောသေတွာ မေတ္တာယ ဝိယောဇေမီတိ။ ဣမိနာ သမ္ဗန္ဓေနေတံ ဝုတ္တံ "အထ ခေါ အာဠဝကော ယက္ခော ယေန ဘဂဝါ။ပ။ နိက္ခမ သမဏာ"တိ။ တတြာယမဓိပ္ပါယော—ကသ္မာ မယာ အနနုညာတော မမ ဘဝနံ ပဝိသိတွာ ဃရသာမိကော ဝိယ ဣတ္ထာဂါရဿ မဇ္ဈေ နိသီဒသိ၊ နနု အယုတ္တမေတံ သမဏဿ ယဒိဒံ အဒိန္နပရိဘောဂေါ ဣတ္ထိသံသဂ္ဂေါ စ၊ တသ္မာ ယဒိ တွံ သမဏဓမ္မေ ဌိတော၊ နိက္ခမ သမဏာတိ။ ဧကေ ပန "ဧတာနိ အညာနိ စ ဖရုသဝစနာနိ ဝတွာ ဧဝါယံ ဧတဒဝေါစာ"တိ ဘဏန္တိ။

အထ ဘဂဝါ "ယသ္မာ ထဒ္ဓေါ ပဋိထဒ္ဓဘာဝေန ဝိနေတုံ န သက္ကာ၊ သော ဟိ ပဋိထဒ္ဓဘာဝေ ကရိယမာနေ သေယျထာပိ စဏ္ဍဿ ကုက္ကုရဿ နာသာယ ပိတ္တံ ဘိန္ဒေယျ၊ သော ဘိယျောသော မတ္တာယ စဏ္ဍတရော အဿ၊ ဧဝံ ထဒ္ဓတရော ဟောတိ၊ မုဒုနာ ပန သော သက္ကာ ဝိနေတု"န္တိ ဉတွာ "သာဓာဝုသော"တိ ပိယဝစနေန တဿ ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ နိက္ခမိ။ တေန ဝုတ္တံ "**သာဓာဝုသောတိ ဘဂဝါ နိက္ခမီ**"တိ။

တတော အာဠဝကော "သုဝစော ဝတာယံ သမဏော ဧကဝစနေနေဝ နိက္ခန္တော၊ ဧဝံ နာမ နိက္ခမေတုံ သုခံ သမဏံ အကာရဏေနေဝါဟံ သကလရတ္တိံ ယုဒ္ဓေန အဗ္ဘုယျာသိ"န္တိ မုဒုစိတ္တော ဟုတွာ ပုန စိန္တေသိ "ဣဒါနိပိ န သက္ကာ ဇာနိတုံ၊ ကိံ နု ခေါ သုဝစတာယ နိက္ခန္တော, ဥဒါဟု ကောဓေန၊ ဟန္ဒ နံ ဝီမံသာမီ"တိ။ တတော "**ပဝိသ သမဏာ**"တိ အာဟ။ အထ "သုဝစော"တိ မုဒုဘူတစိတ္တဝဝတ္ထာနကရဏတ္ထံ ပုနပိ ပိယဝစနံ ဝဒန္တော **သာဓာဝုသော**တိ ဘဂဝါ ပါဝိသိ။ အာဠဝကော ပုနပ္ပုနံ တမေဝ သုဝစဘာဝံ

vālukāvassaṁ samuṭṭhāpesi, atisukhumā vālukā dhūmāyantā pajjalantā ākāsenāgantvā Dasabalassa pādamūle dibbapupphāni hutvā nipatiṁsu. Tato **kalalavassaṁ** samuṭṭhāpesi, taṁ kalalavassaṁ dhūmāyantaṁ pajjalantaṁ ākāsenāgantvā Dasabalassa pādamūle dibbagandhaṁ hutvā nipati. Tato **andhakāraṁ** samuṭṭhāpesi "bhiṁsetvā samaṇaṁ palāpessāmī"ti. Taṁ caturaṅgasamannāgatandhakārasadisaṁ hutvā Dasabalaṁ patvā sūriyappabhāvihatamivandhakāraṁ antaradhāyi.

Evaṁ yakkho imāhi navahi vātavassapāsāṇapaharaṇaṅgārakukkula-vālukakalalandhakāravuṭṭhīhi Bhagavantaṁ palāpetuṁ asakkonto nānāvidhapaharaṇahatthāya anekappakārarūpabhūtagaṇasamākulāya caturaṅginiyā senāya sayameva Bhagavantaṁ abhigato. te bhūtagaṇā anekappakāre vikāre katvā "gaṇhatha hanathā"ti Bhagavato upari āgacchantā viya honti, apica te niddhantalohapiṇḍaṁ viya makkhikā, Bhagavantaṁ allīyituṁ asamatthā eva ahesuṁ. Evaṁ santepi yathā Bodhimaṇḍe māro āgatavelāyameva nivatto, tathā anivattitvā upaḍḍharattimattaṁ byākulamakaṁsu. Evaṁ upaḍḍharattimattaṁ anekappakāravibhiṁ sanadassanenapi Bhagavantaṁ cāletumasakkonto Āḷavako cintesi "yaṁnunāhaṁ kenaci ajeyyaṁ dussāvudhaṁ muñceyyan"ti.

Cattāri kira āvudhāni loke seṭṭhāni—Sakkassa Vajirāvudhaṁ, Vessavaṇassa Gadāvudhaṁ, Yamassa Nayanāvudhaṁ, Āḷavakassa Dussāvudhanti. Yadi hi Sakko kuddho Vajirāvudhaṁ Sinerumatthake pahareyya, aṭṭhasaṭṭhisahassādhikayojanasatasahassaṁ Sineruṁ vinivijjhitvā heṭṭhato gaccheyya. Vessavaṇassa puthujjanakāle vissajjitagadā bahūnaṁ yakkhasahassānaṁ sīsaṁ pātetvā puna hatthapāsaṁ āgantvā tiṭṭhati. Yamena kuddhena Nayanāvudhena olokitamatte anekāni kumbhaṇḍasahassāni tattakapāle tilā viya vipphurantāni vinassanti. Āḷavako kuddho sace ākāse Dussāvudhaṁ muñceyya, dvādasa vassāni devo na vasseyya. Sace pathaviyaṁ muñceyya, sabbarukkhatiṇādīni sussitvā dvādasavassantaraṁ na puna ruheyyuṁ. Sace samudde muñceyya, tattakapāle udakabindu viya sabbamudakaṁ susseyya. Sace Sinerusadisepi pabbate muñceyya, khaṇḍākhaṇḍaṁ hutvā vikireyya. So evaṁ mahānubhāvaṁ Dussāvudhaṁ uttarīyakataṁ muñcitvā

ဝီမံသန္တော ဒုတိယမ္ပိ တတိယမ္ပိ “**နိက္ခမ ပဝိသာ**”တိ အာဟ။ ဘဂဝါပိ တထာ အကာသိ။ ယဒိ န ကရေယျ၊ ပကတိယာပိ ထဒ္ဓယက္ခဿ[1] စိတ္တံ ထဒ္ဓတရံ ဟုတွာ ဓမ္မကထာယ ဘာဇနံ န ဘဝေယျ၊ တသ္မာ ယထာ နာမ မာတာ ရောဒန္တံ ပုတ္တကံ ယံ သော ဣစ္ဆတိ၊ တံ ဒတွာ ဝါ ကတွာ ဝါ သညာပေတိ၊ တထာ ဘဂဝါ ကိလေသရောဒနေန ရောဒန္တံ ယက္ခံ သညာပေတုံ ယံ သော ဘဏတိ၊ တံ အကာသိ။ ယထာ စ ဓာတီ ထညံ အပိဝန္တံ ဒါရကံ ကိဉ္စိ ဒတွာ ဥပလာဠေတွာ ပါယေတိ၊ တထာ ဘဂဝါ ယက္ခံ လောကုတ္တရဓမ္မခီရံ ပါယေတုံ တဿ ပတ္ထိတဝစနကရဏေန ဥပလာဠေန္တော ဧဝမကာသိ။ ယထာ စ ပုရိသော လာဗုမှိ စတုမဓုရံ ပူရေတုကာမော တဿဗ္ဘန္တရံ သောဓေတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝါ ယက္ခဿ စိတ္တေ လောကုတ္တရစတုမဓုရံ ပူရေတုကာမော တဿ အဗ္ဘန္တရေ ကောဓမလံ သောဓေတုံ ယာဝ တတိယံ နိက္ခမနပဝေသနံ အကာသိ။

အထ အာဠဝကော “သုဝစော အယံ သမဏော၊ ‘နိက္ခမာ’တိ ဝုတ္တော နိက္ခမတိ၊ ‘ပဝိသာ’တိ ဝုတ္တော ပဝိသတိ၊ ယံနူနာဟံ ဣမံ သမဏံ ဧဝမေဝံ သကလရတ္တိံ ကိလမေတွာ ပါဒေ ဂဟေတွာ ပါရဂင်္ဂါယ ခိပေယျ”န္တိ ပါပကံ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ စတုတ္ထဝါရံ အာဟ “**နိက္ခမ သမဏာ**”တိ။ တံ ဉတွာ ဘဂဝါ “**န ခွါဟံ တ**”န္တိ အာဟ။ “ဧဝံ[2] ဝုတ္တေ တဒုတ္တရိံ ကရဏီယံ ပရိယေသမာနော ပဉှံ ပုစ္ဆိတဗ္ဗံ မညိဿတိ၊ တံ ဓမ္မကထာယ မုခံ ဘဝိဿတီ”တိပိ ဉတွာ “**န ခွါဟံ တ**”န္တိ အာဟ။ တတ္ထ **န**ဣတိ ပဋိက္ခေပေ၊ **ခေါ**ဣတိ အဝဓာရဏေ။ **အဟ**န္တိ အတ္တနိဒ္ဒေသော၊ **တ**န္တိ ဟေတုဝစနံ။ တေနေတ္ထ “ယသ္မာ တွံ ဧဝံ စိန္တေသိ၊ တသ္မာ အဟံ အာဝုသော နေဝ နိက္ခမိဿာမိ၊ ယံ တေ ကရဏီယံ၊ တံ ကရောဟီ”တိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

တတော အာဠဝကော ယသ္မာ ပုဗ္ဗေပိ အာကာသေနာဂမနဝေလာယံ “ကိံ နု ခေါ ဧတံ သုဝဏ္ဏဝိမာနံ၊ ဥဒါဟု ရဇတမဏိဝိမာနာနံ အညတရံ၊ ဟန္ဒ နံ ပဿာမာ”တိ ဧဝံ အတ္တနော ဝိမာနံ အာဂတေ ဣဒ္ဓိမန္တေ တာပသပရိဗ္ဗာဇကေ ပဉှံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇေတုမသက္ကောန္တေ စိတ္တက္ခေပါဒီဟိ ဝိဟေဌေတိ။ ကထံ? အမနုဿာ ဟိ ဘိံသနကရူပဒဿနေန ဝါ ဟဒယဝတ္ထုပရိမဒ္ဒနေန ဝါတိ ဒွီဟာကာရေဟိ စိတ္တက္ခေပံ ကရောန္တိ၊ အယံ ပန ယသ္မာ “ဣဒ္ဓိမန္တော ဘိံသနကရူပဒဿနေန န တသန္တီ”တိ ဉတွာ အတ္တနော ဣဒ္ဓိပ္ပဘာဝေန သုခုမတ္တဘာဝံ နိမ္မိနိတွာ တေသံ အန္တော ပဝိသိတွာ ဟဒယဝတ္ထုံ ပရိမဒ္ဒတိ၊ တတော စိတ္တသန္တတိ န သဏ္ဌာတိ၊ တဿာ အသဏ္ဌမာနာယ ဥမ္မတ္တကာ

၁- ထဒ္ဓံ ယက္ခဿ (သီ)

၂- ဧဝံ ဝါ (က)

aggahesi. Yebhuyyena dasasahassilokadhātudevatā vegena sannipatiṁsu “ajja Bhagavā Āḷavakaṁ damessati, tattha dhammaṁ sossāmā”ti. Yuddhadassanakāmāpi devatā sannipatiṁsu. Evaṁ sakalampi ākāsaṁ devatāhi paripuṇṇamahosi.

Atha Āḷavako Bhagavato samīpe uparūpari vicaritvā vatthāvudhaṁ muñci, taṁ asanivicakkaṁ viya ākāse bheravasaddaṁ karontaṁ dhūmāyantaṁ pajjalantaṁ Bhagavantaṁ patvā yakkhassa mānamaddanatthaṁ pādapuñchanacoḷakaṁ hutvā pādamūle nipati. Āḷavako taṁ disvā chinnavisāṇo viya usabho, uddhaṭadāṭho viya sappo nittejo nimmado nipatitamānaddhajo hutvā cintesi “dussāvudhampi samaṇaṁ nābhibhosi, kiṁ nu kho kāraṇan”ti. Idaṁ kāraṇaṁ, mettāvihārayutto samaṇo, handa naṁ rosetvā mettāya viyojemīti. Iminā sambandhenetaṁ vuttaṁ “atha kho Āḷavako yakkho yena Bhagavā -pa- “nikkhama samaṇā”ti. Tatrāyamadhippāyo—kasmā mayā ananuññāto mama bhavanaṁ pavisitvā gharasāmiko viya itthāgārassa majjhe nisinnosi, nanu ayuttametaṁ samaṇassa yadidaṁ adinnaparibhogo itthisaṁsaggo ca, tasmā yadi tvaṁ samaṇadhamme ṭhito, nikkhama samaṇāti. Eke pana “etāni aññāni ca pharusavacanāni vatvā evāyaṁ etadavocā”ti bhaṇanti.

Atha Bhagavā “yasmā thaddho paṭithaddhabhāvena vinetuṁ na sakkā, so hi paṭithaddhabhāve kariyamāne seyyathāpi caṇḍassa kukkurassa nāsāya pittaṁ bhindeyya, so bhiyyoso mattāya caṇḍataro assa, evaṁ thaddhataro hoti, mudunā pana so sakkā vinetun”ti ñatvā “sādhāvuso”ti piyavacanena tassa vacanaṁ sampaṭicchitvā nikkhami. Tena vuttaṁ **“sādhāvusoti Bhagavā nikkhamī”**ti.

Tato Āḷavako “suvaco vatāyaṁ samaṇo ekavacaneneva nikkhanto, evaṁ nāma nikkhametuṁ sukhaṁ samaṇaṁ akāraṇenevāhaṁ sakalarattiṁ yuddhena abbhuyyāsin”ti muducitto hutvā puna cintesi “idānipi na sakkā jānituṁ, kiṁ nu kho suvacatāya nikkhanto, udāhu kodhena, handa naṁ vīmaṁsāmī”ti. Tato **pavisa samaṇā”ti** āha. Atha “suvaco “ti mudubhūtacittavavatthānakaraṇatthaṁ punapi piyavacanaṁ vadanto **sādhāvuso**ti Bhagavā pāvisi. Āḷavako punappunaṁ tameva suvacabhāvaṁ

ဟောန္တိ ဒိတ္တစိတ္တာ၊ ဧဝံ ဒိတ္တစိတ္တာနံ စေတေသံ ဥရမ္ဟိ ဖာလေတိ၊ ပါဒေပိ နေ ဂဟေတွာ ပါရဂင်္ဂါယ ခိပတိ “မာဿု မေ ပုန ဧဝရူပါ ဘဝနမာဂမိံသူ”တိ၊ တသ္မာ တေ ပဉှေ သရိတွာ “ယံနူနာဟံ ဣမံ သမဏံ ဣဒါနိ ဧဝံ ဝိဟေဌေယျ”န္တိ စိန္တေတွာ အာဟ **“ပဉှံ တံ သမဏ”**တိအာဒိ။

ကုတော ပနဿ တေ ပဉှာတိ? တဿ ကိရ မာတာပိတရော ကဿပံ ဘဂဝန္တံ ပယိရုပါသိတွာ အဋ္ဌ ပဉှေ သဝိဿဇ္ဇနေ ဥဂ္ဂဟေသုံ။ တေ ဒဟရကာလေ အာဠဝကံ ပရိယာပုဏာပေသုံ၊ သော ကာလစ္စယေန ဝိဿဇ္ဇနံ သမ္မုဿိ။ တတော “ဣမေ ပဉှာပိ မာ ဝိနဿန္တူ”တိ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋေ ဇာတိဟိင်္ဂုလကေန လိခါပေတွာ ဝိမာနေ နိက္ခိပိ။ ဧဝမေတေ ဗုဒ္ဓပဉှာ[1] ဗုဒ္ဓဝိသယာ ဧဝ ဟောန္တိ။ ဘဂဝါ တံ သုတွာ ယသ္မာ ဗုဒ္ဓါနံ ပရိစ္စတ္တလာဘန္တရာယော ဝါ ဇီဝိတန္တရာယော ဝါ သဗ္ဗညုတညာဏဗျာမပ္ပဘာနံ ပဋိဃာတော ဝါ န သက္ကာ ကေနစိ ကာတုံ၊ တသ္မာ တံ လောကေ အသာဓာရဏံ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒဿေန္တော အာဟ **“န ခွါဟံ တံ အာဝုသော ပဿာမိ သဒေဝကေ လောကေ”**တိ။

တတ္ထ “သဒေဝကဝစနေန ပဉ္စကာမာဝစရဒေဝဂ္ဂဟဏ”န္တိအာဒိနာ နယေန စေတေသံ ပဒါနံ အတ္ထမတ္တဒဿနေန သင်္ခေပေါ ဝုတ္တော၊ န အနုသန္ဓိယောဇနာက္ကမေန ဝိတ္ထာရော။ သွာယံ ဝုစ္စတိ—**သဒေဝက**ဝစနေန ဟိ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒတော သဗ္ဗဒေဝေသု ဂဟိတေသုပိ ယေသံ တတ္ထ သန္နိပတိတေ ဒေဝဂဏေ ဝိမတိ အဟောသိ “မာရော မဟာနုဘာဝေါ ဆကာမာဝစရိဿရော ဝသဝတ္တီ ပစ္စနီကသာတော ဒမ္မဒေဿီ ကုရူရကမ္မန္တော၊ ကိံ နု ခေါ သောပိဿ စိတ္တက္ခေပါဒီနိ န ကရေယျာ”တိ၊ တေသံ ဝိမတိပဋိဗာဟနတ္ထံ **“သမာရကေ”**တိ အာဟ။ တတော ယေသံ အဟောသိ “ဗြဟ္မာ မဟာနုဘာဝေါ ဧကင်္ဂုလိယာ ဧကစက္ကဝါဠသဟဿေ အာလောကံ ကရောတိ၊ ဒွီဟိ။ပ။ ဒသဟိ အင်္ဂုလီဟိ ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု၊ အနုတ္တရဉ္စ ဈာနသမာပတ္တိသုခံ ပဋိသံဝေဒေတိ၊ ကိံ သောပိ န ကရေယျာ”တိ၊ တေသံ ဝိမတိပဋိဗာဟနတ္ထံ **“သဗြဟ္မကေ”**တိ အာဟ။ အထ ယေသံ အဟောသိ “ပုထု သမဏဗြာဟ္မဏာ သာသနဿ ပစ္စတ္ထိကာ ပစ္စာမိတ္တာ မန္တာဒိဗလသမန္နာဂတာ၊ ကိံ တေပိ န ကရေယျု”န္တိ၊ တေသံ ဝိမတိပဋိဗာဟနတ္ထံ **“သဿမဏဗြာဟ္မဏိယာ ပဇာယာ”**တိ အာဟ။ ဧဝံ ဥက္ကဋ္ဌဋ္ဌာနေသု ကဿစိ အဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ **သဒေဝမနုဿာယာ**တိ

---

[1] ၁-အဋ္ဌ ပဉှာ (က)၊ ပုဋ္ဌပဉှာ (သံ-ဋ္ဌ ၁-၂၉၉-ပိဋ္ဌေ)

vīmaṁsanto dutiyampi tatiyampi **“nikkhama pavisā”ti** āha. Bhagavāpi tathā akāsi. Yadi na kareyya, pakatiyāpi thaddhayakkhassa[1] cittaṁ thaddhataraṁ hutvā dhammakathāya bhājanaṁ na bhaveyya, tasmā yathā nāma mātā rodantaṁ puttakaṁ yaṁ so icchati, taṁ datvā vā katvā vā saññāpeti, tathā Bhagavā kilesarodanena rodantaṁ yakkhaṁ saññāpetuṁ yaṁ so bhaṇati, taṁ akāsi. Yathā ca dhātī thaññaṁ apivantaṁ dārakaṁ kiñci datvā upalāḷetvā pāyeti, tathā Bhagavā yakkhaṁ lokuttaradhammakhīraṁ pāyetuṁ tassa patthi tavacanakaraṇena upalāḷento evamakāsi. Yathā ca puriso lābumhi catumadhuraṁ pūretukāmo tassabbhantaraṁ sodheti, evaṁ Bhagavā yakkhassa citte lokuttaracatumadhuraṁ pūretukāmo tassa abbhantare kodhamalaṁ sodhetuṁ yāva tatiyaṁ nikkhamanapavesanaṁ akāsi.

Atha Āḷavako “suvaco ayaṁ samaṇo, “nikkhamā”ti vutto nikkhamati, “pavisā”ti vutto pavisati, yaṁnūnāhaṁ imaṁ samaṇaṁ evamevaṁ sakalarattiṁ kilametvā pāde gahetvā pāragaṅgāya khipeyyan”ti pāpakaṁ cittaṁ uppādetvā catutthavāraṁ āha **“nikkhama samaṇā”ti**. Taṁ ñatvā Bhagavā **“na khvāhaṁ tan”**ti āha. “Evaṁ[2] vutte taduttariṁ karaṇīyaṁ pariyesamāno pañhaṁ pucchitabbaṁ maññissati, taṁ dhammakathāya mukhaṁ bhavissatī”tipi ñatvā **“nakhvāhaṁ tan”**ti āha. Tattha **na**-iti paṭikkhepe, **kho**-iti avadhāraṇe. **Ahan**ti attanidassanaṁ, **tan**ti hetuvacanaṁ. Tenettha “yasmā tvaṁ evaṁ cintesi, tasmā ahaṁ āvuso neva nikkhamissāmi, yaṁ te karaṇīyaṁ, taṁ karohī”ti evamattho daṭṭhabbo.

Tato Āḷavako yasmā pubbepi ākāsenāgamanavelāyaṁ “kiṁnu kho etaṁ suvaṇṇavimānaṁ, udāhu rajatamaṇivimānānaṁ aññataraṁ, handa naṁ passāmā”ti evaṁ attano vimānaṁ āgate iddhimante Tāpasaparibbājake pañhaṁ pucchitvā vissajjetumasakkonte cittakkhepādīhi viheṭheti. Kathaṁ? Amanussā hi bhiṁsanakarūpadassanena vā hadayavatthuparimaddanena vāti dvīhākārehi cittakkhepaṁ karonti, ayaṁ pana yasmā “iddhimanto bhiṁsanakarūpadassanena na tasantī”ti ñatvā attano iddhippabhāvena sukhumattabhāvaṁ nimminitvā tesaṁ anto pavisitvā hadayavatthuṁ parimaddati, tato cittasantati na saṇṭhāti, tassā asaṇṭhamānāya ummattakā

1. Thaddhaṁ yakkhassa (Sī) 2. Evaṁ vā (Ka)

ဝစနေန သမ္ပတိဒေဝေ အဝသေသမနုဿေ စ ဥပါဒါယ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒဝသေနေဝ သေသသတ္တလောကေပိ ကဿစိ အဘာဝံ ဒဿေသီတိ ဧဝမေတ္ထ အနုသန္ဓိယောဇနာက္ကမော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝံ ဘဂဝါ တဿ ဗာဓနစိတ္တံ[1] ပဋိသေဓေတွာ ပဉှပုစ္ဆနေ ဥဿာဟံ ဇနေန္တော အာဟ **“အပိစ တွံ အာဝုသော ပုစ္ဆ ယဒါကင်္ခသီ”**တိ။ တဿတ္ထော—ပုစ္ဆ, ယဒိ အာကင်္ခသိ၊ န မေ ပဉှဝိဿဇ္ဇနေ ဘာရော အတ္ထိ။ အထ ဝါ “ပုစ္ဆ ယံ အာကင်္ခသိ၊ တေ သဗ္ဗံ ဝိဿဇ္ဇေဿာမီ”တိ သဗ္ဗညုပဝါရဏံ ပဝါရေသိ အသာဓာရဏံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓအဂ္ဂသာဝကမဟာသာဝကေဟိ။ တေ ဟိ “ပုစ္ဆာဝုသော သုတွာ ဝေဒိဿာမာ”တိ ဝဒန္တိ။ ဗုဒ္ဓါ ပန “ပုစ္ဆာဝုသော ယဒါကင်္ခသီ”တိ[2] ဝါ,

“ပုစ္ဆ ဝါသဝ မံ ပဉှံ၊ ယံ ကိဉ္စိ မနသိစ္ဆသီ”တိ[3] ဝါ,

“ဗာဝရိဿ စ တုယှံ ဝါ၊ သဗ္ဗေသံ သဗ္ဗသံသယံ။
ကတာဝကာသာ ပုစ္ဆဝှော၊ ယံ ကိဉ္စိ မနသိစ္ဆထာ”တိ[4] ဝါ—

ဧဝမာဒိနာ နယေန ဒေဝမနုဿာနံ သဗ္ဗညုပဝါရဏံ ပဝါရေန္တိ။ အနစ္ဆရိယဉ္စေတံ၊ ယံ ဘဂဝါ ဗုဒ္ဓဘူမိံ ပတွာ ဧဝံ ပဝါရဏံ ပဝါရေယျ၊ ယော ဗောဓိသတ္တဘူမိယံ ပဒေသညာဏေ ဝတ္တမာနောပိ—

“ကောဏ္ဍည ပဉှာနိ ဝိယာကရောဟိ၊
ယာစန္တိ တံ ဣသယော သာဓုရူပါ။
ကောဏ္ဍည ဧသော မနုဇေသု ဓမ္မော၊
ယံ ဝုဒ္ဓမာဂစ္ဆတိ ဧသ ဘာရော”တိ[5]—

ဧဝံ ဣသီဟိ ယာစိတော—

“ကတာဝကာသာ ပုစ္ဆန္တု ဘောန္တော၊
ယံ ကိဉ္စိ ပဉှံ မနသာဘိပတ္ထိတံ။
အဟဉှိ တံ တံ ဝေါ ဝိယာကရိဿံ၊
ဉတွာ သယံ လောကမိမံ ပရဉ္စာ”တိ[5]—

၁-ဗာဓနာ စိတ္တံ (သီ၊ က) ၂-သံ ၁-၂၀၉-၂၁၆-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ဒီ ၂-၂၂၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၄၃၃-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ခု ၆-၇-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။

honti khittacittā, evaṁ khittacittānaṁ etesaṁ urampi phāleti, pādepi ne gahetvā pāragaṅgāya khipati “māssu me puna evarūpā bhavanamāgamiṁsū”ti, tasmā te pañhe saritvā “yaṁnūnāhaṁ imaṁ samaṇaṁ idāni evaṁ viheṭheyyan”ti cintetvā āha **“pañhaṁ taṁ samaṇā”**ti-ādi.

Kuto panassa te pañhāti? Tassa kira mātāpitaro Kassapaṁ Bhagavantaṁ payirupāsitvā aṭṭha pañhe savissajjane uggahesuṁ. Te daharakāle Āḷavakaṁ pariyāpuṇāpesuṁ, so kālaccayena vissajjanaṁ sammussi. Tato “ime pañhāpi mā vinassantū”ti suvaṇṇapaṭṭe jātihiṅgulakena likhāpetvā vimāne nikkhipi. Evamete Buddhapañhā[1] Buddhavisayā eva honti. Bhagavā taṁ sutvā yasmā Buddhānaṁ pariccattalābhantarāyo vājīvitantarāyo va sabbaññūtaññāṇabyāmappabhānaṁ paṭighāto vā na sakkā kenaci kātuṁ, tasmā taṁ loke asādhāraṇaṁ Buddhānubhāvaṁ dassento āha **“na khvāhaṁ taṁ āvuso passāmi sadevake loke”**ti.

Tattha “sadevakavacanena pañcakāmāvacaradevaggahaṇan”ti-ādinā nayena etesaṁ padānaṁ atthamattadassanena saṅkhepo vutto, na anusandhiyojanākkamena vitthāro. Svāyaṁ vuccati—**sadevaka**vacanena hi ukkaṭṭhaparicchedato sabbadevesu gahitesupi yesaṁ tattha sannipati te devagaṇe vimati ahosi “māro mahānubhāvo chakāmāvacarissaro vasavattī paccanīkasāto dhammadessī kururakammanto, kiṁ nukho sopissa cittakkhepādīni na kareyyā”ti, tesaṁ vimatipaṭibāhanatthaṁ **“samārake”**ti āha. Tato yesaṁ ahosi “brahmā mahānubhāvo ekaṅguliyā ekacakkavāḷasahasse ālokaṁ karoti, dvīhi -pa- dasahi aṅgulīhi dasasu cakkavāḷasahassesu, anuttarañca jhānasamāpattisukhaṁ paṭisaṁvedeti, kiṁsopi na kareyyā”ti, tesaṁ vimatipaṭibāhanatthaṁ **“sabrahmake”**ti āha. Atha yesaṁ ahosi “puthu samaṇabrāhmaṇā sāsanassa paccatthikā paccāmittā mantādibalasamannāgatā, kiṁ tepi nakareyyun”ti, tesaṁ vimatipaṭibāhanatthaṁ **“sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāyā”**ti āha. Evaṁ ukkaṭṭhaṭṭhānesu kassaci abhāvaṁ dassetvā idāni **sadevamanussāyā**ti

1. Aṭṭha pañhā (Ka), puṭṭhapañhā (Saṁ-Ṭṭha 1. 299 piṭṭhe)

ဧဝံ သရဘင်္ဂကာလေ, သမ္ဘဝဇာတကေ စ သကလဇမ္ဗုဒီပေ တိက္ခတ္တုံ ဝိစရိတွာ ပဉှာနံ အန္တကရံ အဒိသွာ ဇာတိယာ သတ္တဝဿိကော ရထိကာယ ပံသုကီဠိကံ ကီဠန္တော သုစိရတေန ဗြာဟ္မဏေန ပုဋ္ဌော—

"တဿ တေ အဟမက္ခိဿံ၊ ယထာပိ ကုသလော တထာ။
ရာဇာ စ ခေါ နံ ဇာနာတိ၊ ယဒိ ကာဟတိ ဝါ န ဝါ"တိ[1]—

ဧဝံ သဗ္ဗညုပဝါရဏံ ပဝါရေသိ။ ဧဝံ ဘဂဝတာ အာဠဝကဿ သဗ္ဗညုပဝါရဏာယ ပဝါရိတာယ **အထ ခေါ အာဠဝကော ယက္ခော ဘဂဝန္တံ ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသိ "ကိံ သူဓ ဝိတ္တ"**န္တိ။

၁၈၃။ တတ္ထ **ကိ**န္တိ ပုစ္ဆာဝစနံ။ **သူ**တိ ပဒပူရဏမတ္တေ နိပါတော။ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ လောကေ။ **ဝိတ္တ**န္တိ ဝိဒတိ ပီတိံ ကရောတီတိ[2] ဝိတ္တံ၊ ဓနဿေတံ အဓိဝစနံ။ **သုစိဏ္ဏ**န္တိ သုကတံ။ **သုခ**န္တိ ကာယိကစေတသိကံ သာတံ။ **အာဝဟာတီ**တိ အာဝဟတိ အာနေတိ ဒေတိ၊ အပ္ပေတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဟဝေ**တိ ဒဠှတ္ထေ နိပါတော။ **သာဒုတရ**န္တိ အတိသယေန သာဒုံ။ "သာဓုတရ"န္တိပိ ပါဌော။ **ရသာန**န္တိ ရသသညိတာနံ ဓမ္မာနံ။ **ကထ**န္တိ ကေန ပကာရေန၊ ကထံဇီဝိနော ဇီဝိတံ **ကထံဇီဝိံဇီဝိတံ**၊ ဂါထာဗန္ဓသုခတ္ထံ ပန သာနုနာသိကံ ဝုတ္တံ။ "ကထံဇီဝိံ ဇီဝတ"န္တိ ဝါ ပါဌော၊ တဿ ဇီဝန္တာနံ ကထံဇီဝိန္တိ အတ္ထော။ သေသမေတ္ထ ပါကဋမေဝ။ ဧဝမိမာယ ဂါထာယ "ကိံ သု ဣဓ လောကေ ပုရိသဿ ဝိတ္တံ သေဋ္ဌံ၊ ကိံ သု သုစိဏ္ဏံ သုခမာဝဟာတိ၊ ကိံ ရသာနံ သာဒုတရံ၊ ကထံဇီဝိနော ဇီဝိတံ သေဋ္ဌမာဟူ"တိ ဣမေ စတ္တာရော ပဉှေ ပုစ္ဆိ။

၁၈၄။ အထဿ ဘဂဝါ ကဿပဒသဗလေန ဝိဿဇ္ဇိတနယေနေဝ ဝိဿဇ္ဇေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ "**သဒ္ဓီဓ ဝိတ္တ**"န္တိ။ တတ္ထ ယထာ ဟိရညသုဝဏ္ဏာဒိ ဝိတ္တံ ဥပဘောဂပရိဘောဂသုခံ အာဝဟတိ၊ ခုပ္ပိပါသာဒိဒုက္ခံ ပဋိဗာဟတိ၊ ဒါလိဒ္ဒိယံ ဝူပသမေတိ၊ မုတ္တာဒိရတနပဋိလာဘဟေတု ဟောတိ၊ လောကသန္တုတိဉ္စ အာဝဟတိ၊ ဧဝံ လောကိယလောကုတ္တရာ သဒ္ဓါပိ ယထာသမ္ဘဝံ လောကိယလောကုတ္တရဝိပါကသုခမာဝဟတိ၊ သဒ္ဓါဓုရေန ပဋိပန္နာနံ ဇာတိဇရာဒိဒုက္ခံ ပဋိဗာဟတိ၊ ဂုဏဒါလိဒ္ဒိယံ ဝူပသမေတိ၊ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါဒိရတနပဋိလာဘဟေတု ဟောတိ၊

၁-ခု ၅-၃၈၀-ပိဋ္ဌေ။

၂-ဝိတ္တိံ ကရောတီတိ (သျာ၊ က)

vacanena sammutideve avasesamanusse ca upādāya ukkaṭṭhaparicchedavaseneva sesasattalokepi kassaci abhāvaṁ dassesīti evamettha anusandhiyojanākkamo veditabbo.

Evaṁ Bhagavā tassa bādhanacittaṁ[1] paṭisedhetvā pañhapucchane ussāhaṁ janento āha **"apica tvaṁ āvuso puccha yadākaṅkhasī"**ti. Tassattho—puccha, yadi ākaṅkhasi, na me pañhavissajjane bhāro atthi. Atha vā "puccha yaṁ ākaṅkhasi, tesabbaṁ vissajjessāmī"ti sabbaññupavāraṇaṁ pavāresi asādhāraṇaṁ paccekabuddha-aggasāvakamahāsāvakehi. Te hi "pucchāvuso sutvā vedissāmā"ti vadanti. Buddhā pana "pucchāvuso yadākaṅkhasī"ti[2]vā,

"Puccha vāsava maṁ pañhaṁ, yaṁ kiñci manasicchasī"ti[3]vā,

"Bāvarissa ca tuyhaṁ vā, sabbesaṁ sabbasaṁsayaṁ.
Katāvakāsā pucchavho, yaṁ kiñci manasicchathā"ti[4]vā—

evamādinā nayena devamanussānaṁ sabbaññupavāraṇaṁ pavārenti. Anacchariyañcetaṁ, yaṁ Bhagavā Buddhabhūmiṁ patvā evaṁ pavāraṇaṁ pavāreyya, yo bodhisattabhūmiyaṁ padesañāṇe vattamānopi—

"Koṇḍañña pañhāni viyākarohi,
Yācanti taṁ isayo sādhurūpā.
Koṇḍañña eso manujesu dhammo,
Yaṁ vuddhamāgacchati esa bhāro"ti[5]—

evaṁ isīhi yācito—

"Katāvakāsā pucchantu bhonto,
Yaṁ kiñci pañhaṁ manasābhipatthitaṁ.
Ahaṁ hitaṁ taṁ vo viyākarissaṁ,
Ñatvā sayaṁ lokamemaṁ parañcā"ti[5]—

1. Bādhanā cittaṁ (Sī,Ka) 2. Saṁ 1. 209, 216 piṭṭhesu. 3. Dī 2. 220 piṭṭhe.
4. Ku 1. 433 piṭṭhe. 5. Ku 6. 7 piṭṭhe Jātake.

“သဒ္ဓါ သီလေန သမ္ပန္နော၊ ယသောဘောဂသမပ္ပိတော။
ယံ ယံ ပဒေသံ ဘဇတိ၊ တတ္ထ တတ္ထေဝ ပူဇိတော”တိ[၁]—

ဝစနတော လောကသန္ထုတိမ္ပိ အာဝဟတီတိ ကတွာ “ဝိတ္တ”န္တိ ဝုတ္တာ။ ယသ္မာ ပနေတံ သဒ္ဓါဝိတ္တံ အနုဂါမိကံ အနညသာဓာရဏံ သဗ္ဗသမ္ပတ္တိဟေတု, လောကိယဿ ဟိရညသုဝဏ္ဏာဒိဝိတ္တဿာပိ နိဒါနံ။ သဒ္ဓါယေဝ ဟိ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကတွာ ဝိတ္တံ အဓိဂစ္ဆတိ၊ အဿဒ္ဓဿ ပန ဝိတ္တံ ယာဝဒေဝ အနတ္ထာယ ဟောတိ၊ တသ္မာ “သေဋ္ဌ”န္တိ ဝုတ္တံ။ **ပုရိသဿာ**တိ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒဒေသနာ။ တသ္မာ န ကေဝလံ ပုရိသဿ၊ ဣတ္ထိအာဒီနမ္ပိ သဒ္ဓါဝိတ္တမေဝ သေဋ္ဌန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဓမ္မောတိ ဒသကုသလကမ္မပထဓမ္မော, ဒါနသီလဘာဝနာဓမ္မော ဝါ။ **သုစိဏ္ဏော**တိ သုကတော သုစရိတော။ **သုခမာဝဟာတီ**တိ သောဏသေဋ္ဌိပုတ္တရဋ္ဌပါလာဒီနံ ဝိယ မနုဿသုခံ, သက္ကာဒီနံ ဝိယ ဒိဗ္ဗသုခံ, ပရိယောသာနေ စ မဟာပဒုမာဒီနံ ဝိယ နိဗ္ဗာနသုခဉ္စ အာဝဟတီတိ။

သစ္စန္တိ အယံ သစ္စသဒ္ဒေါ အနေကေသု အတ္ထေသု ဒိဿတိ။ သေယျထိဒံ? “သစ္စံ ဘဏေ န ကုဇ္ဈေယျာ”တိအာဒီသု[၂] ဝါစာသစ္စေ။ “သစ္စေ ဋ္ဌိတာ သမဏဗြာဟ္မဏာ စာ”တိအာဒီသု[၃] ဝိရတိသစ္စေ။ “ကသ္မာ နု သစ္စာနိ ဝဒန္တိ နာနာ၊ ပဝါဒိယာသေ ကုသလာဝဒါနာ”တိအာဒီသု[၄] ဒိဋ္ဌိသစ္စေ။ “စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ ဗြာဟ္မဏသစ္စာနီ”တိအာဒီသု[၅] ဗြာဟ္မဏသစ္စေ။ “ဧကံ ဟိ သစ္စံ န ဒုတိယမတ္ထီ”တိအာဒီသု[၄] ပရမတ္ထသစ္စေ။ “စတုန္နံ သစ္စာနံ ကတိ ကုသလာ”တိအာဒီသု[၆] အရိယသစ္စေ။ ဣဓ ပန ပရမတ္ထသစ္စံ နိဗ္ဗာနံ, ဝိရတိသစ္စံ ဝါ အဗ္ဘန္တရံ ကတွာ ဝါစာသစ္စံ အဓိပ္ပေတံ၊ ယဿာနုဘာဝေန ဥဒကာဒီနိ ဝသေ ဝတ္တေန္တိ၊ ဇာတိဇရာမရဏပါရံ တရန္တိ။ ယထာဟ—

“သစ္စေန ဝါစေနုဒကမ္ပိ[၇] ဓာဝတိ[၈]၊
ဝိသမ္ပိ သစ္စေန ဟနန္တိ ပဏ္ဍိတာ။
သစ္စေန ဒေဝေါ ထနယံ ပဝဿတိ၊
သစ္စေ ဋ္ဌိတာ နိဗ္ဗုတိံ ပတ္ထယန္တိ။

၁-ခု ၁-၅၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၄၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၆-၁၄၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၄၁၆-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အံ ၁-၄၉၆-ပိဋ္ဌေ။ ၆-အဘိ ၂-၁၁၈-ပိဋ္ဌေ။
၇-သစ္စဝါစေန ဥဒကမ္ပိ (သျာ) ၈-ဂါဓတိ (သီ)

evaṁ Sarabhaṅgakāle, Sambhavajātake ca sakalajambudīpe tikkhattuṁ vicaritvā pañhānaṁ antakaraṁ adisvā jātiyaṁ sattavassiko rathikāya paṁsukīḷikaṁ kīḷanto suciratena brāhmaṇena puṭṭho—

> "Taggha te ahamakkhissaṁ, yathāpi kusalo tathā.
> Rājā ca kho naṁ jānāti, yadi kāhati vā na vā"ti[1]—

evaṁ sabbaññupavāraṇaṁ pavāresi. Evaṁ Bhagavatā Āḷavakassa sabbaññupavāraṇāya pavāritāya **atha kho Āḷavako yakkho Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsi "kiṁ sūdha vittan"**ti.

Tattha **kin**ti pucchāvacanaṁ. **Sū**ti padapūraṇamatte nipāto. **Idhā**ti imasmiṁ loke. **Vittan**ti vidati pītiṁ karotīti[2] vittaṁ dhanassetaṁ adhivacanaṁ. **Suciṇṇan**ti sukataṁ. **Sukhan**ti kāyikacetasikaṁ sātaṁ. **Āvahātī**ti āvahati āneti deti, appetīti vuttaṁ hoti. **Have**ti daḷhatthenipāto. **Sādutaran**ti atisayena sāduṁ. "Sādhutaran"tipi pāṭho. **Rasānan**ti rasasaññitānaṁ dhammānaṁ. **Kathan**ti kena pakārena, kathaṁjīvino jīvitaṁ **kathaṁjīvijīvitaṁ,** gāthābandhasukhatthaṁ pana sānunāsikaṁ vuccati. "Kathaṁjīviṁ jīvatan"ti vā pāṭho, tassa jīvantānaṁ kathaṁjīvinti attho. Sesamettha pākaṭameva. Evamimāya gāthāya "kiṁ su idhaloke purisassa vittaṁ seṭṭhaṁ, kiṁ su suciṇṇaṁ sukhamāvahāti, kiṁrasānaṁ sādutaraṁ kathaṁjīvino jīvitaṁ seṭṭhamāhū"ti ime cattāro pañhe pucchi.

184. Athassa Bhagavā Kassapadasabalena vissajjitanayeneva vissajjento imaṁ gāthamāha **"saddhīdha vittan"**ti. Tattha yathā hiraññasuvaṇṇādi vittaṁ upabhogaparibhogasukhaṁ āvahati, khuppipāsādidukkhaṁ paṭibāhati, dāliddiyaṁ vūpasameti, muttādiratanapaṭilābhahetu hoti, lokasanthutiñca āvahati, evaṁ lokiyalokuttarā saddhāpi yathāsambhavaṁ lokiyalokuttaravipākasukhamāvahati, saddhādhurena paṭipannānaṁ jātijarādidukkhaṁ paṭibāhati, guṇadāliddiyaṁ vūpasameti, satisambojjhaṅgādiratanapaṭilābhahetu hoti,

1. Ku 5. 380 piṭṭhe.   2. Vittaṁ karotīti (Syā, Ka)

> ယေ ကေစိမေ အတ္ထိ ရသာ ပထဗျာ၊
> သဗ္ဗံ တေသံ သာဒုတရံ ရသာနံ။
> သစ္စေ ဌိတာ သမဏဗြာဟ္မဏာ စ၊
> တရန္တိ ဇာတိမရဏဿ ပါရ”န္တိ[၁]။

သာဒုတရန္တိ မဓုရတရံ ပဏီတတရံ။ **ရသာန**န္တိ ယေ ဣမေ “မူလရသော ခန္ဓရသော”တိအာဒိနာ[၂] နယေန သာယနီယဓမ္မာ, ယေ စိမေ “အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗံ ဖလရသံ[၃]၊ အရသရူပေါ ဘဝံ ဂေါတမော၊ ယေ တေ ဗြာဟ္မဏ ရူပရသာ သဒ္ဒရသာ[၄]၊ အနာပတ္တိ ရသရသေ[၅]၊ အဟံ ဓမ္မဝိနယော ဧကရသော ဝိမုတ္တိရသော[၆]၊ ဘာဂီ ဝါ ဘဂဝါ အတ္ထရသဿ ဓမ္မရသဿာ”တိအာဒိနာ[၇] နယေန ဝါစာရသူပဝဇ္ဇာ[၈] အဝသေသဗျဉ္ဇနာဒယော ဓမ္မာ “ရသာ”တိ ဝုစ္စန္တိ၊ တေသံ ရသာနံ **သစ္စံ ဟဝေ သာဒုတရံ** သစ္စမေဝ သာဒုတရံ၊ သာဓုတရံ ဝါ သေဋ္ဌတရံ ဥတ္တမတရံ။ မူလရသာဒယော ဟိ သရီရံ ဥပဗြူဟေန္တိ၊ သံကိလေသိကဥ္စ သုခမာဝဟန္တိ။ သစ္စရသေ ဝိရတိသစ္စဝါစာသစ္စရသာ သမထဝိပဿနာဒီဟိ စိတ္တမုပဗြူဟေန္တိ၊ အသံကိလေသိကဉ္စ သုခမာဝဟန္တိ၊ ဝိမုတ္တိရသော ပရမတ္ထသစ္စရသပရိဘာဝိတတ္တာ သာဒု၊ အတ္ထရသဓမ္မရသာ စ တဒမိဂမူပါယဘူတံ အတ္ထဉ္စ ဓမ္မဉ္စ နိဿာယ ပဝတ္တိတောတိ။

ပညာဇီဝိန္တိ ဧတ္ထ ပန ယွာယံ အန္ဓေကစက္ခုဒွိစက္ခုကေသု ဒွိစက္ခုပုဂ္ဂလော ဂဟဋ္ဌော ဝါ ကမ္မန္တာနုဋ္ဌာနသရဏဂမနဒါနသံဝိဘာဂသီလသမာဒါနဥပေါ-သထကမ္မာဒိဂဟဋ္ဌပဋိပဒံ, ပဗ္ဗဇိတော ဝါ အဝိပ္ပဋိသာရကရသီလသံဝရံ တဒုတ္တရိစိတ္တဝိသုဒ္ဓိအာဒိဘေဒံ ဝါ ပဗ္ဗဇိတပဋိပဒံ ပညာယ အာရာဓေတွာ ဇီဝတိ၊ တဿ ပညာဇီဝိနော ဇီဝိတံ, တံ ဝါ ပညာဇီဝိံ ဇီဝတံ သေဋ္ဌမာဟူတိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၁၈၅-၆။ ဧဝံ ဘဂဝတာ ဝိဿဇ္ဇိတေ စတ္တာရောပိ ပဉှေ သုတွာ အတ္ထ-မနော ယက္ခော အဝသေသေပိ စတ္တာရော ပဉှေ ပုစ္ဆန္တော **“ကထံ သု တရတိ ဩဃ”**န္တိ ဂါထမာဟ။ အထဿ ဘဂဝါ ပုရိမနယေနေဝ ဝိဿဇ္ဇေန္တော **“သဒ္ဓါယ တရတီ”**တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ယော စတုဗ္ဗိဓံ ဩဃံ တရတိ၊ သော သံသာရဏ္ဏဝမ္ပိ တရတိ၊ ဝဋ္ဋဒုက္ခမ္ပိ အစ္စေတိ၊ ကိလေသမလာပိ ပရိသုဇ္ဈတိ၊

၁-ခု ၆-၁၄၀-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။ ၂-အဘိ ၁-၁၆၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိ ၃-၃၄၄-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၃-၁၉၊ ဝိ ၁-၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၅-ဝိ ၂-၂၅၁-ပိဋ္ဌေ။ ၆-အံ ၃-၄၂၊ ဝိ ၄-၄၂၃-ပိဋ္ဌေသု။
၇-ခု ၇-၂၆၂၊ ခု ၈-၂၆-ပိဋ္ဌေသု။ ၈-ဗြဝါစာရသူပဓဇ္ဇ (သီ)

“Saddho sīlena sampanno, yasobhogasamappito.
Yaṁ yaṁ padesaṁ bhajati, tattha tattheva pūjito”ti[1]—

vacanato lokasanthutiñca āvahatīti katvā “vittan”ti vuttā. Yasmā panetaṁ saddhāvittaṁ anugāmikaṁ anaññasādhāraṇaṁ sabbasampattihetu, lokiyassa hiraññasuvaṇṇādivittassāpi nidānaṁ. Saddhoyeva hi dānādīni puññāni katvā vittaṁ adhigacchati, assaddhassa pana vittaṁ yāvadeva anatthāya hoti, tasmā “seṭṭhan”ti vuttaṁ. **Purisassā**ti ukkaṭṭhaparicchedadesanā. Tasmā na kevalaṁ purisassa, itthi-ādīnampi saddhāvittameva seṭṭhanti veditabbaṁ.

Dhammoti dasakusalakammapathadhammo, dānasīlabhāvanādhammo vā. **Suciṇṇo**ti sukato sucarito. **Sukhamāvahātī**ti Soṇaseṭṭhiputtaraṭṭhapālādīnaṁ viya manussasukhaṁ, sakkādīnaṁ viya dibbasukhaṁ, pariyosāne ca Mahāpadumādīnaṁ viya nibbānasukhañca āvahatīti.

Saccanti ayaṁ saccasaddo anekesu atthesu dissati. Seyyathidaṁ? “Saccaṁ bhaṇe na kujjheyyā”ti-ādīsu[2] vācāsacce. “Sacce ṭhitā samaṇabrāhmaṇācā”ti-ādīsu[3] viratisacce. “Kasmā nu saccāni vadanti nānā, pavādiyāse kusalāvadānā”ti-ādīsu[4] diṭṭhisacce. “Cattārimāni bhikkhave brāhmaṇasaccānī”ti-ādīsu[5] brāhmaṇasacce. “Ekaṁ hi saccaṁ na dutīyamatthī”ti-ādīsu[4] paramatthasacce. “Catunnaṁ saccānaṁ kati kusalā”ti-ādīsu[6] ariyasacce. Idha pana paramatthasaccaṁ nibbānaṁ, viratisaccaṁ vā abbhantaraṁ katvā vācāsaccaṁ adhippetaṁ, yassānubhāvena udakādīni vase vattenti, jātijarāmaraṇapāraṁ taranti. Yathāha—

“Saccena vācenudakampi[7] dhāvati[8],
Visampi saccena hananti paṇḍitā.
Saccena devo thanayaṁ pavassati,
Sacce ṭhitā nibbutiṁ patthayanti.

---

1. Khu 1. 56 Piṭṭhe. 2. Khu1. 46 piṭṭhe. 3. Khu 6. 140 piṭṭhe.
4. Khu 1. 416 piṭṭhe. 5. Aṁ 1. 496 piṭṭhe. 6. Abhi 2. 118 piṭṭhe.
7. Saccavācena udakampi (Syā) 8. Gādhati (Sī)

ဧဝံ သဒ္ဓေါပိ ပန ယသ္မာ အဿဒ္ဓေါ ဩဃတရဏံ အသဒ္ဒဟန္တော န ပက္ခန္ဒတိ၊ ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု စိတ္တဝေါဿဂ္ဂေန ပမတ္တော တတ္ထေဝ သတ္တဝိသတ္တ-တာယ[1] သံသာရဏ္ဏဝံ န တရတိ၊ ကုသီတော ဒုက္ခံ ဝိဟရတိ ဝေါကိဏ္ဏော အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ၊ အပ္ပညော သုဒ္ဓိမဂ္ဂံ အဇာနန္တော န ပရိသုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ တပ္ပဋိပက္ခံ ဒဿေန္တေန ဘဂဝတာ အယံ ဂါထာ ဝုတ္တာ။

ဧဝံ ဝုတ္တာယ စေတာယ ယသ္မာ သောတာပတ္တိယင်္ဂပဒဋ္ဌာနံ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ၊ တသ္မာ “**သဒ္ဓါယ တရတိ ဩဃ**”န္တိ ဣမိနာ ပဒေန ဒိဋ္ဌောဃတရဏံ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ သောတာပန္နဉ္စ ပကာသေတိ။ ယသ္မာ ပန သောတာပန္နော ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဘာဝနာယ သာတစ္စကိရိယာသင်္ခါတေန အပ္ပမာဒေန သမန္နာဂတော ဒုတိယ-မဂ္ဂံ အာရာဓေတွာ ဌပေတွာ သကိဒေဝ ဣမံ လောကံ အာဂမနမတ္တံ အဝသေသံ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန အတိဏ္ဏံ ဘဝေါဃဝတ္ထုံ သံသာရဏ္ဏဝံ တရတိ၊ တသ္မာ “**အပ္ပမာဒေန အဏ္ဏဝ**”န္တိ ဣမိနာ ပဒေန ဘဝေါဃတရဏံ သကဒါဂါမိမဂ္ဂံ သကဒါဂါမိဉ္စ ပကာသေတိ။ ယသ္မာ သကဒါဂါမီ ဝီရိယေန တတိယမဂ္ဂံ အာရာဓေတွာ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေန အနတိဏ္ဏံ ကာမောဃဝတ္ထုံ, ကာမောဃ-သညိတဉ္စ ကာမဒုက္ခမစ္စေတိ၊ တသ္မာ “**ဝီရိယေန ဒုက္ခမစ္စေတီ**”တိ ဣမိနာ ပဒေန ကာမောဃတရဏံ အနာဂါမိမဂ္ဂံ အနာဂါမိဉ္စ ပကာသေတိ။ ယသ္မာ ပန အနာဂါမီ ဝိဂတကာမပင်္ကတာယ[2] ပရိသုဒ္ဓါယ ပညာယ ဧကန္တပရိသုဒ္ဓိံ စတုတ္ထမဂ္ဂပညံ အာရာဓေတွာ အနာဂါမိမဂ္ဂေန အပ္ပဟီနံ အဝိဇ္ဇာသင်္ခါတံ ပရမမလံ ပဇဟတိ၊ တသ္မာ “**ပညာယ ပရိသုဇ္ဈတီ**”တိ ဣမိနာ ပဒေန အဝိဇ္ဇောဃတရဏံ အရဟတ္တမဂ္ဂံ အရဟန္တဉ္စ ပကာသေတိ။ ဣမာယ စ အရဟတ္တနိကူဋေန ကထိတာယ ဂါထာယ ပရိယောသာနေ ယက္ခော သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ။

၁၈၇။ ဣဒါနိ တမေဝ “ပညာယ ပရိသုဇ္ဈတီ”တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တံ ပညာပဒံ ဂဟေတွာ အတ္တနော ပဋိဘာနေန လောကိယလောကုတ္တရမိဿကံ ပဉှံ ပုစ္ဆန္တော “**ကထံ သု လဘတေ ပည**”န္တိ ဣမံ ဆပ္ပဒဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ကထံ သူ**တိ သဗ္ဗတ္ထေဝ အတ္ထယုတ္တိပုစ္ဆာ ဟောတိ။ အယဉှိ ပညာဒိအတ္ထံ ဉတွာ တဿ ယုတ္တိံ ပုစ္ဆတိ “**ကထံ** ကာယ ယုတ္တိယာ ကေန ကာရဏေန ပညံ လဘတီ”တိ။ သေသ နယော ဓနာဒီသု။

၁-တတ္ထေဝါသတ္တဝိသတ္တတ္တာ(သီ) ၂-ဝိဟတကာမပင်္ကတာယ(သီ)၊ ဝိဂတကာမသညာယ(က)

Ye kecime atthi rasā pathabyā,
Saccaṁ tesaṁ sādutaraṁ rasānaṁ.
Sacce ṭhitā samaṇabrāhmaṇā ca,
Taranti jātimaraṇassa pāran"ti[1].

Sādutaranti madhurataraṁ. **Rasānan**ti ye ime "mūlaraso khandharaso"ti-ādinā[2] nayena sāyanīyadhammā, ye cime "anujānāmi bhikkhave sabbaṁ phalarasaṁ[3], arasarūpo bhavaṁ Gotamo, ye te brāhmaṇa rūparasā saddarasā[4], anāpatti rasarase[5], ayaṁ dhammavinayo ekaraso vimuttiraso[6], bhāgī vā Bhagavā attharasassa dhammarasassā"ti-ādinā[7] nayena vācārasūpavajjā[8] avasesabyañjanādayo dhammā "rasā"ti vuccanti, tesaṁ rasānaṁ **saccaṁ have sādutaraṁ** saccameva sādutaraṁ, sādhutaraṁ vā seṭṭhataraṁ uttamataraṁ. Mūlarasādayo hi sarīraṁ upabrūhenti, saṁkilesikañca sukhamāvahanti. Saccarase viratisaccavācāsaccarasā samathavipassanādīhi cittamupabrūhenti, asaṁkilesikañca sukhamāvahanti, vimuttiraso paramatthasaccarasaparibhāvitattā sādu, attharasadhammarasā ca tadadhigamūpāyabhūtaṁ atthañca dhammañca nissāya pavattitoti.

Paññājīvinti ettha pana yvāyaṁ andhekacakkhudvicakkhukesu dvicakkhupuggalo gahaṭṭho va kammantānuṭṭhānasaraṇagamanadānasaṁvibhāga-sīlasamādāna-uposathakammādigahaṭṭhapaṭipadaṁ, pabbajito vā avippaṭisārakarasīlasaṅkhātaṁ taduttaricittavisuddhi-ādibhedaṁ vā pabbajitapaṭipadaṁ paññāya ārādhetvā jīvati, tassa paññājīvino jīvitaṁ, taṁ vā paññājīviṁjīvataṁ seṭṭhamāhūti evamattho daṭṭhabbo.

185-6. Evaṁ Bhagavatā vissajjite cattāropi pañhe sutvā attamano yakkho avasesepi cattāro pañhe pucchanto **"kathaṁ su tarati oghan"**ti gāthamāha. Athassa Bhagavā purimanayeneva vissajjento **"saddhāya taratī"**ti gāthamāha. Tattha kiñcāpi yo catubbidhaṁ oghaṁ tarati, so saṁsāraṇṇavampi tarati, vaṭṭadukkhampi acceti, kilesamalāpi parisujjhati,

1. Khu 6. 140 piṭṭhe Jātake.
2. Abhi 1. 167 piṭṭhe.
3. Vi 3. 344 piṭṭhe.
4. Aṁ 3. 19; Vi 1. 2 piṭṭhesu.
5. Vi 2. 251 piṭṭhe.
6. Aṁ 3. 42; Vi 4. 423 piṭṭhesu.
7. Khu 7. 262; Khu 8. 26 piṭṭhesu.
8. Dravācārasūpakhajja (Sī)

၁၈၈။ အထဿ ဘဂဝါ စတူဟိ ကာရဏေဟိ ပညာလာဘံ ဒဿေန္တော **"သဒ္ဒဟာနော"**တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော—ယေန ပုဗ္ဗဘာဂေ ကာယ-သုစရိတာဒိဘေဒေန, အပရဘာဂေ စ သတ္တတိံသဗောဓိပက္ခိယဘေဒေန ဓမ္မေန အရဟန္တော ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓသာဝကာ နိဗ္ဗာနံ ပတ္တာ၊ တံ **သဒ္ဒဟာနော အရဟတံ ဓမ္မံ နိဗ္ဗာနပ္ပတ္တိယာ** လောကိယလောကုတ္တရံ **ပညံ လဘတိ**။ တဉ္စ ခေါ န သဒ္ဓါမတ္တကေနေဝ၊ ယသ္မာ ပန သဒ္ဓါဇာတော ဥပသင်္ကမတိ၊ ဥပသင်္ကမန္တော ပယိရုပါသတိ၊ ပယိရုပါသန္တော သောတံ ဩဒဟတိ၊ ဩဟိတသောတော ဓမ္မံ သုဏာတိ၊ တသ္မာ ဥပသင်္ကမနတော ပဘုတိ ယာဝ ဓမ္မဿဝနေန **သုဿူသံ လဘတိ**။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—တံ ဓမ္မံ သဒ္ဒဟိတွာပိ အာစရိယုပဇ္ဈာယေ ကာလေန[၂] ဥပသင်္ကမိတွာ ဝတ္တကရဏေန ပယိရုပါသိတွာ ယဒါ ပယိရုပါသနာယ အာရာဓိတစိတ္တာ ကိဉ္စိ ဝတ္တုကာမာ ဟောန္တိ၊ အထ အဓိဂတာယ သောတုကာမတာယ သောတံ ဩဒဟိတွာ သုဏန္တော လဘတီတိ။ ဧဝံ သုဿူသမ္ပိ စ သတိအဝိပ္ပဝါသေန **အပ္ပမတ္တော** သုဘာသိတဒုဗ္ဘာသိတညုတာယ **ဝိစက္ခဏော** ဧဝ လဘတိ၊ န ဣတရော။ တေနာဟ **"အပ္ပမတ္တော ဝိစက္ခဏော"**တိ။

ဧဝံ ယသ္မာ သဒ္ဓါယ ပညာလာဘသံဝတ္တနိကံ ပဋိပဒံ ပဋိပဇ္ဇတိ၊ သုဿူသာယ သက္ကစ္စံ ပညာဓိဂမူပါယံ သုဏာတိ၊ အပ္ပမာဒေန ဂဟိတံ န သမ္မုဿတိ၊ ဝိစက္ခဏတာယ အနူနာဓိကံ အဝိပရီတဉ္စ ဂဟေတွာ ဝိတ္ထာရိကံ ကရောတိ။ သုဿူသာယ ဝါ ဩဟိတသောတော ပညာပဋိလာဘဟေတုံ ဓမ္မံ သုဏာတိ၊ အပ္ပမာဒေန သုတွာ ဓမ္မံ ဓာရေတိ၊ ဝိစက္ခဏတာယ ဓာတာနံ ဓမ္မာနံ အတ္ထမုပပရိက္ခတိ၊ အထာနုပုဗ္ဗေန ပရမတ္ထသစ္စံ သစ္ဆိကရောတိ၊ တသ္မာဿ ဘဂဝါ "ကထံ သု လဘတေ ပည"န္တိ ပုဋ္ဌော ဣမာနိ စတ္တာရိ ကာရဏာနိ ဒဿေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ "သဒ္ဒဟာနော။ပ။ ဝိစက္ခဏော"တိ။

၁၈၉။ ဣဒါနိ တတော ပရေ တယော ပဉှေ ဝိဿဇ္ဇေန္တော **"ပတိရူပ-ကာရီ"**တိ ဣမံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ ဒေသကာလာဒီနိ အဟာပေတွာ လောကိယဿ လောကုတ္တရဿ ဝါ ဓနဿ ပတိရူပံ အဓိဂမူပါယံ ကရော-တီတိ **ပတိရူပကာရီ။ ဓုရဝါ**တိ စေတသိကဝီရိယဝသေန အနိက္ခိတ္တဓုရော။ **ဥဋ္ဌာတာ**တိ "ယော စ သီတဉ္စ ဥဏှဉ္စ၊ တိဏာ ဘိယျော န မညတီ"တိအာဒိနာ[၃] နယေန ကာယိကဝီရိယဝသေန ဥဋ္ဌာနသမ္ပန္နော အသိထိလပရက္ကမော။

၁-ကိံ ပန ယသ္မာ (သီ) ၂-ကာလေန (သီ) ၃-ခု ၂-၂၆၄၊ ဒီ ၃-၁၅၁-ပိဋ္ဌေသု။

evaṁ santepi pana yasmā assaddho oghataraṇaṁ asaddahanto na pakkhandati, pañcasu kāmaguṇesu cittavossaggena pamatto tattheva sattavisattatāya[1] saṁsāraṇṇavaṁ na tarati, kusīto dukkhaṁ viharati vokiṇṇo akusalehi dhammehi, appañño suddhimaggaṁ ajānanto na parisujjhati, tasmā tappaṭipakkhaṁ dassentena Bhagavatā ayaṁ gāthā vuttā.

Evaṁ vuttāya cetāya yasmā sotāpattiyaṅgapadaṭṭhānaṁ saddhindriyaṁ tasmā **"saddhāya tarati oghan"**ti iminā padena diṭṭhoghataraṇaṁ sotāpattimaggaṁ sotāpannañca pakāseti. Yasmā pana sotāpanno kusalānaṁ dhammānaṁ bhāvanāya sātaccakiriyāsaṅkhātena appamādena samannāgato dutiyamaggaṁ ārādhetvā ṭhapetvā sakideva imaṁ lokaṁ āgamanamattaṁ avasesaṁ sotāpattimaggena atiṇṇaṁ bhavoghavatthuṁ saṁsāraṇṇavaṁ tarati, tasmā **"appamādena aṇṇavan"**ti iminā padena bhavoghataraṇaṁ sakadāgāmimaggaṁ sakadāgāmiñca pakāseti. Yasmā sakadāgāmī vīriyena tatiyamaggaṁ ārādhetvā sakadāgāmimaggena anatītaṁ kāmoghavatthuṁ, kāmoghasaññitañca kāmadukkhamacceti, tasmā **"vīriyena dukkhamaccetī"**ti iminā padena kāmoghataraṇaṁ anāgāmimaggaṁ anāgāmiñca pakāseti. yasmā pana anāgāmī vigatakāmapaṅkatāya[2] parisuddhāya paññāya ekantaparisuddhaṁ catutthamaggapaññaṁ ārādhetvā anāgāmimaggena appahīnaṁ avijjāsaṅkhātaṁ paramamalaṁ pajahati, tasmā **"paññāya parisujjhatī"ti** iminā padena avijjoghataraṇaṁ arahattamaggaṁ arahantañca pakāseti. Imāya ca arahattanikūṭena kathitāya gāthāya pariyosāne yakkho sotāpattiphale patiṭṭhāsi.

187. Idāni tameva "paññāya parisujjhatī"ti ettha vuttaṁ paññāpadaṁ gahetvā attano paṭibhānena lokiyalokuttaramissakaṁ pañhaṁ pucchanto **"kathaṁ su labhate paññan"**ti imaṁ chappadagāthamāha. Tattha **kathaṁ sūti** sabbattheva atthayuttipucchā hoti. Ayañhi paññādi-atthaṁ ñatvā tassa yuttiṁ pucchati **"kathaṁ** kāya yuttiyā kena kāraṇena paññaṁ labhatī"ti. Esa nayo dhanādīsu.

1. Tatthevāsattavisattattā (Sī) 2.Vihatakāmapaṅkatāya (Sī), vigatakāmasaññāya (Ka)

ဝိန္ဒတေ ဓနန္တိ ကေမ္ဗုသိကာယ န စိရဿေဝ ဒွေသတသဟဿသင်္ခံ စူဠန္တေဝါသီ ဝိယ လောကိယဓနဉ္စ, မဟလ္လကမဟာတိဿတ္ထေရော[၁] ဝိယ လောကုတ္တရဓနဉ္စ လဘတိ။ သော ဟိ "တီဟိ ဣရိယာပထေဟိ ဝိဟရိဿာမီ"တိ ဝတ္တံ ကတွာ ထိနမိဒ္ဓါဂမနဝေလာယ ပလာလစုမ္ဗဋကံ တေမေတွာ သီသေ ကတွာ ဂလပ္ပမာဏံ ဥဒကံ ပဝိသိတွာ ထိနမိဒ္ဓံ ပဋိဗာဟေန္တော ဒွါဒသဟိ ဝဿေဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ **သစ္စေနာ**တိ ဝစီသစ္စေနာပိ "သစ္စဝါဒီ ဘူတ-ဝါဒီ"တိ, ပရမတ္ထသစ္စေနာပိ "ဗုဒ္ဓေါ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ အရိယသာဝကော"တိ ဧဝံ ကိတ္တိံ ပပ္ပောတိ။ **ဒဒ**န္တိ ယံကိဉ္စိ ဣစ္ဆိတပတ္ထိတံ ဒဒန္တော **မိတ္တာနိ ဂန္ထတိ၊** သမ္ပာဒေတိ ကရောတီတိ အတ္ထော။ ဒုဒ္ဒဒံ ဝါ ဒဒံ ဂန္ထတိ၊ ဒါနမုခေန ဝါ စတ္တာရိပိ သင်္ဂဟဝတ္ထူနိ ဂဟိတာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တေဟိ မိတ္တာနိ ကရောတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁၉၀။ ဧဝံ ဂဟဋ္ဌပဗ္ဗဇိတာနံ သာဓာရဏေန လောကိယလောကုတ္တရ-မိဿကေန နယေန စတ္တာရော ပဉှေ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဣဒါနိ "ကထံ ပေစ္စ န သောစတီ"တိ ဣမံ ပဉ္စမံ ပဉှံ ဂဟဋ္ဌဝသေန ဝိဿဇ္ဇေန္တော အာဟ "**ယဿေတေ**"တိ။ တဿတ္ထော—ယဿ "သဒ္ဒဟာနော အရဟတ"န္တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တာယ သဗ္ဗကလျာဏဓမ္မုပ္ပါဒိကာယ သဒ္ဓါယ သမန္နာဂတတ္တာ **သဒ္ဓဿ ဃရမေသိနော**[၂] ဃရာဝါသံ ပဋ္ဌ ဝါ ကာမဂုဏေ ဧသန္တဿ ဂဝေ-သန္တဿ ကာမဘောဂိနော ဂဟဋ္ဌဿ "သစ္စေန ကိတ္တိံ ပပ္ပောတီ"တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တပ္ပကာရံ **သစ္စံ**, "သုဿူသံ လဘတေ ပညာ"န္တိ ဧတ္ထ သုဿူသပညာ-နာမေန ဝုတ္တော **ဓမ္မော**, "ဓုရဝါ ဥဋ္ဌာတာ"တိ ဧတ္ထ ဓုရနာမေန ဥဋ္ဌာနနာမေန စ ဝုတ္တာ **ဓိတိ**, "ဒဒံ မိတ္တာနိ ဂန္ထတီ"တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တပ္ပကာရော **စာဂေါ** စာတိ ဧတေ စတ္တာရော ဓမ္မာ သန္တိ၊ **သ ဝေ ပေစ္စ န သောစတီ**တိ ဣမလောကာ ပရလောကံ ဂန္တွာ သ ဝေ န သောစတီတိ။

၁၉၁။ ဧဝံ ဘဂဝါ ပဉ္စမမ္ပိ ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ တံ ယက္ခံ စောဒေန္တော အာဟ "**ဣင်္ဃ အညေပိ**"တိ။ တတ္ထ **ဣင်္ဃာ**တိ စောဒနတ္ထေ နိပါတော။ **အညေ-ပီ**တိ အညေပိ ဗဟူ ပုထူ သမဏဗြာဟ္မဏေ ပုစ္ဆဿု၊ အညေပိ ဝါ ပူရဏာ-ဒယော သဗ္ဗညုပဋိညေ ပုထူ သမဏဗြာဟ္မဏေ ပုစ္ဆဿု။ ယဒိ အမှေဟိ "သစ္စေန ကိတ္တိံ ပပ္ပောတီ"တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တပ္ပကာရာ **သစ္စာ** ဘိယျော ကိတ္တိပ္ပတ္တိကာရဏံ ဝါ, "သုဿူသံ လဘတေ ပညာ"န္တိ ဧတ္ထ သုဿူသနပညာပဒေသေန ဝုတ္တာ **ဒမာ**

၁-မိလက္ခမဟာတိဿတ္ထေရော (သီ) ၂-ဃရမေသိနောတိ (သီ၊ က)

188. Athassa Bhagavā catūhi kāraṇehi paññālābhaṁ dassento "**saddahāno**"ti-ādimāha. Tassattho—yena pubbabhāge kāyasucaritādibhedena, aparabhāge ca sattatiṁsabodhipakkhiyabhedena dhammena arahanto Buddhapaccekabuddhasāvakā nibbānaṁ pattā, taṁ **saddahāno arahataṁ dhammaṁ nibbānappattiyā**lokiyalokuttaraṁ **paññaṁ labhati.** Tañca kho na saddhomattakeneva, yasmā pana[1] saddhājāto upasaṅkamati, upasaṅkamanto payirupāsati, patirupāsanto sotaṁ odahati, ohitasoto dhammaṁ suṇāti, tasmā upasaṅkamanato pabhuti yāva dhammassavanena **sussūsaṁ labhati.** Kiṁ vuttaṁ hoti—taṁ dhammaṁ saddahitvāpi ācariyupajjhāye kālena[2] upasaṅkamitvā vattakaraṇena payirupāsitvā yadā payirupāsanāya ārādhitacittā kiñci vattukāmāhonti, atha adhigatāya sotukāmatāya sotaṁ odahitvā suṇanto labhatīti. Evaṁ sussūsampi ca sati-avippavāsena **appamatto** subhāsitadubbhāsitaññutāya **vicakkhaṇo** eva labhati, na itaro. Tenāha "**appamatto vicakkhaṇo**"ti.

Evaṁ yasmā saddhāya paññālābhasaṁvattanikaṁ paṭipadaṁ paṭipajjati, sussūsāya sakkaccaṁ paññādhigamūpāyaṁ suṇāti, appamādena gahitaṁ na sammussati, vicakkhaṇatāya anūnādhikaṁ aviparītañca gahetvā vitthārikaṁ karoti. Sussūsāya vā ohitasoto paññāpaṭilābhahetuṁ dhammaṁ suṇāti, appamādena sutvā dhammaṁ dhāreti, vicakkhaṇatāya dhatānaṁ dhammānaṁ atthamupaparikkhati, athānupubbena paramatthasaccaṁ sacchikaroti, tasmāssa Bhagavā "kathaṁ su labhate paññan"ti puṭṭho imāni cattāri kāraṇāni dassento imaṁ gāthamāha "saddahāno -pa- vicakkhaṇo"ti.

189. Idāni tato pare tayo pañhe vissajjento "**patirūpakārī**"ti imaṁ gāthamāha. Tattha desakālādīni ahāpetvā lokiyassa lokuttarassa va dhanassa patirūpaṁ adhigamūpāyaṁ karotīti **patirūpakārī. Duravā**ti cetasikavīriyavasena anikkhittadhuro. **Uṭṭhātā**ti "yo ca sītañca uṇhañca, tiṇā bhiyyo na maññatī"ti-ādinā[3] nayena kāyikavīriyavasena uṭṭhānasampanno asithilaparakkamo.

1. Kiṁ pana yasmā (Sī) 2. Kāyena (Sī) 3. Khu 2. 264; Dī 3. 151 piṭṭhesu.

ဘိယျော လောကိယလောကုတ္တရပညာပဋိလာဘကာရဏံ ဝါ, "ဒဒံ မိတ္တာနိ ဂန္ထတီ"တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တပ္ပကာရာ **စာဂါ** ဘိယျော မိတ္တဂန္ထနကာရဏံ ဝါ, "ဓုရဝါ ဥဋ္ဌာတာ"တိ ဧတ္ထ တံ တံ အတ္ထဝသံ ပဋိစ္စ ဓုရနာမေန ဥဋ္ဌာနနာမေန စ ဝုတ္တာယ မဟာဘာရသဟနဋ္ဌေန[1] ဥဿောဠှီဘာဝပ္ပတ္တာယ ဝီရိယသင်္ခါတာယ **ခန္တျာ** ဘိယျော လောကိယလောကုတ္တရဓနဝိန္ဒနကာရဏံ ဝါ, "သစ္စံ ဓမ္မော ဓိတိ စာဂေါ"တိ ဧဝံ ဝုတ္တေဟိ ဣမေဟေဝ စတူဟိ ဓမ္မေဟိ ဘိယျော အသ္မာ လောကာ ပရံ လောကံ ပေစ္စ အသောစနကာရဏံ ဝါ ဣဓ ဝိဇ္ဇတီတိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပယောဇနာယ အတ္ထဝဏ္ဏနာ၊ ဝိတ္ထာရတော ပန ဧကမေကံ ပဒံ အတ္ထုဒ္ဓါရပဒုဒ္ဓါရဝဏ္ဏနာနယေဟိ ဝိဘဇိတွာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၉၂။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ယက္ခော ယေန သံသယေန အညေ ပုစ္ဆေယျ၊ တဿ ပဟီနတ္တာ "**ကထံ နု ဒါနိ ပုစ္ဆေယျံ၊ ပုထူ သမဏဗြာဟ္မဏေ**"တိ ဝတွာ ယေပိဿ အပုစ္ဆနကာရဏံ န ဇာနန္တိ၊ တေပိ ဇာနာပေန္တော "**ယောဟံ အဇ္ဇ ပဇာနာမိ၊ ယော အတ္ထော သမ္ပရာယိကော**"တိ အာဟ။ တတ္ထ **အဇ္ဇာ**တိ အဇ္ဇာဒိံ ကတွာတိ အဓိပ္ပါယော။ **ပဇာနာမီ**တိ ယထာဝုတ္တေန ပကာရေန ဇာနာမိ။ **ယော အတ္ထော**တိ ဧတ္ထာဝတာ "သုဿူသံ လဘတေ ပည"န္တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကံ ဒဿေတိ၊ **သမ္ပရာယိကော**တိ ဣမိနာ "ယဿေတေ စတုရော ဓမ္မာ"တိ ဝုတ္တံ ပေစ္စ သောကာဘာဝကရံ သမ္ပရာယိကံ။ **အတ္ထော**တိ စ ကာရဏဿေတံ အဓိဝစနံ။ အယဉှိ အတ္ထသဒ္ဒေါ "သာတ္ထံ သဗျဉ္ဇန"န္တိ ဧဝမာဒီသု[2] ပါဠဓမ္မေ ဝတ္တတိ။ "အတ္ထော မေ ဂဟပတိ ဟိရညသုဝဏ္ဏေနာ"တိ-အာဒီသု[3] ကိစ္စေ[4]။ "ဟောတိ သီလဝတံ အတ္ထော"တိအာဒီသု[5] ဝုဒ္ဓိမှိ။ "ဗဟုဇနော ဘဇတေ အတ္ထဟေတု"တိအာဒီသု[6] ဓနေ။ "ဥဘိန္နမတ္ထံ စရတီ"တိ-အာဒီသု[7] ဟိတေ။ "အတ္ထေ ဇာတေ စ ပဏ္ဍိတ"န္တိအာဒီသု[8] ကာရဏေ။ ဣဓ ပန ကာရဏေ။ တသ္မာ ယံ ပညာဒိလာဘာဒီနံ ကာရဏံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကံ, ယဉ္စ ပေစ္စ သောကာဘာဝဿ ကာရဏံ သမ္ပရာယိကံ၊ တံ ယောဟံ အဇ္ဇ ဘဂဝတာ ဝုတ္တနယေန သာမံယေဝ ပဇာနာမိ၊ သော ကထံ နု ဒါနိ ပုစ္ဆေယျံ ပုထူ သမဏဗြာဟ္မဏေတိ ဧဝမေတ္ထ သင်္ခေပတော အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-မဟာဘာရသဟနေ (သီ)
၂-ဝိ ၁-၁၊ ဒီ ၁-၈၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ဒီ ၂-၁၄၄၊ မ ၃-၂၁၃-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ပယောဇနေ (သီ)၊ အာစိက္ခဏေ (သျာ)
၅-ခု ၅-၃-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။
၆-ခု ၅-၃၂၀-ပိဋ္ဌေ။
၇-ခု ၅-၁၆၃၊ သံ ၁-၂၂၄၊ ခု ၂-၂၈၈-ပိဋ္ဌေသု။
၈-ခု ၅-၂၂-ပိဋ္ဌေ။

Vindate dhananti ekamūsikāya na cirasseva dvesatasahassasaṅkhaṁ cūḷantevāsī viya lokiyadhanañca, Mahallakamahātissatthero[1] viya lokuttaradhanañca labhati. So hi "tīhi iriyāpathehi viharissāmī"ti vattaṁ katvā thinamiddhāgamanavelāya palālacumbaṭakaṁ temetvā sīse katvā galappamāṇaṁ udakaṁ pavisitvā thinamiddhaṁ paṭibāhento dvādasahi vassehi arahattaṁ pāpuṇi. **Saccenā**ti vacīsaccenāpi "saccavādī bhūtavādī"ti, paramatthasaccenāpi "Buddho Paccekabuddho ariyasāvako"ti evaṁ kittiṁ pappoti. **Dadan**ti yaṁkiñci icchitapatthitaṁ dadanto **mittāni ganthati,** sampādeti karotīti attho. Duddadaṁ vā dadaṁ ganthati, dānamukhena vā cattāripi saṅgahavatthūni gahitānīti veditabbāni. Tehi mittāni karotīti vuttaṁ hoti.

190. Evaṁ gahaṭṭhapabbajitānaṁ sādhāraṇena lokiyalokuttara missakena nayena cattāro pañhe vissajjetvā idāni "kathaṁ pecca na socatī"ti imaṁ pañcamaṁ pañhaṁ gahaṭṭhavasena vissajjento āha **"yassete"**ti. Tassattho—yassa "saddahāno arahatan"ti ettha vuttāya sabbakalyāṇadhammuppādikāya saddhāya samannāgatattā **saddhassa gharamesino**[2] gharāvāsaṁ pañca vā kāmaguṇe esantassa gavesantassa kāmabhogino gahaṭṭhassa "saccena kittiṁ pappotī"ti ettha vuttappakāraṁ **saccaṁ,** "sussūsaṁ labhate paññan"ti ettha sussūsapaññānāmena vutto **dhammo,** "dhuravā uṭṭhātā"ti ettha dhuranāmena uṭṭhānanāmena ca vuttā **dhiti,** "dadaṁ mittāni ganthatī"ti ettha vuttappakāro **cāgo** cāti ete caturo dhammā santi, **sa ve pecca na socatī**ti idhalokā paralokaṁ gantvā save na socatīti.

191. Evaṁ Bhagavā pañcamampi pañhaṁ vissajjetvā taṁ yakkhaṁ codinto āha **"iṅgha aññepī"ti**. Tattha **iṅghā**ti codanatthe nipāto. **Aññepī**ti aññepi dhamme puthū samaṇabrāhmaṇe pucchassu, aññepi vā pūraṇādayo sabbaññupaṭiññe puthū samaṇabrāhmaṇe pucchassu. Yadi amhehi "saccena kittiṁ pappotī"ti ettha vuttappakārā **saccā** bhiyyo kittippattikāraṇaṁ vā, "sussūsaṁ labhate paññan"ti ettha sussūsanapaññāpadesena vuttā **damā**

1. Milakkhamahātissatthero (Sī) 2. Gharamesinoti (Sī, Ka)

၁၉၃။ ဧဝံ ယက္ခော “ပဇာနာမိ ယော အတ္ထော သမ္ပရာယိကော”တိ ဝတွာ တဿ ဉာဏဿ ဘဂဝံ မူလကတ္တံ ဒဿေန္တော “**အတ္ထာယ ဝတ မေ ဗုဒ္ဓေါ**”တိ အာဟ။ တတ္ထ **အတ္ထာယာ**တိ ဟိတာယ, ဝုဍ္ဎိယာ ဝါ။ **ယတ္ထ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလန္တိ** “ယဿေတေ စတုရော ဓမ္မာ”တိ[1] ဧတ္ထ ဝုတ္တစာဂေန ယတ္ထ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလံ ဟောတိ၊ တံ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျံ ဗုဒ္ဓံ ပဇာနာမီတိ အတ္ထော။ ကေစိ ပန “သံဃံ သန္ဓာယ ဝေမာဟာ”တိ ဘဏန္တိ။

၁၉၄။ ဧဝံ ဣမာယ ဂါထာယ အတ္တနော ဟိတာဓိဂမံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ပရဟိတာယ ပဋိပတ္တိံ ဒီပေန္တော အာဟ “**သော အဟံ ဝိစရိဿာမီ**”တိ။ တဿတ္ထော ဟေမဝတသုတ္တေ ဝုတ္တနယေနေဝ · ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝမိမာယ ဂါထာယ ပရိယောသာနဉ္စ ရတ္တိဝိဘာယနဉ္စ သာဓုကာရသဒ္ဒု-ဋ္ဌာနဉ္စ အာဠဝကကုမာရဿ ယက္ခဿ ဘဝနံ အာနယနဉ္စ ဧကက္ခဏေယေဝ အဟောသိ။ ရာဇပုရိသာ သာဓုကာရသဒ္ဒံ သုတွာ “ဧဝရူပေါ သာဓုကာရသဒ္ဒေါ ဌပေတွာ ဗုဒ္ဓေ န အညေသံ အဗ္ဘုဂ္ဂစ္ဆတိ၊ အာဂတော နု ခေါ ဘဂဝါ”တိ အာဝဇ္ဇေန္တာ ဘဂဝတော သရီရပ္ပဘံ ဒိသွာ ပုဗ္ဗေ ဝိယ ဗဟိ အဋ္ဌတွာ နိဗ္ဗိသင်္ကာ အန္တောယေဝ ပဝိသိတွာ အဒ္ဒသံသု ဘဂဝန္တံ ယက္ခဿ ဘဝနေ နိသိန္နံ, ယက္ခဉ္စ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာ ဌိတံ။ ဒိသွာန ယက္ခံ အာဟံသု “အယံ တေ မဟာယက္ခ ရာဇကုမာရော ဗလိကမ္မာယ အာနီတော၊ ဟန္ဒ နံ ခါဒ ဝါ ဘုဉ္ဇ ဝါ၊ ယထာပစ္စယံ ဝါ ကရောဟီ”တိ။ သော သောတာပန္နတ္တာ လဇ္ဇိတော ဝိသေသတော စ ဘဂဝတော ပုရတော ဧဝံ ဝုစ္စမာနော၊ အထ တံ ကုမာရံ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ဘဂဝတော ဥပနာမေသိ “အယံ ဘန္တေ ကုမာရော မယှံ ပေသိတော၊ ဣမာဟံ ဘဂဝတော ဒမ္မိ၊ ဟိတာနုကမ္ပကာ ဗုဒ္ဓါ၊ ပဋိဂ္ဂဏှာတု ဘန္တေ ဘဂဝါ ဣမံ ဒါရကံ ဣမဿ ဟိတတ္ထာယ သုခတ္ထာယာ”တိ။ ဣမဉ္စ ဂါထမာဟ—

“ဣမံ ကုမာရံ သတပုညလက္ခဏံ၊
သဗ္ဗင်္ဂုပေတံ ပရိပုဏ္ဏဗျဉ္ဇနံ။
ဥဒဂ္ဂစိတ္တော သုမနော ဒဒါမိ တေ၊
ပဋိဂ္ဂဟ လောကဟိတာယ စက္ခုမာ”တိ။

ပဋိဂ္ဂဟေသိ ဘဂဝါ ကုမာရံ၊ ပဋိဂ္ဂဏှန္တော စ ယက္ခဿ စ ကုမာရဿ စ မင်္ဂလကရဏတ္ထံ ပါဒူနဂါထံ အဘာသိ။ တံ ယက္ခော ကုမာရံ သရဏံ ဂမေန္တော တိက္ခတ္တုံ စတုတ္ထပါဒေန ပူရေတိ။ သေယျထိဒံ—

၁-ခုံ ၅-၁၄-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။

bhiyyo lokiyalokuttarapaññā paṭilābhakāraṇaṁ vā, “dadaṁ mittāni ganthatī”ti ettha vuttappakārā **cāgā** bhiyyo mittaganthanakāraṇaṁ vā, “dhuravā uṭṭhātā”ti ettha taṁ taṁ atthavasaṁ paṭicca dhuranāmena uṭṭhānanāmena ca vuttāya mahābhārasahanaṭṭhena[1] ussoḷhībhāvappattāya vīriyasaṅkhātāya **khantyā** bhiyyo lokiyalokuttaradhanavindanakāraṇaṁ vā, “saccaṁ dhammo dhiti cāgo”ti evaṁ vuttehi imeheva catūhi dhammehi bhiyyo asmā lokā paraṁ lokaṁ pecca asocanakāraṇaṁ vā idha vijjatīti ayamettha saddhiṁ saṅkhepayojanāya atthavaṇṇanā, vitthārato pana ekamekaṁ padaṁ atthuddhārapaduddhāravaṇṇanānayehi vibhajitvā veditabbā.

192. Evaṁ vutte yakkho yena saṁsayena aññe puccheyya, tassa pahīnattā **“kathaṁ nu dāni puccheyyaṁ, pu thū samaṇabrāhmaṇe”**ti vatvā yepissa apucchanakāraṇaṁ na jānanti, tepi jānāpento **“yohaṁ ajja pajānāmi, yo attho samparāyiko”**ti āha. Tattha **ajjā**ti ajjādiṁ katvāti adhippāyo. **Pajānāmī**ti yathāvuttena pakārena jānāmi. **Yo attho**ti ettāvatā “sussūsaṁ labhate paññan”ti-ādinā nayena vuttaṁ diṭṭhadhammikaṁ dasseti, **samparāyiko**ti iminā “yassete caturo dhammā”ti vuttaṁ pecca sokābhāvakaraṁ samparāyikaṁ. **Attho**ti ca kāraṇassetaṁ adhivacanaṁ Ayañhi atthasaddo “sātthaṁ sabyañjanan”ti evamādīsu[2] pāṭhatthe vattati. “Attho me gahapati hiraññasuvaṇṇenā”ti-ādīsu[3] kiccatthe[4]. “Hoti sīlavataṁ attho”ti-ādīsu[5] vuḍḍhimhi. “Bahujano bhajate atthahetū”ti-ādīsu[6]dhane. “Ubhinnamatthaṁ caratī”ti-ādīsu[7] hite. “Atthe jāte ca paṇḍitan”ti-ādīsu[8] kāraṇe. Idha pana kāraṇe. Tasmā yaṁ paññādilābhādīnaṁ kāraṇaṁ diṭṭhadhammikaṁ, yañca peccasokābhāvassa kāraṇaṁ samparāyikaṁ, taṁ yohaṁ ajja Bhagavatā vuttanayena sāmaṁyeva pajānāmi, so kathaṁ nu dāni puccheyyaṁ puthū samaṇabrāhmaṇeti evamettha saṅkhepato attho veditabbo.

---

1. Mahābhārasahane (Si)
2. Vi 1. 1; Kī 1. 82 piṭṭhādīsu.
3. Dī 2. 144; Ma 3. 213 piṭṭhesu.
4. Payojane (Sī), ācikkhaṇe (Syā)
5. Khu 5. 3 piṭṭhe Jātake.
6. Khu 5. 320 piṭṭhe.
7. Khu 5. 163; Saṁ 1. 224; Khu 2. 228 piṭṭhesu.
8. Khu 5. 22 piṭṭhe.

“ဒီဃာယုကော ဟောတု အယံ ကုမာရော၊
တုဝဉ္စ ယက္ခ သုခိတော ဘဝါဟိ။
အဗျာဓိတာ လောကဟိတာယ တိဋ္ဌထ၊
အယံ ကုမာရော သရဏမုပေတိ ဗုဒ္ဓံ။ပ။ ဓမ္မံ။ပ။ သံဃ”န္တိ။

ဘဂဝါ ကုမာရံ ရာဇပုရိသာနံ အဒါသိ “ဣမံ ဝဍ္ဎေတွာ ပုန မမေဝ ဒေထာ”တိ။ ဧဝံ သော ကုမာရော ရာဇပုရိသာနံ ဟတ္ထတော ယက္ခဿ ဟတ္ထံ, ယက္ခဿ ဟတ္ထတော ဘဂဝတော ဟတ္ထံ, ဘဂဝတော ဟတ္ထတော ပုန ရာဇပုရိသာနံ ဟတ္ထံ ဂတတ္တာ နာမတော “ဟတ္ထကော အာဠဝကော”တိ ဇာတော။ တံ အာဒါယ ပဋိနိဝတ္တေ ရာဇပုရိသေ ဒိသွာ ကဿကဝနကမ္မိကာဒယော “ကိံ ယက္ခော ကုမာရံ အတိဒဟရတ္တာ န ဣစ္ဆတီ”တိ ဘီတာ ပုစ္ဆိံသု။ ရာဇပုရိသာ “မာ ဘာယထ၊ ခေမံ ကတံ ဘဂဝတာ”တိ သဗ္ဗမာရောစေသုံ။ တတော “သာဓု သာဓူ”တိ သကလံ အာဠဝိနဂရံ ဧကကောလာဟလေန ယက္ခာဘိမုခံ အဟောသိ။ ယက္ခောပိ ဘဂဝတော ဘိက္ခာစာရကာလေ အနုပ္ပတ္တေ ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ ဥပဍ္ဎမဂ္ဂံ အာဂန္တွာ နိဝတ္တိ။

အထ ဘဂဝါ နဂရေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ကတဘတ္တကိစ္စော နဂရဒွါရေ အညတရသ္မိံ ဝိဝိတ္တေ ရုက္ခမူလေ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒိ။ တတော မဟာဇနကာယေန သဒ္ဓိံ ရာဇာ စ နာဂရာ စ ဧကတော သမ္ပိဏ္ဍိတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမ္မ ဝန္ဒိတွာ ပရိဝါရေတွာ နိသိန္နာ “ကထံ ဘန္တေ ဧဝံ ဒါရုဏံ ယက္ခံ ဒမယိတ္ထာ”တိ ပုစ္ဆိံသု။ တေသံ ဘဂဝါ ယုဒ္ဓမာဒိံ ကတွာ “ဧဝံ နဝဝိဓဝဿံ ဝဿိ၊ ဧဝံ ဝိဘိံသနကံ အကာသိ၊ ဧဝံ ပဉှံ ပုစ္ဆိ၊ တဿာဟံ ဧဝံ ဝိဿဇ္ဇေသိ”န္တိ တမေဝါဠဝကသုတ္တံ ကထေသိ။ ကထာပရိယောသာနေ စတုရာသီတိပါဏသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ တတော ရာဇာ စ နာဂရာ စ ဝေဿဝဏမဟာရာဇဿ ဘဝနသမီပေ ယက္ခဿ ဘဝနံ ကတွာ ပုပ္ဖဂန္ဓာဒိသက္ကာရူပေတံ နိစ္စံ ဗလိံ ပဝတ္တေသုံ။ တဉ္စ ကုမာရံ ဝိညုတံ ပတ္တံ “တွံ ဘဂဝန္တံ နိဿာယ ဇီဝိတံ လဘိ၊ ဂစ္ဆ ဘဂဝန္တံယေဝ ပယိရုပါသဿု ဘိက္ခုသံဃဉ္စာ”တိ ဝိဿဇ္ဇေသုံ၊ သော ဘဂဝန္တဉ္စ ဘိက္ခုသံဃဉ္စ ပယိရုပါသမာနော န စိရဿေဝ အနာဂါမိဖလေ ပတိဋ္ဌာယ သဗ္ဗံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ပဉ္စသတဥပါသကပရိဝါရော အဟောသိ။ ဘဂဝါ စ နံ ဧတဒဂ္ဂေ နိဒ္ဒိသိ “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဥပါသကာနံ

193. Evaṁ yakkho "pajānāmi yo attho samparāyiko"ti vatvā tassa ñāṇassa bhagavaṁmūlakattaṁ dassento **"atthāya vatame Buddho"ti** āha. Tattha **atthāyā**ti hitāya, vuḍḍhiyā vā. **Yattha dinnaṁ mahapphalan**ti "yassete caturo dhammā"ti[1] ettha vuttacāgena yattha dinnaṁ mahapphalaṁ hoti, taṁ aggadakkhiṇeyyaṁ Buddhaṁ pajānāmīti attho. Keci pana "saṁghaṁ sandhāya evamāhā"ti bhaṇanti.

194. Evaṁ imāya gāthāya attano hitādhigamaṁ dassetvā idāni parahitāya paṭipattiṁ dīpento āha **"so ahaṁ vicarissāmī"ti**. Tassattho Hemavatasutte vuttanayeneva veditabbo.

Evamimāya gāthāya pariyosānañca rattivibhāyanañca sādhukārasaddutthānañca Āḷavakakumārassa yakkhassa bhavanaṁ ānayanañca ekakkhaṇeyeva ahosi. Rājapurisā sādhukārasaddaṁsutvā "evarūpo sādhukārasaddo ṭhapetvā Buddhe na aññesaṁ abbhuggacchati, āgato nu kho Bhagavā"ti āvajjentā Bhagavato sarīrappabhaṁ disvā pubbe viya bahi aṭṭhatvā nibbisaṅkā antoyeva pavisitvā addasaṁ su Bhagavantaṁ yakkhassa bhavane nisinnaṁ, yakkhañca añjaliṁ paggahetvā ṭhitaṁ. Disvāna yakkhaṁ āhaṁsu "ayaṁ te mahāyakkha rājakumāro balikammāya ānīto, handa naṁ khāda vā bhuñja vā, yathāpaccayaṁ vā karohī"ti. So sotāpannattā lajjito visesato ca Bhagavato purato evaṁ vuccamāno, atha taṁ kumāraṁ ubhohi hatthehi paṭiggahetvā Bhagavato upanāmesi "ayaṁ bhante kumāro mayhaṁ pesito, imāhaṁ Bhagavato dammi, hitānukampakā Buddhā, paṭiggaṇhātu bhante Bhagavā imaṁ dārakaṁ imassa hitatthāya sukhatthāyā"ti. Imañca gāthamāha—

"Imaṁ kumāraṁ satapuññalakkhaṇaṁ,
Sabbaṅgupetaṁ paripuṇṇabyañjanaṁ.
Udaggacitto sumano dadāmi te,
Paṭiggaha lokahitāya cakkhumā"ti.

Paṭiggahesi Bhagavā kumāraṁ, paṭiggaṇhanto ca yakkhassa ca kumārassa ca maṅgalakaraṇatthaṁ pādūnagāthaṁ abhāsi. Taṁ yakkho kumāraṁ saraṇaṁ gamento tikkhattuṁ catutthapādena pūreti. Seyyathidaṁ—

1. Khu 5. 14 piṭṭhe Jātake.

စတူဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ ပရိသံ သင်္ဂဏှန္တာနံ ယဒိဒံ ဟတ္ထကော အာဠဝကော”တိ[၁]။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကဋ္ဌကထာယ
သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ
အာဠဝကသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၁-ဝိဇယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

စရံ ဝါ ယဒိ ဝါ တိဋ္ဌန္တိ နန္ဒသုတ္တံ။ “ဝိဇယသုတ္တံ ကာယဝိစ္ဆန္ဒနိကသုတ္တ”န္တိပိ ဝုစ္စတိ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဣဒံ ကိရ သုတ္တံ ဒွီသု ဌာနေသု ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ အဿ ဒုဝိဓာ ဥပ္ပတ္တိ။ တတ္ထ ဘဂဝတာ အနုပုဗ္ဗေန ကပိလဝတ္ထုံ အနုပ္ပတွာ သာကိယေ ဝိနေတွာ နန္ဒာဒယော ပဗ္ဗာဇေတွာ အနုညာတာယ မာတုဂါမဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ အာနန္ဒတ္ထေရဿ ဘဂိနီ နန္ဒာ, ခေမကသက္ကရညော ဓီတာ အဘိရူပနန္ဒာ, ဇနပဒကလျာဏီ နန္ဒာတိ တိဿော နန္ဒာယော ပဗ္ဗဇိံသု။ တေန စ သမယေန ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ။ အဘိရူပနန္ဒာ အဘိရူပါ ဧဝ အဟောသိ ဒဿနီယာ ပါသာဒိကာ၊ တေနေဝဿာ အဘိရူပနန္ဒာတိ နာမမကံသု။ ဇနပဒကလျာဏီ နန္ဒာပိ ရူပေန အတ္တနာ သဒိသံ န ပဿတိ။ တာ ဥဘောပိ ရူပမဒမတ္တာ “ဘဂဝါ ရူပံ ဝိဝဏ္ဏေတိ ဂရဟတိ၊ အနေကပရိယာယေန ရူပေ အာဒီနဝံ ဒဿေတီ”တိ ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာနံ န ဂစ္ဆန္တိ၊ ဒဿနမ္ပိ န ဣစ္ဆန္တိ။ ဧဝံ အပ္ပသန္နာ ကသ္မာ ပဗ္ဗဇိတာတိ စေ? အဂတိယာ[၂]။ အဘိရူပနန္ဒာယ ဟိ ဝါရေယျဒိဝသေယေဝ သာမိကော သက္ကကုမာရော ကာလမကာသိ၊ အထ နံ မာတာပိတရော အကာမကံ ပဗ္ဗာဇေသုံ။ ဇနပဒကလျာဏီ နန္ဒာပိ အာယသ္မန္တေ နန္ဒေ အရဟတ္တံ ပတ္တေ နိရာသာ ဟုတွာ “မယှံ သာမိကော စ မာတာ စ မဟာပဇာပတိ အညေ စ ဉာတကာ ပဗ္ဗဇိတာ၊ ဉာတီဟိ ဝိနာ ဒုက္ခော ဃရာဝါသော”တိ ဃရာဝါသေ အဿာဒမလဘန္တီ ပဗ္ဗဇိတာ၊ န သဒ္ဓါယ။

အထ ဘဂဝါ တာသံ ဉာဏပရိပါကံ ဝိဒိတွာ မဟာပဇာပတိံ အာဏာပေသိ “သဗ္ဗာပိ ဘိက္ခုနိယော ပဋိပါဋိယာ ဩဝါဒံ အာဂစ္ဆန္တူ”တိ။ တာ အတ္တနော ဝါရေ သမ္ပတ္တေ အညံ ပေသေန္တိ၊ တတော ဘဂဝါ “သမ္ပတ္တေ ဝါရေ

၁-အံ ၁-၂၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပကတိယာ (သျာ၊ က)

"Dīghāyuko hotu ayaṁ kumāro,
Tuvañca yakkha sukhito bhavāhi.
Abyādhitā lokahitāya tiṭṭhatha,
Ayaṁ kumāro saraṇamupeti Buddhaṁ -pa- dhammaṁ -pa- saṁghan"ti.

Bhagavā kumāraṁ rājapurisānaṁ adāsi "imaṁ vaḍḍhetvā puna mameva dethā"ti. Evaṁ so kumāro rājapurisānaṁ hatthato yakkhassa hatthaṁ, yakkhassa hatthato Bhagavato hatthaṁ, Bhagavato hatthato puna rājapurisānaṁ hatthaṁ gatattā nāmato "Hatthako Āḷavako"tijāto. Taṁ ādāya paṭinivatte rājapurise disvā kassakavanakammikādayo "kiṁ yakkho kumāraṁ atidaharattā na icchatī"ti bhītā pucchiṁsu. Rājapurisā "mā bhāyatha, khemaṁ kataṁ Bhagavatā"ti sabbamārocesuṁ. Tato "sādhu sādhū"ti sakalaṁ Āḷavīnagaraṁ ekakolāhalena yakkhābhimukhaṁ ahosi. Yakkhopi Bhagavato bhikkhācārakāle anuppatte pattacīvaraṁ gahetvā upaḍḍhumaggaṁ āgantvā nivatti.

Atha Bhagavā nagare piṇḍāya caritvā katabhattakicco nagaradvāre aññatarasmiṁ vivitte rukkhamūle paññattavarabuddhāsane nisīdi. Tato mahājanakāyena saddhiṁ rājā ca nāgarā ca ekato sampiṇḍitvā Bhagavantaṁ upasaṅkamma vanditvā parivāretvā nisinnā "kathaṁ bhante evaṁ dāruṇaṁ yakkhaṁ damayitthā"ti pucchiṁsu. Tesaṁ Bhagavā yuddhamādiṁ katvā "evaṁ navavidhavassaṁ vassi, evaṁ vibhiṁsanakaṁ akāsi, evaṁ pañhaṁ pucchi, tassāhaṁ evaṁ vissajjesin"ti Tamevāḷavakasuttaṁ kathesi. Kathā pariyosāne caturāsītipāṇasahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi. Tato rājā ca nāgarā ca Vessavaṇamahārājassa bhavanasamīpe yakkhassa bhavanaṁ katvā pupphagandhādisakkārūpetaṁ niccaṁ baliṁ pavattesuṁ. Tañca kumāraṁ viññutaṁ pattaṁ "tvaṁ Bhagavantaṁ nissāya jīvitaṁ labhi, gaccha Bhagavantaṁyeva payirupāsassu bhikkhusaṁghañcā"ti vissajjesuṁ, so Bhagavantañca bhikkhusaṁghañca payirupāsamāno na cirasseva anāgāmiphale patiṭṭhāya sabbaṁ Buddhavacanaṁ uggahetvā pañcasata-upāsakaparivāro ahosi. Bhagavā canaṁ etadagge niddisi "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ upāsakānaṁ

အတ္တနာဝ အာဂန္တုမ္ပိ၊ န အညာ ပေသေတဗ္ဗာ"တိ အာဟ။ အထေကဒိဝသံ အဘိရူပနန္ဒာ အဂမာသိ၊ တံ ဘဂဝါ နိမ္မိတရူပေန သံဝေဇေတွာ "အဋ္ဌီနံ နဂရံ ကတ"န္တိ ဣမာယ ဓမ္မပဒဂါထာယ—

"အာတုရံ အသုစိံ ပူတိံ၊ ပဿ နန္ဒေ သမုဿယံ။
ဥဂ္ဃရန္တံ ပဂ္ဃရန္တံ၊ ဗာလာနံ အဘိပတ္ထိတံ[1]။
အနိမိတ္တဉ္စ ဘာဝေဟိ၊ မာနာနုသယမုဇ္ဇဟ။
တတော မာနာဘိသမယာ၊ ဥပသန္တာ စရိဿသီ"တိ[2]—

ဣမာဟိ ထေရီဂါထာဟိ စ အနုပုဗ္ဗေန အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ အထေက-ဒိဝသံ သာဝတ္ထိဝါသိနော ပုရေဘတ္တံ ဒါနံ ဒတွာ သမာဒိန္နုပေါသထာ သုနိဝတ္ထာ သုပါရုတာ ဂန္ဓပုပ္ဖါဒီနိ အာဒါယ ဓမ္မဿဝနတ္ထာယ ဇေတဝနံ ဂန္တွာ ဓမ္မဿဝနပရိယောသာနေ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ နဂရံ ပဝိသန္တိ။ ဘိက္ခုနိ-သံဃောပိ ဓမ္မကထံ သုတွာ ဘိက္ခုနိဥပဿယံ ဂစ္ဆတိ။ တတ္ထ မနုဿာ စ ဘိက္ခုနိယော စ ဘဂဝတော ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တိ။ စတုပ္ပမာဏိကေ ဟိ လောက-သန္နိဝါသေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ အပ္ပသီဒန္တော နာမ နတ္ထိ။ ရူပပ္ပမာဏိကာ ဟိ ပုဂ္ဂလာ ဘဂဝတော လက္ခဏခစိတမနုဗျဉ္ဇနဝိစိတြံ သမုဇ္ဇလိတကေတု-မာလာဗျာမပ္ပဘာဝိနဒ္ဓမလင်္ကာရတ္တမိဝ လောကဿ သမုပ္ပန္နံ ရူပံ ဒိသွာ ပသီဒန္တိ၊ ဃောသပ္ပမာဏိကာ အနေကသတေသု ဇာတကေသု ကိတ္တိဃောသံ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ ကရဝီကမဓုရနိဃ္ဃောသံ ဗြဟ္မဿရဉ္စ သုတွာ၊ လူခပ္ပမာဏိကာ ပတ္တစီဝရာဒိလူခတံ ဒုက္ကရကာရိကလူခတံ ဝါ ဒိသွာ၊ ဓမ္မပ္ပမာဏိကာ သီလ-က္ခန္ဓာဒိသု ယံကိဉ္စိ ဓမ္မက္ခန္ဓံ ဥပပရိက္ခိတွာ။ တသ္မာ သဗ္ဗဋ္ဌာနေသု ဘဂဝတော ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တိ။ ဇနပဒကလျာဏီ နန္ဒာ ဘိက္ခုနုပဿယံ ပတွာပိ အနေက-ပရိယာယေန ဘဂဝတော ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တာနံ တေသံ သုတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပဂန္တုကာမာ ဟုတွာ ဘိက္ခုနီနံ အာရောစေသိ၊ ဘိက္ခုနိယော တံ ဂဟေတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိံသု။

ဘဂဝါ ပဋိကစ္စေဝ တဿာ ဂမနံ ဝိဒိတွာ ကဏှကေန ကဏှကံ, အာဏိယာ စ အာဏိံ နီဟရိတုကာမော ပုရိသော ဝိယ ရူပေနေဝ ရူပမဒံ ဝိနေတုံ အတ္တနော ဣဒ္ဓိဗလေန ပန္နရသသောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကံ အတိဒဿနီယံ ဣတ္ထိံ ပဿေ ဌတွာ ဗီဇမာနံ အဘိနိမ္မိနိ။ နန္ဒာ ဘိက္ခုနီပိ သဒ္ဓိံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ဘိက္ခုနိသံဃဿ အန္တရေ နိသီဒိတွာ ပါဒတလာ ပဘုတိ ယာဝ ကေသဂ္ဂါ

၁- ခု ၂-၃၀၁-ပိဋ္ဌေ။
၂- ခု ၁-၃၂၉၊ ခု ၂-၃၀၁-ပိဋ္ဌေသု။

catūhi saṅgahavatthūhi parisaṁ saṅgaṇhantānaṁ yadidaṁ Hatthako Āḷavako”ti[1].

Paramatthajotikāya Khuddakaṭṭhakathāya

Suttanipātaṭṭhakathāya

Āḷavakasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

11. Vijayasuttavaṇṇanā

Caraṁ vā yadi vā tiṭṭhanti Nandasuttaṁ. “Vijayasuttaṁ Kāyavicchandanikasuttan”tipi vuccati. Kā uppatti? Idaṁ kira suttaṁ dvīsu ṭhānesu vuttaṁ, tasmā assa duvidhā uppatti. Tattha Bhagavatā anupubbena Kapilavatthuṁ anuppatvā Sākiye vinetvā Nandādayo pabbājetvā anuññātāya mātugāmassa pabbajjāya Ānandattherassa bhaginī Nandā, Khemakasakkaraññono dhītā Abharūpanandā, Janapadakalyāṇī Nandāti tisso nandāyo pabbajiṁsu. Tena ca samayena Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati. Abhirūpanandā abhirūpā **eva** ahosi dassanīyā pāsādikā, tenevassā Abhirūpanandāti nāmamakaṁsu. Janapadakalyāṇī nandāpi rūpena attanā sadisaṁ na passati. Tā ubhopi rūpamadamattā “Bhagavā rūpaṁ vivaṇṇeti garahati, anekapariyāyenarūpe ādīnavaṁ dassetī”ti Bhagavato upaṭṭhānaṁ na gacchanti, daṭṭhumpi na icchanti. Evaṁ appasannā kasmā pabbajitāti ce? Agatiyā[2]. Abhirūpanandāya hi vāreyyadivaseyeva sāmiko sakyakumāro kālamakāsi, atha naṁ mātāpitaro akāmakaṁ pabbājesuṁ. Janapadakalyāṇī nandāpi āyasmante Nande arahattaṁ patte nirāsā hutvā “mayhaṁ sāmiko ca mātā ca Mahāpajāpati aññe ca ñātakā pabbajitā, ññātīhi vinā dukkho gharāvāso”ti gharāvāse assādamalabhantī pabbajitā, na saddhāya.

Atha Bhagavā tāsaṁ ñāṇaparipākaṁ viditvā Mahāpajāpatiṁ āṇāpesi “sabbāpi bhikkhuniyo paṭipāṭiyā ovādaṁ āgacchantū”ti. Tā attano vare sampatte aññaṁ pesenti, tato Bhagavā “sampatte vāre

1. Aṁ 1. 27 piṭṭhe. 2. Pakatiyā (Syā, Ka)

ဘဂဝတော ရူပသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ ပုန တံ ဘဂဝတော ပဿေ ဌိတံ နိမ္မိတရူပဉ္စ ဒိသွာ “အဟော အယံ ဣတ္ထီ ရူပဝတီ”တိ အတ္တနော ရူပမဒံ ဇဟိတွာ တဿာ ရူပေ အဘိရတ္တဘာဝါ အဟောသိ၊ တတော ဘဂဝါ တံ ဣတ္ထိံ ဝီသတိဝဿပ္ပမာဏံ ကတွာ ဒဿေသိ။ မာတုဂါမော ဟိ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကောယေဝ သောဘတိ၊ န တတော ဥဒ္ဓံ။ အထ တဿာ ရူပပရိဟာနိံ ဒိသွာ နန္ဒာယ တသ္မိံ ရူပေ ဆန္ဒရာဂေါ တနုကော အဟောသိ။ တတော ဘဂဝါ အဘိဇာတဝဏ္ဏံ, သကိံဝိဇာတဝဏ္ဏံ, မဇ္ဈိမိတ္ထိဝဏ္ဏံ, မဟိတ္ထိဝဏ္ဏန္တိ ဧဝံ ယာဝ ဝဿသတိကံ ဩဘဂ္ဂံ ဒဏ္ဍပရာယဏံ တိလကာဟတဂတ္တံ ကတွာ ဒဿေတွာ ပဿမာနာယေဝ နန္ဒာယ တဿာ မရဏံ ဥဒ္ဓုမာတကာဒိဘာဝံ ကာကာဒီဟိ သမ္ပရိဝါရေတွာ ခဇ္ဇမာနံ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ဇေဂုစ္ဆပဋိကူလဘာဝဉ္စ ဒဿေသိ။ နန္ဒာယ တံ ကမံ ဒိသွာ “ဧဝမေဝံ မမပိ အညေသမ္ပိ သဗ္ဗသာဓာရဏော အယံ ကမော”တိ အနိစ္စသညာ သဏ္ဌာသိ၊ တဒနုသာရေန စ ဒုက္ခာနတ္တသညာပိ၊ တယော ဘဝါ အာဒိတ္တမိဝ အဂါရံ အပ္ပဋိသရဏာ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ အထ ဘဂဝါ “ကမ္မဋ္ဌာနေ ပက္ခန္တံ နန္ဒာယ စိတ္တ”န္တိ ဉတွာ တဿာ သပ္ပါယဝသေန ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိ—

“အာတုရံ အသုစိံ ပူတိံ၊ ပဿ နန္ဒေ သမုဿယံ။
ဥဂ္ဃရန္တံ ပဂ္ဃရန္တံ၊ ဗာလာနံ အဘိပတ္ထိတံ[၁]။

ယထာ ဣဒံ တထာ ဧတံ၊ ယထာ ဧတံ တထာ ဣဒံ။
ဓာတုသော[၂] သုညတော ပဿ၊ မာ လောကံ ပုနရာဂမိ။
ဘဝေ ဆန္ဒံ ဝိရာဇေတွာ၊ ဥပသန္တာ စရိဿသီ”တိ[၃]။

ဂါထာပရိယောသာနေ နန္ဒာ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ။ အထဿာ ဘဂဝါ ဥပရိမဂ္ဂါဓိဂမတ္ထံ သုညတပရိဝါရံ ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တော ဣမံ သုတ္တမဘာသိ။ အယံ တာဝဿ ဧကာ ဥပ္ပတ္တိ။

ဘဂဝတိ ပန ရာဇဂဟေ ဝိဟရန္တေ ယာ သာ စီဝရက္ခန္ဓကေ[၄] ဝိတ္ထာရတော ဝုတ္တသမုဋ္ဌာနာယ သာလဝတိယာ ဂဏိကာယ ဓီတာ ဇီဝကဿ ကနိဋ္ဌာ သိရိမာ နာမ မာတု အစ္စယေန တံ ဌာနံ လဘိတွာ “အက္ကောဓေန ဇိနေ ကောဓ”န္တိ[၅] ဣမိဿာ ဂါထာယ ဝတ္ထုမှိ ပုဏ္ဏကသေဋ္ဌိဓီတရံ အဝမညိတွာ ဘဂဝန္တံ ခမာပေန္တီ ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ သောတာပန္နာ ဟုတွာ အဋ္ဌ

၁-ခု ၂-၃၀၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဓာတုယော (သျာ၊ က) ၃-ခု ၁-၃၀၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ ၃-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ခု ၁-၄၆၊ ခု ၅-၃၆-ပိဋ္ဌေသု။

attanāva āgantabbaṁ, na aññā pesetabbā”ti āha. Athekadivasaṁ Abhirūpanandā agamāsi, taṁ Bhagavā nimmitarūpena saṁvejetvā “aṭṭhīnaṁ nagaraṁ katan”ti imāya Dhammapadagāthāya—

> “Āturaṁ asuciṁ pūtiṁ, passa Nande samussayaṁ.
> Uggharantaṁ paggharantaṁ, bālānaṁ abhipatthitaṁ[1].
>
> Animittañca bhāvehi, mānānusayamujjaha.
> Tato mānābhisamayā, upasantā carissasī”ti[2]—

imāhi Therīgāthāhi ca anupubbena arahatte patiṭṭhāpesi. Athekadivasaṁ Sāvatthivāsino purebhattaṁ dānaṁ datvā samādinnuposathā sunivatthā supārutā gandhapupphādīni ādāya dhammassavanatthāya Jetavanaṁ gantvā dhammassavanapariyosāne Bhagavantaṁ vanditvā nagaraṁ pavisanti. Bhikkhunisaṁghopi dhammakathaṁ sutvā bhikkhuni-upassayaṁ gacchati. Tattha manussā ca bhikkhuniyo ca Bhagavato vaṇṇaṁ bhāsanti. Catuppamāṇiki hi lokasannivāse Sammāsambuddhaṁ disvā appasīdanto nāma natthi. Rūpappamāṇikā hi puggalā Bhagavato lakkhaṇakhacitamanubyañjanavicitraṁ samujjalitaketumālābyāmappabhāvinaddhamalaṅkāratthamiva lokassa samuppannaṁ rūpaṁ disvā pasīdanti, ghosappamāṇikā anekasatesu Jātakesu kittighosaṁ aṭṭhaṅgasamannāgataṁ karavīkamadhuranigghosaṁ brahmassarañca sutvā, lūkhappamāṇikā pattacīvarādilūkhataṁ dukkarakārikalūkhataṁ vā disvā, dhammappamāṇikā sīlakkhandhādīsu yaṁkiñci dhammakkhandhaṁ upaparikkhitvā. Tasmā sabbaṭṭhānesu Bhagavato vaṇṇaṁ bhāsanti. Janapadakalyāṇī nandā bhikkhunupassayaṁ patvāpi anekapariyāyena Bhagavato vaṇṇaṁ bhāsantānaṁ tesaṁ sutvā Bhagavantaṁ upagantukāmā hutvā bhikkhunīnaṁ ārocesi, bhikkhuniyo taṁ gahetvā Bhagavantaṁ upasaṅkamiṁsu.

Bhagavā paṭikacceva tassāgamanaṁ viditvā kaṇṭakena kaṇṭakaṁ, āṇiyā ca āṇiṁ nīharitukāmo puriso viya rūpeneva rūpamadaṁ vinetuṁ attano iddhibalena pannarasasoḷasavassuddesikaṁ atidassanīyaṁ itthiṁ passe ṭhatvā bījamānaṁ abhinimmini. Nandā bhikkhunīhi saddhiṁ upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ vanditvā bhikkhunisaṁghassa antare nisīditvā pādatalā pabhuti yāva kesaggā

1. Khu. 318 piṭṭhe. 2. Khu 1. 329; Khu 2. 318 piṭṭhesu.

နိစ္စဘတ္တာနိ ပဝတ္တေသိ။ တံ အာရဗ္ဘ အညတရော နိစ္စဘတ္တိကော ဘိက္ခု ရာဂံ ဥပ္ပါဒေသိ၊ အာဟာရကိစ္စမ္ပိ စ ကာတုံ အသက္ကောန္တော နိရာဟာရော နိပဇ္ဇိတိ ဓမ္မပဒဂါထာဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တံ။ တသ္မိံ တထာနိပန္နေယေဝ သိရိမာ ကာလံ ကတွာ ယာမဘဝနေ သုယာမဿ ဒေဝီ အဟောသိ။ အထ တဿာ သရီရဿ အဂ္ဂိကိစ္စံ နိဝါရေတွာ အာမကသုသာနေ ရညာ နိက္ခိပါပိတံ သရီရံ ဒဿနာယ ဘဂဝါ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော အဂမာသိ တမ္ပိ ဘိက္ခုံ အာဒါယ၊ တထာ နာဂရာ စ ရာဇာ စ။ တတ္ထ မနုဿာ ဘဏန္တိ “ပုဗ္ဗေ သိရိမာယ အဍ္ဎုတ္တရသဟဿေနာပိ ဒဿနံ ဒုလ္လဘံ၊ တံ ဒါနဇ္ဇ ကာကဏိကာယာပိ ဒဋ္ဌုကာမော နတ္ထီ”တိ။ သိရိမာပိ ဒေဝကညာ ပဉ္စဟိ ရထသတေဟိ ပရိဝုတာ တတြာဂမာသိ။ တတြာပိ ဘဂဝါ သန္နိပတိတာနံ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ ဣမံ သုတ္တံ တဿ ဘိက္ခုနော ဩဝါဒတ္ထံ “ပဿ စိတ္တကတံ ဗိမ္ဗ”န္တိ[၁] ဣမဉ္စ ဓမ္မပဒဂါထံ အဘာသိ။ အယမဿ ဒုတိယာ ဥပ္ပတ္တိ။

၁၉၅။ တတ္ထ **စရံ ဝါ**တိ သကလရူပကာယဿ ဂန္ဓဗ္ဗဒိသာဘိမုခေ-နာဘိနီဟာရေန ဂစ္ဆန္တော ဝါ။ **ယဒိ ဝါ တိဋ္ဌ**န္တိ တဿေဝ ဥဿာပနဘာဝေန တိဋ္ဌန္တော ဝါ။ **နိသိန္နော ဥဒ ဝါ သယ**န္တိ တဿေဝ ဟေဋ္ဌိမဘာဂသမိဉ္ဇန-ဥပရိမဘာဂသမုဿာပနဘာဝေန နိသိန္နော ဝါ, တိရိယံ ပသာရဏဘာဝေန သယန္တော ဝါ။ **သမိဉ္ဇေတိ ပသာရေတီ**တိ တာနိ တာနိ ပဗ္ဗာနိ သမိဉ္ဇေတိ စ ပသာရေတိ စ။

ဧသော ကာယဿ ဣဉ္ဇနာတိ သဗ္ဗာပေသာ ဣမဿေဝ သဝိညာဏ-ကဿ ကာယဿ ဣဉ္ဇနာ စလနာ ဖန္ဒနာ၊ နတ္ထေတ္ထ အညော ကောစိ စရန္တော ဝါ ပသာရေန္တော ဝါ၊ အပိစ ခေါ ပန “စရာမီ”တိ စိတ္တေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တေ တံသမုဋ္ဌာနာ ဝါယောဓာတု ကာယံ ဖရတိ၊ တေနဿ ဂန္ဓဗ္ဗဒိသာဘိမုခေါ အဘိနီဟာရော ဟောတိ၊ ဒေသန္တရေ ရူပန္တရပါတုဘာဝေါတိ အတ္ထော။ တေန “စရ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ တထာ “တိဋ္ဌာမီ”တိ စိတ္တေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တေ တံသမုဋ္ဌာနာ ဝါယောဓာတု ကာယံ ဖရတိ၊ တေနဿ သမုဿာပနံ ဟောတိ၊ ဥပရူပရိဋ္ဌာနေန ရူပပါတုဘာဝေါတိ အတ္ထော။ တေန “တိဋ္ဌ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ တထာ “နိသီဒါမီ”တိ စိတ္တေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တေ တံသမုဋ္ဌာနာ ဝါယောဓာတု ကာယံ ဖရတိ၊ တေနဿ ဟေဋ္ဌိမဘာဂသမိဉ္ဇနဉ္စ ဥပရိမဘာဂသမုဿာပနဉ္စ ဟောတိ၊ တထာဘာဝေန ရူပပါတုဘာဝေါတိ အတ္ထော။ တေန “နိသိန္နော”တိ ဝုစ္စတိ။ တထာ “သယာမီ”တိ စိတ္တေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တေ

၁-ခု ၁-၃၅-ပိဋ္ဌေ။

Bhagavato rūpasampattiṁ disvā puna taṁ Bhagavato passe ṭhitaṁ nimmitarūpañca disvā “aho ayaṁ itthī rūpavatī”ti attano rūpamadaṁ jahitvā tassā rūpe abhirattabhāvā ahosi, tato Bhagavā taṁ itthiṁ vīsativassappamāṇaṁ katvā dassesi. Mātugāmo hi soḷasavassuddesikoyeva sobhati, na tato uddhaṁ. Atha tassā rūpaparihāniṁ disvā Nandāya tasmiṁ rūpe chandarāgo tanuko ahosi. Tato Bhagavā avijātavaṇṇaṁ, sakiṁvijātavaṇṇaṁ, majjhimitthivaṇṇaṁ, mahitthivaṇṇanti evaṁ yāva vassasatikaṁ obhaggaṁ daṇḍaparāyaṇaṁ tilakāhatagattaṁ katvā dassetvā passamānāyeva Nandāya tassā maraṇaṁ uddhumātakādibhedaṁ kākādīhi samparivāretvā khajjamānaṁ duggandhaṁ jegucchapaṭikūlabhāvañca dassesi. Nandāya taṁ kamaṁ disvā “evamevaṁ mamapi aññesampi sabbasādhāraṇo ayaṁ kamo”ti aniccasaññā saṇṭhāsi, tadanusārena ca dukkhānattasaññāpi, tayo bhavā ādittamiva agāraṁ appaṭisaraṇā hutvā upaṭṭhahiṁsu. Atha Bhagavā “kammaṭṭhāne pakkhantaṁ Nandāya cittan”ti ñatvā tassāsappāyavasena imā gāthāyo abhāsi—

“Āturaṁ asuciṁ pūtiṁ, passa Nande samussayaṁ.
Uggharantaṁ paggharantaṁ, bālānaṁ abhipatthitaṁ[1].

Yathā idaṁ tathā etaṁ, yathā etaṁ tathā idaṁ.
Dhātuso[2] suññato passa, mā lokaṁ punarāgami.
Bhave chandaṁ virājetvā, upasantā carissasī”ti[3].

Gāthāpariyosāne Nandā sotāpattiphale patiṭṭhāsi. Athassā Bhagavā uparimaggādhigamatthaṁ suññataparivāraṁ vipassanākammaṭṭhānaṁ kathento imaṁ suttamabhāsi. Ayaṁ tāvassa ekā uppatti.

Bhagavati pana Rājagahe viharante yā sā Cīvarakkhandhake[4]vitthārato vuttasamuṭṭhānāya Sālavatiyā gaṇikāya dhītā Jīvakassa kaniṭṭhā Sirimā nāma mātu accayena taṁ ṭhānaṁ labhitvā “akkodhena jine kodhan”ti[5] imissā gāthāya vatthumhi Puṇṇakaseṭṭhidhītaraṁ avamaññitvā Bhagavantaṁ khamāpentī dhammadesanaṁ sutvā sotāpannā hutvā aṭṭha

1. Khu 2. 381 piṭṭhe. 2. Dhātuyo (Syā,Ka) 3. Khu 1. 308 piṭṭhe.
4. Vi 3. 377 piṭṭhe. 5. Khu 1. 46; Khu 5. 36 piṭṭhesu.

တံသမုဋ္ဌာနာ ဝါယောဓာတု ကာယံ ဖရတိ၊ တေနဿ တိရိယံ ပသာရဏံ ဟောတိ၊ တထာဘာဝေန ရူပပါတုဘာဝေါတိ အတ္ထော။ တေန "သယ"န္တိ ဝုစ္စတိ။

ဧဝံ စာယမာယသ္မာ[1] ယော ကောစိ ဇင်္ဃန္တာမော စရံ ဝါ ယဒိ ဝါ တိဋ္ဌံ၊ နိသိန္နော ဥဒ ဝါ သယံ ယမေတံ တတ္ထ တတ္ထ ဣရိယာပထေ တေသံ တေသံ ပဗ္ဗာနံ သမိဉ္ဇနပ္ပသာရဏဝသေန သမိဉ္ဇေတိ ပသာရေတီတိ ဝုစ္စတိ၊ တမ္ပိ ယသ္မာ သမိဉ္ဇနပ္ပသာရဏစိတ္တေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေ ယထာဝုတ္တေနေဝ နယေန ဟောတိ၊ တသ္မာ ဧသာ ကာယဿ ဣဉ္ဇနာ၊ နတ္ထေတ္ထ အညော ကောစိ၊ သုညမိဒံ ကေနစိ စရန္တေန ဝါ ပသာရေန္တေန ဝါ သတ္တေန ဝါ ပုဂ္ဂလေန ဝါ။ ကေဝလံ ပန—

စိတ္တနာနတ္တမာဂမ္မ၊ နာနတ္တံ ဟောတိ ဝါယုနော။
ဝါယုနာနတ္တတော နာနာ၊ ဟောတိ ကာယဿ ဣဉ္ဇနာတိ—

အယမေတ္ထ ပရမတ္ထော။

ဧဝမေတာယ ဂါထာယ ဘဂဝါ ယသ္မာ ကေသုစိ ဣရိယာပထေ စိရဝိနိယောဂေန ကာယပီဠနံ ဟောတိ၊ တဿ စ ဝိနောဒနတ္ထံ ဣရိယာပထပရိဝတ္တနံ ကရိယတိ၊ တသ္မာ "စရံ ဝါ"တိအာဒီဟိ ဣရိယာပထပဋိစ္ဆန္နံ ဒုက္ခလက္ခဏံ ဒီပေတိ၊ တထာ စရဏကာလေ ဌာနာဒီနမဘာဝတော သဗ္ဗမေတံ စရဏာဒိဘေဒံ "ဧသာ ကာယဿ ဣဉ္ဇနာ"တိ ဘဏန္တော သန္တတိပဋိစ္ဆန္နံ အနိစ္စလက္ခဏံ။ တာယ တာယ သာမဂ္ဂိယာ ပဝတ္တာယ "ဧသာ ကာယဿ ဣဉ္ဇနာ"တိ စ အတ္တပဋိက္ခေပေန ဘဏန္တော အတ္တသညာဃနပဋိစ္ဆန္နံ အနတ္တလက္ခဏံ ဒီပေတိ။

၁၉၆။ ဧဝံ လက္ခဏတ္တယဒီပနေန သုညတကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတွာ ပုန သဝိညာဏကာဝိညာဏကအသုဘဒဿနတ္ထံ "**အဋ္ဌိနဟာရုသံယုတ္တော**"တိ အာရဘိ။ တဿတ္ထော—ယဿ ဧသာ ကာယဿ ဣဉ္ဇနာ၊ သွာယံ ကာယော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဒွတ္တိံသာကာရဝဏ္ဏနာယံ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဒိသောကာသပရိစ္ဆေဒဘေဒေန အဗျာပါရနယေန စ ပကာသိတေဟိ သဋ္ဌာဓိကေဟိ တီဟိ အဋ္ဌိသတေဟိ နဝဟိ နှာရုသတေဟိ စ သံယုတ္တတ္တာ အဋ္ဌိနဟာရုသံယုတ္တော၊ တတ္ထေဝ ပကာသိတေန အဂ္ဂပါဒင်္ဂုလိတစာဒိနာ တစေန စ နဝပေသိသတပ္ပဘေဒေန စ မံသေန အဝလိတ္တတ္တာ **တစမံသာဝလေပနော** ပရမဒုဂ္ဂန္ဓဇေဂုစ္ဆပဋိကူလောတိ

၁-စေတ္ထ ယသ္မာ (သီ)

niccabhattāni pavattesi. Taṁ ārabbha aññataro niccabhattiko bhikkhu rāgaṁ uppādesi, āhārakiccampi ca kātuṁ asakkonto nirāhāro nipajjīti Dhammapadagāthāvatthumhi vuttaṁ. Tasmiṁ tathānipanneyeva Sirimā kālaṁ katvā Yāmabhavane Suyāmassa devī ahosi. Atha tassā sarīrassa aggikiccaṁ nivāretvā āmakasusāne raññā nikkhipāpitaṁ sarīraṁ dassanāya Bhagavā bhikkhusaṁghaparivuto agamāsi tampi bhikkhuṁ ādāya, tathā nāgarā ca rājā ca. tattha manussā bhaṇanti "pubbe Sirimāya aṭṭhuttarasahassenāpi dassanaṁ dullabhaṁ, taṁ dānajja kākaṇikāyāpi daṭṭhukāmo natthī"ti. Sirimāpi devakaññā pañcahi rathasatehi parivutā tatrāgamāsi. Tatrāpi Bhagavā sannipatitānaṁ dhammadesanatthaṁ imaṁ suttaṁ tassa bhikkhuno ovādatthaṁ "passa cittakataṁ bimban"ti[1] imañca Dhammapadagāthaṁ abhāsi. Ayamassa dutiyā uppatti.

195. Tattha **caraṁ vā**ti sakalarūpakāyassa gantabbadisābhimukhenābhinīhārena gacchanto vā. **Yadi vā tiṭṭhan**ti tasseva ussāpanabhāvena tiṭṭhanto va. **Nisinno uda vā sayan**ti tasseva heṭṭhimabhāgasamiñjana-uparimabhāgasamussāpanabhāvena nisinno vā, tiriyaṁ pasāraṇabhāvena sayanto vā. **Samiñjeti pasāretī**ti tāni tāni pabbāni samiñjeti ca pasāreti ca.

Esā kāyassa iñjanāti sabbāpesā imasseva saviññāṇakassa kāyassa iñjanā calanā phandanā, natthettha añño koci caranto vā pasārento vā, apica kho pana "carāmī"ti citte uppajjante taṁsamuṭṭhānā vāyodhātu kāyaṁ pharati, tenassa gantabbadisābhimukho abhinīhāro tathā "tiṭṭhāmī"ti citte uppajjante taṁsamuṭṭhānā vāyodhātu kāyaṁ pharati, tenassa samussāpanaṁ hoti, uparūpariṭṭhānena rūpapātubhāvoti attho. Tena "tiṭṭhan"ti vuccati. Tathā "nisīdāmī"ti citte uppajjante taṁsamuṭṭhānā vāyodhātu kāyaṁ pharati, tenassa heṭṭhimabhāgasamiñjanañca uparimabhāgasamussāpanañca hoti, tathābhāvena rūpapātubhāvoti attho. Tena "nisinno"ti vuccati. Tathā "sayāmī"ti citte uppajjante

1. Khu 1. 35 piṭṭhe.

ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကိဉ္စေတ္ထ ဝေဒိတဗ္ဗံ သိယာ၊ ယဒိ ဧသ ယာ သာ မဏ္ဍိမဿ ပုရိသဿ သကလသရီရတော သံကမိတာ ဗဒရဋ္ဌိပ္ပမာဏာ ဘဝေယျ၊ တာယ မက္ခိကာပတ္တသုခုမစ္ဆဝိယာ နီလာဒိရင်္ဂဇာတေန ဂေဟဘိတ္တိ ဝိယ ပဋိစ္ဆန္နော န ဘဝေယျ၊ အယံ ပန ဧဝံ သုခုမာယပိ **ဆဝိယာ ကာယော ပဋိစ္ဆန္နော** ပညာစက္ခုဝိရဟိတေဟိ ဗာလပုထုဇ္ဇနေဟိ **ယထာဘူတံ န ဒိဿတိ။** ဆဝိရာဂရဉ္ဇိတော ဟိဿ ပရမဇေဂုစ္ဆပဋိကူလဓမ္မသမ္ဘာတော တစောပိ တစပလိဝေဌိတံ ယံ တံ ပဘေဒတော—

> “နဝပေသိသတာ မံသာ၊ အဝလိတ္တာ ကဠေဝရေ။
> နာနာကိမိကုလာကိဏ္ဏံ၊ မီဠှဋ္ဌာနံဝ ပူတိကာ”တိ—

ဧဝံ ဝုတ္တံ နဝမံသသတမ္ပိ, မံသာဝလိတ္တာ ယေ တေ—

> “နဝနှာရုသတာ ဟောန္တိ၊ ဗျာမမတ္တေ ကဠေဝရေ။
> ဗန္ဓန္တိ အဋ္ဌိသင်္ဃာတံ၊ အဂါရမိဝ ဝလ္လိယာ”တိ။

တေပိ, နှာရုသမ္ဗဒ္ဓါနိ[1] ပဋိပါဋိယာ အဝဋ္ဌိတာနိ[2] ပူတီနိ ဒုဂ္ဂန္ဓာနိ တီဏိ သဋ္ဌာဓိကာနိ အဋ္ဌိသတာနိပိ ယထာဘူတံ န ဒိဿန္တိ ယတော အနာဒိယိတွာ တံ မက္ခိကာပတ္တသုခုမစ္ဆဝိံ[3]။ ယာနိ ပနဿ[4] ဆဝိရာဂရတ္တေန တစေန ပလိဝေဌိတတ္တာ သဗ္ဗလောကဿ အပါကဋာနိ နာနပ္ပကာရာနိ အဗ္ဘန္တရကုဏပါနိ ပရမာသုစိဒုဂ္ဂန္ဓဇေဂုစ္ဆနီယပဋိကူလာနိ၊ တာနိပိ ပညာစက္ခုနာ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ဧဝံ ပဿိတဗ္ဗော “**အန္တပူရော ဥဒရပူရော။ပ။ ပိတ္တဿ စ ဝသာယ စာ**”တိ။

၁၉၇။ တတ္ထ အန္တဿ ပူရော **အန္တပူရော**။ ဥဒရဿ ပူရော **ဥဒရပူရော**။ ဥဒရန္တိ စ ဥဒရိယဿေတံ အဓိဝစနံ။ တဉှိ ဌာနနာမေန “ဥဒရ”န္တိ ဝုတ္တံ။ **ယကနပေဠဿာ**တိ[4] ယကနပိဏ္ဍဿ။ **ဝတ္ထိနော**တိ မုတ္တဿ။ ဌာနူပစာရေန ပနေတံ “ဝတ္ထီ”တိ ဝုတ္တံ။ **ပူရော**တိ အဓိကာရော၊ တသ္မာ ယကနပေဠဿ ပူရော ဝတ္ထိနော ပူရောတိ ဧဝံ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဧသ နယော **ဟဒယဿာ**တိအာဒီသု။ သဗ္ဗာနေဝ စေတာနိ အန္တာဒီနိ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဒိသောကာသပရိစ္ဆေဒဘေဒေန အဗျာပါရနယေန စ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တနယဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၁၉၉-၂၀၀။ ဧဝံ ဘဂဝါ “န ကိဉ္စေတ္ထ ဧကမ္ပိ ဂယှူပဂံ မုတ္တာမဏိသဒိသံ အတ္ထိ၊ အညဒတ္ထု အသုစိပရိပူရောဝါယံ ကာယော”တိ အဗ္ဘန္တရကုဏပံ

၁- နဟာရုသမောတ္ထတာနိ (သီ)၊ နှာရုသမောဌိတာနိ (သျာ)　၂- အဝတ္ထိတာနိ (သီ၊ သျာ)
၃- မက္ခိကာပတ္တသုခုမစ္ဆဝိယာ ပဋိစ္ဆန္နဿ (သျာ)　၄- ယကပေဠဿာတိ (သီ၊ သျာ)

taṁsamuṭṭhānā vāyodhātu kāyaṁ pharati, tenassa tiriyaṁ pasāraṇaṁ hoti, tathābhāvena rūpapātubhāvoti attho. Tena "sayan"ti vuccati.

Evaṁ cāyamāyasmā[1] yo koci itthannāmo caraṁ vā yadi vā tiṭṭhaṁ, nisinno uda vā sayaṁ yametaṁ tattha tattha iriyāpathe tesaṁ tesaṁ pabbānaṁ samiñjanappasāraṇavasena samiñjeti pasāretīti vuccati, tampi yasmā samiñjanappasāraṇacitte uppajjamāne yathāvutteneva nayena hoti, tasmā esā kāyassa iñjanā, natthettha añño koci, suññamidaṁ kenaci carantena vā pasārentena vā sattena vā puggalena vā. Kevalaṁ pana—

Cittanānattamāgamma, nānattaṁ hoti vāyuno.
Vāyunānattato nānā, hoti kāyassa iñjanāti—

ayamettha paramattho.

Evametāya gāthāya Bhagavā yasmā ekasmiṁ iriyāpathe ciraviniyogena kāyapīḷanaṁ hoti, tassa ca vinodanatthaṁ iriyāpathaparivattanaṁ karīyati, tasmā "caraṁ vā"ti-ādīhi iriyāpathapaṭicchannaṁ dukkhalakkhaṇaṁ dīpeti, tathā caraṇakāle ṭhānādīnamabhāvato sabbametaṁ caraṇādibhedaṁ "esā kāyassa iñjanā"ti bhaṇanto santatipaṭicchannaṁ aniccalakkhaṇaṁ. Tāya tāya sāmaggiyā pavattāya "esā kāyassa iñjanā"ti ca attapaṭikkhepena bhaṇanto attasaññāghanapaṭicchannaṁ anattalakkhaṇaṁ dīpeti.

196. Evaṁ lakkhaṇattayadīpanena suññatakammaṭṭhānaṁ kathetvā puna saviññāṇakāviññāṇaka-asubhadassanatthaṁ **"aṭṭhinahārusaṁyutto"**ti ārabhi. Tassattho—yassa cesā kāyassa iñjanā, svāyaṁ kāyo Visuddhimagge dvattiṁsākāravaṇṇanāyaṁ vaṇṇasaṇṭhānadisokāsaparicchedabhedena abyāpāranayena ca pakāsitehi saṭṭhādhikehi tīhi aṭṭhisatehi navahi nhārusatehi ca saṁyuttattā aṭṭhinahārusaṁyutto, tattheva pakāsitena aggapādaṅgulitacādinā tacena ca navapesisatappabhedena ca maṁsena avalittattā **tacamaṁsāvalepano** paramaduggandhajegucchapaṭikūloti

1. Evañca yasmā (Sī)

ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တမေဝ အဇ္ဈတ္တကုဏပံ ဗဟိနိက္ခမနကုဏပေန ပါကဋံ ကတွာ ဒဿေန္တော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တဉ္စ သင်္ဂဟိတွာ "**အထဿ နဝဟိ သောတေဟီ**"တိ ဂါထာဒွယမာဟ။

တတ္ထ **အထာ**တိ ပရိယာယန္တရနိဒဿနံ၊ အပရေနာပိ ပရိယာယေန အသုစိဘာဝံ ပဿာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အဿာ**တိ ဣမဿ ကာယဿ။ **နဝဟိ သောတေဟီ**တိ ဥဘောအက္ခိဆိဒ္ဒကဏ္ဏဆိဒ္ဒနာသာဆိဒ္ဒမုခဝစ္စမဂ္ဂပဿာဝမဂ္ဂေဟိ။ **အသုစိ သဝတီ**တိ သဗ္ဗလောကပါကဋနာနပ္ပကာရပရမဒုဂ္ဂန္ဓဇေဂုစ္ဆအသုစိယေဝ သဝတိ သန္ဒတိ ပဂ္ဃရတိ၊ န အညံ ကိဉ္စိ အဂရုစန္ဒနာဒိဂန္ဓဇာတံ ဝါ မဏိမုတ္တာဒိရတနဇာတံ ဝါ။ **သဗ္ဗဒါ**တိ တဉ္စ ခေါ သဗ္ဗဒါ ရတ္တိမ္ပိ ဒိဝါပိ ပုဗ္ဗဏှေပိ သာယန္ဟေပိ တိဋ္ဌတောပိ ဂစ္ဆတောပီတိ။ ကိံ တံ အသုစီတိ စေ? "**အက္ခိမှာ အက္ခိဂူထကော**"တိအာဒိ။ တေသု ဟိ ဒွိဟိ အက္ခိဆိဒ္ဒေဟိ အပနီတတစမံသသဒိသော အက္ခိဂူထကော, ကဏ္ဏဆိဒ္ဒေဟိ ရဇောဇလ္လသဒိသော ကဏ္ဏဂူထကော, နာသာဆိဒ္ဒေဟိ ပုဗ္ဗသဒိသာ သိင်္ဃာဏိကာ စ သဝတိ၊ မုခေန စ ဝမတိ၊ ကိံ ဝမတီတိ စေ? **ဧကဒါ ပိတ္တံ၊** ယဒါ အဗဒ္ဓပိတ္တံ ကုပ္ပိတံ ဟောတိ၊ တဒါ တံ ဝမတီတိ အဓိပ္ပါယော။ **သေမှဉ္စာ**တိ န ကေဝလဉ္စ ပိတ္တံ၊ ယမ္ပိ ဥဒရပဋလေ ဧကပတ္ထပူရပ္ပမာဏံ သေမှံ တိဋ္ဌတိ၊ တမ္ပိ ဧကဒါ ဝမတိ။ တံ ပနေတံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ "သေမှဉ္စာ"တိ စ-သဒ္ဒေန သေမှဉ္စ အညဉ္စ ဧဝရူပံ ဥဒရိယလောဟိတာဒိအသုစိံ ဝမတီတိ ဒဿေတိ။ ဧဝံ သတ္တဟိ ဒွါရေဟိ အသုစိဝမနံ ဒဿေတွာ ကာလဉ္စ ပုဂ္ဂလဉ္စ ပရိသဉ္စ ဘဂဝါ တဒုတ္တရိ ဒွေ ဒွါရာနိ ဝိသေသဝစနေန အနာမသိတွာ အပရေန ပရိယာယေန သဗ္ဗသ္မာပိ ကာယာ အသုစိသဝနံ ဒဿေန္တော အာဟ "**ကာယမှာ သေဒဇလ္လိကာ**"တိ။ တတ္ထ **သေဒဇလ္လိကာ**တိ သေဒေါ စ လောဏပဋလမလဘေဒေါ ဇလ္လိကာ စ၊ တဿ "သဝတိ သဗ္ဗဒါ"တိ ဣမိနာ သဒ္ဓိံ သမ္ဗန္ဓော။

၂၀၁။ ဧဝံ ဘဂဝါ ယထာ နာမ ဘတ္တေ ပစ္စမာနေ တဏ္ဍုလမလဉ္စ ဥဒကမလဉ္စ[2] ဖေဏေန သဒ္ဓိံ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဥက္ခလိမုခံ မက္ခေတွာ ဗဟိ ဂဠတိ၊ တထာ အသိတပီတာဒိဘေဒေ အာဟာရေ ကမ္မဇေန အဂ္ဂိနာ ပစ္စမာနေ ယံ အသိတပီတာဒိမလံ ဥဋ္ဌဟိတွာ "အက္ခိမှာ အက္ခိဂူထကော"တိအာဒိနာ ဘေဒေန နိက္ခမန္တံ အက္ခိအာဒီနိ မက္ခေတွာ ဗဟိ ဂဠတိ၊ တဿာပိ ဝသေန ဣမဿ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၂၅၂၊ ၃၅၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-တဏ္ဍုလဉ္စ ဥက္ခလိမလဉ္စ (သီ)

veditabbo. Kiñcettha veditabbaṁ siyā, yadi esa yā sā majjhimassa purisassa sakalasarīrato saṁkaḍḍhitā badaraṭṭhippamāṇā bhaveyya, tāya makkhikāpattasukhumacchaviyā nīlādiraṅgajātena gehabhitti viya paṭicchanno na bhaveyya, ayaṁ pana evaṁ sukhumāyapi **chaviyā kāyo paṭicchanno** paññācakkhuvirahitehi bālaputhujjanehi **yathābhūtaṁ na dissati.** Chavirāgarañjito hissa paramajegucchapaṭikūladhammasaṅkhāto tacopi tacapaliveṭhitaṁ yaṁ taṁ pabhedato—

> "Navapesisatā maṁsā, avalittā kaḷevare.
> Nānākimikulākiṇṇaṁ, miḷhaṭṭhānaṁva pūtikā"ti—

evaṁ vuttaṁ navamaṁsasatampi, maṁsāvalittā ye te—

> "Navanhārusatā honti, byāmamatte kaḷevare.
> Bandhanti aṭṭhisaṅghātaṁ, agāramiva valliyā"ti.

tepi, nhārusamuṭṭhitāni[1] paṭipāṭiyā avaṭṭhitāni[2] pūtīni duggandhāni tīṇi saṭṭhādhikāni aṭṭhisatānipi yathābhūtaṁ na dissanti yato anādiyitvā taṁ makkhikāpattasukhumacchaviṁ. Yāni panassa[3] chavirāgarattena tacena paliveṭhitattā sabbalokassa apākaṭāni nānappakārāni abbhantarakuṇapāni paramāsuciduggandhajegucchanīyapaṭikūlāni, tānipi paññācakkhunā paṭivijjhitvā evaṁ passitabbo **"antapūro udarapūro -pa- pittassa ca vasāya cā"**ti.

197. Tattha antassa pūro **antapūro.** Udarassa pūro **udarapūro.** Udaranti ca udariyassetaṁ adhivacanaṁ. Tañhi ṭhānanāmena "udaran"ti vuttaṁ. **Yakanapeḷassāti**[4] yakanapiṇḍassa. **Vatthino**ti muttassa. **Ṭhānūpacārena** panetaṁ "vatthī"ti vuttaṁ. **Pūro**ti adhikāro, tasmā yakanapeḷassa pūro vatthino pūroti evaṁ yojetabbaṁ. Esa nayo **hadayassā**ti-ādīsu. Sabbāneva cetāni antādīni vaṇṇasaṇṭhānadisokāsaparicchedabhedena abyāpāranayena ca Visuddhimagge vuttanayavaseneva veditabbāni.

199-200. Evaṁ Bhagavā "na kiñcettha ekampi gayhūpagaṁ muttāmaṇisadisaṁ atthi, aññadatthu asuciparipūrovāyaṁ kāyo"ti abbhantarakuṇapaṁ

1. Nahārusamotthatāni (Sī), nhārusamoṭhitāni (Syā)
2. Avatthitāni (Sī, Syā)
3. Makkhikāpattasukhumacchaviyā paṭicchannassa (Syā)
4. Yakapeḷassāti (Sī, Syā)

ကာယဿ အသုစိဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယံ လောကေ ဥတ္တမင်္ဂသမ္မတံ သီသံ အတိဝိသိဋ္ဌဘာဝတော ပဗ္ဗေန္တော ဝန္ဒနေယျာနမ္ပိ ဝန္ဒနံ န ကရောန္တိ၊ တဿာပိ နိဿာရတာယ အသုစိတာယ စဿ အသုစိဘာဝံ ဒဿေန္တော "**အထဿ သုသိရံ သီသံ**"န္တိ ဣမံ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **သုသိရ**န္တိ ဆိဒ္ဒံ။ **မတ္ထလုင်္ဂဿ ပူရိတ**န္တိ ဒဓိဘရိတအလာဗုကံ ဝိယ မတ္ထလုင်္ဂဘရိတံ။ တဉ္စ ပနေတံ မတ္ထလုင်္ဂံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သုဘတော နံ မညတိ ဗာလော**တိ တမေနံ ဧဝံ နာနာဝိဓကုဏပဘရိတမ္ပိ ကာယံ ဒုစ္စိန္တိတစိန္တီ ဗာလော သုဘတော မညတိ၊ သုဘံ သုစိံ ဣဋ္ဌံ ကန္တံ မနာပန္တိ တီဟိပိ တဏှာဒိဋ္ဌိမာနမညနာဟိ မညတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ **အဝိဇ္ဇာယ ပုရက္ခတော** စတုသစ္စပဋိစ္ဆာဒကေန မောဟေန ပုရက္ခတော စောဒိတော ပဝတ္တိတော၊ "ဧဝံ အာဒိယ, ဧဝံ အဘိနိဝိသ, ဧဝံ မညာဟီ"တိ ဂါဟိတောတိ အဓိပ္ပါယော။ ပဿ ယာဝ အနတ္ထကရာ စာယံ အဝိဇ္ဇာတိ။

၂၀၂။ ဧဝံ ဘဂဝါ သဝိညာဏကဝသေန အသုဘံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အဝိညာဏကဝသေန ဒဿေတုံ, ယသ္မာ ဝါ စက္ကဝတ္တိရညောပိ ကာယော ယထာဝုတ္တကုဏပဘရိတောယေဝ ဟောတိ၊ တသ္မာ သဗ္ဗပ္ပကာရေနပိ[1] သမ္ပတ္တိဘဝေ အသုဘံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဝိပတ္တိဘဝေ ဒဿေတုံ "**ယဒါ စ သော မတော သေတီ**"တိ ဂါထမာဟ။

တဿတ္ထော—သွာယမေဝံဝိဓော ကာယော **ယဒါ** အာယုဥသ္မာဝိညာဏာပဂမေန **မတော** ဝါတဘရိတဘသ္တာ ဝိယ **ဥဒ္ဓုမာတကော** ဝဏ္ဏပရိဘေဒေန **ဝိနီလကော သုသာနသ္မိံ** နိရတ္ထံဝ ကလိင်္ဂရံ ဆဍ္ဍိတတ္တာ **အပဝိဒ္ဓေါ သေတိ**၊ အထ "န ဒါနိဿ ပုန ဥဋ္ဌာနံ ဘဝိဿတီ"တိ ဧကံသတောယေဝ **အနပေက္ခာ ဟောန္တိ ဉာတယော**။ တတ္ထ **မတော**တိ အနိစ္စတံ ဒဿေတိ၊ **သေတီ**တိ နိရီဟကတ္တံ။ တဒုဘယေန စ ဇီဝိတဗလမဒပ္ပဟာနေ နိယောဇေတိ။ **ဥဒ္ဓုမာတကော**တိ သဏ္ဌာနဝိပတ္တိံ ဒဿေတိ၊ **ဝိနီလကော**တိ ဆဝိရာဂဝိပတ္တိံ။ တဒုဘယေန စ ရူပမဒပ္ပဟာနေ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတံ ပဋိစ္စ မာနပ္ပဟာနေ စ နိယောဇေတိ။ **အပဝိဒ္ဓေါ**တိ ဂဟေတဗ္ဗာဘာဝံ ဒဿေတိ၊ **သုသာနသ္မိ**န္တိ အန္တော အဓိဝါသေတုမနရဟံ ဇိဂုစ္ဆနီယဘာဝံ။ တဒုဘယေနပိ "မမ"န္တိ ဂါဟဿ သုဘသညာယ စ ပဟာနေ နိယောဇေတိ။ **အနပေက္ခာ ဟောန္တိ ဉာတယော**တိ ပဋိကိရိယာဘာဝံ ဒဿေတိ၊ တေန စ ပရိဝါရမဒပ္ပဟာနေ နိယောဇေတိ။

၁-သဗ္ဗပ္ပကာရေပိ (သီ)၊ သဗ္ဗပ္ပကာရေဟိ (သျာ)

dassetvā idāni tameva abbhantarakuṇapaṁ bahinikkhamanakuṇapena pākaṭaṁ katvā dassento pubbe vuttañca saṅgaṇhitvā **“athassa navahi sotehī”ti** gāthādvayamāha.

Tattha **athāti** pariyāyantaranidassanaṁ, aparenāpi pariyāyena asucibhāvaṁ passāti vuttaṁ hoti. **Assāti** imassa kāyassa. **Navahi sotehīti** ubho-akkhicchiddakaṇṇacchiddanāsāchiddamukhavaccamaggapassāva-maggehi. **Asuci savatīti** sabbalokapākaṭanānappakāraparamaduggandha-jeguccha-asuciyeva savati sandati paggharati, na aññaṁ kiñci agarucandanādigandhajātaṁ vā maṇimuttādiratanajātaṁ vā. **Sabbadāti** tañca kho sabbadā rattimpi divāpi pubbaṇhepi sāyanhepi tiṭṭhatopi gacchatopīti. Kiṁ taṁ asucīti ce? **“Akkhimhā akkhigūthako”ti**-ādi. Etassa hi dvīhi akkhicchiddehi apanītatacamaṁsasadiso akkhigūthako, kaṇṇacchiddehi rajojallasadiso kaṇṇagūthako, nāsāchiddehi pubbasadisā siṅghāṇikā ca savati, mukhena ca vamāti, kiṁ vamatīti ce? **Ekadā pittaṁ,** yadā abaddhapittaṁ kuppitaṁ hoti, tadā taṁ vamatīti-a dhippāyo. **Semhañcāti** na kevalañca pittaṁ, yampi udarapaṭale ekapatthapūrappamāṇaṁ semhaṁ tiṭṭhati, tampi ekadā vamati. Taṁ panetaṁ vaṇṇādito Visuddhimagge[1] vuttanayeneva veditabbaṁ. “Semhañcā”ti ca-saddena semhañca aññañca evarūpaṁ udariyalohitādi-asuciṁ vamatīti dasseti. Evaṁ sattahi dvārehi asucivamanaṁ dassetvā kālaññū puggalaññū parisaññū ca Bhagavā taduttari dve dvārāni visesavacanena anāmasitvā aparena pariyāyena sabbasmāpi kāyā asucisavanaṁ dassento āha **“kāyamhā sedajallikā”ti**. Tattha **sedajallikāti** sedo ca loṇapaṭalamalabhedā jallikā ca, tassa “savati sabbadā”ti iminā saddhiṁ sambandho.

201. Evaṁ Bhagavā yathā nāma bhatte paccamāne taṇḍulamalañca udakamalañca[2] pheṇena saddhiṁ uṭṭhahitvā ukkhalimukhaṁ makkhetvā bahi gaḷati, tathā asitapītādibhede āhāre kammajena agginā paccamāne yaṁ asitapītādimalaṁ uṭṭhahitvā “akkhimhā akkhigūthako”ti-ādinā bhedena nikkhamantaṁ akkhi-ādīni makkhetvā bahi gaḷati, tassāpi vasena imassa

1. Visuddhi 1. 252, 355 piṭṭhesu. 2. Taṇḍulañca ukkhalimalañca (Sī)

၂၀၃။ ဧဝမိမာယ ဂါထာယ အပရိဘိန္နာဝိညာဏကဝသေန အသုဘံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ပရိဘိန္နဝသေနာပိ ဒဿေတုံ “**ခါဒန္တိ န**”န္တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ယေ စညေ**တိ ယေ စ အညေပိ ကာကကုလလာဒယော ကုဏပဘက္ခာ ပါဏိနော သန္တိ၊ တေပိ နံ ခါဒန္တီတိ အတ္ထော။ သေသံ ဥတ္တာနမေဝ။

၂၀၄။ ဧဝံ “စရံ ဝါ”တိအာဒိနာ နယေန သုညတကမ္မဋ္ဌာနဝသေန, “အဋ္ဌိနဟာရုသံယုတ္တော”တိအာဒိနာ သဝိညာဏကာသုဘဝသေန, “ယဒါ စ သော မတော သေတီ”တိအာဒိနာ အဝိညာဏကာသုဘဝသေန ကာယံ ဒဿေတွာ ဧဝံ နိစ္စသုခတ္တဘာဝသုညေ ဧကန္တအသုဘေ စာပိ ကာယသ္မိံ “သုဘတော နံ မညတိ ဗာလော၊ အဝိဇ္ဇာယ ပုရက္ခတော”တိ ဣမိနာ ဗာလဿ ဝုတ္တိံ ပကာသေတွာ အဝိဇ္ဇာမုခေန စ ဝဋ္ဋံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တတ္ထ ပဏ္ဍိတဿ ဝုတ္တိံ ပရိညာမုခေန စ ဝိဝဋ္ဋံ ဒဿေတုံ “**သုတွာန ဗုဒ္ဓဝစန**”န္တိ အာရဘိ။

တတ္ထ **သုတွာန**ာတိ ယောနိသော နိသာမေတွာ။ **ဗုဒ္ဓဝစန**န္တိ ကာယ-ဝိစ္ဆန္ဒနိကရံ ဗုဒ္ဓဝစနံ။ **ဘိက္ခူ**တိ သေက္ခော ဝါ ပုထုဇ္ဇနော ဝါ။ **ပညာဏဝါ**တိ ပညာဏံ ဝုစ္စတိ ဝိပဿနာ အနိစ္စာဒိပ္ပကာရေသု ပဝတ္တတ္တာ၊ တာယ သမန္နာဂတောတိ အတ္ထော။ **ဣဓ**ာတိ သာသနေ။ **သော ခေါ နံ ပရိ-ဇာနာတီ**တိ သော ဣမံ ကာယံ တီဟိ ပရိညာဟိ ပရိဇာနာတိ။ ကထံ? ယထာ နာမ ကုသလော ဝါဏိဇော ဣဒမ္ပိဒမ္ပီတိ ဘဏ္ဍံ ဩလောကေတွာ “ဧတ္တကေန ဂဟိတေ ဧတ္တကော နာမ ဥဒယော ဘဝိဿတီ”တိ တုလယိတွာ တထာ ကတွာ ပုန သဥဒယံ မူလံ ဂဏှန္တော တံ ဘဏ္ဍံ ဆဍ္ဍေတိ၊ ဧဝမေဝံ “အဋ္ဌိနှာရုအာဒယော ဣမေ ကေသလောမာဒယော စာ”တိ ဉာဏစက္ခုနာ ဩလောကေန္တော ဉာတပရိညာယ ပရိဇာနာတိ၊ “အနိစ္စာ ဧတေ ဓမ္မာ ဒုက္ခာ အနတ္တာ”တိ တုလယန္တော တီရဏပရိညာယ ပရိဇာနာတိ၊ ဧဝံ တီရယိတွာ[1] အရိယမဂ္ဂံ ပါပုဏန္တော တတ္ထ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေန ပဟာနပရိညာယ ပရိဇာနာတိ။ သဝိညာဏကာဝိညာဏကအသုဘဝသေန ဝါ ပဿန္တော ဉာတပရိညာယ ပရိဇာနာတိ၊ အနိစ္စာဒိဝသေန ပဿန္တော တီရဏပရိညာယ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂေန တတော ဆန္ဒရာဂံ အပကဍ္ဎိတွာ တံ ပဇဟန္တော ပဟာန-ပရိညာယ ပရိဇာနာတိ။

ကသ္မာ သော ဧဝံ ပရိဇာနာတီတိ စေ? **ယထာဘူတဉှိ ပဿတိ၊** ယသ္မာ ယထာဘူတံ ပဿတီတိ အတ္ထော။ “ပညာဏဝါ”တိအာဒိနာ ဧဝ စ ဧတသ္မိံ

၁-တီရေတွာ (သီ၊ သျာ)

kāyassa asucibhāvaṁ dassetvā idāni yaṁ loke uttamaṅgasammataṁ sīsaṁ ativisiṭṭhabhāvato paccentā vandaneyyānampi vandanaṁ na karonti, tassāpi nissāratāya asucitāya cassa asucibhāvaṁ dassento **"athassa susiraṁ sīsan"**ti imaṁ gāthamāha.

Tattha **susiran**ti chiddaṁ. **Matthaluṅgassa pūritan**ti dadhibharita-alābukaṁ viya matthaluṅgabharitaṁ. Tañca panetaṁ matthaluṅgaṁ Visuddhimagge vuttanayeneva veditabbaṁ. **Subhato naṁ maññati bālo**ti tamenaṁ evaṁ nānāvidhakuṇapabharitampi kāyaṁ duccintitacintī bālo subhato maññati, subhaṁ suciṁ iṭṭhaṁ kantaṁ manāpanti tīhipi taṇhādiṭṭhimānamaññanāhi maññati. Kasmā? Yasmā **avijjāya purakkhato** catusaccapaṭicchādakena mohena purakkhato codito pavattito, "evaṁ ādiya, evaṁ abhinivisa, evaṁ maññāhī"ti gāhitoti adhippāyo. Passa yāva anatthakarā cāyaṁ avijjāti.

202. Evaṁ Bhagavā saviññāṇakavasena asubhaṁ dassetvā idāni aviññāṇakavasena dassetuṁ, yasmā vā cakkavattirañño pi kāyo yathāvuttakuṇapabharitoyeva hoti, tasmā sabbappakārenapi[1] sampattibhave asubhaṁ dassetvā idāni vipattibhave dassetuṁ **"yadā ca so mato setī"ti** gāthamāha.

Tassattho—svāyamevaṁvidho kāyo **yadā** āyu-usmāviññāṇāpagamena **mato** vātabharitabhastā viya **uddhumātako** vaṇṇaparibhedena **vinīlako susānasmiṁ** niratthaṁva kaliṅgaraṁ chaḍḍitattā **apaviddho seti,** atha "na dānissa puna uṭṭhānaṁ bhavissatī"ti ekaṁsatoyeva **anapekkhā honti ñātayo.** Tattha **mato**ti aniccataṁ dasseti, **setī**ti nirīhakattaṁ. Tadubhayena ca jīvitabalamadappahāne niyojeti. **Uddhumāto**ti saṇṭhānavipattiṁ dasseti, **vinīlako**ti chavirāgavipattiṁ. Tadubhayena ca rūpamadappahāne vaṇṇapokkharataṁ paṭicca mānappahāne ca niyojeti. **Apaviddho**ti gahetabbābhāvaṁ dasseti, **susānasmin**ti anto adhivāsetumanarahaṁ jigucchanīyabhāvaṁ. Tadubhayenapi "maman"ti gāhassa subhasaññāya ca pahāne niyojeti. **Anapekkhā honti ñātayo**ti paṭikiriyābhāvaṁ dasseti, tena ca parivāramadappahāne niyojeti.

---

1. Sabbappakārepi (Sī), sabbappakārehi (Syā)

အတ္ထေ သိဒ္ဓေ ယသ္မာ ဗုဒ္ဓဝစနံ သုတွာ တဿ ပညာဏဝတ္တံ ဟောတိ၊ ယသ္မာ စ သဗ္ဗဇနဿ ပါကဋေဝါယံ ကာယော အသုတွာ ဗုဒ္ဓဝစနံ န သက္ကာ ပရိဇာနိတုံ၊ တသ္မာ တဿ ဉာဏဟေတုံ ဉတွာ ဗာဟိရာနံ ဧဝံ ဒဋ္ဌုံ အသမတ္ထတာယ ဒဿေတုံ "သုတွာန ဗုဒ္ဓဝစန"န္တိ အာဟ။ နန္ဒံ ဘိက္ခုနိံ တဉ္စ ဝိပလ္လတ္ထစိတ္တံ ဘိက္ခုံ အာရဗ္ဘ ဒေသနာပဝတ္တိတော အင်္ဂပရိသတော တပ္ပဋိ-ပတ္တိပုဂ္ဂလာနံ ဘိက္ခုဘာဝဒဿနတော စ "ဘိက္ခူ"တိ အာဟ။

၂၀၂။ ဣဒါနိ "ယထာဘူတဉ္စ ပဿတီ"တိ ဧတ္ထ ယထာ ပဿန္တော ယထာ-ဘူတံ ပဿတိ၊ တံ ဒဿေတုံ အာဟ "**ယထာ ဣဒံ တထာ ဧတံ၊ ယထာ ဧတံ တထာ ဣဒ**"န္တိ။ တဿတ္ထော—ယထာ ဣဒံ သဝိညာဏကာသုဘံ အာယုဥသ္မာဝိညာဏာနံ အနပဂမာ စရတိ တိဋ္ဌတိ နိသီဒတိ သယတိ၊ တထာ ဧတံ ဧတရဟိ သုသာနေ သယိတံ အဝိညာဏကမ္ပိ ပုဗ္ဗေ တေသံ ဓမ္မာနံ အနပဂမာ အဟောသိ။ ယထာ စ ဧတံ ဧတရဟိ မတသရီရံ တေသံ ဓမ္မာနံ အပဂမာ န စရတိ န တိဋ္ဌတိ န နိသီဒတိ န သေယျံ ကပ္ပေတိ၊ တထာ ဣဒံ သဝိညာဏကမ္ပိ တေသံ ဓမ္မာနံ အပဂမာ ဘဝိဿတိ။ ယထာ စ ဣဒံ သဝိညာ-ဏကံ ဧတရဟိ န သုသာနေ မတံ သေတိ၊ န ဥဒ္ဓုမာတကာဒိဘာဝမုပဂတံ၊ တထာ ဧတံ ဧတရဟိ မတသရီရမ္ပိ ပုဗ္ဗေ အဟောသိ။ ယထာ ပနေတံ ဧတရဟိ အဝိညာဏကာသုဘံ မတံ သုသာနေ သေတိ၊ ဥဒ္ဓုမာတကာဒိဘာဝဉ္စ ဥပဂတံ၊ တထာ ဣဒံ သဝိညာဏကမ္ပိ ဘဝိဿတီတိ။

တတ္ထ **ယထာ ဣဒံ တထာ ဧတ**န္တိ အတ္တနာ မတဿ သရီရဿ သမာနဘာဝံ ကရောန္တော ဗာဟိရေ ဒေါသံ ပဇဟတိ။ **ယထာ ဧတံ တထာ ဣဒ**န္တိ မတသရီရေန အတ္တနော သမာနဘာဝံ ကရောန္တော အဇ္ဈတ္တိကေ ရာဂံ ပဇဟတိ။ ယေနာကာရေန ဥဘယံ သမံ ကရောတိ၊ တံ ပဇာနန္တော ဥဘယတ္ထ မောဟံ ပဇဟတိ။ ဧဝံ ယထာဘူတဒဿနေန ပုဗ္ဗဘာဂေယေဝ အကုသလမူလပ္ပဟာနံ သာဓေတွာ ယသ္မာ ဧဝံ ပဋိပန္နော ဘိက္ခု အနုပုဗ္ဗေန အရဟတ္တမဂ္ဂံ ပတွာ သဗ္ဗံ ဆန္ဒရာဂံ ဝိရာဇေတုံ သမတ္ထော ဟောတိ၊ တသ္မာ အာဟ "**အဇ္ဈတ္တဉ္စ ဗဟိဒ္ဓါ စ၊ ကာယေ ဆန္ဒံ ဝိရာဇယေ**"တိ။ ဧဝံ ပဋိပန္နော ဘိက္ခု အနုပုဗ္ဗေနာတိ ပါဌသေသော။

၂၀၃။ ဧဝံ သေက္ခဘူမိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အသေက္ခဘူမိံ ဒဿေန္တော အာဟ "**ဆန္ဒရာဂဝိရတ္တော သော**"တိ။ တဿတ္ထော—သော ဘိက္ခု အရဟတ္တ-မဂ္ဂဉာဏေန **ပညာဏဝါ** မဂ္ဂါနန္တရံ ဖလံ ပါပုဏာတိ၊ အထ သဗ္ဗသော

203. Evamimāya gāthāya aparibhinnāviññāṇakavasena asubhaṁ dassetvā idāni paribhinnavasenāpi dassetuṁ **"khādanti nan"**ti gāthamāha. Tattha **ye caññe**ti ye ca aññepi kākakulalādayo kuṇapabhakkhā pāṇino santi, tepi naṁ khādantīti attho. Sesaṁ uttānameva.

204. Evaṁ "caraṁ vā"ti-ādinā nayena suññatakammaṭṭhānavasena, "aṭṭhinahārusaṁyutto"ti-ādinā saviññāṇakāsubhavasena, "yadā ca so mato setī"ti-ādinā aviññāṇakāsubhavasena kāyaṁ dassetvā evaṁ niccasukhattabhāvasuññe ekanta-asubhe cāpi kāyasmiṁ "subhato naṁ maññati bālo, avijjāya purakkhato"ti iminā bālassa vuttiṁ pakāsetvā avijjāmukhena ca vaṭṭaṁ dassetvā idāni tattha paṇḍitassa vuttiṁ pariññāmukhena ca vivaṭṭaṁ dassetuṁ **"sutvāna Buddhavacanan"**ti ārabhi.

Tattha **sutvānā**ti yoniso nisāmetvā. **Buddhavacanan**ti kāyavicchandanakaraṁ Buddhavacanaṁ. **Bhikkhū**ti sekkho vā puthujjano vā. **Paññāṇavā**ti paññāṇaṁ vuccati vipassanā aniccādippakāresu pavattattā, tāya samannāgatoti attho. **Idhā**ti sāsane. **So kho naṁ parijānātī**ti so imaṁ kāyaṁ tīhi pariññāhi parijānāti. Kathaṁ? Yathā nāma kusalo vāṇijo idañcidañcāti bhaṇḍaṁ oloketvā "ettakena gahite ettako nāma udayo bhavissatī"ti tulayitvā tathā katvā puna sa-udayaṁ mūlaṁ gaṇhanto taṁ bhaṇḍaṁ chaḍḍeti, evamevaṁ "aṭṭhinhāru-ādayo ime kesalomādayo cā"ti ñāṇacakkhunā olokento ñātapariññāya parijānāti, "aniccā ete dhammā dukkhā anattā"ti tulayanto tīraṇapariññāya parijānāti, evaṁ tīrayitvā[1] ariyamaggaṁ pāpuṇanto tattha chandarāgappahānena pahānapariññāya parijānāti. Saviññāṇakāviññāṇaka-asubhavasena vā passanto ñātapariññāya parijānāti, aniccādivasena passanto tīraṇapariññāya, arahattamaggena tato chandarāgaṁ apakaḍḍhitvā taṁ pajahanto pahānapariññāya parijānāti.

Kasmā so evaṁ parijānātīti ce? **Yathābhūtañhi passati,** yasmā yathābhūtaṁ passatīti attho. "Paññāṇavā"ti-ādinā eva ca etasmiṁ

1. Tīretvā (Sī, Syā)

ဆန္ဒရာဂဿ ပဟီနတ္တာ "**ဆန္ဒရာဂဝိရတ္တော**"တိ စ, မရဏာဘာဝေန ပဏီ-တဘာဝေန ဝါ **အမတံ** သဗ္ဗသင်္ခါရူပသမနတော **သန္တိံ** တဏှာသင်္ခါတဝါနာ-ဘာဝတော **နိဗ္ဗာနံ** စဝနာဘာဝတော **အစ္စုတန္တိ** သံဝဏ္ဏိတံ ပဒမဇ္ဈဂါတိ စ ဝုစ္စတိ။ အထ ဝါ သော ဘိက္ခု အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏေန ပညာဏဝါ မဂ္ဂါနန္တရဖလေ ဌိတော ဆန္ဒရာဂဝိရတ္တော နာမ ဟောတိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရဉ္စ ပဒမဇ္ဈဂါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တေန "ဣဒမဿ ပဟီနံ၊ ဣဒဉ္စာနေန လဒ္ဓ"န္တိ ဒီပေတိ။

၂၀၇-၂၀၈။ ဧဝံ သဝိညာဏကာဝိညာဏကဝသေန အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ သဟ နိပ္ဖတ္တိယာ ကထေတွာ ပုန သင်္ခေပဒေသနာယ ဧဝံ မဟတော အာနိသံ-သဿ အန္တရာယကရံ ပမာဒဝိဟာရံ ဂရဟန္တော "**ဒွိပါဒကော**ယ"န္တိ ဂါထာ-ဒွယမာဟ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ အပါဒကာဒယောပိ ကာယာ အသုစိယေဝ၊ ဣဓာဓိကာရဝသေန ပန ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒဝသေန ဝါ, ယသ္မာ ဝါ အညေ အသုစိဘူတာပိ ကာယာ လောဏမ္ဗိလာဒီဟိ အဘိသင်္ခရိတွာ မနုဿာနံ ဘောဇနေပိ ဥပနီယန္တိ၊ န တွေဝ မနုဿကာယော၊ တသ္မာ အသုစိတရ-ဘာဝမဿ ဒဿေန္တောပိ "ဒွိပါဒကော"တိ အာဟ။

အယန္တိ မနုဿကာယံ ဒဿေတိ။ **ဒုဂ္ဂန္ဓော ပရိဟီရတီ**တိ[1] ဒုဂ္ဂန္ဓော သမာနော ပုပ္ဖဂန္ဓာဒီဟိ အဘိသင်္ခရိတွာ ပရိဟီရတိ။ **နာနာကုဏပပရိပူရော**တိ ကေသာဒိအနေကပ္ပကာရကုဏပဘရိတော။ **ဝိဿဝန္တော တတော တတော**တိ ပုပ္ဖဂန္ဓာဒီဟိ ပဋိစ္ဆာဒေတုံ ဃဋေန္တဿာပိ တံ ဝါယာမံ နိပ္ဖလံ ကတွာ နဝဟိ ဒွါရေဟိ ခေဠသိင်္ဃာဏိကာဒီနိ, လောမကူပေဟိ စ သေဒဇလ္လိကံ ဝိဿ-ဝန္တောယေဝ။ တတ္ထ ဒါနိ ပဿထ—**ဧတာဒိသေန ကာယေန ယော** ပုရိသော ဝါ ဣတ္ထီ ဝါ ကောစိ ဗာလော **မညေ ဥဏ္ဏမေတဝေ** တဏှာဒိဋ္ဌိမာနမညနာဟိ "အဟ"န္တိ ဝါ "မမ"န္တိ ဝါ "နိစ္စော"တိ ဝါတိအာဒိနာ နယေန ယော ဥဏ္ဏာမိတုံ မညေယျ၊ **ပရံ ဝါ** ဇာတိအာဒီဟိ **အဝဇာနေယျ** အတ္တာနံ ဥစ္စေ ဌာနေ ဌပေန္တော၊ **ကိမညတြ အဒဿနာ** ဌပေတွာ အရိယမဂ္ဂေန အရိယသစ္စ-ဒဿနာဘာဝံ ကိမညံ တဿ ဧဝံ ဥဏ္ဏာမာဝဇာနနကာရဏံ သိယာတိ။

ဒေသနာပရိယောသာနေ နန္ဒာ ဘိက္ခုနီ သံဝေဂမာပါဒိ "အဟော ဝတ ရေ အဟံ ဗာလာ၊ ယာ မံယေဝ အာရဗ္ဘ ဧဝံဝိဓဓမ္မဒေသနာပဝတ္တကဿ ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာနံ နာဂမာသိ"န္တိ။ ဧဝံ သံဝိဂ္ဂါ စ တမေဝ ဓမ္မဒေသနံ

၁-ပရိဟာရတီတိ (က)

atthe siddhe yasmā Buddhavacanaṁ sutvā tassa paññāṇavattaṁ hoti, yasmā ca sabbajanassa pākaṭopāyaṁ kāyo asutvā Buddhavacanaṁ na sakkā parijānituṁ, tasmā tassa ñāṇahetuṁ ito bāhirānaṁ evaṁ daṭṭhuṁ asamatthatañca dassetuṁ "sutvāna Buddhavacanan"ti āha. Nandaṁ bhikkhuniṁ tañca vipallatthacittaṁ bhikkhuṁ ārabbha desanāpavattito aggaparisato tappaṭipattippattānaṁ bhikkhubhāvadassanato ca "bhikkhū"ti āha.

205. Idāni "yathābhūtañhi passatī"ti ettha yathā passanto yathābhūtaṁ passati, taṁ dassetuṁ āha **"yathā idaṁ tathā etaṁ, yathā etaṁ tathā idan"**ti. Tassattho—yathā idaṁ saviññāṇakāsubhaṁ āyu-usmāviññāṇānaṁ anapagamā carati tiṭṭhati nisīdati sayati, tathā etaṁ etarahi susāne sayitaṁ aviññāṇakampi pubbe tesaṁ dhammānaṁ anapagamā ahosi. Yathā ca etaṁ etarahi matasarīraṁ tesaṁ dhammānaṁ apagamā na carati na tiṭṭhati na nisīdati na seyyaṁ kappeti, tathā idaṁ saviññāṇakampi tesaṁ dhammānaṁ apagamā bhavissati. Yathā ca idaṁ saviññāṇakaṁ etarahi na susāne mataṁ seti, na uddhumātakādibhāvamupagataṁ, tathā etaṁ etarahi matasarīrampi pubbe ahosi. Yathā panetaṁ etarahi aviññāṇakāsubhaṁ mataṁ susāne seti, uddhumātakādibhāvañca upagataṁ, tathā idaṁ saviññāṇakampi bhavissatīti.

Tattha **yathā idaṁ tathā etan**ti attanā matassa sarīrassa samānabhāvaṁ karonto bāhire dosaṁ pajahati. **Yathā etaṁ tathā idan**ti matasarīrena attano samānabhāvaṁ karonto ajjhattike rāgaṁ pajahati. Yenākārena ubhayaṁ samaṁ karoti, taṁ pajānanto ubhayattha mohaṁ pajahati. Evaṁ yathābhūtadassanena pubbabhāgeyeva akusalamūlappahānaṁ sādhetvā yasmā evaṁ paṭipanno bhikkhu anupubbena arahattamaggaṁ patvā sabbaṁ chandarāgaṁ virājetuṁ samattho hoti, tasmā āha **"ajjhattañca bahiddhā ca, kāye chandaṁ virājaye"**ti. Evaṁ paṭipanno bhikkhu anupubbenāti pāṭhaseso.

206. Evaṁ sekkhabhūmiṁ dassetvā idāni asekkhabhūmiṁ dassento āha **"chandarāgaviratto so"**ti. Tassattho—so bhikkhu arahattamaggañāṇena **paññāṇavā** maggānantaraṁ phalaṁ pāpuṇāti, atha sabbaso

သမန္နာဟရိတွာ တေနေဝ ကမ္မဋ္ဌာနေန ကတိပယဒိဝသဗ္ဘန္တရေ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ ဒုတိယဋ္ဌာနေပိ ကိရ ဒေသနာပရိယောသာနေ စတုရာသီတိယာ ပါဏသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ၊ သိရိမာ ဒေဝကညာ အနာဂါမိဖလံ ပတ္တာ၊ သော စ ဘိက္ခု သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌဟီတိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကဋ္ဌကထာယ
သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ
ဝိဇယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၂-မုနိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀၇။ **သန္ထဝါတော ဘယံ ဇာတန္တိ** မုနိသုတ္တံ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? န သဗ္ဗဿေဝ သုတ္တဿ ဧကာ ဥပ္ပတ္တိ၊ အပိစေတ္ထ အာဒိတော တာဝ စတုန္နံ ဂါထာနံ အယမုပ္ပတ္တိ—ဘဂဝတိ ကိရ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရန္တေ ဂါမကာဝါသေ အညတရာ ဒုဂ္ဂတိတ္ထီ မတပတိကာ ပုတ္တံ ဘိက္ခူသု ပဗ္ဗာဇေတွာ အတ္တနာပိ ဘိက္ခုနီသု ပဗ္ဗဇိ။ တေ ဥဘောပိ သာဝတ္ထိယံ ဝဿံ ဥပဂန္တွာ အဘိဏှံ အညမညဿ ဒဿနကာမာ အဟေသုံ။ မာတာ ကိဉ္စိ လဘိတွာ ပုတ္တဿ ဟရတိ၊ ပုတ္တောပိ မာတု။ ဧဝံ သာယမ္ပိ ပါတောပိ အညမညံ သမာဂန္တွာ လဒ္ဓံ လဒ္ဓံ သံဝိဘဇမာနာ သမ္မောဒမာနာ သုခဒုက္ခံ ပုစ္ဆမာနာ နိရာသင်္ကာ အဟေသုံ။ တေသံ ဧဝံ အဘိဏှဒဿနေန သံသဂ္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ သံသဂ္ဂါ ဝိဿာသော၊ ဝိဿာသာ ဩတာရော၊ ရာဂေန ဩတိဏ္ဏစိတ္တာနံ ပဗ္ဗဇိတသညာ စ မာတုပုတ္တသညာ စ အန္တရဓာယိ၊ တတော မရိယာဒဝီတိက္ကမံ ကတွာ အသဒ္ဓမ္မံ ပဋိသေဝိံသု၊ အယသပ္ပတ္တာ စ ဝိဗ္ဘမိတွာ အဂါရမဇ္ဈေ ဝသိံသု။ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော အာရောစေသုံ။ "ကိံ နု သော ဘိက္ခဝေ မောဃပုရိသော မညတိ[1] န မာတာ ပုတ္တေ သာရဇ္ဇတိ၊ ပုတ္တော ဝါ ပန မာတရီ"တိ ဂရဟိတွာ "နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ဧကရူပမ္ပိ သမနုပဿာမီ"တိအာဒိနာ[2] အဝသေသသုတ္တေနပိ ဘိက္ခူ သံဝေဇေတွာ "တသ္မာတိဟ ဘိက္ခဝေ—

ဝိသံ ယထာ ဟလာဟလံ၊ တေလံ ပက္ကုထိတံ[3] ယထာ။
တမ္ဗလောဟဝိလီနံဝ၊ မာတုဂါမံ ဝိဝဇ္ဇယေ"တိ စ—

၁-ဇာနာတိ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-အံ ၂-၆၀-ပိဋ္ဌေ။
၃-တေလပက္ကထိတံ (သီ)၊ တေလပက္ကုဋ္ဌိတံ (သျာ)

chandarāgassa pahīnattā **“chandarāgaviratto”ti** ca, maraṇābhāvena paṇītaṭṭhena vā **amataṁ** sabbasaṅkhāravūpasamanato **santiṁ** taṇhāsaṅkhātavānābhāvato **nibbānaṁ** cavanābhāvato **accutan**ti saṁvaṇṇitaṁ padamajjhagāti ca vuccati. Atha vā so bhikkhu arahattamaggañāṇena paññāṇavā maggānantaraphale ṭhito chandarāgaviratto nāma hoti, vuttappakārañca padamajjhagāti veditabbo. Tena “idamassa pahīnaṁ, idañcānena laddhan”ti dīpeti.

207-208. Evaṁ saviññāṇakāviññāṇakavasena asubhakammaṭṭhānaṁ saha nipphattiyā kathetvā puna saṅkhepadesanāya evaṁ mahato ānisaṁsassa antarāyakaraṁ pamādavihāraṁ garahanto **“dvipādakoyan”**ti gāthādvayamāha. Tattha kiñcāpi apādakādayopi kāyā asucīyeva, idhādhikāravasena pana ukkaṭṭhaparicchedavasena vā, yasmā vā aññe asucibhūtāpi kāyā loṇampilādīhi abhisaṅkharitvā manussānaṁ bhojanepi upanīyanti, na tveva manussakāyo, tasmā asucitarabhāvamassa dassentopi “dvipādako”ti āha.

Ayanti manussakāyaṁ dasseti. **Duggandho parihīratīti**[1] duggandho samāno pupphagandhādīhi abhisaṅkharitvā parihīrati. **Nānākuṇapaparipūro**ti kesādi-anekappakārakuṇapabharito. **Vissavanto tato tato**ti pupphagandhādīhi paṭicchādetuṁ ghaṭentānampi taṁ vāyāmaṁ nipphalaṁ katvā navahi dvārehi kheḷasiṅghāṇikādīni, lomakūpehi ca sedajallikaṁ vissavantoyeva. Tattha dāni passatha—**etādisena kāyena yo** puriso vā itthī vā koci bālo **maññe uṇṇametave** taṇhādiṭṭhimānamaññanāhi “ahan”ti vā “maman”ti vā “nicco”ti vāti-ādinā nayena yo uṇṇamituṁ maññeyya, **paraṁ vā** jāti-ādīhi **avajāneyya** attānaṁ ucce ṭhāne ṭhapento, **kimaññatra adassanā** ṭhapetvā ariyamaggena ariyasaccadassanābhāvaṁ kimaññaṁ tassa evaṁ uṇṇamāvajānanakāraṇaṁ siyāti.

Desanāpariyosāne Nandā bhikkhunī saṁvegamāpādi “aho vata re ahaṁ bālā, yā maṁyeva ārabbha evaṁvividhadhammadesanāpavattakassa Bhagavato upaṭṭhānaṁ nāgamāsin”ti. Evaṁ saṁviggā ca tameva dhammadesanaṁ

1. Parihāratīti (Ka)

ဝတွာ ပုန ဘိက္ခူနံ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ “သန္ထဝါတော ဘယံ ဇာတ”န္တိ ဣမာ အတ္တုပနာယိကာ စတဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **သန္ထဝေါ** တဏှာဒိဋ္ဌိမိတ္တသန္ထဝဘေဒေန တိဝိဓောတိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တော၊ ဣဓ တဏှာဒိဋ္ဌိသန္ထဝေါ အဓိပ္ပေတော။ တံ သန္ဓာယ ဘဂဝါ အာဟ “ပဿထ ဘိက္ခဝေ ယထာ ဣဒံ တဿ မောဃပုရိသဿ သန္ထဝါတော ဘယံ ဇာတ”န္တိ။ တဉှိ တဿ အဘိဏှဒဿနကာမတာဒိတဏှာယ ဗလဝကိလေသဘယံ ဇာတံ၊ ယေန သဏ္ဌာတုံ အသက္ကောန္တော မာတရိ ဝိပ္ပဋိပဇ္ဇိ။ အတ္တာနုဝါဒါဒိကံ ဝါ မဟာဘယံ၊ ယေန[၁] သာသနံ ဆဍ္ဍေတွာ ဝိဗ္ဘန္တော။ **နိကေတာ**တိ “ရူပနိမိတ္တနိကေတဝိသာရဝိနိဗန္ဓာ ခေါ ဂဟပတိ ‘နိကေတသာရီ’တိ ဝုစ္စတီ”တိ-အာဒိနာ[၂] နယေန ဝုတ္တာ အာရမ္မဏပ္ပဘေဒါ။ **ဇာယတေ ရဇော**တိ ရာဂဒေါသမောဟရဇော ဇာယတေ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? န ကေဝလဉ္စ တဿ သန္ထဝါတော ဘယံ ဇာတံ၊ အပိစ ခေါ ပန ယဒေတံ ကိလေသာနံ နိဝါသဋ္ဌေန သာသဝါရမ္မဏံ “နိကေတ”န္တိ ဝုစ္စတိ၊ ဣဒါနိဿ ဘိန္နသံဝရတ္တာ အတိက္ကန္တမရိယာဒတ္တာ သုဋ္ဌုတရံ တတော နိကေတာ ဇာယတေ ရဇော၊ ယေန သံကိလိဋ္ဌစိတ္တော အနယဗျသနံ ပါပုဏိဿတိ။ အထ ဝါ ပဿထ ဘိက္ခဝေ ယထာ ဣဒံ တဿ မောဃပုရိသဿ သန္ထဝါတော ဘယံ ဇာတံ၊ ယထာ စ သဗ္ဗပုထုဇ္ဇနာနံ နိကေတာ ဇာယတေ ရဇောတိ ဧဝမ္ပေတံ ပဒဒွယံ ယောဇေတဗ္ဗံ။

သဗ္ဗထာ ပန ဣမိနာ ပုရိမဍ္ဎေန ဘဂဝါ ပုထုဇ္ဇနဒဿနံ ဂရဟိတွာ အတ္တနော ဒဿနံ ပသံသန္တော “**အနိကေတ**”န္တိ ပစ္ဆိမဍ္ဎမာဟ။ တတ္ထ ယထာဝုတ္တနိကေတပဋိက္ခေပေန **အနိကေတံ**, သန္ထဝပဋိက္ခေပေန စ **အသန္ထဝံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဥဘယမ္ပေတံ နိဗ္ဗာနဿာဓိဝစနံ။ **ဧတံ ဝေ မုနိဒဿန**န္တိ ဧတံ အနိကေတမသန္ထဝံ ဗုဒ္ဓမုနိနာ ဒိဋ္ဌန္တိ အတ္ထော။ တတ္ထ **ဝေ**တိ ဝိမှယတ္ထေ နိပါတော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ တေန စ ယံ နာမ နိကေတသန္ထဝဝသေန မာတာပုတ္တေသု ဝိပ္ပဋိပဇ္ဇမာနေသု အနိကေတမသန္ထဝံ၊ ဧတံ မုနိနာ ဒိဋ္ဌံ အဟော အဗ္ဘုတန္တိ အယမဓိပ္ပါယော သိဒ္ဓေါ ဟောတိ။ အထ ဝါ မုနိနော ဒဿနန္တိပိ မုနိဒဿနံ၊ ဒဿနံ နာမ ခန္တိ ရုစိ၊ ခမတိ ဧဝ ရုစ္စတိ စာတိ အတ္ထော။

၂၁၀။ ဒုတိယဂါထာယ **ယော ဇာတမုစ္ဆိဇ္ဇာ**တိ ယော ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ဝတ္ထုသ္မိံ ဇာတံ ဘူတံ နိဗ္ဗတ္တံ ကိလေသံ ယထာ ဥပ္ပန္နာကုသလပ္ပဟာနံ ဟောတိ၊

၁- ယေန ဝါ (သီ၊ သျာ၊ က)

၂- သံ ၂-၉-ပိဋ္ဌေ။

samannāharitvā teneva kammaṭṭhānena katipayadivasabbhantare arahattaṁ sacchākāsi. Dutiyaṭṭhānepi kira desanāpariyosāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi, Sirimā devakaññā anāgāmiphalaṁ pattā, so ca bhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahīti.

Paramatthajotikāya Khuddakaṭṭhakathāya

Suttanipātaṭṭhakathāya

vijayasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

12. Munisuttavaṇṇanā

209. **Santhavāto bhayaṁ jātan**ti Munisuttaṁ. Kā uppatti? Na sabbasseva suttassa ekā uppatti, apicettha ādito tāva catunnaṁ gāthānaṁ ayamuppatti—Bhagavati kira Sāvatthiyaṁ viharante gāmakāvāse aññatarā duggatitthī matapatikā puttaṁ bhikkhūsu pabbājetvā attanāpi bhikkhunīsu pabbaji. Te ubhopi Sāvatthiyaṁ vassaṁ upagantvā abhiṇhaṁ aññamaññassa dassanakāmā ahesuṁ. Mātā kiñci labhitvā puttassa harati, puttopi mātu. Evaṁ sāyampi pātopi aññamaññaṁ samāgantvā laddhaṁ laddhaṁ saṁvibhajamānā sammodamānā sukhadukkhaṁ pucchamānā nirāsaṅkā ahesuṁ. Tesaṁ evaṁ abhiṇhadassanena saṁsaggo uppajji, saṁsaggā vissāso, vissāsā otāro, rāgena otiṇṇacittānaṁ pabbajitasaññā ca mātuputtasaññā ca antaradhāyi, tato mariyādavītikkamaṁ katvā asaddhammaṁ paṭiseviṁsu, ayasappattā ca vibbhamitvā agāramajjhe vasiṁsu. Bhikkhū Bhagavato ārocesuṁ. "Kiṁ nu so bhikkhave moghapuriso maññati[1] na mātā putte sārajjati, putto vā pana mātarī"ti garahitvā "nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekarūpampi samanupassāmī"ti-ādinā[2] avasesasuttenapi bhikkhū saṁvejetvā "tasmātiha bhikkhave—

"Visaṁ yathā halāhalaṁ, telaṁ pakkuthitaṁ[3] yathā.
Tambalohavilīnaṁva, mātugāmaṁ vivajjaye"ti ca—

---

1. Jānāti (Sī, Syā, Ka)
2. Aṁ 2. 60 piṭṭhe.
3. Telamukkathitaṁ (Sī), telamukkuṭṭhitaṁ (Syā)

တဿ ဝါယမန္တော တသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ ပုန အနိဗ္ဗတ္တနဝသေန ဥစ္ဆိန္ဒိတွာ ယော အနာဂတောပိ ကိလေသော တထာရူပပစ္စယသမောဓာနေ နိဗ္ဗတ္တိတုံ အဘိမုခီဘူတာ ဇာတာ ဝတ္တမာနသမီပေ ဝတ္တမာနလက္ခဏေန "ဇာယန္တော"တိ ဝုစ္စတိ၊ တဉ္စ **န ရောပယေယျ ဇာယန္တံ၊** ယထာ အနုပ္ပန္နာကုသလာနုပ္ပါဒေါ ဟောတိ၊ တထာ ဝါယမန္တော န နိဗ္ဗတ္တေယျာတိ အတ္ထော။ ကထဉ္စ န နိဗ္ဗတ္တေယျ? **အဿ နာနုပ္ပဝေစ္ဆေ၊** ယေန ပစ္စယေန သော နိဗ္ဗတ္တေယျ၊ တံ နာနုပ္ပဝေသေယျ န သမောဓာနေယျ။ ဧဝံ သမ္ဘာရဝေကလ္လကရဏေန တံ န ရောပယေယျ ဇာယန္တံ။ အထဝါ ယသ္မာ မဂ္ဂဘာဝနာယ အတီတာပိ ကိလေသာ ဥစ္ဆိဇ္ဇန္တိ အာယတိံ ဝိပါကာဘာဝေန ဝတ္တမာနာပိ န ရောပီယန္တိ တဒဘာဝေန၊ အနာဂတာပိ စိတ္တသန္တတိံ နာနုပ္ပဝေသီယန္တိ ဥပ္ပတ္တိသာမတ္ထိယဝိဃာတေန၊ တသ္မာ ယော အရိယမဂ္ဂဘာဝနာယ ဇာတမုစ္ဆိဇ္ဇ န ရောပယေယျ ဇာယန္တံ၊ အနာဂတမ္ပိ စဿ ဇာယန္တဿ နာနုပ္ပဝေစ္ဆေ၊ တမာဟု ဧကံ မုနိနံ စရန္တံ၊ သော စ အဒ္ဒက္ခိ သန္တိပဒံ မဟေသီတိ ဧဝမေတ္ထ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧကန္တနိက္ကိလေသတာယ **ဧကံ၊** သေဋ္ဌဋ္ဌေန ဝါ ဧကံ။ **မုနိနန္တိ** မုနိံ၊ မုနီသု ဝါ ဧကံ။ **စရန္တန္တိ** သဗ္ဗာကာရပရိပူရာယ လောကတ္ထစရိယာယ အဝသေသစရိယာဟိ စ စရန္တံ။ **အဒ္ဒက္ခီ**တိ အဒ္ဒသ။ **သော**တိ ယော ဇာတမုစ္ဆိဇ္ဇ အရောပနေ အနနုပ္ပဝေသနေ စ သမတ္ထတာယ "န ရောပယေယျ ဇာယန္တမဿ နာနုပ္ပဝေစ္ဆေ"တိ ဝုတ္တော ဗုဒ္ဓမုနိ။ **သန္တိပဒန္တိ** သန္တိကောဋ္ဌာသံ၊ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတဝိပဿနာနိဗ္ဗာနဘေဒါသု တီသု သမ္မုတိသန္တိတဒင်္ဂသန္တိအစ္စန္တသန္တီသု သေဋ္ဌံ ဧဝံ အနုဖုသန္တော လောကေ အစ္စန္တသန္တိံ အဒ္ဒသ မဟေသီတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၂၁၁။ တတိယဂါထာယ **သင်္ခါယာ**တိ ဂဏယိတွာ၊ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဝီမံသိတွာ ယထာဘူတတော ဉတွာ၊ ဒုက္ခပရိညာယ ပရိဇာနိတွာတိ အတ္ထော။ **ဝတ္ထူနီ**တိ ယေသု ဧဝမယံ လောကော သဇ္ဇတိ၊ တာနိ ခန္ဓာယတနဓာတုဘေဒါနိ ကိလေသဋ္ဌာနာနိ။ **ပမာယ ဗီဇန္တိ** ယံ တေသံ ဝတ္ထူနံ ဗီဇံ အဘိသင်္ခါရဝိညာဏံ၊ တံ ပမာယ[1] ဟိံသိတွာ ဗာဓိတွာ[2]၊ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနေန ပဇဟိတွာတိ အတ္ထော။ **သိနေဟမဿ နာနုပ္ပဝေစ္ဆေ**တိ ယေန တဏှာဒိဋ္ဌိသိနေဟေန သိနေဟိတံ တံ ဗီဇံ အာယတိံ ပဋိသန္ဓိဝသေန တံ ယထာဝုတ္တံ ဝတ္ထုသဿံ ဝိရုဟေယျ၊ တံ သိနေဟမဿ နာနုပ္ပဝေစ္ဆေ၊ တပ္ပဋိပက္ခာယ မဂ္ဂဘာဝနာယ တံ နာနုပ္ပဝေသေယျာတိ အတ္ထော။ **သ ဝေ မုနိ ဇာတိခယန္တဒဿီ**တိ သော ဧဝရူပေါ ဗုဒ္ဓမုနိ နိဗ္ဗာနသစ္ဆိကိရိယာယ ဇာတိယာ စ မရဏဿ စ အန္တဘူတဿ နိဗ္ဗာနဿ ဒိဋ္ဌတ္တာ

၁-သမာယ (က)
၂-ဝဓိတွာ (သီ၊ သျာ)

vatvā puna bhikkhūnaṁ dhammadesanatthaṁ “santhavāto bhayaṁ jātan”ti imā attupanāyikā catasso gāthā abhāsi.

Tattha **santhavo** taṇhādiṭṭhimittabhedena tividhoti pubbe vutto, idha taṇhādiṭṭhisanthavo adhippeto. Taṁ sandhāya Bhagavā āha “passatha bhikkhave yathā idaṁ tassa moghapurisassa santhavāto bhayaṁ jātan”ti. Tañhi tassa abhiṇhadassanakāmatāditaṇhāya balavakilesabhayaṁ jātaṁ, yena saṇṭhātuṁ asakkonto mātari vippaṭipajji. Attānuvādādikaṁ vā mahābhayaṁ, yena[1] nayena vuttā ārammaṇappabhedā. **Jāyate rajo**ti rāgadosamoharajo jāyate. Kiṁ vuttaṁ hoti? Na kevalañca tassa sāsavārammaṇaṁ “niketan”ti vuccati, idānissa bhinnasaṁvarattā atikkantamariyādattā suṭṭhutaraṁ tato niketā jāyate rajo, yena saṁkiliṭṭhacitto anayabyasanaṁ pāpuṇissati. Atha vā passatha bhikkhave yathā idaṁ tassa moghapurisassa santhavāto bhayaṁ jātaṁ, yathā ca sabbaputhujjanānaṁ niketā jāyate rajoti evampetaṁ padadvayaṁ yojetabbaṁ.

Sabbathā pana iminā purimaddhena Bhagavā puthujjanadassanaṁ garahitvā attano dassanaṁ pasaṁsanto **“aniketan”**ti pacchimaddhamāha. Tattha yathāvuttaniketapaṭikkhepena **aniketaṁ,** santhavapaṭikkhepena ca **asanthavaṁ** veditabbaṁ. Ubhayampetaṁ nibbānassādhivacanaṁ. **Etaṁ ve Munidassanan**ti etaṁ aniketamasanthavaṁ Buddhamuninā diṭṭhanti attho. Tattha **ve**ti vimhayatthe nipāto daṭṭhabbo, tena ca yaṁ nāma niketasanthavavasena mātāputtesu vippaṭipajjamānesu aniketamasanthavaṁ, etaṁ Muninā diṭṭhaṁ aho abbhutanti ayamadhippāyo siddho hoti. Atha vā Munino dassanantipi Munidassanaṁ, dassanaṁ nāma khanti ruci, khamati ceva ruccati cāti attho.

210. Dutiyagāthāya **yo jātamucchijjā**-i yo kismiñcideva vatthusmiṁ jātaṁ bhūtaṁ nibbattaṁ kilesaṁ yathā uppannākusalappahānaṁ hoti,

---

1. Yena vā (Sī, Syā, Ka)   2. Saṁ 2. 9 piṭṭhe.

ဇာတိက္ခယန္တဒဿီ **တက္ကံ ပဟာယ န ဥပေတိ သင်္ခံ**၊ ဣမာယ စတုသစ္စဘာဝနာယ နဝပ္ပဘေဒမ္ပိ အကုသလဝိတက္ကံ ပဟာယ သဥပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဓာတုံ ပတွာ လောကတ္ထစရိယံ ကရောန္တော အနုပုဗ္ဗေန စရိမဝိညာဏက္ခယာ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗုတော "ဒေဝေါ ဝါ မနုဿော ဝါ"တိ န ဥပေတိ သင်္ခံ။ အပရိနိဗ္ဗုတော ဧဝ ဝါ ယထာ ကာမဝိတက္ကာဒိနော ဝိတက္ကဿ အပ္ပဟီနတ္တာ "အယံ ပုဂ္ဂလော ရတ္တော"တိ ဝါ "ဒုဋ္ဌော"တိ ဝါ သင်္ခံ ဥပေတိ၊ ဧဝံ တက္ကံ ပဟာယ န ဥပေတိ သင်္ခန္တိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၂၁၂။ စတုတ္ထဂါထာယ **အညာယာ**တိ အနိစ္စာဒိနယေန ဇာနိတွာ။ **သဗ္ဗာနီ**တိ အနဝသေသာနိ။ **နိဝေသနာနီ**တိ ကာမဘဝါဒိကေ ဘဝေ။ နိဝသန္တိ ဟိ တေသု သတ္တာ၊ တသ္မာ "နိဝေသနာနီ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ **အနိကာမယံ အညတရမ္ပိ တေသ**န္တိ ဧဝံ ဒိဋ္ဌာဒီနဝတ္တာ တေသံ နိဝေသနာနံ ဧကမ္ပိ အပတ္ထေန္တော သော ဧဝရူပေါ ဗုဒ္ဓမုနိ မဂ္ဂဘာဝနာဗလေန တဏှာဂေဓဿ ဝိဂတတ္တာ **ဝီတဂေဓော,** ဝီတဂေဓတ္တာ ဧဝ စ **အဂိဒ္ဓေါ,** န ယထာ ဧကေ အဝီတဂေဓာ ဧဝ သမာနာ "အဂိဒ္ဓမှာ"တိ ပဋိဇာနန္တိ၊ ဧဝံ။ **နာယူဟတီ**တိ တဿ တဿ နိဝေသနဿ နိဗ္ဗတ္တကံ ကုသလံ ဝါ အကုသလံ ဝါ န ကရောတိ။ ကိံကာရဏာ? **ပါရဂတော ဟိ ဟောတိ၊** ယသ္မာ ဧဝရူပေါ သဗ္ဗနိဝေသနာနံ ပါရံ နိဗ္ဗာနံ ဂတော ဟောတီတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ပဌမဂါထာယ ပုထုဇ္ဇနဒဿနံ ဂရဟိတွာ အတ္တနော ဒဿနံ ပသံသန္တော ဒုတိယဂါထာယ ယေဟိ ကိလေသေဟိ ပုထုဇ္ဇနော အနုပသန္တော ဟောတိ၊ တေသံ အဘာဝေန အတ္တနော သန္တိပဒါဓိဂမံ ပသံသန္တော တတိယဂါထာယ ယေသု ဝတ္ထူသု ပုထုဇ္ဇနော တက္ကံ အပ္ပဟာယ တထာ တထာ သင်္ခံ ဥပေတိ၊ တေသု စတုသစ္စဘာဝနာယ တက္ကံ ပဟာယ အတ္တနော သင်္ခါနုပဂမနံ ပသံသန္တော စတုတ္ထဂါထာယ အာယတိမ္ပိ ယာနိ နိဝေသနာနိ ကာမယမာနော ပုထုဇ္ဇနော ဘဝတဏှာယ အာယူဟတိ၊ တေသု တဏှာဘာဝေန အတ္တနော အနာယူဟနံ ပသံသန္တော စတူဟိ ဂါထာဟိ အရဟတ္တနိကူဋေနေဝ ကေဋ္ဌုပ္ပတ္တိကံ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။

၂၁၃။ **သဗ္ဗာဘိဘု**န္တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? မဟာပုရိသော မဟာဘိနိက္ခမနံ ကတွာ အနုပုဗ္ဗေန သဗ္ဗညုတံ ပတွာ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနတ္ထာယ ဗာရာဏသိံ

tathā vāyamanto tasmiṁ vatthusmiṁ puna anibbattanavasena ucchinditvā yo anāgatopi kileso tathārūpapaccayasamodhāne nibbattituṁ abhimukhībhūtattā vattamānasamīpe vattamānalakkhaṇena "jāyanto"ti vuccati, tañca **na ropayeyya jāyantaṁ,** yathā anuppannākusalānuppādo hoti, tathā vāyamanto na nibbatteyyāti attho. Kathañca na nibbatteyya? **Assa nānuppavecche,** yena paccayena so nibbatteyya, taṁ nānuppaveseyya na samodhāneyya. Evaṁ sambhāravekallakaraṇena taṁ na ropayeyya jāyataṁ. Atha vā yasmā maggabhāvanāya atītāpi kilesā ucchijjanti āyatiṁ vipākābhāvena vattamānāpi na ropīyanti tadabhāvena, anāgatāpi cittasantatiṁ nānuppavesīyanti uppattisāmatthiyavighātena, tasmā yo ariyamaggabhāvanāya jātamucchijja na ropayeyya jāyantaṁ, anāgatampi cassa jāyantassa nānuppavecche, tamāhu ekaṁ Muninaṁ carantaṁ, so ca addakkhi santipadaṁ mahesīti evampettha yojanā veditabbā. Ekantanikkilesa tāya **ekaṁ,** seṭṭhaṭṭhena vā ekaṁ. **Muninan**ti Muniṁ, munīsu vā ekaṁ. **Carantan**ti sabbākāraparipūrāya lokatthacariyāya avasesacariyāhi ca carantaṁ. **Addakkhī**ti addasa. **So**ti yo jātamucchijja aropane ananuppavesane ca samatthatāya "na ropayeyya jāyantamassa nānuppavecche"ti vutto Buddhamuni. **santipadan**ti santikoṭṭhāsaṁ, dvāsaṭṭhidiṭṭhigatavipassanānibbānabhedāsu tīsu sammutisantitadaṅgasanti-accantasantīsu seṭṭhaṁ evaṁ anupasante loke accantasantiṁ addasa mahesīti evamattho veditabbo.

211. tatiyagāthāya **saṅkhāyā**ti gaṇayitvā, paricchinditvā vīmaṁsitvā yathābhūtato ñatvā, dukkhapariññāya parijānitvāti attho. **Vatthūnī**ti yesu evamayaṁ loko sajjati, tāni khandhāyatanadhātubhedāni kilesaṭṭhānāni. **Pamāya bīja**nti yaṁ tesaṁ vatthūnaṁ bījaṁ abhisaṅkhāraviññāṇaṁ, taṁ pamāya[1] hiṁsitvā bādhitvā[2], samucchedappahānena pajahitvāti attho. **Sinehamassanānuppavecche**ti yena taṇhādiṭṭhisinehena sinehitaṁ taṁ bījaṁ āyatiṁ paṭisandhivasena taṁ yathāvuttaṁ vatthusassaṁ viruheyya, taṁ sinehamassa nānuppavecche, tappaṭipakkhāya maggabhāvanāya taṁ nānuppaveseyyāti attho. **Sa ve Muni jātikhayantadassī**ti so evarūpo Buddhamuni nibbānasacchikiriyāya jātiyā ca maraṇassa ca antabhūtassa nibbānassa diṭṭhattā

1. Samāya (Ka) 2. Vadhitvā (Sī, Syā)

ဂန္တွေ ဗောဓိမဏ္ဍဿ စ ဂယာယ စ အန္တရေ ဥပကေနာဇီဝကေန သမာဂစ္ဆိ။ တေန စ "ဝိပ္ပသန္နာနိ ခေါ တေ အာဝုသော ဣန္ဒြိယာနီ"တိ-အာဒိနာ[၁] နယေန ပုဋ္ဌော "သဗ္ဗာဘိဘူ"တိအာဒီနိ အာဟ။ ဥပကော "ဟုပေ-ယျာဝုသော"တိ ဝတွာ သီသံ ဩကမ္ပေတွာ ဥမ္မဂ္ဂံ ဂဟေတွာ ပက္ကာမိ။ အနုက္က-မေန စ ဝင်္ဟာရဇနပဒေ[၂] အညတရံ မာဂဝိကဂါမံ ပါပုဏိ။ တမေနံ မာဂဝိက-ဇေဋ္ဌကော ဒိသွာ "အဟော အပ္ပိစ္ဆော သမဏော ဝတ္ထမ္ပိ န နိဝါသေတိ၊ အယံ လောကေ အရဟာ"တိ ဃရံ နေတွာ မံသရသေန ပရိဝိသိတွာ ဘုတ္တာဝိဉ္စ နံ သပုတ္တဒါရော ဝန္ဒိတွာ "ဣဓေဝ ဘန္တေ ဝသထ၊ အဟံ ပစ္စယေန ဥပဋ္ဌဟိဿာ-မီ"တိ နိမန္တေတွာ ဝသနောကာသံ ကတွာ အဒါသိ၊ သော တတ္ထ ဝသတိ။

မာဂဝိကော ဂိမှကာလေ ဥဒကသမ္ပန္နေ သီတလေ ပဒေသေ စရိတုံ ဒူရံ အပက္ကန္တေသု မိဂေသု တတ္ထ ဂန္တွာ "အမှာကံ အရဟန္တံ သက္ကစ္စံ ဥပဋ္ဌ-ဟဿူ"တိ ဆာဝံ[၃] နာမ ဓိတရံ အာဏာပေတွာ အဂမာသိ သဒ္ဓိံ ပုတ္တဘာတု-ကေဟိ။ သာ စဿ ဓီတာ ဒဿနီယာ ဟောတိ ကောဋ္ဌာသသမ္ပန္နာ၊ ဒုတိယ-ဒိဝသေ ဥပကော ဃရံ အာဂတော တံ ဒါရိကံ သဗ္ဗံ ဥပစာရံ ကတွာ ပရိဝိသိတုံ ဥပဂတံ ဒိသွာ ရာဂေန အဘိဘူတော ဘုဉ္ဇိတုမ္ပိ အသက္ကောန္တော ဘာဇနေန ဘတ္တံ အာဒါယ ဝသနဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဘတ္တံ ဧကမန္တေ နိက္ခိပိတွာ "သစေ ဆာဝံ လဘာမိ, ဇီဝါမိ၊ နော စေ,မရာမီ"တိ နိရာဟာရော သယိ။ သတ္တမေ ဒိဝသေ မာဂဝိကော အာဂန္တွာ ဓိတရံ ဥပကဿ ပဝတ္တိံ ပုစ္ဆိ၊ သာ "ဧက-ဒိဝသမေဝ အာဂန္တွာ ပုန နာဂတပုဗ္ဗော"တိ အာဟ။ မာဂဝိကော "အာဂတ-ဝေသေနေဝ နံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆိဿာမီ"တိ တင်ခဏညေဝ ဂန္တွာ "ကိံ ဘန္တေ အဖာသုက"န္တိ ပါဒေ ပရာမသန္တော ပုစ္ဆိ၊ ဥပကော နိတ္ထုနန္တော ပရိဝတ္တတိ-ယေဝ။ သော "ဝဒ ဘန္တေ၊ ယံ မယာ သက္ကာ ကာတုံ၊ သဗ္ဗံ ကရိဿာမီ"တိ အာဟ၊ ဥပကော "သစေ ဆာဝံ လဘာမိ, ဇီဝါမိ၊ နော စေ, ဣဓေဝ မရဏံ သေယျော"တိ[၄] အာဟ။ ဇာနာသိ ပန ဘန္တေ ကိဉ္စိ သိပ္ပန္တိ။ န ဇာနာမီတိ။ "န ဘန္တေ ကိဉ္စိ သိပ္ပံ အဇာနန္တေန သက္ကာ ဃရာဝါသံ အဓိဋ္ဌာတု"န္တိ။ သော အာဟ "နာဟံ ကိဉ္စိ သိပ္ပံ ဇာနာမိ၊ အပိစ တုမှာကံ မံသဟာရကော ဘဝိ-ဿာမိ၊ မံသဉ္စ ဝိက္ကိဏိဿာမီ"တိ။ မာဂဝိကောပိ "အမှာကံ ဧတဒေဝ ရုစ္စတီ"တိ ဥတ္တရသာဋကံ ဒတွာ ဃရံ အာနေတွာ ဓီတရံ အဒါသိ။ တေသံ သံဝါသမန္ဝာယ

၁-မ ၁-၂၂၇၊ ဝိ ၃-၁၁-ပိဋကေသု။
၂-ဝင်္ဟာရဇနပဒေ (သီ)၊ ဝင်္ကဇနပဒေ (သျာ)
၃-စာပံ (က)
၄-အယမေဝ မရဏာသေယျာတိ (သီ)

jātikkhayantadassī **takkaṁ pahāya na upeti saṅkhaṁ,** imāya catusaccabhāvanāya navappabhedampi akusalavitakkaṁ pahāya sa-upādisesanibbānadhātuṁ patvā lokatthacariyaṁ karonto anupubbena carimaviññāṇakkhayā anupādisesanibbānadhātuppattiyā "devo vā manusso vā"ti na upeti saṅkhaṁ. Aparinibbuto eva vā yathā kāmavitakkādino vitakkassa appahīnattā "ayaṁ puggalo ratto"ti vā "duṭṭho"ti vā saṅkhaṁ upeti, evaṁ takkaṁ pahāya na upeti saṅkhanti evampettha attho daṭṭhabbo.

212. Catutthagāthāya **aññāyā**ti aniccādinayena jānitvā. **sabbānī**ti anavasesāni. **Nivesanānī**ti kāmabhavādike bhave. Nivasanti hi tesu sattā, tasmā "nivesanānī"ti vuccanti. **Anikāmayaṁ aññatarampi tesa**nti evaṁ diṭṭhādīnavattā tesaṁ nivesanānaṁ ekampi apatthento so evarūpo Buddhamuni maggabhāvanābalena taṇhāgedhassa vigatattā **vītagedho,** vītagedhattā eva ca **agiddho,** na yathā eke avītagedhā eva samānā "agiddhamhā"ti paṭijānanti, evaṁ. **Nāyūhatī**ti tassa tassa nivesanassa nibbattakaṁ kusalaṁ vā akusalaṁ vā na karoti. Kiṁkāraṇā? **Pāragato hi hoti,** yasmā evarūpo sabbanivesanānaṁ pāraṁ nibbānaṁ gato hotīti attho.

Evaṁ paṭhamagāthāya puthujjanadassanaṁ garahitvā attano dassanaṁ pasaṁsanto dutiyagāthāya yehi kilesehi puthujjano anupasanto hoti, tesaṁ abhāvena attano santipadādhigamaṁ pasaṁsanto tatiyagāthāya yesu vatthūsu puthujjano takkaṁ appahāya tathā tathā saṅkhaṁ upeti, tesu catusaccabhāvanāya takkaṁ pahāya attano saṅkhānupagamanaṁ pasaṁsanto catutthagāthāya āyatimpi yāni nivesanāni kāmayamāno puthujjano bhavataṇhāya āyūhati, tesu taṇhābhāvena attano anāyūhanaṁ pasaṁsanto catūhi gāthāhi arahattanikūṭeneva ekaṭṭhuppattikaṁ desanaṁ niṭṭhāpesi.

213. **Sabbābhibhu**nti kā uppatti? Mahāpuriso mahābhinikkhamanaṁ katvā anupubbena sabbaññutaṁ patvā dhammacakkappavattanatthāya Bārāṇasiṁ

ပုတ္တော ဝိဇာယိ၊ သုဘဒ္ဒေါတိဿ နာမံ အကံသု။ ဆာဝါ ပုတ္တတောသန-ဂီတေန ဥပကံ ဥပ္ပဏ္ဍေသိ၊ သော တံ အသဟန္တော "ဘဒ္ဒေ အဟံ အနန္တ-ဇိနဿ သန္တိကံ ဂစ္ဆာမီ"တိ မဇ္ဈိမဒေသာဘိမုခေါ ပက္ကာမိ။

ဘဂဝါ စ တေန သမယေန သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ ဇေတဝနမဟာဝိဟာရေ။ အထ ခေါ ဘဂဝါ ပဋိကစ္စေဝ ဘိက္ခူ အာဏာပေသိ "ယော ဘိက္ခဝေ အနန္တ-ဇိနောတိ ပုစ္ဆမာနော အာဂစ္ဆတိ၊ တဿ မံ ဒဿေယျာထာ"တိ။ ဥပကောပိ ခေါ အနုပုဗ္ဗေနေဝ သာဝတ္ထိံ အာဂန္တွာ ဝိဟာရမဇ္ဈေ ဌတွာ "ဣမသ္မိံ ဝိဟာရေ မမ သဟာယော အနန္တဇိနော နာမ အတ္ထိ၊ သော ကုဟိံ ဝသတီ"တိ ပုစ္ဆိ။ တံ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော သန္တိကံ နယိံသု။ ဘဂဝါ တဿာနုရူပံ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ သော ဒေသနာပရိယောသာနေ အနာဂါမိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ။ ဘိက္ခူ တဿ ပုဗ္ဗပ္ပဝတ္တိံ သုတွာ ကထံ သမုဋ္ဌာပေသုံ "ဘဂဝါ ပဌမံ နိဿိရိကဿ နဂ္ဂ-သမဏဿ ဓမ္မံ ဒေသေသီ"တိ။ ဘဂဝါ တံ ကထာသမုဋ္ဌာနံ ဝိဒိတွာ ဂန္ဓ-ကုဋိတော နိက္ခမ္မ တဒနုရူပေန ပါဋိဟာရိယေန ဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒိတွာ ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ "ကာယ နုတ္ထ ဘိက္ခဝေ ဧတရဟိ ကထာယ သန္နိသိန္နာ"တိ၊ တေ သဗ္ဗံ ကထေသုံ။ တတော ဘဂဝါ "န ဘိက္ခဝေ တထာဂတော အဟေတုအပ္ပစ္စယာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ နိမ္မလာ တထာဂတဿ ဓမ္မဒေသနာ၊ န သက္ကာ တတ္ထ ဒေါသံ ဒဋ္ဌုံ၊ တေန ဘိက္ခဝေ ဓမ္မဒေသနူပနိဿယေန ဥပကော ဧတရဟိ အနာဂါမီ ဇာတော"တိ ဝတွာ အတ္တနော ဒေသနာ-မလာဘာဝဒီပိကံ ဣမံ ဂါထမာဘာသိ။

တဿတ္ထော—သာသဝေသု သဗ္ဗခန္ဓာယတနဓာတူသု ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေန တေဟိ အနဘိဘူတတ္တာ သယဉ္စ တေ ဓမ္မေ သဗ္ဗေ အဘိဘုယျ ပဝတ္တတ္တာ **သဗ္ဗာ-ဘိဘုံ။** တေသဉ္စ အညေသဉ္စ သဗ္ဗဓမ္မာနံ သဗ္ဗာကာရေန ဝိဒိတတ္တာ **သဗ္ဗဝိဒုံ။** သဗ္ဗဓမ္မဒေသနသမတ္ထာယ သောဘနာယ မေဓာယ သမန္နာဂတတ္တာ **သုမေဓံ။** ယေသံ တဏှာဒိဋ္ဌိလေပါနံ ဝသေန သာသဝခန္ဓာဒိဘေဒေသု သဗ္ဗဓမ္မေသု ဥပလိမ္ပတိ[1]၊ တေသံ လေပါနံ အဘာဝါ တေသု **သဗ္ဗေသု ဓမ္မေသု အနုပလိတ္တံ။** တေသု စ သဗ္ဗဓမ္မေသု ဆန္ဒရာဂါဘာဝေန သဗ္ဗေ တေ ဓမ္မေ ဇဟိတွာ ဌိတတ္တာ **သဗ္ဗဉ္ဇဟံ။** ဥပဓိဝိဝေကနိန္နေန စိတ္တေန တဏှက္ခယေ နိဗ္ဗာနေ ဝိသေသေန မုတ္တတ္တာ **တဏှက္ခယေ ဝိမုတ္တံ၊** အဓိမုတ္တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တံ ဝါပိ ဓီရာ မုနိ ဝေဒယန္တိ**တိ တမ္ပိ ပဏ္ဍိတာ သတ္တာ မုနိံ ဝေဒယန္တိ ဇာနန္တိ။ ပဿထ ယာဝ ပဋိဝိသိဋ္ဌောဝါယံ မုနိ၊ တဿ ကုတော ဒေသနာမလန္တိ အတ္တာနံ

[1] ၁-ဥပလိပ္ပန္တိ (သီ)

gacchanto Bodhimaṇḍassa ca Gayāya ca antare Upakenājīvakena samāgacchi. Tena ca “vippasannāni kho te āvuso indriyānī”ti-ādinā[1] nayena puṭṭho “sabbābhibhū”ti-ādīni āha. Upako “hupeyyāvuso”ti vatvā sīsaṁ okampetvā ummaggaṁ gahetvā pakkāmi. Anukkamena ca Vaṅkahārajanapade[2] aññataraṁ Māgavikagāmaṁ pāpuṇi. Tamenaṁ Māgavikajeṭṭhako disvā “aho appiccho samaṇo vatthampi na nivāseti, ayaṁloke arahā”ti gharaṁ netvā maṁsarasena parivisitvā bhuttāviñca naṁ suputtadāro vanditvā “idheva bhante vasatha, ahaṁ pacceyena upaṭṭhahissāmī”ti nimantetvā vasanokāsaṁ katvā adāsi, so tattha vasati.

Māgaviko gimhakāle udakasampanne sītale padese carituṁ dūraṁ apakkantesu migesu tattha gacchanto “amhākaṁ arahantaṁ sakkaccaṁ upaṭṭhahassū”ti Chāvaṁ[3] nāma dhītaraṁ āṇāpetvā agamāsi saddhiṁ puttabhātukehi. Sā cassa dhītā dassanīyā hoti koṭṭhāsasampannā, dutiyadivase Upako gharaṁ āgato taṁ dārikaṁ sabbaṁ upacāraṁ katvā parivisituṁ upagataṁ disvā rāgena abhibhūto bhuñjitumpi asakkonto bhājanena bhattaṁ ādāya vasanaṭṭhānaṁ gantvā bhattaṁ ekamante nikkhipitvā “sace Chāvaṁ labhāmi, jīvāmi, noce, marāmī”ti nirāhāro sayi. Sattame divase Māgaviko āgantvā dhītaraṁ Upakassa pavattiṁ pucchi, sā “ekadivasameva āgantvā puna nāgatapubbo”ti āha. Māgaviko “āgata veseneva naṁ upasaṅkamitvā pucchissāmī”ti taṅkhaṇaññeva gantvā “kiṁ bhante aphāsukan”ti pāde parāmasanto pucchi, Upako nitthunanto parivattatiyeva. So “vada bhante, yaṁ mayā sakkā kātuṁ, sabbaṁ karissāmī”ti āha, Upako “sace Chāvaṁ labhāmi, jīvāmi, no ce, idheva maraṇaṁ seyyo”ti[4] āha. Jānāsi pana bhante kiñci sippanti. Na jānāmīti. “Na bhante kiñci sippaṁ ajānantena sakkā gharāvāsaṁ adhiṭṭhātun”ti. So āha “nāhaṁ kiñci sippaṁ jānāmi, apica tumhākaṁ maṁsahārako bhavissāmi maṁsañca vikkiṇissāmī”ti. Māgavikopi “amhākaṁetadeva ruccatī”ti uttarasāṭakaṁ datvā gharaṁ ānetvā dhītaraṁ adāsi. Tesaṁ saṁvāsamanvāya

1. Ma 1. 227; Vi 3. 11 piṭṭhesu.
2. Vaṅgahārajanapade (Sī), Vaṅgajanapade (Syā)
3. Cāpaṁ (Ka)
4. Ayameva maraṇaseyyāti (Sī)

ဝိဘာဝေတိ။ ဝိဘာဝနတ္ထော ဟိ ဧတ္ထ ဝါသဒ္ဒေါတိ။ ကေစိ ပန ဝဏ္ဏယန္တိ— “ဥပကော တဒါ တထာဂတံ ဒိသွာပိ ‘အယံ ဗုဒ္ဓမုနီ’တိ န သဒ္ဒဟိ”တိ ဧဝံ ဘိက္ခူ ကထံ သမုဋ္ဌာပေသုံ၊ တတော ဘဂဝါ “သဒ္ဒဟတု ဝါ မာ ဝါ၊ ဓီရာ ပန တံ မုနိံ ဝေဒယန္တိ”တိ ဒဿေန္တော ဣမံ ဂါထမဘာသီတိ။

၂၁၄။ **ပညာဗလန္တိ** ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ဂါထာ ရေဝတတ္ထေရံ အာရဗ္ဘ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ “ဂါမေ ဝါ ယဒိ ဝါရညေ”တိ ဣမိဿာ ဂါထာယ ဝုတ္တနယေနေဝ ရေဝတတ္ထေရဿ အာဒိတော ပဘုတိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ, ပဗ္ဗဇိတဿ ခဒိရဝနေ ဝိဟာရော, တတ္ထ ဝိဟရတော ဝိသေသာဓိဂမော, ဘဂဝတော တတ္ထ ဂမန-ပစ္စာဂမနဉ္စ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပစ္စာဂတေ ပန ဘဂဝတိ ယော သော မဟလ္လကဘိက္ခု ဥပါဟနံ သမ္မုဿိတွာ ပဋိနိဝတ္တော ခဒိရရုက္ခေ အာလဂ္ဂိတံ ဒိသွာ သာဝတ္ထိံ အနုပ္ပတ္တော ဝိသာခါယ ဥပါသိကာယ “ကိံ ဘန္တေ ရေဝတတ္ထေရဿ ဝသနောကာသော ရမဏီယော”တိ ဘိက္ခူ ပုစ္ဆမာနာယ ယေဟိ ဘိက္ခူဟိ ပသံသိတော၊ တေ အပသာဒေန္တော “ဥပါသိကေ ဧတေ တုစ္ဆံ ဘဏန္တိ၊ န သုန္ဒရော ဘူမိပ္ပဒေသော၊ အတိလူခကက္ခဠံ ခဒိရဝနမေဝါ”တိ အာဟ။ သော ဝိသာခါယ အာဂန္တုကဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတွာ ပစ္ဆာဘတ္တံ မဏ္ဍလမာဠေ သန္နိပတိတေ ဘိက္ခူ ဥဇ္ဈာပေန္တော အာဟ “ကိံ အာဝုသော ရေဝတတ္ထေရဿ သေနာသနေ ရမဏီယံ တုမှေဟိ ဒိဋ္ဌ”န္တိ။ ဘဂဝါ တံ ဥတွာ ဂန္ဓကုဋိတော နိက္ခမ္မ တင်္ခဏာနုရူပေန ပါဋိဟာရိယေန ပရိသမဇ္ဈံ ပတွာ ဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒိတွာ ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ “ကာယ နုတ္ထ ဘိက္ခဝေ ဧတရဟိ ကထာယ သန္နိသိန္နာ”တိ။ တေ အာဟံသု “ရေဝတံ ဘန္တေ အာရဗ္ဘ ကထာ ဥပ္ပန္နာ ‘ဧဝံ နဝကမ္မိကော ကဒါ သမဏဓမ္မံ ကရိဿတီ’တိ”။ “န ဘိက္ခဝေ ရေဝတော နဝကမ္မိကော၊ အရဟာ ရေဝတော ခီဏာသဝေါ”တိ ဝတွာ တံ အာရဗ္ဘ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ ဣမံ ဂါထမဘာသိ။

တဿတ္ထော—ဒုဗ္ဗလကရကိလေသပ္ပဟာနသာမတ္ထေန ဝိကုဗ္ဗနအဓိဋ္ဌာနပ္ပဘေဒေန ဝါ ပညာဗလေန သမန္နာဂတတ္တာ **ပညာဗလံ,** စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလေန ဓုတင်္ဂဝတေန စ ဥပပန္နတ္တာ **သီလဝတူပပန္နံ,** မဂ္ဂသမာဓိနာ ဖလသမာဓိနာ ဣရိယာပထသမာဓိနာ စ **သမာဟိတံ,** ဥပစာရပ္ပနာဘေဒေန ဈာနေန ဈာနေ ဝါ ရတတ္တာ **ဈာနရတံ,** သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တတ္တာ **သတိမံ,** ရာဂါဒိသင်္ဂတော ပမုတ္တတ္တာ **သင်္ဂါ ပမုတ္တံ,** ပဉ္စစေတောခိလစတုအာသဝါဘာဝေန **အခိလံ အနာသဝံ တံ ဝါပိ ဓီရာ မုနိ ဝေဒယန္တိ၊** တမ္ပိ ဧဝံ ပညာဒိဂုဏသံယုတ္တံ သင်္ဂါဒိဒေါသဝိသံယုတ္တံ ပဏ္ဍိတာ သတ္တာ မုနိံ ဝါ ဝေဒယန္တိ။ ပဿထ ယာဝ

putto vijāyi, Subhaddotissa nāmaṁ akaṁsu. Chāvā puttatosanagītena Upakaṁ uppaṇḍesi, sotaṁ asahanto "bhadde ahaṁ Anantajinassa santikaṁ gacchāmī"ti Majjhimadesābhimukho pakkāmi.

Bhagavā ca tena samayena Sāvatthiyaṁ viharati Jetavanamahāvihāre. Atha kho Bhagavā paṭikacceva bhikkhū āṇāpesi "yo bhikkhave Anantajinoti pucchamāno āgacchati, tassa maṁ dasseyyāthā"ti Upakopi kho anrpubbeneva Sāvatthi āgantvā vihāramajjhe ṭhatvā "imasmiṁ vihāre mama sahāyo Anantajino nāma atthi, so kuhiṁ vasatī"ti pucchi. Taṁ bhikkhū Bhagavato santikaṁ nayiṁsu. Bhagavā tassānurūpaṁ dhammaṁ desesi, so desanāpariyosāne anāgāmiphale patiṭṭhāsi. Bhikkhū tassa pubbappavattiṁ sutvā kathaṁ sumuṭṭhāpesuṁ "Bhagavā paṭhamaṁ nissirikassa naggasamaṇassa dhammaṁ desesī"ti. Bhagavā taṁ kathāsamuṭṭhānaṁ viditvā Gandhakuṭito nikkhamma taṅkhaṇānurūpena pāṭihāriyena Buddhāsane nisīditvā bhikkhū āmantesi "kāya nuttha bhikkhave etarehi kathāya sannisinnā"ti, te sabbaṁ kathesuṁ. Tato Bhagavā "na bhikkhave Tathāgato ahetu-appaccayā dhammaṁ deseti, nimmalā Tathāgatassa dhammadesanā, na sakkā tattha dosaṁ daṭṭhuṁ, tena bhikkhave dhammadesanūpanissayena Upako etarahi anāgāmī jāto"ti vatvā attano desanāmalābhāvadīpikaṁ imaṁ gathamabhāsi.

Tassattho—sāsavesu sabbakhandhāyatanadhātūsu chandarāgappahānena tehi anabhibhūtattā sayañca te dhamme sabbe abhibhuyya pavattattā **sabbābhibhuṁ**. Tesañca aññesañca sabbadhammānaṁ sabbākārena viditattā **sabbaviduṁ**. Sabbadhammadesanasamatthāya sobhanāya medhāya samannāgatattā **sumedhaṁ.** Yesaṁ taṇhādiṭṭhilepānaṁ vasena sāsavakhandhādibhedesu sabbadhammesu upalimpati[1], tesaṁ lepānaṁ abhāvā tesu **sabbesu dhammesu anupalittaṁ.** Tesu ca sabbadhammesu chandarāgābhāvena sabbe te dhamme jahitvā ṭhitattā **sabbañjahaṁ.** Upadhivivekaninnena cittena taṇhakkhaye nibbāne visesena muttattā **taṇhakkheye vimuttaṁ,** adhimuttanti vuttaṁ hoti. **Taṁ vāpi dhīrā Muni vedayantī**ti tampi paṇḍitā sattā Muniṁ vedayanti jānanti. Passatha yāva paṭivisiṭṭhovāyaṁ Muni, tassa kuto desanāmalanti attānaṁ

1. Upalippanti (Sī)

ပဋိဝိသိဋ္ဌောဝါယံ ခီဏာသဝမုနိ၊ သော "နဝကမ္မိကော"တိ ဝါ "ကဒါ သမဏဓမ္မံ ကရိဿတီ"တိ ဝါ ကထံ ဝတ္တဗ္ဗော။ သော ဟိ ပညာဗလေန တံ ဝိဟာရံ နိဋ္ဌာပေသိ၊ န နဝကမ္မကရဏေန၊ ကတကိစ္စော စ သော၊ န ဣဒါနိ သမဏဓမ္မံ ကရိဿတီတိ ဧဝ တထေရံ ဝိဘာဝေတိ။ ဝိဘာဝနတ္ထော ဟိ ဧတ္ထ ဝါသဒ္ဒေါတိ။

၂၁၅။ **ဧကံ စရန္တံ**န္တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဗောဓိမဏ္ဍတော ပဘုတိ ယထာက္ကမံ ကပိလဝတ္ထုံ အနုပ္ပတ္တေ ဘဂဝတိ ပိတာပုတ္တသမာဂမေ ဝတ္တမာနေ ဘဂဝါ သမ္မောဒမာနေန ရညာ သုဒ္ဓေါဒနေန "တုမှေ ဘန္တေ ဂဟဋ္ဌကာလေ ဂန္ဓကရဏ္ဍကေ ဝါသိတာနိ ကာသိကာဒီနိ ဒုဿာနိ နိဝါသေတွာ ဣဒါနိ ကထံ ဆိန္နကာနိ ပံသုကူလာနိ ဓာရေထာ"တိ ဧဝမာဒိနာ ဝုတ္တော ရာဇာနံ အနုနယမာနော—

"ယံ တွံ တာတ ဝဒေ မယှံ၊ ပဋ္ဋုဏ္ဏံ ဒုကူလကာသိကံ[1]။
ပံသုကူလံ တတော သေယျော၊ ဧတံ မေ အဘိပတ္ထိတ"န္တိ—

အာဒီနိ ဝတွာ လောကဓမ္မေဟိ အတ္တနော အဝိကမ္ပဘာဝံ ဒဿေန္တော ရညော ဓမ္မဒေသနတ္ထံ ဣမံ သတ္တပဒဂါထမာဘာသိ။

တဿတ္ထော—ပဗ္ဗဇ္ဇာသင်္ခါတာဒီဟိ **ဧကံ**, ဣရိယာပထာဒီဟိ စရိယာဟိ **စရန္တံ**၊ မောနေယျဓမ္မသမန္နာဂမေန **မုနိံ**၊ သဗ္ဗတ္ထ ပမာဒါဘာဝတော **အပ္ပမတ္တံ**၊ အက္ကောသနဂရဟနာဒိဘေဒါယ နိန္ဒာယ ဝဏ္ဏနထောမနာဒိဘေဒါယ ပသံသာယ စာတိ ဣမာသု နိန္ဒာပသံသာသု ပဋိဃာနုနယဝသေန **အဝေဓမာနံ**။ နိန္ဒာပသံသာမုခေန စေတ္ထ အဋ္ဌပိ လောကဓမ္မာ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **သီဟံဝ** ဘေရိသဒ္ဒါဒီသု **သဒ္ဒေသု** အဋ္ဌသု လောကဓမ္မေသု ပကတိဝိကာရာနုပဂမေန **အသန္တသန္တံ**၊ ပဉ္စသု ဝါ သေနာသနေသု သန္တာသာဘာဝေန။ **ဝါတံဝ** သုတ္တမယာဒိဘေဒေ **ဇာလမှိ** စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ တဏှာဒိဋ္ဌိဇာလေ **အသဇ္ဇမာနံ**၊ အဋ္ဌသု ဝါ လောကဓမ္မေသု ပဋိဃာနုနယဝသေန အသဇ္ဇမာနံ။ **ပဒုမံဝ တောယေန** လောကေ ဇာတမ္ပိ ယေသံ တဏှာဒိဋ္ဌိလေပါနံ ဝသေန သတ္တာ လောကေန လိပ္ပန္တိ၊ တေသံ လေပါနံ ပဟီနတ္တာ လောကေန **အလိပ္ပမာနံ**၊ နိဗ္ဗာနဂါမိမဂ္ဂံ ဥပ္ပါဒေတွာ တေန မဂ္ဂေန **နေတာရမညေသံ** ဒေဝမနုဿာနံ၊ အတ္တနော ပန အညေန ကေနစိ မဂ္ဂံ ဒဿေတွာ အနေတဗ္ဗတ္တာ **အနညနေယျံ တံ ဝါပိ ဓီရာ မုနိ ဝေဒယန္တိ** ဗုဒ္ဓမုနိံ ဝေဒယန္တီတိ အတ္တာနံ ဝိဘာဝေတိ။ သေသမေတ္ထ ဝုတ္တနယမေဝ။

၁-ယံ တွံ တာတ ဝဒေသိ၊ ပဋ္ဋုဏ္ဏံ တူလကာသိကံ (သီ၊ သျာ)

vibhāveti. Vibhāvanattho hi ettha vāsaddoti. Keci pana vaṇṇayanti—“Upako tadā Tathāgataṁ disvāpi ‘ayaṁ Buddhamunī’ti na saddahī”ti evaṁ bhikkhū kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ, tato Bhagavā “saddahatu vā mā vāṁ, dhīrā pana taṁ Muniṁ vedayantī”ti dassento imaṁ gāthāmabhāsīti.

214. **Paññābalan**ti kā uppatti? Ayaṁ gāthā Revatattheraṁ ārabbha vuttā. Tattha “gāme vā yadi vāraññe”ti imissā gāthāya vuttanayeneva Revatattherassa ādito pabhuti pabbajjā, pabbajitassa Khadiravane vihāro, tattha viharato visesādhigamo, Bhagavato tattha gamanapaccāgamanañca veditabbaṁ. Paccāgate pana Bhagavati yo so mahallakabhikkhu upāhanaṁ sammussitvā paṭinivatto khadirarukkhe ālaggitaṁ disvā Sāvatthiṁ anuppatto Visākhāya upāsikāya “kiṁ bhante Revatattherassa vasanokāso ramaṇīyo”ti bhikkhū pucchamānāya yehi bhikkhūhi pasaṁsito, te apasādento “upāsike ete tucchaṁ bhaṇanti, na sundaro bhūmippadeso, atilūkhakakkhaḷaṁ Khadiravanamevā”ti āha. So Visākhāya āgantukabhattaṁ bhuñjitvā pacchābhattaṁ maṇḍalamāḷe sannipatite bhikkhū ujjhāpento āha “kiṁ āvuso Revatattherassa senāsane ramaṇīyaṁ tumhehi diṭṭhan”ti. Bhagavā taṁ ñatvā Gandhakuṭito nikkhamma taṅkhaṇānurūpena pāṭihāriyena parisamajjhaṁ patvā Buddhāsane nisīditvā bhikkhū āmantesi “kāya nuttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā”ti. Te āhaṁsu “Revataṁ bhante ārabbha kathā uppannā ‘evaṁ navakammiko kadā samaṇadhammaṁ karissatī’ti”. “Na bhikkhave Revato navakammiko, arahā Revato khīṇāsavo”ti vatvā taṁ ārabbha tesaṁ bhikkhūnaṁ dhammadesanatthaṁ imaṁ gāthamabhāsi.

Tassattho—dubbalakarakilesappahānasādhakena vikubbana-adhiṭṭhānappabhedena vā paññābalena samannāgatattā **paññābalaṁ,** catupārisuddhisīlena dhutaṅgavatena ca upapannattā **sīlavatūpapannaṁ,** maggasamādhinā phalasamādhinā iriyāpathasamādhinā ca **samāhitaṁ,** upacārappanābhedena jhānena jhāne vā ratattā **jhānarataṁ,** sativepullappattattā **satimaṁ,** rāgādisaṅgato pamuttattā **saṅgā pamuttaṁ,** pañcacetokhilacatu-āsavābhāvena **akhilaṁ anāsavaṁ taṁ vāpi dhīrā Muni vedayanti,** tampi evaṁ paññādiguṇasaṁyuttaṁ saṅgādidosavisaṁyuttaṁ paṇḍitā sattā Muniṁ vā vedayanti. Passatha yāva

၂၁၆။ **ယော ဩဂဟဏေ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဘဂဝတော ပဌမာဘိသမ္ဗုဒ္ဓဿ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ ပူရိတဒသပါရမိဒသဥပပါရမိဒသပရမတ္ထပါရမိပ္ပဘေဒအဘိနီဟာရဂုဏပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတဘဝနေ အဘိနိဗ္ဗတ္တိဂုဏံ တတ္ထ နိဝါသဂုဏံ မဟာဝိလောကနဂုဏံ ဂဗ္ဘဝေါက္ကန္တိံ ဂဗ္ဘဝါသံ ဂဗ္ဘနိက္ခမနံ ပဒဝီတိဟာရံ ဒိသာဝိလောကနံ ဗြဟ္မဂဇ္ဇနံ မဟာဘိနိက္ခမနံ မဟာပဓာနံ အဘိသမ္ဗောဓိံ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနံ စတုဗ္ဗိဓံ မဂ္ဂဉာဏံ ဖလဉာဏံ အဋ္ဌသု ပရိသာသု အကမ္ပနဉာဏံ ဒသဗလဉာဏံ စတုယောနိပရိစ္ဆေဒကဉာဏံ ပဉ္စဂတိပရိစ္ဆေဒကဉာဏံ ဆဗ္ဗိဓံ အသာဓာရဏဉာဏံ အဋ္ဌဝိဓံ သာဝကသာဓာရဏဗုဒ္ဓဉာဏံ စုဒ္ဒသဝိဓံ ဗုဒ္ဓဉာဏံ အဋ္ဌာရသဗုဒ္ဓဂုဏပရိစ္ဆေဒကဉာဏံ ဧကူနဝီသတိဝိဓပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ သတ္တသတ္တတိဝိဓဉာဏဝတ္ထုဧဝမာဒိဂုဏသတသဟဿေ နိဿာယ ပဝတ္တံ မဟာလာဘသက္ကာရံ အသဟမာနေဟိ တိတ္ထိယေဟိ ဥယျောဇိတာယ စိဉ္စမာဏဝိကာယ “ကော ဓမ္မံ အတီတဿာ”တိ ဇာမိဿာ ဂါထာယ ဝုတ္တမှိ ဝုတ္တနယေန စတုပရိသမဇ္ဈေ ဘဂဝတော အယသေ ဥပ္ပါဒိတေ တပ္ပစ္စယာ ဘိက္ခူ ကထံ သမုဋ္ဌာပေသုံ “ဝေရူပေပိ နာမ အယသေ ဥပ္ပန္နေ န ဘဂဝတော စိတ္တဿ အညထတ္တံ အတ္ထီ”တိ။ တံ ဉတွာ ဘဂဝါ ဂန္ဓကုဋိတော နိက္ခမ္မ တင်္ခဏာနုရူပေန ပါဋိဟာရိယေန ပရိသမဇ္ဈံ ပတွာ ဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒိတွာ ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ “ကာယ နုတ္ထ ဘိက္ခဝေ ဧတရဟိ ကထာယ သန္နိသိန္နာ”တိ။ တေ သဗ္ဗံ အာရောစေသုံ။ တတော ဘဂဝါ “ဗုဒ္ဓါ နာမ ဘိက္ခဝေ အဋ္ဌသု လောကဓမ္မေသု တာဒိနော ဟောန္တီ”တိ ဝတွာ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ ဣမံ ဂါထမဘာသိ။

တဿတ္ထော—ယထာ နာမ ဩဂဟဏေ မနုဿာနံ နှာနတိတ္ထေ အဋ္ဌံသနတ္တာယ စတုရဿော ဝါ အဋ္ဌံသော ဝါ ထမ္ဘော နိခါတော ဥစ္စကုလီနာပိ နီစကုလီနာပိ အင်္ဂံ ဃံသန္တိ၊ န တေန ထမ္ဘဿ ဥန္နတိ ဝါ ဩနတိ ဝါ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝံ **ယော ဩဂဟဏေ ထမ္ဘောရိဝါဘိဇာယတိ၊ ယသ္မိံ ပရေ ဝါစာပရိယန္တံ ဝဒန္တိ။** ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ ပရေ တိတ္ထိယာ ဝါ အညေ ဝါ ဝဏ္ဏဝသေန ဥပရိမံ ဝါ အဝဏ္ဏဝသေန ဟေဋ္ဌိမံ ဝါ ဝါစာပရိယန္တံ ဝဒန္တိ၊ တသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ အနုနယံ ဝါ ပဋိဃံ ဝါ အနာပဇ္ဇမာနော တာဒိဘာဝေန ယော ဩဂဟဏေ ထမ္ဘောရိဝ ဘဝတီတိ။ **တံ ဝီတရာဂံ သုသမာဟိတိန္ဒြိယန္တိ** တံ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ ရာဂါဘာဝေန ဝီတရာဂံ, အနိဋ္ဌာရမ္မဏေ စ ဒေါသမောဟာဘာဝေန သုသမာဟိတိန္ဒြိယံ၊ သုဋ္ဌု ဝါ သမောဓာနေတွာ ဌပိတိန္ဒြိယံ ရက္ခိတိန္ဒြိယံ၊

paṭivisiṭṭhovāyaṁ khīṇāsavamuni, so “navakammiko”ti vā “kadā samaṇadhammaṁ karissatī”ti vā kathaṁ vattabbo. So hi paññābalena taṁ vihāraṁ niṭṭhāpesi, na navakammakaraṇena, katakiccova so, na idāni samaṇadhammaṁ karissatīti Revatattheraṁ vibhāveti. Vibhāvanattho hi ettha vāsaddoti.

215. **Ekaṁ carantan**ti kā uppatti? Bodhimaṇḍato pabhuti yathākkamaṁ Kapilavatthuṁ anuppatte Bhagavati pitāputtasamāgame vattamāne Bhagavā sammodamānena raññā Suddhodanena “tumhe bhante gahaṭṭhakāle gandhakaraṇḍake vāsitāni kāsikādīni dussāni nivāsetvā idāni kathaṁ chinnakāni paṁsukūlāni dhārethā”ti evamādinā vutto rājānaṁ anunayamāno—

> “Yaṁ tvaṁ tāta vade mayhaṁ, paṭṭuṇṇaṁ dukūlakāsikaṁ[1].
> Paṁsukūlaṁ tato seyyaṁ, etaṁ me abhipatthitan”ti—

ādīni vatvā lokadhammehi attano avikampabhāvaṁ dassento rañño dhammadesanatthaṁ imaṁ sattapadagāthamabhāsi.

Tassattho—pabbajjāsaṅkhātādīhi **ekaṁ,** iriyāpathādīhi cariyāhi **carantaṁ,** moneyyadhammasamannāgamena **Muniṁ,** sabbaṭṭhānesu pamādābhāvato **appamattaṁ,** akkosanagarahanādibhedāya nindāya vaṇṇanathomanādibhedāya pasaṁsāya cāti imāsu nindāpasaṁsāsu paṭighānunayavasena **avedhamānaṁ.** Nindāpasaṁsāmukhena cettha aṭṭhapi lokadhammā vuttāti veditabbā. **Sīhaṁva** bherisaddādīsu **saddesu** aṭṭhasu lokadhammesu pakativikārānupagamena **asantasantaṁ,** pantesu vā senāsanesu santāsābhāvena. **Vātaṁva** suttamayādibhede **jālamhi** catūhi maggehi taṇhādiṭṭhijāle **asajjamānaṁ,** aṭṭhasu vā lokadhammesu paṭighānunayavasena asajjamānaṁ. **Padumaṁva toyena** loke jātampiyesaṁ taṇhādiṭṭhilepānaṁ vasena sattā lokena lippanti, tesaṁ lepānaṁ pahīnattā lokena **alippamānaṁ,** nibbānagāmimaggaṁ uppādetvā tena maggena **netāramaññesaṁ** devamanussānaṁ, attano pana aññena kenaci maggaṁ dassetvā anetabbattā **anaññaneyyaṁ taṁ vāpi dhīrā Muni vedayanti** Buddhamuniṁ vedayantīti attānaṁ vibhāveti. Sesamettha vuttanayameva.

---

1. Yaṁ tvaṁ tāta vadesi, pattuṇṇaṁ tūlakāsikaṁ (Sī, Syā)

ဂေါပိတိန္ဒြိယန္တိ[1] ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တံ ဝါပိ ဓီရာ မုနိ ဝေဒယန္တိ** ဗုဒ္ဓမုနိံ ဝေဒယန္တိ၊ တဿ ကထံ ဝိတ္တဿ အညထတ္တံ ဘဝိဿတီတိ အတ္တာနံ ဝိဘာဝေတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

၂၁၇။ **ယော ဝေ ဌိတတ္တော**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သာဝတ္ထိယံ ကိရ အညတရာ သေဋ္ဌိဓီတာ ပါသာဒါ ဩရုယှ ဟေဋ္ဌာပါသာဒေ တန္တဝါယသာလံ ဂန္တွာ တသရံ ဝဋ္ဋေန္တေ ဒိသွာ တဿ ဥဇုဘာဝေန တပ္ပဋိဘာဂနိမိတ္တံ အဂ္ဂဟေသိ “အဟော ဝတ သဗ္ဗေ သတ္တာ ကာယဝစီမနောဝင်္ကံ ပဟာယ တသရံ ဝိယ ဥဇုစိတ္တာ ဘဝေယျု”န္တိ။ သာ ပါသာဒံ အဘိရုဟိတွာပိ ပုနပ္ပုနံ တဒေဝ နိမိတ္တံ အာဝဇ္ဇေန္တီ နိသီဒိ။ ဧဝံ ပဋိပန္နာယ စဿာ န စိရဿေဝ အနိစ္စလက္ခဏံ ပါကဋံ အဟောသိ၊ တဒနုသာရေနေဝ စ ဒုက္ခာနတ္တလက္ခဏာနိပိ။ အထဿာ တယောပိ ဘဝါ အာဒိတ္တာ ဝိယ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ တံ တထာ ဝိပဿမာနံ ဉတွာ ဘဂဝါ ဂန္ဓကုဋိယံ နိသိန္နောဝ ဩဘာသံ မုဉ္စိ၊ သာ တံ ဒိသွာ “ကိံ ဣဒ”န္တိ အာဝဇ္ဇေန္တီ ဘဂဝန္တံ ပဿေ နိသိန္နမိဝ ဒိသွာ ဥဋ္ဌာယ ပဉ္စလိကာ အဋ္ဌာသိ၊ အထဿာ ဘဂဝါ သပ္ပာယံ ဝိဒိတွာ ဓမ္မဒေသနာဝသေန ဣမံ ဂါထမဘာသိ။

တဿတ္ထော—ယော ဝေ ဧကဂ္ဂစိတ္တတာယ အကုပ္ပဝိမုတ္တိတာယ စ ဝုဍ္ဎိဟာနီနံ အဘာဝတော ဝိက္ခီဏဇာတိသံသာရတ္တာ ဘဝန္တရူပဂမနာဘာဝတော စ **ဌိတတ္တော၊** ပဟီနကာယဝစီမနောဝင်္ကတာယ အဂတိဂမနာဘာဝေန ဝါ **တသရံဝ ဥဇု၊** ဟိရောတ္တပ္ပသမ္ပန္နတ္တာ **ဇိဂုစ္ဆတိ ကမ္မေဟိ ပါပကေဟိ၊** ပါပကာနိ ကမ္မာနိ ဂူထဂတံ ဝိယ မုတ္တဂတံ ဝိယ စ ဇိဂုစ္ဆတိ၊ ဟိရီယတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယောဂဝိဘာဂေန ဟိ ဥပယောဂတ္ထေ ကရဏဝစနံ သဒ္ဒသတ္ထေ သိဇ္ဈတိ။ **ဝီမံသမာနော ဝိသမံ သမဉ္စာ**တိ ကာယဝိသမာဒိဝိသမံ ကာယသမာဒိသမဉ္စ ပဟာနဘာဝနာကိစ္စသာဓနေန မဂ္ဂပညာယ ဝီမံသမာနော ဥပပရိက္ခမာနော။ **တံ ဝါပိ** ခီဏာသဝံ **ဓီရာ မုနိံ ဝေဒယန္တိ**။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယထာဝုတ္တနယေန မဂ္ဂပညာယ ဝီမံသမာနော ဝိသမံ သမဉ္စ ယော ဝေ ဌိတတ္တော ဟောတိ၊ သော ဧဝံ တသရံဝ ဥဇု ဟုတွာ ကိဉ္စိ ဝီတိက္ကမံ အနာပဇ္ဇန္တော ဇိဂုစ္ဆတိ ကမ္မေဟိ ပါပကေဟိ၊ တံ ဝါပိ ဓီရာ မုနိံ ဝေဒယန္တိ၊ ယတော ဧဒိသော ဟောတီတိ ခီဏာသဝမုနိံ ဒဿေန္တော အရဟတ္တနိကူဋေန ဂါထံ ဒေသေသိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ သေဋ္ဌိဓီတာ

၁-အဝိက္ခိတ္တိန္ဒြိယံ၊ အဇလာလိန္ဒြိယန္တိ (သီ)

216. **Yo ogahaṇe**ti kā uppatti? Bhagavato paṭhamābhisambuddhassa cattāri asaṅkhyeyyāni kappasatasahassañca pūritadasapāramidasa-upapāramidasaparamatthapāramippabheda-abhinīhāraguṇapāramiyo pūretvā Tusitabhavane abhinibbattiguṇaṁ tattha nivāsaguṇaṁ mahāvilokanaguṇaṁ gabbhavokkantiṁ gabbhavāsaṁ gabbhanikkhamanaṁ padavītihāraṁ disāvilokanaṁ brahmagajjanaṁ mahābhinikkhamanaṁ mahāpadhānaṁ abhisambodhiṁ dhammacakkappavattanaṁ catubbidhaṁ maggañāṇaṁ phalañāṇaṁ aṭṭhasu parisāsu akampanañāṇaṁ Dasabalañāṇaṁ catuyoniparicchedakañāṇaṁ pañcagatiparicchedakañāṇaṁ chabbidhaṁ asādhāraṇañāṇaṁ aṭṭhavidhaṁ sāvakasādhāraṇabuddhañāṇaṁ cuddasavidhaṁ Buddhañāṇaṁ aṭṭhārasabuddhaguṇaparicchedakañāṇaṁ ekūnavīsatividhapaccavekkhaṇañāṇaṁ sattasattatividhañāṇavatthu-evamiccādiguṇasatasahasse nissāya pavattaṁ mahālābhasakkāraṁ asahamānehi titthiyehi uyyojitāya Ciñcamāṇavikāya "ekaṁ dhammaṁ atītassā"ti imissā gāthāya vatthumhi vuttanayena catuparisamajjhe Bhagavato ayase uppādite tappaccayā bhikkhū kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ "evarūpepi nāma ayase uppanne na Bhagavato cittassa aññathattaṁ atthī"ti. Taṁ ñatvā Bhagavā Gandhakuṭito nikkhamma taṅkhaṇānurūpena pāṭihāriyena parisamajjhaṁ patvā Buddhāsane nisīditvā bhikkhū āmantesi "kāya nuttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā"ti. Te sabbaṁ ārocesuṁ. Tato Bhagavā "Buddhā nāma bhikkhave aṭṭhasu lokadhammesu tādino hontī"ti vatvā tesaṁ bhikkhūnaṁ dhammadesanatthaṁ imaṁ gāthamabhāsi.

Tassattho—yathā nāma ogahaṇe manussānaṁ nhānatitthe aṅgaghaṁsanatthāya caturasse vā aṭṭhaṁse vā thambhe nikhāte uccakulīnāpi nīcakulīnāpi aṅgaṁ ghaṁsanti, na tena thambhassa unnati vā onati vā hoti,e vamevaṁ **yo ogahaṇe thambhorivā bhijāyati, yasmiṁ pare vācāpariyantaṁ vadanti.** Kiṁ vuttaṁ hoti? Yasmiṁ vatthusmiṁ pare titthiyā vā aññe vā vaṇṇavasena uparimaṁ vā avaṇṇavasena heṭṭhimaṁ vā vācāpariyantaṁ vadanti, tasmiṁ vatthusmiṁ anunayaṁ vā paṭighaṁ vā anāpajjamāno tādibhāvena yo ogahaṇe thambhoriva bhavatīti. **Taṁ vītarāgaṁ susamāhitindriyan**ti taṁ iṭṭhārammaṇe rāgābhāvena vītarāgaṁ, aniṭṭhārammaṇe ca dosamohābhāvena susamāhitindriyaṁ, suṭṭhu vā samodhānetvā ṭhapitindriyaṁ rakkhitindriyaṁ,

သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌဟိ။ ဧတ္ထ စ ဝိကပ္ပေ ဝါ သမုစ္စယေ ဝါ ဝါသဒ္ဒေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၂၁၇။ **ယော သညတတ္တော**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဘဂဝတိ ကိရ အာဠဝိယံ ဝိဟရန္တေ အာဠဝိနဂရေ အညတရော တန္တဝါယော သတ္တဝဿိကံ ဓီတရံ အာဏာပေသိ "အမ္မ ဟိယျော အဝသိဋ္ဌတသရံ န ဗဟု၊ တသရံ ဝဋ္ဋေတွာ လဟုံ တန္တဝါယသာလံ အာဂစ္ဆေယျာသိ၊ မာ ခေါ စိရာယီ"တိ။ သာ "သာဓူ"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ သော သာလံ ဂန္တွာ တန္တံ ဝိနေန္တော အဋ္ဌာသိ။ တံ ဒိဝသဉ္စ ဘဂဝါ မဟာကရုဏာသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ လောကံ ဝေါလောကေန္တော တဿာ ဒါရိကာယ သောတာပတ္တိဖလူပနိဿယံ ဒေသနာပရိယောသာနေ စတုရာသီ-တိယာ ပါဏသဟဿာနဉ္စ ဓမ္မာဘိသမယံ ဒိသွာ ပဂေဝ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ ကတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ နဂရံ ပါဝိသိ။ မနုဿာ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ "အဒ္ဓါ အဇ္ဇ ကောစိ အနုဂ္ဂဟေတဗ္ဗော အတ္ထိ၊ ပဂေဝ ပဝိဋ္ဌော ဘဂဝါ"တိ ဘဂဝန္တံ ဥပဂစ္ဆိံသု။ ဘဂဝါ ယေန မဂ္ဂေန သာ ဒါရိကာ ပိတု သန္တိကံ ဂစ္ဆတိ၊ တသ္မိံ အဋ္ဌာသိ။ နဂရဝါသိနော တံ ပဒေသံ သမ္မဇ္ဇိတွာ ပရိပ္ဖောသိတွာ ပုပ္ဖူပဟာရံ ကတွာ ဝိတာနံ ဗန္ဓိတွာ အာသနံ ပညာပေသုံ၊ နိသီဒိ ဘဂဝါ ပညတ္တေ အာသနေ၊ မဟာဇနကာယော ပရိဝါရေတွာ အဋ္ဌာသိ။ သာ ဒါရိကာ တံ ပဒေသံ ပတွာ မဟာဇနပရိဝုတံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိ၊ တံ ဘဂဝါ အာမန္တေတွာ "ဒါရိကေ ကုတော အာဂတာသီ"တိ ပုစ္ဆိ။ န ဇာနာမိ ဘဂဝါတိ။ ကုဟိံ ဂမိဿသီတိ။ န ဇာနာမိ ဘဂဝါတိ။ န ဇာနာသီတိ။ ဇာနာမိ ဘဂဝါတိ။ ဇာနာသီတိ။ န ဇာနာမိ ဘဂဝါတိ။

တံ သုတွာ မနုဿာ ဥဇ္ဈာယန္တိ "ပဿထ ဘော အယံ ဒါရိကာ အတ္တနော ဃရာ အာဂတာပိ ဘဂဝတာ ပုစ္ဆိယမာနာ 'န ဇာနာမီ'တိ အာဟ၊ တန္တဝါယသာလံ ဂစ္ဆန္တီ စာပိ ပုစ္ဆိယမာနာ 'န ဇာနာမီ'တိ အာဟ၊ 'န ဇာနာ-သီ'တိ ဝုတ္တာ 'ဇာနာမီ'တိ အာဟ၊ 'ဇာနာသီ'တိ ဝုတ္တာ 'န ဇာနာမီ'တိ အာဟ၊ သဗ္ဗံ ပစ္စနီကမေဝ ကရောတီ"တိ။ ဘဂဝါ မနုဿာနံ တမတ္ထံ ပါကဋံ ကာတုကာမော တံ ပုစ္ဆိ "ကိံ မယာ ပုစ္ဆိတံ၊ ကိံ တယာ ဝုတ္တ"န္တိ။ သာ အာဟ—န မံ ဘန္တေ ကောစိ န ဇာနာတိ "ဃရတော အာဂတာ တန္တဝါယ-သာလံ ဂစ္ဆတီ"တိ၊ အပိစ မံ တုမှေ ပဋိသန္ဓိဝသေန ပုစ္ဆထ "ကုတော အာဂတာသီ"တိ၊ စုတိဝသေန ပုစ္ဆထ "ကုဟိံ ဂမိဿသီ"တိ။ အဟဉ္စ န ဇာနာမိ "ကုတော စမှိ အာဂတာ နိရယာ ဝါ ဒေဝလောကာ ဝါ"တိ၊ န ဟိ ဇာနာမိ "ကုဟိမ္ပိ ဂမိဿာမိ နိရယံ ဝါ ဒေဝလောကံ ဝါ"တိ၊ တသ္မာ "န

gopitindriyanti[1] vuttaṁ hoti. **Taṁ vāpi dhīrā Muni vedayanti** Buddhamuniṁ vedayanti, tassa kathaṁ cittassa aññathattaṁ bhavissatīti attānaṁ vibhāveti. Sesaṁ vuttanayameva.

217. **Yo ve ṭhitatto**ti kā uppatti? Sāvatthiyaṁ kira aññatarā seṭṭhidhītā pāsādā oruyha heṭṭhāpāsāde tantavāyasālaṁ gantvā tasaraṁ vaṭṭente disvā tassa ujubhāvena tappaṭibhāganimittaṁ aggahesi “aho vata sabbe sattā kāyavacīmanovaṅkaṁ pahāya tasaraṁ viya ujucittā bhaveyyun”ti. Sā pāsādaṁ abhiruhitvāpi punappunaṁ tadeva nimittaṁ āvajjentī nisīdi. Evaṁ paṭipannāya cassā na cirasseva aniccalakkhaṇaṁ pākaṭaṁ ahosi, tadanusāreneva ca dukkhānattalakkhaṇānipi. Athassā tayopi bhavā ādittā viya upaṭṭhahiṁsu. Taṁ tathā vipassamānaṁ ñatvā Bhagavā Gandhakuṭiyaṁ nisinnova obhāsaṁ muñci, sā taṁ disvā “kiṁ idan”ti āgajjentī Bhagavantaṁ passe nisinnamiva disvā uṭṭhāya pañjalikā aṭṭhāsi, athassā Bhagavā sappāyaṁ viditvā dhammadesanāvasena imaṁ gāthamabhāsi.

Tasattho—yo ve ekaggacittatāya akuppavimuttitāya ca vuḍḍhihānīnaṁ abhāvato vikkhīṇajātisaṁsārattā bhavantarūpagamanābhāvato ca **ṭhitatto,** pahīnakāyavacīmanovaṅkatāya agatigamanābhāvena vā **tasaraṁva uju,** hirottappasampannattā **jigucchati kammehi pāpakehi,** pāpakāni kammāni gūthagataṁ viya muttagataṁ viya ca jigucchati, hirīyatīti vuttaṁ hoti. Yogavibhāgena hi upayogatthe karaṇavacanaṁ saddasatthe sijjhati. **Vīmaṁsamāno visamaṁ samañcā**ti kāyavisamādivisamaṁ kāyasamādisamañca pahānabhāvanākiccasādhanena maggapaññāya vīmaṁsamāno upaparikkhamāno. **Taṁ vāpi** khīṇāsavaṁ **dhīrā Muniṁ vedayantī**ti. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yathāvuttanayena maggapaññāya vīmaṁsamāno visamaṁ samañca yo ve ṭhitatto hoti, so evaṁ tasaraṁva uju hutvā kiñci vītikkamaṁ anāpajjanto jigucchati kammehi pāpakehi, taṁ vāpi dhīrā muniṁ vedayanti, yato īdiso hotīti khīṇāsavamuniṁ dassento arahattanikūṭena gāthaṁ desesi. Desanāpariyosāne seṭṭhidhītā

1. Avikkhittindriyaṁ, alolindriyanti (Sī)

ဇာနာမီ”တိ အဝစ။ တတော နံ ဘဂဝါ မရဏံ သန္ဓာယ ပုဋ္ဌ “န ဇာနာသီ”တိ၊ အဟဉှိ ဇာနာမိ “သဗ္ဗေသံ မရဏံ ဓုဝ”န္တိ၊ တေနာဝေါစံ “ဇာနာမီ”တိ။ တတော နံ ဘဂဝါ မရဏကာလံ သန္ဓာယ ပုဋ္ဌ “ဇာနာသီ”တိ၊ အဟဉှိ န ဇာနာမိ “ကဒါ မရိဿာမိ ကိံ အဇ္ဇ ဝါ ဥဒါဟု သွေ ဝါ”တိ၊ တေနာဝေါစံ “န ဇာနာမီ”တိ။ ဘဂဝါ တာယ ဝိဿဇ္ဇိတံ ပဉှံ “သာဓု သာဓူ”တိ အနုမောဒိ။ မဟာဇနကာယောပိ “ယာဝ ပဏ္ဍိတာ အယံ ဒါရိကာ”တိ သာဓုကာရသဟဿာနိ အဒါသိ။ အထ ဘဂဝါ ဒါရိကာယ သပ္ပါယံ ဝိဒိတွာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော—

“အန္ဓဘူတော အယံ လောကော၊ တနုကေတ္ထ ဝိပဿတိ။
သကုဏော ဇာလမုတ္တောဝ၊ အပ္ပေါ သဂ္ဂါယ ဂစ္ဆတီ”တိ[1]—

ဣမံ ဂါထမာဟ။ သာ ဂါထာပရိယောသာနေ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ၊ စတုရာသီတိယာ ပါဏသဟဿာနဉ္စ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။

သာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ပိတု သန္တိကံ အဂမာသိ၊ ပိတာ တံ ဒိသွာ “စိရေနာဂတာ”တိ ကုဒ္ဓေါ ဝေဂေန တန္တေ ဝေမံ ပက္ခိပိ၊ တံ နိက္ခမိတွာ ဒါရိကာယ ကုစ္ဆိံ ဘိန္ဒိ၊ သာ တတ္ထေဝ ကာလမကာသိ။ သော ဒိသွာ “နာဟံ မမ ဓီတရံ ပဟရိံ၊ အပိစ ခေါ ဣမံ ဝေမံ ဝေဂသာ နိက္ခမိတွာ ဣမိဿာ ကုစ္ဆိံ ဘိန္ဒိ။ ဇီဝတိ နု ခေါ နနု ခေါ”တိ ဝီမံသန္တော မတံ ဒိသွာ စိန္တေသိ “မနုဿာ မံ ‘ဣမိနာယံ ဓီတာ မာရိတာ’တိ ဥတွာ ဥပက္ကောသေယျုံ၊ တေန ရာဇာပိ ဂရုကံ ဒဏ္ဍံ ပဏေယျ၊ ဟန္ဒာဟံ ပဋိကစ္စေဝ ပလာယာမီ”တိ။ သော ဒဏ္ဍဘယေန ပလာယန္တော ဘဂဝတော သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အရညေ ဝသန္တာနံ ဘိက္ခူနံ ဝသနောကာသံ ပါပုဏိ၊ တေ စ ဘိက္ခူ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ။ တေ တံ ပဗ္ဗာဇေတွာ တစပဉ္စကကမ္မဋ္ဌာနံ အဒံသု၊ သော တံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဝါယမန္တော န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ, တေ စဿ အာစရိယုပဇ္ဈာယာ။ အထ မဟာပဝါရဏာယ သဗ္ဗေဝ ဘဂဝတော သန္တိကံ အဂမံသု “ဝိသုဒ္ဓိပဝါရဏံ ပဝါရေဿာမာ”တိ။ ဘဂဝါ ပဝါရေတွာ ဝုဋ္ဌဝဿော ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော ဂါမနိဂမာဒီသု စာရိကံ စရမာနော အနုပုဗ္ဗေန အာဠဝိံ အဂမာသိ။ တတ္ထ မနုဿာ ဘဂဝန္တံ နိမန္တေတွာ ဒါနာဒီနိ ကရောန္တာ တံ ဘိက္ခုံ ဒိသွာ “ဓီတရံ မာရေတွာ ဣဒါနိ ကံ မာရေတုံ အာဂတောသီ”တိအာဒီနိ ဝတွာ ဥပ္ပဏ္ဍေသုံ။ ဘိက္ခူ တံ သုတွာ ဥပဋ္ဌာနဝေလာယံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဘဂဝတော ဧတမတ္ထံ အာရောစေသုံ။ ဘဂဝါ “န

၁-ခု ၁-၃၉-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

sotāpattiphale patiṭṭhahi. Ettha ca vikappe vā samuccaye vā vāsaddo daṭṭhabbo.

218. **Yo saññatatto**ti kā uppatti? Bhagavati kira Āḷaviyaṁ viharante Āḷavīnagare aññataro tantavāyo sattavassikaṁ dhītaraṁ āṇāpesi “amma hiyyo avasiṭṭhatasaraṁ na bahu, tasaraṁ vaṭṭetvā lahuṁ tantavāyasālaṁ āgaccheyyāsi, mā kho cirāyī”ti. Sā “sādhū”ti sampaṭicchi. So sālaṁ gantvā tantaṁ vinento aṭṭhāsi. Taṁ divasañca Bhagavā mahākaruṇāsamāpattito vuṭṭhāya lokaṁ volokento tassā dārikāya sotāpattiphalūpanissayaṁ desanāpariyosāne caturāsītiyā pāṇasahassānañca dhammābhisamayaṁ disvā pageva sarīrapaṭijagganaṁ katvā pattacīvaramādāya nagaraṁ pāvisi. Manussā Bhagavantaṁ disvā “addhā ajja koci anuggahetabbo atthi, pageva paviṭṭho Bhagavā”ti Bhagavantaṁ upagacchiṁsu. Bhagavā yena maggena sā dārikā pitu santikaṁ gacchati, tasmiṁ aṭṭhāsi. nagaravāsino taṁ padesaṁ sammajjitvā paripphositvā pupphūpahāraṁ katvā vitānaṁ bandhitvā āsanaṁ paññāpesuṁ, nisīdi Bhagavā paññatte āsane, mahājanakāyo parivāretvā aṭṭhāsi. Sā dārikā taṁ padesaṁ pattā mahājanaparivutaṁ Bhagavantaṁ disvā pañcapatiṭṭhitena vandi, taṁ Bhagavā āmantetvā “dārike kuto āgatāsī”ti pucchi. Na jānāmi Bhagavāti. Kuhiṁ gamissasīti. Na jānāmi Bhagavāti. Na jānāsīti. Jānāmi Bhagavāti. Jānāsīti. Na jānāmi Bhagavāti.

Taṁ sutvā manussā ujjhāyanti “passatha bho ayaṁ dārikā attano gharā āgatāpi Bhagavatā pucchiyamānā ‘na jānāmī’ti āha, tantavāyasālaṁ gacchantī cāpi pucchiyamānā ‘na jānāmī’ti āha, ‘na jānāsī’ti vuttā ‘jānāmī’ti āha, ‘jānāsī’ti vuttā ‘na jānāmī’ti āha, sabbaṁ paccanīkameva karotī”ti. Bhagavā manussānaṁ tamatthaṁ pākaṭaṁ kātukāmo taṁ pucchi “kiṁ mayā pucchitaṁ, kiṁ tayā vuttan”ti. Sā āha—na maṁ bhante koci na jānāti “gharato āgatā tantavāya sālaṁ gacchatī”ti, apica maṁ tumhe paṭisandhivasena pucchatha “kuto āgatāsī”ti, cutivasena pucchatha “kuhiṁ gamissasī”ti. Ahañca na jānāmi “kuto camhi āgatā nirayā vā devalokā vā”ti, na hi jānāmi “kuhimpi gamissāmi nirayaṁ vā devalokaṁ vā”ti, tasmā “na

ဘိက္ခဝေ အယံ ဘိက္ခု မိတံ မာရေသိ၊ သာ အတ္တနော ကမ္မေန မတာ”တိ ဝတွာ တဿ ဘိက္ခုနော မနုဿေဟိ ဒုဗ္ဗိဇာနံ ခီဏာသဝမုနိဘာဝံ ပကာသေန္တော ဘိက္ခူနံ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ ဣမံ ဂါထမဘာသိ။

တဿတ္ထော—ယော တီသုပိ ကမ္မဒွါရေသု သီလသံယမေန **သံယတတ္တော** ကာယေန ဝါ ဝါစာယ ဝါ စေတသာ ဝါ ဟိံသာဒိကံ **န ကရောတိ ပါပံ**၊ တဉ္စ ခေါ ပန **ဒဟရော** ဝါ ဒဟရဝယေ ဌိတော, **မဇ္ဈိမော** ဝါ မဇ္ဈိမဝယေ ဌိတော, ဧတေနေဝ နယေန ထေရော ဝါ ပစ္ဆိမဝယေ ဌိတောတိ ကဒါစိပိ န ကရောတိ။ ကိံကာရဏာ? **ယတတ္တော၊** ယသ္မာ အနုတ္တရာယ ဝိရတိယာ သဗ္ဗပါပေဟိ ဥပရတစိတ္တောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဣဒါနိ **မုနိ အရောသနေယျော န သော ရောသေတိ ကဉ္စီ**တိ ဧတေသံ ပဒါနံ အယံ ယောဇနာ စ အဓိပ္ပါယော စ—သော ခီဏာသဝမုနိ **အရောသနေယျော** “ဓိတုမာရကော”တိ ဝါ “ပေသကာရော”တိ ဝါ ဧဝမာဒိနာ နယေန ကာယေန ဝါ ဝါစာယ ဝါ ရောသေတုံ ဃဋ္ဋေတုံ ဗာဓေတုံ အရဟော န ဟောတိ။ **သော**ပိ ဟိ **န ရောသေတိ ကဉ္စိ၊** “နာဟံ မမ ဓီတရံ မာရေမိ၊ တွံ မာရေသိ၊ တုမှာဒိသော ဝါ မာရေတီ”တိအာဒီနိ ဝတွာ ကဉ္စိ န ရောသေတိ န ဃဋ္ဋေတိ န ဗာဓေတိ၊ တသ္မာ သောပိ န ရောသနေယျော။ ဣဓာပိ စ ခေါ ပန “တိဋ္ဌတု နာဂေါ၊ မာ နာဂံ ဃဋ္ဋေသိ၊ နမော ကရောဟိ နာဂဿာ”တိ[၁] ဂတ္တ-နယေန နမဿိတဗ္ဗောယေဝ ဟောတိ။ **တံ ဝါပိ ဓီရာ မုနိ ဝေဒယန္တီ**တိ ဧတ္ထ ပန တမ္ပိ ဓီရာဝ မုနိံ ဝေဒယန္တီတိ ဧဝံ ပဒဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အဓိပ္ပါယော စေတ္ထ—တံ “အယံ အရောသနေယျော”တိ ဧတေ ဗာလမနုဿာ အဇာနိတွာ ရောသေန္တိ။ ယေ ပန ဓီရာ ဟောန္တိ၊ တေ ဓီရာဝ တမ္ပိ မုနိံ ဝေဒယန္တိ၊ အယံ ခီဏာသဝမုနီတိ ဇာနန္တီတိ။

၂၁၉။ **ယဒဂ္ဂတော**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သာဝတ္ထိယံ ကိရ ပဉ္စဂ္ဂဒါယကော နာမ ဗြာဟ္မဏော အဟောသိ။ သော နိပ္ဖဇ္ဇမာနေသု သဿေသု ခေတ္တဂ္ဂံ ရာသဂ္ဂံ ကောဋ္ဌဂ္ဂံ ကုမ္ဘိအဂ္ဂံ ဘောဇနဂ္ဂန္တိ ဣမာနိ ပဉ္စ အဂ္ဂါနိ ဒေတိ။ တတ္ထ ပဌမပက္ကာနိယေဝ သာလိယဝဂေါဓူမသီသာနိ အာဟရာပေတွာ ယာဂုပါယာသပုထုကာဒီနိ ပဋိယာဒေတွာ ‘‘အဂ္ဂဿ ဒါတာ မေဓာဝီ၊ အဂ္ဂံ သော အဓိဂစ္ဆတီ”တိ ဧဝံဒိဋ္ဌိကော ဟုတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ

၁-မ ၁-၁၉၆-ပိဋ္ဌေ။

jānāmī”ti avacaṁ. Tato maṁ Bhagavā maraṇaṁ sandhāya pucchi “na jānāsī”ti, ahañca jānāmi “sabbesaṁ maraṇaṁ dhuvan”ti, tenāvocaṁ “jānāmī”ti. Tato maṁ Bhagavā maraṇakālaṁ sandhāya pucchi “jānāsī”ti, ahañca na jānāmi “kadā marissāmi kiṁ ajja vā udāhu sve vā”ti, tenāvocaṁ “na jānāmī”ti. Bhagavā tāya vissajjitaṁ pañhaṁ “sādhu sādhū”ti anumodi. Mahājanakāyopi “yāva paṇḍitā ayaṁ dārikā”ti sādhukārasahassāni adāsi. Atha Bhagavā dārikāya sappāyaṁ viditvā dhammaṁ desento—

“Andhabhūto ayaṁ loko, tanukettha vipassati.
Sakuṇo jālamuttova, appo saggāya gacchatī”ti[1]—

imaṁ gāthamāha. Sā gāthāpariyosāne sotāpattiphale patiṭṭhāsi, caturāsītiyā pāṇasahassānañca dhammābhisamayo ahosi.

Sā Bhagavantaṁ vanditvā pitu santikaṁ agamāsi, pitā taṁ disvā “cirenāgatā”ti kuddho vegena tante vemaṁ pakkhipi, taṁ nikkhamitvā dārikāya kucchiṁ bhindi, sā tattheva kālamakasi. So disvā “nāhaṁ mama dhītaraṁ pahariṁ, apica kho imaṁ vemaṁ vegasā nikkhamitvā imissā kucchiṁ bhindi. Jīvati nu kho nanu kho”ti vīmaṁsanto mataṁ disvā cintesi “manussā maṁ ‘iminā dhītā māritā’ti ñatvā upakkoseyyuṁ, tena rājāpi garukaṁ daṇḍaṁ paṇeyya, handāhaṁ paṭikacceva palāyāmī”ti. So daṇḍabhayena palāyanto Bhagavato santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā araññe vasantānaṁ bhikkhūnaṁ vasanokāsaṁ pāpuṇi, te ca bhikkhū upasaṅkamitvā pabbajjaṁ yāci. Te taṁ pabbājetvā tacapañcakakammaṭṭhānaṁ adaṁsu, so taṁ uggahetvā vāyamanto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi, te cassa ācariyupajjhāyā. Atha mahāpavāraṇāya sabbeva Bhagavato santikaṁ agamaṁsu “visuddhipavāraṇaṁ pavāressāmā”ti. Bhagavā pavāretvā vutthavasso bhikkhusaṁghaparivuto gāmanigamādīsu cārikaṁ caramāno anupubbena Āḷaviṁ agamāsi. Tattha manussā Bhagavantaṁ nimantetvā dānādīni karontā taṁ bhikkhuṁ disvā “dhītaraṁ māretvā idāni kaṁ māretuṁ āgatosī”ti-ādīni vatvā uppaṇḍesuṁ. Bhikkhū taṁ sutvā upaṭṭhānavelāyaṁ upasaṅkamitvā Bhagavato etamatthaṁ ārocesuṁ. Bhagavā “na

1. Khu 1. 39 piṭṭhe Dhammapade.

ဒါနံ ဒေတိ၊ ဣဒမဿ **ခေတ္တဂ္ဂဒါနံ**။ နိပ္ဖန္နေသု ပန သဿေသု လာယိတေသု မဒ္ဒိတေသု စ ဝရဓညာနိ ဂဟေတွာ တထေဝ ဒါနံ ဒေတိ၊ ဣဒမဿ **ရာသဂ္ဂဒါနံ**။ ပုန တေဟိ ဓညေဟိ ကောဋ္ဌာဂါရာနိ ပူရာပေတွာ ပဌမကောဋ္ဌာဂါရဝိဝရဏေ ပဌမနီဟဋာနိ ဓညာနိ ဂဟေတွာ တထေဝ ဒါနံ ဒေတိ၊ ဣဒမဿ **ကောဋ္ဌဂ္ဂဒါနံ**။ ယံ ယဒေဝ ပနဿ ဃရေ ရန္ဓေတိ၊ တတော အဂ္ဂံ အနုပ္ပတ္တပဗ္ဗဇိတာနံ အဒတွာ အန္တမသော ဒါရကာနမ္ပိ န ကိဉ္စိ ဒေတိ၊ ဣဒမဿ **ကုမ္ဘိအဂ္ဂဒါနံ**။ ပုန အတ္တနော ဘောဇနကာလေ ပဌမုပနီတံ ဘောဇနံ ပုရေဘတ္တကာလေ သံဃဿ, ပစ္ဆာဘတ္တကာလေ သမ္ပတ္တယာစကာနံ, တဒဘာဝေ အန္တမသော သုနခါနမ္ပိ အဒတွာ န ဘုဉ္ဇတိ၊ ဣဒမဿ **ဘောဇနဂ္ဂဒါနံ**။ ဧဝံ သော **ပဉ္စဂ္ဂဒါယကော**တွေဝ အဘိလက္ခိတော အဟောသိ။

အထေကဒိဝသံ ဘဂဝါ ပစ္စူသသမယေ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေန္တော တဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဗြာဟ္မဏိယာ စ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဥပနိဿယံ ဒိသွာ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ ကတွာ အတိပ္ပဂေဝ ဂန္ဓကုဋိံ ပါဝိသိ။ ဘိက္ခူ ပိဟိတဒွါရံ ဂန္ဓကုဋိံ ဒိသွာ “အဇ္ဇ ဘဂဝါ ဧကကောဝ ဂါမံ ပဝိသိတုကာမော”တိ ဉတွာ ဘိက္ခာစာရဝေလာယ ဂန္ဓကုဋိံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိံသု။ ဘဂဝါပိ ဗြာဟ္မဏဿ ဘောဇနဝေလာယံ နိက္ခမိတွာ သာဝတ္ထိံ ပါဝိသိ။ မနုဿာ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ဧဝ “နူနဇ္ဇ ကောစိ သတ္တော အနုဂ္ဂဟေတဗ္ဗော အတ္ထိ၊ တထာ ဟိ ဘဂဝါ ဧကကောဝ ပဝိဋ္ဌော”တိ ဉတွာ န ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိံသု နိမန္တနတ္ထာယ။ ဘဂဝါပိ အနုပုဗ္ဗေန ဗြာဟ္မဏဿ ဃရဒွါရံ သမ္ပတွာ အဋ္ဌာသိ၊ တေန စ သမယေန ဗြာဟ္မဏော ဘောဇနံ ဂဟေတွာ နိသိန္နော ဟောတိ၊ ဗြာဟ္မဏီ ပနဿ ဗီဇနိံ ဂဟေတွာ ဌိတာ။ သာ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ “သစာယံ ဗြာဟ္မဏော ပဿေယျ၊ ပတ္တံ ဂဟေတွာ သဗ္ဗံ ဘောဇနံ ဒဒေယျ၊ တတော မေ ပုန ပစိတဗ္ဗံ ဘဝေယျာ”တိ စိန္တေတွာ အပ္ပသာဒဉ္စ မစ္ဆေရဉ္စ ဥပ္ပါဒေတွာ ယထာ ဗြာဟ္မဏော ဘဂဝန္တံ န ပဿတိ၊ ဧဝံ တာလဝဏ္ဋေန ပဋိစ္ဆာဒေသိ။ ဘဂဝါ တံ ဉတွာ သရီရာဘံ မုဉ္စိ၊ တံ ဗြာဟ္မဏော သုဝဏ္ဏောဘာသံ ဒိသွာ “ကိမေတ”န္တိ ဥလ္လောကေန္တော အဒ္ဒသ ဘဂဝန္တံ ဒွါရေ ဌိတံ။ ဗြာဟ္မဏီပိ “ဒိဋ္ဌောသိ နေန ဘဂဝါ”တိ တာဝဒေဝ တာလဝဏ္ဋံ နိက္ခိပိတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိ၊ ဝန္ဒိတွာ စဿာ ဥဋ္ဌဟန္တိယာ သပ္ပါယံ ဝိဒိတွာ—

“သဗ္ဗသော နာမရူပသ္မိံ၊ ယဿ နတ္ထိ မမာယိတံ။
အသတာ စ န သောစတိ၊ သ ဝေ ဘိက္ခူတိ ဝုစ္စတီ”တိ[၁]—

၁-ခု ၁-၆၆-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

bhikkhave ayaṁ bhikkhu dhītaraṁ māresi, sā attano kammena matā”ti vatvā tassa bhikkhuno manussehi dubbijānaṁ khīṇāsavamunibhāvaṁ pakāsento bhikkhūnaṁ dhammadesanatthaṁ imaṁ gāthamabhāsi.

Tassattho—yo tīsupi kammadvāresu sīlasaṁyamena **saṁyatatto** kāyena vā vācāya vā cetasā vā hiṁsādikaṁ **na karoti pāpaṁ,** tañca kho pana **daharo** vā daharavaye ṭhito, **majjhimo** vā majjhimavaye ṭhito, eteneva nayena thero vā pacchimavaye ṭhitoti kadācipi na karoti. Kiṁkāraṇā? **Yatatto,** yasmā anuttarāya viratiyā sabbapāpehi uparatacittoti vuttaṁ hoti.

Idāni **Muni arosaneyyo na so roseti kañcī**ti etesaṁ padānaṁ ayaṁ yojanā ca adhippāyo ca—so khīṇāsavamuni **arosaneyyo** “dhītumārako”ti vā “pesakāro”ti vā evamādinā nayena kāyena vā vācāya vā rosetuṁ ghaṭṭetuṁ bādhetuṁ araho na hoti. **Sopi** hi **na roseti kañci,** “nāhaṁ mama dhītaraṁ māremi, tvaṁ māresi, tumhādiso vā māretī”ti-ādīni vatvā kañci na roseti na ghaṭṭeti na bādheti, tasmā sopi na rosaneyyo. Apica kho pana “tiṭṭhatu nāgo, mā nāgaṁ ghaṭṭesi, namo karohi nāgassā”ti[1] vuttanayena namassitabboyeva hoti. **Taṁ vāpi dhīrā Muni vedayantī**ti ettha pana tampi dhīrāva Muniṁ vedayantīti evaṁ padavibhāgo veditabbo. Adhippāyo cettha—taṁ “ayaṁ arosaneyyo”ti ete bālamanussā ajānitvā rosenti. Ye pana dhīrā honti, te dhīrāva tampi Muniṁ vedayanti, ayaṁ khīṇāsavamunīti jānantīti.

219. **Yadaggato**ti kā uppatti? Sāvatthiyaṁ kira Pañcaggadāyako nāmabrāhmaṇo ahosi. So nipphajjamānesu sassesu khettaggaṁ rāsaggaṁ koṭṭhaggaṁ kumbhi-aggaṁ bhojanagganti imāni pañca aggāni deti. Tattha paṭhamapakkāniyeva sāliyavagodhūmasīsāni āharāpetvā yāgupāyāsaputhukādīni paṭiyādetvā “aggassa dātā medhāvī, aggaṁ so adhigacchatī”ti evaṁdiṭṭhiko hutvā Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa

1. Ma 1. 196 piṭṭhe.

ဣမံ ဂါထမဘာသိ။ သာ ဂါထာပရိယောသာနေယေဝ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ။ ဗြာဟ္မဏောပိ ဘဂဝန္တံ အန္တောဃရံ ပဝေသေတွာ ဝရာသနေ နိသီဒါပေတွာ ဒက္ခိဏောဒကံ ဒတွာ အတ္တနော ဥပနီတဘောဇနံ ဥပနာမေသိ “တုမှေ ဘန္တေ သဒေဝကေ လောကေ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျာ၊ သာဓု မေ တံ ဘောဇနံ အတ္တနော ပတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေထာ”တိ။ ဘဂဝါ တဿ အနုဂ္ဂဟတ္ထံ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ပရိဘုဉ္ဇိ၊ ကတဘတ္တကိစ္စော စ ဗြာဟ္မဏဿ သပ္ပါယံ ဝိဒိတွာ ဣမံ ဂါထမဘာသိ။

တဿတ္ထော—ယံ ကုမ္ဘိတော ပဌမမေဝ ဂဟိတတ္တာ **အဂ္ဂတော**, အဒ္ဓါ-ဝသေသာယ ကုမ္ဘိယာ အာဂန္တွာ တတော ဂဟိတတ္တာ **မဇ္ဈတော**, ဧကဒွိ-ကဋစ္ဆုမတ္တာဝသေသာယ ကုမ္ဘိယာ အာဂန္တွာ တတော ဂဟိတတ္တာ **သေသတော ဝါ ပိဏ္ဍံ လဘေထ။ ပရဒတ္တူပဇီဝီ**တိ ပဗ္ဗဇိတော။ သော ဟိ ဥဒကဒန္တပေါဏံ ဌပေတွာ အဝသေသံ ပရေနေဝ ဒတ္တံ ဥပဇီဝတိ၊ တသ္မာ “ပရဒတ္တူပဇီဝီ”တိ ဝုစ္စတိ။ **နာလံ ထုတုံ နောပိ နိပစ္စဝါဒီ**တိ အဂ္ဂတော လဒ္ဓါ အတ္တာနံ ဝါ ဒါယကံ ဝါ ထောမေတုမ္ပိ နာရဟတိ ပဟီနာနုနယတ္တာ၊ သေသတော လဒ္ဓါ “ကိံ ဧတံ ဣမိနာ ဒိန္န”န္တိအာဒိနာ နယေန ဒါယကံ နိပါတေတွာ အပ္ပိယဝစနာနိ ဝတ္တာပိ န ဟောတိ[၁] ပဟီနပဋိဃတ္တာ။ **တံ ဝါပိ ဓီရာ မုနိ ဝေဒယန္တီ**တိ တမ္ပိ ပဟီနာနုနယပဋိဃံ ဓီရာဝ မုနိံ ဝေဒယန္တီတိ ဗြာဟ္မဏဿ အရဟတ္တနိကူဋေန ဂါထံ ဒေသေသိ။ ဂါထာပရိယောသာနေ ဗြာဟ္မဏော သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌဟီတိ။

၂၂၀။ **မုနိံ စရန္တ**န္တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? သာဝတ္ထိယံ ကိရ အညတရော သေဋ္ဌိပုတ္တော ဥတုဝသေန တီသု ပါသာဒေသု သဗ္ဗသမ္ပတ္တီဟိ ပရိစာရယ-မာနော ဒဟရောဝ ပဗ္ဗဇိတုကာမော ဟုတွာ မာတာပိတရော ယာစိတွာ ခဂ္ဂဝိသာဏသုတ္တေ “ကာမာ ဟိ စိတြာ”တိ[၂] ဣမိဿာ ဂါထာယ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယံ ဝုတ္တနယေနေဝ တိက္ခတ္တုံ ပဗ္ဗဇိတွာ စ ဥပ္ပဗ္ဗဇိတွာ စ စတုတ္ထဝါရေ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တံ ပုဗ္ဗပရိစယေန ဘိက္ခူ ဘဏန္တိ “သမယော အာဝုသော ဥပ္ပဗ္ဗဇိတု”န္တိ။ သော “အဘဗ္ဗော ဒါနာဟံ အာဝုသော ဝိဗ္ဘမိတု”န္တိ အာဟ။ တံ သုတွာ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော အာရောစေသုံ၊ ဘဂဝါ “ဧဝမေတံ ဘိက္ခဝေ အဘဗ္ဗော သော ဒါနိ ဝိဗ္ဘမိတု”န္တိ တဿ ခီဏာသဝမုနိဘာဝံ အာဝိကရောန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ။

၁-ဝတ္တုမ္ပိ နာရဟတိ (သျာ၊ က) ၂-ခု ၁-၂၈၇-ပိဋ္ဌေ။

dānaṁ deti, idamassa **khettaggadānaṁ.** Nipphannesu pana sassesu lāyitesu madditesu ca varadhaññāni gahetvā tatheva dānaṁ deti, idamassa **rāsaggadānaṁ.** Puna tehi dhaññehi koṭṭhāgārāni pūrāpetvā paṭhamakoṭṭhāgāravivaraṇe paṭhamanīhaṭāni dhaññāni gahetvā tatheva dānaṁ deti, idamassa**koṭṭhaggadānaṁ.** Yaṁ yadeva panassa ghare randheti, tato aggaṁ anuppattapabbajitānaṁ adatvā antamaso dārakānampi na kiñci deti, idamassa **kumbhi-aggadānaṁ.** Puna attano bhojanakāle paṭhamūpanītaṁ bhojanaṁ purebhattakāle saṁghassa, pacchābhattakāle sampattayācakānaṁ, tadabhāve antamaso sunakhānampi adatvā na bhuñjati, idamassa **bhojanaggadānaṁ.** Evaṁ so **Pañcaggadāyako**tveva abhilakkhito ahosi.

Athekadivasaṁ Bhagavā paccūsasamaye Buddhacakkhunā lokaṁ volokento tassa brāhmaṇassa brāhmaṇiyā ca sotāpattimagga-upanissayaṁ disvā sarīrapaṭijagganaṁ katvā atippageva Gandhakuṭiṁ pāvisi. Bhikkhū pihitadvāraṁ Gandhakuṭiṁ disvā "ajja Bhagavā ekakova gāmaṁ pavisitukāmo"ti ñatvā bhikkhācāravelāya Gandhakuṭiṁ padakkhiṇaṁ katvā piṇḍāya pavisiṁsu. Bhagavāpi brāhmaṇassa bhojanavelāyaṁ nikkhamitvā Sāvatthiṁ pāvisi. Manussā Bhagavantaṁ disvā eva "nūnajja koci satto anuggahetabbo atthi, tathā hi Bhagavā ekakova paviṭṭho"ti ñatvā na Bhagavantaṁ upasaṅkamiṁsu nimantanatthāya. Bhagavāpi anupubbena brāhmaṇassa gharadvāraṁ sampatvā aṭṭhāsi, tena ca samayena brāhmaṇo bhojanaṁ gahetvā nisinno hoti, brāhmaṇī panassa bījaniṁ gahetvā ṭhitā. Sā Bhagavantaṁ disvā "sacāyaṁ brāhmaṇo passeyya, pattaṁ gahetvā sabbaṁ bhojanaṁ dadeyya, tato me puna pacitabbaṁ bhaveyyā"ti cintetvā appasādañca maccherañca uppādetvā yathā brāhmaṇo Bhagavantaṁ na passati, evaṁ tālavaṇṭena paṭicchādesi. Bhagavā taṁ ñatvā sarīrābhaṁ muñci, taṁ brāhmaṇo suvaṇṇobhāsaṁ disvā "kimetan"ti ullokento addasa Bhagavantaṁ dvāre ṭhitaṁ. Brāhmaṇīpi "diṭṭhonena Bhagavā"ti tāvadeva tālavaṇṭaṁ nikkhipitvā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā pañcapatiṭṭhitena vandi, vanditvā cassā uṭṭhahantiyā sappāyaṁ viditvā—

"Sabbaso nāmarūpasmiṁ, yassa natthi mamāyitaṁ.
Asatā ca na socati, sa ve bhikkhūti vuccatī"ti[1]—

1. Khu 1. 66 piṭṭhe Dhammapade.

တဿတ္ထော—မောနေယျဓမ္မသမန္နာဂမေန **မုနိံ**၊ ဧကဝိဟာရိတာယ, ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တပ္ပကာရာသု ဝါ စရိယာသု ယာယ ကာယစိ စရိယာယ **စရန္တံ**၊ ပုဗ္ဗေ ဝိယ မေထုနဓမ္မေ စိတ္တံ အကတွာ အနုတ္တရာယ ဝိရတိယာ **ဝိရတံ မေထုနသ္မာ**။ ဒုတိယပါဒဿ သမ္ဗန္ဓော—ကီဒိသံ မုနိံ စရန္တံ ဝိရတံ မေထုနသ္မာတိ စေ? **ယော ယောဗ္ဗနေ နောပနိဗဇ္ဈတေ ကွစိ**၊ ယော ဘဒြေပိ ယောဗ္ဗနေ ဝတ္တမာနေ ကွစိ ဣတ္ထိရူပေ ယထာ ပုရေ၊ ဧဝံ မေထုနရာဂေန န ဥပနိဗဇ္ဈတိ။ အထ ဝါ ကွစိ အတ္တနော ဝါ ပရဿ ဝါ ယောဗ္ဗနေ "ယုဝါ တာဝမှိ, အယံ ဝါ ယုဝါတိ ပဋိသေဝါမိ တာဝ ကာမေ"တိ ဧဝံ ယော ရာဂေန န ဥပနိဗဇ္ဈတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ န ကေဝလဉ္စ ဝိရတံ မေထုနသ္မာ၊ အပိစ ခေါ ပန ဇာတိမဒါဒိဘေဒါ **မဒါ**, ကာမဂုဏေသု သတိဝိပ္ပဝါသသင်္ခါတာ **ပမာဒါပိ** စ **ဝိရတံ**၊ ဧဝံ မဒပ္ပမာဒါ ဝိရတတ္တာ ဧဝ စ **ဝိပ္ပမုတ္တံ** သဗ္ဗကိလေသဗန္ဓနေဟိ။ ယထာ ဝါ ဧကော လောကိကာယပိ ဝိရတိယာ ဝိရတော ဟောတိ၊ န ဧဝံ၊ ကိံ ပန **ဝိပ္ပမုတ္တံ ဝိရတံ**၊ သဗ္ဗကိလေသဗန္ဓနေဟိ ဝိပ္ပမုတ္တတ္တာ လောကုတ္တရ-ဝိရတိယာ ဝိရတန္တိပိ အတ္ထော။ **တံ ဝါပိ ဓီရာ မုနိ ဝေဒယန္တီ**တိ တမ္ပိ ဓီရာ ဧဝ မုနိံ ဝေဒယန္တိ၊ တုမှေ ပန နံ န ဝေဒယထ၊ တေန နံ ဧဝံ ဘဏထာတိ ဒဿေတိ။

၂၂၁။ **အညာယ လောက**န္တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဘဂဝါ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ ဝိဟရတိ။ တေန သမယေန နန္ဒဿ အာဘရဏမင်္ဂလံ အဘိသေကမင်္ဂလံ အာဝါဟ-မင်္ဂလန္တိ တီဏိ မင်္ဂလာနိ အကံသု။ ဘဂဝါပိ တတ္ထ နိမန္တိတော ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ တတ္ထ ဂန္တွာ ဘုဉ္ဇိတွာ နိက္ခမန္တော နန္ဒဿ ဟတ္ထေ ပတ္တံ အဒါသိ၊ တံ နိက္ခမန္တံ ဒိသွာ ဇနပဒကလျာဏီ "တုဝဋံ ခေါ အယျပုတ္တ အာဂစ္ဆေယျာသီ"တိ အာဟ။ သော ဘဂဝတော ဂါရဝေန "ဟန္ဒ ဘဂဝါ ပတ္တ"န္တိ ဝတ္တုံ အသက္ကောန္တော ဝိဟာရမေဝ ဂတော။ ဘဂဝါ ဂန္ဓကုဋိ-ပရိဝေဏေ ဌတွာ "အာဟရ နန္ဒ ပတ္တ"န္တိ ဂဟေတွာ "ပဗ္ဗဇိဿသီ"တိ အာဟ။ သော ဘဂဝတော ဂါရဝေန ပဋိက္ခိပိတုံ အသက္ကောန္တော "ပဗ္ဗဇာမိ ဘဂဝါ"တိ အာဟ၊ တံ ဘဂဝါ ပဗ္ဗာဇေသိ။ သော ပန ဇနပဒကလျာဏိယာ ဝစနံ ပုနပ္ပုနံ သရန္တော ဥက္ကဏ္ဌိ။ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော အာရောစေသုံ၊ ဘဂဝါ နန္ဒဿ အနဘိရတိံ ဝိနောဒေတုကာမော "တာဝတိံသဘဝနံ ဂတပုဗ္ဗောသိ နန္ဒာ"တိ အာဟ၊ နန္ဒော "နာဟံ ဘန္တေ ဂတပုဗ္ဗော"တိ အဝေါစ။

တတော နံ ဘဂဝါ အတ္တနော အာနုဘာဝေန တာဝတိံသဘဝနံ နေတွာ ဝေဇယန္တပါသာဒဒွါရေ အဋ္ဌာသိ။ ဘဂဝတော အာဂမနံ ဝိဒိတွာ သက္ကော

imaṁ gāthamabhāsi. Sā gāthāpariyosāneyeva sotāpattiphale patiṭṭhāsi. Brāhmaṇopi Bhagavantaṁ antogharaṁ pavesetvā varāsane nisīdāpetvā dakkhiṇodakaṁ datvā attano upanītabhojanaṁ upanāmesi “tumhe bhante sadevake loke aggadakkhiṇeyyā, sādhu me taṁ bhojanaṁ attano patte patiṭṭhāpethā”ti. Bhagavā tassa anuggahatthaṁ paṭiggahetvā paribhuñji, katabhattakicco ca brāhmaṇassa sappāyaṁ viditvā imaṁ gāthamabhāsi.

Tassattho—yaṁ kumbhito paṭhamameva gahitattā **aggato,** addhāvasesāya kumbhiyā āgantvā tato gahitattā **majjhato,** ekadvikaṭacchumattāvasesāya kumbhiyā āgantvā tato gahitattā **sesato vā piṇḍaṁ labhetha. Paradattūpajīvī**ti pabbajito. So hi udakadantapoṇaṁ ṭhapetvā avasesaṁ pareneva dattaṁ upajīvati, tasmā “paradattūpajīvī”ti vuccati. **Nālaṁ thutuṁ nopi nipaccavādī**ti aggato laddhā attānaṁ vā dāyakaṁ vā thometumpi nārahati pahīnānunayattā, sesato laddhā “kiṁ etaṁ iminā dinnan”ti-ādinā nayena dāyakaṁ nipātetvā appiyavacanāni vattāpi na hoti[1] pahīnapaṭighattā. **Taṁ vāpi dhīrā Muni vedayantī**ti tampi pahīnānunayapaṭighaṁ dhīrāva Muniṁ vedayantīti brāhmaṇassa arahattanikūṭena gāthaṁ desesi. Gāthāpariyosāne brāhmaṇo sotāpattiphale patiṭṭhahīti.

220. **Muniṁ carantanti** kā uppatti? Sāvatthiyaṁ kira aññataro seṭṭhiputto utuvasena tīsu pāsādesu sabbasampattīhi paricārayamāno daharova pabbajitukāmo hutvā mātāpitaro yācitvā Khaggavisāṇasutte “kāmā hi citrā”ti[2] imissā gāthāya aṭṭhuppattiyaṁ vuttanayeneva tikkhattuṁ pabbajitvā ca uppabbajitvā ca catutthavāre arahattaṁ pāpuṇi. Taṁ pubbaparicayena bhikkhū bhaṇanti “samayo āvuso uppabbajitun”ti. So “abhabbo dānāhaṁ āvuso vibbhamitun”ti āha. Taṁ sutvā bhikkhū Bhagavato ārocesuṁ, Bhagavā “evametaṁ bhikkhave abhabbo so dāni vibbhamitun”ti tassa khīṇāsavamunibhāvaṁ āvikaronto imaṁ gāthāmāha.

1. Vatthumpi nārahati (Syā, Ka)   2. Khu 1. 287 piṭṭhe.

အဍ္ဎရာဂဏပရိဝုတော ပါသာဒါ ဩရောဟိ။ တာ သဗ္ဗာပိ ကဿပဿ ဘဂဝတော သာဝကာနံ ပါဒမက္ခနတေလံ ဒတွာ ကကုဋပါဒိနိယော အဟေသုံ။ အထ ဘဂဝါ နန္ဒံ အာမန္တေသိ “ပဿသိ နော တွံ နန္ဒ ဣမာနိ ပဉ္စ အဍ္ဎရာသတာနိ ကကုဋပါဒါနိ”တိ သဗ္ဗံ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ မာတုဂါမဿ နာမ နိမိတ္တာနုဗျဉ္ဇနံ ဂဟေတဗ္ဗန္တိ သကလေပိ ဗုဒ္ဓဝစနေ ဧတံ နတ္ထိ၊ အထ စ ပနေတ္ထ ဘဂဝါ ဥပါယကုသလတာယ အာတုရဿ ဒေါသေ ဥဂ္ဂိလေတွာ[၁] နီဟရိတုကာမော ဝေဇ္ဇော သုဘောဇနံ ဝိယ[၂] နန္ဒဿ ရာဂံ ဥဂ္ဂိလေတွာ နီဟရိတုကာမော နိမိတ္တာနုဗျဉ္ဇနဂ္ဂဟဏံ အနုညာသိ ယထာ တံ အနုတ္တရော ပုရိသဒမ္မသာရထိ။ တတော ဘဂဝါ အဍ္ဎရာဟေတု နန္ဒဿ ဗြဟ္မစရိယေ အဘိရတိံ ဒိသွာ ဘိက္ခူ အာဏာပေသိ “ဘတကဝါဒေန နန္ဒံ စောဒေထာ”တိ။ သော တေဟိ စောဒိယမာနော လဇ္ဇိတော ယောနိသော မနသိ ကရောန္တော ပဋိပဇ္ဇိတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တဿ စင်္ကမနကောဋိယံ ရုက္ခေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ ဘဂဝတော ဧတမတ္ထံ အာရောစေသိ၊ ဘဂဝတောပိ ဉာဏံ ဥဒပါဒိ။ ဘိက္ခူ အဇာနန္တာ တထေဝါယသ္မန္တံ စောဒေန္တိ၊ ဘဂဝါ “န ဘိက္ခဝေ ဣဒါနိ နန္ဒော ဧဝံ စောဒေတဗ္ဗော”တိ တဿ ခီဏာသဝမုနိဘာဝံ ဒီပေန္တော တေသံ ဘိက္ခူနံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ဣမံ ဂါထမဘာသိ။

တဿတ္ထော—ဒုက္ခသစ္စဝဝတ္ထာနကရဏေန ခန္ဓာဒိ**လောကံ အညာယ** ဇာနိတွာ ဝဝတ္ထပေတွာ နိရောဓသစ္စသစ္ဆိကိရိယာယ **ပရမတ္ထဒဿိံ**, သမုဒယပ္ပဟာနေန စတုဗ္ဗိဓမ္ပိ **ဩဃံ**, ပဟီနသမုဒယတ္တာ ရူပမဒါဒိဝေဂသဟနေန စက္ခာဒိအာယတန**သမုဒ္ဒဉ္စ အတိတရိယ** အတိတရိတွာ အတိက္ကမိတွာ မဂ္ဂဘာဝနာယ, “တန္နိဒ္ဒေသာ တာဒီ”တိ ဣမာယ တာဒိလက္ခဏပ္ပတ္တိယာ **တာဒိံ**။ ယော ဝါယံ ကာမရာဂါဒိကိလေသရာသိယေဝ အဝဟနနဋ္ဌေန ဩဃော၊ ကုစ္ဆိတဂတိပရိယာယေန သမုဒ္ဒနဋ္ဌေန သမုဒ္ဒေါ၊ သမုဒယပ္ပဟာနေနေဝ တံ ဩဃံ သမုဒ္ဒဉ္စ အတိတရိယ အတိတိဏ္ဏောဃတ္တာ ဣဒါနိ တုမှေဟိ ဧဝံ ဝုစ္စမာနေပိ ဝိကာရမနာပဇ္ဇနတာယ တာဒိန္တိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော စ အဓိပ္ပါယော စ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **တံ ဆိန္နဂန္ထံ အသိတံ အနာသဝံ**န္တိ ဣဒံ ပနဿ ထုတိဝစနမေဝ၊ ဣမာယ စတုသစ္စဘာဝနာယ စတုန္နံ ဂန္ထာနံ ဆိန္နတ္တာ **ဆိန္နဂန္ထံ**၊ ဒိဋ္ဌိယာ တဏှာယ ဝါ ကတ္ထစိ အနိဿိတတ္တာ **အသိတံ**၊ စတုန္နံ အာသဝါနံ အဘာဝေန **အနာသဝံ**န္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တံ ဝါပိ ဓီရာ မုနိံ ဝေဒယန္တီ**တိ တမ္ပိ ဓီရာဝ ခီဏာသဝမုနိံ ဝေဒယန္တိ၊ တုမှေ ပန အဝေဒယမာနာ ဧဝံ ဘဏထာတိ ဒဿေတိ။

၁-ဥဂ္ဂိလေဒေတွာ (သီ၊ သျာ)   ၂-ဘိသက္ကော ဝိယ (သျာ၊ က)

Tassattho—moneyyadhammasamannāgamena **Muniṁ,** ekavihāritāya, pubbe vuttappakārāsu vā cariyāsu yāya kāyaci cariyāya **carantaṁ,** pubbe viya methunadhamme cittaṁ akatvā anuttarāya viratiyā **virataṁ methunasmā.** Dutiyapādassa sambandho—kīdisaṁ Muniṁ carantaṁ virataṁ methunasmāti ce? **Yo yobbane nopanibajjhate kvaci,** yo bhadrepi yobbane vattamāne kvaci itthirūpe yathā pure, evaṁ methunarāgena na upanibajjhati. Atha vā kvaci attano vā parassa vā yobbane "yuvā tāvamhi, ayaṁ vā yuvāti paṭisevāmi tāva kāme"ti evaṁ yo rāgena na upanibajjhatīti ayampettha attho. Na kevalañca virataṁ methunasmā, apica kho pana jātimadādibhedā **madā,** kāmaguṇesu sativippavāsasaṅkhātā **pamādā**pi ca **virataṁ,** evaṁ madappamādā viratattā eva ca **vippamuttaṁ** sabbakilesabandhanehi. Yathā vā eko lokikāyapi viratiyā virato hoti, na evaṁ, kiṁ pana **vippamuttaṁ virataṁ,** sabbakilesabandhanehi vippamuttattā lokuttaraviratiyā viratantipi attho. **Taṁ vāpi dhīrā Muni vedayantī**ti tampi dhīrā eva Muniṁ vedayanti, tumhe pana naṁ na vedayatha, tena naṁ evaṁ bhaṇathāti dasseti.

221. **Aññāya lokan**ti kā uppatti? Bhagavā Kapilavatthusmiṁ viharati. Tena samayena Nandassa ābharaṇamaṅgalaṁ abhisekamaṅgalaṁ āvāhamaṅgalanti tīṇi maṅgalāni akaṁsu. Bhagavāpi tattha nimantito pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ tattha gantvā bhuñjitvā nikkhamanto Nandassa hatthe pattaṁ adāsi, taṁ nikkhamantaṁ disvā Janapadakalyāṇī "tuvaḷaṁ kho ayyaputta āgaccheyyāsī"ti āha. So Bhagavato gāravena "handa Bhagavā pattan"ti vattuṁ asakkonto vihārameva gato. Bhagavā Gandhakuṭipariveṇe ṭhatvā "āhara Nanda pattan"ti gahetvā "pabbajissasī"ti āha. So Bhagavato gāravena paṭikkhipituṁ asakkonto "pabbajāmi Bhagavā"ti āha, taṁ Bhagavā pabbājesi. So pana Janapadakalyāṇiyā vacanaṁ punappunaṁ saranto ukkaṇṭhi. Bhikkhū Bhagavato ārocesuṁ, Bhagavā Nandassa anabhiratiṁ vinodetukāmo "Tāvatiṁsabhavanaṁ gatapubbosi Nandā"ti āha, Nando "nāhaṁ bhante gatapubbo"ti avoca.

Tato naṁ Bhagavā attano ānubhāvena Tāvatiṁsabhavanaṁ netvā Vejayantapāsādadvāre aṭṭhāsi. Bhagavato āgamanaṁ viditvā Sakko

၂၂၂။ **အသမာ ဥဘော**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အညတရော ဘိက္ခု ကောသလရဋ္ဌေ ပစ္စန္တဂါမံ နိဿာယ အရညေ ဝိဟရတိ၊ တသ္မိဉ္စ ဂါမေ မိဂလုဒ္ဒကော တဿ ဘိက္ခုနော ဝသနောကာသံ ဂန္တွာ မိဂေ ဗန္ဓတိ။ သော အရညံ ပဝိသန္တော ထေရံ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသန္တမ္ပိ ပဿတိ၊ အရညာ အာဂစ္ဆန္တော ဂါမတော နိက္ခမန္တမ္ပိ ပဿတိ။ ဧဝံ အဘိဏှဒဿနေန ထေရေ ဇာတသိနေဟော အဟောသိ။ သော ယဒါ ဗဟုံ မံသံ လဘတိ၊ တဒါ ထေရဿာပိ ရသပိဏ္ဍပါတံ ဒေတိ။ မနုဿာ ဥဇ္ဈာယန္တိ "အယံ ဘိက္ခု 'အမုကသ္မိံ ပဒေသေ မိဂါ တိဋ္ဌန္တိ စရန္တိ ပါနီယံ ပိဝန္တီ'တိ လုဒ္ဒကဿ အာရောစေတိ၊ တတော လုဒ္ဒကော မိဂေ မာရေတိ၊ တေန ဥဘော သင်္ဂမ္မ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တီ"တိ။ အထ ဘဂဝါ ဇနပဒစာရိကံ စရမာနော တံ ဇနပဒံ အဂမာသိ၊ ဘိက္ခူ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသန္တာ တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ ဘဂဝတော အာရောစေသုံ။ ဘဂဝါ လုဒ္ဒကေန သဒ္ဓိံ သမာနဇီဝိကာဘာဝသာဓကံ တဿ ဘိက္ခုနော ခီဏာသဝမုနိဘာဝံ ဒီပေန္တော တေသံ ဘိက္ခူနံ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ ဣမံ ဂါထမဘာသိ။

တဿတ္ထော—ယော စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု, ယော စ လုဒ္ဒကော၊ ဧတေ **အသမာ ဥဘော**။ ယံ မနုဿာ ဘဏန္တိ "သမာနဇီဝိကာ"တိ၊ တံ မိစ္ဆာ။ ကိံကာရဏာ? **ဒူရဝိဟာရဝုတ္တိနော၊** ဒူရေ ဝိဟာရော စ ဝုတ္တိ စ နေသန္တိ ဒူရဝိဟာရဝုတ္တိနော။ ဝိဟာရောတိ ဝသနောကာသော၊ သော စ ဘိက္ခုနော အရညေ, လုဒ္ဒကဿ စ ဂါမေ။ ဝုတ္တီတိ ဇီဝိကာ၊ သာ စ ဘိက္ခုနော ဂါမေ သပဒါနဘိက္ခာစရိယာ၊ လုဒ္ဒကဿ စ အရညေ မိဂသကုဏမာရဏာ။ ပုန စပရံ **ဂိဟီ ဒါရပေါသီ၊** သော လုဒ္ဒကော တေန ကမ္မေန ပုတ္တဒါရံ ပေါသေတိ၊ **အမမော စ သုဗ္ဗတော၊** ပုတ္တဒါရေသု တဏှာဒိဋ္ဌိမမတ္တဝိရဟိတော သုစိဝတတ္တာ သုန္ဒရဝတတ္တာ စ သုဗ္ဗတော သော ခီဏာသဝဘိက္ခု။ ပုန စပရံ **ပရပါဏရောဓာယ ဂိဟီ အသညတော၊** သော လုဒ္ဒကော ဂိဟီ ပရပါဏရောဓာယ တေသံ ပါဏာနံ ဇီဝိတိန္ဒြိယုပစ္ဆေဒါယ ကာယဝါစာစိတ္တေဟိ အသံယတော။ **နိစ္စံ မုနီ ရက္ခတိ ပါဏိနေ ယတော၊** ဣတရော ပန ခီဏာသဝမုနိ ကာယဝါစာစိတ္တေဟိ နိစ္စံ ယတော သံယတော ပါဏိနော ရက္ခတိ။ ဧဝံ သန္တေ တေ ကထံ သမာနဇီဝိကာ ဘဝိဿန္တီတိ။

၂၂၃။ **သိခီ ယထာ**တိ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ဘဂဝတိ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ ဝိဟရန္တေ သာကိယာနံ ကထာ ဥဒပါဒိ "ပဌမကသောတာပန္နော ပစ္ဆာ သောတာပတ္တိံ ပတ္တဿ ဓမ္မေန ဝုဍ္ဎတရော ဟောတိ၊ တသ္မာ ပစ္ဆာ သောတာပန္နေန ဘိက္ခုနာ ပဌမသောတာပန္နဿ ဂိဟိနော အဘိဝါဒနာဒီနိ ကတ္တဗ္ဗာနီ"တိ။ တံ ကထံ

accharāgaṇaparivuto pāsādā orohi. Tā sabbāpi Kassapassa Bhagavato sāvakānaṁ pādamakkhanatelaṁ datvā kakuṭapādiniyo ahesuṁ. Atha Bhagavā Nandaṁ āmantesi "passasi no tvaṁ Nanda imāni pañca accharāsatāni kakuṭapādānī"ti sabbaṁ vitthāretabbaṁ. Mātugāmassa nāma nimittānubyañjanaṁ gahetabbanti sakalepi Buddhavacane etaṁ natthi, atha ca panettha Bhagavā upāyakusalatāya āturassa dose uggiletvā[1] nīharitukāmo vejjo subhojanaṁ viya[2] Nandassa rāgaṁ uggiletvā nīharitukāmo nimittānubyañjanaggahaṇaṁ anuññāsi yathā taṁ anuttaro purisadammasārathi. Tato Bhagavā accharāhetu Nandassa brahmacariye abhiratiṁ disvā bhikkhū āṇāpesi "bhatakavādena Nandaṁ codethā"ti. So tehi codiyamāno lajjito yoniso manasi karonto paṭipajjitvā na cirasseva arahattaṁ sacchākāsi. Tassa caṅkamanakoṭiyaṁ rukkhe adhivatthā devatā Bhagavato etamatthaṁ ārocesi, Bhagavatopi ñāṇaṁ udapādi. Bhikkhū ajānantā tathevāyasmantaṁ codenti, Bhagavā "na bhikkhave idāni Nando evaṁ codetabbo"ti tassa khīṇāsavamunibhāvaṁ dīpento tesaṁ bhikkhūnaṁ dhammadesanatthaṁ imaṁ gāthamabhāsi.

Tassattho—dukkhasaccavavatthānakaraṇena khandhādi**lokaṁ aññāya** jānitvā vavatthapetvā nirodhasaccasacchikiriyāya **paramatthadassiṁ,** samudayappahānena catubbidhampi **oghaṁ,** pahīnasamudayattā rūpamadādivegasahanena cakkhādi-āyatana**samuddañca atitariya** atitaritvā atikkamitvā maggabhāvanāya, "tanniddesā tādī"ti imāya tādilakkhaṇappattiyā **tādiṁ.** Yo vāyaṁ kāmarāgādikilesarāsiyeva avahananaṭṭhena ogho, kucchitagatipariyāyena samuddanaṭṭhena samuddo, samudayappahāneneva taṁ oghaṁ samuddañca atitariya atitiṇṇoghattā idāni tumhehi evaṁ vuccamānepi vikāramanāpajjanatāya tādinti evampettha attho ca adhippāyo ca veditabbo. **Taṁ chinnaganthaṁ asitaṁ anāsavan**ti idaṁ panassa thutivacanameva, imāya catusaccabhāvanāya catunnaṁ ganthānaṁ chinnattā **chinnaganthaṁ,** diṭṭhiyā taṇhāya vā katthaci anissitattā **asitaṁ,** catunnaṁ āsavānaṁ abhāvena **anāsavan**ti vuttaṁ hoti. **Taṁ vāpi dhīrā Muni vedayantī**ti tampi dhīrāva khīṇāsavamuniṁ vedayanti, tumhe pana avedayamānā evaṁ bhaṇathāti dasseti.

1. Ukkiledetvā (Sī, Syā) 2. Bhisakko viya (Syā, Ka)

အညတရော ပိဏ္ဍစာရိကော ဘိက္ခု သုတွာ ဘဂဝတော အာရောစေသိ။ ဘဂဝါ "အညာ ဧဝ ဟိ အယံ ဇာတိ၊ ပူဇနေယျဝတ္ထု လိင်္ဂ"န္တိ သန္ဓာယ "အနာဂါမိပိ စေ ဘိက္ခဝေ ဂိဟီ ဟောတိ၊ တေန တဒဟုပဗ္ဗဇိတဿာပိ သာမဏေရဿ အဘိဝါဒနာဒီနိ ကတ္တဗ္ဗာနေဝါ"တိ ဝတွာ ပုန ပဉ္စ သောတာပန္နဿာပိ ဘိက္ခုနော ပဌမသောတာပန္နဂဟဋ္ဌတော အတိမဟန္တံ ဝိသေသံ ဒဿေန္တော ဘိက္ခုနံ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ ဣမံ ဂါထမဘာသိ။

တဿတ္ထော—ယွာယံ မတ္ထကေ ဇာတတာယ သိခါယ သဗ္ဘာဝေန **သိခီ,** မဏိဒဏ္ဍသဒိသာယ ဂီဝါယ **နီလဂီဝေါ**တိ စ မယူရဝိဟင်္ဂမော ဝုစ္စတိ၊ သော ယထာ ဟရိတဟံသတမ္ဗဟံသခီရဟံသကာဠဟံသပါကဟံသသုဝဏ္ဏဟံသေသု ယွာယံ သုဝဏ္ဏဟံသော၊ တဿ ဟံသဿ ဇဝေန သောဠသိမ္ပိ ကလံ န ဥပေတိ။ သုဝဏ္ဏဟံသော ဟိ မုဟုတ္တကေန ယောဇနသဟဿမ္ပိ ဂစ္ဆတိ၊ ယောဇနမ္ပိ အသမတ္ထော ဣတရော။ ဒဿနီယတာယ ပန ဥဘောပိ ဒဿနီယာ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ ဂိဟီ ပဌမသောတာပန္နောပိ ကိဉ္စာပိ မဂ္ဂဒဿနေန ဒဿနီယော ဟောတိ၊ အထ ခေါ သော ပဉ္စ သောတာပန္နဿာပိ မဂ္ဂဒဿနေန တုလျဒဿနီယဘာဝဿာပိ ဘိက္ခုနော ဇဝေန နာနုကရောတိ။ ကတမေန ဇဝေန? ဥပရိမဂ္ဂဝိပဿနာဉာဏဇဝေန။ ဂိဟိနော ဟိ တံ ဉာဏံ ဒန္ဓံ ဟောတိ ပုတ္တဒါရာဒိဇဋာယ ဇဋိတတ္တာ၊ ဘိက္ခုနော ပန တိက္ခံ ဟောတိ တဿာ ဇဋာယ ဝိဇဋိတတ္တာ။ သွာယမတ္ထော ဘဂဝတာ "မုနိနော ဝိဝိတ္တဿ ဝနမှိ ဈာယတော"တိ ဣမိနာ ပါဒေန ဒီပိတော။ အယံ ဟိ သေက္ခမုနိ ဘိက္ခု ကာယဝိဝေကေန စ ဝိဝိတ္တော ဟောတိ၊ လက္ခဏာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနေန စ နိစ္စံ ဝနသ္မိံ ဈာယတိ၊ ကုတော ဂိဟိနော ဧဝရူပေါ ဝိဝေကော စ ဈာနဉ္စာတိ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယောတိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကဋ္ဌကထာယ

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ

မုနိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော စ ပဌမော ဝဂ္ဂေါ အတ္ထဝဏ္ဏနာနယတော၊

နာမေန ဥရဂဝဂ္ဂေါတိ။

222. **Asamā ubho**ti kā uppatti? Aññataro bhikkhu Kosalaraṭṭhe paccantagāmaṁ nissāya araññe viharati, tasmiñca gāme migaluddako tassa bhikkhuno vasanokāsaṁ gantvā mige bandhati. So araññaṁ pavisanto theraṁ gāmaṁ piṇḍāya pavisantampi passati, araññā āgacchanto gāmato nikkhamantampi passati. Evaṁ abhiṇhadassanena there jātasineho ahosi. So yadā bahuṁ maṁsaṁ labhati, tadā therassāpi rasapiṇḍapātaṁ deti. Manussā ujjhāyanti "ayaṁ bhikkhu 'amukasmiṁ padese migā tiṭṭhanti caranti pānīyaṁ pivantī'ti luddakassa āroceti, tato luddako mige māreti, tena ubho saṅgamma jīvikaṁ kappentī"ti. Atha Bhagavā janapadacārikaṁ caramāno taṁ janapadaṁ agamāsi, bhikkhū gāmaṁ piṇḍāya pavisantā taṁ pavattiṁ sutvā Bhagavato ārocesuṁ. Bhagavā luddakena saddhiṁ samānajīvikābhāvasādhakaṁ tassa bhikkhuno khīṇāsavamunibhāvaṁ dīpento tesaṁ bhikkhūnaṁ dhammadesanatthaṁ imaṁ gāthamabhāsi.

Tassattho—yo ca bhikkhave bhikkhu, yo ca luddako, ete **asamā ubho.** Yaṁ manussā bhaṇanti "samānajīvikā"ti, taṁ micchā. Kiṁkāraṇā? **Dūravihāravuttino,** dūre vihāro ca vutti ca nesanti dūravihāravuttino. Vihāroti vasanokāso, so ca bhikkhuno araññe, luddakassa ca gāme. Vuttīti jīvikā, sā ca bhikkhuno gāme sapadānabhikkhācariyā, luddakassa ca araññe migasakuṇamāraṇā. Puna caparaṁ **gihī dāraposī,** so luddako tena kammena puttadāraṁ poseti, **amamo ca subbato,** puttadāresu taṇhādiṭṭhimamattavirahito sucivatattā sundaravatattā ca subbato so khīṇāsavabhikkhu. Puna caparaṁ **parapāṇarodhāya gihī asaññato,** so luddako gihī parapāṇarodhāya tesaṁ pāṇānaṁ jīvitindriyupacchedāya kāyavācācittehi asaṁyato. **Niccaṁ Munī rakkhati pāṇine yato,** itaro pana khīṇāsavamuni kāyavācācittehi niccaṁ yato saṁyato pāṇino rakkhati. Evaṁ sante te kathaṁ samānajīvikā bhavissantīti.

223. **Sikhī yathā**ti kā uppatti? Bhagavati Kapilavatthusmiṁ viharante Sākiyānaṁ kathā udapādi "paṭhamakasotāpanno paccā sotāpattiṁ pattassa dhammena vuḍḍhataro hoti, tasmā pacchā sotāpannena bhikkhunā paṭhamasotāpannassa gihino abhivādanādīni kattabbānī"ti. Taṁ kathaṁ

၂-စူဠဝဂ္ဂ

၁-ရတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

ယာနီဓ ဘူတာနီတိ ရတနသုတ္တံ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အတီတေ ကိရ ဝေသာလိယံ ဒုဗ္ဘိက္ခာဒယော ဥပဒ္ဒဝါ ဥပ္ပဇ္ဇိံသု၊ တေသံ ဝူပသမနတ္ထာယ လိစ္ဆဝယော ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ ယာစိတွာ ဘဂဝန္တံ ဝေသာလိမာနယိံသု။ ဧဝံ အာနီတော ဘဂဝါ တေသံ ဥပဒ္ဒဝါနံ ဝူပသမနတ္ထာယ ဣဒံ သုတ္တမဘာသိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ပေါရာဏာ ပနဿ ဝေသာလိဝတ္ထုတော ပဘုတိ ဥပ္ပတ္တိံ ဝဏ္ဏယန္တိ။ သာ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ဗာရာဏသိရညော ကိရ အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိမှိ ဂဗ္ဘော သဏ္ဌာသိ၊ သာ တံ ဉတွာ ရညော နိဝေဒေသိ၊ ရာဇာ ဂဗ္ဘပရိဟာရံ အဒါသိ။ သာ သမ္မာ ပရိဟရိယမာနဂဗ္ဘာ ဂဗ္ဘပရိပါကကာလေ ဝိဇာယနဃရံ ပါဝိသိ။ ပုညဝတီနံ ပစ္စူသသမယေ ဂဗ္ဘဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ သာ စ တာသံ အညတရာ၊ တေန ပစ္စူသသမယေ အလတ္တကပဋလဗန္ဓုဇီဝကပုပ္ဖသဒိသံ မံသပေသိံ ဝိဇာယိ။ တတော “အညာ ဒေဝိယော သုဝဏ္ဏဗိမ္ဗသဒိသေ ပုတ္တေ ဝိဇာယန္တိ၊ အဂ္ဂမဟေသီ မံသပေသိန္တိ ရညော ပုရတော မမ အဝဏ္ဏော ဥပ္ပဇ္ဇေယျာ”တိ စိန္တေတွာ တေန အဝဏ္ဏဘယေန တံ မံသပေသိံ ဧကသ္မိံ ဘာဇနေ ပက္ခိပိတွာ အညေန ပဋိကုဇ္ဇိတွာ ရာဇမုဒ္ဒိကာယ လဉ္ဆေတွာ ဂင်္ဂါယ သောတေ ပက္ခိပါပေသိ၊ မနုဿေဟိ ဆဍ္ဍိတမတ္တေ ဒေဝတာ အာရက္ခံ သံဝိဒဟိံသု။ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋကဉ္စေတ္ထ[1] ဇာတိဟိင်္ဂုလကေန “ဗာရာဏသိရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ ပဇာ”တိ လိခိတွာ ဗန္ဓိံသု။ တတော တံ ဘာဇနံ ဦမိဘယာဒီဟိ အနုပဒ္ဒုတံ ဂင်္ဂါယ သောတေန ပါယာသိ။

တေန စ သမယေန အညတရော တာပသော ဂေါပါလကုလံ နိဿာယ ဂင်္ဂါယ တီရေ ဝသတိ၊ သော ပါတောဝ ဂင်္ဂံ ဩတိဏ္ဏော တံ ဘာဇနံ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပံသုကူလသညာယ အဂ္ဂဟေသိ။ တတော တတ္ထ တံ အက္ခရပဋ္ဋကံ ရာဇမုဒ္ဒိကာလဉ္ဆနဉ္စ ဒိသွာ မုဉ္စိတွာ တံ မံသပေသိံ အဒ္ဒသ။ ဒိသွာနဿ ဧတဒဟောသိ “သိယာ ဂဗ္ဘော၊ တထာ ဟိဿ ဒုဂ္ဂန္ဓပူတိဘာဝေါ နတ္ထီ”တိ တံ အဿမံ နေတွာ သုဒ္ဓေ ဩကာသေ ဌပေသိ။ အထ အဍ္ဎမာသစ္စယေန ဒွေ မံသပေသိယော အဟေသုံ၊ တာပသော ဒိသွာ သာဓုကတရံ ဌပေသိ။ တတော ပုန အဍ္ဎမာသစ္စယေန ဧကမေကိဿာ ပေသိယာ ဟတ္ထပါဒသီသာနမတ္ထာယ ပဉ္စ ပဉ္စ ပိဠကာ ဥဋ္ဌဟိံသု။ အထ တတော အဍ္ဎမာသစ္စယေန

[1] ၁-သုဝဏ္ဏပဋ္ဋကံ စေတ္ထ (သျာ)

aññataro piṇḍacāriko bhikkhu sutvā Bhagavato ārocesi. Bhagavā “aññā eva hi ayaṁ jāti, pūjaneyyavatthu liṅgan”ti sandhāya “anāgāmīpi ce bhikkhave gihī hoti, tena tadahupabbajitassāpi sāmaṇerassa abhivādanādīni kattabbānevā”ti vatvā puna pacchā sotāpannassāpi bhikkhuno paṭhamasotāpannagahaṭṭhato atimahantaṁ visesaṁ dassento bhikkhūnaṁ dhammadesanatthaṁ imaṁ gāthamabhāsi.

Tassattho—yvāyaṁ matthake jātāya sikhāya sabbhāvena **sikhī**, maṇidaṇḍasadisāya gīvāya **nīlagīvo**ti ca mayūravihaṅgamo vuccati, so yathā haritahaṁsatambahaṁsakhīrahaṁsakāḷahaṁsapākahaṁsasuvaṇṇahaṁsesu yvāyaṁ suvaṇṇahaṁso, tassa haṁsassa javena soḷasimpi kalaṁ na upeti. Suvaṇṇahaṁso hi muhuttakena yojanasahassampi gacchati, yojanampi asamattho itaro. Dassanīyatāya pana ubhopi dassanīyā honti, evaṁ gihī paṭhamasotāpannopi kiñcāpi maggadassanena dassanīyo hoti, atha kho so pacchā sotāpannassāpi maggadassanena tulyadassanīyabhāvassāpi bhikkhuno javena nānukaroti. Katamena javena? Uparimaggavipassanāñāṇajavena. Gihino hi taṁ ñāṇaṁ dandhaṁ hoti puttadārādijaṭāya jaṭitattā, bhikkhuno pana tikkhaṁ hoti tassā jaṭāya vijaṭitattā. Svāyamattho Bhagavatā “Munino vivittassa vanamhi jhāyato”ti iminā pādena dīpito. ayaṁ hi sekkhamuni bhikkhu kāyacittavivekena ca vivitto hoti, lakkhaṇārammaṇūpanijjhānena ca niccaṁ vanasmiṁ jhāyati, kuto gihino evarūpo viveko ca jhānañcāti ayañhettha adhippāyoti.

Paramatthajotikāya Khuddakaṭṭhakathāya

Suttanipātaṭṭhakathāya

Munisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito ca paṭhamo vaggo atthavaṇṇanānayato,

Nāmena Uragavaggoti.

ကော မံသပေသိ သုဝဏ္ဏဗိမ္ဗသဒိသော ဒါရကော, ကော ဒါရိကာ အဟောသိ။ တေသု တာပသဿ ပုတ္တသိနေဟော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ အင်္ဂုဋ္ဌတော စဿ ခီရံ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တတော ပဘုတိ စ ခီရဘတ္တံ လဘတိ။ သော ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတွာ ခီရံ ဒါရကာနံ မုခေ အာသိဉ္စတိ။ တေသံ ယံ ယံ ဥဒရံ ပဝိသတိ၊ တံ သဗ္ဗံ မဏိဘာဇနဂတံ ဝိယ ဒိဿတိ၊ ဧဝံ နိစ္ဆဝိ အဟေသုံ။ အပရေ ပန အာဟု “သိဗ္ဗိတွာ ဌပိတာ ဝိယ နေသံ အညမညံ လီနာ ဆဝိ အဟောသီ”တိ။ ဧဝံ တေ နိစ္ဆဝိတာယ ဝါ လီနစ္ဆဝိတာယ ဝါ **လိစ္ဆဝီ**တိ ပညာယိံသု။

တာပသော ဒါရကေ ပေါသေန္တော ဥဿူရေ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသတိ၊ အတိဒိဝါ ပဋိက္ကမတိ။ တဿ တံ ဗျာပါရံ ဉတွာ ဂေါပါလကာ အာဟံသု “ဘန္တေ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဒါရကပေါသနံ ပလိဗောဓော၊ အမှာကံ ဒါရကေ ဒေထ၊ မယံ ပေါသေဿာမ၊ တုမှေ အတ္တနော ကမ္မံ ကရောထာ”တိ။ တာပသော “သာဓူ”တိ ပဋိဿုဏိ။ ဂေါပါလကာ ဒုတိယဒိဝသေ မဂ္ဂံ သမံ ကတွာ ပုပ္ဖေဟိ ဩကိရိတွာ ဓဇပဋာကာ ဥဿာပေတွာ တူရိယေဟိ ဝဇ္ဇမာနေဟိ အဿမံ အာဂတာ။ တာပသော “မဟာပုညာ ဒါရကာ၊ အပ္ပမာဒေန ဝဍ္ဎေထ၊ ဝဍ္ဎေတွာ စ အညမညံ အာဝါဟဝိဝါဟံ ကရောထ၊ ပဉ္စဂေါရသေန ရာဇာနံ တောသေတွာ ဘူမိဘာဂံ ဂဟေတွာ နဂရံ မာပေထ၊ တတ္ထ ကုမာရံ အဘိသိဉ္စထာ”တိ ဝတွာ ဒါရကေ အဒါသိ။ တေ “သာဓူ”တိ ပဋိဿုဏိတွာ ဒါရကေ နေတွာ ပေါသေသုံ။

ဒါရကာ ဝုဍ္ဎိမန္ဝာယ ကီဠန္တာ ဝိဝါဒဋ္ဌာနေသု အညေ ဂေါပါလဒါရကေ ဟတ္ထေနပိ ပါဒေနပိ ပဟရန္တိ၊ တေ ရောဒန္တိ။ “ကိဿ ရောဒထာ”တိ စ မာတာပိတူဟိ ဝုတ္တာ “ဣမေ နိမ္မာတာပိတိကာ တာပသပေါသိတာ အမှေ အတီဝ ပဟရန္တီ”တိ ဝဒန္တိ။ တတော တေသံ မာတာပိတရော “ဣမေ ဒါရကာ အညေ ဒါရကေ ဝိဟေဌေန္တိ ဒုက္ခာပေန္တိ၊ န ဣမေ သင်္ဂဟေတဗ္ဗာ၊ ဝဇ္ဇေတဗ္ဗာ ဣမေ”တိ အာဟံသု။ တတော ပဘုတိ ကိရ သော ပဒေသော “ဝဇ္ဇီ”တိ ဝုစ္စတိ ယောဇနသတံ ပရိမာဏေန။ အထ တံ ပဒေသံ ဂေါပါလကာ ရာဇာနံ တောသေတွာ အဂ္ဂဟေသုံ။ တတ္ထေဝ နဂရံ မာပေတွာ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကံ ကုမာရံ အဘိသိဉ္စိတွာ ရာဇာနံ အကံသု။ တာယ စဿ ဒါရိကာယ သဒ္ဓိံ ဝါရေယျံ ကတွာ ကတိကံ အကံသု “န ဗာဟိရတော ဒါရိကာ အာနေတဗ္ဗာ၊ ဣတော ဒါရိကာ န ကဿစိ ဒါတဗ္ဗာ”တိ။ တေသံ ပဌမသံဝါသေန ဒွေ ဒါရကာ ဇာတာ ဓီတာ စ ပုတ္တော စ၊ ဧဝံ သောဠသက္ခတ္တုံ ဒွေ ဒွေ ဇာတာ။ တတော

2. Cūḷavagga

1. Ratanasuttavaṇṇanā

Yānīdha bhūtānīti Ratanasuttaṁ. Kā uppatti? Atīte kira Vesāliyaṁ dubbhikkhādayo upaddavā uppajjiṁsu, tesaṁ vūpasamanatthāya licchavayo Rājagahaṁ gantvā yācitvā Bhagavantaṁ Vesālimānayiṁsu. Evaṁ ānīto Bhagavā tesaṁ upaddavānaṁ vūpasamanatthāya idaṁ suttamabhāsi. Ayamettha saṅkhepo, porāṇā panassa Vesālivatthuto pabhuti uppattiṁ vaṇṇayanti. Sā evaṁ veditabbā—Bārāṇasirañño kira aggamahesiyā kucchimhi gabbho saṇṭhāsi, sā taṁ ñatvā rañño nivedesi, rājā gabbhaparihāraṁ adāsi. Sā sammā parihariyamānagabbhā gabbhaparipākakāle vijāyanagharaṁ pāvisi. Puññavatīnaṁ paccūsasamaye gabbhavuṭṭhānaṁ hoti, sā ca tāsaṁ aññatarā, tena paccūsasamaye alattakapaṭalabandhujīvakapupphasadisaṁ maṁsapesiṁ vijāyi. tato "aññā deviyo suvaṇṇabimbasadise putte vijāyanti, aggamahesī maṁsapesinti rañño purato mama avaṇṇo uppajjeyyā"ti cintetvā tena avaṇṇabhayena taṁ maṁsapesiṁ ekasmiṁ bhājane pakkhipitvā aññena paṭikujjitvā rājamuddikāya lañchetvā Gaṅgāya sote pakkhipāpesi, manussehi chaḍḍitamatte devatā ārakkhaṁ saṁvidahiṁsu. Suvaṇṇapaṭṭikañcettha[1] jātihiṅgulakena "Bārāṇasirañño aggamahesiyā pajā"ti likhitvā bandhiṁsu. Tato taṁ bhājanaṁ ūmibhayādīhi anupaddutaṁ Gaṅgāya sotena pāyāsi.

Tena ca samayena aññataro tāpaso gopālakulaṁ nissāya Gaṅgāya tīre vasati, so pātova Gaṅgaṁ otiṇṇo taṁ bhājanaṁ āgacchantaṁ disvā paṁsukūlasaññāya aggahesi. Tato tattha taṁ akkharapaṭṭikaṁ rājamuddikālañchanañca disvā muñchitvā taṁ maṁsapesiṁ addasa. Disvānassa etadahosi "siyā gabbho, tathā hissa duggandhapūtibhāvo natthī"ti taṁ assamaṁ netvā suddhe okāse ṭhapesi. Atha aḍḍhamāsaccayena dve maṁsapesiyo ahesuṁ, tāpaso disvā sādhukataraṁ ṭhapesi. Tato puna addhamāsaccayena ekamekissā pesiyā hatthapādasīsānamatthāya pañca pañca piḷakā uṭṭhahiṁsu. Atha tato addhamāsaccayena

1. Suvaṇṇapaṭikaṁ cettha (Syā)

တေသံ ဒါရကာနံ ယထာက္ကမံ ဝဍ္ဎန္တာနံ အာရာမုယျာနနိဝါသနဋ္ဌာနပရိဝါရ-သမ္ပတ္တိံ ဂဟေတုံ အပ္ပဟောန္တံ တံ နဂရံ တိက္ခတ္တုံ ဂါဝုတန္တရေန ဂါဝုတန္တရေန ပါကာရေန ပရိက္ခိပိံသု၊ တဿ ပုနပ္ပုနံ ဝိသာလီကတတ္တာ **ဝေသာလီ**တွေဝ နာမံ ဇာတံ။ ဣဒံ **ဝေသာလီဝတ္ထု**။

အယံ ပန ဝေသာလီ ဘဂဝတော ဥပ္ပန္နကာလေ ဣဒ္ဓါ ဝေပုလ္လပ္ပတ္တာ အဟောသိ။ တတ္ထ ဟိ ရာဇူနံယေဝ သတ္တ သဟဿာနိ သတ္တ စ သတာနိ သတ္တ စ ရာဇာနော အဟေသုံ၊ တထာ ယုဝရာဇသေနာပတိဘဏ္ဍာဂါရိကပ္ပဘုတီနံ။ ယထာဟ—

> "တေန ခေါ ပန သမယေန ဝေသာလီ ဣဒ္ဓါ စေဝ ဟောတိ ဖီတာ စ ဗဟုဇနာ အာကိဏ္ဏမနုဿာ သုဘိက္ခာ စ၊ သတ္တ စ ပါသာဒသဟဿာနိ သတ္တ စ ပါသာဒသတာနိ သတ္တ စ ပါသာဒါ၊ သတ္တ စ ကူဋာဂါရသဟဿာနိ သတ္တ စ ကူဋာဂါရသတာနိ သတ္တ စ ကူဋာဂါရာနိ၊ သတ္တ စ အာရာမသဟဿာနိ သတ္တ စ အာရာမသတာနိ သတ္တ စ အာရာမာ၊ သတ္တ စ ပေါက္ခရဏီသဟဿာနိ သတ္တ စ ပေါက္ခရဏီသတာနိ သတ္တ စ ပေါက္ခရဏိယော"တိ[၁]။

သာ အပရေန သမယေန ဒုဗ္ဘိက္ခာ အဟောသိ ဒုဗ္ဗုဋ္ဌိကာ ဒုဿဿာ။ ပဌမံ ဒုဂ္ဂတမနုဿာ မရန္တိ၊ တေ ဗဟိဒ္ဓါ ဆဍ္ဍေန္တိ။ မတမနုဿာနံ ကုဏပ-ဂန္ဓေန အမနုဿာ နဂရံ ပဝိသိံသု၊ တတော ဗဟုတရာ မီယန္တိ၊ တာယ ပဋိကူလတာယ စ သတ္တာနံ အဟိဝါတကရောဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ဣတိ တီဟိ ဒုဗ္ဘိက္ခအမနုဿရောဂဘယေဟိ ဥပဒ္ဒုတာယ ဝေသာလိယာ နဂရဝါသိနော ဥပသင်္ကမိတွာ ရာဇာနမာဟံသု "မဟာရာဇ ဣမသ္မိံ နဂရေ တိဝိဓံ ဘယမုပ္ပန္နံ၊ ဣတော ပုဗ္ဗေ ယာဝ သတ္တမာ ရာဇကုလပရိဝဋ္ဋာ ဧဝရူပံ အနုပ္ပန္နပုဗ္ဗံ၊ တုမှာကံ မညေ အဓမ္မိကတ္တေန ဧတရဟိ ဥပ္ပန္န"န္တိ။ ရာဇာ သဗ္ဗေ သန္ထာဂါရေ သန္နိပါတာပေတွာ "မယှံ အဓမ္မိကဘာဝံ ဝိစိနထာ"တိ အာဟ။ တေ သဗ္ဗံ ပဝေဏိံ ဝိစိနန္တာ န ကိဉ္စိ အဒ္ဒသံသု။

တတော ရညော ဒေါသံ အဒိသွာ "ဣဒံ ဘယံ အမှာကံ ကထံ ဝူပ-သမေယျာ"တိ စိန္တေသုံ။ တတ္ထ ဧကစ္စေ ဆ သတ္ထာရော အပဒိသိံသု "ဧတေဟိ ဩက္ကန္တမတ္တေ ဝူပသမိဿတီ"တိ။ ဧကစ္စေ အာဟံသု "ဗုဒ္ဓေါ ကိရ လောကေ ဥပ္ပန္နော၊ သော ဘဂဝါ သဗ္ဗသတ္တဟိတာယ ဓမ္မံ ဒေသေတိ

၁-ဝိ ၃-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။

ekā maṁsapesi suvaṇṇabimbasadiso dārako, ekā dārikā ahosi. Tesu tāpasassa puttasineho uppajji, aṅguṭṭhato cass akhīraṁ nibbatti, tato pabhuti ca khīrabhattaṁ labhati. So bhattaṁ bhuñjitvā khīraṁ dārakānaṁ mukhe āsiñcati. Tesaṁ yaṁ yaṁ udaraṁ pavisati, taṁ sabbaṁ maṇibhājanagataṁ viya dissati, evaṁ nicchavī ahesuṁ. Apare pana āhu “sibbitvā ṭhapitā viya nesaṁ aññamaññaṁ līnā chavi ahosī”ti. Evaṁ te nicchavitāya vā līnacchavitāya vā **Licchavī**ti paññāyiṁsu.

Tāpaso dārake posento ussūre gāmaṁ piṇḍāya pavisati, atidivā paṭikkamati. Tassa taṁ byāpāraṁ ñatvā gopālakā āhaṁsu “bhante pabbajitānmā dārakaposanaṁ palibodho, amhākaṁ dārake detha, mayaṁ posessāma, tumhe attano kammaṁ karothā”ti. Tāpaso “sādhū”ti paṭissuṇi. Gopālakā dutiyadivase maggaṁ samaṁ katvā pupphehi okiritvā dhajapaṭākā ussāpetvā tūriyehi vajjamānehi assamaṁ āgatā. Tāpaso “mahāpuññā dārakā, appamādena vaḍḍhetha, vaḍḍhetvā ca aññamaññaṁ āvāhavivāhaṁ karotha, pañcagorasena rājānaṁ tosetvā bhūmibhāgaṁ gahetvā nagaraṁ māpetha, tatra kumāraṁ abhisiñcathā”ti vatvā dārake adāsi. Te “sādhū”ti paṭissuṇitvā dārake netvā posesuṁ.

Dārakā vaḍḍhimanvāya kīḷantā vivādaṭṭhānesu aññe gopāladārake hatthenapi pādenapi paharanti, te rodanti. “Kissa rodathā”ti ca mātāpitūhi vuttā “ime nimmātāpitikā tāpasapositā amhe atīva paharantī”ti vadanti. tato tesaṁ mātāpitaro “ime dārakā aññe dārake viheṭhenti dukkhāpenti, na ime saṅgahetabbā, vajjetabbā ime”ti āhaṁsu. Tato pabhuti kira so padeso “vajjī”ti vuccati yojanasataṁ parimāṇena. Atha taṁ padesaṁ gopālakā rājānaṁ tosetvā aggahesuṁ. Tattheva nagaraṁ māpetvā soḷasavassuddesikaṁ kumāraṁ abhisiñcitvā rājānaṁ akaṁsu. Tāya cassa dārikāya saddhiṁ vāreyyaṁ katvā katikaṁ akaṁsu “na bāhirato dārikā ānetabbā, ito dārikā na kassaci dātabbā”ti. Tesaṁ paṭhamasaṁvāsena dve dārakā jātā dhītā ca putto ca, evaṁ soḷasakkhattuṁ dve dve jātā. Tato

မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ၊ တေန ဩက္ကန္တမတ္တေ သဗ္ဗဘယာနိ ဝူပသမေ-ယျုန္တိ။ တေန တေ အတ္တမနာ ဟုတွာ “ကဟံ ပန သော ဘဂဝါ ဧတရဟိ ဝိဟရတိ၊ အမှေဟိ ဝါ ပေသိတေ အာဂစ္ဆေယျာ”တိ အာဟံသု။ အထာပရေ အာဟံသု “ဗုဒ္ဓါ နာမ အနုကမ္ပကာ၊ ကိဿ နာဂစ္ဆေယျုံ၊ သော ပန ဘဂဝါ ဧတရဟိ ရာဇဂဟေ ဝိဟရတိ၊ ရာဇာ စ ဗိမ္ဗိသာရော တံ ဥပဋ္ဌာတိ၊ ကဒါစိ သော အာဂန္တုံ န ဒဒေယျာ”တိ။ “တေန ဟိ ရာဇာနံ သညာပေတွာ အာနေဿာမာ”တိ ဒွေ လိစ္ဆဝိရာဇာနော မဟတာ ဗလ-ကာယေန ပဟူတံ ပဏ္ဏာကာရံ ဒတွာ ရညော သန္တိကံ ပေသေသုံ “ဗိမ္ဗိသာရံ သညာပေတွာ ဘဂဝန္တံ အာနေထာ”တိ။ တေ ဂန္တွာ ရညော ပဏ္ဏာကာရံ ဒတွာ တံ ပဝတ္တိံ နိဝေဒေတွာ “မဟာရာဇ ဘဂဝန္တံ အမှာကံ နဂရံ ပေသေဟီ”တိ အာဟံသု။ ရာဇာ န သမ္ပဋိစ္ဆိ၊ “တုမှေ ဧဝ ဇာနာထာ”တိ အာဟ။ တေ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ဧဝမာဟံသု “ဘန္တေ အမှာကံ နဂရေ တီဏိ ဘယာနိ ဥပ္ပန္နာနိ၊ သစေ ဘဂဝါ အာဂစ္ဆေယျ၊ သောတ္ထိ နော ဘဝေယျာ”တိ။ ဘဂဝါ အာဝဇ္ဇေတွာ “ဝေသာလိယံ ရတနသုတ္တေ ဝုတ္တေ သာ ရက္ခာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠာနိ ဖရိဿတိ၊ သုတ္တပရိယောသာနေ စတုရာသီတိယာ ပါဏသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော ဘဝိဿတီ”တိ အဓိဝါ-သေသိ။ အထ ရာဇာ ဗိမ္ဗိသာရော ဘဂဝတော အဓိဝါသနံ သုတွာ “ဘဂဝတာ ဝေသာလိဂမနံ အဓိဝါသိတ”န္တိ နဂရေ ဃောသနံ ကာရာပေတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ အာဟ “ကိံ ဘန္တေ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ထ ဝေသာလိဂမန”န္တိ။ အာမ မဟာရာဇာတိ။ တေန ဟိ ဘန္တေ အာဂမေထ၊ ယာဝ မဂ္ဂံ ပဋိယာဒေ-မီတိ။

အထ ခေါ ရာဇာ ဗိမ္ဗိသာရော ရာဇဂဟဿ စ ဂင်္ဂါယ စ အန္တရာ ပဉ္စယောဇနံ ဘူမိံ သမံ ကတွာ ယောဇနေ ယောဇနေ ဝိဟာရံ မာပေတွာ ဘဂဝတော ဂမနကာလံ ပဋိဝေဒေသိ၊ ဘဂဝါ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ ပရိဝုတော ပါယာသိ။ ရာဇာ ပဉ္စယောဇနံ မဂ္ဂံ ပဉ္စဝဏ္ဏေဟိ ပုပ္ဖေဟိ ဇာဏုမတ္တံ ဩကိရာ-ပေတွာ ဓဇပဋာကာပုဏ္ဏဃဋကဒလိအာဒီနိ ဥဿာပေတွာ ဘဂဝတော ဒွေ သေတစ္ဆတ္တာနိ, ဧကေကဿ စ ဘိက္ခုဿ ဧကမေကံ ဥက္ခိပါပေတွာ သဒ္ဓိံ အတ္တနော ပရိဝါရေန ပုပ္ဖဂန္ဓာဒီဟိ ပူဇံ ကရောန္တော ဧကေကသ္မိံ ဝိဟာရေ ဘဂဝန္တံ ဝါသာပေတွာ မဟာဒါနာနိ ဒတွာ ပဉ္စဟိ ဒိဝသေဟိ ဂင်္ဂါတီရံ နေသိ။ တတ္ထ သဗ္ဗာလင်္ကာရေဟိ နာဝံ အလင်္ကရောန္တော ဝေသာလိကာနံ သာသနံ ပေသေသိ“အာဂတော ဘဂဝါ၊ မဂ္ဂံ ပဋိယာဒေတွာ သဗ္ဗေ ဘဂဝတော

tesaṁ dārakānaṁ yathākkammaṁ vaḍḍhantānaṁ ārāmuyyānanivāsanaṭṭhānaparivārasampattiṁ gahetuṁ appahontaṁ taṁ nagaraṁ tikkhattuṁ gāvutantarena gāvutantarena pākārena parikkhipiṁsu, tassa punappunaṁ visālīkatattā **Vesālī**tveva nāmaṁ jātaṁ. Idaṁ **Vesālīvatthu.**

Ayaṁ pana Vesālī Bhagavato uppannakāle iddhā vepullappattā ahosi. Tattha hi rājūnaṁyeva satta sahassāni satta ca satāni satta ca rājāno ahesuṁ, tathā yuvarājasenāpatibhaṇḍāgārikappabhutīnaṁ. Yathāha—

> "Tena kho pana samayena Vesālī iddhā ceva hoti phītā ca bahujanā ākiṇṇamanussā subhikkhā ca, satta ca pāsādasahassāni satta ca pāsādasatāni satta ca pāsādā, satta ca kūṭāgārasahassāni satta ca kūṭāgārasatāni satta ca kūṭāgārāni, satta ca ārāmasahassāni satta ca ārāmasatāni satta ca ārāmā, satta ca pokkharaṇisahassāni satta ca pokkharaṇisatāni satta ca pokkharaṇiyo"ti[1].

Sā aparena samayena dubbhikkhā ahosi dubbuṭṭhikā dussassā. Paṭhamaṁ duggatamanussā maranti, te bahiddhā chaḍḍenti. matamanussānaṁ kuṇapagandhena amanussā nagaraṁ pavisiṁsu, tato bahutarā mīyanti, tāya paṭikūlatāya ca sattānaṁ ahivātakarogo uppajji. Iti tīhi dubbhikkha-amanussarogabhayehi upaddutāya Vesāliyā nagaravāsino upasaṅkamitvā rājānamāhaṁsu "mahārāja imasmiṁ nagare tividhaṁ bhayamuppannaṁ, ito pubbe yāva sattamā rājakulaparivaṭṭā evarūpaṁ anuppannapubbaṁ, tumhākaṁ maññe adhammikattena etarahi uppannan"ti. Rājā sabbe santhāgāre sannipātāpetvā "mayhaṁ adhammikabhāvaṁ vicinathā"ti āha. Te sabbaṁ paveṇiṁ vicinantā na kiñci addasaṁsu.

Tato rañño dosaṁ adisvā "idaṁ bhayaṁ amhākaṁ kathaṁ vūpasameyyā"ti cintesuṁ. Tattha ekacce cha satthāro apadisiṁsu "etehi okkantamatte vūpasamissatī"ti. Ekacce āhaṁsu "Buddho kira loke uppanno, so Bhagavā sabbasattahitāya dhammaṁ deseti

1. Vi 3. 377 piṭṭhe.

ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကရောထာ”တိ။ တေ “ဒိဂုဏံ ပူဇံ ကရိဿာမာ”တိ ဝေသာလိယာ စ ဂင်္ဂါယ စ အန္တရာ တိယောဇနံ ဘူမိံ သမံ ကတွာ ဘဂဝတော စတ္တာရိ, ဧကေကဿ စ ဘိက္ခုနော ဒွေ ဒွေ သေတစ္ဆတ္တာနိ သဇ္ဇေတွာ ပူဇံ ကုရုမာနာ ဂင်္ဂါတီရေ အာဂန္တွာ အဋ္ဌံသု။

ဗိမ္ဗိသာရော ဒွေ နာဝါယော သင်္ဃာဋေတွာ မဏ္ဍပံ ကတွာ ပုပ္ဖဒါမာဒီဟိ အလင်္ကရိတွာ တတ္ထ သဗ္ဗရတနမယံ ဗုဒ္ဓါသနံ ပညာပေသိ၊ ဘဂဝါ တသ္မိံ နိသီဒိ။ ပဉ္စသတာ ဘိက္ခူပိ နာဝံ အဘိရုဟိတွာ ယထာနုရူပံ နိသီဒိံသု။ ရာဇာ ဘဂဝန္တံ အနုဂစ္ဆန္တော ဂလပ္ပမာဏံ ဥဒကံ ဩရောဟိတွာ “ယာဝ ဘန္တေ ဘဂဝါ အာဂစ္ဆတိ၊ တာဝါဟံ ဣဓေဝ ဂင်္ဂါတီရေ ဝသိဿာမီ”တိ ဝတွာ နိဝတ္တော။ ဥပရိ ဒေဝတာ ယာဝ အကနိဋ္ဌဘဝနာ ပူဇမကံသု၊ ဟေဋ္ဌာ ဂင်္ဂါနိဝါသိနော ကမ္ဗလဿတရာဒယော နာဂါ ပူဇမကံသု။ ဧဝံ မဟတိယာ ပူဇာယ ဘဂဝါ ယောဇနမတ္တံ အဒ္ဓါနံ ဂင်္ဂါယ ဂန္တွာ ဝေသာလိကာနံ သီမန္တရံ ပဝိဋ္ဌော။

တတော လိစ္ဆဝိရာဇာနော တေန ဗိမ္ဗိသာရေန ကတပူဇာယ ဒိဂုဏံ ကရောန္တာ ဂလပ္ပမာဏေ ဥဒကေ ဘဂဝန္တံ ပစ္စုဂ္ဂစ္ဆိံသု။ တေနေဝ ခဏေန တေန မုဟုတ္တေန ဝိဇ္ဇုပ္ပဘာဝိနဒ္ဓန္ဓကာရဝိသဋကူဋော ဂဠဂဠာယန္တော စတူသု ဒိသာသု မဟာမေဃော ဝုဋ္ဌာသိ။ အထ ဘဂဝတာ ပဌမပါဒေ ဂင်္ဂါ-တီရေ နိက္ခိတ္တမတ္တေ ပေါက္ခရဝဿံ ဝဿိ။ ယေ တေမေတုကာမာ[၁]၊ တေ ဧဝ တေမေန္တိ၊ အတေမေတုကာမာ န တေမေန္တိ။ သဗ္ဗတ္ထ ဇာဏုမတ္တံ ဦရုမတ္တံ ကဋိမတ္တံ ဂလပ္ပမာဏံ ဥဒကံ ဝဟတိ၊ သဗ္ဗကုဏပါနိ ဥဒကေန ဂင်္ဂံ ပဝေသိ-တာနိ၊ ပရိသုဒ္ဓေါ ဘူမိဘာဂေါ အဟောသိ။

လိစ္ဆဝိရာဇာနော ဘဂဝန္တံ အန္တရာ ယောဇနေ ယောဇနေ ဝါသာပေတွာ မဟာဒါနာနိ ဒတွာ တီဟိ ဒိဝသေဟိ ဒိဂုဏံ ပူဇံ ကရောန္တာ ဝေသာလိံ နယိံသု။ ဝေသာလိံ သမ္ပတ္တေ ဘဂဝတိ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော ဒေဝသင်္ဃ-ပုရက္ခတော အာဂစ္ဆိ၊ မဟေသက္ခာနံ ဒေဝါနံ သန္နိပါတေန အမနုဿာ ယေဘုယျေန ပလာယိံသု။ ဘဂဝါ နဂရဒွါရေ ဌတွာ အာနန္ဒတ္ထေရံ အာမန္တေသိ “ဣမံ အာနန္ဒ ရတနသုတ္တံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဗလိကမ္မူပကရဏာနိ ဂဟေတွာ လိစ္ဆဝိကုမာရေဟိ သဒ္ဓိံ ဝေသာလိယာ တီသု ပါကာရန္တရေသု ဝိစရန္တော ပရိတ္တံ ကရောဟီ”တိ ရတနသုတ္တံ အဘာသိ။ ဧဝံ “ကေန ပနေတံ သုတ္တံ၊ ကဒါ, ကတ္ထ, ကသ္မာ စ ဝုတ္တ”န္တိ ဧတေသံ ပဉှာနံ ဝိဿဇ္ဇနာ ဝိတ္ထာရေန ဝေသာလိဝတ္ထုတော ပဘုတိ ပေါရာဏေဟိ ဝဏ္ဏီယတိ။

၁-တေမိတုကာမာ (သျာ၊ က)

mahiddhiko mahānubhāvo, tena okkantamatte sabbabhayāni vūpasameyyun”ti. Tena te attamanā hutvā “kahaṁ pana so Bhagavā etarahi viharati, amhehi vā pesite āgaccheyyā”ti āhaṁsu. Athāpare āhaṁsu “Buddhā nāma anukampakā, kissa nāgaccheyyuṁ, so pana Bhagavā etarahi Rājagahe viharati, rājā ca Bimbisāro taṁ upaṭṭhahati, kadāci so āgantuṁ na dadeyyā”ti. “Tena hi rājānaṁ saññāpetvā ānessāmā”ti dve Licchavirājāno mahatā balakāyena pahūtaṁ paṇṇākāraṁ datvā rañño santikaṁ pesesuṁ “Bimbisāraṁ saññāpetvā Bhagavantaṁ ānethā”ti. Te gantvā rañño paṇṇākāraṁ datvā taṁ pavattiṁ nivedetvā “mahārāja Bhagavantaṁ amhākaṁ nagaraṁ pesehī”ti āhaṁsu. Rājā na sampaṭicchi, “tumhe eva jānāthā”ti āha. Te Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā vanditvā evamāhaṁsu “bhante amhākaṁ nagare tīṇi bhayāni uppannāni, sace Bhagavā āgaccheyya, sotthi no bhaveyyā”ti. Bhagavā āvajjetvā “Vesāliyaṁ Ratanasutte vutte sā rakkhā koṭisatasahassacakkavāḷāni pharissati, suttapariyosāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṁ dhammābhisamayo bhavissatī”ti adhivāsesi. Atha rājā Bimbisāro Bhagavato adhivāsanaṁ sutvā “Bhagavatā Vesāligamanaṁ adhivāsitan”ti nagare ghosanaṁ kārāpetvā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā āha “kiṁ bhante sampaṭicchittha Vesāligamanan”ti. Āma mahārājāti. Tena hi bhante āgametha, yāva maggaṁ paṭiyādemīti.

Atha kho rājā Bimbisāro Rājagahassa ca Gaṅgāya ca antarā pañcayojanaṁ bhūmiṁ samaṁ katvā yojane yojane vihāraṁ māpetvā Bhagavato gamanakālaṁ paṭivedesi, Bhagavā pañcahi bhikkhusatehi parivuto pāyāsi. Rājā pañcayojanaṁ maggaṁ pañcavaṇṇehi pupphehi jāṇumattaṁ okirāpetvā dhajapaṭākāpuṇṇaghaṭakadali-ādīni ussāpetvā Bhagavato dve setacchattāni, ekekassa ca bhikkhussa ekamekaṁ ukkhipāpetvā saddhiṁ attano parivārena pupphagandhādīhi pūjaṁ karonto ekekasmiṁ vihāre Bhagavantaṁ vasāpetvā mahādānāni datvā pañcahi divasehi Gaṅgātīraṁ nesi. Tattha sabbālaṅkārehi nāvaṁ alaṅkaronto Vesālikānaṁ sāsanaṁ pesesi “āgato Bhagavā, maggaṁ paṭiyādetvā sabbe Bhagavato

ဧဝံ ဘဂဝတော ဝေသာလိံ အနုပ္ပတ္တဒိဝသေယေဝ ဝေသာလိနဂရဒွါရေ ဘေသံ ဥပဒ္ဒဝါနံ ပဋိဃာတတ္ထာယ ဝုတ္တမိဒံ ရတနသုတ္တံ ဥဂ္ဂဟေတွာ အာယသ္မာ အာနန္ဒော ပရိတ္တတ္ထာယ ဘာသမာနော ဘဂဝတော ပတ္တေန ဥဒကံ အာဒါယ သဗ္ဗနဂရံ အဗ္ဘုက္ကိရန္တော အနုဝိစရိ။ "ယံ ကိဉ္စိ"တိ ဝုတ္တမတ္တေယေဝ စ ထေရေန ယေ ပုဗ္ဗေ အပလာတာ သင်္ကာရကူဋဘိတ္တိပ္ပဒေသာဒိနိဿိတာ အမနုဿာ၊ တေ စတူဟိ ဒွါရေဟိ ပလာယိံသု၊ ဒွါရာနိ အနောကာသာနိ အဟေသုံ။ တတော ဧကေ ဒွါရေသု ဩကာသံ အလဘမာနာ ပါကာရံ ဘိန္ဒိတွာ ပလာတာ။ အမနုဿေသု ဂတမတ္တေသု မနုဿာနံ ဂတ္တေသု ရောဂေါ ဝူပသန္တော၊ တေ နိက္ခမိတွာ သဗ္ဗဂန္ဓပုပ္ဖါဒီဟိ ထေရံ ပူဇေသုံ။ မဟာဇနော နဂရမဇ္ဈေ သန္ဓာဂါရံ သဗ္ဗဂန္ဓေဟိ လိမ္ပိတွာ ဝိတာနံ ကတွာ သဗ္ဗာလင်္ကာရေဟိ အလင်္ကရိတွာ တတ္ထ ဗုဒ္ဓါသနံ ပညာပေတွာ ဘဂဝန္တံ အာနေသိ။

ဘဂဝါ သန္ဓာဂါရံ ပဝိသိတွာ ပညတ္တေ အာသနေ နိသီဒိ။ ဘိက္ခုသံဃောပိ ခေါ ရာဇာနော မနုဿာ စ ပတိရူပေ ဩကာသေ နိသီဒိံသု။ သက္ကောပိ ဒေဝါနမိန္ဒော ဒွိသု ဒေဝလောကေသု ဒေဝပရိသာယ သဒ္ဓိံ ဥပနိသီဒိ အညေ စ ဒေဝါ၊ အာနန္ဒတ္ထေရောပိ သဗ္ဗံ ဝေသာလိံ အနုဝိစရန္တော အာရက္ခံ ကတွာ ဝေသာလိနဂရဝါသီဟိ သဒ္ဓိံ အာဂန္တွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ တတ္ထ ဘဂဝါ သဗ္ဗေသံ တဒေဝ ရတနသုတ္တံ အဘာသီတိ။

၂၂၄။ တတ္ထ **ယာနီဓ ဘူတာနီ**တိ ပဌမဂါထာယံ **ယာနီ**တိ ယာနိ ယာဒိသာနိ အပ္ပေသက္ခာနိ ဝါ မဟေသက္ခာနိ ဝါ။ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ ပဒေသေ၊ တသ္မိံ ခဏေ သန္နိပတိတဋ္ဌာနံ သန္ဓာယာဟ။ **ဘူတာနီ**တိ ကိဉ္စာပိ ဘူတသဒ္ဒေါ “ဘူတသ္မိံ ပါစိတ္တိယ”န္တိဧဝမာဒီသု[၁] ဝိဇ္ဇမာနေ၊ “ဘူတမိဒန္တိ ဘိက္ခဝေ သမနု-ပဿထာ”တိဧဝမာဒီသု[၂] ခန္ဓပဉ္စကေ၊ “စတ္တာရော ခေါ ဘိက္ခု မဟာဘူတာ ဟေတူ”တိဧဝမာဒီသု[၃] စတုဗ္ဗိဓေ ပထဝီဓာတွာဒိရူပေ၊ “ယော စ ကာလ-ဃသော ဘူတော”တိဧဝမာဒီသု[၄] ခီဏာသဝေ၊ “သဗ္ဗေဝ နိက္ခိပိဿန္တိ၊ ဘူတာ လောကေ သမုဿယ”န္တိဧဝမာဒီသု[၅] သဗ္ဗသတ္တေ၊ “ဘူတဂါမပါတဗျတာယာ”-တိဧဝမာဒီသု[၆] ရုက္ခာဒိကေ၊ “ဘူတံ ဘူတတော သဉ္ဇာနာတီ”တိဧဝမာဒီသု[၇] စာတုမဟာရာဇိကာနံ ဟေဋ္ဌာ သတ္တနိကာယံ ဥပါဒါယ ဝတ္တတိ၊ ဣဓ ပန အဝိသေသတော အမနုဿေသု ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၁-ဝိ ၂-၃၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၃၂၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၃-၆၇-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ခု ၅-၆၀-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဒီ ၂-၁၂၃-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဝိ ၂-၅၂-ပိဋ္ဌေ။ ၇-မ ၁-၂-ပိဋ္ဌေ။

paccuggamanaṁ karothā”ti. Te “diguṇaṁ pūjaṁ karissāmā”ti Vesāliyā ca Gaṅgāya ca antarā tiyojanaṁ bhūmiṁ samaṁ katvā Bhagavato cattāri, ekekassa ca bhikkhuno dve dve setacchattāni sajjetvā pūjaṁ kurumānā Gaṅgātīre āgantvā aṭṭhaṁsu.

Bimbisāro dve nāvāyo saṅghāṭetvā maṇḍapaṁ katvā pupphadāmādīhi alaṅkaritvā tattha sabbaratanamayaṁ Buddhāsanaṁ paññāpesi, Bhagavā tasmiṁ nisīdi. Pañcasatā bhikkhūpi nāvaṁ abhiruhitvā yathānurūpaṁ nisīdiṁsu. Rājā Bhagavantaṁ anugacchanto galappamāṇaṁ udakaṁ orohitvā “yāva bhante Bhagavā āgacchati, tāvāhaṁ idheva Gaṅgātīre vasissāmī”ti vatvā nivatto. Upari devatā yāva Akaniṭṭhabhavanā pūjamakaṁsu, heṭṭhā Gaṅgānivāsino kambalassatarādayo nāgā pūjamakaṁsu. Evaṁ mahatiyā pūjāya Bhagavā yojanamattaṁ addhānaṁ Gaṅgāya gantvā Vesālikānaṁ sīmantaraṁ paviṭṭho.

Tato Licchavirājāno tena Bimbisārena katapūjāya diguṇaṁ karontā galappamāṇe udake Bhagavantaṁ paccuggacchiṁsu. Teneva khaṇena tena muhuttena vijjuppabhāvinaddhandhakāravisaṭakūṭo gaḷagaḷāyanto catūsu disāsu mahāmegho vuṭṭhāsi. Atha Bhagavatā paṭhamapāde Gaṅgātīre nikkhittamatte pokkharavassaṁ vassi. Ye te metukāmā, te eva tementi, atemetukāmā[1] na tementi. Sabbattha jāṇumattaṁ ūrumattaṁ kaṭimattaṁ galappamāṇaṁ udakaṁ vahati, sabbakuṇapāni udakena Gaṅgaṁ pavesitāni, parisuddho bhūmibhāgo ahosi.

Licchavirājāno Bhagavantaṁ antarā yojane yojane vāsāpetvā mahādānāni datvā tīhi divasehi diguṇaṁ pūjaṁ karontā Vesāliṁ nayiṁsu. Vesāliṁ sampatte Bhagavati Sakko Devānamindo devasaṅghapurakkhato āgacchi, mahesakkhānaṁ devānaṁ sannipātena amanussā yebhuyyena palāyiṁsu. Bhagavā nagaradvāre ṭhatvā Ānandattheraṁ āmantesi “imaṁ Ānanda Ratanasuttaṁ uggahetvā balikammūpakaraṇāni gahetvā Licchavikumārehi saddhiṁ Vesāliyā tīsu pākārantaresu vicaranto parittaṁ karohī”ti Ratanasuttaṁ abhāsi. Evaṁ “kena panetaṁ suttaṁ, kadā, kattha, kasmā ca vuttan”ti etesaṁ pañhānaṁ vissajjanā vitthārena Vesālivatthuto pabhuti porāṇehi vaṇṇiyati.

1. Temitukāmā (Syā, Ka)

သမာဂတာနီတိ သန္နိပတိတာနိ။ **ဘုမ္မာနီ**တိ ဘူမိယံ နိဗ္ဗတ္တာနိ။ **ဝါ**တိ ဝိကပ္ပနေ။ တေန ယာနီဓ ဘုမ္မာနိ ဝါ ဘူတာနိ သမာဂတာနီတိ ဣမမေကံ ဝိကပ္ပံ ကတွာ ပုန ဒုတိယံ ဝိကပ္ပံ ကာတုံ “**ယာနိ ဝ အန္တလိက္ခေ**”တိ အာဟ။ အန္တလိက္ခေ ဝါ ယာနိ ဘူတာနိ နိဗ္ဗတ္တာနိ၊ တာနိ သဗ္ဗာနိ ဣဓ သမာဂတာနီတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ ယာမတော ယာဝ အကနိဋ္ဌံ၊ တာဝ နိဗ္ဗတ္တာနိ ဘူတာနိ အာကာသေ ပါတုဘူတဝိမာနေသု နိဗ္ဗတ္တတ္တာ “အန္တလိက္ခေ ဘူတာနီ”တိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တတော ဟေဋ္ဌာ သိနေရုတော ပဘုတိ ယာဝ ဘူမိယံ ရုက္ခလတာဒီသု အဓိဝတ္ထာနိ ပထဝိယဉ္စ နိဗ္ဗတ္တာနိ ဘူတာနိ၊ တာနိ သဗ္ဗာနိ ဘူမိယံ ဘူမိပဋိဗဒ္ဓေသု စ ရုက္ခလတာပဗ္ဗတာဒီသု နိဗ္ဗတ္တတ္တာ “ဘုမ္မာနိ ဘူတာနီ”တိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ သဗ္ဗာနေဝ အမနုဿဘူတာနိ “ဘုမ္မာနိ ဝါ ယာနိ ဝ အန္တလိက္ခေ”တိ ဒွီဟိ ပဒေဟိ ဝိကပ္ပေတွာ ပုန ဧကေန ပဒေန ပရိဂ္ဂဟေတွာ “**သဗ္ဗေဝ ဘူတာ သုမနာ ဘဝန္တူ**”တိ အာဟ။ **သဗ္ဗေ**တိ အနဝသေသာ။ **ဧဝါ**တိ အဝဓာရဏော၊ ဧကမ္ပိ အနပနေတွာတိ အဓိပ္ပါယော။ **ဘူတာ**တိ အမနုဿာ။ **သုမနာ ဘဝန္တူ**တိ သုခိတမနာ၊ ပီတိသောမနဿဇာတာ ဘဝန္တူတိ အတ္ထော။ **အထောပီ**တိ ကိစ္စန္တရသန္နိယောဇနတ္ထံ ဝါကျောပါဒါနေ နိပါတဒွယံ။ **သက္ကစ္စ သုဏန္တု ဘာသိတ**န္တိ အဋ္ဌိံ ကတွာ[1] မနသိ ကတွာ သဗ္ဗစေတသာ သမန္နာဟရိတွာ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိလောကုတ္တရသုခါဝဟံ မမ ဒေသနံ သုဏန္တု။

ဧဝမေတ္ထ ဘဂဝါ “ယာနီဓ ဘူတာနိ သမာဂတာနီ”တိ အနိယမိတဝစနေန ဘူတာနိ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ပုန “ဘုမ္မာနိ ဝါ ယာနိ ဝ အန္တလိက္ခေ”တိ ဒွိဓာ ဝိကပ္ပေတွာ တတော “သဗ္ဗေဝ ဘူတာ”တိ ပုန ဧကဇ္ဈံ ကတွာ “သုမနာ ဘဝန္တူ”တိ ဣမိနာ ဝစနေန အာသယသမ္ပတ္တိယံ နိယောဇေန္တော “သက္ကစ္စ သုဏန္တု ဘာသိတ”န္တိ ပယောဂသမ္ပတ္တိယံ, တထာ ယောနိသောမနသိကာရသမ္ပတ္တိယံ ပရတောဃောသသမ္ပတ္တိယဉ္စ, တထာ အတ္တသမ္မာပဏိဓိသပ္ပုရိသူပနိဿယသမ္ပတ္တီသု သမာဓိပညာဟေတုသမ္ပတ္တီသု စ နိယောဇေန္တော ဂါထံ သမာပေသိ။

၂၂၅။ **တသ္မာ ဟိ ဘူတာ**တိ ဒုတိယဂါထာ။ တတ္ထ **တသ္မာ**တိ ကာရဏဝစနံ။ **ဘူတာ**တိ အာမန္တနဝစနံ။ **နိသာမေထာ**တိ သုဏာထ။ **သဗ္ဗေ**တိ

၁-အဋ္ဌိကတွာ (သီ၊ သျာ)

Evaṁ Bhagavato Vesāliṁ anuppattadivaseyeva Vesālinagaradvāre tesaṁ upaddavānaṁ paṭighātatthāya vuttamidaṁ Ratanasuttaṁ uggahetvā āyasmā Ānando parittatthāya bhāsamāno Bhagavato pattena udakaṁ ādāya sabbanagaraṁ abbhukkiranto anuvicari. "Yaṁ kiñcī"ti vuttamatteyeva ca therena ye pubbe apalātā saṅkārakūṭabhittippadesādinissitā amanussā, te catūhi dvārehi palāyiṁsu, dvārāni anokāsāni ahesuṁ. Tato ekacce dvāresu okāsaṁ alabhamānā pākāraṁ bhinditvā palātā. Amanussesu gatamattesu manussānaṁ gattesu rogo vūpasanto, te nikkhamitvā sabbagandhapupphādīhi theraṁ pūjesuṁ. Mahājano nagaramajjhe santhāgāraṁ sabbagandhehi limpitvā vitānaṁ katvā sabbālaṅkārehi alaṅkaritvā tattha Buddhāsanaṁ paññāpetvā Bhagavantaṁ ānesi.

Bhagavā santhāgāraṁ pavisitvā paññatte āsane nisīdi. Bhikkhusaṁghopi kho rājāno manussā ca patirūpe okāse nisīdiṁsu. Sakkopi Devānamindo dvīsu devalokesu devaparisāya saddhiṁ upanisīdi aññe ca devā, Ānandattheropi sabbaṁ Vesāliṁ anuvicaranto ārakkhaṁ katvā Vesālinagaravāsīhi saddhiṁ āgantvā ekamantaṁ nisīdi. Tattha Bhagavā sabbesaṁ tadeva Ratanasuttaṁ abhāsīti.

224. Tattha **yānīdha bhūtānī**ti paṭhamagāthāyaṁ **yānī**ti yādisāni appesakkhāni vā mahesakkhāni vā. **Idhā**ti imasmiṁ padese, tasmiṁ khaṇe sannipatitaṭṭhānaṁ sandhāyāha. **Bhūtānī**ti kiñcāpi bhūtasaddo "bhūtasmiṁ pācittiyan"ti-evamādīsu[1] vijjamāne, "bhūtamidanti bhikkhave samanupassathā"ti-evamādīsu[2] khandhapañcake, "cattāro kho bhikkhu mahābhūtā hetū"ti evamādīsu[3] catubbidhe pathavīdhātvādirūpe, "yo ca kālaghaso bhūto"ti-evamādīsu[4] khīṇāsave, "sabbeva nikkhipissanti, bhūtā loke samussayan"ti-evamādīsu[5] sabbasatte, "bhūtagāmapātabyatāyā"ti-evamādīsu[6] rukkhādike, "bhūtaṁ bhūtato sañjānātī"ti-evamādīsu[7] Cātumahārājikānaṁ heṭṭhā sattanikāyaṁ upādāya vattati, idha pana avisesato amanussesu daṭṭhabbo.

1. Vi 2. 37 piṭṭhe. 2. Ma 1. 326 piṭṭhe. 3. Ma 3. 67 piṭṭhe. 4. Khu 5. 68 piṭṭhe.
5. Dī 2. 129 piṭṭhe. 6. Vi 2. 52 piṭṭhe. 7. Ma 1. 2 piṭṭhe.

အနဝသေသာ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယသ္မာ တုမှေ ဒိဗ္ဗဋ္ဌာနာနိ တတ္ထ ဥပ-ဘောဂသမ္ပဒဉ္စ ပဟာယ ဓမ္မဿဝနတ္ထံ ဣဓ သမာဂတာ၊ န နဋနစ္စနာဒိ-ဒဿနတ္ထံ[1]၊ တသ္မာ ဟိ ဘူတာ နိသာမေထ သဗ္ဗေတိ။ အထ ဝါ “သုမနာ ဘဝန္တု၊ သက္ကစ္စ သုဏန္တူ”တိ ဝစနေန တေသံ သုမနဘာဝံ သက္ကစ္စံ သောတုကမျ-တဉ္စ ဒိသွာ အာဟ—ယသ္မာ တုမှေ သုမနဘာဝေန အတ္တသမ္မာပဏိဓိ-ယောနိသောမနသိကာရာသယသုဒ္ဓိဟိ သက္ကစ္စံ သောတုကမျတာယ သပ္ပုရိသူ-ပနိဿယပရတောဃောသပဒဋ္ဌာနတော ပယောဂသုဒ္ဓိဟိ စ ယုတ္တာ၊ တသ္မာ ဟိ ဘူတာ နိသာမေထ သဗ္ဗေတိ။ အထ ဝါ ယံ ပုရိမဂါထာယ အန္တေ “ဘာသိ-တ”န္တိ ဝုတ္တံ၊ တံ ကာရဏဘာဝေန အပဒိသန္တော အာဟ “ယသ္မာ မမ ဘာသိတံ နာမ အတိဒုလ္လဘံ အဋ္ဌက္ခဏပရိဝဇ္ဇိတဿ ခဏဿ ဒုလ္လဘတ္တာ၊ အနေကာနိသံသဉ္စ ပညာကရုဏာဂုဏေန ပဝတ္တိတတ္တာ၊ တဉ္စာဟံ ဝတ္တုကာမော ‘သုဏန္တု ဘာသိတ’န္တိ အဝေါစံ၊ တသ္မာ ဟိ ဘူတာ နိသာမေထ သဗ္ဗေ”တိ ဣဒံ ဣမိနာ ဂါထာပဒေန ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဧဝမေတံ ကာရဏံ နိရောပေန္တော အတ္တနော ဘာသိတနိသာမနေ နိယော-ဇေတွာ နိသာမေတဗ္ဗံ ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ “**မေတ္တံ ကရောထ မာနုသိယာ ပဇာယာ**”တိ။ တဿတ္ထော—ယာယံ တီဟိ ဥပဒ္ဒဝေဟိ ဥပဒ္ဒုတာ မာနုသီ ပဇာ၊ တဿာ မာနုသိယာ ပဇာယ မိတ္တဘာဝံ ဟိတဇ္ဈာသယတံ ပစ္စု-ပဋ္ဌာပေထာတိ။ ကေစိ ပန “မာနုသိယံ ပဇ”န္တိ[2] ပဌန္တိ၊ တံ ဘုမ္မတ္ထာသမ္ဘဝါ န ယုဇ္ဇတိ။ ယမ္ပိ စညေ အတ္ထံ ဝဏ္ဏယန္တိ၊ သောပိ န ယုဇ္ဇတိ။ အဓိပ္ပါယော ပနေတ္ထ—နာဟံ ဗုဒ္ဓေါတိ ဣဿရိယဗလေန ဝဒါမိ၊ အပိစ ပန တုမှာကဉ္စ ဣမိဿာ စ မာနုသိယာ ပဇာယ ဟိတတ္ထံ ဝဒါမိ “မေတ္တံ ကရောထ မာနုသိယာ ပဇာယာ”တိ။ ဝုတ္တဉ္စ—

“ယေ သတ္တသဏ္ဍံ ပထဝိံ ဝိဇေတွာ၊
ရာဇိသယော ယဇမာနာ အနုပရိယဂါ။
အဿမေဓံ ပုရိသမေဓံ၊
သမ္မာပါသံ ဝါဇပေယျံ နိရဂ္ဂဠံ။

မေတ္တဿ စိတ္တဿ သုဘာဝိတဿ၊
ကလမ္ပိ တေ နာနုဘဝန္တိ သောဠသိံ။

၁-န နဋနာဋကာဒိဒဿနတ္ထံ (သျာ၊ က) ၂-မာနုသိယန္တိ (သီ)၊ မာနုသိကံ ပဇန္တိ (သျာ)

Samāgatānīti sannipatitāni. **Bhummānī**ti bhūmiyaṁ nibbattāni. **Vā**ti vikappane. Tena yānīdha bhummāni vā bhūtāni samāgatānīti imamekaṁ vikappaṁ katvā puna dutiyaṁ vikappaṁ kātuṁ “**yāni va antalikkhe**”ti āha. Antalikkhe vā yāni bhūtāni nibbattāni, tāni sabbāni idha samāgatānīti attho. Ettha ca yāmato yāva akaniṭṭhaṁ, tāva nibbattāni bhūtāni ākāse pātubhūtavimānesu nibbattattā “antalikkhe bhūtānī”ti veditabbāni. Tato heṭṭhā Sineruto pabhuti yāva bhūmiyaṁ rukkhalatādīsu adhivatthāni pathaviyañca nibbattāni bhūtāni, tāni sabbāni bhūmiyaṁ bhūmipaṭibaddhesu ca rukkhalatāpabbatādīsu nibbattattā “bhummāni bhūtānī”ti veditabbāni.

Evaṁ Bhagavā sabbāneva amanussabhūtāni “bhummāni vā yāni va antalikkhe”ti dvīhi padehi vikappetvā puna ekena padena pariggahetvā “**sabbeva bhūtā sumanā bhavantū**”ti āha. **Sabbe**ti anavasesā. **Evā**ti avadhāraṇe, ekampi anapanetvāti adhippāyo. **Bhūtā**ti amanussā. **Sumanā bhavantū**ti sukhitamanā, pītisomanassajātā bhavantūti attho. **Athopī**ti kiccantarasanniyojanatthaṁ vākyopādāne nipātadvayaṁ. **Sakkacca suṇantu bhāsitan**ti aṭṭhiṁ katvā[1] manasi katvā sabbacetaso samannāharitvā dibbasampattilokuttarasukhāvahaṁ mama desanaṁ suṇantu.

Evamettha Bhagavā “yānīdha bhūtāni samāgatānī”ti aniyamitavacanena bhūtāni pariggahetvā puna “bhummāni vā yāni va antalikkhe”ti dvidhā vikappetvā tato “sabbeva bhūtā”ti puna ekajjhaṁ katvā “sumanā bhavantū”ti iminā vacanena āsayasampattiyaṁ niyojento “sakkacca suṇantu bhāsitan”ti payogasampattiyaṁ, tathā yonisomanasikārasampattiyaṁ paratoghosasampattiyañca, tathā attasammāpaṇidhisappurisūpanissayasampattīsu samādhipaññāhetusampattīsu ca niyojento gāthaṁ samāpesi.

225. **Tasmā hi bhūtā**ti dutiyagāthā. Tattha **tasmā**ti kāraṇavacanaṁ. **Bhūtā**ti āmantanavacanaṁ. **Nisāmethā**ti suṇātha. **Sabbe**ti.

1. Aṭṭhikatvā (Sī, Syā)

ကေမ္ပိ စေ ပါဏမဒုဋ္ဌစိတ္တော၊
မေတ္တာယတိ ကုသလီ တေန ဟောတိ။
သဗ္ဗေ စ ပါဏေ မနသာနုကမ္ပီ၊
ပဟူတမရိယော ပကရောတိ ပုည”န္တိ[1]—

ဧဝမာဒီနံ သုတ္တာနံ ဧကာဒသာနိသံသာနဉ္စ ဝသေန ယေ မေတ္တံ ကရောန္တိ၊ တေသံ မေတ္တာ ဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

“ဒေဝတာနုကမ္ပိတော ပေါသော၊
သဒါ ဘဒြာနိ ပဿတီ”တိ[2]—

ဧဝမာဒီနံ ဝသေန ယေသု ကရီယတိ၊ တေသမ္ပိ ဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧဝံ ဥဘယေသမ္ပိ ဟိတဘာဝံ ဒဿေန္တော “မေတ္တံ ကရောထ မာနုသိယာ ပဇာယာ”တိ ဝတွာ ဣဒါနိ ဥပကာရမ္ပိ ဒဿေန္တော အာဟ “**ဒိဝါ စ ရတ္တော စ ဟရန္တိ ယေ ဗလိံ၊ တသ္မာ ဟိ နေ ရက္ခထ အပ္ပမတ္တာ**”တိ။ တဿတ္ထော— ယေ မနုဿာ စိတ္တကမ္မကဋ္ဌကမ္မာဒီဟိပိ[3] ဒေဝတာ ကတွာ စေတိယရုက္ခာဒီနိ စ ဥပသင်္ကမိတွာ ဒေဝတာ ဥဒ္ဒိဿ ဒိဝါ ဗလိံ ကရောန္တိ၊ ကာဠပက္ခာဒီသု စ[4] ရတ္တိံ ဗလိံ ကရောန္တိ။ သလာကဘတ္တာဒီနိ ဝါ ဒတွာ အာရက္ခဒေဝတာ ဥပါဒါယ ယာဝ ဗြဟ္မဒေဝတာနံ ပတ္တိဒါနနိယျာတနေန ဒိဝါ ဗလိံ ကရောန္တိ၊ ဆတ္တာရောပနဒီပမာလာ[5] သဗ္ဗရတ္တိကဓမ္မဿဝနာဒီနိ ကာရာပေတွာ ပတ္တိဒါနနိယျာတနေန စ ရတ္တိံ ဗလိံ ကရောန္တိ၊ တေ ကထံ န ရက္ခိတဗ္ဗာ၊ ယတော ဧဝံ ဒိဝါ စ ရတ္တော စ တုမှေ ဥဒ္ဒိဿ ကရောန္တိ ယေ ဗလိံ၊ **တသ္မာ ဟိ နေ ရက္ခထ၊** တသ္မာ ဗလိကမ္မကာရဏာပိ တေ မနုဿေ ရက္ခထ ဂေါပယထ၊ အဟိတံ တေသံ အပနေထ၊ ဟိတံ ဥပနေထ အပ္ပမတ္တာ ဟုတွာ တံ ကတညုဘာဝံ ဟဒယေ ကတွာ[6] နိစ္စမနုဿရန္တာတိ။

၂၂၆။ ဧဝံ ဒေဝတာသု မနုဿာနံ ဥပကာရကဘာဝံ ဒဿေတွာ တေသံ ဥပဒ္ဒဝဝူပသမနတ္ထံ ဗုဒ္ဓါဒိဂုဏပ္ပကာသနေန စ ဒေဝမနုဿာနံ ဓမ္မဿဝနတ္ထံ “**ယံ ကိဉ္စိ ဝိတ္တ**”န္တိအာဒိနာ နယေန သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇိတုမာရဒ္ဓေါ။ တတ္ထ **ယံ ကိဉ္စီ**တိ အနိယမိတဝသေန အနဝသေသံ ပရိယာဒိယတိ ယံကိဉ္စိ တတ္ထ တတ္ထ

၁-အံ ၃-၂-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဒီ ၂-၇၅၊ ခု ၁-၁၈၈၊ ဝိ ၃-၃၂၄-ပိဋ္ဌေသု။
၃-စိတ္တကမ္မရူပကမ္မာဒီဟိပိ (သျာ၊ က)
၄-ဒီပပူဇဉ္စ ကာဠပက္ခာဒီသု (သီ၊ က)
၅-ဆတ္တာရောပနဒီပမာလာယ (သျာ၊ က)
၆-ဌပေတွာ (သျာ၊ က)

anavasesā. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yasmā tumhe dibbaṭṭhānāni tattha upabhogasampadañca pahāya dhammassavanatthaṁ idha samāgatā, na naṭanaccanādidassanatthaṁ[1], tasmā hi bhūtā nisāmetha sabbeti. Atha vā "sumanā bhavantu sakkacca suṇantū"ti vacanena tesaṁ sumanabhāvaṁ sakkaccaṁ sotukamyatañca disvā āha—yasmā tumhe sumanabhāvena attasammāpaṇidhiyonisomanasikārāsayasuddhīhi sakkaccaṁ sotukamyatāya sappurisūpanissayaparatoghosapadaṭṭhānato payogasuddhīhi ca yuttā, tasmā hi bhūtā nisāmetha sabbeti. Atha vā yaṁ purimagāthāya ante "bhāsitan"ti vuttaṁ, taṁ kāraṇabhāvena apadisanto āha "yasmā mama bhāsitaṁ nāma atidullabhaṁ aṭṭhakkhaṇaparivajjitassa khaṇassa dullabhattā, anekānisaṁsañca paññākaruṇāguṇena pavattattā, tañcāhaṁ vattukāmo 'suṇantu bhāsitan'ti avocaṁ, tasmā hi bhūtā nisāmetha sabbe"ti idaṁ iminā gāthāpadena vuttaṁ hoti.

Evametaṁ kāraṇaṁ niropento attano bhāsitanisāmane niyojetvā nisāmetabbaṁ vattumāraddho **"mettaṁ karotha mānusiyā pajāyā"**ti. Tassattho—yāyaṁ tīhi upaddavehi upaddutā mānusī pajā, tassā mānusiyā pajāya mittabhāvaṁ hitajjhāsayataṁ paccupaṭṭhāpethāti. Keci pana "mānusiyaṁ pajan"ti[2] paṭhanti, taṁ bhummatthāsambhavā na yujjati. Yampi caññe atthaṁ vaṇṇayanti, sopi na yujjati. Adhippāyo panettha—nāhaṁ Buddhoti issariyabalena vadāmi, apica pana tumhākañca imissā ca mānusiyā pajāya hitatthaṁ vadāmi "mettaṁ karotha mānusiyā pajāyā"ti. Ettha ca—

"Ye sattasaṇḍaṁ pathaviṁ vijetvā,
Rājisayo yajamānā anupariyagā.
Assamedhaṁ purisamedhaṁ,
Sammāpāsaṁ vājapeyyaṁ niraggaḷaṁ.

Mettassa cittassa subhāvitassa,
Kalampi te nānubhavanti soḷasiṁ.

1. Na naṭanāṭakādidassanatthaṁ (Syā, Ka)
2. Mānusiyanti (Sī), mānusikaṁ pajanti (Syā)

ဝေါဟာရူပဂံ။ **ဝိတ္တန္တိ** ဓနံ။ တံ ဟိ ဝိတ္တိံ ဇနေတီတိ ဝိတ္တံ။ **ဣဓ ဝါ**တိ မနုဿလောကံ နိဒ္ဒိသတိ၊ **ဟုရံ ဝါ**တိ တတော ပရံ အဝသေသလောကံ။ တေန စ ဥပေတွာ မနုဿေ သဗ္ဗလောကဂ္ဂဟဏေ ပတ္တေ "သဂ္ဂေသု ဝါ"တိ ပရတော ဝုတ္တတ္တာ ဥပေတွာ မနုဿေ စ သဂ္ဂေ စ အဝသေသာနံ နာဂသုပဏ္ဏာဒီနံ ဂဟဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ဣမေဟိ ဒွီဟိ ပဒေဟိ ယံ မနုဿာနံ ဝေါဟာရူပဂံ အလင်္ကာရပရိဘောဂူပဂဉ္စ ဇာတရူပရဇတမုတ္တာမဏိဝေဠုရိယပဝါဠလောဟိတင်္ကမသာရဂလ္လာဒိကံ၊ ယဉ္စ မုတ္တာမဏိဝါလုကတ္ထတာယ ဘူမိယာ ရတနမယဝိမာနေသု အနေကယောဇနသတဝိတ္ထတေသု ဘဝနေသု ဥပ္ပန္နာနံ နာဂသုပဏ္ဏာဒီနံ ဝိတ္တံ၊ တံ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ ဟောတိ။

သဂ္ဂေသု ဝါတိ ကာမာဝစရရူပါဝစရဒေဝလောကေသု။ တေ ဟိ သောဘနေန ကမ္မေန အဇီယန္တိ[1] ဂမ္မန္တီတိ သဂ္ဂါ၊ သုဋ္ဌု ဝါ အဂ္ဂါတိပိ သဂ္ဂါ။ **ယန္တိ** ယံ သဿာမိကံ ဝါ အဿာမိကံ ဝါ။ **ရတနန္တိ** ရတိံ နယတိ ဝဟတိ ဇနယတိ ဝဍ္ဎေတီတိ ရတနံ၊ ယံကိဉ္စိ စိတ္တီကတံ မဟဂ္ဃံ အတုလံ ဒုလ္လဘဒဿနံ အနောမသတ္တပရိဘောဂဉ္စ၊ တဿေတံ အဓိဝစနံ။ ယထာဟ—

"စိတ္တီကတံ မဟဂ္ဃဉ္စ၊ အတုလံ ဒုလ္လဘဒဿနံ။
အနောမသတ္တပရိဘောဂံ၊ ရတနံ တေန ဝုစ္စတီ"တိ။

ပဏီတန္တိ ဥတ္တမံ သေဋ္ဌံ အတပ္ပကံ[2]။ ဧဝံ ဣမိနာ ဂါထာပဒေန ယံ သဂ္ဂေသု အနေကယောဇနသတပ္ပမာဏသဗ္ဗရတနမယဝိမာနေသု သုဓမ္မဝေဇယန္တပ္ပဘုတီသု သဿာမိကံ၊ ယဉ္စ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒဝိရဟေန အပါယမေဝ ပရိပူရေန္တေသု သတ္တေသု သုညဝိမာနပဋိဗဒ္ဓံ အဿာမိကံ၊ ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ ပထဝိမဟာသမုဒ္ဒဟိမဝန္တာဒိနိဿိတံ အဿာမိကံ ရတနံ၊ တံ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ ဟောတိ။

န နော သမံ အတ္ထိ တထာဂတေနာတိ န-ဣတိ ပဋိသေဓေ၊ **နော**-ဣတိ အဝဓာရဏေ။ **သမန္တိ** တုလျံ။ **အတ္ထီ**တိ ဝိဇ္ဇတိ။ **တထာဂတေနာ**တိ ဗုဒ္ဓေန။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယံ ဧတံ ဝိတ္တဉ္စ ရတနဉ္စ ပကာသိတံ၊ ဧတ္ထ ဧကမ္ပိ ဗုဒ္ဓရတနေန သဒိသံ ရတနံ နေဝတ္ထိ။ ယမ္ပိ ဟိ တံ **စိတ္တီကတဋ္ဌေန ရတနံ**။ သေယျထိဒံ? ရညော စက္ကဝတ္တိဿ စက္ကရတနံ မဏိရတနဉ္စ၊ ယမှိ ဥပ္ပန္နေ မဟာဇနော န အညတ္ထ စိတ္တီကာရံ ကရောတိ၊ န ကောစိ ပုပ္ဖဂန္ဓာဒီနိ ဂဟေတွာ ယက္ခဋ္ဌာနံ ဝါ ဘူတဋ္ဌာနံ ဝါ ဂစ္ဆတိ၊ သဗ္ဗောပိ ဇနော စက္ကရတနမဏိရတနမေဝ စိတ္တိံ ကရောတိ ပူဇေတိ၊ တံ တံ ဝရံ ပတ္ထေတိ၊ ပတ္ထိတပတ္ထိတဉ္စဿ ဧကစ္စံ သမိဇ္ဈတိ၊

၁-ဤရီယန္တိ (သီ၊ သျာ) ၂-အနပ္ပကံ (သီ)၊ အနပ္ပကံ မနာပံ (သျာ)၊ အနဃ္ဃကံ (က)

Ekampi ce pāṇamaduṭṭhacitto,
Mettāyati kusalī tena hoti.
Sabbe ca pāṇe manasānukampī,
Pahūtamariyo pakaroti puññan”ti[1]—

evamādīnaṁ suttānaṁ ekādasānisaṁsānañca vasena ye mettaṁ karonti, tesaṁ mettā hitāti veditabbā.

“Devatānukampito poso,
Sadā bhadrāni passatī”ti[2]—

evamādīnaṁ vasena yesu karīyati, tesampi hitāti veditabbā.

Evaṁ ubhayesampi hitabhāvaṁ dassento “mettaṁ karotha mānusiyā pajāyā”ti vatvā idāni upakārampi dassento āha **“divā ca ratto ca haranti ye baliṁ, tasmā hi ne rakkhatha appamattā”**ti. Tassattho—ye manussā cittakammakaṭṭhakammādīhipi[3] devatā katvā cetiyarukkhādīni ca upasaṅkamitvā devatā uddissa divā baliṁ karonti, kāḷapakkhādīsu ca[4] rattiṁ baliṁ karonti. Salākabhattādīni vā datvā ārakkhadevatā upādāya yāva brahmadevatānaṁ pattidānaniyyātanena divā baliṁ karonti, chattāropanadīpamālā[5] sabbarattikadhammassavanādīni kārāpetvā pattidānaniyyātanena ca rattiṁ baliṁ karonti, te kathaṁ na rakkhitabbā, yato evaṁ divā ca ratto ca tumhe uddissa karonti ye baliṁ, **tasmā hi ne rakkhatha,** tasmā balikammakāraṇāpi te manusse rakkhatha gopayatha, ahitaṁ tesaṁ apanetha, hitaṁ upanetha appamattā hutvā taṁ kataññubhāvaṁ hadaye katvā[6] niccamanussarantāti.

226. Evaṁ devatāsu manussānaṁ upakārakabhāvaṁ dassetvā tesaṁ upaddavavūpasamanatthaṁ Buddhādiguṇappakāsanena ca devamanussānaṁ dhammassavanatthaṁ **“yaṁ kiñci vuttan”**ti-ādinā nayena saccavacanaṁ payujjitumāraddho. Tattha **yaṁ kiñcī**ti aniyamitavasena anavasesaṁ pariyādiyati yaṁkiñci tattha tattha

1. Aṁ 3. 2 piṭṭhe.
2. Dī 2. 75; Khu 1. 188; Vi 3. 324 piṭṭhesu.
3. Cittakammarūpakammādīhipi (Syā, Ka)
4. Dīpapūjañca kāḷapakkhādīsu (Sī, Ka)
5. Chattāropanadīpamālāya (Syā, Ka)
6. Ṭhapetvā (Syā, Ka)

တမ္ပိ ရတနံ ဗုဒ္ဓရတနေန သမံ နတ္ထိ။ ယဒိ ဟိ စိတ္တီကတဋ္ဌေန ရတနံ၊ တထာဂတောဝ ရတနံ။ တထာဂတေ ဟိ ဥပ္ပန္နေ ယေ ကေစိ မဟေသက္ခာ ဒေဝမနုဿာ၊ န တေ အညတြ စိတ္တီကာရံ ကရောန္တိ၊ န ကဉ္စိ အညံ ပူဇေန္တိ။ တထာ ဟိ ဗြဟ္မာ သဟမ္ပတိ သိနေရုမတ္တေန ရတနဒါမေန တထာဂတံ ပူဇေသိ၊ ယထာဗလဉ္စ အညေ ဒေဝါ မနုဿာ စ ဗိမ္ဗိသာရကောသလရာဇအနာထပိဏ္ဍိကာဒယော။ ပရိနိဗ္ဗုတမ္ပိ စ ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဒိဿ ဆန္နဝုတိကောဋိဓနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ အသောကမဟာရာဇာ သကလဇမ္ဗုဒီပေ စတုရာသီတိ ဝိဟာရသဟဿာနိ ပတိဋ္ဌာပေသိ၊ ကော ပန ဝါဒေါ အညေသံ စိတ္တီကာရာနံ။ အပိစ ကဿညဿ ပရိနိဗ္ဗုတဿာပိ ဇာတိဗောဓိဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနပရိနိဗ္ဗာနဋ္ဌာနာနိ ပဋိမာစေတိယာဒီနိ ဝါ ဥဒ္ဒိဿ ဧဝံ စိတ္တီကာရဂရုကာရော ဝတ္တတိ ယထာ ဘဂဝတော။ ဧဝံ စိတ္တီကတဋ္ဌေနာပိ တထာဂတသမံ ရတနံ နတ္ထိ။

တထာ ယမ္ပိ တံ **မဟဂ္ဃဋ္ဌေန ရတနံ**။ သေယျထိဒံ? ကာသိကံ ဝတ္ထံ။ ယထာဟ “ဇိဏ္ဏမ္ပိ ဘိက္ခဝေ ကာသိကံ ဝတ္ထံ ဝဏ္ဏဝန္တဉ္စေဝ ဟောတိ သုခသမ္ဖဿဉ္စ မဟဂ္ဃဉ္စာ”တိ[1]၊ တမ္ပိ ဗုဒ္ဓရတနေန သမံ နတ္ထိ။ ယဒိ ဟိ မဟဂ္ဃဋ္ဌေန ရတနံ၊ တထာဂတောဝ ရတနံ။ တထာဂတော ဟိ ယေသံ ပံသုကူလမ္ပိ[2] ပဋိဂ္ဂဏှာတိ၊ တေသံ တံ မဟပ္ဖလံ ဟောတိ မဟာနိသံသံ သေယျထာပိ အသောကဿ ရညော။ ဣဒမဿ မဟဂ္ဃတာယ။ ဧဝံ မဟဂ္ဃတာဝစနေ•စေတ္ထ ဒေါသာဘာဝသာဓကံ ဣဒံ တာဝ သုတ္တပဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—

> “ယေသံ ခေါ ပန သော ပဋိဂ္ဂဏှာတိ စီဝရပိဏ္ဍပါတသေနာသနဂိလာနပ္ပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရံ၊ တေသံ တံ မဟပ္ဖလံ ဟောတိ မဟာနိသံသံ။ ဣဒမဿ မဟဂ္ဃတာယ ဝဒါမိ။ သေယျထာပိ တံ ဘိက္ခဝေ ကာသိကံ ဝတ္ထံ မဟဂ္ဃံ၊ တထူပမာဟံ ဘိက္ခဝေ ဣမံ ပုဂ္ဂလံ ဝဒါမီ”တိ[1]။

ဧဝံ မဟဂ္ဃဋ္ဌေနာပိ တထာဂတသမံ ရတနံ နတ္ထိ။

တထာ ယမ္ပိ တံ **အတုလဋ္ဌေန ရတနံ**။ သေယျထိဒံ? ရညော စက္ကဝတ္တိဿ **စက္ကရတနံ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဣန္ဒနီလမဏိမယနာဘိ သတ္တရတနမယသဟဿာရံ ပဝါဠမယနေမိ ရတ္တသုဝဏ္ဏမယသန္ဓိ၊ ယဿ ဒသန္နံ ဒသန္နံ အရာနံ ဥပရိ ဧကံ မုဠာရံ[3]

၁-အံ ၁-၂၅၀-ပိဋ္ဌေ။
၂-ပံသုကူလမ္ပိ (သီ)
၃-မုဒ္ဓါရံ (သီ)၊ ပဝါဠဒဏ္ဍံ (က)

vohārūpagaṁ. **Vittan**ti dhanaṁ. Taṁ hi vittiṁ janetīti vittaṁ. **Idha vā**-i manussalokaṁ niddisati, **huraṁ vā**ti tato paraṁ avasesalokaṁ. Tena ca ṭhapetvā manusse sabbalokaggahaṇe patte "saggesu vā"ti parato vuttattā ṭhapetvā manusse ca sagge ca avasesānaṁ nāgasupaṇṇādīnaṁ gahaṇaṁ veditabbaṁ. Evaṁ imehi dvīhi padehi yaṁ manussānaṁ vohārūpagaṁ alaṅkāraparibhogūpagañca jātarūparajatamuttāmaṇiveḷuriyapavāḷalohitaṅkamasāragallādikaṁ, yañca muttāmaṇivālukatthatāya bhūmiyā ratanamayavimānesu anekayojanasatavitthatesu bhavanesu uppannānaṁ nāgasupaṇṇādīnaṁ vittaṁ, taṁ nidditthaṁ hoti.

Saggesu vāti kāmāvacararūpāvacaradevalokesu. Te hi sobhanena kammena ajīyanti[1] gammantīti saggā, suṭṭhu vā aggātipi saggā. **Yan**ti yaṁ sassāmikaṁ vā assāmikaṁ vā. **Ratanan**ti ratiṁ nayati vahati janayati vaḍḍhetīti ratanaṁ, yaṁkiñci cittīkataṁ mahagghaṁ atulaṁ dullabhadassanaṁ anomasattaparibhogañca, tassetaṁ adhivacanaṁ. Yathāha—

> "Cittīkataṁ mahagghañca, atulaṁ dullabhadassanaṁ.
> Anomasattaparibhogaṁ, ratanaṁ tena vuccatī"ti.

Paṇitanti uttamaṁ seṭṭhaṁ atappakaṁ[2]. Evaṁ iminā gāthāpadena yaṁ saggesu anekayojanasatappamāṇasabbaratanamayavimānesu Sudhammavejayantappabhutīsu sassāmikaṁ, yañca Buddhuppādavirahena apāyameva paripūrentesu sattesu suññavimānapaṭibaddhaṁ assāmikaṁ, yaṁ vā panaññampi pathavīmahāsamuddahimavantādinissitaṁ assāmikaṁ ratanaṁ, taṁ nidditthaṁ hoti.

Na no samaṁ atthi Tathāgatenāti **na**—iti paṭisedhe, **No**—iti avadhāraṇe. **Saman**ti tulyaṁ. **Atthī**ti vijjati. **Tathāgatenā**ti Buddhena. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yaṁ etaṁ vittañca ratanañca pakāsitaṁ, ettha ekampi Buddharatanena sadisaṁ ratanaṁ nevatthi. Yampi hi taṁ **cittīkataṭṭhena ratanaṁ.** Seyyathidaṁ? Rañño cakkavattissa cakkaratanaṁ maṇiratanañca, yamhi uppanne mahājano na aññattha cittīkāraṁ karoti, na koci pupphagandhādīni gahetvā yakkhaṭṭhānaṁ vā bhūtaṭṭhānaṁ vā gacchati, sabbopi jano cakkaratanamaṇiratanameva cittiṁ karoti pūjeti, taṁ taṁ varaṁ pattheti, patthitapatthitañcassa ekaccaṁ samijjhati,

1. Irīyanti (Sī, Syā)
2. Anappakaṁ (Sī), anappakaṁ manāpaṁ (Syā), anagghakaṁ (Ka)

ဟောတိ ဝါတံ ဂဟေတွာ သဒ္ဒကရဏတ္ထံ၊ ယေန ကေတော သဒ္ဒေါ သုကုသလပ္ပ-တာဠိတပဉ္စင်္ဂိကတူရိယသဒ္ဒေါ ဝိယ ဟောတိ၊ ယဿ နာဘိယာ ဥဘောသု ပဿေသု ဒွေ သီဟမုခါနိ ဟောန္တိ၊ အဗ္ဘန္တရံ သကဋစက္ကဿေဝ သုသိရံ၊ တဿ ကတ္တာ ဝါ ကာရေတာ ဝါ နတ္ထိ၊ ကမ္မပစ္စယေန ဥတုတော သမုဋ္ဌာတိ။ ယံ ရာဇာ ဒသဝိဓံ စက္ကဝတ္တိဝတ္တံ ပူရေတွာ တဒဟုပေါသထေ ပန္နရသေ ပုဏ္ဏမဒိဝသေ သီသံနှာတော ဥပေါသထိကော ဥပရိပါသာဒဝရဂတော သီလာနိ သောဓေန္တော[၁] နိသိန္နော ပုဏ္ဏစန္ဒံ ဝိယ သူရိယံ ဝိယ စ ဥဋ္ဌေန္တံ ပဿတိ၊ ယဿ ဒွါဒသယောဇနတော သဒ္ဒေါ သုယျတိ၊ ယောဇနတော ဝဏ္ဏော ဒိဿတိ၊ ယံ မဟာဇနေန "ဒုတိယော မညေ စန္ဒော သူရိယော ဝါ ဥဋ္ဌိတော"တိ အတိဝိယ ကောတူဟလဇာတေန ဒိဿမာနံ နဂရဿ ဥပရိ အာဂန္တွာ ရညော အန္တေပုရဿ ပါစီနပဿေ နာတိဥစ္စံ နာတိနီစံ ဟုတွာ မဟာဇနဿ ဂန္ဓပုပ္ဖာဒီဟိ ပူဇေတုံ ယုတ္တဋ္ဌာနေ အက္ခာဟတံ ဝိယ တိဋ္ဌတိ။

တထေဝ အနုဗန္ဓမာနံ **ဟတ္ထိရတနံ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သဗ္ဗသေတော ရတ္တပါဒေါ သတ္တပ္ပတိဋ္ဌော ဣဒ္ဓိမာ ဝေဟာသင်္ဂမော ဥပေါသထကုလာ ဝါ ဆဒ္ဒန္တကုလာ ဝါ အာဂစ္ဆတိ။ ဥပေါသထကုလာ အာဂစ္ဆန္တော ဟိ သဗ္ဗဇေဋ္ဌော အာဂစ္ဆတိ၊ ဆဒ္ဒန္တကုလာ သဗ္ဗကနိဋ္ဌော သိက္ခိတသိက္ခော ဒမထူပေတော၊ သော ဒွါဒသ-ယောဇနံ ပရိသံ ဂဟေတွာ သကလဇမ္ဗုဒီပံ အနုသံယာယိတွာ ပုရေပါတရာသ-မေဝ သကံ ရာဇဓာနိံ အာဂစ္ဆတိ။

တမ္ပိ အနုဗန္ဓမာနံ **အဿရတနံ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သဗ္ဗသေတော ရတ္တပါဒေါ ကာကသီသော မုဉ္ဇကေသော ဝလာဟကဿရာဇကုလာ အာဂစ္ဆတိ။ သေသ-မေတ္ထ ဟတ္ထိရတနသဒိသမေဝ။

တမ္ပိ အနုဗန္ဓမာနံ **မဏိရတနံ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သော ဟောတိ မဏိ ဝေဠုရိယော သုဘော ဇာတိမာ အဋ္ဌံသော သုပရိကမ္မကတော အာယာမတော စက္ကနာဘိ-သဒိသော၊ ဝေပုလ္လပဗ္ဗတာ အာဂစ္ဆတိ၊ သော စတုရင်္ဂသမန္နာဂတေပိ အန္ဓ-ကာရေ ရညော ဓဇဂ္ဂတော ယောဇနံ ဩဘာသေတိ၊ ယဿောဘာသေန မနုဿာ"ဒိဝါ"တိ မညမာနာ ကမ္မန္တေ ပယောဇေန္တိ၊ အန္တမသော ကုန္ထ-ကိပိလ္လိကံ ဥပါဒါယ ပဿန္တိ။

၁-အာဝဇ္ဇေန္တော (သျာ၊ က)

tampi ratanaṁ Buddharatanena samaṁ natthi. Yadi hi cittīkataṭṭhena ratanaṁ, Tathāgatova ratanaṁ. Tathāgate hi uppanne ye keci mahesakkhā devamanussā, na te aññatra cittīkāraṁ karonti, na kañci aññaṁ pūjenti. Tathā hi brahmā Sahampati Sinerumattena ratanadāmena Tathāgataṁ pūjesi, yathābalañca aññe devā manussā ca Bimbisārakosalarāja-anāthapiṇḍikādayo. Parinibbutampi ca Bhagavantaṁ uddissa channavutikoṭidhanaṁ vissajjetvā Asokamahārājā sakalajambudīpe caturāsīti vihārasahassāni patiṭṭhāpesi, ko pana vādo aññesaṁ cittīkārānaṁ. Apica kassaññassa parinibbutassāpi jātibodhidhammacakkappavattanaparinibbānaṭṭhānāni paṭimācetiyādīni vā uddissa evaṁ cittīkāragarukāro vattati yathā Bhagavato. Evaṁ cittīkataṭṭhenāpi Tathāgatasamaṁ ratanaṁ natthi.

Tathā yampi taṁ **mahagghaṭṭhena ratanaṁ.** Seyyathidaṁ? Kāsikaṁ vatthaṁ. Yathāha "jiṇṇampi bhikkhave kāsikaṁ vatthaṁ vaṇṇavantañceva hoti sukhasamphassañca mahagghañcā"ti[1], tampi Buddharatanena samaṁ natthi. Yadi hi mahagghaṭṭhena ratanaṁ, Tathāgatova ratanaṁ. Tathāgato hi yesaṁ paṁsukampi[2] paṭiggaṇhāti, tesaṁ taṁ mahapphalaṁ hoti mahānisaṁsaṁ seyyathāpi Asokassa rañño. Idamassa mahagghatāya. Evaṁ mahagghatāvacane cettha dosābhāvasādhakaṁ idaṁ tāva suttapadaṁ veditabbaṁ—

> "Yesaṁ kho pana so paṭiggaṇhāti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhāraṁ, tesaṁ taṁ mahapphalaṁ hoti mahānisaṁsaṁ. Idamassa mahagghatāya vadāmi. Seyyathāpi taṁ bhikkhave kāsikaṁ vatthaṁ mahagghaṁ, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmī"ti[1].

evaṁ mahagghaṭṭhenāpi Tathāgatasamaṁ ratanaṁ natthi.

Tathā yampi taṁ **atulaṭṭhena ratanaṁ.** Seyyathidaṁ? Rañño cakkavattissa **cakkaratanaṁ** uppajjati indanīlamaṇimayanābhi sattaratanamayasahassāraṁ pavāḷamayanemi rattasuvaṇṇamayasandhi, yassa dasannaṁ dasannaṁ arānaṁ upari ekaṁ muṇḍāraṁ[3]

1. Aṁ 1. 250 piṭṭhe.
2. Paṁsukūlampi (Sī)
3. Muddhāraṁ (Sī), pavāḷadaṇḍaṁ (Ka)

တမ္ပိ အနုဗန္ဓမာနံ **ဣတ္ထိရတနံ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ပကတိအဂ္ဂမဟေသီ ဝါ ဟောတိ၊ ဥတ္တရကုရုတော ဝါ အာဂစ္ဆတိ မဒ္ဒရာဇကုလတော ဝါ၊ အတိဒီဃာဒိဆဒောသဝိဝဇ္ဇိတာ အတိက္ကန္တာ မာနုသံ ဝဏ္ဏံ အပ္ပတ္တာ ဒိဗ္ဗံ ဝဏ္ဏံ၊ ယဿာ ရညော သီတကာလေ ဥဏှာနိ ဂတ္တာနိ ဟောန္တိ၊ ဥဏှကာလေ သီတာနိ၊ သတဓာ ဖောဋိတတူလပိစုနော ဝိယ သမ္ဖဿော ဟောတိ၊ ကာယတော စန္ဒနဂန္ဓော ဝါယတိ၊ မုခတော ဥပ္ပလဂန္ဓော၊ ပုဗ္ဗုဋ္ဌာယိတာဒိအနေကဂုဏသမန္နာဂတာ စ ဟောတိ။

တမ္ပိ အနုဗန္ဓမာနံ **ဂဟပတိရတနံ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ ရညော ပကတိကမ္မကရော သေဋ္ဌိ၊ ယဿ စက္ကရတနေ ဥပ္ပန္နမတ္တေ ဒိဗ္ဗံ စက္ခု ပါတုဘဝတိ၊ ယေန သမန္တတော ယောဇနမတ္တေ နိဓိံ ပဿတိ သဿာမိကမ္ပိ အဿာမိကမ္ပိ၊ သော ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဝါရေတိ "အပ္ပေါဿုက္ကော တွံ ဒေဝ ဟောဟိ၊ အဟံ တေ ဓနေန ဓနကရဏီယံ ကရိဿာမီ"တိ။

တမ္ပိ အနုဗန္ဓမာနံ **ပရိဏာယကရတနံ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ ရညော ပကတိဇေဋ္ဌပုတ္တော၊ စက္ကရတနေ ဥပ္ပန္နမတ္တေ အတိရေကပညာဝေယျတ္တိယေန သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ ဒွါဒသယောဇနာယ ပရိသာယ စေတသာ စိတ္တံ ပရိဇာနိတွာ နိဂ္ဂဟပဂ္ဂဟသမတ္ထော ဟောတိ။ သော ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဝါရေတိ "အပ္ပေါဿုက္ကော တွံ ဒေဝ ဟောဟိ၊ အဟံ တေ ရဇ္ဇံ အနုသာသိဿာမီ"တိ။ ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ ဧဝရူပံ အတုလဋ္ဌေန ရတနံ၊ ယဿ န သက္ကာ တုလယိတွာ တီရယိတွာ အဂ္ဃော ကာတုံ "သတံ ဝါ သဟဿံ ဝါ အဂ္ဃတိ ကောဋိံ ဝါ"တိ။ တတ္ထ ဧကရတနမ္ပိ ဗုဒ္ဓရတနေန သမံ နတ္ထိ။ ယဒိ ဟိ အတုလဋ္ဌေန ရတနံ၊ တထာဂတောဝ ရတနံ။ တထာဂတော ဟိ န သက္ကာ သီလတော ဝါ သမာဓိတော ဝါ ပညာဒီနံ ဝါ အညတရတော ကေနစိ တုလယိတုံ ဝါ တီရယိတွာ "ဩကဂုဏော ဝါ[1] ဣမိနာ သမော ဝါ[2] သပ္ပဋိဘာဂေါ ဝါ"တိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတုံ။ ဧဝံ အတုလဋ္ဌေနာပိ တထာဂတသမံ ရတနံ နတ္ထိ။

တထာ ယမ္ပိ တံ **ဒုလ္လဘဒဿနဋ္ဌေန ရတနံ။** သေယျထိဒံ[3]? ဒုလ္လဘပါတုဘာဝေါ[4] ရာဇာ စက္ကဝတ္တိ စက္ကာဒီနိ စ တဿ ရတနာနိ၊ တမ္ပိ ဗုဒ္ဓရတနေန သမံ နတ္ထိ။ ယဒိ ဟိ ဒုလ္လဘဒဿနဋ္ဌေန ရတနံ၊ တထာဂတောဝ ရတနံ၊ ကုတော စက္ကဝတ္တိအာဒီနံ ရတနတ္တံ၊ ယာနိ ဧကသ္မိံယေဝ ကပ္ပေ အနေကာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ယသ္မာ ပန အသင်္ချေယျေပိ ကပ္ပေ တထာဂတသုညာ

၁-ဩကကော ဂုဏော (သျာ၊ က)
၂-သမောဓာနေတွာ (သီ)
၃-သေယျထာပိ (သီ၊ သျာ)
၄-ဒုလ္လဘပါတုဘာဝတော (သီ)

hoti vātaṁ gahetvā saddakaraṇatthaṁ, yena kato saddo sukusalappatāḷitapañcaṅgikatūriyasaddo viya hoti, yassa nābhiyā ubhosu passesu dve sīhamukhāni honti, abbhantaraṁ sakaṭacakkasseva susiraṁ, tassa kattā vā kāretā vā natthi, kammapaccayena ututo samuṭṭhāti. Yaṁ rājā dasavidhaṁ cakkavattivattaṁ pūretvā tadahuposathe pannarase puṇṇamadivase sīsaṁnhāto uposathiko uparipāsādavaragato sīlāni sodhento[1] nisinno puṇṇacandaṁ viya sūriyaṁ viya ca uṭṭhentaṁ passati, yassa dvādasayojanato saddo suyyati, yojanato vaṇṇo dissati, yaṁ mahājanena “dutiyo maññe cando sūriyo vā uṭṭhito”ti ativiya kotūhalajātena dissamānaṁ nagarassa upari āgantvā rañño antepurassa pācīnapasse nāti-uccaṁ nātinīcaṁ hutvā mahājanassa gandhapupphādīhi pūjetuṁ yuttaṭṭhāne akkhāhataṁ viya tiṭṭhati.

Tadeva anubandhamānaṁ **hatthiratanaṁ** uppajjati, sabbaseto rattapādo sattappatiṭṭho iddhimā vehāsaṅgamo uposathakulā vā chaddantakulā vā āgacchati. Uposathakulā āgacchanto hi sabbajeṭṭho āgacchati, chaddantakulā sabbakaniṭṭho sikkhitasikkho damathūpeto, so dvādasayojanaṁ parisaṁ gahetvā sakalajambudīpaṁ anusaṁyāyitvā purepātarāsameva sakaṁ rājadhāniṁ āgacchati.

Tampi anubandhamānaṁ **assaratanaṁ** uppajjati, sabbaseto rattapādo kākasīso muñjakeso valāhakassarājakulā āgacchati. Sesamettha hatthiratanasadisameva.

Tampi anubandhamānaṁ **maṇiratanaṁ** uppajjati, so hoti maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato āyāmato cakkanābhisadiso, vepullapabbatā āgacchati, so caturaṅgasamannāgatepi andhakāre rañño dhajaggato yojanaṁ obhāseti, yassobhāsena manussā “divā”ti maññamānā kammante payojenti, antamaso kunthakipillikaṁ upādāya passanti.

---

1. Āvajjanto (Syā, Ka)

လောကော ဟောတိ၊ တသ္မာ တထာဂတော ဧဝ ကဒါစိ ကရဟစိ ဥပ္ပဇ္ဇနတော ဒုလ္လဘဒဿနော။ ဝုတ္တံ စေတံ ဘဂဝတာ ပရိနိဗ္ဗာနသမယေ—

“ဒေဝတာ အာနန္ဒ ဥဇ္ဈာယန္တိ ‘ဒူရာ စ ဝတမှ အာဂတာ တထာဂတံ ဒဿနာယ၊ ကဒါစိ ကရဟစိ တထာဂတာ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ အရဟန္တော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ၊ အဇ္ဇေဝ ရတ္တိယာ ပစ္ဆိမေ ယာမေ တထာဂတဿ ပရိနိဗ္ဗာနံ ဘဝိဿတိ၊ အယဉ္စ မဟေသက္ခော ဘိက္ခု ဘဂဝတော ပုရတော ဌိတော ဩဝါရေန္တော၊ န မယံ လဘာမ ပစ္ဆိမေ ကာလေ တထာဂတံ ဒဿနာယာ’တိ”[၁]။

ဧဝံ ဒုလ္လဘဒဿနဋ္ဌေနပိ တထာဂတသမံ ရတနံ နတ္ထိ။

တထာ ယမ္ပိ တံ **အနောမသတ္တပရိဘောဂဋ္ဌေန ရတနံ**။ သေယျထိဒံ? ရညော စက္ကဝတ္တိဿ စက္ကရတနာဒိ။ တဉှိ ကောဋိသတသဟဿဓနာနမ္ပိ သတ္တဘူမိကပါသာဒဝရတလေ ဝသန္တာနမ္ပိ စဏ္ဍာလဝေနနေသာဒရထကာရ-ပုက္ကုသာဒီနံ နီစကုလိကာနံ ဩမကပုရိသာနံ သုပိနန္တေပိ ပရိဘောဂတ္ထာယ န နိဗ္ဗတ္တတိ။ ဥဘတော သုဇာတဿ ပန ရညော ခတ္တိယဿေဝ ပရိပူရိတ-ဒသဝိဓစက္ကဝတ္တိဝတ္တဿ ပရိဘောဂတ္ထာယ နိဗ္ဗတ္တနတော အနောမသတ္တ-ပရိဘောဂံယေဝ ဟောတိ၊ တမ္ပိ ဗုဒ္ဓရတနေန သမံ နတ္ထိ။ ယဒိ ဟိ အနောမ-သတ္တပရိဘောဂဋ္ဌေန ရတနံ၊ တထာဂတောဝ ရတနံ။ တထာဂတော ဟိ လောကေ အနောမသတ္တသမ္မတာနမ္ပိ[၂] အနုပနိဿယသမ္ပန္နာနံ ဝိပရီတဒဿနာနံ ပူရဏကဿပါဒီနံ ဆန္နံ သတ္ထာရာနံ အညေသဉ္စ ဧဝရူပါနံ သုပိနန္တေပိ အပရိဘောဂေါ၊ ဥပနိဿယသမ္ပန္နာနံ ပန စတုပ္ပဒါယပိ ဂါထာယ ပရိယော-သာနေ အရဟတ္တမဓိဂန္တုံ သမတ္ထာနံ နိဗ္ဗေဓိကဉာဏဒဿနာနံ ဗာဟိယ-ဒါရုစီရိယပ္ပဘုတီနံ အညေသဉ္စ မဟာကုလပ္ပသုတာနံ မဟာသာဝကာနံ ပရိ-ဘောဂေါ။ တေ ဟိ တံ ဒဿနာနုတ္တရိယသဝနာနုတ္တရိယပါရိစရိယာနုတ္တရိယာ-ဒီနိ သာဓေန္တာ တထာ တထာ[၃] ပရိဘုဉ္ဇန္တိ။ ဧဝံ အနောမသတ္တပရိဘောဂ-ဋ္ဌေနာပိ တထာဂတသမံ ရတနံ နတ္ထိ။

ယမ္ပိ တံ အဝိသေသတော **ရတိဇနနဋ္ဌေန ရတနံ**။ သေယျထိဒံ? ရညော စက္ကဝတ္တိဿ စက္ကရတနံ။ တဉှိ ဒိသွာ ရာဇာ စက္ကဝတ္တိ အတ္တမနော ဟောတိ၊ ဧဝမ္ပိ တံ ရညော ရတိံ ဇနေတိ။ ပုန စပရံ ရာဇာ စက္ကဝတ္တိ ဝါမေန ဟတ္ထေန သုဝဏ္ဏဘိင်္ကာရံ ဂဟေတွာ ဒက္ခိဏေန ဟတ္ထေန စက္ကရတနံ အဗ္ဘုက္ကိရတိ

၁-ဒီ ၂-၁၁၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဩမကသတ္တသမ္မတာနမ္ပိ (သျာ၊ က) ၃-တထာဂတံ (သျာ၊ က)

Tampi anubandhamānaṁ **itthiratanaṁ** uppajjati, pakati-aggamahesī vā hoti, Uttarakuruto vā āgacchati maddarājakulato vā, atidīghādichadosavivajjitā atikkantā mānusaṁ vaṇṇaṁ appattā dibbaṁ vaṇṇaṁ, yassā rañño sītakāle uṇhāni gattāni honti, uṇhakāle sītāni, satadhā phoṭitatūlapicuno viya samphasso hoti, kāyato candanagandho vāyati, mukhato uppalagandho pubbuṭṭhāyitādi-anekaguṇasamannāgatā ca hoti.

Tampi anubandhamānaṁ **gahapatiratanaṁ** uppajjati rañño pakatikammakaro seṭṭhi, yassa cakkaratane uppannamatte dibbaṁ cakkhu pātubhavati, yena samantato yojanamatte nidhiṁ passati sassāmikampi assāmikampi, so rājānaṁ upasaṅkamitvā pavāreti "appossukko tvaṁ deva hohi, ahaṁ te dhanena dhanakaraṇīyaṁ karissāmī"ti.

Tampi anubandhamānaṁ **pariṇāyakaratanaṁ** uppajjati rañño pakatijeṭṭhaputto, cakkaratane uppannamatte atirekapaññāveyyattiyena samannāgato hoti, dvādasayojanāya parisāya cetasā cittaṁ parijānitvā niggahapaggahasamattho hoti. So rājānaṁ upasaṅkamitvā pavāreti "appossukko tvaṁ deva hohi, ahaṁ te rajjaṁ anusāsissāmī"ti. Yaṁ vā panaññampi evarūpaṁ atulaṭṭhena ratanaṁ, yassa na sakkā tulayitvā tīrayitvā aggho kātuṁ "sataṁ vā sahassaṁ vā agghati koṭiṁ vā"ti. Tattha ekaratanampi Buddharatanena samaṁ natthi. Yadi hi atulaṭṭhena ratanaṁ, Tathāgatova ratanaṁ. Tathāgato hi na sakkā sīlato vā samādhito vā paññādīnaṁ vā aññatarato kenaci tulayitvā tīrayitvā "ettakaguṇo vā[1] iminā samo vā[2] sappaṭibhāgo vā"ti paricchindituṁ. Evaṁ atulaṭṭhenāpi Tathāgatasamaṁ ratanaṁ natthi.

Tathā yampi taṁ **dullabhadassanaṭṭhena ratanaṁ.** Seyyathidaṁ[3]? Dullabhapātubhāvo[4] rājā cakkavatti cakkādīni ca tassa ratanāni, tampi Buddharatanena samaṁ natthi. Yadi hi dullabhadassanaṭṭhena ratanaṁ, Tathāgatova ratanaṁ, kuto cakkavatti-ādīnaṁ ratanattaṁ, yāni ekasmiṁyeva kappe anekāni uppajjanti. Yasmā pana asaṅkhyeyyepi kappe Tathāgatasuñño

1. Ettako guṇo (Syā, Ka)
2. Samodhānetvā (Sī)
3. Seyyathāpi (Sī, Syā)
4. Dullabhapātubhāvato (Sī)

“ပဝတ္တတု ဘဝံ စက္ကရတနံ၊ အဘိဝိဇိနာတု ဘဝံ စက္ကရတန”န္တိ။ တတော စက္ကရတနံ ပဉ္စင်္ဂိကံ ဝိယ တူရိယံ မဓုရဿရံ နိစ္ဆရန္တံ အာကာသေန ပုရတ္ထိမံ ဒိသံ ဂစ္ဆတိ၊ အနွဒေဝ ရာဇာ စက္ကဝတ္တိ စက္ကာနုဘာဝေန ဒွါဒသယောဇနဝိတ္ထိဏ္ဏာယ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ နာတိဥစ္စံ နာတိနီစံ ဥစ္စရုက္ခာနံ ဟေဋ္ဌာဘာဂေန, နီစရုက္ခာနံ ဥပရိဘာဂေန, ရုက္ခေသု ပုပ္ဖဖလပလ္လဝါဒိပဏ္ဏာကာရံ ဂဟေတွာ အာဂတာနံ ဟတ္ထတော ပဏ္ဏာကာရဉ္စ ဂဏှန္တော “ဧဟိ ခေါ မဟာရာဇာ”တိဧဝမာဒိနာ ပရမနိပစ္စကာရေန အာဂတေ ပဋိရာဇာနော “ပါဏော န ဟန္တဗ္ဗော”တိအာဒိနာ နယေန အနုသာသန္တော ဂစ္ဆတိ။ ယတ္ထ ပန ရာဇာ ဘုဉ္ဇိတုကာမော ဝါ ဒိဝါသေယျံ ဝါ ကပ္ပေတုကာမော ဟောတိ၊ တတ္ထ စက္ကရတနံ အာကာသာ ဩတရိတွာ ဥဒကာဒိသဗ္ဗကိစ္စက္ခမေ သမေ ဘူမိဘာဂေ အက္ခာဟတံ ဝိယ တိဋ္ဌတိ။ ပုန ရညော ဂမနစိတ္တေ ဥပ္ပန္နေ ပုရိမနယေနေဝ သဒ္ဒံ ကရောန္တံ ဂစ္ဆတိ၊ ယံ သုတွာ ဒွါဒသယောဇနိကာပိ ပရိသာ အာကာသေန ဂစ္ဆတိ။ စက္ကရတနံ အနုပုဗ္ဗေန ပုရတ္ထိမံ သမုဒ္ဒံ အဇ္ဈောဂါဟတိ၊ တသ္မိံ အဇ္ဈောဂါဟန္တေ ဥဒကံ ယောဇနပ္ပမာဏံ အပဂန္တွာ ဘိတ္တိကတံ ဝိယ တိဋ္ဌတိ။ မဟာဇနော ယထာကာမံ သတ္တ ရတနာနိ ဂဏှာတိ။ ပုန ရာဇာ သုဝဏ္ဏဘိင်္ကာရံ ဂဟေတွာ “ဣတော ပဋ္ဌာယ မမ ရဇ္ဇ”န္တိ ဥဒကေန အဗ္ဘုက္ကိရိတွာ နိဝတ္တတိ။ သေနာ ပုရတော ဟောတိ၊ စက္ကရတနံ ပစ္ဆတော၊ ရာဇာ မဇ္ဈေ။ စက္ကရတနဿ ဩသက္ကိတောသက္ကိတဋ္ဌာနံ ဥဒကံ ပရိပူရတိ။ ဧတေနေဝ ဥပါယေန ဒက္ခိဏပစ္ဆိမဥတ္တရေပိ သမုဒ္ဒေ ဂစ္ဆတိ။

ဧဝံ စတုဒ္ဒိသံ အနုသံယာယိတွာ စက္ကရတနံ တိယောဇနပ္ပမာဏံ[၁] အာကာသံ အာရောဟတိ။ တတ္ထ ဌိတော ရာဇာ စက္ကရတနာနုဘာဝေန ဝိဇိတံ ပဉ္စသတပရိတ္တဒီပပဋိမဏ္ဍိတံ သတ္တယောဇနသဟဿပရိမဏ္ဍလံ ပုဗ္ဗဝိဒေဟံ, တထာ အဋ္ဌယောဇနသဟဿပရိမဏ္ဍလံ ဥတ္တရကုရုံ, သတ္တယောဇနသဟဿပရိမဏ္ဍလံယေဝ အပရဂေါယာနံ, ဒသယောဇနသဟဿပရိမဏ္ဍလံ ဇမ္ဗုဒီပဉ္စာတိ ဧဝံ စတုမဟာဒီပဒွိသဟဿပရိတ္တဒီပပဋိမဏ္ဍိတံ ဧကံ စက္ကဝါဠံ သုဖုလ္လပုဏ္ဍရီကဝနံ ဝိယ ဩလောကေတိ။ ဧဝံ ဩလောကယတော စဿ အနပ္ပိကာ ရတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝမ္ပိ တံ စက္ကရတနံ ရညော ရတိံ ဇနေတိ၊ တမ္ပိ ဗုဒ္ဓရတနသမံ နတ္ထိ။ ယဒိ ဟိ ရတိဇနနဋ္ဌေန ရတနံ၊ တထာဂတောဝ ရတနံ၊ ကိံ ကရိဿတိ ဧတံ စက္ကရတနံ။ တထာဂတော ဟိ ယဿာ ဒိဗ္ဗာယ ရတိယာ စက္ကရတနာဒီဟိ သဗ္ဗေဟိပိ ဇနိတာ စက္ကဝတ္တိရတိ သင်္ချမ္ပိ ကလမ္ပိ ကလဘာဂမ္ပိ

၁-တိယောဇနသတပ္ပမာဏံ (သျာ၊ က)

loko hoti, tasmā Tathāgato eva kadāci karahaci uppajjanato dullabhadassano. Vuttaṁ cetaṁ Bhagavatā parinibbānasamaye—

> “Devatā Ānanda ujjhāyanti ‘dūrā ca vatamha āgatā Tathāgataṁ dassanāya, kadāci karahaci Tathāgatā loke uppajjanti Arahanto Sammāsambuddhā, ajjeva rattiyā pacchime yāme Tathāgatassa parinibbānaṁ bhavissati, ayañca mahesakkho bhikkhu Bhagavato purato ṭhito ovārento, na mayaṁ labhāma pacchime kāle Tathāgataṁ dassanāyā’ti”[1].

evaṁ dullabhadassanaṭṭhenapi Tathāgatasamaṁ ratanaṁ natthi.

Tathā yampi taṁ **anomasattaparibhogaṭṭhena ratanaṁ.** Seyyathidaṁ? Rañño cakkavattissa cakkaratanādi. Tañhi koṭisatasahassadhanānampi sattabhūmikapāsādavaratale vasantānampi caṇḍālavenanesādarathakārapukkusādīnaṁ nīcakulikānaṁ omakapurisānaṁ supinantepi paribhogatthāya na nibbattati. Ubhato sujātassa pana rañño khattiyasseva paripūritadasavidhacakkavattivattassa paribhogatthāya nibbattanato anomasattaparibhogaṁyeva hoti, tampi Buddharatanena samaṁ natthi. Yadi hi anomasattaparibhogaṭṭhena ratanaṁ, Tathāgatova ratanaṁ. Tathāgato hi loke anomasattasammatānampi[2] anupanissayasampannānaṁ viparītadassanānaṁ Pūraṇakassapādīnaṁ channaṁ satthārānaṁ aññesañca evarūpānaṁ supinantepi aparibhogo, upanissayasampannānaṁ pana catuppadāyapi gāthāya pariyosāne arahattamadhigantuṁ samatthānaṁ nibbedhikañāṇadassanānaṁ Bāhiyadārucīriyappabhutīnaṁ aññesañca mahākulappasutānaṁ mahāsāvakānaṁ paribhogo. Te hi taṁ dassanānuttariyasavanānuttariyapāricariyānuttariyādīni sādhentā tathā tathā[3] paribhuñjanti. Evaṁ anomasattaparibhogaṭṭhenāpi Tathāgatasamaṁ ratanaṁ natthi.

Yampi taṁ avisesato **ratijananaṭṭhena ratanaṁ.** Seyyathidaṁ? Rañño cakkavattissa cakkaratanaṁ. Tañhi disvā rājā cakkavatti attamano hoti, evampi taṁ rañño ratiṁ janeti. Puna caparaṁ rājā cakkavatti vāmena hatthena suvaṇṇabhiṅkāraṁ gahetvā dakkhiṇena hatthena cakkaratanaṁ abbhukkirati

1. Dī 2. 115 piṭṭhe.
2. Omakasattasammatānampi (Syā, Ka)
3. Tathāgataṁ (Syā, Ka)

န ဥပေတိ၊ တတောပိ ရတိတော ဥတ္တရိတရဉ္စ ပဏီတတရဉ္စ အတ္တနော ဩဝါဒပ္ပတိကရာနံ အသင်္ချေယျာနမ္ပိ ဒေဝမနုဿာနံ ပဌမဇ္ဈာနရတိံ, ဒုတိယ-တတိယစတုတ္ထပဉ္စမဇ္ဈာနရတိံ, အာကာသာနဉ္စာယတနရတိံ, ဝိညာဏဉ္စာ-ယတနအာကိဉ္စညာယတနနေဝသညာနာသညာယတနရတိံ, သောတာပတ္တိ-မဂ္ဂရတိံ, သောတာပတ္တိဖလရတိံ, သကဒါဂါမိအနာဂါမိအရဟတ္တမဂ္ဂဖလ-ရတိဉ္စ ဇနေတိ။ ဧဝံ ရတိဇနနဋ္ဌေနာပိ တထာဂတသမံ ရတနံ နတ္ထီတိ။

အပိစ ရတနံ နာမေတံ ဒုဝိဓံ ဟောတိ သဝိညာဏကမဝိညာဏကဉ္စ။ တတ္ထ အဝိညာဏကံ စက္ကရတနံ မဏိရတနံ, ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓံ သုဝဏ္ဏ-ရဇတာဒိ၊ သဝိညာဏကံ ဟတ္ထိရတနာဒိ ပရိဏာယကရတနပရိယောသာနံ, ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ ဧဝရူပံ ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓံ။ ဧဝံ ဒုဝိဓေ စေတ္ထ သဝိညာဏကရတနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ အဝိညာဏကံ သုဝဏ္ဏရဇတမဏိမုတ္တာဒိရတနံ သဝိညာဏကာနံ ဟတ္ထိရတနာဒီနံ အလင်္ကာရတ္ထာယ ဥပနီယတိ။

သဝိညာဏကရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ တိရစ္ဆာနဂတရတနံ မနုဿရတနဉ္စ။ တတ္ထ မနုဿရတနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ တိရစ္ဆာနဂတရတနံ မနုဿ-ရတနဿ ဩပဝယှံ ဟောတိ။ မနုဿရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ ဣတ္ထိရတနံ ပုရိသရတနဉ္စ။ တတ္ထ ပုရိသရတနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ ဣတ္ထိရတနံ ပုရိသရတနဿ ပရိစာရိကတ္တံ အာပဇ္ဇတိ။ ပုရိသရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ အဂါရိကရတနံ အနဂါရိကရတနဉ္စ။ တတ္ထ အနဂါရိကရတနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ အဂါရိကရတနေသု အဂ္ဂေါ စက္ကဝတ္တီပိ သီလာဒိဂုဏယုတ္တံ အနဂါရိကရတနံ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ ဥပဋ္ဌဟိတွာ ပယိရုပါသိတွာ စ ဒိဗ္ဗမာနုသိကာ သမ္ပတ္တိယော ပါပုဏိတွာ အန္တေ နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တိံ ပါပုဏာတိ။

ဧဝံ အနဂါရိကရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ အရိယပုထုဇ္ဇနဝသေန၊ အရိယရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ သေက္ခာသေက္ခဝသေန၊ အသေက္ခရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ သုက္ခဝိပဿကသမထယာနိက-ဝသေန၊ သမထယာနိကရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ သာဝကပါရမိပ္ပတ္တံ အပ္ပတ္တဉ္စ။ တတ္ထ သာဝကပါရမိပ္ပတ္တံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ ကသ္မာ? ဂုဏမဟန္တတာယ။ သာဝကပါရ-မိပ္ပတ္တရတနတောပိ ပစ္စေကဗုဒ္ဓရတနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ ကသ္မာ? ဂုဏမဟန္တ-တာယ။ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနသဒိသာပိ ဟိ အနေကသတာ သာဝကာ ဧကဿ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ဂုဏာနံ သတဘာဂမ္ပိ န ဥပေန္တိ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓရတန-တောပိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓရတနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ ကသ္မာ? ဂုဏမဟန္တတာယ။ သကလမ္ပိ ဟိ ဇမ္ဗုဒီပံ ပူရေတွာ ပလ္လင်္ကေန ပလ္လင်္ကံ ဃဋ္ဋေန္တာ နိသိန္နာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဧကဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဂုဏာနံ နေဝ သင်္ခံ န ကလံ

“pavattatu bhavaṁ cakkaratanaṁ, abhivijinātu bhavaṁ cakkaratanan”ti. Tato cakkaratanaṁ pañcaṅgikaṁ viya tūriyaṁ madhurassaraṁ niccharantaṁ ākāsena puratthimaṁ disaṁ gacchati, anvadeva rājā cakkavatti cakkānubhāvena dvādasayojanavitthiṇṇāya caturaṅginiyā senāya nāti-uccaṁ nātinīcaṁ uccarukkhānaṁ heṭṭhābhāgena, nīcarukkhānaṁ uparibhāgena, rukkhesu pupphaphalapallavādipaṇṇākāraṁ gahetvā āgatānaṁ hatthato paṇṇākārañca gaṇhanto “ehi kho mahārājā”ti-evamādinā paramanipaccakārena āgate paṭirājāno “pāṇo na hantabbo”ti-ādinā nayena anusāsanto gacchati. Yattha pana rājā bhuñjitukāmo vā divāseyyaṁ vā kappetukāmo hoti, tattha cakkaratanaṁ ākāsā otaritvā udakādisabbakiccakkhame same bhūmibhāge akkhāhataṁ viya tiṭṭhati. Puna rañño gamanacitte uppanne purimanayeneva saddaṁ karontaṁ gacchati, yaṁ sutvā dvādasayojaniyāpi parisā ākāsena gacchati. Cakkaratanaṁ anupubbena puratthimaṁ samuddaṁ ajjhogāhati, tasmiṁ ajjhogāhante udakaṁ yojanappamāṇaṁ apagantvā bhittīkataṁ viya tiṭṭhati. Mahājano yathākāmaṁ satta ratanāni gaṇhāti. Puna rājā suvaṇṇabhiṅkāraṁ gahetvā “ito paṭṭhāya mama rajjan”ti udakena abbhukkiritvā nivattati. Senā purato hoti, cakkaratanaṁ pacchato, rājā majjhe. Cakkaratanassa osakkitosakkitaṭṭhānaṁ udakaṁ paripūrati. Eteneva upāyena dakkhiṇapacchima-uttarepi samudde gacchati.

Evaṁ catuddisaṁ anusaṁyāyitvā cakkaratanaṁ tiyojanappamāṇaṁ[1] ākāsaṁ ārohati. Tattha ṭhito rājā cakkaratanānubhāvena vijitaṁ pañcasataparittadīpapaṭimaṇḍitaṁ sattayojanasahassaparimaṇḍalaṁ Pubbavidehaṁ, tathā aṭṭhayojanasahassaparimaṇḍalaṁ Uttarakuruṁ, sattayojanasahassaparimaṇḍalaṁyeva Aparagoyānaṁ, dasayojanasahassaparimaṇḍalaṁ jambudīpañcāti evaṁ catumahādīpadvisahassaparittadīpapaṭimaṇḍitaṁ ekaṁ cakkavāḷaṁ suphullapuṇḍarīkavanaṁ viya oloketi. Evaṁ olokayato cassa anappikā rati uppajjati. Evampi taṁ cakkaratanaṁ rañño ratiṁ janeti, tampi Buddharatanasamaṁ natthi. Yadi hi ratijananaṭṭhena ratanaṁ, Tathāgatova ratanaṁ, kiṁ karissati etaṁ cakkaratanaṁ. Tathāgato hi yassā dibbāya ratiyā cakkaratanādīhi sabbehipi janitā cakkavattirati saṅkhampi kalampi kalabhāgampi

1. Tiyojanasatappamāṇaṁ (Syā, Ka)

န ကလဘာဂံ ဥပေန္တိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ဘဂဝတာ “ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ အပဒါ ဝါ။ပ။ တထာဂတော တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ”တိ အာဒိ[၁]။ ဧဝံ ကေနစိပိ ပရိယာယေန တထာဂတသမံ ရတနံ နတ္ထိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “**န နော သမံ အတ္ထိ တထာဂတေန**”တိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ ဗုဒ္ဓရတနဿ အညေဟိ ရတနေဟိ အသမတံ ဝတွာ ဣဒါနိ တေသံ သတ္တာနံ ဥပ္ပန္နဥပဒ္ဒဝဝူပသမနတ္ထံ နေဝ ဇာတိံ န ဂေါတ္တံ န ကောလ-ပုတ္တိယံ န ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာဒိံ နိဿာယ၊ အပိစ ခေါ အဝီစိမုပါဒါယ ဘဝဂ္ဂပရိယန္တေ လောကေ သီလသမာဓိက္ခန္ဓာဒီဟိ ဂုဏေဟိ ဗုဒ္ဓရတနဿ အသဒိသဘာဝံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ “**ဣဒမ္ပိ ဗုဒ္ဓေ ရတနံ ပဏီတံ၊ ဧတေန သစ္စေန သုဝတ္ထိ ဟောတူ**”တိ။

တဿတ္ထော—**ဣဒမ္ပိ** ဣဓ ဝါ ဟုရံ ဝါ သဂ္ဂေသု ဝါ ယံကိဉ္စိ အတ္ထိ ဝိတ္တံ ဝါ ရတနံ ဝါ၊ တေန သဒ္ဓိံ တေဟိ တေဟိ ဂုဏေဟိ အသမတ္တာ **ဗုဒ္ဓရတနံ ပဏီတံ**။ ယဒိ ဧတံ သစ္စံ၊ **ဧတေန သစ္စေန** ဣမေသံ ပါဏီနံ **သောတ္ထိ ဟောတု၊** သောဘနာနံ အတ္ထိတာ ဟောတု အရောဂတာ နိရုပဒ္ဒဝတာတိ။ ဧတ္ထ စ ယထာ “စက္ခုံ ခေါ အာနန္ဒ သုညံ အတ္တေန ဝါ အတ္တနိယေန ဝါ”တိဧဝမာဒီသု[၂] အတ္တဘာဝေန ဝါ အတ္တနိယဘာဝေန ဝါတိ အတ္ထော။ ဣတရထာ ဟိ စက္ခု အတ္တာ ဝါ အတ္တနိယံ ဝါတိ အပ္ပဋိသိဒ္ဓမေဝ သိယာ။ ဧဝံ **ရတနံ ပဏီတ**န္တိ ရတနတ္တံ ပဏီတံ၊ ရတနဘာဝေါ ပဏီတောတိ အယမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတရထာ ဟိ ဗုဒ္ဓေါ နေဝ ရတနန္တိ သိဇ္ဈေယျ။ န ဟိ ယတ္ထ ရတနံ အတ္ထိ၊ တံ ရတနန္တိ သိဇ္ဈတိ။ ယတ္ထ ပန စိတ္တီကတာဒိအတ္ထသင်္ခါတံ ယေန ဝါ တေန ဝါ ဝိဓိနာ သမ္ဗန္ဓဂတံ ရတနတ္တံ အတ္ထိ၊ ယသ္မာ တံ ရတနတ္တမုပါဒါယ ရတနန္တိ ပညာပီယတိ၊ တသ္မာ တဿ ရတနတ္တဿ အတ္ထိတာယ ရတနန္တိ သိဇ္ဈတိ။ အထ ဝါ **ဣဒမ္ပိ ဗုဒ္ဓေ ရတန**န္တိ ဣမိနာပိ ကာရဏေန ဗုဒ္ဓေါဝ ရတနန္တိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝုတ္တမတ္တာယ စ ဘဂဝတာ ဣမာယ ဂါထာယ ရာဇ-ကုလဿ သောတ္ထိ ဇာတာ၊ ဘယံ ဝူပသန္တံ။ ဣမိဿာ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

၂၂၇။ ဧဝံ ဗုဒ္ဓဂုဏေန သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ နိဗ္ဗာနဓမ္မဂုဏေန ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ “**ခယံ ဝိရာဂ**”န္တိ။ တတ္ထ ယသ္မာ နိဗ္ဗာနသစ္ဆိကိရိယာယ ရာဂါဒယော ခီဏာ ဟောန္တိ ပရိက္ခီဏာ၊ ယသ္မာ ဝါ တံ တေသံ အနုပ္ပါဒနိရောဓက္ခယမတ္တံ၊ ယသ္မာ

၁-သံ ၃-၃၇၊ အံ ၁-၃၄၃၊ အံ ၂-၂၉၊ ခု ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-သံ ၂-၂၀၀-ပိဋ္ဌေ။

na upeti, tatopi ratito uttaritarañca paṇītatarañca attano ovādappatikarānaṁ asaṅkhyeyyānampi devamanussānaṁ paṭhamajjhānaratiṁ, dutiyatatiyacatutthapañcamajjhānaratiṁ, ākāsānañcāyatanaratiṁ, viññāṇañcāyatana ākiñcaññāyatananevasaññānāsaññāyatanaratiṁ, sotāpattimaggaratiṁ, sotāpattiphalaratiṁ, sakadāgāmi-anāgāmi-arahattamaggaphalaratiñca janeti. Evaṁ ratijananaṭṭhenāpi Tathāgatasamaṁ ratanaṁ natthīti.

Apica ratanaṁ nāmetaṁ duvidhaṁ hoti saviññāṇakamaviññāṇakañca. Tattha aviññāṇakaṁ cakkaratanaṁ maṇiratanaṁ, yaṁ vā panaññampi anindriyabaddhaṁ suvaṇṇarajatādi, saviññāṇakaṁ hatthiratanādi pariṇāyakaratanapariyosānaṁ, yaṁ vā panaññampi evarūpaṁ indriya-baddhaṁ. Evaṁ duvidhe cettha saviññāṇakaratanaṁ aggamakkhāyati. Kasmā? Yasmā aviññāṇakaṁ suvaṇṇarajatamaṇimuttādiratanaṁ saviññāṇakānaṁ hatthiratanādīnaṁ alaṅkāratthāya upanīyati.

Saviññāṇakaratanampi duvidhaṁ tiracchānagataratanaṁ manussaratanañca. Tattha manussaratanaṁ aggamakkhāyati. Kasmā? Yasmā tiracchānagataratanaṁ manussaratanassa opavayhaṁ hoti. Manussaratanampi duvidhaṁ itthiratanaṁ purisaratanañca. Tattha purisaratanaṁ aggamakkhāyati. Kasmā? Yasmā itthiratanaṁ purisaratanassa paricārikattaṁ āpajjati. Purisaratanampi duvidhaṁ agārikaratanaṁ anagārikaratanañca. Tattha anagārikaratanaṁ aggamakkhāyati. Kasmā? Yasmā agārikaratanesu aggo cakkavattīpi sīlādiguṇayuttaṁ anagārikaratanaṁ pañcapatiṭṭhitena vanditvā upaṭṭhahitvā payirupāsitvā ca dibbamānusikā sampattiyo pāpuṇitvā ante nibbānasampattiṁ pāpuṇāti.

Evaṁ anagārikaratanampi duvidhaṁ ariyaputhujjanavasena, ariyaratanampi duvidhaṁ sekkhāsekkhavasena, asekkharatanampi duvidhaṁ sukkhavipassakasamathayānikavasena, samathayānikaratanampi duvidhaṁ sāvakapāramippattaṁ appattañca. Tattha sāvakapāramippattaṁ aggamakkhāyati. Kasmā? Guṇamahantatāya. Sāvakapāramippattaratanatopi Paccekabuddharatanaṁ aggamakkhāyati. Kasmā? Guṇamahantatāya. Sāriputtamoggallānasadisāpi hi anekasatā sāvakā ekassa Paccekabuddhassa guṇānaṁ satabhāgampi na upenti. Paccekabuddharatanatopi Sammāsambuddharatanaṁ aggamakkhāyati. Kasmā? Guṇamahantatāya. Sakalampi hi jambudīpaṁ pūretvā pallaṅkena pallaṅkaṁ ghaṭṭentā nisinnā Paccekabuddhā ekassa Sammāsambuddhassa guṇānaṁ neva saṅkhaṁ na kalaṁ

စ တံ ရာဂါဒိဝိယုတ္တံ သမ္ပယောဂတော စ အာရမ္မဏတော စ၊ ယသ္မာ ဝါ တမှိ သန္တိကတေ ရာဂါဒယော အစ္စန္တံ ဝိရတ္တာ ဟောန္တိ ဝိဂတာ ဝိဒ္ဓသ္တာ၊ တသ္မာ "**ခယ**"န္တိ စ "**ဝိရာဂ**"န္တိ စ ဝုစ္စတိ။ ယသ္မာ ပနဿ န ဥပ္ပါဒေါ ပညာယတိ၊ န ဝယော န ဌိတဿ အညထတ္တံ၊ တသ္မာ တံ န ဇာယတိ န ဇီယတိ န မီယတီတိ ကတွာ "**အမတ**"န္တိ ဝုစ္စတိ၊ ဥတ္တမဋ္ဌေန ပန အတပ္ပကဋ္ဌေန[1] စ **ပဏီတ**န္တိ။ **ယဒဇ္ဈဂါ**တိ ယံ အဇ္ဈဂါ ဝိန္ဒိ ပဋိလဘိ၊ အတ္တနော ဉာဏဗလေန သစ္ဆာကာသိ။ **သကျမုနီ**တိ သကျကုလပ္ပသုတတ္တာ သကျော၊ မောနေယျဓမ္မ-သမန္နာဂတတ္တာ မုနိ၊ သကျော ဧဝ မုနိ သကျမုနိ။ **သမာဟိတော**တိ အရိယ-မဂ္ဂသမာဓိနာ သမာဟိတစိတ္တော။ **န တေန ဓမ္မေန သမတ္ထိ ကိဉ္စီ**တိ တေန ခယာဒိနာမကေန သကျမုနိနာ အဓိဂတေန ဓမ္မေန သမံ ကိဉ္စိ ဓမ္မဇာတံ နတ္ထိ။ တသ္မာ သုတ္တန္တရေပိ ဝုတ္တံ "ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ သင်္ခတာ ဝါ အသင်္ခတာ ဝါ၊ ဝိရာဂေါ တေသံ ဓမ္မာနံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ"တိအာဒိ[2]။

ဧဝံ ဘဂဝါ နိဗ္ဗာနဓမ္မဿ အညေဟိ ဓမ္မေဟိ အသမတံ ဝတွာ ဣဒါနိ တေသံ သတ္တာနံ ဥပ္ပန္နဥပဒ္ဒဝူပသမနတ္ထံ ခယဝိရာဂါမတပဏီတတာဂုဏေဟိ နိဗ္ဗာနဓမ္မရတနဿ အသဒိသဘာဝံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ "**ဣဒမ္ပိ ဓမ္မေ ရတနံ ပဏီတံ၊ ဧတေန သစ္စေန သုဝတ္ထိ ဟောတူ**"တိ။ တဿတ္ထော ပုရိမဂါထာယ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

၂၂၀။ ဧဝံ နိဗ္ဗာနဓမ္မဂုဏေန သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ မဂ္ဂဓမ္မဂုဏေန ဝတ္တု-မာရဒ္ဓေါ "**ယံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော**"တိ။ တတ္ထ "ဗုဇ္ဈိတာ သစ္စာနီ"တိအာဒိနာ[3] နယေန ဗုဒ္ဓေါ၊ ဥတ္တမော ပသံသနီယော စာတိ သေဋ္ဌော၊ ဗုဒ္ဓေါ စ သော သေဋ္ဌော စာတိ **ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော**။ အနုဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓသင်္ခါတေသု ဝါ ဗုဒ္ဓေသု သေဋ္ဌောတိ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော။ သော ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော **ယံ ပရိဝဏ္ဏယီ**၊ "အဋ္ဌင်္ဂိကော စ မဂ္ဂါနံ၊ ခေမံ နိဗ္ဗာနပတ္တိယာ"တိ[4] စ "အရိယံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ သမ္မာသမာဓိံ ဒေသေဿာမိ သဥပနိသံ သပရိက္ခာရ"န္တိ[5] စ ဧဝမာဒိနာ နယေန တတ္ထ တတ္ထ ပသံသိ ပကာသယိ။ **သုစိ**န္တိ ကိလေသမလသမုစ္ဆေဒကရဏတော အစ္စန္တဝေါဒါနံ။ **သမာဓိမာနန္တရိကညမာဟူ**တိ ယဉ္စ အတ္တနော ပဝတ္တိသမနန္တရံ နိယမေနေဝ ဖလဒါနတော "အာနန္တရိကသမာဓိ"တိ အာဟု။ န ဟိ မဂ္ဂသမာဓိမှိ ဥပ္ပန္နေ တဿ ဖလုပ္ပတ္တိနိသေဓကော ကောစိ အန္တရာယော အတ္ထိ။ ယထာဟ—

၁-အနပ္ပကဋ္ဌေန (သီ) ၂-အံ ၁-၃၄၃၊ ခု ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ခု ၇-၃၆၃၊ ခု ၈-၁၉၇၊ ခု ၉-၁၇၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၄-မ ၂-၁၇၆-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၃-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။

na kalabhāgaṁ upenti. Vuttampi cetaṁ Bhagavatā "yāvatā bhikkhave sattā apadā vā -pa- Tathāgato tesaṁ aggamakkhāyatī"ti-ādi[1]. Evaṁ kenacipi pariyāyena Tathāgatasamaṁ ratanaṁ natthi. Tenāha Bhagavā **"na no samaṁ atthi Tathāgatenā"**ti.

Evaṁ Bhagavā Buddharatanassa aññehi ratanehi asamataṁ vatvā idāni tesaṁ sattānaṁ uppanna-upaddavavūpasamanatthaṁ neva jātiṁ na gottaṁ na kolaputtiyaṁ na vaṇṇapokkharatādiṁ nissāya, apica kho Avīcimupādāya bhavaggapariyante loke sīlasamādhikkhandhādīhi guṇehi Buddharatanassa asadisabhāvaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjati **"idampi Buddhe ratanaṁ paṇītaṁ, etena saccena suvatthi hotū"**ti.

Tassattho—**idampi** idha vā huraṁ vā saggesu vā yaṁkiñci atthi vittaṁ vā ratanaṁ vā, tena saddhiṁ tehi tehi guṇehi asamattā **Buddharatanaṁ paṇītaṁ**. Yadi etaṁ saccaṁ, **etena saccena** imesaṁ pāṇīnaṁ **sotthi hotu,** sobhanānaṁ atthitā hotu arogatā nirupaddavatāti. Ettha ca yathā "cakkhuṁ kho Ānanda suññaṁ attena vā attaniyena vā"ti-evamādīsu[2] attabhāvena vā attaniyabhāvena vāti attho. Itarathā hi cakkhu attā vā attaniyaṁ vāti appaṭisiddhameva siyā. Evaṁ **ratanaṁ paṇītan**ti ratanattaṁ paṇītaṁ, ratanabhāvo paṇītoti ayamattho veditabbo. Itarathā hi Buddho neva ratananti sijjheyya. Na hi yattha ratanaṁ atthi, taṁ ratananti sijjhati. Yattha pana cittīkatādi-atthasaṅkhātaṁ yena vā tena vā vidhinā sambandhagataṁ ratanattaṁ atthi, yasmā taṁ ratanattamupādāya ratananti paññāpīyati, tasmā tassa ratanattassa atthitāya ratananti sijjhati. Atha vā **idampi Buddhe ratanan**timināpi kāraṇena Buddhova ratananti evampettha attho veditabbo. Vuttamattāya ca Bhagavatā imāya gāthāya rājakulassa sotthi jātā, bhayaṁ vūpasantaṁ. Imissā gāthāya āṇākoṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

227. Evaṁ Buddhaguṇena saccaṁ vatvā idāni nibbānadhammaguṇena vattumāraddho **"khayaṁ virāgan"**ti. Tattha yasmā nibbānasacchikiriyāya rāgādayo khīṇā honti parikkhīṇā, yasmā vā taṁ tesaṁ anuppādanirodhakkhayamattaṁ, yasmā

1. Saṁ 3. 38; Aṁ 1. 343; Aṁ 2. 29; Khu 1. 254 piṭṭhesu. 2. Saṁ 2. 280 piṭṭhe.

"အယဉ္စ ပုဂ္ဂလော သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိပန္နော အဿ၊ ကပ္ပဿ စ ဥဍ္ဍယှနဝေလာ အဿ၊ နေဝ တာဝ ကပ္ပေါ ဥဍ္ဍယှေယျ၊ ယာဝါယံ ပုဂ္ဂလော န သောတာပတ္တိဖလံ သစ္ဆိကရောတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ဌိတကပ္ပီ။ သဗ္ဗေပိ မဂ္ဂသမင်္ဂိနော ပုဂ္ဂလာ ဌိတကပ္ပိနော"တိ[၁]။

သမာဓိနာ တေန သမော န ဝိဇ္ဇတီတိ တေန ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌပရိဝဏ္ဏိတေန သုစိနာ အာနန္တရိကသမာဓိနာ သမော ရူပါဝစရသမာဓိ ဝါ အရူပါဝစရ- သမာဓိ ဝါ ကောစိ န ဝိဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ? တေသံ ဘာဝိတတ္တာ တတ္ထ တတ္ထ ဗြဟ္မလောကေ ဥပ္ပန္နဿာပိ ပုန နိရယာဒီသု ဥပ္ပတ္တိသမ္ဘဝတော, ဣမဿ စ အရဟတ္တသမာဓိဿ ဘာဝိတတ္တာ အရိယပုဂ္ဂလဿ သဗ္ဗုပ္ပတ္တိသမုဂ္ဃါတ- သမ္ဘဝတော။ တသ္မာ သုတ္တန္တေပိ ဝုတ္တံ "ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ သင်္ခတာ၊ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ"တိအာဒိ[၂]။

ဧဝံ ဘဂဝါ အာနန္တရိကသမာဓိဿ အညေဟိ သမာဓီဟိ အသမတံ ဝတွာ ဣဒါနိ ပုရိမနယေနေဝ မဂ္ဂဓမ္မရတနဿ အသဒိသဘာဝံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ **"ဣဒမ္ပိ ဓမ္မေ။ပ။ဟောတူ"**တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္က- ဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

၂၂၇။ ဧဝံ မဂ္ဂဓမ္မဂုဏေနာပိ သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ သံဃဂုဏေနာပိ ဝတ္တုံ- မာရဒ္ဓေါ **"ယေ ပုဂ္ဂလာ"**တိ။ တတ္ထ **ယေ**တိ အနိယမေတွာ ဥဒ္ဒေသော။ **ပုဂ္ဂလာ**တိ သတ္တာ။ **အဋ္ဌာ**တိ တေသံ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ တေ ဟိ စတ္တာရော စ ပဋိပန္နာ စတ္တာရော စ ဖလေ ဌိတာတိ အဋ္ဌ ဟောန္တိ။ **သတံ ပသတ္ထာ**တိ သပ္ပုရိသေဟိ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓသာဝကေဟိ အညေဟိ စ ဒေဝမနုဿေဟိ ပသတ္ထာ။ ကသ္မာ? သဟဇာတသီလာဒိဂုဏယောဂါ။ တေသံ ဟိ စမ္ပက- ဝကုလကုသုမာဒီနံ သဟဇာတဝဏ္ဏဂန္ဓာဒယော ဝိယ သဟဇာတသီလ- သမာဓိအာဒယော ဂုဏာ၊ တေန တေ ဝဏ္ဏဂန္ဓာဒိသမ္ပန္နာနိ ဝိယ ပုပ္ဖါနိ ဒေဝမနုဿာနံ သတံ ပိယာ မနာပါ ပသံသနီယာ စ ဟောန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ "ယေ ပုဂ္ဂလာ အဋ္ဌသတံ ပသတ္ထာ"တိ။

အထ ဝါ **ယေ**တိ အနိယမေတွာ ဥဒ္ဒေသော။ **ပုဂ္ဂလာ**တိ သတ္တာ။ **အဋ္ဌ- သတ**န္တိ တေသံ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ တေ ဟိ ဧကဗီဇီ ကောလံကောလော

၁-အဘိ ၃-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၃၄၃၊ ခု ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေသု။

ca taṁ rāgādiviyuttaṁ sampayogato ca ārammaṇato ca, yasmā vā tamhi sacchikate rāgādayo accantaṁ virattā honti vigatā viddhastā, tasmā **"khayan"**ti ca **"virāgan"**ti ca vuccati. Yasmā panassa na uppādo paññāyati, na vayo na ṭhitassa aññathattaṁ, tasmā taṁ na jāyati na jīyati na mīyatīti katvā **"amatan"**ti vuccati, uttamaṭṭhena pana atappakaṭṭhena[1] ca **paṇītan**ti. **Yadajjhagā**ti yaṁ ajjhagā vindi paṭilabhi, attano ñāṇabalena sacchākāsi. **Sakyamunī**ti Sakyakulappasutattā Sakyo, moneyyadhammasamannāgatattā muni, Sakyo eva Muni Sakyamuni. **Samāhito**ti ariyamaggasamādhinā samāhitacitto. **Na tena dhammena samatthi kiñcī**ti tena khayādināmakena Sakyamuninā adhigatena dhammena samaṁ kiñci dhammajātaṁ natthi. Tasmā suttantarepi vuttaṁ "yāvatā bhikkhave dhammā saṅkhatā vā asaṅkhatā vā, virāgo tesaṁ dhammānaṁ aggamakkhāyatī"ti-ādi[2].

Evaṁ Bhagavā nibbānadhammassa aññehi dhammehi asamataṁ vatvā idāni tesaṁ sattānaṁ uppanna-upaddavavūpasamanatthaṁ khayavirāgāmatapaṇītatāguṇehi nibbānadhammaratanassa asadisabhāvaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjati **"idampi dhamme ratanaṁ paṇītaṁ, etena saccena suvatthi hotū"**ti. Tassattho purimagāthāya vuttanayeneva veditabbo. Imissāpi gāthāya āṇākoṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

228. Evaṁ nibbānadhammaguṇena saccaṁ vatvā idāni maggadhammaguṇena vattumāraddho **"yaṁ Buddhaseṭṭho"**ti. Tattha "bujjhitā saccānī"ti-ādinā[3] nayena Buddho, uttamo pasaṁsanīyo cāti seṭṭho, Buddho ca so seṭṭho cāti **Buddhaseṭṭho.** Anubuddhapaccekabuddhasaṅkhātesu vā Buddhesu seṭṭhoti Buddhaseṭṭho. So Buddhaseṭṭho **yaṁ parivaṇṇayī,** "aṭṭhaṅgiko ca maggānaṁ, khemaṁ nibbānappattiyā"ti[4] ca "ariyaṁ vo bhikkhave sammāsamādhiṁ desessāmi sa-upanisaṁ saparikkhāran"ti[5] ca evamādinā nayena tattha tattha pasaṁsi pakāsayi. **Sucin**ti kilesamalasamucchedakaraṇato accanta vodānaṁ. **Samādhimānantarikaññamāhū**ti yañca attano pavattisamanantaraṁ niyameneva phaladānato "ānantarikasamādhī"ti āhu. Na hi maggasamādhimhi uppanne tassa phaluppattinisedhako koci antarāyo atthi. Yathāha—

1. Anappakaṭṭhena (Sī)
2. Aṁ 1. 343; Khu 1. 254 piṭṭhesu.
3. Khu 7. 363; Khu 8. 197; Khu 9. 172 piṭṭhesu.
4. Ma 2. 176 piṭṭhe.
5. Ma 3. 116 piṭṭhe.

သတ္တက္ခတ္တုပရမောတိ တယော သောတာပန္နာ၊ ကာမရူပါရူပဘဝေသု အဓိဂတပ္ဖလာ တယော သကဒါဂါမိနော၊ တေ သဗ္ဗေပိ စတုန္နံ ပဋိပဒါနံ ဝသေန စတုဝီသတိ၊ အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီတိ အဝိဟေသု ပဉ္စ၊ တထာ အတပ္ပသုဒဿသုဒဿီသု။ အကနိဋ္ဌေသု ပန ဥဒ္ဓံသောတဝဇ္ဇာ စတ္တာရောတိ စတုဝီသတိ အနာဂါမိနော၊ သုက္ခဝိပဿကော သမထယာနိကောတိ ဒွေ အရဟန္တော၊ စတ္တာရော မဂ္ဂဋ္ဌာတိ စတုပညာသ။ တေ သဗ္ဗေပိ သဒ္ဓါဓုရပညာဓုရာနံ ဝသေန ဒိဂုဏာ ဟုတွာ အဋ္ဌသတံ ဟောန္တိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

စတ္တာရိ ဧတာနိ ယုဂါနိ ဟောန္တီတိ တေ သဗ္ဗေပိ အဋ္ဌ ဝါ အဋ္ဌသတံ ဝါတိ ဝိတ္ထာရဝသေန ဥဒ္ဒိဋ္ဌပုဂ္ဂလာ၊ သင်္ခေပဝသေန သောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌော ဖလဋ္ဌောတိ ဧကံ ယုဂံ၊ ဧဝံ ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂဋ္ဌော ဖလဋ္ဌောတိ ဧကံ ယုဂန္တိ စတ္တာရိ ယုဂါနိ ဟောန္တိ။ **တေ ဒက္ခိဏေယျာ**တိ ဧတ္ထ **တေ**တိ ပုဗ္ဗေ အနိယမေတွာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနံ နိယမေတွာ နိဒ္ဒေသော။ ယေ ပုဂ္ဂလာ ဝိတ္ထာရဝသေန အဋ္ဌ ဝါ အဋ္ဌသတံ ဝါ၊ သင်္ခေပဝသေန စတ္တာရိ ယုဂါနိ ဟောန္တီတိ ဝုတ္တာ၊ သဗ္ဗေပိ တေ ဒက္ခိဏံ အရဟန္တီတိ ဒက္ခိဏေယျာ။ ဒက္ခိဏာ နာမ ကမ္မဉ္စ ကမ္မဝိပါကဉ္စ သဒ္ဒဟိတွာ "ဧသ မေ ဣဒံ ဝေဇ္ဇကမ္မံ ဝါ ဇင်္ဃပေသနိကံ ဝါ ကရိဿတီ"တိ ဧဝမာဒီနိ အနပေက္ခိတွာ ဒီယမာနော ဒေယျဓမ္မော၊ တံ အရဟန္တိ နာမ သီလာဒိဂုဏယုတ္တာ ပုဂ္ဂလာ။ ဣမေ စ တာဒိသာ၊ တေန ဝုစ္စန္တိ တေ "ဒက္ခိဏေယျာ"တိ။

သုဂတဿ သာဝကာတိ ဘဂဝါ သောဘနေန ဂမနေန ယုတ္တတ္တာ, သောဘနဉ္စ ဌာနံ ဂတတ္တာ, သုဋ္ဌု စ ဂတတ္တာ သုဋ္ဌု ဧဝ စ ဂဒတ္တာ သုဂတော၊ တဿ သုဂတဿ။ သဗ္ဗေပိ တေ ဝစနံ သုဏန္တီတိ သာဝကာ။ ကာမဉ္စ အညေပိ သုဏန္တိ၊ န ပန သုတွာ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ ကရောန္တိ။ ဣမေ ပန သုတွာ ကတ္တဗ္ဗံ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိံ ကတွာ မဂ္ဂဖလာနိ ပတ္တာ၊ တသ္မာ "သာဝကာ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ **ဧတေသု ဒိန္နာနိ မဟပ္ဖလာနီ**တိ ဧတေသု သုဂတသာဝကေသု အပ္ပကာနိပိ ဒါနာနိ ဒိန္နာနိ ပဋိဂ္ဂါဟကတော ဒက္ခိဏာဝိသုဒ္ဓိဘာဝံ[1] ဥပဂတတ္တာ မဟပ္ဖလာနိ ဟောန္တိ။ တသ္မာ သုတ္တန္တေပိ ဝုတ္တံ—

"ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ သံဃာ ဝါ ဂဏာ ဝါ၊ တထာဂတသာဝကသံဃော တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ၊ ယဒိဒံ စတ္တာရိ ပုရိသယုဂါနိ အဋ္ဌ ပုရိသပုဂ္ဂလာ၊ ဧသ ဘဂဝတော သာဝကသံဃော။ပ။ အဂ္ဂေါ ဝိပါကော ဟောတီ"တိ[2]။

၁-ဒက္ခိဏာနံ ဝိသုဒ္ဓိဘာဝံ (သျာ၊ က)
၂-အံ ၁-၃၄၃၊ အံ ၂-၃၀၊ ခု ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေသု။

“Ayañca puggalo sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno assa, kappassa ca uḍḍayhanavelā assa, neva tāva kappo uḍḍayheyya, yāvāyaṁ puggalo na sotāpattiphalaṁ sacchikaroti, ayaṁ vuccati puggalo ṭhitakappī. Sabbepi maggasamaṅgino puggalā ṭhitakappino”ti[1].

Samādhinā tena samo na vijjatīti tena Buddhaseṭṭhaparivaṇṇitena sucinā ānantarikasamādhinā samo rūpāvacarasamādhi vā arūpāvacarasamādhi vā koci na vijjati. Kasmā? Tesaṁ bhāvitattā tattha tattha brahmaloke uppannassāpi puna nirayādīsu uppattisambhavato, imassa ca arahattasamādhissa bhāvitattā ariyapuggalassa sabbuppattisamugghātasambhavato. Tasmā suttantarepi vuttaṁ “yāvatā bhikkhave dhammā saṅkhātā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo tesaṁ aggamakkhāyatī”ti-ādi[2].

Evaṁ Bhagavā ānantarikasamādhissa aññehi samādhīhi asamataṁ vatvā idāni purimanayeneva maggadhammaratanassa asadisabhāvaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjati **“idampi dhamme -pa- hotū”**ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

229. Evaṁ maggadhammaguṇenāpi saccaṁ vatvā idāni saṁghaguṇenāpi vattumāraddho **“ye puggalā”**ti. Tattha **ye**ti aniyametvā uddeso. **Puggalā**ti sattā. **Aṭṭhā**ti tesaṁ gaṇanaparicchedo. Te hi cattāro ca paṭipannā cattāro ca phale ṭhitāti aṭṭha honti. **Sataṁ pasatthā**ti sappurisehi Buddhapaccekabuddhasāvakehi aññehi ca devamanussehi pasatthā. Kasmā? Sahajātasīlādiguṇayogā. Tesaṁ hi campakavakulakusumādīnaṁ sahajātavaṇṇagandhādayo viya sahajātasīlasamādhi-ādayo guṇā, tena te vaṇṇagandhādisampannāni viya pupphāni devamanussānaṁ sataṁ piyā manāpā pasaṁsanīyā ca honti. Tena vuttaṁ “ye puggalā aṭṭhasataṁ pasatthā”ti.

Atha vā **ye**ti aniyametvā uddeso. **Puggalā**ti sattā. **Aṭṭhasata**nti tesaṁ gaṇanaparicchedo. Te hi ekabījī kolaṁkolo

1. Abhi 3. 116 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 343; Khu 1. 254 piṭṭhesu.

ဧဝံ ဘဂဝါ သဗ္ဗေသမ္ပိ မဂ္ဂဋ္ဌဖလဋ္ဌာနံ ဝသေန သံဃရတနဿ ဂုဏံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဂုဏံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ **“ဣဒမ္ပိ သံဃေ”**တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

၂၃၀။ ဧဝံ မဂ္ဂဋ္ဌဖလဋ္ဌာနံ ဝသေန သံဃဂုဏေန သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ တတော ကေစ္စိယာနံ ဖလသမာပတ္တိသုခမနုဘဝန္တာနံ ခီဏာသဝပုဂ္ဂလာနံယေဝ ဂုဏေန ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ **“ယေ သုပ္ပယုတ္တာ”**တိ။ တတ္ထ **ယေ**တိ အနိယမိတုဒ္ဒေသဝစနံ။ **သုပ္ပယုတ္တာ**တိ သုဋ္ဌု ပယုတ္တာ၊ အနေကဝိဟိတံ အနေသနံ ပဟာယ သုဒ္ဓါဇီဝိတံ နိဿာယ ဝိပဿနာယ အတ္တာနံ ပယုဉ္ဇိတုမာရဒ္ဓါတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **သုပ္ပယုတ္တာ**တိ ပရိသုဒ္ဓကာယဝစီပယောဂသမန္နာဂတာ။ တေန တေသံ သီလက္ခန္ဓံ ဒဿေတိ။ **မနသာ ဒဠှေနာ**တိ ဒဠှေန မနသာ၊ ထိရသမာဓိယုတ္တေန စေတသာတိ အတ္ထော။ တေန တေသံ သမာဓိက္ခန္ဓံ ဒဿေတိ။ **နိက္ကာမိနော**တိ ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ အနပေက္ခာ ဟုတွာ ပညာဓုရေန ဝီရိယေန သဗ္ဗကိလေသေဟိ ကတနိက္ကမနာ။ တေန တေသံ ဝီရိယသမ္ပန္နံ ပညာက္ခန္ဓံ ဒဿေတိ။

ဂေါတမသာသနမှီတိ ဂေါတ္တတော ဂေါတမဿ တထာဂတဿေဝ သာသနမှိ။ တေန ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ နာနပ္ပကာရမ္ပိ အမရတပံ ကရောန္တာနံ သုပ္ပယောဂါဒိဂုဏာဘာဝတော ကိလေသေဟိ နိက္ကမနာဘာဝံ ဒီပေတိ။ **တေ**တိ ပုဗ္ဗေ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနံ နိဒ္ဒေသဝစနံ။ **ပတ္တိပတ္တာ**တိ ဧတ္ထ ပတ္တဗ္ဗာတိ ပတ္တိ၊ ပတ္တဗ္ဗာ နာမ ပတ္တုံ အရဟာ၊ ယံ ပတွာ အစ္စန္တယောဂက္ခေမိနော ဟောန္တိ၊ အရဟတ္တဖလဿေတံ အဓိဝစနံ၊ တံ ပတ္တိံ ပတ္တာတိ ပတ္တိပတ္တာ။ **အမတ**န္တိ နိဗ္ဗာနံ။ **ဝိဂယှာ**တိ အာရမ္မဏဝသေန ဝိဂါဟိတွာ။ **လဒ္ဓါ**တိ လဘိတွာ။ **မုဓာ**တိ အဗျယေန ကာကဏိကမတ္တမ္ပိ ဗျယံ အကတွာ။ **နိဗ္ဗုတိ**န္တိ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓကိလေသဒရထံ ဖလသမာပတ္တိံ။ **ဘုဉ္ဇမာနာ**တိ အနုဘဝမာနာ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယေ ဣမသ္မိံ ဂေါတမသာသနမှိ သီလသမ္ပန္နတ္တာ သုပ္ပယုတ္တာ, သမာဓိသမ္ပန္နတ္တာ မနသာ ဒဠှေန, ပညာသမ္ပန္နတ္တာ နိက္ကာမိနော၊ တေ ဣမာယ သမ္မာပဋိပဒါယ အမတံ ဝိဂယှ မုဓာ လဒ္ဓါ ဖလသမာပတ္တိသညိတံ နိဗ္ဗုတိံ ဘုဉ္ဇမာနာ ပတ္တိပတ္တာ နာမ ဟောန္တီတိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ ဖလသမာပတ္တိသုခမနုဘဝန္တာနံ ခီဏာသဝပုဂ္ဂလာနံယေဝ ဝသေန သံဃရတနဿ ဂုဏံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဂုဏံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ

sattakkhattuparamoti tayo sotāpannā, kāmarūpārūpabhavesu adhigatapphalā tayo sakadāgāmino, te sabbepi catunnaṁ paṭipadānaṁ vasena catuvīsati, antarāparinibbāyī upahaccaparinibbāyī sasaṅkhāraparinibbāyī asaṅkhāraparinibbāyī uddhaṁsoto akaniṭṭhagāmīti avihesu pañca, tathā atappasudassasudassīsu. Akaniṭṭhesu pana uddhaṁsotavajjā cattāroti catuvīsati anāgāmino, sukkhavipassako samathayānikoti dve arahanto, cattāro maggaṭṭhāti catupaññāsa. Te sabbepi saddhādhurapaññādhurānaṁ vasena diguṇā hutvā aṭṭhasataṁ honti. Sesaṁ vuttanayameva.

Cattāri etāni yugāni hontīti te sabbepi aṭṭha vā aṭṭhasataṁ vāti vitthāravasena uddiṭṭhapuggalā, saṅkhepavasena sotāpattimaggaṭṭho phalaṭṭhoti ekaṁ yugaṁ, evaṁ yāva arahattamaggaṭṭho phalaṭṭhoti ekaṁ yuganti cattāri yugāni honti. **Te dakkhiṇeyyā**ti ettha **te**ti pubbe aniyametvā uddiṭṭhānaṁ niyametvā niddeso. Ye puggalā vitthāravasena aṭṭha vā aṭṭhasataṁ vā, saṅkhepavasena cattāri yugāni hontīti vuttā, sabbepi te dakkhiṇaṁ arahantīti dakkhiṇeyyā. Dakkhiṇā nāma kammañca kammavipākañca saddahitvā "esa me idaṁ vejjakammaṁ vā jaṅghapesanikaṁ vā karissatī"ti evamādīni anapekkhitvā dīyamāno deyyadhammo, taṁ arahanti nāma sīlādiguṇayuttā puggalā. Ime ca tādisā, tena vuccanti te "dakkhiṇeyyā"ti.

Sugatassa sāvakāti Bhagavā sobhanena gamanena yuttattā, sobhanañca ṭhānaṁ gatattā, suṭṭhu ca gatattā suṭṭhu eva ca gadattā Sugato, tassa Sugatassa. Sabbepi te vacanaṁ suṇantīti sāvakā. Kāmañca aññepi suṇanti, na pana sutvā kattabbakiccaṁ karonti. Ime pana sutvā kattabbaṁ dhammā nudhammapaṭipattiṁ katvā maggaphalāni pattā, tasmā "sāvakā"ti vuccanti. **Etesu dinnāni mahapphalānī**ti etesu Sugatasāvakesu appakānipi dānāni dinnāni paṭiggāhakato dakkhiṇāvisuddhibhāvaṁ[1] upagatattā mahapphalāni honti. Tasmā suttantarepi vuttaṁ—

> "Yāvatā bhikkhave saṁghā vā aṇā vā, Tathāgatasāvakasaṁgho tesaṁ aggamakkhāyati, yadidaṁ cattāri purisayugāni aṭṭha purisapuggalā, esa Bhagavato sāvakasaṁgho -pa- aggo vipāko hotī"ti[2].

---

1. Dakkhiṇānaṁ visuddhibhāvaṁ (Syā, Ka)
2. Aṁ 1. 343; Aṁ 2. 30; Khu 1. 254 piṭṭhesu.

ပယုဉ္ဇတိ "**ဣဒမ္ပိ သံဃေ**"တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

၂၂၇။ ဧဝံ ဒိဋ္ဌာသဝပုဂ္ဂလာနံ ဂုဏေန သံဃာဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ ဗဟုဇနပစ္စက္ခေန သောတာပန္နဿေဝ ဂုဏေန ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ "**ယထိန္ဒခီလော**"တိ။ တတ္ထ **ယထာ**တိ ဥပမာဝစနံ။ **ဣန္ဒခီလော**တိ နဂရဒွါရနိဝါရဏတ္ထံ[1] ဥမ္မာရဗ္ဘန္တရေ အဋ္ဌ ဝါ ဒသ ဝါ ဟတ္ထေ ပထဝိံ ခဏိတွာ အာကောဋိတဿ သာရဒါရုမယထမ္ဘဿေတံ အဓိဝစနံ။ **ပထဝိန္တိ** ဘူမိံ။ **သိတော**တိ အန္တော ပဝိသိတွာ နိဿိတော။ **သိယာ**တိ ဘဝေယျ။ **စတုဗ္ဘိ ဝါတေဟီ**တိ စတူဟိ ဒိသာဟိ အာဂတဝါတေဟိ။ **အသမ္ပကမ္ပိယော**တိ ကမ္ပေတုံ ဝါ စာလေတုံ ဝါ အသက္ကုဏေယျော။ **တထူပမန္တိ** တထာဝိဓံ။ **သပ္ပုရိသန္တိ** ဥတ္တမပုရိသံ။ **ဝဒါမီ**တိ ဘဏာမိ။ **ယော အရိယသစ္စာနိ အဝေစ္စ ပဿတီ**တိ ယော စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ ပညာယ အဇ္ဈောဂါဟေတွာ ပဿတိ။ တတ္ထ အရိယသစ္စာနိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—ယထာ ဟိ ဣန္ဒခီလော ဂမ္ဘီရနေမတာယ ပထဝိဿိတော စတုဗ္ဘိ ဝါတေဟိ အသမ္ပကမ္ပိယော သိယာ၊ ဣမမ္ပိ သပ္ပုရိသံ တထူပမမေဝ ဝဒါမိ၊ ယော အရိယသစ္စာနိ အဝေစ္စ ပဿတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ သောပိ ဣန္ဒခီလော ဝိယ စတူဟိ ဝါတေဟိ သဗ္ဗတိတ္ထိယဝါဒဝါတေဟိ အသမ္ပကမ္ပိယော ဟောတိ၊ တမှာ ဒဿနာ ကေနစိ ကမ္ပေတုံ ဝါ စာလေတုံ ဝါ အသက္ကုဏေယျော။ တသ္မာ သုတ္တန္တေပိ ဝုတ္တံ—

> "သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ အယောခီလော ဝါ ဣန္ဒခီလော ဝါ ဂမ္ဘီရနေမော သုနိခါတော အစလော အသမ္ပကမ္ပီ၊ ပုရတ္ထိမာယ စေပိ ဒိသာယ အာဂစ္ဆေယျ ဘုသာ ဝါတဝုဋ္ဌိ၊ နေဝ နံ သင်္ကမ္ပေယျ န သမ္ပကမ္ပေယျ န သမ္ပစာလေယျ။ ပစ္ဆိမာယ။ပ။ ဒက္ခိဏာယ၊ ဥတ္တရာယ စေပိ။ပ။ န သမ္ပစာလေယျ။ တံ ကိဿ ဟေတု၊ ဂမ္ဘီရတ္တာ ဘိက္ခဝေ နေမဿ, သုနိခါတတ္တာ ဣန္ဒခီလဿ။ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ယေ စ ခေါ ကေစိ သမဏာ ဝါ ဗြာဟ္မဏာ ဝါ 'ဣဒံ ဒုက္ခ'န္တိ။ပ။ ပဋိပဒါ'တိ ယထာဘူတံ ပဇာနန္တိ၊ တေ န အညဿ

၁-နဂရဒွါရသံဝရဏဝိဝရဏတ္ထံ (သျာ)၊ နဂရဒွါရထိရကရဏတ္ထံ (က)

Evaṁ Bhagavā sabbesampi maggaṭṭhaphalaṭṭhānaṁ vasena saṁgharatanassa guṇaṁ vatvā idāni tameva guṇaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjati **"idampi saṁghe"**ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

230. Evaṁ maggaṭṭhaphalaṭṭhānaṁ vasena saṁghaguṇena saccaṁ vatvā idāni tato ekacciyānaṁ phalasamāpattisukhamanubhavantānaṁ khīṇāsavapuggalānaṁyeva guṇena vattumāraddho **"ye suppayuttā"**ti. Tattha **ye**ti aniyamituddesavacanaṁ. **Suppayuttā**ti suṭṭhu payuttā, anekavihitaṁ anesanaṁ pahāya suddhājīvitaṁ nissāya vipassanāya attānaṁ payuñjitumāraddhāti attho. Atha vā **suppayuttā**ti parisuddhakāyavacīpayogasamannāgatā. Tena tesaṁ sīlakkhandhaṁ dasseti. **Manasā daḷhenā**ti daḷhena manasā, thirasamādhiyuttena cetasāti attho. Tena tesaṁ samādhikkhandhaṁ dasseti. **Nikkāmino**ti kāye ca jīvite ca anapekkhā hutvā paññādhurena vīriyena sabbakilesehi katanikkamanā. Tena tesaṁ vīriyasampannaṁ paññākkhandhaṁ dasseti.

Gotamasāsanamhīti gottato Gotamassa Tathāgatasseva sāsanamhi. Tena ito bahiddhā nānappakārampi amaratapaṁ karontānaṁ suppayogādiguṇābhāvato kilesehi nikkamanābhāvaṁ dīpeti. **T**eti pubbe uddiṭṭhānaṁ niddesavacanaṁ. **Pattipattā**ti ettha pattabbāti patti, pattabbā nāma pattuṁ arahā, yaṁ patvā accantayogakkhemino honti, arahattaphalassetaṁ adhivacanaṁ, taṁ pattiṁ pattāti pattipattā. **Amatan**ti nibbānaṁ. **Vigayhā**ti ārammaṇavasena vigāhitvā. **Laddhā**ti labhitvā. **Mudhā**ti abyayena kākaṇikamattampi byayaṁ akatvā. **Nibbutin**ti paṭippassaddhakilesadarathaṁ phalasamāpattiṁ. **Bhuñjamānā**ti anubhavamānā. Kiṁ vuttaṁ hoti? Ye imasmiṁ Gotamasāsanamhi sīlasampannattā suppayuttā, samādhisampannattā manasā daḷhena, paññāsampannattā nikkāmino, te imāya sammāpaṭipadāya amataṁ vigayha mudhā laddhā phalasamāpattisaññitaṁ nibbutiṁ bhuñjamānā pattipattā nāma hontīti.

Evaṁ Bhagavā phalasamāpattisukhamanubhavantānaṁ khīṇāsavapuggalānaṁyeva vasena saṁgharatanassa guṇaṁ vatvā idāni tameva guṇaṁ nissāya saccavacanaṁ

> သမဏဿ ဝါ ဗြာဟ္မဏဿ ဝါ မုခံ ဩလောကေန္တိ[1] 'အယံ နူန ဘဝံ ဇာနံ ဇာနာတိ ပဿံ ပဿတီ'တိ။ တံ ကိဿ ဟေတု၊ သုဒိဋ္ဌတ္တာ ဘိက္ခဝေ စတုန္နံ အရိယသစ္စာန”န္တိ[2]။

ဧဝံ ဘဂဝါ ဗဟုဇနပစ္စက္ခဿ သောတာပန္နဿေဝ ဝသေန သံဃရတနဿ ဂုဏံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဂုဏံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ **“ဣဒမ္ပိ သံဃေ”**တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

၂၃၂။ ဧဝံ အဝိသေသတော သောတာပန္နဿ ဂုဏေန သံဃာဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ ယေ တေ တယော သောတာပန္နာ ဧကဗီဇီ ကောလံကောလော သတ္တက္ခတ္တုပရမောတိ။ ယထာဟ—

> “ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော တိဏ္ဏံ သံယောဇနာနံ ပရိက္ခယာ သောတာပန္နော ဟောတိ။ပ။ သော ဧကံယေဝ ဘဝံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ၊ အယံ ဧကဗီဇီ။ တထာ ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ ကုလာနိ သန္ဓာဝိတွာ သံသရိတွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ၊ အယံ ကောလံကောလော။ တထာ သတ္တက္ခတ္တုံ ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ သန္ဓာဝိတွာ သံသရိတွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ၊ အယံ သတ္တက္ခတ္တုပရမော”တိ[3]။

တေသံ သဗ္ဗကနိဋ္ဌဿ သတ္တက္ခတ္တုပရမဿ ဂုဏေန ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ **“ယေ အရိယသစ္စာနီ”**တိ။ တတ္ထ **ယေ အရိယသစ္စာနီ**တိ ဧတံ ဝုတ္တနယမေဝ။ **ဝိဘာဝယန္တီ**တိ ပညာဩဘာသေန သစ္စပဋိစ္ဆာဒကံ ကိလေသန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ အတ္တနော ပကာသာနိ ပါကဋာနိ ကရောန္တိ။ **ဂမ္ဘီရပညေနာ**တိ အပ္ပမေယျပညတာယ သဒေဝကဿပိ လောကဿ ဉာဏေန အလဗ္ဘနေယျပတိဋ္ဌပညေန၊ သဗ္ဗညုနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သုဒေသိတာနီ**တိ သမာသဗျာသသာကလျဝေကလျာဒီဟိ တေဟိ တေဟိ နယေဟိ သုဋ္ဌု ဒေသိတာနိ။ **ကိဉ္စာပိ တေ ဟောန္တိ ဘုသံ ပမတ္တာ**တိ တေ ဝိဘာဝိတအရိယသစ္စာ ပုဂ္ဂလာ ကိဉ္စာပိ ဒေဝရဇ္ဇစက္ကဝတ္တိရဇ္ဇာဒိပ္ပမာဒဋ္ဌာနံ အာဂမ္မ ဘုသံ ပမတ္တာ ဟောန္တိ၊ တထာပိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဉာဏေန အဘိသင်္ခါရဝိညာဏဿ နိရောဓေ[4] ဌပေတွာ

၁-ဥလ္လောကေန္တိ (သီ၊ သျာ၊ က)
၂-သံ ၃-၃၈၈-ပိဋ္ဌေ။
၃-အဘိ ၃-၁၁၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-နိရောဓေန (သျာ၊ က)

payuñjati **“idampi saṁghe”**ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

231. Evaṁ khīṇāsavapuggalānaṁ guṇena saṁghādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vatvā idāni bahujānapaccakkhena sotāpannasseva guṇena vattumāraddho **“yathindakhīlo”**ti. Tattha **yathā**ti upamāvacanaṁ. **Indakhīlo**ti nagaradvāranivāraṇatthaṁ[1] ummārabbhantare aṭṭha vā dasa vā hatthe pathaviṁ khaṇitvā ākoṭitassa sāradārumayathambhassetaṁ adhivacanaṁ. **Pathavin**ti bhūmiṁ. **Sito**ti anto pavisitvā nissito. **Siyā**ti bhaveyya. **Catubbhi vātehī**ti catūhi disāhi āgatavātehi. **Asampakampiyo**ti kampetuṁ vā cāletuṁ vā asakkuṇeyyo. **Tathūpamaman**ti tathāvidhaṁ. **Sappurisan**ti uttamapurisaṁ. **Vadāmī**ti bhaṇāmi. **Yo ariyasaccāni avecca passatī**ti yo cattāri ariyasaccāni paññāya ajjhogāhetvā passati. Tattha ariyasaccāni Visuddhimagge vuttanayeneva veditabbāni.

Ayaṁ panettha saṅkhepattho—yathā hi indakhilo gambhīranematāya pathavissito catubbhi vātehi asampakampiyo siyā, imampi sappurisaṁ tathāpamameva vadāmi, yo ariyasaccāni avecca passati. Kasmā? Yasmā sopi indakhīlo viya catūhi vātehi sabbatitthiyavādavātehi asampakampiyo hoti, tamhā dassanā kenaci kampetuṁ vā cāletuṁ vā asakkuṇeyyo. Tasmā suttantarepi vuttaṁ—

> “Seyyathāpi bhikkhave ayokhīlo vā indakhīlo vā gambhīranemo sunikhāto acalo asampakampī, puratthimāya cepi disāya āgaccheyya bhusā vātavuṭṭhi, neva naṁ saṅkampeyya na sampakampeyya na sampacāleyya. Pacchimāya -pa- dakkhiṇāya, uttarāya cepi -pa- na sampacāleyya. Taṁ kissa hetu, gambhīrattā bhikkhave nemassa, sunikhātattā indakhīlassa. Evameva kho bhikkhave ye ca kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā ‘idaṁ dukkhan’ti -pa- paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānanti, te na aññassa

1. Nagaradvārasaṁvaraṇavivaraṇatthaṁ (Syā), nagaradvārathirakaraṇatthaṁ (Ka)

သတ္တ ဘဝေ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ ယေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ နာမဉ္စ ရူပဉ္စ၊ တေသံ နိရုဒ္ဓတ္တာ အတ္ထင်္ဂတတ္တာ န အဋ္ဌမံ ဘဝံ အာဒိယန္တိ၊ သတ္တမဘဝေ ဧဝ ပန ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏန္တီတိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ သတ္တက္ခတ္တုပရမဝသေန သံဃရတနဿ ဂုဏံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဂုဏံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ **“ဣဒမ္ပိ သံဃေ”**တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

၂၃၃။ ဧဝံ သတ္တက္ခတ္တုပရမဿ အဋ္ဌမံ ဘဝံ အနာဒိယနဂုဏေန သံဃာဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ တဿေဝ သတ္တ ဘဝေ အာဒိယတောပိ အညေဟိ အပ္ပဟီနဘာဝါဒါနေဟိ ပုဂ္ဂလေဟိ ဝိသိဋ္ဌေန ဂုဏေန ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ **“သဟာဝဿာ”**တိ။ တတ္ထ **သဟာဝါ**တိ သဒ္ဓိံယေဝ။ **အဿာ**တိ “န တေ ဘဝံ အဋ္ဌမမာဒိယန္တီ”တိ ဝုတ္တေသု အညတရဿ။ **ဒဿနသမ္ပဒါယာ**တိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂသမ္ပတ္တိယာ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ ဟိ နိဗ္ဗာနံ ဒိသွာ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စသမ္ပဒါယ သဗ္ဗပဌမံ နိဗ္ဗာနဒဿနတော “ဒဿန”န္တိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ အတ္တနိ ပါတုဘာဝေါ ဒဿနသမ္ပဒါ၊ တာယ ဒဿနသမ္ပဒါယ သဟ ဧဝ။ **တယဿု ဓမ္မာ ဇဟိတာ ဘဝန္တီ**တိ ဧတ္ထ **သု**ဣတိ[၁] ပဒပူရဏမတ္တေ နိပါတော “ဣဒံသု မေ သာရိပုတ္တ မဟာဝိကဋဘောဇနသ္မိံ ဟောတီ”တိဧဝမာဒီသု[၂] ဝိယ။ ယတော သဟာဝဿ ဒဿနသမ္ပဒါယ တယော ဓမ္မာ ဇဟိတာ ဘဝန္တိ ပဟီနာ ဘဝန္တီတိ အယမေဝေတ္ထ အတ္ထော။

ဣဒါနိ ဇဟိတဓမ္မဒဿနတ္ထံ အာဟ **“သက္ကာယဒိဋ္ဌီ ဝိစိကိစ္ဆိတဉ္စ၊ သီလဗ္ဗတံ ဝါပိ ယဒတ္ထိ ကိဉ္စီ”**တိ။ တတ္ထ သတိ ကာယေ ဝိဇ္ဇမာနေ ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကသင်္ခါတေ ကာယေ ဝီသတိဝတ္ထုကာ ဒိဋ္ဌိ **သက္ကာယဒိဋ္ဌိ**၊ သတီ ဝါ တတ္ထ ကာယေ ဒိဋ္ဌီတိပိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ၊ ယထာဝုတ္တပ္ပကာရေ ကာယေ ဝိဇ္ဇမာနာ ဒိဋ္ဌီတိ အတ္ထော။ သတိယေဝ ဝါ ကာယေ ဒိဋ္ဌီတိပိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ၊ ယထာဝုတ္တပ္ပကာရေ ကာယေ ဝိဇ္ဇမာနေ ရူပါဒိသင်္ခါတေ အတ္တာတိ ဧဝံ ပဝတ္တာ ဒိဋ္ဌီတိ အတ္ထော။ တဿာ စ ပဟီနတ္တာ သဗ္ဗဒိဋ္ဌိဂတာနိ ပဟီနာနိယေဝ ဟောန္တိ။ သာ ဟိ နေသံ မူလံ။ သဗ္ဗကိလေသဗျာဓိဝူပသမနတော ပညာ “ဝိကိစ္ဆိတ”န္တိ ဝုစ္စတိ၊ တံ ပညာဝိကိစ္ဆိတံ ဣတော ဝိဂတံ, တတော ဝါ ပညာဝိကိစ္ဆိတာ ဣဒံ ဝိဂတန္တိ **ဝိစိကိစ္ဆိတံ**၊ “သတ္ထရိ ကင်္ခတီ”တိအာဒိနာ[၃]

၁-အဿုဣတိ (က) ၂-မ ၁-၁၁၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၁-၂၀၀၊ အဘိ ၂-၃၇၉-ပိဋ္ဌေသု။

samaṇassa vā brāhmaṇassa vā mukhaṁ olokenti[1] 'ayaṁ nūna bhavaṁ jānaṁ jānāti passaṁ passatī'ti. Taṁ kissa hetu, sudiṭṭhattā bhikkhave catunnaṁ ariyasaccānan"ti[2].

Evaṁ Bhagavā bahujanapaccakkhassa sotāpannasseva vasena saṁgharatanassa guṇaṁ vatvā idāni tameva guṇaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjati **"idampi saṁghe"**ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

232. Evaṁ avisesato sotāpannassa guṇena saṁghādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vatvā idāni ye te tayo sotāpannā ekabījī kolaṁkolo sattakkhattuparamoti. Yathāha—

"Idhekacco puggalo tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno hoti -pa- so ekaṁyeva bhavaṁ nibbattitvā dukkhassantaṁ karoti, ayaṁ ekabījī. Tathā dve vā tīṇi vā kulāni sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karoti, ayaṁ kolaṁkolo. Tathā sattakkhattuṁ devesu ca manussesu ca sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karoti, ayaṁ sattakkhattuparamo"ti[3].

Tesaṁ sabbakaniṭṭhassa sattakkhattuparamassa guṇena vattumāraddho **"ye ariyasaccānī"**ti. Tattha **ye ariyasaccānī**ti etaṁ vuttanayameva. **Vibhāvayantī**ti paññā-obhāsena saccapaṭicchādakaṁ kilesandhakāraṁ vidhamitvā attano pakāsāni pākaṭāni karonti. **Gambhīrapaññenā**ti appameyyapaññatāya sadevakassapi lokassa ñāṇena alabbhaneyyapatiṭṭhapaññena, sabbaññunāti vuttaṁ hoti. **Sudesitānī**ti samāsabyāsasākalyavekalyādīhi tehi tehi nayehi suṭṭhu desitāni. **Kiñcāpi te honti bhusaṁ pamattā**ti te vibhāvita-ariyasaccā puggalā kiñcāpi devarajjacakkavattirajjādippamādaṭṭhānaṁ āgamma bhusaṁ pamattā honti, tathāpi sotāpattimaggañāṇena abhisaṅkhāraviññāṇassa nirodhā[4] ṭhapetvā

1. Ullokenti (Sī, Syā, Ka)
2. Saṁ 3. 388 piṭṭhe.
3. abhi 3. 118 piṭṭhe.
4. Nirodhena (Syā, Ka)

နယေန ဝုတ္တာယ အဋ္ဌဝတ္ထုကာယ ဝိမတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ တဿာ ပဟီနတ္တာ သဗ္ဗဝိစိကိစ္ဆိတာနိ ပဟီနာနိ ဟောန္တိ။ တဒ္ဓိ နေသံ မူလံ။ "ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ သီလေန သုဒ္ဓိ ဝတေန သုဒ္ဓီ"တိ ဧဝမာဒိသု[1] အာဂတံ ဂေါသီလကုက္ကုရသီလာဒိကံ သီလံ ဂေါဝတကုက္ကုရဝတာဒိကဉ္စ ဝတံ "**သီလဗ္ဗတ**"န္တိ ဝုစ္စတိ။ တဿ ပဟီနတ္တာ သဗ္ဗမ္ပိ နဂ္ဂိယမုဏ္ဍိကာဒိ အမရတပံ ပဟီနံ ဟောတိ။ တဒ္ဓိ တဿ မူလံ။ တေန သဗ္ဗာဝသာနေ ဝုတ္တံ "**ယဒတ္ထိ ကိဉ္စီ**"တိ။ ဒုက္ခဒဿနသမ္ပဒါယ စေတ္ထ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ, သမုဒယဒဿနသမ္ပဒါယ ဝိစိကိစ္ဆိတံ, မဂ္ဂဒဿနနိဗ္ဗာနဒဿနသမ္ပဒါယ သီလဗ္ဗတံ ပဟီယတီတိ ဝိညာတဗ္ဗံ။

၂၃၄။ ဧဝမဿ ကိလေသဝဋ္ဋပ္ပဟာနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တသ္မိံ ကိလေသဝဋ္ဋေ သတိ ယေန ဝိပါကဝဋ္ဋေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ တပ္ပဟာနာ တဿာပိ ပဟာနံ ဒီပေန္တော အာဟ "**စတူဟပါယေဟိ စ ဝိပ္ပမုတ္တော**"တိ။ တတ္ထ စတ္တာရော အပါယာ နာမ နိရယတိရစ္ဆာနပေတ္တိဝိသယအသုရကာယာ၊ တေဟိ ဧသ သတ္တ ဘဝေ ဥပါဒိယန္တောပိ ဝိပ္ပမုတ္တောတိ အတ္ထော။

ဧဝမဿ ဝိပါကဝဋ္ဋပ္ပဟာနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယံ ဣမဿ ဝိပါကဝဋ္ဋဿ မူလဘူတံ ကမ္မဝဋ္ဋံ၊ တဿာပိ ပဟာနံ ဒဿေန္တော အာဟ "**ဆစ္စာဘိဌာနာနိ အဘဗ္ဗ ကာတု**"န္တိ။ တတ္ထ **အဘိဌာနာနီ**တိ ဩဠာရိကဋ္ဌာနာနိ၊ တာနိ ဧသ ဆ အဘဗ္ဗော ကာတုံ။ တာနိ စ "အဋ္ဌာနမေတံ ဘိက္ခဝေ အနဝကာသော၊ ယံ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နော ပုဂ္ဂလော မာတရံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျာ"တိအာဒိနာ[2] နယေန ဧကကနိပါတေ ဝုတ္တာနိ မာတုဃာတပိတုဃာတအရဟန္တဃာတလောဟိတုပ္ပါဒသံဃဘေဒအညသတ္ထာရုဒ္ဒေသကမ္မာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တာနိ ဟိ ကိဉ္စာပိ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နော အရိယသာဝကော ကုန္ထကိပိလ္လိကမ္ပိ ဇီဝိတာ န ဝေါရောပေတိ၊ အပိစ ခေါ ပန ပုထုဇ္ဇနဘာဝဿ ဝိဂရဟဏတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။ ပုထုဇ္ဇနော ဟိ အဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နတ္တာ ဧဝံမဟာသာဝဇ္ဇာနိ အဘိဌာနာနိပိ ကရောတိ၊ ဒဿနသမ္ပန္နော ပန အဘဗ္ဗော တာနိ ကာတုန္တိ။ အဘဗ္ဗဂ္ဂဟဏံ စေတ္ထ ဘဝန္တရေပိ အကရဏဒဿနတ္ထံ။ ဘဝန္တရေပိ ဟိ ဧသ အတ္တနော အရိယသာဝကဘာဝံ အဇာနန္တောပိ ဓမ္မတာယ ဧဝ ဧတာနိ ဝါ ဆ, ပကတိပါဏာတိပါတာဒီနိ ဝါ ပဉ္စ ဝေရာနိ အညသတ္ထာရုဒ္ဒေသေန သဟ ဆ ဌာနာနိ န ကရောတိ၊ ယာနိ သန္ဓာယ ဧကေ "ဆဆာဘိဌာနာနီ"တိ[3] ပဌန္တိ။ မတမစ္ဆဂ္ဂါဟာဒယော စေတ္ထ အရိယသာဝကဂါမဒါရကာနံ နိဒဿနံ။

၁-အဘိ ၁-၂၄၁၊ အဘိ ၂-၃၈၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-အံ ၁-၂၈၊ မ ၃-၁၁၀၊ အဘိ ၂-၃၄၉-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ဆ စာဘိဌာနာနီတိ (သီ၊ သျာ)

satta bhave anamatagge saṁsāre ye uppajjeyyuṁ nāmañca rūpañca, tesaṁ niruddhattā atthaṅgatattā na aṭṭhamaṁ bhavaṁ ādiyanti, sattamabhave eva pana vipassanaṁ ārabhitvā arahattaṁ pāpuṇantīti.

Evaṁ Bhagavā sattakkhattuparamavasena saṁgharatanassa guṇaṁ vatvā idāni tameva guṇaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjati **"idampi saṁghe"**ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

233. Evaṁ sattakkhattuparamassa aṭṭhamaṁ bhavaṁ anādiyanaguṇena saṁghādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vatvā idāni tasseva satta bhave ādiyatopi aññehi appahīnabhavādānehi puggalehi visiṭṭhena guṇena vattumāraddho **"sahāvassā"**ti. Tattha **sahāvā**ti saddhiṁyeva. **Assā**ti "na te bhavaṁ aṭṭhamamādiyantī"ti vuttesu aññatarassa. **Dassanasampadāyā**ti sotāpattimaggasampattiyā. Sotāpattimaggo hi nibbānaṁ disvā kattabbakiccasampadāya sabbapaṭhamaṁ nibbānadassanato "dassanan"ti vuccati, tassa attani pātubhāvo dassanasampadā, tāya dassanasampadāya saha eva. **Tayassu dhammā jahitā bhavantī**ti ettha **su**-iti[1] padapūraṇamatte nipāto "idaṁsu me Sāriputta mahāvikaṭabhojanasmiṁ hotī"ti-evamādīsu[2] viya. Yato sahāvassa dassanasampadāya tayo dhammā jahitā bhavanti pahīnā bhavantīti ayamevettha attho.

Idāni jahitadhammadassanatthaṁ āha **"sakkāyadiṭṭhī vicikicchitañca, sīlabbataṁ vāpi yadatthi kiñcī"**ti. Tattha sati kāye vijjamāne upādānakkhandhapañcakasaṅkhāte kāye vīsativatthukā diṭṭhi **sakkāyadiṭṭhi,** satī vā tattha kāye diṭṭhītipi sakkāyadiṭṭhi, yathāvuttappakāre kāye vijjamānā diṭṭhīti attho. Satiyeva vā kāye diṭṭhītipi sakkāyadiṭṭhi, yathāvuttappakāre kāye vijjamāne rūpādisaṅkhāto attāti evaṁ pavattā diṭṭhīti attho. Tassā ca pahīnattā sabbadiṭṭhigatāni pahīnāniyeva honti. Sā hi nesaṁ mūlaṁ. Sabbakilesabyādhivūpasamanato paññā "cikicchitan"ti vuccati, taṁ paññācikicchitaṁ ito vigataṁ, tato vā paññācikicchitā idaṁ vigatanti **vicikicchitaṁ,** "Satthari kaṅkhatī"ti-ādinā[3]

1. Assu-iti (Ka) 2. Ma 1. 13 piṭṭhe. 3. ABhi 1. 208; Abhi 2. 379 piṭṭhesu.

ဧဝံ ဘဂဝါ သတ္တ ဘဝေ အာဒိယတောပိ အရိယသာဝကဿ အညေဟိ အပ္ပဟီနဘဝါဒါနေဟိ ပုဂ္ဂလေဟိ ဝိသိဋ္ဌဂုဏဝသေန သံဃရတနဿ ဂုဏံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဂုဏံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ **"ဣဒမ္ပိ သံဃေ"**တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

၂၃၃။ ဧဝံ သတ္တ ဘဝေ အာဒိယတောပိ အညေဟိ အပ္ပဟီနဘဝါဒါနေဟိ ပုဂ္ဂလေဟိ ဝိသိဋ္ဌဂုဏဝသေန သံဃာဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ "န ကေဝလံ ဒဿနသမ္ပန္နော ဆ အဘိဋ္ဌာနာနိ အဘဗ္ဗော ကာတုံ၊ ကိံ ပန အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ပါပံ ကမ္မံ ကတွာ တဿ ပဋိစ္ဆာဒနာယပိ အဘဗ္ဗော"တိ ပမာဒဝိဟာရိနောပိ ဒဿနသမ္ပန္နဿ ကတပဋိစ္ဆာဒနာဘာဝဂုဏေန ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ **"ကိဉ္စာပိ သော ကမ္မ ကရောတိ ပါပက"**န္တိ။

တဿတ္ထော—သော ဒဿနသမ္ပန္နော ကိဉ္စာပိ သတိသမ္မောသေန ပမာဒဝိဟာရံ အာဂမ္မ ယံ တံ ဘဂဝတာ လောကဝဇ္ဇသိက္ခာပဒတိက္ကမနံ[1] သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ယံ မယာ သာဝကာနံ သိက္ခာပဒံ ပညတ္တံ၊ တံ မမ သာဝကာ ဇီဝိတဟေတုပိ နာတိက္ကမန္တီ"တိ[2]၊ တံ ဌပေတွာ အညံ ကုဋိကာရ-သဟသေယျာဒိံ ဝါ ပဏ္ဏတ္တိဝဇ္ဇဝီတိက္ကမသင်္ခါတံ ဗုဒ္ဓပဋိကုဋ္ဌံ **ကာယေန ပါပကမ္မံ ကရောတိ၊** ပဒသောဓမ္မဥတ္တရိဆပ္ပဉ္စဝါစာဓမ္မဒေသနာသမ္ဖပ္ပလာပဖရု-သဝစနာဒိံ ဝါ **ဝါစာယ, ဥဒ စေတသာ** ဝါ ကတ္ထစိ လောဘ-ဒေါသုပ္ပါဒနဇာတရူပါဒိသာဒိယနံ စီဝရာဒိပရိဘောဂေသု အပစ္စဝေက္ခ-ဏာဒိံ ဝါ ပါပကမ္မံ ကရောတိ။ **အဘဗ္ဗော သော တဿ ပဋိစ္ဆဒါယ၊** န သော တံ "ဣဒံ အကပ္ပိယမကရဏီယ"န္တိ ဇာနိတွာ မုဟုတ္တမ္ပိ ပဋိစ္ဆာဒေတိ၊ တင်္ခဏညေဝ ပန သတ္ထရိ ဝါ ဝိညူသု ဝါ သဗြဟ္မစာရီသု အာဝိ ကတွာ ယထာဓမ္မံ ပဋိကရောတိ၊ "န ပုန ကရိဿာမီ"တိ ဧဝံ သံဝရိတဗ္ဗံ ဝါ သံဝရတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ **အဘဗ္ဗတာ ဒိဋ္ဌပဒဿ ဝုတ္တာ၊** ဧဝရူပံ ပါပကမ္မံ ကတွာ တဿ ပဋိစ္ဆာ-ဒါယ ဒိဋ္ဌနိဗ္ဗာနပဒဿ ဒဿနသမ္ပန္နဿ ပုဂ္ဂလဿ အဘဗ္ဗတာ ဝုတ္တာတိ အတ္ထော။

ကထံ—

"သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဒဟရော ကုမာရော မန္ဒော ဥတ္တာန-
သေယျကော ဟတ္ထေန ဝါ ပါဒေန ဝါ အင်္ဂါရံ အက္ကမိတွာ ခိပ္ပမေဝ

၁-လောကဝဇ္ဇသိက္ခာတိက္ကမနံ (သျာ) ၂-ဝိ ၄-၄၂၁၊ အံ ၃-၄၁၊ ခု ၁-၁၄၂-ပိဋ္ဌေသု။

nayena vuttāya aṭṭhavatthukāya vimatiyā etaṁ adhivacanaṁ. Tassā pahīnattā sabbavicikicchitāni pahīnāni honti. Tañhi nesaṁ mūlaṁ. "Ito bahiddhā samaṇabrāhmaṇānaṁ sīlena suddhi vatena suddhī"ti evamādīsu[1] āgataṁ gosīlakukkurasīlādikaṁ sīlaṁ govatakukkuravatādikañca vataṁ **"sīlabbatan"**ti vuccati. tassa pahīnattā sabbampi naggiyamuṇḍikādi-amaratapaṁ pahīnaṁ hoti. Tañhi tassa mūlaṁ. Tena sabbāvasāne vuttaṁ **"yadatthi kiñcī"**ti. Dukkhadassanasampadāya cettha sakkāyadiṭṭhi, samudayadassanasampadāya vicikicchitaṁ, maggadassananibbānadassanasampadāya sīlabbataṁ pahīyatīti viññātabbaṁ.

234. Evamassa kilesavaṭṭappahānaṁ dassetvā idāni tasmiṁ kilesavaṭṭe sati yena vipākavaṭṭena bhavitabbaṁ, tappahānā tassāpi pahānaṁ dīpento āha **"catūhapāyehi ca vippamutto"**ti. Tattha cattāro apāyā nāma nirayatiracchānapettivisaya-asurakāyā, tehi esa satta bhave upādiyantopi vippamuttoti attho.

Evamassa vipākavaṭṭappahānaṁ dassetvā idāni yaṁ imassa vipākavaṭṭassa mūlabhūtaṁ kammavaṭṭaṁ, tassāpi pahānaṁ dassento āha **"chaccā bhiṭhānāni abhabba kātun"**ti. Tattha **abhiṭhānānī**ti oḷārikaṭṭhānāni, tāni esa cha abhabbo kātuṁ. Tāni ca "aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ diṭṭhisampanno puggalo mātaraṁ jīvitā voropeyyā"ti-ādinā[2] nayena ekakanipāte vuttāni mātughātapitughāta-arahantaghātalohituppādasaṁghabheda-aññasatthāruddesakammāni veditabbāni. Tāni hi kiñcāpi diṭṭhisampanno ariyasāvako kunthakipillikampi jīvitā na voropeti, apica kho pana puthujjanabhāvassa vigarahaṇatthaṁ vuttāni. Puthujjano hi adhiṭṭhisampannattā evaṁmahāsāvajjāni abhiṭhānānipi karoti, dassanasampanno pana abhabbo tāni kātunti. Abhabbaggahaṇaṁ cettha bhavantarepi akaraṇadassanatthaṁ. Bhavantarepi hi esa attano ariyasāvakabhāvaṁ ajānantopi dhammatāya eva etāni vā cha, pakatipāṇātipātādīni vā pañca verāni aññasatthāruddesena saha cha ṭhānāni na karoti, yāni sandhāya ekacce "chachābhiṭhānānī"ti[3] paṭhanti. Matamacchaggāhādayo cettha ariyasāvakagāmadārakānaṁ nidassanaṁ.

---

1. Abhi 1. 241; Abhi 2. 389 piṭṭhesu. 2. Aṁ 1. 28; Ma 3. 110; Abhi 2. 349 piṭṭhesu.
3. Cha cābhiṭhānānīti (Sī, Syā)

ပဋိသံဟရတိ၊ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မတာ ဧသာ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နဿ ပုဂ္ဂလဿ၊ ကိဉ္စာပိ တထာရူပိံ အာပတ္တိံ အာပဇ္ဇတိ၊ ယထာရူပါယ အာပတ္တိယာ ဝုဋ္ဌာနံ ပညာယတိ၊ အထ ခေါ နံ ခိပ္ပမေဝ သတ္ထရိ ဝါ ဝိညူသု ဝါ သဗြဟ္မစာရီသု ဒေသေတိ ဝိဝရတိ ဥတ္တာနီကရောတိ၊ ဒေသေတွာ ဝိဝရိတွာ ဥတ္တာနီကတွာ အာယတိံ သံဝရံ အာပဇ္ဇတီ"တိ [၁]။

ဧဝံ ဘဂဝါ ပမာဒဝိဟာရိနောပိ ဒဿနသမ္ပန္နဿ ကတပဋိစ္ဆာဒနာဘာဝ-ဂုဏေန သံဃရတနဿ ဂုဏံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဂုဏံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ **"ဣဒမ္ပိ သံဃေ"**တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

၂၃၆။ ဧဝံ သံဃပရိယာပန္နာနံ ပုဂ္ဂလာနံ တေန တေန ဂုဏပ္ပကာရေန သံဃာဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ ယွာယံ ဘဂဝတာ ရတနတ္တယဂုဏံ ဒီပေန္တေန ဣဓ သင်္ခေပေန အညတြ စ ဝိတ္ထာရေန ပရိယတ္တိဓမ္မော ဒေသိတော၊ တမ္ပိ နိဿာယ ပုန ဗုဒ္ဓါဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ **"ဝနပ္ပဂုမ္ဗေ ယထ ဖုဿိ-တဂ္ဂေ"**တိ။ တတ္ထ အာသန္နသန္နိဝေသဝနတ္တိတာနံ ရုက္ခာနံ သမူဟော ဝနံ၊ မူလသာရဖေဂ္ဂုတစသာခါပလာသေဟိ ပဝုဍ္ဎော ဂုမ္ဗော ပဂုမ္ဗော၊ ဝနေ ပဂုမ္ဗော **ဝနပ္ပဂုမ္ဗော၊** သွာယံ "ဝနပ္ပဂုမ္ဗေ"တိ ဝုတ္တော။ ဧဝမ္ပိ ဟိ ဝတ္တုံ လဗ္ဘတိ "အတ္ထိ သဝိတက္ကသဝိစာရေ၊ အတ္ထိ အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တေ၊ သုခေ ဒုက္ခေ ဇီဝေ"တိအာဒီသု ဝိယ။ **ယထာ**တိ ဩပမ္မဝစနံ [၂]။ ဖုဿိတာနိ အဂ္ဂါနိ အဿာတိ **ဖုဿိတဂ္ဂေါ၊** သဗ္ဗသာခါပသာခါသု သဉ္ဇာတပုပ္ဖောတိ အတ္ထော။ သော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ "ဖုဿိတဂ္ဂေ"တိ ဝုတ္တော။ **ဂိမှာန မာသေ ပဌမသ္မိံ ဂိမှေ**တိ ယေ စတ္တာရော ဂိမှမာသာ [၃]၊ တေသံ စတုန္နံ ဂိမှာနံ ဧကသ္မိံ မာသေ။ ကတမသ္မိံ မာသေ ဣတိ စေ? **ပဌမသ္မိံ ဂိမှေ၊** စိတြမာသေတိ အတ္ထော။ သော ဟိ "ပဌမဂိမှော"တိ စ "ဗာလဝသန္တော"တိ စ ဝုစ္စတိ။ တတော ပရံ ပဒတ္ထတော ပါကဋမေဝ။

အယံ ပနေတ္ထ ပိဏ္ဍတ္ထော—ယထာ ပဌမဂိမှနာမကေ ဗာလဝသန္တေ နာနာ-ဝိဓရုက္ခဂဟနေ ဝနေ [၄] သုပုပ္ဖိတဂ္ဂသာခေါ တရုဏရုက္ခဂစ္ဆပရိယာယနာမော ပဂုမ္ဗော အတိဝိယ သဿိရိကော ဟောတိ၊ ဧဝမေဝံ ခန္ဓာယတနာဒီဟိ

၁-မ ၁-၃၉၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဥပမာဝစနံ (သျာ)
၃-ဂိမှာနမာသာ (သီ)၊ ဂိမှာနံ မာသာ (က) ၄-နာနာဝိဓရုက္ခေ ဂဟနဝနေ (သီ)

Evaṁ Bhagavā satta bhave ādiyatopi ariyasāvakassa aññehi appahīnabhavādānehi puggalehi visiṭṭhaguṇavasena saṁgharatanassa guṇaṁ vatvā idāni tameva guṇaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjati **"idampi saṁghe"**ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

235. Evaṁ satta bhave ādiyatopi aññehi appahīnabhavādānehi puggalehi visiṭṭhaguṇavasena saṁghādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vatvā idāni "na kevalaṁ dassanasampanno cha abhiṭhānāni abhabbo kātuṁ, kiṁ pana appamattakampi pāpaṁ kammaṁ katvā tassa paṭicchadanāyapi abhabbo"ti pamādavihārinopi dassanasampannassa katapaṭicchādanābhāvaguṇena vattumāraddho **"kiñcāpi so kamma karoti pāpakan"**ti.

Tassattho—so dassanasampanno kiñcāpi satisammosena pamādavihāraṁ āgamma yaṁ taṁ Bhagavatā lokavajjasañciccānatikkamanaṁ[1] sandhāya vuttaṁ "yaṁ mayā sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññattaṁ, taṁ mama sāvakā jīvitahetupi nātikkamantī"ti[2], taṁ ṭhapetvā aññaṁ kuṭikārasahaseyyādiṁ vā paṇṇattivajjavītikkamasaṅkhātaṁ Buddhapaṭikuṭṭhaṁ **kāyena pāpakammaṁ karoti,** padasodhamma-uttarichappañcavācādhammadesanāsamphappalāpapharusavacanādiṁ vā **vācāya, uda cetasā** vā katthaci lobhadosuppādanajātarūpādisādiyanaṁ cīvarādiparibhogesu apaccavekkhaṇādiṁ vā pāpakammaṁ karoti. **Abhabbo so tassa paṭicchadāya,** na so taṁ "idaṁ akappiyamakaraṇīyan"ti jānitvā muhuttampi paṭicchādeti, taṅkhaṇaññeva pana Satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu āvi katvā yathādhammaṁ paṭikaroti, "na puna karissāmī"ti evaṁ saṁvaritabbaṁ vā saṁvarati. Kasmā? Yasmā **abhabbatā diṭṭhapadassa vuttā,** evarūpaṁ pāpakammaṁ katvā tassa paṭicchādāya diṭṭhanibbānapadassa dassanasampannassa puggalassa abhabbatā vuttāti attho.

Kathaṁ—

"Seyyathāpi bhikkhave daharo kumāro mando uttānaseyyako hatthena vā pādena vā aṅgāraṁ akkamitvā khippameva

1. Lokavajjasañciccātikkamanaṁ (Syā) 2. Vi 4. 421; Aṁ 3. 41; Khu 1. 142 piṭṭhesu.

သတိပဋ္ဌာနသမ္မပ္ပဓာနာဒီဟိ သီလသမာဓိက္ခန္ဓာဒီဟိ ဝါ နာနပ္ပကာရေဟိ အတ္ထပ္ပဘေဒပုပ္ဖေဟိ အတိဝိယ သဿိရိကတ္တာ တထူပမံ နိဗ္ဗာနဂါမိမဂ္ဂဒီပနတော နိဗ္ဗာနဂါမိံ ပရိယတ္တိဓမ္မဝရံ နေဝ လာဘဟေတု န သက္ကာရာဒိဟေတု, ကေဝလံ ဟိ မဟာကရုဏာယ အဗ္ဘုဿာဟိတဟဒယော သတ္တာနံ ပရမံဟိတာယ အဒေသယီတိ။ **ပရမံဟိတာယာ**တိ ဧတ္ထ စ ဂါထာဗန္ဓသုခတ္ထံ အနုနာသိကော၊ အယံ ပနေတ္ထ "ပရမဟိတာယ နိဗ္ဗာနာယ အဒေသယီ"တိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ ဣမံ သုပုပ္ဖိတဂ္ဂဝနပ္ပဂုမ္ဗသဒိသံ ပရိယတ္တိဓမ္မံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ နိဿာယ ဗုဒ္ဓါဓိဋ္ဌာနံ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ "**ဣဒမ္ပိ ဗုဒ္ဓေ**"တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ကေဝလံ ပန ဣဒမ္ပိ ယထာဝုတ္တပ္ပကာရပရိယတ္တိဓမ္မသင်္ခါတံ ဗုဒ္ဓေ ရတနံ ပဏီတန္တိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

၂၃၇။ ဧဝံ ဘဂဝါ ပရိယတ္တိဓမ္မေန ဗုဒ္ဓါဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ လောကုတ္တရဓမ္မေန ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ "**ဝရော ဝရညူ**"တိ။ တတ္ထ **ဝရော**တိ ပဏီတာဓိမုတ္တိကေဟိ ဣစ္ဆိတော "အဟော ဝတ မယမ္ပိ ဧဝရူပါ အဿာမာ"တိ၊ ဝရဂုဏယောဂတော ဝါ ဝရော၊ ဥတ္တမော သေဋ္ဌောတိ အတ္ထော။ **ဝရညူ**တိ နိဗ္ဗာနညူ။ နိဗ္ဗာနံ ဟိ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဥတ္တမဋ္ဌေန ဝရံ၊ တဉ္စေသ ဗောဓိမူလေ သယံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ အညာသိ။ **ဝရဒေါ**တိ ပဉ္စဝဂ္ဂိယဘဒ္ဒဝဂ္ဂိယဇဋိလာဒီနံ အညေသဉ္စ ဒေဝမနုဿာနံ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယဝါသနာဘာဂိယဝရဓမ္မဒါယီတိ အတ္ထော။ **ဝရာဟရော**တိ ဝရဿ မဂ္ဂဿ အာဟဋတ္တာ ဝရာဟရောတိ ဝုစ္စတိ။ သော ဟိ ဘဂဝါ ဒီပင်္ကရတော ပဘုတိ သမတိံသ ပါရမိယော ပူရေန္တော ပုဗ္ဗကေဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေဟိ အနုယာတံ ပုရာဏံ မဂ္ဂဝရံ အာဟရိ၊ တေန ဝရာဟရောတိ ဝုစ္စတိ။ အပိစ သဗ္ဗညုတညာဏပဋိလာဘေန ဝရော၊ နိဗ္ဗာနသစ္ဆိကိရိယာယ ဝရညူ၊ သတ္တာနံ ဝိမုတ္တိသုခဒါနေန ဝရဒေါ၊ ဥတ္တမပဋိပဒါဟရဏေန ဝရာဟရော၊ ဧတေဟိ လောကုတ္တရဂုဏေဟိ အဓိကဿ ကဿစိ အဘာဝတော **အနုတ္တရော**။

အပရော နယော—ဝရော ဥပသမာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန၊ ဝရညူ ပညာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန၊ ဝရဒေါ စာဂါဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန၊ ဝရာဟရော သစ္စာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန၊ ဝရံ မဂ္ဂသစ္စမာဟရီတိ။ တထာ ဝရော ပုညုဿယေန၊ ဝရညူ ပညုဿယေန၊ ဝရဒေါ ဗုဒ္ဓဘာဝတ္ထိကာနံ တဒုပါယသမ္ပဒါနေန၊

paṭisaṁharati, evameva kho bhikkhave dhammatā esā diṭṭhisampannassa puggalassa, kiñcāpi tathārūpiṁ āpattiṁ āpajjati, yathārūpāya āpattiyā vuṭṭhānaṁ paññāyati, atha kho naṁ khippameva Satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu deseti vivarati uttānīkaroti, desetvā vivaritvā uttānīkatvā āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjatī"ti[1].

Evaṁ Bhagavā pamādavihārinopi dassanasampannassa katapaṭicchādanābhāvaguṇena saṁgharatanassa guṇaṁ vatvā idāni tameva guṇaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjati **"idampi saṁghe"**ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

236. Evaṁ saṁghapariyāpannānaṁ puggalānaṁ tena tena guṇappakārena saṁghādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vatvā idāni yvāyaṁ Bhagavatā ratanattayaguṇaṁ dīpentena idha saṅkhepena aññatra ca vitthārena pariyattidhammo desito, tampi nissāya puna Buddhādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vattumāraddho **"vanappagumbe yatha phussitagge"**ti. Tattha āsannasannivesavavatthitānaṁ rukkhānaṁ samūho vanaṁ, mūlasārapheggutacasākhāpalāsehi pavuḍḍho gumbo pagumbo, vane pagumbo **vanappagumbo,** svāyaṁ "vanappagumbe"ti vutto. Evampi hi vattuṁ labbhati "atthi savitakkasavicāre, atthi avitakkavicāramatte, sukhe dukkhe jīve"ti-ādīsu viya. **Yathā**ti opammavacanaṁ[2]. Phussitāni aggāni assāti **phussitaggo,** sabbasākhāpasākhāsu sañjātapupphoti attho. So pubbe vuttanayeneva "phussitagge"ti vutto. **Gimhāna māse paṭhamasmiṁ gimhe**ti ye cattāro gimhamāsā[3], tesaṁ catunnaṁ gimhānaṁ ekasmiṁ māse. Katamasmiṁ māse iti ce? **Paṭhamasmiṁ gimhe,** citramāseti attho. So hi "paṭhamagimho"ti ca "bālavasanto"ti ca vuccati. Tato paraṁ padatthato pākaṭameva.

Ayaṁ panettha piṇḍattho—yathā paṭhamagimhanāmake bālavasante nānāvidharukkhagahane vane[4] supupphitaggasākho taruṇarukkhagacchapariyāyanāmo pagumbo ativiya sassiriko hoti, evamevaṁ khandhāyatanādīhi

1. Ma 1. 399 piṭṭhe.
2. Upamāvacanaṁ (Syā)
3. Gimhānamāsā (Sī), gimhānaṁ māsā (Ka)
4. Nānāvidharukkhe gahanavane (Sī)

ဝရာဟရော ပစ္စေကဗုဒ္ဓဘာဝတ္တိကာနံ တဒုပါယာဟရဏေန၊ အနုတ္တရော တတ္ထ တတ္ထ အသဒိသတာယ, အတ္တနာ ဝါ အနာစရိယကော ဟုတွာ ပရေသံ အာစရိယဘာဝေန၊ **ဓမ္မဝရံ အဒေသယိ** သာဝကဘာဝတ္တိကာနံ တဒတ္ထာယ သွာခါတတာဒိဂုဏယုတ္တဿ ဝရဓမ္မဿ ဒေသနတော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ နဝဝိဓေန လောကုတ္တရဓမ္မေန အတ္တနော ဂုဏံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဂုဏံ နိဿာယ ဗုဒ္ဓါဓိဋ္ဌာနံ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ "**ဣဒမ္ပိ ဗုဒ္ဓေ**"တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကေဝလံ ပန ယံ ဝရံ နဝလောကုတ္တရဓမ္မံ သော အညာသိ၊ ယဉ္စ အဒါသိ၊ ယဉ္စ အာဟရိ၊ ယဉ္စ အဒေသယိ၊ ဣဒမ္ပိ ဗုဒ္ဓေ ရတနံ ပဏီတန္တိ ဧဝံ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

၂၃၈။ ဧဝံ ဘဂဝါ ပရိယတ္တိဓမ္မံ လောကုတ္တရဓမ္မဉ္စ နိဿာယ ဒွီဟိ ဂါထာဟိ ဗုဒ္ဓါဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ ယေ တံ ပရိယတ္တိဓမ္မံ အဿောသုံ၊ သုတာနုသာရေန စ ပဋိပဇ္ဇိတွာ နဝပ္ပကာရမ္ပိ လောကုတ္တရဓမ္မံ အဓိဂမိံသု၊ တေသံ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနပ္ပတ္တိဂုဏံ နိဿာယ ပုန သံဃာဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ "**ခီဏံ ပုရာဏ**"န္တိ။ တတ္ထ **ခီဏ**န္တိ သမုစ္ဆိန္နံ။ **ပုရာဏ**န္တိ ပုရာတနံ။ **နဝ**န္တိ. သမ္ပတိ ဝတ္တမာနံ။ **နတ္ထိ သမ္ဘဝ**န္တိ အဝိဇ္ဇမာနပါတုဘာဝံ။ **ဝိရတ္တစိတ္တာ**တိ ဝိဂတရာဂစိတ္တာ။ **အာယတိကေ ဘဝသ္မိ**န္တိ အနာဂတမဒ္ဓါနံ ပုနဗ္ဘဝေ။ **တေ**တိ ယေသံ ခီဏံ ပုရာဏံ နဝံ နတ္ထိသမ္ဘဝံ၊ ယေ စ အာယတိကေ ဘဝသ္မိံ ဝိရတ္တစိတ္တာ၊ တေ ခီဏာသဝါ ဘိက္ခူ။ **ခီဏဗီဇာ**တိ ဥစ္ဆိန္နဗီဇာ။ **အဝိရုဠှိဆန္ဒာ**တိ ဝိရူဠှိဆန္ဒဝိရဟိတာ။ **နိဗ္ဗန္တီ**တိ ဝိဇ္ဈာယန္တိ။ **ဓီရာ**တိ ဓိတိသမ္ပန္နာ။ **ယထာယံ ပဒီပေါ**တိ အယံ ပဒီပေါ ဝိယ။

ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယံ တံ သတ္တာနံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓမ္ပိ ပုရာဏံ အတီတကာလိကံ ကမ္မံ တဏှာသိနေဟဿ အပ္ပဟီနတ္တာ ပဋိသန္ဓိအာဟရဏသမတ္ထတာယ အခီဏံယေဝ ဟောတိ၊ တံ ပုရာဏံ ကမ္မံ ယေသံ အရဟတ္တမဂ္ဂေန တဏှာသိနေဟဿ သောသိတတ္တာ အဂ္ဂိနာ ဒဍ္ဎဗီဇမိဝ အာယတိံ ဝိပါကဒါနာသမတ္ထတာယ ခီဏံ။ ယဉ္စ နေသံ ဗုဒ္ဓပူဇာဒိဝသေန ဣဒါနိ ပဝတ္တမာနံ ကမ္မံ နဝန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တဉ္စ တဏှာပဟာနေနေဝ ဆိန္နမူလပါဒပပုပ္ဖမိဝ အာယတိံ ဖလဒါနာသမတ္ထတာယ ယေသံ နတ္ထိသမ္ဘဝံ၊ ယေ စ တဏှာပဟာနေနေဝ အာယတိကေ ဘဝသ္မိံ ဝိရတ္တစိတ္တာ၊ တေ ခီဏာသဝါ ဘိက္ခူ "ကမ္မံ ခေတ္တံ

satipaṭṭhānasammappadhānādīhi sīlasamādhikkhandhādīhi vā nānappakārehi atthappabhedapupphehi ativiya sassirikattā tathūpamaṁ nibbānagāmimaggadīpanato nibbānagāmiṁ pariyattidhammavaraṁ neva lābhahetu na sakkārādihetu, kevalaṁ hi mahākaruṇāya abbhussāhitahadayo sattānaṁ paramaṁ hitāya adesayīti. **Paramaṁhitāyā**ti ettha ca gāthābandhasukhatthaṁ anunāsiko, ayaṁ panattho “paramahitāya nibbānāya adesayī”ti.

Evaṁ Bhagavā imaṁ supupphitaggavanappagumbasadisaṁ pariyattidhammaṁ vatvā idāni tameva nissāya Buddhādhiṭṭhānaṁ saccavacanaṁ payuñjati **“idampi Buddhe”**ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo, kevalaṁ pana idampi yathāvuttappakārapariyattidhammasaṅkhātmā Buddhe ratanaṁ paṇītanti yojetabbaṁ. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

237. Evaṁ Bhagavā pariyattidhammena Buddhādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vatvā idāni lokuttaradhammena vattumāraddho **“varo varaññū”**ti. Tattha **varo**ti paṇītādhimuttikehi icchito “aho vata mayampi evarūpā assāmā”ti, varaguṇayogato vā varo, uttamo seṭṭhoti attho. **Varaññū**ti nibbānaññū. Nibbānaṁ hi sabbadhammānaṁ uttamaṭṭhena varaṁ, tañcesa bodhimūle sayaṁ paṭivijjhitvā aññāsi. **Varado**ti pañcavaggiyabhaddavaggiyajaṭilādīnaṁ aññesañca devamanussānaṁ nibbedhabhāgiyavāsanābhāgiyavaradhammadāyīti attho. **Varāharo**ti varassa maggassa āhaṭattā varāharoti vuccati. So hi Bhagavā Dīpaṅkarato pabhuti samatiṁsa pāramiyo pūrento pubbakehi Sammāsambuddhehi anuyātaṁ purāṇaṁ maggavaraṁ āhari, tena varāharoti vuccati. Apica sabbaññutaññāṇapaṭilābhena varo, nibbānasacchikiriyāya varaññū, sattānaṁ vimuttisukhadānena varado, uttamapaṭipadāharaṇena varāharo, etehi lokuttaraguṇehi adhikassa kassaci abhāvato **anuttaro.**

Aparo nayo—varo upasamādhiṭṭhāna paripūraṇena, varaññū paññādhiṭṭhānaparipūraṇena, varado cāgādhiṭṭhānaparipūraṇena, varāharo saccādhiṭṭhānaparipūraṇena, varaṁ maggasaccamāharīti. Tathā varo puññussayena, varaññū paññussayena, varado Buddhabhāvatthikānaṁ tadupāyasampadānena,

ဝိညာဏံ ဗီဇ”န္တိ[1] ဧတ္ထ ဝုတ္တဿ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏဿ ကမ္မက္ခယေနေဝ ခီဏတ္တာ ခီဏဗီဇာ။ ယောပိ ပုဗ္ဗေ ပုနဗ္ဘဝသင်္ခါတာယ ဝိရူဠှိယာ ဆန္ဒော အဟောသိ၊ တဿာပိ သမုဒယပ္ပဟာနေနေဝ ပဟီနတ္တာ ပုဗ္ဗေ ဝိယ စုတိကာလေ အသမ္ဘဝေန အဝိရူဠှိဆန္ဒာ ဓိတိသမ္ပန္နတ္တာ ဓီရာ စရိမဝိညာဏနိရောဓေန ယထာယံ ပဒီပေါ နိဗ္ဗုတော, ဧဝံ နိဗ္ဗန္တိ၊ ပုန “ရူပီနော ဝါ အရူပီနော ဝါ”တိ ဧဝမာဒိံ ပညတ္တိပထံ အစ္စေန္တိ။ တသ္မိံ ကိရ သမယေ နဂရဒေဝတာနံ ပူဇနတ္ထာယ ဇာလိတေသု ပဒီပေသု ဧကော ပဒီပေါ ဝိဇ္ဈာယိ၊ တံ ဒဿေန္တော အာဟ “ယထာယံ ပဒီပေါ”တိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ ယေ တံ ပုရိမာဟိ ဒွီဟိ ဂါထာဟိ ဝုတ္တံ ပရိယတ္တိဓမ္မံ အဿောသုံ၊ သုတာနုသာရေနေဝ ပဋိပဇ္ဇိတွာ နဝပ္ပကာရမ္ပိ လောကုတ္တရဓမ္မံ အဓိဂမိံသု၊ တေသံ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနပ္ပတ္တိဂုဏံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဂုဏံ နိဿာယ သံဃာဓိဋ္ဌာနံ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇန္တော ဒေသနံ သမာပေသိ “**ဣဒမ္ပိ သံဃေ**”တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ကေဝလံ ပန ဣဒမ္ပိ ယထာဝုတ္တေန ပကာရေန ခီဏာသဝဘိက္ခူနံ နိဗ္ဗာနသင်္ခါတံ သံဃေ ရတနံ ပဏီတန္တိ ဧဝံ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

ဒေသနာပရိယောသာနေ ရာဇကုလဿ သောတ္ထိ အဟောသိ၊ သဗ္ဗုပဒ္ဒဝါ ဝူပသမိံသု၊ စတုရာသီတိယာ ပါဏသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။

၂၃၉-၂၄၁။ အထ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော “ဘဂဝတာ ရတနတ္တယဂုဏံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇမာနေန နာဂရဿ သောတ္ထိ ကတာ၊ မယာပိ နာဂရဿ သောတ္ထိတ္ထံ ရတနတ္တယဂုဏံ နိဿာယ ကိဉ္စိ ဝတ္တဗ္ဗ”န္တိ စိန္တေတွာ အဝသာနေ ဂါထာတ္တယံ အဘာသိ “**ယာနီဓ ဘူတာနိ**”တိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ဗုဒ္ဓေါ ယထာ လောကဟိတတ္ထာယ ဥဿုက္ကံ အာပန္နေဟိ အာဂန္တဗ္ဗံ၊ တထာ အာဂတတော, ယထာ စ တေဟိ ဂန္တဗ္ဗံ၊ တထာ ဂတတော, ယထာ ဝါ တေဟိ အာဇာနိတဗ္ဗံ၊ တထာ အာဇာနနတော, ယထာ စ ဇာနိတဗ္ဗံ၊ တထာ ဇာနနတော, ယဉ္စ တထမေဝ ဟောတိ၊ တဿ ဂဒနတော စ “တထာဂတော”တိ ဝုစ္စတိ။ ယသ္မာ စ သော ဒေဝမနုဿေဟိ ပုပ္ဖဂန္ဓာဒီနာ ဗဟိနိဗ္ဗတ္တေန ဥပကရဏေန, ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပတ္တာဒိနာ စ အတ္တနိ နိဗ္ဗတ္တေန အတိဝိယ ပူဇိတော၊ တသ္မာ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော သဗ္ဗဒေဝပရိသံ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ

---

[1] ၁-အံ ၁-၂၂၄-ပိဋ္ဌေ။

varāharo Paccekabuddhabhāvatthikānaṁ tadupāyāharaṇena, anuttaro tattha tattha asadisatāya, attanā vā anācariyako hutvā paresaṁ ācariyabhāvena, **dhammavaraṁ adesayi** sāvakabhāvatthikānaṁ tadatthāya svākhātatādiguṇayuttassa varadhammassa desanato. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Evaṁ Bhagavā navavidhena lokuttaradhammena attano guṇaṁ vatvā idāni tameva guṇaṁ nissāya Buddhādhiṭṭhānaṁ saccavacanaṁ payuñjati “**idampi Buddhe**”ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Kevalaṁ pana yaṁ varaṁ navalokuttarakhammaṁ esa aññāsi, yañca adāsi, yañca āhari, yañca adesayi, idampi Buddhe ratanaṁ paṇītanti evaṁ yojetabbaṁ. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

238. Evaṁ Bhagavā pariyattidhammaṁ lokuttaradhammañca nissāya dvīhi gāthāhi Buddhādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vatvā idāni ye taṁ pariyattidhammaṁ assosuṁ, sutānusārena ca paṭipajjitvā navappakārampi lokuttaradhammaṁ adhigamiṁsu, tesaṁ anupādisesanibbānappattiguṇaṁ nissāya puna saṁghādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vattumāraddho “**khīṇaṁ purāṇan**”ti. Tattha **khīṇan**ti samucchinnaṁ. **Purāṇan**ti purātanaṁ. **Navan**ti sampati vattamānaṁ. **Natthisambhavan**ti avijjamānapātubhāvaṁ. **Virattacittā**ti vigatarāgacittā. **Āyatike bhavasmin**ti anāgatamaddhānaṁ punabbhave. **Te**ti yesaṁ khīṇaṁ purāṇaṁ navaṁ natthisambhavaṁ, ye ca āyatike bhavasmiṁ virattacittā, te khīṇāsavā bhikkhū. **Khīṇabījā**ti ucchinnabījā. **Avirūḷhichandā**ti virūḷhichandavirahitā. **Nibbantī**ti vijjhāyanti. **Dhīrā**ti dhitisampannā. **Yathāyaṁ padīpo**ti ayaṁ padīpo viya.

Kiṁ vuttaṁ hoti—yaṁ taṁ sattānaṁ uppajjitvā niruddhampi purāṇaṁ atītakālikaṁ kammaṁ taṇhāsinehassa appahīnattā paṭisandhi-āharaṇasamatthatāya akhīṇaṁyeva hoti, taṁ purāṇaṁ kammaṁ yesaṁ arahattamaggena taṇhāsinehassa sositattā agginā daḍḍhabījamiva āyatiṁ vipākadānāsamatthatāya khīṇaṁ. Yañca nesaṁ Buddhapūjādivasena idāni pavattamānaṁ kammaṁ navanti vuccati, tañca taṇhāpahāneneva chinnamūlapādapapupphamiva āyatiṁ phaladānāsamatthatāya yesaṁ natthisambhavaṁ, ye ca taṇhāpahāneneva āyatike bhavasmiṁ virattacittā, te khīṇāsavā bhikkhū “kammaṁ khettaṁ

သမ္ပိဏ္ဍေတွာ အာဟ “**တထာဂတံ ဒေဝမနုဿပူဇိတံ၊ ဗုဒ္ဓံ နမဿာမ သုဝတ္ထိ ဟောတူ**”တိ။

ယသ္မာ ပန ဓမ္မေ မဂ္ဂဓမ္မော ယထာ ယုဂနဒ္ဓ[1]သမထဝိပဿနာဗလေန ဂန္တဗ္ဗံ ကိလေသပက္ခံ သမုစ္ဆိန္ဒန္တေန၊ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။ နိဗ္ဗာနဓမ္မောပိ ယထာ ဂတော ပညာယ ပဋိဝိဒ္ဓေါ သဗ္ဗဒုက္ခဝိဃာတာယ သမ္ပဇ္ဇတိ၊ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ တထာ အဝဂတော[2]၊ တသ္မာ “တထာဂတော”တိ ဝုစ္စတိ။ ယသ္မာ စ သံဃောပိ ယထာ အတ္တဟိတာယ ပဋိပန္နေဟိ ဂန္တဗ္ဗံ တေန တေန မဂ္ဂေန၊ တထာ ဂတော၊ တသ္မာ “တထာဂတော”တွေဝ ဝုစ္စတိ။ တသ္မာ အဝသေသဂါထာဒွယေပိ **တထာဂတံ ဓမ္မံ နမဿာမ သုဝတ္ထိ ဟောတု၊ တထာဂတံ သံဃံ နမဿာမ သုဝတ္ထိ ဟောတူ**တိ ဝုတ္တံ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ဧဝံ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော ဣမံ ဂါထာတ္တယံ ဘာသိတွာ ဘဂဝန္တံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဒေဝပုရမေဝ ဂတော သဒ္ဓိံ ဒေဝပရိသာယ။ ဘဂဝါ ပန တဒေဝ ရတနသုတ္တံ ဒုတိယဒိဝသေပိ ဒေသေသိ၊ ပုန စတုရာသီတိယာ ပါဏသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ ဧဝံ ဘဂဝါ ယာဝ သတ္တမံ ဒိဝသံ ဒေသေသိ၊ ဒိဝသေ ဒိဝသေ တထေဝ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ ဘဂဝါ အဍ္ဎမာသမေဝ ဝေသာလိယံ ဝိဟရိတွာ ရာဇူနံ “ဂစ္ဆာမာ”တိ ပဋိဝေဒေသိ၊ တတော ရာဇာနော ဒိဂုဏေန သက္ကာရေန ပုန တီဟိ ဒိဝသေဟိ ဘဂဝန္တံ ဂင်္ဂါတီရံ နယိံသု။ ဂင်္ဂါယံ နိဗ္ဗတ္တာ နာဂရာဇာနော စိန္တေသုံ “မနုဿာ တထာဂတဿ သက္ကာရံ ကရောန္တိ၊ မယံ ကိံ န ကရိဿာမာ”တိ သုဝဏ္ဏရဇတမဏိမယာ နာဝါယော မာပေတွာ သုဝဏ္ဏရဇတမဏိမယေ ဧဝ ပလ္လင်္ကေ ပညာပေတွာ ပဉ္စဝဏ္ဏပဒုမသဉ္ဆန္နံ ဥဒကံ ကရိတွာ “အမှာကံ အနုဂ္ဂဟံ ကရောထာ”တိ ဘဂဝန္တံ ဥပဂတာ။ ဘဂဝါ အဓိဝါသေတွာ ရတနနာဝမာရူဠှော ပဉ္စ စ ဘိက္ခုသတာနိ သကံ သကံ နာဝံ။ နာဂရာဇာနော ဘဂဝန္တံ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃေန နာဂဘဝနံ ပဝေသေသုံ၊ တတြ သုဒံ ဘဂဝါ သဗ္ဗရတ္တိံ နာဂပရိသာယ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ ဒုတိယဒိဝသေ ဒိဗ္ဗေဟိ ခါဒနီယဘောဇနီယေဟိ မဟာဒါနံ အဒံသု၊ ဘဂဝါ အနုမောဒိတွာ နာဂဘဝနာ နိက္ခမိ။

ဘူမဋ္ဌာ ဒေဝါ “မနုဿာ စ နာဂါ စ တထာဂတဿ သက္ကာရံ ကရောန္တိ၊ မယံ ကိံ န ကရိဿာမာ”တိ စိန္တေတွာ ဝနဂုမ္ဗရုက္ခပဗ္ဗတာဒီသု ဆတ္တာတိဆတ္တာနိ ဥက္ခိပိံသု။ ဧတေနေဝ ဥပါယေန ယာဝ အကနိဋ္ဌဗြဟ္မဘဝနံ၊ တာဝ

၁-ယုဂနဒ္ဓ (သျာ) ၂-တထာ အာဂတော (သျာ)

viññāṇaṁ bījan"ti[1] ettha vuttassa paṭisandhiviññāṇassa kammakkhayeneva khīṇattā khīṇabījā. Yopi pubbe punabbhavasaṅkhātāya virūḷhiyā chando ahosi, tassāpi samudayappahāneneva pahīnattā pubbe viya cutikāle asambhavena avirūḷhichandā dhitisampannattā dhīrā carimaviññāṇanirodhena yathāyaṁ padīpo nibbuto, evaṁ nibbanti, puna "rūpino vā arūpino vā"ti evamādiṁ paññattipathaṁ accentīti. Tasmiṁ kira samaye nagaradevatānaṁ pūjanatthāya jālitesu padīpesu eko padīpo vijjhāyi, taṁ dassento āha "yathāyaṁ padīpo"ti.

Evaṁ Bhagavā ye taṁ purimāhi dvīhi gāthāhi vuttaṁ pariyattidhammaṁ assosuṁ, sutānusāreneva paṭipajjitvā navappakārampi lokuttaradhammaṁ adhigamiṁsu, tesaṁ anupādisesanibbānappattiguṇaṁ vatvā idāni tameva guṇaṁ nissāya saṁghādhiṭṭhānaṁ saccavacanaṁ payuñjanto desanaṁ samāpesi **"idampi saṁghe"**ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo, kevalaṁ pana idampi yathāvuttena pakārena khīṇāsavabhikkhūnaṁ nibbānasaṅkhātaṁ saṁghe ratanaṁ paṇītanti evaṁ yojetabbaṁ. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

Desanāpariyosāne rājakulassa sotthi ahosi, sabbūpaddavā vūpasamiṁsu, caturāsītiyā pāṇasahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi.

239-241. Atha Sakko Devānamindo "Bhagavatā ratanattayaguṇaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjamānena nāgarassa sotthi katā, mayāpi nāgarassa sotthittaṁ ratanattayaguṇaṁ nissāya kiñci vattabban"ti cintetvā avasāne gāthāttayaṁ abhāsi **"yānīdha bhūtānī"**ti. Tattha yasmā Buddho yathā lokahitatthāya ussukkaṁ āpannehi āgantabbaṁ, tathā āgatato, yathā ca etehi gantabbaṁ, tathā gatato, yathā vā etehi ājānitabbaṁ, tathā ājānanato, yathā ca jānitabbaṁ, tathā jānanato, yañca tatheva hoti, tassa gadanato ca "Tathāgato"ti vuccati. Yasmā ca so devamanussehi pupphagandhādinā bahinibbattena upakaraṇena, dhammānudhammappaṭipattādinā ca attani nibbattena ativiya pūjito, tasmā Sakko Devānamindo sabbadevaparisaṁ attanā saddhiṁ

1. Aṁ 1. 224 piṭṭhe.

မဟာသက္ကာရဝိသေသော နိဗ္ဗတ္တိ။ ဗိမ္ဗိသာရောပိ လိစ္ဆဝီဟိ အာဂတကာလေ ကတသက္ကာရတော ဒိဂုဏမကာသိ၊ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပဉ္စဟိ ဒိဝသေဟိ ဘဂဝန္တံ ရာဇဂဟံ အာနေသိ။

ရာဇဂဟမနုပ္ပတ္တေ ဘဂဝတိ ပစ္ဆာဘတ္တံ မဏ္ဍလမာဠေ သန္နိပတိတာနံ ဘိက္ခူနံ အယမန္တရကထာ ဥဒပါဒိ "အဟော ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော အာနု-ဘာဝေါ၊ ယံ ဥဒ္ဒိဿ ဂင်္ဂါယ ဩရတော စ ပါရတော စ အဋ္ဌယောဇနော ဘူမိဘာဂေါ နိန္နဉ္စ ထလဉ္စ သမံ ကတွာ ဝါလုကာယ ဩကိရိတွာ ပုပ္ဖေဟိ သဉ္ဆန္နော၊ ယောဇနပ္ပမာဏံ ဂင်္ဂါယ ဥဒကံ နာနာဝဏ္ဏေဟိ ပဒုမေဟိ သဉ္ဆန္နံ၊ ယာဝ အကနိဋ္ဌဘဝနာ ဆတ္တာတိဆတ္တာနိ ဥဿိတာနီ"တိ။ ဘဂဝါ တံ ပဝတ္တိံ ဉတွာ ဂန္ဓကုဋိတော နိက္ခမိတွာ တင်္ခဏာနုရူပေန ပါဋိဟာရိ-ယေန ဂန္တွာ မဏ္ဍလမာဠေ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒိ၊ နိသဇ္ဇ ခေါ ဘဂဝါ ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ "ကာယ နုတ္ထ ဘိက္ခဝေ ဧတရဟိ ကထာယ သန္နိသိန္နာ"တိ။ ဘိက္ခူ သဗ္ဗံ အာရောစေသုံ။ ဘဂဝါ ဧတဒဝေါစ "န ဘိက္ခဝေ အယံ ပူဇာ-ဝိသေသော မယှံ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန နိဗ္ဗတ္တော၊ န နာဂဒေဝဗြဟ္မာနုဘာဝေန၊ အပိစ ခေါ ပုဗ္ဗေ အပ္ပမတ္တကပရိစ္စာဂါနုဘာဝေန နိဗ္ဗတ္တော"တိ။ ဘိက္ခူ အာဟံသု "န မယံ ဘန္တေ တံ အပ္ပမတ္တကံ ပရိစ္စာဂံ ဇာနာမ၊ သာဓု နော ဘဂဝါ တထာ ကထေတု၊ ယထာ မယံ တံ ဇာနေယျာမာ"တိ။

ဘဂဝါ အာဟ — ဘူတပုဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ တက္ကသိလာယံ သင်္ခေါ နာမ ဗြာဟ္မဏော အဟောသိ၊ တဿ ပုတ္တော သုသီမော နာမ မာဏဝေါ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကော ဝယေန၊ သော ဧကဒိဝသံ ပိတရံ ဥပသင်္ကမိတွာ အဘိဝါဒေတွာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌာသိ၊ တံ ပိတာ အာဟ "ကိံ တာတ သုသီ-မာ"တိ။ သော အာဟ "ဣစ္ဆာမဟံ တာတ ဗာရာဏသိံ ဂန္တွာ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂ-ဟေတု"န္တိ။ "တေန ဟိ တာတ သုသီမ အသုကော နာမ ဗြာဟ္မဏော မမ သဟာယကော၊ တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ဥဂ္ဂဏှာဟီ"တိ ကဟာပဏသဟဿံ အဒါသိ။ သော တံ ဂဟေတွာ မာတာပိတရော အဘိဝါဒေတွာ အနုပုဗ္ဗေန ဗာရာဏသိံ ဂန္တွာ ဥပစာရယုတ္တေန ဝိဓိနာ အာစရိယံ ဥပသင်္ကမိတွာ အဘိဝါဒေတွာ အတ္တာနံ နိဝေဒေသိ။ အာစရိယော "မမ သဟာယကဿ ပုတ္တော"တိ မာဏဝံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ သဗ္ဗံ ပါဟုနေယျမကာသိ။ သော အဒ္ဓါန-ပရိဿမံ ပဋိဝိနောဒေတွာ တံ ကဟာပဏသဟဿံ အာစရိယဿ ပါဒမူလေ ဌပေတွာ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဟေတုံ ဩကာသံ ယာစိ၊ အာစရိယော ဩကာသံ ကတွာ ဥဂ္ဂဏှာပေသိ။

sampiṇḍetvā āha **“Tathāgataṁ devamanussapūjitaṁ, Buddhaṁ namassāma suvatthi hotū”**ti.

Yasmā pansa dhamme maggadhammo yathā yuganandha[1] samathavipassanābalena gantabbaṁ kilesapakkhaṁ samucchindantena, tathā gatoti Tathāgato. Nibbānadhammopi yathā gato paññāya paṭividdho sabbadukkhavighātāya sampajjati, Buddhādīhi tathā avagato[2], tasmā “Tathāgato”ti vuccati. Yasmā ca saṁghopi yathā attahitāya paṭipannehi gantabbaṁ tena tena maggena, tathā gato, tasmā “Tathāgato”tveva vuccati. Tasmā avasesagāthādvayepi **Tathāgataṁ dhammaṁ namassāma suvatthi hotu, Tathāgataṁ saṁghaṁ namassāma suvatthi hotū**ti vuttaṁ. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Evaṁ Sakko Devānamindo imaṁ gāthāttayaṁ bhāsitvā Bhagavantaṁ padakkhiṇaṁ katvā devapurameva gato saddhiṁ devaparisāya. Bhagavā pana tadeva Ratanasuttaṁ dutiyadivasepi desesi, puna caturāsītiyā pāṇasahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi. Evaṁ Bhagavā yāva sattamaṁ divasaṁ desesi, divase divase tatheva dhammābhisamayo ahosi. Bhagavā aḍḍhamāsameva Vesāliyaṁ viharitvā rājūnaṁ “gacchāmā”ti paṭivedesi, tato rājāno diguṇena sakkārena puna tīhi divasehi Bhagavantaṁ Gaṅgātīraṁ nayiṁsu. Gaṅgāyaṁ nibbattā nāgarājāno cintesuṁ “manussā Tathāgatassa sakkāraṁ karonti, mayaṁ kiṁ na karissāmā”ti suvaṇṇarajatamaṇimayā nāvāyo māpetvā suvaṇṇarajatamaṇimaye eva pallaṅke paññāpetvā pañcavaṇṇapadumasañchannaṁ udakaṁ karitvā “amhākaṁ anuggahaṁ karothā”ti Bhagavantaṁ upagatā. Bhagavā adhivāsetvā ratananāvamārūḷho pañca ca bhikkhusatāni sakaṁ sakaṁ nāvaṁ. Nāgarājāno Bhagavantaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghena Nāgabhavanaṁ pavesesuṁ, tatra sudaṁ Bhagavā sabbarattiṁ nāgaparisāya dhammaṁ desesi, dutiyadivase dibbehi khādanīyabhojanīyehi mahādānaṁ adaṁsu, Bhagavā anumoditvā Nāgabhavanā nikkhami.

Bhūmaṭṭhā devā “manussā ca nāgā ca Tathāgatassa sakkāraṁ karonti, mayaṁ kiṁ na karissāmā”ti cintetvā vanagumbarukkhapabbatādīsu chattātichattāni ukkhipiṁsu. Eteneva upāyena yāva Akaniṭṭhabrahmabhavanaṁ, tāva

1. Yuganaddha (Syā) 2. Tathā āgato (Syā)

သော လဟုဉ္စ ဂစ္ဆန္တော ဗဟုဉ္စ ဂစ္ဆန္တော ဂဟိတဂဟိတဉ္စ သုဝဏ္ဏ-ဘာဇနေ ပက္ခိတ္တသီဟတေလံ အဝိနဿမာနံ ဓာရေန္တော ဒွါဒသဝဿိကံ သိပ္ပံ ကတိပယမာသေနေဝ ပရိယောသာပေသိ။ သော သဇ္ဈာယံ ကရောန္တော အာဒိမဇ္ဈံယေဝ ပဿတိ၊ နော ပရိယောသာနံ။ အထ အာစရိယံ ဥပသင်္ကမိတွာ အာဟ "ဣမဿ သိပ္ပဿ အာဒိမဇ္ဈမေဝ ပဿာမိ၊ ပရိယောသာနံ န ပဿာမီ"တိ။ အာစရိယော အာဟ "အဟမ္ပိ တာတ ဧဝမေဝါ"တိ။ အထ ကော အာစရိယ[1] ဣမဿ သိပ္ပဿ ပရိယောသာနံ ဇာနာတီတိ။ ဣသိပတနေ တာတ ဣသယော အတ္ထိ၊ တေ ဇာနေယျုန္တိ။ တေ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆာမိ အာစရိယာတိ။ ပုစ္ဆ တာတ ယထာသုခန္တိ။ သော ဣသိပတနံ ဂန္တွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆိ "အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနံ ဇာနာထာ"တိ။ အာမာဝုသော ဇာနာမာတိ။ တံ မမ္ပိ သိက္ခာပေထာတိ။ တေန ဟာဝုသော ပဗ္ဗဇာဟိ၊ န သက္ကာ အပဗ္ဗဇိတေန သိက္ခိတုန္တိ။ သာဓု ဘန္တေ ပဗ္ဗာဇေထ ဝါ မံ၊ ယံ ဝါ ဣစ္ဆထ၊ တံ ကတွာ ပရိယောသာနံ ဇာနာပေထာတိ။ တေ တံ ပဗ္ဗာဇေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနေ နိယောဇေတုံ အသမတ္ထာ "ဧဝံ တေ နိဝါသေတဗ္ဗံ၊ ဧဝံ ပါရုပိတဗ္ဗ"န္တိအာဒိနာ နယေန အာဘိသမာစာရိကံ သိက္ခာပေသုံ။ သော တတ္ထ သိက္ခန္တော ဥပနိဿယသမ္ပန္နတ္တာ န စိရေနေဝ ပစ္စေကဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိ။ သကလဗာရာဏသိယံ "သုသီမပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ"တိ ပါကဋော အဟောသိ လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တော သမ္ပန္နပရိဝါရော။ သော အပ္ပါယုကသံဝတ္တနိကဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ န စိရေနေဝ ပရိနိဗ္ဗာယိ၊ တဿ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ စ မဟာဇနကာယော စ သရီရကိစ္စံ ကတွာ ဓာတုယော ဂဟေတွာ နဂရဒွါရေ ထူပံ ပတိဋ္ဌာပေသုံ။

အထ ခေါ သင်္ခေါ ဗြာဟ္မဏော "ပုတ္တော မေ စိရဂတော၊ န စဿ ပဝတ္တိံ ဇာနာမီ"တိ ပုတ္တံ ဒဋ္ဌုကာမော တက္ကသိလာယ နိက္ခမိတွာ အနုပုဗ္ဗေန ဗာရာဏသိံ ပတွာ မဟာဇနကာယံ သန္နိပတိတံ ဒိသွာ "အဒ္ဓါ ဗဟူသု ကောစိ မေ ပုတ္တဿ ပဝတ္တိံ ဇာနိဿတီ"တိ စိန္တေန္တော ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆိ "သုသီမော နာမ မာဏဝေါ ဣဓ အာဂတော အတ္ထိ၊ အပိ နု တဿ ပဝတ္တိံ ဇာနာထာ"တိ။ တေ "အာမ ဗြာဟ္မဏ ဇာနာမ၊ အသုံ နဂရေ ဗြာဟ္မဏဿ သန္တိကေ တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ ဟုတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ၊ အယမဿ ထူပေါ ပတိဋ္ဌာပိတော"တိ အာဟံသု။ သော ဘူမိံ

၁-အထ ကော စရေဟိ (သီ)

mahāsakkāraviseso nibbatti. Bimbisāropi Licchavīhi āgatakāle katasakkārato diguṇamakāsi, pubbe vuttanayeneva pañcahi divasehi Bhagavantaṁ Rājagahaṁ ānesi.

Rājagahamanuppatte Bhagavati pacchābhattaṁ maṇḍalamāḷe sannipatitānaṁ bhikkhūnaṁ ayamantarakathā udapādi "aho Buddhassa Bhagavato ānubhāvo, yaṁ uddissa Gaṅgāya orato ca pārato ca aṭṭhayojano bhūmibhāgo ninnañca thalañca samaṁ katvā vālukāya okiritvā pupphehi sañchanno, yojanappamāṇaṁ Gaṅgāya udakaṁ nānāvaṇṇehi padumehi sañchannaṁ, yāva Akaniṭṭhabhavanā chattātichattāni ussitānī"ti. Bhagavā taṁ pavattiṁ ñatvā Gandhakuṭito nikkhamitvā taṅkhaṇānurūpena pāṭihāriyena gantvā maṇḍalamāḷe paññattavarabuddhāsane nisīdi, nisajja kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "kāya nuttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā"ti. Bhikkhū sabbaṁ ārocesuṁ. Bhagavā etadavoca "na bhikkhave ayaṁ pūjāviseso mayhaṁ Buddhānubhāvena nibbatto, na nāgadevabrahmānubhāvena, apica kho pubbe appamattakapariccāgānubhāvena nibbatto"ti. Bhikkhū āhaṁsu "na mayaṁ bhante taṁ appamattakaṁ pariccāgaṁ jānāma, sādhu no Bhagavā tathā kathetu, yathā mayaṁ taṁ jāneyyāmā"ti.

Bhagavā āha—bhūtapubbaṁ bhikkhave Takkasilāyaṁ Saṅkho nāma brāhmaṇo ahosi, tassa putto Susīmo nāma māṇavo soḷasavassuddesiko vayena, so ekadivasaṁ pitaraṁ upasaṅkamitvā abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, taṁ pitā āha "kiṁ tāta Susīmā"ti. So āha "icchāmahaṁ tāta Bārāṇasiṁ gantvā sippaṁ uggahetun"ti. "Tena hi tāta Susīma asuko nāma brāhmaṇo mama sahāyako, tassa santikaṁ gantvā uggaṇhāhī"ti kahāpaṇasahassaṁ adāsi. So taṁ gahetvā mātāpitaro abhivādetvā anupubbena Bārāṇasiṁ gantvā upacārayuttena vidhinā ācariyaṁ upasaṅkamitvā abhivādetvā attānaṁ nivedesi. Ācariyo "mama sahāyakassa putto"ti māṇavaṁ sampaṭicchitvā sabbaṁ pāhuneyyamakāsi. So addhānakilamathaṁ paṭivinodetvā taṁ kahāpaṇasahassaṁ ācariyassa pādamūle ṭhapetvā sippaṁ uggahetuṁ okāsaṁ yāci, ācariyo okāsaṁ katvā uggaṇhāpesi.

ဟတ္ထေန ပဟရိတွာ ရောဒိတွာ စ ပရိဒေဝိတွာ စ တံ စေတိယင်္ဂဏံ ဂန္တွာ တိဏာနိ ဥဒ္ဓရိတွာ ဥတ္တရသာဋကေန ဝါလုကံ အာနေတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓစေတိယင်္ဂဏေ အာကိရိတွာ ကမဏ္ဍလုတော ဥဒကေန သမန္တတော ဘူမိံ ပရိပ္ဖောသိတွာ ဝနပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ ကတွာ ဥတ္တရသာဋကေန ပဋာကံ အာရောပေတွာ ထူပဿ ဥပရိ အတ္တနော ဆတ္တံ ဗန္ဓိတွာ ပက္ကာမီတိ။

ဧဝံ အတီတံ ဒဿေတွာ တံ ဇာတကံ ပစ္စုပ္ပန္နေန အနုသန္ဓေန္တော ဘိက္ခူနံ ဓမ္မကထံ ကထေသိ "သိယာ ခေါ ပန ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဧဝမဿ 'အညော နူန တေန သမယေန သင်္ခေါ ဗြာဟ္မဏော အဟောသီ'တိ၊ န ခေါ ပနေတံ ဧဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ အဟံ တေန သမယေန သင်္ခေါ ဗြာဟ္မဏော အဟောသိံ၊ မယာ သုသီမဿ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ စေတိယင်္ဂဏေ တိဏာနိ ဥဒ္ဓဋာနိ၊ တဿ မေ ကမ္မဿ နိဿန္ဒေန အဋ္ဌယောဇနမဂ္ဂံ ဝိဂတခါဏုကဏ္ဋကံ ကတွာ သမံ သုဒ္ဓမကံသု၊ မယာ တတ္ထ ဝါလုကာ ဩကိဏ္ဏာ၊ တဿ မေ နိဿန္ဒေန အဋ္ဌယောဇနမဂ္ဂေ ဝါလုကံ ဩကိရိံသု။ မယာ တတ္ထ ဝနကုသုမေဟိ ပူဇာ ကတာ၊ တဿ မေ နိဿန္ဒေန နဝယောဇနမဂ္ဂေ ထလေ စ ဥဒကေ စ နာနာပုပ္ဖေဟိ ပုပ္ဖသန္ထရံ အကံသု။ မယာ တတ္ထ ကမဏ္ဍလုဒကေန ဘူမိ ပရိပ္ဖောသိတာ၊ တဿ မေ နိဿန္ဒေန ဝေသာလိယံ ပေါက္ခရဝဿံ ဝဿိ။ မယာ တသ္မိံ စေတိယေ ပဋာကာ အာရောပိတာ၊ ဆတ္တဉ္စ ဗဒ္ဓံ၊ တဿ မေ နိဿန္ဒေန ယာဝ အကနိဋ္ဌဘဝနာ ပဋာကာ စ အာရောပိတာ၊ ဆတ္တာတိဆတ္တာနိ စ ဥဿိတာနိ။ ဣတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ အယံ မယှံ ပူဇာဝိသေသော နေဝ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန နိဗ္ဗတ္တော၊ န နာဂဒေဝဗြဟ္မာနုဘာဝေန၊ အပိစ ခေါ အပ္ပမတ္တကပရိစ္စာဂါနုဘာဝေန နိဗ္ဗတ္တော"တိ။ ဓမ္မကထာပရိယောသာနေ ဣမံ ဂါထမဘာသိ—

"မတ္တာသုခပရိစ္စာဂါ၊ ပဿေ စေ ဝိပုလံ သုခံ။
စဇေ မတ္တာသုခံ ဓီရော၊ သမ္ပဿံ ဝိပုလံ သုခ"န္တိ[၁]။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကဋ္ဌကထာယ

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ

ရတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၁· ၅၅-ပိဋ္ဌေ။

So lahuñca gaṇhanto bahuñca gaṇhanto gahitagahitañca suvaṇṇabhājane pakkhittamiva sīhatelaṁ avinassamānaṁ dhārento dvādasavassikaṁ sippaṁ katipayamāseneva pariyosāpesi. So sajjhāyaṁ karonto ādimajjhaṁyeva passati, no pariyosānaṁ. Atha ācariyaṁ upasaṅkamitvā āha “imassa sippassa ādimajjhameva passāmi, pariyosānaṁ na passāmī”ti. Ācariyo āha “ahampi tāta evamevā”ti. Atha ko ācariya[1] imassa sippassa pariyosānaṁ jānātīti. Isipatane tāta isayo atthi, te jāneyyunti. Te upasaṅkamitvā pucchāmi ācariyāti. Puccha tāta yathāsukhanti. So Isipatanaṁ gantvā Paccekabuddhe upasaṅkamitvā pucchi “ādimajjhapariyosānaṁ jānāthā”ti. Āmāvuso jānāmāti. Taṁ mampi sikkhāpethāti. Tena hāvuso pabbajāhi, na sakkā apabbajitena sikkhitunti. Sādhu bhante pabbājetha vā maṁ, yaṁ vā icchatha, taṁ katvā pariyosānaṁ jānāpethāti. Te taṁ pabbājetvā kammaṭṭhāne niyojetuṁ asamatthā “evaṁ te nivāsetabbaṁ, evaṁ pārupitabban”ti-ādinā nayena ābhisamācārikaṁ sikkhāpesuṁ. So tattha sikkhanto upanissayasampannattā na cireneva paccekabodhiṁ abhisambujjhi. Sakalabārāṇasiyaṁ “Susīmapaccekabuddho”ti pākaṭo ahosi lābhaggayasaggappatto sampannaparivāro. So appāyukasaṁvattanikassa kammassa katattā na cireneva parinibbāyi, tassa Paccekabuddhā ca mahājanakāyo ca sarīrakiccaṁ katvā dhātuyo gahetvā nagaradvāre thūpaṁ patiṭṭhāpesuṁ.

Atha kho Saṅkho brāhmaṇo “putto me ciragato, na cassa pavattiṁ jānāmī”ti puttaṁ daṭṭhukāmo Takkasilāya nikkhamitvā anupubbena Bārāṇasiṁ patvā mahājanakāyaṁ sannipatitaṁ disvā “addhā bahūsu ekopi me puttassa pavattiṁ jānissatī”ti cintento upasaṅkamitvā pucchi “Susīmo nāma māṇavo idha āgato atthi, api nu tassa pavattiṁ jānāthā”ti. Te “āma brāhmaṇa jānāma, asmiṁ nagare brāhmaṇassa santike tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū hutvā Paccekabuddhānaṁ santike pabbajitvā Paccekabuddho hutvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi, ayamassa thūpo patiṭṭhāpito”ti āhaṁsu. So bhūmi

1. Atha ko carahi (Sī)

၂-အာမဂန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

သာမာကစိင်္ဂူလကစီနကာနိ စာတိ အာမဂန္ဓသုတ္တံ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အနုပ္ပန္နေ ဘဂဝတိ အာမဂန္ဓော နာမ ဗြာဟ္မဏော ပဉ္စဟိ မာဏဝကသတေဟိ သဒ္ဓိံ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဟိမဝန္တံ ပဝိသိတွာ ပဗ္ဗတန္တရေ အဿမံ ကာရာပေတွာ ဝနမူလဖလာဟာရော ဟုတွာ တတ္ထ ပဋိဝသတိ၊ န ကဒါစိ မစ္ဆမံသံ ခါဒတိ။ အထ တေသံ တာပသာနံ လောဏမ္ဗိလာဒီနိ အပရိဘုဉ္ဇန္တာနံ ပဏ္ဍုရောဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ တတော တေ “လောဏမ္ဗိလာဒိသေဝနတ္ထာယ မနုဿပထံ ဂစ္ဆာမာ”တိ ပစ္စန္တဂါမံ သမ္ပတ္တာ။ တတ္ထ မနုဿာ တေသု ပသီဒိတွာ နိမန္တေတွာ ဘောဇေသုံ၊ ကတဘတ္တကိစ္စာနံ နေသံ မဉ္စပီဌပရိဘောဂဘာဇနပါဒမက္ခနာဒီနိ ဥပနေတွာ “ဣဓေဝ ဘန္တေ ဝသထ၊ မာ ဥက္ကဏ္ဌိတ္ထာ”တိ ဝသနဋ္ဌာနံ ဒဿေတွာ ပက္ကမိံသု။ ဒုတိယဒိဝသေပိ နေသံ ဒါနံ ဒတွာ ပုန ဃရပဋိပါဋိယာ ဧကေကဒိဝသံ ဒါနမဒံသု။ တာပသာ စတုမာသံ တတ္ထ ဝသိတွာ လောဏမ္ဗိလာဒိသေဝနာယ ထိရဘာဝပ္ပတ္တသရီရာ ဟုတွာ “မယံ အာဝုသော ဂစ္ဆာမာ”တိ မနုဿာနံ အာရောစေသုံ။ မနုဿာ တေသံ တေလတဏ္ဍုလာဒီနိ အဒံသု၊ တေ တာနိ အာဒါယ အတ္တနော အဿမမေဝ အဂမံသု။ တဗ္ဗ ဂါမံ တထေဝ သံဝစ္ဆရေ သံဝစ္ဆရေ အာဂမိံသု။ မနုဿာပိ တေသံ အာဂမနကာလံ ဝိဒိတွာ ဒါနတ္ထာယ တဏ္ဍုလာဒီနိ သဇ္ဇေတွာဝ အစ္ဆန္တိ၊ အာဂတေ စ နေ တထေဝ သမ္မာနေန္တိ။

အထ ဘဂဝါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော အနုပုဗ္ဗေန သာဝတ္ထိံ ဂန္တွာ တတ္ထ ဝိဟရန္တော တေသံ တာပသာနံ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ တတော နိက္ခမ္မ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော စာရိကံ စရမာနော အနုပုဗ္ဗေန တံ ဂါမံ အနုပ္ပတ္တော။ မနုဿာ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ မဟာဒါနာနိ အဒံသု၊ ဘဂဝါ တေသံ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တေ တာယ ဓမ္မဒေသနာယ အပ္ပေကစ္စေ သောတာပန္နာ ကေစိ သကဒါဂါမိနော ကေစိ အနာဂါမိနော အဟေသုံ၊ ကေစိ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ ဘဂဝါ ပုနဒေဝ သာဝတ္ထိံ ပစ္စာဂမာသိ။ အထ တေ တာပသာ တံ ဂါမံ အာဂမိံသု၊ မနုဿာ တာပသေ ဒိသွာ န ပုဗ္ဗသဒိသံ ကောတူဟလမကံသု။ တာပသာ တေ ပုစ္ဆိံသု “ကိံ အာဝုသော တုမှေ မနုဿာ န ပုဗ္ဗသဒိသာ၊ ကိံ နု ခေါ အယံ ဂါမော ရာဇဒဏ္ဍေန ဥပဒ္ဒုတော, ဥဒါဟု ဒုဗ္ဘိက္ခေန၊ ဥဒါဟု အမှေဟိ သီလာဒိဂုဏေဟိ သမ္ပန္နတရော ကောစိ ပဗ္ဗဇိတော တုမှံ ဂါမမနုပ္ပတ္တော”တိ။ တေ အာဟံသု “န ဘန္တေ ရာဇဒဏ္ဍေန, န ဒုဗ္ဘိက္ခေန အယံ ဂါမော ဥပဒ္ဒုတော၊ အပိစ ဗုဒ္ဓေါ

hatthena paharitvā roditvā ca paridevitvā ca taṁ cetiyaṅgaṇaṁ gantvā tiṇāni uddharitvā uttarasāṭakena vālukaṁ ānetvā Paccekabuddhacetiyaṅgaṇe ākiritvā kamaṇḍaluto udakena samantato bhūmiṁ paripphositvā vanapupphehi pūjaṁ katvā uttarasāṭakena paṭākaṁ āropetvā thūpassa upari attano chattaṁ bandhitvā pakkāmīti.

Evaṁ atītaṁ dassetvā taṁ jātakaṁ paccuppannena anusandhento bhikkhūnaṁ dhammakathaṁ kathesi “siyā kho pana vo bhikkhave evamassa ‘añño nuna tena samayena Saṅkho brāhmaṇo ahosī’ti, na kho panetaṁ evaṁ daṭṭhabbaṁ, ahaṁ tena samayena Saṅkho brāhmaṇo ahosiṁ, mayā Susīmassa Paccekabuddhassa cetiyaṅgaṇe tiṇāni uddhaṭāni, tassa me kammassa nissandena aṭṭhayojanamaggaṁ vigatakhāṇukaṇṭakaṁ katvā samaṁ suddhamakaṁsu, mayā tattha vālukā okiṇṇā, tassa me nissandena aṭṭhayojanamagge vālukaṁ okiriṁsu. Mayā tattha vanakusumehi pūjā katā, tassa me nissandena navayojanamagge thale ca udake ca nānāpupphehi pupphasantharaṁ akaṁsu. Mayā tattha kamaṇḍaludakena bhūmi paripphositā, tassa me nissandena Vesāliyaṁ pokkharavassaṁ vassi. Mayā tasmiṁ cetiye paṭākā āropitā, chattañca baddhaṁ, tassa me nissandena yāva Akaniṭṭhabhavanā paṭākā ca āropitā, chattātichattāni ca ussitāni. Iti kho bhikkhave ayaṁ mayhaṁ pūjāviseso neva Buddhānubhāvena nibbatto, na nāgadevabrahmānubhāvena, apica kho appamattakapariccāgānubhāvena nibbatto”ti. Dhammakathāpariyosāne imaṁ gāthamabhāsi—

“Mattāsukhapariccāgā, passe ce vipulaṁ sukhaṁ.
Caje mattāsukhaṁ dhīro, sampassaṁ vipulaṁ sukhan”ti[1].

Paramatthajotikāya Khuddakaṭṭhakathāya

Suttanipātaṭṭhakathāya

Ratanasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Khu1. 55 piṭṭhe.

လောကေ ဥပ္ပန္နော၊ သော ဘဂဝါ ဗဟုဇနဟိတာယ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ဣဓာဂတော”တိ။

တံ သုတွာ အာမဂန္ဓတာပသော “ဗုဒ္ဓေါတိ ဂဟပတယော ဝဒေထာ”တိ။ “ဗုဒ္ဓေါတိ ဘန္တေ ဝဒါမာ”တိ တိက္ခတ္တုံ ဝတွာ “ဃောသောပိ ခေါ ဧသော ဒုလ္လဘော လောကသ္မိံ၊ ယဒိဒံ ဗုဒ္ဓေါ”တိ အတ္တမနော အတ္တမနဝါစံ နိစ္ဆာရေတွာ ပုစ္ဆိ “ကိံ နု ခေါ သော ဗုဒ္ဓေါ အာမဂန္ဓံ ဘုဉ္ဇတိ၊ န ဘုဉ္ဇတီ”တိ။ ကော ဘန္တေ အာမဂန္ဓောတိ။ အာမဂန္ဓော နာမ မစ္ဆမံသံ ဂဟပတယောတိ။ ဘဂဝါ ဘန္တေ မစ္ဆမံသံ ပရိဘုဉ္ဇတီတိ။ တံ သုတွာ တာပသော ဝိပ္ပဋိသာရီ အဟောသိ “မာဟေဝ ခေါ ပန ဗုဒ္ဓေါ သိယာ”တိ။ ပုန စိန္တေသိ “ဗုဒ္ဓါနံ ပါတုဘာဝေါ နာမ ဒုလ္လဘော၊ ဂန္တွာ ဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ ပုစ္ဆိတွာ ဇာနိဿာမီ”တိ။ တတော ယေန ဘဂဝါ ဂတော၊ တံ မဂ္ဂံ မနုဿေ ပုစ္ဆိတွာ ဝစ္ဆဂိဒ္ဓိနီ ဂါဝီ ဝိယ တုရိတတုရိတော သဗ္ဗတ္ထ ဧကရတ္တိဝါသေန သာဝတ္ထိံ အနုပ္ပတွာ ဇေတဝနမေဝ ပါဝိသိ သဒ္ဓိံ သကာယ ပရိသာယ။ ဘဂဝါပိ တသ္မိံ သမယေ ဓမ္မဒေသနတ္ထာယ အာသနေ နိသိန္နော ဧဝ ဟောတိ၊ တာပသာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမ္မ တုဏှီဘူတာ အနဘိဝါဒေတွာဝ ဧကမန္တံ နိသီဒိံသု။ ဘဂဝါ “ကစ္စိ ဝေါ ဣသယော ခမနီယ”န္တိအာဒိနာ နယေန တေဟိ သဒ္ဓိံ ပဋိသမ္မောဒိ၊ တေပိ “ခမနီယံ ဘော ဂေါတမာ”တိအာဒိမာဟံသု။ တတော အာမဂန္ဓော ဘဂဝန္တံ ပုစ္ဆိ “အာမဂန္ဓံ ဘော ဂေါတမ ဘုဉ္ဇသိ, န ဘုဉ္ဇသီ”တိ။ ကော သော ဗြာဟ္မဏ အာမဂန္ဓော နာမာတိ။ မစ္ဆမံသံ ဘော ဂေါတမာတိ။ ဘဂဝါ “န ဗြာဟ္မဏ မစ္ဆမံသံ အာမဂန္ဓော၊ အပိစ ခေါ အာမဂန္ဓော နာမ သဗ္ဗေ ကိလေသာ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ”တိ ဝတွာ “န ဗြာဟ္မဏ ဣဒါနိ တွမေဝ အာမဂန္ဓံ ပုစ္ဆိ၊ အတီတေပိ တိဿော နာမ ဗြာဟ္မဏော ကဿပံ ဘဂဝန္တံ ပုစ္ဆိ၊ ဧဝဉ္စ သော ပုစ္ဆိ၊ ဧဝဉ္စဿ ဘဂဝါ ဗျာကာသီ”တိ တိဿေန စ ဗြာဟ္မဏေန ကဿပေန စ ဘဂဝတာ ဝုတ္တဂါထာယော ဧဝ အာနေတွာ တာဟိ ဂါထာဟိ ဗြာဟ္မဏံ သညာပေန္တော အာဟ “သာမာကစိင်္ဂူလကစီနကာနိ စာ”တိ။ အယံ တာဝ ဣမဿ သုတ္တဿ ဥပ္ပတ္တိ။

အတီတေ ပန ကဿပေါ ကိရ ဗောဓိသတ္တော အဋ္ဌာသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ ပါရမိယော ပူရေတွာ ဗာရာဏသိယံ ဗြဟ္မဒတ္တဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဓနဝတီ နာမ ဗြာဟ္မဏီ၊ တဿာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ အဂ္ဂသာဝကောပိ တံ ဒိဝသံယေဝ ဒေဝလောကာ စဝိတွာ အနုပုရောဟိတဗြာဟ္မဏဿ ပဇာပတိယာ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဧဝံ တေသံ ဧကဒိဝသမေဝ

2. Āmagandhasuttavaṇṇanā

Sāmākaciṅgūlakacīnakāni cāti Āmagandhasuttaṁ. Kā uppatti? Anuppanne Bhagavati Āmagandho nāma brāhmaṇo pañcahi māṇavakasatehi saddhiṁ tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā Himavantaṁ pavisitvā pabbatantare assamaṁ kārāpetvā vanamūlaphalāhāro hutvā tattha paṭivasati, na kadāci macchamaṁsaṁ khādati. Atha tesaṁ tāpasānaṁ loṇambilādīni aparibhuñjantānaṁ paṇḍurogo uppajji, tato te “loṇambilādisevanatthāya manussapathaṁ gacchāmā”ti paccantagāmaṁ sampattā. Tattha manussā tesu pasīditvā nimantetvā bhojesuṁ, katabhattakiccānaṁ nesaṁ mañcapīṭhaparibhogabhājanapādamakkhanādīni upanetvā “ettha bhante vasatha, mā ukkaṇṭhitthā”ti vasanaṭṭhānaṁ dassetvā pakkamiṁsu. Dutiyadivasepi nesaṁ dānaṁ datvā puna gharapaṭipāṭiyā ekekadivasaṁ dānamadaṁsu. Tāpasā catumāsaṁ tattha vasitvā loṇambilādisevanāya thirabhāvappattasarīrā hutvā “mayaṁ āvuso gacchāmā”ti manussānaṁ ārocesuṁ. Manussā tesaṁ telataṇḍulādīni adaṁsu, te tāni ādāya attano assamameva agamaṁsu. Tañca gāmaṁ tatheva saṁvacchare saṁvacchare āgamiṁsu. Manussāpi tesaṁ āgamanakālaṁ viditvā dānatthāya taṇḍulādīni sajjetvāva acchanti, āgate ca ne tatheva sammānenti.

Atha Bhagavā loke uppajjitvā pavattitavaradhammacakko anupubbena Sāvatthiṁ gantvā tattha viharanto tesaṁ tāpasānaṁ upanissayasampattiṁ disvā tato nikkhamma bhikkhusaṁghaparivuso cārikaṁ caramāno anupubbena taṁ gāmaṁ anuppatto. Manussā Bhagavantaṁ disvā mahādānāni adaṁsu, Bhagavā tesaṁ dhammaṁ desesi. Te tāya dhammadesanāya appekacce sotāpannā ekacce sakadāgāmino ekacce anāgāmino ahesuṁ, ekacce pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Bhagavā punadeva Sāvatthiṁ paccāgamāsi. Atha te tāpasā taṁ gāmaṁ āgamiṁsu, manussā tāpase disvā na pubbasadisaṁ kotūhalamakaṁsu. Tāpasā te pucchiṁsu “kiṁ āvuso ime manussā na pubbasadisā, kiṁ nu kho ayaṁ gāmo rājadaṇḍena upadduto, udāhu dubbhikkhena, udāhu amhehi sīlādiguṇehi sampannataro koci pabbajito imaṁ gāmamanuppatto”ti. Te āhaṁsu “na bhante rājadaṇḍena, na dubbhikkhenāyaṁ gāmo upadduto, apica Buddho

ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဉ္စ ဂဗ္ဘဝုဋ္ဌာနဉ္စ အဟောသိ၊ ဧကဒိဝသမေဝ ဧတေသံ ဧကော ကဿပေါ, ဧကော တိဿောတိ နာမမကံသု။ တေ သဟပံသုကီဠနကာ ဒွေ သဟာယာ အနုပုဗ္ဗေန ဝုဍ္ဎိံ အဂမိံသု။ တိဿဿ ပိတာ ပုတ္တံ အာဏာပေသိ “အယံ တာတ ကဿပေါ နိက္ခမ္မ ပဗ္ဗဇိတွာ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ၊ တွမ္ပိဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဘဝနိဿရဏံ ကရေယျာသီ”တိ။ သော “သာဓူ”တိ ပဋိဿုဏိတွာ ဗောဓိသတ္တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ “ဥဘောပိ သမ္မ ပဗ္ဗဇိဿာမာ”တိ အာဟ၊ ဗောဓိသတ္တောပိ “သာဓူ”တိ ပဋိဿုဏိ။ တတော ဝုဍ္ဎိံ အနုပ္ပတ္တကာလေပိ တိဿော ဗောဓိသတ္တံ အာဟ “ဧဟိ သမ္မ ပဗ္ဗဇိဿာမာ”တိ၊ ဗောဓိသတ္တော န နိက္ခမိ။ တိဿော “န တာဝဿ ဉာဏံ ပရိပါကံ ဂတ”န္တိ သယံ နိက္ခမ္မ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ အရညေ ပဗ္ဗတပါဒေ အဿမံ ကာရာပေတွာ ဝသတိ။ ဗောဓိသတ္တောပိ အပရေန သမယေန ဃရေ ဌိတောယေဝ အာနာပါနဿတိံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ စတ္တာရိ ဈာနာနိ အဘိညာယော စ ဥပ္ပါဒေတွာ ပါသာဒေန ဗောဓိမဏ္ဍသမီပံ ဂန္တွာ “ပုန ပါသာဒေါ ယထာဌာနေယေဝ ပတိဋ္ဌာတူ”တိ အဓိဋ္ဌာသိ၊ သော သကဋ္ဌာနေယေဝ ပတိဋ္ဌာသိ။ အပဗ္ဗဇိတေန ကိရ ဗောဓိမဏ္ဍံ ဥပဂန္တုံ န သက္ကာတိ သော ပဗ္ဗဇိတွာ ဗောဓိမဏ္ဍံ ပတွာ နိသီဒိတွာ သတ္တ ဒိဝသေ ပဓာနယောဂံ ကတွာ သတ္တဟိ ဒိဝသေဟိ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ သစ္ဆာကာသိ။

တဒါ ဣသိပတနေ ဝီသတိသဟဿာ ပဗ္ဗဇိတာ ပဋိဝသန္တိ။ အထ ကဿပေါ ဘဂဝါ တေ အာမန္တေတွာ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ၊ သုတ္တပရိယောသာနေ သဗ္ဗေဝ အရဟန္တော အဟေသုံ၊ သော သုဒံ ဘဂဝါ ဝီသတိဘိက္ခုသဟဿပရိဝုတော တတ္ထေဝ ဣသိပတနေ ဝသတိ၊ ကိကီ စ နံ ကာသိရာဇာ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌာတိ။ အထေကဒိဝသံ ဗာရာဏသိဝါသီ ဧကော ပုရိသော ပဗ္ဗတေ စန္ဒနသာရာဒီနိ ဂဝေသန္တော တိဿဿ တာပသဿ အဿမံ ပတွာ တံ အဘိဝါဒေတွာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌာသိ။ တာပသော တံ ဒိသွာ “ကုတော အာဂတောသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဗာရာဏသိတော ဘန္တေတိ။ ကာ တတ္ထ ပဝတ္တီတိ။ တတ္ထ ဘန္တေ ကဿပေါ နာမ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဥပ္ပန္နောတိ။ တာပသော ဒုလ္လဘဝစနံ သုတွာ ပီတိသောမနဿဇာတော ပုစ္ဆိ “ကိံ သော အာမဂန္ဓံ ဘုဉ္ဇတိ, န ဘုဉ္ဇတီ”တိ။ ကော ဘန္တေ အာမဂန္ဓောတိ။ မစ္ဆမံသံ အာဝုသောတိ။ ဘဂဝါ ဘန္တေ မစ္ဆမံသံ ဘုဉ္ဇတီတိ။ တံ သုတွာ တာပသော ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟုတွာ ပုန စိန္တေသိ “ဂန္တွာ တံ ပုစ္ဆိဿာမိ၊ သစေ ‘အာမဂန္ဓံ ပရိဘုဉ္ဇာမီ’တိ ဝက္ခတိ၊ တတော နံ ‘တုမှာကံ ဘန္တေ ဇာတိယာ စ ကုလဿ စ ဂေါတ္တဿ စ အနနုစ္ဆဝိကမေတ’န္တိ နိဝါရေတွာ တဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဘဝနိဿရဏံ ကရိဿာမီ”တိ။ သလ္လဟုကံ

loke uppanno, so Bhagavā bahujanahitāya dhammaṁ desento idhāgato"ti.

Taṁ sutvā Āmagandhatāpaso "Buddhoti gahapatayo vadethā"ti. "Buddhoti bhante vadāmā"ti tikkhattuṁ vatvā "ghosopi kho eso dullabho lokasmiṁ, yadidaṁ Buddho"ti attamano attamanavācaṁ nicchāretvā pucchi "kiṁ nu kho so Buddho āmagandhaṁ bhuñjati, na bhuñjatī"ti. Ko bhante āmagandhoti. Āmagandho nāma macchamaṁsaṁ gahapatayoti. Bhagavā bhante macchamaṁsaṁ paribhuñjatīti. Taṁ sutvā tāpaso vippaṭisārī ahosi "māheva kho pana Buddho siyā"ti. Puna cintesi "Buddhānaṁ pātubhāvo nāma dullabho, gantvā Buddhaṁ disvā pucchitvā jānissāmī"ti. Tato yena Bhagavā gato, taṁ maggaṁ manusse pucchitvā vacchagiddhinī gāvī viya turitaturito sabbattha ekarattivāsena Sāvatthiṁ anuppatvā Jetavanameva pāvisi saddhiṁ sakāya parisāya. Bhagavāpi tasmiṁ samaye dhammadesanatthāya āsane nisinno eva hoti, tāpasā Bhagavantaṁ upasaṅkamma tuṇhībhūtā anabhivādetvāva ekamantaṁ nisīdiṁsu. Bhagavā "kacci vo isayo khamanīyan"ti-ādinā nayena tehi saddhiṁ paṭisammodi, tepi "khamanīyaṁ bho Gotamā"ti-ādimāhaṁsu. Tato Āmagandho Bhagavantaṁ pucchi "Āmagandhaṁ bho Gotama bhuñjasi, na bhuñjasī"ti. Ko so brāhmaṇa Āmagandho nāmāti. Macchamaṁsaṁ bho Gotamāti. Bhagavā "na brāhmaṇa macchamaṁsaṁ Āmagandho, apica kho Āmagandho nāma sabbe kilesā pāpakā akusalā dhammā"ti vatvā "na brāhmaṇa idāni tvameva Āmagandhaṁ pucchi, atītepi Tisso nāma brāhmaṇo Kassapaṁ Bhagavantaṁ pucchi, evañca so pucchi, evañcassa Bhagavā byākāsī"ti Tissena ca brāhmaṇena Kassapena ca Bhagavatā vuttagāthāyo eva ānetvā tāhi gāthāhi brāhmaṇaṁ saññāpento āha "sāmākaciṅgūlakacīnakāni cā"ti. Ayaṁ tāva imassa suttassa idha uppatti.

Atīte pana Kassapo kira bodhisatto aṭṭhāsaṅkhyeyyāni kappasatasahassañca pāramiyo pūretvā Bārāṇasiyaṁ Brahmadattassa brāhmaṇassa Dhanavatī nāma brāhmaṇī, tassā kucchimhi paṭisandhiṁ aggahesi. Aggasāvakopi taṁ divasaṁyeva devalokā cavitvā anupurohitabrāhmaṇassa pajāpatiyā kucchimhi nibbatti. Evaṁ tesaṁ ekadivasameva

ဥပကရဏံ ဂဟေတွာ သဗ္ဗတ္ထ ဧကရတ္တိဝါသေန သာယန္ဟသမယေ ဗာရာဏသိံ ပတွာ ဣသိပတနမေဝ ပါဝိသိ။ ဘဂဝါပိ တသ္မိံ သမယေ ဓမ္မဒေသနတ္ထာယ အာသနေ နိသိန္နောယေဝ ဟောတိ။ တာပသော ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမ္မ အနဘိဝါဒေတွာ တုဏှီဘူတော ဧကမန္တံ အဋ္ဌာသိ၊ ဘဂဝါ တံ ဒိသွာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပဋိသမ္မောဒိ။ သောပိ "ခမနီယံ ဘော ကဿပါ"တိအာဒီနိ ဝတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိတွာ ဘဂဝန္တံ ပုစ္ဆိ "အာမဂန္ဓံ ဘော ကဿပ ဘုဉ္ဇသိ, န ဘုဉ္ဇသီ"တိ။ နာဟံ ဗြာဟ္မဏ အာမဂန္ဓံ ဘုဉ္ဇာမီတိ။ သာဓု သာဓု ဘော ကဿပ ပရကုဏပံ အခါဒန္တော သုန္ဒရမကာသိ၊ ယုတ္တမေတံ ဘောတော ကဿပဿ ဇာတိယာ စ ကုလဿ စ ဂေါတ္တဿ စာတိ။ တတော ဘဂဝါ "အဟံ ကိလေသေ သန္ဓာယ 'အာမဂန္ဓံ န ဘုဉ္ဇာမီ'တိ ဝဒါမိ၊ ဗြာဟ္မဏော မစ္ဆမံသံ ပစ္စေတိ၊ ယံနူနာဟံ သွေ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ အပဝိသိတွာ ကိကီရညော ဂေဟာ အာဘတံ ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇေယျံ၊ ဧဝံ အာမဂန္ဓံ အာရဗ္ဘ ကထာ ပဝတ္တိဿတိ၊ တတော ဗြာဟ္မဏံ ဓမ္မဒေသနာယ သညာပေဿာမီ"တိ ဒုတိယ-ဒိဝသေ ကာလဿေဝ သရီရပရိကမ္မံ ကတွာ ဂန္ဓကုဋိံ ပါဝိသိ။ ဘိက္ခူ ဂန္ဓကုဋိဒွါရံ ပိဟိတံ ဒိသွာ "န ဘဂဝါ အဇ္ဇ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ ပဝိသိတု-ကာမော"တိ ဉတွာ ဂန္ဓကုဋိံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိံသု။

ဘဂဝါပိ ဂန္ဓကုဋိတော နိက္ခမ္မ ပညတ္တာသနေ နိသီဒိ၊ တာပသောပိ ခေါ ပဏ္ဏ-သာကံ ပစိတွာ ခါဒိတွာ ဘဂဝတော သန္တိကေ နိသီဒိ။ ကိကီ ကာသိရာဇာ ဘိက္ခူ ပိဏ္ဍာယ စရန္တေ ဒိသွာ "ကုဟိံ ဘဂဝါ ဘန္တေ"တိ ပုစ္ဆိတွာ "ဝိဟာရေ မဟာရာဇာ"တိ စ သုတွာ နာနာဗျဉ္ဇနရသမနေကမံသဝိကတိသမ္ပန္နံ ဘောဇနံ ဘဂဝတော ပါဟေသိ။ အမစ္စာ ဝိဟာရံ နေတွာ ဘဂဝတော အာရောစေတွာ ဒက္ခိဏောဒကံ ဒတွာ ပရိဝိသန္တာ ပဌမံ နာနာမံသဝိကတိသမ္ပန္နံ ယာဂုံ အဒံသု၊ တာပသော ဒိသွာ "ခါဒတိ နု ခေါ နော"တိ စိန္တေန္တော အဋ္ဌာသိ။ ဘဂဝါ တဿ ပဿတောယေဝ ယာဂုံ ပိဝန္တော မံသခဏ္ဍံ မုခေ ပက္ခိပိ၊ တာပသော ဒိသွာ ကုဒ္ဓေါ။ ပုန ယာဂုပီတဿ နာနာရသဗျဉ္ဇနံ ဘောဇနမဒံသု၊ တမ္ပိ ဂဟေတွာ ဘုဉ္ဇန္တံ ဒိသွာ အတိဝိယ ကုဒ္ဓေါ "မစ္ဆမံသံ ခါဒန္တောယေဝ 'န ခါဒါမီ'တိ ဘဏတီ"တိ။ အထ ဘဂဝန္တံ ကတဘတ္တကိစ္စံ ဟတ္ထပါဒေ ဓောဝိတွာ နိသိန္နံ ဥပသင်္ကမ္မ "ဘော ကဿပ မုသာ တွံ ဘဏသိ၊ နေတံ ပဏ္ဍိတကိစ္စံ။ မုသာ-ဝါဒေါ ဟိ ဂရဟိတော ဗုဒ္ဓါနံ၊ ယေပိ တေ ပဗ္ဗတပါဒေ ဝနမူလဖလာဒီဟိ ယာပေန္တာ ဣသယော ဝသန္တိ၊ တေပိ မုသာ န ဘဏန္တီ"တိ ဝတွာ ပုန ဣသီနံ ဂုဏေ ဂါထာယ ဝဏ္ဏေန္တော အာဟ **"သာမာကစိင်္ဂူလကစီနကာနိ စာ"**တိ။

paṭisandhiggahaṇañca gabbhavuṭṭhānañca ahosi, ekadivasameva etesaṁ ekassa Kassapo, ekassa Tissoti nāmamakaṁsu. Te sahapaṁsukīḷanakā dve sahāyā anupubbena vuḍḍhiṁ agamiṁsu. Tissassa pitā puttaṁ āṇāpesi "ayaṁ tāta Kassapo nikkhamma pabbajitvā Buddho bhavissati, tvampissa santike pabbajitvā bhavanissaraṇaṁ kareyyāsī"ti. So "sādhū"ti paṭissuṇitvā bodhisattassa santikaṁ gantvā "ubhopi samma pabbajissāmā"ti āha, bodhisatto "sādhū"ti paṭissuṇi. Tato vuḍḍhiṁ anuppattakālepi Tisso bodhisattaṁ āha "ehi samma pabbajissāmā"ti, bodhisatto na nikkhami. Tisso "na tāvassa ñāṇaṁ paripākaṁ gatan"ti sayaṁ nikkhamma isipabbajjaṁ pabbajitvā araññe pabbatapāde assamaṁ kārāpetvā vasati. Bodhisattopi aparena samayena ghare ṭhitoyeva ānāpānassatiṁ pariggahetvā cattāri jhānāni abhiññāyo ca uppādetvā pāsādena Bodhimaṇḍasamīpaṁ gantvā "puna pāsādo yathāṭhāneyeva patiṭṭhātū"ti adhiṭṭhāsi, so sakaṭṭhāneyeva patiṭṭhāsi. Apabbajitena kira Bodhimaṇḍaṁ upagantuṁ na sakkāti so pabbajitvā Bodhimaṇḍaṁ patvā nisīditvā satta divase padhānayogaṁ katvā sattahi divasehi sammāsambodhiṁ sacchākāsi.

Tadā Isipatane vīsatisahassā pabbajitā paṭivasanti. Atha Kassapo Bhagavā te āmantetvā dhammacakkaṁ pavattesi, suttapariyosāne sabbeva arahanto ahesuṁ, so sudaṁ Bhagavā vīsatibhikkhusahassaparivuto tattheva Isipatane vasati, Kikī ca naṁ Kāsirājā catūhi paccayehi upaṭṭhāti. Athekadivasaṁ Bārāṇasivāsī eko puriso pabbate candanasārādīni gavesanto Tissassa tāpasassa assamaṁ patvā taṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Tāpaso taṁ disvā "kuto āgatosī"ti pucchi. Bārāṇasito bhanteti. Kā tattha pavattīti. Tattha bhante Kassapo nāma Sammāsambuddho uppannoti. Tāpaso dullabhavacanaṁ sutvā pītisomanassajāto pucchi "kiṁ so āmagandhaṁ bhuñjati, na bhuñjatī"ti. Ko bhante āmagandhoti. Macchamaṁsaṁ āvusoti. Bhagavā bhante macchamaṁsaṁ bhuñjatīti. Taṁ sutvā tāpaso vippaṭisārī hutvā puna cintesi "gantvā taṁ pucchissāmi, sace 'āmagandhaṁ paribhuñjāmī'ti vakkhati, tato naṁ 'tumhākaṁ bhante jātiyā ca kulassa ca gottassa ca ananucchavikametan"ti nivāretvā tassa santike pabbajitvā bhavanissaraṇaṁ karissāmī"ti. Sallahukaṁ

၂၄၂။ တတ္ထ **သာမာကာ**တိ ရုနိတွာ ဝါ သီသာနိ ဥစ္စိနိတွာ ဝါ ဂယှူပဂါ တိဏဓညဇာတိ။ တထာ **စိင်္ဂူလကာ** ကဏဝီရပုပ္ဖသဏ္ဌာနသီသာ ဟောန္တိ။ **စီနကာနီ**တိ အဋဝိပဗ္ဗတပါဒေသု အရောပိတဇာတာ စီနမုဂ္ဂါ။ **ပတ္တပ္ဖလ**န္တိ ယံကိဉ္စိ ဟရိတပဏ္ဏံ။ **မူလဖလ**န္တိ ယံကိဉ္စိ ကန္ဒမူလံ။ **ဂဝိပ္ဖလ**န္တိ ယံကိဉ္စိ ရုက္ခဝလ္လိဖလံ။ မူလဂ္ဂဟဏေန ဝါ ကန္ဒမူလံ, ဖလဂ္ဂဟဏေန ရုက္ခဝလ္လိဖလံ, ဂဝိပ္ဖလဂ္ဂဟဏေန ဥဒကေ ဇာတသိင်္ဃာဋကကသေရုကာဒိဖလံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဓမ္မေန လဒ္ဓ**န္တိ ဒူတေယျပဟိဏဂမနာဒိမိစ္ဆာဇီဝံ ပဟာယ ဝနေ ဥဉ္ဆာစရိယာယ လဒ္ဓံ။ **သတ**န္တိ သန္တော အရိယာ။ **အသ္နမာနာ**တိ[1] ဘုဉ္ဇမာနာ။ **န ကာမကာမာ အလိကံ ဘဏန္တီ**တိ တေ ဧဝံ အမမာ အပရိဂ္ဂဟာ တာနိ သာမာကာဒီနိ ဘုဉ္ဇမာနာ ဣသယော ယထာ တွံ သာဒုရသာဒိကေ ကာမေ ပတ္ထယန္တော အာမဂန္ဓံ ဘုဉ္ဇန္တောယေဝ "နာဟံ ဗြာဟ္မဏ အာမဂန္ဓံ ဘုဉ္ဇာမီ"တိ ဘဏန္တော အလိကံ ဘဏသိ၊ တထာ န ကာမကာမာ အလိကံ ဘဏန္တိ၊ ကာမေ ကာမယန္တာ မုသာ န ဘဏန္တီတိ ဣသီနံ ပသံသာယ ဘဂဝတော နိန္ဒံ ဒီပေတိ။

၂၄၃။ ဧဝံ ဣသီနံ ပသံသာပဒေသေန ဘဂဝန္တံ နိန္ဒိတွာ ဣဒါနိ အတ္တနာ အဓိပ္ပေတံ နိန္ဒာဝတ္ထုံ ဒဿေတွာ နိပ္ပရိယာယေနေဝ ဘဂဝန္တံ နိန္ဒန္တော အာဟ "**ယဒသ္နမာနော**"တိ။ တတ္ထ ဒကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ အယံ ပနတ္ထော— ယံ ကိဉ္စိဒေဝ သသမံသံ ဝါ တိတ္တိရမံသံ ဝါ ဓောဝနစ္ဆေဒနာဒိနာ ပုဗ္ဗပရိကမ္မေန **သုကတံ**, ပစနဝါသနာဒိနာ ပစ္ဆာပရိကမ္မေန **သုနိဋ္ဌိတံ**, န မာတရာ န ပိတရာ၊ အပိစ ခေါ ပန "ဒက္ခိဏေယျော အယ"န္တိ မညမာနေဟိ ဓမ္မကာမေဟိ **ပရေဟိ ဒိန္နံ**, သက္ကာရကရဏေန **ပယတံ** ပဏီတမလင်္ကတံ, ဥတ္တမရသတာယ ဩဇဝန္တတာယ ထာမဗလဘရဏသမတ္ထတာယ စ **ပဏီတံ အသ္နမာနော** အာဟာရယမာနော, န ကေဝလဉ္စ ယံကိဉ္စိ မံသမေဝ၊ အပိစ ခေါ ပန ဣဒမ္ပိ **သာလီနမန္နံ** ဝိစိတကာဠကံ သာလိတဏ္ဍုလောဒနံ **ပရိဘုဉ္ဇမာနော သော ဘုဉ္ဇသိ ကဿပ အာမဂန္ဓံ**၊ သော တွံ ယံကိဉ္စိ မံသံ ဘုဉ္ဇမာနော ဣဒဉ္စ သာလီနမန္နံ ပရိဘုဉ္ဇမာနော ဘုဉ္ဇသိ ကဿပ အာမဂန္ဓန္တိ ဘဂဝန္တံ ဂေါတ္တေန အာလပတိ။

၂၄၄။ ဧဝံ အာဟာရတော ဘဂဝန္တံ နိန္ဒိတွာ ဣဒါနိ မုသာဝါဒံ အာရောပေတွာ နိန္ဒန္တော အာဟ "**န အာမဂန္ဓော။ပ။ သုသင်္ခတေဟီ**"တိ။

[1] ၁-အသမာနာတိ (သီ၊ သျာ)

upakaraṇaṁ gahetvā sabbattha ekarattivāsena sāyanhasamaye Bārāṇasiṁ patvā Isipatanameva pāvisi. Bhagavāpi tasmiṁ samaye dhammadesanatthāya āsane nisinnoyeva hoti. Tāpaso Bhagavantaṁ upasaṅkamma anabhivādetvā tuṇhībhūto ekamantaṁ aṭṭhāsi, Bhagavā taṁ disvā pubbe vuttanayeneva paṭisammodi. Sopi "khamanīyaṁ bho Kassapā"ti-ādīni vatvā ekamantaṁ nisīditvā Bhagavantaṁ pucchi "Āmagandhaṁ bho Kassapa bhuñjasi, na bhuñjasī"ti. Nāhaṁ brāhmaṇa Āmagandhaṁ bhuñjāmīti. Sādhu sādhu bho Kassapa parakuṇapaṁ akhādanto sundaramakāsi, yuttametaṁ bhoto Kassapassa jātiyā ca kulassa ca gottassa cāti. Tato Bhagavā "ahaṁ kilese sandhāya 'āmagandhaṁ na bhuñjāmī'ti vadāmi, brāhmaṇo macchamaṁsaṁ pacceti, yaṁnunāhaṁ sve gāmaṁ piṇḍāya apavisitvā Kikīrañño gehā ābhataṁ piṇḍapātaṁ paribhuñjeyyaṁ, evaṁ āmagandhaṁ ārabbha kathā pavattissati, tato brāhmaṇaṁ dhammadesanāya saññāpessāmī"ti dutiyadivase kālasseva sarīraparikammaṁ katvā gandhakuṭiṁ pāvisi. Bhikkhū Gandhakuṭidvāraṁ pihitaṁ disvā "na Bhagavā ajja bhikkhūhi saddhiṁ pavisitukāmo"ti ñatvā Gandhakuṭiṁ padakkhiṇaṁ katvā piṇḍāya pavisiṁsu.

Bhagavāpi Gandhakuṭito nikkhamma paññattāsane nisīdi, tāpasopi kho pattasākaṁ pacitvā khāditvā Bhagavato santike nisīdi. Kikī Kāsirājā bhikkhū piṇḍāya carante disvā "kuhiṁ Bhagavā bhante"ti pucchitvā "vihāre mahārājā"ti ca sutvā nānābyañjanarasamanekamaṁsavikatisampannaṁ bhojanaṁ Bhagavato pāhesi. amaccā vihāraṁ netvā Bhagavato ārocetvā dakkhiṇodakaṁ datvā parivisantā paṭhamaṁ nānāmaṁsavikatisampannaṁ yāguṁ adaṁsu, tāpaso disvā "khādati nu kho no"ti cintento aṭṭhāsi. Bhagavā tassa passatoyeva yāguṁ pivanto maṁsakhaṇḍaṁ mukhe pakkhipi, tāpaso disvā kuddho. Puna yāgupītassa nānārasabyañjanaṁ bhojanamadaṁsu, tampi gahetvā bhuñjantaṁ disvā ativiya kuddho "macchamaṁsaṁ khādantoyeva 'na khādāmī'ti bhaṇatī"ti. Atha Bhagavantaṁ katabhattakiccaṁ hatthapāde dhovitvā nisinnaṁ upasaṅkamma "bho Kassapa musā tvaṁ bhaṇasi, netaṁ paṇḍitakiccaṁ. Musāvādo hi garahito Buddhānaṁ, yepi te pabbatapāde vanamūlaphalādīhi yāpentā isayo vasanti, tepi musā na bhaṇantī"ti vatvā puna isīnaṁ guṇe gāthāya vaṇṇento āha **"sāmākaciṅgūlakacīnakāni cā"**ti.

တဿတ္ထော—ပုဗ္ဗေ မယာ ပုဋ္ဌိတော သမာနော "န **အာမဂန္ဓော မမ ကပ္ပတီ"တိ ဣစ္စေဝ တွံ ဘာသသိ၊** ဧဝံ ဧကံသေနေဝ တွံ ဘာသသိ ဗြဟ္မဗန္ဓု ဗြာဟ္မဏဂုဏဝိရဟိတ ဇာတိမတ္တဗြာဟ္မဏာတိ ပရိဘာသန္တော ဘဏတိ။ **သာလီနမန္န**န္တိ သာလိတဏ္ဍုလောဒနံ။ **ပရိဘုဉ္ဇမာနော**တိ ဘုဉ္ဇမာနော။ **သကုန္တမံသေဟိ သုသင်္ခတေဟီ**တိ တဒါ ဘဂဝတော အဘိဟဋံ သကုဏမံသံ နိဿာယ ဘဏတိ။

ဧဝံ ဘဏန္တော ဧဝ စ ဘဂဝတော ဟေဋ္ဌာ ပါဒတလာ ပဘုတိ ယာဝ ဥပရိ ကေသဂ္ဂါ သရီရမုပလောကေန္တော ဒွတ္တိံသဝရလက္ခဏာသီတိ-အနုဗျဉ္ဇနသမ္ပဒံ ဗျာမပ္ပဘာပရိက္ခေပဉ္စ ဒိသွာ "ဧဝရူပေါ မဟာပုရိသလက္ခဏာ-ဒိပဋိမဏ္ဍိတကာယော န မုသာ ဘဏိတုံ အရဟတိ။ အယဉှိဿ ဘဝန္တရေပိ သစ္စဝါစာနိဿန္ဒေနေဝ ဥဏ္ဏာ ဘမုကန္တရေ ဇာတာ ဩဒါတာ မုဒု တူလ-သန္နိဘာ၊ ဧကေကာနိ စ လောမကူပေသု လောမာနိ။ သွာယံ ကထမိဒါနိ မုသာ ဘဏိဿတိ၊ အဒ္ဓါ အညော ဣမဿ အာမဂန္ဓော ဘဝိဿတိ၊ ယံ သန္ဓာယ ဧတဒဝေါစ 'နာဟံ ဗြာဟ္မဏ အာမဂန္ဓံ ဘုဉ္ဇာမီ'တိ၊ ယံနူနာဟံ တံ ပုစ္ဆေယျ"န္တိ စိန္တေတွာ သဉ္ဇာတဗဟုမာနော ဂါရဝေနေဝ အာလပန္တော ဣမံ ဂါထာသေသံ အာဟ—

"ပုစ္ဆာမိ တံ ကဿပ ဧတမတ္ထံ၊
ကထံပကာရော တဝ အာမဂန္ဓော"တိ။

၂၄၅။ အထဿ ဘဂဝါ အာမဂန္ဓံ ဝိဿဇ္ဇေန္တော "**ပါဏာတိပါတော**"တိ ဧဝမာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပါဏာတိပါတော**တိ ပါဏဝဓော။ **ဝဓဆေဒဗန္ဓန**န္တိ ဧတ္ထ သတ္တာနံ ဒဏ္ဍာဒီဟိ အာကောဋနံ ဝဓော၊ ဟတ္ထပါဒါဒီနံ ဆေဒနံ ဆေဒေါ၊ ရဇ္ဇုအာဒီဟိ ဗန္ဓော ဗန္ဓနံ။ **ထေယျံ မုသာဝါဒေါ**တိ ထေယျဉ္စ မုသာဝါဒေါ စ။ **နိကတီ**တိ "ဒဿာမိ၊ ကရိဿာမီ"တိအာဒိနာ နယေန အာသံ ဥပ္ပါဒေတွာ နိရာသာကရဏံ[1]။ **ဝဉ္စနာနီ**တိ အသုဝဏ္ဏံ သုဝဏ္ဏန္တိ ဂါဟာ-ပနာဒီနိ။ **အဇ္ဈေနကုဇ္ဇ**န္တိ နိရတ္ထကမနေကဂန္ထပရိယာပုဏနံ[2]။ **ပရဒါရ-သေဝနာ**တိ ပရပရိဂ္ဂဟိတာသု စာရိတ္တာပဇ္ဇနံ။ **ဧသာမဂန္ဓော န ဟိ မံသ-ဘောဇန**န္တိ ဧသ ပါဏာတိပါတာဒိအကုသလဓမ္မသမုဒါစာရော အာမဂန္ဓော

၁-နိရာသက်ရဏံ (သီ)   ၂-အဇ္ဈေန ကုဇ္ဇန္တိ နိရတ္ထကာနတ္ထဇနကဂန္ထပရိယာပုဏနံ (သီ)

242. Tattha **sāmākā**ti dhunitvā vā sīsāni uccinitvā vā gayhūpagā tiṇadhaññajāti. Tathā **ciṅgūlakā** kaṇavīrapupphasaṇṭhānasīsā honti. **Cīnakānī**ti aṭavipabbatapādesu aropitajātā cīnamuggā. **Pattapphalan**ti yaṁkiñci haritapaṇṇaṁ. **Mūlaphalan**ti yaṁkiñci kandamūlaṁ. **Gavipphalan**ti yaṁkiñci rukkhavalliphalaṁ. Mūlaggahaṇena vā kandamūlaṁ, phalaggahaṇena rukkhavalliphalaṁ, gavipphalaggahaṇena udake jātasiṅghātakakaserukādiphalaṁ veditabbaṁ. **Dhammena laddhan**ti dūteyyapahiṇagamanādimicchājīvaṁ pahāya vane uñchācariyāya laddhaṁ. **Satan**ti santo ariyā. **Asnamānā**ti[1] bhuñjamānā. **Na kāmakāmā alikaṁ bhaṇantī**ti te evaṁ amamā apariggahā etāni sāmākādīni bhuñjamānā isayo yathā tvaṁ sādurasādike kāme patthayanto āmagandhaṁ bhuñjantoyevan"āhaṁ brāhmaṇa āmagandhaṁ bhuñjāmī"ti bhaṇanto alikaṁ bhaṇasi, tathā na kāmakāmā alikaṁ bhaṇanti, kāme kāmayantā musā na bhaṇantīti isīnaṁ pasaṁsāya Bhagavato nindaṁ dīpeti.

243. Evaṁ isīnaṁ pasaṁsāpadesena Bhagavantaṁ ninditvā idāni attanā adhippetaṁ nindāvatthuṁ dassetvā nippariyāyeneva Bhagavantaṁ nindanto āha **"yadasnamāno"**ti. Tattha dakāro padasandhikaro. Ayaṁ panattho—yaṁ kiñcideva sasamaṁsaṁ vā tittiramaṁsaṁ vā dhovanacchedanādinā pubbaparikammena **sukataṁ,** pacanavāsanādinā pacchāparikammena **suniṭṭhitaṁ,** na mātarā na pitarā, apica kho pana "dakkhiṇeyyo ayan"ti maññamānehi dhammakāmehi **parehi dinnaṁ,** sakkārakaraṇena **payataṁ** paṇītamalaṅkataṁ, uttamarasatāya ojavantatāya thāmabalabharaṇasamatthatāya ca **paṇītaṁ asnamāno** āharayamāno, na kevalañca yaṁkiñci maṁsameva, apica kho pana idampi **sālīnamannaṁ** vicitakāḷakaṁ sālitaṇḍulodanaṁ **paribhuñjamāno so bhuñjasi Kassapa āmagandhaṁ,** so tvaṁ yaṁkiñci maṁsaṁ bhuñjamāno idañca sālīnamannaṁ paribhuñjamāno bhuñjasi Kassapa āmagandhanti Bhagavantaṁ gottena ālapati.

244. Evaṁ āhārato Bhagavantaṁ ninditvā idāni musāvādaṁ āropetvā nindanto āha **"na āmagandho -pa- susaṅkhatehī"**ti.

1. Asamānāti (Sī, Syā)

ဝိသံဂန္ဓော ကုဏပဂန္ဓော။ ကိံကာရဏာ? အမနုညတ္တာ ကိလေသအသုစိမိဿကတ္တာ သဗ္ဘိ ဇိဂုစ္ဆိတတ္တာ ပရမဒုဂ္ဂန္ဓဘာဝါဝဟတ္တာ စ။ ယေ ဟိ[1] ဥဿန္နကိလေသာ သတ္တာ၊ တေ တေဟိ အတိဒုဂ္ဂန္ဓာ ဟောန္တိ၊ နိက္ကိလေသာနံ မတသရီရမ္ပိ ဒုဂ္ဂန္ဓံ န ဟောတိ၊ တသ္မာ သောမဂန္ဓော။ မံသဘောဇနံ ပန အဒိဋ္ဌမသုတမပရိသင်္ကိတဉ္စ အနဝဇ္ဇံ၊ တသ္မာ န ဟိ မံသဘောဇနံ အာမဂန္ဓောတိ။

၂၄၆။ ဧဝံ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ ဧကေန နယေန အာမဂန္ဓံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဣဒါနိ ယသ္မာ တေ တေ သတ္တာ တေဟိ တေဟိ အာမဂန္ဓေဟိ သမန္နာဂတာ၊ န ဧကော ဧဝ သဗ္ဗေဟိ၊ န စ သဗ္ဗေ ဧကေနေဝ၊ တသ္မာ နေသံ တေ တေ အာမဂန္ဓေ ပကာသေတုံ **"ယေ ဣဓ ကာမေသု အသညတာ ဇနာ"**တိအာဒိနာ နယေန ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ တာဝ ဒေသနာယ အာမဂန္ဓေ ဝိဿဇ္ဇေန္တော ဒွေ ဂါထာယော အဘာသိ။

တတ္ထ **ယေ ဣဓ ကာမေသု အသညတာ ဇနာ**တိ ယေ ကေစိ ဣဓ လောကေ ကာမပဋိသေဝနသင်္ခါတေသု ကာမေသု မာတိမာတုစ္ဆာဒီသုပိ မရိယာဒါဝိရဟေန ဘိန္နသံဝရတာယ အသံယတာ ပုထုဇ္ဇနာ။ **ရသေသု ဂိဒ္ဓါ**တိ ဇိဝှါဝိညေယျေသု ရသေသု ဂိဒ္ဓါ ဂဓိတာ မုစ္ဆိတာ အဇ္ဈောသန္နာ[2] အနာဒီနဝဒဿာဝိနော အနိဿရဏပညာ ရသေ ပရိဘုဉ္ဇန္တိ။ **အသုစိဘာဝမဿိတာ**တိ[3] တာယ ရသဂိဒ္ဓိယာ ရသပဋိလာဘတ္ထာယ နာနပ္ပကာရမိစ္ဆာဇီဝသင်္ခါတအသုစိဘာဝမိဿိတာ။ **နတ္ထိကဒိဋ္ဌီ**တိ "နတ္ထိ ဒိန္န"န္တိအာဒိဒသဝတ္ထုကမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသမန္နာဂတာ။ **ဝိသမာ**တိ ဝိသမေန ကာယကမ္မာဒိနာ သမန္နာဂတာ။ **ဒုရန္နယာ**တိ ဒုဝိညာပယာ သန္ဒိဋ္ဌိပရာမာသီအာဓာနဂ္ဂါဟီဒုပ္ပဋိနိဿဂ္ဂီတာသမန္နာဂတာ။ **သောမဂန္ဓော**တိ သော ဧတာယ ဂါထာယ ပုဂ္ဂလေ အဓိဋ္ဌာယ နိဒ္ဒိဋ္ဌော ''ကာမေသု အသံယတတာ ရသဂိဒ္ဓတာ အာဇီဝဝိပတ္တိနတ္ထိကဒိဋ္ဌိကာယဒုစ္စရိတာဒိဝိသမတာ ဒုရန္နယဘာဝတာ''တိ[4] အပရောပိ ပဉ္စ ဝတ္တနေဝတ္တေန ဆဗ္ဗိဓော အာမဂန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **န ဟိ မံသဘောဇန**န္တိ မံသဘောဇနံ ပန ယထာဝုတ္တေန နယေန န အာမဂန္ဓောတိ။

၂၄၇။ ဒုတိယဂါထာယပိ **ယေ လူခသာ**တိ[5] ယေ လူခါ နိရသာ၊ အတ္တကိလမထာနုယုတ္တာတိ အတ္ထော။ **ဒါရုဏာ**တိ ကက္ခဠာ ဒေါဝစဿတာယုတ္တာ။

၁-ယေဟိ ယေ (သီ၊ သျာ) ၂-အဇ္ဈောပန္နာ (သီ၊ သျာ) ၃-အသုစိကမိဿိတာတိ (သီ၊ သျာ)
၄-ဒုရန္နယောတေတိ (သီ) ၅-လူခရသာတိ (က)

tassattho—pubbe mayā pucchito samāno **“na āmagandho mama kappatī”ti, icceva tvaṁ bhāsasi,** evaṁ ekaṁseneva tvaṁ bhāsasi **brahmabandhu** brāhmaṇaguṇavirahita jātimattabrāhmaṇāti paribhāsanto bhaṇati. **Sālīnamannan**ti sālitaṇḍulodanaṁ. **Paribhuñjamāno**ti bhuñjamāno. **Sakuntamaṁsehi susaṅkhatehī**ti tadā Bhagavato abhihaṭaṁ sakuṇamaṁsaṁ niddisanto bhaṇati.

Evaṁ bhaṇanto eva ca Bhagavato heṭṭhā pādatalā pabhuti yāva upari kesaggā sarīramullokento dvattiṁsavaralakkhaṇāsīti-anubyañjanasampadaṁ byāmappabhāparikkhepañca disvā “evarūpo mahāpurisalakkhaṇādipaṭimaṇḍitakāyo na musā bhaṇituṁ arahati. Ayañhissa bhavantarepi saccavācānissandeneva uṇṇā bhamukantare jātā odātā mudu tūlasannibhā, ekekāni ca lomakūpesu lomāni. Svāyaṁ kathamidāni musā bhaṇissati, addhā añño imassa āmagandho bhavissati, yaṁ sandhāya etadavoca ‘nāhaṁ brāhmaṇa āmagandhaṁ bhuñjāmī’ti, yaṁnunāhaṁ etaṁ puccheyyan”ti cintetvā sañjātabahumāno gotteneva ālapanto imaṁ gāthāsesaṁ āha—

“Pucchāmi taṁ Kassapa etamatthaṁ,
Kathaṁpakāro tava āmagandho”ti.

245. Athassa Bhagavā āmagandhaṁ vissajjetuṁ **“pāṇātipāto”**ti evamādimāha. Tattha **pāṇātipāto**ti pāṇavadho. **Vadhachedabandhanan**ti ettha sattānaṁ daṇḍādīhi ākoṭanaṁ vadho, hatthapādādīnaṁ chedanaṁ chedo, rajju-ādīhi bandho bandhanaṁ. **Theyyaṁ musāvādo**ti theyyañca musāvādo ca. **Nikatī**ti “dassāmi, karissāmī”ti-ādinā nayena āsaṁ uppādetvā nirāsākaraṇaṁ[1]. **Vañcanānī**ti asuvaṇṇaṁ suvaṇṇanti gāhāpanādīni. **Ajjhenakuttan**ti niratthakamanekaganthapariyāpuṇanaṁ[2]. **Paradārasevanā**ti parapariggahitāsu cārittāpajjanaṁ. **Esāmagandho na hi maṁsabhojanan**ti esa pāṇātipātādi-akusaladhammasamudācāro āmagandho

1. Nirāsaṅkaraṇaṁ (Sī)
2. Ajjhena kujjanti niratthakānatthajanakaganthapariyāpuṇanaṁ (Sī)

ပိဋ္ဌိမံသိကာတိ[၁] ပုရတော မဓုရံ ဘဏိတွာ ပရမ္မုခေ အဝဏ္ဏဘာသိနော။ တေ ဟိ အဘိမုခံ ဩလောကေတုမသက္ကောန္တာ ပရမ္မုခါနံ ပိဋ္ဌိမံသခါဒကာ ဝိယ ဟောန္တိ၊ တေန “ပိဋ္ဌိမံသိကာ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ **မိတ္တဒ္ဒုနော**တိ မိတ္တဒူဟကာ၊ ဒါရဓနဇီဝိတေသု ဝိဿာသမာပန္နာနံ မိတ္တာနံ တတ္ထ မိစ္ဆာပဋိပဇ္ဇနကာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **နိက္ကရုဏာ**တိ ကရုဏာဝိရဟိတာ သတ္တာနံ အနတ္ထကာမာ။ **အတိမာနိနော**တိ “ဣဓေကစ္စော ဇာတိယာ ဝါ။ပ။ အညတရညတရေန ဝတ္ထုနာ ပရေ အတိမညတိ၊ ယော ဧဝရူပေါ မာနော ကေတုကမျတာ စိတ္တဿာ”တိ[၂] ဧဝံ ဝုတ္တေန အတိမာနေန သမန္နာဂတာ။ **အဒါနသီလာ**တိ အဒါနပကတိကာ၊ အဒါနာဓိမုတ္တာ အသံဝိဘာဂရတာတိ အတ္ထော။ **န စ ဒေန္တိ ကဿစီ**တိ တာယ စ ပန အဒါနသီလတာယ ယာစိတာပိ သန္တာ ကဿစိ ကိဉ္စိ န ဒေန္တိ၊ အဒိန္နပုဗ္ဗကကုလေ မနုဿသဒိသာ[၃] နိဇ္ဈာမတဏှိက-ပေတပရာယဏာ ဟောန္တိ။ ကေစိ ပန “အာဒါနသီလာ”တိပိ ပဌန္တိ၊ ကေဝလံ ဂဟဏသီလာ၊ ကဿစိ ပန ကိဉ္စိ န ဒေန္တီတိ။ **ဧသာမဂန္ဓော န ဟိ မံသ-ဘောဇန**န္တိ ဧသ တေသု ဂါထာယ ပုဂ္ဂလေ အဓိဋ္ဌာယ နိဒ္ဒိဋ္ဌော “လူခတာ ဒါရုဏတာ ပိဋ္ဌိမံသိကတာ မိတ္တဒူဘိတာ နိက္ကရုဏတာ အတိမာနိတာ အဒါနသီလတာ အဒါန”န္တိ အပရောပိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထဝိဓော အာမဂန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ န ဟိ မံသဘောဇနန္တိ။

၂၄၇။ ဧဝံ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ ဒွေ ဂါထာယော ဝတွာ ပုန တဿ တာပသဿ အာသယာနုပရိဝတ္တနံ ဝိဒိတွာ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာယေဝ ဒေသနာယ ဧကံ ဂါထံ အဘာသိ။ တတ္ထ **ကောဓော** ဥရဂသုတ္တေ ဝုတ္တ-နယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **မဒေါ**တိ “ဇာတိမဒေါ ဂေါတ္တမဒေါ အာရောဂျ-မဒေါ”တိ အာဒိနာ[၄] နယေန ဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တပ္ပဘေဒေါ စိတ္တဿ မဇ္ဇနာဘာဝေါ။ **ထမ္ဘော**တိ ထဒ္ဓဘာဝေါ။ **ပစ္စုပဋ္ဌာပနာ**တိ ပစ္စနီကဋ္ဌာပနာ[၅]၊ ဓမ္မေန နယေန ဝုတ္တဿ ပဋိဝိရုဇ္ဈိတွာ ဌာနံ။ **မာယာ**တိ “ဣဓေကစ္စော ကာယေန ဒုစ္စရိတံ စရိတွာ”တိ အာဒိနာ[၆] နယေန ဝိဘင်္ဂေ ဝိဘတ္တာ ကတပါပပဋိစ္ဆာဒနတာ။ **ဥဿူယာ**တိ ပရလာဘသက္ကာရာဒီသု ဣဿာ။ **ဘဿသမုဿယော**တိ သမုဿိတံ ဘဿံ၊ အတ္တုက္ကံသနတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **မာနာတိမာနော**တိ “ဣဓေကစ္စော ဇာတိယာ ဝါ။ပ။ အညတရညတရေန ဝတ္ထုနာ ပုဗ္ဗကာလံ

၁-ပရပိဋ္ဌိမံသိကာတိ (က) ၂-အဘိ ၂-၃၆၉-ပိဋ္ဌေ။
၃-မနုဿပုရိသာ (က) ၄-အဘိ ၂-၃၅၉-ပိဋ္ဌေ။
၅-ပစ္စုဋ္ဌာပနာတိ ပစ္စနီကဋ္ဌာပနာ (သီ)၊ ပစ္စုပဋ္ဌာပနာတိ ပစ္စနီကူပဋ္ဌာနာ (က) ၆-အဘိ ၂-၃၇၂-ပိဋ္ဌေ။

vissagandho kuṇapagandho. Kiṁ kāraṇā? Amanuññattā kilisa-asucimissakattā sabbhi jigucchitattāparamaduggandhabhāvāvahattā ca. Ye hi[1] ussannakilesā sattā, te tehi atiduggandhā honti, nikkilesānaṁ matasarīrampi duggandhaṁ na hoti, tasmā esāmagandho. maṁsabhojanaṁ pana adiṭṭhamasutamaparisaṅkitañca anavajjaṁ, tasmā na hi maṁsabhojanaṁ āmagandhoti.

246. Evaṁ dhammādhiṭṭhānāya desanāya ekena nayena āmagandhaṁ vissajjetvā idāni yasmā te te sattā tehi tehi āmagandhehi samannāgatā, na eko eva sabbehi, na ca sabbe ekeneva, tasmā nesaṁ te te āmagandhe pakāsetuṁ **“ye idha kāmesu asaññatā janā”**ti-ādinā nayena puggalādhiṭṭhānāya tāva desanāya āmagandhe vissajjento dve gāthāyo abhāsi.

Tattha **ye idha kāmesu asaññatā janā**ti ye keci idha loke kāmapaṭisevanasaṅkhātesu kāmesu mātimātucchādīsupi mariyādāvirahena bhinnasaṁvaratāya asaṁyatā puthujjanā. **Rasesu giddhā**ti jivhāviññeyyesu rasesu giddhā gadhitā mucchitā ajjhosannā[2] anādīnavadassāvino anissaraṇapaññā rase paribhuñjanti. **Asucibhāvamassitā**ti[3] tāya rasagiddhiyā rasapaṭilābhatthāya nānappakāramicchājīvasaṅkhāta-asucibhāvamissitā. **Natthikadiṭṭhī**ti “natthi dinnan”ti-ādidasavatthukamicchādiṭṭhisamannāgatā. **Visamā**ti visamena kāyakammādinā samannāgatā. **Durannayā**ti duviññāpayā sandiṭṭhiparāmāsī-ādhānaggāhīduppaṭinissaggitāsamannāgatā. **Esāmagandho**ti esa etāya gāthāya puggale adhiṭṭhāya niddiṭṭho “kāmesu asaṁyatatā rasagiddhatā ājīvavipatti natthikadiṭṭhikāyaduccaritādivisamatā durannayabhāvatā”ti[4] aparopi pubbe vuttenevatthena chabbidho āmagandho veditabbo. **Na hi maṁsabhojanan**ti maṁsabhojanaṁ pana yathāvuttenevatthena na āmagandhoti.

247. Dutiyagāthāyapi **ye lūkhasā**ti[5] ye lūkhā nirasā, attakilamathānuyuttāti attho. **Dāruṇā**ti kakkhaḷā dovacassatāyuttā.

1. Yehi ye (Sī, Syā) 2. Ajjhopannā (Sī, Syā) 3. Asucīkamissitāti (Sī, Syā) 4. Duranubodhoti (Sī) 5. Lūkharasāti (Ka)

ပရေဟိ သဒ္ဓိံ အတ္တာနံ ဒဟတိ၊ အပရကာလံ အတ္တာနံ သေယျံ ဒဟတိ၊ ပရေ ဟီနေ ဒဟတိ၊ ယော ဧဝရူပေါ မာနော။ပ။ ကေတုကမျတာ စိတ္တဿာ”တိ[1] ဝိဘင်္ဂေ ဝိဘတ္တော။ **အသဗ္ဘိ သန္ထဝေါ**တိ အသပ္ပုရိသေဟိ သန္ထဝေါ။ **ဧသာမဂန္ဓော န ဟိ မံသဘောဇန**န္တိ ဧသ ကောဓာဒိ နဝဝိဓော အကုသလရာသိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တေနေဝတ္ထေန အာမဂန္ဓောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ န ဟိ မံသဘောဇနန္တိ။

၂၄၉။ ဧဝံ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ နဝဝိဓံ အာမဂန္ဓံ ဒဿေတွာ ပုနပိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ အာမဂန္ဓေ ဝိဿဇ္ဇေန္တော တိဿော ဂါထာယော အဘာသိ။ တတ္ထ **ယေ ပါပသီလာ**တိ ယေ ပါပသမာ-စာရတာယ “ပါပသီလာ”တိ လောကေ ပါကဋာ။ **ဣဏဃာတသူစကာ**တိ ဝသလသုတ္တေ ဝုတ္တနယေန ဣဏံ ဂဟေတွာ တဿ အပ္ပဒါနေန ဣဏဃာတာ, ပေသုညေန သူစကာ စ။ **ဝေါဟာရကူဋာ ဣဓ ပါဋိရူပိကာ**တိ ဓမ္မဋ္ဌာနေ[2] ဌိတာ လဉ္ဇံ ဂဟေတွာ သာမိကေ ပရာဇေန္တာ ကူဋေန ဝေါဟာရေန သမန္နာဂတတ္တာ ဝေါဟာရကူဋာ၊ ဓမ္မဋ္ဌပဋိရူပကတ္တာ ပါဋိရူပိကာ။ အထ ဝါ **ဣဓာ**တိ သာသနေ။ **ပါဋိရူပိကာ**တိ ဒုဿီလာ။ တေ ဟိ ယသ္မာ နေသံ ဣရိယာပထ-သမ္ပဒါဒီဟိ သီလဝန္တပဋိရူပံ[3] အတ္ထိ၊ တသ္မာ ပဋိရူပါ၊ ပဋိရူပါ ဧဝ ပါဋိရူပိကာ။ **နရာဓမာ ယေဓ ကရောန္တိ ကိဗ္ဗိသ**န္တိ ယေ ဣဓ လောကေ နရာဓမာ မာတာ-ပိတူသု ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓါဒီသု စ မိစ္ဆာပဋိပတ္တိသညိတံ ကိဗ္ဗိသံ ကရောန္တိ။ **ဧသာမ-ဂန္ဓော န ဟိ မံသဘောဇန**န္တိ ဧသ ဧတာယ ဂါထာယ ပုဂ္ဂလေ အဓိဋ္ဌာယ နိဒ္ဒိဋ္ဌော “ပါပသီလတာ ဣဏဃာတတာ သူစကတာ ဝေါဟာရကူဋတာ ပါဋိရူပိကတာ ကိဗ္ဗိသကာရိတာ”တိ အပရောပိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တေနေဝတ္ထေန ဆဗ္ဗိဓော အာမဂန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ န ဟိ မံသဘောဇနန္တိ။

၂၅၀။ **ယေ ဣဓ ပါဏေသု အသညတာ ဇနာ**တိ ယေ ဇနာ ဣဓလောကေ ပါဏေသု ယထာကာမစာရိတာယ သတမ္ပိ သဟဿမ္ပိ မာရေတွာ အနုဒ္ဒယာ-မတ္တဿာပိ အကရဏေန အသံယတာ။ **ပရေသမာဒါယ ဝိဟေသမုယျုတာ**တိ ပရေသံ သန္တကံ အာဒါယ ဓနံ ဝါ ဇီဝိတံ ဝါ တတော “မာ ဧဝံ ကရောထာ”တိ ယာစန္တာနံ ဝါ နိဝါရေန္တာနံ ဝါ ပါဏိလေဍ္ဍုဒဏ္ဍာဒီဟိ ဝိဟေသံ ဥယျုတာ၊ ပရေ ဝါ သတ္တေ သမာဒါယ “အဇ္ဇ ဒသ, အဇ္ဇ ဝီသ”န္တိ ဧဝံ သမာဒိယိတွာ တေသံ ဝဓဗန္ဓနာဒီဟိ ဝိဟေသမုယျုတာ။ **ဒုဿီလလုဒ္ဒါ**တိ နိဿီလာ စ

၁-အဘိ ၂-၃၆၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဓမ္မဋ္ဌာနေ (သျာ) ၃-သီလဝန္တပဋိရူပတာ (သီ)

Piṭṭhimaṁsikāti[1] purato madhuraṁ bhaṇitvā parammukhe avaṇṇabhāsino. Ete hi abhimukhaṁ oloketumasakkontā parammukhānaṁ piṭṭhimaṁsakhādakā viya honti, tena "piṭṭhimaṁsikā"ti vuccanti. **Mittadduno**ti mittadūhakā, dāradhanajīvitesu vissāsamāpannānaṁ mittānaṁ tattha micchāpaṭipajjanakāti vuttaṁ hoti. **Nikkaruṇā**ti karuṇāvirahitā sattānaṁ anatthakāmā. **Atimānino**ti "idhekacco jātiyā vā -pa- aññataraññatarena vatthunā pare atimaññati, yo evarūpo māno ketukamyatā cittassā"ti[2] evaṁ vuttena atimānena samannāgatā. **Adānasīlā**ti adānapakatikā, adānādhimuttā asaṁvibhāgaratāti attho. **Na ca denti kassacī**ti tāya ca pana adānasīlatāya yācitāpi santā kassaci kiñci na denti, adinnapubbakakule manussasadisā[3] nijjhāmataṇhikapetaparāyaṇā honti. Keci pana "ādānasīlā"tipi paṭhanti, kevalaṁ gahaṇasīlā, kassaci pana kiñci na dentīti. **Esāmagandho na hi maṁsabhojanan**ti esa etāya gāthāya puggale adhiṭṭhāya niddiṭṭho "lūkhatā dāruṇatā piṭṭhimaṁsikatā mittadūbhitā nikkaruṇatā atimānitā adānasīlatā adānan"ti aparopi pubbe vuttenevatthena aṭṭhavidho āmagandho veditabbo, na hi maṁsabhojananti.

248. Evaṁ puggalādhiṭṭhānāya desanāya dve gāthāyo vatvā puna tassa tāpasassa āsayānuparivattanaṁ viditvā dhammādhiṭṭhānāyeva desanāya ekaṁ gāthaṁ abhāsi. Tattha **kodho** Uragasutte vuttanayeneva veditabbo. **Mado**ti "jātimado gottamado ārogyamado"ti-ādinā[4] nayena Vibhaṅge vuttappabhedo cittassa majjanabhāvo. **Thambho**ti thaddhabhāvo. **Paccupaṭṭhāpanā**ti paccanīkaṭṭhāpanā[5], dhammena nayena vuttassa paṭivirujjhitvā ṭhānaṁ. **Māyā**ti "idhekacco kāyena duccaritaṁ caritvā"ti-ādinā[6] nayena Vibhaṅge vibhattā katapāpapaṭicchādanatā. **Usūyā**ti paralābhasakkārādīsu issā. **Bhassasamussayo**ti samussitaṁ bhassaṁ, attukkaṁsanatāti vuttaṁ hoti. **Mānātimāno**ti "idhekacco jātiyā vā -pa- aññataraññatarena vatthunā pubbakālaṁ

1. Parapiṭṭhimaṁsikāti (Ka)
2. Abhi 2. 369 piṭṭhe.
3. Manussapurisā (Ka)
4. Abhi 2. 359 piṭṭhe.
5. Paccuṭṭhapanāti paccanīkaṭṭhapanā (Sī), paccupaṭṭhāpanāti paccanīkūpaṭṭhānā (Ka)
6. Abhi 2. 372 piṭṭhe.

ဒုရာစာရတ္တာ, လုဒ္ဒါ စ ကုရူရကမ္မန္တာ လောဟိတပါဏိတာယ, မစ္ဆဃာတက-မိဂဗန္ဓကသာကုဏိကာဒယော ဣဓာဓိပ္ပေတာ။ **ဖရုသာ**တိ ဖရုသဝါစာ။ **အနာဒရာ**တိ "ဣဒါနိ န ကရိဿာမ၊ ဝိရမိဿာမ ဝေရူပါ"တိ ဧဝံ အာဒရ-ဝိရဟိတာ။ **သော မဂန္ဓော န ဟိ မံသဘောဇန**န္တိ ဧသ ဧတာယ ဂါထာယ ပုဂ္ဂလေ အဓိဋ္ဌာယ နိဒ္ဒိဋ္ဌော "ပါဏာတိပါတော ဝဓဆေဒဗန္ဓန"န္တိအာဒိနာ နယေန ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တော စ အဝုတ္တော စ[၁] "ပါဏေသု အသံယတတာ ပရေသံ ဝိဟေသတာ ဒုဿီလတာ လုဒ္ဒတာ ဖရုသတာ အနာဒရော"တိ ဆဗ္ဗိဓော အာမဂန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ န ဟိ မံသဘောဇနန္တိ။ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တမ္ပိ ဟိ သောတူနံ သောတုကာမတာယ အဝဓာရဏတာယ ဒဠှီကရဏတာယာတိ[၂] ဧဝမာဒီဟိ ကာရဏေဟိ ပုန ဝုစ္စတိ။ တေနေဝ စ ပရတော ဝက္ခတိ "ဣစ္စေတ-မတ္ထံ ဘဂဝါ ပုနပ္ပုနံ၊ အက္ခာသိ နံ ဝေဒယိ မန္တပါရဂူ"တိ။

၂၅၁။ **ဧတေသု ဂိဒ္ဓါ ဝိရုဒ္ဓါတိပါတိနော**တိ ဧတေသု ပါဏေသု ဂေဓေန ဂိဒ္ဓါ, ဒေါသေန ဝိရုဒ္ဓါ, မောဟေန အာဒီနဝံ အပဿန္တာ ပုနပ္ပုနံ အဇ္ဈာ-စာရပ္ပဝတ္တိယာ အတိပါတိနော၊ ဧတေသု ဝါ "ပါဏာတိပါတော ဝဓဆေဒ-ဗန္ဓန"န္တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တေသု ပါပကမ္မေသု ယထာသမ္ဘဝံ ယေ ဂေဓဝိရောဓာတိပါတသင်္ခါတာ ရာဂဒေါသမောဟာ၊ တေဟိ ဂိဒ္ဓါ ဝိရုဒ္ဓါ အတိပါတိနော စ။ **နိစ္စုယျုတာ**တိ အကုသလကရဏေ နိစ္စံ ဥယျုတာ, ကဒါစိ ပဋိသင်္ခါယ အပ္ပဋိဝိရတာ။ **ပေစ္စာ**တိ အသ္မာ လောကာ ပရံ ဂန္တွာ။ **တမံ ဝဇန္တိ ယေ၊ ပတန္တိ သတ္တာ နိရယံ အဝံသိရာ**တိ ယေ လောကန္တရိကန္ဓကာရသင်္ခါတံ နိစကုလတာဒိဘေဒံ ဝါ တမံ ဝဇန္တိ၊ ယေ စ ပတန္တိ သတ္တာ အဝီစိ-အာဒိဘေဒံ နိရယံ အဝံသိရာ အဓောဂတသီသာ။ **သော မဂန္ဓော**တိ ဧသံ သတ္တာနံ တမဝဇနနိရယပတနဟေတု သော ဂေဓဝိရောဓာတိပါတဘေဒေါ သဗ္ဗာမဂန္ဓမူလဘူတော ယထာဝုတ္တေနတ္ထေန တိဝိဓော အာမဂန္ဓော။ **န ဟိ မံသဘောဇန**န္တိ မံသဘောဇနံ ပန န အာမဂန္ဓောတိ။

၂၅၂။ ဧဝံ ဘဂဝါ ပရမတ္ထတော အာမဂန္ဓံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဒုဂ္ဂတိမဂ္ဂ-ဘာဝဉ္စဿ ပကာသေတွာ ဣဒါနိ ယသ္မိံ မစ္ဆမံသဘောဇနေ တာပသော အာမဂန္ဓသညီ ဒုဂ္ဂတိမဂ္ဂသညီ စ ဟုတွာ တဿ အဘောဇနေန သုဒ္ဓိကာမော ဟုတွာ တံ န ဘုဉ္ဇတိ၊ တဿ စ အညဿ စ တထာဝိဓဿ သောဓေတုံ အသ-မတ္ထဘာဝံ ဒဿေန္တော "**န မစ္ဆမံသ**"န္တိ ဣမံ ဆပ္ပဒံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ

၁-ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တော ဝါ (သီ)
၂-ဒဠှီကရဏတ္ထာယာတိ (သီ)

parehi sadisaṁ attānaṁ dahati, aparakālaṁ attānaṁ seyyaṁ dahati, pare hīne dahati, yo evarūpo māno -pa- ketukamyatā cittassā”ti[1] Vibhaṅge vibhatto. **Asabbhi santhavo**ti asappurisehi santhavo. **Esāmagandho na hi maṁsabhojanan**ti esa kodhādi navavidho akusalarāsi pubbe vuttenevatthena āmagandhoti veditabbo, na hi maṁsabhojananti.

249. Evaṁ dhammādhiṭṭhānāya desanāya navavidhaṁ āmagandhaṁ dassetvā punapi pubbe vuttanayeneva puggalādhiṭṭhānāya desanāya āmagandhe vissajjento tisso gāthāyo abhāsi. Tattha **ye pāpasīlā**ti ye pāpasamācāratāya “pāpasīlā”ti loke pākaṭā. **Iṇaghātasūcakā**ti Vasalasutte vuttanayena iṇaṁ gahetvā tassa appadānena iṇaghātā, pesuññena sūcakā ca. **Vohārakūṭā idha pāṭi rūpikā**ti dhammaṭṭaṭṭhāne[2] ṭhitā lañjaṁ gahetvā sāmike parājentā kūṭena vohārena samannāgatattā vohārakūṭā, dhammaṭṭhapaṭirūpakattā pāṭirūpikā. Atha vā **idhā**ti sāsane. **Pāṭirūpikā**ti dussīlā. Te hi yasmā nesaṁ iriyāpathasampadādīhi sīlavantapaṭirūpaṁ[3] atthi, tasmā paṭirūpā, paṭirūpā eva pāṭirūpikā. **Narādhamā yedha karonti kibbisan**ti ye idha loke narādhamā mātāpitūsu Buddhapaccekabuddhādīsu ca micchāpaṭipattisaññitaṁ kibbisaṁ karonti. **Esāmagandho na hi maṁsabhojanan**ti esa etāya gāthāya puggale adhiṭṭhāya niddiṭṭho “pāpasīlatā iṇaghātatā sūcakatā vohārakūṭatā pāṭirūpikatā kibbisakāritā”ti aparopi pubbe vuttenevatthena chabbidho āmagandho veditabbo, na hi maṁsabhojananti.

250. **Ye idha pāṇesu asaññatā janā**ti ye janā idhaloke pāṇesu yathākāmacāritāya satampi sahassampi māretvā anuddayāmattassāpi akaraṇena asaṁyatā. **Paresamādāya vihesamuyyutā**ti paresaṁ santakaṁ adāya dhanaṁ vā jīvitaṁ vā tato “mā evaṁ karothā”ti yācantānaṁ vā nivārentānaṁ vā pāṇileḍḍudaṇḍādīhi vihesaṁ uyyutā, pare vā satte samādāya “ajja dasa, ajja vīsan”ti evaṁ samādiyitvā tesaṁ vadhabandhanādīhi vihesamuyyutā. **Dussīlaluddā**ti nissīlā ca

1. Abhi 2. 369 piṭṭhe. 2. Dhammaṭṭhaṭṭhāne (Syā) 3. Sīlavantapaṭirūpatā (Sī)

သဗ္ဗပဒါနိ အန္တိမပါဒေန ယောဇေတဗ္ဗာနိ—န မစ္ဆမံသံ သောဓေတိ မစ္စံ အဝိတိဏ္ဏကင်္ခံ၊ န အာဟုတိယညမုတူပသေဝနာ သောဓေတိ မစ္စံ အဝိတိဏ္ဏကင်္ခန္တိ ဧဝံ။ ဧတ္ထ စ **န မစ္ဆမံသ**န္တိ အခါဒိယမာနံ မစ္ဆမံသံ န သောဓေတိ၊ တထာ **အနာသကတ္တ**န္တိ ဧဝံ ပေါရာဏာ ဝဏ္ဏေန္တိ။ ဧဝံ ပန သုန္ဒရတရံ သိယာ “န မစ္ဆမံသာနံ အနာသကတ္တံ န မစ္ဆမံသာနာသကတ္တံ၊ မစ္ဆမံသာနံ အနာသကတ္တံ န သောဓေတိ[1] မစ္စ”န္တိ။ အထာပိ သိယာ၊ ဧဝံ သန္တေ အနာသကတ္တံ ဩဟီယတီတိ? တဉ္စ န, အမရတပေန သင်္ဂဟိတတ္တာ။ “ယေ ဝါပိ လောကေ အမရာ ဗဟူ တပါ”တိ ဧတ္ထ ဟိ သဗ္ဗောပိ ဝုတ္တာဝသေသော အတ္တကိလမထော သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတီတိ။ **နဂ္ဂိယ**န္တိ အစေလကတ္တံ။ **မုဏ္ဍိယ**န္တိ မုဏ္ဍဘာဝေါ။ **ဇဋာဇလ္လ**န္တိ ဇဋာ စ ရဇောဇလ္လဉ္စ။ **ခရာဇိနာနီ**တိ ခရာနိ အဇိနစမ္မာနိ။ **အဂ္ဂိဟုတ္တဿုပသေဝနာ**တိ အဂ္ဂိပါရိစရိယာ။ **အမရာ**တိ အမရဘာဝပတ္ထနတာယ ပဝတ္တကာယကိလေသာ။ **ဗဟူ**တိ ဥက္ကုဋိကပ္ပဓာနာဒိဘေဒတော အနေကေ။ **တပါ**တိ သရီရသန္တာပါ။ **မန္တာ**တိ ဝေဒါ။ **အာဟုတီ**တိ အဂ္ဂိဟောမကမ္မံ။ **ယညမုတူပသေဝနာ**တိ အဿမေဓာဒိယညာ စ ဥတူပသေဝနာ စ။ ဥတူပသေဝနာ နာမ ဂိမှေ အာတပဋ္ဌာနသေဝနာ၊ ဝဿေ ရုက္ခမူလသေဝနာ၊ ဟေမန္တေ ဇလပ္ပဝေသသေဝနာ။ **န သောဓေန္တိ မစ္စံ အဝိတိဏ္ဏကင်္ခ**န္တိ ကိလေသသုဒ္ဓိယာ ဝါ ဘဝသုဒ္ဓိယာ ဝါ အဝိတိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆံ မစ္စံ န သောဓေန္တိ။ ကင်္ခါမလေ ဟိ သတိ န ဝိသုဒ္ဓေါ ဟောတိ၊ တဉ္စ သကင်္ခေါယေဝါတိ။ ဧတ္ထ စ “အဝိတိဏ္ဏကင်္ခ”န္တိ ဧတံ “န မစ္ဆမံသ”န္တိအာဒီနိ သုတွာ “ကိံ နု ခေါ မစ္ဆမံသာနံ အဘောဇနာဒိနာ သိယာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ”တိ တာပသဿ ကင်္ခါယ ဥပ္ပန္နာယ ဘဂဝတာ ဝုတ္တံ သိယာတိ နော အဓိပ္ပါယော။ ယာ စဿ “သော မစ္ဆမံသံ ဘုဉ္ဇတီ”တိ သုတွာဝ ဗုဒ္ဓေ ကင်္ခါ ဥပ္ပန္နာ၊ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၂၅၃။ ဧဝံ မစ္ဆမံသာနာသကတ္တာဒီနံ သောဓေတုံ အသမတ္ထဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ သောဓေတုံ သမတ္ထေ ဓမ္မေ ဒဿေန္တော “**သောတေသု[2] ဂုတ္တော**”တိ ဣမံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **သောတေသူ**တိ ဆသု ဣန္ဒြိယေသု။ **ဂုတ္တော**တိ ဣန္ဒြိယသံဝရဂုတ္တိယာ သမန္နာဂတော။ ဧတ္တာဝတာ ဣန္ဒြိယသံဝရပရိဝါရသီလံ ဒဿေတိ။ **ဝိဒိတိန္ဒြိယော စရေ**တိ ဉာတပရိညာယ ဆဠိန္ဒြိယာနိ ဝိဒိတွာ ပါကဋာနိ ကတွာ စရေယျ၊ ဝိဟရေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ ဝိသုဒ္ဓသီလဿ နာမရူပပရိစ္ဆေဒံ ဒဿေတိ။ **ဓမ္မေ ဌိတော**တိ အရိယမဂ္ဂေန အဘိသမေတဗ္ဗစတုသစ္စဓမ္မေ ဌိတော။ ဧတေန သောတာပတ္တိဘူမိံ ဒဿေတိ။

၁-န မစ္ဆမံသာနံ အနာသကတ္တံ န သောဓေတိ (သီ) ၂-ယော တေသု (က)

durācārattā, luddā ca kurūrakammantā lohitapāṇitāya, macchaghātakamigabandhakasākuṇikādayo idhādhippetā. **Pharusā**ti pharusavācā. **Anādarā**ti "idāni na karissāma, viramissāma evarūpā"ti evaṁ ādaravirahitā. **Esāmagandho na hi maṁsabhojanan**ti esa etāya gāthāya puggale adhiṭṭhāya niddiṭṭho "pāṇātipāto vadhachedabandhanan"ti-ādinā nayena pubbe vutto ca avutto ca[1] "pāṇesu asaṁyatatā paresaṁ vihesatā dussīlatā luddatā pharusatā anādaro"ti chabbidho āmagandho veditabbo, na hi maṁsabhojananti. Pubbe vuttampi hi sotūnaṁ sotukāmatāya avadhāraṇatāya daḷhīkaraṇatāyāti[2] evamādīhi kāraṇehi puna vuccati. Teneva ca parato vakkhati "iccetamatthaṁ Bhagavā punappunaṁ, akkhāsi naṁ vedayi mantapāragū"ti.

251. **Etesu giddhā viruddhātipātino**ti etesu pāṇesu gedhena giddhā, dosena viruddhā, mohena ādīnavaṁ apassanto punappunaṁ ajjhācārappattiyā atipātino, etesu vā "pāṇātipāto vadhachedabandhanan"ti-ādinā nayena vuttesu pāpakammesu yathāsambhavaṁ ye gedhavirodhatipātasaṅkhātā rāgadosamohā, tehi giddhā viruddhā atipātino ca. **Niccuyyutā**ti akusalakaraṇe niccaṁ uyyutā, kadāci paṭisaṅkhāya appaṭiviratā. **Peccā**ti asmā lokā paraṁ gantvā. **Tamaṁ vajanti ye, patanti sattā nirayaṁ avaṁsirā**ti ye lokantarikandhakārasaṅkhātaṁ nīcakulatādibhedaṁ vā tamaṁ vajanti, ye ca patanti sattā Avīci-ādibhedaṁ nirayaṁ avaṁsirā adhogatasīsā. **Esāmagandho**ti tesaṁ sattānaṁ tamavajananirayapatanahetu esa gedhavirodhātipātabhedo sabbāmagandhamūlabhūto yathāvuttenatthena tividho āmagandho. **Na hi maṁsabhojanan**ti maṁsabhojanaṁ pana na āmagandhoti.

252. Evaṁ Bhagavā paramatthato āmagandhaṁ vissajjetvā duggatimaggabhāvañcassa pakāsetvā idāni yasmiṁ macchamaṁsabhojane tāpaso āmagandhasaññī duggatimaggasaññī ca hutvā tassa abhojanena suddhikāmo hutvā taṁ na bhuñjati, tassa ca aññassa ca tathāvidhassa sodhetuṁ asamatthabhāvaṁ dassento **"na macchamaṁsan"**ti imaṁ chappadaṁ gāthamāha. Tattha

1. Pubbe vutto vā (Sī) 2. Daḷhīkaraṇatthāyāti (Sī)

အဏ္ဍဇမၜုဇေ ရတောတိ ဥဇ္ဇာဘာဝေ စ မုဒုဘာဝေ စ ရတော။ ဧတေန သကဒါဂါမိဘူမိံ ဒသ္သေတိ။ သကဒါဂါမီ ဟိ ကာယဝင်္ကာဒိကရာနံ စိတ္တထဒ္ဓဘာဝကရာနဉ္စ ရာဂဒေါသာနံ တနုဘာဝါ အဏ္ဍဇမၜုဇေ ရတော ဟောတိ။ **သင်္ဂါတိဂေါ**တိ ရာဂဒေါသသင်္ဂါတိဂေါ။ ဧတေန အနာဂါမိဘူမိံ ဒသ္သေတိ။ **သဗ္ဗဒုက္ခပ္ပဟီနော**တိ သဗ္ဗဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ဟေတုပ္ပဟာနေန ပဟီနသဗ္ဗဒုက္ခော။ ဧတေန အရဟတ္တဘူမိံ ဒသ္သေတိ။ **န လိပ္ပတိ ဒိဋ္ဌသုတေသု ဓီရော**တိ သော ဧဝံ အနုပုဗ္ဗေန အရဟတ္တံ ပတ္တော ဓိတိသမ္ပဒါယ ဓီရော ဒိဋ္ဌသုတေသု ဓမ္မေသု ကေနစိ ကိလေသေန န လိပ္ပတိ။ န ကေဝလဉ္စ ဒိဋ္ဌသုတေသု၊ မုတဝိညာတေသု စ န လိပ္ပတိ၊ အညဒတ္ထု ပရမဝိသုဒ္ဓိပ္ပတ္တော ဟောတီတိ အရဟတ္တနိကူဋေန ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။

၂၅၄-၅။ ဧတော ပရံ "**ဧတမတ္ထံ**"န္တိ ဒွေ ဂါထာ သင်္ဂီတိကာရေဟိ ဝုတ္တာ။ တာသမတ္ထော—**ဣတိ ဘဂဝါ** ကဿပေါ **ဧတမတ္ထံ ပုနပ္ပုနံ** အနေကာဟိ ဂါထာဟိ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာယ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ စ ဒေသနာယ ယာဝ တာပသော အညာသိ၊ တာဝ သော **အက္ခာသိ** ကထေသိ ဝိတ္ထာရေသိ။ နံ **ဝေဒယိ မန္တပါရဂူ**တိ သောပိ တဉ္စ အတ္ထံ မန္တပါရဂူ ဝေဒပါရဂူ တိသော ဗြာဟ္မဏော ဝေဒယိ အညာသိ။ ကိံ ကာရဏာ? ယသ္မာ အတ္ထတော စ ပဒတော စ ဒေသနာနယတော စ **စိတြာဟိ ဂါထာဟိ မုနီ ပကာသယိ**။ ကီဒိသော? **နိရာမဂန္ဓော အသိတော ဒုရန္နယော**၊ အာမဂန္ဓကိလေသာဘာဝါ နိရာမဂန္ဓော၊ တဏှာဒိဋ္ဌိနိဿယာဘာဝါ အသိတော၊ ဗာဟိရဒိဋ္ဌိဝသေန "ဣဒံ သေယျော ဣဒံ ဝရ"န္တိ ကေနစိ နေတုံ အသက္ကုဏေယျတ္တာ ဒုရန္နယော။ ဧဝံ ပကာသိတဝတော စဿ **သုတွာန ဗုဒ္ဓဿ သုဘာသိတံ ပဒံ** သုကထိတံ ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ **နိရာမဂန္ဓံ** နိက္ကိလေသယောဂံ, **သဗ္ဗဒုက္ခပ္ပနူဒနံ** သဗ္ဗဝဋ္ဋဒုက္ခပ္ပနူဒနံ, **နီစမနော** နီစစိတ္တော ဟုတွာ **ဝန္ဒိ တထာဂတဿ**၊ တိသော ဗြာဟ္မဏော တထာဂတဿ ပါဒေ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတံ ကတွာ ဝန္ဒိ။ **တတ္ထေဝ ပဗ္ဗဇ္ဇမရောစယိတ္ထာ**တိ တတ္ထေဝ စ နံ အာသနေ နိသိန္နံ ကဿပံ ဘဂဝန္တံ တိသော တာပသော ပဗ္ဗဇ္ဇမရောစယိတ္ထ၊ အယာစီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တံ ဘဂဝါ "ဧဟိ ဘိက္ခူ"တိ အာဟ၊ သော တင်္ခဏညေဝ အဋ္ဌပရိက္ခာရဓရော ဟုတွာ အာကာသေနာဂန္တွာ ဝဿသတိကတ္ထေရော ဝိယ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ကတိပါဟေနေဝ သာဝကပါရမိဉာဏံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ **တိဿော** နာမ အဂ္ဂသာဝကော အဟောသိ၊ ပုန ဒုတိယော **ဘာရဒွါဇော** နာမ။ ဧဝံ တဿ ဘဂဝတော တိဿဘာရဒွါဇံ နာမ သာဝကယုဂံ အဟောသိ။

sabbapadāni antimapādena yojetabbāni—na macchamaṁsaṁ sodheti maccaṁ avitiṇṇakaṅkhaṁ, na āhutiyaññamutūpasevanā sodheti maccaṁ avitiṇṇakaṅkhanti evaṁ. Ettha ca **na macchamaṁsan**ti akhādiyamānaṁ macchamaṁsaṁ na sodheti, tathā **anāsakattan**ti evaṁ porāṇā vaṇṇenti. Evaṁ pana sundarataraṁ siyā "na macchamaṁsānaṁ anāsakattaṁ na macchamaṁsānānāsakattaṁ, macchamaṁsānaṁ anāsakattaṁ na sodheti[1] maccan"ti. Athāpi siyā, evaṁ sante anāsakattaṁ ohīyatīti? Tañca na, amaratapena saṅgahitattā. "Ye vāpi loke amarā bahū tapā"ti ettha hi sabbopi vuttāvaseso attakilamatho saṅgahaṁ gacchatīti. **Naggiyan**ti acelakattaṁ. **Muṇḍiyan**ti muṇḍabhāvo. **Jaṭājallan**ti jaṭā ca rajojallañca. **Kharājinānī**ti kharāni ajinacammāni. **Aggihuttassupasevanā**ti aggipāricariyā. **Amarā**ti amarabhāvapatthanatāya pavattakāyakilesā. **Bahū**ti ukkuṭikappadhānādibhedato aneke. **Tapā**ti sarīrasantāpā. **Mantā**ti vedā. **Āhutī**ti aggihomakammaṁ. **Yaññamutūpasevanā**ti assamedhādiyaññā ca utūpasevanā ca. Utūpasevanā nāma gimhe ātapaṭṭhānasevanā, vasse rukkhamūlasevanā, hemante jalappavesasevanā. **Na sodhenti maccaṁ avitiṇṇakaṅkhan**ti kilesasuddhiyā vā bhavasuddhiyā vā avitiṇṇavicikicchaṁ maccaṁ na sodhenti. Kaṅkhāmale hi sati na visuddho hoti, tvañca sakaṅkhoyevāti. Ettha ca "avitiṇṇakaṅkhan"ti etaṁ "na macchamaṁsan"ti-ādīni sutvā "kiṁ nu kho macchamaṁsānaṁ abhojanādinā siyā Visuddhimaggo"ti tāpasassa kaṅkhāya uppannāya Bhagavatā vuttaṁ siyāti no adhippāyo. Yā cassa "so macchamaṁsaṁ bhuñjatī"ti sutvāva Buddhe kaṅkhā uppannā, taṁ sandhāyetaṁ vuttanti veditabbaṁ.

253. Evaṁ macchamaṁsānāsakattādīnaṁ sodhetuṁ asamatthabhāvaṁ dassetvā idāni sodhetuṁ samatthe dhamme dassento **"sotesu[2] gutto"**ti imaṁ gāthamāha. Tattha **sotesū**ti chasu indriyesu. **Gutto**ti indriyasaṁvaraguttiyā samannāgato. Ettāvatā indriyasaṁvaraparivārasīlaṁ dasseti. **Viditindriyo care**ti ñātapariññāya chaḷindriyāni viditvā pākaṭāni katvā careyya, vihareyyāti vuttaṁ hoti. Ettāvatā visuddhasīlassa nāmarūpaparicchedaṁ dasseti. **Dhamme ṭhito**ti ariyamaggena abhisametabbacatusaccadhamme ṭhito. Etena sotāpattibhūmiṁ dasseti.

---

1. Na macchamaṁsānaṁ anāsakattaṁ na sodheti (Sī)
2. Yo tesu (Ka)

အမ္ဟာကံ ပန ဘဂဝါ ယာ စ တိဿေန ဗြာဟ္မဏေန အာဒိတော တိဿော ဂါထာ ဝုတ္တာ၊ ယာ စ ကဿပေန ဘဂဝတာ မဇ္ဈေ နဝ၊ ယာ စ တဒါ သင်္ဂီတိကာရေဟိ အန္တေ ဒွေ၊ တာ သဗ္ဗာပိ စုဒ္ဒသ ဂါထာ အာနေတွာ ပရိပုဏ္ဏံ ကတွာ ဣမံ အာမဂန္ဓသုတ္တံ အာစရိယပ္ပမုခါနံ ပဉ္စန္နံ တာပသသတာနံ အာမဂန္ဓံ ဗျာကာသိ။ တံ သုတွာ သော ဗြာဟ္မဏော တထေဝ နီစမာနော ဟုတွာ ဘဂဝတော ပါဒေ ဝန္ဒိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ သဒ္ဓိံ ပရိသာယ၊ "ဧထ ဘိက္ခဝေါ"တိ ဘဂဝါ အဝေါစ။ တေ တထေဝ ဧဟိဘိက္ခု-ဘာဝံ ပတွာ အာကာသေနာဂန္တွာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ကတိပါဟေနေဝ သဗ္ဗေဝ အဂ္ဂဖလေ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌဟိံသူတိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကဋ္ဌကထာယ

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ

အာမဂန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဟိရိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

ဟိရိံ တရန္တန္တိ ဟိရိသုတ္တံ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အနုပ္ပန္နေ ဘဂဝတိ သာဝတ္ထိယံ အညတရော ဗြာဟ္မဏမဟာသာလော အဍ္ဎော အဟောသိ အသီတိကောဋိ-ဓနဝိဘဝေါ။ တဿ ဧကပုတ္တကော အဟောသိ ပိယော မနာပေါ၊ သော တံ ဒေဝကုမာရံ ဝိယ နာနပ္ပကာရေဟိ သုခူပကရဏေဟိ သံဝဍ္ဎေန္တော တံ သာပတေယျံ တဿ အနိယျာတေတွာဝ ကာလမကာသိ သဒ္ဓိံ ဗြာဟ္မဏိယာ။ တတော တဿ မာဏဝဿ မာတာပိတူနံ အစ္စယေန ဘဏ္ဍာဂါရိကော သာရဂဗ္ဘံ ဝိဝရိတွာ သာပတေယျံ နိယျာတေန္တော အာဟ "ဣဒံ တေ သာမိ မာတာပိတူနံ သန္တကံ၊ ဣဒံ အယျကပယျကာနံ သန္တကံ၊ ဣဒံ သတ္တ-ကုလပရိဝဋ္ဋေန အာဂတ"န္တိ။ မာဏဝေါ ဓနံ ဒိသွာ စိန္တေသိ "ဣဒံ ဓနံ-ယေဝ ဒိဿတိ၊ ယေဟိ ပန ဣဒံ သမ္ဘတံ၊ တေ န ဒိဿန္တိ၊ သဗ္ဗေဝ မစ္စုဝသံ ဂတာ။ ဂစ္ဆန္တာ စ န ဣတော ကိဉ္စိ အာဒါယ အဂမံသု၊ ဧဝံ နာမ ဘောဂေ ပဟာယ ဂန္တဗ္ဗော ပရလောကော၊ န သက္ကာ ကိဉ္စိ အာဒါယ ဂန္တုံ အညတြ သုစရိတေန၊ ယံနူနာဟံ ဣမံ ဓနံ ပရိစ္စဇိတွာ သုစရိတဓနံ ဂဏှေယျံ၊ ယံ သက္ကာ အာဒါယ ဂန္တု"န္တိ။ သော ဒိဝသေ ဒိဝသေ သတသဟဿံ ဝိဿဇ္ဇေန္တော ပုန စိန္တေသိ "ပဟူတမိဒံ ဓနံ၊ ကိံ ဣမိနာ ဧဝမပ္ပကေန ပရိစ္စာဂေန၊

Ajjavamaddave ratoti ujubhāve ca mudubhāve ca rato. Etena sakadāgāmibhūmiṁ dasseti. Sakadāgāmī hi kāyavaṅkādikarānaṁ cittathaddhabhāvakarānañca rāgadosānaṁ tanubhāvā ajjavamaddave rato hoti. **Saṅgātigo**ti rāgadosasaṅgātigo. Etena anāgāmibhūmiṁ dasseti. **Sabbadukkhappahīno**ti sabbassa vaṭṭadukkhassa hetuppahānena pahīnasabbadukkho. Etena arahattabhūmiṁ dasseti. **Na lippati diṭṭhasutesu dhīro**ti so evaṁ anupubbena arahattaṁ, patto dhitisampadāya dhīro diṭṭhasutesu dhammesu kenaci kilesena na lippati. Na kevalañca diṭṭhasutesu, mutaviññātesu ca na lippati, aññadatthu paramavisuddhippatto hotīti arahattanikūṭena desanaṁ niṭṭhāpesi.

254-5. Ito paraṁ **"iccetamatthan"**ti dve gāthā saṅgītikārehi vuttā. Tāsamattho—**iti Bhagavā Kassapo etamatthaṁ punappunaṁ** anekāhi gāthāhi dhammādhiṭṭhānāya puggalādhiṭṭhānāya ca desanāya yāva tāpaso aññāsi, tāva so **akkhāsi** kathesi vitthāresi. **Naṁ ve dayi mantapāragū**ti sopi tañca atthaṁ mantapāragū vedapāragū Tisso brāhmaṇo vedayi aññāsi. Kiṁkāraṇā? Yasmā atthato ca padato ca desanānayato ca **citrāhi gāthāhi Munī pakāsayi.** Kīdiso? **Nirāmagandho asito durannayo,** āmagandhakilesābhāvā nirāmagandho, taṇhādiṭṭhinissayābhāvā asito, bāhiradiṭṭhivasena "idaṁ seyyo idaṁ varan"ti kenaci netuṁ asakkuṇeyyattā durannayo. Evaṁ pakāsitavato cassa **sutvāna Buddhassa subhāsitaṁ padaṁ** sukathitaṁ dhammadesanaṁ sutvā **nirāmagandhaṁ** nikkilesayogaṁ, **sabbadukkhappanudanaṁ** sabbavaṭṭadukkhappanudanaṁ, **nīcamano** nīcacitto hutvā **vandi Tathāgatassa,** Tisso brāhmaṇo Tathāgatassa pāde pañcapatiṭṭhitaṁ katvā vandi. **Tattheva pabbajjamarocayitthā**ti tattheva ca naṁ āsane nisinnaṁ Kassapaṁ Bhagavantaṁ Tisso tāpaso pabbajjamarocayittha, ayācīti vuttaṁ hoti. Taṁ Bhagavā "ehi bhikkhū"ti āha, so taṅkhaṇaññeva aṭṭhaparikkhārayutto hutvā ākāsenāgantvā vassasatikatthero viya Bhagavantaṁ vanditvā katipāheneva sāvakapāramiñāṇaṁ paṭivijjhitvā **Tisso** nāma aggasāvako ahosi, puna dutiyo **Bhāradvājo** nāma. Evaṁ tassa Bhagavato Tissabhāradvājaṁ nāma sāvakayugaṁ ahosi.

ယံနူနာဟံ မဟာဒါနံ ဒဒေယျ”န္တိ။ သော ရညော အာရောစေသိ “မဟာရာဇ မမ ဃရေ ဧတ္တကံ ဓနံ အတ္ထိ၊ ဥဿဟာမိ တေန မဟာဒါနံ ဒါတုံ၊ သာဓု မဟာရာဇ နဂရေ ဃောသနံ ကာရာပေထာ”တိ။ ရာဇာ တထာ ကာရာပေသိ။ သော အာဂတာဂတာနံ ဘာဇနာနိ ပူရေတွာ သတ္တဟိ ဒိဝသေဟိ သဗ္ဗဓနမဒါသိ၊ ဒတွာ စ စိန္တေသိ “ဧဝံ မဟာပရိစ္စာဂံ ကတွာ အယုတ္တံ ဃရေ ဝသိတုံ၊ ယံနူနာဟံ ပဗ္ဗဇေယျ”န္တိ။ တတော ပရိဇနဿ ဧတမတ္ထံ အာရောစေသိ၊ တေ “မာ တွံ သာမိ ‘ဓနံ ပရိက္ခီဏ’န္တိ စိန္တယိ၊ မယံ အပ္ပကေနေဝ ကာလေန နာနာဝိဓေဟိ ဥပါယေဟိ ဓနသဉ္စယံ ကရိဿာမာ”တိ ဝတွာ နာနပ္ပကာရေဟိ တံ ယာစိံသု။ သော တေသံ ယာစနံ အနာဒိယိတွာဝ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိ။

တတ္ထ အဋ္ဌဝိဓာ တာပသာ—သပုတ္တဘရိယာ ဥဉ္ဆာစာရိကာ သမ္ပတ္တကာလိကာ အနဂ္ဂိပက္ကိကာ အသ္မမုဋ္ဌိကာ ဒန္တလုယျကာ ပဝတ္တဖလိကာ ဝဏ္ဋမုတ္တိကာ စာတိ[1]။ တတ္ထ **သပုတ္တဘရိယာ**တိ ပုတ္တဒါရေန သဒ္ဓိံ ပဗ္ဗဇိတွာ ကသိဝဏိဇ္ဇာဒီဟိ ဇီဝိကံ ကပ္ပယမာနာ ကေဏိယဇဋိလာဒယော။ **ဥဉ္ဆာစာရိကာ**တိ နဂရဒွါရေ အဿမံ ကာရာပေတွာ ဟတ္ထိ ခတ္တိယဗြာဟ္မဏကုမာရာဒယော သိပ္ပါနိ သိက္ခာပေတွာ ဟိရညသုဝဏ္ဏံ ပဋိက္ခိပိတွာ တိလတဏ္ဍုလာဒိကပ္ပိယဘဏ္ဍပဋိဂ္ဂါဟကာ၊ တေ သပုတ္တဘရိယေဟိ သေဋ္ဌတရာ။ **သမ္ပတ္တကာလိကာ**တိ အာဟာရဝေလာယ သမ္ပတ္တံ အာဟာရံ ဂဟေတွာ ယာပေန္တာ၊ တေ ဥဉ္ဆာစာရိကေဟိ သေဋ္ဌတရာ။ **အနဂ္ဂိပက္ကိကာ**တိ အဂ္ဂိနာ အပက္ကပတ္တဖလာနိ ခါဒိတွာ ယာပေန္တာ၊ တေ သမ္ပတ္တကာလိကေဟိ သေဋ္ဌတရာ။ **အသ္မမုဋ္ဌိကာ**တိ မုဋ္ဌိပါသာဏံ ဂဟေတွာ အညံ ဝါ ကိဉ္စိ ဝါသိသတ္ထကာဒိံ ဂဟေတွာ ဝိစရန္တာ ယဒါ ဆာတာ ဟောန္တိ၊ တဒါ သမ္ပတ္တရုက္ခတော တစံ ဂဟေတွာ ခါဒိတွာ ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာယ စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရေ ဘာဝေန္တိ၊ တေ အနဂ္ဂိပက္ကိကေဟိ သေဋ္ဌတရာ။ **ဒန္တလုယျကာ**တိ မုဋ္ဌိပါသာဏာဒီနိပိ အဂဟေတွာ စရန္တာ ခုဒါကာလေ သမ္ပတ္တရုက္ခတော ဒန္တေဟိ ဥပ္ပါဋေတွာ တစံ ခါဒိတွာ ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာယ ဗြဟ္မဝိဟာရေ ဘာဝေန္တိ၊ တေ အသ္မမုဋ္ဌိကေဟိ သေဋ္ဌတရာ။ **ပဝတ္တဖလိကာ**တိ ဇာတဿရံ ဝါ ဝနသဏ္ဍံ ဝါ နိဿာယ ဝသန္တာ ယံ တတ္ထ သရေ ဘိသမုဠာလာဒိ၊ ယံ ဝါ ဝနသဏ္ဍေ ပုပ္ဖကာလေ ပုပ္ဖံ, ဖလကာလေ ဖလံ၊ တမေဝ ခါဒန္တိ၊ ပုပ္ဖဖလေ အသတိ အန္တမသော တတ္ထ ရုက္ခပပဋိကမ္ပိ ခါဒိတွာ ဝသန္တိ၊ န တွေဝ အာဟာရတ္ထာယ အညတြ ဂစ္ဆန္တိ၊

[1] ၁-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၄၁-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

Amhākaṁ pana Bhagavā yā ca tissena brāhmaṇena ādito tisso gāthā vuttā, yā ca Kassapena Bhagavatā majjhe nava, yā ca tadā saṅgītikārehi ante dve, tā sabbāpi cuddasa gāthā ānetvā paripuṇṇaṁ katvā imaṁ Āmagandhasuttaṁ ācariyappamukhānaṁ pañcannaṁ tāpasasatānaṁ āmagandhaṁ byākāsi. Taṁ sutvā so brāhmaṇo tatheva nīcamano hutvā Bhagavato pāde vanditvā pabbajjaṁ yāci saddhiṁ parisāya, "etha bhikkhavo"ti Bhagavā avoca. Te tatheva ehibhikkhubhāvaṁ patvā ākāsenāgantvā Bhagavantaṁ vanditvā katipāheneva sabbeva aggaphale arahatte patiṭṭhahiṁsūti.

Paramatthajotikāya Khuddakaṭṭhakathāya

Suttanipātaṭṭhakathāya

Āmagandhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Hirisuttavaṇṇanā

Hiriṁ tarantanti Hirisuttaṁ. Kā uppatti? Anuppanne Bhagavati Sāvatthiyaṁ aññataro brāhmaṇamahāsālo aḍḍho ahosi asītikoṭidhanavibhavo. Tassa ekaputtako ahosi piyo mahāpo, so taṁ devakumāraṁ viya nānappakārehi sukhūpakaraṇehi saṁvaḍḍhento taṁ sāpateyyaṁ tassa aniyyātetvāva kālamakāsi saddhiṁ brāhmaṇiyā. Tato tassa māṇavassa mātāpitūnaṁ accayena bhaṇḍāgāriko sāragabbhaṁ vivaritvā sāpateyyaṁ niyyātento āha "idaṁ te sāmi mātāpitūnaṁ santakaṁ, idaṁ ayyakapayyakānaṁ santakaṁ, idaṁ sattakulaparivaṭṭena āgatan"ti. māṇavo dhanaṁ disvā cintesi "idaṁ dhanaṁyeva dissati, yehi pana idaṁ sañcitaṁ, te na dissanti, sabbeva maccuvasaṁ gatā. Gacchantā ca na ito kiñci ādāya agamaṁsu, evaṁ nāma bhoge pahāya gantabbo paraloko, na sakkā kiñci ādāya gantuṁ aññatra sucaritena, yaṁnunāhaṁ imaṁ dhanaṁ pariccajitvā sucaritadhanaṁ gaṇheyyaṁ, yaṁ sakkā ādāya gantun"ti. So divase divase satasahassaṁ vissajjento puna cintesi "pahūtamidaṁ dhanaṁ, kiṁ iminā evamappakena pariccāgena,

ဥပေါသထင်္ဂါနိဋ္ဌာနံ ဗြဟ္မဝိဟာရဘာဝနဉ္စ ကရောန္တိ၊ တေ ဒန္တလုယျကေဟိ သေဋ္ဌတရာ။ **ဝဏ္ဋမုတ္တိကာ** နာမ ဝဏ္ဋမုတ္တာနိ ဘူမိယံ ပတိတာနိ ပဏ္ဏာနိယေဝ ခါဒန္တိ၊ သေသံ ပုရိမသဒိသမေဝ၊ တေ သဗ္ဗသေဋ္ဌာ။

အယံ ပန ဗြာဟ္မဏကုလပုတ္တော “တာပသပဗ္ဗဇ္ဇာသု အဂ္ဂပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ ဝဏ္ဋမုတ္တိကပဗ္ဗဇ္ဇမေဝ ပဗ္ဗဇိတွာ ဟိမဝန္တေ ဒွေ တယော ပဗ္ဗတေ အတိက္ကမ္မ အဿမံ ကာရာပေတွာ ပဋိဝသတိ။ အထ ဘဂဝါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော အနုပုဗ္ဗေန သာဝတ္ထိံ ဂန္တွာ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ ဇေတဝနေ အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ။ တေန ခေါ ပန သမယေန သာဝတ္ထိဝါသီ ဧကော ပုရိသော ပဗ္ဗတေ စန္ဒနသာရာဒီနိ ဂဝေသန္တော တဿ အဿမံ ပတွာ အဘိဝါဒေတွာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌာသိ။ သော တံ ဒိသွာ “ကုတော အာဂတောသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ သာဝတ္ထိတော ဘန္တေတိ။ ကာ တတ္ထ ပဝတ္တီတိ။ တတ္ထ ဘန္တေ မနုဿာ အပ္ပမတ္တာ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကရောန္တီတိ။ ကဿ ဩဝါဒံ သုတွာတိ။ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတောတိ။ တာပသော ဗုဒ္ဓသဒ္ဒဿဝနေန ဝိမှိတော “ဗုဒ္ဓေါတိ တွံ ဘော ပုရိသ ဝဒေသီ”တိ အာမဂန္ဓေ ဝုတ္တနယေနေဝ တိက္ခတ္တုံ ပုစ္ဆိတွာ “ဃောသောပိ ခေါ ဧသော ဒုလ္လဘော”တိ အတ္တမနော ဘဂဝတော သန္တိကံ ဂန္တုကာမော ဟုတွာ စိန္တေသိ “န ယုတ္တံ ဗုဒ္ဓဿ သန္တိကံ တုစ္ဆမေဝ ဂန္တုံ၊ ကိံ နု ခေါ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆေယျ”န္တိ။ ပုန စိန္တေသိ “ဗုဒ္ဓါ နာမ အာမိသဂရုကာ န ဟောန္တိ၊ ဟန္ဒာဟံ ဓမ္မပဏ္ဏာကာရံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆာမီ”တိ စတ္တာရော ပဉှေ အဘိသင်္ခရိ—

“ကီဒိသော မိတ္တော န သေဝိတဗ္ဗော၊
ကီဒိသော မိတ္တော သေဝိတဗ္ဗော။
ကီဒိသော ပယောဂေါ ပယုဉ္ဇိတဗ္ဗော၊
ကိံ ရသာနံ အဂ္ဂ”န္တိ။

သော တေ ပဉှေ ဂဟေတွာ မဇ္ဈိမဒေသာဘိမုခေါ ပက္ကမိတွာ အနုပုဗ္ဗေန သာဝတ္ထိံ ပတွာ ဇေတဝနံ ပဝိဋ္ဌော၊ ဘဂဝါပိ တသ္မိံ သမယေ ဓမ္မဒေသနတ္ထာယ အာသနေ နိသိန္နောယေဝ ဟောတိ။ သော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ အဝန္ဒိတွာဝ ဧကမန္တံ အဋ္ဌာသိ။ ဘဂဝါ “ကစ္စိ ဇာသိ ခမနီယ”န္တိအာဒိနာ နယေန သမ္မောဒိ၊ သောပိ “ခမနီယံ ဘော ဂေါတမာ”တိအာဒိနာ နယေန ပဋိသမ္မောဒိတွာ “ယဒိ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ၊ မနသာ ပုစ္ဆိတေ ပဉှေ ဝါစာယ ဧဝ ဝိဿဇ္ဇေဿတီ”တိ မနသာ ဧဝ ဘဂဝန္တံ တေ ပဉှေ ပုစ္ဆိ။ ဘဂဝါ ဗြာဟ္မဏေန ပုဋ္ဌော

yaṁnūnāhaṁ mahādānaṁ dadeyyan”ti. So rañño ārocesi “mahārāja mama ghare ettakaṁ dhanaṁ atthi, icchāmi tena mahādānaṁ dātuṁ, sādhu mahārāja nagare ghosanaṁ kārāpethā”ti. Rājā tathā kārāpesi. So āgatāgatānaṁ bhājanāni pūretvā sattahi divasehi sabbadhanamadāsi, datvā ca cintesi “evaṁ mahāpariccāgaṁ katvā ayuttaṁ ghare vasituṁ, yaṁnunāhaṁ pabbajeyyan”ti. Tato parijanassa etamatthaṁ ārocesi, te “mā tvaṁ sāmi ‘dhanaṁ parikkhīṇan’ti cintayi, mayaṁ appakeneva kālena nānāvidhehi upāyehi dhanasañcayaṁ karissāmā”ti vatvā nānappakārehi taṁ yāciṁsu. So tesaṁ yācanaṁ anādiyitvāva tāpasapabbajjaṁ pabbaji.

Tattha aṭṭhavidhā tāpasā—saputtabhariyā uñchācārikā sampattakālikā anaggipakkikā asmamuṭṭhikā dantaluyyakā pavattaphalikā vaṇṭamuttikā cāti[1]. Tattha **saputtabhariyā**ti puttadārena saddhiṁ pabbajitvā kasivaṇijjādīhi jīvikaṁ kappayamānā Keṇiyajaṭilādayo. **Uñchācārikā**ti nagaradvāre assamaṁ kārāpetvā tattha khattiyabrāhmaṇakumārādayo sippādīni sikkhāpetvā hiraññasuvaṇṇaṁ paṭikkhipitvā tilataṇḍulādikappiyabhaṇḍapaṭiggāhakā, te saputtabhariyehi seṭṭhatarā. **Sampattakālikā**ti āhāravelāya sampattaṁ āhāraṁ gahetvā yāpentā, te uñchācārikehi seṭṭhatarā. **Anaggipakkikā**ti agginā apakkapattaphalāni khāditvā yāpentā, te sampattakālikehi seṭṭhatarā. **Asmamuṭṭhikā**ti muṭṭhipāsāṇaṁ gahetvā aññaṁ vā kiñci vāsisatthakādiṁ gahetvā vicarantā yadā chātā honti, tadā sampattarukkhato tacaṁ gahetvā khāditvā uposathaṅgāni adhiṭṭhāya cattāro brahmavihāre bhāventi, te anaggipakkikehi seṭṭhatarā. **Dantaluyyakā**ti muṭṭhipāsāṇādīnipi agahetvā carantā khudākāle sampattarukkhato dantehi uppāṭetvā tacaṁ khāditvā uposathaṅgāni adhiṭṭhāya brahmavihāre bhāventi, te asmamuṭṭhikehi seṭṭhatarā. **Pavattaphalikā**ti jātassaraṁ vā vanasaṇḍaṁ vā nissāya vasantā yaṁ tattha sare bhisamuḷālādi, yaṁ vā vanasaṇḍe pupphakāle pupphaṁ, phalakāle phalaṁ, tameva khādanti, pupphaphale asati antamaso tattha rukkhapapaṭikampi khāditvā vasanti, na tveva āhāratthāya aññatra gacchanti,

1. Dī-Ṭṭha 1. 241 piṭṭhepi passitabbaṁ.

အာဒိပဉှံ တာဝ ဝိဿဇ္ဇေတုံ **ဟိရိံ တရန္တန္တိ** အာရဘိတွာ အနုတေယျာ ဂါထာယော အာဟ။

၂၅၆။ တဿံ အတ္ထော—**ဟိရိံ တရန္တန္တိ** ဟိရိံ အတိက္ကမန္တံ အဟိရိကံ နိလ္လဇ္ဇံ။ **ဝိဇိဂုစ္ဆမာနန္တိ** အသုစိမိဝ ပဿမာနံ။ အဟိရိကော ဟိ ဟိရိံ ဇိဂုစ္ဆတိ အသုစိမိဝ ပဿတိ၊ တေန နံ န ဘဇတိ န အလ္လီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဝိဇိဂုစ္ဆ-မာန"န္တိ။ **တဝါဟမသ္မိ[1] ဣတိ ဘာသမာနန္တိ** "အဟံ သမ္မ တဝ သဟာယော ဟိတကာမော သုခကာမော၊ ဇီဝိတမ္ပိ မေ တုယှံ အတ္ထာယ ပရိစ္စတ္တ"န္တိ ဧဝမာ-ဒိနာ နယေန ဘာသမာနံ။ **သယှာနိ ကမ္မာနိ အနာဒိယန္တန္တိ** ဧဝံ ဘာသိတွာပိ စ သယှာနိ ကာတုံ သက္ကာနိပိ တဿ ကမ္မာနိ အနာဒိယန္တံ ကရဏတ္ထာယ အသမာဒိယန္တံ။ အထ ဝါ ဝိတ္တေန တတ္ထ အာဒရမတ္တမ္ပိ အကရောန္တံ၊ အပိစ ခေါ ပန ဥပ္ပန္နေသု ကိစ္စေသု ဗျသနမေဝ ဒဿေန္တံ။ **နေသော မမန္တိ ဣတိ နံ ဝိဇညာ**တိ တံ ဧဝရူပံ "မိတ္တပဋိရူပကော ဧသော၊ နေသော မေ မိတ္တော"တိ ဧဝံ ပဏ္ဍိတော ပုရိသော ဝိဇာနေယျ။

၂၅၇။ **အနန္ဝယန္တိ** ယံ အတ္ထံ ဒဿာမိ၊ ကရိဿာမီတိ စ ဘာသတိ၊ တေန အနနုဂတံ။ **ပိယံ ဝါစံ ယော မိတ္တေသု ပကုဗ္ဗတီ**တိ ယော အတီတာနာဂတေဟိ ပဒေဟိ ပဋိသန္ထာရန္တော နိရတ္ထကေန သင်္ဂဏှန္တော ကေဝလံ ဗျဉ္ဇနစ္ဆာယာ-မတ္တေနေဝ ပိယံ မိတ္တေသု ဝါစံ ပဝတ္တေတိ။ **အကရောန္တံ ဘာသမာနံ၊ ပရိဇာနန္တိ ပဏ္ဍိတာ**တိ ဧဝရူပံ ယံ ဘာသတိ၊ တံ အကရောန္တံ, ကေဝလံ ဝါစာယ ဘာသမာနံ "ဝစီပရမော နာမေသ အမိတ္တော မိတ္တပဋိရူပကော"တိ ဧဝံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ပဏ္ဍိတာ ဇာနန္တိ။

၂၅၈။ **န သော မိတ္တော ယော သဒါ အပ္ပမတ္တော၊ ဘေဒါသင်္ကီ ရန္ဓ-မေဝါနုပဿီ**တိ ယော ဘေဒမေဝ အာသင်္ကမာနော ကတမဓုရေန ဥပစာရေန သဒါ အပ္ပမတ္တော ဝိဟရတိ၊ ယံကိဉ္စိ အဿတိယာ အမနသိကာရေန ကတံ, အညာဏေန ဝါ အကတံ၊ "ယဒါ မံ ဂရဟိဿတိ၊ တဒါ နံ ဧတေန ပဋိစောဒေဿာမီ"တိ ဧဝံ ရန္ဓမေဝ အနုပဿတိ၊ န သော မိတ္တော သေဝိတဗ္ဗောတိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ "ကီဒိသော မိတ္တော န သေဝိတဗ္ဗော"တိ ဣမံ အာဒိပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဒုတိယံ ဝိဿဇ္ဇေတုံ **"ယသ္မိဉ္စ သေတီ"**တိ ဣမံ ဥပဍ္ဎုဂါထမာဟ။

၁-သခါဟမသ္မိ (သီ၊ သျာ)

uposathaṅgādhiṭṭhānaṁ brahmavihārabhāvanañca karonti, te dantaluyyakehi seṭṭhatarā. **Vaṇṭamuttikā** nāma vaṇṭamuttāni bhūmiyaṁ patitāni paṇṇāniyeva khādanti, sesaṁ purimasadisameva, te sabbaseṭṭhā.

Ayaṁ pana brāhmaṇakulaputto "tāpasapabbajjāsu aggapabbajjaṁ pabbajissāmī"ti vaṇṭamuttikapabbajjameva pabbajitvā Himavante dve tayo pabbate atikkamma assamaṁ kārāpetvā paṭivasati. Atha Bhagavā loke uppajjitvā pavattitavaradhammacakko anupubbena Sāvatthiṁ gantvā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Sāvatthivāsī eko puriso pabbate candanasārādīni gavesanto tassa assamaṁ patvā abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. So taṁ disvā "kuto āgatosī"ti pucchi. Sāvatthito bhanteti. Kā tattha pavattīti. Tattha bhante manussā appamattā dānādīni puññāni karontīti. Kassa ovādaṁ sutvāti. Buddhassa Bhagavatoti. Tāpaso Buddhasaddasavanena vimhito "Buddhoti tvaṁ bho purisa vadesī"ti āmagandhe vuttanayeneva tikkhattuṁ pucchitvā "ghosopi kho eso dullabho"ti attamano Bhagavato santikaṁ gantukāmo hutvā cintesi "na yuttaṁ Buddhassa santikaṁ tucchameva gantuṁ, kiṁ nu kho gahetvā gaccheyyan"ti. Puna cintesi "Buddhā nāma āmisagarukā na honti, handāhaṁ dhammapaṇṇākāraṁ gahetvā gacchāmī"ti cattāro pañhe abhisaṅkhari—

"Kīdiso mitto na sevitabbo,
Kīdiso mitto sevitabbo.
Kīdiso payogo payuñjitabbo,
Kiṁ rasānaṁ aggan"ti.

So te pañhe gahetvā Majjhimadesābhimukho pakkamitvā anupubbena Sāvatthiṁ patvā Jetavanaṁ paviṭṭho, Bhagavāpi tasmiṁ samaye dhammadesanatthāya āsane nisinnoyeva hoti. So Bhagavantaṁ disvā avanditvāva ekamantaṁ aṭṭhāsi. Bhagavā "kacci isi khamanīyan"ti-ādinā nayena sammodi, sopi "khamanīyaṁ bho Gotamā"ti-ādinā nayena paṭisammoditvā "yadi Buddho bhavissati, manasā pucchite pañhe vācāya eva vissajjessatī"ti manasā eva Bhagavantaṁ te pañhe pucchi. Bhagavā brāhmaṇena puṭṭho

တဿတ္ထော—**ယသ္မိံ စ** မိတ္တေ မိတ္တော တဿ ဟဒယမနုပဝိသိတွာ သယနေန ယထာ နာမ ပိတု **ဥရသိ ပုတ္တော** "ဣမဿ မယိ ဥရသိ သယန္တေ ဒုက္ခံ ဝါ အနတ္ထမနတာ ဝါ ဘဝေယျာ"တိအာဒီဟိ အပရိသင်္ကမာနော နိဗ္ဗိသင်္ကော ဟုတွာ **သေတိ၊** ဧဝမေဝံ ဒါရဓနဇီဝိတာဒီသု ဝိဿာသံ ကရောန္တော မိတ္တဘာဝေန နိဗ္ဗိသင်္ကော သေတိ။ **ယော စ ပရေဟိ** ကာရဏာသတံ ကာရဏာသဟဿမ္ပိ ဝတွာ **အဘေဇ္ဇော၊ သ ဝေ မိတ္တော** သေဝိတဗ္ဗောတိ။

၂၅၉။ ဧဝံ ဘဂဝါ "ကီဒိသော မိတ္တော သေဝိတဗ္ဗော"တိ ဧဝံ ဒုတိယပဉ္ဟံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ တတိယံ ဝိဿဇ္ဇေတုံ **"ပါမုဇ္ဇကရဏ"**န္တိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—ပါမုဇ္ဇံ ကရောတီတိ **ပါမုဇ္ဇကရဏံ။ ဌာန**န္တိ ကာရဏံ။ ကိံ ပန တန္တိ? ဝီရိယံ။ တဉှိ ဓမ္မူပသဉှိတံ ပီတိပါမောဇ္ဇသုခမုပ္ပါဒနတော ပါမုဇ္ဇကရဏန္တိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ "သွာခါတေ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မဝိနယေ ယော အာရဒ္ဓဝီရိယော၊ သော သုခံ ဝိဟရတီ"တိ[1]။ ပသံသံ အာဝဟတီတိ **ပသံသာဝဟနံ။** အာဒိတော ဒိဗ္ဗမာနုသကသုခါနံ, ပရိယောသာနေ နိဗ္ဗာနသုခဿ အာဝဟနတော ဖလူပစာရေန **သုခံ။** ဖလံ ပဋိကင်္ခမာနော **ဖလာနိသံသော။ ဘာဝေတီ**တိ ဝဍ္ဎေတိ။ **ဝဟန္တော ပေါရိသံ ဓုရ**န္တိ ပုရိသာနုစ္ဆဝိကံ ဘာရံ အာဒါယ ဝိဟရန္တော ဧတံ[2] သမ္မပ္ပဓာနဝီရိယသင်္ခါတံ ဌာနံ ဘာဝေတိ၊ ဤဒိသော ပယောဂေါ သေဝိတဗ္ဗောတိ။

၂၆၀။ ဧဝံ ဘဂဝါ "ကီဒိသော ပယောဂေါ ပယုဉ္ဇိတဗ္ဗော"တိ တတိယပဉ္ဟံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ စတုတ္ထံ ဝိဿဇ္ဇေတုံ **"ပဝိဝေကရသ"**န္တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ပဝိဝေကော**တိ ကိလေသဝိဝေကတော ဇာတတ္တာ အဂ္ဂဖလံ ဝုစ္စတိ၊ တဿ ရသောတိ အဿာဒနဋ္ဌေန တံသမ္ပယုတ္တံ သုခံ။ **ဥပသမဿပိ**[3] ကိလေသူပသမန္တေ ဇာတတ္တာ နိဗ္ဗာနသင်္ခါတဥပသမာရမ္မဏတ္တာ ဝါ တဒေဝ၊ **ဓမ္မပီတိရသဿပိ**[4] အရိယဓမ္မတော အနပေတာယ နိဗ္ဗာနသင်္ခါတေ ဓမ္မေ ဥပ္ပန္နာယ ပီတိယာ ရသတ္တာ တဒေဝ။ တံ ပဝိဝေကရသံ ဥပသမဿ စ ရသံ ပိတွာ တဒေဝ **ဓမ္မပီတိရသံ ပိဝံ နိဒ္ဒရော ဟောတိ နိပ္ပါပေါ၊** ပိဝိတွာပိ ကိလေသပရိဠာဟာဘာဝေန နိဒ္ဒရော၊ ပိဝန္တောပိ ပဟီနပါပတ္တာ နိပ္ပါပေါ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဧတံ ရသာနမဂ္ဂန္တိ။ ကေစိ ပန "ဈာနနိဗ္ဗာနပစ္စဝေက္ခဏာနံ ကာယစိတ္တဥပဓိဝိဝေကာနဉ္စ ဝသေန ပဝိဝေကရသာဒယော တယော ဧဝ ဧတေ ဓမ္မာ"တိ

၁-အံ ၁-၃၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဧကံ (သီ)
၃-ဥပသမောတိ (သီ)၊ ဥပသမဿာတိ (သျာ) ၄-ဓမ္မပီတိရသောတိ (သီ၊ သျာ)

ādipañhaṁ tāva vissajjetuṁ **hiriṁ tarantan**ti ārabhitvā aḍḍhateyyā gāthāyo āha.

256. Tāsaṁ attho—**hiriṁ tarantan**ti hiriṁ atikkamantaṁ ahirikaṁ nillajjaṁ. **Vijigucchamānan**ti asucimiva passamānaṁ. Ahiriko hi hiriṁ jigucchati asucimiva passati, tena naṁ na bhajati na allīyati. Tena vuttaṁ "vijigucchamānan"ti. **Tavāhamasmi**[1] **iti bhāsamānan**ti "ahaṁ samma tava sahāyo hitakāmo sukhakāmo, jīvitampi me tuyhaṁ atthāya pariccattan"ti evamādinā nayena bhāsamānaṁ. **Sayhāni kammāni anādiyantan**ti evaṁ bhāsitvāpi ca sayhāni kātuṁ sakkānipi tassa kammāni anādiyantaṁ karaṇatthāya asamādiyantaṁ. Atha vā cittena tattha ādaramattampi akarontaṁ, apica kho pana uppannesu kiccesu byasanameva dassentaṁ. **Neso mamanti iti naṁ vijaññā**ti taṁ evarūpaṁ "mittapaṭirūpako eso, neso me mitto"ti evaṁ paṇḍito puriso vijāneyya.

257. **Ananvayan**ti yaṁ atthaṁ dassāmi, karissāmīti ca bhāsati, tena ananugataṁ. **Piyaṁ vācaṁ yo mittesu pakubbatī**ti yo atītānāgatehi padehi paṭisanthāranto niratthakena saṅgaṇhanto kevalaṁ byañjanacchāyamatteneva piyaṁ mittesu vācaṁ pavatteti. **Akarontaṁ bhāsamānaṁ, parijānanti paṇḍitā**ti evarūpaṁ yaṁ bhāsati, taṁ akarontaṁ, kevalaṁ vācāya bhāsamānaṁ "vacīparamo nāmesa amitto mittapaṭirūpako"ti evaṁ paricchinditvā paṇḍitā jānanti.

258. **Na so mitto yo sadā appamatto, bhedāsaṅkī randhamevānupassī**ti yo bhedameva āsaṅkamāno katamadhurena upacārena sadā appamatto viharati, yaṁkiñci assatiyā amanasikārena kataṁ, aññāṇakena vā akataṁ, "yadā maṁ garahissati, tadā naṁ etena paṭicodessāmī"ti evaṁ randhameva anupassati, na so mitto sevitabboti.

Evaṁ Bhagavā "kīdiso mitto na sevitabbo"ti imaṁ ādipañhaṁ vissajjetvā dutiyaṁ vissajjetuṁ **"ya smiñca setī"**ti imaṁ upaḍḍhagāthamāha.

---

1. Sakhāhamasmi (Sī, Syā)

ယောဇေန္တိ၊ ပုရိမမေဝ သုန္ဒရံ။ ဧဝံ ဘဂဝါ စတုတ္ထပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေန္တော အရဟတ္တနိကူဋေန ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ၊ ဒေသနာပရိယောသာနေ ဗြာဟ္မဏော ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ကတိပါဟေနေဝ ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တော အရဟာ အဟောသီတိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကဋ္ဌကထာယ

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ

ဟိရိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

(ပဉ္စမော ဘာဂေါ နိဋ္ဌိတော။)

Tassattho—**yasmiṁ ca** mitte mitto tassa hadayamanupavisitvā sayanena yathā nāma pitu **urasi putto** "imassa mayi urasi sayante dukkhaṁ vā anattamanatā vā bhaveyyā"ti-ādīhi aparisaṅkamāno nibbisaṅko hutvā **seti,** evamevaṁ dāradhanajīvitādīsu vissāsaṁ karonto mittabhāvena nibbisaṅkho seti. **Yo ca parehi** kāraṇasataṁ kāraṇasahassampi vatvā **abhejjo, sa ve mitto** sevitabboti.

259. Evaṁ Bhagavā "kīdiso mitto sevitabbo"ti evaṁ dutiyapañhaṁ vissajjetvā tatiyaṁ vissajjetuṁ **"pāmujjakaraṇan"**ti gāthamāha. Tassattho—pāmujjaṁ karotīti **pāmujjakaraṇaṁ. Ṭhānan**ti kāraṇaṁ. Kiṁ pana tanti? Vīriyaṁ. Taṇhi dhammūpasañhitaṁ pītipāmojjasukhamuppādanato pāmujjakaraṇanti vuccati. Yathāha "svākhāte bhikkhave dhammavinaye yo āraddhavīriyo, so sukhaṁ viharatī"ti[1]. Pasaṁsaṁ āvahatīti **pasaṁsāvahanaṁ.** Ādito dibbamānusakasukhānaṁ, pariyosāne nibbānasukhassa āvahanato phalūpacārena **sukhaṁ.** Phalaṁ paṭikaṅkhamāno **phalānisaṁso. Bhāvetī**ti vaḍḍheti. **Vahanto porisaṁ dhuran**ti purisānucchavikaṁ bhāraṁ ādāya viharanti etaṁ[2] sammappadhānavīriyasaṅkhātaṁ ṭhānaṁ bhāveti, idiso payogo sevitabboti.

260. Evaṁ Bhagavā "kīdiso payogo payuñjitabbo"ti tatiyapañhaṁ vissajjetvā catutthaṁ vissajjetuṁ **"pavivekarasan"**ti gāthamāha. Tattha **paviveko**ti kilesavivekato jātattā aggaphalaṁ vuccati, tassa rasoti assādanaṭṭhena taṁsampayuttaṁ sukhaṁ. **Upasamopi**[3] kilesūpasamante jātattā nibbānasaṅkhāta-upasamārammaṇattā vā tadeva, **dhammapītirasopi**[4] ariyadhammato anapetāya nibbānasaṅkhāte dhamme uppannāya pītiyā rasattā tadeva. Taṁ pavivekarasaṁ upasamassa ca rasaṁ pitvā tadeva **dhammapītirasaṁ pivaṁ niddaro hoti nippāpo,** pivitvāpi kilesapariḷāhābhāvena niddaro, pivantopi pahīnapāpattā nippāpo hoti, tasmā etaṁ rasānamagganti. Keci pana "jhānanibbānapaccavekkhaṇānaṁ kāyacitta-upadhivivekānañca vasena pavivekarasādayo tayo eva ete dhammā"ti

1. Aṁ 1. 36 piṭṭhe.
2. Ekaṁ (Sī)
3. Upasamoti (Sī), upasamassāti (Syā)
4. Dhammapītirasoti (Sī, Syā)

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကရံ	၁၀၆
အကရဏီယံ	၁၇၈
အကရောန္တံ	၃၁၂
အကိဋ္ဌနံ	၂၁၁
အကုသလာ	၂၁
အကုသိတဝုတ္တိ	၁၁၀
အက္ကောဓနော	၂၇
အက္ခဓုတ္တော	၁၅၄
အက္ခာတာရံ	၂၀၅
အက္ခာသိ	၃၀၈
အက္ခိဂူထကော	၂၃၉
အက္ခိမှာ	၂၃၉
အခိလံ	၂၅၀
အဂါရသ္မာ	၁၄၁
အဂိဒ္ဓေါ	၂၄၇
အဂ္ဂတော	၂၅၈
အဂ္ဂဒါနံ	၂၅၇
အဂ္ဂိ ပဇ္ဇလိတော	၁၅၇
အဂ္ဂိဟုတ္တဿုပသေဝနာ	၃၀၇
အစ္စဂမာ	၂၀
အစ္စသာရီ	၁၉
အစ္စုတံ	၂၄၃
အဆမ္ဘီ	၇၈
အဇ္ဇ	၁၃၀၊ ၁၉၇၊ ၂၃၀
အဇ္ဇတဂ္ဂေ	၁၄၁
အဇ္ဇဝမဒ္ဒဝေ	၃၀၈
[အ]	
အဇ္ဈဂမာ	၁၈
အဇ္ဈဂါ	၂၈၀
အဇ္ဈတ္တံ	၁၉
အဇ္ဈဘာသိ	၁၂၈
အဇ္ဈာယကကုလေ	၁၇၄
အဇ္ဈေနကုတ္တံ	၃၀၂
အညံ	၁၅၃
အညတရမ္ပိ	၅၇
အညတရော	၁၄၂
အညဖြ	၂၄၃
အညာယ	၂၄၇၊ ၂၆၀
အညေပိ	၂၂၉
အဋ္ဌ	၂၈၁
အဋ္ဌသတံ	၂၈၁
အဋ္ဌာန တံ	၉၄
အဋ္ဌိနဟာရုသံယုတ္တော	၂၃၇
အဏုကာ	၁၈၆
အဏ္ဏဝံ	၂၀၉၊ ၂၂၇
အတိက္ကန္တော	၂၀၂
အတိဂေါ	၂၁၀
အတိတရိယ	၂၆၀
အတိပါတိနော	၃၀၆
အတိမညေတိ	၁၅၄
အတိမညေထ	၁၈၈
အတိမာနိနော	၃၀၄
အတီတယောဗ္ဗနော	၁၅၅

yojenti, purimameva sundaraṁ. Evaṁ Bhagavā catutthapañhaṁ vissajjento arahattanikūṭena desanaṁ niṭṭhāpesi, desanāpariyosāne brāhmaṇo Bhagavato santike pabbajitvā katipāheneva paṭisambhidāppatto arahā ahosīti.

Paramatthajotikāya Khuddakaṭṭhakathāya

Suttanipātaṭṭhakathāya

Hirisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

(Paṭhamo bhāgo niṭṭhito.)

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]		[အ]	
အတ္တဉ္စပညာ	၁၁၈	အနနုဂိဒ္ဓေါ	၁၈၄
အတ္တဝေတနဘာတော	၃၄	အနန္တယံ	၃၁၂
အတ္တဟေတု	၁၆၁	အနပ္ပကာ	၃၈
အတ္ထံ	၆၅၊ ၁၆၂	အနပေက္ခမာနော	၁၀၀
အတ္ထ	၂၃၀	အနပေက္ခာ	၂၄၀
အတ္ထကုသလေန	၁၇၈	အနပေက္ခိနံ	၂၀၅
အတ္ထာယ	၂၃၁	အနဘိဇ္ဈိတံ	၇၅
အတ္ထိ	၁၈၆၊ ၂၇၂	အနရဟံ သန္တော	၁၆၄
အတ္ထော	၁၇၈၊ ၂၃၀	အနလင်္ကရိတွာ	၁၀၀
အထ	၂၆၊ ၁၂၅၊ ၂၃၉	အနဝဇ္ဇပဒါနိ	၁၄၇
အထောပိ	၂၆၉	အနဝဿုတော	၁၀၄
အဒဿနာ	၂၄၃	အနဝသေသာ	၁၈၆
အဒါနသီလာ	၃၀၄	အနာဒရာ	၃၀၆
အဒိဋ္ဌာ	၁၈၇	အနာဒိယန္တံ	၃၁၂
အဒိန္နံ	၁၆၁	အနာနုဂိဒ္ဓေါ	၁၄၆
အဒေသယိ	၂၉၁	အနာဝိလံ	၂၀၂
အဒ္ဒက္ခိ	၂၄၆	အနာသကတ္တံ	၃၀၇
အဒ္ဒသာမ	၂၁၁	အနာသဝံ	၂၅၀၊ ၂၆၀
အဒ္ဓါ	၈၄	အနိကာမယံ	၂၄၇
အဓိကာရော	၄၄	အနိကေတံ	၂၄၅
အဓိဝါဟနံ	၁၃၅	အနိတ္ထိဂန္ဓော	၆၀
အဓော	၁၈၉	အနိဝတ္တန္တံ	၁၃၅
အနဂါရိယံ	၁၄၁	အနိဿိတော	၁၀၇
အနဂ္ဂိပက္ကိကာ	၃၁၀	အနီဃော	၂၂-၃
အနညနေယျံ	၂၅၁	အနုကမ္ပမာနော	၆၅
အနညနေယျော	၉၅	အနုဋ္ဌာတာ	၁၅၂
အနညပေါသီ	၁၀၆	အနုတီရေ	၂၆
အနတိမာနီ	၁၇၈၊ ၁၈၂	အနုတ္တရော	၂၉၀
အနတ္ထဒဿီ	၉၈	အနုဓမ္မစာရီ	၁၁၁
အနတ္ထမနုသာသတိ	၁၆၂	အနုပဂ္ဂမ္မ	၁၉၁

Suttanipātaṭṭhakathāya paṭhamabhāge

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Akaraṁ	106	Ajjhagamā	18
Akaraṇīyaṁ	178	Ajjhagā	280
Akarontaṁ	312	Ajjhattaṁ	19
Akiñcanaṁ	211	Ajjhabhāsi	128
Akusalā	21	Ajjhāyakakule	174
Akusītavutti	110	Ajjhenakuttaṁ	302
Akkodhano	27	Aññaṁ	153
Akkhadhutto	154	Aññatarampi	57
Akkhātāraṁ	205	Aññataro	142
Akkhāsi	308	Aññatra	243
Akkhigūthako	239	Aññāya	247, 260
Akkhimhā	239	Aññepi	229
Akhilaṁ	250	Aṭṭha	281
Agārasmā	141	Aṭṭhasataṁ	281
Agiddho	247	Aṭṭhāna taṁ	94
Aggato	258	Aṭṭhinahārusaṁyutto	237
Aggadānaṁ	257	Aṇukā	186
Aggi pajjalito	157	Aṇṇavaṁ	209, 227
Aggihuttassupasevanā	307	Atikkanto	202
Accagamā	20	Atigo	210
Accasāri	19	Atitariya	260
Accutaṁ	243	Atipātino	306
Achambhī	78	Atimaññeti	154
Ajja	130, 197, 230	Atimaññetha	188
Ajjatagge	141	Atimānino	304
Ajjavamaddave	308	Atītayobbano	155

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]		[အ]	
အနုပလိတ္တံ	၂၄၉	အပ္ပသာဒေါ	၁၀၂
အနုပ္ပဝေစ္ဆေ	၂၄၆	အပ္ပဟရိတေ	၁၃၈
အနုသယာ	၂၁	အပ္ပါဏကေ	၁၃၈
အနုသာသတိ	၁၆၂	အပ္ပါဟာရာ	၂၀၄
အနေဇံ	၁၄၆	အဗဒ္ဓေါ	၇၃
အနေဠမူဂေါ	၁၁၂	အဘဗ္ဗတာ	၂၈၈
အနောတ္တပ္ပီ	၁၆၃	အဘဗ္ဗော သော	၂၈၈
အနောမနာမော	၁၉၈	အဘိက္ကန္တံ	၁၃၉
အန္တကရာ	၃၉	**အဘိက္ကန္တ**	၁၃၉
အန္တပူရော	၂၃၈	အဘိဇာယတိ	၂၅၂
အန္တလိက္ခေ	၂၆၉	အဘိညာ	၁၄၁
အန္တရတော	၁၉	အဘိဋ္ဌာနာနိ	၂၈၇
အန္ဓကာ	၃၀	အဘိဏှံ	၁၇၄
အန္ဓကာရေ	၁၄၀	အဘိနီဟာရော	၄၃
အန္ဝယံ	၆၃	အဘိဘုယျစာရီ	၁၁၅
အပရံ	၁၄၂	အဘိရူယှ	၁၆၇
အပရိဍယှမာနော	၁၀၄	အဘိသမေစ္စ	၁၇၈၊ ၁၈၀
အပရိမာဏံ	၁၈၈၊ ၁၈၉	အဘေဇ္ဇော	၃၁၃
အပဝိဒ္ဓေါ	၂၄၀	အဘောဇနေယျ	၁၃၆
အပါယေဟိ	၂၈၇	အမတံ	၂၄၃၊ ၂၈၀၊ ၂၈၃
အပေက္ခာ	၆၇	အမတပ္ဖလာ	၁၃၆
အပ္ပကိစ္စော	၁၈၃	အမမော	၂၆၁
အပ္ပဂဗ္ဘော	၁၁၃	အမရာ	၃၀၇
အပ္ပဋိဃော	၇၈	အမ္ဗု	၁၀၃
အပ္ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော	၁၀၆	အမ္ဗုစာရီ	၁၀၃
အပ္ပဘောဂေါ	၁၅၅	အယံ	၂၄၃
အပ္ပမတ္တံ	၂၅၁	အရညံ	၁၆၁
အပ္ပမတ္တာ	၂၇၁	အရညမှိ	၇၃
အပ္ပမတ္တော	၁၁၂၊ ၁၄၁၊ ၂၂၈	အရဟံ	၁၆၄
အပ္ပမာဒေန	၂၂၇	အရဟတံ	၁၄၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Attaṭṭhapaññā	118	Ananugiddho	184
Attavetanabhato	34	Ananvayaṁ	312
Attahetu	161	Anappakā	38
Atthaṁ	65, 162	Anapekkhamāno	100
Attha	230	Anapekkhā	240
Atthakusalena	178	Anapekkhinaṁ	205
Atthāya	231	Anabhijjhitaṁ	75
Atthi	186, 272	Anarahaṁ santo	164
Attho	178, 230	Analaṅkaritvā	100
Atha	26, 125, 239	Anavajjapadāni	147
Athopi	269	Anavassuto	104
Adassanā	243	Anavasesā	186
Adānasīlā	304	Anādarā	306
Adiṭṭhā	187	Anādiyantaṁ	312
Adinnaṁ	161	Anānugiddho	146
Adesayi	291	Anāvilaṁ	202
Addakkhi	246	Anāsakattaṁ	307
Addasāma	211	Anāsavaṁ	250, 260
Addhā	84	Anikāmayaṁ	247
Adhikāro	44	Aniketaṁ	245
Adhivāhanaṁ	135	Anitthigandho	60
Adho	189	Anivattantaṁ	135
Anagāriyaṁ	141	Anissito	107
Anaggipakkikā	310	Anīgho	22-3
Anaññaneyyaṁ	251	Anukampamāno	65
Anaññaneyyo	95	Anuṭṭhātā	152
Anaññaposī	106	Anutīre	26
Anatimānī	178, 182	Anuttaro	290
Anatthadassī	98	Anudhammacārī	111
Anatthamanusāsati	162	Anupaggamma	191

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]		[အ]	
အရိဋ္ဌမာနော	၁၁၁	အသဇ္ဇမာနော	၆၇၊၁၁၄
အရိယသစ္စာနိ	၂၀၄	အသညတာ	၃၀၃၊၃၀၅
အရိယသာဝကော	၁၄၀	အသညတော	၁၄၀၊၂၆၁
အရိယေ ပထေ	၂၁၁	အသတံ	၁၆၃
အရိယော	၁၅၆	အသတံ ဓမ္မော	၁၅၂
အရောဂါ	၃၄	အသတ္တံ	၂၁၁
အရောစယိတွာ	၃၀၀	အသန္တံ	၁၆၃
အရောသနေယျော	၂၅၆	အသန္တသံ	၁၁၇
အလံ	၂၅၀	အသန္တသန္တံ	၂၅၁
အလသော	၁၅၂	အသန္တသန္တော	၁၁၄
အလိကံ	၃၀၁	အသန္တော	၁၅၁
အလိပ္ပမာနံ	၂၅၁	အသန္ထဝံ	၂၄၅
အလီနစိတ္တော	၁၁၀	အသပတ္တံ	၁၀၉
အလောလံ	၃၃	အသဗ္ဘိ	၃၀၅
အလောလာ	၃၂	အသမာ	၂၆၁
အလောလုပါ	၂၀၄	အသမ္ပကမ္ပိယော	၂၀၄
အလောလော	၁၀၆	အသမ္ပဝေဓိ	၃၆
အဝံသိရာ	၃၀၈	အသမ္ဗာဓံ	၁၀၉
အဝဇာနာတိ	၁၆၃	အသိတံ	၂၆၀
အဝဇာနေယျ	၂၄၃	အသိတော	၃၀၀
အဝိဇ္ဇာယ	၂၄၀	အသုစိ	၂၃၉
အဝိတိဏ္ဏကင်္ခံ	၃၀၇	အသုစိဘာဝမဿိတာ	၃၀၃
အဝိရုဠှမာနော	၁၁၆	အသုစိ သဝတိ	၂၃၉
အဝိရူဠှိဆန္နာ	၂၉၁	အသုစီ	၁၁၉
အဝိဟေဌယံ	၅၇	အသေသံ	၁၅
အဝေက္ခိယ	၁၅၆	အသေသာ	၁၉
အဝေစ္စ ပဿတိ	၂၀၄	အသ္မမာနာ	၃၀၁
အဝေဓမာနံ	၂၅၁	အသ္မမုဋ္ဌိတာ	၃၁၀
အဝေရံ	၁၀၉	အသ္မိ	၂၅
အသဇ္ဇမာနံ	၂၅၁	အဿ	၁၇၀၊၂၃၉၊၂၀၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anupalittaṁ	249
Anuppavecche	246
Anusayā	21
Anusāsati	162
Anejaṁ	146
Aneḷamūgo	112
Anottappī	163
Anomanāmo	198
Antakarā	39
Antapūro	238
Antalikkhe	269
Antarato	19
Andhakā	30
Andhakāre	140
Anvayaṁ	63
Aparaṁ	142
Apariḍayhamāno	104
Aparimāṇaṁ	188, 189
Apaviddho	240
Apāyehi	287
Apekkhā	67
Appakicco	183
Appagabbho	183
Appaṭigho	78
Appaṭibaddhacitto	106
Appabhogo	155
Appamattaṁ	251
Appamattā	271
Appamatto	112, 141, 228
Appamādena	227

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Appasādo	102
Appaharite	138
Appāṇake	138
Appāhārā	204
Abaddho	73
Abhabbatā	288
Abhabbo so	288
Abhikkantaṁ	139
Abhikkanta	139
Abhijāyati	252
Abhiññā	141
Abhiṭhānāni	287
Abhiṇhaṁ	174
Abhinīhāro	43
Abhibhuyyacārī	115
Abhiruyha	167
Abhisamecca	178, 180
Abhejjo	313
Abhojaneyyaṁ	136
Amataṁ	243, 280, 283
Amatapphalā	136
Amamo	261
Amarā	307
Ambu	103
Ambucārī	103
Ayaṁ	243
Araññaṁ	161
Araññamhi	73
Arahaṁ	164
Arahataṁ	142

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဿဝါ	၃၂
အဟံ	၂၅၊၂၂၁
အဟိရိကော	၁၆၃
[အာ]	
အာဂစ္ဆုံ	၁၆၇
အာဂတံ	၁၆၂
အာဂမနာယ	၂၂
အာဂမှာ	၁၅၀
အာစရေ	၁၈၄
အာစိက္ခေယျ	၁၄၀
အာတာပီ	၁၄၁
အာဒါယ	၁၆၁၊၁၂၅
အာဒီနဝံ	၁၁၁
အာဒေတိ	၁၆၁
အာနန္တရိကံ	၂၈၀
အာနေတိ	၁၅၅
အာမဂန္ဓံ	၃၀၁
အာမဂန္ဓော	၃၀၂
အာမန္တနာ	၇၅
အာယတိကေ ဘဝသ္မိံ	၂၉၁
အာယုသာ	၁၈၈
အာယူဟတိ	၂၄၇
အာရဒ္ဓဝီရိယော	၁၁၀
အာရာ ပမာဒမှာ	၂၀၀
အာဝရဏာနိ	၁၀၇
အာဝဟာတိ	၂၂၄၊၂၂၅
အာဝိကရောမိ	၁၄၅
အာသဝါ ခီဏာ	၂၀၂
အာသေဝမာနော	၁၁၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာဟာရေ	၁၃၃
အာဟိတော	၂၆
အာဟုတိ	၃၀၇
အာဟုတိ ပဂ္ဂဟိတာ	၁၅၇
အာဠဝိ	၂၁၂
[ဣ-ဤ]	
ဣဿ်	၁၄၄၊၂၂၉
ဣဉ္ဇနာ	၂၃၆
ဣဋ္ဌေ အနိဋ္ဌေ	၁၉၈
ဣဏံ	၁၆၁
ဣဏဃာတသူစကာ	၃၀၅
ဣဏမုတ္တိ	၁၆၁
ဣတရီတရေန	၇၈
ဣတိ	၂၅၊၃၉၊၁၀၂၊၁၅၁
ဣတိဘဝါဘဝတဉ္စ	၁၉
ဣတ္ထတ္တာယ	၁၄၂
ဣတ္ထိဓုတ္တော	၁၅၄
ဣဒံ	၂၀
ဣဒမ္ပိ	၂၇၉
ဣဒ္ဓိမန္တော	၂၁၂
ဣဓ	၁၄၆၊၁၉၀၊၂၂၄၊ ၂၄၁၊၂၆၈၊၂၇၂၊၃၀၅
ဣန္ဒခီလော	၂၈၄
ဣမံ ပပဉ္စံ	၂၀
ဣဝ	၁၁
ဣဿာ	၁၅၅
ဤတိ	၈၉
ဤသာ	၁၃၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Ariñcamāno	111
Ariyasaccāni	284
Ariyasāvako	148
Ariye pathe	211
Ariyo	156
Arogā	34
Arocayittha	308
Arosaneyyo	256
Alaṁ	258
Alaso	152
Alikaṁ	301
Alippamānaṁ	251
Alīnacitto	110
Alolaṁ	33
Alolā	32
Alolupā	204
Alolo	106
Avaṁsirā	306
Avajānāti	163
Avajāneyya	243
Avijjāya	240
Avitiṇṇakaṅkhaṁ	307
Avirujjhamāno	116
Avirūḷhichandā	291
Aviheṭhayaṁ	57
Avekkhiya	156
Avecca passati	284
Avedhamānaṁ	251
Averaṁ	189
Asajjamānaṁ	251

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Asajjamāno	67, 114
Asaññatā	303, 305
Asaññato	148, 261
Asataṁ	163
Asataṁ dhammo	152
Asattaṁ	211
Asantaṁ	163
Asantasaṁ	117
Asantasantaṁ	251
Asantasanto	114
Asanto	151
Asanthavaṁ	245
Asapattaṁ	189
Asabbhi	305
Asamā	261
Asampakampiyo	284
Asampavedhī	36
Asambādhaṁ	189
Asitaṁ	260
Asito	308
Asuci	239
Asucibhāvamassitā	303
Asuci savati	239
Asucī	119
Asesaṁ	15
Asesā	19
Asnamānā	301
Asmamuṭṭhitā	310
Asmi	25
Assa	178, 239, 286

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥက္ကုဋ္ဌေယျ	၁၄၀
ဥဋ္ဌိဋ္ဌ	၂၄၅
ဥဇု	၁၇၈
ဥဋ္ဌာစာရိကာ	၃၁၀
ဥဋ္ဌာတာ	၂၂၈
ဥဏ္ဏမေတဝေ	၂၄၃
ဥတူပသေဝနာ	၃၀၇
ဥဒ စေတသာ	၂၈၈
ဥဒ္ဓိဒါ	၁၅
ဥဒ္ဓမိ	၁၆
ဥဒရပူရော	၂၃၈
ဥဒရေ	၁၃၃
ဥဒ ဝါ	၂၃၆
ဥဒုမ္ဗရေသု	၁၈
ဥဒ္ဓံ	၁၈၉
ဥဒ္ဓုမာတကော	၂၄၀
ဥပက္ကိလေသေ	၁၀၇
ဥပဋ္ဌဟာသု	၁၃၇
ဥပဋ္ဌိတေ	၁၆၃
ဥပဒိဿရေ	၁၇၄
ဥပဒ္ဒဝေါ	၈၉
ဥပဓိ	၄၀
ဥပနာမေသိ	၁၃၆
ဥပနာဟီ	၁၅၉
ဥပနိဗဇ္ဈတေ	၂၅၉
ဥပပန္နံ	၂၅၀
ဥပမံ	၂၈၄
ဥပဝဒေယျုံ	၁၈၄
ဥပသင်္ကမိ	၁၂၆
ဥပသမေတိ	၃၁၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥပသမ္ဗန္ဓ	၁၄၁
ဥပသေဝနာ	၃၀၇
ဥပါတိဝတ္တော	၉၅
ဥပါဒါနံ	၂၀၈
ဥပေက္ခံ	၁၀၈
ဥပေက္ခာ	၁၁၆
ဥပေမ	၃၈
ဥပေါသထော	၁၉၇
ဥပ္ပတိတံ	၄
ဥပ္ပန္နညာဏောမှိ	၉၅
ဥဘော	၂၆၁
ဥယျုတာ	၃၀၆
ဥရဂေါ	၁၂
ဥရသိ ပုတ္တော	၃၁၃
ဥသဘော	၃၆
ဥသဘောပိ	၃၅
ဥဿူယာ	၃၀၄
ဥဠာရော	၉၉
[ဧ]	
ဧကံ	၁၂၃၊၂၀၉၊၂၄၆၊၂၅၁
ဧကစရံ	၂၀၅
ဧကဇော	၁၆၀
ဧကဒါ	၂၃၉
ဧကနာဋ္ဌာယံ	၁၂၃
ဧကပုတ္တမေဝ	၁၈၈
ဧကမန္တံ	၁၂၇
ဧကော	၅၇၊၉၇၊၁၄၁
ဧကော စရေ	၉၇
ဧကော်ဇဿော	၂၀၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Assavā	32
Ahaṁ	25, 221
Ahiriko	163
[Ā]	
Āgacchuṁ	167
Āgataṁ	162
Āgamanāya	22
Āgamhā	150
Ācare	184
Ācikkheyya	140
Ātāpī	141
Ādāya	161, 125
Ādīnavaṁ	111
Ādeti	161
Ānantarikaṁ	280
Āneti	155
Āmagandhaṁ	301
Āmagandho	302
Āmantanā	75
Āyatike bhavasmiṁ	291
Āyusā	188
Āyūhati	247
Āraddhaviriyo	110
Ārā pamādamhā	200
Āvaraṇāni	107
Āvahāti	224, 225
Āvikaromi	145
Āsavā khīṇā	202
Āsevamāno	116

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āhāre	133
Āhito	26
Āhuti	307
Āhuti paggahitā	157
Āḷavī	212
[I - Ī]	
Iṅgha	144, 229
Iñjanā	236
Iṭṭhe aniṭṭhe	198
Iṇaṁ	161
Iṇaghātasūcakā	305
Iṇamatthi	161
Itarītarena	78
Iti	25, 39, 102, 151
Itibhavābhavatañca	19
Itthattāya	142
Itthidhutto	154
Idaṁ	20
Idampi	279
Iddhimanto	212
Idha	146, 190, 224, 241, 268, 272, 305
Indakhīlo	284
Imaṁ papañcaṁ	20
Iva	11
Issā	155
Īti	89
Īsā	132

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဧ]	
ဧတံ	၂၀၉
ဧတံ ကသိံ	၁၃၆
ဧတံ ဘယံ	၆၅
ဧတံ သတိံ	၁၉၀
ဧတေ ခေါ ဝသလာ	၁၆၆
ဧတေန သစ္စေန	၂၇၉
ဧတေသု	၂၀၂၊၃၀၆
ဧဝံ	၁၂၂
ဧဝ	၂၆၉
ဧသော ကာယဿ	၂၃၆
ဧသောမဂ္ဂေါ	၃၀၃
ဧသောဟံ	၁၄၁
ဧသိနော	၂၂၉
[ဩ]	
ဩက္ခိတ္တစက္ခု	၁၀၄
ဩဂဟာဏော	၂၅၂
ဩဃံ	၃၂၊၂၀၉၊၂၆၀
ဩရံ	၂၂
ဩရပါရံ	၁၂
ဩရောပယိတွာ	၈၀
ဩသဓေဟိ	၁၁
[က]	
ကံသပါတိယာ	၁၃၆
ကင်္ခံ	၉၉
ကင်္ခဆိဒံ	၁၄၆
ကစ္စိ	၁၉၈
ကဏ္ဍေ	၃၀
ကဍ္ဎိ	၁၈၈
ကဏှာ	၁၃၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကတံ ကရဏီယံ	၁၄၂
ကတိ	၁၄၄
ကတ္ထစိ	၁၈၈
ကတွာန	၁၄၇
ကထံ	၂၀၈၊၂၂၄
ကထံဇီဝိံဇီဝိတံ	၂၂၄
ကထံ သု	၂၂၇
ကဒရိယော	၁၆၃
ကမမာနံ	၂၁၁
ကမ္မ ကရောတိ	၂၈၈
ကမ္မန္တော	၁၂၆
ကရဏီယံ	၁၄၂၊၁၇၈
ကရုဏာ	၁၁၆
ကသိ	၁၃၅
ကသိတွာန	၁၃၆
ကသိဘာရဒွါဇဿ	၁၂၄
ကာမကာမာ	၃၀၁
ကာမဘဝေ	၂၁၁
ကာမသညာယ	၂၁၀
ကာမသုခံ	၁၀၀
ကာမာ	၈၈၊၂၀၂
ကာမာလယေ	၂၁၁
ကာမေသု	၂၀၅၊၃၀၃
ကာယဂုတ္တော	၁၃၃
ကာယဿ	၂၃၆
ကာယေန	၂၈၈
ကာရဏတ္ထာ	၁၁၈
ကာလေ	၁၁၆
ကိံ	၂၂၄
ကိဉ္စာပိ တေ	၂၈၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Ukkujjeyya	140
Ucchijja	245
Uju	178
Uñchācārikā	310
Uṭṭhātā	228
Uṇṇametave	243
Utūpasevanā	307
Uda cetasā	288
Udacchidā	15
Udabbadhi	16
Udarapūro	238
Udare	133
Uda vā	236
Udumbaresu	18
Uddhaṁ	189
Uddhumātako	240
Upakkilese	107
Upaṭṭhahassu	137
Upaṭṭhite	163
Upadissare	174
Upaddavo	89
Upadhī	40
Upanāmesi	136
Upanāhī	159
Upanibajjhate	259
Upapannaṁ	250
Upamaṁ	284
Upavadeyyuṁ	184
Upasaṅkami	126
Upasamopi	313

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Upasampajja	141
Upasevanā	307
Upātivatto	95
Upādānaṁ	208
Upekkhaṁ	108
Upekkhā	116
Upema	38
Uposatho	197
Uppatitaṁ	4
Uppannañāṇomhi	95
Ubho	261
Uyyutā	306
Urago	12
Urasi putto	313
Usabho	36
Usabhopi	35
Usūyā	304
Uḷāro	99
[E]	
Ekaṁ	123, 209, 246, 251
Ekacaraṁ	205
Ekajo	160
Ekadā	239
Ekanāḷāyaṁ	123
Ekaputtameva	188
Ekamantaṁ	127
Eko	57, 97, 141
Eko care	97
Eṇijaṅgho	204

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကိဉ္စိ	၁၈၄၊၂၈၀
ကိဉ္စိက္ခကမျတာ	၁၆၁
ကိဉ္စိက္ခမာဒေတိ	၁၆၁
ကိမ္ဗိသံ	၃၀၅
ကိမညတြ	၂၄၃
ကိသာ	၂၀၄
ကိသ္မိံ	၂၀၆
ကိသ္မိံ လောကော	၂၀၆
ကိဿ လောကော	၂၀၆
ကုက္ကုစ္စဝူပသန္တံ	၁၃၇
ကုဋိ	၂၆၊၂၈
ကုရုတေ	၁၅၁
ကုလဒူသကော	၁၄၇
ကုလပုတ္တာ	၁၄၁
ကုလေ ကုလေ	၁၀၆
ကုလေသွနနုဂိဒ္ဓေါ	၁၈၄
ကေဝလိနံ	၁၃၇
ကောဓံ	၁၁
ကောဓနော	၁၅၉
ကောဓပညာဏော	၁၅၂
ကောဓော	၃၀၄
ကွစိ	၂၅၉
[ခ]	
ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ	၅၈
ခတ္တိယေ ကုလေ	၁၅၅
ခန္ဓာ	၂၃၀
ခယံ	၂၈၀
ခရာဇိနာဒိ	၃၀၇
ခိဍ္ဍာ	၇၆၊၁၀၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ခ]	
ခိလာ	၃၆
ခီဏံ	၂၉၁
ခီဏဗီဇာ	၂၉၁
ခီဏဗျပ္ပထော	၂၀၁
ခီဏာသဝံ	၁၃၇
ခုဒ္ဒမာစရေ	၁၈၄
ခေမိနော	၁၈၅
ခေါ	၁၂၅၊၁၆၅၊၂၂၁
ခေါ ပန	၁၂၄
[ဂ]	
ဂစ္ဆတိ	၇၃
ဂဏ္ဍော	၈၉
ဂတယောဗ္ဗနံ	၁၅၂၊၁၆၂
ဂန္တွာ	၁၃၅
ဂန္ထတိ	၂၂၉
ဂဗ္ဘသေယျံ	၃၆၊၁၉၁
ဂမနေ	၇၅
ဂမ္ဘီရပညံ	၂၁၀
ဂမ္ဘီရပညေန	၂၈၅
ဂမ္ဘီရေ	၂၁၀
ဂရဟာယ	၁၇၄
ဂဝမ္ပတိ	၃၅
ဂဝိပ္ပလံ	၃၀၁
ဂဟဋ္ဌံ	၁၆၃-၄
ဂဟဋ္ဌော	၁၄၈
ဂေဋ္ဌော	၁၀၂
ဂါထာဘိဂီတံ	၁၃၆
ဂါထာယ	၁၂၈
ဂါမာ ဂါမံ	၂၁၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[E]	
Etaṁ	209
Etaṁ kasiṁ	136
Etaṁ bhayaṁ	65
Etaṁ satiṁ	190
Ete kho vasalā	166
Etena saccena	279
Etesu	282, 306
Evaṁ	122
Eva	269
Esā kāyassa	236
Esāmagandho	303
Esāhaṁ	141
Esino	229
[O]	
Okkhittacakkhū	104
Ogahaṇe	252
Oghaṁ	32, 209, 260
Oraṁ	22
Orapāraṁ	12
Oropayitvā	80
Osadhehi	11
[Ka]	
Kaṁsapātiyā	136
Kaṅkhaṁ	99
Kaṅkhachidaṁ	146
Kacci	198
Kacche	30
Kañci	188
Kaṭṭhā	135

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kataṁ karaṇīyaṁ	142
Kati	144
Katthaci	188
Katvāna	147
Kathaṁ	208, 224
Kathaṁjīvijīvitaṁ	224
Kathaṁ su	227
Kadariyo	163
Kamamānaṁ	211
Kamma karoti	288
Kammanto	126
Karaṇīyaṁ	142, 178
Karuṇā	116
Kasi	135
Kasitvāna	136
Kasibhāradvājassa	124
Kāmakāmā	301
Kāmabhave	211
Kāmasaññāya	210
Kāmasukhaṁ	100
Kāmā	88, 202
Kāmālaye	211
Kāmesu	205, 303
Kāyagutto	133
Kāyassa	236
Kāyena	288
Kāraṇatthā	118
Kāle	116
Kiṁ	224
Kiñcāpi te	285

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဂ]	
ဂါမာနိ နိဂမာနိ စ	၁၆၁
ဂါမေ	၁၆၁
ဂါရယှာ	၁၇၄
ဂိဒ္ဓါ	၃၀၃၊၃၀၆
ဂိဒ္ဓိ	၂၆၊၂၉
ဂိမှာန မာသေ	၂၈၉
ဂိဟိဗန္ဓနာနိ	၈၁
ဂိဟိဗျဉ္ဇနာနိ	၈၀
ဂိဟီ	၂၆၁
ဂုဏသမ္ပတ္တိ	၄၄
ဂုတ္တိန္ဒြိယော	၁၀၄
ဂုတ္တော	၃၀၇
ဂေဓံ	၁၀၆၊၁၉၁
ဂေါစရာယ	၇၃
ဂေါတမံ	၁၉၈
ဂေါတမသာသနမှိ	၂၈၃
ဂေါဓံရဏိယော	၃၅
ဂေါဗ	၃၂
ဂေါပေါ	၂၅
[ဃ-စ]	
ဃရံ	၂၂၉
စ	၁၆၁၊၂၃၉
စက္ခုမာ	၃၈၊၂၀၂
စဏ္ဍာလပုတ္တော	၁၆၇
စတုဗ္ဘိ ဝါတေဟိ	၂၈၄
စတုရော	၁၄၄
စတူဟပါယေဟိ	၂၈၇
စတ္တာရိ	၂၈၂
စရံ	၁၄၈၊၂၃၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စရန္တံ	၂၄၆၊၂၅၁၊၂၅၉
စရန္တိ	၃၀
စရာမသေ	၃၉
စရာမိ	၃၅
စရေ	၅၇၊၉၇၊၃၀၇
စာဂါ	၂၃၀
စာဂေါ	၂၂၉
စာတုဒ္ဒိသော	၇၇
စာရိကာယ	၇၅
စာရိံ	၁၁၅
စိင်္ဂူလကာ	၃၀၁
စိစ္စိဋာယတိ	၁၃၈
စိဋိစိဋာယတိ	၁၃၉
စိတြာ	၈၈
စိတြာဟိ ဂါထာဟိ	၃၀၈
စီနကာနိ	၃၀၁
စုဏ္ဏမာနော	၁၆၁
စေ	၂၆
စောရော	၁၆၄
[ဆ]	
ဆဠာဘိညာနာနိ	၂၈၇
ဆဒနံ	၁၄၇
ဆန္ဒံ	၂၀၈
ဆန္ဒတာ	၄၄
ဆန္ဒရာဂဝိရတ္တော	၂၄၃
ဆန္ဒာ	၂၆
ဆဝိယာ ကာယော	၂၃၈
ဆိန္နဂန္ထိ	၂၆၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kiñci	184, 280
Kiñcikkhakamyatā	161
Kiñcikkhamādeti	161
Kibbisaṁ	305
Kimaññatra	243
Kisā	204
Kismiṁ	206
Kismiṁ loko	206
Kissa loko	206
Kakkuccavūpasantaṁ	137
Kuṭi	26, 28
Kurute	151
Kuladūsako	147
Kulaputtā	141
Kule kule	106
Kulesvananugiddho	184
Kevalinaṁ	137
Kodhaṁ	11
Kodhano	159
Kodhapaññāṇo	152
Kodho	304
Kvaci	259
[Kha]	
Khaggavisāṇakappo	58
Khattiye kule	155
Khantyā	230
Khayaṁ	280
Kharājināni	307
Khiḍḍā	76, 100

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Kha]	
Khilā	36
Khīṇaṁ	291
Khīṇabījā	291
Khīṇabyappatho	201
Khīṇāsavaṁ	137
Khuddamācare	184
Khemino	185
Kho	125, 165, 221
Kho pana	124
[Ga]	
Gacchati	73
Gaṇḍo	89
Gatayobbanaṁ	152, 162
Gantvā	135
Ganthati	229
Gabbhaseyyaṁ	36, 191
Gamane	75
Gambhīrapaññaṁ	210
Gambhīrapaññena	285
Gambhīre	210
Garahāya	174
Gavampati	35
Gavipphalaṁ	301
Gahaṭṭhaṁ	163-4
Gahaṭṭho	148
Gaḷo	102
Gāthābhigītaṁ	136
Gāthāya	128
Gāmā gāmaṁ	212

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဆ-ဇ]	
ဆေတွါံ	၃၆
ဆေတွာန	၈၁
ဇဋာ	၁၆၆
ဇညာ	၁၆၀
ဇင်္ဃာဇလ္လံ	၃၀၇
ဇနံ	၁၆၁
ဇနာ	၃၀၃
ဇဟာတိ	၁၂
ဇဟိတာ	၂၈၆
ဇာတံ	၂၄၅
ဇာတိခယန္တဒဿီ	၂၄၆
ဇာတိတ္ထဒ္ဓေါ	၁၅၄
ဇာတိမရဏဿ ပါရံ	၃၉
ဇာတု	၁၉၁
ဇာယန္တိ	၂၄၆
ဇာလံ	၁၀၃
ဇာလမှိ	၁၁၄၊ ၂၅၁
ဇိဂုစ္ဆတိ	၂၅၃
ဇိဏ္ဏကံ	၁၅၂၊ ၁၆၂
ဇိဏ္ဏမိဝတ္တစံ	၁၂
ဇီဝတိ	၁၄၅
ဇီဝိတသင်္ခယမှိ	၁၁၇
[ဈ-ဉ]	
ဈာနံ	၁၁၁၊ ၂၀၁
ဈာနရတံ	၂၅၀
ဉတွာ	၂၀
ဉာတယော	၂၄၀
ဉာတီနံ	၁၆၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဌ-ဍ]	
ဌာနံ	၃၁၃
ဌာနေ	၇၅
ဌိတတ္တော	၂၅၃
ဍံသာ	၉၀
[တ]	
တံ	၁၃၅၊ ၁၇၈၊ ၂၂၁
တံ ဝါဒိ	၂၅၈
တက္ကံ	၂၄၇
တစံသာဝလေပနော	၂၃၇
တဏှက္ခယံ	၁၁၂
တဏှက္ခယေ	၂၄၉
တဏှာ	၁၆
တတ္ထေဝ	၃၀၈
တထာ ဇူဒံ	၂၄၂
တထာ ဧတံ	၂၄၂
တထာဂတံ	၂၉၃
တထာဂတဿ	၃၀၈
တထာဂတေန	၂၇၂
တထူပမံ	၂၈၄
တဒနုတ္တရံ	၁၄၁
တဒမိနာပိ	၁၆၇
တဒိသံ	၁၄၄
တပါ	၃၀၇
တပေါ	၁၃၁
တမံ ဝဇန္တိ	၃၀၆
တယဿု	၂၈၆
တရန္တိ	၃၁၂
တဝါဟမသ္မိ	၃၁၂
တသရံဝ	၂၅၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]	
Gāmāni nigamāni ca	161
Gāme	161
Gārayhā	174
Giddhā	303, 306
Gini	26, 29
Gimhāna māse	289
Gihibandhanāni	81
Gihibyañjanāni	80
Gihī	261
Guṇasampatti	44
Guttindriyo	104
Gutto	307
Gedhaṁ	106, 191
Gocarāya	73
Gotamaṁ	198
Gotamasāsanamhi	283
Godharaṇiyo	35
Gopī	32
Gopo	25
[Gha - Ca]	
Gharaṁ	229
Ca	161, 239
Cakkhumā	38, 202
Caṇḍālaputto	167
Catubbhi vātehi	284
Caturo	144
Catūhapāyehi	287
Cattāri	282
Caraṁ	148, 236

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Carantaṁ	246, 251, 259
Caranti	30
Carāmase	39
Carāmi	35
Care	57, 97, 307
Cāgā	230
Cāgo	229
Cātuddiso	77
Cārikāya	75
Cārī	115
Ciṅgūlakā	301
Ciccitāyati	138
Ciṭiciṭāyati	139
Citrā	88
Citrāhi gāthāhi	308
Cīnakāni	301
Cujjamāno	161
Ce	26
Coro	164
[Cha]	
Chaccābhiṭhānāni	287
Chadanaṁ	147
Chandaṁ	208
Chandatā	44
Chandarāgaviratto	243
Channā	26
Chaviyā kāyo	238
Chinnaganthaṁ	260

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ-ထ]	
တသာ	၁၈၆
တသ္မာ	၂၆၉
တသ္မာ ဟိ နေ	၂၇၁
တဿ	၂၈၈
တာဒိံ	၁၄၆၊ ၂၆၀
တာဒိနော	၁၉၈၊ ၁၉၉
တာဒိသံ	၁၅၅
တာဝဒေဝ	၃၇
တိဋ္ဌံ	၂၃၆
တိဋ္ဌံ စရံ	၁၉၀
တိဏ္ဏကထံကထော	၂၂၊ ၂၃
တိဏ္ဏော	၃၁
တိမ္ဗရုတ္ထနိံ	၂၅၅
တိရိယံ	၁၈၉
တေ	၂၈၂၊ ၂၈၃၊ ၂၉၁
တေ တေ	၁၄၅
တေနံ	၁၂၆၊ ၁၃၈
တေန ဓမ္မေန	၂၈၀
တေန သမော	၂၈၁
တေန ဟိ	၁၅၉
တေသံ	၅၇
တောဒယေန	၁၁၄
ထမ္ဘော	၃၀၄
ထလံ	၃၇
ထာမဗလူပပန္နော	၁၁၀
ထာဝရာ	၁၈၆
ထုတိံ	၂၅၈
ထူလာ	၁၈၇
ထေယျံ	၃၀၂
ထေယျာ	၁၆၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒက္ခိဏာဂိရိသ္မိံ	၁၂၃
ဒက္ခိဏေယျာ	၂၈၂
ဒမံ	၁၀၃
ဒဏ္ဍံ	၅၇
ဒဒံ	၂၂၉
ဒန္တလုယျကာ	၃၁၀
ဒမာ	၂၂၉
ဒယာ	၁၆၀
ဒရထဇာ	၂၂
ဒဿနသမ္ပဒါယ	၂၈၆
ဒဿနသမ္ပန္နော	၁၅၆
ဒဿနေန	၁၉၁
ဒဟရော	၂၅၆
ဒဠှနိက္ကမော	၁၁၀
ဒဠှေန	၂၈၃
ဒါဠှဗလီ	၁၁၅
ဒါမာ	၃၆
ဒါရပေါသီ	၂၆၁
ဒါရုဏာ	၃၀၃
ဒါရေသု	၆၇၊ ၁၆၂
ဒါရေဟိ	၁၅၄
ဒါလယိတွာ	၃၆
ဒိဋ္ဌပဒဿ	၂၈၈
ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိက	၁၆၈
ဒိဋ္ဌသုတေသု	၃၀၈
ဒိဋ္ဌာ	၁၈၇
ဒိဋ္ဌိ	၁၉၁
ဒိဋ္ဌိဝိသူကာနိ	၉၅
ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ	၁၄၁၊ ၁၇၄
ဒိန္နာနိ	၂၈၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Cha - Ja]	
Chettuṁ	36
Chetvāna	81
Jaccā	166
Jaññā	160
Jaṭājallaṁ	307
Janaṁ	161
Janā	303
Jahāti	12
Jahitā	286
Jātaṁ	245
Jātikhayantadassī	246
Jātitthaddho	154
Jātimaraṇassa pāraṁ	39
Jātu	191
Jāyantaṁ	246
Jālaṁ	103
Jālamhi	114, 251
Jigucchati	253
Jiṇṇakaṁ	152, 162
Jiṇṇamivattacaṁ	12
Jīvati	145
Jīvitasaṅkhayamhi	117
[Jha - Ña]	
Jhānaṁ	111, 201
Jhānarataṁ	250
Ñatvā	20
Ñātayo	240
Ñātīnaṁ	162

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ṭha - Ḍa]	
Ṭhānaṁ	313
Ṭhāne	75
Ṭhitatto	253
Ḍaṁsā	90
[Ta]	
Taṁ	135, 178, 221
Taṁ vāpi	258
Takkaṁ	247
Tacamaṁsāvalepano	237
Taṇhakkhayaṁ	112
Taṇhakkhaye	249
Taṇhā	16
Tattheva	308
Tathā idaṁ	242
Tathā etaṁ	242
Tathāgataṁ	293
Tathāgatassa	308
Tathāgatena	272
Tathūpamaṁ	284
Tadanuttaraṁ	141
Tadamināpi	167
Tadiṅgha	144
Tapā	307
Tapo	131
Tamaṁ vajanti	306
Tayassu	286
Tarantaṁ	312
Tavāhamasmi	312
Tasaraṁva	253

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒိဗ္ဗာ	၁၉၇
ဒိဗ္ဗေ ပထေ	၂၁၁
ဒိဝါ စ	၂၇၁
ဒိသွာ	၈၅
ဒီဃရတ္တံ	၃၂
ဒီဃာ	၁၈၆
ဒုက္ခမစ္စေတိ	၂၂၇
ဒုက္ခမိစ္ဆေယျ	၁၈၈
ဒုက္ခဿ	၃၉
ဒုက္ခာ	၂၀၈
ဒုဋ္ဌု	၁၀၈
ဒုဂ္ဂတိ	၁၇၄
ဒုဂ္ဂတျာ	၁၇၄
ဒုဇ္ဇေန	၁၄၉
ဒုဒ္ဒခိရော	၂၅
ဒုရန္နယာ	၃၀၃
ဒုရန္နယော	၃၀၈
ဒုလ္လဘာ	၁၁၈
ဒုဿင်္ဂဟာ	၇၈
ဒုဿီလလုဒ္ဒါ	၃၀၅
ဒူရဝိဟာရဝုတ္တိနော	၂၆၁
ဒူရေ	၁၈၇
ဒေဝ	၂၆
ဒေဝမနုဿပူဇိတံ	၂၉၃
ဒေဝယာနံ	၁၆၇
ဒေါမနဿံ	၁၀၈
ဒေါသော	၂၀
ဒွိဇော	၁၆၀
ဒွိပဒုတ္တမံ	၁၄၄
ဒွိပါဒကော	၂၄၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဓ]	
ဓညာနိ	၁၀၁
ဓနဟေတု	၁၆၁
ဓနာနိ	၁၀၁
ဓနိယော	၂၅
ဓမ္မကာမော	၁၅၀
ဓမ္မဒေဿီ	၁၅၀
ဓမ္မဓရော	၉၉
ဓမ္မပဒေ	၁၄၇
ဓမ္မပီတိရသံ ပိဝံ	၃၁၃
ဓမ္မပီတိရသောပိ	၃၁၃
ဓမ္မဝရံ	၂၉၁
ဓမ္မဿာမိံ	၁၄၃
ဓမ္မာ ဇဟိတာ	၂၈၆
ဓမ္မေ	၁၃၇၊ ၂၈၀
ဓမ္မေ ဋ္ဌိတော	၃၀၇
ဓမ္မေန လဒ္ဓံ	၃၀၁
ဓမ္မေသု	၁၁၁၊ ၂၀၂
ဓမ္မော	၁၃၆၊ ၂၂၅၊ ၂၂၉
ဓိတိ	၂၂၉
ဓိရံ	၈၃
ဓိရာ	၂၄၉၊ ၂၅၀၊ ၂၉၁
ဓုရံ	၃၁၃
ဓုရဓောရယှံ	၁၃၄
ဓုရဝါ	၂၂၈
ဓေနုပါ	၃၅
ဓေနုပါပိ	၃၆
[န]	
နံ	၁၈၈၊ ၂၄၀၊ ၂၄၁၊ ၃၀၈၊ ၃၁၂
န	၂၊ ၂၂၁၊ ၂၇၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta - Tha]	
Tasā	186
Tasmā	269
Tasmā hi ne	271
Tassa	288
Tādiṁ	146, 260
Tādino	198, 199
Tādisaṁ	155
Tāvadeva	37
Tiṭṭhaṁ	236
Tiṭṭhaṁ caraṁ	190
Tiṇṇakathaṁkatho	22, 23
Tiṇṇo	31
Timbarutthaniṁ	255
Tiriyaṁ	189
Te	282, 283, 291
Te te	145
Tena	126, 138
Tena dhammena	280
Tena samo	281
Tena hi	159
Tesaṁ	57
Toyena	114
Thambho	304
Thalaṁ	37
Thāmabalūpapanno	110
Thāvarā	186
Thutuṁ	258
Thūlā	187
Theyyaṁ	302
Theyyā	161

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dakkhiṇāgirismiṁ	123
Dakkhiṇeyyā	282
Daḍḍhaṁ	103
Daṇḍaṁ	57
Dadaṁ	229
Dantaluyyakā	310
Damā	229
Dayā	160
Darathajā	22
Dassanasampadāya	286
Dassanasampanno	156
Dassanena	191
Daharo	256
Daḷhanikkamo	110
Daḷhena	283
Dāṭhabalī	115
Dāmā	36
Dāraposī	261
Dāruṇā	303
Dāresu	67, 162
Dārehi	154
Dālayitvā	36
Diṭṭhapadassa	288
Diṭṭhamaṅgalika	168
Diṭṭhasutesu	308
Diṭṭhā	187
Diṭṭhiñca	191
Diṭṭhīvisūkāni	95
Diṭṭheva dhamme	141, 174
Dinnāni	282

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နဂါ နဂံ	၂၁၂
နဂ္ဂိယံ	၃၀၇
နစိရဿေဝ	၁၄၁
နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ	၃၀၃
နတ္ထိသမ္ဘဝံ	၂၉၁
နန္ဒတိ	၃၉
နန္ဒိဘဝပရိက္ခီဏော	၂၁၀
နရာဓမော	၃၀၅
နရော	၇၄
နဝံ	၂၉၁
နဝဟိ သောတေဟိ	၂၃၉
နဝါ	၃၆
နာဂံ	၂၀၅
နာဂေါ	၃၆၊ ၂၀၅
နာစ္စသာရိ	၁၉
နာဇ္ဈဂမာ	၁၈
နာညမညဿ	၁၈၈
နာတိမညေထ	၁၈၈
နာနာကုဏပပရိပူရော	၂၄၃
နာနုပ္ပဝေစ္ဆေ	၂၄၆
နာယူဟတိ	၂၄၇
နိကတိ	၃၀၂
နိကုဗ္ဗေထ	၁၈၈
နိကေတာ	၂၄၅
နိက္ကရုဏာ	၃၀၄
နိက္ကာမိနော	၂၈၃
နိက္ကာရဏာ	၁၁၈
နိက္ကုဋ္ဋိတံ	၁၄၀
နိက္ကုဟော	၉၆
နိက္ခမ	၂၁၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[နိ]	
နိခါတာ	၃၆
နိဂ္ဂါဟကော	၁၆၁
နိစ္စံ	၁၁၁
နိစ္စံ မုနိ	၂၆၁
နိစ္စယျုတာ	၃၀၆
နိဇိဂီသာနော	၁၆၃
နိဒ္ဒရော	၃၁၃
နိဒ္ဒါနံ	၁၃၃
နိဒ္ဒါသီလီ	၁၅၂
နိဒ္ဓန္တကသာဝမောဟော	၉၆
နိဓာယ	၅၆
နိန္နံ	၃၇
နိပကံ	၈၃
နိပကော	၁၈၃
နိပစ္စဝါဒီ	၂၅၈
နိပုဏတ္ထဒဿိံ	၂၁၁
နိပ္ပါပေါ	၃၁၃
နိပ္ပိပါသော	၉၆
နိဗ္ဗိန္ဒိ	၂၉၁
နိဗ္ဗာနံ	၂၄၃
နိဗ္ဗာနပ္ပတ္တိယာ	၂၂၈
နိဗ္ဗာနာဘိရတော	၁၄၆
နိဗ္ဗိန္ဒေန	၃၅
နိဗ္ဗုတိံ	၂၈၃
နိဗ္ဗုတော	၂၉
နိမ္မက္ခော	၉၆
နိယံ ပုတ္တံ	၁၈၈
နိယတော	၁၁၂
နိယာမံ	၉၅
နိယျာနံ	၂၀၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dibbā	197
Dibbe pathe	211
Divā ca	271
Disvā	85
Dīgharattaṁ	32
Dīghā	186
Dukkhamacceti	227
Dukkhamiccheyya	188
Dukkhassa	39
Dukkhā	208
Dukhañca	108
Duggati	174
Duggatyā	174
Duṭṭhena	149
Duddhakhīro	25
Durannayā	303
Durannayo	308
Dullabhā	118
Dussaṅgahā	78
Dussīlaluddā	305
Dūravihāravuttino	261
Dūre	187
Deva	26
Devamanussapūjitaṁ	293
Devayānaṁ	167
Domanassaṁ	108
Doso	20
Dvijo	160
Dvipaduttamaṁ	144
Dvipādako	243

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Dha]	
Dhaññāni	101
Dhanahetu	161
Dhanāni	101
Dhaniyo	25
Dhammakāmo	150
Dhammadessī	150
Dhammadharo	99
Dhammapade	147
Dhammapītirasaṁ pivaṁ	313
Dhammapītirasopi	313
Dhammavaraṁ	291
Dhammassāmiṁ	143
Dhammā jahitā	286
Dhamme	137, 280
Dhamme ṭhito	307
Dhammena laddhaṁ	301
Dhammesu	111, 202
Dhammo	136, 225, 229
Dhiti	229
Dhīraṁ	83
Dhīrā	249, 250, 291
Dhuraṁ	313
Dhuradhorayhaṁ	134
Dhuravā	228
Dhenupā	35
Dhenupāpi	36
[Na]	
Naṁ	188, 240, 241, 308, 312
Na	2, 221, 272

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နိရယံ	၃၀၆
နိရာမဂန္ဓံ	၃၀၈
နိရာမဂန္ဓော	၃၀၈
နိရာသယော	၉၇
နိရူပဓိ	၄၁
နိလ္လောလုပေါ	၉၆
နိဝါသေတွာ	၁၂၅
နိဝိဋ္ဌော	၉၈
နိဝေသနာနိ	၂၄၇
နိဝေသနေ	၁၅၇
နိသာမေထ	၂၆၉
နိသိန္နော	၂၃၆
နိဟီနော	၁၆၃
နိဓမနော	၃၀၈
နိလဂိဝေါ	၂၆၂
နိဝရဏာ	၂၂
နေတာ	၁၄၆
နေတာရံ	၂၅၁
နော	၃၈၊ ၂၁၁၊ ၂၇၂
နောပနိဗ္ဗုတော	၂၅၉
[ပ]	
ပကုဗ္ဗတိ	၃၁၂
ပက္ကောဓနော	၂၅
ပက္ခန္ဒီ	၁၄၇
ပဂဗ္ဘော	၁၄၇
ပဂ္ဂဟိတာ	၁၅၇
ပစ္စယာသေ	၂၂
ပစ္စသာရိ	၁၉
ပစ္စဿောသိ	၁၅၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပစ္စုပဋ္ဌာပနာ	၃၀၄
ပဇာနာမိ	၂၃၀
ပဉ္ဇလိတော	၁၅၇
ပဉ္စ	၂၂
ပဉ္စ ကာမဂုဏာ	၂၀၈
ပဉ္စမတ္တာနိ	၁၂၄
ပဉ္စမတ္တိ	၁၄၅
ပညာ	၁၃၁
ပညာဇီဝိံ	၂၂၆
ပညာဏဝါ	၂၄၁၊ ၂၄၂
ပညာဒဒံ	၂၁၁
ပညာဗလံ	၂၅၀
ပညာယ	၂၂၇
ပဋိဃသညာ	၁၈၈
ပဋိစ္ဆဒါယ	၂၀၈
ပဋိစ္ဆန္နံ	၁၄၀
ပဋိစ္ဆန္နကမ္မန္တော	၁၆၂
ပဋိစ္ဆန္နေန	၁၆၂
ပဋိဇာနာတိ	၁၆၄
ပဋိဒိဿတိ	၁၆၂
ပဋိပူဇေတိ	၁၆၂
ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော	၆၅
ပဋိဘာနဝါ	၉၉
ပဋိလဒ္ဓမဂ္ဂေါ	၉၅
ပဋိဝိဒ္ဓ	၁၄၈
ပဋိသလ္လာနံ	၁၁၁
ပဌမသ္မိံ ဂိမှေ	၂၀၉
ပဏီတံ	၂၇၂၊ ၂၇၉၊ ၂၈၀
ပဏ္ဍိတော	၁၅၆
ပတိရူပကာရီ	၂၂၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nagā nagaṁ	212
Naggiyaṁ	307
Nacirasseva	141
Natthikadiṭṭhi	303
Natthisambhavaṁ	291
Nandati	39
Nandībhavaparikkhīṇo	210
Narādhamā	305
Naro	74
Navaṁ	291
Navahi sotehi	239
Navā	36
Nāgaṁ	205
Nāgo	36, 205
Nāccasāri	19
Nājjhagamā	18
Nāññamaññassa	188
Nātimaññetha	188
Nānākuṇapaparipūro	243
Nānuppavecche	246
Nāyūhati	247
Nikati	302
Nikubbetha	188
Niketā	245
Nikkaruṇā	304
Nikkāmino	283
Nikkāraṇā	118
Nikkujjitaṁ	140
Nikkuho	96
Nikkhama	217

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nikhātā	36
Niggāhako	161
Niccaṁ	111
Niccaṁ munī	261
Niccuyyutā	306
Nijigīsāno	163
Niddaro	313
Niddānaṁ	133
Niddāsīlī	152
Niddhantakasāvamoho	96
Nidhāya	56
Ninnaṁ	37
Nipakaṁ	83
Nipako	183
Nipaccavādī	258
Nipuṇatthadassiṁ	211
Nippāpo	313
Nippipāso	96
Nibbanti	291
Nibbānaṁ	243
Nibbānappattiyā	228
Nibbānābhirato	146
Nibbiṭṭhena	35
Nibbutiṁ	283
Nibbuto	29
Nimmakkho	96
Niyaṁ puttaṁ	188
Niyato	112
Niyāmaṁ	95
Niyyānaṁ	208

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပတိရူပေန	၁၄၈
ပတ္တစီဝရမာဒါယ	၁၂၅
ပတ္တပ္ဖုလံ	၃၀၁
ပတ္တိပတ္တာ	၂၈၃
ပတ္တော နိယာမံ	၉၅
ပတ္ထယတိ	၁၅၅
ပတ္ထယသိ	၂၆
ပထဝိံ	၂၈၄
ပဒံ	၁၇၈၊၃၀၈
ပဒုမံ	၁၁၃
ပဒုမံဝ	၁၁၄
ပဒုမီ	၉၂
ပဓာနဝါ	၁၁၂
ပနုဒန္တိ	၁၃၆
ပန္တာနိ	၁၁၅
ပန္ထသ္မိံ	၁၆၁
ပန္နရသော	၁၉၇
ပဗ္ဗဇန္တိ	၁၄၁
ပပဉ္စံ	၂၀
ပဗြူတိ	၁၆၃
ပဘဿရာနိ	၈၅
ပမတ္တံ	၉၈
ပမာဒမှာ	၂၀၀
ပမာဒါ	၂၅၉
ပမာယ ဗီဇံ	၂၄၆
ပမုစ္စတိ	၂၀၈
ပမုတ္တံ	၂၅၀
ပမောစနံ	၁၃၄
ပယတံ	၃၀၁
ပယုတ္တာနိ	၁၂၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပရံ	၁၈၈
ပရကုလံ	၁၆၂
ပရဒတ္တူပဇီဝီ	၂၅၈
ပရဒါရသေဝနာ	၃၀၂
ပရဒါရေသု	၁၅၄
ပရပါဏရောဓာယ	၂၆၁
ပရမံ	၁၄၆၊၁၆၇
ပရမံဟိတာယ	၂၉၀
ပရမတ္ထဒဿိံ	၂၆၀
ပရမတ္ထပတ္တိယာ	၁၁၀
ပရဟေတု	၁၆၁
ပရာဘဝန္တံ	၁၅၀
ပရာဘဝေါ	၁၅၀
ပရိဇာနန္တိ	၃၁၂
ပရိတ္တံ	၁၀၂
ပရိတ္တမေတ္တ	၁၀၂
ပရိဗ္ဗာဇံ ဂဟဋ္ဌံ	၁၆၃-၄
ပရိဘာသတိ	၁၆၃
ပရိဘုဉ္ဇမာနော	၃၀၁၊၃၀၂
ပရိရုန္ဓတိ	၁၆၁
ပရိဝဏ္ဏယီ	၂၈၀
ပရိဿယာနံ	၇၈
ပရိဟီရတိ	၂၄၃
ပရေသံ	၁၆၁
ပရေသမာဒါယ	၃၀၅
ပရေဟိ ဒိန္နံ	၃၀၁
ပရော	၁၈၈
ပလာပေါ	၁၄၈
ပလာယတိ	၁၆၁
ပဝတ္တဖလိကာ	၃၁၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nirayaṁ	306
Nirāmagandhaṁ	308
Nirāmagandho	308
Nirāsayo	97
Nirūpadhi	41
Nillolupo	96
Nivāsetvā	125
Niviṭṭho	98
Nivesanāni	247
Nivesane	157
Nisāmetha	269
Nisinno	236
Nihīno	163
Nīcamano	308
Nīlagīvo	262
Nīvaraṇā	22
Netā	146
Netāraṁ	251
No	38, 211, 272
Nopanibajjhate	259
[Pa]	
Pakubbati	312
Pakkodhano	25
Pakkhandī	147
Pagabbho	147
Paggahitā	157
Paccayāse	22
Paccasārī	19
Paccassosi	159

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paccupaṭṭhāpanā	304
Pajānāmi	230
Pajjalito	157
Pañca	22
Pañca kāmaguṇā	208
Pañcamattāni	124
Pañcamatthi	145
Paññā	131
Paññājīviṁ	226
Paññāṇavā	241, 242
Paññādadaṁ	211
Paññābalaṁ	250
Paññāya	227
Paṭighasaññā	188
Paṭicchadāya	288
Paṭicchannaṁ	140
Paṭicchannakammanto	162
Paṭicchannena	162
Paṭijānāti	164
Paṭidissati	162
Paṭipūjeti	162
Paṭibaddhacitto	65
Paṭibhānavā	99
Paṭiladdhamaggo	95
Paṭivijjhi	148
Paṭisallānaṁ	111
Paṭhamasmiṁ gimhe	289
Paṇītaṁ	272, 279, 280
Paṇḍito	156
Patirūpakārī	228

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဝတ္တာရုံ	၂၀၅
ပဝရော	၁၄၄
ပဝဿ	၂၆
ပဝိဝေကရသံ	၃၁၃
ပဝေဏိယော	၃၅
ပဝေဒိတာ	၂၀၈
ပသံသာမ	၈၄
ပသံသာဝဟာနံ	၃၁၃
ပသတ္တာ	၂၈၁
ပသယှစာရီ	၁၁၅
ပသာရေတိ	၂၃၆
ပသုတံ	၉၈
ပဿာမ	၁၉၈
ပဟာယ	၂၂
ပဟိတတ္တော	၁၄၁
ပဟု သန္တော	၁၅၂၊၁၆၂
ပဟူတပညံ	၁၄၃
ပဟူတဝိတ္တော	၁၅၄
ပဟောတိ	၆၃
ပါဇနံ	၁၃၂
ပါဋိရူပိကာ	၃၀၅
ပါဏံ	၁၆၀
ပါဏဘူတာ	၁၈၆
ပါဏာတိပါတော	၃၀၂
ပါဏိနေ	၂၆၁
ပါဏုပေတံ	၁၄၁
ပါဏေသု	၃၀၅
ပါဒလောလော	၁၀၄
ပါပံ	၃၃
ပါပကံ	၂၈၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပါပကမ္မံ	၂၈၈
ပါပမက္ခိ	၁၅၉
ပါပသီလာ	၃၀၅
ပါပိစ္ဆော	၁၆၃
ပါပိမာ	၄၀
ပါပေသု ကမ္မေသု	၁၇၄
ပါပေါ	၉၈
ပါမုဇ္ဇကရဏံ	၃၁၃
ပါရဂတော	၃၁၊၂၄၇
ပါရဂုံ	၂၀၆
ပါရိဟာရိယံ	၄၈
ပိဋ္ဌိမံသိကာ	၃၀၄
ပိတာ	၁၅၂
ပိတ္တံ	၂၃၉
ပိယံ	၁၅၁
ပိယံ ဝါစံ	၃၁၂
ပိဝံ	၃၁၃
ပုဂ္ဂလာ	၂၈၁
ပုစ္ဆာမိ	၁၄၃
ပုစ္ဆိတော	၁၆၂၊၂၀၈
ပုဋ္ဌမာဂမှာ	၁၅၀
ပုတ္တံ	၅၇
ပုတ္တာ	၃၄
ပုတ္တိမာ	၃၉
ပုတ္တေသု ဒါရေသု	၆၇
ပုတ္တေဟိ	၃၉
ပုနဗ္ဘဝေါ	၂၀၂
ပုနရေတိ	၁၉၁
ပုဗ္ဗဏှသမယံ	၁၂၅
ပုရက္ခတော	၂၄၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Patirūpena	148
Pattacīvaramādāya	125
Pattapphalaṁ	301
Pattipattā	283
Patto niyāmaṁ	95
Patthayati	155
Patthayasī	26
Pathaviṁ	284
Padaṁ	178, 308
Padumaṁ	113
Padumaṁva	114
Padumī	92
Padhānavā	112
Panudanti	136
Pantāni	115
Panthasmiṁ	161
Pannaraso	197
Pabbajanti	141
Papañcaṁ	20
Pabrūti	163
Pabhassarāni	85
Pamattaṁ	98
Pamādamhā	200
Pamādā	259
Pamāya bījaṁ	246
Pamuccati	208
Pamuttaṁ	250
Pamocanaṁ	134
Payataṁ	301
Payuttāni	124

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paraṁ	188
Parakulaṁ	162
Paradattūpajīvī	258
Paradārasevanā	302
Paradāresu	154
Parapāṇarodhāya	261
Paramaṁ	146, 167
Paramaṁhitāya	290
Paramatthadassiṁ	260
Paramatthapattiyā	110
Parahetu	161
Parābhavantaṁ	150
Parābhavo	150
Parijānanti	312
Parittaṁ	102
Parittamettha	102
Paribbājaṁ gahaṭṭhaṁ	163-4
Paribhāsati	163
Paribhuñjamāno	301, 302
Parirundhati	161
Parivaṇṇayī	280
Parissayānaṁ	78
Parihīrati	243
Paresaṁ	161
Paresamādāya	305
Parehi dinnaṁ	301
Paro	188
Palāpo	148
Palāyati	161
Pavattaphalikā	310

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပုရာဏံ	၁၂၊၂၉၁
ပုရိသံ	၁၅၀
ပုရိသဿ	၂၂၅
ပူတိလတံ	၃၆
ပူရိတံ	၂၄၀
ပူရော	၂၃၈
ပေက္ခမာနော	၇၄
ပေစ္စ	၂၂၉၊၃၀၆
ပေဋ္ဌဿ	၂၃၈
ပေါရိသံ ဓုရံ	၃၁၃
[ဖ-ဗ]	
ဖရုသာ	၃၀၆
ဖလာနိသံသော	၃၁၃
ဖဿယေ	၉၄
ဖာလပါစနံ	၁၃၂
ဖာလော	၁၃၂
ဖုသိတဂ္ဂေ	၂၈၉
ဗန္ဓနာနိ	၃၆
ဗန္ဓဝါနိ	၁၀၁
ဗဟုဿုတံ	၉၉
ဗဟူ	၃၀၇
ဗီဇံ	၁၃၀
ဗုဒ္ဓံ	၁၄၃၊၁၆၃၊၂၀၆
ဗုဒ္ဓံ နမဿာမ	၂၉၃
ဗုဒ္ဓရတနံ	၂၇၉
ဗုဒ္ဓဝစနံ	၂၄၁
ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော	၂၈၀
ဗုဒ္ဓေ	၂၇၉၊၂၉၀
ဗျပန္တာ	၁၀၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗျာရောသနာ	၁၈၈
ဗြဟ္မစရိယံ	၃၈၊၁၄၂
ဗြဟ္မစရိယပရိယောသာနံ	၁၄၁
ဗြဟ္မဗန္ဓု	၃၀၂
ဗြဟ္မလောကူပဂေါ	၁၆၇
ဗြဟ္မလောကူပပတ္တိယာ	၁၆၇
ဗြဟ္မဝိဟာရမာဟု	၁၉၀
ဗြာဟ္မဏံ	၁၅၃
ဗြာဟ္မဏဂါမေ	၁၂၃
ဗြာဟ္မဏော	၁၆၆
ဗြူတိ	၁၆၁
ဗြူဟိ	၁၄၄
[ဘ]	
ဘဂဝါ	၁၂၃၊၁၂၅
ဘဇန္တိ	၁၁၈
ဘဇတေ	၁၅၆
ဘတိယာ	၃၅
ဘတ္တကာလေ	၁၆၃
ဘယံ	၆၅၊၉၀
ဘရတိ	၁၅၂၊၁၆၂
ဘဝံ	၁၅၀
ဘဝတိ	၆၃
ဘဝသ္မိံ	၂၉၁
ဘဝါမသေ	၃၉
ဘဝါယ	၂၂
ဘဝေသု	၁၈၊၁၁၁
ဘဝေါ	၁၉
ဘဿသမုဿယော	၃၀၄
ဘာဝယေ	၁၈၈၊၁၈၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pavattāraṁ	205
Pavaro	144
Pavassa	26
Pavivekarasaṁ	313
Paveṇiyo	35
Paveditā	208
Pasaṁsāma	84
Pasaṁsāvahanaṁ	313
Pasatthā	281
Pasayhacārī	115
Pasāreti	236
Pasutaṁ	98
Passāma	198
Pahāya	22
Pahitatto	141
Pahu santo	152, 162
Pahūtapaññaṁ	143
Pahūtavitto	154
Pahoti	63
Pājanaṁ	132
Pāṭirūpikā	305
Pāṇaṁ	160
Pāṇabhūtā	186
Pāṇātipāto	302
Pāṇine	261
Pāṇupetaṁ	141
Pāṇesu	305
Pādalolo	104
Pāpaṁ	33
Pāpakaṁ	288

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pāpakammaṁ	288
Pāpamakkhī	159
Pāpasīlā	305
Pāpiccho	163
Pāpimā	40
Pāpesu kammesu	174
Pāpo	98
Pāmujjakaraṇaṁ	313
Pāragato	31, 247
Pāraguṁ	206
Pārihāriyaṁ	48
Piṭṭhimaṁsikā	304
Pitā	152
Pittaṁ	239
Piyaṁ	151
Piyaṁ vācaṁ	312
Pivaṁ	313
Puggalā	281
Pucchāmi	143
Pucchito	162, 208
Puṭṭhumāgamhā	150
Puttaṁ	57
Puttā	34
Puttimā	39
Puttesu dāresu	67
Puttehi	39
Punabbhavo	202
Punareti	191
Pubbaṇhasamayaṁ	125
Purakkhato	240

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘာဝေတိ	၃၁၃
ဘာသိတံ	၂၆၉
ဘိက္ခူ	၂၄၁
ဘိသပုပ္ဖံဝ	၁၅
ဘိသိ	၃၁
ဘုဉ္ဇမာနာ	၂၈၃
ဘုမ္မာနိ	၂၆၉
ဘုသံ ပမတ္တာ	၂၈၅
ဘူတ	၂၆၈
ဘူတာ	၁၈၆၊ ၁၈၇၊ ၂၆၉
ဘူတာနိ	၂၆၈၊ ၂၉၂
ဘူတေသု	၄၂၊ ၅၆
ဘေဒါသင်္ဂီ	၃၁၂
[မ]	
မံသဘောဇနံ	၃၀၅
မ	၁၆၃
မကသာ	၃၀
မဂဓေသု	၁၂၃
မဂ္ဂံ	၁၄၀
မဂ္ဂဇိနော	၁၄၅
မဂ္ဂဒူသီ	၁၄၅၊ ၁၄၈
မဂ္ဂဒေသကော	၁၄၅
မဂ္ဂေ	၁၄၅
မစ္စုပါသပ္ပမောစနံ	၂၀၅
မစ္ဆမံသံ	၃၀၇
မစ္ဆရီ	၁၆၃
မဇ္ဈတော	၂၅၈
မဇ္ဈိမာ	၁၈၆
မဇ္ဈိမေ	၂၅၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မညေ	၂၄၃
မတိမာ	၁၀၂
မတော	၂၄၀
မတ္ထလုင်္ဂဿ	၂၄၀
မဒါ	၂၅၉
မဒေါ	၃၀၄
မဒ္ဒဝေ	၃၀၈
မဓုရာ	၈၈
မနသာ ဒဠှေန	၂၈၃
မနာပံ	၃၃
မနာပါ	၃၂
မနုဿတ္တံ	၄၃
မနော	၁၃၂၊ ၁၉၈
မနောဆဋ္ဌာ	၂၀၈
မနောရမာ	၈၈
မန္တပါရဂူ	၃၀၈
မန္တဗန္ဓဝါ	၁၇၄
မန္တာ	၂၀၁၊ ၃၀၇
မန္တေတိ	၁၆၂
မမာယိတံ	၁၆၁
မဟတိယာ	၁၃၆
မဟန္တာ	၁၈၆
မဟပ္ဖလံ	၂၃၁
မဟပ္ဖလာနိ	၂၈၂
မဟာတဏှော	၁၅၅
မဟာပထံ	၁၆၇
မဟိယာ	၂၆
မဟေသိံ	၁၃၇၊ ၂၁၁
မာတင်္ဂေါ	၁၆၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Purāṇaṁ	12, 291
Purisaṁ	150
Purisassa	225
Pūtilataṁ	36
Pūritaṁ	240
Pūro	238
Pekkhamāno	74
Pecca	229, 306
Peḷassa	238
Porisaṁ dhuraṁ	313
[Pha - Ba]	
Pharusā	306
Phalānisaṁso	313
Phassaye	94
Phālapācanaṁ	132
Phālo	132
Phussitaggo	289
Bandhanāni	36
Bandhavāni	101
Bahussutaṁ	99
Bahū	307
Bījaṁ	130
Buddhaṁ	143, 163, 206
Buddhaṁ namassāma	293
Buddharatanaṁ	279
Buddhavacanaṁ	241
Buddhaseṭṭho	280
Buddhe	279, 290
Byapanujjā	107

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Byārosanā	188
Brahmacariyaṁ	38, 142
Brahmacariyapariyosānaṁ	141
Brahmabandhu	302
Brahmalokūpago	167
Brahmalokūpapattiyā	167
Brahmavihāramāhu	190
Brāhmaṇaṁ	153
Brāhmaṇagāme	123
Brāhmaṇo	166
Brūti	161
Brūhi	144
[Bha]	
Bhagavā	123, 125
Bhajanti	118
Bhajate	156
Bhatiyā	35
Bhattakāle	163
Bhayaṁ	65, 90
Bharati	152, 162
Bhavaṁ	150
Bhavati	63
Bhavasmiṁ	291
Bhavāmase	39
Bhavāya	22
Bhavesu	18, 111
Bhavo	19
Bhassasamussayo	304
Bhāvaye	188, 189

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မာတရံ ပိတရံ	၁၆၂
မာတာ	၁၅၂
မာနသံ	၁၈၉
မာနသာနော	၁၀၄
မာနာတိမာနော	၃၀၄
မာနုသိယာ ပဇာယ	၂၇၀
မာနော	၁၇
မာယာ	၃၀၄
မာယာဝီ	၁၄၈၊၁၅၉
မာရော	၃၉
မိဂါနံ	၁၁၅
မိဂေါ	၇၃
မိတ္တဒ္ဒုနော	၃၀၄
မိတ္တာ	၆၄
မိတ္တာနိ ဂန္ထတိ	၂၂၉
မုဋ္ဌမယာ	၃၆
မုဏ္ဍကံ	၁၅၇-၈
မုဏ္ဍိယံ	၃၀၇
မုဒိတာ	၁၁၆
မုဒု	၁၇၈၊၁၈၁
မုခ	၂၈၃
မုနိံ	၁၄၃၊၁၄၆၊၂၅၁၊၂၅၉
မုနိ	၂၄၆၊၂၆၁
မုနိဒဿနံ	၂၄၅
မုနိနံ	၂၄၆
မုနိနော	၂၀၄
မုသာ	၁၆၁၊၂၀၁
မုသာဝါဒေန	၁၅၃
မုသာဝါဒေါ	၃၀၂
မူလဖလံ	၃၀၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မူလာ	၂၁
မူဠှဿ	၁၄၀
မေ	၁၂၂၊၁၃၆
မေတံ	၈၀
မေတ္တံ	၁၈၉
မေတ္တံ ကရောထ	၂၇၀
မေတ္တမာနသံ	၁၈၈
မေတ္တာ	၁၁၆
မေထုနသ္မာ	၂၅၉
မေ သုတံ	၁၂၂
မောဟံ	၂၀၂
မောဟော	၂၀
[ယ]	
ယံ	၈၄၊ ၂၇၂
ယံ ကိဉ္စိ	၂၇၁
ယံ တံ	၁၇၈
ယံ ပရိဝဇ္ဇယိ	၂၈၀
ယကနပေဠဿ	၂၃၈
ယညမုတူပသေဝနာ	၃၀၇
ယတတ္တော	၂၅၆
ယတော	၁၃၃၊၂၆၁
ယထာ	၆၇၊၇၃၊၂၈၄၊၂၈၉
ယထာ ဣဒံ	၂၄၂
ယထာ ဧတံ	၂၄၂
ယထာတထံ	၂၀၉
ယထာယံ ပဒီပေါ	၂၉၁
ယထောဓိကာနိ	၁၀၁
ယဒဇ္ဈဂါ	၂၈၀
ယဒတ္ထိ ကိဉ္စိ	၂၈၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhāveti	313
Bhāsitaṁ	269
Bhikkhu	241
Bhisapupphaṁva	15
Bhisī	31
Bhuñjamānā	283
Bhummāni	269
Bhusaṁ pamattā	285
Bhūta	268
Bhūtā	186, 187, 269
Bhūtāni	268, 292
Bhūtesu	42, 56
Bhedāsaṅkī	312
[Ma]	
Maṁsabhojanaṁ	305
Ma	163
Makasā	30
Magadhesu	123
Maggaṁ	140
Maggajino	145
Maggadūsī	145, 148
Maggadesako	145
Magge	145
Maccupāsappamocanaṁ	205
Macchamaṁsaṁ	307
Maccharī	163
Majjhato	258
Majjhimā	186
Majjhimo	256

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Maññe	243
Matimā	102
Mato	240
Matthaluṅgassa	240
Madā	259
Mado	304
Maddave	308
Madhurā	88
Manasā daḷhena	283
Manāpaṁ	33
Manāpā	32
Manussattaṁ	43
Mano	132, 198
Manochaṭṭhā	208
Manoramā	88
Mantapāragū	308
Mantabandhavā	174
Mantā	201, 307
Manteti	162
Mamāyitaṁ	161
Mahatiyā	136
Mahantā	186
Mahapphalaṁ	231
Mahapphalānaṁ	282
Mahātaṇho	155
Mahāpathaṁ	167
Mahiyā	26
Mahesiṁ	137, 211
Mātaṅgo	167

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ယ]	
ယဒါ	၂၄၀
ယဒါကင်္ခသိ	၂၂၃
ယဒိ ဝါ	၂၃၆
ယသံ	၁၆၇
ယသဿိနော	၂၁၂
ယသ္မိံ စ	၃၁၃
ယဿန္တရတော	၁၉
ယာ အပေက္ခာ	၆၇
ယာနိ	၂၆၈
ယာနိဓ	၂၉၂
ယာဝတ’ဿ	၁၉၀
ယုဂနင်္ဂလံ	၁၃၁
ယုဂါနိ	၂၈၂
ယေ	၂၈၁၊၂၈၃
ယေ ဣဓ	၃၀၃
ယေ ကေစိ	၁၈၆
ယေ စညေ	၂၄၁
ယေဓ	၃၀၅
ယေန	၁၂၆
ယေနိဋ္ဌကံ	၇၃
ယေ ဝ နူရေ	၁၈၇
ယော	၄
ယော အဇ္ဈော	၁၃၀
ယော ကတွာ	၁၆၂
ယောဂက္ခေမာဓိဝါဟနံ	၁၃၅
ယော စတ္တာနံ	၁၆၃
ယောတ္တံ	၁၃၂
ယောဓ	၁၄၆
ယောဗ္ဗနေ	၂၅၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ရ]	
ရက္ခိတမာနသာနော	၁၀၄
ရဇော	၂၄၅
ရဋ္ဌံ	၁၅၅
ရတနံ	၂၇၂-၃၊၂၇၅
ရတိ	၁၀၀
ရတိံ	၇၆
ရတော	၃၀၈
ရတ္တော စ	၂၇၁
ရန္ဓမေဝါနုပဿီ	၃၁၂
ရသာနံ	၂၂၄၊၂၂၆
ရသေသု	၁၀၆
ရသေသု ဂိဒ္ဓါ	၃၀၃
ရဿကာ	၁၈၆
ရာဂေါ	၁၅၊၂၀
ရာဇာဝ ရဋ္ဌံ	၈၃
ရိဉ္စတိ	၂၀၁
ရုဠှတိဏော	၃၀
ရောဂေါ	၉၀
ရောစေတိ	၁၅၂
ရောပယေယျ	၂၄၆
ရောသကော	၁၆၃
ရောသေတိ	၁၆၂၊၁၆၃၊၂၅၆
[လ]	
လဒ္ဓါ	၂၈၃
လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ	၄၃
လိပ္ပတိ	၃၀၈
လူခသာ	၃၀၃
လောကသ္မိံ	၁၈၉
လောကဿ	၂၀၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mātāraṁ pitaraṁ	162
Mātā	152
Mānasaṁ	189
Mānasāno	104
Mānātimāno	304
Mānusiyā pajāya	270
Māno	17
Māyā	304
Māyāvī	148, 159
Māro	39
Migānaṁ	115
Migo	73
Mittadduno	304
Mittā	64
Mittāni ganthati	229
Muñjamayā	36
Muṇḍaka	157-8
Muṇḍiyaṁ	307
Muditā	116
Mudu	178, 181
Mudhā	283
Muniṁ	143, 146, 251, 259
Muni	246, 261
Munidassanaṁ	245
Muninaṁ	246
Munino	204
Musā	161, 201
Musāvādena	153
Musāvādo	302
Mūlaphalaṁ	301

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mūlā	21
Mūḷhassa	140
Me	122, 136
Metaṁ	90
Mettaṁ	189
Mettaṁ karotha	270
Mettamānasaṁ	188
Mettā	116
Methunasmā	259
Me sutaṁ	122
Mohaṁ	202
Moho	20
[Ya]	
Yaṁ	94, 272
Yaṁ kiñci	271
Yaṁ taṁ	178
Yaṁ parivaṇṇayī	280
Yakanapeḷassa	238
Yaññamutūpasevanā	307
Yatatto	256
Yato	133, 261
Yathā	67, 73, 284, 289
Yathā idaṁ	242
Yathā etaṁ	242
Yathātathaṁ	209
Yathāyaṁ padīpo	291
Yathodhikāni	101
Yadajjhagā	280
Yadatthi kiñci	287

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[လ]	
လောကေ	၂၀၊၁၄၄
လောကေန	၁၁၆
လောကော	၂၀၆
လောဘော	၂၀
လောမဟံသဇာတော	၁၃၉
[ဝ]	
ဝံသက္ကဠီရောဝ	၆၇
ဝံသော	၆၇
ဝစီဂုတ္တော	၁၃၃
ဝဇ္ဈံ	၁၆၁
ဝဍ္ဎနာနိ	၃၀၂
ဝဍ္ဎေတိ	၁၅၃
ဝဍ္ဎေတွာ	၁၃၆
ဝဏ္ဏုမုတ္တိကာ	၃၁၁
ဝတ	၃၈
ဝတ္တိနော	၂၃၈
ဝတ္ထူနိ	၂၄၆
ဝဒါမိ	၂၈၄
ဝဓဆေဒနဗန္ဓနံ	၃၀၂
ဝနထဇာ	၂၂
ဝနပ္ပဂုမ္ဗေ	၂၈၉
ဝနေ ဇာယန္တိ	၂၀၄
ဝပ္ပကာလေ	၁၂၄
ဝရညူ	၂၉၀
ဝရဒေါ	၂၉၀
ဝရာဟရော	၂၉၀
ဝရော	၂၉၀
ဝသလက	၁၅၈
ဝသလာ	၁၆၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝသလာဓမော	၁၆၅
ဝသလော	၁၆၀၊၁၆၆
ဝသာ	၃၅
ဝသီကတာ	၁၉၈
ဝဟန္တော	၃၁၃
ဝါ	၂၆၉
ဝါစာ	၁၆၃
ဝါစာပရိယန္တံ	၂၅၂
ဝါစာယ	၁၆၂၊၂၈၈
ဝါတံဝ	၂၅၁
ဝါတော	၁၁၃
ဝါတောဝ	၁၁၄
ဝါရညော	၁၆၁
ဝါသေ	၇၅
ဝိကိရဏိ°	၁၅၅
ဝိဂတခိလော	၂၇
ဝိဂတာသဝဒဿနံ	၄၆
ဝိဂယှ	၁၅၊၂၈၃
ဝိစက္ခဏော	၂၂၈
ဝိစိကိစ္ဆိတံ	၂၈၆
ဝိစိနံ	၁၈
ဝိဇညာ	၃၁၂
ဝိဇိဂုစ္ဆမာနံ	၃၁၂
ဝိဇ္ဇရေ	၃၀
ဝိဇ္ဇာယ သမ္ပန္နော	၂၀၂
ဝိညူ	၇၄
ဝိညူ ပရေ	၁၈၄
ဝိတက္ကာ	၁၉
ဝိတထံ	၂၀
ဝိတမိဒ္ဓေါ	၁၉၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yadā	240
Yadākaṅkhasi	223
Yadi vā	236
Yasaṁ	167
Yasassino	212
Yasmiṁ ca	313
Yassantarato	19
Yā apekkhā	67
Yāni	268
Yānīdha	292
Yāvata’ssa	190
Yuganaṅgalaṁ	131
Yugāni	282
Ye	281, 283
Ye idha	303
Ye keci	186
Ye caññe	241
Yedha	305
Yena	126
Yenicchakaṁ	73
Ye va dūre	187
Yo	4
Yo attho	130
Yo katvā	162
Yogakkhemādhivāhanaṁ	135
Yo cattānaṁ	163
Yottaṁ	132
Yodha	146
Yobbane	259

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Rakkhitamānasāno	104
Rajo	245
Rajjaṁ	155
Ratanaṁ	272-3, 275
Rati	100
Ratī	76
Rato	308
Ratto ca	271
Randhamevānupassī	312
Rasānaṁ	224, 226
Rasesu	106
Rasesu giddhā	303
Rassakā	186
Rāgo	15, 20
Rājāva raṭṭhaṁ	83
Riñcati	201
Ruḷhatiṇe	30
Rogo	90
Roceti	152
Ropayeyya	246
Rosako	163
Roseti	162, 163, 256
[La]	
Laddhā	283
Liṅgasampatti	43
Lippati	308
Lūkhasā	303
Lokasmiṁ	189
Lokassa	209

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိတ္တံ	၂၂၄၊၂၇၂
ဝိဒိတိန္ဒြိယော	၃၀၇
ဝိနိဗန္ဓာယ	၂၂
ဝိနီလကော	၂၄၀
ဝိနေတိ	၇
ဝိနေယျ	၃၂၊၉၉၊၁၉၁
ဝိန္ဒတေ ဓနံ	၂၂၉
ဝိပန္နဒိဋ္ဌိ	၁၅၉
ဝိပိဋ္ဌိကတွာန	၁၀၈
ဝိပုလံ	၇၆
ဝိပ္ပမုတ္တံ	၂၅၉
ဝိပ္ပမုတ္တော	၂၈၇
ဝိဘဇတေ	၁၄၆
ဝိဘဝေါ	၁၉
ဝိဘာဝယန္တိ	၂၈၅
ဝိဘူသနဋ္ဌာနံ	၁၀၀
ဝိမုတ္တံ	၃၃၊၂၄၉
ဝိမုတ္တိံ	၉၄၊၁၁၆
ဝိရဇံ	၁၆၇
ဝိရတံ မေထုနသ္မာ	၂၅၉
ဝိရတော	၁၀၀၊၂၁၀
ဝိရတ္တစိတ္တာ	၂၉၁
ဝိရာဂံ	၂၈၀
ဝိရာဇေတွာ	၂၀၈
ဝိရူဠှါ	၃၀၆
ဝိရူပရူပေန	၈၈
ဝိဝဋ္ဋာ	၂၈
ဝိဝရေယျ	၁၄၀
ဝိသဋ္ဋံ	၁၁
ဝိသတ္တော	၆၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိသမံ	၂၅၃
ဝိသမာ	၃၀၃
ဝိသမေ	၉၈
ဝိသလ္လော	၂၂၊၂၃
ဝိသာလော	၆၇
ဝိသုဒ္ဓံ	၁၀၈
ဝိဿဝန္တော	၂၄၃
ဝိဿုတော	၁၆၇
ဝိဟရတိ	၁၂၃
ဝိဟရန္တော	၁၄၁
ဝိဟိံသတိ	၁၆၀
ဝိဟေသမုယျုတာ	၃၀၅
ဝီတဂေဓော	၂၄၇
ဝီတတဏှံ	၁၄၄
ဝီတရာဂံ	၂၅၂
ဝီမံသမာနော	၂၅၃
ဝီရာ	၂၀၄
ဝီရိယံ	၁၃၄
ဝီရိယေန	၂၂၇
ဝီရော	၈၁
ဝုဋ္ဌိ	၁၃၁
ဝုဋ္ဌိမှိ	၃၀
ဝုတ္တာ	၂၈၈
ဝုတ္တိရေသာ	၁၃၇
ဝုသိတံ	၁၄၂
ဝူပကဋ္ဌော	၁၄၁
ဝေ	၂၄၅
ဝေဒယန္တိ	၂၄၉၊၂၅၈
ဝေဒယိ	၃၀၈
ဝေဘူတိကံ	၂၀၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[La]	
Loke	20, 144
Lokena	116
Loko	206
Lobho	20
Lomahaṭṭhajāto	139
[Va]	
Vaṁsakkaḷīrova	67
Vaṁso	67
Vacīgutto	133
Vajantaṁ	161
Vañcanāni	302
Vañceti	153
Vaḍḍhetvā	136
Vaṇṭamuttikā	311
Vata	38
Vatthino	238
Vatthūni	246
Vadāmi	284
Vadhachedanabandhanaṁ	302
Vanathajā	22
Vanappagumbo	289
Vane jāyanti	204
Vappakāle	124
Varaññū	290
Varado	290
Varāharo	290
Varo	290
Vasalaka	158
Vasalā	166

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vasalādhamo	165
Vasalo	160, 166
Vasā	35
Vasīkatā	198
Vahanto	313
Vā	269
Vācā	163
Vācāpariyantaṁ	252
Vācāya	162, 288
Vātaṁva	251
Vāto	113
Vātova	114
Vāraññe	161
Vāse	75
Vikiraṇiṁ	155
Vigatakhilo	27
Vigatāsavadassanaṁ	46
Vigayha	15, 283
Vicakkhaṇo	228
Vicikicchitaṁ	286
Vicinaṁ	18
Vijaññā	312
Vijigucchamānaṁ	312
Vijjare	30
Vijjāya sampanno	202
Viññū	74
Viññū pare	184
Vitakkā	19
Vitathaṁ	20
Vitamiddho	190

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝေရဘာယာတီတံ	၂၀၆
ဝေသိယာသု	၁၅၄
ဝေါဟာရကူဋော	၃၀၅
[သ]	
သံဃေ	၂၈၃၊၂၉၂
သံခုပါယတိ	၁၃၉
သံယတတ္တော	၂၅၆
သံယောဇနာနိ	၁၁၇
သံဝါသိယံ	၃၃
သံဝါသိယာ	၃၂
သံဝိဂ္ဂေါ	၁၃၉
သံသဂ္ဂဇာတဿ	၆၂
သံသုဒ္ဓစာရဏော	၂၀၂
သကုန္တမံသေဟိ	၃၀၂
သက္ကစ္စ	၂၆၉
သက္ကာယဒိဋ္ဌိ	၂၈၆
သက္ကော	၁၇၈
သက္ခိန္တိ	၃၆
သက္ခိပုဗ္ဗော	၁၄၅၊၁၆၁
သကျမုနိ	၂၈၀
သခီနံ	၁၆၂
သဂ္ဂေသု ဝါ	၂၇၂
သင်္ကပ္ပါ	၁၉၈
သင်္ခံ	၂၄၇
သင်္ခါတဓမ္မော	၁၁၂
သင်္ခါယ	၂၄၆
သင်္ဂဏိကာရတဿ	၉၄
သင်္ဂါ	၂၅၀
သင်္ဂါတိဂေါ	၃၀၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သင်္ဂေါ	၁၀၂
သစ္စံ	၁၃၃၊၁၃၄၊၂၂၆၊၂၂၉
သစ္စ	၂၂၅
သစ္စဝါဒီ	၁၀၀
သစ္စာ	၂၂၉
သစ္စေန	၂၂၉
သစ္ဆိကတွာ	၁၄၁
သဉ္ဆိန္နပတ္တော	၈၁
သဉ္ဇာတက္ခန္ဓော	၉၂
သညတော	၁၄၇
သညာတိံ	၁၅၄
သဋ္ဌော	၁၆၃
သတံ	၃၀၁
သတံ ပသတ္ထာ	၂၈၁
သတိ	၁၃၂၊၁၃၇
သတိမံ	၂၅၀
သတိမာ	၁၄၇
သတိမာ	၁၁၂
သတ္ထာ	၁၀၅
သတ္ထာ	၁၉၈
သတ္ထာရဒဿနံ	၄၄
သဒေဝက	၁၃၈၊၂၂၂
သဒေဝမနုဿ	၁၃၈
သဒေဝမနုဿာယ	၂၂၂
သဒ္ဒဟာနော	၂၂၈
သဒ္ဓေသု	၁၁၄၊၂၅၁
သဒ္ဓဿ	၂၂၉
သဒ္ဓါ	၁၂၉-၃၀
သဒ္ဓါယ	၂၂၇
သဒ္ဓီဓ	၂၂၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vittaṁ	224, 272
Viditindriyo	307
Vinibandhāya	22
Vinīlako	240
Vineti	7
Vineyya	32, 99, 191
Vindate dhanaṁ	229
Vipannadiṭṭhi	159
Vipiṭṭhikatvāna	108
Vipulaṁ	76
Vippamuttaṁ	259
Vippamutto	287
Vibhajate	146
Vibhavo	19
Vibhāvayanti	285
Vibhūsanaṭṭhānaṁ	100
Vimuttaṁ	33, 249
Vimuttiṁ	94, 116
Virajaṁ	167
Virataṁ methunasmā	259
Virato	100, 210
Virattacittā	291
Virāgaṁ	280
Virājetvā	208
Viruddhā	306
Virūparūpena	88
Vivaṭā	28
Vivareyya	140
Visaṭaṁ	11
Visatto	67

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Visamaṁ	253
Visamā	303
Visame	98
Visallo	22, 23
Visālo	67
Visuddhaṁ	108
Vissavanto	243
Vissuto	167
Viharati	123
Viharanto	141
Vihiṁsati	160
Vihesamuyyutā	305
Vītagedho	247
Vītataṇhaṁ	144
Vītarāgaṁ	252
Vīmaṁsamāno	253
Vīrā	204
Vīriyaṁ	134
Vīriyena	227
Vīro	81
Vuṭṭhi	131
Vuṭṭhimpi	30
Vuttā	288
Vuttiresā	137
Vusitaṁ	142
Vūpakaṭṭho	141
Ve	245
Vedayanti	249, 258
Vedayi	308
Vebhūtikaṁ	201

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သန္တိံ	၁၈၂၊ ၂၄၃
သန္တိံ ပဒံ	၁၇၈
သန္တိံ	၂၄၃
သန္တိန္ဒြိယော	၁၈၃
သန္တိပဒံ	၂၄၆
သန္တုဿကော	၁၈၂
သန္တုဿမာနော	၇၈
သန္တေ	၁၅၁
သန္တော	၁၅၁၊ ၁၅၂၊ ၁၆၂၊ ၁၆၄
သန္ထဝံ	၂၀၆
သန္ထဝေ	၆၆
သန္ထဝေါ	၂၄၅၊ ၃၀၅
သပဒါနံ	၁၅၇
သပဒါနစာရီ	၁၀၆
သပုတ္တဘရိယာ	၃၁၀
သပ္ပညော	၁၄၈
သပ္ပဝိသံ	၁၁
သပ္ပုရိသံ	၂၈၄
သဗ္ဗံ	၂၀
သဗ္ဗဉ္ဇဟံ	၂၄၉
သဗ္ဗတ္ထကံ	၄၈
သဗ္ဗဒါ	၂၃၉
သဗ္ဗဒုက္ခပ္ပနူဒနံ	၃၀၈
သဗ္ဗဒုက္ခပ္ပဟီနော	၃၀၈
သဗ္ဗဒုက္ခာ	၁၃၆
သဗ္ဗဓမ္မာနံ	၂၀၆
သဗ္ဗဓိ	၂၁၁
သဗ္ဗဘူတေသု	၁၈၈၊ ၁၉၈၊ ၁၉၉
သဗ္ဗလောကေ	၉၇
သဗ္ဗဝိဒုံ	၂၁၁၊ ၂၄၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သဗ္ဗသံယောဇနာတိဂေါ	၂၁၀
သဗ္ဗသ္မိံ	၁၈၉
သဗ္ဗာနိ	၂၄၇
သဗ္ဗာဘိဘုံ	၂၄၉
သဗ္ဗေ	၁၀၇၊ ၁၈၅၊ ၂၆၉
သဗ္ဗေသု ဓမ္မေသု	၅၆၊ ၂၄၉
သဗြဟ္မကာ	၁၃၈
သဗြဟ္မကေ	၂၂၂
သဘာသီလီ	၁၅၂
သဘောဇနော	၁၅၄
သမံ	၁၈၂၊ ၂၇၂
သမဉ္စ	၂၅၃
သမညာတော	၁၆၁
သမဏံ	၁၅၃
သမဏက	၁၅၈
သမဏာ	၁၄၄
သမတ္တိ	၂၈၀
သမထံ	၁၀၈
သမယံ	၁၂၃
သမဝေက္ခိယ	၁၅၆
သမာဂတာနိ	၂၆၉
သမာဓိနာ	၂၈၁
သမာဓိမာနန္တရိကညမာဟု	၂၈၀
သမာနဝါသော	၂၆
သမာနိယာ	၃၄
သမာရက	၁၃၈
သမာရကေ	၂၂၂
သမာဟိတံ	၂၅၀
သမာဟိတော	၂၈၀
သမိဇ္ဈတိ	၂၃၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Verabhayātītaṁ	206
Vesiyāsu	154
Vohārakūṭā	305
[Sa]	
Saṁghe	283, 292
Saṁdhūpāyati	139
Saṁyatatto	256
Saṁyojanāni	117
Saṁvāsiyaṁ	33
Saṁvāsiyā	32
Saṁviggo	139
Saṁsaggajātassa	62
Saṁsuddhacāraṇo	202
Sakuntamaṁsehi	302
Sakkacca	269
Sakkāyadiṭṭhi	286
Sakko	178
Sakkhinti	36
Sakkhipuṭṭho	145, 161
Sakyamunī	280
Sakhīnaṁ	162
Saggesu vā	272
Saṅkappā	198
Saṅkhaṁ	247
Saṅkhātadhammo	112
Saṅkhāya	246
Saṅgaṇikāratassa	94
Saṅgā	250
Saṅgātigo	308

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saṅgo	102
Saccaṁ	133, 134, 226, 229
Sacca	225
Saccavādī	100
Saccā	229
Saccena	229
Sacchikatvā	141
Sañchinnapatto	81
Sañjātakkhandho	92
Saññato	147
Saññātiṁ	154
Saṭho	163
Sataṁ	301
Sataṁ pasatthā	281
Sati	132, 137
Satimaṁ	250
Satimā	147
Satīmā	112
Sattā	185
Satthā	198
Satthāradassanaṁ	44
Sadevaka	138, 222
Sadevamanussa	138
Sadevamanussāya	222
Saddahāno	228
Saddesu	114, 251
Saddhassa	229
Saddhā	129-30
Saddhāya	227
Saddhīdha	224

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမုက္ကံသေ	၁၆၃
သမုဒ္ဒဉ္စ	၂၆၀
သမူဟတာသေ	၂၁
သမ္ပတ္တကာရိကာ	၃၁၀
သမ္ပရူပါယတိ	၁၃၉
သမ္ပန္နံ	၂၀၃
သမ္ပန္နော	၁၉၁
သမ္ပရာယိကော	၁၃၀၊၂၃၀
သမ္ပရာယေ	၁၇၄
သမ္ပဿတံ	၁၃၆
သမ္ပိယေန	၁၆၂
သမ္ဘဝေသိ	၁၈၇
သမ္မသိတာ	၁၁၁
သယံ	၉၈၊၂၃၆
သယံ အဘိညာ	၁၄၁
သယှာနိ ကမ္မာနိ	၃၁၂
သရဏံ ဂစ္ဆာမိ	၁၄၁
သရိတံ	၁၆
သရိသပါ	၉၀
သရောရုဟံ	၁၅
သလိလမ္ဗုစာရီ	၁၀၃
သလ္လံ	၉၀
သလ္လဟုကဝုတ္တိ	၁၈၃
သဝတိ	၂၃၉
သ ဝေ မိတ္တော	၃၁၃
သသုံ	၁၆၂
သဿမဏဗြာဟ္မဏိယာ ပဇာယ	၂၂၂
သဿမဏဗြာဟ္မဏီ	၁၃၈
သဟာယသမ္ပဒံ	၈၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သဟာဝ	၂၈၆
သဟိတာ	၇၈
သဟိရညော	၁၅၄
သဟောယျံ	၃၀
သာဒုတရံ	၂၂၆
သာဒူနိ	၁၅၄
သာဓု	၁၅၈
သာဓုဝိဟာရိံ	၈၃
သာမယိကံ ဝိမုတ္တိံ	၉၄
သာမာကာ	၃၀၁
သာရံ	၁၈
သာရထိနံ	၁၄၄
သာလီနမန္နံ	၃၀၁၊၃၀၂
သာဝကဉ္စ	၁၆၃
သာဝကာ	၂၈၂
သာဟသာ	၁၆၂
သိဒ္ဓိ	၂၆၂
သိတော	၂၈၄
သိနေဟံ	၂၄၆
သိနေဟဒေါသံ	၁၀၇
သိယာ	၂၈၄
သိဝံ	၁၅၆
သီဃသရံ	၁၆
သီတဉ္စ	၉၀
သီဒတိ	၂၁၀
သီလဗ္ဗတံ	၂၈၇
သီလဝတူပပန္နံ	၂၅၀
သီလဝါ	၁၉၁
သီလသမ္ပန္နော	၂၁၀
သီဟံဝ	၂၀၄-၅၊၂၅၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Santaṁ	182, 243
Santaṁ padaṁ	178
Santiṁ	243
Santindriyo	183
Santipadaṁ	246
Santussako	182
Santussamāno	78
Sante	151
Santo	151, 152, 162, 164
Santhavaṁ	206
Santhave	66
Santhavo	245, 305
Sapadānaṁ	157
Sapadānacārī	106
Saputtabhariyā	310
Sappañño	148
Sappavisaṁ	11
Sappurisaṁ	284
Sabbaṁ	21
Sabbañjahaṁ	249
Sabbatthakaṁ	48
Sabbadā	239
Sabbadukkhappanūdanaṁ	308
Sabbadukkhappahīno	308
Sabbadukkhā	136
Sabbadhammānaṁ	206
Sabbadhi	211
Sabbabhūtesu	188, 198, 199
Sabbaloke	97
Sabbaviduṁ	211, 249

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sabbasaṁyojanātigo	210
Sabbasmiṁ	189
Sabbāni	247
Sabbābhibhuṁ	249
Sabbe	107, 185, 269
Sabbesu dhammesu	56, 249
Sabrahmaka	138
Sabrahmake	222
Sabhāsīlī	152
Sabhojano	154
Samaṁ	182, 272
Samañca	253
Samaññāto	161
Samaṇaṁ	153
Samaṇaka	158
Samaṇā	144
Samatthi	280
Samathaṁ	108
Samayaṁ	123
Samavekkhiya	156
Samāgatāni	269
Samādhinā	281
Samādhimānantarikaññamāhu	280
Samānavāso	26
Samāniyā	34
Samāraka	138
Samārake	222
Samāhitaṁ	250
Samāhito	280
Samiñjeti	236

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သီဟော	၁၁၃-၅
သီဟော၀	၁၁၄
သု	၂၂၄၊ ၂၈၆
သုကတံ	၃၀၁
သုခံ	၁၀၈၊ ၂၂၄၊ ၂၂၅၊ ၃၁၃
သုခိတတ္တာ	၁၈၅
သုခိနော	၁၈၅
သုဂတဿ သာ၀ကာ	၂၈၂
သုဂတေ	၃၉
သုစိံ	၂၈၀
သုစိဏ္ဏံ	၂၂၄
သုစိဏ္ဏော	၂၂၅
သုဏန္တု	၂၆၉
သုဏာဟိ	၁၅၉
သုတံ	၁၂၂
သုတ၀ါ	၁၁၂၊ ၁၄၈
သုတွာန	၂၄၁
သုဒန္တံ	၃၃
သုဒိဋ္ဌံ	၂၁၁
သုဒုလ္လဘံ	၁၆၇
သုဒေသိတာနိ	၂၈၅
သုဒေသိတေ	၁၄၇
သုနိဋ္ဌိတံ	၃၀၁
သုပဏိဟိတော	၁၉၈၊ ၁၉၉
သုပ္ပဘာတံ	၂၁၁
သုပ္ပယုတ္တာ	၂၈၃
သုဗ္ဗစော	၁၈၁
သုဗ္ဗတာနံ	၁၄၇
သုဗ္ဗတော	၂၆၁
သုဘရော	၁၈၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သုဘာသိတံ	၃၀၈
သုမနာ	၂၆၉
သုမေဓံ	၂၁၁၊ ၂၄၉
သုရာဓုတ္တော	၁၅၄
သု၀စော	၁၇၈
သု၀ဏ္ဏဿ	၈၅
သု၀ိကပ္ပိတာ	၁၉
သု၀ိဇာနော	၁၅၀
သုသင်္ခတေဟိ	၃၀၂
သုသဏ္ဌာနာ	၃၆
သုသမာဟိတိန္ဒြိယံ	၂၅၂
သုသာနသ္မိံ	၂၄၀
သုသီရံ	၂၄၀
သုဿူသံ	၂၂၈
သုဟဇ္ဇာ	၆၄
သုဟုဇ	၁၇၈
သုဟုဋ္ဌိတံ	၂၁၁
သေ	၂၁
သေဋ္ဌာ သမာ	၈၄
သေတိ	၂၄၀
သေဒဇလ္လိကာ	၂၃၉
သေန	၁၆၃
သေနာသနာနိ	၁၁၅
သေမှဉ္စ	၂၃၉
သေယျထာပိနာမ	၁၃၉
သေရိတံ	၇၄-၅
သေ၀န္တိ	၁၁၈
သေသတော	၂၅၈
သေဟိ	၁၅၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samukkaṁse	163
Samuddañca	260
Samūhatāse	21
Sampattakārikā	310
Sampadhūpāyati	139
Sampannaṁ	203
Sampanno	191
Samparāyiko	130, 230
Samparāye	174
Sampassataṁ	136
Sampiyena	162
Sambhavesī	187
Sammasitā	111
Sayaṁ	98, 236
Sayaṁ abhiññā	141
Sayhāni kammāni	312
Saraṇaṁ gacchāmi	141
Saritaṁ	16
Sarīsapā	90
Saroruhaṁ	15
Salilambucārī	103
Sallaṁ	90
Sallahukavutti	183
Savati	239
Sa ve mitto	313
Sasuṁ	162
Sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya	222
Sassamaṇabrāhmaṇī	138
Sahāyasampadaṁ	84

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sahāva	286
Sahitā	78
Sahiraññо	154
Saheyyuṁ	30
Sādutaraṁ	226
Sādūni	154
Sādhu	158
Sādhuvihāriṁ	83
Sāmayikaṁ vimuttiṁ	94
Sāmākā	301
Sāraṁ	18
Sārathīnaṁ	144
Sālīnamannaṁ	301, 302
Sāvakañca	163
Sāvakā	282
Sāhasā	162
Sikhī	262
Sito	284
Sinehaṁ	246
Sinehadosaṁ	107
Siyā	284
Sivaṁ	156
Sīghasaraṁ	16
Sītañca	90
Sīdati	210
Sīlabbataṁ	287
Sīlavatūpapannaṁ	250
Sīlavā	191
Sīlasampanno	210
Sīhaṁva	204-5, 251

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သော	၁၂၊ ၁၃၅၊ ၁၆၇၊ ၂၄၆၊ ၂၅၆၊ ၂၈၈
သောချိံ	၁၀၂
သောဏ္ဍိံ	၁၅၅
သောတေသု	၃၀၇
သောတေဟိ	၂၃၉
သောတ္တိ	၂၇၉
သောပါကော	၁၆၇
သောမနဿဒေါမနဿံ	၁၀၈
သောရစ္စံ	၁၃၄
သော့ဟံ	၁၄၁
သွေဟန္ဒယံ	၆၃
သွေဟော	၆၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဟ]	
ဟဒယဿ	၂၃၈
ဟန္တွာ	၁၆၁
ဟန္တိ	၁၆၁၊ ၁၆၂
ဟနု	၁၉၈
ဟရန္တိ ယေ ဗလိံ	၂၇၁
ဟဝေ	၂၂၄
ဟာပေတိ	၆၅
ဟိ	၂၄၁၊ ၂၄၇
ဟိရိံ တရန္တံ	၃၁၂
ဟိရီ	၁၃၂
ဟုရံ ဝါ	၂၇၂
ဟေတု	၄၄
ဟေတုကပ္ပါ	၂၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sīho	113-5
Sīhova	114
Su	224, 286
Sukataṁ	301
Sukhaṁ	108, 224, 225, 313
Sukhitattā	185
Sukhino	185
Sugatassa sāvakā	282
Sugate	39
Suciṁ	280
Suciṇṇaṁ	224
Suciṇṇo	225
Suṇantu	269
Suṇāhi	159
Sutaṁ	122
Sutavā	112, 148
Sutvāna	241
Sudantaṁ	33
Sudiṭṭhaṁ	211
Sudullabhaṁ	167
Sudesitāni	285
Sudesite	147
Suniṭṭhitaṁ	301
Supaṇihito	198, 199
Suppabhātaṁ	211
Suppayuttā	283
Subbaco	181
Subbatānaṁ	147
Subbato	261
Subharo	182

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Subhāsitaṁ	308
Sumanā	269
Sumedhaṁ	211, 249
Surādhutto	154
Suvaco	178
Suvaṇṇassa	85
Suvikappitā	19
Suvijāno	150
Susaṅkhatehi	302
Susaṇṭhānā	36
Susamāhitindriyaṁ	252
Susānasmiṁ	240
Susiraṁ	240
Sussūsaṁ	228
Suhajjā	64
Suhuju	178
Suhuṭṭhitaṁ	211
Se	21
Seṭṭhā samā	84
Seti	240
Sedajallikā	239
Sena	163
Senāsanāni	115
Semhañca	239
Seyyathāpināma	139
Seritaṁ	74-5
Sevanti	118
Sesato	258
Sehi	154

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

လက္ခိတဗ္ဗာနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကာမရူပီ	၁၂
အက္ခာတာရ,ပဝတ္တာရာနံ ဝိသေသတာ	၂၀၅-၆
အဂါရိကဝိဘူသာ	၁၀၀
အဂါရိယ	၁၄၁
အဂါရိယာ တိဝိဓာ	၆၄
အဂေါစရဋ္ဌာနံ ဆဗ္ဗိဓံ	၁၇၈-၉
အဂ္ဂဒါနာနိ ပဉ္စ	၂၅၆-၇
အဂ္ဂသာဝကာနံ ကုလာနိ	၄၆
အဂ္ဂသာဝကာနံ ပတ္ထနာ	၄၆
အင်္ဂသမနေ	၂၅
အစိရဝတီ	၁၇
အစ္ဆုဏှာဒိအာဟာရာ ဆ	၅၃၊၁၀၆
အဇ္ဈဂါ	၂၈၀
အည	၁၀၆
အဋ္ဌုပ္ပတ္တိတော ဥပ္ပတ္တိ	၄၂
အတိဒုလ္လဘာ	၂၇၀
အတိမာနိတာ	၃၀၄
အတ္တဇ္ဈာသယတော ဥပ္ပတ္တိ	၄၂
အတ္တနော ဝဇ္ဇံ နာမ ဒုဒ္ဒသံ ဟောတိ	၁၈၁
အတ္တဟိတာယ အဓိဂမနံ	၂၃၁
အတ္ထသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၂၃၀
အတ္ထာ,နတ္ထကုသလ	၁၇၉-၁၈၀
အတြိဇော	၅၇၊၇၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဒါနံ	၃၀၄
အဒါနသီလတာ	၃၀၄
အဓိဂမပဋိဘာနဝါ	၉၉
အဓိစိတ္တသိက္ခာ	၂၁၀
အဓိပညာသိက္ခာ	၂၁၀
အဓိသီလသိက္ခာ	၂၁၀
အနဂါရိကရတနံ	၂၇၈
အနဂါရိကဝိဘူသာ	၁၀၀
အနဂါရိယ	၁၄၁
အနဂါရိယာ အတ္တက္ခာယိနော ဧဝ	၆၄
အနဂ္ဂပတ္တိကာ	၃၁၀
အနတ္တလက္ခဏံ အတ္တသညာ-ဃနပဋိစ္ဆန္နံ	၂၃၇
အနဝဇ္ဇပဒါနိ	၁၄၇
အနဝဇ္ဇဘောဇီ	၈၃-၄
အနာဂါမိနော စတုဝီသတိ	၂၈၂
အနာဒရော	၃၀၆
အနိစ္စလက္ခဏံ သန္တတိပဋိစ္ဆန္နံ	၂၃၇
အနိတ္ထိဂန္ဓ	၆၀
အနိဃ	၂၂-၃
အနုကမ္ပကော	၆၄
အနုဂါမိကဓနံ	၂၅
အနုဋ္ဌာနတာ	၁၅၂
အနုဓမ္မ	၁၁၁
အနုသယပ္ပဟာနံ ဒုဝိဓံ	၂၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
So	12, 135, 167, 246, 256, 288
Sokhyaṁ	102
Soṇḍiṁ	155
Sotesu	307
Sotehi	239
Sotthi	279
Sopāko	167
Somanassadomanassaṁ	108
Soraccaṁ	134
Sohaṁ	141
Snehanvayaṁ	63
Sneho	63

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ha]	
Hadayassa	238
Hantvā	161
Hanti	161, 162
Handa	198
Haranti ye baliṁ	271
Have	224
Hāpeti	65
Hi	241, 247
Hiriṁ tarantaṁ	312
Hirī	132
Huraṁ vā	272
Hetu	44
Hetukappā	22

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနေသနံ ကောဝီသတိဝိမံ	၁၇၈
အနောမနာမ	၁၉၈
အန္တရသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၁၈-၉
အန္တေဝါသိကော	၅၇
အပဗ္ဗဇိတေန ဗောဓိမဏ္ဍံ န ဥပဂန္တဗ္ဗံ	၂၉၉
အပရဂေါယာနံ သတ္တယောဇနသဟဿပရိမဏ္ဍလံ	၂၇၇
အပါယာ စတ္တာရော	၂၈၇
အပ္ပ,ဒီဃာယုကဗုဒ္ဓါနံ သော ဓမ္မတာ	၁၉၃
အပ္ပါဟာရ	၂၀၄
အဘိဋ္ဌာနာနိ ဆ	၂၈၇
အဘိနီဟာရကရဏဿ သမ္ပတ္တိယော အဋ္ဌ (ဗုဒ္ဓ)	၄၃
အဘိနီဟာရကရဏဿ သမ္ပတ္တိယော ဒွေ (အဂ္ဂသာဝကာဒိ)	၄၆
အဘိနီဟာရကရဏဿ သမ္ပတ္တိယော ပဉ္စ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ)	၄၅
အဘိရူပနန္ဒာ	၂၃၃
အမတ	၂၈၀
အမရာ	၃၀၇
အမ္ဗုစာရီ	၁၀၃
အရည	၇၃
အရဟန္တာ ဒွေ	၂၈၂
အရိယ	၁၅၆
အရိယပထ	၂၁၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အရိယရတနံ ဒုဝိဓံ	၂၇၈
အလင်္ကာရလောလ	၃၂
အလသ	၁၅၂
အလသတာ	၁၅၂
အဝံသိရ	၃၀၆
အဝိညာဏကရတန	၂၇၈
အဝိဒူရေနိဒါနံ	၃
အသတံ ဓမ္မော နာမ	၁၅၂
အသဒ္ဓမ္မရောစနံ	၁၅၂
အသန္တုပိယတာ	၁၅၂
အသန္တော နာမ ဆ သတ္တာရော	၁၅၁
အသမမုဋ္ဌိကာ	၃၁၀
အသီတိမဟာသာဝကာနံ ပတ္ထနာ	၄၆
အသုဘ	၂၄၀-၃
အသေက္ခရတနံ ဒုဝိဓံ	၂၇၈
အဿရတန	၂၇၄
အဟိတဒုက္ခာနာဂမပတ္ထနာ	၁၈၈
[အာ]	
အာဃာတပဋိဝိနယာ ပဉ္စ	၉-၁၀
အာနန္တရိကသမာဓိ	၂၈၀
အာပေါဓာတု ဒွါဒသ	၄၉
အာမဂန္ဓ	၂၉၈၊၃၀၀၊၃၀၃
အာမဂန္ဓော အဋ္ဌဝိဓော	၃၀၄
အာမဂန္ဓော ဆဗ္ဗိဓော	၃၀၅-၆
အာမဂန္ဓော တိဝိဓော	၃၀၆
အာယတနစရိယာ	၅၇

Suttanipātaṭṭhakathāya paṭhamabhāge

Lakkhitabbapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akāmarūpī	12
Akkhātāra, pavattārānaṁ visesatā	205-6
Agārikavibhūsā	100
Agāriya	141
Agāriyā tividhā	64
Agocaraṭṭhānaṁ chabbidhaṁ	178-9
Aggadānāni pañca	256-7
Aggasāvakānaṁ kulāni	46
Aggasāvakānaṁ patthanā	46
Aṅgasamadhana	25
Aciravatī	17
Accuṇhādi-āhārā cha	53, 106
Ajjhagā	280
Añña	106
Aṭṭhuppattito uppatti	42
Atidullabha	270
Atimānitā	304
Attajjhāsayato uppatti	42
Attano vajjaṁ nāma duddasaṁ hoti	181
Attahitāya adhigamanaṁ	231
Atthasaddassa atthuddhāro	230
Atthā, natthakusala	179-180
Atrajo	57, 70

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Adānaṁ	304
Adānasīlatā	304
Adhigamapaṭibhānavā	99
Adhicittasikkhā	210
Adhipaññāsikkhā	210
Adhisīlasikkhā	210
Anagārikaratanaṁ	278
Anagārikavibhūsā	100
Anagāriya	141
Anagāriyā atthakkhāyino eva	64
Anaggipakkikā	310
Anattalakkhaṇaṁ attasaññā-ghanapaṭicchannaṁ	237
Anavajjapadāni	147
Anavajjabhojī	83-4
Anāgāmino catuvīsati	282
Anādaro	306
Aniccalakkhaṇaṁ santatipaṭicchannaṁ	237
Anitthigandha	60
Anīgha	22-3
Anukampako	64
Anugāmikadhana	25
Anuṭṭhānatā	152
Anudhamma	111
Anusayappahānaṁ duvidhaṁ	21

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာရညကဿ အကရဏီယာနိ	၁၈၄-၅
အာရညကဿ ကရဏီယာနိ	၁၈၀-၂
အာရညကဿ ပရိဟရဏာနိ	၁၇၇-၈
အာလယော ဒုဝိဓော	၂၁၁
အာဝိကရဏာ	၂၈၈-၉
အာဝုဓာနိ စတ္တာရိ	၂၁၉
အာဟာရံ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ အာဟာရေတိ	၅၂
အာဟာရလောလ	၃၂
အာဟုတိ	၁၅၇၊ ၃၀၇
အာဠဝကယက္ခဿ ဘဝနံ အာဠဝိနဂရဿ အဝိဒူရေ ဂါဝုတမတ္တေ	၂၁၂၊ ၂၁၆
အာဠဝကယက္ခဿ ဘဝနံ သာဝတ္ထိတော တိံသယောဇနံ	၂၁၅
အာဠဝိ	၂၁၂
[ဣ-ဤ]	
ဣတ္ထိရတန	၂၇၅
ဣမသ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ ပဉ္စမော သမဏော နာမ နတ္ထိ	၁၄၅
ဣရိယာပထစရိယာ	၅၇
ဤတိ	၈၉
[ဥ]	
ဥဂ္ဃဋိတညူနံ သင်္ခေပဒေသနာယ အာစိက္ခတိ	၁၄၆
ဥဋ္ဌာစာရိကာ	၃၁၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥတ္တရကုရု အဋ္ဌယောဇနသဟဿ-ပရိမဏ္ဍလော	၂၇၇
ဥပကာရော	၆၄
ဥပဒ္ဒဝ	၈၉
ဥပဓယော စတ္တာရော	၄၀
ဥပဓိ သတ္တသင်္ခါရဝသေန ဒုဝိဓော	၄၀
ဥပမာယော စတဿော	၁၄၀
ဥပယောဂတ္ထေ ကရဏဝစနံ	၂၅၃
ဥပေက္ခာ	၁၁၆
ဥပေါသထသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၁၉၇
ဥပ္ပတ္တိ စတုဗ္ဗိဓာ	၄၂
ဥပ္ပန္နံ အနေကပ္ပဘေဒံ	၄-၆
ဥပ္ပန္နကိလေသံ နိဂ္ဂဏှာထ	၅၀
ဥရဂဿ တစံ ဇဟန္တော စတုဗ္ဗိဓေန ဇဟာတိ	၁၂
ဥရဂါ ပဉ္စသု ဌာနေသု သဇာတိံ နာတိဝတ္တန္တိ	၁၂-၃
ဥရဂေါ ဒုဝိဓော	၁၂
ဥသဘော ဂဝသတဇေဋ္ဌော	၃၆
[ဧ-ဩ]	
ဧက	၅၇
ဧကစရ	၂၀၅
ဧဏိမိဂေါ	၇၃
ဧဝံ မေ သုတံ	၁၂၂
ဧဟိ ဘိက္ခု	၃၈၈-၉
ဩက္ခိတ္တစက္ခု	၁၀၄
ဩရ	၂၂
ဩရပါရ	၁၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anesanaṁ ekavīsatividhaṁ	178
Anomanāma	198
Antarasaddassa atthuddhāro	18-9
Antevāsiko	57
Apabbajitena Bodhimaṇḍaṁ na upagantabbaṁ	299
Aparagoyānaṁ sattayojana-sahassapari maṇḍalaṁ	277
Apāyā cattāro	287
Appa, dīghāyukabuddhānaṁ esā dhammatā	193
Appāhāra	204
Abhiṭhānāni cha	287
Abhinīhārakaraṇassa sampattiyo aṭṭha (Buddha)	43
Abhinīhārakaraṇassa sampattiyo dve (Aggasāvakādi)	46
Abhinīhārakaraṇassa sampattiyo pañca (Paccekabuddha)	45
Abhirūpanandā	233
Amata	280
Amarā	307
Ambucārī	103
Araññа	73
Arahantā dve	282
Ariya	156
Ariyapatha	211

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Ariyaratanaṁ duvidhaṁ	278
Alaṅkāralola	32
Alasa	152
Alasatā	152
Avaṁsira	306
Aviññāṇakaratana	278
Avidūrenidānaṁ	3
Asataṁ dhammo nāma	152
Asaddhammarocanaṁ	152
Asantapiyatā	152
Asanto nāma cha satthāro	151
Asamamutṭhikā	310
Asītimahāsāvakānaṁ patthanā	46
Asubha	240-3
Asekkharatanaṁ duvidhaṁ	278
Assaratana	274
Ahitadukkhānāgamapatthanā	188
[Ā]	
Āghātapaṭivinayā pañca	9-10
Ānantarikasamādhi	280
Āpodhātū dvādasa	49
Āmagandha	298, 300, 303
Āmagandho aṭṭhavidho	304
Āmagandho chabbidho	305-6
Āmagandho tividho	306
Āyatanacariyā	57

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကဏ္ဍာ ဒွေ	၃၀
ကတံ ကရဏီယံ	၁၄၂
ကဒရိယ	၁၆၃
ကပ္ပိတကေသမဿု	၁၉
ကမ္မဋ္ဌာနံ ဒုဝိဓံ	၄၈
ကမ္မဋ္ဌာနဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တေန ပါဒံ န ဥဒ္ဓရတိ	၅၀-၁
ကမ္မဋ္ဌာနူပစာရ	၁၈၀-၁၊၁၈၂၊ ၁၈၄-၅
ကရဏီယာကရဏီယ	၁၇၈
ကရုဏာ	၁၁၆
ကလလဝပ္ပံ	၁၂၄
ကသာဝ	၉၆
ကသာဝါ တယော	၉၆
ကဿကူပမာ	၁၃၅
ကာမရူပီ ဒုဝိဓော	၁၂
ကာမာ ဒွေ	၈၈
ကာယပါဂဗ္ဘိယံ အဋ္ဌဋ္ဌာနံ	၁၈၃
ကာယိကာ ခိဍ္ဍာ	၇၆
ကာဠသီဟော	၁၁၃
ကိမ္ဗိလ	၃၀၅
ကိလေသကာမာ	၈၈
ကုက္ကုရသိင်္ဂါလာနံ ဝိသေသတာ	၃၆
ကုဋ္ဌိ	၂၆-၈
ကုလဒူသက	၁၄၇
ကုလပုတ္တာ ဒုဝိဓာ	၁၄၁
ကေသရသီဟော	၁၁၃
ကောဓပညာဏတာ	၁၅၂
ကောဓဿ အာဒီနဝါ	၁၁
ကောဝိဠာရရုက္ခ	၈၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ခ]	
ခဂ္ဂဝိသာဏ	၅၈
ခယ	၂၈၀
ခိဍ္ဍာ ဒုဝိဓာ	၇၆
ခီဏာ	၂၉၁
ခီဏာသဝ	၁၃၇
ခေတ္တဇ	၇၀-၁
ခေတ္တဇော	၅၇
[ဂ]	
ဂင်္ဂါယ စ ရာဇဂဟဿ စ အန္တရာ ပဉ္စယောဇနံ	၂၆၆
ဂင်္ဂါယ စ ဝေသာလိယာ စ အန္တရာ တိယောဇနံ	၂၆၇
ဂတပစ္စာဂတဝတ္တ	၄၇-၈ ၅၂၊၆၆
ဂဒါဝုဓံ	၂၁၉
ဂန္ဓမာဒန	၅၉
ဂန္ဓမာဒနပဗ္ဗတေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဝသန္တိ	၅၈
ဂဟပတိရတန	၂၇၅
ဂိဇ္ဈ	၃၀၃
ဂိဟိဗျဉ္ဇန	၈၁
ဂိဟိ,ဘိက္ခုညာဏာနံ ဒုန္နိက္ခတာ	၂၆၂
ဂုဟာယော တိဿော	၅၉
ဂေါပ	၂၄-၅
ဂေါပါလကဝိဟာရ	၄၁
[ဃ-စ]	
ဃောသပ္ပမာဏိကာ	၂၃၄
စက္ကရတနံ ကမ္မပစ္စယေန ဥတုတော သမုဋ္ဌာတိ	၂၇၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āraññakassa akaraṇīyāni	184-5
Āraññakassa karaṇīyāni	180-2
Āraññakassa pariharaṇāni	177-8
Ālayo duvidho	211
Āvikaraṇa	288-9
Āvudhāni cattāri	219
Āhāraṁ aṭṭhaṅgasamannāgataṁ āhāreti	52
Āhāralola	32
Āhuti	157, 307
Āḷavakayakkhassa bhavanaṁ Āḷavīnagarassa avidūre gāvutamatte	212, 216
Āḷavakayakkhassa bhavanaṁ Sāvatthito tiṁsayojanaṁ	215
Āḷavī	212
[I - Ī]	
Itthiratana	275
Imasmiṁ dhammavinaye pañcamo samaṇo nāma natthi	145
Iriyāpathacariyā	57
Īti	89
[U]	
Ugghaṭitaññūnaṁ saṅkhepadesanāya ācikkhati	146
Uñchācārikā	310

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Uttarakuru aṭṭhayojanasahassa-parimaṇḍalo	277
Upakāro	64
Upaddava	89
Upadhayo cattāro	40
Upadhi sattasaṅkhāravasena duvidho	40
Upamāyo catasso	140
Upayogatthe karaṇavacanaṁ	253
Upekkhā	116
Uposathasaddassa atthuddhāro	197
Uppatti catubbidhā	42
Uppannaṁ anekappabhedaṁ	4-6
Uppannakilesaṁ niggaṇhatha	50
Uragassa tacaṁ jahanto catubbidhena jahāti	12
Uragā pañcasu ṭhānesu sajātiṁ nātivattanti	12-3
Urago duvidho	12
Usabho gavasatajeṭṭho	36
[E - O]	
Eka	57
Ekacara	205
Eṇīmigo	73
Evaṁ me sutaṁ	122
Ehi bhikkhu	308-9
Okkhittacakkhu	104
Ora	22
Orapāra	12

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စက္ကရတန	၂၇၃-၄၊၂၇၆-၇
စက္ခုမာ	၃၀
စဏ္ဍာလကုလ	၁၆၇
စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလ	၁၇၉
စရံ	၂၃၆
စရဏံ ပန္နရသပ္ပဘေဒံ	၂၀၃
စရိတာနုကူလကမ္မဋ္ဌာနံ စတုရာ-သီတိသဟဿပ္ပဘေဒံ	၁၇၅
စရိတာနုကူလာနိ ကမ္မဋ္ဌာနာနိ	၁၇၅
စရိယာယော အဋ္ဌ	၅၇-၀
စာတုဒ္ဒိသာ	၇၇
စိကိစ္ဆိတ	၂၀၆
စောရ	၁၆၄-၅
[ဆ-ဇ]	
ဆတ္တ,ပဋာကာရောပိ တဿ နိဿန္ဒော	၂၉၆
ဆာဝါယ ပုဏ္ဏော သုဘဒ္ဒေါ	၂၄၉
ဆေဒ	၃၀၂
ဇင်္ဂမနေ	၂၅
ဇနပဒကလျာဏီနန္ဒာ	၂၃၃
ဇမ္ဗုဒီပေါ ဒသယောဇန-သဟဿပရိမဏ္ဍလော	၂၇၇
ဇာတိံ ပဋိစ္စ သောကော	၆၂
ဇာတိတ္ထဒ္ဓ	၁၅၄
ဇိဏ္ဏ,ပုရာဏာနံ ဝိသေသတာ	၁၂
ဇီဝိတသင်္ခယံ	၁၁၇
[ဉ-ဍ]	
ဉာဏစရိယာ	၅၇
ဌာနုပစာရ	၂၃၀
ဌိတကပ္ပီ	၂၀၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဍ-တ]	
ဍံသ	၉၀
တဏှာသန္ထဝ	၆၆
တထာဂတ	၂၉၂-၃
တထာဂတဿ အရက္ခေယျာနိ စတ္တာရိ	၃၃-၄
တထာဂတဿ ဓမ္မဒေသနာ နိမ္မလာ	၂၄၉
တထာဂတော အဟေတုအပ္ပစ္စယာ ဓမ္မံ န ဒေသေတိ	၂၄၉
တမော စတ္တာရော	၁၄၆
တသရ	၂၅၃
တာဒိနော အာကာရာ ပဉ္စ	၁၉၉
တာပသာ အဋ္ဌဝိဓာ	၃၁၀
တိကာ တယော	၁၀၆
တိဋ္ဌံ	၂၃၆
တိဏာသီဟော	၁၁၃
တိဏုဒ္ဓဋကမ္မဿ နိဿန္ဒော	၂၉၆
တိဝိဓမုပ္ပန္နာနိ ဘူမိလဒ္ဓနေဝ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ	၇
တေဇောဓာတူ စတဿော	၄၉
[ထ-ဒ]	
ထာဝရနေ	၂၅
ဒက္ခိဏာ	၂၀၂
ဒက္ခိဏာဂိရိ	၁၂၃
ဒက္ခိဏေယျ	၂၀၂
ဒဏ္ဍ	၅၇
ဒန္တလုယျကာ	၃၁၀
ဒရထ	၂၂
ဒဿန	၂၀၆
ဒါမ	၃၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kacchā dve	30
Kataṁ karaṇīyaṁ	142
Kadariya	163
Kappitakesamassu	19
Kammaṭṭhānaṁ duvidhaṁ	48
Kammaṭṭhānavippayuttacittena pādaṁ na uddharati	50-1
Kammaṭṭhānūpacāra	180-1, 182, 184-5
Karaṇīyākaraṇīya	178
Karuṇā	116
Kalalavappaṁ	124
Kasāva	96
Kasāvā tayo	96
Kassakūpamā	135
Kāmarūpī duvidho	12
Kāmā dve	88
Kāyapāgabbhiyaṁ aṭṭhaṭṭhānaṁ	183
Kāyikā khiḍḍā	76
Kāḷasīho	113
Kibbisa	305
Kilesakāmā	88
Kukkurasiṅgālānaṁ visesatā	36
Kuṭi	26-8
Kuladūsaka	147
Kulaputtā duvidhā	141
Kesarasīho	113
Kodhapaññāṇatā	152
Kodhassa ādīnavā	11
Koviḷārarukkha	80

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Kha]	
Khaggavisāṇa	58
Khaya	280
Khiḍḍā duvidhā	76
Khīṇa	291
Khīṇāsava	137
Khetraja	70-1
Khetrajo	57
[Ga]	
Gaṅgāya ca Rājagahassa ca antarā pañcayojanaṁ	266
Gaṅgāya ca Vesāliyā ca antarā tiyojanaṁ	267
Gatapaccāgatavatta	47-8, 52, 66
Gadāvudhaṁ	219
Gandhamādana	59
Gandhamādanapabbate Paccekabuddhā vasanti	58
Gahapatiratana	275
Giddha	303
Gihibyañjana	81
Gihi, bhikkhuñāṇānaṁ dandhatikkhatā	262
Guhāyo tisso	59
Gopa	24-5
Gopālakavihāra	41
[Gha - Ca]	
Ghosappamāṇikā	234
Cakkaratanaṁ kamma-paccayena ututo samuṭṭhāti	274

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒါရုဏတာ	၃၀၄
ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ	၁၆၈
ဒိဋ္ဌိဝိသူကာနိ	၉၅
ဒိဋ္ဌိသန္ထဝ	၆၆
ဒိန္နကော	၅၇
ဒိန္နံ ဓုရာနံ ဝါသဓုရမေဝ သေဋ္ဌံ	၁၉၃
ဒီဃာယုကဗုဒ္ဓါနဉ္စ သမ္မုခသာဝကာယေဝ ပဗ္ဗာဇေန္တိ	၁၉၃
ဒုကာနိ စတ္တာရိ	၁၈၆
ဒုက္ခလက္ခဏံ ဣရိယာပထပဋိစ္ဆန္နံ	၂၃၇
ဒုက္ခာ ပမုစ္စတိ	၂၀၈-၉
ဒုဋ္ဌဂါမဏိအဘယမဟာရာဇာ	၆၃
ဒုလ္လဘ,သုဒုလ္လဘာနံ ဝိသေသတာ	၁၆၇
ဒုလ္လဘာ ပဉ္စ	၁၂၀
ဒုဿာဝုဓံ	၂၁၉
ဒုဿီလတာ	၃၀၆
ဒူရာ,ဝိဒူရာနံ ဝိသေသတာ	၁၈၇
ဒူရေနိဒါနံ	၂-၃
ဒေယျဓမ္မ	၂၈၂
ဒေဝတာဒယော ဥပဋ္ဌာနံ အဂမံသု	၅၀
ဒေဝတာသု မနုဿာနံ ဥပကာရကတာ	၂၇၁
ဒေဝတာဟိ ဩဇာ ပက္ခိတ္တာ	၁၃၈
[ဓ]	
ဓည	၁၀၁
ဓန	၁၀၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဓ]	
ဓနလောလ	၃၂
ဓနာနိ ပဉ္စ	၂၅
ဓမ္မဓရ	၉၉
ဓမ္မပ္ပမာဏိကာ	၂၃၄
ဓမ္မဿာမိ	၁၄၃
ဓမ္မသေရိတံ	၇၄
ဓမ္မာ,ဓမ္မဝါဒီ	၁၉၄-၅
ဓမ္မာဘိသမယော ဂဏနာတော အသင်္ခိယော	၁၅၆
ဓမ္မော သုခမာဝဟတိ	၂၂၅
ဓာတူနံ ဝိကိရဏာဝိကိရဏတာ	၁၉၃
ဓိတိ	၈၃
ဓိရာ	၂၉၂
ဓုတ္တ	၁၅၄
ဓုရာနိ ဒွေ	၁၉၃
[န]	
နတ္ထိကဒိဋ္ဌိက	၃၀၃
နန္ဒမူလကပဗ္ဘာရ	၅၉၊၆၆-၇-၈
နန္ဒာယော တိဿော	၂၃၃
နယနာဝုဓံ	၂၁၉
နဝ	၂၉၁
နာဂ	၂၀၅
နာဂဘဝနေ ရတနပလ္လင်္ကော	၂၉၃
နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယ	၁၄၂
နိကေတ	၂၄၅
နိက္ကရုဏတာ	၃၀၄
နိက္ခန္တံ ဝါတိအာဒီနံ အတ္ထော	၁၇၄-၅
နိက္ကုဟ	၉၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Cakkaratana	273-4, 276-7
Cakkhumā	38
Caṇḍālakula	167
Catupārisuddhisīla	179
Caraṁ	236
Caraṇaṁ pannarasappabhedaṁ	203
Caritānukūlakammaṭṭhānaṁ caturāsītisahassappabhedaṁ	175
Caritānukūlāni kammaṭṭhānāni	175
Cariyāyo aṭṭha	57-8
Cātuddisā	77
Cikicchita	286
Cora	164-5
[Cha - Ja]	
Chatta, paṭākāropi tassa nissando	296
Chāvāya putto Subhaddo	249
Cheda	302
Jaṅgamadhana	25
Janapadakalyāṇinandā	233
Jambudīpo dasayojana-sahassaparimaṇḍalo	277
Jātiṁ paṭicca soko	62
Jātitthaddha	154
Jiṇṇa, purāṇānaṁ visesatā	12
Jīvitasaṅkhayaṁ	117
[Ña - Ṭha]	
Ñāṇacariyā	57
Ṭhānūpacāra	238
Ṭhitakappī	281

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ḍa - Ta]	
Ḍaṁsa	90
Taṇhāsanthava	66
Tathāgata	292-3
Tathāgatassa arakkheyyāni cattāri	33-4
Tathāgatassa dhammadesanā nimmalā	249
Tathāgato ahetu-appaccayā dhammaṁ na deseti	249
Tamo cattāro	146
Tasara	253
Tādino ākārā pañca	199
Tāpasā aṭṭhavidhā	310
Tikā tayo	186
Titthaṁ	236
Tiṇasīho	113
Tiṇuddhaṭakammassa nissando	296
Tividhamuppannāni bhūmiladdheneva saṅgahaṁ gacchanti	7
Tejodhātū catasso	49
[Tha - Da]	
Thāvaradhana	25
Dakkhiṇā	282
Dakkhiṇāgiri	123
Dakkhiṇeyya	282
Daṇḍa	57
Dantaluyyakā	310
Daratha	22
Dassana	286
Dāma	36

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နိဒါနံ တိဝိဓံ	၂-၃
နိဒါနာနိ ဒူရေနိဒါနေယေဝ သမောဓာနံ ဂစ္ဆန္တိ	၃
နိဒ္ဒါသီလတာ	၁၅၂
နိယျာန	၂၀၀
နိရယတော အာဂတာနံ ဂတ္တာနိ ဥဏှာနိ	၆၀
နိဝေသန	၂၄၇
နိသဘော သတသဟဿဇေဋ္ဌော	၃၆
နိသိန္နော	၂၃၆
နိဝရဏပ္ပဟာနံ ဒုဝိဓံ	၂၃
[ပ]	
ပံသုဝပ္ပံ	၁၂၄
ပဂုမ္ဗ	၂၀၉
ပစ္စဿောသိ	၁၅၉
ပစ္စေကဗုဒ္ဓ	၅၆
ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ အတ္ထရသမေဝ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ န ဓမ္မရသံ	၄၆
ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ကုလာနိ	၄၆
ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ပတ္ထနာ	၄၅
ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ပရိနိဗ္ဗာနဋ္ဌာနံ	၁၁၇
ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ပုဗ္ဗေ အပ္ပတွာ ဗုဒ္ဓါနံ ဥပ္ပဇ္ဇနကာလေယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ	၄၆
ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ သယမေဝ ဗုဇ္ဈန္တိ	၄၆
ပစ္ဆာဘတ္တကိစ္စ	၁၂၁
ပစ္ဆိမယာမ	၁၂၁
ပဋ္ဌပ္ပကာရဂေါမဏ္ဍလ	၃၅
ပဉ္ဉာ စတ္တာရော	၂၂၄-၂၂၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပညာဇီဝိ	၂၂၆
ပညာဓိက	၄၃
ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တ	၆၅-၆
ပဋိဘာနဝါ တိဓာ	၈၉
ပဋိဘာနော တိဝိဓော	၈၉
ပဌမဂိမှ	၂၀၉
ပဌမယာမ	၁၂၁
ပဏိဓယော ပဉ္စ	၆၉
ပဏီတ	၂၀၀
ပဏ္ဍုသီဟော	၁၁၃
ပတ္တိစရိယာ	၅၀
ပထဝီဓာတူ ဝီသတိ	၄၉
ပဒဟာနဝီရိယ	၁၁၀
ပဒုမီ	၈၂
ပဗ္ဗဇိတာ နာမ န ကောဓ-ပရာယဏာ	၇၂
ပဗ္ဗတာ သတ္တ	၅၉
ပမာဏိကာ စတ္တာရော	၂၃၄
ပယုဉ္ဇိတဗ္ဗပယောဂ	၃၁၃
ပရဇ္ဈာသယတော ဥပ္ပတ္တိ	၄၂
ပရဒတ္တူပဇီဝိ	၂၅၀
ပရဒါရသေဝန	၃၀၂
ပရဒါရိကကမ္မဿ ဝိပါကာဝသေသာ	၆၀
ပရပုရိသလောလ	၃၂
ပရမတ္ထ	၁၁၀
ပရလောကော ဂန္တဗ္ဗော ဘောဂေ ပဟာယ	၃၀၉
ပရဟိတာယ ပဋိပတ္တိ	၂၃၁
ပရာဘဝ	၁၅၁

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Da]

Dāruṇatā 304
Diṭṭhamaṅgalikā 168
Diṭṭhivisūkāni 95
Diṭṭhisanthava 66
Dinnako 57
Dvinnaṁ dhurānaṁ vāsadhurameva seṭṭhaṁ 193
Dīghāyukabuddhānañhi sammukhasāvakāyeva pabbājenti 193
Dukāni cattāri 186
Dukkhalakkhaṇaṁ iriyāpatha-paṭicchannaṁ 237
Dukkhā pamuccati 208-9
Duṭṭhagāmaṇi-abhayamahārājā 63
Dullabha, sudullabhānaṁ visesatā 167
Dullabhā pañca 120
Dussāvudhaṁ 219
Dussīlatā 306
Dūrā, vidūrānaṁ visesatā 187
Dūrenidānaṁ 2-3
Deyyadhamma 282
Devatādayo upaṭṭhānaṁ agamaṁsu 50
Devatāsu manussānaṁ upakārakatā 271
Devatāhi ojā pakkhittā 138

[Dha]

Dhañña 101
Dhana 101

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Dha]

Dhanalola 32
Dhanāni pañca 25
Dhammadhara 99
Dhammappamāṇikā 234
Dhammassāmi 143
Dhammaseritaṁ 74
Dhammā, dhammavādī 194-5
Dhammābhisamayo gaṇanāto asaṅkhiyo 156
Dhammo sukhamāvahati 225
Dhātūnaṁ vikiraṇāvikiraṇatā 193
Dhiti 83
Dhīrā 292
Dhutta 154
Dhurāni dve 193

[Na]

Natthikadiṭṭhika 303
Nandamūlakapabbhāra 59, 66-7-8
Nandāyo tisso 233
Nayanāvudhaṁ 219
Nava 291
Nāga 205
Nāgabhavane ratanapallaṅko 293
Nāparaṁ itthattāya 142
Niketa 245
Nikkaruṇatā 304
Nikkujjitaṁ vāti-ādīnaṁ attho 174-5
Nikkuha 96

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ပ]

ပရာဘဝမုခံ တိဝိဓံ ပဉ္စဝိဓံ ၁၅၂
ပရာဘဝသုတ္တ ၁၅၀
ပရိဏာယကရတန ၂၇၅
ပရိပုဏ္ဏပဋိဘာနဝါ ၉၉
ပရိယတ္တိံ နိဿာယ ပရိဝါရာ ၁၉၃
ပရိယတ္တိဓမ္မော သုပုပ္ဖိတဂ္ဂဝနပ္ပဂုမ္ဗ-သဒိသော ၂၉၀
ပရိယတ္တိဓုရံ ၁၉၃
ပရိယတ္တိပဋိဘာနဝါ ၉၉
ပရိဝါရံ နိဿာယ လာဘော ၁၉၄
ပရိဿယ ၇၈
ပရေသံ ဝိဟေသတာ ၃၀၆
ပလာပ ၁၄၈
ပဝတ္တဖလိကာ ၃၁၀
ပသဒမိဂေါ ၇၃
ပဟာနဝိနယာ ပဉ္စ ၇-၈
ပါဋိရူပိက ၃၀၅
ပါဏဘူတာနံ ဝိဟေသတာ ၁၈၆
ပါဏေသု အသံယတတာ ၃၀၆
ပါဒလောလ ၃၂
ပါပသီလာ ၃၀၅
ပါရံ ဂတံ ဆဟာကာရေဟိ ၂၀၆
ပါရိဟာရိယကမ္မဋ္ဌာန(ပဏ္ဏာ) ၄၈
ပိဋ္ဌိမံသိက ၃၀၄
ပိဋ္ဌိမံသိကတာ ၃၀၄
ပိပါသ ၉၆
ပိဋ္ဌကာ ပဉ္စ ၂၆၃
ပုဂ္ဂလသေရိတံ ၇၄
ပုဂ္ဂလာ အဋ္ဌသတံ ၂၈၂
ပုဏ္ဏာဝသိတော ဥပ္ပတ္တိ ၄၂

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ပ]

ပုတ္တာ စတ္တာရော ၅၇
ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကောပိ ပလာပေါ ၁၄၈
ပုဗ္ဗဏှသမယ ၁၂၅
ပုဗ္ဗယောဂါဝစရေ အာနိသံသာ ပဉ္စ ၄၂
ပုဗ္ဗဝိဒေဟော သတ္တယောဇန-သဟဿပရိမဏ္ဍလော ၂၇၇
ပုရိသရတနံ ဒုဝိဓံ ၂၇၈
ပုရိသာ နာမ ဝီရိယံ ကတွာ ဏ္ဍိတတ္တံ ပါပုဏန္တိ ၁၆၉
ပုရေဘတ္တကိစ္စ ၁၁၉-၁၂၀
ပေစ္စ ၃၀၆

[ဖ-ဗ]

ဖရုသတာ ၃၀၆
ဗန္ဓန ၃၀၂
ဗန္ဓဝါနိ စတ္တာရိ ၁၀၁
ဗဟုဿုတော ဒုဝိဓော ၉၉
ဗာလဝသန္တ ၂၈၉
ဗီဇံ ပဉ္စဝိဓံ ၁၃၀
ဗုဒ္ဓ ၂၈၀
ဗုဒ္ဓဘူမိယော စတဿော ၄၅
ဗုဒ္ဓဿ မာတာပိတူနံ ပတ္ထနာ ၄၆
ဗုဒ္ဓါနံ အနနုသန္ဓိကာ နာမ ကထာ နတ္ထိ ၁၂၉
ဗုဒ္ဓါနံ ကုလာနိ ၄၆
ဗုဒ္ဓါနံ နိရတ္ထကဝစနံ နတ္ထိ ၂၀၂
ဗုဒ္ဓါနံ ပတ္ထနာ ၄၂-၃

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Na]

Nidānaṁ tividhaṁ 2-3
Nidānāni dūrenidāneyeva samodhānaṁ gacchanti 3
Niddāsīlatā 152
Niyyāna 208
Nirayato āgatānaṁ gattāni uṇhāni 68
Nivesana 247
Nisabho satasahassajeṭṭho 36
Nisinno 236
Nīvaraṇappahānaṁ duvidhaṁ 23

[Pa]

Paṁsuvappaṁ 124
Pagumba 289
Paccassosi 159
Paccekabuddha 56
Paccekabuddhā attharasameva paṭivijjhanti na dhammarasaṁ 46
Paccekabuddhānaṁ kulāni 46
Paccekabuddhānaṁ patthanā 45
Paccekabuddhānaṁ parinibbānaṭṭhānaṁ 117
Paccekabuddhā pubbe appatvā Buddhānaṁ uppajjanakāleyeva uppajjanti 46
Paccekabuddhā sayameva bujjhanti 46
Pacchābhattakicca 121
Pacchimayāma 121
Pañcappakārāgomaṇḍala 35
Pañhā cattāro 224-226

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Pa]

Paññājīvi 226
Paññādhika 43
Paṭibaddhacitta 65-6
Paṭibhānavā tidhā 99
Paṭibhāno tividho 99
Paṭhamagimha 289
Paṭhamayāma 121
Paṇidhayo pañca 69
Paṇītaṁ 280
Paṇḍusīho 113
Patticariyā 58
Pathavīdhātū vīsati 49
Padahanavīriya 110
Padumī 92
Pabbajitā nāma na kodhaparāyaṇā 72
Pabbatā satta 59
Pamāṇikā cattāro 234
Payuñjitabbapayoga 313
Parajjhāsayato uppatti 42
Paradattūpajīvī 258
Paradārasevana 302
Paradārikakammassa vipākāvasesā 68
Parapurisalola 32
Paramattha 110
Paraloko gantabbo bhoge pahāya 309
Parahitāya paṭipatti 231
Parābhava 151

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဗ]

ဗုဒ္ဓါနမ္ပိ ဒွေ စိတ္တာနိ ဧကတော နပ္ပဝတ္တန္တိ ၃၃
ဗုဒ္ဓါ နာမ အာမိသဂရုကာ န ဟောန္တိ ၃၁၁
ဗုဒ္ဓါ သယမ္ဘူ ဗုဇ္ဈန္တိ ပရေ စ ဗောဓေန္တိ ၄၆
ဗောဓိသတ္တဿ အဘဗ္ဗဋ္ဌာနာနိ အဋ္ဌာရသ ၄၅
ဗျပ္ပထော ၂၀၁
ဗြဟ္မစရိယဿဒ္ဒဿ အဋ္ဌုဒ္ဒါရော ၃၈-၉

[ဘ]

ဘဂဝတော ဧဝ ဝစနံ ဒွေ ဒွေ အဋ္ဌေ သန္ဓာယ ထောမေတိ ၁၃၉
ဘဂဝါ ယက္ခံ လောကုတ္တရဓမ္မခီရံ ပါယေတိ ၂၂၁
ဘဇ,သေဝါနံ ဝိသေသတာ ၁၁၈
ဘတက ၃၄-၅
ဘယ ၉၀
ဘဝံ ပဋိစ္စ ဇာတိ ၆၂
ဘဝ,ဝိဘဝါနံ ဝိသေသတာ ၁၉
ဘဝေါ နဝဝိဓော ၁၈
ဘိက္ခု ၂၅၇
ဘူတသဒ္ဒဿ အဋ္ဌုဒ္ဒါရော ၂၆၈
ဘူတ,သမ္ဘဝေသီနံ ဝိသေသတာ ၁၈၇
ဘူမိ ၅
ဘူမိ,ဘူမိလဒ္ဓါနံ ဝိသေသတာ ၆

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဘ]

ဘူမိ ပရိဗွေါသိတဿ နိဿန္ဒော ၂၉၆
ဘူမိလဒ္ဓ ၅

[မ]

မံသခဏ္ဍံ မုခေ ပက္ခိပိ ဘဂဝါ ၃၀၀
မက္ခ ၉၆
မဂဓ ၁၂၃
မဂ္ဂစရိယာ ၅၇
မဂ္ဂဇိဝိ ၁၄၇
မဂ္ဂဒူသီ ၁၄၈
မဇ္ဈိမယာမ ၁၂၁
မဉ္ဇူသကမာဠေ ဝါတာ ဆ ၅၉-၆၀
မဉ္ဇူသကရုက္ခ ၅၉
မဏိရတန ၂၇၄
မလ္လာဗျုကုမာရ ၁၇၁
မဒ ၃၀၄
မနုဿရတနံ ဒုဝိဓံ ၂၇၈
မနောပါဂဗ္ဘိယံ အနေကဋ္ဌာနံ ၁၈၄
မနောရမာ ၈၈
မနောသိလာတလံ သဋ္ဌိယောဇနံ ၆၉
မနောသိလာတလ ၉၃
မန္တဗန္ဓဝ ၁၇၄
မန္တာ ၂၀၁-၃၀၇
မရိစိဝဋ္ဋိ ၆၃
မဟာစောရာ ပဉ္စ ၁၆၄-၅
မဟာဇနကာယော သရီရကိစ္စံ ကတွာ ထူပံ ပတိဋ္ဌာပေသုံ ၂၉၅

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Pa]

Parābhavamukhaṁ tividhaṁ pañcavidhaṁ 152
Parābhavasutta 150
Pariṇāyakaratana 275
Paripucchāpaṭibhānavā 99
Pariyattiṁ nissāya parivārā 193
Pariyattidhammo supupphitagga-vanappagumbasadiso 290
Pariyattidhuraṁ 193
Pariyattipaṭibhānavā 99
Parivāraṁ nissāya lābho 194
Parissaya 78
Paresaṁ vihesatā 306
Palāpa 148
Pavattaphalikā 310
Pasadamigo 73
Pahānavinayā pañca 7-8
Pāṭirūpika 305
Pāṇabhūtānaṁ visesatā 186
Pāṇesu asaṁyatatā 306
Pādalola 32
Pāpasīlā 305
Pāraṁ gataṁ chahākārehi 206
Pārihāriyakammaṭṭhāna (Pacchā) 48
Piṭṭhimaṁsika 304
Piṭṭhimaṁsikatā 304
Pipāsa 96
Piḷakā pañca 263
Puggalaseritaṁ 74
Puggalā aṭṭhasataṁ 282
Pucchāvasito uppatti 42

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Pa]

Puttā cattāro 57
Puthujjanakalyāṇopi palāpo 148
Pubbaṇhasamaya 125
Pubbayogāvacare ānisaṁsā pañca 42
Pabbavideho sattayojana-sahassaparimaṇḍalo 277
Purisaratanaṁ duvidhaṁ 278
Purisā nāma vīriyaṁ katvā icchitatthaṁ pāpuṇanti 169
Purebhattakicca 119-120
Pecca 306

[Pha - Ba]

Pharusatā 306
Bandhana 302
Bandhavāni cattāri 101
Bahussuto duvidho 99
Bālavasanta 289
Bījaṁ pañcavidhaṁ 130
Buddha 280
Buddhabhūmiyo catasso 45
Buddhassa mātāpitūnaṁ patthanā 46
Buddhānaṁ ananusandhikā nāma kathā natthi 129
Buddhānaṁ kulāni 46
Buddhānaṁ niratthakavacanaṁ natthi 202
Buddhānaṁ patthanā 42-3

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[မ]

မဟာပထ ၁၆၇
မဟာပဒုမဒေဝပုတ္တ ၇၀
မဟာပထဝီ ဧကယောဇန-တိဂါဝုတမတ္တံ ဥဿဒါ ၁၉၅
မဟာဝိဟာရ ၆၂
မဟာသံဝေဂဝတ္ထူနိ အဋ္ဌ ၁၇၇-၈
မဟာသာဝကာနံ အဗ္ဘန္တရေ အာယသ္မာ ဘာရဒွါဇော ၁၄၂
မဟီ (သာဝတ္ထိတော သတ္တ-ယောဇနံ) ၂၄·၆-၉၊၃၁
မဟေသီ ၁၃၇-၂၁၁
မာတာပိတုဘရဏော အာနိသံသာ ၁၅၃
မာတုဂါမံ ဝိဝဇ္ဇယေ တမ္ဗလောဟဝိလီနံဝ ၂၄၄
မာတုဂါမဿ လောလာ ပဉ္စ ၃၂
မာနမဒ္ဒန ၂၂၀
မာနာတိမာန ၃၀၄-၅
မာနော နဝဝိဓော ၁၇
မာယာ ၃၀၄
မာယာဝီ ၁၄၈
မာရ ၃၉-၄၀
မာသဿ ဓမ္မဿဝန-ဒိဝသာ အဋ္ဌ ၁၉၁
မိဂါ ဒွေ ၇၃
မိတ္တ ၁၈၉
မိတ္တဒူဘိတာ ၃၀၄
မိတ္တသုဟဇ္ဇာနံ အင်္ဂါနိ စတ္တာရိ ၆၅
မိတ္တ,သုဟဇ္ဇာနံ ဝိသေသတာ ၆၄

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[မ]

မိတ္တသုဟဇ္ဇာ ဒုဝိဓာ ၆၄
မိတ္တသန္ထဝ ၆၆
မုဠှက ၁၅၈
မုတ္တပဋိဘာနော ၉၉
မုဒိတာ ၁၁၆
မုနိ ၂၅၉-၂၈၀
မူလကမ္မဋ္ဌာန ၄၉
မူလဖလဂဝိပ္ပလာနံ ဝိသေသတာ ၃၀၁
မေတ္တ ၁၈၉
မေတ္တသုတ္တဿ ကထန-ကာရဏာနိ ၁၇၅
မေတ္တာ ၁၁၆
မေတ္တာဈာနကမ္မဋ္ဌာန ၅၆
မေတ္တာဒယော စတ္တာရော ၇၇
မေတ္တာဘာဝနာကာရ ၁၈၅
မေတ္တာဘာဝနာယံ ဣရိယာ-ပထဿ အနိယမတာ ၁၉၀
မေတ္တာဘာဝနာယ ဝဍ္ဎနံ ၁၈၉
မေတ္တာယ အာနိသံသာ ၂၇၀-၁

[ယ]

ယညာ ၃၀၇
ယထာ ဣဒံ တထာ ဧတံ ၂၄၂
ယထာ ဧတံ တထာ ဣဒံ ၂၄၂
ယထာဘတံ နိက္ခိတ္တော ဧဝံ နိရယေ ၁၅၃
ယထာဘူတံ ပဿတိ ၂၄၁-၂
ယမကပါဋိဟာရိယ ၃၃
ယုတ္တပဋိဘာနော ၉၉

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ba]

Buddhānampi dve cittāni ekato nappavattanti 33
Buddhā nāma āmisagarukā na honti 311
Buddhā sayañca bujjhanti pare ca bodhenti 46
Bodhisattassa abhabbaṭṭhānāni aṭṭhārasa 45
Byappatho 201
Brahmacariyasaddassa atthuddhāro 38-9

[Bha]

Bhagavato eva vacanaṁ dve dve atthe sandhāya thometi 139
Bhagavā yakkhaṁ lokuttara-dhammakhīraṁ pāyeti 221
Bhaja, sevānaṁ visesatā 118
Bhataka 34-5
Bhaya 90
Bhavaṁ paṭicca jāti 62
Bhava, vibhavānaṁ visesatā 19
Bhavo navavidho 18
Bhikkhu 257
Bhūtasaddassa atthuddhāro 268
Bhū, sambhavesīnaṁ visesatā 187
Bhūmi 5
Bhūmi, bhūmiladdhānaṁ visesatā 6

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Bha]

Bhūmi paripphositassa nissando 296
Bhūmiladdha 5

[Ma]

Maṁsakhaṇḍaṁ mukhe pakkhipi Bhagavā 300
Makkha 96
Magadha 123
Maggacariyā 57
Maggajīvi 147
Maggadūsī 148
Majjhimayāma 121
Mañjūsakamāḷe vātā cha 59-60
Mañjūsakarukkha 59
Maṇiratana 274
Maṇḍabyakumāra 171
Mada 304
Manussaratanaṁ duvidhaṁ 278
Manopāgabbhiyaṁ anekaṭṭhānaṁ 184
Manoramā 88
Manosilātalaṁ saṭṭhiyojanaṁ 69
Manosilātala 93
Mantabandhava 174
Mantā 201, 307
Maricivaṭṭi 63
Mahācorā pañca 164-5
Mahājanakāyo sarīrakiccaṁ katvā thūpaṁ patiṭṭhāpesuṁ 295

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ယ]

ယုတ္တမုတ္တပဋိဘာနော ၉၉
ယောဂက္ခေမ ၁၃၅
ယောနိနံ ဧကဇ ဒွိဇတာ ၁၆၀

[ရ]

ရတန ၂၇၂
ရတနသုတ္တဿ အာဏာ ၂၉၂
ရတနသုတ္တဿ ဥပဒ္ဒဝါနံ ပဋိဃာတတာ ၂၆၀
ရသ ၁၀၆
ရသာနံ အဂ္ဂတာ ၃၁၁
ရာဂေ ဒိဋ္ဌေ အညတရေပိ ကိလေသာ ဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ ၉၀-၉
ရူပပ္ပမာဏိကာ ၂၃၄
ရောဂ ၉၀

[လ]

လိစ္ဆဝိ ၂၆၄
လုဒ္ဒ ၃၀၅-၆
လုဒ္ဒတာ ၃၀၆
လူခတာ ၃၀၄
လူခပ္ပမာဏိကာ ၂၃၄
လောကတ္ထစရိယာ ၅၀
လောကိယလောကုတ္တရ-မိဿကပဉှာ ၂၂၇-၀
လောဏမ္ဗိလာဒီနိ အပရိ-ဘုဉ္ဇန္တာနံ ပဏ္ဍုရောဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိ ၂၉၇
လောမဟံသဇာတတ ၁၃၉
လောလုပ ၉၆

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဝ]

ဝစီပါဂဗ္ဘိယံ စတုဗ္ဗာနံ ၁၀၄
ဝဇ္ဇိရာဇူနံ ၂၁၉
ဝဇ္ဇီ ၂၆၄
ဝဏ္ဏမုတ္တိကာ ၃၁၀-၁
ဝဏ္ဏမုတ္တိကာ သဗ္ဗ-တာပသေဟိ သေဝ္ဗာ ၃၁၁
ဝတ ၂၀၇
ဝတ္ထံ အပရိပူရေတွာ ပစ္စေက-ဗောဓိံ ပါပုဏန္တာ နာမ နတ္ထိ ၄၇
ဝတ္ထံ ပူရေန္တော ဗုဒ္ဓါနံ သန္တိကေ ဒိပ္ပါဘိညော ဟောတိ မဟာပညော ဝါ ၅၂
ဝဏ္ဏကာမာ ၈၀
ဝဓ ၃၀၂
ဝန ၂၂-၂၀၉
ဝနကုသုမပူဇာယ နိဿန္ဒော ၂၉၆
ဝနထဇ ၂၂
ဝပ္ပါနိ ဒွေ ၁၂၄
ဝရ,ဝရညူနံ ဝိသေသတာ ၂၉၀
ဝသဘော သဟာယဇေဋ္ဌော ၃၆
ဝသလက ၁၅၀၊၁၆၀
ဝသလသုတ္တ ၁၅၆
ဝသလာ တေတ္တိံသ စတုတ္တိံသ ဝါ ၁၆၆
ဝါစသိကာ ဒိဋ္ဌာ ၇၆
ဝါတဝဿာဒီနိ နဝ ၂၁၀-၉
ဝါယောဓာတု ဆ ၄၉
ဝါလုကောကိရဏဿ နိဿန္ဒော ၂၉၆
ဝါသဓုရံ ၁၉၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mahāpatha	167
Mahāpadumadevaputta	70
Mahāpathavī ekayojana-tigāvutamattaṁ ussadā	195
Mahāvihāra	62
Mahāsaṁvegavatthūni aṭṭha	177-8
Mahāsāvakānaṁ abbhantaro āyasmā Bhāradvājo	142
Mahī (Sāvatthito satta-yojanaṁ)	24-6-9, 31
Mahesī	137-211
Mātāpitubharaṇe ānisaṁsā	153
Mātugāmaṁ vivajjaye tambalohavilīnaṁva	244
Mātugāmassa lolā pañca	32
Mānamaddana	220
Mānātimāna	304-5
Māno navavidho	17
Māyā	304
Māyāvī	148
Māra	39-40
Māsassa dhammassavana-divasā aṭṭha	191
Migā dve	73
Mitta	189
Mittadūbhitā	304
Mittasuhajjānaṁ aṅgāni cattāri	65
Mitta, suhajjānaṁ visesatā	64

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mittasuhajjā duvidhā	64
Mittasanthava	66
Muṇḍaka	158
Muttapaṭibhāno	99
Muditā	116
Muni	259-280
Mūlakammaṭṭhāna	49
Mūlaphalagavipphalānaṁ visesatā	301
Metta	189
Mettasuttassa kathana-kāraṇāni	175
Mettā	116
Mettājhānakammaṭṭhāna	56
Mettādayo cattāro	77
Mettābhāvanākāra	185
Mettābhāvanāyaṁ iriyā-pathassa aniyamatā	190
Mettābhāvanāya vaḍḍhanaṁ	189
Mettāya ānisaṁsā	270-1
[Ya]	
Yaññā	307
Yathā idaṁ tathā etaṁ	242
Yathā etaṁ tathā idaṁ	242
Yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye	153
Yathābhūtaṁ passati	241-2
Yamakapāṭihāriya	33
Yuttapaṭibhāno	99

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိစိကိစ္ဆိတ	၂၀၆
ဝိဇယသုတ္တ	၂၃၃
ဝိဇ္ဇာ တိဿော အဋ္ဌ	၂၀၃
ဝိတက္ကော တယော နဝ	၁၉
ဝိတ္တ	၂၇၂
ဝိနယော ဒုဝိဓော	၇
ဝိပဉ္စိတညူနံ ဝိတ္ထာရဒေသနာယ ဝိဘဇတိ	၁၄၆
ဝိပဿနာယ အဝိဇ္ဇာယ ပဟာနံ	၁၁၄
ဝိပုလံ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ အာဟစ္စ ဌာနေန သကလတ္တဘာဝဗျာပနကံ	၇၆
ဝိဘူတိ	၂၀၁
ဝိဘူသာ ဒုဝိဓာ	၁၀၀
ဝိရာဂ	၂၀၀
ဝိဝေကာ တယော	၃၁၃
ဝိဟရတိ	၁၂၃
ဝိဟေသာ	၃၀၅
ဝီတရာဂ,သုသမာဟိတိန္ဒြိယာနံ ဝိသေသတာ	၂၅၂
ဝီရ	၂၀၄
ဝီရိယာဓိက	၄၃
ဝေသာလီ	၂၆၅
ဝေါဟာရကူဋ	၃၀၅
[သ]	
သံဝရဝိနယော ပဉ္စဝိဓော	၇-၈
သံသဂ္ဂေါ ပဉ္စဝိဓော	၆၂-၃
သံဟာရိမဓနေ	၂၅
သကဒါဂါမိနော တယော	၂၀၂
သက္ကာယဒိဋ္ဌိ	၂၀၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သကျ	၂၀၀
သဂ္ဂ	၂၇၂
သင်္ခါတဓမ္မ	၁၁၂
သင်္ဂ	၁၀၂
သစ္စံ သာဒုတရံ	၂၂၆
သစ္စသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၂၂၅
သတိစရိယော	၅၇
သတ္တရသဟရဏီသဟဿာနိ	၉၅
သဒေဝကေ	၂၂၂
သဒ္ဒါ စတ္တာရော	၂၁၇
သဒ္ဓါဓိက	၄၃
သဒ္ဓါယ လက္ခဏရသာဒီနိ	၁၃၀
သဒ္ဓိမ ဝိတ္တံ	၂၂၄
သန္တအပ္ပိယတာ	၁၅၂
သန္တိကေနိဒါနံ	၃
သန္တိ တိဿော	၂၄၆
သန္တော နာမ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓ-သာဝကာ	၁၅၁
သန္တုဋ္ဌီ တိဝိဓော	၆၆၊ ၂၄၅
သပတ္တကန္တကရဏာ သတ္တ	၁၀
သပဒါန	၁၅၇
သပဒါနစာရီ	၁၀၆
သပုတ္တဘရိယာ	၃၁၀
သဗ္ဗတ္ထကကမ္မဋ္ဌာန (ပဌမ)	၄၀
သဗ္ဗတိတ္ထိယဝါဒ	၂၀၄
သဗ္ဗဓမ္မာနံ ပါရဂူ	၂၀၆
သဗ္ဗဗုဒ္ဓါ ဝိဝဋ္ဋမာနေ ကပ္ပေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ	၄၆
သဗ္ဗရတနတောပိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ-ရတနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ	၂၇၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yuttamuttapaṭibhāno	99
Yogakkhema	135
Yoninaṁ ekaja dvijatā	160
[Ra]	
Ratana	272
Ratanasuttassa āṇā	292
Ratanasuttassa upaddavānaṁ paṭighātatā	268
Rasa	106
Rasānaṁ aggatā	301
Rāge khīṇe aññatarepi kilesā khīṇā honti	98-9
Rūpappamāṇikā	234
Roga	90
[La]	
Licchavī	264
Ludda	305-6
Luddatā	306
Lūkhatā	304
Lūkhappamāṇikā	234
Lokatthacariyā	58
Lokiyalokuttara-missakapañhā	227-8
Loṇambilādīni apari-bhuñjantānaṁ paṇḍurogo uppajji	297
Lomahaṭṭhajāta	139
Lolupa	96

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vacīpāgabbhiyaṁ catuṭṭhānaṁ	184
Vajirāvudhaṁ	219
Vajjī	264
Vaṇṭamuttikā	310-1
Vaṇṭamuttikā sabba-tāpasehi seṭṭhā	311
Vata	287
Vattaṁ aparipūretvā paccekabodhiṁ pāpuṇantā nāma natthi	47
Vattaṁ pūrento Buddhānaṁ santike khippābhiñño hoti mahāpañño vā	52
Vatthukāmā	88
Vadha	302
Vana	22, 289
Vanakusumapūjāya nissando	296
Vanathaja	22
Vappāni dve	124
Vara, varaññūnaṁ visesatā	290
Vasabho sahassajeṭṭho	36
Vasalaka	158, 160
Vasalasutta	156
Vasalā tettiṁsa catuttiṁsa vā	166
Vācasikā khiḍḍā	76
Vātavassādīni nava	218-9
Vāyodhātū cha	49
Vālukokiraṇassa nissando	296
Vāsadhuraṁ	193

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သဗြဟ္မကေ	၂၂၂
သဘာဝသီလတာ	၁၅၂
သမဏက	၁၅၈
သမဏဗြာဟ္မဏာနံ ဝိသေသတာ	၁၅၃
သမဏာ စတုရော	၁၄၄-၅၊ ၁၄၈
သမဏာ နာမ အတ္တနော နိဿယရဏံ ကာတုံ ဇုဏ္ဍိတ-ပဏ္ဍိတပဒေသံ ဂန္တုံ လဘန္တိ	၉၃
သမုထယာနိကရတနံ ဒုဝိဓံ	၂၇၈
သမထေန တဏှာယ ပဟာနံ	၁၁၄
သမာဓိစရိယာ	၅၇
သမာနသုခဒုက္ခော	၆၄
သမာရကေ	၂၂၂
သမ္ပတ္တကာလိကာ	၃၁၀
သယံ	၂၃၆-၇
သရဏံ ဂစ္ဆာမိ	၁၄၁
သရီသပ	၉၀
သလိလမ္ဗုစာရီ	၁၀၃
သလ္လ	၉၀
သလ္လာ ပဉ္စ	၂၃
သဝိညာဏကရတနံ နဝဝိဓံ	၂၇၈
သဝိညာဏကရတန	၂၇၈
သာတာဂိရ	၁၉၅
သာဓုသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၁၅၈-၉
သာမယိကဝိမုတ္တိ	၉၄
သာဝက	၂၈၂
သိက္ခာ တိဿော	၂၁၀
သိနေဟဒေါသ	၁၀၇
သီတံ ဒုဝိဓံ	၉၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သီလံ သမထဿ ပဒဋ္ဌာနံ	၁၁၄
သီလ	၂၈၇
သီလဗ္ဗတ	၂၈၇
သီလ,ဝတာနံ ဝိသေသတာ	၂၅၀
သီလဝန္တပုထုဇ္ဇနော လောကိယေ မဂ္ဂေ ဇီဝတိ နာမ	၁၄၅
သီဟ	၁၁၅
သီဟာ စတ္တာရော	၁၁၃
သုခံ တိဝိဓံ	၂၂၅
သုခဒုက္ခ,သောမနဿ-ဒေါမနဿာနံ ဝိသေသတာ	၁၀၈
သုဂတ	၃၉
သုစရိတေန အညတြ န သက္ကာ ကိဉ္စိ အာဒါယ ဂန္တုံ	၃၀၉
သုဏာဟိ၊ သာဓုကံ မနသိ-ကရောဟိ	၁၅၉
သုတ္တနိပါတေ အဋ္ဌကဝဂ္ဂေ သုတ္တာနိ သောဠသ	၂
သုတ္တနိပါတေ ဥရဂဝဂ္ဂေ သုတ္တာနိ ဒွါဒသ	၂
သုတ္တနိပါတေ စူဠဝဂ္ဂေ သုတ္တာနိ စုဒ္ဒသ	၂
သုတ္တနိပါတေ ပါရာယနဝဂ္ဂေ သုတ္တာနိ သောဠသ	၂
သုတ္တနိပါတေ ဘာဏဝါရာ အဋ္ဌ	၂
သုတ္တနိပါတေ မဟာဝဂ္ဂေ သုတ္တာနိ ဒွါဒသ	၂
သုတ္တနိပါတေ ဝဂ္ဂါ ပဉ္စ	၂
သုတ္တနိပါတေ သုတ္တာနိ သတ္တတိ	၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vicikicchita	286
Vijayasutta	233
Vijjā tisso aṭṭha	203
Vitakko tayo nava	19
Vitta	272
Vinayo duvidho	7
Vipañcitaññūnaṁ vitthāradesanāya vibhajati	146
Vipassanāya avijjāya pahānaṁ	114
Vipulaṁ aṭṭhamiñjaṁ āhacca ṭhānena sakalattabhāvabyāpanakaṁ	76
Vibhūti	201
Vibhūsā duvidhā	100
Virāga	280
Vivekā tayo	313
Viharati	123
Vihesā	305
Vītarāga, susamāhitindriyānaṁ visesatā	252
Vīra	204
Vīriyādhika	43
Vesālī	265
Vohārakūṭa	305
[Sa]	
Saṁvaravinayo pañcavidho	7-8
Saṁsaggo pañcavidho	62-3
Saṁhārimadhana	25
Sakadāgāmino tayo	282
Sakkāyadiṭṭhi	286

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sakya	280
Sagga	242
Saṅkhātadhamma	112
Saṅga	102
Saccaṁ sādutaraṁ	226
Saccasaddassa atthuddhāro	225
Saticariyo	57
Sattarasaharaṇisahassāni	95
Sadevake	222
Saddā cattāro	218
Saddhādhika	43
Saddhāya lakkhaṇarasādīni	130
Saddhīdha vittaṁ	224
Santa-appiyatā	152
Santikenidānaṁ	3
Santī tisso	246
Santo nāma Buddha-paccekabuddhasāvakā	151
Santhavo tividho	66, 245
Sapattakantakaraṇā satta	10
Sapadāna	157
Sapadānacārī	106
Saputtabhariyā	310
Sabbatthakakammaṭṭhāna (Paṭhama)	48
Sabbatitthiyavāda	284
Sabbadhammānaṁ pāragū	206
Sabbabuddhā vivaṭṭamāne kappe uppajjanti	46
Sabbaratanatopi Sammāsambuddharatanaṁ aggamakkhāyati	278

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သုဗ္ဗတ	၁၄၇
သုမေဓ	၂၁၁
သုဟုဋ္ဌိတံ	၂၁၁
သေဋ္ဌ	၂၀၀
သေရိတံ ဒုဝိဓံ	၇၄-၅
သေဝိတဗ္ဗာသေဝိတဗ္ဗမိတ္တ	၃၁၁-၃
သောချ	၁၀၂
သောတာပန္နာ တယော	၂၀၂၊ ၂၀၅
သောတာပန္နဿာပိ ဘိက္ခုနော ပစ္ဆာ ပဌမသောတာပန္န-ဂဟဏတော အတိ-မဟန္တတာ	၂၆၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သောပါက (စဏ္ဍာလ)	၁၆၇
[ဟ]	
ဟတ္ထအာဠဝက	၂၃၂
ဟတ္ထိရတန	၂၇၄
ဟာပနံ ဒုဝိဓံ	၆၅
ဟိတသုခါဂမနပဋ္ဌာန	၁၀၇
ဟေမဝတ	၁၉၅
ဟေမဝတသုတ္တ	၁၉၂

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Sa]

Sabrahmake 222
Sabhāsīlatā 152
Samaṇaka 158
Samaṇabrāhmaṇānaṁ visesatā 153
Samaṇā caturo 144-5, 148
Samaṇā nāma attano nissaraṇaṁ kātuṁ icchitapatthitapadesaṁ gantuṁ labhanti 93
Samathayānikaratanaṁ duvidhaṁ 278
Samathena taṇhāya pahānaṁ 114
Samādhicariyā 57
Samānasukhadukkho 64
Samārake 222
Sampattakālikā 310
Sayaṁ 236-7
Saraṇaṁ gacchāmi 141
Sarīsapa 90
Salilambucārī 103
Salla 90
Sallā pañca 23
Saviññāṇakaratanaṁ navavidhaṁ 278
Saviññāṇakaratana 278
Sātāgira 195
Sādhusaddassa atthuddhāro 158-9
Sāmayikavimutti 94
Sāvaka 282
Sikkhā tisso 210
Sinehadosa 107
Sītaṁ duvidhaṁ 90

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Sa]

Sīlaṁ samathassa padaṭṭhānaṁ 114
Sīla 287
Sīlabbata 287
Sīla, vatānaṁ visesatā 250
Sīlavantaputhujjano lokiye magge jīvati nāma 145
Sīha 115
Sīhā cattāro 113
Sukhaṁ tividhaṁ 225
Sukhadukkha, somanassa-domanassānaṁ visesatā 108
Sugata 39
Sucaritena aññatra na sakkā kiñci ādāya gantuṁ 309
Suṇāhi, sādhukaṁ manasi-karohi 159
Suttanipāte Aṭṭhakavagge suttāni soḷasa 2
Suttanipāte Uragavagge suttāni dvādasa 2
Suttanipāte Cūḷavagge suttāni cuddasa 2
Suttanipāte Pārāyanavagge suttāni soḷasa 2
Suttanipāte bhāṇavārā aṭṭha 2
Suttanipāte Mahāvagge suttāni dvādasa 2
Suttanipāte vaggā pañca 2
Suttanipāte suttāni sattati 2

နာမာနံ အနုက္ကမဏိကာ

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[အ]

အဂ္ဂါဠဝစေတိယ ၃
အဂ္ဂိကဘာရဒွါဇဗြာဟ္မဏ ၁၅၇
အဂ္ဂိဝေဿန ၁၄၆
အင်္ဂုလိမာလ ၂၀၀
အစိရဝတီ (နဒီ) ၁၇
အနာထပိဏ္ဍိက ၁၄၊ ၁၅၆၊ ၂၇၃၊ ၃၁၁
အနိဝတ္တဗြဟ္မဒတ္တ ၁၀၂
အနောတတ္တဒဟ ၅၉၊ ၆၈
အပရဂေါယာန ၂၇၇
အဘိရူပနန္ဒာ ၂၃၃
အသောကမဟာရာဇာ ၂၇၃

[အာ]

အာဒိစ္စဗန္ဓု (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ) ၉၃-၄
အာနန္ဒတ္ထေရ ၄၂-၃၊ ၄၆၊ ၅၉၊ ၆၀၊ ၁၂၂၊ ၁၂၅၊ ၁၂၈၊ ၁၅၀၊ ၂၃၃၊ ၂၆၇-၈၊ ၂၇၆၊ ၂၇၉
အာမဂန္ဓ (ဗြာဟ္မဏ) ၂၉၇
အာလိန္ဒက ၅၀
အာဠဝီ (ရဋ္ဌ) ၂၊ ၃၊ ၂၁၂၊ ၂၁၇-၈၊ ၂၃၂၊ ၂၅၄-၅
အာဠဝက (ယက္ခ) ၂၁၂-၂၂၊ ၂၂၄၊ ၂၃၂-၃

[ဣ-ဥ]

ဣသိပတန ၇၁၊ ၂၉၅၊ ၂၉၉၊ ၃၀၀
ဥတ္တရကုရု ၂၇၅၊ ၂၇၇
ဥတ္တရ (မာဏဝ) ၃၃

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဥ]

ဥဒါယီ ၂၀၄
ဥပက (အာဇီဝက) ၂၄၈-၅၀
ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ ထေရီ ၅

[ဧ]

ဧကနာလ (ဗြာဟ္မဏဂါမ) ၁၁၉
ဧကနာဠ (ဗြာဟ္မဏဂါမ) ၁၂၃-၄
ဧကပုတ္တကဗြဟ္မဒတ္တ (ရာဇာ) ၇၅
ဧကဝဇ္ဇိကဗြဟ္မဒတ္တ (ရာဇာ) ၇၄

[က]

ကပိလဝတ္ထု ၂၃၃၊ ၂၅၁၊ ၂၅၉၊ ၂၆၁
ကလမ္ဗုတိတ္ထဝိဟာရ ၅၁-၂
ကလျာဏီ (ဂါမ) ၆
ကသိဘာရဒွါဇဗြာဟ္မဏ ၁၁၉၊ ၁၂၂၊ ၁၂၄၊ ၁၂၆-၈
ကဿပ (ဗုဒ္ဓ) ၂၄၊ ၄၇၊ ၅၂၊ ၆၆၊ ၆၈၊ ၈၁၊ ၉၈၊ ၁၄၀၊ ၁၉၂၊ ၁၉၅၊ ၂၁၈၊ ၂၂၂၊ ၂၂၄၊ ၂၆၀၊ ၂၉၈၊ ၃၀၀၊ ၃၀၂၊ ၃၀၈-၉
ကာသိ (ရဋ္ဌ) ၂၇၃၊ ၂၉၉၊ ၃၀၀
ကာဠဒီဃဝါပိ (ဂါမ) ၆၂
ကာဠဝလ္လိမဏ္ဍပ ၅၁-၂
ကာဠီ (ဥပါသိကာ) ၂၀၅
ကိကီ (ရာဇာ) ၁၉၃၊ ၂၉၉၊ ၃၀၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Subbata	147
Sumedhā	211
Suhuṭṭhitaṁ	211
Seṭṭha	280
Seritaṁ duvidhaṁ	74-5
Sevitabbāsevitabbamitta	311-3
Sokhya	102
Sotāpannā tayo	282, 285
Sotāpannassāpi bhikkhuno pacchā paṭhamasotāpanna-gahaṭṭhato atimahantatā	262
[Sa]	
Sopāka (Caṇḍāla)	167
[Ha]	
Hattha-āḷavaka	232
Hatthiratana	274
Hāpanaṁ duvidhaṁ	65
Hitasukhāgamanapatthanā	187
Hemavata	195
Hemavatasutta	192

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကုမ္ဘဝတီ (နဒီ)	၁၇၂
ကုသ (မဟာရာဇာ)	၂၁၈
ကေဏိယ (ဇဋိလ)	၃၁၀
ကေလာသပဗ္ဗတ	၂၁၈
ကောဏ္ဍည	၂၂၃
ကောရဗျ (ရာဇာ)	၂၁၈
ကောလိယ (ရဋ္ဌ)	၁၂၆
ကောသလ (ရဋ္ဌ)	၂၆၁
ကောသလ (ရာဇာ)	၂၇၃
[ခ-ဂ-ဃ]	
ခေမက (သက္ကရာဇာ)	၂၃၃
ဂဂ္ဂရာ (ပေါက္ခရဏီ)	၁၆
ဂင်္ဂါ (နဒီ)	၁၆
ဂန္ဓဗ္ဗယက္ခ	၂၁၅-၆
ဂန္ဓမာဒန (ပဗ္ဗတ)	၅၈-၉
ဂယာ	၂၄၈
ဂေါတမ (ဗုဒ္ဓ)	၃၆၊၁၃၇၊၁၃၉-၄၁၊ ၁၅၀၊၁၉၈၊၂၀၁၊၂၀၄၊ ၂၀၆၊၂၂၆၊၂၈၃၊၂၉၈၊ ၃၁၁
ဃောသိတ (သေဋ္ဌိ)	၆၈
[စ]	
စက္ခုလောလဗြဟ္မဒတ္တ (ရာဇာ)	၁၀၃
စန္ဒဂုတ္တ (ပဗ္ဗတ)	၅၉
စာတုမဟာရာဇိက	၁၂၁၊၂၆၈
စာတုမာသိကဗြဟ္မဒတ္တ (ရာဇာ)	၈၀၊၁၀၄
စိဉ္စမာဏဝိကာ	၂၀၀၊၂၅၂
[စ-ဆ-ဇ]	
စုန္ဒ (ကမ္မာရပုတ္တ)	၁၃၈၊၁၄၂-၅
စူဠကာဠ (ပဗ္ဗတ)	၅၉
စေတိယ (ရာဇာ)	၁၂၃
ဆာဝါ	၂၄၈-၉
ဇနပဒကလျာဏီနန္ဒာ	၂၃၃-၄၊၂၅၉
ဇမ္ဗုဒီပ	၅၃၊၆၂၊၁၀၈၊၁၁၀၊ ၁၂၇၊၁၆၇၊၁၇၀၊၁၇၃၊ ၁၇၇၊ ၁၉၇၊ ၂၁၇-၈၊ ၂၂၄၊၂၇၃-၄၊၂၇၇-၈၊
ဇီဝက	၂၅၃
ဇေတဝန	၁၄၊၂၆၊၄၁၊၁၅၆၊ ၂၁၅-၆၊ ၂၃၄၊ ၂၄၉၊ ၂၉၈၊၃၁၁
[တ]	
တက္ကသိလာ	၂၉၄-၅
တာဝတိံသ	၂၅၉
တိဿ (တာပသ)	၂၉၉
တိဿ (ဗြာဟ္မဏ)	၃၀၈-၉
တိဿ (ဘာရဒွါဇ)	၃၀၈
တုသိတ (ဒေဝလောက)	၂၊၃၊၁၉၆၊ ၂၅၂
[ဒ]	
ဒါမရိက (ဒေဝပုတ္တ)	၃၉
ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ	၁၆၈၊၁၇၀-၂
ဒီပင်္ကရ (ဗုဒ္ဓ)	၃၊၃၃၊၃၅၊၄၄၊ ၁၃၄-၅၊၁၉၆၊၂၉၀
ဒုဋ္ဌဂါမဏိ (ရာဇာ)	၆၃
ဒေဝဒတ္တ	၂၀၀

Suttanipātaṭṭhakathāya paṭhamabhāge

Nāmānaṁ anukkamaṇikā

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[A]

Aggāḷavacetiya 3
Aggibhāradvājabrāhmaṇa 157
Aggivessana 146
Aṅgulimāla 200
Aciravatī (nadī) 17
Anāthapiṇḍika 14, 156, 273, 311
Anivattabrahmadatta 102
Anotattadaha 59, 68
Aparagoyāna 277
Abhirūpanandā 233
Asokamahārājā 273

[Ā]

Ādiccabandhu (Paccekabuddha) 93-4
Ānandatthera 42-3, 46, 59, 60, 122, 125, 128, 150, 233, 267-8, 276, 279
Āmagandha (brāhmaṇa) 297
Ālindaka 50
Āḷavī (raṭṭha) 2, 3, 212, 217-8, 232, 254-5
Āḷavaka (yakkha) 212-22, 224, 232-3

[I - U]

Isipatana 71, 295, 299, 300
Uttarakuru 275, 277
Uttara (māṇava) 33

[U]

Udāyī 204
Upaka (ājīvaka) 248-50
Uppalavaṇṇā therī 5

[E]

Ekanāla (brāhmaṇagāma) 119
Ekanāḷa (brāhmaṇagāma) 123-4
Ekaputtakabrahmadatta (rājā) 75
Ekavajjikabrahmadatta (rājā) 74

[Ka]

Kapilavatthu 233, 251, 259, 261
Kalambatitthavihāra 51-2
Kalyāṇī (gāma) 6
Kasibhāradvājabrāhmaṇa 119, 122, 124, 126-8
Kassapa (Buddha) 24, 47, 52, 66, 68, 81, 98, 140, 192, 195, 218, 222, 224, 260, 298, 300, 302, 308-9
Kāsi (raṭṭha) 273, 299, 300
Kāḷadīghavāpī (gāma) 62
Kāḷavallimaṇḍapa 51-2
Kāḷī (upāsikā) 205
Kikī (rājā) 193, 299, 300

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဓ-န]

ဓနဉ္စယ (ရာဇာ) ၂၁၈
ဓနပါလက ၂၀၀
ဓနဝတီ (ဗြာဟ္မဏီ) ၂၉၈
ဓနိယ (ဂေါပ) ၂၄-၆၊ ၂၉-၃၉၊ ၄၁
ဓမ္မကောရဏ္ဍ (နဂရ) ၂၄
နန္ဒ (ထေရ) ၂၆၀
နန္ဒ (မာဏဝက) ၂၅၉
နန္ဒမူလ (ပဗ္ဘာရ) ၅၉၊ ၆၆-၉၊ ၇၆၊ ၈၂၊ ၈၉၊ ၉၀၊ ၉၃-၄
နန္ဒာ ၂၃၃-၅၊ ၂၄၂-၃
နာဂပလိဝေဌနပဗ္ဗတ ၅၉

[ပ-ဗ]

ပဉ္စဝဂ္ဂိယာ ၁၉၆
ပထဝိန္ဓရ ၁၉၃
ပဗ္ဗတ (ရဋ္ဌ) ၂၄
ပဘာဝတီ ၂၁၈
ပါဒလောလဗြဟ္မဒတ္တ ၁၀၁၊ ၁၀၃
ပါလိလေယျက (ဟတ္ထိ) ၉၁
ပါဝါ (နဂရ) ၁၄၂
ပုဏ္ဏက (ယက္ခသေနာပတိ) ၂၁၈
ပုဗ္ဗဝိဒေဟ ၂၇၇
ဗန္ဓုမတီ (နဂရ) ၁၇၂-၃
ဗာရာဏသီ ၅၂၊ ၅၅-၆၊ ၆၀-၁၊ ၆၄၊ ၆၆၊ ၆၈၊ ၇၁၊ ၇၅-၆၊ ၇၈၊ ၈၀-၁၊ ၈၅၊ ၈၇၊ ၈၉၊ ၉၀-၂၊ ၉၄-၅၊ ၉၇၊ ၁၀၀-၅၊ ၁၀၇၊ ၁၀၉-၁၂၊ ၁၁၄၊ ၁၁၇၊ ၂၄၇၊ ၂၆၃၊ ၂၉၄-၅၊ ၂၉၈၊ ၃၀၀

[ဗ]

ဗိမ္ဗိသာရ ၂၆၆၊ ၂၆၇၊ ၂၇၃၊ ၂၉၄
ဗြဟ္မဒတ္တ (ဗြာဟ္မဏ) ၂၉၈
ဗြဟ္မဒတ္တ (ရာဇာ) ၅၃၊ ၅၅-၆

[ဘ-မ]

ဘဒ္ဒကပ္ပ ၁၉၂
ဘာရဒွါဇတ္ထေရ ၁၄၂
မဂဓ (ရဋ္ဌ) ၁၁၉၊ ၁၂၃-၄
မဉ္ဇူသကရုက္ခ ၅၉၊ ၆၀
မဏိဂုဟာ ၅၉
မဏ္ဍဗျကုမာရ ၁၇၁-၂
မဒ္ဒရဋ္ဌ ၆၁
မဒ္ဒဝ (ရာဇာ) ၆၁
မနောသိလာတလ ၆၉၊ ၈၂၊ ၉၃
မရိစိဝဋ္ဋိမဟာဝိဟာရ ၆၃
မလ္လ (ရဋ္ဌ) ၁၄၂
မဟာကစ္စာယနတ္ထေရ ၅
မဟာကဿပတ္ထေရ ၁၂၂
မဟာကာဠပဗ္ဗတ ၅၉
မဟာတိဿတ္ထေရ ၅၀
မဟာနာဂတ္ထေရ ၅၁-၂
မဟာနာမ ၂၀၃
မဟာပဇာပတိ ၂၃၃
မဟာပဒုမ ၂၂၅
မဟာပဒုမဒေဝပုတ္တ ၇၀-၁
မဟာပပါတ (ပဗ္ဗတ) ၁၁၇
မဟာဖုဿဒေဝတ္ထေရ ၅၀
မဟာမာယာ ၂၀၀
မဟာဝိဟာရ ၆၂

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kumbhavatī (nadī)	172
Kusa (mahārājā)	218
Keṇiya (jaṭila)	310
Kelāsapabbata	218
Koṇḍañña	223
Korabya (rājā)	218
Koliya (raṭṭha)	126
Kosala (raṭṭha)	261
Kosala (rājā)	273
[Kha - Ga - Gha]	
Khemaka (Sakkarājā)	233
Gaggarā (pokkharaṇī)	16
Gaṅgā (nadī)	16
Gadrabhayakkha	215-6
Gandhamādana (pabbata)	58-9
Gayā	248
Gotama (Buddha)	36, 137, 139-41, 150, 198, 201, 204, 206, 226, 283, 298, 311
Ghosita (seṭṭhi)	68
[Ca]	
Cakkhulolabrahmadatta (rājā)	103
Candagabbha (pabbata)	59
Cātumahārājika	121, 268
Cātumāsikabrahmadatta (rājā)	80, 104
Ciñcamāṇavikā	200, 252

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca - Cha - Ja]	
Cunda (kammāraputta)	138, 142-5
Cūḷakāḷa (pabbata)	59
Cetiya (rājā)	123
Chāvā	248-9
Janapadakalyāṇīnandā	233-4, 259
Jambudīpa	53, 62, 108, 110, 127, 167, 170, 173, 177, 197, 217-8, 224, 273-4, 277-8,
Jīvaka	253
Jetavana	14, 26, 41, 156, 215-6, 234, 249, 298, 311
[Ta]	
Takkasilā	294-5
Tāvatiṁsa	259
Tissa (tāpasa)	299
Tissa (brāhmaṇa)	308-9
Tissa (Bhāradvāja)	308
Tusita (devaloka)	2, 3, 196, 252
[Da]	
Dāmarika (devaputta)	39
Diṭṭhamaṅgalikā	168, 170-2
Dīpaṅkara (Buddha)	3, 33, 35, 44, 134-5, 196, 290
Duṭṭhagāmaṇi (rājā)	63
Devadatta	200

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မဟီ (နဒီ)	၂၄၊ ၂၆-၇၊ ၂၉၊ ၃၁
မာတင်္ဂ (စဏ္ဍာလ)	၁၆၇-၈၊ ၁၇၀၊ ၁၇၂-၃၊ ၁၇၅
မာတင်္ဂ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ)	၁၁၆
မာရ	၃၉၊ ၄၀၊ ၇၃၊ ၂၂၂
မောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရ	၂၇၈
[ရ]	
ရဋ္ဌပါလ	၂၂၅
ရာဇဂဟ	၁၁၆၊ ၁၂၃၊ ၂၀၅၊ ၂၃၅၊ ၂၆၃၊ ၂၆၆၊ ၂၉၄
ရေဝတတ္ထေရ	၂၅၀
[လ-ဝ]	
လိစ္ဆဝိ	၂၆၃-၄၊ ၂၆၆-၇၊ ၂၉၄
ဝင်္ကဟာရ (ဇနပဒ)	၂၄၈
ဝဇ္ဇီ (ရဋ္ဌ)	၂၆၄
ဝသဝတ္တီ (ဒေဝလောက)	၃၉၊ ၁၂၁
ဝိဒေဟ (ရဋ္ဌ)	၂၄
ဝိဓုရပဏ္ဍိတ	၁၉၉
ဝိဘူသကဗြဟ္မဒတ္တ	၁၀၀
ဝိသာခ (ဥပါသက)	၁၉၇
ဝိသာခါ (ဥပါသိကာ)	၂၅၀
ဝိဿကမ္မဒေဝပုတ္တ	၂၁၈
ဝေဇယန္တပါသာဒ	၂၅၉
ဝေသာလီ	၂၆၃၊ ၂၆၅၊ ၂၆၇-၈၊ ၂၉၃၊ ၂၉၆
ဝေဿန္တရ	၂

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သဝ-]	
ဝေဿဝဏ	၂၁၉
သက္က (ဒေဝရာဇာ)	၅၀၊ ၇၀၊ ၁၀၂၊ ၁၄၉၊ ၂၁၈-၉၊ ၂၅၉၊ ၂၆၇-၈၊ ၂၉၂-၃
သင်္ခ (ဗြာဟ္မဏ)	၂၉၄-၆
သင်္ခပါလ (နာဂရာဇာ)	၁၂
သဟမ္ပတိဗြဟ္မာ	၅၀၊ ၂၇၃
သာဂလ (နဂရ)	၆၁
သာတာဂိရိ	၁၉၂၊ ၁၉၅-၉၊ ၂၀၁-၅
သာရိပုတ္တတ္ထေရ	၃၈၊ ၁၅၃၊ ၁၅၈၊ ၁၈၂၊ ၂၇၈၊ ၂၈၆
သာဝတ္ထိ	၃၊ ၁၄၊ ၁၆-၇၊ ၂၄၊ ၂၆၊ ၄၂၊ ၁၅၆၊ ၁၇၅၊ ၂၁၅၊ ၂၃၃-၄၊ ၂၄၄၊ ၂၄၉-၅၀၊ ၂၅၃၊ ၂၅၆-၈၊ ၂၉၇-၈၊ ၃၀၉၊ ၃၁၁
သိရိမာ (ဒေဝကညာ)	၂၃၅-၆၊ ၂၄၄
သီတာလုကဗြဟ္မဒတ္တ (ရာဇာ)	၉၀
သီဟဠဒီပ	၄၈၊ ၅၁
သုဇာတာ	၁၃၈
သုတဗြဟ္မဒတ္တ	၉၈
သုဒ္ဓောဒန	၂၀၀၊ ၂၅၁
သုပ္ပဗုဒ္ဓ	၂၀၀
သုဘဒ္ဒ	၂၄၉
သုမေဓပဏ္ဍိတ	၄၄
သုဝဏ္ဏကာရပုတ္တ	၁၄
သုဝဏ္ဏပဿပဗ္ဗတ	၅၉
သုသိမ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ)	၂၉၅-၆

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Dha - Na]
Dhanañcaya (rājā) 218
Dhanapālaka 200
Dhanavatī (brāhmaṇī) 298
Dhaniya (gopa) 24-6, 29-39, 41
Dhammakoraṇḍa (nagara) 24
Nanda (thera) 260
Nanda (māṇavaka) 259
Nandamūla (pabbhāra) 59, 66-9, 76, 82, 89, 90, 93-4
Nandā 233-5, 242-3
Nāgapaliveṭhanapabbata 59

[Pa - Ba]
Pañcavaggiyā 196
Pathavindhara 193
Pabbata (raṭṭha) 24
Pabhāvatī 218
Pādalolabrahmadatta 101, 103
Pālileyyaka (hatthi) 91
Pāvā (nagara) 142
Puṇṇaka (yakkhasenāpati) 218
Pubbavideha 277
Bandhumatī (nagara) 172-3
Bārāṇasī 52, 55-6, 60-1, 64, 66, 68, 71, 75-6, 78, 80-1, 85, 87, 89, 90-2, 94-5, 97, 100-5, 107, 109-12, 114, 117, 247, 263, 294-5, 298, 300

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ba]
Bimbisāra 266, 267, 273, 294
Brahmadatta (brāhmaṇa) 298
Brahmadatta (rājā) 53, 55-6

[Bha - Ma]
Bhaddakappa 192
Bhāradvājatthera 142
Magadha (raṭṭha) 119, 123-4
Mañjūsakarukkha 59, 60
Maṇiguhā 59
Maṇḍabyakumāra 171-2
Maddaraṭṭha 61
Maddava (rājā) 61
Manosilātala 69, 82, 93
Maricivaṭṭimahāvihāra 63
Malla (raṭṭha) 142
Mahākaccāyanatthera 5
Mahākassapatthera 122
Mahākāḷapabbata 59
Mahātissatthera 50
Mahānāgatthera 51-2
Mahānāma 203
Mahāpajāpati 233
Mahāpaduma 225
Mahāpadumadevaputta 70-1
Mahāpapāta (pabbata) 117
Mahāphussadevatthera 50
Mahāmāyā 200
Mahāvihāra 62

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[သ]
သုသီမ (မာဏဝ) ၂၉၄-၅
သူရိယဂဗ္ဘပဗ္ဗတ ၅၉
သောဏ (သေဋ္ဌိပုတ္တ) ၂၂၅
သောရေယျသေဋ္ဌိ ၅

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဟ]
ဟိမဝန္တပဗ္ဗတ ၅၉၊ ၉၁၊ ၁၁၇၊ ၁၇၅၊ ၁၉၆၊ ၂၁၅-၆၊ ၂၉၇
ဟေမဝတ ၁၉၂၊ ၁၉၅-၈၊ ၂၀၀၊ ၂၀၃-၆၊ ၂၀၉-၁၀၊ ၂၁၆

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mahī (nadī)	24, 26-7, 29, 31
Mātaṅga (caṇḍāla)	167-8, 170, 172-3, 175
Mātaṅga (Paccekabuddha)	116
Māra	39, 40, 73, 222
Moggallānatthera	278
[Ra]	
Raṭṭhapāla	225
Rājagaha	116, 123, 205, 235, 263, 266, 294
Revatatthera	250
[La - Va]	
Licchavī	263-4, 266-7, 294
Vaṅkahāra (janapada)	248
Vajjī (raṭṭha)	264
Vasavatti (devaloka)	39, 121
Videha (raṭṭha)	24
Vidhurapaṇḍita	199
Vibhūsakabrahmadatta	100
Visākha (upāsaka)	197
Visākhā (upāsikā)	250
Vissakammadevaputta	218
Vejayantapāsāda	259
Vesālī	263, 265, 267-8, 293, 296
Vessantara	2

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa - Va]	
Vessavaṇa	219
Sakka (devarājā)	50, 70, 102, 149, 218-9, 259, 267-8, 292-3
Saṅkha (brāhmaṇa)	294-6
Saṅkhapāla (nāgarājā)	12
Sahampatibrahmā	50, 273
Sāgala (nagara)	61
Sātāgiri	192, 195-9, 201-5
Sāriputtatthera	38, 153, 158, 182, 278, 286
Sāvatthi	3, 14, 16-7, 24, 26, 42, 156, 175, 215, 233-4, 244, 249-50, 253, 256-8, 297-8, 309, 311
Sirimā (devakaññā)	235-6, 244
Sītālukabrahmadatta (rājā)	90
Sīhaḷadīpa	48, 51
Sujātā	138
Sutabrahmadatta	98
Suddhodana	200, 251
Suppabuddha	200
Subhadda	249
Sumedhapaṇḍita	44
Suvaṇṇakāraputta	14
Suvaṇṇapassapabbata	59
Susīma (Paccekabuddha)	295-6

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

နာနာပါဌ

ပဌမော မူလပါဌော၊ သီ····သီဟဠပေါတ္ထကံ၊ သျာ····သျာမပေါတ္ထကံ၊ ကံ····ကမ္ဗောဇပေါတ္ထကံ၊ ဣ····ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကံ၊ က····ကေသုစိ မရမ္မ-ပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ က-သီ····ကေသုစိ သီဟဠပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ ဋ္ဌ····အဋ္ဌကထာ။

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
( ) = (ဟတ္ထိတော အဓိကတ္တဘာဝေါ) (သီ)	၄၅
အဓိယမာနံ = အဓိယျမာနံ (သီ) ဓိဏမာနံ (သျာ) အသုဓိယမာနံ (က)	၂၀၁
အဂတိယာ = ပကတိယာ (သျာ၊ က)	၂၃၃
အဂ္ဂကဿကဝပ္ပကဘာဝံ = အဂ္ဂကဿကဘာဝံ (က)	၁၂၈
အဂ္ဂိယာဓာနေ = အဂ္ဂိယာပနေ (သျာ) အဂ္ဂိသာလဋ္ဌာနေ (က)	၁၅၇
အဇိယန္တိ = ဇီရိယန္တိ (သီ၊ သျာ)	၂၇၂
အဇ္ဈာယကာကုဋ္ဌေ = အဇ္ဈာယိကကုလေ (သျာ)	၁၇၄
အဋ္ဌေနကုတ္တန္တိ နိရတ္ထကမနေကဂန္ထပရိယာပုဏာနံ = အဋ္ဌေန ကုဇ္ဇန္တိ နိရတ္ထကာနတ္ထဇနကဂန္ထပရိယာပုဏာနံ (သီ)	၃၀၂
အဋ္ဌောသန္ဓာ = အဋ္ဌောပန္ဓာ (သီ၊ သျာ)	၃၀၃
အညာဓိကာရဝစနာရမ္ဘေ = အဓိကာရဝစနာရမ္ဘံ ဇောတေတိ (သျာ) အဓိကာရဝစနာရမ္ဘေ (က)	၁၂၅
အဋ္ဌံသု = သဏ္ဌဟိံသု (သီ)	၁၉၃
အဋ္ဌိံ ကတွာ = အဋ္ဌိကတွာ (သီ၊ သျာ)	၂၆၉
အတပ္ပကံ = အနပ္ပကံ (သီ) အနပ္ပကံ မနာပံ (သျာ) အနဿကံ (က)	၂၇၂
အတပ္ပကဋ္ဌေန = အနပ္ပကဋ္ဌေန (သီ)	၂၈၀
အတိတ္ထော = အတ္ထနော (သျာ၊ က)	၆၆

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Susīma (māṇava)	294-5
Sūriyagabbhapabbata	59
Soṇa (seṭṭhiputta)	225
Soreyyaseṭṭhi	5

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ha]	
Himavantapabbata	59, 91, 117, 175, 196, 215-6, 297
Hemavata	192, 195-8, 200, 203-6, 209-10, 216

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အဘိဝိဿာသနိယာနိ = အဝိဿသနိယာနိ (သီ)	၇၉
အတုသိတွာ = အတီယိတွာ (သီ)	၁၁၂
အတ္တနာ အဓိဂတမဂ္ဂနယာနုရူပံ = အတ္တနော အဘိသမယာနုရူပံ (သီ)	၄၂
အတ္တနာ ဝါ ယောဂမာပဇ္ဇိတာတိ = အတ္တနာ ဝုယျောဂမာပဇ္ဇိတာတိ (သီ)	၁၀၄
အတ္တနော ဝိဟာရေ = အန္တောဝိဟာရေ (သျာ၊ က)	၁၀၇
အတ္ထကုသလေန တထာဂတေန = အတ္ထကုသလာ ကုသလဿ ဓမ္မေ (သီ၊ က)	၁၉၂
အတ္ထဆေကေနာတိ = အတ္ထေ ဆေကေနာတိ (သီ၊ သျာ)	၁၇၀
အထ ကော အာစရိယ = အထ ကော စရဟိ (သီ)	၂၉၅
အဒိန္နမာဒေတီတိ = အဒိန္နံ အာဒိယတီတိ (သီ၊ သျာ)	၁၆၁
အဓဥ္စော ဝတသ္မိ = အဟဥ္စေဝ တသ္မိံ (သျာ၊ က)	၁၃၇
အဓိကတွာ = အဓိဂန္တွာ (သျာ၊ က)	၁၃၅
အဓိမာနာ = အဓိမနာ (သီ)	၁၇၀
အနာရောပေတွာ = အရောပေတွာ (သီ) အာရောပေတွာ (သျာ)	၁၂၉
အနုနယိတွာ = အာနယိတွာ (က)	၆၀
အနုပရောဓေန သယနတော = အနုပ္ပဂေဝ သယနတော (သီ) အနုပရောဓသယနတော (သျာ)	၂၁၁
အနုပဟတေ = အနုသဟဂတေ (သျာ၊ က)	၁၃၇
အနောမသတ္တသမ္မတာနမ္ပိ = ဩမကသတ္တသမ္မတာနမ္ပိ (သျာ၊ က)	၂၇၆
အပ္ပေသိ = အာဏာပေသိ (သျာ)	၆၀
အဗလဒုဗ္ဗလတ္တာ = အဗလာတိဒုဗ္ဗလတ္တာ (သီ)	၁၇
အဘာဝန္တော = အဝိစရန္တော (သျာ) အဓာဝန္တော (က)	၁၀၄
အဘိကန္တံ = အတိကန္တံ (သီ) အတိက္ကန္တံ (သျာ) အဘိက္ကန္တံ (က)	၁၃၉
အဘိသင်္ခတာနိ = အဘိဟတာနိ (သီ)	၁၅၇
အရသဘတ္တံ = အသာဒုဝန္တံ (သီ) အသာရဘတ္တံ (သျာ)	၉၆
အလဂ္ဂံယေဝ = အသင်္ဂံယေဝ (သီ) အသံသဋ္ဌမာနမေဝ (သျာ)	၁၁၃
အလ္လီယိတွာ = အလ္လီယန္တိ (သီ)	၁၁၀
အဝဋ္ဌိတာနိ = အဝတ္ထိတာနိ (သီ၊ သျာ)	၂၃၀
အဝသေသာ = အဝသေသာ ဂဗ္ဘသေယျာ (က)	၃၆

Suttanipātaṭṭhakathāya paṭhamabhāge

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho, Ṭṭha = Aṭṭhakathā.

Suttanipātaṭṭhakathāya Paṭhamabhāge

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[A]

( ) = (Hatthito adhikattabhāvo) (Sī) 45
Akhīyamānaṁ = Akhiyyamānaṁ (Sī) Khīṇamānaṁ (Syā) Asukhiyamānaṁ (Ka) 201
Agatiyā = Pakatiyā (Syā, Ka) 233
Aggakassakavappakabhāvaṁ = Aggakassakabhāvaṁ (Ka) 128
Aggiyādhāne = Aggiyāpane (Syā) Aggisālaṭṭhāne (Ka) 157
Ajīyanti = Irīyanti (Sī, Syā) 272
Ajjhāyakākuṭṭhe = Ajjhāyikakule (Syā) 174
Ajjhenakuttanti niratthakamaneka-ganthapariyāpuṇanaṁ = Ajjhena kujjanti niratthakānatthajanaka-ganthapariyāpuṇanaṁ (Sī) 302
Ajjhosannā = Ajjhopannā (Sī, Syā) 303
Aññādhikāravacanārambhe = Adhikāravacanārambhaṁ joteti (Syā) Adhikāravacanārambhe (Ka) 125
Aṭṭhaṁsu = Saṇṭhahiṁsu (Sī) 193
Aṭṭhiṁ katvā = Aṭṭhikatvā (Sī, Syā) 269
Atappakaṁ = Anappakaṁ (Sī) Anappakaṁ manāpaṁ (Syā) Anagghakaṁ (Ka) 272
Atappakaṭṭhena = Anappakaṭṭhena (Sī) 280
Atitto = Attano (Syā, Ka) 66

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[အ]

အံဝိဝဋ္ဋေတွာ = အရိဋ္ဌိတွာ (သီ၊ သျာ) ၁၉၅
အသံဃဋ္ဋော = အသံသဋ္ဌော (သီ) အသံဃဋ္ဋော (က) ၄၀
အသဋ္ဌိယာ = အနပ္ပိကာ (သီ) အနပ္ပကာ (သျာ) ၁၅၆
အသမ္ဘာဘာသိ ဝါ = သမ္ဘ မာ ဘာယီတိ ဝါ (က) ၁၆၃
အသမ္မောဟတော, န ဝိသယတော = အသမ္မောဟတော စ ဝိသယတော စ (သျာ၊ က) ၂၀
အသာရကဋ္ဌေန = အသာရကတ္တေန (သီ) ၁၀
အသုစိဘာဝမဿိတာတိ = အသုစိကမိဿိတာတိ (သီ၊ သျာ) ၃၀၃
အသုယျမာနာ = အသုခါယမာနာ (သီ) ၁၅၆
အသ္မမာနာတိ = အသမာနာတိ (သီ၊ သျာ) ၃၀၁
အံဿာ = အဿ (သျာ၊ က) ၂

[အာ]

အာဗာဓိကရောဂေန = သဘာဝိကရောဂေန (သီ) ၁၁၀
အာယတန္တိတိ = အာယတနန္တိ (သီ၊ သျာ) ၅၀
အာရက္ခာဒိဒုက္ခုပဒ္ဒဝါနော = အဇ္ဈနရက္ခဏာဒိပဒ္ဒဝါနံ (သီ) အနုရက္ခဏာဒိသု ဒုက္ခုပဒ္ဒဝါနံ (သျာ) ၂၉
အာရာမေန္တော = သံရာမေန္တော (သီ) အနုမောဒေန္တော (သျာ) ၂၀၃
အာဝဋ္ဋိတဟဒယာ = အာဝဍ္ဍိတဟဒယာ (သီ၊ က) ၁၁၁
အာဟာရာစာရေသု = လူခမံသာဟာရေသု (သျာ) ၇၉

[ဣ]

ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေဟိ သော = ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေသု ဟိ ယော (သီ) သမ္ဘူတဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေသု တာဒိ သော (သျာ) ၂၀၀
ဣတိ ဟိ ယထာ ဝုတ္တော ဘဂဝတာ၊ တထေဝ = ဣတိ ယထာ-ဝုတ္တမမ္မဒေသိတမေဝ (က) ၁၅၁
ဣတ္ထိကိရိယာ = ဣတ္ထိစရိယာ (သီ၊ သျာ) ၁၀၉
ဣဒါနိ တေသံ ဝိနယဓရာနံ = ဣမေဒါနိ တေ ဝိနယဓရာ (သီ) ဣမေသံ ဒါနိ ဝိနယဓရာနံ (က) ၁၉၄
ဣမေဝ မရဏံ သေယျောတိ = အယမေဝ မရဏသေယျောတိ (သီ) ၂၄၀

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[A]

Ativissāsaniyāni = Avissasanīyāni (Sī) 79
Atusitvā = Atīyitvā (Sī) 112
Attanā adhigatamagganayānurūpaṁ = Attano abhisamayānurūpaṁ (Sī) 42
Attanā vā yogamāpajjitāti = Attanā vuyyogamāpajjitāti (Sī) 184
Attano vihāre = Antovihāre (Syā, Ka) 187
Atthakusalena tathāgatena = Atthakusalā kusalassa dhamme (Sī, Ka) 192
Atthachekenāti = Atthe chekenāti (Sī, Syā) 178
Atha ko ācariya = Atha ko carahi (Sī) 295
Adinnamādetīti = Adinnaṁ ādiyatīti (Sī, Syā) 161
Adhañño vatasmi = Ahaññeva tasmiṁ (Syā, Ka) 137
Adhikatvā = Adhigantvā (Syā, Ka) 135
Adhimānā = Adhimanā (Sī) 170
Anāropetvā = Aropetvā (Sī) Āropetvā (Syā) 129
Anunayitvā = Ānayitvā (Ka) 68
Anuparodhena sayanato = Anuppageva sayanato (Sī)
Anuparodhasayanato (Syā) 211
Anupahate = Anusahagate (Syā, Ka) 137
Anomasattasammatānampi = Omakasattasammatānampi (Syā, Ka) 276
Appesi = Āṇāpesi (Syā) 60
Abaladubbalattā = Abalātidubbalattā (Sī) 17
Abhavanto = Avicaranto (Syā) Adhāvanto (Ka) 104
Abhikantaṁ = Atikantaṁ (Sī) Atikkantaṁ (Syā) Abhikkantaṁ (Ka) 139
Abhisaṅkhatāni = Abhihatāni (Sī) 157
Arasabhattaṁ = Asāduvantaṁ (Sī) Asādhubhattaṁ (Syā) 96
Alaggaṁyeva = Asaṅgaṁyeva (Sī) Asaṁsajjamānameva (Syā) 113
Allīyitvā = Allīyanti (Sī) 118
Avaṭṭhitāni = Avatthitāni (Sī, Syā) 238
Avasesā = Avasesā gabbhaseyyā (Ka) 36

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဤ]

ဤဒိသာနိ = ဤဒိသာနိ ဝစနသေသာနိ (သျာ) ဧဝံ ဒိဿတိ (က) ၄၀

[ဥ]

ဥက္ကံသနာဝဇာနနသဒ္ဒါတေန = ဥက္ကံသနဝမ္ဘနသဒ္ဒါတေန (သျာ၊ က) ၁၆၃
ဥဂ္ဂိလေတွာ = ဥက္ကိလေဒေတွာ (သီ၊ သျာ) ၂၆၀
ဥဏ္ဏာမော = ဥဏ္ဏမော (သီ) ၁၇
ဥဒကကီဠတော = ဥဒကေ ကီဠန္တော (သျာ၊ က) ၁၀၆
ဥဒကသမီပဒွါရေန = ဥဒကသမီပေ ဒွါရေန (သီ၊ က) ၂၄
ဥပနိဿယံ = ဥပရိသယံ (သီ) ၁၃၁
ဥပနိဿယာ = ဥပရိသယာ (သီ) ၁၃၁
ဥပရိဝိသာလာ ဒုပ္ပူရာ၊ ဣစ္ဆာ ဝိသဋဂါမိနီ။ ယေ စ တံ အနုဂိဇ္ဈန္တိ =
ဥပရိ ဝိသာလံ ဒုပ္ပူရံ၊ ဣစ္ဆံ ဝိသဋဂါမိနိံ။ ယေ စ တံ
အနုဂစ္ဆန္တိ (သီ၊ သျာ) (ခု ၅-၁၃၂၊ ၂၀၁) ၁၆
ဥပလိမ္ပတိ = ဥပလိပ္ပန္တိ (သီ) ၂၄၉
ဥပသမောပိ = ဥပသမောတိ (သီ) ဥပသမဿာတိ (သျာ) ၃၁၃
ဥပါဒါယုပါဒါဝသေန = အပါဒဒိပါဒဝသေန (သီ၊ သျာ) ၁၀၇
ဥပ္ပဇ္ဇနကာလေယေဝ = အန္တရာဥပ္ပဇ္ဇနကာလေယေဝ (က) ၄၆
ဥပ္ပါဒေန္တိ = နပ္ပဇဟန္တိ (သီ) ဥပါဒိယန္တိ (သျာ)
ဥပ္ပါဒေဿန္တိ (က) ၁၆၀
ဥမ္မင်္ဂါ = ဥမ္မင်္ဂေါ (သီ၊ သျာ) ၄၅

[ဦ]

ဦရုဗာဟုဗလာတိ = ဦရုဗလီဗာဟုဗလီတိ (သီ)
ဦရုပါသီဗာဟုဗလာတိ (သျာ) ၃၄

[ဧ]

ဧကတ္တသေဝိတာ = ဧကမန္တသေဝိတာ (သီ)
ဧကမတ္တသေဝိတာ (သျာ) ဧကမတ္တသေဝိတတ္တာ (က) ၁၁၁
ဧကန္တဗျဝသိတော = ဧကန္တဗျဝသိကော (က) ၁၉၈
ဧကဝိဟာရသုခေန = ဧကန္တာဘိရတိသုခေန (သီ)
ဧကန္တဝိဟာရသုခေန (သျာ) ၉၂

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Avivajjetvā = Ariñcitvā (Sī, Syā)	195
Asaṁghaṭṭho = Asaṁsaṭṭho (Sī) Asaṁghaṭṭo (Ka)	48
Asaṅkhiyā = Anappikā (Sī) Anappakā (Syā)	156
Asammābhāsī vā = Samma mā bhāyīti vā (Ka)	163
Asammohato, na visayato = Asammohato ca visayato ca (Syā, Ka)	20
Asārakaṭṭhena = Asārakattena (Sī)	18
Asucibhāvamassitāti = Asucīkamissitāti (Sī, Syā)	303
Asuyyamānā = Asukhāyamānā (Sī)	156
Asnamānāti = Asamānāti (Sī, Syā)	301
Assā = Assa (Syā, Ka)	2
[Ā]	
Ābādhikarogena = Sābhāvikarogena (Sī)	118
Āyatantīti = Āyatananti (Sī, Syā)	58
Ārakkhādidukkhapadaṭṭhāno = Ajjanarakkhaṇādipadaṭṭhānaṁ (Sī) Anurakkhaṇādīsu dukkhapadaṭṭhānaṁ (Syā)	29
Ārādhento = Saṁrādhento (Sī) Anumodento (Syā)	203
Āvaṭṭitahadayā = Āvajjitahadayā (Sī, Ka)	111
Āhārācāresu = Lūkhamaṁsāhāresu (Syā)	89
[I]	
Iṭṭhāniṭṭhehi so = Iṭṭhāniṭṭhesu hi yo (Sī) Sabbabhūta-iṭṭhāniṭṭhesu tādi so (Syā)	200
Iti hi yathā vutto Bhagavatā, tatheva = Iti yathā-vuttadhammadessitameva (Ka)	151
Itthikiriyā = Itthicariyā (Sī, Syā)	109
Idāni tesaṁ vinayadharānaṁ = Imedāni te vinayadharā (Sī) Imesaṁ dāni vinayadharānaṁ (Ka)	194
Idheva maraṇaṁ seyyoti = Ayameva maraṇaseyyāti (Sī)	248

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဧ]	
ဧကာရော နဋ္ဌော = ဧဝကာရော ဒဋ္ဌဗ္ဗော (သျာ) ဝကာရော ဒဋ္ဌဗ္ဗော (က)	၆၇
ဧကော = ဧသော (သီ)	၄၉
ဧဏီမိဂေါ = တိဏမိဂေါ (သီ၊ သျာ)	၇၃
ဧတံ = ဧကံ (သီ)	၃၁၃
ဧတေသံ = ဧတေ (သီ၊ သျာ)	၇၂
ဧတ္တကဂုဏော ဝါ = ဧတ္တကော ဂုဏော (သျာ၊ က)	၂၇၅
ဧဝံ = ဧဝံ ဝါ (က)	၂၂၁
ဧဝံ စာယမာယသ္မာ = ဧဝဉ္စ ယသ္မာ (သီ)	၂၃၇
[ဩ]	
ဩကာသလာဘဝသေန = ဩကာသလောကဝသေန (သျာ၊ က)	၁၀၉
ဩပမ္မဝစနံ = ဥပမာဝစနံ (သျာ)	၂၀၉
ဩရပါရပ္ပဟာနံ = ဩရပါရပ္ပဟာနတ္ထံ (သီ)	၂၀
ဩရပါရဘေဒံ = ဩရပါရဘာဝံ (သျာ၊ က)	၁၂
ဩလောကေန္တိ = ဥလ္လောကေန္တိ (သီ၊ သျာ၊ က)	၂၀၅
ဩသဏ္ဍေတွာ = ဩသဏေတွာ (သီ)	၃၂
[က]	
ကံသတာဠံ = ကဋ္ဌတာလံ (သျာ၊ က)	၁၆၀
ကစ္ဆကန္တရတော = ကစ္ဆကရကာ (သီ) ကစ္ဆကရတော (သျာ)	၅၁
ကဋ္ဌကမ္မာဒီဟိပိ = ရူပကမ္မာဒီဟိပိ (သျာ၊ က)	၂၇၁
ကတေဟိ ဝါ = ကတေဟိ (သီ)	၁၂
ကတွာ = ဌပေတွာ (သျာ၊ က)	၂၇၁
ကရဏတ္ထေ = ကရဏဝစနတ္ထေ (သီ၊ သျာ)	၁၃၃
ကရဏာရဟတ္ထေန = ကရဏာရဟတ္ထေန (သီ)	၁၀၀
ကာကဏိကာယ တေလေန = ကာကဏိကတေလေန (က)	၁၆၉
ကာကဏိကာယ ပူဝံ = ကာကဏိကာယ မူလံ (သျာ) ကာကဏိကမူလံ (က)	၁၆၀
ကာလေန = ကာယေန (သီ)	၂၂၀

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ī]

Īdisāni = Īdisāni vacanasesāni (Syā) Evaṁ dissati (Ka) 40

[U]

Ukkaṁsanāvajānanasaṅkhātena = Ukkaṁsanavambhanasaṅkhātena (Syā, Ka) 163
Uggiletvā = Ukkiledetvā (Sī, Syā) 260
Uṇṇāmo = Uṇṇamo (Sī) 17
Udakakīḷato = Udake kīḷanto (Syā, Ka) 106
Udakasamīpadvārena = Udakasamīpe dvārena (Sī, Ka) 24
Upanissayaṁ = Uparisayaṁ (Sī) 131
Upanissayā = Uparisayā (Sī) 131
Uparivisālā duppūrā, icchā visaṭagāminī. Ye ca taṁ anugijjhanti = Upari visālaṁ duppūraṁ, icchaṁ visaṭagāminiṁ. Ye ca taṁ anugacchanti (Sī, Syā) (Khu 5. 132, 201) 16
Upalimpati = Upalippanti (Sī) 249
Upasamopi = Upasamoti (Sī) Upasamassāti (Syā) 313
Upādāyupādāvasena = Apādadipādavasena (Sī, Syā) 187
Uppajjanakāleyeva = Antarā-uppajjanakāleyeva (Ka) 46
Uppādenti = Nappajahanti (Sī) Upādiyanti (Syā) Uppādessanti (Ka) 160
Ummaṅgo = Ummaggo (Sī, Syā) 45

[Ū]

Ūrubāhubalāti = Ūrubalībāhubalīti (Sī) Ūrupāsībāhubalāti (Syā) 34

[E]

Ekattasevitā = Ekamantasevitā (Sī) Ekamattasevitā (Syā) Ekamattasevitattā (Ka) 111
Ekantabyavasito = Ekantabyavasiko (Ka) 198
Ekavihārasukhena = Ekantābhiratisukhena (Sī) Ekantavihārasukhena (Syā) 92

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[က]

ကာသတိ ကရောတိ ဝါတိ = ကာယတိ ကရောတိ စာတိ (သီ၊ က) ၂၀၁
ကာသာဝေန ပရိသဏ္ဌာနေန = ကာသာယေနပိ သဏ္ဌာနေန (သီ) ကာသာဝေန ဟိ သဏ္ဌာနေန (သျာ) ၁၀၅
ကာဋ္ဌဒီဃဝါပိဂါမေ = ကာလဒီဃဂါမေ (သီ) ၆၂
ကာဋ္ဌပက္ခာဒီသု စ = ဒီပပုဇ္ဇ ကာဋ္ဌပက္ခာဒီသု (သီ၊ က) ၂၇၁
ကာဋ္ဌမက္ခိကာနံ = ကာဏမက္ခိကာနံ (သီ) ၃၀
ကိံ ကာရဏာ? = ကိံ ကာရဏံ (သီ၊ က) ၁၄၉
ကိစ္စတ္ထေ = ပယောဇနေ (သီ) အာစိက္ခဏေ (သျာ) ၂၃၀
ကိလန္တောသီတိ = နိက္ခန္တောသီတိ (က) ၁၂၈
ကိလေသပ္ပစ္စယာ = ကမ္မကိလေသပစ္စယာ (သီ) ၅
ကုဇ္ဈိတွာ = ရုဿိတွာ (သီ) တုဿိတွာ (သျာ) ဒုဿိတွာ (က) ၁၀၉
ကုဒ္ဓေါ = ရုဋ္ဌော (သီ၊ သျာ) ၁၅၇
ကုဒ္ဓေါ = ရုဋ္ဌော (သီ) ရုဒ္ဓေါ (သျာ) ၂၁၇
ကုမာရံ ခမာပေတွာ = ကုမာရံ ရမာပေဟီတိ (သျာ) ၆၀
ကုမ္ဘဝတီနဒီတီရေ = မန္ဒုမတီနဒီတီရေ (သီ) ၁၇၂
ကုရုတေတိ = ပကုရုတေတိ (သီ) ၁၅၁

[ခ-ဂ-ဃ]

ခုဒ္ဒကဝတ္တာနိ = ခန္ဓကဝတ္တာနိ (သီ) ၄၇
ခေါဘံ = ဝေရံ (သီ) ၂၁၄
ဂဏှ = တဏှာယ (သျာ၊ က) ၄၁
ဂဏှာတိ = ဂဏှန္တော ဂဏှာတိ (သီ၊ သျာ) ၂၀၇
ဂန္ထိတပါသယုတ္တာ = ဂန္ထိတာ နန္ဒိပါသယုတ္တာ (သီ) ဂဏ္ဌိပါသယုတ္တာ (သျာ) ၃၆
ဂဟိတတ္တာ = ဂဟိတံ၊ တံ (သျာ၊ က) ၄၈
ဂါထာဂါယနေန = ဂါထာဘာသနေန (သျာ၊ က) ၁၃၇
ဂိမှမာသာ = ဂိမှာနမာသာ (သီ) ဂိမှာနံ မာသာ (က) ၂၈၉
ဂေါပါလကဝိဟာရေဘွေဝ = ဂေါကုလက်ဝိဟာရေတွေဝ (သီ) ၄၁
ဂေါပိယော = ဂေါမိယော (သီ) ၄၀
ဃရမေသိနော = ဃရမေသိနောတိ (သီ၊ က) ၂၂၉

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[E]

Ekāro naṭṭho = Evakāro daṭṭhabbo (Syā) Vakāro daṭṭhabbo (Ka) 67
Eko = Eso (Sī) 49
Eṇīmigo = Tiṇamigo (Sī, Syā) 73
Etaṁ = Ekaṁ (Sī) 313
Etesaṁ = Ete (Sī, Syā) 72
Ettakaguṇo vā = Ettako guṇo (Syā, Ka) 275
Evaṁ = Evaṁ vā (Ka) 221
Evaṁ cāyamāyasmā = Evañca yasmā (Sī) 237

[O]

Okāsalābhavasena = Okāsalokavasena (Syā, Ka) 189
Opammavacanaṁ = Upamāvacanaṁ (Syā) 289
Orapārappahānaṁ = Orapārappahānatthaṁ (Sī) 20
Orapārabhedaṁ = Orapārabhāvaṁ (Syā, Ka) 12
Olokenti = Ullokenti (Sī, Syā, Ka) 285
Osaṇṭhetvā = Osaṇhetvā (Sī) 32

[Ka]

Kaṁsatāḷaṁ = Kaṭṭhatālaṁ (Syā, Ka) 168
Kacchakantarato = Kacchakarakā (Sī) Kacchakarato (Syā) 51
Kaṭṭhakammādīhipi = Rūpakammādīhipi (Syā, Ka) 271
Katehi vā = Katehi (Sī) 12
Katvā = Ṭhapetvā (Syā, Ka) 271
Karaṇatthe = Karaṇavacanatthe (Sī, Syā) 133
Karaṇārahatthena = Karaṇārahattena (Sī) 180
Kākaṇikāya telena = Kākaṇikatelena (Ka) 169
Kākaṇikāya pūvaṁ = Kākaṇikāya mūlaṁ (Syā) Kākaṇikamūlaṁ (Ka) 168
Kālena = Kāyena (Sī) 228

နာနာပါဌ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[စ]

စင်္ကမု ဝိဟညတိ = စင်္ကမုံ အာဝိဋ္ဌတိ (သီ၊ သျာ) ၂၀၇
စတုဗ္ဗိဓမဂ္ဂဘာဝနာသင်္ခါတာယ = စတုဗ္ဗိဓေ ဟိ မဂ္ဂေ
ဘာဝနာသင်္ခါတာယ (သီ) ၂၁၁
စမရီမိဂေါ = စမရီမိဂီ (သျာ) ၁၇၉
စိတ္တဗန္ဓဘာဝေန = စိတ္တထဒ္ဓဘာဝေန (သီ၊ သျာ) ၂၇
စုဏ္ဍမာနော = ဘုဉ္ဇမာနော (သျာ၊ က) ၁၆၁

[ဆ-ဇ]

ဆဆာဘိဋ္ဌာနာနီတိ = ဆ စာဘိဋ္ဌာနာနီတိ (သီ၊ သျာ) ၂၀၇
ဆန္ဒသိ = ဆိန္ဒတီတိ (သျာ၊ က) ၁၅
ဆာဝံ = စာပံ (က) ၂၄၀
ဆေတွ = ဆေတွာ (သီ၊ သျာ၊ က) ၁၀၇
ဇဂ္ဂနပုရိသေ = ဇာဂရကပုရိသေ (သီ) ဇဂ္ဂိကပုရိသေ (သျာ) ၉၃
ဇနပဒဿ အာဗာဓော = ဇနပဒဿ ဗာဓော (သီ)
ဇနပဒဿ ဝိဟေဓော (က) ၂၁၃
ဇနေတွာ = ဇဟိတွာ (သီ) ၁၁၂
ဇာဇနယျာတိ = ဇာနာဟိ (သီ၊ သျာ) ၁၆၀

[ဉ-ဋ]

ဉာတီဟိ = ဥပဓီဟိ (က) ၄၀
ဍေယျပရိယန္တိကတ္တာ = ဍေယျပရိယန္တိကတာ (က) ၁၄၃
ဌပနံ = ဌာပနံ (သီ၊ သျာ) ၁၅၅
ဌပေတိ = ဌာပေတိ (သီ၊ သျာ) ၁၅၅

[တ]

တံ တံ အာယောဂဂ္ဂဟဏေန = အာယောဂဂ္ဂဟဏေန (သီ၊ သျာ) ၁၆၁
တဋ္ဌကေ = ပတ္တကေ (သျာ) ၇၁
တဏ္ဍုလမလဒ္ဓ ဥဒကမလဒ္ဓ = တဏ္ဍုလဒ္ဓ ဥက္ခလိမလဒ္ဓ (သီ) ၂၃၉
တဏှာရာဂန္တိ = တဏှံ ရာဂန္တိ (သီ) ၁၀၇
တတ္ထ ပကတိ = အထ သမ္မုတိ (သီ) ၅၉
တဗ္ဗေဝ သတ္တဝိသတ္တတာယ = တဗ္ဗေဝါသတ္တဝိသတ္တတ္တာ (သီ) ၂၂၇

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Ka]

Kāsati karoti vāti = Kāyati karoti cāti (Sī, Ka) 201
Kāsāvena parisañchannena = Kāsāyenapi sañchannena (Sī)
Kāsāvena hi sañchannena (Syā) 105
Kāḷadīghavāpīgāme = Kāladīghagāme (Sī) 62
Kāḷapakkhādīsu ca = Dīpapūjañca kāḷapakkhādīsu (Sī, Ka) 271
Kāḷamakkhikānaṁ = Kāṇamakkhikānaṁ (Sī) 30
Kiṁkāraṇā? = Kiṁkāraṇaṁ (Sī, Ka) 149
Kiccatthe = Payojane (Sī) Ācikkhaṇe (Syā) 230
Kilantosīti = Nikkhantosīti (Ka) 128
Kilesappaccayā = Kammakilesapaccayā (Sī) 5
Kujjhitvā = Russitvā (Sī) Tusitvā (Syā) Dussitvā (Ka) 109
Kuddho = Ruṭṭho (Sī, Syā) 157
Kuddho = Ruṭṭho (Sī) Ruddho (Syā) 217
Kumāraṁ khamāpetvā = Kumāraṁ ramāpehīti (Syā) 60
Kumbhavatīnadītīre = Mandumatīnadītīre (Sī) 172
Kuruteti = Pakuruteti (Sī) 151

[Kha - Ga - Gha]

Khuddakavattāni = Khandhakavattāni (Sī) 47
Khobhaṁ = Veraṁ (Sī) 214
Gaṇha = Taṇhāya (Syā, Ka) 41
Gaṇhāti = Gaṇhanto gaṇhāti (Sī, Syā) 207
Ganthitapāsayuttā = Ganthitā nandipāsayuttā (Sī)
Gaṇṭhipāsayuttā (Syā) 36
Gahitattā = Gahitaṁ, taṁ (Syā, Ka) 48
Gāthāgāyanena = Gāthābhāsanena (Syā, Ka) 137
Gimhamāsā = Gimhānamāsā (Sī) Gimhānaṁ māsā (Ka) 289
Gopālakavihārotveva = Gokulaṅkavihārotveva (Sī) 41
Gopiyo = Gomiyo (Sī) 40
Gharamesino = Gharamesinoti (Sī, Ka) 229

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[တ]

တထာ အ၀ဂတော = တထာ အာဂတော (သျာ) ၂၉၃
တထာ တထာ = တထာဂတံ (သျာ၊ က) ၂၇၆
တဒင်္ပဟာတဗ္ဗံ = တဒင်္ပဟာတဗ္ဗေကဋ္ဌံ (သီ၊ သျာ) ၉
တယိ ၀ဿန္တေ ၀ါ အ၀ဿန္တေ ၀ါ = တယာ ၀ဿန္တေန ၀ါ
အ၀ဿန္တေန ၀ါ (သီ၊ သျာ) ၃၀
တ၀ါဟမသ္မိ = သခါဟမသ္မိ (သီ၊ သျာ) ၃၁၂
တသ္မာပိ တေံ = တထာ မမ (သီ) တသ္မာပိ ဧ၀ံ (သံ-ဋ္ဌ ၁-၂၃၄) ၁၃၅
တဿ အညတြ ၀ေါဟာရမတ္တာ = တဿ ပညတ္တိ၀ေါဟာရမတ္တာ (သျာ) ၁၄၄
တဿတီတိ = တသတီတိ (သီ၊ သျာ) ၁၆
တေမေတုကာမာ = တေမိတုကာမာ (သျာ၊ က) ၂၆၇
တေလံ ပက္ကုထိတံ = တေလမုက္ကထိတံ (သီ) တေလမုက္ကုဋ္ဌိတံ (သျာ) ၂၄၄
တေဟိ တေဟိ = ယေဟိ ယေဟိ (က) ၁၅၁
တာဒိသံ = တာဒိနံ (သီ) ၁၄၆
တိယောဇနပ္ပမာဏံ = တိယောဇနသတပ္ပမာဏံ (သျာ၊ က) ၂၇၇
တိရယိတွာ = တိရေတွာ (သီ၊ သျာ) ၂၄၁

[ထ-ဒ]

ထဒ္ဓယက္ခဿ = ထဒ္ဓံ ယက္ခဿံ (သီ) ၂၂၁
ထလသမိပဋ္ဌါရေန = ထလသမိပေ ဋ္ဌါရေန (သီ၊ က) ၂၄
ထောကထောကေနပိ = အပ္ပကေနပိ (က) ၁၈၃
ဒက္ခိဏာဂိရိတိ ၀ုစ္စတိ = ၀ုစ္စတိ၊ ဒက္ခိဏာဂိရိတိ ၀ါ (သီ) ၁၂၃
ဒက္ခိဏာ၀ိသုဒ္ဓိဘာ၀ံ = ဒက္ခိဏာနံ ၀ိသုဒ္ဓိဘာ၀ံ (သျာ၊ က) ၂၈၂
ဒဋ္ဌိကရဏတာယာတိ = ဒဋ္ဌိကရဏတ္တာယာတိ (သီ) ၃၀၆
ဒါနာနုပ္ပဒါနံ = ပိဏ္ဍဒါနံ (က) ၁၇၈
ဒါလယိတွာတိ = ပဒါလယိတွာတိ (သျာ၊ က) ၃၆
ဒိဂုဏံ = ဒွိဂုဏံ (သီ) ၃၂
ဒိဃမာနာ = ရိဿမာနာ (သီ) ၃၁
ဒိပမာလာ = ဒိပမာလာယ (သျာ၊ က) ၂၇၁
ဒုက္ခာဂမပဋိဗာဟနတ္ထံ = ဒုက္ခောပဂမပဋိဗာဟနတ္ထံ (သီ) ၁၈၈
ဒုက္ခော = ဒုက္ခံ (သီ၊ သျာ) ၂၉

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ca]	
Cakkhu vihaññati = Cakkhuṁ āviñchati (Sī, Syā)	207
Catubbidhamaggabhāvanāsaṅkhātāya = Catubbidhe hi magge bhāvanāsaṅkhātāya (Sī)	211
Camarīmigo = Camarīmigī (Syā)	179
Cittabandhabhāvena = Cittathaddhabhāvena (Sī, Syā)	27
Cijjamāno = Bhuñjamāno (Syā, Ka)	161
[Cha - Ja]	
Chachābhiṭhānānīti = Cha cābhiṭhānānīti (Sī, Syā)	287
Chandasi = Chindatīti (Syā, Ka)	15
Chāvaṁ = Cāpaṁ (Ka)	248
Chetva = Chetvā (Sī, Syā, Ka)	107
Jagganapurise = Jāgarakapurise (Sī) Jaggikapurise (Syā)	93
Janapadassa ābādho = Janapadassa bādhā (Sī) Janapadassa vihedho (Ka)	213
Janetvā = Jahitvā (Sī)	112
Jāneyyāti = Jānāhi (Sī, Syā)	160
[Ña - Ṭha]	
Ñātīhi = Upadhīhi (Ka)	40
Ñeyyapariyantikattā = Ñeyyapariyantikatā (Ka)	143
Ṭhapanaṁ = Ṭhāpanaṁ (Sī, Syā)	155
Ṭhapeti = Ṭhāpeti (Sī, Syā)	155
[Ta]	
Taṁ taṁ āyogaggahaṇena = Āyogaggahaṇena (Sī, Syā)	161
Taṭṭake = Pattake (Syā)	71
Taṇḍulamalañca udakamalañca = Taṇḍulañca ukkhalimalañca (Sī)	239
Taṇhārāganti = Taṇhaṁ rāganti (Sī)	107
Tattha pakati = Atha sampati (Sī)	59
Tattheva sattavisattatāya = Tatthevāsattavisattattā (Sī)	227

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[ဒ]	
ဒုဂ္ဂတျာ = ဒုဂ္ဂစ္စာ (သီ၊ သျာ)	၁၇၄
ဒုမ္မဝါသီ = ရုမ္မဝါသီ (သီ)	၁၇၁
ဒုရန္နယဘာဝတာတိ = ဒုရနုဗောဓတာတိ (သီ)	၃၀၃
ဒုလ္လဘပါတုဘာဝေါ = ဒုလ္လဘပါတုဘာဝတော (သီ)	၂၇၅
ဒုဿဏ္ဌိတံ ရူပံ အဝမင်္ဂလန္တိ = ဒုဿဏ္ဌိတရူပံ အမင်္ဂလန္တိ (သီ)	၁၆၈
ဒေါသဝသေနေဝ = ရောသဝသေနေဝ (သီ၊ သျာ)	၁၅၈
[ဓ-န]	
ဓမ္မကောရက္ခံ = ဓမ္မကောက္ခံ (သီ)	၂၄
ဓမ္မဋ္ဌဋ္ဌာနေ = ဓမ္မဋ္ဌာနေ (သျာ)	၃၀၅
ဓမ္မတာယ ဓောဒိတဟာဒယော = ဓမ္မကာယသစ္ဆောဒိတဟာဒယော (သျာ) ဓမ္မကာယစောဒိတဟာဒယော (က)	၃၇
ဓမ္မပီတိရသောပိ = ဓမ္မပီတိရသောတိ (သီ၊ သျာ)	၃၁၃
ဓာတုသော = ဓာတုယော (သျာ၊ က)	၂၃၅
ဓာရေတိ = ဝါရေတိ (သီ)	၁၃၁
ဓာဝတိ = ဂါဓတိ (သီ)	၂၂၅
န အရူပဘာဝေသု = န အန္တိမဘာဝေသု (သျာ၊ က)	၄၅
နဂရဒွါရနိဝါရဏတ္ထံ = နဂရဒွါရသံဝရဏပိဝရဏတ္ထံ (သျာ) နဂရဒွါရထိရကရဏတ္ထံ (က)	၂၀၄
န စ သမ္ဗေ ဧကေနေဝ = န ဧကောယေဝ န စ ဒွေ၊ အထ ခေါ အနေကာ (က)	၁၅၁
နတိက္ကမနံ = တိက္ကမနံ (သျာ)	၂၈၈
န ဝဍ္ဎေယျ = န ဝမ္ဘေယျ (သျာ)	၁၈၈
န နစ္စနစ္စနာဒိဒဿနတ္ထံ = န နစ္စနာဋကာဒိဒဿနတ္ထံ (သျာ၊ က)	၂၇၀
နာဂဝတိမဏ္ဍပေ = ဘဂလဝတိပဗ္ဗတေ (သီ)	၁၉၅
နာနာဝိဓရုက္ခဂဟနေ ဝနေ = နာနာဝိဓရုက္ခေ ဂဟနဝနေ (သီ)	၂၀၉
နိခိလော = နိစ္စလော (သီ)	၉၉
နိဒဿေတိ = န ဒဿတိ (သီ)	၂၁၁
နိပါတော စ = နိပါတောဝ (က)	၁

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Ta]

Tathā avagato = Tathā āgato (Syā) 293
Tathā tathā = Tathāgataṁ (Syā, Ka) 276
Tadaṅgappahātabbaṁ = Tadaṅgapahātabbekaṭṭhaṁ (Sī, Syā) 9
Tayi vassante vā avassantevā = Tayā vassantena vā avassantena vā (Sī, Syā) 30
Tavāhamasmi = Sakhāhamasmi (Sī, Syā) 312
Tasmāpi etaṁ = Tathā mama (Sī) Tasmāpi evaṁ (Saṁ-Ṭṭha 1. 234) 135
Tassa aññatra vohāramattā = Tassa paññattivohāramattā (Syā) 144
Tassatīti = Tasatīti (Sī, Syā) 16
Temetukāmā = Temitukāmā (Syā, Ka) 267
Telaṁ pakkuthitaṁ = Telamukkathitaṁ (Sī) Telamukkuṭṭhitaṁ (Syā) 244
Tehi tehi = Yehi yehi (Ka) 151
Tādisaṁ = Tādinaṁ (Sī) 146
Tiyojanappamāṇaṁ = Tiyojanasatappamāṇaṁ (Syā, Ka) 277
Tīrayitvā = Tīretvā (Sī, Syā) 241

[Tha - Da]

Thaddhayakkhassa = Thaddhaṁ yakkhassa (Sī) 221
Thalasamīpadvārena = Thalasamīpe dvārena (Sī, Ka) 24
Thokathokenapi = Appakenapi (Ka) 183
Dakkhiṇāgirīti vuccati = Vuccati, dakkhiṇagirīti vā (Sī) 123
Dakkhiṇāvisuddhibhāvaṁ = Dakkhiṇānaṁ visuddhibhāvaṁ (Syā, Ka) 282
Daḷhīkaraṇatāyāti = Daḷhīkaraṇatthāyāti (Sī) 306
Dānānuppadānaṁ = Piṇḍadānaṁ (Ka) 178
Dālayitvāti = Padālayitvāti (Syā, Ka) 36
Diguṇaṁ = Dviguṇaṁ (Sī) 32
Dissamānā = Rissamānā (Sī) 31
Dīpamālā = Dīpamālāya (Syā, Ka) 271
Dukkhāgamapaṭibāhanatthaṁ = Dukkhopagamapaṭibāhanatthaṁ (Sī) 188
Dukkho = Dukkhaṁ (Sī, Syā) 29

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[န]

နိဗ္ဗာနထလံ သမာပဇ္ဇ = နိဗ္ဗာနဓာတုဖလံ အာသဇ္ဇ (သီ)
နိဗ္ဗာနဓာတုဖလံ သမာပဇ္ဇ (သျာ) ၂၁၀
နိဗ္ဗိဇ္ဇော နိဗ္ဗိသော = နိဗ္ဗိဇ္ဇနိဗ္ဗိသော (သီ၊ သျာ) ၃၅
နိရာသယောတိ = နိရာသသောတိ (သီ) နိရာသာသောတိ (က) ၉၇
နိရာသာကရဏံ = နိရာသက်ရဏံ (သီ) ၃၀၂
နိရောဓာ = နိရောဓေန (သျာ၊ က) ၂၀၅
နိသီဒိံသု = နိသီဒန္တိ (သီ၊ သျာ၊ က) ၁၇၆
နိဿကော် = နိသိတ္တကော (သျာ) နိရာသကော် (က) ၁၉၄
န္ဟာရုသမုဋ္ဌိတာနိ = နဟာရုသမောတ္ထတာနိ (သီ)
န္ဟာရုသမောဋ္ဌိတာနိ (သျာ) ၂၃၇

[ပ]

ပံသုကမ္ဗိ = ပံသုကူလမ္ဗိ (သီ) ၂၇၃
ပကတိနိပုဏံ = ပကတိနိပကံ (က) ၈၃
ပကာသယိတွာသာ = ပကာသယိတွာသ (သျာ၊ က) ၂
ပစ္စဋ္ဌာသိ = ပစ္စုဋ္ဌာသိ (သျာ၊ က) ၁၇၂
ပစ္စတ္တဗဟုဝစနဿ ဟိ = ပစ္စတ္တဗဟုဝစနဿန္တေ (က) ၂၁
ပစ္စုပဋ္ဌာပနာတိ ပစ္စနီကဋ္ဌာပနာ = ပစ္စုဋ္ဌပနာတိ ပစ္စနီကဋ္ဌပနာ (သီ)
ပစ္စုပဋ္ဌာပနာတိ ပစ္စနီကူပဋ္ဌာနာ (က) ၃၀၄
ပစ္ဆိမယာမေပိ = ပစ္ဆိမယာမေ (သီ) ၄၇
ပဏ္ဍုသီဟော = နရသီဟော (သျာ၊ က) ၁၁၃
ပဌမုပ္ပန္နာ = ပဌမုပ္ပန္နာ ပဌမုပ္ပန္နာ (သီ) ၂၂
ပဋ္ဌပေသိ = ပတ္ထေသိ (သီ) ပတ္ထေသိ ပဋ္ဌပေသိ (က) ၂၁
ပဒုမသဒိသဥဇုဂတ္တတာယ = ပဒုမသဒိသဗောဇ္ဈင်္ဂမဟန္တတာယ (သီ) ၉၂
ပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ = ပဗ္ဗဇ္ဇာ တာဝ (သီ) ပဗ္ဗဇ္ဇာ စ (သျာ) ၉၃
ပမာယ = သမာယ (က) ၂၄၆
ပယောဇယိဿ = ပယောဇယိတ္ထ (သီ၊ သျာ) ၁၂၇
ပရိရုန္ဓတီတိ = ဥပရုန္ဓေတီတိ (သျာ) ဥပရုန္ဓတီတိ (က) ၁၆၁
ပရိဝဇ္ဇဂဟေတဗ္ဗဒဿနတ္ထံ = ပရိဝဇ္ဇနာပဟာတဗ္ဗဒဿနတ္ထံ (သီ)
ပရိဝဇ္ဇနပဟာတဗ္ဗဒဿနတ္ထံ (သျာ) ၁၀၄

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Da]

Duggatyā = Duggaccā (Sī, Syā) 174
Dummavāsī = Rummavāsī (Sī) 171
Durannayabhāvatāti = Duranubodhatāti (Sī) 303
Dullabhapātubhāvo = Dullabhapātubhāvato (Sī) 275
Dussaṇṭhitaṁ rūpaṁ avamaṅgalanti = Dussaṇṭhitarūpaṁ amaṅgalanti (Sī) 168
Dosavaseneva = Rosavaseneva (Sī, Syā) 158

[Dha - Na]

Dhammakoraṇḍaṁ = Dhammakoṇḍaṁ (Sī) 24
Dhammaṭṭaṭṭhāne = Dhammaṭṭhaṭṭhāne (Syā) 305
Dhammatāya coditahadayo = Dhammakāyasañcoditahadayo (Syā) Dhammakāyacoditahadayo (Ka) 37
Dhammapītirasopi = Dhammapītirasoti (Sī, Syā) 313
Dhātuso = Dhātuyo (Syā, Ka) 235
Dhāreti = Vāreti (Sī) 131
Dhāvati = Gādhati (Sī) 225
Na arūpabhavesu = Na antimabhavesu (Syā, Ka) 45
Nagaradvāranivāraṇatthaṁ = Nagaradvārasaṁvaraṇavivaraṇatthaṁ (Syā) Nagaradvārathirakaraṇatthaṁ (Ka) 284
Na ca sabbe ekeneva = Na ekoyeva na ca dve, atha kho anekā (Ka) 151
Natikkamanaṁ = Tikkamanaṁ (Syā) 288
Na vañceyya = Na vambheyya (Syā) 188
Na naṭanaccanādidassanatthaṁ = Na naṭanāṭakādidassanatthaṁ (Syā, Ka) 270
Nāgavatimaṇḍape = Bhagalavatipabbate (Sī) 195
Nānāvidharukkhagahane vane = Nānāvidharukkhe gahanavane (Sī) 289
Nikhilo = Niccalo (Sī) 99
Nidasseti = Na dussati (Sī) 211
Nipāto ca = Nipātova (Ka) 1

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ]

ပရိဝိသဿု = ပဋိစရဿု (သီ) ၁၃၇
ပသဋ္ဌံ = ပသတ္ထံ (သီ) ၉၁
ပသာဒဒဿနတ္ထာယ = ပသာဒုပဒဿနတ္ထာယ (သီ) ပသာဒါနုရူပဒဿနတ္ထာယ (က) ၂၀၂
ပဟီနတဏှာဘယာနံ = ပဟီနတဏှာဂမနာနံ (သီ၊ သျာ) ၁၀၆
ပါဒဂမနေနေဝ = ပါဒမဂ္ဂေနေဝ (သီ) ၂၁၅
ပါဒမောဒဟိတွာ = ပါဒမာဒဟိတွာ (သီ) ၁၀၃
ပါရဂူ = ပါရဂါ (သီ၊ သျာ) ၃၉
ပိဋ္ဌိမံသိကာတိ = ပရပိဋ္ဌိမံသိကာတိ (က) ၃၀၄
ပီတိံ ကရောတီတိ = ပိတ္တိံ ကရောတီတိ (သျာ၊ က) ၂၂၄
ပုဗ္ဗေ ဝုတ္ထော စ အဝုတ္ထော စ = ပုဗ္ဗေ ဝုတ္ထော ဝါ (သီ) ၃၀၆
ပုဗ္ဗော ပစိတကမ္မာ = ယညောပစိတကဏ္ဍာ (သီ) ၈၁

[ဖ]

ဖလာနိ = ဈာနာနိ (သီ၊ သျာ) ၁၁၁
ဖလိကဝဏ္ဏာ = ဝလာဟကဝဏ္ဏာ (သီ) ရဇတဝဏ္ဏာ (သျာ) ဗကဝဏ္ဏာ (က) ၁၂၄

[ဗ]

ဗလဝိရိယူပတ္ထမ္ဘာနံ = ဝိရိယူပတ္ထမ္ဘာနံ (သီ) ၁၁၀
ဗဟုဘဏ္ဍော ဘိက္ခု = ဗဟုဘဏ္ဍိကဘိက္ခု (သျာ၊ က) ၁၀၃
ဗာဓေနစိတ္တံ = ဗာဓေနာ စိတ္တံ (သီ၊ က) ၂၂၃
ဗာဓိတွာ = ဝဓိတွာ (သီ၊ သျာ) ၂၄၆
ဗုဒ္ဓပဉ္ဇာ = အဋ္ဌ ပဉ္ဇာ (က) ပုဋ္ဌပဉ္ဇာ (သံ-ဋ္ဌ ၁-၂၉၉) ၂၂၂
ဗျာယာမကရဏတ္ထာယ = ဝါယာမကရဏတ္ထာယ (သီ) ၂၀၂

[ဘ]

ဘဂဝတော ဝတ္တုန္တိ = ဘဂဝတာ ဝုတ္တန္တိ (သျာ) ဘဂဝတော ဝတ္တန္တိ (က) ၁၃၇
ဘဝန္တမ္ပိ ဇီဝေယျုန္တိ = ဘဝန္တမ္ပိ မုဉ္စေယျုံ ကထံ ဇီဝေယျုန္တိ (သီ) ၂၁၃
ဘဝိဿတိ = ဟောတိ (သီ၊ သျာ) ၇၆
ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂတတ္တာ = ဘာဝနာယ လဒ္ဓတ္တာ (သျာ) ၁၁၀

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Na]

Nibbānathalaṁ samāpajja = Nibbānadhātuphalaṁ āsajja (Sī)
Nibbānadhātuphalaṁ samāpajja (Syā) 210
Nibbiṭṭho nibbiso = Nibbiṭṭhanibbiso (Sī, Syā) 35
Nirāsayoti = Nirāsasoti (Sī) Nirāsāsoti (Ka) 97
Nirāsākaraṇaṁ = Nirāsaṅkaraṇaṁ (Sī) 302
Nirodhā = Nirodhena (Syā, Ka) 285
Nisīdiṁsu = Nisīdanti (Sī, Syā, Ka) 176
Nissaṅko = Nisittako (Syā) Nirāsaṅko (Ka) 194
Nhārusamuṭṭhitāni = Nahārusamotthatāni (Sī) Nhārusamoṭhitāni (Syā) 238

[Pa]

Paṁsukampi = Paṁsukūlampi (Sī) 273
Pakatinipuṇaṁ = Pakatinipakaṁ (Ka) 83
Pakāsayitvāssā = Pakāsayitvāssa (Syā, Ka) 2
Paccaṭṭhāsi = Paccuṭṭhāsi (Syā, Ka) 172
Paccattabahuvacanassa hi = Paccattabahuvacanassante (Ka) 21
Paccupaṭṭhāpanāti paccanīkaṭṭhāpanā = Paccuṭṭhapanāti
paccanīkaṭṭhapanā (Sī)
Paccupaṭṭhāpanāti
paccanīkūpaṭṭhānā (Ka) 304
Pacchimayāmepi = Pacchimayāme (Sī) 47
Paṇḍusīho = Narasīho (Syā, Ka) 113
Paṭhamuppannā = Paṭhamuppannā paṭhamuppannā (Sī) 22
Paṭṭhapesi = Patthesi (Sī) Patthesi paṭṭhapesi (Ka) 21
Padumasadisa-ujugattatāya = Padumasadisabojjhaṅgamahantatāya (Sī) 92
Pabbajjā nāma = Pabbajjā tāva (Sī) Pabbajjā ca (Syā) 93
Pamāya = Samāya (Ka) 246
Payojayissa = Payojayittha (Sī, Syā) 127
Parirundhatīti = Uparundhetīti (Syā) Uparundhatīti (Ka) 161
Parivajjagahetabba-
dassanatthaṁ = Parivajjanāpahātabbadassanatthaṁ (Sī)
Parivajjanapahātabbadassanatthaṁ (Syā) 104

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဘ]

ဘာဝလက္ခဏကာရဏဒ္ဓေသု = ဘာဝေနဘာဝလက္ခဏာဓိ-
ကရဏဒ္ဓေသု (သျာ၊ က) ၂၀၆
ဘိက်ပေါတကော = ဘိက်ာရပေါတကော (သီ၊ က) ၂၁၇
ဘောတ္တုကာမတာယ = ဘတ္တုကာမတာယ (က) ၁၂၆

[မ-ယ]

မဂ္ဂံ ဒေသေတာ = မဂ္ဂဒေသကော (က) ၁၄၅
မဂ္ဂဖလပိဋ္ဌာဘိညာနံ ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ = မဂ္ဂဖလပိဋ္ဌာဘိညာပဋိဝိဒ္ဓတ္တော (က) ၉၉
မစ္ဆုမုခေ = မစ္ဆုပထေ (သီ) ၂၁၄
မစ္ဆမံသာနံ အနာသကတ္တံ န သောဓေတိ = န မစ္ဆမံသာနံ
အနာသကတ္တံ န သောဓေတိ (သီ) ၃၀၇
မညတိ = ဇာနာတိ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၄၄
မနုဿသဒိသာ = မနုဿပုရိသာ (က) ၃၀၄
မန္တေန္တိ = ဝဏ္ဏေန္တိ (သျာ) ၁၅၁
မမေဝ မနံ = မမေဝ (သီ) ၃၂
မယာ ပုဗ္ဗဘာဂေ = အဋ္ဌကထာယ မယာ ပုဗ္ဗဘာဂါ (သီ)
အဋ္ဌကထာယ မယာ ပုဗ္ဗဘာဂေ (သျာ) ၁၆၂
မဟလ္လကမဟာတိဿတ္ထေရော = မိလက္ခမဟာတိဿတ္ထေရော (သီ) ၂၂၉
မဟာပပါတော = သုဇာတော (က) ၁၁၇
မဟာဘာရသဟနဋ္ဌေန = မဟာဘာရသဟနေ (သီ) ၂၃၀
မဟာရာဇသန္တိကာ = ဝေဿဝဏမဟာရာဇဿ သန္တိကာ (သျာ) ၂၁၃
မာနုသိယံ ပဇန္တိ = မာနုသိယန္တိ (သီ) မာနုသိကံ ပဇန္တိ (သျာ) ၂၇၀
မာရံ = မာရဿ (က) ၇၃
မိလာယမာနာ = မီယမာနာ (သီ၊ သျာ) ၃၁
မုဂ္ဂသူပျတံ = မုဂ္ဂသုပ္ပတံ (သီ၊ သျာ) ၁၇၈
မုဏ္ဍာရံ = မုဒ္ဒါရံ (သီ) ပဝါဋ္ဌဒဏ္ဍံ (က) ၂၇၃
မုတ္တာတလ = မုတ္တာဇာလ (သီ) မုတ္တာဒလ (သျာ) ၁၇၆
မူလခန္ဓသာခါနုသာခါဟိ = မူလခန္ဓသာခါနုသာခံ (သီ)
မူလက္ခန္ဓသာခါ (သျာ) ၆၆
ယကနပေဋ္ဌဿာတိ = ယကပေဋ္ဌဿာတိ (သီ၊ သျာ) ၂၃၈

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Parivisassu = Paṭicarassu (Sī) 137
Pasaṭaṁ = Pasattaṁ (Sī) 98
Pasādadassanatthañca = Pasādupadassanatthañca (Sī)
Pasādānurūpadassanatthañca (Ka) 212
Pahīnataṇhābhayānaṁ = Pahīnataṇhāgamanānaṁ (Sī, Syā) 186
Pādagamaneneva = Pādamaggeneva (Sī) 215
Pādamodahitvā = Pādamādahitvā (Sī) 183
Pāragū = Pāragā (Sī, Syā) 39
Piṭṭhimaṁsikāti = Parapiṭṭhimaṁsikāti (Ka) 304
Pītiṁ karotīti = Vittiṁ karotīti (Syā, Ka) 224
Pubbe vutto ca avutto ca = Pubbe vutto vā (Sī) 306
Pubbo pacitakammā = Yaññopavītakaṇṭhā (Sī) 81

[Pha]

Phalāni = Jhānāni (Sī, Syā) 111
Phalikavaṇṇā = Valāhakavaṇṇā (Sī) Rajatavaṇṇā (Syā)
Bakavaṇṇā (Ka) 124

[Ba]

Balavīriyūpatthambhānaṁ = Vīriyūpatthambhānaṁ (Sī) 110
Bahubhaṇḍo bhikkhu = Bahubhaṇḍikabhikkhu (Syā, Ka) 183
Bādhanacittaṁ = Bādhanā cittaṁ (Sī, Ka) 223
Bādhitvā = Vadhitvā (Sī, Syā) 246
Buddhapañhā = Aṭṭha pañhā (Ka) Puṭṭhapañhā (Saṁ-Ṭṭha 1. 299) 222
Byāyāmakaraṇatthañca = Vāyāmakaraṇatthañja (Sī) 212

[Bha]

Bhagavato vattunti = Bhagavatā vuttanti (Syā) Bhagavato vattanti (Ka) 137
Bhavantampi jīyeyyanti = Bhavantampi muñceyyaṁ kathaṁ
jīveyyanti (Sī) 213
Bhavissati = Hoti (Sī, Syā) 76
Bhāvanāpāripūriṁ gatattā = Bhāvanāya laddhattā (Syā) 110

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ယ]

ယသ္မာ ပန = ကိံ ပန ယသ္မာ (သီ) ၂၂၈
ယာနိ ပနဿ = မက္ခိကာပတ္တသုခုမစ္ဆဝိယာ ပဋိစ္ဆန္နဿ (သျာ) ၂၃၈
ယာပေတိ = ယာတိ (သီ) ၁၈၂
ယာဝတာ = ယာဝတာ ယာဝတာ (သီ) ၁၉၀
ယုဂနန္ဓ = ယုဂနဒ္ဓ (သျာ) ၂၉၃
ယေ စ သတ္တဝိဟိံသာဒိသု = ယေ ဝါ သတ္တာ ဟိံသာဒိသု (သီ၊ သျာ) ၁၆၀
ယေ တေ = ယေ ဝေါ (သီ) ၁၆၆
ယေန = ယေန ဝါ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၄၅
ယေ ဟိ = ယေဟိ ယေ (သီ၊ သျာ) ၃၀၃

[ရ-လ]

ရက္ခိတိန္ဒြိယံ၊ ဂေါပိတိန္ဒြိယန္တိ = အဝိက္ခိတ္တိန္ဒြိယံ၊ အလောလိန္ဒြိယန္တိ (သီ) ၂၅၃
ရတ္တသုဝဏ္ဏဗန္ဓုပါဟနာယော = ရတ္တသုဝဏ္ဏုပါဟနာယော (သီ၊သျာ) ၁၂၅
ရုမိရေ = ရုဟိရံ (သီ) ရုဟိရေ (သျာ) ၃၀
လဉ္ဆနုဇ္ဇလိတဂတ္တဘာဂါ = လဉ္ဆနုဇ္ဇလဂတ္တဘာဂါ (သီ)
လဉ္ဆနုဇ္ဇလဂတ္တာ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၂၃) ၁၂၄
လူခသာတိ = လူခရသာတိ (က) ၃၀၃
လောဘာသမ္ပယုတ္တံ ဧဝ = လောဘာသမ္ပယုတ္တတ္တာ ဧဝ (သီ) ၁၁၄

[ဝ]

ဝက်ဟာရဇနပဒေ = ဝဂ်ဟာရဇနပဒေ (သီ) ဝဂ်ဇနပဒေ (သျာ) ၂၄၈
ဝဇန္တံ = ဝဇတံ (သီ၊ သျာ) ၁၆၁
ဝဍ္ဎိတော = ပဝဍ္ဎိတော (က) ၁၉၆
ဝဏ္ဏံ ပဋ္ဋေန ဗန္ဓိံသု = ဝဏ္ဏပဋ္ဋံ ဗန္ဓိံသု (သျာ)
ဝဏ္ဏပဋ္ဋံ ပဋိဗန္ဓိံသု (က) ၈၉
ဝတိံ = ဂုတ္တိံ (သီ) ၈၇
ဝတ္တာပိ န ဟောတိ = ဝတ္တုမ္ပိ နာရဟတိ (သျာ၊ က) ၂၅၈
ဝတ္ထာဒိအနုသာရေန = ဝဝတ္ထာဒိအနုသာရေန (သီ၊ သျာ) ၁၉၁
ဝတ္ထုဝိဇ္ဇံ = ဝတ္ထုဝိဇ္ဇံ ခေတ္တဝိဇ္ဇံ (က) ၁၇၈
ဝဒေ မယှံ၊ ပဋ္ဌုဿုံ ဒုက္ကူလကာသိကံ = ဝဒေသိ၊
ပတ္တုဏ္ဏံ တူလကာသိကံ (သီ၊ သျာ) ၂၅၁

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[Bha]

Bhāvalakkhaṇakāraṇatthesu = Bhāvenabhāvalakkhaṇādhi-karaṇatthesu (Syā, Ka) 206
Bhiṅkapotako = Bhiṅkārapotako (Sī, Ka) 217
Bhottukāmatāya = Bhattakāmatāya (Ka) 126

[Ma - Ya]

Maggaṁ desetā =Maggadesako (Ka) 145
Maggaphalavijjābhiññānaṁ paṭividdhattā = Maggaphalavijjābhiññāpaṭividdhattho (Ka) 99
Maccumukhe = Maccupathe (Sī) 214
Macchamaṁsānaṁ anāsakattaṁ na sodheti = Na macchamaṁsānaṁ Anāsakattaṁ na sodheti (Sī) 307
Maññati = Jānāti (Sī, Syā, Ka) 244
Manussasadisā = Manussapurisā (Ka) 304
Mantenti = Vaṇṇenti (Syā) 151
Mameva manaṁ = Mameva (Sī) 32
Mayā pubbabhāge = Aṭṭhakathāya mayā pubbabhāgā (Sī) Aṭṭhakathāya mayā pubbabhāge (Syā) 162
Mahallakamahātissatthero = Milakkhamahātissatthero (Sī) 229
Mahāpapāto = Sujāto (Ka) 117
Mahābhārasahanaṭṭhena = Mahābhārasahane (Sī) 230
Mahārājasantikā = Vessavaṇamahārājassa santikā (Syā) 213
Mānusiyaṁ pajanti = Mānusiyanti (Sī) Mānusikaṁ pajanti (Syā) 270
Māraṁ = Mārassa (Ka) 73
Milāyamānā = Mīyamānā (Sī, Syā) 31
Muggasūpyataṁ = Muggasuppataṁ (Sī, Syā) 178
Muṇḍāraṁ = Muddhāraṁ (Sī) Pavāḷadaṇḍaṁ (Ka) 273
Muttātala = Muttājāla (Sī) Muttādala (Syā) 176
Mūlakhandhasākhānusākhāhi = Mūlakhandhasākhānusākhaṁ (Sī) Mūlakkhandhasākhā (Syā) 66
Yakanapeḷassāti = Yakapeḷassāti (Sī, Syā) 238

နာနာပါဌာ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဝ]

ဝါစာရသ္မူပဝဇ္ဇာ = ဖြဝါစာရသ္မူပခဇ္ဇ (သီ) ၂၂၆
ဝါ ပနဿ ဝေမဇ္ဈဂတောပိ = ဝါ ပနဿ ဝေမဇ္ဈေ ဇာတောပိ (သီ) တဿ မဇ္ဈဂတောပိ (သျာ) ၆၇
ဝါဝဋ္ဋံ ကာရေတိ = သဗ္ဗာပါရံ ကရောတိ (သီ) ဗျာပါရံ ကာရေတိ (သျာ) ၁၅၅
ဝိဂတကာမပဏ်တာယ = ဝိဟတကာမပဏ်တာယ (သီ) ဝိဂတကာမသညာယ (က) ၂၂၇
ဝိတထဘာဝဒဿနံ = ဝိတထဘာဝဒဿနတ္ထံ (သီ၊ က) ၂၀
ဝိနာသနတော = ဝိနာသနတ္တာ (က) ၁၅၄
ဝိသဥဂ္ဂိရသဒိသံ = ဝိသုဂ္ဂါရသဒိသံ (သီ) ဝိသဩြရဂသဒိသံ (သျာ) ၁၅၈
ဝိဿဏ္ဌဝါစံ သုတ္ဝာ = ဝိဿဏ္ဌဘာဝံ ဉတ္ဝာ (သီ) ၁၇၀
ဝိဟရိတုကာမော = ဝိဟာတုကာမော (သီ၊ သျာ) ၁၉၂

[သ]

သံဝါသံ = ဝါသံ (သီ) ၅၄
သကာယ ဒိဋ္ဌိယာ = သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ (သျာ၊ က) ၁၆၆
သက္ကတေ = သက္ကတေန (သီ) သုဂတေန (သျာ) သုဂတေ (က) ၃၉
သက္ကာရံ ကာတုကာမာနံ မနုဿာနံ သမ္ပိဋ္ဌနေန = သက္ကာတုကာမာ၊ မနုဿသမ္ပိဋ္ဌနေန (သီ) ၁၇၃
သက်ပ္ပဝသီဘာဝေန = သက်ပ္ပေသု ဝသီဘာဝေန (သီ) ၂၀၀
သစ္စေန ဝါစေနုဒကမ္ပိ = သစ္စဝါစေန ဥဒကမ္ပိ (သျာ) ၂၂၅
သဉ္ဆိန္နပတ္တော = သံသိနပတ္တော (သီ) ၈၀၊ ၈၁
သဉ္ဇာတဗလော ဝိသယေ = သဉ္ဇာတဝဏ္ဏော တာဒိသံယေဝ (သျာ) သဉ္ဇာတဝဏ္ဏဝိသယေ (က) ၈၉
သဋ္ဌာနာတိက္ကမိတုကာမံ = တံ ဌာနံ အတိက္ကမိတုကာမံ (သီ၊ သျာ) ၃၉
သဏ္ဌာနေ = ပဏ္ဍာနေ (သီ) ပထေသု (သျာ) ၁၈
သဏ္ဍာပေတွာ = ဗန္ဓာပေတွာ (သီ) ၂၅
သတ္တေ = သတ္တေ (သျာ) ၁၉၈
သဒ္ဓါသမ္ပတ္တိ = ခဏသမ္ပတ္တိ (သီ) ၁၂၀
သဒ္ဓေသိကော = သဒ္ဓါယိကော (သီ) သဒ္ဓေါ (သျာ) သဒ္ဓါယ (က) ၁၂၉

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ya]

Yasmā pana = Kiṁ pana yasmā (Sī) 228
Yāni panassa = Makkhikāpattasukhumacchaviyā paṭicchannassa (Syā) 238
Yāpeti = Yāti (Sī) 182
Yāvatā = Yāvatā yāvatā (Sī) 190
Yuganandha = Yuganaddha (Syā) 293
Ye ca sattavihiṁsādīsu = Ye vā sattā hiṁsādīsu (Sī, Syā) 160
Ye te = Ye vo (Sī) 166
Yena = Yena vā (Sī, Syā, Ka) 245
Ye hi = Yehi ye (Sī, Syā) 303

[Ra - La]

Rakkhitindriyaṁ, gopitindriyanti = Avikkhittindriyaṁ, alolindriyanti (Sī) 253
Rattasuvaṇṇabandhūpāhanāyo = Rattasuvaṇṇūpāhanāyo (Sī, Syā) 125
Rudhire = Ruhiraṁ (Sī) Ruhire (Syā) 30
Lañchanujjalitagattabhāgā = Lañchanujjalagattabhāgā (Sī) Lañchanujjalagattā (Aṁ-Ṭṭha 1. 223) 124
Lūkhasāti = Lūkharasāti (Ka) 303
Lobhasampayuttaṁ eva = Lobhasampayuttattā eva (Sī) 114

[Va]

Vaṅkahārajanapade = Vaṅgahārajanapade (Sī) Vaṅgajanapade (Syā) 248
Vajantaṁ = Vajataṁ (Sī, Syā) 161
Vañcito = Papañcito (Ka) 196
Vaṇaṁ paṭṭena bandhiṁsu = Vaṇapaṭaṁ bandhiṁsu (Syā) Vaṇapaṭaṁ paṭibandhiṁsu (Ka) 89
Vatiṁ = Guttiṁ (Sī) 87
Vattāpi na hoti = Vattumpi nārahati (Syā, Ka) 258
Vatthādi-anusārena = Vavatthādi-anusārena (Sī, Syā) 191
Vatthuvijjaṁ = Vatthuvijjaṁ khettavijjaṁ (Ka) 178
Vade mayhaṁ, paṭṭuṇṇaṁ dukūlakāsikaṁ = Vadesi, pattuṇṇaṁ tūlakāsikaṁ (Sī, Syā) 251

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[သ-ဟ]

သဗ္ဗတ္ထ ဂန္ဓေဟိ = သဗ္ဗဂန္ဓေဟိ (သီ) ၁၂၅
သဗ္ဗပ္ပကာရေနပိ = သဗ္ဗပ္ပကာရေပိ (သီ) သဗ္ဗပ္ပကာရေဟိ(သျာ) ၂၄၀
သဗ္ဗသေတဝဋ္ဋဝယုတ္တံ = သဗ္ဗသေတဗလိဗဒ္ဒယုတ္တံ (သီ) ၁၆၈
သမထဝိပဿနာယ ဝါ = ဝိပဿနာယ (သီ) ၉၅
သမာနိယေသု = သမာဟိတေသု (သီ) ၂၅
သမော ဝါ = သမောဓာနေတွာ (သီ) ၂၇၅
သမ္မုဇ္ဇနိယော = သမုဉ္ဇနိယော (က) ၅၁
သမ္မာလောကယမာနော = သမောလောကယမာနော (က) ၁၂၈
သာဏိပါကာရံ = ပါဏိဂဟဏဋ္ဌာနံ (သီ) ၁၇၀
သုာတစ္စကိရိယာဝဟာယ = သာတစ္စကိရိယမပ္ပဟာယ (က) ၂၁၀
သာတ္ထကာဒီနံ ပစ္စဝေက္ခဏဝသေန =
သာတ္ထကတာဒိပစ္စဝေက္ခဏဝသေန (ခုဒ္ဒကပါဌ ဋ္ဌ-၂၀၂) ၁၇၉
သာလာယ = အာသာယ (သီ၊ သျာ) ၁၇၁
သာဝသေသပါဌော = သာဝသေသအတ္ထော (သျာ၊ က) ၈၅
သီလဝန္တပဋိရူပံ = သီလဝန္တပဋိရူပတာ (သီ) ၃၀၅
သီဟကုဏ္ဍလာနိ = ဂေဟမုခကုဏ္ဍလာနိ (က) ၁၂၄
သုဇ္ဈတိ = အသုဇ္ဈတိ (က) ၂၈၆
သုဘောဇနံ ဝိယ = ဘိသက္ကော ဝိယ (သျာ၊ က) ၂၆၀
သုရာနက္ခတ္တေ = သုဘာနက္ခတ္တေ (က) ၁၆၈
သုဝဏ္ဏပဋ္ဋကဉ္စုတ္တ = သုဝဏ္ဏပဋ္ဋကံ စေတ္တ (သျာ) ၂၆၃
သုဝဏ္ဏပါတိံ = သုဝဏ္ဏထာလိံ (သီ) ၁၂၅
သေယျထိဒံ = သေယျထာပိ (သီ၊ သျာ) ၂၇၅
သောကပ္ပလာဝ = သောကမူလာ (သီ) သောကမူလာ ဝါ (သျာ) ၄၁
သောတေသု = ယော တေသု (က) ၃၀၇
သောမနဿော = အာဝဇ္ဇနဿော (သျာ၊ က) ၂၇၄
ဟိ = သော ဟိ (က) ၁၂

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vācārasūpavajjā = Dravācārasūpakhajja (Sī)	226
Vā panassa vemajjhagatopi = Vā panassa vemajjhe jātopi (Sī) Tassa majjhagatopi (Syā)	67
Vāvaṭaṁ kāreti = Sabyāpāraṁ karoti (Sī) Byāpāraṁ kāreti (Syā)	155
Vigatakāmapaṅkatāya = Vihatakāmapaṅkatāya (Sī) Vigatakāmasaññāya (Ka)	227
Vitathabhāvadassanaṁ = Vitathabhāvadassanatthaṁ (Sī, Ka)	20
Vināsanato = Vināsanattā (Ka)	154
Visa-uggirasadisaṁ = Visuggārasadisaṁ (Sī) Visa-oragasadisaṁ (Syā)	158
Vissatthavācaṁ sutvā = Vissatthabhāvaṁ ñatvā (Sī)	170
Viharitukāmo = Vihātukāmo (Sī, Syā)	192
[Sa]	
Saṁvāsaṁ = Vāsaṁ (Sī)	54
Sakāya diṭṭhiyā = Sakkāyadiṭṭhiyā (Syā, Ka)	166
Sakkate = Sakkatena (Sī) Sugatena (Syā) Sugate (Ka)	39
Sakkāraṁ kātukāmānaṁ manussānaṁ sampīḷanena = Sakkātukāmā, manussasampīḷanena (Sī)	171
Saṅkappavasībhāvena = Saṅkappesu vasībhāvena (Sī)	200
Saccena vācenudakampi = Saccavācena udakampi (Syā)	225
Sañchinnapatto = Saṁsīnapatto (Sī)	80, 81
Sañjātabalo visaye = Sañjātavaṇo tādisaṁyeva (Syā) Sañjātavaṇavisaye (Ka)	89
Saṭṭhānātikkamitukāmaṁ = Taṁ ṭhānaṁ atikkamitukāmaṁ (Sī, Syā)	39
Saṇṭhāne = Panthāne (Sī) Pathesu (Syā)	18
Saṇṭhāpetvā = Bandhāpetvā (Sī)	25
Satte = Satthe (Syā)	198
Saddhāsampatti = Khaṇasampatti (Sī)	120
Saddhesiko = Saddhāyiko (Sī) Saddho (Syā) Saddhāya (Ka)	129

သုတ္တနိပါတဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

ဂါထာသူစိ

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္က
[အ-အာ]	
အက္ကမိတွာန မံ ဗုဒ္ဓေါ (ခု ၄-၃၁၀)	၄၄
အက္ကောဓနော ဝိဂတခိ-လောဟမသ္မိ	၂၇
အညသဉ္ဉိနိမိတ္တာနံ	၁
အဋ္ဌိကင်္ကလကုဋိ စေ သာ (ခု ၂-၂၄၇)	၂၀
အဒ္ဓါ ပသံသာမ သဟာယသမ္ပဒံ	၈၄
အနတ္ထဇနနော ကောဓော (အံ ၂-၄၇၁၊ ခု ၁-၂၅၂)	၁၁၊ ၁၈
အနိမိတ္တဉ္စ ဘာဝေဟိ (ခု ၁-၃၂၉၊ ခု ၂-၃၈၁)	၂၃၄
အန္ဓဘူတော အယံ လောကော (ခု ၁-၃၉)	၂၅၅
အယံ သုတ္တနိပါတော စ	၁
အာတုရံ အသုစိံ ပူတိံ (ခု ၂-၃၈၁)	၂၃၄-၅
အာမန္တနာ ဟောတိ သဟာယမဇ္ဈေ	၇၅
အာရဒ္ဓဝီရိယော ပရမတ္ထ-ပတ္တိယာ	၁၁၀
[ဣ-ဤ]	
ဣစ္ဆိတံ ပတ္ထိတံ တုယှံ	၆၉
ဣမံ ကုမာရံ သတပုညလက္ခဏံ	၂၃၁
ဤတိ စ ဂဏ္ဍော စ ဥပဒ္ဒဝေါ စ	၈၉
[ဥ]	
ဥတ္တမံ ဝန္ဒနေယျာနံ	၁
ဥပကာရော စ ယော မိတ္တော	၁၁၈
ဥပရိဝိသာလာ ဒုပ္ပူရာ	၁၆
ဥဘိန္နမတ္ထံ စရတိ (သံ ၁-၁၆၄)	၁၀
ဥဿာဟော ဝီရိယံ ဝုတ္တံ	၄၅
[ဧ-ဩ]	
ဧကမ္ပိ စေ ပါဏမဒုဋ္ဌစိတ္တော (အံ ၃-၂)	၂၇၁
ဧဝံ ဒုတိယေန သဟ မမဿ	၈၇
ဧဝမ္ပိ အတ္တကုသလေန တထာဂတေန	၁၉၂
ဧဝမာဒီနဝံ ဉတွာ (ခု ၁-၂၀၁-၂၆၈၊ ခု ၇-၃၆၂၊ ခု ၈-၂၁၁)	၅၇
ဧဝမေသာ ကသီ ကဋ္ဌာ	၁၃၅
ဩက္ခိတ္တစက္ခူ န စ ပါဒလောလော	၁၀၄
ဩရောပယိတွာ ဂိဟိဗျဉ္ဇနာနိ	၈၀
ဩဟာရယိတွာ ဂိဟိဗျဉ္ဇနာနိ	၁၀၅
[က]	
ကတာဝကာသာ ပုစ္ဆန္တု ဘောန္တော (ခု ၆-၇)	၂၂၃
ကာမရာဂေန ဒယှာမိ (သံ ၁-၁၈၉)	၁၅

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa - Ha]	
Sabbattha gandhehi = Sabbagandhehi (Sī)	125
Sabbappakārenapi = Sabbappakārepi (Sī) Sabbappakārehi (Syā)	240
Sabbasetavaḷavayuttaṁ = Sabbasetabalibaddayuttaṁ (Sī)	168
Samathavipassanāya vā = Vipassanāya (Sī)	95
Samāniyesu = Samāhitesu (Sī)	25
Samo vā = Samodhānetvā (Sī)	275
Sammajjaniyo = Samuñjaniyo (Ka)	51
Sammālokayamāno = Samolokayamāno (Ka)	128
Sāṇipākāraṁ = Pāṇigahaṇaṭṭhānaṁ (Sī)	178
Sātaccakiriyāvahāya = Sātaccakiriyamappahāya (Ka)	210
Sātthakādīnaṁ paccavekkhaṇavasena = Sātthakatādipaccavekkhaṇavasena (Khuddakapāṭha Ṭṭha 202)	179
Sālāya = Āsāya (Sī, Syā)	171
Sāvasesapāṭho = Sāvasesa-attho (Syā, Ka)	85
Sīlavantapaṭirūpaṁ = Sīlavantapaṭirūpatā (Sī)	305
Sīhakuṇḍalāni = Gehamukhakuṇḍalāni (Ka)	124
Su-iti = Assu-iti (Ka)	286
Subhojanaṁ viya = Bhisakko viya (Syā, Ka)	260
Surānakkhatte = Subhanakkhatte (Ka)	168
Suvaṇṇapaṭṭikañcettha = Suvaṇṇapaṭikaṁ cettha (Syā)	263
Suvaṇṇapātiṁ = Suvaṇṇathāliṁ (Sī)	125
Seyyathidaṁ = Seyyathāpi (Sī, Syā)	275
Sokapphalāva = Sokamūlā (Sī) Sokamūlā vā (Syā)	41
Sotesu = Yo tesu (Ka)	307
Sodhento = Āvajjento (Syā, Ka)	274
Hi = So hi (Ka)	12

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္က
[က]	
ကာမာ ဟိ စိတြာ မဓုရာ မနောရမာ	၈၈
ကီဒိသော မိတ္တော န သေဝိတဗ္ဗော	၃၁၁
ကုတော နု အာဂစ္ဆသိ ဒုမ္မဝါသီ (ခု ၅-၃၀၉)	၁၇၁
ကုဒ္ဓေါ အတ္ထံ န ဇာနာတိ (အံ ၂-၄၇၁၊ ခု ၇-၁၂)	၁၁
ကောဏ္ဍည ပဉ္စာနိ ဝိယာကရောဟိ (ခု ၆-၇)	၂၂၃
[ခ-ဂ]	
ခိဍ္ဍံ ရတိံ ကာမသုခဉ္စ လောကေ	၁၈၀
ဂါထာသတသမာကိဏ္ဏော	၁
[စ-ဆ]	
စာတုဒ္ဒိသော အပ္ပဋိဃော စ ဟောတိ	၇၇
စိတ္တနာနတ္တမာဂမ္မ	၂၃၇
စိတ္တိကတံ မဟဂ္ဃဉ္စ	၂၇၂
ဆန္ဒမတိဝတ္တတိ (ခု ၁-၁၄၄၊ ခု ၂-၂၈၉၊ ဝိ ၅-၂၆၃)	၂၈
[တ]	
တဍ္ဎ တေ အဟမက္ခိဿံ (ခု ၅-၃၈၀)	၂၂၄
တဏှက္ခယံ ပတ္ထယမပ္ပမတ္တော	၁၁၂
တဏှာဒုတိယော ပုရိသော (ခု ၁-၂၀၁၊ ၂၆၈၊ ခု ၇-၃၆၂၊ ခု ၈-၂၁၁)	၁၆၊ ၅၇

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္က
[တ]	
တထာရူပါနိ သုတ္တာနိ	၁
တသ္မာ ဟိ တံ အမတမစ္စုတ-မရိယကန္တံ	၁၈၂
တဿေဝ တေန ပါပိယော (သံ ၁-၁၆၄)	၁၀
တာယ နံ ပါရိစရိယာယ	၁၅၃
[ဒ-ဓ]	
ဒိဋ္ဌိဝိသူကာနိ ဥပါတိဝတ္တော	၉၅
ဒီဃာယုကော ဟောတု အယံ ကုမာရော	၂၃၂
ဒုဝိဓော ဝိနယော နာမ	၇
ဒုဿင်္ဂဟာ ပဗ္ဗဇိတာပိ ဧကေ	၇၉
ဒေဝတာသမိတိ တတ္ထ	၁၅၆
ဒေသိတော လောကနာထေန	၁
ဓာတုသော သုညတော ပဿ (ခု ၈-၃၀၈)	၂၃၅
[န]	
န ဇစ္စာ ဝသလော ဟောတိ	၁၇၄
နတ္ထိ ရာဂသမော အဂ္ဂိ (ခု ၁-၄၃)	၁၅
နဒီတီရေသု သဏ္ဌာနေ (သံ ၁-၂၀၃)	၁၈
နဝနှာရုသတာ ဟောန္တိ	၂၃၈
နဝပေသိသတာ မံသာ	၂၃၈
နာဂေါဝ ယူထာနိ ဝိဝဇ္ဇယိတွာ	၉၁
နိလ္လောလုပေါ နိက္ကုဟော နိပ္ပိပါသော	၉၆
နေဝ စေ လဘေထ နိပကံ သဟာယံ	၈၃

Suttanipātaṭṭhakathāya paṭhamabhāge

Gāthāsūci

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[A - Ā]	
Akkamitvāna maṁ Buddho (Khu 4. 310)	44
Akkodhano vigatakhilohamasmi	27
Aññasaṅkhānimittānaṁ	1
Aṭṭhikaṅkalakuṭi ce sā (Khu 2. 247)	28
Addhā pasaṁsāma sahāyasampadaṁ	84
Anatthajanano kodho (Aṁ 2. 471; Khu 1. 252)	11, 18
Animittañca bhāvehi (Khu 1. 329; Khu 2. 381)	234
Andhabhūto ayaṁ loko (Khu 1. 39)	255
Ayaṁ suttanipāto ca	1
Āturaṁ asuciṁ pūtiṁ (Khu 2. 381)	234-5
Āmantanā hoti sahāyamajjhe	75
Āraddhaviriyo paramatthapattiyā	110
[I - Ī]	
Icchitaṁ patthitaṁ tuyhaṁ	69
Imaṁ kumāraṁ satapuññalakkhaṇaṁ	231
Ītī ca gaṇḍo ca upaddavo ca	89
[U]	
Uttamaṁ vandaneyyānaṁ	1
Upakāro ca yo mitto	118
Uparivisālā duppūrā	16
Ubhinnamatthaṁ carati (Saṁ 1. 164)	10
Ussāho vīriyaṁ vuttaṁ	45
[E - O]	
Ekampi ce pāṇamaduṭṭhacitto (Aṁ 3. 2)	271
Evaṁ dutiyena saha mamassa	87
Evañhi atthakusalena tathāgatena	192
Evamādīnavaṁ ñatvā (Khu 1. 201, 268; Khu 7. 362; Khu 8. 211)	57
Evamesā kasī kaṭṭhā	135
Okkhittacakkhū na ca pādalolo	104
Oropayitvā gihibyañjanāni	80
Ohārayitvā gihibyañjanāni	105
[Ka]	
Katāvakāsā pucchantu bhonto (Khu 6. 7)	223
Kāmarāgena dayhāmi (Saṁ 1. 189)	15

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပဟာယ ပဉ္စာဝရဏာနိ စေတသော	၁၀၇
ပါပံ သဟာယံ ပရိဝဇ္ဇယေထ	၉၇
ပုတ္တဉ္စ ဒါရံ ပိတရဉ္စ မာတရံ	၁၀၁
[ဗ-ဘ-မ]	
ဗဟုဿုတံ ဓမ္မဓရံ ဘဇေထ	၉၉
ဗာဝရိဿ စ တုယှံ ဝါ (ခု ၁-၄၃၃)	၂၂၃
ဘဇန္တိ သေဝန္တိ စ ကာရဏတ္ထာ	၁၁၀
မဂ္ဂေါ ပဇ္ဇော ပထော ပန္ထော (ခု ၈-၂၀၁)	၃၁
မတ္တာသုခပရိစ္စာဂါ (ခု ၁-၅၅)	၂၉၆
မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ (ခု ၄-၃၁၁)	၄၃၊ ၄၆
မယဉ္စ ဘရိယာ နာတိက္ကမာမ (ခု ၅-၂၁၄)	၃၉
မဟာသမယသုတ္တေ စ	၁၅၆
မိဂေါ အရညမှိ ယထာ အဗဒ္ဓေါ	၇၃
မိတ္တေ သုဟဇ္ဇေ အနုကမ္ပမာနော	၆၄
မေတ္တံ ဥပေက္ခံ ကရုဏံ ဝိမုတ္တိံ	၁၁၆
[ယ]	
ယံ တံ တာတ ဝဒေ မယှံ	၂၅၁
ယာနိ သောတာနိ လောကသ္မိံ	၇
ယေ ကေစိမေ အတ္ထိ ရသာ ပထဗျာ (ခု ၆-၁၄၀)	၂၂၆
[ယ-ရ]	
ယေန ကောဓေန ကုဒ္ဓါသေ (ခု ၁-၁၉၆)	၁၁
ယေန ယတ္ထ ယဒါ ယသ္မာ	၂၊ ၄၊ ၁၄
ယေ ရာဂရတ္တာနုပတန္တိ သောတံ (ခု ၁-၆၃)	၁၅
ယေ သတ္တသညံ ပထဝိံ ဝိဇေတွာ	၂၇၀
ယော ဥပ္ပတိတံ ဝိနေတိ ကောဓံ	၂၊ ၁၃
ယော နီဝရဏေ ပဟာယ ပဉ္စ	၂၃
ရသေသု ဂေဓံ အကရံ အလောလော	၁၀၆
ရာဂဉ္စ ဒေါသဉ္စ ပဟာယ မောဟံ	၁၁၇
[ဝ-သ]	
ဝံသော ဝိသာလောဝ ယထာ ဝိသတ္တော	၆၇
ဝိပိဋ္ဌိကတွာန သုခံ ဒုခဉ္စ	၁၀၇
ဝိသံ ယထာ ဟလာဟလံ	၂၄၄
သင်္ဂေါ ဧသော ပရိတ္တမေတ္တ သောချံ	၁၀၂
သစေ လဘေထ နိပကံ သဟာယံ	၈၃
သစ္စေန ဝါစေနုဒကမ္ပိ ဓာဝတိ (ခု ၆-၁၄၀)	၂၂၅
သတ္တ ဝဿာနိ ဘဂဝန္တံ (ခု ၁-၃၄၃)	၃၃
သန္ဒာလယိတွာန သံယောဇနာနိ	၁၀၃

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Ka]

Kāmā hi citrā madhurā manoramā 88
Kīdiso mitto na sevitabbo 311
Kuto nu āgacchasi dummavāsī (Khu 5. 309) 171
Kuddho atthaṁ na jānāti (Aṁ 2. 471; Khu 7. 12) 11
Koṇḍañña pañhāni viyākarohi (Khu 6. 7) 223

[Kha - Ga]

Khiḍḍaṁ ratiṁ kāmasukhañca loke 100
Gāthāsatasamākiṇṇo 1

[Ca - Cha]

Cātuddiso appaṭigho ca hoti 77
Cittanānattamāgamma 237
Cittīkataṁ mahagghañca 272
Channamativassati (Khu 1. 144; Khu 2. 289; Vi 5. 263) 28

[Ta]

Taggha te ahamakkhissaṁ (Khu 5. 380) 224
Taṇhakkhayaṁ patthayamappamatto 112
Taṇhādutiyo puriso (Khu 1. 201, 268; Khu 7. 362; Khu 8. 211) 16, 57

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Ta]

Tathārūpāni suttāni 1
Tasmā hi taṁ amatamabbhutamariyakantaṁ 192
Tasseva tena pāpiyo (Saṁ 1. 164) 10
Tāya naṁ pāricariyāya 153

[Da - Dha]

Diṭṭhīvisūkāni upātivatto 95
Dīghāyuko hotu ayaṁ kumāro 232
Duvidho vinayo nāma 7
Dussaṅgahā pabbajitāpi eke 79
Devatāsamitī tattha 156
Desito Lokanāthena 1
Dhātuso suññato passa (Khu 8. 308) 235

[Na]

Na jaccā vasalo hoti 174
Natthi rāgasamo aggi (Khu 1. 43) 15
Nadītīresu saṇṭhāne (Saṁ 1. 203) 18
Navanhārusatā honti 238
Navapesisatā maṁsā 238
Nāgova yūthāni vivajjayitvā 91
Nillolupo nikkuho nippipāso 96
No ce labhetha nipakaṁ sahāyaṁ 83

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[သ]

သဗ္ဗသော နာမရူပသ္မိံ (ခု ၁-၆၆) ၂၅၇
သဗ္ဗာနိ စာပိ သုတ္တာနိ ၁
သာဓု ဓမ္မရုစိ ရာဇာ ၁၅၈
သီတဉ္စ ဥဏှဉ္စ ခုဒံ ပိပါသံ ၉၀

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[သ]

သီဟော ယထာ ဒါဌ္ဌဗလီ ပသယှ ၁၁၅
သီဟောဝ သဒ္ဒေသု အသန္တသန္တော ၁၁၃
သုဝုတ္တတော သဝနတော ၁

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Pahāya pañcāvaraṇāni cetaso 107
Pāpaṁ sahāyaṁ parivajjayetha 97
Puttañca dāraṁ pitarañca mātaraṁ 101

[Ba - Bha - Ma]

Bahussutaṁ dhammadharaṁ bhajetha 99
Bāvarissa ca tuyhaṁ vā (Khu 1. 433) 223
Bhajanti sevanti ca kāraṇatthā 118
Maggo pajjo patho pantho (Khu 8. 201) 31
Mattāsukhapariccāgā (Khu 1. 55) 296
Manussattaṁ liṅgasampatti (Khu 4. 311) 43-46
Mayañca bhariyā nātikkamāma (Khu 5. 214) 39
Mahāsamayasutte ca 156
Migo araññamhi yathā abaddho 73
Mitte suhajje anukampamāno 64
Mettaṁ upekkhaṁ karuṇaṁ vimuttiṁ 116

[Ya]

Yaṁ tvaṁ tāta vade mayhaṁ 251
Yāni sotāni lokasmiṁ 7
Ye kecime atthi rasā pathabyā (Khu 6. 140) 226

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[Ya - Ra]

Yena kodhena kuddhāse (Khu 1. 196) 11
Yena yattha yadā yasmā 2, 4, 14
Ye rāgarattānupatanti sotaṁ (Khu 1. 63) 15
Ye sattasaṇḍaṁ pathaviṁ vijetvā 270
Yo uppatitaṁ vineti kodhaṁ 2, 13
Yo nīvaraṇe pahāya pañca 23
Rasesu gedhaṁ akaraṁ alolo 106
Rāgañca dosañca pahāya mohaṁ 117

[Va - Sa]

Vaṁso visālova yathā visatto 67
Vipiṭṭhikatvāna sukhaṁ dukhañca 107
Visaṁ yathā halāhalaṁ 244
Saṅgo eso paritta- mettha sokhyaṁ 102
Sace labhetha nipakaṁ sahāyaṁ 83
Saccena vācenudakampi dhāvati (Khu 6. 140) 225
Satta vassāni bhagavantaṁ (Khu 1. 343) 33
Sandālayitvāna saṁyojanāni 103

နှ-ဗ-သ-စ—သုတ္တနိပါတ-ဋ္ဌ-၁—၃၁-၁၂-၅၀—၃၀၀၀

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sabbaso nāmarūpasmiṁ (Khu 1. 66)	257
Sabbāni cāpi suttāni	1
Sādhu dhammarucī rājā	158
Sītañca uṇhañca khudaṁ pipāsaṁ	90
Sīho yathā dāṭhabalī pasayha	115
Sīhova saddesu asantasanto	113
Suvuttato savanato	1

တုဋ္ဌော။ တဿာ သဗ္ဗယောဂက္ခေမတာယ တုဋ္ဌဿ မမေဝေတံ ယုတ္တံ ဝတ္တုံ “အထ စေ ပတ္ထယသီ ပဝဿ ဒေဝါ”တိ။

၂၈။ တမ္ပိ သုတွာ ဓနိယော တတုတ္တရိပိ သုဘာသိတံ အမတရသံ အဓိဂန္တုကာမော အညနော ဂေါဂဏဿ ဒိလဗန္ဓနသမ္ပတ္တိံ ဒဿေန္တော အာဟ “**ခိလာ နိခါတာ**”တိ။ တတ္ထ **ခိလာ**တိ ဂုန္နံ ဗန္ဓနတ္ထမ္ဘာ။ **နိခါတာ**တိ အာကောဋေတွာ ဘူမိယံ ပဝေသိတာ ခုဒ္ဒကာ မဟန္တာ ခဏိတွာ ဌပိတာ။ **အသမ္ပဝေဓီ**တိ အကမ္ပကာ။ **ဒါမာ**တိ ဝစ္ဆကာနံ ဗန္ဓနတ္ထာယ ကတာ ဂန္ထိတ-ပါသယုတ္တာ[၁] ရဇ္ဇုဗန္ဓနဝိသေသာ။ **မုဉ္ဇမယာ**တိ မုဉ္ဇတိဏမယာ။ **နဝါ**တိ အစိရ-ကတာ။ **သုသဏ္ဌာနာ**တိ သုဋ္ဌု သဏ္ဌာနာ, သုဝဋ္ဋိတသဏ္ဌာနာ ဝါ။ **န ဟိ သက္ခိန္တီ**တိ နေဝ သက္ခိဿန္တိ။ **ဓေနုပါပိ ဆေတ္တုံ**န္တိ ဟရုဏဝစ္ဆကာပိ ဆိန္ဒိတုံ။

၂၉။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ဘဂဝါ ဓနိယဿ ဥန္ဒြိယပရိပါကကာလံ ဉတွာ ပုရိမ-နယေနေဝ တံ ဩဝဒန္တော ဇာမံ စတုသစ္စဒီပိကံ ဂါထံ အဘာသိ “**ဥသဘောရိဝ ဆေတွာ**”တိ။ တတ္ထ **ဥသဘော**တိ ဂေါပိတာ ဂေါပရိဏာယကော ဂေါယူထ-ပတိ ဗလီဗဒ္ဒေါ။ ကေစိ ပန ဘဏန္တိ “ဂဝသတဇေဋ္ဌော ဥသဘော၊ သဟဿဇေဋ္ဌော ဝသဘော၊ သတသဟဿဇေဋ္ဌော နိသဘော”တိ။ အပရေ “ဧကဂါမခေတ္တေ ဇေဋ္ဌော ဥသဘော၊ ဒွီသု ဇေဋ္ဌော ဝသဘော၊ သဗ္ဗတ္ထ အပ္ပဋိဟတော နိသဘော”တိ။ သဗ္ဗေပေတေ ပပဉ္စာ၊ အပိစ ခေါ ပန ဥသဘောတိ ဝါ ဝသဘောတိ ဝါ နိသဘောတိ ဝါ သဗ္ဗေပေတေ အပ္ပဋိ-သမဋ္ဌေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာဟ “နိသဘော ဝတ ဘော သမဏော ဂေါတ-မော”တိ[၂]။ ရကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ **ဗန္ဓနာနီ**တိ ရဇ္ဇုဗန္ဓနာနိ ကိလေသ-ဗန္ဓနာနိ စ။ **နာဂေါ**တိ ဟတ္ထီ။ **ပူတိလတ**န္တိ ဂဠောစိလတံ။ ယထာ ဟိ သုဝဏ္ဏ-ဝဏ္ဏောပိ ကာယော ပူတိကာယော, ဝဿသတိကောပိ သုနခေါ ကုက္ကုရော, တဒဟုဇာတောပိ သိင်္ဂါလော “ဇရသိင်္ဂါလော”တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ အဘိနဝါပိ ဂဠောစိလတာ အသာရကတ္တေန “ပူတိလတာ”တိ ဝုစ္စတိ။ **ဒါလယိတွာ**တိ[၃] ဆိန္ဒိတွာ။ ဂဗ္ဘဉ္စ သေယျဉ္စ **ဂဗ္ဘသေယျံ**။ တတ္ထ ဂဗ္ဘဂ္ဂဟဏေန ဇလာဗုဇ-ယောနိ၊ သေယျဂ္ဂဟဏေန အဝသေသာ[၄]။ ဂဗ္ဘသေယျမုခေန ဝါ သဗ္ဗာပိ တာ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေသမေတ္ထ ပဒတ္ထတော ဥတ္တာနမေဝ။

၁-ဂန္ထိတာ နန္ဒိပါသယုတ္တာ (သီ)၊ ဂဏ္ဌိပါသယုတ္တာ (သျာ)
၂-သံ ၁-၂၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပဒါလယိတွာတိ (သျာ၊ က) ၄-အဝသေသာ ဂဗ္ဘသေယျာ (က)

အယံ ပနေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—ဓနိယ တွံ ဗန္ဓနေန တုဋ္ဌော၊ အဟံ ပန ဗန္ဓနေန အဋ္ဋီယန္တော ထာမဝီရိယူပေတော မဟာဥသဘောရိဝ ဗန္ဓနာနိ ပဉ္စုဒ္ဓမ္ဘာဂိယသညောဇနာနိ စတုတ္ထအရိယမဂ္ဂထာမဝီရိယေန ဆေတွာ, နာဂေါ ပူတိလတံဝ ပဉ္စောရမ္ဘာဂိယသညောဇနဗန္ဓနာနိ ဟေဋ္ဌာမဂ္ဂတ္တယထာမဝီရိယေန ဒါလယိတွာ၊ အထ ဝါ ဥသဘောရိဝ ဗန္ဓနာနိ အနုသယေ နာဂေါ ပူတိ-လတံဝ ပရိယုဋ္ဌာနာနိ ဆေတွာ ဒါလယိတွာဝ ဌိတော။ တသ္မာ န ပုန ဂဗ္ဘသေယျံ ဥပေဿံ။ သောဟံ ဇာတိဒုက္ခဝတ္ထုကေဟိ သဗ္ဗဒုက္ခေဟိ ပရိမုတ္တော သောဘာမိ “အထ စေ ပတ္ထယသီ ပဝဿ ဒေဝါ”တိ ဝဒမာနော။ တသ္မာ သစေ တွမ္ပိ အဟံ ဝိယ ဝတ္တုမိစ္ဆသိ၊ ဆိန္ဒ တာနိ ဗန္ဓနာနီတိ။ ဧတ္ထ စ ဗန္ဓနာနိ သမုဒယသစ္စံ၊ ဂဗ္ဘသေယျာ ဒုက္ခသစ္စံ၊ “န ဥပေဿ”န္တိ ဧတ္ထ အနုပဂမော အနုပါဒိသေသဝသေန, “ဆေတွာ ဒါလယိတွာ”တိ ဧတ္ထ ဆေဒေါ ပဒါလနဉ္စ သဉပါဒိသေသဝသေန နိရောဓသစ္စံ၊ ယေန ဆိန္ဒတိ ပဒါလေတိ စ၊ တံ မဂ္ဂသစ္စန္တိ။

ဧဝမေတံ စတုသစ္စဒီပိကံ ဂါထံ သုတွာ ဂါထာပရိယောသာနေ ဓနိယော စ ပဇာပတိ စဿ ဒွေ စ ဓီတရောတိ စတ္တာရော ဇနာ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌဟိံသု။ အထ ဓနိယော အဝေစ္စပ္ပသာဒယောဂေန တထာဂတေ မူလဇာတာယ ပတိဋ္ဌိတာယ သဒ္ဓါယ ပညာစက္ခုနာ ဘဂဝတော ဓမ္မကာယံ ဒိသွာ ဓမ္မတာယ စောဒိတဟဒယော[၁] စိန္တေသိ—“ဗန္ဓနာနိ ဆိန္ဒိံ၊ ဂဗ္ဘ-သေယျော စ မေ နတ္ထိ”တိ အဝိစိံ ပရိယန္တံ ကတွာ ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ ကော အညော ဧဝံ သီဟနာဒံ နဒိဿတိ အညတြ ဘဂဝတာ၊ အာဂတော နု ခေါ မေ သတ္ထာတိ။ တတော ဘဂဝါ ဆဗ္ဗဏ္ဏရသ္မိဇာလဝိစိတြံ သုဝဏ္ဏရသသေကပိဉ္ဇရံ ဝိယ သရီရာဘံ ဓနိယဿ နိဝေသနေ မုဉ္စိ “ပဿ ဒါနိ ယထာသုခ”န္တိ။

၃၀။ အထ ဓနိယော အန္တော ပဝိဋ္ဌစန္ဒိမသူရိယံ ဝိယ သမန္တာ ပဇ္ဇလိ-တပဒီပသဟဿသမုဇ္ဇလိတမိဝ စ နိဝေသနံ ဒိသွာ “အာဂတော ဘဂဝါ”တိ ဥဋ္ဌာယ ဥပ္ပါဒေသိ၊ တသ္မိံယေဝ စ သမယေ မေဃောပိ ပါဝဿိ။ တေနာဟု သင်္ဂီတိ-ကာရာ “**နိန္နဉ္စ ထလဉ္စ ပူရယန္တော**”တိ။ တတ္ထ **နိန္န**န္တိ ပလ္လလံ။ **ထလ**န္တိ ဥက္ကူလံ။ ဧဝမေတံ ဥက္ကူလဝိက္ကူလံ သဗ္ဗမ္ပိ သမံ ကတွာ ပူရယန္တော မဟာမေဃော ပါဝဿိ၊ ဝဿိတုံ အာရဘီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တာဝဒေဝ**တိ ယံ ခဏံ ဘဂဝါ သရီရာဘံ မုဉ္စိ၊ ဓနိယော စ “သတ္ထာ မေ အာဂတော”တိ သဒ္ဓါမယံ

၁-ဓမ္မကာယသဉ္စောဒိတဟဒယော (သျာ)၊ ဓမ္မကာယစောဒိတဟဒယော (က)

စိတ္တာဘံ မုဋ္ဌိ၊ တံ ခဏံ ပါဝိသီတိ။ ကေစိ ပန "သူရိယုဂ္ဂမနမှိ တသ္မိံ ယေဝ ခဏေ"တိ ဝဏ္ဏယန္တိ။

၃၁-၃၂။ ဧဝံ တသ္မိံ ခနိယဿ သဒ္ဓုပ္ပါဒတထာဂတောဘာသဖရဏ-သူရိယုဂ္ဂမနက္ခဏေ ဝဿတော ဒေဝဿ သဒ္ဒံ သုတွာ ခနိယော ပီတိသောမနဿ-ဇာတော ဣမမတ္ထံ အဘာသထ "**လာဘာ ဝတ နော အနပ္ပကာ**"တိ။ ဒွေ ဂါထာ ဝတ္တဗ္ဗာ။

တတ္ထ ယသ္မာ ခနိယော သပုတ္တဒါရော ဘဂဝတော အရိယမဂ္ဂပဋိဝေဓေန ဓမ္မကာယံ ဒိသွာ လောကုတ္တရစက္ခုနာ ရူပကာယံ ဒိသွာ လောကိယ-စက္ခုနာ သဒ္ဓါပဋိလာဘံ လဘိ၊ တသ္မာ အာဟ "လာဘာ ဝတ နော အနပ္ပကာ၊ ယေ မယံ ဘဂဝန္တံ အဒ္ဒသာမာ" တိ။ တတ္ထ **ဝတ**ဣတိ ဝိမှယတ္ထေ နိပါတော။ **နော**ဣတိ အမှာကံ။ **အနပ္ပကာ**တိ ဝိပုလာ။ သေသံ ဥတ္တာနမေဝ။ **သရဏံ တံ ဥပေမာ**တိ ဧတ္ထ ပန ကိဉ္စာပိ မဂ္ဂပဋိဝေဓေနေဝ သိဒ္ဓံ သရဏဂမနံ၊ တတ္ထ ပန နိစ္ဆယဂမနမေဝ ဂတော၊ ဣဒါနိ ဝါစာယ အတ္တသန္နိယျာတနံ ကရောတိ။ မဂ္ဂဝသေန ဝါ သန္နိယျာတနသရဏတံ အစလသရဏတံ ပတ္တော၊ တံ ပရေသံ ဝါစာယ ပါကဋံ ကရောန္တော ပဏိပါတသရဏဂမနံ ဂစ္ဆတိ။ **စက္ခုမာ**တိ ဘဂဝါ ပကတိဒိဗ္ဗပညာသမန္တဗုဒ္ဓစက္ခူဟိ ပဉ္စဟိ စက္ခူဟိ စက္ခုမာ။ တံ အာလပန္တော အာဟ "သရဏံ တံ ဥပေမ စက္ခုမာ"တိ။ **သတ္ထာ နော ဟောဟိ တုဝံ မဟာမုနီ**တိ ဣဒံ ပန ဝစနံ သိဿဘာဝူပဂမနေနာပိ သရဏဂမနံ ပူရေတုံ ဘဏတိ၊ **ဂေါပီ စ အဟဉ္စ အဿဝါ၊ ဗြဟ္မစရိယံ သုဂတေ စရာမသေ**တိ ဣဒံ သမာဒါနဝသေန။

တတ္ထ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ မေထုနဝိရတိမဂ္ဂသမဏဓမ္မသာသနသဒါရသန္တောသာ-နမေတံ အဓိဝစနံ။ "ဗြဟ္မစာရီ"တိ ဧဝမာဒီသု[၁] ဟိ မေထုနဝိရတိ ဗြဟ္မစရိယန္တိ ဝုစ္စတိ။ "ဣဒံ ခေါ ပန မေ ပဉ္စသိခ ဗြဟ္မစရိယံ ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါယာ"တိ ဧဝမာဒီသု[၂] မဂ္ဂေါ။ "အဘိဇာနာမိ ခေါ ပနာဟံ သာရိပုတ္တ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတံ ဗြဟ္မစရိယံ စရိတာ"တိ ဧဝမာဒီသု[၃] သမဏဓမ္မော။ "တယိဒံ ဗြဟ္မစရိယံ ဣဒ္ဓဉ္စေဝ ဖီတဉ္စာ"တိ ဧဝမာဒီသု[၄] သာသနံ။

၁-မ ၁-၅၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဒီ ၂-၂၀၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၁-၁၁၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဒီ ၃-၁၀၂-ပိဋ္ဌေ။

“မယှဉ္စ ဘရိယာ နာတိက္ကမာမ၊
အမှေ စ ဘရိယာ နာတိက္ကမန္တိ။
အညတြ တာဟိ ဗြဟ္မစရိယံ စရာမ၊
တသ္မာ ဟိ အမှံ ဒဟရာ န မီယရေ”တိ[1]—

ဝေမာဒိသု သဒါရသန္တောသော။ ဣဓ ပန သမဏဓမ္မဗြဟ္မစရိယပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဥပရိမဂ္ဂဗြဟ္မစရိယမဓိပ္ပေတံ။ **သုဂတေ**တိ သုဂတဿ သန္တိကေ။ ဘဂဝါ ဟိ အန္တဒွယမနုပဂမ္မ သုဋ္ဌု ဂတတ္တာ, သောဘဏေန စ အရိယမဂ္ဂဂမနေန သမန္နာဂတတ္တာ, သုန္ဒရဉ္စ နိဗ္ဗာနသင်္ခါတံ ဌာနံ ဂတတ္တာ သုဂတောတိ ဝုစ္စတိ။ သမီပတ္ထေ စေတ္ထ ဘုမ္မဝစနံ၊ တသ္မာ သုဂတဿ သန္တိကေတိ အတ္ထော။ **စရာမသေ**တိ စရာမ။ ယဉ္ဟိ တံ သက္ကတေ[2] စရာမသီတိ ဝုစ္စတိ၊ တံ ဣဓ စရာမသေတိ၊ အဋ္ဌကထာစရိယာ ပန “သေတိ နိပါတော”တိ ဘဏန္တိ၊ တေနေဝ စေတ္ထ အာယာစနတ္ထံ သန္ဓာယ “စရေမ သေ”တိပိ ပါဠံ ဝိကပ္ပေန္တိ။ ယံ ရုစ္စတိ၊ တံ ဂဟေတဗ္ဗံ။

ဧဝံ ခနိယော ဗြဟ္မစရိယစရဏာပဒေသေန ဘဂဝန္တံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇူပယောဇနံ ဒီပေန္တော အာဟ “**ဇာတိမရဏဿ ပါရဂူ**[3]**၊ ဒုက္ခဿန္တကရာ ဘဝါမသေ**”တိ။ **ဇာတိမရဏဿ ပါရံ** နာမ နိဗ္ဗာနံ၊ တံ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဂန္တာမ။ **ဒုက္ခဿာ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ။ **အန္တကရာ**တိ အဘာဝကရာ။ **ဘဝါမသေ**တိ ဘဝါမ၊ အထ ဝါ အဟော ဝတ မယံ ဘဝေယျာမာတိ။ “စရာမသေ”တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ဝတွာပိ စ ပုန ဥဘောပိ ကိရ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ “ပဗ္ဗာဇေထ နော ဘဂဝါ”တိ ဧဝံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိံသူတိ။

၃၃။ အထ မာရော ပါပိမာ ဧဝံ တေ ဥဘောပိ ဝန္ဒိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစန္တေ ဒိသွာ “ဣမေ မမ ဝိသယံ အတိက္ကမိတုကာမာ၊ ဟန္ဒ နေသံ အန္တရာယံ ကရောမီ”တိ အာဂန္တွာ ဃရာဝါသေ ဂုဏံ ဒဿေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ “**နန္ဒတိ ပုတ္တေဟိ ပုတ္တိမာ**”တိ။ တတ္ထ **နန္ဒတီ**တိ တုဿတိ မောဒတိ။ **ပုတ္တေဟီ**တိ ပုတ္တေဟိပိ ဓီတရေဟိပိ၊ သဟယောဂတ္ထေ, ကရဏတ္ထေ ဝါ ကရဏဝစနံ၊ ပုတ္တေဟိ သဟ နန္ဒတိ၊ ပုတ္တေဟိ ကရဏဘူတေဟိ နန္ဒတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပုတ္တိမာ**တိ ပုတ္တဝါ ပုဂ္ဂလော။ **ဣတီ**တိ ဧဝမာဟ။ **မာရော**တိ ဝသဝတ္တိဘူမိယံ အညတရော ဒါမရိကဒေဝပုတ္တော။ သော ဟိ သဋ္ဌာနာတိက္ကမိတုကာမံ[4]

၁-ခု ၅-၂၁၄-ဝိဋ္ဌေ။
၂-သက္ကတေန (သီ)၊ သုဂတေန (သျာ)၊ သုဂတေ (က)
၃-ပါရဂါ (သီ၊ သျာ)
၄-တံ ဌာနံ အတိက္ကမိတုကာမံ (သီ၊ သျာ)